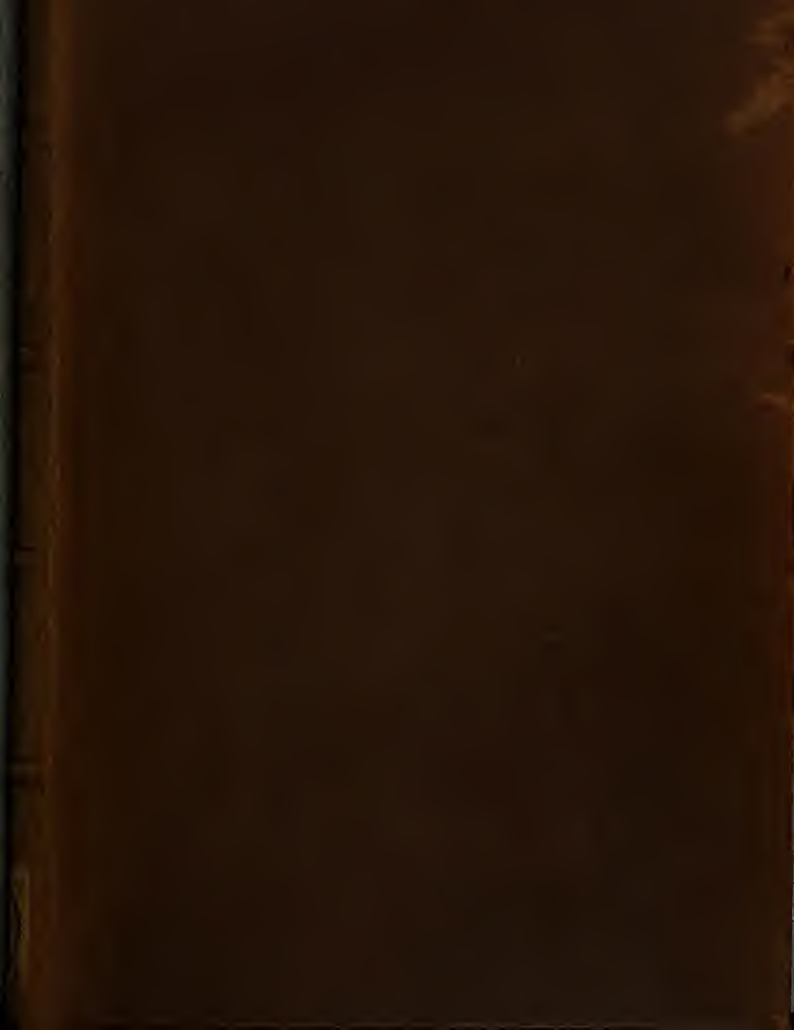
image
not
available

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
68
9
F
8

OPVSCVLA OMNIA THOMAE DE VIO CAIETANI, CARDINALIS TIT. S. XISTI, IN TRES DISTINCTA TOMOS, VARIIS QVAESTIONIBVS CVM SVIS CONCLVSIOnibus, ac vtilissimis annotationibus appositis, recèns aucta atque locupletata.

*

QVIBVS ACCESSERE AD obiecta aliqua sanè quàm acutæ responsiones, aliáque permulta, quæ sequens Index indicabit.

Ex libris Monasterij S.te Pudentianae de urbe

ITEM TRACTATVS QVIDAM contra modernos Martini Lutheri sectatores, & eorum præcipuos errores, nunquam antehac impressus.

LVGDVNI,
Apud hæredes Iacobi Iunctæ,
M. D. LVIII.

INDEX OMNIVM TRACTATVVM, QVI IN HOC OPERE CONTINENTVR, IN TRES TOMOS digestorum.

***

PRIMI TOMI tractatus.

TOMI SECVNDI tractatus.

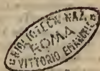
TOMI TERTII tractatus.

AD NICOLAVM A FLISCO Episcopum, Cardinalem Sabinensem, Thomæ de Vio Caietani, tunc ord. Prædic. Generalis Magistri, nunc sancti Xisti Cardinalis, in comparationem autoritatis Papæ & concilii, Præfatio.

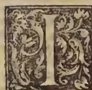
AMETSI PVTO, Pater amplissime Flisce, eam comparationem quã nuper de Pontificis maximi ecclesiæque totius autoritate scripsi, à multis hac tempestate, quemadmodum in diuersa studia scindũtur, ita dissimili ratione esse legendam, acceptandam, diiudicandam: omnibus tamen gratum fore puto, vel minimarum rationum, quæ ad hanc rem insusitatam, consentaneam tamen, his temporibus afferũtur, fieri certiores. Aduersariis quidem & æmulis, vt impugnent: amicis, vt ea quæ veritatis sunt, defendant: cæteris autem, vt præsto ad legendum habeãt quid de tanta, his temporibus concursatione maximaque & olim sæpe & in præsentia contentione sit constituendum. Ego Prædicatorum ordinis (Romanæ ecclesiæ veritatisque studiosissimi) generalis Magister, hanc summæ autoritatis comparationẽ, in defensionem quidem veritatis & sedis Apostolicæ, non vt hominibus placeam (quanquam si id quoque assecutus fuero, non aspernabor) sed vt Iesu Christi veritatisque seruus sim, liberè scripsi, tibique impræsentiarum & dedico quidẽ rectè, & perquam libẽter inscribo: quòd ab illa sede quam defendo, & quam Fliscorum ornatissima familia tua ornatissimis viris, Episcopis, Cardinalibus, & summis Põtificibus semper ornauit, ipse sis tandem summis honoribus exornatus. Quumq; te optimum Prædicantium ordinis protectorem, & conciliandæ conseruandæq; ecclesiasticæ vnitatis, & veritatis amplificandæ vehementer cupidum esse sciam, nil ambigo, quin ea quæ pro veritate, & tantæ autoritatis vnitate, atque concordia ex eo ordine à me tibi inscripta dedicataque sunt, grato sis animo, & qua polles probitate & benignitate singulari suscepturus, atque habiturus inter cætera sempiternæ voluntatis & obseruantiæ erga te meæ testimonia. In æuum vale.

TRACTATVS PRIMVS PRIMI TOMI THOMAE DE VIO CAIETANI CARDINALIS SANCTI XISTI, DE COMPARATIONE AVTORITATIS PAPAE ET CONCILII, IN VIGINTI OCTO CAPITA DIVISVS.

***

IN OCTO ET VIGINTI CAPITA DE COMPARATIONE AVTORITATIS PAPAE & CONCILIJ, *Summaria.*

CAPVT PRIMVM.

Quòd Papa habeat supremam potestatem in ecclesia Dei.

INTENDENS Resolute comparare potestatē Papæ potestati ecclesiæ & concilij vniuersalis, primò potestas Papę suo loco ponenda est: deinde comparabitur specialiter Apostolorum autoritati: post ecclesiæ & concilij vniuersalis absolutè: & deinceps in casibus, primò hæresis, secundò incorrigibilitatis, & demum in euentibus, vt sic resolutè habeatur & simpliciter, & secundùm quid. Et intendo pro solis viris doctis absque vlla passione rationabilia tantùm dicere: sub iudicio tamē sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ. ¶ Et ne quis potet ponere me falcem in messem alienā, præmitto, quòd quia autoritas Papę immediatè est à Deo, & reuelata in sacra Scriptura, & autoritas ecclesiæ vniuersalis immediatè dicitur esse à Deo: vt Constantieñ. concilium declarauit: ideo materia ista primò & principaliter est theologorum, quorum est sacram Scripturam & diuina opera scrutari. Secundariò autem, inquantum scilicet est in sacris canonibus declarata: ad Canonistas spectat. Propter quod grauiter errāt in hac re, Canonistis primò deferētes. Oportet ergo virum docilem, vtrosque Theologos & Canonistas, in re hac perspicere, & in suo quemque loco honorando theologiæ primatum dare: vtpote quæ ex proprijs potest hoc determinare. Canonicum autem ius non nisi ad theologicam recurrat autoritatem, scilicet sacræ Scripturæ: quæ vera theologia est.

A PRIMO IGITVR Inchoando dicimus, quòd certa est ista propositio, Papa habet supremam potestatem in ecclesia Dei: fundatúrque super institutione Iesu Christi, Matthæi. 16. & Ioannis vltimo. Saluator siquidem noster, rex regum & dominus dominantium, quamuis potuisset Christianam rempublicā in terris, diuersis modis regendam disponere: voluit tamē & statuit, vt nō populare, non diuitū, non potentum, non optimatum multorū, aut paucorū esset regimen: sed vnius tantùm: promittens soli Petro, Matthæi decimosexto, Tibi dabo claues, &c. & eidem soli promissionem exhibens, curam omnium ouium suarum committens, Ioannis vltimo, Pasce oues meas. Comparatiua siquidem interrogatio, à qua sermo incepit dicens, Simon Ioannis diligis me plus his? cōuincit etiam proteruos, quòd Petro vt distincto ab Apostolis præsentibus, ad quos refertur comparatio, & non in persona eorum loquebatur Dominus. Et licet hic textus sufficere deberet, quoniam tunc factus est Petrus pastor vniuersalis, dum dictum est in præsenti, Pasce oues meas: non has vel illas, sed indistinctè, vt omnes comprehenderet, vt Gregorius notat. Non desunt tamē glossæ Chrysostomi dicentis ibidem, Præteriens alios, Petro loquitur, Præpositus loco mei esto, & caput fratrū tuorum: & Theophili dicētis, quòd commissionem ouium mundi Petro commendat, non alij. Et Leo papa in capit. ita Dominus. distinctione decimanona, & in sexto de electionibus, cap. fundamenta. dicit, Ita Dominus huius muneris sacramentum ad omnium Apostolorum officium pertinere voluit, vt in beatissimo Petro Apostolorum omnium summo principaliter collocaret, vt ab ipso quasi à quodam capite dona sua, velut in corpus omne diffunderet. Et meritò, inquit diuus Thomas in quarto cōtra Gentiles capit 76. sic Saluator noster instituit: quia regimen ecclesiæ est optimè ordinatum: optimum autem regimen est vnius. Quod ex fine regiminis apparet. est enim

finis pax,quæ in vnitate consistit:& constat quòd meliùs est causa vnitatis vnus, quàm multi: qui non nisi vt in vnum venientes,eam causant. est ergo ecclesiæ regimen institutum, vt vnus solus præsit vniuersæ reipublicæ. Et tu valde nota bis assumptum,scilicet quòd Iesus Christus instituit tale regimen,vt claudas ora opponentium de regali regimine instituto à senatu,seu populo libero.non enim ecclesia, aut populus Christianus, aut concilium aliquod vniuersale, sed Christus ipse,qui viuit & regnat,instituit tale regimē:sic vt Petrus non ecclesiæ,sed Iesu Christi vicarius esset,vt ex concilio Lugdunensi in cap.vbi periculum.de electionibus, libro sexto,patet,vbi Papa dicitur Iesu Christi vicarius. Et in capitulo quamuis.distinctione vigesimaprima, Pelagius papa dicit,Sancta Romana ecclesia catholica & apostolica nullis synodicis constitutis cæteris ecclesijs prælata est, sed euangelica voce Domini & Saluatoris,primatum obtinuit. Afferuntur quoque in dicto capitulo contra Gentiles, multæ ad hoc propositum rationes,de primatu Papæ & de necessitate eiusdem vltra Iesum Christum in cœlis:quas poteris ibi videre. Firmatur autem asserta propositio autoritate Martini quinti in concilio Constantiensi:vbi diffinita est,vt patet in bulla condemnationis Ioannis VVicleff.In concilio quoq; Aecumenico Florētino,sub Eugenio quarto(vbi vnio Græcorum & Armenorū cum Romana ecclesia facta est) habentur hæc verba,Diffinimus sanctam apostolicā sedem & Romanū pontificem in vniuersum orbē tenere primatū, & ipsum Romanū pontificē successorē esse beati Petri principis Apostolorum, & verum Christi vicarium, totiúsque ecclesiæ caput,& omnium Christianorum patrem ac doctorem existere,& ipsi in beato Petro pascendi,regendi & gubernandi vniuersalem ecclesiā,à Domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditam esse.Hæc ibi. Ex quibus patet propositionem dictam non solum esse veram,sed contrariam esse erroneam,vt etiam sanctus Thomas in tractatu contra errores Græcorum,cap.65.& tribus sequentibus; tangit:& pertinet ad errores Ioannis Hus,damnatos in concilio Constantiensi,à Martino quinto.

CAPVT II.

Opiniones aliorum de comparatione potestatis petri primi Papæ, & Apostolorum.

QVAMVIS AVTEM Papæ potestas Petro Apostolo primùm collata,ostensa sit suprema: non desunt tamen qui Apostolos reliquos parem potestatē accepisse à Christo arguāt.Et vt veritas clariùs elucescat,scito quòd in hac re duo dubia inuoluuntur: quæ si separentur, perspicuam magis sortientur veritatem. Alterum dubium est de æqualitate potestatis Petri, & aliorū Apostolorum.Alterū, de modo habendi potestatem : an scilicet omnes immediatè habuerint eam à Iesu Christo,an solus Petrus immediatè à Christo,alij verò ab eodem mediante Petro.

¶ Et quò ad vtrunque dubium, duæ sunt opiniones extremæ.Prima est dicentium,quòd omnes Apostoli parem potestatem à Iesu Christo immediatè habuerunt.Et hi vtrunque simul multipliciter probant ex sacra Scriptura. Primò ex eo,quòd Matth.18.Saluator omnibus Apostolis replicauit quod soli Petro dixerat in cap.16.ait enim.Quæcunque solueritis super terram, &c.Et verbum illud Ioan.vlti.dictum Petro.Pasce oues meas,omnibus Apostolis in sententia dictum est:quoniā pascere tripliciter fit,doctrina,vita, & correctione.Hæc autem omnia omnibus dicta sunt Apostolis, Primùm Matth.vltimò, Docete omnes gentes.Secundum Matth.5.Vos estis lux mundi : sic luceat lux vestra corā hominibus,&c.Tertium Ioan.vltimò,quorum remiseritis peccata,&c. Secundò ex 2.ca.ad Gal.vbi Paulus dicit,quòd Hierosolymis Petrus & alij Apostoli nil sibi cōtulerunt,nec doctrinæ,nec potestatis,vt ibidem bis habet sanct.Tho.sed dederunt ei dextras societatis:& quòd in Antiochia restitit Petro in faciem,quia reprehensibilis erat.Hæc enim nō sunt inter superiorem & subditos,sed potiùs inter socios.In Actibus Apostolorum,8.capit.legimus,quòd Apostoli miserunt Petrum & Ioannem in Samariam.Constat autē, quòd maior non est qui mittitur,mittente:iuxta illud,Non est seruus maior domino suo,nec apostolus maior eo,qui misit illum, Ioan.13.Et cōfirmatur hoc autoritate sanctorum canonum, Primò Anacleti Papæ,distin.21.capit.in nouo.Cæteri Apostoli,inquit,cum beato Petro pari consortio præditi, & honorem & potestatem acceperunt.Secundò,Cypriani ca.loquitur Dominus.24.quæst.prima.Hoc cæteri Apostoli erāt quod Petrus fuit,pari consortio præditi & honoris & potestatis.Tertiò,Hieronymi super epistolam ad Galatas,& habetur 2.quæst.7.capit.Paulus.Paulus Petrum reprehendit: quod non auderet,nisi se non imparem sciret.

¶ Altera extrema opinio est, discordantium in vtroque, & dicentium,quòd nec parem potestatem,nec immediatè à Iesu Christo omnes Apostoli acceperunt potestatem : sed solus Petrus immediatè à domino Iesu Christo potestatem accepit,& omnes ei subiecti fuerunt, ab ipso potestatem habentes.Et de modo quidem habēdi potestatem,scilicet quòd solus Petrus habuit eam à domino Iesu immediatè, probant in communi quidem ex textu Anacleti, dist.21.in nouo.Petro primo pontificatus in ecclesia Christi datus est. In speciali autem quò ad potestatē ordinis,non sacerdotalis (hanc enim constat habuisse omnes immediatè à Christo in cœna, dicente, Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis, quo ad actum celebrandi missas:& post resurrectionem, quo ad actum absoluendi in sacramento pœnitentiæ,dicente, Accipite Spiritum sanctum : quorum remiseritis peccata remittuntur eis,&c.)sed episcopalis,probant ex consecratione Iacobi & Pauli ac Barnabæ. Iacobus enim ordinatus fuit archiepiscopus Hierosolymitanus à Petro,& Iacobo, & Ioanne : vt dicitur in capitul.porro, distin.66.Et Paulus & Barnabas ordinati ab alijs fuerunt. Dicitur enim Actuū.13.Dixit. Spiritus sanctus, Segregate mihi Paulum & Barnabam,&c.Et subiungitur,Imponentes eis manus,dimiserunt.glossa,in modum ordinandorum. & in cap.quòd die dominico.distinct.75. Quo ad potestatem verò iurisdictionis(cùm nullibi clariùs appareat, quàm Matth.18.vbi Apostolis dicit dominus Iesus,quæcunque solueritis super terram,&c.)probant ex hoc,quòd Christus soli Petro dixerat,Quodcunque solueris,&c.Matth.16.Ex ipso, inquiunt,ordine promissionum insinuat, quòd potestas ligandi & soluendi ordine quodam exhibenda erat,vt scilicet per Petrum ad alios deriuaretur: vt sanct.Tho.in 4.contra Gent.capit.76.& in 4.senten.distinct.24.quæstio.vlti.dicit.

Affertur quoque autoritas Leonis suprà inducta ex capi, ita Dominus.distinct.19.clarè dicentis,quòd Christus hoc disposuit,vt ab ipso Petro quasi à quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet.

DE AEQVALITATE verò potestatis apostolorum quatuor inuenio expositiones,sustinentes cū hoc Petri autoritatem super omnes. Prima distinguit potestatē ordinis & iurisdictionis:& omnes dicit esse æquales in potestate ordinis,sicut omnes episcopi sunt æquales tali potestate.Petrus autem super omnes dicitur potestate iurisdictionis. Secunda dicit,quòd omnes Apostoli fuerunt in potestate iurisdictionis pares, id est, similes.Probátque in Scriptura paritatem pro similitudine sumi,ex Leui.18.Cauete ne vos similiter euomat,cum paria feceritis.gloss.id est,similia. Tertia(& est sanct.Tho.in secunda secundæ.quæstio.33. arti.4.ad secundum)quòd fuerunt pares aliquo modo quantum ad fidei defensionem.Inquit sic,coram omnibus Paulus Petrum non reprehendisset, nisi aliquo modo par esset quantum ad fidei defensionem. Quarta est eiusdem super epistolam ad Gal.2.capitul.quòd Apostoli fuerunt æquales, quātum ad exequutionem autoritatis.Ait enim, Apostolus, scilicet Paulus fuit par Petro in exequutione autoritatis,nō autem in autoritate regiminis.

CAPVT III.

Rationabilis sententia,quòd Petro subiecti erant cæteri Apostoli.

ALLATIS Duabus extremis opinionibus, media mihi via incedendum occurrit,& dicendum quòd,Apostoli inter se possunt comparari dupliciter.Primò,inquātum Apostoli: & sic omnes fuerunt æquales.Alio modo inquantum oues Christi,ab eo hic corporali conuersatione separate:& sic Petrus solus est pastor,& reliqui Apostoli,oues sub illius cura. Sed quia non sufficit dicere,sed oportet declarare & probare sic esse,vt dicimus,declaro primò dignitatem & potestatem apostolatus.Scribitur in primis Luc.9. capit.quòd conuocatis Iesus duodecim Apostolis,dedit illis virtutem & potestatem super omnia dæmonia, & vt languores curárent : & misit illos prædicare regnum Dei, & sanar

ſanare infirmos. Matt. quoque vlti. legitur, quòd eiſdē Dominus dixit, Euntes in mundū vniuerſum, docete omnes gentes, baptizantes & docentes ſeruare omnia quæ mandaui vobis. In prima quoque epiſtola Pauli ad Corin. 12. cap. legitur, quòd Deus poſuit in eccleſia primùm Apoſtolos. vbi gl. interlinearis in verbo, primùm, dicit dignitate & tempore. Et in verbo, Apoſtolos, dicit, omnium ordinatores & iudices. In decre. diſtinct. 68. c. quorum vices. dicitur ex Aug. Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij: patres miſsi ſunt apoſtoli, pro Apoſtolis filij nati ſunt & conſtituti Epiſcopi. Et in concilio Aecumenico Florentino ſub Eugenio 4. inter documenta fidei de miniſtro confirmationis habentur hæc verba, Hanc, ſcilicet confirmationem non niſi epiſcopus debet conferre: quia de ſolis Apoſtolis legitur (quorum vicē tenent Epiſcopi) quòd per manus impoſitionem Spiritum ſanctū dabant. Diuus Tho. ſuper præallatis verbis ex prima epiſtola ad Cor. 12. cap. dicit hæc verba, Maiores autem miniſtri in eccleſia ſunt Apoſtoli: ad quorum officium tria pertinent. Quorum primum eſt autoritas gubernandi fidelem populum, quæ propriè pertinet ad officium apoſtolatus: ſecundò facultas docendi: tertiò poteſtas miracula faciendi ad confirmationem doctrinæ. Hæc ille. Et poſtquàm ſubiunxit, quod tertium horum ordinatur ad ſecundum, & ſecundum ad primum, ſubdit, Deus poſuit primum Apoſtolos, quorum regimini commiſit eccleſiam. Et tripliciter probat. Primò per illud Luc. xxij. Et ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi Pater meus regnum. Secundò, per illud Apoc. 21. Murus ciuitatis habens fundamenta duodecim & in ipſis duodecim nomina duodecim Apoſtolorum. Tertiò, per illud ad Roma. 8. Nos ipſi primitias Spiritus habentes. maiori enim gradui maior datur gratia.

¶ Ex his omnibus facile eſt videre, quòd Apoſtoli, inquātum Apoſtoli, habuerunt non ſolùm poteſtatem ordinis, ſed iuriſdictionis. Autoritas enim gubernandi eccleſiam, quæ eſt apoſtolatus propria, ſine iuriſdictionis poteſtate non eſt. Et ſi huic adiunxeris, quòd non habuerunt apoſtolatum à Chriſto mediāte Petro, ſed immediatè ab ipſo Ieſu Chriſto, iuxta illud Ioan. 20. Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos; & Matthæi. 10. & Marci. 3. & Luc. 6. patet, quòd ipſe fecit eos apoſtolos. Et ad Gala. 1. Paulus probat ſe Apoſtolum: quia neque ab hominibus, neque ab homine tā mittente, quàm docente eſt Apoſtolus, Solues vtrūque dubiū, ſcilicet & de poteſtatis æqualitate, & de modo habendi: quòd ſcilicet Apoſtoli quantùm ad apoſtolatus autoritatem fuerunt æquales ſimpliciter, & quòd hāc poteſtatem habuerunt à Ieſu Chriſto immediatè, ſicut & apoſtolatum. Dixi autem ſimpliciter: quia ſecūdum quid nihil prohibet, vnum apoſtolum habere apoſtolatum digniorem altero, vt Paulus alijs: iuxta gloſ. interlinearem ad Galat. 1. in verbo, Qui ſuſcitauit eum à mortuis, dicentem in perſona Pauli, Et ita digniùs me conſtituit per immortalem Chriſtum, quàm alios per mortalem: & gloſſ. marginalem ex Aug. in libro retractationum ex eadē radice. Propter quod diuus Tho. ibidem dicit, Paulum ad dexteram, & Petrum ad ſiniſtrā in bullis papalibus imprimi. Dignitas enim iſta ex parte ſtatus vocantis, quia ſcilicet eſt immortalis, nō facit vocatum Apoſtolum maiorem ſimpliciter, ſed quo ad hoc.

SI AVTEM Conſideremus, quòd etiā ipſi Apoſtoli oues erant Chriſti, à quo ſtatutum eſt, vt ſit vnū ouile & vnus paſtor, ſic Petrus inuenitur ille vnus paſtor, cui dictum eſt, Paſce oues meas, non has vel illas; & reliqui inueniūtur vnius ouilis oues. In cuius ſignum Petrus ſtatim factus paſtor, curam Ioan. ſuſcepit, interrogans de eo, Hic autem quid? vt patet Ioan. vlti. Quomodo autem verificari poſſunt hæc duo ſimul, quod ſcilicet omnes Apoſtoli fuerunt pares in autoritate gubernandi eccleſiā, atque à Ieſu Chriſto eam immediatè habuerunt, & quòd Petrus ſolus fuit inſtitutus paſtor vniuerſalis eccleſiæ, & maior autoritate ſuper alios Apoſtolos, ita quòd ab ipſo capite in totum eccleſiæ corpus poteſtas deriuata eſt: difficile apparet prima fronte: ſed ſi ſubtiliter contēplati fuerimus, videbimus de facto oīa vera ſimul fuiſſe. Sciendum eſt nanque, quòd ſicut in natura dupliciter aliqua fiunt, ſcilicet naturaliter, vt cum homo generat hominem, & infirmus ex virtute naturæ ſanatur: & ſupernaturaliter ſicut cum homo creatus eſt à Deo, & infirmus miraculo ſanatur. Ita in eccleſia duplici quoque modo aliquid fit, ſcilicet ordinariè, vt cum ſeruato iuris ordine creatur Epiſcopus: & de ſpeciali gratia à principe, vt ſi ſtatim aliquis crearetur Epiſcopus: vt de Ambroſio contigit. Vtroque autem modo princeps noſter Ieſus Chriſtus in primitiua eccleſia vſus eſt. nam in inſtitutione eccleſiaſtici regiminis ordinario iure perpetuo ſeruandi monarchicum, id eſt, vnius principatum inſtituit, & poſuit Petrum caput vnum totius corporis eccleſiæ: à quo in omnes poteſtas iuriſdictionis & ordinis ordinarie deriuaretur. Et hoc intendunt omnes ſacri autores, cum dependentia omnium à Petro doctrinam tradunt. In erogando vero ex ſpeciali gratia, ſicut præuenit Petrum in conferendo poteſtatem ordinis (dum ipſe Dominus per ſeipſum etiam alios Apoſtolos fecit ſacerdotes in vltima cœna, & confeſſores poſt reſurrectionem, & ſacramentum confirmationis in die Pentecoſtes) ita præuenit eundem in dando autoritatem gubernandi, ordinandi, iudicandique eccleſiā: vt ex allatis patet autoritatibus. Et quemadmodum nihil obſtat maioritati ipſius Petri capitis, quòd alij nō habuerunt ab ipſo poteſtatē ordinis (quia hoc non fuit ex defectu poteſtatis in Petro, aut exemptione aliorum ab ipſo, ſed ex præuentione ſuperioris, qui prius dedit id ſubditis Petri ex gratia, quod ordinariè dandum erat eiſdem à Petro) ita etiam nihil officit excellentiæ poteſtatis iuriſdictionis Petri ſuper omnes, quòd eius ſubditis Saluator ſuperior omnibus dedit illam poteſtatem ex gratia, quam à Petro per viam ordinariam erāt accepturi. Modus itaque varius dandi & accipiēdi poteſtatem clarificat veritatē. In Petro enim, & à Petro inchoat omnis eccleſiæ poteſtas, & deriuatur in totam eccleſiam via ordinaria; & rurſus aliqui Petro ſubditi plures poteſtates acceperunt à Chriſto immediatè, quas à Petro accepturi erant, via præuentionis gratuitæ. Et ſic eccleſia vna ſub vnico tātum capite, Petro ſcilicet, & habet Apoſtolos omnes, immediatè à Chriſto poteſtatem ordinis & iuriſdictionis habentes ex gratia præueniente; & habet Petrum ſolum caput Apoſtolorum cæterorum & omniū à quo in Apoſtolos aliquos, & in omnes ordinariè poteſtas ordinis & iuriſdictionis deriuāda eſt. Sunt ergo ſimul vera quæ aduerſari ſibijinuicem videbantur.

ET VT Clarius eluceſcant dicta, ſcito quinq; eſſe differentias inter poteſtatem Petri & aliorum Apoſtolorum. Prima eſt in modo dandi & accipiendi; quia Petro data eſt ordinariè, alijs autem ex ſpeciali gratia; vt explanatum eſt. Secunda eſt in officio (& ſequitur ex prima) quòd Petrus factus eſt vicarius generalis Ieſu Chriſti, alij verò facti velut legati ſeu delegati eius: iuxta illud Pauli 2. ad Cor. 5. Legatione pro Chriſto fungimur. & ad Ephe. vlti. Legatione fungor in catena iſta. Et hoc ipſum Apoſtoli nomen importat, à miſsione ſumptum: quamuis extenſo vocabulo in præfatione dicantur vicarij. Tertia eſt in obiecto poteſtatis, quòd aliorum poteſtas iuriſdictionis non erat ſupra ſeinuicē, ſed ſuper alios: Petri vero poteſtas erat & ſuper alios, & ſuper ipſos reliquos Apoſtolos, dicente ſibi ſoli Chriſto, Paſce oues meas: in quarum numero ſine dubio erant Apoſtoli. Vbi Chryſo. dicit in perſona Chriſti ad Petrum, Loco mei præpoſitus eſto, & caput fratrū tuorum. Quarta eſt in perpetuitate poteſtatis: quia aliorū poteſtas finienda erat cum vita eorum: quoniam data eſt eis in perſonis proprijs pro ſolis perſonis proprijs, & non pro eorum ſucceſſoribus. Petri verò poteſtas vſq; ad conſummationem ſeculi perſeuerat: quia data eſt ſibi in perſona propria non ſolùm pro ſeipſo, ſed omnibus ſucceſſoribus ſuis: quod ſancti doctores exprimut ſub alijs verbis, dicendo, quòd data eſt Petro in perſona eccleſiæ. Et ex hac differentia oritur, quòd nullus eſt ſucceſſor Ioan. aut Iacobi, nec etiam Pauli Apoſtoli in autoritate apoſtolatus vniuerſalis gubernationis eccleſiæ, ſicut Apoſtoli gubernabāt vbique: ſed tantū in poteſtate ordinis & regiminis vnius certe eccleſiæ ſuccedunt Epiſcopi. ſed ſolus Petri ſucceſſor eſt & dicitur Papa, vt patet in allegatis ſuperius. Quinta & vltima pro nūc eſt in ipſa eſſentia poteſtatis: quoniam autoritas communiter Apoſtolis data, ex vi apoſtolatus fuit velut potentia executiua. vnde & à Sancto Thoma vocatur autoritas gubernandi: gubernatio, enim executionem ſonat. Autoritas verò data ſoli Petro quum factus eſt Papa, dicente Chriſto, Paſce oues meas, eſt potentia præceptiua; & propterea vocatur a Sanct. Tho. autoritas regiminis. Propter quod dixit San. Tho. Paulus fuit par Petro in executione, non in autoritate regiminis, ad Gal. 2. & ad Cor. 12. eccleſiæ regimen quod ſonat executionem, non autoritatē regiminis, quod ſonat imperium,

commissum dicit Apostolis. Vnde & in præfatione non appellantur vicarij absolutè, sed vicarij operis: dicente ecclesia ad Deum de Apostolis, Quos operis tui vicarios, quasi diceret vicarios ad exequendum. Verum tamẽ quia vnum pro alio quandoque poni potest, si etiam inueniretur paritas in autoritate regiminis, piè exponendum esset pro exequutiua potentia. dedit enim Saluator omnibus Apostolis communiter vt exequi possent in eis, ad quos mittebantur, omnia quæ poterat exequi Petrus: puta instituere ecclesias & Episcopos, docere, excõmunicare, &c. Petro autem absolutè dedit potestatem omniũ. Et si Paulus aliquo modo, id est executiuè erat par Petro quantum ad defensionem fidei: vt ex Secunda secundæ dictum est.

Et si non penetras differentiam hanc inter potestatem exequutiuam & præceptiuam, vide illam in exẽplo. Episcopi habent officium prædicãdi, & fratres Prædicatores habent etiam officium prædicandi (cùm ad hoc instituti sint;) sed differẽter: quia Episcopi ex propria autoritate hoc faciunt, fratres verò Prædicatores autoritate Papæ delegantis eis id officium, hanc prædicationis exercendæ potestatem. Sic enim proportionaliter de potestate gubernãdi ecclesiam in Petro & alijs Apostolis fuit: Petrus enim ex propria sui pontificatus officij autoritate gubernabat, alij verò Apostoli ex priuilegio domini delegantis eis gubernationis officium. Nunc superest respondere obiectis in sequenti capitulo,

CAPVT IIII.

In quo soluuntur obiectiones contra determinationem factam de Petri primatu super alios Apostolos.

T AVTEM Ordinatè satisfiat obiectis, primò ad primò inductas obiectiones: & sic deinceps respondebitur.

¶ Ad autoritatem ergo ex Matt. 18. dicitur, quòd in verbis dictis Petro soli, cap. 16. & in verbis dictis omnibus, cap. 18. perspicienda sunt duo, scilicet ordo & potestas data. Ordo fuit, quòd prius Petro soli est dictum, Quodcunque solueris: & deinde omnibus. Et ex hoc ordine insinuat Dominus ordinarium progressum potestatis soluendi & ligandi, quòd scilicet à Petro ad cæteros deriuanda est propter vnitatem capitis & corporis ecclesiæ: vt ex autoritatibus sancti Tho. allatis ex 4. cõtra Gent. & 4. sen. apparet. Potestas data fuit, vt dictũ est, ad gubernatiuam ecclesiæ potestatem pertinens, & æqualis modo dicto. Et ex hoc ostendit Dominus, quòd ipse ex gratuita præuẽtione dare voluit Apostolis. Ambo igitur simul considerata ostẽdũt magis quod dicimus esse verũ.

¶ Ad illud Ioan. vlti. quamuis malè probetur, quòd correctio iurisdictionalis sit cõmissa omnibus per illud. Quorum remiseritis peccata: quoniam hæc verba ad correctionem fori pœnitentiæ spectant; quia tamen posset probari per illud Matth. 18. Quæcunq; solueritis: vbi Saluator loquitur de exteriori iurisdictione, qua ecclesiã non audiens sic ethnicus & publicanus. respondetur ꝙ in veritate Saluator illa verba etiã quò ad sensum, Pasce oues meas, soli Petro dixit, vt probatum est. Et ꝙ si inuenitur aliquid simile cõmissum Apostolis (puta pastorale officium) vt ex eodem fundamento dicatur, ꝙ nulli commissæ sunt oues Christi indistinctè, vt comprehendantur omnes nisi Petro: alijs verò commissæ sunt oues determinatè, saltem hac determinatione, scilicet aliæ ab ipsis Apostolis, saltem Petro. Et propterea alij possunt dici delegati pastores: iuxta illud præfationis. Quos operis tui vicarios eisdem contulisti præesse pastores, quasi diceret, quòd gregi tuo cõtulisti Apostolos præesse pastores, vt vicarios operis tui, id est missos, vt vice tua ad executionem operis tui. Petrus autem creatus est pastor ouiũ Christi absolutè & vniuersaliter, dicẽte Christo ipsi soli, Pasce oues meas. Vnde (vt vnico verbo dicatur) plus datum est per hæc verba Petro, q̃ per quæcunque alia simul cõgregata cæteris; quia autoritas regiminis vniuersalis simpliciter hic clauditur: quamuis totum pastorale officiũ executiuè concessum sit omnibus Apostolis.

¶ Ad autoritatem ex secundo capit. ad Gal. iam patet, ꝙ nil doctrinæ aut potestatis accepit Paulus à Petro, nõ ex defectu potestatis in Petro, sed ex præuentione gratuita, qua à Domino Iesu habuit potestatem & scientiã: vt ipsemet in 1. cap. dixerat, Dextras autẽ societatis propter vnitatem fidei, quam docebant: nõ solum nanq; socij, sed fratres in vnitate fidei sumus: iuxta illud Mat. 23 Omnes vos fratres estis. Quomodo vero in faciem restitit, vt par, Iam declaratum est, quòd de paritate in executione officij defensiui fidei intelligitur.

¶ Ad illud verò, ꝙ in Actibus Apostolorum Petrus & Ioannes missi sunt, facilè patet ex Theologis in primo sen. dist. 15. responsio, ꝙ non oportet mittentem esse maiorem misso. Et nihilominus in proposito missi dicuntur cõsilio vel amore, non autoritate aliorum.

¶ Ad autoritates Anacleti, Cipriani, & Hiero. iam patet quid dicendũ ex fundamento iam posito. Vnde vir docte, quia non vagando, sed ex eadem radice omnia soluuntur, testimonium habes ꝙ doctrina hæc vera est. Vero enim omnia consonant: & oportet ex quod quid est rei, omnes difficultates proprias soluere: vt Philosophus dicit 4. Phi.

Ex eadem quoq; radice patet de positione aliorũ, quam recitauimus circa modum habendi potestatem à Christo immediatè. Patet inquam de potestate ordinis, ꝙ nihil refert an Dominus Iesus præuenerit Petrũ in faciẽdo omnes Apostolos episcopos (vt gl. in cap. porrò. dist. 66. sentire videtur contra textum) in eos ordinandos Petro reliquerit: vt præallegata sonant. Si enim Petro hoc dimisit, ordinarium progressum potestatis ordinis in statuto cursu non præuenit, & si ipse ordinauit per seipsum, gratuita præuẽtione, nõ reuocatione statuti ordinis hoc fecit. De potestate verò iurisdictionis, iam dictum est quòd gratuita præuentione per seipsum eam omnibus exequẽdam dedit, qui in ordine dandi seu promittendi, ordinarium progressum deriuationis illius ad alios per Petrum fore statuit: vt allatæ autoritates docent. Ex his omnibus clarè liquet, ꝙ Petrus solus princeps caput & pastor est Apostolorũ, & quòd ei subditi fuerunt Apostoli, vt oues pastori, & ꝙ ordinaria via ab ipso potestatem sortiri erant ordinis & iurisdictionis, licet gratuita præuentione potestatem iurisdictionis executiuã æqualem à Domino immediatè habuerint. potestatem autẽ ordinis episcopalem immediatè vel mediatè, omnes etiam à Domino habuerunt æqualẽ. Et si prædicta perspicaciter intuitus fueris, videbis ꝙ Petrus licet Apostolus & Papa fuerit simpliciter maior cæteris: Linus tamen, Cletus, aut Clemens non sic se habebat ad Ioannem Apostolum & Euangelistam, qui viuebat, sed aliquo modo vt par, & excedens, & excessus. Erant enim pares in potestate executiua regiminis ecclesiæ: pro quãto Ioannes poterat ex Apostolatu exequi quicquid poterat Papa. Erat Papa excedens in autoritate regiminis, sicut de Petri autoritate dictum est: quia illius erat successor, & Iesu Christi vicarius ipse, non Ioannes. Erat & excessus in dignitate Apostolatus: quia Ioãnes erat Apostolus, Linus autẽ aut Clemens non. Et quia Apostolis non Papæ condendi libros sacræ Scripturæ concessum est, dicente illis Domino, ꝙ Spiritus sanctus doceret eos omnia, & omnẽ veritatem: vnde Aug. de consensu Euange. Lucas & Marcus scripserunt illo tempore quo ab ipsis in carne manentibus Apostolis probari meruerunt: ideo præualuisset sententia Ioan. sententiæ Clementis Papę in doctrina fidei & morum: sicut modo præualet Euangelium Ioannis sententiæ cuiuscunque Papæ & totius ecclesiæ. Nec obstat illud Aug. Euangelio non crederẽ, nisi me autoritas ecclesiæ admoneret: quia ipse Ioãnes, & similiter quilibet Apostolus ecclesia erat Iesu Christi autoritate: testante hoc ipso Ioanne, qui de seipso loquens capi. vlti. dicit in persona ecclesiæ: quam autoritate Christi gerebat: Et scimus quia verum est testimonium eius. Ex quo nanq; constat Apostolorum aliquem scripsisse ad doctrinam ecclesiæ, ecclesiæ autoritatem habet.

¶ Ex his autem patet quòd duarum extremarum opinionum, scilicet dicentis, quòd omnes Apostoli eodem modo sint instituti à Christo vicarij sui: & dicentis, quòd Christus immediatè soli Petro dedit potestatem iurisdictionis neutra videtur vera: quamuis ista secunda sit non reprobanda, sed exponenda. Media autem via sola vera est, quã declarauimus, scilicet quòd solus Petrus habuit vicariatum Iesu Christi, & solus immediatè potestatem iurisdictionis ordinariè à Christo accepit: ita quòd ab eo alij ordinario iure accepturi erant, & ei sunt subiecti: hoc enim modo verificatur secunda opinio. Et cum hoc Iesus Christus dominus iuris, præueniendo delegauit cæteris parem in exequendo potestatem (vt dictum est) & hoc veritatis habet prima opinio. Sequere ergo medium,

Cap

CAPVT V.

In quo ponũtur rationes tenentium quòd ecclesia vniuersalis seu concilium vniuersale habet potestatem supra Papam simpliciter, ita quòd Papa est illi subditus.

EXAMINATA Cõparatione potestatis Papæ ad Apostolos rõne sui apostolatus, cõparanda modo est Papæ potestas ecclesiæ vniuersalis seu cõcilij vniuersalis potestati: nũc quidẽ absolutè, postmodũ, verò in euẽtibus & casibus, vt promisimus. Et qm̃ opposita iuxta se posita magis elucescũt, afferã primò rõnes primarias, in quibus cõsistit vis: quibus probatur Papã subesse ecclesiæ seu concilij vniuersalis iudicio. Et ne contingat sępius ecclesiã et cõciliũ iũgere, pro eodẽ sumanť: qm̃ nõ nisi sicut repræsentans & repræsentatũ distinguũtur.

¶ Fundãt igitur hi cõstitutionẽ dictã primò in actis concilij Cõstãtiẽsis sub Ioãne 23. anno Dñi 1415. vbi in sessione quinta habita die 6. mẽsis Aprilis sic legiť, Hęc sancta synodus declarat, ꝙ ipsa in Spũ sancto legitimè cõgregata, cõciliũ generale faciẽs, & ecclesiã catholicã repræsentãs, ptãtem à Christo immediatè habet: cui qlibet cuiuscũq; status vel dignitatis, etiã si papalis existat, obedire tenetur, in his quę pertinent ad fidẽ, & extirpationẽ dicti schismatis, & reformationem dictæ ecclesiæ in capite & in mẽbris. Hæc ibi. Et subiũgitur aliud decretũ in hæc verba. Itẽ declarat, ꝙ quicũq; cuiuscũq; cõditiõis, status, dignitatis, etiã si papalis, qui mãdatis, statutis seu ordinationibus aut p̃ceptis huius sacræ synodi, & cuiuscũq; alterius cõcilij gñalis legitimè congregati super præmissis seu ad ea pertinẽtibus factis vel faciẽdis, obedire cõtumaciter contẽpserit, nisi resipuerit, cõdignę pœnitẽtiæ subijciatur, & debitè puniať, etiã ad alia iuris subsidia si opus fuerit, recurrẽdo. Hæc ibi. Ex quibus habẽtur tria: Primò, ꝙ cõciliũ vniuersale habet autoritatẽ à Iesu Christo immediatè. Secũdò, ꝙ Papa tenetur ei obedire. Tertiò, ꝙ ipsa synodus habet potestatẽ coactiuam supra Papam, dum punitioni eum subijcit.

¶ Cõfirmat ĩrq; eadẽ sentẽtia per cõciliũ Basiliense celebratũ anno Dñi 1431. sub Eugenio quarto: vbi resumpta sunt hæc decreta in sessione secũda & 18. Deinde in cõdẽnatione errorũ Ioãnis Vuicleff in eodẽ cõcilio Cõstãtiẽ. sessione octaua, & postmodũ per Bullã Martini quinti, sacro approbãte cõcilio firmata ibidẽ. Vbi inter alia sic dãnatur articulus iste scilicet, Nõ est de necessitate salutis credere Ro. ecclesiã esse supremã inter alias ecclesias. error si per Ro. ecclesiã intelligatur vniuersalis ecclesia, aut cõciliũ gñale, aut pro quãto negare primatũ summi Põtificis super alias ecclesias particulares. Hæc ibi. Ex qua condẽnatione habetur, ꝙ cõciliũ verisimile est suprema ecclesiarũ, & cõsequẽter est superior ecclesia Romana, quę est vna ecclesiarũ. Et cõfirmatur hãc esse intẽtionẽ Patrũ: quia faciunt differentiã inter primatũ concilij & summi Põtificis: quoniam de cõcilio dicunt simpliciter, ꝙ est suprema inter alias ecclesias. De summo verò Pontifice dicũt ꝙ habet primatũ respectu ecclesiarũ particularium.

¶ Fundãt quoq; hoc idẽ in Euãgelio & doctoribus: ex eo ꝙ claues regni cælorũ, officiũ pastorale & potestas ligãdi atq; soluẽdi, ecclesiæ data sunt dupliciter, scilicet autoritatiuè & finaliter. Et ꝙ autoritatiuè ecclesia ipsa hęc habeat, testatur in primis Mat. 18. ca. vbi postq̃ Dñs dixerat, Dic ecclesiæ: & si ecclesiã non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus: statim subdit, Amen dico vobis quæcũq; ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunq; solueritis super terrã, erunt soluta & in cęlo. Vbi manifestè ecclesiæ hãc contulit potestatẽ vniuersalẽ: ad hoc em̃ illa verba subdidit Dñs (vt Hieron. ibidẽ dicit cũ Hilario) ne priuata autoritate reputaretur nõ audiens ecclesiam ethnicus et publicanus, sed diuina autoritate ecclesiæ collata.

¶ Testatur deinde Aug. super Ioã. (vt habetur 24. q. 1. ca. quodcũq;) vbi cõcluditur ꝙ Petrus qñ claues accepit, ecclesiã sanctã significauit. Et rursus sermone 10. super Io. loquẽs de potestate ligandi & soluẽdi, dicit, Hoc Petrus cũ omnibus tanquã personã gerens ipsius vnitatis accepit. Et iterũ in sermone Apostolorũ Petri & Pauli, Petrus totius ecclesiæ gestabat personã: & propterea audire meruit, Tibi dabo claues regni cælorũ. Has em̃ claues nõ ipse vt homo vnus, sed vt vnitas accepit ecclesiæ. Et in libro de Agone Christiano. Non sine causa inter Apostolos, ecclesiæ catholicę personã sustinet Petrus. Huic em̃ ecclesiæ claues datæ sunt cũ Petro datæ sunt. Et cũ ei dicitur. ad omnes dicitur, Amas me? pasce oues meas.

¶ Et cõfirmatur hoc rõne. Quia nõ minus iuris habet ecclesia in clauibus ibi datis à Iesu Christo, q̃ in rebus, sed dominiũ rerũ tẽporaliũ principaliter est in ecclesia: cũ ẽt Papa nõ sit dñs, sed dispẽsator rerũ ecclesiæ. vt S. Th. dicit in 22. q. 100. ar. primo, ad septimũ. ergo ecclesia principalius habet claues quã Papa. Et cõfirmatur hoc rursus. Quia cũ rectũ sit iudex sui & obliqui, & ecclesia vniuersalis adeò sit recta, vt errare nõ possit (vt patet) Papa autẽ errare possit etiã in fide (vt patet 40. di. ca. si Papa) cõsequens est, ꝙ ecclesia excellẽtius & prius habeat claues, quàm Papa: imo quòd habeat etiam vt iudex Papæ.

¶ Quod aũt finaliter ecclesiæ datæ sint claues, vt patet ex 2. ad Cor. 13. potestatẽ mihi Dñs dedit in ædificationẽ, & nõ destructionẽ. Et S. Tho. in tract. cõtra impugnãtes religionẽ, expressè tenet ꝙ potestas iurisdictionis prælatorũ est propter bonũ subditorũ: & propterea nulla iniuria fit p̃lato inferiori, puta Episcopo, qñ eximitur ab eo Abbas propter bonum ecclesię. Ex quibus sequitur ꝙ Papa est propter ecclesiã, & nõ econuerso, & cõsequẽter claues Papæ datæ sunt propter ecclesiam finaliter.

¶ Fundãt & tertio idẽ super principijs naturaliter per se notis. Omne inquiũt, totũ est maius sua parte: ecclesia vniuersalis est totum, & Papa pars. ergo ecclesia vniuersalis maior est Papa. Processus bonus. Et maior est principiũ per se notũ. Minor est Apostoli ad Ro. 12. Multi vnũ corpus sumus, singuli aũt alterius mẽbra. & Hie. ad ꝓpositũ in c. legimus. di. 93. Si autoritas q̃riť, orbis maior est vrbe.

¶ Fundãt demũ hoc idẽ super hoc, ꝙ ecclesia constituta est à Dño Iesu Christo iudex Pape in casu peccati: vt patet Mat. 18. Si peccauerit in te frater tuus, &c. dic ecclesiæ, & si ecclesiã nõ audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus. Ex qua autoritate licet loquatur in casu peccati, qa incipit, Si peccauerit, & propterea nõ spectet ad præsens ca. in quo cõparať Papa ecclesiæ nõ in casu, sed absolutè: volũt tñ elicere ẽt ꝙ ecclesia sit absolutè supra Papã. Tũ quia ordinarius iudex alicuius in puniẽdo est ẽt ordinarius iudex illius absolutè: tũ quia iudex & lex nõ differũt nisi sicut animatũ, & inanimatũ: vt patet 5. Ethi. Ad candẽ autẽ legis autoritatẽ cuius est vnus actus legis. s. punire, spectãt tres reliqui, scilicet imperare, vetare, & permittere. Ad eiusdẽ ergo iudicis ordinarij autoritatẽ spectabũt oẽs iudicis actus, ad quẽ spectat punire. Et sic cũ ecclesia sit iudex ordinarius Papæ in puniendo, sequitur ꝙ erit simpliciter iudex eiusdẽ in imperãdo, vetando & permittendo, hi enim quatuor actus sunt legis: vt in 12. q. 92. arti. 2. habes à diuo Thom.

¶ Et cõfirmať hoc sacrorũ autoritate canonũ. vicesima quinta em̃. q. 1. contra statuta, dicit Zozimus Papa, Contra statuta Patrũ cõcedere aliquid vel mutare, nec huius quidẽ sedis põt autoritas. Et in ca. 1. dicitur, Prima salus est rectę fidei regulã custodire, & à constitutis Patrũ nullatenus deuiare. Ex quibus habetur & ꝙ Papa nõ est supra potestatem concilij, & ꝙ ad primam salutem spectant statuta Patrũ: non Papæ. Multa quoq; in eadẽ causa & q. dicuntur ad hoc, quæ breuitatis causa omittũtur.

CAPVT VI.

Quis sit sensus, quo quæstio de comparatione autoritatis concilij & Papæ vertitur in dubium.

AD EVIDENTIAM Huius cõparationis p̃declarandi sunt termini, q̃d scilicet nomine ecclesiæ seu cõcilij vniuersalis intelligitur, ne in vanũ tota disputatio sit. Ecclesia vniuersalis duo significare põt in ꝓposito, aut totũ corpus ecclesiasticũ cõstãs ex oĩbus mẽbris, cõprehẽso ẽt capite, id est Papa: aut totũ residuũ corpus ecclesiæ distinctũ cõtra caput, id est Papã. Cõciliũ quoq; vniuersale aut sumitur cũ capite, id est Papa vel personaliter, vel autoritate eius autorizatũ, aut sine papa vtroque modo. Et sic tres comparationes examinandæ sunt.

Prima est inter Papam & ecclesiam seu consilium sine capite, id est Papa omnino. Secunda est inter Papam & ecclesiã seu cõciliũ cũ capite personaliter. Tertia est inter Papã & ecclesiam seu concilium autorizatũ à Papa.

¶ Et quoniã omnes hæ cõparationes supponãt Papam esse caput ecclesiæ vniuersalis, & non solũ singulorũ mẽbrorũ, vt inimici veritatis glossant: hoc primò monstra-

Primò ex autoritate ipsius Constantiensis concilij ante & post electionem Martini 5. vt patet in sessione 15. eiusdē & in bulla Martini 5. vbi dānatur propositio illa Joānis Huss, Petrus nec est, nec fuit caput ecclesiæ sanctæ catholicæ. Et altera scilicet, Non est scintilla apparentiæ, ꝙ oportet esse vnū caput in spiritualibus regēs ecclesiā, qđ semper cū ipsa militāte ecclesia cōuersetur. Hic expressè dānatur, ꝙ Petrus non fuit caput catholicæ ecclesiæ: catholicū enim idē est ꝙ vniuersale. Et similiter dānatur ꝙ non oporteat esse præter Christū qui in cælis est, vnū caput quod regat ecclesiā, conuersans cū ea, quod est Papa: vt latius ostēdit diuus Tho. hanc necessitatē in 4. contra Gent. ca. 76. Hiero. quoq; in li. de ortu & obitu sanctorū in nouo testamento, Petrus, inquit, in Christi ecclesia firmamentū est, Cephas corporis Christi principatus & caput est. Si Petrus est caput corporis Christi, ergo totius ecclesiæ collectiuè: iuxta illud Apostoli ad Rom. 12. Multi vnum corpus sumus in Christo. Et 24. q. 1. rogamus vos, Marcellus Papa expressè dicit, ꝙ Petrus est caput totius ecclesiæ. Et in cōcilio Lud. Grego. 10. vt habetur in ca. vbi periculū, de elec. lib. 6. Papā vicariū Iesu Christi Petri successorē, rectorē vniuersalis ecclesiæ, & directorem gregis dominici vocat. Ritus quoq; Ro. ecclesiæ, habet, vt cū Papa se subscribit in aliqua vniuersalis negotij bulla, dicit sic, Ego N. catholicæ ecclesiæ episcopus. ex quibus patet, ꝙ cauillatio dicēs, ꝙ Papa est caput membrorū ecclesiæ, & nō ipsius simul ecclesiæ, erronea est. Quo nāq; pacto debuit, aut potuit melius explicari à Sanctis, q̄ per nomina collectiua? & apposita quādoq; nomina vniuersitatis expresserūt ecclesiā, gregē, corpus Christi, explicādo totam, vniuersalē catholicā. Dicāt isti quomodo debet dici, & cōuincātur saltem ex verbis ipsius Cōstantiensis & Basiliēsis cōcilij: vbi eisdē verbis significatur ecclesia collectiuè: cū millies ibi replicatur, Hæc sancta synodus vniuersalem seu catholicam ecclesiam repræsentans.

¶ De prima ergo cōparatione (scilicet inter Papā & ecclesiā vniuersalē sine capite) apertè constat quid dicendū sit, scilicet ꝙ Papa sit super eā. Tū q̄a est corpus enormiter diminutū, q̄a est truncū absq; principali mēbro: ac per hoc nō est vniuersalis ecclesia, q̄ perfectū significat: tū q̄a Dei perfecta sunt opera Deute. 32. ac per hoc nō cōuenit diuinæ prouidētiæ in tā imperfecto corpore supremā autoritatē locare, sed magis ipsum à capite depēdere. Et si instetur, ꝙ apostolica sede vacāte inuenitur vniuersalis ecclesia, & tamē sine capite, qđ est Papa, respōdetur ꝙ non inuenitur vniuersalis ecclesia nisi imperfecta: ita ꝙ imperfectio ista est conditio diminuēs ly Vniuersalis ecclesia, sicut corpus truncū diminuit à corpore integro. vniuersale enī vniuersitatē claudit in se membrorū officialiū: quorū præcipuū est caput. Vnde tūc ecclesia est acephala: & est absq; eius suprema parte & potestate, Et qui hoc negat, in errorem Ioan. Huss negātis necessitatē capitis ecclesiæ in terris (damnatū à S. Tho. & Martino 5. cū concilio Cōstantiensi, vt dictū est) incidit. Et si de ecclesia vniuersali sic sumpta intelligatur, ꝙ habet immediatè potestatē à Christo & ꝙ ipsa repræsentatur per vniuersale cōciliū erratur errore intolerabili: vt patet ex allatis autoritatibus, & inferiùs magis elucescet.

¶ De secūda autē cōparatione in altero extremo, scilicet inter Papā ex vna parte, & ecclesiā totā, id est etiā cū Papa ex altera parte, dicitur ꝙ Papa cū residuo ecclesiæ nō est maioris potestatis iurisdictionis spiritualis, q̄ ipse solus. quia potestas sua cōtinet in se omniū reliquorū potestates, vt earū causa vniuersalis. Nulla enī est potestas iurisdictionis in ecclesia, quæ nō sit in Papa: vt patet inductiuè. Quinetiā potestas electiua ipsius Papæ, in Papæ potestate est. Quod patet tū ex facto Petri, qui elegit sibi successorē (vt 18. q. 1. ca. si Petrus, Dicit Ioannes tertius) tū ex eo, ꝙ Papa ordinat actū electiuæ potestatis, determinādo q̄n & qualiter debet fieri electio: & ꝙ plus est, determinādo subiectū illius potestatis, dum constituit ꝙ ad duas partes Cardinaliū ad minus spectet electio. Probatur & ex ca. si Papa. di. 40. vbi dicitur, ꝙ vniuersitas fidelium suam salutē post Dominū ex Papæ incolumitate animaduertit propensiùs pēdere. Et dist. 19. cap. Ita Dn̄s Leo Papa dicit, Huius muneris sacramētū ita Dn̄s ad omniū Apostolorū officiū pertinere voluit, vt in beatissimo Petro omniū Apostolorū summo principaliter collocaret; vt ab ipso quasi à quodā capite dona sua velut in corpus omne diffunderet. Vbi manifestè patet, à Papa omne reliquū corpus ecclesiæ velut à capite potestatē sortiri. Et sic sumēdo ecclesiā vniuersalē, constat ꝙ habet immediatè autoritatē à Iesu Christo, nihil enī mediat inter ipsam & Iesum Christū. Sed ex hoc non habetur, ꝙ cōparando membra aliqua, puta corpus sine capite, ad Christū, ꝙ habeant immediatè potestatē ab ipso: sed sufficit ꝙ totū habeat immediatè à Iesu Christo: partes autē inter se ordine quodā. & ita in caput primò, ꝙ per caput in corpus reliquū potestatē diffundit Saluator noster, iuxta dicta & dicēda. Vnde patet, ꝙ tota ecclesia nō habet potestatem supra Papā solū nec econuerso: quia Papa cum ecclesia reliqua non facit maius in potestate, sed plures potestates.

¶ De tertia autē cōparatione, quæ est media, & est inter Papā & conciliū autorizatū à Papa, ex antedictis facilè sumitur quid dicendū est, scilicet ꝙ nō est maioris autoritatis, q̄ Papa, à quo solo autorizari pōt, vt patet 17. dist. per totum. & extra de elect. cap. significasti. vbi dicitur, ꝙ omnia cōcilia per Rom. ecclesiæ autoritatem & facta sunt, & robur acceperunt.

¶ His tribus cōparationibus secūdū veritatē præmissis, quarta superadditur secundū opinionē: & est inter ecclesiā vniuersalē & quandā communitatē, siue Papa prima pars eius, nō caput totius autoritatis in ea velit in eā conuenire, siue nō, ex vna parte: & Papā ex altera parte. Et quia cōparatio inter diuersa est, & eiusdē ad seipsum subiectio nō est, sicut nec iustitia, propriè loquēdo, cū dicunt hi ꝙ ecclesia vniuersalis est supra Papā, alterū duorū intēdunt. aut enī intendūt per ecclesiā vniuersalē cōgregationē fideliū, velut quandā cōmunitatē, siue Papa pars prima illius velit interesse, siue nō, aut intendūt ipsam fideliū congregationē autoritate capitis, scilicet summi Pōtificis factā: Ita ꝙ ipsum cōgregari, solū dependeat à Papa in ecclesia vniuersali, in cōcilio vero duo dependeāt à Papa, scilicet cōgregari, & repræsentare vniuersalē ecclesiā: ita ꝙ in his intendūt, ꝙ seclusa autoritate Papæ ex quo congregata est ecclesia vel conciliū, fit cōparatio potestatis ecclesiæ vel cōcilij ex vna parte, & Papæ ex altera. Totus ergo futurus sermo de ecclesia seu cōcilio vt distinguitur cōtra Papā, erit de ecclesia & concilio, seclusa Papæ autoritate post congregationem legitimè factam.

¶ Et contra hos dicentes ecclesiā habere autoritatem supra Papā, ratio est, quia positio ista peruertit ordinē regiminis ecclesiæ; oportet nāq; secundū istos regimē ecclesiæ esse democraticū seu populare: in quo tota autoritas apud nullū residet, sed in tota cōitate. sicut in capitulo accidit: vt S. Th. in 4. sent. di. 19. q. 1. art. 1. q. 3. ad tertiū dicit. Et hoc ipsi volūt, dū ecclesiā velut cōitatem liberā, potestatē supra Papā quasi Regē habere dicūt: vt Senatus populúsq; Ro. habebat super Imperatorē. Et quia hoc ipsi nō reputāt inconueniēs, quantū ad rem, licet vocabula horrere videātur: ideo circa rem insistendo, monstrandum est, ꝙ nō communitati ecclesiæ, sed vni soli in illa Christus plenitudinem potestatis ecclesiasticæ dedit.

CAPVT VII.

Quòd Papa sit super potestatem ecclesiæ vniuersalis & concilij generalis, vt distinguitur contra Papam.

PRINCIPIVM Huius veritatis ex Dn̄i nostri Iesu Christi autoritate sumitur; vbi Ioā. vlt. soli Petro, vt distincto ab alijs, dicit, Pasce oues meas, vt deductū in 1. ca. fuit: in hoc instituens regimen ecclesiæ monarchicū. Et si ridiculosa illa rn̄sio detur: ꝙ Christus dixit Petro: Pasce oues meas, non ecclesiā meā: quasi fecerit epm pastorē singularū ouium; non ipsius ecclesiæ, quæ significat, totū cōsurgēs ex omnibus ouibus: manifestè excluditur hoc ex eo: qđ in oratione dicitur, Deus omniū fideliū pastor & rector, famulū tuum N. quē pastorē ecclesiæ tuæ præesse voluisti. Et in cōcilio Lugd. de elec. lib. 6. vbi periculū, Papa rector vniuersalis ecclesiæ & gregis dominici director dicitur. Vbi patet ꝙ respectu ecclesiæ & gregis, quæ collectiones significant: & nō solū respectu particulariū, pastor & rector & director est Papa. Et quia hæc est vltima fuga harum vulpecularū, vineā Domini demolientiū: idcirco in omnibus auferendis vigilandū est, vt de ipsa collatione seu cōmunitate concludamus nō prælatā, sed subditam esse Papæ.

¶ Amplius, Ioā. 10. Saluator inquit, alias oues habeo & c. & subdit. Et fiet vnum ouile & vnus pastor. Certū est ꝙ ouile non significat oues, sed vnum continens oues. Et ex glossa

glossa interlineari in principio illius capituli, vbi dicitur. Qui intrat per ostium in ouile, exponente in ouile, id est, in catholicam ecclesiam: habetur quòd per vnum ouile intelligitur ecclesia vna ex Iudæis, & Gentilibus. Ex hac autoritate arguitur sic. Ecclesia vt vna ex Iudæis & Gentilibus, est ouile: & Petrus cui dictum est, Pasce oues meas, est pastor vnus illius ouile: ergo ecclesia vt vna nō est super Papam, sed sub eo, vt ouile sub pastore. Et confirmatur hoc. Quia ecclesia seu concilium distinctū contra Papam, aut est oues aut ouile, aut pastor. Non oues: quia ex vtrisq; ouibus ouile vnum constituendum dicit Dominus. Non pastor: quia cū Petrus sit vnus pastor ecclesiæ, vt monstratum est: si ecclesia esset alius pastor, essent duo pastores, cōtra Dñm dicētē, Fiet vnus pastor. Ergo ouile & cū nō sit ouile nullius pastoris est ouile vnum vnius pastoris qui est dominici gregis rector & director, Papa, scilicet. Et cōfirmatur, q̄ de Papa specialiter loquatur: quia verbo futuri tēporis vtitur significante futurum fieri. Fiet inquit ouile vnū vtrisq; cōuenientibus, & vnus pastor. Et quoniā quod est, fit, nec fiet, ipse Dominus, qui de seipso præmisit pluries ibidem, Ego sum pastor bonus, non est postmodum factus pastor vnus, sed dum soli Petro postmodum dictum est, Pasce oues meas, nō has vel illas: impletum est, Fiet vnus pastor, loco illius summi pastoris, qui solus est pastor bonus per essentiam ecclesiæ.

¶ Amplius, Non minus Papa est Episcopus catholicæ quā quilibet Episcopus suæ ecclesiæ: sed quilibet Episcopus est Episcopus & singularum personarum & totius collectionis earum in vnam communitatē. ergo & Papa est Episcopus singulorum & vniuersorum Christianorū in vnam catholicam ecclesiam collectorum. Et confirmatur hoc, Quia cum ecclesia sit nomen collectiuum, & significet collectionem fidelium (vt dicitur de consecra. distinct. 1. cap. ecclesia,) & Episcopus dicatur episcopus ecclesiæ talis, oporet vt primò sit Episcopus ipsius ecclesiæ, & secundariò singularum personarum: ac per hoc Papa qui intitulatur Episcopus ecclesiæ catholicæ, & non illorum aut omniū Christianorū, primò est Episcopus ipsius ecclesiæ catholicæ, & secundariò membrorum eius. Et verè sic est: quia primò debet superintendere bono proprio ipsius vnius ecclesiæ catholicæ, & deinde bonis proprijs membrorum omnium.

¶ Et si studiosè quæratur quo pacto Papa potest dici Episcopus & caput ecclesiæ catholicę, cum ecclesia catholica includat ipsum Papā: patet responsio dupliciter primò, q̄ hæc est distributio accommoda: sicut cùm dicitur, Cælū continet omnia corpora: non quòd contineat seipsum, sed quia continet omnia possibilia contineri: pariformiter enī dicitur, quòd Papa est caput & Episcopus ecclesiæ catholicæ: non quòd sit caput Episcopus, Rector, &c. sui ipsius: sed quia est caput omnis possibilis habere caput, Rectorem, & Episcopum. Secundò dicitur, quòd quia secundùm Hilariū sermo rei, & non res sermoni debet esse subiecta, ea ratione Papa dicitur caput & Episcopus ecccleslę catholicæ, quia in ecclesia catholica ipse capitis & Episcopi locum tenet.

¶ Amplius, Papa habet supremam potestatem in ecclesia Dei: ergo Papa non subest ecclesiæ. Antecedens patet ex condemnatione iam dicta in concilio Constantiensi, per Martinum 5. vbi de Papa loquendo dicitur, habens supremam potestatem in ecclesia Dei. Consequentia probatur: quia supra supremam autoritatem in ecclesia Dei non potest maior intelligi in eadem ecclesia Dei, etiam si fingendi detur licentia. Imo ex hoc etiam sequitur, quòd tam ecclesia quā concilium Papæ subditur: quia non sunt duæ supremæ potestates in ecclesia Dei: principatuū enim pluralitas mala cùm sit (vt patet 12. Metaph.) à Iesu Christo summè bono, qui vult ecclesiam suam optimè disponi, esse non potest.

Et cōfirmatur hoc autoritate Innocentij 3. in concilio generali, extra de pe. & re. ca. cum ex eo. vbi dicitur, q̄ Ro. Pōtifex plenitudinem obtinet potestatis. Et in ca. proposuit. de cōces. prebē. idē dicit, Nos secundū plenitudinē potestatis, de iure possumus supra ius dispēsare. Et extra de elec. in c. significasti, Paschalis dicit, Aiunt in concilijs statutum non inueniri, quasi Ro. ecclesiæ legē concilia vlla præfixerint: cū oīa cōcilia per Ro. ecclesiæ autoritatē, & facta sint, & robur acceperint. Quę omnia pro plenitudine potestatis papæ supra cōcilia, & consequenter vniuersalē ecclesiā allata sunt. Et confirmātur autoritate S. Tho. in trac. contra impugnantes religionē: vbi dicit hæc verba, Sancti patres in concilijs congregati, nihil statuere possunt nisi autoritate Ro. pontificis interueniente, sine qua etiam nec conciliū cōgregari potest. Hæc ille.

¶ Amplius, Papa est proximus & immediatus vicarius Christi & Apostolorū: ergo nullā habet in terris ptātē priorē sc. Antecedens patet in sæpe dicta condēnatione articulorū à Martino 5. in concilio Constātiensi, vbi vnus ex reprobatis articulis est iste. Ecclesia Ro. est synagoga Satanæ nec Papa est proximus & immediatus vicarius Christi & Apostolorum. Cōsequentia patet: quia proximo & immediato nihil est propinquius & immediatius. Et ex hoc patet primò, q̄ erroneū est dicere, q̄ ecclesia, vt distinguitur cōtra Papā habet immediatè autoritatē a Christo s. Papā: sic enī non Papa, sed ecclesia esset proximè & immediatè Christi vicaria. Impossibile est enī esse duo subordinata ambo æquè proxima & immediata Christo, vt patet istos fingere. Et confirmatur autoritate S. Tho. dicētis in tracta. contra errores Græcorū. c. 69. Christi vicarius suo primatu & prouidentia vniuersalē ecclesiam tanq̄ fidelis minister Christo subiectā seruat, & oppositum sentire dicit esse errorē. Postremo videatur, quęso, diffinitio facta in concilio Florētino: qđ quia ex Orientali & Occidētali simul ecclesia conflatū est, cæteris Occidētalibus tantū antefertur. Et ibi (vt in primo c. verba adduximus) nō solùm dicitur, q̄ Papa est omniū Christianorū pater & doctor: sed q̄ est etiā vniuersalis ecclesiæ pastor, gubernator & rector, cū plena potestate à Dño Iesu Christo institutus in beato Petro. Dicant ipsi q̄uo potuerit clarius exprimi, q̄ non solū omniū membrorū, sed ipsius vniuersalis ecclesiæ pastor, rector & gubernator est, & q̄ non mediante ecclesia, sed in Petro cuius est successor, plenā ptātem pascendi, regēdi, gubernandi vniuersalem ecclesiā à Dño Iesu Christo accepit. Et videant si tantū luminis eis cōcessum fuerit, q̄ hæreticorū more Scripturas & Sanctorum dicta oportet eos extorquere, vt eorum proteruus error defendatē. Fortè nulla Scriptura tā clara in fide habetur, quā nō possit extorta expositio ad suū trahere propositū. sed veritas tunc inuenitur, cū planus Scripturæ sensus iuxta Sanctorum consensum quæritur.

CAPVT VIII.

In quo respondetur obiectionibus sumptis ex autoritate concilij Constantiensis & Basiliensis.

T ORDINATE Autē obiectis distinctè satisfiat, inchoandum est à decretis concilij Constantiensis, ad quę duæ respōsiones dātur.

¶ Prima, negans illa esse autentica autoritate veri cōcilij facta: qm̄ facta sunt tempore schismatis, quo erāt tres Papæ in ecclesia Dei, ab vna sola obedientia, scilicet Ioānis 23. absente etiā illo suo Papa. Quod constat ex eo, q̄ illa promulgata sunt anno Dñi 1415. die 6. Aprilis in sessione 5. & obediētia Grægorij 12. coniuncta est illi die 4. mensis Iulij eiusdem anni in sessione 14. & obedientia Benedicti 13. iungi cœpit anno Dñi 1416. die 3. Octobris in sessione 22. Vnde dicere, q̄ illa obedientia constitueret cōciliū gñale, catholicā ecclesiā repræsentās, nihil aliud est quā renouare antiquū schisma, & dānare vt schismaticas duas obedientias, & q̄ semper fuit, & est dubium facere certum.

¶ Et si dicatur, q̄ Martinus 5. approbauit illa decreta, & illā synodū, decreta quidē in sessione vltima, vbi legitur, q̄ dixit q̄ omnia & singula determinata, cōclusa & decreta in materijs fidei per pręsens cōciliū, cōcilialiter tenere et inuiolabiliter obseruare volebāt, & nunquā cōtra ire quoquo modo ipsaq; sic cōcilialiter facta approbat & ratificat, & non aliter, nec alio mō. Hæc ille. Cōstat aūt q̄ cōciliū esse suprà Papā, vel Papā supra illud, materia fidei est. ergo decreta illa in sessione 5. facta super superioritate cōcilij supra Papā, sunt approbata. Synodum vero in bulla condēnationis articulorū Ioānis Vuicleff, sacro approbāte cōcilio, vbi interrogatoria ponēs dicit, Vtrū credat q̄ condēnationes Ioannis Vuicleff, Ioānis Huss, & Hiero. de Praga factæ de personis eorū, libris & documētis per sacrū gñale Constātiense conciliū, sint ritè & iustè factę, & à quolibet catholico pro talibus tenēdæ & asserēdæ. Hæc ibi. Et cū cōstet, q̄ contra Ioānē Vuicleff in sessione 8. cōtra Ioā. Huss in sessione 15. & contra Hie. de Praga in sessione 21. sentētia lata fuerit, cōsequēs est, q̄ tunc ante vnionem obediētiarum omnium cōcilium generale fuerit, si Martinus in tali bulla verum dicit.

¶ Respondendum est, quòd tractari aliquid in materia fidei, contingit dupliciter, scilicet materialiter & formaliter. Tunc tractatur formaliter materia fidei, quando tractatur vt credenda vel damnanda à fide. Tunc autem tra-

ctatur materia fidei materialiter, quando tractatur res quidem pertinens ad fidem, sed non vt credenda, vel non credenda, sed quacunque alia ratione: extra formale enim infinita contigit esse. Et quia nisi sermo intelligatur formaliter, perit certitudo: ideo verba Martini.5. in illa vltima sessione formaliter sunt intelligenda. In concilio siquidem illo fuerat in materia fidei tractatum & decisum formaliter: vt patet in sessionibus allegatis contra illos tres supradictos, & etiam in sessione 19. & fuerant multa alia tractata, sed non vt materia fidei: inter quæ sunt illa sessionis 4. & 5. In cuius signum nulli fuerunt deputati ibi ad videndum de fide: quin potius deputatio in materia fidei cœpit post hæc in sessione 6. vt patet ibi. nulla etiam fit ibi mentio de credendo vel non credendo. Martinus autem 5 approbauit decreta in materia fidei formaliter tantùm, & non illa alia. Et hoc euidēter etiam patet: quia illa verba dixit, respondens requisitioni oratorum Regis Poloniæ exigentium, quòd acta per concilium contra illos prænominatos hæreticos firma essent, vt patet in sessione vltima: & propterea bulla illa condemnationis subsequuta est. Ad instantiam vero de approbatione synodi dicitur, quòd per illud & alia interrogatoria ibidem de concilio Constantiēsi posita, totum à nobiliori parte Martinus nominauit: congregatio siquidem Constantieñ. quæ inchoauit in sola obedientia sub Ioan. 23. & iterum post in coniuncta obedientia sub Greg. 12. in coniunctione obedientiæ Benedicti 13. consummata est, & post Martinum electum autorizata, facto præsidentiæ personalis in concilium vniuersale, ab hoc nobiliori & certiori statu tota concilium vniuersale vocatur & nuncupatiuè in quolibet statu cōcilium vniuersale appellatur, nominibus vtendo vt plures. Fundatur autem hæc declaratio super eo, quòd non est rationi consentaneum, Martinum voluisse declarare alias obedientias fuisse extra ecclesiam: sed verba proferre honoris, nominibus vtendo vt plures vtuntur, absque veritatis tamen offensa. Vnde in illa bulla bis oppositū declarauit, scilicet in articulo, Papa habet supremam potestatem in ecclesia Dei: & in illo, Petrus fuit caput ecclesiæ catholicæ. Et vt insinuaretur, quòd concilium ab vltima parte appellabat, in præcedenti interrogatorio, præterito adiunxit præsens, dicens, quòd cōcilium approbauit & approbat, condemnauit & condemnat, quasi præteritum non suffecerit. Et quia iam ex isto priore interrogatorio habitum erat, quòd concilium Cōstantiense in præsenti sub Martino 5. condemnat illos tres, non oportuit in vltimo interrogatorio præterito iūgere præsens: iam enim præteritū supponebat pro concilio sub Martino, quia iam damnauerat. & sic etiam verba saluantur verbaliter. Hæc est prima responsio ad principale motiuum.

¶ Secunda autem est, dato quòd decreta illa valeant, intelligenda sunt cum grano salis: quomodò autem dicendum est ad singula. In primis, cum dicitur quòd concilium potestatem à Christo immediatè habet, potest dupliciter intelligi. primò de concilio, vt distinguitur contra Papam. Et sic est falsum, vt patet per inductas autoritates, extra de elec. cap. significasti. vbi dicitur quòd robur habent omnia concilia à Ro. sedis autoritate: & dist. 19. ita Dominus. vbi Leo dicit, quòd à Petro quasi à quodam capite in corpus omne autoritas manat. & san. Tho. in tractatu contra impugnantes religionem dicit, quòd sancti patres in concilijs congregati nihil possunt statuere sine Ro. pōtificis autoritate interueniente, sine qua nec congregari concilium potest. Hæc ille. Et nota quod dicit, sancti Patres: quia patribus non sanctis, sed præsumptuosis nulla lex posita est, sed præsumptio eorum sibi ipsis est lex. Secundò potest intelligi de concilio, incluso Papa. Et in hoc sensu est verum, quòd habet immediatè autoritatem à Iesu Christo. Et quòd sic interpretandum sit, ex duobus verbis illius decreti colligitur. Primum est, Legitimè congregata: constat enim quòd legitima congregatio concilij generalis ad Papam spectat: vt ex nunc allatis testibus patet, & distinct. 17. per totum. Secundum est, ecclesiam catholicam repræsentans, corpus nanque ecclesiasticum vniuersum (quod ecclesia catholica, id est vniuersalis significat) non est ipsum vniuersum corpus ecclesiasticum si sine capite sit vel intelligatur. Papam autem ex dictis constat caput esse totius ecclesiæ catholicæ, ac per hoc concilij ipsam repræsentantis. Et si mundi cordis oculo perspiciatur, apparebit quòd concilium habet, quòd repræsentet vniuersalem ecclesiā à Papa, qui habet plenissimam curam vniuersalis ecclesiæ. Quis enim Cardinalibus, Episcopis, Abbatibus & prælatis paucis (vt communiter accidere videtur) contulit vota totius populi Christiani, nisi Papa? oportet enim aut ipsos Christianos hoc fecisse, aut aliquem supplere potestatem eorum vota. Et cum ipsos non transferre vota sua in eos, experientia testetur: quin potius si requirerentur Christiani, infiniti inuenirentur qui refutarent transferre vota in alios, & per seipsos interesse mallent, aut conciliū non celebrādū ducerent. Relinquitur ergo, quòd Papa qui solus est pater, pastor, doctor, rector & gubernator omniū & singulorum Christianorum cum plenitudine potestatis, vota totius ecclesiæ transfert in concilium, congregando & roborando, vt ei videtur. Propter quòd sine Papa Patres sancti congregati nihil possunt, & dissolui potest concilium à Papa, auferēdo ab eis quòd ampliùs vniuersalem ecclesiam non repræsentent autoritatiuè. Nec est verum si dicatur, quòd ecclesia ratum habet concilium, non reclamando: ideo enim non reclamat, quia in vero concilio Papa supplet: in falso autem quia contra præsumptuosos præualere non sperant docti, ignorantes autem nescij silent. hoc autem non est approbari ab ecclesia, sed non molestari ab illa.

¶ Deinde cum dicitur, quòd ipsi concilio seu eius decretis etiam Papa obedire tenetur, multis distinctionibus iuxta multos terminos opus est. Distinguēdum est enim de Papa dubio vel certo. sicut enim quod nescitur consecratum, pro non consecrato habetur: & reconsecratur secundùm sacros canones (vt patet extra de presbytero non baptizato, cap. veniens. & de consecra. distinct. 1. cap. solennitates.) sic qui nescitur legitimè electus Papa, tanquam non Papa obedire tenetur. & hoc directè pertinet ad illa decreta ratione schismatis, quando erant tres Papæ, & nullus indubitatus ex sua electione. De papa autem certo & indubitato distinguendū est: quia vel est sermo de his quæ à cōcilio & decretis eis statuuntur de iure diuino, vt ea quæ sunt fidei: vel naturalis iuris, vt ea quæ sunt virtutum & vitiorum moralium. & sic Papa tenetur obedire, nec potest contra ea dispensare. Et sic interpretanda sunt decreta illa. vnde in tribus dicit debitum obedire, scilicet in his quæ sunt fidei reformationis, & amotionis schismatis: hæc enim cum spectantibus ad ea, aut ad ius diuinum, aut ad ius naturale spectant. Vel est sermo de his, quæ sunt pure iuris positiui. & sic distinguendum est de obediētia, scilicet quo ad iudicium diuinum vel humanum: & dicendum quòd licet princeps sit solutus legibus, nec concilia legem vllam coactiuam in iudicio humano præfixerint Ro. sedi, in iudicio tamen diuino tenetur Papa obedire, vt san. Tho. expressè habet in Prima secundæ. q. 96. artic. 5. ad tertium. Et in ca. confidimus. 25. q. 1. Gelasius Papa dicit vniuersalis ecclesiæ cōstitutum nullum magis exequi sedem præ cæteris oportere, quam primam.

¶ Demum cum subditur de punitione contumaciter contēnentium, potest dupliciter intelligi. Primò indifferenter, vt quilibet etiam indubitatus Papa in quocunque peccato cōtra ius diuinum aut naturale contumax, punitioni humanæ subijciatur. Et hic sensus est contra sacros canones: vt patet in ca. si Papa. dist. 40. & dist. 79. capit. electionem. & in capit. aliorum. 9. q. 3. Nec est acceptandum quòd id quod infinito temporis spatio à tot est Patribus approbatum, vnico verbo destruere voluerunt conditores canonum. Secūdò potest intelligi discretè secundum proportionem materiæ & personæ. & sic cum prælati communiter non sint puniendi (exemplo Dei, qui non puniuit publicè Aaron de idololatria: vt san. Tho. dicit in 4. sen. distinct. 46. q. 2. ar. 2. q. 1. ad quintum.) & Papa non sit puniendus facto, sed verbis reprehendēdus publicè (vt ex sancto Thoma colligitur in 4. senten. distinc. 19. q. 2. articul. 2. q. 2. ad secundum, & in Secunda secundæ. q. 33. articul. 4. in casu quo publicè in periculum ecclesiæ peccat: vt Petrus reprehensus fuit à Paulo ad Galath. 2.) & in casu quo potest deponi, etiam facto depositionis puniri possit: consequens est quòd sic discretè & proportionaliter intelligantur verba illius decreti.

¶ Ex quibus omnibus clarè patet, quòd nec ex illis decretis habetur superioritas concilij aut ecclesiæ suprà Papam. Vnde non oportet aliter respondere ad eandem ex concilio Basiliensi, in sessione. 2. & 18. De quo tamen sciendum est, quòd licet ab Eugenio 4. fuerit approbatum quo ad inchoationem & prosecutionem, & multa pro illo concilio in bullis suis dixerit, nunquam tamen illius approbauit decreta: quin potius in concilio Florentino statim diffiniuit Ro. pont. esse caput, pastorem, doctorem, & rectorem vniuersalis ecclesiæ: vt superius attulimus. Refert quoque dominus Ioan. de Turre Cremata (qui fuit præsens vtrique concilio) in lib. 3. de ecclesia, cap. 100. multos defectus qui in concilio Basilieñ. in conflatione illorum decretorū interuenerunt;

ſcilicet quòd non fuerunt vnanimiter concluſa nec cum conſenſu præſidentium legatorum domini Papæ, qui talibus intereſſe recuſarunt: nec expectatis orationibus Angliæ & Caſtellæ, quos in via nouerant conſtitutos: nec auditi ſunt viri multi ſapientes, videntes hæc eſſe contra doctrinam Sanctorum: ſed promulgata ſunt ad furorē hoſtium apoſt. ſedis, cum multitudine populi nullius autoritatis. Vnde ex neutro concilio admittuntur vt valida.

Nos tamen ex abundanti iuſtitia, illa gloſſauimus. Et ſi gloſſas contra intentionem autorum dixerit aliquis ex alijs actis eorum conciliorum hoc conuincens: reſpondebo primò, quòd ego homo ſum, & video quæ foris ſunt quo ad ipſa decretorum verba: Deus autem intuetur cor. Quo ad alia verò acta eorundem conciliorum atteſtantium aliam fuiſſe autorum intentionem, dicam de Conſtātieñ. quòd ſicut errauit vſurpans in vna ſola obedientia vniuerſalem eccleſiam, ita errauit conſequenter in procedentibus ex ea: quoniam tunc illa decreta fecit. De Baſilieñ. verò notorium eſt, quòd errauit, cùm contra vnum verum & indubitatum pontificem Eugenium 4. proceſsit vſque ad depoſitionem incluſiuè, qui tamē cum ſucceſſoribus ſuis verus Papa eſt. Dicam ſecundò quòd ſi honorem veritatis recuſant, falſa, erronea, ac igni obnoxia ſunt.

CAPVT IX.

In quo ſoluuntur reliqua obiectiones contra idem facta.

EXPEDITIS Autoritatibus conciliorum Conſtantiēſis & Baſiliēſis, quę nullius autoritatis cenſentur, ſoluendæ conſequenter ſunt obiectiones, quæ ex vera ac certa autoritate procedunt, iuxta ordinem, quo inductæ ſunt.

¶ Ad declarationem igitur Martini quinti in condemnatione articulorum, ſcilicet quòd error eſt non credere Rom. eccleſiam eſſe ſupremam inter alias eccleſias, ſi per Rom. eccleſiam intelligitur eccleſia vniuerſalis vel concilium vniuerſale: aut pro quanto negat primatum ſummi Pontificis ſuper particulares eccleſias. Reſpondetur, quòd quia comparatio eſt inter diuerſa: & hæc tria, ſcilicet eccleſia vniuerſalis, concilium vniuerſale, & eccleſia Romana, ſingula ſunt quædam corpora myſtica integra conſtantia ex capite & membris reliquis: & in capite nō ſolū conueniūt, ſed identificantur (Papa ſiquidem caput proprium vniuerſalis eccleſiæ & concilij & romanæ eccleſiæ eſt) in mēbris aūt reliquis diſtinguuntur vel ſicut repræſentans & repræſentatū, vt membra eccleſiæ & cōcilij: vel ſicut pars & totū, ſicut mēbra reliqua Ro. eccleſiæ partes ſunt membrorum reliquorū, concilij & eccleſiæ vniuerſalis, vt patet: idcirco cùm fit comparatio inter eccleſiam, ſeu cōcilium vniuerſale, & eccleſiam Ro. non fit comparatio ſecundum caput, ſed ſecundum reliqua vtriuſque membra: ſecundum quæ rectè dicitur, quòd tam eccleſia, quàm ſynodus vniuerſalis eſt ſuperior eccleſia Ro. vt ex illo articulo deducitur. vnde admiſsio illius comparatiuè nihil concludit contra Papæ autoritatem.

¶ Poſſet nihilominus dici, ꝙ quia eſſe ſupremā inter eccleſias, conuenit eccleſiæ ratione capitis, & eccleſia Ro. ratione capitis eſt de eſſentia concilij & eccleſiæ vniuerſalis: & nulla comparatio etiam cum dictione excluſiua excludit intrinſeca, idcirco non eſt admittenda comparatio concilij ad eccleſiam Ro. quo ad hoc quod eſt eſſe ſupremam inter eccleſias, ſicut nec quo ad caput: quia ſicut idem eſt caput, ita eadem eſt ſuperioritas: & negaretur illa illatio, ergo concilium eſt ſuprema inter alias eccleſias etiam Romanam. Et ad probationem, quia Rom. eccleſia eſt vna eccleſiarum, reſpondetur quòd plus requiritur ad comparationem iſtam. oportet enim quòd ſit vna, & diſtincta capite proprio ab eccleſia quæ eſt concilium: quod hic non eſt. Ex calce verò illius articuli, ſcilicet quòd primatus Papæ eſt ſuper eccleſias particulares, cū ſit ſermo affirmatiuus de primatu ſuper particulares: & non negatiuus de primatu ſuper vniuerſalem eccleſiam, nihil habetur in oppoſitum: quod enim non fuit expreſſum ibi, eſt expreſſum alibi, vt additū eſt.

¶ Ad obiectionem ſumptam ex Euangelio Matth. 18. quæcunque ſolueritis, &c. dicitur, quòd ad literam, hæc tria tantùm ad propoſitum habentur. Primum eſt, quòd à Chriſto immediatè Apoſtolis data eſt poteſtas ligandi & ſoluendi: quod ſuperius conceſsimus conformiter ad cap. in nouo: diſtinctione 21. Secundum eſt quòd poteſtas data eſt vniuerſalis: iuxta illa verba, Quęcunque ſolueritis. Sed tamen non eſt adeò vniuerſalis vt verba ſonant: ſed ly Quæcunq; diſtribuit pro ſubiectis: ita quòd ſenſus eſt, Quæcūque vobis ſubiecta ſolueritis, aut ligaueritis, &c. alioquin oportet dicere, quòd omnino occulta potuiſſent ſoluere vel ligare: cōtra illud Apoſtoli primo ad Corinthios quarto, Nolite ante tempus iudicare, donec veniat Dominus qui illuminabit abſcondita, &c. Et quia Petrus non erat eis ſubiectus, ſed prælatus, cùm factus fuit paſtor eccleſiæ, ideo ſub illa diſtributiua non concludebatur Papa, vtpotè non ſubiectus.

Tertium autē eſt, ꝙ ex illo contextu inſinuatur, quòd eccleſia quælibet habitura eſſet poteſtatem ita ligādi & ſoluendi, vt ſoluta & ligata ab ea, eſſent ſoluta & ligata in cælo: & hoc in ſibi ſubiectis. Vnde ſicut ridiculum eſt ex hoc, quòd eccleſia Bononienſis habet hanc autoritatem, inferre, ergo poteſt ligare aut non ſoluere ſubiecta: ita ex hoc, quòd eccleſia vniuerſalis habet hanc autoritatem, nō poteſt inferri niſi quòd poteſt in ſubiecta. quāuis enim multò plura ſint ſubiecta vniuerſali eccleſiæ quàm Bononienſi. nihilominus in hoc formali conueniūt, quòd nulla eccleſia poteſt niſi in ſibi ſubiecta. Ex hoc autem non habetur, quòd Papa eſt ei ſubiectus: nec etiam habetur, vt ſuperius dictum eſt, quòd habeat à Chriſto immediatè poteſtatem: quia modus habendi, ſcilicet immediatè à Chriſto, ex ſpeciali gratia ad perſonas ſuas fuit. Quòd autem alicui gratioſè cōceditur, non debet ab alijs trahi exemplum. à Chriſto enim habent omnes eccleſiæ hanc poteſtatem, ſed non immediatè.

¶ Ad autoritates Auguſtini dicentis, quòd Petrus in perſona eccleſiæ & vnitatis, &c. claues accepit. Dicendū eſt, quòd per hæc omnia intelligendum eſt hoc, ſcilicet quòd non ſoli perſonæ Petri, ſed officio ſuo perpetuò duraturo hæc collata ſunt. Et quia officium Petri eſt officium capitis, quòd habet influere in corpus reliquū: ideo officio capitali data toti corpori data dicuntur & ſunt. Non poteſt ſiquidem expers corpus remanere, ſi caput officium ſuum facit: vnde & Leo Papa diſtinct. 19. capi. ita Dominus. ipſi Domino attribuit, quòd à Petro in corpus omne poteſtas deriuaretur. Quia ergo vnitas officij communicatiui toti eccleſiæ claues accepit in perſona Petri, ideo dicitur quòd Petrus perſonam eccleſiæ gerebat, & quòd vnitas non vnus claues accepit, & quòd ad omnes dicitur, Amas me, paſce oues meas, & ſimilia: & non propterea dicitur quaſi communitas popularis aut ſenatoria poteſtatem acceperit. Hic enim ſenſus cōtra Auguſt. & Ieſum Chriſtum eſt, vt oſtenſum eſt. & ipſe Auguſtinus in quæſtione noui & veteris Teſtamenti aperit dicens, Saluator cùm pro ſe & Petro dari iubet didragma, pro omnibus ſoluiſſe videtur: quia ſicut in Saluatore erant omnes cauſæ magiſterij: ita & poſt Saluatorem, in Petro omnes continentur: ipſum enim conſtituit caput eorum, vt eſſet paſtor gregis dominici. In quibus verbis docet, quòd in officio capitali Petri omnes ſubintelliguntur.

¶ Ad primam autem rationem dicitur, quòd licet non minus iuris habeat eccleſia in poteſtate iuriſdictionis, quàm in bonis temporalibus, tamen non eodem, ſed alio modo habet. Nam poteſtatem iuriſdictionis obtinet vt regimen monarchicum: dominium autem temporalium, vt communitas. Et ratio diuerſitatis eſt: quia poteſtas iuriſdictionis eſt à Ieſu Chriſto, qui tale ſtatuit regimen: dominium autem rerum eſt à donatoribus hominibus transferentibus dominium quod ipſi habebant in communitatem eccleſiæ, & non in vnum aliquem. Et hoc apparet in eccleſijs particularibus: in quibus manifeſtè eccleſiæ in Epiſcopo habent poteſtatem iuriſdictionis, non autem dominium rerum.

¶ Ad aliam verò rationem, ꝙ eccleſia non poteſt errare, diſtinguendū eſt de errore perſonali in credendo, & ſententialiter autoritatiuè definiendo, & rurſus de eccleſia vniuerſali claudēdo in ſe Papā: & vt diſtinguitur cōtra eius autoritatē: & dicendū eſt, ꝙ errore perſonali certū eſt ꝙ papa, quia eſt vna ſingularis perſona, magis pōt in fide errare q̄ totum reſiduum eccleſiæ: ſed hoc non ſpectat ad propoſitum. Errore autem iudiciali in fide eſt econ-

uerso: quia magis potest errare communitas ecclesiæ sine autoritate Papæ, quàm Papa. Et ratio est: quia error Papæ in diffinitiua sententia fidei est error totius ecclesiæ & veræ vniuersalis ecclesiæ capitis & membrorum: quia ad ipsum spectat determinare finaliter de fide quid tenendum, & quid repellendum, vt ab omnibus inconcussa fide teneatur: vt sanctus Thomas in tractatu contra errores Græcorum, capite sexagesimo septimo, autoritate Cyrilli & Maximi ostendit, & in Secunda Secundæ, quæstione prima, articulo vltimo, probat ratione: Impossibile est autem vniuersalem ecclesiam errare in fide. ergo impossibile est Papam in iudicio diffinitiuo autoritatiuè errare in fide. Secus est in alijs, vt sanctus Thomas in quolibeto octauo, articulo vltimo ostendit. Vnde argumentum militat ad oppositum: quia Papa in huiusmodi iudicio est rectissimus propter assistentiam Spiritussancti: in iudicio fidei propter vniuersale bonum fidei: sicut promisit Ioannes decimoquarto, Spiritussanctus docebit vos omnem veritatem. & Petro dixit, Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. Iuxta quod etiam vigesimaquarta quæstione prima, dicit Innocentius papa capitul. quoties. Quoties ratio fidei ventilatur, non nisi ad Petrum, id est sui nominis honorem seu autoritatem habentem, recurrendum est. Et scito, quòd cùm dicitur de errore iudiciali, quòd sola vniuersalis ecclesia errare in fide non potest: non excluditur summus Pontifex, sed includitur: quia autoritas determinandi de fide competens vniuersali ecclesiæ, principaliter residet in Romano pontifice, vt sanctus Thomas in Secunda Secundæ, quæstione vndecima, articulo tertio, ad tertium dicit. Imò ipsa autoritas, quæ vniuersalis ecclesiæ dicitur, non nisi illa Papæ est: vt ex inducta autoritate ex quæstione prima, Secunda Secundæ. (vbi finalis sententia de fide ad Papam spectare probatur) patet. Et propterea in allegato quoli. sanctus Thom. iudicio ecclesiæ & Papæ vt synonimis vtitur, apperiens expressè quòd sententiæ Papæ per assistentiam diuinæ prouidentiæ standum est. Et propterea oportet esse cautum, ne vocabulis aliter intellectis fallamur. Certi nanque sumus, quòd nec Papa, nec ecclesia aut synodus vniuersalis integra, potest in fide errare, iudicando autoritatiuè de fide. De ecclesia autem ac synodo acephala nihil inuenio: quia nihil autoritatis sine capite in ea video, quamuis merita multa. Et non aduertere ad hanc distinctionem de fide personali vel in iudicio autoritatiuè, est causa quare à multis ignoranter & in materia fidei ecclesia, imò doctores Papæ præferantur. considerant enim ipsum non officium cum assistentia diuina ad fidem in officio, etsi non in persona.

¶ Ad id verò quod additur, quod claues sunt propter ecclesiam finaliter, concedo ingenuè quòd Papa vt potestatem iurisdictionis habens est propter bonum fidei & pacis ecclesiæ, vt ex cap. 77. quarti contra Gen. sanct. Tho. apparet: & est ignobilior ipsa pace Christi, quæ exuperat omnem sensum. & hoc est, quia Papa non est princeps nisi vt minister & vicarius naturalis principis, qui est summum bonum, ad quod ordinatur bonum commune totius communitatis, vt ex 12. Meta. habetur.

¶ Ad rationem ex principio illo, Omne totum est maius sua parte, dicitur concesso illo principio formaliter (scilicet de toto & parte vt sic) quòd liceat Papa quo ad personam & merita, sit pars ecclesiæ vniuersalis: secundū potestatem tamen iurisdictionis (de qua est sermo) nō est pars ita quòd potestas ecclesiæ vniuersalis non consurgit ex potestate iurisdictionis Papæ & aliorum, vt totū ex partibus: sed potestas Papæ est tota potestas ecclesiæ vniuersalis, & aliæ potestates sunt participationes ipsius in partem solicitudinis datæ. iam enim dictū est quòd nō plus potest Papa & ecclesia quàm Papa solus: licet plures potestates sint potestates Papæ & ecclesiæ, quàm Papæ solius. Et si ex ratione capitis, quia est membrum & pars corporis, instare velis, respice ad Iesum Christum, qui caput verum totius ecclesiæ sic est, vt non solùm quo ad potestatem, sed nec quo ad nobilitatem & sanctitatem sit pars ecclesiæ. Et vide quòd in his mysticis loquutionibus nō oportet ea quæ imperfectionis sunt (vt est esse partem) saluare in his quę sunt superioris ordinis, quales sunt Iesus Christus, & eius vicarius generalis, qui quo ad nobilitatem & sanctitatem & personam pars est ecclesiæ.

¶ Ad illud verò Hieronym. quòd orbis maior est vrbe, respondetur quòd verum est quo ad multa: puta merita, virtutes, scientiam, & in proposito secundum vigorem consuetudinis, non potestatis, id est consuetudo orbis præualet consuetudini vrbis: sed potestas vrbis est supra potestatem orbis. Et quòd hæc sit intentio Hieronym. ex contextu patet: quia de consuetudine ecclesiarum, qua diaconi sub presbyteris sedent, loquitur.

¶ Ad rationem formatam super mandato Domini, Dic ecclesiæ: quia aduersarij sanctas glossas refugiunt (vt pro ecclesia prælatus vt sic intelligatur cum sacris doctoribus eadem sententia) aliter dicitur, quòd Dominus in illo mandato affirmatiuo plura ordinatè mandat. Primò actum charitatis, Corripe eum inter te & ipsum. Secundò actus iudiciales, Adhibe duos, vt in ore duorum vel trium stet omne verbum, & Dic ecclesiæ. Inter hos autem actus hæc est differentia, quòd actus charitatis extendit se ad omne peccatum in proximum, & ad omnem fratrem, vt patet: actus verò iudiciales non extendunt se ad omne peccatum in proximum, nec ad omnem fratrem. Et quòd non ad omne peccatum in proximum, ex eo lucidissimè patet, quòd sunt quædam peccata contra nos quibus conuincendis non possunt adhiberi testes, vt patet de peccato coniugis tentantis facto coniugem in lecto ad peccatum contra naturam, & de secretissimis sermonibus. In his enim quia non possunt testes adhiberi: locum non habet præceptum hoc affirmatiuum, Adhibe tecum duos, vt in ore duorum vel trium stet omne verbum. nec illud, Dic ecclesiæ: quia intelligitur in peccatis subiectis adhibitioni testium. Quòd etiam non ad omnem fratrem, ex eodem fundamento habetur: quia scilicet si est aliquis frater, qui non sit subiectus alicui in terris, de illo non intelligitur præceptum, Adhibe tecum: nec, Dic ecclesiæ: vanum enim hoc esset.

¶ Et quia Papa est talis frater, ideo præceptum hoc non habet locum simpliciter contra Papam. Dico autem simpliciter, vt præseruem me à casu in quo potest deponi.

¶ Et quòd hæc sit vera expositio ad literam, probatur ratione et autoritate. Ratione quidē: quia Saluator in hoc præcepto duo exprimit vniformiter, scilicet personam peccantem: Frater tuus, & peccatum, Peccauerit in te (vtrunque enim absque exceptione aliqua indefinitè posuit) & tamen oportet quo ad peccatum limitare ad peccatum capax adhibitionis testium. ergo quo ad fratrem limitare etiam oportet ad fratrem subiectum communicantem tecum in Patre in terris. Et hoc potest accipi ex illo verbo, Frater tuus: id est purè frater, id est, qui ita sit tibi frater, vt non sit plus quàm frater: cæteri nanque prælati cui non sunt simpliciter plus quàm frater, sed quo ad aliquid: Papa verò simpliciter. Qua ergo ratione limitatio admittitur peccati, admittenda est & limitatio peccantis fratris. Autoritas est S. Tho. in 4. sentent. distin. 19. q. 2. arti. 2. q. 3. ad secundum dicentis, quòd si prælatus non habet superiorem, recurrendum est ad Deum, qui eum emendet, vel de medio substrahat. hoc enim propter solum Papam oportet dici: quia cæteri prælati habent superiorem. Nec solus est S. Tho. sed nunc nunc infinitæ ferè autoritates afferentur, ostendentes Papam omnino non habere superiorem: ac per hoc non claudi sub appellatione fratris peccantis quo ad actus iudiciales.

¶ Ex quo patet quàm temere quidam dicant, quòd super hoc textu absque omni calumnia plenitudo potestatis gladij spiritualis, & executio eius in ecclesia collegiata, ac per hoc in concilio vniuersali super quemlibet Christianum qui est frater noster, etiam si papa fuerit, fundatur: & quòd super hoc fundatur potestas diffiniendi, determinandi, statuendi, exercendi, constituendi leges, etiam supra personam Papæ, & vsum potestatis eius.

¶ Hæc enim ex dictis & dicendis patet esse erronea. & dicentes hæc, nesciunt discernere, quòd præcepta quæ dantur de actibus iustitiæ iudicialis, intelliguntur tam in factis quàm in personis subiectis. & non alijs: & quòd ista præcepta non probant subiectionem talis facti vel talis personæ ad ecclesiam: sed de subiectis illi quæcunque & quicunque sint disponit. Ignorantiæ ergo est ex hoc textu subiectionem Papæ arguere. Et vt conuincantur isti, practicetur textus iste sic. Primò tex. non magis loquitur de ecclesia vniuersali, quàm particu-

lari: puta Mediolanensi. Et hoc etiam conuincitur ex hoc quòd peccante in me fratre meo Mediolani, sufficit dicere ecclesiæ illi: & si illam non audierit, erit sicut ethnicus, &c. indistinctè ergo de ecclesia loquitur. Tūc vltrà cùm dicitur, Dic ecclesiæ, aut sumitur ecclesia communiter pro collectione fidelium quomodolibet. & hoc non: quia si non audiret totam collectionem Mediolanensium absque prælatis, non esset sicut ethnicus & publicanus, vt patet. Aut sumitur ecclesia pro collectione fidelium cum prælato: & si sic sumitur, ergo etiam ecclesia vniuersalis, cùm sibi dicendum est, non sumitur pro acephala, sed cùm capite qui est Papa. Ex hoc ipso ergo præcepto Domini intellecto proportionaliter de ecclesia vniuersali, Papa comprehendi ostenditur non sub appellatione fratris peccantis, sed ecclesiæ iudicantis: quia ecclesiæ cum capite, & non acephalæ dicendum mandat peccatum fratris peccantis. Rursus Papa non est deterioris conditionis respectu ecclesiæ suæ, quàm quilibet Episcopus respectu ecclesiæ suæ, sed Episcopus peccans in fratrem suum, non denunciatur ecclesiæ suæ acephalæ, sed ecclesiæ, id est prælato superiori, & sufficienter impletur mandatum Domini: ergo Papa non denuntiatur ecclesiæ catholicæ, cuius est Episcopus, acephalæ, sed superiori qui est Iesus Christus, clamando ad Deum: qui est paratus citò facere vindictam, clamantium ad se, multo magis quàm iudex terrestris, vt ipse testatur Luc. 18.

❡ Negandum est igitur, quòd ecclesia vniuersalis sit iudex ordinarius Papæ in puniendo, & consequenter quòd sit simpliciter & absolutè illius iudex, & consequenter, quòd quemcunque legis actum possit super eum. An autem in aliquo euentu vel casu sit illius iudex inferius examinabitur.

❡ Repugnare quoque sacris canonibus, quòd ecclesia vniuersalis sit iudex Papæ in puniendo absolutè, manifestè patet: quia sic de quolibet peccato Papa in proximum posset denuntiari Papa, iudicari & puniri si fraternam admonitionem non audisset, contra capitulum si Papa, distinctione quadragesima, & capita multa. nona quæstione tertia, scilicet patet nemo aliorum facta, cuncta. & contra omnes canones Pontificum, scilicet Bonifacij, Nicolai, Innocentij, Simachi, Anterij & Gelasij. Et licet aliquod horum patiatur fortè glossam quòd loquitur de particulari iudice, & non de vniuersali ecclesia: multa tamen capitula omne iudicium citra diuinum excludunt, vt capitulum patet. vbi sunt de sede apostolica hæc verba, Cuius autoritatiuè maius non est iudicium. Similiter capitulum, aliorum. vbi sunt hæc verba, Aliorum causas hominum Deus voluit per homines terminare, sed sedis istius præsulem suo sine quæstione reseruauit arbitrio: vbi etiam Papa excludit, prosequendo obiectiones in contrarium.

Est & contra extrauagantem Bonifacij octaui vnam sanctam. vbi diffiniens, inquit, Si deuiat terrena potestas, iudicatur à spirituali: si deuiat spiritualis, iudicatur minor à superiori: si verò suprema, à solo Deo, & non ab homine potest iudicari. Hæc ille. Et est contra multos Doctores in Theologia quidem (vt refert dominus Ioannes de Turre Cremata in libro secundo, de ecclesia, capite nonagesimoquarto,) Hugonem de sancto Victore, Albertum magnū, sanctum Thomam, Alexandrum de Ales, sanctum Bonauenturam, Petrum de Tarantasio, Vlricum, Ricardum, Petrum de Palude, Herueum, Augustinum de Ancona, Alexandrum de Alpidio. In iure autem canonico Hostiensem, Ioannem Andream, Guidonem, Archidiaconum, Innocentium, & Auerroim.

❡ Ad vltimò allata ex sacris canonibus, ex eo quòd Papa non potest contra statuta Patrum, responsionem habeo diui Thomæ in tractatu contra impugnantes religionem, quòd intelligitur quo ad ea, quæ sunt iuris diuini vel naturæ. Ex hoc etiam habetur in glossa illius & præcedentis capituli, sunt quidam.

❡ Ad capitulum, prima salus eodem modo dicendum est, aduertendo quòd Patrum appellatione venit principaliter Papa, qui est pater Patrum.

❡ Quòd autem Ioannes Gerson affert contra summos Pontifices illud Gratiani, distinctione quarta, Leges instituuntur cùm promulgantur, firmantur autem cùm moribus vtentium comprobantur: quasi examen supremum legum sit, vnde firmantur: risu magis quàm responsione dignum est. Relinquitur igitur certum & indubiè tenendum, quòd Papa est supra vniuersalem ecclesiam, non solùm secundum singulas personas & ecclesias, sed secundum ipsam ecclesiæ communitatem, solum Deum superiorem habens.

CAPVT X.

De noua quadam fictione, qua imaginantur aliqui concilium esse supra Papam.

HACTENVS Simpliciter est disputatum & conclusum, quòd Papa habet potestatem super vniuersali ecclesia & concilio, vt caput, pastor, rector & director illius. Deinceps noua quædam imaginatio Ioannis Gerson in tractatu de Potestate ecclesiastica: & in tractatu de Auferribilitate sponsi seu Papæ, tractanda confutandáque est: quoniam periculosa est valde, & sanctæ matri ecclesiæ plurimùm nociua. Et vt melius obseruare se ab his omnes possint, recitanda est sua imaginatio.

❡ Ponit imprimis potestatem ecclesiasticam velut quoddam totum integrale distingui in suas partes integrales, Papatum, cardinalatum, patriarchatum, episcopatum, sacerdotiúmque, ecclesiámque integrari ex his ita vult, vt sublato non Papa, sed papatu, non sit ecclesia vniuersalis. Vúltque proinde in ecclesia & concilio vniuersali siue Papa sit, siue non, claudi autoritatem Papalem: quàm supremam potestatem ecclesiasticam & plenitudinem potestatis ecclesiasticæ, formaliter potestatiuè & originaliter reliquas continentem, & in solo Romano Pontifice formaliter & subiectiuè esse fatetur, à Iesu Christo Petro datam. Fatetur quoque ecclesiæ regimen à Iesu Christo institutum monarchicum: ita quòd hoc non nisi à solo Deo mutabile est, & monarcham esse Papam.

❡ Cum his quoque distinguit & bene, & potestatem ecclesiasticam tripliciter accipi. primò, secundum ipsam, vt papatum, secundum se. Secundò, secundum applicationem ad hanc vel illam personam, vt quòd papatus sit in Ioanne vel Martino. Tertiò, secundum exequutionem, vt quòd Papa faciat vel non faciat hoc vel illud. Et apposita altera distinctione de multiplici modo essendi in aliquo, vult quòd licet quælibet ecclesiastica potestas sit formaliter & subiectiuè tantùm in suppositis formaliter denominatis ab illa (puta papalis in Papa, Cardinalitia in Cardinali, episcopalis in Episcopo) nihilominus quælibet ecclesiastica potestas est in ecclesia vniuersali seu concilio vniuersali illam repræsentante tripliciter. Primò, sicut in fine: quia data est in ædificationem corporis Christi. Secundò, sicut in regulante applicationem ipsius ad personam. Tertiò, sicut in regulante vsum seu exequutionem potestatis in persona existentis. Et de primo ac secundo modo non esse dicit facultatem: de tertio autem similiter dicit, si consideretur quòd potestas papalis data est in ædificationem ecclesiæ. Et probat sic, Papa est peccabilis, & potest hac potestate in destructionem ecclesiæ abuti, similiter sacrum collegium Cardinalium non est in gratia vel fide confirmatum: ergo oportet vt aliqua sit reliqua inoblicabilis & indeuiabilis regula ab optimo legislatore Christo, secundum quàm possit abusus huiusmodi potestatis reprimi, dirigi, atque moderari. Hæc autem est ecclesia seu vniuersale concilium: ergo in ecclesia vniuersali est papatus, vt in regulatiuo exequutionis ipsius.

❡ Et confirmatur: quia cùm medium virtutis non habeatur nisi prout sapiens iudicabit, & Papa habeat potestatem in ædificationem, prout sapiens iudicabit, finalis resolutio huius iudicij fiet ad ecclesiam seu concilium, vbi est sapiētia indeuiabilis. Et hic, inquit, fundantur multa: vt quòd Papa iudicari potest & deponi per concilium, quòd concilio subijcitur quo ad vsum suæ potestatis: & sibi potest dici, Cur ita facis? & quòd in concilio est etiam potestas Papalis quarto modo, scilicet suppletiuè: quòd scilicet supplendo facere potest quicquid potest Papa: vt decreta & acta concilij Constantiensis testantur.

¶ Distinguit præterea potestatē Papæ in eam, quæ sibi à Iesu Christo tributa est in Petro, tanquam suo vicario & monarchæ. tam ordinis, quàm iurisdictionis in foro voluntario & inuito (& hanc vult esse supernaturalem) & in eam quæ conuenit Papæ ex iure naturæ & positiuo. Naturæ quidem: quia dictamen naturalis iuris vult, vt supremus in aliqua politia, gaudeat multis priuilegijs & honoribus super alios. Positiuo verò multiplici, & in proposito ipsius ecclesiæ seu generalium conciliorū, sicut communitas perfecta suo capiti dare potest. Et hāc vult esse autoritatem interpretandi dispensandíq; in statutis concilij generalis: prout occurrens necessitas vel euidens vtilitas postulat, vbi pro tunc recursus ad generale concilium non patet. Propter cuius distinctionis ignorantiā multam ortam putat ignorantiam in putantibus omnia posse Papam ex autoritate sibi à Christo tradita.

¶ Concilium igitur esse supra Papam, haberéque vim coactiuam super illum, posséq; illi leges imponere circa vsum potestatis, suspendere ab exequutione, & deponere cum culpa & sine culpa, infert. Comparare propterea, inquit, ecclesiam Papæ, nihil aliud est quàm comparare totum parti integrali, & quærere quid sit maius. Constat enim, quòd ecclesiæ seu concilij vniuersalis autoritas maior est autoritate Papæ in sex. Primò, in amplitudine vel extensione: secundò, in infallibili directione: tertiò, in morum reformatione in capite & in membris: quartò, in coactiua potestate: quintò, in causarum fidei difficilium vltimata decisione: sextò, quia copiosior: complectitur enim saltem virtualiter omnem potestatem & omne politicum regimen, papale, imperiale, regale, aristocraticum, & timocraticum.

¶ Confirmat dicta sua ex Apostolorum actibus pluribus: quia scilicet Iacobus non Petrus diffiniuit in concilio, Act. decimoquinto: & ibidem non Petri nomine, sed communitatis scribitur ad Antiochiam, Apostoli & seniores, &c. & miserunt Petrum & Ioannem tanquam subditos ecclesiæ. Act. octauo. & Petrus compulsus est rationem reddere de ingressu ad Centurionem, Act. vndecimo. Fundat autem super allatis prius ex Matthæi decimooctauo autoritatibus, Dic ecclesiæ, & Quæcunque ligaueritis super terram. & concilio Constantien. Et concludit quòd luce clarius ex principijs Theologiæ conclusa est subiectio Papæ ad concilium. Et vsque adeò progreditur, vt pestiferam perniciosissimámque doctrinam appellet, ponentem Papam supra concilium, aut saltem non imparem illi.

CAPVT XI.

Quod secluso Papa in Ecclesia non est papatus suppletiuè, & sicut in regulante vsum ipsius.

PRINCIPIVM Veritatis videndæ circa recitata à radice sumendo, declarabimus, primò, id super quod tota hæc consurgit fabrica: falsum esse scilicet, quòd secluso Papa, quomodolibet in ecclesia Dei sit Papatus, sicut in regulatiuo ipsius, quantum ad vsum & suppletiuè. Deinde ostendi tur falsum esse, quòd Papa habeat aliquam potestatem ab ecclesia: sed omnia potest ex papatus autoritate. Et deinceps sigillatim omnia examinando determinabūtur manifestata prius veritate, circa potestatem applicandi potestates ecclesiasticas ad personas, an sit in ecclesia secluso Papa. Sic enim modò de ecclesia, vt distinguitur contra Papam, loquimur: & sic volumus intelligi dum de his sermo est. Si papatus igitur est sic in ecclesia cum ecclesia non habeat ipsum ex seipsa (vt aduersarius fatetur) oportet quòd datus sit ei à Deo. Et cùm huiusmodi donata à Deo nesciamus nisi per reuelationem in sacra Scriptura, vel traditione Apostolorum, vel in sanctis doctoribus, aut determinatione apostolica contentam, aut per rationem ex principijs theologicis efficaciter probantem: si in nullo horum reuelatio hæc inuenitur, sed oppositum, si theologica ratio non conuincit, sed potius abducit ad hoc, sentiendum est oppositum. Et quidem quòd in sacra Scriptura donatio ista non reperiatur, ex antedictis patet: autoritates enim sumptæ ex Matthæi decimooctauo, nihil dant nisi supra subiecta ecclesiæ indefinitè, vt prædeclaratum est. Vnde ex eis non potest huius vel illius subiectio probari: sed haberi quam potestatem in subiecto habeat.

¶ Ex gestis verò ab Apostolis nihil tale habetur: quia Act. octauo licet Petrus & Ioannes sint missi, non tamē vt subiecti: Spiritus enim sanctus missus est a Filio iuxta illud Ioan. 16. Quem ego mittam vobis: & tamen non est subiectus. Malè theologus est, qui ex missum esse, infert subditū esse. Act. vero. 11. disceptatio eorū qui erant ex circuncisione aduersus Petrum, nullam superioritatē sed ambiguā æmulationem legis Moysi præ se fert. Et quòd illa disceptatio non ab Apostolis, sed conuersis Iudæis, & præcipuè Pharisæis fuerit, textus ille iunctus cum cap. 15 (. vbi illi de hæresi Pharisæorum, dicebant legalia imponenda etiam gentilibus) insinuat. Et rursus repræhēsio non factis, sed verbis, subditis quādoque licita est aduersus prælatos, vt de Petro & Paulo apparet ad Gal. 2. & superius ex sancto Thoma ostendimus. Et item Gregorius vt habetur secunda, quæstione septima, cap. Petrus.) hoc soluit, quòd Petrus noluit vti autoritate sua. Act. vero. 15. non fuit concilium vniuersale nec Iacobus dedit sententiam. & ideo nihil facit ad propositū. Quòd non fuerit consilium vniuersale, patet ex hoc, quòd non fuerunt ibi nisi tres ex 12. Apostolis, vt ad Gal. 2. habetur scilicet Petrus, Iacobus & Ioannes. Quod enim narratur Act. 15. tunc fuit, quando Paulus post annos 14. ascendisse se Hierosolymam, ad Gal. 2. refert, vt glossa ordinaria dicit Act. 15. Quòd Iacobus sententiam non dederit, sed iudicium suum dixerit post Petrum loquens, ex eo patet quod subditur, Tunc placuit Apostolis & Senioribus cum omni ecclesia eligere & mittere, &c. scribentes per manus ipsorū. Cōclusio ergo in qua stat procul dubio sententia diffinitiua, in cōmuni facta est, nō à Petro, nec Iacobo.

Et scito quòd quia solutio quæstionis petebatur non à Petro, sed ab Apostolis & presbyteris præsentibus (Hierosolymis) vt patet in eodem decimoquinto cap. ideo Petrus simplici apostolatu non papali autoritate vsus, exhibuit se sicut vnum ex alijs in tali conuentu: & communi nomine Apostolorum appellatione contentus fuit. Et bene: quia omnia tempus habent: necdum autem erat tempus vtendi plenitudine potestatis suæ: in statuto præcipuè transitorio: quale fuit propositum a Iacobo, cùm dicit, Ego iudico, id est, hoc est iudicium meum, &c. Aduenit postmodū tempus, quo Papa manifestauit suæ plenitudinem potestatis, vt patet legenti gesta Patrum & ecclesiæ. Quamuis & hic Petrus primus inueniatur & in electione Matthiæ & in condemnatione Ananiæ & Saphiræ & Simonis, & ex traditione successiua Apostolorum, Papam potius quàm concilium primatum obtinere animis vocibúsque Christianorum inhibitum est vsque ad cōcilium Constantiense. ad quod vsque tempus sancti doctores absque dubio hoc docuerunt. Nec concilium Constantiense, aut Basiliense oppositum determinare potuit: quia si Hieronymi solius autoritas innixa sacræ Scripturæ præualuit concilio (vt patet 36. q. 2. ca. tria iuncto capitulo placuit) quanto magis tanta lucida nubes testium inductorum innixa sacræ Scripturæ apertè, vt monstratum est & monstrabitur, præualet congregationi Constantiensi, ante Martinum, & Basiliensi concilio? Omnia enim concilia per Roma. sedis autoritatem robur acceperūt, & facta sunt, vt cap. significasti. de elec. allatum est. Quòd autem nec ratione ex theologicis principijs hoc habeatur, sed potius in hoc, quòd summus prouisor & legislator dominus Iesus Christus non reliquit ecclesiam dilectissimam sine sufficienti regula & inobliquabili in remedium concurrentium defectuum: sed Papa est peccabilis, ecclesia vero errare non potest: ergo. Hæc enim ratio ad hoc propositum non solùm non procedit ex principijs theologiæ, sed in hæresim adducit damnatam, pro fundamento enim sumitur, quòd ecclesia non potest errare, & Papa potest errare: aut loquūtur de errore personali in gratia gratum faciēte, aut de errore iudiciali, diffiniendo in quacūq; re ecclesiæ, vel in fide. Si loquūtur de errore personali in gratia, in hæresim inciditur damnatam: quòd potestas ecclesiastica fundatur super charitate, & tamen hoc modo contra seipsum oportet quòd intendat iste homo: quia expressè affert pro ratione, quia Papa est peccabilis: & sacrū collegiū ei assistēs nō est cōfirmatū ī fide & gratia. Ex hoc ergo quòd apud ipm ecclesia est firmata ī fide & gratia & propter ea inobliquabilis, oportet dicere quòd à Deo habeat regulatiuā potestatē vsus

omn

omnis ecclesiasticæ potestatis. Et hoc quid aliud est dicere, quàm sequi hæresim illorum, qui, quoniã vbi sunt duo vel tres congregati in nomine Domini, in medio eorum est Dominus: ecclesiasticam potestatẽ in bonis Christianis ponunt? Amplius. Quis reuelauit huic homini, quòd prelatorum congregatio in cõcilio generali, secluso Papa, sit cõfirmata magis in fide & gratia personali, quã collegium Cardinalium? quare non possunt omnes illi esse in peccato mortali sicut isti? Præterea. Quamuis ecclesiæ sit promissa gratia personalis in aliquo supposito semper (iuxta illud Matth. vlti. Ecce, ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi) quis hoc promisit prælatis istis sic congregatis magis, quàm collegio Cardinalium cum Papa? Quæcunque enim autoritas afferatur de congregatis, scilicet, Vbi duo vel tres, &c. &, Si duo ex vobis consenserint: & similia, non magis habet locum in illa acephala congregatione, quàm in ista nõ acephala, quæ verè est in nomine Domini, saltem quo ad autoritatem. Nec potest dici, quòd hoc conueniat concilio dicto ex repræsentata ecclesia vniuersali: quia gratiæ personales repræsentati non transeunt in repræsentantem, vt patet inductiuè.

¶ Si verò loquuntur de errore in iudicialiter diffiniendo de re qualibet, constat & quòd Papa, quòd concilium simul cum Papa errare potest, malè iudicando de vno regno, quòd iste habet ius eius, & non alter, aut quòd ille Episcopus sit simoniacus, vt patet in cap. à nobis. de sent. excommunic. & in quol. San. Tho. vbi suprà. Si autem de iudicio fidei sit sermo, aut comparatur Papa & concilium secundum proprias naturas & vires: & sic tam Papa, quàm concilium potest errare: quia omnis homo mendax. Aut secundum assistentiam diuinæ prouidentiæ: & sic falsum & erroneum est dicere quòd Papa possit errare: quia hoc esset dicere, quòd ecclesia tota potest errare in fide: quia ad ipsum pertinet determinare de fide, vt habetur de baptismo & eius effectu, capitu. maiores. & 24. q. 1. capitulis, à recta memor sum, &, quoties. Et quicquid determinatum est ab ipso de fide omnes Christi fideles sequi oportet, vt patet ex hoc, quòd hæreticus cẽsetur, qui damnatæ ab Apostolica sede conclusioni in fide, adhæret pertinaciter: & ex hoc quòd qui aliter docet & sentit de fide & sacramentis ecclesiæ quàm Roma. ecclesia, hæreticus est, vt patet ex Sanct. Tho. in Secunda secundæ, quæstio. 1. artic. vlti. docente quòd ad summi Pontificis autoritatem pertinet, finaliter determinare ea, quæ sunt fidei, vt ab omnibus inconcussa fide teneantur. & in quæstio. 11. artic. 2. ad tertium. quòd contra Papæ autoritatem in materia fidei, nec Hiero. nec Aug. nec aliquis sacrorum doctorum suam sententiam defendit, & ex cap. si Papa, distinct. 40. vbi dicitur, quòd ex ipso post dominum vniuersorum salus dependet: & per hoc infallibile Papæ iudicium, impletur illud Ioan. 14. quòd Spiritus sanctus docturus est nos omnia. Colligendo igitur rationis solutionem, dicitur quòd semper altera præmissarum est erronea. Si enim est sermo de obliquitate à gratia, illa vniuersalis est erronea, scilicet quòd obliquum oportet regulari in terra à recto: & est expressè damnata etiam à concilio Cõstantiensi sub Martino. Si autem est sermo de obliquitate à iudicio fidei, illa propositio est erronea: scilicet quòd Papa potest errare, & reliquum ecclesiæ non. Confirmantur hæc autoritatibus suprà allatis. Et hæc responsio est ratio sumpta ex parte causæ materialis: ex hac enim habetur, quòd non magis communitas quàm vna persona in officio vicariatus Christi posita, quantum ad ea quæ sunt fidei, habet quòd sit subiectum seu materia assistentiæ diuinæ: cũ non sit differentia apud Deum in multis aut paucis, vno vel pluribus saluare: imo ex quo monarchicum institutũ est regimen, in vno solo constituta est potestas: vt Sanct. Tho. in 4. senten. distinct. 19. quæstio. 1. dicit. Ex quo patet, quòd voluntariè dicitur quòd Papa habet potestatem in ædificationem, prout sapiens, id est, concilium determinabit. In his enim quæ sunt fidei secundum diuinã sapientiam in Scripturis reuelatam & sibi assistentem, in directione autem morum secũdum prudentiam monasticam & politicam, quæ in principe est, ædificare ecclesiam debet. Et ad hæc multum adiuuatur ex concilio sanctorum Patrum & propterea cum veneratione à summus Pontificibus suscipiuntur: ostendunt siquidem statuta iter Papæ, quod sequi secundum Deum debet. quamuis cogere ipsum nequeant, vt ex prima secundæ Sanct. Thom. allatum est. Rationes autem quæ concernunt depositionem Papæ, inferius soluentur.

¶ Ex parte vero causæ formalis: quia Papatus est ex formali sua ratione suprema in ecclesia Dei potestas, vt ex antedictis habetur, & istemet fatetur. suprema autem potestate in ecclesia repugnant dari in ecclesia superiorem: quia iam non esset suprema in ecclesia: sed potestas in ecclesia: regulatiua papatus quò ad vsum est superior papatus: ergo in ecclesia Dei non est talis potestas, & consequenter non est in illa papatus, sicut in regulatiuo vsus illius. Prima propositio assumpta (vt dictum est) patet ex determinatione etiam concilij Constantiensis, sub Martino quinto: secunda autem est nota ex terminis: tertia autem, & probatur, & est ab eo confessa. Probatur quidem: quia cum par in parem non habeat imperium, & propterea vnus Papa non potest ligare manus alterius: oportet si ecclesia potest ligare manus Papæ constituendo leges coactiuas circa vsum papatus & suspendendo ab exequutione, quòd potestas ecclesiæ non sit par papatui: sed superior papatu. Confessa est autem ab hoc viro, quum loquens de dispensatione facta à Papa dicit, Tenet, &c. Hæc dispensatio si non contineat errorem apertum, aut nisi fuerit superiori lege prohibita, quòd dicitur propter statuta fieri possibilia circa Papalis vsum potestatis per generale concilium. Hæc ille.

¶ Et vt magis pateat horum fictio, aduertendũ est quòd quemadmodum in adunatione omnium sensuum exteriorum in vnum subiectum: non inueniretur aliquis vnus iudex præter singulas sensuum potestates, nisi sensus superior eis omnibus & communis omnibus præiungeretur (& propterea oportet ponere sensum communem, vt patet in secũdo de anima, vnicum & communem omniũ sensibilium iudicem altiorem omnibus: quo vno vnum subiectum habens plures sensuum potestates iudicat) ita posito, sed non concesso quòd in ecclesia inuenirentur omnes potestates ecclesiasticæ, scilicet papatus, cardinalatus, &c. si ex eis non resultaret: aut quomodolibet eis iungeretur vna alia potestas, nihil posset nisi quòd secundum singulas potestates papatus, cardinalatus, episcopatus, &c. posset. Perinde enim est (vt dicitur in secundo de anima) duabus potentijs iudicare, ac si duo iudices essent. Ex concursu igitur omnium potestatum in ecclesia vniuersali etiam cum Papa, non plus potest apud sapientes tota ecclesia cum Papa, quam possint singulæ potestates: ac per hoc cum papatus non possit ligare manus Papæ, nec tota ecclesia hoc potest nisi fingatur superior quædam potestas papatu: qua ecclesiæ communitas vtens iudicet de singularum potestatum actibus: & si hoc fingitur, contradicitur veritati & sibijpsi: qui ecclesiam ex papatu, cardinalatu, &c. componi vult.

¶ Ex causa demum finali probatur intentum quadrupliciter. Primò, quia incidit in Scyllam, cupiens vitare Charibdim. Si enim propter hunc finem, vt quilibet potens errare, habeat superiorem in terris, oportet hanc in ecclesia supra Papam potestatem ponere, quis corriget concilium ipsum potens errare? imò quod de facto errauit in decretis illis Constantiensi, & Basiliensi, & in multis alijs errare potest propter quod à concilio ad Papam conceditur appellatio, vt Sanct. Tho. in quæstio. de po. Dei quæstio. 10. art. 4. ad decimumtertium dicit. Et de concilio Basiliensi, quòd quamuis legitimè congregatum, errauerit notoriè, conuincitur ex ipsius verbis in secunda sessione, scilicet, Synodus Basiliensis, decernit & declarat, quòd ipsa pro hæresum extirpatione ac morum generali reformatione ecclesiæ in capite & in membris, necnon pace inter Christianos procuranda, in Spiritu sancto legitimè congregata per nullum quauis autoritate, etiam si papali dignitate profulgeat, dissolui, aut ad alium locum transferri, seu ad aliud tempus prorogari debuit aut potuit, debet aut potest, debebit aut poterit in futurum, absque eiusdem synodi Basiliensis deliberatione & consensu. Hæc ibi. Vbi manifestissimè apparet, quòd etiam in his quæ sunt iuris positiui (qualia sunt tempus & locus concilij) determinauerunt non habere potestatem summũ Pontificem, etiam antequam ipsa synodus congregata ibi tunc esset: quod tam erroneum est, vt argumentatione non egeat. Et hoc vnum ideo attuli, vt ostendatur & quod concilium ritè etiam congregatum autoritate Romani pontificis, ipso habente aut non consentiente decre

nos talium eccleſiarum Romæ,qui vocantur Cardinales, quàm ad canonicos Lateranenſes, & ſancti Petri:magis ad epiſcopos Hoſtienſem,Sabinenſem,Præneſtinum,Tuſculanenſem,Albanenſem & Portueñ.quàm ad alios epiſcopos.Hoc enim nec à diuino,nec à naturali iure eſſe conſtat.Si enim poteſtas ipſa applicatiua eſſet in eccleſia, ſecluſo Papa,poſſet eccleſia mutare ſtatuta Papæ, circa applicationem huiuſmodi. Vnde ſecundum veritatem, concilium,ſecluſo Papa,quia nihil poteſt niſi quod per ſingulas poteſtates in eo contentas poteſt, nec vnum quidem & illum minimum poteſt conſtituere Epiſcopum, ſi illi prælati ad quos ſpectat illum conſtituere,defuerint,Papa autem poteſt & eligere & conſtituere Epiſcopos vbique terrarum ſua ſola autoritate: quæ non ſua,ſed illius eſt,qui graditur in multitudine fortitudinis ſuæ.

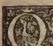
¶ In caſu autem permiſsionis (puta quia Papa nihil ſtatuit in oppoſitum) & ambiguitatis (quia neſcitur ſi aliquis eſt verus Cardinalis) & ſimilium euentuum mortuo vel incerto Papa (vt tempore magni ſchiſmatis inchoati ſub Vrbano ſexto contigiſſe videtur) in eccleſia Dei eſſe poteſtatem applicatiuam papatus ad perſonam, ſeruatis debitis requiſitionibus,ne perplexa ſit, aſſerendum eſt.Et tunc per viam deuolutionis ad vniuerſalem eccleſiam poteſtas hæc deuenire videtur,tanquam non exiſtentibus electoribus determinatis à Papa ad repræſentandum illam in hoc actu pro bono ipſius eccleſiæ.Iam enim oſtenſum eſt,quòd eccleſiæ cura non ſibi ipſi,ſed Petro à Chriſto cõmiſſa eſt:& propterea determinatio Petri ad exercendum electionis actum nomine eccleſiæ præualet tam determinationi quàm actui ipſius eccleſiæ,cuius nomine, ſed non autoritate fit.

¶ Quid autem de poteſtate depoſitiua ſentiendum ſit,inferiùs tractabitur,Domino concedente.Hæc autem dicta ſunt, vt pateat, concilium ſecluſo Papa, nec regulatiuam vſus papalis poteſtatis, nec legum conditiuam & interpretatiuam,nec applicatiuam omnis poteſtatis eccleſiaſticæ ad perſonam poteſtatem autoritatiuè habere, ſed omnia à Papa mendicare ipſum oportet.

¶ Et per hæc etiam ſatis clarum reſtat, quòd concilium non habet papalem poteſtatem ſuppletiuè.Et ſi cõtra hæc afferantur geſta in concilio Conſtantienſi,iam dictum eſt quòd propter incertitudinem Papæ & electorum in his quæ electionis actus exigebat,admitti poteſt congregatio illa poſt vnionem trium obedientiarum.Veruntamẽ perfectum ac indubitatum concilium abſque verò & indubitato Papa, & vno totum contradicente, eſſe non potuit,propter quod illius acta non niſi ſub Martino quinto autentica ſunt,ſub quo nihil geſtum eſt à concilio ſicut prius.

CAPVT XIIII.

In quo ſoluuntur rationes contra Papam,quòd eccleſia ſit totum & autoritas eius maior in ſex.

QVOD VERO Dicitur,quòd comparare eccleſiam Papæ, eſt comparare totum parti integrali,de poteſtatibus eccleſiaſticis loquendo (quia de his eſt ſermo) facillimum eſt ſoluere:imo ſophiſticum monſtrare, nam ſophiſma eſt.Nam ſicut vnitas eſt pars numeri, & ſenarius numerus eſt maior vnitate,quàm dualitate,ita papatus,qui eſt vnica poteſtas eccleſiaſtica,eſt pars totius numeri poteſtatis eccleſiaſticæ.Et hoc modo poteſtas eccleſiæ eſt maior poteſtate Papæ,ſicut totum parte.& hoc eſt dicere, quia ſunt plures poteſtates quàm poteſtas Papæ: quod gratis conceditur.Sed ex hoc non ſequitur, quòd poteſtas eccleſiæ ſit maior,id eſt plus poſsit,quàm Papa; in quo ſenſu diſputatur.Vnde puerile eſt,quòd ex diſtinctione poteſtatis eccleſiaſticæ in papatum, cardinalatum, epiſcopatũ,&c.inferatur,quòd quærere an eccleſia ſit maior Papa,eſt quærere an totum ſit maius parte integrali.

¶ Quod etiam dicitur quòd eccleſiæ autoritas eſt maior autoritate Papæ id falſum & erroneum eſt : quoniam ſi ſumatur eccleſia vt diſtincta contra Papam, nullo modo eſt maior Papa,niſi amplitudine ſeu extenſione numeri:quia Papa eſt vna poteſtas, illa multæ.Ex quo enim oſtenſum eſt,quòd papatus,ſecluſo Papa,non eſt in eccleſia niſi potentia miniſterialiter electiua (quia ſcilicet poteſt ſede vacante Papam eligere per Cardinales, vel per ſeipſam in caſu) & papatus eſt poteſtas ſuprema,ad quam ſpectat cauſas fidei determinare,& qui certus eſt,nõ eget amplius certificari:erroneum eſt dicere, quòd vltima deciſio fidei non ad Papam,ſed ad cõcilium ſpectat:& tantò magis erroneum,quantò de concilio dicitur diſtincto contra Papam.

¶ Et quoniam ſola diuina aſsiſtentia cauſa eſt inobliquabilis directionis & iudicij in eccleſia,& hîc adeſt Papæ, & ſimiliter papatus eſt poteſtas omnium aliarum poteſtatum,coactiuam vim habens,& omnem poteſtatẽ virtualiter continens:conſequens eſt quòd autoritatiuè eccleſia non ſit maior Papa:ſed econtrario in cæteris quinque enumeratis capitulo 10.Et ſic patet quanta cæcitate perculſus fuerit iſte Gerſon,dicens quòd luce clarius ex principijs Theologiæ deducta erat concluſio iſta,quam monſtrauimus erroneam.Et rurſus quàm præſumptuoſus fuerit,appellando doctrinam Sanctorum,anno 140.approbatam,peſtiferam & pernicioſiſsimam. Nec excuſatur niſi affectata fortè ignorantia ex declaratione Concilij Conſtantienſis in vna tantùm obedientia ſub Ioanne 23.Papa dubio,profugo etiam & reclamante,vt dicitur.

CAPVT XV.

Opinio aliorum,quòd in eccleſia ſecluſo Papa eſt autoritas congregandi generale concilium.

ET QVONIAM Inter ſingulares autoritates Ro. Ponti. poteſtas congregandi generale concilium computatur: & hanc aliqui putant alijs conuenire poſſe: idcirco in hac quoque concilium Papæ comparandum ſpecialiter eſt.

¶ Eſt igitur nonnullorum opinio, quòd quamuis regulariter congregatio concilij ſpectat ad Papam (vt in capi. ſignificaſti.de elect.& diſtinctio.17.per totum in decretis patet) in caſu tamen aliquo congregari generale cõcilium poteſt,Papa non cõſentiente, ac etiam inuito. Fundant hoc ſuper illo principio,ſcilicet,Regulæ generales patiuntur exceptiones,præſertim vbi caſus particulares incidũt variabiles modis infinitis: quod probatur ex ἐπιεικείᾳ in Eth.& gnome in ſexto Ethi.virtutibus poſitis ab Ariſt. ad has exceptiones.Ex his nanque oportet dicere, ꝙ quandocunque obſeruatio legis diſsiparet vnitatem, quæ eſt finis legis,& obeſſet Reipu.non eſſet in illo caſu ſeruanda. Et propterea ſi Papa requiſitus nollet neceſſariũ congregare concilium,non eſt ſeruanda pro tũc lex, ꝙ ad ipſum ſpectat congregare,ſed ipſo inuito cõgregari poteſt. Explanat autem dictus Ioan.Gerſon tres in ſpecie caſus, in quibus congregatio generalis concilij fit legitimè ſine Papa.Primus eſt dum deſijt eſſe:quod tripliciter accidere poteſt,ſcilicet vel per mortem naturalem,vel per mortem ciuilem: vt ſi cadat in perpetuam μανίαν, aut ſi ad eum captiuatum non pateat acceſſus:vel per mortem canonicã, puta depoſitionem.Secundus eſt,dum ſufficienter requiſitus Papa de conuocando concilium,renuit contumaciter in perniciem eccleſiæ,præſertim ſi tangat ipſum. Tertius eſt,ſi concilium poſtquam à Papa eſt legitimè congregatum,ſtatuat certum tempus & locum pro celebrãdo generali concilio:puta intra quinquennium,vel de decennio in decennium,etiam vbi Papa renueret. De autoritate autem concilij ſine Papa,dicit ꝙ fulcitur & vtitur autoritate primò Ieſu Chriſti indefectibilis capitis eccleſiæ.Secundò legum ſuarum tam diuinæ, quàm naturalis: quæ hanc licentiam vel neceſsitati,vel manifeſtæ charitati, vel religioſæ pietati concedunt.pro quo facit autoritas Domini Marci 11.excuſantis diſcipulos à violatione Sabbati, exemplo Dauid,propter neceſsitatem.

¶ Sunt & alij duo caſus poſiti à Felino in ca.ſuper literis, columna 10.in tit.de reſcri.& ab Alex.in 17.diſt.ca.ſynodum.Primus eſt in caſu,quo Papa poteſt legitimè deponi:quia ex quo concilio contra Papam diſtincto ineſt poteſtas deponẽdi Papã,oportet quòd poſsit ſeipſum diſperſum congregare vt deponat,alioquin cum Papa deponendus nollet congregare conciliũ,non poſſet deponi.Secundus eſt,cum dubia eſt electio facta de Papa:alioquin perplexa eſſet eccleſia,dum neſciret ſe habere Papam, & non poſſet obuiare.Et hoc modo conſummata eſt congregatio concilij Conſtantienſis,Benedicto 13.nolente cõcilium autenticare,quantum ſua intererat.

CAPUT XVI.

Quomodo verificetur, quòd concilium potest, aut non potest sine Papa congregari.

AD EVIDENTIAM Propositæ ambiguitatis scire oportet, quòd aliud est loqui de conuocatione & congregatione personarum, ex quibus constitui potest concilium; & aliud est loqui de conuocatione seu congregatione concilij. Primum enim significat solummodo congregationem ad simul esse quo ad locum, tempus, collationem mutuam & huiusmodi: secundum autem significat congregationē ad autoritatiuè disponendum de vniuersali ecclesia.

❡ Et si de primo fiat quæstio, dicendum est, quòd regulariter spectat ad Papam: sicut ad quemlibet principem spectat conuocatio Procerum regni sui: & si ipso inscio huiusmodi conuocatio fit: suspicio generatur coniurationis. Hoc tamen non sic spectat ad Papam: quin in multis casibus possit & sine ipso & contra ipsum fieri. Et secundū hunc sensum verificari potest dictum aliquorum, quòd concilium potest congregari sine Papa, & quòd Papæ potestas congregandi cōcilium introducta est de iure positiuo, vt in cap. vlti. dist. 17. Alex. dixit, pro quanto ad modum iuris positiui exceptiones patitur: & vana est quæstio de potestate sic congregandi, quando sunt vndecunque congregati Patres.

❡ Sed si de secundo modo congregandi fiat quæstio, distinguendum est, quòd duplex est concilium autoritatiuum: quoddam perfectum simpliciter: quoddam perfectum secundum præsentem statum ecclesiæ. Vocatur concilium perfectum simpliciter, quod constat ex capite & membris: quod potest simpliciter statuere & ordinare vniuersalem statum ecclesiæ. Vocatur concilium perfectum secundum præsentem statum, quod constat ex membris popularibus inueniri, ecclesia in tali statu existente: & potest quo ad aliquid tantùm de vniuersali ecclesia se impedire. Et vtrunque horum, licet habeat latitudinem: quia concilium perfectum simpliciter fit capite præsente personaliter. & hoc est perfectum in summo: de quo non est dubium quòd errare in his quæ sunt fidei, non potest. Quando autem fit per legatos, cum adhuc superstit Papa, ad quem finalis determinatio eorum quæ sunt fidei, & consequenter reliquarum causarum spectat, & à quo sententia concilij confirmatur, (vt patet ex dictis,) si erraret in aliquo, (vt de concilio Basiliensi patet,) habet correctorem Papam: sicut & illud habuit & habet. Concilium quoque perfectum secundum præsentem statum ecclesiæ pluribus modis contingit: quia & existente vno Papa hæretico deponendo, & existentibus pluribus pontificibus summis dubijs: quale fuit concilium Constantiense. Licet inquam latitudo sit in vtroque, quo ad congregationem: tamen sic se habent, quòd concilium perfectum simpliciter solus Papa potest congregare. Ita quòd nec mortuo, nec hæretico, nec quomodolibet aliter se habente Papa, potest concilium perfectum simpliciter absque Papæ consensu fieri: & si fiat, de facto nullius autoritatis est. Probatur hoc primò ex dictis: quia scilicet communitas ecclesiæ sine Papa non habet potestatem papalē, nisi in potentia electiua: vt ostensum est. Concilium autem perfectum simpliciter includit potestatem papalem in actu: ergo concilium hoc non est perfectum simpliciter. Secundò, Quia si communitas ecclesiæ absque Papa constitueret concilium perfectum simpliciter, cum ad tale concilium spectet ordinare simpliciter vniuersalem ecclesiam, & hoc sit proprium vicariatus Iesu Christi (vt patet) sequitur quòd communitas ecclesiæ esset vicaria Christi, & sic Iesus Christus haberet in terris duos vicarios suos: & Papa non esset vicarius Iesu Christi immediatè, sed esset vicarius vicarij, puta concilij acephali in terris: quod nō solum est erroneum, sed fatuum.

Tertiò, Quia cum solus Papa ex cura vniuersalis ecclesiæ habeat potestatem determinandi de fide, ordinandi symbolum, & congregandi concilium (vt in quæstio. prædicta Sanct. Tho. probat ex ratione vnitatis fidei) sicut cura vniuersalis ecclesiæ ex iure diuino conuenit soli Papæ: ita hæc spectantia immediatè ad ipsam curam vniuersalis ecclesiæ. Et confirmatur hæc ratio ex doctrina eiusdem. S. Tho. in Prima secundæ. q. 100. arti. 8. Quia scilicet ea quæ sunt de iure diuino determinata ab ipso Deo, non solum in communi ratione iustitiæ, sed etiam quantū ad determinationem ad singulares actus, non sunt dispensabilia à prælatis ecclesiæ, sed à solo Deo. Verbi gratia, quia à Deo prohibita est simplex fornicatio: quod est coniungi non suæ, non potest fieri ab ecclesia, ꝙ coniunctio cū hac non sua sit quandoque licita, sed solus Deus hoc potest. sed Deus in solo Petro & successoribus posuit curam vniuersalis ecclesiæ: & non reliquit ipsi ecclesiæ curam suiipsius: & ad curam vniuersalis ecclesiæ spectat concilij congregatio & celebratio, vt patet ex eius officio principali. ergo solus Deus potest in hoc dispensare. Nec habet locū in hoc ἐπιείκεια aut gnome: quoniam expressè in 5. Ethi. dicitur, ꝙ est directio iustitię legalis, quam nos ius positiuum vocamus: ꝙ quia ab homine est non potente prouidere & prouidere singulis euentibus defectibile est in casu: & tūc gnome intellectu practico, & ἐπιείκεια in voluntate supplent: non interpretando ambigua, sed manifesta spectando & eligendo, vt S. Tho. in Secunda secundæ, q. 120. arti. 1. ad tertium, aperit. Non est ergo regula hæc, vt morales, grammaticales, ciuiles, aut canonicę: sed diuini iuris, à quo excipi nequit. Et sic intelligenda sunt quæ dicuntur in di. 17. & propterea dixit S. Tho. ꝙ sancti Patres nihil possunt in concilijs congregati statuere, nisi autoritate Ro. pontificis interueniente.

❡ Concilium perfectum secundum præsentem ecclesiæ statum potest congregari sine Papa, & eo inuito si requisitus non vult ipse illud congregare, sed non habet potestatem ad ordinandam vniuersalem ecclesiam, sed ad prouidendum illi casui tunc occurrenti. Et licet casus humani variabiles sint infinitis modis, puta si contingeret mori omnes electores Papæ, si contingeret tale quid (quòd electores non possent eligere sine conuocatione concilij, ad reprimendum, discernendum, vel pacificandum, &c.) omissis his & similibus duos tantum certos casus, & qui fuerunt quandoque & possunt esse, affero, in quibus concilium tale congregandum est. Primus est, si Papa propter hæresim est deponendus, tunc enim ex quo requisitus renuit, possunt Cardinales, potest Imperator, possunt Prælati congregationem vniuersalem facere, in qua erit non vniuersalis cura ecclesiæ, sed tantum depositiua potestas Papæ: & electio ad solos Cardinales (ad quos de iure spectat) pertinebit. Probabitur hoc, cum de depositione Papæ inferius agetur. Secundus est, quando Papa vnus vel plures in certa electione laborant, vt contigisse dicitur in magno schismate Vrbani sexti, & aliorum. Tunc enim ne perplexa sit ecclesia, illa membra ecclesiæ quæ inueniuntur, potestatem habent iudicandi verum, si potest sciri: & si sciri nequit, prouidendi, quòd electores in vnum eorum vel alium conueniant: & si certi electores nescirentur, cum electio ad ecclesiam deuoluta sit, ex ipso electorum defectu concilium sic imperfectum eliget, vt in concilio Constantiensi factum videtur in electione Martini quinti. In alijs autem recitatis casibus nulla necessitas apparet talis concilij, nam si non sanæ est mentis perpetuò, & hoc constat, alius eligi à Cardinalibus potest: quoniam mortuus est Papa vita rationali non solum in actu (vt dormiens, aut ebrius, aut phreneticus) sed in potentia naturali. Constat autem, quòd Papa eligitur in pastorem ecclesiæ secundum vitam rationalem: & propterea non est trepidandum timore, vbi non est timor. Et si dubium esset de sanitate recuperanda, expectandum est, sicut in diuturnis ægritudinibus. Posset quoque propter dubios euentus statuto Pontificis obuiari huic casui, si statueretur, quòd Papa insanus factus, tanto tempore expectetur: & si post, nullum vestigium sanitatis recuperandæ appareat, & à collegio medicorum iudicatus incurabilis fuerit, censeatur mortuus, & Apostolica sedes vacare. Ex quo namque quilibet sub ista lege pontificatum acceptaret, & eam non reuocaret, tacito consensu renunciare, aut depositionem acceptare se profiteretur, adueniente tali casu: & sic si post electum alium Pontificem sanus fieret, Papatum repetere non posset, à quo semel ritè cecidisset. Ex eo autem quòd Papa captus esset, & non pateret accessus ad eum, alter non esset creandus. Petrus nanque seruabatur in carcere nullo patente accessu (vt patet ex Actibus Apostolorum) & tamen non est electus alter, sed oratio facta sine intermissione ab ecclesia ad Deum pro eo, ipsum liberauit. Nunquid abbę

abbreuiata est manus Domini, aut statuendus est terminus Domino, intra quem debeat liberare Papam? vt fecit Ozias cum illis de Bethulia: & reprehensi à Iudith sunt, dicente, Posuistis vos tempus miserationis Domini, & in arbitrium vestrum diem constituistis ei: vt patet Iudith 7.& 8. Posset tamen in hoc & in praecedenti casu, pontificio statuto prouideri, quòd à Cardinalibus eligeretur vnus, qui vices Pontificis in omnibus & per omnia illo fatuo, aut isto incarcerato durante obtineret. Et tunc ille electus posset omnia facere in vtroque foro: sicut modo potest summus Poenitentiarius in foro conscientiae absoluere autoritate iuris, mortuo Pontifice, vel fatuo, vel detento.

¶ In casu autem, quo Papa non haereticus certus & indubitatus, renuit requisitus congregare concilium, & statutum esset concilij generalis cum omnibus clausulis derogatorijs (vt Constantienses coeperunt, & Basilienses apposuerunt) nescio ad quid congregatio ista fieret: cum nihil posset facere, ꝙ renitens Papa non posset irritare. Pro erronea ergo habenda est omnis opinio, dicens cōcilium perfectum, id est habens autoritatem disponendi, & statuendi simpliciter de vniuersali ecclesia, posse absq; Ro. Ponti. autoritate celebrari seu congregari: quia derogat singulari priuilegio potestatis papalis: cōcesso sibi à Christo immediatè, vt patet ex dictis.

¶ Dicentibus autem, ꝙ quia concilium Constantien. in sessione 39.& post Basilieñ. in sessione 11. constituit cap. frequens, ideo etiam inuito Pontifice de decennio in decēnium potest celebrari concilium, etiam perfectū, propter autoritatem statuti: respondendum est, quòd sunt in magno errore, & quòd in veritate schismati operam dant tales: & tanquam schismatici puniri possunt, si sic exequerentur: quoniam rebelles sunt Romano Ponti. qui est supra totum ius positiuum, & constat quòd determinatio temporis & loci concilij de iure est positiuo. Et si doctores aliqui inueniuntur sentiētes, quòd quia tempus interpellat, & autoritas deuoluitur ad alios, et huiusmodi, aut sunt sectatores illius erroris, quòd cōcilium est supra Papam: aut loquuntur stante statuto in robore, ita quòd Papa nō tollat aut interpretetur, aut dispēset, aut prohibeat.

¶ Quoad negationem verò consensus requisiti Papae ad congregandum conciliū, quia tantū ponderatur, sciendum est, ꝙ oportet hic discretione vti: nam si requiritur à viris probis, quos praeterita & perseuerans vitae ac morum integritas commendat, & subest causa concilij (puta haeresis vel schisma.) debet Papa annuere, & nunq̃ credo ꝙ fuerit Papa, qui negauerit, sic rebus se habentibus. Si autem requiritur à viris, qui volunt alligare onera alijs & digito suo nolunt mouere ea, qui priscorum conciliorū statuta non seruant ambitiosis, insatiabilibus suarū passionum sectatoribus & huiusmodi pro reformatione ecclesiae: nonne responsio Christi conuenit? Hypocrita eijce primum trabem de oculo tuo: & tunc perspicies vt educas festucam de oculo fratris tui: praesertim ꝙ melius potest Papa solus reformare ecclesiam inchoando sponte à seipso & suis, quam per concilium: oportet enim primò seruare quae scripta sunt, & deinde alia scribere statuta. Sufficiens quoq; est causa negandi consensum concilio, probabilis timor vsurpandae autoritatis à concilio supra Papam, vt Basilienses mox ostenderunt bis, scilicet cùm primùm inchoatum est concilium, sessione 11. & cùm iterum redintegratum fuit ab Eugenio sessione 18. Finis enim concilij, est pax, quae per istam vsurpationem perturbatur, vt experientia rerum magistra testatur.

¶ Ex his igitur patet, ꝙ inter extraneas opiniones de cōgregatione & celebratione concilij absq; Papae cōsensu, media via sola vera est, quā declarauimus, scilicet, ꝙ concilium perfectum simpliciter, nunquam perfectum verò conciliū secundū praesentem ecclesiae statum quandoque sine Papa, & contra ipsum cōgregari & celebrari potest. Et secundum hanc distinctionem potest diuersa, si vis, dicta doctorum saluare.

CAPVT XVII.

In quo incipiat comparatio potestatis ecclesiae & Papae in casu haeresis. Et primò de modo quo Papa propter crimen haeresis subijcitur concilio, secundum vnam opinionem.

POST COLLATAM Potestatem Papae cum autoritate ecclesiae & concilij generalis simpliciter & absolutè, & manifestationem superioritatis Papae supra ecclesiam vniuersalem, & concilium vniuersale: consequenter comparāda est autoritas concilij ad Papam in casibus. Et primo in casu haeresis: deinde in casu incorrigibilitatis & alijs casibus, & demum in euentibus.

¶ Et quoniam innata est nobis via ex certioribus nobis in minus certa, supponamus cum doctoribus, & communi animi conceptione ex capi. si Papa distinctio. 40. quòd Papa propter crimen haeresis potest deponi à concilio generali: & inuestigemus modum depositionis, & potestatem depositiuam: vt sic nosse possimus an Papa in aliquo casu sit subditus concilio seu ecclesiae vniuersali.

DE MODO Quo papa propter crimen haeresis deponitur, varia est opinio. Quidam dicunt quòd hoc fit propter defectum subiecti. Subiectum nanque papatus dicunt esse hominem fidelem: ac per hoc sicut deficiēte vita corporali per mortem, desinit subiectū papatus: ita deficiente fide in illo homine qui est Papa per heresim, desinit subiectum papatus. Fundatur haec opinio super hoc, quòd fides constituit viatorem in hoc quod est esse membrum ecclesiae Christi. Huic enim adiuncta alia propositione, scilicet quòd negatio prioris inducit negationem posterioris in essentialiter ordinatis ordine causae formalis (quae patet inductiuè. si enim non est animal, nō est homo, & si nō est color, non est albedo, & sic de alijs) subiūgunt, sed esse membrum & esse caput, sunt sic essentialiter ordinata, quòd esse membrum est prius quam esse caput, vt patet, quia caput oportet esse membrū: sed nō ecōuerso. qđ igitur nō est mēbrū, nō est caput. Et sic homo carēs fide (qualis est haereticus) nō est mēbrū ecclesiae: igitur non est caput eiusdem, ac per hoc cum Papa nihil aliud sit, quam caput ecclesiae, eo ipso quo sit sine fide, fit non Papa. Et hoc est, quòd sub alijs verbis ab alijs dicitur, quòd cum Papa fit haereticus, ipso facto iure diuino, quo fit distinctio fidelium ab infidelibus, est priuatus papatu. Et quando per ecclesiam propterea deponitur, non iudicatur neque deponitur Papa, sed qui iam iudicatus est (quia non credit. secundum verbum Domini Ioan. 3.) & qui iam depositus est, dum propria voluntate translatus est extra corpus ecclesiae factus infidelis, declaratur iudicatus & depositus. Primam autem propositionem radicem huius propositionis (quae sola negari in hac ratione potest) fundāt super autoritatibus plurimis: quibusdam directè ex ratione fidei & ecclesiae, quibusdam ex cōsequentibus ad esse extra fidem & ecclesiam id testantibus. Ex ratione fidei quatuor afferuntur autoritates. Prima Saluatoris, Matth. 16. Super hanc petram aedificabo ecclesiam: siue enim per Petram intelligatur Christus, siue Petrus, siue confessio fidei, in idem redit quo ad fidei rationem: ipsa enim semper inuenitur fundare ecclesiam.

Secunda est Abacuc 2.& Apostoli ad Rom. 1. Hebrae. 10. Iustus ex fide viuit. Sic autem viuere viuentibus est esse in naturalibus, ita in ecclesia viuere est esse in ea: bene viuere autem est per charitatem. Tertia est Apostoli ad Hebr. 11. Fides est sperandarum substantia rerū. Substantia enim primum locum tenet. Quarta ita est sancti Thom. in tertio sen. distinct. 13. quaest. 2. art. 2. expraessè dicentis, quòd homines infideles non pertinent ad vnionem corporis ecclesiae, secundum quòd est vnum simpliciter. & ideo respectu horum Christus non est caput nisi in potentia, secundum quòd sunt vnibiles corpori.

¶ Ex rōne ecclesiae affertur diffinitio ecclesiae, scilicet ꝙ est collectio fideliū. de cōse. di. 1. c. ecclesia. Ex cōsequentibus verò ad esse extra fidem & ecclesiā multę afferri possunt autoritates, dicentes, ad statū extra fidem & ecclesiā cōsequi extra communionē fideliū, sine clauibus, sine potestate, sine honore, sine officio pascendi, oues fieri & esse procul à cōmunione fideliū haereticos faciunt: imprimis Dn̄s Numeri 16. Recedite, inquit, à tabernaculis impiorū Dathā scilicet, & Abirā, schismaticorū. cōstat enim omnes haereticos esse schismaticos. Deinde Paulus Apostolus ad Gal. 1. Si Angelus de caelo euangelizet vobis praeter id quod euangelizauimus vobis, anathema sit. Et secūdum ad Thessalo 3. Rogamus vos fratres in nomine Domini nostri Iesu Christi, vt subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non secundum doctrinam quam acceperunt. Et 2. ad Corint. 6. Nolite iugū ducere cum in-

fidelibus: quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate aut quæ societas lucis ad tenebras? quæ autem conuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fidelis cum infideli? Deinum Ioan euangelista 2. Ioan. 2. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert: nolite eum recipere in domū nec Aue ei dixeritis. Amisionem clauium Ambrosius in Pasto. (& habetur de pœ. distin. 1. ca. verbum) explicat. Dominus par ius & soluendi esse voluit & ligandi, & subdit, Certum est quòd ecclesiæ vtrunque licet, hæresis vtrunq; non habet. Honoris verò & potestatis per additionem Cyprianus promulgat: vt habetur 7. q. 1. ca. Nouatianus. Qui nec vnitatem Spiritus nec communionē pacis obseruat, & se ab ecclesiæ vinculo atq; sacerdotū collegio separat, nec Episcopi potestatem potest habere nec honorem. Et 24. q. 1. ca. didicimus, dicit omnes omnino hæreticos & schismaticos nihil habere potestatis & iuris. Ad idem est Gelasius ibidem in cap. Agathius. Ad idē est expressè S. Thom. in Secunda secundæ. q. 39. arti. 3. volens quòd potestas spiritualis iurisdictionis non maneat in hæreticis nec quo ad vsum, nec quo ad substātiam: ita quòd si quid fecerint, nihil est actum. Officium pascendi oues adimit August. in sermone de pasto. tractās illud Canti. 1. Pasce hædos tuos, & dicens, Manenti Petro dicitur, Pasce oues meas: exeūti hæretico, pasce hædos tuos. Et hanc sententiam repetit in epistola ad Vincentium.

¶ Ex his omnibus claré patet radicalis illa propositio, q fides facit membrum ecclesiæ. Si enim secluso iure positiuo (vt loquimur) cum perditione fidei remanerent membra in locis suis, non esset eis subtracta communio, nō honor, non potestas, non officium: vt de se patet. imò subtractio sola potestatis sufficit ad propositum, quia Papa sola potestate iurisdictionis constituitur. Confirmaturq; hæc positio, ex eo quòd Papa hæreticus est excommunicatus, vt patet ex glossa in c. Agathius. 24. q. dicente, Hic est casus, in quo Papa Papam ligare potest: in quo Papa in canonem latæ sententiæ incidit. Nec huic obuiat illa regula, quòd par parem soluere vel ligare non potest: quia si Papa est hæreticus, est minor quolibet catholico: vt habetur 11. q. 1. ca. audiuimus. Hoc idem Hugo dicit in c. inferior. distin. 21. Est etiam accusandus: adeò (vt glo. in ca. si Papa. distin. 40. dicit) quòd Papa non potest statuere, q non possit Papa accusari de hæresi. Est etiam iudicādus: vt in dicto c. si Papa habetur. Quæ omnia arguunt hæreticum non esse Papam, sed minorem. Et ad hoc est S. Thom. in quarto, distin. 19. q. 2. arti. 2. q. 3. ad primum: tractans illud ad Gal. 2. quomodo Paulus restitit in faciem Petro, dicit q non debent prælati à subditis coram multitudine corripi, nisi immineret periculum fidei: tunc enī prælatus minor fieret, si in infidelitatē laberetur, & subditus fidelis maior. Constat enim q non de maioritate et minoritate charitatis loqtur: (quia hoc est cōmune omni peccato mortali,) sed potestatis, quia prelatus preest subdito. ergo vt prius.

¶ Ex his autem infertur, q in vtroq; modo quo certus Papa viuēs desinit esse Papa, eadem est causa desitionis: scilicet propria voluntas illius qui est Papa. nam renunciando propria voluntate, abdicat à se, esse caput ecclesiæ: hæresim autem amplectendo, propria voluntate aufert à se esse membrum ecclesiæ, & consequenter esse caput. Et sic ex nullo certo modo desitionis Papæ viuentis habetur q Papa inuitus deponitur: propter quod remanere dicūt inconcussum, q Papa manens Papa, nō habet superiorem in terris potestatem.

CAPVT XVIII.

De modo, quo Papa hæreticus subijcitur concilio secundum aliam opinionem.

QVAMVIS Autem dicta positio illustriū sit virorū, & communis videatur esse: non placet tamen omnibus. contradicunt nāq; duobus ponentes duas propositiones. Prima est, q Papa hæreticus nō est ipso facto depositus, sed deponendus. Secūda est, q Papa hæreticus manens Papa, habet superiorem iudicem in terris, concilium vniuersale. Primam propositionem licet multipliciter probent, quatuor tamen solū afferentur, quia in his cōsistit vis. Primò ex facto Marcellini, & glo. di. 21. ca. nūc autem. qui idololatra non fuit depositus: & fuit sanctus. Et glo. affert Hug. dicentem, Quia paratus erat corrigi, non deponitur, vt 14. q. 3. dicit Apostolus. Secundò ex c. audiuimus. 24. q. 1. vbi dicitur de Episcopo hæretico, Si autem in corde suo nouam hæresim confinxit, ex quo ta ita prædicare cœpit, neminē damnare potuit. Ante igitur quam prædicaret hæresim, damnare potuit: & sic nō erat depositus ipso facto. Tertiò, quia alij prælati non sunt ipso facto priuati, sed perseuerant in prælationibus suis, redeūtes ad pœnitentiam. ergo nec Papa, cum non sit deterioris conditionis. Assumptum patet 1. q. 7. maximum.

Quartò, quia (vt patet extra de hære. cum ex iniūcto) ad eundem pertinet institutio & destitutio: sed institutio Papæ pertinet ad electores: ergo & destitutio, absq; ergo iudicio electorum non destituitur Papa.

¶ Secundam autem propositionem, q Papa hæreticus, manens Papa habet iudicem in terris vniuersalem ecclesiam, probant quo ad primam partem sic, Papa hæreticus est accusandus & iudicandus secundū omnes, vt habetur dist. 40. si Papa. & non est ipso facto depositus, vt probatum est. ergo habet iudicem, coram quo accusetur, & à quo iudicetur. Quo ad secūdam ex eo q ecclesia vniuersalis seu vniuersale concilium est supra Papam in hoc casu, vt communiter tenetur.

CAPVT XIX.

Examen illius propositionis, Papa hæreticus, est ipso facto priuatus papatu.

PRAEMISSIS Duobus modis dicendi contrarijs, quomodo Papa hæreticus, desinit esse Papa: examināda primò occurrit illa propositio. q̄ est fundamentum primi modi, An sit vera. Et breuiter facilè ostenditur, q est falsa simpliciter, quamuis fortè tracta ad aliquem sensum, sit vera. Monstratur igitur, q nec iure diuino, nec humano Papa hæreticus, est ipso facto priuatus: tali ratione, Alij Episcopi si sint hæretici, nō sunt ipso facto priuati iure diuino, aut humano: ergo nec Papa. Sequela patet: quia Papa non est deterioris conditionis, quam alij Episcopi. Assumptū probatur sic, Episcopus discredens contra fidem, solo actu interiori est verè, propriè & perfectè hæreticus, & nō est priuatus potestate iurisdictionis ipso facto: ergo perfectè hæreticus Episcopus non est priuatus ipso facto.

¶ In hoc processu sunt duæ propositiones. Prima, q solo actu interiori constituatur perfectè hæreticus. Et hæc est manifesta per se: quia hæresis est peccatum mortale oppositum fidei, quæ perfectè consistit in solo actu interiori, cuius effectus est confessio exterior: iuxta illud ad Romanos decimo, Corde creditur ad iustitiam: ore autem confessio fit ad salutem. Secūda autem probatur: quia potestas iurisdictionis inest huic homini, qui est Episcopus ex simplici commissione hominis, vt S. Tho. expressè dicit in Secunda secundæ. q. 39. artic. 3. Ex hoc enim deducitur intentum sic, Episcopus hæreticus solo actu interiori, nulli hominis iudicio subditus, ex hoc est, quia solius dei est iudicare de interioribus puris: iuxta illud primi Reg. 16. Homo videt quæ foris sunt, Deus autem intuetur cor. Et primæ ad Corinthios quarto Apostolus dicit, Nolite ante tempus iudicare, donec veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum: & manifestabit consilia cordium. Propter quod talis hæreticus non est excommunicatus: non enim potest ecclesia excommunicare, quod non potest iudicare. Ergo multò minus est priuatus iurisdictionis potestate: quæ est ab hominis commissione: vtrunq; enim est humani iudicij, committere scilicet, & auferre illam. & dixi, multò minus, quia plus exigitur ad incurrendam priuationem ipso facto, quam ad incurrendam excommunicationem: quoniam incursus censurarum non requirit declarationem, sicut incursus priuationis apud Iuristas.

¶ Ad hanc rationem non video responsionem, nisi dicatur q potestas iurisdictionis non est ab homine: quod est primò contra sanctum Thom. Est secundò contra sententiam omniū doctorum catholicorū, sentientiū, q à Petro omnis iurisdictio in totū residuū ecclesiæ corpus manauit & manat, iuxta illud Leonis Papæ. c. ita Dominus. distin. 19. Ita Dominus huius muneris sacramentum ad

omn

omnium Apostolorum officium pertinere voluit, vt in beatissimo Petro Apostolorum omniũ summo principaliter collocaret: vt ab ipso quasi a quodã capite dona sua velut in corpus omne diffunderet. Ad hoc idem sunt tot autoritates & rationes, quot sunt ad ostendendã vnitatem capitis & principis in ecclesia militante: propterea nolo immorari, sed pro constanti supponere. Et si dicatur, quòd non est par ratio de Papa & alijs Episcopis in hoc casu: quia potestas iurisdictionis in alijs Episcopis est ab homine, in Papa verò est a Deo immediatè: & propterea meritò accidit, vt Episcopi, quorũ potestas est ab homine, nõ sint ipso facto priuati, (quia homo videt quæ foris sunt) & Papa, cuius potestas est à solo Deo, sit ipso facto priuatus: quia Deus intuetur cor. Hæc obiectio facilè excluditur, discernendo inter opus Dei, & opus hominis. Quòd enim in papatu sit potestas iurisdictionis, à Deo est immediatè: iuxta illud Matth. 16. Quodcunq; ligaueris super terram, &c. Quod autem papatus ipse habens hanc potestatẽ, sit in hoc homine, ab homine est (sola Petri persona excepta, quem Deus ipse Papam fecit, Ioan. vlt. Pasce oues meas) nam ab homine eligitur hic homo, vt in eo sit papatus. Et quoniam cùm deponitur Papa, non auferetur potestas iurisdictionis à papatu, quod esset auferre opus Dei, quoniam, vt dicitur ad Ro. 11. sine pœnitentia sunt dona Dei: sed aufertur potestas iurisdictionis ab hoc homine, in quo non fuit posita à Deo immediatè, sed mediante iudicio humano: ideo eadem ratio est de Papa & alijs Episcopis, quo ad perditionẽ potestatis iurisdictionis à Deo seu iure diuino. In vtrisque enim à Deo cum sit mediante iudicio humano consequẽs est quòd non auferatur à Deo immediatè, sed mediãte humano iudicio: ac per hoc non aufertur per id, quòd humano iudicio secundum se non subiacet, scilicet occultã in solo corde hæresim.

SI QVIS Autem hæsitaret de illa altera propositione, scilicet quòd de hæresi interiori, ecclesia non se potest impedire: propterea quia docti dicunt, quòd hæretici etiam occulti, sunt excommunicati: & quia in cle. de hære. cap. multorum, excommunicantur inquisitores, qui odio vel amore omiserint procedere: vbi de interiori amore & odio ecclesia iudicat. Facillimè certior fieri potest, quòd hæretici vt sic, foro ecclesiastico subditi, quantũcunque occulti, sunt excommunicati, & non hæretici solo actu interiori. Vnde si quis incidit in hæresim interius, & solus secum loquendo verbo exteriori profert submissiſsimè illam hæresim, est excommunicatus, quamuis sit omnino occultus: qa actus exterioris loquutionis subiacet humano iudicio secundum se quamuis careat testibus. In clemen. autem illa & similibus, non iudicantur actus interiores secundum se, in sua puritate manẽtes, sed vt sunt causæ exteriorum commissionum aut omissionum: ad idem namq; genus pertinet commissio & omissio, sicut affirmatio & negatio: sermo autem noster est de hæretico interiori puro. Et ex inaduertẽtia huius distinctiõis, scilicet de occulto per se, & occulto per accidens multi in hac re errauerũt. Nec mirũ: quia cõtingit in his quæ sunt per accidẽs ẽt sapiẽtes falli: vt Ari. dicit. Actus ẽm interiores puri sunt in genere occultorũ per se, qa ex propria natura habent ꝙ sint iudicio humano ignoti. Actus aũt exteriores sunt de genere occultorum per accidens, quia ex propria natura subsunt cognitiõi humanæ. Possunt naq; sensibus percipi: sed ex hoc, quòd fiunt sine teste occulta sunt. propter quod nunquàm, (vt dictum est.) ab ecclesia actus interior purus, sed exteriori iunctus dicatur. Vnde, quia præsens ratio conuincit intellectũ meum: ideo concludo, quòd illa propositio, Papa cum sit hæreticus ipso facto est iure diuino seu humano depositus, est falsa.

¶ Confirmatur autem sic esse vt dicimus, etiam ex ipsis contrarium sentientibus: quoniam dicunt, quòd Papa quamuis hæreticus, si est paratus corrigi, non deponitur: vt glos. in distinctio. 21. cap. nunc autem. adducit Hugo. Si enim hæreticus est ipso facto depositus iure diuino à papatu, quomodo iterum fit Papa? imò quomodo ex sola non depositione perseuerat Papa? imò quomodo non deponitur? Hæc enim contradicũt positioni anteriori, scilicet quòd sit ipso facto iure diuino depositus, vt patet. Nec sufficienter dicitur, ꝙ nõ dum ecclesia non deponit, reeligit: tum quia falsum est quòd depositio sit reelectio, vt patet: tum quia electores, ad quos spectat, si peteretur an velint ipsum reeligere, dicerent quòd non, aut quòd vellent meditari super hoc habet: sed non deponunt quia ius videtur habere, quòd si est paratus corrigi, non deponatur: Vnde nihil ei tribuunt non deponendo, sed sustinent quod habet: & si nihil habet (vt positio illa dixit) nihil sustinent decepti. Et si quis hoc eorum dictum suscipiat vt verum, quòd Papa factus hæreticus, paratus postmodum corrigi, non deponitur, sequitur manifestè, quòd Papa manifestus hæreticus non est ipso facto depositus. quia enim paratus corrigi non deponitur, sequitur quòd non erat priùs depositus.

CAPVT 20.

Rationabilis sententia, quòd Papa factus hæreticus, subest potestati ministeriali ecclesiæ, & non autoritatiuæ super Papam.

PRAEMISSA Certitudine trium, (scilicet quòd Papa ex hoc quòd factus est hæreticus, non est ipso facto diuino, aut humano iure depositus: & quòd Papa manens Papa, non habet superiorem in terris. & quòd Papa si à fide deuiat, deponendus est: vt in cap. si Papa. 40. distin.) Magna restat ambiguitas, quomodo & à quo iudicabitur Papa deponendus, quòd sit depositus: cum iudex inquantum iudex, sit superior eo qui iudicatur. Vnde Apostolus ad Romanos 14. Tu, inquit, quis es, qui iudicas alienũ seruum? domino suo stat aut cadit. & S. Tho. in Secunda secundæ. q. 67. determinat quòd iudex non potest nisi subditum iudicare. & in decret. distinct. 21. cap. inferior. idem dicitur. Si nanque à concilio vniuersali iudicandus deponendúsque est, statim sequitur quòd Papa manens Papa, habet concilium vniuersale supra se, saltem in casu hæresis. Si autem nec concilium nec ecclesia est supra ipsum, statim sequitur quòd Papa deuius à fide, sit iudicandus & deponendus: & tamen à nullo est iudicandus & deponẽdus: quod est ridiculum. Quid ergo dicemus, vt euitemus vtrunq; extremum? non est quò diuertendum sit, nisi ad medium, quod difficilè attingitur: in cuius attinctione cõsistit virtus, quod multas consueuit soluere quæstiones.

¶ Dicamus igitur, quod hic sunt duæ viæ extremæ, & ambæ falsæ: altera est, ꝙ Papa factus hæreticus est ipso facto diuino iure absq; humano iudice depositus: altera est, ꝙ Papa manẽs Papa, habet supra se in terris superiorẽ potestatem, à qua potest deponi. Media autem via est adhuc duplex: altera dicens, quòd Papa licet absolutè non habeat superiorem in terris ecclesiã, ipse tamẽ in casu hæresis habet superiorẽ in terris ecclesiã vniuersalem. Altera dicens, quòd Papa nec simpliciter, nec in casu habeat superiorem in terris, sed subest potestati ministeriali vniuersalis ecclesiæ quo ad solam depositionẽ. Prima via fundatur in virtute coactiua & iudicatiua ecclesiæ super Petrum papam in casu hæresis: oportet enim subditum esse, qui iudicatur, & cogi posse. & hæc est via cõmunis quantum vidi hactenus. Contra tamen hanc viam est: quia, cum Papa diuino iure sit supra concilium, & ecclesiam, (vt ostẽsum est,) oportet, si in aliquo casu est illi subditus, quòd ex diuino iure sit facta exceptio ista: nullum enim aliud inferius ius potest exceptionem hanc facere, vt patet. In diuino autem iure non exprimitur subiectio, sed separatio, cum casus hæresis excipitur, vt patet in singulis textibus sacræ Scripturæ inductis Numeri. n. 16. dicitur, Recedite. Ad Galath. 1. Anathema, id est separatum, sit. Secundæ ad Thessalonicen. 3. Subtrahatis vos. Secundæ ad Corinthi. 6. Nolite iugum ducere. Secundæ Ioan. 1. Nolite recipere, nec ei Aue dixeritis. Ad Tit. 3. Deuita. Et breuiter nullibi inuenio superioritatem & inferioritatem in casu hæresis ex diuino iure, sed separationem. constat autẽ quòd separare se potest ecclesia à Papa sola ministeriali potestate, qua põt ipsum eligere. Non igitur ex hoc, quòd diuino iure sancitum est, vt habeatur hæreticus, vitetur, & procul sit ab ecclesia, maiori potestate opus est quàm ministeriali, ex quo ipsa sufficit, & eã constat esse in ecclesia. Et confirmatur hoc, quia non est iuri diuino tribuendum, quod nec expressum est in eo, nec ex expressis necessariò sequitur. Potestas autem supra Papam in casu hæresis, propriè loquendo, non habetur in diuino iure, nec ex ipso necessariò sequitur: ergo. Probatur minor: quòd enim non habeatur, puto patere legenti. Dico autem, puto; quoniam imminens schisma opusculum

hoc intra duos menses fieri impulit ex improuiso. Quod verò non sequatur, patet ex eo, quòd quia non oportet multiplicare entia sine necessitate, melius est vnum principium, quàm plura facere, ex quo igitur potestas ministerialis sufficit, alia opus non est.

ERIT Ergo media & vera via, quòd Papa factus hæreticus & perseuerans, habet in terris potestatem non superiorem se, sed ministerialem ad sui depositionem.

¶ Ad cuius euidentiam altius ordiendo, tria præmittenda sunt. Primo, quòd in Papa inueniuntur tria: scilicet papatus, persona, quæ est Papa, puta Petrus, & coniunctio vtriusque: scilicet papatus in Petro, ex qua coniūctione resultat Petrus Papa. Secundò, quòd discernēdo & applicando proprias causas suis proprijs effectibus, inuenimus, quòd papatus est à Deo immediatè, Petrus est à Patre suo, &c. coniunctio autem papatus in Petro post Petrum primùm à Christo immediatè institutum, nō est à Deo, sed ab homine, vt patet: quia hoc fit per electionē hominum. Concurrit autem duplex consensus humanus ad causandum hunc effectum, scilicet eligentium & electi. oportet enim electores, voluntariè eligere, & personā electam acceptare electionem. alioquin nihil fit. Est ergo coniunctio papatus in Petro non à Deo immediatè, sed mediante ministerio humano, tam ex parte electorum, quàm ex parte electi: nec se habet huiusmodi ministerium humanum in causando hanc coniūctionem vt applicans actiuum passiuo, (vt applicās ignem stipulæ) vel applicans virtutem passionis Christi subiecto, vt facit baptizans, & sacramenta ministrans: quoniam nullum est hic applicatum actiuum, sed sola voluntas humana electorū & electi: non facile enim esset fingere aliquod aliud actiuum. Ex hoc autem, quòd coniunctio papatus cum Petro est effectus voluntatis humanæ: cùm ipsa constituat Petrum Papam, sequitur quòd licet Papa à solo Deo dependeat in esse & fieri, Petrus tamen Papa dependet etiā ab homine in fieri. fit enim Petrus Papa ab homine, dum ab hominibus electus ipse homo acceptat, & sic iungitur Petro Papatus. Tertiò, quòd quia iam nihil tam naturale est, vt vnaquæque res per quascunque causas fit, per easdem contrario modo dissoluatur (vt dicitur in capitu. omnis. de regulis iuris.) idcirco Petrus Papa qui ex consensu suo & electorum causatus est, ex consensibus eisdē, scilicet suo & electorum ad contrarium dissolui potest. Et hoc iam determinatū est facto Celestini, & decretalis Bonifacij 8. in sexto, de renun. ca. primo.

EX HIS Tribus præmissis habetur primò absque omni hæsitatione certum, quòd Petrus Papa & in fieri & in corrumpi dependet à potestate humana, non superiori nec æquali potestati Papæ, sed minore: quia nec ad faciendum de Petro nō Papa Petrum Papam, nec ad faciendum de Petro Papa Petrum non Papam, exigitur alia facultas, quàm voluntatis humanæ, scilicet electi & electorum. Nec sit curæ in proposito, vtrum bona vel mala conscientia ex bona vel mala intentione, vel causa moueantur: sat est in proposito quòd facta tenent, ita quòd in veritate Petrus sit aut non sit Papa. Quòd etiā ista potestas sit minor potestate Papæ, absque alia probatione ex eo liquet, quòd mortuo Papa nullo etiam præsupposito statuto iuris positiui, ista potestas est in ecclesia: & non se extendit ad ea, ad quæ se extendit summi Pont. autoritas: alioquin essent duæ supremæ potestates in ecclesia, & Christus non instituisset ecclesiasticum regimen monarchicum. Et cum par in parem non habeat imperium, nō potuissent Pōtifices huic potestati executionis modū imponere, per quos, quot scilicet, & quomodo debeat electio celebrari, cum irritatione actus, si secus factum fuerit. Hæc enim ostendunt potestatem hanc nec maiorem nec parem, sed inferiorē potestate Papæ: superioris nanque virtutis est disponere de actu inferioris autoritatiuè, ita quòd si secus fiat nihil valeat, vt in proposito inuenitur. Habetur secundò certo certius, quòd aliud est posse supra coniūctionē Petri & papatus construendam, seu destruendam, & aliud est posse supra Papam: ex eo nāque quòd potestas minor papatu, scilicet simplex voluntas electi & electorum potest construere & destruere hanc coniūctionem, & huiusmodi potestas, cùm sit minor papatu, nō potest supra Papam, manifestè conuincitur, quòd aliud est posse supra illam coniunctionem & aliud est posse supra Papam. Vnde potestas supra Papam non inuenitur nisi in Domino Iesu Christo, potestas autem supra coniunctionem papatus & Petri inuenitur in terris. Et meritò quia papatus opus Dei immediatè est, coniunctio autem papatus & Petri opus nostrum est.

¶ Nec mireris tu, qui philosophiam profiteris, quòd inueniatur potestas super coniunctionem formæ cum materia, quæ non est super formam, quia coniunctio formæ cum materia formam consequitur. Cessabit admiratio tua, si cōtemplatus fueris, quòd coniunctio formæ & materiæ vtrinque attingi potest, scilicet ex parte materiæ et ex parte formæ: & quòd potens super coniunctionem formæ, & materiæ ex parte vtriusque seu ex parte formæ, pōt etiā supra formam: sed potens super coniunctionem illam ex parte materiæ, non oportet quòd possit super formam, vt patet in generatione hominis. Sol enim & homo generant hominem, qui consistit in coniunctione corporis & animæ intellectiuæ, aut resultat ex illa coniunctione: & constat solem & hominem non posse supra animam intellectiuam, quæ venit de foris, sed supra coniunctionem illam ex parte corporis, quæ est materia. Sic enim accidit in proposito: nam papatus & Petrus se habent vt materia & forma: & solus dominus Iesus Christus potest super coniunctione eorum ex parte papatus, & consequenter vtriusque: & propterea solus potest limitare & ordinare potestatem Papæ. Ecclesia autem potest super coniunctionem eorum ex parte Petri solum: & propterea nihil potest super Papam, sed super coniunctionem tantum. Et quoniam amotio Papæ, siue per renuntiationem, siue per depositionem, siue per eiectionē non est corruptio papatus nec Petri, sed coniunctionis papatus & Petri, idcirco diligentissimè & cautissimè oportet pro regula habere ante mentis oculos cum de amotione Papæ tractatur, quòd non requiritur potestas superior Papa, sed superior coniunctione inter Petrum & papatum.

¶ Quod vt clariùs pateat, scito, quòd certū est quòd tribus modis potest Petrus Papa viuens amoueri à papatu, primò, per eiectionem à domino Iesu Christo: secūdò per renuntiationem spontaneam à seipso: tertiò per depositionem inuitam propter incorrigibilem hæresim ab ecclesia. In omnibus autem his modis non desinit papatus nec Petrus, sed sola coniunctio vtriusque, differenter tamen: quia in primo modo, scilicet per eiectionem a domino Iesu Christo coniunctio illa corrumpitur à potestate superiori non solum respectu coniunctionis, sed respectu papatus: est enim autoritas domini supra cōiunctionem illam etiam ex parte formæ. Et quia, (vt dictum est,) nulla alia potestas est supra Papam, ac per hoc nulla alia potestas potest coniunctionem illam attingere ex parte formæ, consequens est, vt nulla alia potestas possit amouere Papam, vt potestas superior Papa: sed hoc est proprium Saluatoris nostri. Et hoc modo intelligendum est dictum Anacleti Papæ distinct. 79. ca. eiectionem, dicentis, eiectionem summorū Ponti. sibi Dominus reseruauit. Differentia nanque inter Papam & alios Pontifices in hoc consistit, quòd alij Pontifices possunt eijci tanquàm à potestate superiori ipsis potestatibus Pontificum: Papa autem non: quia in ecclesia terrestri inuenitur potestas supra potestatem iurisdictionalem Episcopi, non autem supra potestatem Papæ. Ex hoc enim habetur, quòd illorū eiectionem Dominus concessit Papæ, concedendo potestatem superiorem: Papæ verò eiectionem sibi reseruauit, nulli concedendo potestatem superiorem papatu. Vnde si Papa Ioan. Episcopum de plenitudine potestatis eijceret, eiectus esset, nec haberet amplius potestatem iurisdictionis. Nulla autem potestas in ecclesia relicta est à Domino, quæ possit hoc facere in Petrum Papam. In secundo autem modo (scilicet per renuntiationem) & tertio scilicet per depositionem, coniunctio illa corrumpitur, non à potestate supra papatum, sed à potestate supra coniunctionem solam: quia nec voluntas Petri, nec voluntas ecclesiæ est supra papatum, & ex ipsis causatur coniunctio illa, & corrumpitur: vt patet. Quia ergo certum est Papam hæreticum incorrigibilem factū nec esse ipso facto depositum, & esse deponendum ab ecclesia, & ecclesiam non habere potestatem supra papatum, & ecclesiam habere potestatem supra coniunctionem inter Petrum & papatum, vtpote opus suū: oportet dicere, quòd cum Petrus Papa factus hæreticus, incorrigibilis, deponitur ab ecclesia, iudicatur & deponitur à potestate superiori, non papatu, sed coniunctione inter papatum & Petrum.

CAPVT XXI.

Discussio prædictæ potestatis ministerialis depositiuæ Papæ hæretici.

QVAMVIS Autem ex certificatis habeatur in ecclesia respectu coniunctionis inter Petrum & papatũ duo Posse (scilicet Posse coniunctionem talem construere & destruere pari consensu, & Posse coniunctionẽ eandem ipso hæretico incorrigibili, inuito destruere) non tamen liquet, quòd hæc duo Posse sint vnius & eiusdem potestatis. Quod tamen conclusum est in præcedenti ca. per viam diuisionis, propter identitatem obiecti: quia vtrunque est circa ipsam coniunctionem papatus & Petri.

¶ Nec solum obscurum est, sed falsum multipliciter apparet. Primò, ex ipsius potestatis natura: nam, quãdo vna causa totalis ex duabus partialibus constans, exigitur ad aliquem effectum, neutra illarum partialium sine altera sufficit ad talem effectum, vt patet in vinculo matrimonij. Quia enim ad vinculum matrimonij cõcurrunt duo, consensus, (scilicet viri & mulieris,) & causa totalis eius constat ex vtroque consensu: neuter sine altero sufficit ad causandum vinculum matrimonij in altero. In proposito autem ad coniunctionem Petri & papatus construẽdam vel destruendam concurrunt duo, consensus, scilicet electorum ex vna, & Petri electi ex alia parte, tanquàm causæ partiales, & vterque simul tanquàm causa totalis. ergo consensus alter tantũm non potest in talem effectum, scilicet dictam coniunctionem construendam vel dissoluendam. Et quia potestas depositiua Papæ inuiti propter hæresim incorrigibiliter, includit alterum consensum tantũ, sequitur quòd & ipsa non est idem quod illa potentia totalis, & quòd si est pars eius, non potest deponere: quod repugnat potentiæ depositiuæ. Malè ergo dictũ est, quòd potentia depositiua Papæ est illa potentia, quæ euidenter est in ecclesia super coniunctione dicta. Et cõfirmatur hæc ratio: quia de quo magis videtur inesse & non inest, ergo nec de quo minus: magis autem videtur, quòd solus consensus Petri papæ possit se facere non Papam, quàm solus consensus aliorũ, quia potest renuntiare, sed hoc non potest Petrus solus: quia quantumcunque Petrus ipse renuntiet, semper est Papa, donec renuntiatio sua acceptetur: sicut econtrario quantumcunque Petrus sit electus, nunquàm est Papa, quousque electioni de se consentiat. Hæc enim ostendunt, quòd causa totalis tam constructiua quàm destructiua cõiunctionis Petri & papatus, quæ est in ecclesia minor papatu, non est ecclesiæ solius, aut Petri solius, sed vtriusque simul consensus: ac per hoc per hanc non potest inuitus Papa deponi quacunque ex causa: quia implicat contradictionem.

¶ Secundò apparet falsum ex modò exeundi in actum talis potestatis: quoniam Papa hæreticus, iudicãdus est: iuxta cap. si Papa. distinctio. 40. & doctores. Potestas autem ista minor papatu, non potest citare, compellere, & breuiter nõ habet vim coactiuam supra Petrum papam: repugnat ergo quòd sit potestas minor & quòd sit iudex, ex ipso modo: q̃a scilicet vi coactiua ꝓcedere posse debet.

¶ Tertiò apparet falsum ex subiectio etiam istius partialis consensus: quia cùm consensus istæ partialis ex parte ecclesiæ sit in electoribus Papæ, qui modò sunt soli Cardinales (ad quos spectat eligere, & renuntiationem acceptare, vt patet in facto Celestini) sequeretur quòd apud eosdem solos resideret potestas depositiua Petri papæ facti hæretici: cuius oppositum communiter tenetur.

SED HORVM Solutio magis propositum confirmabit. Si nanque consensus electi & electorum in hac causanda coniunctione concurrerent, vt consensus viri & mulieris ad causanda vinculũ matrimonij, ratio ꝓcederet: quoniã vterque consensus habet se & partialis causa quasi efficiens vinculum matrimonij. In proposito autem isti duo consensus diuersimode concurrunt: nam consensus electorum se habet vt causa faciens illam coniunctionem: consensus autem electi se habet vt reddens subiectum capax illius cõiunctionis: non enim est capax nisi Christianus voluntarius. Sicut enim esse fidelem non est causa illius coniunctionis factiua: ita nec esse voluntarium ad illam. Et hoc patet in acquisitione aliarum iurisdictionum: cùm enim alicui imponitur aliqua prælatio, certum est quòd quousque ipse illã acceptet, non est prælatus: acceptatio tamen sua non facit in se prælationem, sed subiectum reddit capax prælationis: & sic actio imponentis sortitur effectum in subiecto capaci faciens iurisdictionem quæ propter dispositionem subiecti non poterat intentum facere in eo. Actus enim actiuorum fiunt in patiente disposito; vt dicitur in 2. de Anima. Consensu igitur electi concurrente, vt reddente subiectum capax coniunctionis cum papatu, restat vt consensus eligentiũ sit faciens coniunctionem illam. Ostẽsum est enim, quòd non est à Deo immediatè, sed mediante humano opere: quod est electio in subiecto disposito. Et sic ex hoc relinquitur, quòd potestas faciens vel quasi faciens hanc coniunctionem, est in electoribus, & non in electo vt sic. nemo enim sibi assumit honorem, sed qui vocatur à Deo vt Aaron: vt dicitur ad Heb. 5.

¶ Ad confirmationem dicitur, quòd si Papa sola sua renunciatione absque acceptatione ecclesiæ non potest à se abdicare papatum: hoc magis cõfirmat propositũ, quod eius consensus non fuit inter causas facientes. Ro. autẽ quare acceptatio requiratur est, quia nemo potest renuntiare iuri alterius, quod habet in se. nullus enim qui ex pacto tenetur alicui soluere centũ, põt renuntiare huic vinculo absq; voluntate eius, cui tenetur, quamuis ab initio voluntariè se obligauerit. Papa autem acceptando papatum, obligat se ecclesiæ ad regimen ipsius. vnde iuri ecclesiæ, quòd habet in Petrum Papam, non potest ipse renuntiare inuita ecclesia, cui tenetur. Et cõfirmatur, quia papatus non coniungitur sibi ratione sui, sed ratione ecclesiæ, dicente Domini in creatione Petri primi Papæ, non aliud: quàm pasce oues meas. Vnde non est verum, quòd magis videatur de consensu solo electi quòd posit dissoluere (quoniam ipse non est causa efficiens etiam partialis illius coniunctionis, sed dispositio tantum subiecti.

¶ Ad secundum in quo pendet tota vis huius rei, dicitur quòd potestas ista minor papatu habet vim coactiuam, non super Petrum Papam, sed super coniunctionem papatus & Petri: nõ simpliciter, sed in casu heresis, ita quòd potestas ista relata ad Papam, est ministerialis: relata ad cõiunctionem Petri & papatus in fieri vel dissolui (subiecto existente disposito) est autoritatiua: ita quòd sententia diffinitiua ex hac autoritate procedens super coniunctione talis materiæ Petri hæretici cum papatu, dissoluit autoritatiuè coniunctionem illam. Sicut enim electio ecclesiæ autoritatiuè super coniunctionem non super Papã coniungit Petrum dispositum, id est fidelem & voluntarium cum Papatu: ita talis sententia dissoluit: agit enim in materiam dispositam per hæresim. Exemplum horum habemus in naturalibus: cum homo generatur & corrũpitur ab agente non potente super animam hominis, sed super coniunctionem animæ & corporis ex parte materiæ. Et si quæratur quomodo præcedentia per sententiã depositiuam fiant, cum vsq; ad illam Petrus duret superior: posset dici quòd quia nec Deus nec natura deficit in necessarijs, quòd eadem autoritas extendit ad se omnia præambula. Quorum nullum video oportere esse coactiuum Petri Papæ, sed sufficit, quòd sint intimatiua: reprænhensiua & huiusmodi. iudicium enim hoc nõ ex cõfessione sua extorta præceptis, cẽsuris aut tormento, sed ex euidenti facto vel verbo hæresis incorrigibiliter expectatur, quod sine eius coactione fit. Si quis autem diceret, quòd non est inconueniens hanc minorem potestatem indirectè posse cogere Petrum ad præambula necessaria ad sententiam, non video quare erraret, cũ Petrus Papa hæreticus incorrigibilis, tã sit incorruptionis via: & Deus (cuius perfecta sunt opera) potestatem depositiuam in casu hæresis absq; necessarijs præambulis non dederit ecclesiæ, quæ nunquam deficit in necessarijs. Et hoc dico, si aliqua præambula coactiua ex necessitate iudicij essent necessaria: quòd Iuristis discutiendum relinquo. Bene tamẽ aduertant, quòd nõ loquor nisi de necessarijs ex necessitate huius iudicij, & non loquor de necessarijs ex occasionibus euentuum & aliorum extraneorum à ratione iudicij.

¶ Ad tertium dicitur, quòd potestas ista depositiua non est in Cardinalibus; quia in eis non est potestas super coniunctione Petri & papatus nisi limitate, scilicet tempore quo papatus vacat. In ecclesia autem vniuersali est potestas super cõiunctione ista absq; limitatione, si seclusio iure positiuo loquimur. & ideo Cardinales nõ possunt deponere Papam hæreticum, sed hoc spectat ad vniuersalem ecclesiam. Posset tamen hæc potestas committi Dominis Cardinalibus à iure statuto Pontificis: sicut com-

missa est eis potestas eligendi, scilicet per viam determinationis: ꝙ ipsi repræsentarent vniuersalem ecclesiam, sicut in eligendo, ita & in deponendo quando deponendus est. Manifestum autẽ exemplo fieri potest, quod dictũ est. si quis nãq; eps iturus in regionẽ longinquã instituat suũ generalem vicariũ cũ plenissima autoritate, ordinans ꝙ si institutus vicarius moriatur, aut publicus blasphemus fiat, Canonici possint illum amouere, & aliũ nominare in vicariũ absq; alia cõfirmatione, &c. constat, ꝙ canonici nullã autoritatẽ super vicariũ haberent, neq; simpliciter, neq; in hoc casu: sed super amotione eius in illo casu, quod est habere potestatẽ super coniunctione vicariatus cũ persona in casu, &c. Eodẽ enim modo est in proposito nam pastor & episcopus animarum nostrarũ Dominus Iesus Christus abijt in regionem longinquã accipere sibi regnũ & reuerti: & instituit Petrum apostolum in suum generalem vicariũ cum plenissima autoritate, ante ascensionem dicens ei, Pasce oues meas: & cùm effectu exhibens promissam sibi priùs potestatem amplissimam, Tibi dabo claues: & quodcunq; ligaueris, &c. Et ordinauit vt si vnquam aliquis Petri successor hæreticus fiat, ecclesia eum possit amouere, & loco eius alium nominare. 40. di. ca. si Papa.

¶ Ex hac igitur concessa potestate patet: quòd ecclesia nihil potest super Papã absolutè, nec in casu hæresis propriè loquendo, pòt supra Papam, sed super coniunctionem papatus cum Petro, quam dissoluit amotio. Et sic clarè liquet, quòd potestas ecclesiæ est super coniunctione papatus & Petri in fieri & in corrumpi, subiecto existente dispositio ad fieri per fidem & voluntatem, ad corrũpi verò per hæresim vel voluntatem: & cùm hoc potestas ista est minor papatu: & ideo non potest limitare eius potestatem. Et sic patet, quòd Papa nullam etiam in casu hæresis habet supra se potestatem: quod erat intentum.

CAPVT XXII.

In quo respondetur rationibus & autoritatibus allatis in ca. 17. ad probandum, quòd Papa hæreticus, sit ipso facto depositus iure diuino.

QVAMVIS aũt ex determinatis manifesta sit rationabilis sentẽtia, ꝙ scilicet certus & indubitatus Papa nec simpliciter nec in casu hæresis est subditus, propriè loquendo cõcilio, aut ecclesiæ vniuersali, qa est adhuc Papa, sed in casu hæresis cõnexio papatus cũ persona ipsa subdita est determinatiõi ecclesiæ & cõcilij vniuersalis, ita ꝙ pòt deponi: oportet tñ satisfacere rationibus & autoritatibus tot illustrium virorum tenentium, Papã ipso facto depositum, & propterea subditum concilio.

¶ Et quoniã vis principalis cõsistit in hoc, ꝙ fides, saltẽ informis, exigitur ad membrũ Iesu Christi: ideo sciendũ est, ꝙ baptismus, quo primũ regeneramur, & pertinemus ad Iesu Christi corpus mysticũ, ꝙ est ecclesia, tres, q̃tum ad propositũ spectat, facit in anima nostra effectus. primò imprimit caracterẽ indelebilẽ: secũdò fidẽ: tertiò charitatẽ. Et de tertio quidẽ effectu, scilicet charitate, manifestũ est, ꝙ licet cõstituat membrũ viuũ Christi, non tamẽ exigitur ad habendã iurisdictionis, vel ordinis potestatẽ. oppositũ enim spectat ad hæresim pauperũ de Lugduno.

¶ De secũdo autẽ, (de quo tota est quæstio.) ꝙ non exigatur ad potestatẽ ordinis, etiã clarum est: qm̃ hæretici cõsecrant verũ corpus Christi, & faciũt veros sacerdotes, si seruata forma & intẽtione ecclesiæ hoc faciãt. & ex hoc ipso inchoat splẽdor veritatis: ꝙ scilicet licet fides informis cõstituat mẽbrũ Christi scdm quid, vt dixit in tertia par. S. Tho. q. 8. ar. 1. ad secũdũ: quia tñ latitudo datur in mẽbris Christi secundũ quid, etiã sine fide informi, ex solo charactere sacramẽti fidei cõstituitur membrũ Christi secundũ quid, remotius à Christo: hæreticus enim nisi membrũ secũdũ quid Christi esset, nec corpus Christi, nec ministros cõsecraret, nec sacramentũ cõfirmationis daret. Hæc enim à solis Christi mẽbris nõ quibuscũq; sed in magno sacerdotij, scilicet vel episcopatus gradu cõstitutis facta tenent &c. Altius quoq; cõtẽplando videbimus, & ꝙ tanta est vis characteris baptismalis, vt etiã fides forma eius vices nõ suppleat, vt patet ex hoc ꝙ presbyter nõ baptizatus reordinatur: vt patet ex presbytero nõ baptizato. cap. si quis presbyter. & ꝙ ipse character cõstituit membrum Christi dicente Inno. eo. tit. in ca. veniens. Non solũ per sacramentũ fidei, sed per fidẽ sacramenti efficitur quis procul dubio membrũ Christi. Constat enim, ꝙ proprius & inseparabilis effectus sacramẽti fidei, (ꝙ constat esse baptisma) est solus character, vt patet, cũ aliquis hæreticus baptizatur secundum formam & intentionem ecclesiæ: nihil enim aliud recipit quàm characterem.

¶ Et si altius adhuc mẽtis oculos eleuauerimus, intuebimur ꝙ habens solũ fidei characterem, est simul & fidelis & infidelis: membrũ Christi & ecclesiæ, & extra mẽbra Christi & ecclesiæ, diuersis respectibus. & propterea à doctoribus diuersa & cõtraria de eo dicũtur. Habens nãq; solũ characterẽ fidei, quantũ est ex parte sua infidelis est, & extra mẽbra Christi & ecclesiæ, qm̃ voluntariè discessit: ex parte aũt Iesu Christi, qui characterẽ fidei semel datum indelebilem conseruat, est fidelis inuitus, & est membrũ Christi & ecclesiæ velit nolit ipse: vtpote nõ valens abdicare aut abijcere a se susceptũ semel fidei characterẽ, Propter quod à diuo Tho. in Secũda secundæ, q. 10. artic. 3. ad tertium, cõputatur talis inter fideles, cùm dicitur, ꝙ pro adulterio grauius punitur fidelis q̃ infidelis propter sacramenta fidei, quibus est imbutus, quibus peccando contumeliã facit, & in eiusdẽ q. art. 5. numeratur inter infideles, dum ponit hæresim speciem infidelitatis. Differt autẽ habens solũ characterem ab habente etiã fidem informem quo ad officiũ membri Christi, quia habens characterem & fidẽ, suscipit influxum interiorem à Iesu Christo capite quo ad hunc actũ vitalem, qui est credere: vt S. Tho. dicit in tertia par. q. 8. art. 3. ad secundũ. Habens aũt characterẽ solum, non suscipit influxũ alicuius actus vitalis interius, sed tantũ quo ad exteriorẽ operationem, sicut brachio arido pòt quis vti ad alios percutiendo, vel mouendo aliquid extra. Quia ergo character fidei est primum in cõpositione mẽbri Christi: quod patet ex hoc, ꝙ ipse à solo baptismo cũ sit solus, est inseparabilis ab eo: ac per hoc proprius effectus baptismi quo efficitur primò mẽbra Christi & ecclesiæ: oportet ꝙ sit vltimũ in resolutione mẽbri Christi & ecclesiæ: & cõsequenter quandiu character manet, non desinit esse totaliter membrũ Christi. Et quia nunquã desinet character, ideo semper erit intra latitudinẽ membrorũ Christi, etiã cum abscissum totaliter est per damnationẽ in inferno. & per hoc differt à purè infidelibus dãnatis: & magis cruciabitur, iuxta sententiã Apostoli ad Heb. 10. Et hæc ratio vltra tot allata testimonia, ex propria efficacia sufficit: quia secundũ verã theologiã diuinã & humanã, attributũ alicui causæ vt proprius effectus, intelligitur attribui ei secundũ id quod illi causæ propriũ est: vt patet in causis naturalibus, moralibus & ecclesiasticis inductiuè. periret enim aliter omnis certitudo moralis. Ex quo ergo attribuit baptismo vt proprius effectus, ꝙ faciat membrũ Christi, oportet ꝙ intelligatur attributũ ei secundũ id quod huic sacramẽtali causæ, quæ est baptismus, est propriũ, quo differt à cæteris. hoc aũt est pro quãto est causatiuus characteris fidei, hoc enim solus habet hoc solũ primo & infallibiliter causat solis essentialibus requisitis ad sacramentũ concurrentibus. Quia ergo Papa factus hæreticus licet amiserit fidẽ etiã informẽ: quia tñ retinet sacramentũ fidei etiã inuitus, quò cõstituitur primò quis in hoc quod est esse membrũ Christi: ideo rationes & autoritates quæ fundãtur super hoc, ꝙ fides saltẽ informis requiritur ad esse membrũ Christi, non sunt efficaces ad inferendũ ipsum nõ esse mẽbrũ Christi: ac per hoc ipso facto iure diuino depositum: quãuis ex defectu fidei informis optimè inferatur, ꝙ ipse quãtũ est ex se, est extra latitudinẽ membrorũ Christi: ac per hoc à mẽbris Christi segregandus per depositionem ab officio capitis, & post per alias pœnas ab ecclesia puniendus, & demum curiæ seculari tradendus.

SIGILLATIM Ergo respondendo, autoritas in primis Dñi Io. 3. nõ est ad propositũ; quia loquitur de iudicio æternæ dãnationis, in quo qui nõ credit, iam iudicatus est: & ex parte Dei, quia nouit Dñs qui sunt eius, vt glo. ex Aug. sumpta exponit. & ex parte meritorum: quia habet in se causam æternæ dãnationis, vt Chrys. dicit: & ex parte claræ condẽnationis in vltimo iudicio absq; examine, vt Greg. explicat.

¶ Ad illud verò, Super hãc Petrã, id est fidẽ, dicitur ꝙ sacramentum fidei, quod remanet in hæretico, non est extra fidẽ, sed primus lapis fidei ædificandæ in quolibet, et propterea illo solo remanẽte lapide, super petrã fidei remanet ecclesiastica potestas in via ad ruinam, quo ad illud suppositum.

¶ Ad id autē: ꝙ iustus ex fide viuit, si de fide informi admittatur, dicitur ꝙ sumitur viuere pro operatione vitali, & non pro esse: sicut sumitur cùm dicitur viuere viuentibus est esse.

¶ Ad diffinitionē fidei. Fides est substātia: ac per hoc primū dicitur, ꝙ fideles habēt rationē primi sustētātis inter virtutes pertinētes ad fideles: & ideo dicitur substātia. Cū quo stat, ꝙ ipsi⁹ fidei sacrm prius sit ipso ordine gñatiōis.

¶ Ad autoritatē allatā ex tertio sen. S. Tho. dicitur, ꝙ doctrina. S. Tho. ibidē est malè intellecta, & est contra istos in proposito: nā ibidē appellatione infideliū non veniūt, nisi hi, qui nunq̄ actu fuerunt de ecclesia, vt patet ex hoc qđ dicit, id est respectu horū Christus nō est caput nisi in potētia: secūdū. s. ꝙ sunt vnibiles corpori. Cōstat nanq̄ ꝙ respectu baptizatorū hæreticorū Christus est caput aliter, q̄ in potētia: qa est actu caput eorū secūdū sacramēta fidei: nō ergo appellatione infidelium ibi veniūt hæretici.

Appellatione quoq̄ fideliū peccatorū ibi veniūt hæretici, qui per fidei sacramentū in vno numero obiecto, fidei vnionē illā (q̄ vnionē simpliciter autor nominat:) retinēt vtcunq̄ velint nolint. Et hoc insinuatur ex hoc quod dicit, quòd velut membra arida possunt non in se, sed alijs sacramenta ministrando & docēdo: hæc enim omnia per hæreticos non inquantum tales, sed inquantum aliquid ipsius capitis participant, Christus facit.

¶ Ad diffinitionē ecclesiæ dicitur, ꝙ quia hæreticus ex seipso est infidelis: ideo simpliciter est infidelis & extra ecclesiam. Cùm hoc tū stat, ꝙ secūdū quid sit in ecclesia ad tēpus vt abijciendus, sic enim manet Papa hæreticus.

¶ Autoritates omnes testamēti noui & veteris prohibentes cōmunionē cū hæreticis, nō probāt ꝙ sit deposit⁹ ipso facto, sed deponēdus vt nō cōmunicemus cū eo. sic enim sufficiēter satisfit præcepto huiusmodi. Si enim ipso facto vitādus præciperetur à Deo hæreticus, non dixisset Apostolus ad Tit. 3. ca. Hæreticū hominē post primā & secūdam correctionē deuita. Amissio clauiū apud hæreticos intelligitur quaten⁹ hæretici sunt, & quo ad licitū vsum.

Honoris & potestatis iurisdictionalis perditio ipso facto intelligitur quātū est ex eorū parte, & iuris dispositione in his, qui subsunt iuri humano, & sunt in ecclesiæ foro hæretici. sic enim interpretāda sunt S. Tho. & aliorū in cōmuni loquentiū dicta. Tales enim soli sunt excōmunicati, & consequēter priuati ipso facto, saltē per suspēsionē potestatis iurisdictionis. si est crimē occultū, & declarādi priuati. Papa autē ex diuini & humani iuris dispositiōe: & hæresis propriæ exactione, est priuandus humano iudicio, à quo cōiunctus est papatus huic personæ, vt dictum est. Officiū quoq̄ pastorale ab hæreticis, inquātū hæretici sunt, Augu. adimit ipso facto: quia impossibile est, vt hæreticus, inquātum hæretici officiū exercet, pascat oues Christi. Possibile tū est, vt ille, qui est hæreticus, in seipso sit hæreticus, & oues Christi pascat, officiū Petri non hæretici exercēs. Sed quia periculosum hoc est valde, ideo abijciendus est ab officio pascendi oues Christi.

¶ Illud demū, quod ex gl. decreti affertur, ꝙ Papa cadēs in hæresim dānatam, incidit in excōmunicationē, falsum est. nā, cū omnis excōmunicatio, quæ est ecclesiastica censura: (de hac enim loquimur) sit à iure positiuo, & ius positiuū non habeat vim coactiuā in foro ecclesiastico supra Papā, & excōicatio coactionē importet in foro ecclesiastico: oportet dicere, ꝙ Papa in nullā incidere censurā potest. Et vsq̄ adeò docent hoc doctores, vt dicat S. Tho. in 4. sen. di. 19. q. 1. ar. 3. ad tertiū, ꝙ Papa non potest cōmittere alicui, ꝙ excōmunicet ipsum. Et in eadem sñia. sunt Albertus Mag. & S. Bonauē. vt dñs Ioā. de Tur. Cre. de istis refert. Vnde audiēdi nō sunt illi, q̄ omnia hæreticorū iura ad Papā hæreticū extendūt: dū Papa enim est, soli depositioni subijcitur: depositus autem subijcitur iuri sicut alij.

¶ Ad ꝓbationē autē (scilicet ꝙ si Papa fiat hæreticus, est minor quolibet catholico) sumptā ex ca. audiuimus. 24. q. 1. & S. Tho. dicendū est, ꝙ cū hoc nō possit intelligi de maioritate & minoritate meritorū seu charitatis: (quia extra propositū esset, & prælatus non solū per infidelitatē. (sed quodcūq̄ mortale crimen fit minor, (sic omni existēte in charitate) nec de minore & maiore secūdū iurisdictionem de facto perditā (quia secūdū illud prælatus cadens in hæresim fit minor: secūdū quòd quilibet catholicus est maior,) cū ista sint correlatiua. sed quilibet catholicus nō est maior secūdū iurisdictionē: nō enim ex hoc ꝙ Papa vel prælatus meus, fit hæreticus, ego vnus catholicus qui nihil habeā iurisdictionis, iurisdictionē acquiro super eum: sed aut alios oportet sanè verba hæc intelligere & exponere: tantò diligētius, quantò super his verbis sanctus Thom. magna fabrica exigitur, & dicitur quòd Papa est depositus ipso facto. dicendum est igitur aliter.

¶ Ad cuius euidentiam scito primò, ꝙ cùm maior & minor sint correlatiua, cōsequens est, ꝙ oportet proportionaliter minorē maiori referre, vt & in quo prælatus fit minor, subditus quilibet catholicus fiat maior.

¶ Scito secūdò, ꝙ cū sermō sit intelligendus secundū subiectā materiā, & ibidē sit sermo de correctione prælatorum à subditis, manifestè fit cōparatio inter prælatum & subditū: nō quo ad personas puras, sed considerato prælationis officio. Pōt igitur tripliciter dictū hoc verificari, Primò, vt intelligatur de maiore & minore simpliciter, & est sensus, ꝙ prælatus si labitur in infidelitatem fit minor simpliciter & absolutè, & qlibet subditus fidelis maior simpliciter & absolutè. Et hoc est verū: quia quilibet catholicus, absolutè, & sine limitatione aliqua loquēdo, est in ecclesia Dei maior infideli. cum quo tū stat, ꝙ prælatus donec deponatur aut declaretur, sit maior secundū quid, scilicet secundū potestatē iurisdictionis iam prope mortē. Secūdò (& sequitur ex hoc iam dicto) pōt intelligi, ꝙ etiā quo ad potestatē iurisdictionis prælatus infidelis est minor, & subditus fidelis maior, quantum est ex se, quia infidelis quantum est ex se, extra membra Christi est: ac per hoc quantum ex ipso pendet, inhabilis ad potestatem iurisdictionis spiritualis. fidelis autem quilibet ex ipsa spontanea fidei dispositus, est habilis ad potestatem spiritualis iurisdictionis in ecclesia Christi. Et sic prælatus ob infidelitatem fit minor secundū potestatē iurisdictiōis, quātū est ex se, & catholicus subditus maior. Tertiò, (& sequitur ex dicta expositione) pōt intelligi de maiore & minore in officio defendendi fidē, ex eo nanq̄ ꝙ prælatus à fide deuiat, & subditus permanet in fide minor, fit ille in officio executiuè defendēdi fidē: et subditus fidelis ecōtrà maior fit in officio fidei defendendæ. Et hoc totū simul iunctū satisfacit literæ decreti & intētioni S. Tho. & cōcordat cū dictis suis alibi. Accusandū deniq̄ esse & iudicandū Petrū papā hæreticum, nihil aliud cōcludit, nisi ꝙ iudicē habet superiorem, non Papa (vt isti putāt) sed cōiunctionē papatus & Petri in casu hæresis: & conceditur conciliū esse iudicem in tali casu. Et per hoc patet solutio allatorum etiam in ca. 18. pro quanto contra determinationem præsentem militant.

¶ Vnum tantū superest, declarandū, an scilicet sola hæresis sufficiat, an exigatur etiam incorrigibilitas seu perseuerantia obstinata in hæresi ad hoc, vt deponatur Papa, ꝙ sequens ca. declarabit.

CAPVT XXIII.

Quomodo cum Papa in hæresim lapso parato corrigi, agendū sit.

AD ABSOLVENDVM demū totā hanc difficultatē de potestate cōcilij ad depositionē Papæ in casu hæresis, scire conuenit ꝙ duæ sunt hîc extremæ opiniones. Altera ꝙ Papa propter crimen hæresis etiā cōfessum non pōt deponi. Et fundatur hæc opinio primò super facto Marcellini, & responsione Episcoporū, vt patet in 21. di. ca. nunc aūt. & sunt verba Nicolai Papæ. Cū eñ idololatriæ crimen incurrisset Papa, congregatū conciliū videns eum compunctū corde, dixit, Tu teipsum iudica, prima sedes nō iudicabitur à quoq̄, & sic non depositus martir effectus est postmodū. Secundò super glo. in dicto ca. & in ca. si Papa. di. 40. & multis doctoribus. Tertiò super ratione; quia cū hæreticus nomē sit vitij, & Papa hæreticus sit deponendus, tandiu deponendus venit quādiu hæreticus seu à fide deuius est: ac per hoc si pœniteat eū sui delicti, nō est amplius hæreticus, aut à fide deuius, & consequēter nō subiacet amplius pœnæ depositionis. Et firmatur hæc ratio super dictis Gratiani in Decretis 36. q. 2. de matrimonio inter raptorē & raptam, vt patet ibi in ca. nullus. Quartò, super autoritate Apostoli ad Titū 3. hæreticū hominē post vnā & secundā correctionē deuitam. Si enim deuitatio non sequitur crimen hæresis, sed secundā correctionē, à fortiori nec depositio.

¶ Altera opinio est, ꝙ Papa propter crimen hæresis pōt deponi. Et hæc fundaē super hoc, ꝙ reus est & obnoxius

pœnæ criminis quicũq; crimen illud admisit, etiã si non perseueret in illo, vt patet inductiuè. Qui enĩ semel homicidium cõmisit, reus est pœnæ homicidij: & simile est de adulterio, simonia, furto, blasphemia, periurio: & sic de alijs. sed Papa propter hæresis crimen pœnæ depositionis reus est, vt cõiter doctores ex c. si Papa. 40. di. moti dicũt. Nõ ergo exigitur pseuerãtia in hæresi, sed sicut si pro adulterio deponẽdus foret, sufficeret ipsum adulteriũ cõmisisse: ita quia pro deuiatione à fide deponẽdus dicitur, sufficit ꝙ hæresim incurrerit. Et cõfirmatur, qa alij prælati puta Epi ex hoc solo, ꝙ dãnatã incurrũt hæresim, in foro ecclesiæ sunt ipso facto excõicati, & possunt declarari priuati, cõstito de crimine. Et cõfirmať iterũ, qa si Papa paratus corrigi non põt deponi, cùm centies in veritate possit relabi & resurgere: sequeretur quòd centies relapsus, paratus tamen corrigi, non posset deponi: quod est fatuum.

LICET aũt hæ duæ opiniones cõtrariæ videantur, ad mediũ tñ expositæ discordes nõ inueniũtur. Vnde media rationabilisq; sentẽtia est, ꝙ Papa hæretic⁹ post duas monitiones deponẽdus est, ipso Paulo apostolo hoc diffiniẽte ad Titũ 3. Hæreticũ hominẽ post vnã et secũdã correctionẽ deuita. Et rõnem quare nõ amplius sustinendus est assignãs, subdit, Sciẽs, qa subuersus est, q eiusmodi est. Vbi glo. interlinearis in verbo, Subuersus, exponit, Perditus, & in verbo, Eiusmodi, exponit, Incorrigibilis. Et est intẽtio literæ, ꝙ qa iudiciũ humanũ datur secundũ id, qđ vt in pluribus inuenitur & secũdũ cõmunẽ cursum, qui ab ea, quã vera spõte professus est, fide declinat primò, & post vnã correctionẽ secũdò, & post secundã correctionẽ tertiò, abijciẽdus tanq̃ incorrigibilis cẽsetur, idcirco Papa hæreticus post primã & secundã monitionẽ delinquẽs in fide, deuitãdus est depositione. Non enĩ possunt fideles euitare Papã manentẽ cũ ex eo post Dñm Iesum omniũ salus depẽdeat: vt dicit 40. di. si Papa. Quia ergo Apostolus hæreticũ hominẽ post duas correctiones delinquẽtẽ in fide, nõ sustinendũ, sed deuitandũ pcepit: cõsequens est primò, ꝙ quãtumcũq; Papa hereticus post duas correctiones relapsus, paratus sit corrigi, nõ solũ põt, sed debet deponi. Et meritò, ne in infinitũ ptrahatur humanũ iudiciũ, sed limitẽ aliquo terminetur. Rationabilis aũt terminus est statutus trinus error cũ trina monitione, prima: in professione fidei, & duabus post deuiationẽ subiũctis. ita ꝙ tertius error tres monitiones cõtẽplit. sicut hæretici relapsi post professionẽ, excõmunicationẽ & adiurationẽ, nõ amplius admittũtur ab ecclesia. Consequẽs secũdò est, ꝙ ante correctiões nõ est deponẽdus Papa hæreticus, qui propter hæresim nõ est excõicatus, sed excõicãdus depositione. Et propterea in eo ad literã seruandũ est præceptũ Apostoli de publici correctione: ꝙ in alijs inferioribus propter adiunctã excõicationẽ latæ sententiæ quã tulit ecclesia cõtra hæreticos, nõ seruatur. Alij enĩ, qa excõicati sunt post, ab ecclesia statim euitãtur. Papa autẽ, quia excõicatus nõ est, sicut nec excõmunicati erãt hoĩes hæretici tẽpore Pauli apostoli, sed excõicandi, post duas correctiones deuitãdus est. Duplex enĩ correctio à Paulo concessa nõ abstulit ptãtẽ ab humano iuri rigorosius pceden di cõtra hæreticos subiectos humano iuri, sicut cõcedẽdo ius diuinũ matrimoniũ cũ sorore cõsobrina, non ademit potestatẽ ecclesiæ inhibẽdi tale coniugiũ, sed ostẽdit quid secluso humano iure seruandũ est. Propter qđ, quia Papa vt patebit, solo diuino iure iudicãdus, deponẽdusq; venit, qa illi soli subiectus est, ideo in eo solo apostolica regula seruãda remãsit, cæteris propter hæresim ab ecclesia excõicatis. Nec obstat dictis, si dicatur ꝙ hæretici etiã tẽpore Pauli erãt excõicati ab ipso, ad Gal. 1. Cũ enĩ sententia illa se extẽdat ad superiores, scilicet Angelos de cælo, & cõstet: ꝙ nullus superiorẽ, sub quacũq; cõditione excõicare põt: cõiequẽs est, ꝙ nõ fuit excõicatio, sed denũtiatio, ꝙ à Deo anathema fieret quicunq; etiam Angelus de cælo, si contra Euangelium Christi prædicaret. Et hoc est denunciare separatũ esse à Deo, & dignũ excõicatione ecclesiæ quo ad homines. Et cõfirmatur ex S. Th. ibidẽ dicente, ꝙ sententia illa ab Apostolo data est autoritate euãgelicæ doctrinæ promulgata Ioan. 10. ca. Sermo quem sum locutus, ille iudicabit eum in nouissimo die. Constat nanque quòd excommunicandos ab ecclesia non excommunicatos ab eadem cõstituit sermo diuinus contradicens sibi.

AD RATIONES igitur primæ opinionis, vnico verbo dicitur, ꝙ Papa post secũdã correctionẽ deuius à fide, nõ admittitur vt paratus corrigi apud humanũ iudiciũ, sed tãq̃ incorrigibilis heretic⁹ cẽsetur. Quãq̃ apud Deũ semp possit corrigi, et forte in veritate sit correctus.

Ad rõnes aũt alterius opinionis dicitur, ꝙ vbi est speciale ius, nõ oportet ex cõmuni procedere iure. In hac aũt causa est speciale ius Apostoli, & satis rõni cõsonũ, & stylo ecclesiæ in excõicãdis personis, præsertim in persona tã excellẽtis dignitatis. De alijs aũt Episcopis tã reddita est ratio dissimilitudinis, qa scilicet non sunt in illo statu, in quo erant tempore Apostoli propter superuenientem ecclesiæ excõmunicationem, quã redditi sunt statim vitãdi, & propterea possunt declarari priuati: propter tñ dignitatẽ eorum & fragilitatẽ humanam vnica correctio declarationem si præcederet, misericordia æquitatis esset. Faciũt ad prædicta quæ scripsit diuus Tho. in Secunda secũdæ, q. 11. art. 3. & 4. de receptione hæreticorum ab ecclesia.

CAPVT XXIIII.

Opinio, quòd Papa propter incorrigibilitatem in quocunque notorio crimine scandalizante ecclesiam, subijciatur concilij potestati: ita quòd possit ab eo deponi.

EXPEDITA relatione Papæ in casu hæresis ad conciliũ, oportet in alijs extra hæresim casibus decernere, si Papa subest potestati depositiuæ cõcilij in alio casu, q̃ in casu hæresis. Et nũc quidẽ verè casus, qui peccata sunt, tractãdi sunt. postmodũ de euentuũ casibus sermo erit. Est igitur nõnullorũ opinio, ꝙ Papa extra casum hæresis deponi à generali cõcilio põt. Probatúrq; hoc ex septẽ capitibus. Primò, ex rõne criminis Papa põt deponi pro hæresis crimine: ergo & pro aliquo alio. Probatur seqla. tñ primò, qa aut hoc est singulare in hæresi rõne grauitatis: & hoc nõ, qa odiũ Dei est grauius peccatum hæresi: vt patet in Secũda secũdæ S. Th. q. 34. ar. 2. Aut rõne dãni ecclesiæ: & hoc nõ, qa plus nocet ecclesiæ Papa oia beneficia vendẽs, prauos extollẽs, bonos deprimẽs, tyrannidẽ exercẽs, vitiorũ lux, blasphemiæ, auaritiæ, & c. notorie plenus, q̃ si pertinaciter sentiẽs, ꝙ Spiritus sanctus nõ procedat à filio, rectè aliàs viuat, & hanc hæresim solus teneat. Tũ secũdò, qa in sacra Scriptura nõ inuenitur specifice expressum, ꝙ Papa possit deponi magis pro hæresi, q̃ alio crimine: relictũ est ergo interpretationi doctorũ & canonũ. Et sicut Bonifacius papa & martyr expressit casum hæresis. di. 40. si Papa: ita põt casus incorrigibilis notorij & scãdalizãtis ecclesiã criminis, excipi: vt glo. ibi dẽ sentit. Tũ tertiò, qa q põt in maius, põt in minus: vt dicitur in ca. ex parte, extra de decimis. sed cõciliũ põt iudicare Papam de maiori crimine, puta hæresi; ergo de minore, scilicet simonia notoria, & c.

Secundò, ex parte abusus potestatis. cõstat nãq; ꝙ gladius de manu furiosi põt & debet auferri: inuasor & occisor corporũ detineri, & pertinax in proposito in custodiã poni, quãtò magis sæuiẽs in perditionẽ animarũ Papa gladio papalis potestatis abutẽs, illo priuãdus est tãq̃ phreneticus & ebrius, suarũ passionũ cõmotione actus. Cogit enĩ alios malefacere suo exẽplo, & Apostolus testatur ad Gal. 2. dicẽs ad Petrũ, Cogis Gẽtes iudaizare: glo. cõuersationis exẽplo. Et cõfirmatur, qa si Papa vellet mulierẽ opprimere, vel occidere, posset & repelli & persecuti & occidi, cũ moderamine inculpatæ tutelæ: à fortiori si opprimit ecclesiã, si occidit animas, resistendum primò, & si opus est occidendus depositione est. Et confirmatur hoc ex ratione finis potestatis acceptæ: quia scilicet ad ædificationem est, & non in destructionem.

Tertiò, ex parte obligationis ipsius Papæ. tenetur enĩ Papa ad purgationẽ sui cũ infamis de crimine scãdaloso, vt patet de Damaso accusato de adulterio: teste Hiero. de viris illu. & de Sixto, Leone & Symmacho. secũda, qõne septima. Et probatur rõne, qa tenetur pascere oues suas: & cõstat ꝙ scandalũ depascit oues. Purgationi aũt subiectus si deficit, iudicandus est. igitur Papa põt ab ecclesia de alio crimine, q̃ de hæresi iudicari. Et cõfirmatur autoritate Greg. in ca. si qs. secũda quæstione septima, dicentis, Si quis super hoc nos redarguere voluerit, vel extrà autoritatẽ facere nos cõtenderit, veniat ad sedẽ apostolicã, vt ibi ante confessionẽ beati Petri mecũ iustẽ disceptet, quatenus vnus ibi ex nobis suscipiat sententiam suã. Nec hoc ingr, Gerson ex humilitate, sed ex debito Grego. fecit.

Quartò, ex parte ecclesiæ: qa sicut Papa spõsus põt dare libellũ repudij ecclesiæ suæ spõsæ, renunciãdo papatui: ita ecõuerso, cùm nõ debeant quo ad hoc impari iure cen-

feri:& potior adducitur ratio pro ipsa contra sponsum: vel quia prostituere eam quærit quantũ in se est,vel tyrãnide sæua laniãdo eam,vel placitãdo,bona sua dissipando.vel quia abuti conatur ea in perniciem filiorũ. Et confirmatur hoc:quia ad communitatem totam spectãt principis correctio,vel destitutio,apud Arist.in.5.Politi.co.si inemendabilis perseueret. Et hæc potestas inauferibilis vel inabdicabilis est à communitate libera: quantò magis hoc habebit ecclesia?

¶ Quintò,ex parte diuinæ prouidentiæ. Cùm enim Dei perfecta sint opera,& ecclesia opus ipsius immediatè sit (multò magis q̃ synagoga,cui tamẽ dicit, Quid vltra tibi debui facere,& non feci? Esa.5.) oportet ecclesiæ regimini,& corpori perfectè ꝓuisum esse.Cõstat autẽ, ꝙ ꝑfectum nõ est corpus,quod non potest putrida à se mẽbra abijcere, vel sanare,sed cũ totius dãno euidẽter emergẽte oportet sustinere.Et similiter nõ est perfectè dispositũ regimẽ,quod nõ potest cõe bonũ & necessariũ conseruare, abijciẽdo manifestè & notoriè cõmune bonũ vsurpãtes, diripientes &c.Hæc enim omnia Papa notoriè scandalizans,simonia, luxuria,blasphemijs,tyrãnide, ꝓmotione indignorũ,&c.manifestè facit cõtra bonũ charitatis cõmune ecclesiæ militantis,& triumphantis bonum.

¶ Sextò,ex parte decretorũ & gestorũ cõcilij Cõstãtien. & Basilien. In cõcilio nãq; Constantiẽ. depositus fuit Io. 23.quẽ ipsi tenebãt vt verũ Papam, & Benedictus 13.de consensu suæ obediẽtiæ.In cõcilio quoq; Basilien.depositus fuit Euge.4.& creatus Fœlix,Stephanus,Christophorus,Benedictus,Greg.6.Io.12. Et cõfirmatur locus istæ autoritate multorũ doctorũ sentientiũ idẽ quod concilia ista:vt patet de glo.in ca.si Papa.di.40.& sequacibus.

¶ Septimò,ex parte naturæ iudicij humani,scilicet secũdum allegata & ꝓbata vel præsumpta iudicantis. Quo fit, vt rõne præsumptæ hæresis Papa nõ hæreticus ꝓpter cõtumaciam:iuxta ca.cùm cõtumacia,de hære.lib.6.Vel per mansionẽ excõmunicatione per annũ deficiente purgatione,iuxta ca.excõmunicamus,extra de hære.Vel dum timore mortis actus hæreticales exterius tantùm fecit:vt de Marcellino dicitur vel simili timore verba hæreticalia absq; intẽtione protulit:vel si per falsos testes cõuincitur hæreticus relapsus:vel dum suã excusationem in causa fidei probare non potuit.Ex his & similibus creditur, Papam in casibus pluribus incorrigibilibus subesse iudicio concilij generalis,sic vt possit ab ipso deponi.

CAPVT XXV.

Discussio & determinatio,ad quam legem spectet determinare casus,in quibus iudicio concilij subest Papa.

DICTAE AVTEM Opinioni cõmunis sentẽtia doctorũ Theologorũ & Canonistarũ antiquorũ obuiat,tenens, ꝙ si sit catholicus Papa non iudicatur à quocunq; iudice in terris,iuxta ca.si Papa.40.dist. & ca. oues.2.q.7. Et,quoniã hincinde multũ disputatur,oportet primò videre in quo cõsistit hæc difficultas, vnde scilicet quæstionis veritas pẽdet : quo ignorato veritas huius latet, & quò cognito veritas liquet. Nisi enim hoc sciatur,continget quidem aliquem verùm assequi,sed nescire se verùm assecutum.

¶ Sciendum est igitur, ꝙ tota difficultas pendet ex hoc. An iure diuino vel humano Papa in casu criminis,quodcunq; sit illud,deponẽdus sit potestate ecclesiæ seu concilij.Si enim lex diuina exigitur ad faciẽdam exceptionem hanc,scilicet ꝙ in casu criminis hæresis possit ab ecclesia deponi,lex quoque diuina exigitur,statuens ꝙ propter tale crimen, puta notoriũ, scãdalizans & pertinax deponi possit.Et si solùm ius humanum sufficit ad statuẽdum,ꝙ Papa in casu hæresis est deponendus , solùm quoque ius humanum sat est ad statuendum,quòd Papa propter notorium crimen deponatur.

¶ Dicẽtes,quòd ius diuinum exigitur, fundant se super hoc, ꝙ licet Petrus potestate ministeriali ecclesiæ sit iunctus papatui,factus iam Papa diuina lege est supra ecclesiam & concilium : ac per hoc nulla inferiori lege potest subijci,(nec simpliciter nec in casu) concilio aut ecclesiæ, sed sola diuina legẽ. Et quia lex diuina in solo casu hæresis subdidit illum potestati ecclesiæ ministeriali, vel alijs placet autoritatiuæ : ideo in solo hoc casu iudicari deponique potest. Quod enim casus hæresis inueniatur exceptus in lege diuina,patet ex multis inductis textibus sacræ Scripturæ,expressè separationẽ ab hæretico quocũq; indicentibus. Quòd autẽ solus sit exceptus, patet ex sententia Saluatoris,Matt.23.Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi: omnia ergo quæcunq; dixerint facite,secundũ autem opera eorum nolite facere. vbi Dominus apertè statuit subditos debere audire Prelatos malæ vitæ,& bonæ doctrinæ . Constat autẽ ꝙ doctrina ad fidem spectat:vita autem & opera ad malos mores aliorum criminum.secundũ igitur sententiam Domini Laudandi sunt fideles prælati,quamuis mali. Confirmatur quoque eadem sentẽtia à Petro apostolo in prima Epistola 2.ca.Obedite præpositis vestris,non tantùm bonis & modestis,sed etiam dyscolis.

¶ Dicentes aũt ꝙ ius diuinum nõ exigitur , sed Deus relinqt hoc in manu cõsilij humani,sicut et multa alia,fundãt se super hoc, ꝙ opus purè humanũ, secũdũ se nec bonũ nec malũ moraliter,subiacet plenariè legi humanæ:cõiunctio autẽ inter Petrũ & papatũ est opus purè humanũ,quandoq; bonũ,quandoq; malũ.ergo subiacet plenariè legi humanæ:ac per hoc lex humana disponere põt de illa coniunctione.ꝙ quando est bona,perseueret,quando mala,dissoluatur. Dixi,Opus purè humanum,ad differentiam operationum sacramentaliũ, quæ non sunt purè humanæ. In coniũctione aũt Petri cũ papatu sola humana actio interuenit,coniũgens electionis actu vtrũq;,supponẽdo materiam formæ:vt patet ex hoc, ꝙ si cessat à papatu,(vt Cœlestinus fecit) nihil diuini operis in se restat, sicut restat in Ep̃o renuntiante , & in sacerdote degradato potestas ordinis à Deo data.sine pœnitẽtia nanq; sunt dona Dei:vt dicitur ad Ro.11. Dixi, Secundũ se nec bonũ,nec malum moraliter,ad differentiã actuum secundũ se bonorum,(vt credere,amareq; Deũ,&c.)& secundũ se malorum:vt blasphemia Dei,mendaciũ, & similia : hæc enim naturali diuinoq; iure regulantur.Coniunctio autẽ Petri cũ papatu,quãdoq; bona est,vt patet in tot sanctis Ro.põtificibus:& quandoq; mala,vt patet in multis eisdẽ sceleratis,quos vtinã nescire licuisset. Et cõfirmatur: quia potestas ministerialis existens in ecclesia ad coniunctionem Petri & papatus,regulatur humana lege,vt patet de actu electionis Papæ, qui irritus & nullus ab humana lege si nõ seruatur,redditur. Vnde sicut bonifacius Papa & martyr promulgauit,ꝙ in casu hæresis põt Papa iudicari & deponi,põt alia lege humana promulgari, ꝙ pro simonia in beneficio possit deponi , & sic de alijs maximis excessibus,obseruata consonantia legis humanæ ad naturalem & diuinã.Et etiam sine noua lege(quia in defectu manifesto humanæ legis,locum habẽt gnome & ἐπιείκεια) posset Papa ex notorio excessu scandaloso & incorrigibili deponi,sicut pro hæresi.

SI QVIS autem diligẽtius perspiciat , videbit, ꝙ diuina lege opus est statuẽre casus depositionis Papæ,nec vlla lege humana potest,aut potuit hoc fieri. Quod probatur ex ratione humanæ legis breuissimè & clarissimè, sic,Omnis lex ecclesiastica põt tolli & mutari à Papa:ergo nulla lege humana põt contra Papã inuitũ procedi. Antecedens constat ex eo, ꝙ est Dominus iuris positiui. Consequentia est euidens: quia ex quo potest tollere legem,& non vult subire ipsam , tollet eam:& sic contra eum fiet.

¶ Et licet hæc ratio sufficiat:quia Papa diuina autoritate hoc potest,& nulla deuolutione,interceptione, inchoatione,appellatione,suspensione,aut quouis alio termino potestas sua minuitur,aut impeditur in his quæ sunt positiui iuris,attamen ex proprijs rationibus potestatis ecclesiasticæ concurrentis ad propositum,idem ostenditur. Quadruplex namque potestas hîc nominatur. Primò, potestas papalis,de qua cũ par in parem non habeat imperiũ,non oportet solicitari. Secundò,potestas ecclesiæ seu concilij vniuersalis, supra Papam simpliciter & absolutè.Et hæc nihil est,sed chimera : vnde nullum effectum in mille quingentis annis in ecclesia Dei habuit ; omnia enim iura positiua subiecta sunt, & fuerunt semper Papæ,velit nolit concilium,testante hoc vniuersalis ecclesiȩ per orbem diffusæ obseruantia. Tertiò, potestas autoritatiua concilij suprà Papam in casu criminis , puta hæresis.Et hæc potestas licet minus rationabiliter poni videatur,verumtamen attestatur proposito:quia ponẽtes eam in solo casu,à diuina lege statuto dicunt eam posse exire in actum. Quartò,est potestas ministerialis ecclesiæ, quæ habet pro obiecto coniunctionem personæ cum papatu,

Et hæc etiam attestatur proposito: quia cum ipsa non se directè extendat supra coniunctionẽ Petri & papatus in facto esse, sed in fieri (quia nihil potest supra coniunctum scilicet Petrum papam, vtpote superiorem iam nominatum, ac per hoc ministerialiter constitutũ:) consequẽs est, ꝙ ad ipsam non spectat determinare dispositiones cõiuncti, scilicet Petri papæ disponẽtes ad dissolutionem cõiunctionis: nam dispositiones tales adueniunt coniũcto iam facto, ad id quod nõ se extẽdit potestas ista. Et propterea nisi diuino, aut naturali iure dispositio Petri papæ ad dissolutionem determinata sit, potestas ista non potest exire in actum dissoluendi, vtpote nõ habens patiens dispositum, nec potens per seipsam illud disponere determinando, quæ est dispositio subijciens subiectũ, scilicet Petrum papam tali potestati. Et ex hac conclusione, scilicet ꝙ lex diuina exigitur statuens casum depositionis Papæ, patet quã ignoranter procedant quotquot ex vi canonici iuris procedunt ad ostendendũ, quòd Papa ex crimine notorio scandaloso, & incorrigibili deponi potest, vt gl. super ca. si Papa. di. 40. & super ca. Agathius 24. q. 1. nesciens quid dicat, errauit cum tota multitudine sequaciũ. Oportet nanq; ex iure diuino casus inuenire subiectionis Papę ad conciliũ ex quo iure diuino ipse absolutè est supra concilium, & vniuersam ecclesiæ communitatẽ. Et hîc iacet Lepus: non est hac illicꝙ amplius vagandum. Vnde ipsamet glossa veritate inducta, dicit ꝙ Papa non potest statuere, ꝙ non possit iudicari de hæresi: hoc ñ ideo verũ est, quia diuino nõ humano iure iudicium hoc in casu hæresis statutũ est: nã iuris humani Papa est Dominus.

RATIO Autem in oppositũ allata nõ cõcludit oppositum: quoniam opus humanum indifferens subijci humanæ legi, põt intelligi dupliciter. primò quo ad modũ fiendi: & sic est verũ. Secundò, quo ad ipsum fieri secundũ suam substantiã. Et sic est falsa: vt patet de abscisiõe ligni vel ferri, præcidi siquidẽ põt bene & morale moraliter, & lege humana determinari potest, quãdo bene & quando male: sed non spectat ad humanam legẽ, si potest vel nõ potest præcidi, sed ad naturalem potentiã præcisoris, & dispositionem subiecti cædendi. Vnde in proposito humanæ legi subijcitur modus actionis, quo coniunctio Petri & papatus fit, aut dissoluitur: sed si potestas ista potest exire in actum, ex altiori pendet principio. Nam non potest exire in actum coniunctionis nisi vacante sede: & tunc in subiectũ dispositum, scilicet Christianũ voluntarium. Depositionis verò nisi disposito subiecto, aut per recessum à Christianitate, aut per recessum à volũtario: vt patet de Papa hæretico vel renuntiante. Propter quod nõ potest lex humana statuere, ꝙ coniunctio papatus & Petri, quando est mala propter alia crimina ab hæresi, dissoluatur: non potest, dico, efficaciter statuere coactiuè: quia Papa criminosus posset illam legem tollere: cum par in parem non habeat imperium.

CAPVT XXVI.

Quot casus criminum sint diuina lege statuti, vt possit concilium Papam deponere.

QVIA Igitur ad solam diuinam legem spectat determinare casus depositionis Papæ, in ipsa & ex ipsa scrutari oportet, quot sint casus depositionis Papæ. Et vt probabitur, solus casus hæresis est a lege diuina, in quo Papa potest deponi ab ecclesia, siue autoritatiua, siue ministeriali potestate, non curando in proposito.

¶ Probatur hoc tripliciter, scilicet ratione ex principijs theologicis certis, & autoritate sacrorũ doctorum, & diffinitione sacræ Scripturæ. Ratio est ista, Constat, ꝙ secluso Papa, in ecclesia est potestas electiua Papæ, seu applicatiua papatus ad Petrum, quomodocũq; vocetur, habet pro obiecto coniunctionẽ personæ & papatus in fieri & in dissolui, vt patet de actu electionis quo Petrus fit papa, & de actu depositiõis, quo Petrus papa hæreticus incorrigibilis deponitur. Constat etiam, ꝙ ad hoc quòd Petrus fiat papa efficaciter, ita ꝙ sit Papa, & consequenter ad hoc ꝙ potestas illa ecclesiæ exerceat actum cõstructiuum coniunctionis efficaciter inter Petrum & papatum, aliquæ dispositiones requiruntur in Petro de necessitate simpliciter, aliqua ad bene esse. Requisitę de necessitate simpliciter sunt duæ, simpliciter esse voluntarium, & esse Christianum, nunquã enim aliquis quantumcunq; electus, est Papa, nisi cõsentiat: & similiter nõ est Papa, nisi sit mẽbrũ Christi. Secũda dispositio exigitur de iure diuino: & qa ordo gratiæ præsupponit ordinẽ naturæ. prima dispositio exigiẽ de iure naturę. Requisitæ aũt dispositiones ad bene esse, sunt boni mores, scientia ecclesiastica, charitas, experientia regiminis, & huiusmodi: sine his eñi Petrus si est electus & acceptat, est Papa: q̃uis ineptus et malus. Cõstat etiã, ꝙ quia facilius est destruere quã cõstruere duabus simul requisitis necessariò conditionibus ad constructionem, quæcunq; earum deficiat, dissolui potest coniunctio ista. Nanq; si Petrus nõ vult amplius esse Papa, potest renuntiatione dissolui cõiunctio ista: & dissoluitur dum acceptatur renuntiatio, vt patet de Celestino. Et rursus, si Petrus papa labitur in hæresim incorrigibiliter, potest deponi inuitus, ex quo desijt quantum est ex se esse membrũ Christi: sicut in primo casu desijt esse volũtarius. Hæc omnia certa sunt, ex quibus necessariò sequitur, vt deficientibus in Petro conditionibus, quę nõ sunt necessariæ simpliciter, sed ad bene esse, nõ propterea sit dispositus, vt possit dissolui coniunctio ista, vt possit attingi Petrus à potestate depositiua. Nam dispositiones illæ, quę non requiruntur in subiecto ad hoc ꝙ vniatur efficaciter formæ, sed tam cum eis, q̃ cum suis contrarijs vniri potest formæ, & constituere compositũ, nõ sunt tales vt earũ contrariæ pertineant ad dissolutionẽ cõpositi. Quod est dicere, ꝙ si Petrus sceleratissimus & criminosissimus, & scandalosus, & incorrigibilis, Christianus tamẽ & cõsentiens, sit & est Papa, si eligatur oportet, ꝙ huiusmodi crimina superuenientia Petro iam papæ, aut perseuerantia, & si reddant ipsum malum Papam, & nõ solum malum hominẽ vt prius, nõ tamen reddũt ipsum deponibilem. Ex quo enim ad bene esse Papæ requiritur bonitas, & non ad esse Papam, consequens est, ꝙ malitia ad malè esse Papæ, & non ad non esse Papæ spectet: ac per hoc sicut nõ spectat bonitas ad esse, quod est effectus electionis, ita malitia nõ spectat ad nõ esse, quod est effectus depositionis. Ex his patet ratio, & potest formari breuiter sic. Sola contraria cõditionibus necessariò requisitis ad esse Papæ reddunt Papam deponibilem: sed inter crimina infidelitas contrariatur cõditionibus necessariò requisitis ad esse Papæ: ergo sola infidelitas inter crimina reddit Papã deponibilẽ. prima propositio patet ex hoc, ꝙ depositio est nõ esse Papæ, & vnũquodq; in suo esse perseuerat, si contrariũ nõ superuenit. Nunq̃ eñi homo desineret esse, si non superuenire t aliquod contrariũ illi esse: & simile est in alijs. Secunda autem propositio probata est: quia cætera vitia contrariantur conditionibus requisitis ad bene esse Papæ. Hanc rationem vellem in statera poni: & non friuolas & apparentes, per accidentia vagantes. Hæc de primo.

AVTORITATES Sanctorum sunt in primis Anacleti Papæ & martyris: & habetur 79. dist. ca. electionem. Si nanq; Papa posset propter crimina deponi, sicut alij Episcopi, frustra dixisset, ꝙ electionẽ summorũ Pontificũ sibi Dñs reseruauit. Deinde Bonifacij Papæ & martyris. & habetur 40. di. c. si Papa. Nisi sic inquit, à fide deuiauerit Papa, redarguere eius culpas mortaliũ nullus præsumit. Vbi solũ infidelitatis crimen subijcit iudici, à quo Papa põt iudicari: quem constat esse vniuersalem ecclesiam, seu concilium generale: ab eodẽ enim excipit, à quo negat redarguendũ id fore. Sanctus quoque Euse. Papa, (& habetur 2 q. 7. in ca. oues) dicit Oues quę suo Pastori commissæ sunt, eũ nec reprehẽdere nisi à fide exorbitauerit, nec vllatenus accusare possunt. Sanctus Anterius Papa & martyr, & habetur 9. q. 3. in ca. facta) inquit, Facta subditorũ iudicantur à nobis: nostra verò iudicãtur à Domino. Et ꝙ loquatur de factis peccatorũ, patet ex eo quod subdit, Deteriores sunt, qui vitam, moresq́; bonorum corrumpunt, his qui substãtiam aliorum prediaq; diripiunt. Sanctus Beda (& habetur 9. q. 3. ca. cpo) tractans de iudicio peccatorũ ait, Sola enim Roma, ecclesia sua autoritate valet iudicare de omnibus: de ea verò nulli iudicare permittitur. Sanctus Bernar. Inno. 2. scribens, inquit, Quis faciet mihi iustitiam de vobis? si haberem iudicem, ad quẽ vos trahere possem, iam nunc ostenderem vobis, vt parturiẽs loquor quid mihi immineat. extat quidem tribunal Christi, sed absit, vt ad illud appellem vos. Sanctus Thom. in 4. sen. di. 19. q. 2. ar. 2. q. 3. ad secundũ, dicit, Quãuis Prælati sint corripiendi à subditis, non tamen est pœna infligenda, sed recurrẽdum est ad

est ad

est ad superiorem denunciando, vel si non habet superiorē ad Deum, vt eum emendet, aut de medio tollat. Et ibidē ad primum exceperat crimen infidelitatis, cum dicit, Prę latus minor fieret, si in infidelitatem laberetur, & subditus fidelis maior.

¶ Et licet hæ autoritates deberent sufficere ad promulgationem diuini iuris (quia tot sanctorum sunt, & Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines, vt dicitur secundæ Petri 1. ca.) ad maiorem tamen firmitatem debilium adsunt Symmachus Papa in ca. aliorū. 9. q. 3. dicens, Aliorum hominum causas Deus voluit per homines terminare: sed sedis istius præsulem suo sine quæstione reseruauit arbitrio. Et quòd loquatur de causis peccatorum, patet ex eo quod subdit, dicēs, Voluit beati Petri apostoli successores cælo tantùm debere innocentiam, & subtilissimi discussoris indagini inuiolatam habere cōscientiam. Et excludēs obiectionem subdit, Nolite æstimare eas animas inquisitionis nō habere formidinem, quas Deus præ cæteris suo reseruauit examini, &c. Inno. 3. in sermone cōsecrationis Papę dicit, Intantum mihi fides est necessaria: vt quum de cęteris peccatis Deum iudicem habeam, propter solum peccatū quod in fide cōmittitur, possem ab ecclesia iudicari. Bonifa. quoque. 8. in extrauagāti, Vnam sanctā dicit, Si deuiat suprema potestas, à solo Deo iudicatur: vt superius allegatū est. Albertus mag. Petrus de Pal. Herueus, Vlricus, Aug. de anch. & alij quos refert dominus Ioan. de Tur. Crema in lib. de ecclesia, hanc viam secuti sunt: quibus magis credendum est, quàm canonistis multis: ad quos non spectat, nisi secundariò de iuris diuini rebus tractare, sicut de vsura, sacramentis ecclesiæ, hæresibus, & huiusmodi. Hæc de secundo.

DIVINA scriptura solum casum hæresis apertè excipit, dum, (vt supra allatum est,) hæreticos separādos ab ecclesia instituit, & sanæ doctrinæ Prælatos, malorū autem morum tolerādos cōstituit. Hoc enim nihil aliud est, quòd dicere, Pro solo hæresis crimine deponendum instituimus quātum est ex diuina lege, prælatū: ac per hoc iuri humano reliquas depositionis causas dimittimus, quo ad subditos iuri humano, de non subditis enim nullus statuit. Et de hæretici quidē separatione extāt textus Pauli apostoli & Ioan. euangelistæ iam dicti. De toleratione verò, imò obedientia & audientia malorū Prælatorū fidelium, extat sentētia Domini, Matt. 23. Super cathedrā Moysi, &c. & Petri apostoli. Obedite Præpositis dyscolis, qui iam inducti sunt. Et nunc adiungitur sententia Domini, Luc. 12. manifestans iudiciū Papæ mali in seipsum & in proximū, agendum per ipsum Dominum, dum respondens Petro ait, Quis putas est fidelis dispensator & prudens, quem constituit Dominus super familiam suā, &c. Et subdit de eodem, Quòd si dixerit seruus ille in corde suo, Morā facit dominus meus venire, & cœperit percutere seruos & ancillas, & edere & bibere & inebriari, veniet dominus serui illius in die qua non sperat, & hora quam nescit, & diuidet eum partémque illius cum infidelibus ponet. Vbi notādum est primò, ꝙ ad literam loquitur de seruo constituto super familiam, id est ecclesiā: vt glo. interlinearis exponit. Quod patet ex officio, scilicet vt det illi in tempore tritici mēsuram: & ex præmio, Beatus ille seruus quoniā super omnia bona sua cōstituet eum. In quo apparet differētia (vt glo. dicit) inter subditū & prælatū benefacientem: quia subdito promittitur ꝙ præcinget se Dominus & transiens ministrabit illi, prælato verò quòd super omnia bona sua est constituendus.

Notandum est secundo, quòd distinguit manifestè crimina tria, in seipsum, in proximū, & in Deum: ac per hoc comprehendit omnia. In seipsum per gulam & ebrietatē. scriptum est enim, Propter crapulam multi obierūt: qui autem abstinens est, adijciet vitam Ecclesia. 37. In proximum, per percussionem suæ curæ cōmissorum vtriusque sexus. In Deum, per infidelitatem. Et non describit dispensatorem criminosum in Deum per infidelitatem, sed in seipsum & in proximum. & dicit seruum talem confidentem in mora Domini iudicādum à Domino per mortē, qui diuidetur à familia, & per damnationem ęternā cùm infidelibus. Hæc manifesta sunt in litera, & clarè ostenditur quod diximus, scilicet quòd quantum est ex lege diuina, prælati de criminibus cæteris à Domino iudicandi statuūtur, de infidelitate autē ecclesiæ iudicio dimissi intelliguntur, ac per hoc si alij prælati non subessent iuri humano, quòd super apposuit suis subditis alias causas criminum iudicādas, ab ecclesia non essent iudicandi & deponēdi, nisi pro infidelitate, sicut Papa: qui quia soli diuino iuri subest, in casibus à diuino iure toleratis, nulli subijcitur. Quia enim sola negatio statuti casus à iure diuino, quo ad Papā soli diuino iuri subiectū, sufficit ad constituendam legē, ꝙ non potest iudicari aut deponi, multò magis expressa toleratio casuum in iure diuino cōstituit ipsum tolerādum, alios autē tolerabiles: si a superueniēte iure positiuo, cui subiecti ex diuina lege sunt, permittantur. Vnde inter Papam & alios, quo ad casum criminis iudicandi & puniēdi ab ecclesia, tantum interest, ꝙ in Papa locus ab autoritate diuini iuris negatiuè efficacissimus est: quia soli illi iuri subiectus est. In alijs autē nec toleratio, nec negatio diuinæ legis efficax est: quia quod superius ius nō statuit, aut tolerat, inferius ius potest & statuere & punire: vt manifestè patet in cōtrahendis matrimonijs, & administratione sacramentorū, in quibus multa permissa ex diuino iure prohibita sunt ab ecclesia in sibi subditis. Et si absque velamine aliquo obumbrante, sententia Domini perspiciatur, apparebit, ꝙ propter Prælatum, qui nullū habet supra se nisi Dominū, (vtpote cōstitutū super reliqua familia Domini absentis.) promulgata est hæc sententia. Quod etiam ex eo habetur, ꝙ cōstitutus super familiam absentis Domini neminem timere describitur, nisi Domini aduentum: in cuius mora confisus tanquam neminem habens supra se peccare cœpit. De prælatis nanque habentibus superiorem præsentem in hac vita, nō cōsonat, ꝙ in sola mora Domini confidant: quia habent statim superiorem iudicem, quem timeant vltorem. Nonnihil quoque ad hoc confert, quòd Petro futuro Papæ hæc Dominus dicit.

¶ Ex his autoritatibus perspicaciter intellectis habetur, quòd pro reliquis criminibus manifestis nō est Papa deponendus. Docens enim Dominus secundū opera malorum Prælatorum nolite facere: proculdubiò de notis operibus loquebatur, de quibus dixit, à fructibus eorum cognoscetis eos. Ne autem propter adiunctam scandali rationem deponendum putares, docuit Matt. 18. quòd pes, manus vel oculus, non tamen caput scandalizans amputaretur: instruēs ad literā, ꝙ si aliquod nobis opportunū (vt manus, pes vel oculus) scandalizans occurreret, præscindendum esset: secus autem de organo habente officiū capitis sentiebat, nunquā dicens, Si caput tuum scandalizat te, abscinde illud & proijce abs te. Hāc autoritatē qui credit, Iesum Christum Dei virtutem & sapientiam omnia prouidentem, & cunctis prouidentē non spernet, sed reuerenter considerabit, non casu nominasse Dominū manum, pedem & oculum membra summè necessaria, & tacuisse caput: sed ideo non esse mandatā præcisionē capitis scandalizantis, quia nec propter scandalū caput simpliciter præcidendum est. Dico autem simpliciter, ad differentiam capitis in hac vel illa ecclesia. quia quantūcunque caput huius vel illius ecclesiæ præcidatur, semper restat caput ecclesiæ in terris, Papa scilicet. Patet igitur, ꝙ nullum extra infidelitatem crimen notorium ac scandalizans, depositionem Papæ inducit. Hæc de tertio.

CAPVT XXVII.

In quo respondetur rationibus factis in ca. 24. ad probandum, quòd Papa ex alio crimine quàm hæresis potest deponi ab ecclesia.

MANIFESTATA sufficiēter veritate, ꝙ scilicet, si Papa est fidelis, nec iudicari, nec deponi pōt ab ecclesia pro quocunque alio crimine quantumcunque notorio & scādaloso, superest allatis in oppositum satisfacere.

¶ Ad primum ergo motiuum ex parte criminis neganda est sequela, quia nec maior, nec par ratio est de hæresi & alijs criminibus. Et ratio iā facta est, quia scilicet infidelitas spectat ad non esse, alia autem crimina ad malē esse Papæ. Cum ergo dicitur, aūt hoc est ratione grauitatis, aut nocumenti dico, quòd diuisio non est sufficiens: quia datur tertium, scilicet quòd est ratione status. Infidelitas enim mutat statum hominis: quia facit quantū est ex parte hominis, de Christiano non Christianum. Odiū autē Dei licet sit grauius peccatū: ac per hoc faciat hominē & peiorē, quàm infidelitas faciat: nō tamen facit de Christiano non Christianū. Nec obstat, ꝙ hæreticus restat Christianus inuitus ex charactere: quia quod nō volun-

tariè habetur, nō est ab homine inquātū homo: vt in principio Primæ secundæ S. Thom. Propter quod fides informis saltem, & character non sunt duo constituētia distinctos status humanos ecclesiasticos, sed vnum & eundem statum Christianitatis constituunt completè, concurrente vtroq; altero vt humano: scilicet fide, quæ nō est, si non est voluntaria: & altero, vt hominis, scilicet charactere, qui & sine volūtate acquiritur, (vt patet in pueris,) & inuitè cōseruatur, vt patet in hæreticis. Propter quod sublata fide mutatur status Christianitatis, inquantum erat humanus: quod est mutari ipsum eo modo quo per hominē mutari potest. Mutatio autē status Christianitatis, extrà Christianos hominē ponit ex propria natura: & propterea crimen hæresis nō ratione maioris grauitatis, sed mutationis status deponendū constituit Papam, alia aūt crimina nō. Et licet hæc respōsio sufficiat etiam ad alterū membrū de nocumento: sciendū tamen est, q aliud est loqui de nocumento per se annexo peccato, & aliud de nocumento annexo per accidens: quia scilicet est in isto homine sic disposito. Si enim loquimur de nocumēto per se, maius nocumentū est annexū hæresi ipsius Papæ, q̄ cuicunq; alteri crimini: quia hæresi quantū est ex se, adhæret doctrina hæretica, quæ in capite quantū ex se est, induceret hæresim in ecclesiā vniuersalem, quo maiùs nocumentū inferri neqt. Si verò loquimur in isto, qui nō docet hæresim, & bene gubernat & dispēsat, hoc est per accidens: & ideo despiciendū. Ad aliā probationē, scilicet q nō inuenitur in Scriptura sacra expressum, q magis sit pro hæresi Papa deponēdus, q̄ pro alio crimine: iam patet responsio, q non inuenitur q magis pro hoc q̄ pro alio, sed inuenitur in sacra Scriptura, q pro sola hæresi est deuitādus & declinandus, vt patet ex textibus inductis. Vnde nō est verū q sit hoc relictū interpretationi doctorū, & canonū, nisi sicut explanantibus, quo modo etiā articuli fidei sunt relicti doctoribus & canonibus sacris. Sed sicut articulos fidei declarare, nō mutare possunt doctores & canones, ita legē hanc diuinā declarare non mutare, addēdo aut subtrahēdo possunt. Ad tertiā probationē dicitur, q illa maxima, qui pōt in maius, pōt in minus, si philosophicè discutiēda est, inuenitur falsa, tā de actu, quā de obiecto, q̄ de effectu. Intellectus eīm qui pōt in actū maiorem, scilicet intelligere, non pōt in actū minorem, puta odorare. Similiter visus qui pōt in obiectū maiùs, puta lucidū, non pōt in obiectū minus, puta sonū. Virtus quoq; generatiua hominis pōt in effectum maiorē, scilicet hominē (homo eīm generat hominē) & tamen nō pōt in effectū minorem, puta Leonē. Si aūt politicè discutiēda est (vt Inno. 3. in dicto cap. ex parte, el 3. inducit sub aliis verbis: scilicet cui cōcessum est maiùs, minus quoq; cōcessum esse videtur) dicitur q intelligēda est cęteris paribus: modò aūt cætera nō sunt paria, quia in crimine hęresis (quod est maiùs crimē) subiectū murauit Christianitatis statum, in aliis verò criminibus minoribus subiectū permanet in eodē Christianitatis statu. Et hæc est vera respōsio ex parte criminis maioris & minoris. Ex parte aūt maioris vel minoris effectus iudicii, negatur minor: quia maius esset iudicare Papā in statu Christianitatis de adulterio, q̄ iudicare ipsum à Christianitate ruentē dr hæresi: qa in primo attingitur superior status gradus, q̄ in secundo, vt patet.

Qui pōt in maius potest in minus in physicis è falsa tā de obiecto, quā effectu, ī honorib' verò est vera, cæteris paribus.

¶ Ad secundā rōnē (ex parte actus, scilicet actus) dicitur, q fallacia cōsistit in hoc, q aliud est auferre gladiū, resistere, impedire, & hmōi: & aliud est facere ipsamet autoritatiuè. Auferre nāq; gladiū de manu furiosi, resistere tyranno, impedire oppressorē, & huiusmodi, cuilibet licet, & debitū est vt actus virtutis; sed facere ista autoritatiuè, soli superiori licitū est. Vnde licet cuilibet liceat vim in se & in pximū vi repellere cū moderamine inculpatæ tutelæ: nō tamen cuilibet licet punire eū qui vim infert. Et similiter q̄uis quilibet licitè possit Papā inuasorem, se defendēdo, occidere: nulli tū licet Papā propter homicidiū punire pœna mortis. Vnde huiusmodi argumenta & similia nō concludūt autoritatē iudicis ad puniendū, sed cuiuslibet priuati debitū ad resistendū, impediendū, defendendūmq;, nisi quis adeò desipiat, vt dicat quēlibet esse iudicem cuiuslibet. Resistendū est ergo etiā in faciem Papæ publicè dilaniāti ecclesiā. ver. gratia, quia nō vult dare beneficia ecclesiastica nisi pro pecunia, aut cōmutatione officii: & cū omni reuerentia & obedientia negāda est possessio taliū beneficiorū his qui emerunt, & allegāda est causa simoniæ etiā cū Papa cōmissę: & sine dubio principes seculi & clariùs gladiū de manu furiosi sic cū modestia tollerēt. Multæ quoq; sunt viæ, quibus absq; rebellione principes mūdi & prælati ecclesiæ, si vellet vi resistentiā, impedimētūmq; abusùs potestatis afferrēt. Sed qū principes & prælati nō curant, nisi quasi somniando, cur cōqueruntur q non pōt deponi? cur opponūt, q potestas data est in ædificationē, & nō in destructionē? Abusui nāq; potestatis, qui destruit, obuiā eant cōgruis remediis, nō obediendo, in malis nō adulando, nō tacendo, arguēdo, aduocando, illustres ad increpandū exemplo Pauli, & præceptp eiusdē, (Dicite Archippo, Vide ministeriū quod accepisti in Dño, vt illud impleas, ad Col. vlt. &c.) & parum aut nihil abuteretur potestate. In responsione tamen ad quintum habebis vltimam satisfactionem huius argumenti.

¶ Ad tertiā rōnem ex parte ipsius Papæ, dicitur, q etiā est falsa: nā aliud est purgatio ad remouendū scandalū, & aliud est purgatio ipsa corā iudice. Ad primā tenetur Papa de iure diuino, ad secundā nō: vnde Damasus non corā generali concilio, sed corā quadraginta Epis se purgauit, vt patet 2. q. 7. nos si cōpetēter. Et Greg. ipse testatur, q ex humilitate exhibuit se ad iudiciū: vt patet 2. qō. 7. ca. Petrus. vbi ipse Greg. dicit, Petrus potestatē regendi acceperat: & tū idē Apostolorū primus quærimoniæ cōtra eū à fidelibus factæ, cur ad Gētes intrasset, nō ex potestate officii (qua posset dicere Oues pastorē suū nō accusent, nec reprehēdāt) sed ex autoritate diuinę virtutis, qua Gentiles acceperant Spiritum sanctum, respondit. vbi apparet q ipse imitatus est Petrum apostolum, non vtendo potestate sua, & quòd potuisset illa vti.

¶ Ad quartā ex parte ecclesiæ vt spōsæ, breuiter dicitur: primò, q Papa nō pōt inuitā ecclesiam deserere: quia nō pōt iuri ecclesiæ renūciare: Prælatus eīm est propter ecclesiā, & nō ecōuerso: vt super Epistolā ad Col. in fine diuus Tho. dicit. Secūdò, q nō est par ratio ex vtraq; parte: qa ecclesia est subdita Papæ & nō econuerso. Nec etiā in lege Moysi vxor poterat dare libellū repudii viro. Nec est periculū de ipsius dilaniatione: quia scriptū est, Portæ inferi nō præualebūt aduersus eā. Ex parte verò ecclesiæ vt cōmunitatis liberæ, breuiter dicitur, q licet sit libera libertate gratiæ, est subdita tamē secundū iurisdictionem Papæ. Vnde ipsa ecclesia non abdicauit à se potestatē supra Principem: sed Iesus Christus Dominus ecclesiæ non subiecit eam ipsius cōmunitati ecclesiæ, sed suo vicario: & propterea nihil potest suprà suum principē. Non sic est de aliis communitatibus, de quibus affertur Arist.

¶ Ad quintā, (ex parte diuinæ prouidentiæ, & operationis immediatè & pfecti operis,) dicitur, q Deus perfectè ecclesię corpus fecit, disposuit, ac ordinauit: ita vt ordinatissimū optimè extet, & nihil opportunū desit illi. Et cū dicitur, Ergo est relictū ecclesiæ remediū contra Papā fidelē criminosum, &c. concedendū est. Sed cū infertur, Ergo ecclesia pōt illū incorrigibilē deponere membrū illud abscindere & huiusmodi, respōdetur, q est sophisma consequētis à Superiori ad suū inferius affirmatiuè: à prouisione & remedio communi ad hanc prouisionem, seu hoc remediū, ac si non esset alia prouisio & aliud remedium. Dicendū est enim, q Iesus Christus altioris ordinis remediū reliquit in ecclesia ad repellendū sui proprii vicarii incorrigibile scandalosūmq; regimen. Ad cuius euidentiam sciendum est, q sicut in naturalibus diuina sapientia inferiora per media, & media per supremas causas secundas gubernat: ita in supernaturalibus, (inter q̄ est ordo gratię fidei & ecclesiæ super illam fundatæ,) inferiora per media, & media per supremas causas secundas supernaturales gubernat. Rursus cùm causæ effectibus proportionalitates sint, vt superioribus effectibus superiores causæ respondeant, & inter causas secundas prouidentia humana ecclesia autoritate fulta, inferioris ordinis causa sit, quàm oratio, quæ in supremo ordine secundarum causarum locata est à Deo, (quòd ex eo patet, quòd tota creatura corporea & incorporea subiecta est illi) & prouisio suprà Papam fidelem sit inter supremos effectus in ecclesia: consequens est, q sapientissimè Deus disposuit remediū in ecclesia suprà fidelem Papam, non prouidentiā humanam, cui subiecit reliquum ecclesię, sed orationē. Nec est minus efficax causa secunda oratio ecclesiæ pro se petēs necessaria ad salutē perseueranter, q̄ prouidentia humana: cū cōstet q cuiuslibet particularis personæ oratio pia perseuerās, petēs necessaria ad salutē pro se est causa efficac

cissima & infallibilis: vt diffusè habes in 3. contra Gen. à beato Tho. cap. 95. & 96. Vnde si necessarium est ad salutem ecclesiæ, ꝙ Papa talis auferatur, sine dubio oratio sic conditionata, auferret illum de medio. Et si non est necessarium ꝙ auferatur, quid causamur bonum Dominum, qui negat quod volumus, & tribuit ꝙ nollemus? Si est necessaria eius ablatio, non potest non auferri ab eo rogato, qui promisit ꝙ nihil deesset timentibus eum. Si non est necessaria diuino iudicio, & tamen iudicio humano vtilis & necessaria creditur, cur præponis te Deo volens illũ deponere? Tu quis es, qui iudicas alienum seruũ? Domino suo stat aut cadit Iesu Christi vicarius. Non dico hoc ego, sed Dominus, qui Luc. 18. docet, ꝙ Deus multò magis quàm homo faciet citò vindictam electorum suorum clamantiũ ad se. Constat enim ecclesiam electos claudere, & vindictã hãc, quia ipsi soli Domino reseruata est, ab ipso præceteris faciendam. Non dormitat neq; dormit custodiens Israël, qui naviculæ fluctuanti quarta vigilia noctis ex oratione surgens subuenit: qui à Sennacherib exercitu Ezechiam liberauit, Assueri cor mutauit, Nabuchodonosor prædicatorẽ suum fecit: Anast. aliũ 2. oratione ecclesiæ percussit. Leonẽ etiam Papã (seu Liberiũ apud alios) Hilarij orationi subiecit: qui etiam omnia temporalia bona superadijciẽda promisit: qui demũ dedit nobis Filium & omnia donauit cũ illo. Sed heu impletũ quasi est illud, Putásne Filius hominis veniens, inueniet fidẽ in terra? nam prouisio istius tam excelsæ & tam efficacis causæ secundæ pro nihilo habetur. Oportet, inquiunt, prouidentia nostra puniri Papã, non diuinæ prouidẽtiæ soli & orationibus relinqui. Quare hoc dicunt, nisi quia prouidentiã humanam præferunt orationũ efficaciæ? quare hoc dicunt, nisi quia aĩalis homo nõ percipit quę Dei sunt? quare hoc dicũt, nisi quia didicerũt confidere in homine, & non in Dño, & ponere carnẽ brachium suum? Quo fit, vt si incorrigibilis existimetur quandoq; Papa in proprijs vitijs, manentes subditi quotidie murmurent de malo regimine, nullũ orationis remedium adhiberi procurantes, nisi fortè, vt somniantes absq; fide, & facto suo adimpleãt Scripturas (ꝙ scilicet propter peccata populi regnat hypocrita, officio sanctus, animo diabolus) & detur ac conseruetur Rex in furore Domini. Iram enim & clementiam Dei in manibus orationũ nostrarũ esse Spiritus sanctus in Psalmo testatur, Benedictus Deus, qui non amouit orationẽ meam & misericordiam suam à me. gl. Quia nõ est amota oratio: securus esto, quia non auferetur misericordia. Verùm ita stolidi sumus, vt nolimus orare vt debemus: & tamen velimus orationis fructũ, nolimus seminare, & velimus metere. Aut Christiani non nominemur, aut Christi prouisionẽ amplectamur: & sic phreneticum, furiosum, tyrannum, dilaniatorem, dilapidatorem corruptorémq; ecclesiæ (cùm contingeret talem præesse) superabimus. Sed qui nosmet non superamus nostris orationibus (quia eas nõ vt decet agimus) quomodo conqueri possumus, quod aliorũ malorum vitam nõ superamus orationibus, quæ non solùm tectũ nõ transeunt, sed nec orantium capita propria penetrãt? Et quod peius est, olim cõquerebatur Deus, Populus hic labijs me honorat, cor autem eorũ longè est à me. Tẽpore reuelatæ gratię, nec labijs honoratur: quoniã nihil dicitur minus intelligibiliter quàm diuinum officiũ, nihil tam celeriter persoluitur, quàm missa. Tẽpus diuini officij & missæ, onerosum est valde: loci autem & negotia accommoda secularia distinctè dicũtur & repetuntur, & absq; tẽporis mensura delectãt.

Vnde cõcluditur, ꝙ aut abscissio Papæ fidelis & incorrigibilis post humana remedia est in veritate necessaria ad salutẽ ecclesiæ: & oratio fit sine intermissione ab ecclesia: & sic habetur certa, & multo celsior ac efficacior prouisio, quàm si authoritas deponendi humanæ esset prouidentiæ delegata. Aut non est necessaria, vel nõ fit oratio vt debet: & tunc nullus est querelę locus, si in nõ necessarijs abest prouisio exterminatiua: quoniã nec humana prouidentia extra verã necessitatem deberet illa vti autoritate, si eã haberet, vel si nosipsi concesso remedio efficaci nolumus vti. Quamuis etiã non sic abbreuiata manus Domini, vt non possit saluare citra omnimodam necessitatem: nec aggrauatæ sint aures eius, vt non exaudiat citra necessitatẽ, sed iniquitates nostræ sunt, quæ diuidũt inter nos & Deũ nostrum, & multas malas actiones in rectoribus nostris procurant: vt Hiero. in cap. audacter. 8. q. 1. & Gre. 7. q. 1. cap. ex merito. dicunt. Et si cõtra hęc instetur, Quia oratio commune est remedium omnibus occurrẽtibus malis: in hac autẽ re proprium quæritur remedium, sicut in cæteris rebus, vltra cõmunem causam propria assignanda est: videntur, ꝙ supinę causæ quàmuis sunt causę cõmunes respectu inferiorum, sunt tamẽ proprię respectu superiorũ effectuũ. & propterea oratio quia est inter supremas causas secundas supernaturales respectu inferiorũ est causa cõis: respectu autem summorũ effectuũ (qualis est exterminatio Papæ fidelis, vt pote effectus reseruatus Deo) est causa ꝓpria & remediũ proprium, vltra quod sunt multa alia humana adminicula, quæ scripsit Dominus Ioã. de Tur. Cre. in li. 2. de ecclesia. c. 106. Cùm his tamen omnibus memẽto, ꝙ pessimus Papa fidelis toleratus à Deo, non potest torum corpus ecclesiæ inficere, aut in perniciẽ ducere, & huiusmodi: vt argumẽta autumant in similitudinibus corporũ, & huiusmodi. Nã Deus nõ põt seipsum negare: de quo scriptũ est, Fidelis Deus, qui nõ permittet vos tẽtari supra id quod potestis, sed faciet etiã cũ tentatione prouentum.

¶ Ad sextam, quantũ ad gesta concilij Constantien. iam dictũ est, ꝙ conciliũ perfectum secũdũ præsentem statum ecclesiæ põt deponere incertũ Papã: nullus enim fuit illo tẽpore certus Papa. Quãtũ ad gesta cõcilij Basilien. rñdet vniuersalis ecclesia, quæ Eugeniũ à cõcilio depositũ adorauit, & adorat vt Papam, olim in persona sua, & post in successore Nicolao, quẽ ipse eodẽ anno creauerat Cardinalem, & sic deinceps. Et hæc rñsio facti testatur quantũ delirent, qui Papam concilio submittunt. Ad priscorũ tẽporum gesta dicitur, ꝙ licet multi legãtur depositi Põtifices summi, aut nõ erãt indubitati Põtifices summi, aut de facto nõ legitimè depositi sunt, vt in c. 103. secũdi libri de ecclesia, dñs Io. de Tur. Cre. manifestat diffusè. Ad autoritatẽ glossæ, & pluriũ Canonistarũ sequentium illam, dicitur, ꝙ glossa est cõtra textũ, quia textus excipit solã hæresim, & ipsa leui ratione mota, extẽdit ad omne crimẽ notoriũ scandalizãs incorrigibile: quia scilicet cõtumacia est hæresis. Cõstat enim ꝙ lato vocabulo cõtumacia hæresis dicitur, sicut & simonia: nec æquiparãda est veræ hæresi, quæ mutat statũ Christianitatis. Et quàmuis gl. quia sobriè loquitur dicẽs, Credo, &c. mereatur veniã, assertores tamen illius documẽti super illã se fundantes, quia cõtra antiquã fidei doctrinã tam leuiter mouẽtur, nescio excusare. Canonistarũ autẽ autoritas in hac, (quia principaliter est theologica) parua est, nec maior ratione super qua se fundant. nõ sic est de autoritate Sanctorũ, qui Spiritu sancto inspirati loquuti creduntur. Rursus secundũ ipsosmet Canonistas, in materia fidei magis standum est antiquorũ, quàm modernorũ autoritati, licet in his quæ iuris sunt, quãto iuniores, tãtò perspicaciores. Cũ igitur hæc si materia fidei (quia immediatũ opus Dei nõ ratione naturali, sed sola diuina reuelatione scibile, in quæstione est) consequens est, vt sanctorum autoritas sacræ Scripturæ innixa omnibus concilijs & Theologorum vniuersitatibus, ac Canonistis posterioribus, imò quasi modernis ponenda sit.

¶ Ad septimam ex parte iudicij humani, dicitur, ꝙ conditiones iudicij humani sunt duplices: quædam ex naturali iure, vel diuino determinatæ, quædam à iure positiuo. Inter quas hæc est differentia: quia illæ quæ sunt ex iure positiuo, non possunt in inuitum Papam exerceri, quia non subest positiuo iuri, illæ verò, quæ sunt à naturali vel diuino iure, habent etiam locum in Papa. Ex iure autẽ diuino statuta est forma iudicij humani circa hæreticum, vt post primam & secundam monitionem euitetur: ac per hoc (vt dictum est) potest contingere vt Papa fidelis nũc: sed bis relapsus deponi possit & debeat. Ex iure etiã naturæ est, vt homo videat quæ foris sunt, ac per hoc propter actus manifestè hæreticales & verba manifestè seriò hæretica cognita, &c. sic facta & dicta vt humano iudicio corde consentiente facta sint & dicta, iudicetur quis hæreticus. Ex ipso quoque diuino iure est, vt in ore duorum vel triũ stet omne verbum: vt patet Matthæ. 18. Et ex iure naturæ vnicuique contra se creditur si est sani capitis, &c. Vnde ex non suspectis, &c. testibus conuictus quis de damnata & nota, &c. hæresi, hæreticus iudicabitur. & similiter si sua sponte se confitetur hæreticum quamuis coram Deo mentiatur, iudicabitur hæreticus. Ex iure autem positiuo contumax & perseuerans per annum, si quis alius est eiusmodi, præsumitur hæreticus. Vnde primi duo casus non habent locum in Papa, qui non potest excommunicari, nec iuri positiuo subijcitur: sed seruanda est lex ab Apostolo Paulo in sacra Scriptura tradita. Similiter si timore mortis certo vel probabili secundum

humanum iudicium absque interiori consensu gesta vel verba hæreticalia habuit, non deponitur Papa. vnde Petrus Apostolus, qui solo verbo negauit Christum, quia fides eius non defecit, sed charitas (teste Iesu Christo dicẽte, Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua) conuersus à peccato negationis cum periurio quo perdidit charitatẽ, confirmaturus instituit fratres suos, non deponendus. Et hoc imitari Patres Marcellinum (qui etiam solo exteriori actu peccasse videtur) deponendum non censuerunt. dist. 21. nunc autem. Ex casibus autẽ in quibus propter conditiones humani iudicij iure diuino vel naturali determinatas Papa in corde fidelis, coram ecclesia verò infidelis deponitur, non constituitur alius casus quàm casus infidelitatis. Nam nihil refert esse & apparere sufficienter ꝙ ita sit secundum humanum iudicium coram ecclesia, quæ nõ videt nisi quæ foris sunt: nec verius iudicium ab ecclesia exigit Deus, qui naturam hominis iúsque diuinum condidit. Vñ ex his nulla alia subiectio Papæ ad cõciliũ habet̃, sed illa sola quæ dicta est, scilicet in casu hæresis propriè sumptæ. Et sic, Si sit catholicus, Papam non iudicat vllus.

CAPVT XXVIII.

Sex casuum solutio, quòd in nullo euentu Papa absque sua culpa subest ecclesiæ, ita quòd deponi possit.

T PROMISSA perficiantur, superest discutere, an in aliquo euentu sine culpa Papæ, subsit Papa ecclesiæ, seu concilio vniuerso, ita quòd possit deponi. Inuenio siquidem notatos sex casus, in quibus ecclesia sine culpa quidẽ Papæ, sed non sine causa deponere potest Papã.

¶ Primus est cùm coram vniuersali ecclesia testibus com probaretur, ꝙ Papa, qui diu detẽtus erat à Saracenis, iam obijt, & concilium determinat noui Papæ electionem: & sic fit, decernendo quòd pro bono ecclesiæ etiam si viueret, iste nouus sit Papa, potest enim ipsum captiuum sine spe reditus deponere.

¶ Secundus est, cùm propter indispositionem corporalẽ, (puta dementiã,) esset inutilis, & conciliũ per eũ cõgregatum, dũ sanæ mẽtis esset, decerneret alterũ Papã creandũ.

¶ Tertius est, quando cardinales omnes statim post canonicam electionem Petri in Papam morerentur: ita ꝙ non possent publicare electionem, tunc ecclesia cum nõ teneatur istum acceptare, alium eliget; & sic istũ deponet; quia duo simul esse non possunt.

¶ Quartus est, quando Cardinales etiã viuentes non possunt facere fidem de electione sua canonica in vnum: vt videtur accidisse in schismate magno ab Vrbano 6. vsq; ad Marti. 5. tunc ecclesia deponit nolentes renũtiare; vt in concilio Constan. factum est.

¶ Quintus est, quando propter communem errorem, aut æstimationem subditorum aut ipsorum malitiam generalem, præsumitur ꝙ nunquam præstabunt obedientiã tali qui fuit ritè electus in Papam, alteri tamen nouiter eligẽdo parati sunt obedire: vt si fortè Græci vellent ad vnitatem ecclesiæ redire, dũmodo tolleretur Papa iam existẽs, & nouus ritè canonicè crearetur. Et confertur hoc ex autoritate Iuristarũ, dicentium religiosum professum posse vxorem ducere pro salute magnæ gentis, aut conuersione ad fidem.

¶ Sextus est, quando Papa verus iuramento vel voto seipsum ad cessionem obligasset, sed differret adimplere in scandalum populorum putantium ex tali facto Papæ, quod nec ipsi votis aut iuramentis proprijs obligantur: vt Io. in. 23. contigisse videtur in principio concilij Constantiensis.

SED EX NVLLO euentu concilium posse deponere Papam, quamuis ex hoc haberi possit, quod supra dictum est: scilicet ꝙ euentus locum habẽt in his, quæ humani iuris determinationi subsunt, non in his, quæ solius diuini sunt iuris, (qualis est autoritas immediatè à Christo tradita, quæ ad depositionem fidelis Pontificis exigitur,) examinando tamen singulos, idem apparebit inconcussum permanere.

¶ In primò itaq; euentu de Papa captiuo, duo tangũtur primum retrogrado ordine est, ꝙ nulla existente spe reditus, & nullo patente accessu, potest per concilium deponi. Quod primitiuæ ecclesiæ gestis non consonat: quia Petro seruato in carcere, & sine humana spe reditus ac accessus ad eũ: (quia inter tot milites vinctus catenis, post tot custodias erat) non depositio tractabatur, sed oratio fiebat sine intermissione ab ecclesia ad Deũ pro eo: & sic per ecclesiæ orationem liberatus est. Secundum, ꝙ constito per testes de morte, licet nõ ita fuerit, potest eligi alter. Et hoc non aliter verum est, quàm ꝙ constituto per testes, quòd maritus Marthæ mortuus est, licitè ipsa martha nubit alteri, filiósq; generat, & tamen adueniente primo marito, qui reuera non erat mortuus, ad primum maritum, (qui solus est verè maritus,) redire, eam oportet, alioquin adultera esset. Sic nanque esset in casu hoc, redderetur quippe Papæ viuo sponsa sua, etiam non venienti: (quia vbique præsens est.) & ex humano errore electus Papa cessaret.

¶ In secundò euentu de dementia perpetua, dicitur quòd Papa non potest deponi: sed si constat de dementia perpetua, cùm sit mortuus vita rationali, secundum quã homo est subiectum papatus, sine concilio generali possunt Cardinales procedere ad alterius electionem: vtpote sede vacante in veritate non minus quàm cùm sedes vacat per renuntiationem.

¶ In tertiò euentu de morte omnium Cardinalium dicitur quòd cùm ecclesia videat solùm quæ foris sunt, si electio Papæ non constat ecclesiæ sufficienter, tũc nullus est Papa certus ecclesiæ: & propterea ecclesia nõ deponit Papam in foro suo, licet deponat Papam in foro consciẽtiæ. Hoc autem nõ solùm posse, sed debere ecclesiam facere, ex eo patet, ꝙ ille posset eam decipere dicendo se electum, & tamen non esset. Vnde euentus iste & quartus de defectu probationis, nihil aliud inferunt nisi quòd Papa incertus ecclesiæ potest deponi: quod gratis conceditur. Sed non est quæstio de hoc, sed de Papa certo: paria enim apud ecclesiam sunt, non esse & non apparere.

¶ In quinto euentu rebellionis communis, dicitur ꝙ quia non sunt facienda mala vt eueniãt bona, nec periculis humanis subuenidum est vsurpatione diuinæ autoritatis, nec debent mali ex iniquitate reportare commodum cum iniuria innocentis, non potest Papa deponi. Si enim boni faciant quod in se est, & orationi vacent sine intermissione, omnem solicitudinem suam in eum projicientes, cui est cura de ecclesia impossibile est vt desit diuinum adiutorium: scriptum est enim Timete Dominum omnes sancti eius, quoniam nihil deest timentibus eum.

¶ In sextò euentu dilatẽ cessionis post votum & iuramẽtum, breuiter dicitur, ꝙ licet ipse teneatur ex voto & iuramento cedere: ecclesia tamen non potest ipsum ad hoc cogere inuitum, quia potestatem coactiuam super fidelẽ Papam non habet. Et bene hic: caue: quia non valet argumẽtum, Papa tenetur ad hoc, ergo potest ad illud per ecclesiam cogi. patet nanq; ꝙ tenetur ad solicitè vigilandũ, ad non fornicandũ, & infinita alia, & tamen non potest cogi ab ecclesia: vt in capitulo si Papa. distinctione quadragesima patet. Quibus autem scãdalum præbetur de suo periurio & voto facto, & alijs huiusmodi, præueniens Dominus dixit, Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi: quæ dicunt facite, secundum verò opera eorum nolite facere.

¶ Et sic patet ꝙ Papa ordinaria potestate à Iesu Christo tanta donatus est cùm ipsius est institutus vicarius, vt ei Apostoli, ecclesiæ singula membra & communitas subiecta sit: ipse verò soli ipsi Iesu Christo subiectus viuat, sic vt in nullo euentu nullóq; casu nisi hæresis propriè sumptæ iudicari aut deponi possit, nisi ab ipso domino Iesu Christo. Pro cuius fide, ecclesia & apostolica sede, hæc ipso donante, scripsi Romæ die duodecimo Octobris, anno salutis millesimo quingẽtesimo vndecimo, ætatis verò meæ quadragesimotertio. Rogóq; lectores omnes, vt soli veritati intenti, passiones, sectas, paternásq; traditiones, casus, voluntarias glossas, omnémque nebulam à mentis acie abijciant: & sic censores se exhibeant rectos. Ad Dei, & gloriosæ virginis Mariæ, & Apostolorum Petri & Pauli laudem & honorem, Amen.

IN SEX CAPITA APOlogiæ primæ de comparata autoritas Papæ & Concilij.

SVMMARIA.

1 Examen fons amenti iuris naturæ, quo communitas ecclesiæ supra Papam in potestate expenditur.
2 Examen fundamenti iuris diuini, quo etiã cõmunitas ecclesiæ Papæ in ptãte præfertur, & imo quo ecclesia sumitur, cũ dicitur, Dic ecclesiæ.
3 Discussio quid significet ecclesia, cum dicitur, dic ecclesiæ.

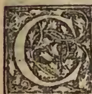
4 *An Dominus immediatè dederit potestatem iurisdictionis ecclesiæ, & quantam autoritatem eidem dederit.*

5 *Quomodo ecclesia habeat potestatem iurisdictionis, an S. ratione suæ totalitatis, an ratione partis.*

6 *Quomodo intelligi possit, quòd ecclesia ratione suæ totalitatis potest habere & habet quandoque potestatem aliquam iurisdictionis.*

TRACTATVS SECVNDI Tomæ de uio Caietani Cardinalis. ti. S. Xisti, Comparata autoritate Papæ & Concilij Apologiæ. Pars prima ad Eundem in Sex Capita diuisa.

Prologus in quo ratio, intentio ordóque operis est.

HARITAS IESV CHRIsti, sanctéque eius ecclesiæ, Romanę in Christo pater, protector & domine, cogit me virum periculosum, eneruatorē ecclesiasticæ potestatis, falsarium, adulatorem atque blasphemium, ad hæc quidem exemplum illius sequi, qui cū malediceretur non maledicebat, ad obiecta autem contra doctrinam in opusculo de comparatione autoritatis Papæ & concilij per me ædito, túæque reuerendissimæ dominationi dicato contentam pro veritate respondere.

❡ Et licet plura obiecta sint, quæ à viris doctis, (pro quibus solis opus illud scripsisse me ibi sum contestatus,) facilè soluerentur: quia tamen sapientibus & minus sapientibus debitores sumus, qui parati esse debemus omni poscenti nos rationem reddere de ea, quæ in nobis est fide: ideo responsiones iuxta obiectorum amplitudinem extendendæ sunt. Visus est autem conueniens ordo, si obiectiones iuxta ordinem capitulorum illius libelli afferantur, atque soluantur, erunt siquidem hæc velut commentaria illius. Rogo igitur in primis omnes, vt meminerint sermonis formalis & subiectæ materiæ, meditentúrque diutius, antequàm sententiam proferant, ne multiplicatis argumentis pro gloria ingenij, res tanta de qua agitur, in disputationem dialecticam, aut etiam sophisticam deducatur. Et quoniam communia singulis, & radices ramis præponi debent: ideo & latius secundum vires repetenda sunt rei huiusmodi fundamenta. Sciēdum itaque est, quòd cùm iura positiua ab ecclesiastica sint condita potestate, & in quæstionem versetur ipsius autoritatis ecclesiasticæ subiectum, non ex iure positiuo, sed naturali vel diuino, an vtroque veritas pendet vt ex causa, à positiuo autē iure vt à teste. Et secundum luminis mihi concessi facultatē duo sola sunt fundamenta, alterum iuris naturalis, alterū iuris diuini: in quibus vniuersa moles doctrinæ extollētis communitatem ecclesiæ supra Papam in potestate, sic ꝙ Papa sit illi subditus, sustinetur: quæ si euulsa fuerint, ruēt omnia. Primò igitur hæc tractanda sunt sex capitulis: deinde sigillatim singulis iuxta propositum ordinē respondendum.

CAPVT PRIMVM.

In quo fundamentum iuris naturæ examinatur.

X NATVRALI igitur iure stabilitē autoritas cōitatis ecclesię supra Papā ī hoc, ꝙ de iure naturæ est, ꝙ cōitas perfecta & libera est, ad quam spectat prouidere sibi de principe: & tueri se contra eum quando in destructionem vtitur potestate, & cogere, punire ac amouere illum quando demeretur. Huic enim principio si adiungatur, ꝙ ecclesia vniuersalis est communitas perfecta & libera, & ꝙ ordo gratiæ institutus à Iesu Christo non tollit, sed perficit naturam: manifestè cōcluditur, quòd ad ecclesiam vniuersalem spectat prouidere sibi de Papa, & tueri se contra eum, & punire, ac etiam deponere illum, & vniuersaliter esse supra illum.

HAEC RATIO quamuis in cap. 27. soluta sit, ex eo ꝙ dominus Iesus ecclesiam non reliquit in hoc liberam: altius tamen eadem tractando dicimus, ꝙ natura regiminis cùm sit multiplex ex ipso naturæ fonte (nā quoddam naturaliter in vno, qui est naturale caput communicationis illius, residet: vt patet in regimine domus: cuius autoritas naturaliter in patrefamilias est, quoddam verò naturaliter in ipsa communitate multitudinis manet, vt patet in regiminis ciuitatis, secluso omni super addito dominio) ecclesiasticum regimen cùm domesticum & ciuilē complectatur (iuxta illud Apostoli ad Ephesios quarto, Estis ciues Sanctorum & domestici Dei) ac per hoc altius quid sit, non ex diuinæ potentiæ immensitate, nec ex diuinæ sapientiæ, iustitiæ aut bonitatis decentia (quoniam nō est impossibile apud Deum omne verbum, nec dedecere Deum potest quicquid vult) qualis naturæ sit, sed ex ipsa natura facti contemplandum est. Sicut enim domesticum regimen & politicū ex ipsis diffinimus, ita oportet ecclesiastici regiminis naturam ex seipso speculari. Et quoniam naturalis propagatio regiminis sicut & aliarum rerum, ortę rei naturam ostendit, libet intueri ꝙ ecclesia nō à singularibus aut à cōmunitate, sed à capite homogeneo Iesu Christo initium sumpsit originis, perfectionis & potestatis, propter quod ecclesiæ suæ dixit Ioan. 15. Non vos me elegistis, sed ego elegi vos. Natura igitur ecclesiastici regiminis ab ipsa sua natiuitate est non vt in communitate sit, nec vt à communitate ad vnum vel plures deriuetur (quemadmodū accidit in regimine ciuili humano) sed vt in vno certo principe suapte natura sit. Et cū princeps iste vnus atque idem dominus Iesus heri, hodie, & in secula viuat & regnet, secundū naturalis iuris consequentiam oportet, vt ad ipsum principem non ad communitatem ecclesiæ spectet in sua absentia ordinare de vicario: non communitatis ecclesiæ, (quæ vtpote serua nata, principandi iure caret,) sed ipsius principis naturalis Domini communitatis ecclesiæ. Et hoc ipsum Saluator noster per semetipsum exequi dignatus est, dum Petrum apostolum solum instituit suum vicarium post resurrectionem, antequam cælos ascenderet: vt patet Ioannis vltimo. Relinquitur igitur quòd sicut princeps ecclesiæ non à communitate ecclesiæ naturaliter autoritatē habet, ita illius vicarius non ab ecclesiæ communitate, sed à Iesu Christo autoritatem naturaliter habet.

❡ Patet ergo primò, quòd ecclesiæ communitas secundū propriam naturam considerata, non est talis naturę, vt ad ipsam spectet prouidere sibi de principe: ac per hoc nec ad ipsam spectat suapte natura punire, deponere, & alia huiusmodi contra principem suum: quia serua (vt dictū est) nata est.

❡ Patet secundò, quòd ecclesiæ communitas secundum propriam naturā sumpta non est talis naturę, vt ad ipsam spectet instituere aut destituere vicariū sui principis, qui vocatur Papa. Et si ecclesiæ communitas potestatem aliquam habet in disponendo de vicario principis, quæcunque sit illa, non habet illam ex sua natura, sed aliunde.

EX HIS autē facilè patet euulsum esse fundamentum iuris naturalis pro potestate ecclesiæ supra Papam. quoniam falsum assumit dicendo ecclesiam esse communitatem liberam quo ad ius principandi: licet sit summa libera libertate gratiæ, quin potius ex ipso naturæ iure supposita ecclesiæ natura, quam Deus illi statuit, oppositum sequi monstratum est. Vnde ordo gratiæ non tollit in ecclesia naturæ ordinem, qui ibi natus est esse. Non enim in ecclesia natus est esse ordo talis, vt eius sit ius principatus, & à gratiæ ordine tollitur: sed in ecclesia ex sua natura natus est ordo talis, vt ius principatus sit non in se, sed in domino suo naturali. Et hunc naturæ ordinem in ecclesia, consequens est quòd gratia non tollat, sed perficiat: & Iesu Christi sapientia disponens omnia suauiter complectatur.

❡ Facilimè quoq; patet ex hac radice ꝓuenire, ꝙ omnia, quæ inducuntur conuenire alicui corpori mystico ad ius principatus spectantia, non spectant ad cōitatem ecclesiæ ex sua natura. Dico autem ad ius principatus spectantia, propter ea quæ ad priuatas personas spectant: vt vim vi repellere cū moderamine inculpatæ tutelæ, & auferre gladium de manu furiosi, & si quid eiusmodi est. hæc siquidē discernendo non fallemur. Signum autem infallibile seruitutis ecclesiæ cōitatis, quo ad ius principatus est, quòd non potest sibiipsi regimē retinere, nec duobus aut tribus committere, hæc enim posse communitatem liberam, manifestum est. Potest enim & per seipsam regere, potest & triumuiratum instituere, & alia huiusmodi, etiam supra Regem quem eligunt, quod ecclesiam non posse manifestè liquet: alioquin posset aut in pluribus simul locare potestatem iurisdictionis Papæ, aut officium ali-

quod supra Papam quo ad iurisdictionem & regimẽ ecclesiæ instituere in vno vel pluribus suppositis, sic & à talibus nominandis, quod loco ipsius communitatis ecclesiæ ecclesiam & Papam regeret. Quia igitur naturale ius fundatum supra ipsam ecclesiæ naturam, non instituit ecclesiam supra Iesu Christi vicarium: perscrutandum est, an aliunde ex iure scilicet diuino ecclesię communitas hoc habeat ius.

CAPVT II.

In quo fundamentum iuris diuini examinatur: & pro quo ecclesia sumitur, cum dicitur, Dic ecclesiæ.

ET LICET hoc à multis affirmetur, & in Constantiensi atque Basiliensi concilijs diffinitum sit, quod ab ipso principe Iesu Christo ecclesiæ communitas habet immediatè potestatem supra Papam ipsius principis vicarium, nullibi tamen in sacra Scriptura, in qua ius diuinum promulgatur, hoc haberi asseritur: nisi Matthæi decimooctauo, vbi Dominus ait, Si peccauerit in te frater tuus, &c. & subdit, Dic ecclesiæ: & si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. amen dico vobis, quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo: & quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo. In his enim verbis patet, quòd ecclesiæ non alicui eius membro (ecclesia enim non aliquod membrũ, sed collectionem eorum significat) datum est vt audiat, excõmunicet, liget, soluat omnem fratrem: & quæcunque super terram. Pluraliter quippe subiectum est, Quæcunque solueritis, ad ostendendam ecclesiæ autoritatem.

¶ Ex hoc textu apparet primò, quòd ecclesia habet immediatè autoritatẽ à domino Iesu Christo. Per seipsum quippe hoc dixit ecclesiæ, non minus quàm Petro, cùm dixit, Pasce oues meas: &, Quicquid solueris super terram, &c.

Apparet secundò, quòd quum vicarius principis huius sit frater cuiusque fidelis (iuxta illud Matt. 23. Omnes vos fratres estis) quòd si peccauerit in me, potest denunciari ecclesiæ, & procedit secundum subsequentia. Apparet tertiò, quia eiusdem potestatis est esse ordinarium iudicẽ vicarij principis, & aliorum singulorum membrorum ecclesiæ, & ordinare de illis, quòd ex hoc eodem textu ecclesiæ communitas instituta est simpliciter superior ad ordinandum de vicario Domini & alijs ecclesiæ membris.

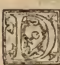
HAEC RATIO quamuis in cap. 9 illius libelli multipliciter tractata ac soluta sit, altius tamen & latius (si fieri à me potest) repetenda est: quia hinc omnia pendẽt. Et quoniam principia cognoscimus ex terminis, examinemus primò quomodo oportet hic sumi ecclesiam, quũ dicitur, Dic ecclesiæ: & si ecclesiam non audierit, &c. Oportet nanque sermonem hunc verificari de ecclesia, aut vniuersaliter, id est de omni ecclesia: aut singulariter de ecclesia vniuersali, seu de ecclesia simpliciter, aut de aliqua determinata ecclesia, aut de ecclesia indistinctè non determinando hanc vel illam. Cùm enim sermo sit de ecclesia in actu audiendi & iudicandi, alius modus esse non potest, quo de ecclesia hoc verificetur. Oportet enim aut omnib', aut alicui ecclesiæ, aut toti vniuersali ecclesiæ competere iudicium hoc à Domino traditum. Et quidem quòd nõ singulariter de sola vniuersali ecclesia sermo sit, ex hoc cõuincitur quòd præceptum hoc Domini de denunciatione peccantis proximi in me, non me obligat ad recurrendum ad vniuersalem ecclesiam. Non enim oportet vt peccante in me fratre meo, & post adhibitos testes incorrigibiliter pernicioso, dicam concilio vniuersalis ecclesiæ, vt patet. Et tamen si sermo iste esset de sola vniuersali ecclesia, præceptum Domini ad hoc obligaret: quia obligat ad dicendũ ecclesiæ vniuersali iuxta hũc sensum. Esset enim sensus, Si peccauerit in te frater tuus, &c. dic ecclesiæ vniuersali.

¶ Amplius, Si in hoc textu data est potestas ecclesiæ vniuersali, cùm non sit ei data maior intensiuè potestas quàm Petro, vtrique enim eadem potestas data est dum vtrique dicitur, Quodcunque ligaueris vel solueris super terram, &c.) quomodo ecclesiæ communitas maiorem sibi quàm Petro potestatem iurisdictionis vsurpat: Quomodo rursus Christus æterna sapientia duas æquales intensiuè potestates in ecclesia absq; tertia supra ambas instituit: mutuò enim se impedient: cùm par in parem non habeat imperium. Quomodo perplexas reliquit oues, vel liberas, vt aut obediant cui volunt, aut neutri, aut vtrique præcipienti contraria simul? Non igitur est sermo præsentis textus de sola ecclesia vniuersali.

¶ Et per idem patet, quòd non est sermo de ecclesia simpliciter: vt distinguitur contra ecclesiã talem (vtpute Mediolanensem, Bononiensem, &c.) hoc enim nihil aliud est dicere, quàm quòd est sermo de ecclesia vniuersali, quod exclusum est. Et quia non est maior ratio de vna ecclesia quàm de alia: ideo patet quòd non est sermo de aliqua ecclesia determinatè, nec de omni collectiuè aut distributiuè propter prædictam rationem: quia non teneor denuntiare omnibus ecclesijs peccantem in me fratrem: sed sermo est de ecclesia indistinctè seu indefinite: Ita quòd ecclesiæ datum est iudiciũ fratris peccantis, non determinãdo hanc, vel illam. Et quoniam actiones sunt singulariũ, & actor sequitur forum rei, determinatur in qualibet ecclesia à fratre peccante, ad ecclesiam, scilicet fratris peccantis. Ita quòd sensus literalis illius tex. est, Si peccauerit in te frater tuus, dic ecclesiæ illius: & si illam non audierit, &c. Et ad hoc proculdubio obligat præceptum absque vllo inconuenienti, & communi animi conceptione ac consuetudine ecclesiæ roboratur: disponit nanque sic intellecta doctrina Domini omnia suauiter. Nec fallaris malè intelligẽdo ecclesiam peccantis fratris: quoniam ecclesia illius est nõ sola sua propria, sed quæcunque alia iurisdictionem habẽs super illam, vt patet.

CAPVT III.

In quo discutitur quid significet ecclesia cum dicitur, Dic ecclesia.

DE HOC rursus vocabulo ecclesiæ videndum est quid significet in hoc textu, quum dicitur, Dic ecclesiæ. Et ne in multitudine expositionum vagi æstimemur, admittatur ecclesiam propriæ sumi pro conuocatione seu collectione fidelium. Aiunt autem isti quòd ecclesia hoc in loco significat communitatem fidelium non in seipsis, sed in prælatis eorum, siue Papa intersit, siue non.

Sed quòd hîc non sit sensus literalis, ex eo patet, quòd in vna & eadẽ significatione oportet intelligere in hoc textu ecclesiæ nomen respectu cuiuscũque peccantis ecclesia sit. Quum enim vt ex dictis patet, indistinctè dictum sit, Dic ecclesiæ peccantis fratris (quam ille tenetur audire) & nõ magis de vniuersali quàm particulari, aut econtra, oportet vniuocè significare ecclesiam quũ applicatur ad vniuersalem, & quum applicatur ad particularem, vt patet. Constat autem quòd cum denuntiandus est frater ecclesiæ illius, id est communitati, siue Episcopus intersit siue non. Ergo cum præcipitur dicendum ecclesiæ indistinctè, non intelligitur communitas, siue caput velit esse, siue nõ.

Vnde sciendum est, quòd licet ex vi vocabuli, Dic ecclesiæ, significet, Dic conuocationi, proculdubio fidelium, ex contextu tamen literæ (quia subditur Amen dico vobis, quæcunque solueritis super terram, &c.) sumitur quòd nõ de quacunque conuocatione fidelium, sed de autoritatiua intelligitur: alioquin conuocatio fidelium Mediola. sine eius prælato haberet à Domino potestatem iudicãdi, &c. Perinde ergo est, Dic ecclesiæ, & Dic autoritatiuæ conuocationi. Constat autem inductiuè in singulis ecclesijs, quòd autoritatiua conuocatio non est, vbi Prælatus illius conuocationis deest: igitur nec autoritatiua conuocatio omnium fidelium est, vbi omnium fidelium pastor & rector, qui est Papa, deest omnino, scilicet tam per se quàm per alium. Et est sermo de autoritatiua conuocatione seu ecclesia simpliciter & absolutè, & non secundum quid, seu respectu huius: puta Papæ hæretici deponendi, vel electionis futuræ, &c. inquirimus siquidem nunc superioritatem simpliciter & absolutè.

¶ Explanatur autẽ amplius quod dicimus, scilicet quòd in nomine Ecclesiæ in hoc textu clauditur illius ecclesiæ Prælatus. Quia si non includitur prælatus illius, oportet alterum duorum dicere, aut quòd communitas fidelium in ecclesia aliqua particulari habeat etiam inuito Episcopo à Domino iurisdictionis potestatem excommunicandi, &c. aut quòd non de communitate sit dictum, Dic ecclesiæ, & similiter quòd non est ei dictum, Quæcunque solueritis super terram, &c. Sequela patet: quia ecclesiæ data est autoritas, & si nomine Ecclesiæ intelligitur communitas, ipsa communitas velit nolit, Episcopi autoritate habet; & si non habet, relinquitur quòd ipsa non significatur Ecclesiæ nomine, hoc

in loco. Primũ autẽ horũ affirmari non poteſt: ſecundum igitur eſt verũ. In cuius ſignũ, ſacrorũ doctorũ ei cõſonat gloſſa, Dic eccleſie, id eſt Prælato vt capiti conuocationis. Iuxta hũc etenim ſenſum etiã ipſe, qui eſt Papa, dicere põt crimẽ alterius eccleſiæ, id eſt autoritatiuæ cõuocationi: vt Nicolaus Papa 11.q.3.c. præcipuè, Lothario regi cõminando ſcribit. Nec obſtat ꝙ ipſemet ſit illius caput: quia hoc eſt per accidẽs, ſcilicet ꝙ denũtiãs & prælatus cõuocationis coincidãt in vnã & eandẽ perſonã. Et ſi bene cõtextus Euãgelij notetur, vbi vult Dñs autoritatiuã cõuocationẽ adhiberi in qua ex pluralitate cõuocatorũ cõcilij vigor, ex autoritate autẽ Prælati autoritas iudicij inueniretur. Propter quod etiã conuertit ſermonẽ ab eccleſia ad Prælatos: cũ enim prius de eccleſia dixiſſet, Dic eccleſiæ: & ſi illam nõ audierit, &c. nõ ſubdidit, Amẽ dico vobis, quicqd ſoluerit eccleſia ſup terrã: ſed ſubdidit. Amẽ dico vobis, quicquid ſolueritis, inſinuãs per hoc cõi quidẽ conuocationis concilio correctionẽ tractandam: Prælatorũ autem autoritate ſoluendũ ligandúmque (iuxta concluſa) per eccleſiã eſſe. Pluraliter autem dixit Solueritis, vel propter pluralitatem conuocatorum ad tractãdum & concludendũ, vel propter pluralitatem capitum in pluribus eccleſijs, de quibus indiſtinctè dixerat, Dic eccleſiæ.

CAPVT IIII.

An Dominus per illa verba Matth. 18. dederit immediatè poteſtatem eccleſiæ, & quantum ei dederit.

QVAMVIS autẽ ex eccleſiæ in hoc textu ſuppoſitione & ſignificatione manifeſtum ſit, ꝙ ad eccleſiã vniuerſalẽ non reſtringitur præſens litera, ſed ꝙ indiſtinctè de eccleſia eſt ſermo: adhuc tñ obſcurum remanet: & propterea declarãdũ, an Dñs immediatè dederit poteſtatẽ iuriſdictionis eccleſiæ indiſtinctè, & quantã autoritatẽ eidẽ dederit. Eſt autẽ ratio obſcuritatis in primo: quia ſi dñs dedit immediatè poteſtatem iuriſdictionis eccleſiæ fratris peccãtis in me: quũ quælibet eccleſia ſit talis, ſequitur ꝙ quælibet eccleſia habeat immediatè poteſtatẽ iuriſdictionis à Dño, quod nõ bene ſonat: ſi autẽ nõ dedit omni eccleſiæ fratris peccãtis in me, quũ nõ ſit maior ratio de vna ꝙ̃ de reliqua: nulli dedit in hoc textu: qđ nõ admittitur. Ratio autẽ obſcuritatis in ſecundo eſt: quia æqualẽ poteſtatẽ cõtinẽt verba dicta in hoc textu Eccleſiæ: & verba dicta Petro, ſcilicet, Quæcunq; ligaueritis ſuper terrã, erũt ligata & in cælo, & quæcũq; ſolueritis ſup terrã erũt ſoluta & in cælo. Non conſonat autem æquales eſſe in eccleſia Dei poteſtates iuriſdictionis non habentes in eadem aliquam tertiam ſupra ſe: principatuum enim pluralitas mala eſt.

PRINCIPIVM autẽ huius claritatis ſumendũ puto à deſtructione ſenſus opinati, vt vel ſic veritas eluceſcat. Dicẽdũ eſt ergo primò, ꝙ ipſum dñm dare immediatè poteſtatẽ illã, Quæcũq; ſolueritis, cõitati vniuerſalis eccleſiæ, repugnat ordini inter Papã & eccleſiã: quia: (vt dictũ eſt,) ponit duas æquales intẽſiuè poteſtates iuriſdictionis in eccleſia, nõ habẽtes tertiã ſupra ſe in eadẽ eccleſia, à Dño immediatè ordinatas: ſcilicet cõitatis eccleſiæ vniuerſalis, & Papæ. Patet ſequela ex textu Matt. 16. & Matt. 18. vbi (vt dictũ eſt) eadẽ verba vtriq; dicta legũtur. Et licet hoc ſit ſecũdũ ſe inconueniẽs: maius tñ oſtenditur, ſi attẽdamus quõ Chriſtus æterna ſapiẽtia, principatuũ pluralitatẽ in eccleſia inſtituit, quõ mutuò ſeſe impedirẽt duæ poteſtates, quõ perplexæ eſſent oues Chriſti, vel liberæ cõtraria præcipiẽtibus, vt aut obedirẽt alteri ad libitum, aut neutri, aut vtriq; ad contraria: quod eſt impoſſibile. Et quod amplius eſt, ſi hæc etiam poneretur data immediatè poteſtas vniuerſali eccleſiæ, vnde ſibi poteſtatẽ ſupra papã habẽtẽ æqualẽ cõitas eccleſiæ vẽdicaret: cũ par in parem nõ habeat imperiũ. Quũ enim poteſtas intenſiuè æqua ſit qua rõne eccleſia ſupra Papã, quia mẽbrũ eius iuriſdictionem haberet, quia dictum eſt, Si peccauerit, &c. Dic eccleſiæ: eadem ratione, quia eccleſia eſt ouile Papæ, quia dictũ eſt: Fiet vnum ouile, & vnus paſtor, Papa ſupra eccleſiæ cõitatem iuriſdictionẽ haberet, aut neuter ſuper alterum.

¶ Dicẽdũ eſt ſecũdò, ꝙ ipſum dare immediatè poteſtatẽ illã, Quæcũq; ſolueritis, &c. cõitati cuiuſcũq; eccleſiæ, repugnat cõſuetudini eccleſiæ & eſt ſemper ſermo de cõitate eccleſiæ, vt aduerſarij intelligunt: ſcilicet ſiue prælatus adſit, ſiue non omnino. Patet hoc ex cõi eccleſiæ conſuetudine, qua talis cõitas inuito ſuo Epiſcopo & Papa nõ poteſt abſoluere & ligare: quæ tñ poſſet ſi à Domino immediatè haberet poteſtatem communitas cuiuſque eccleſiæ.

¶ Dicẽdũ eſt tertiò, ꝙ ipſum dare immediatè poteſtatẽ, Quæcũque ſolueritis ſuper terrã, erit, &c. in ſua amplitudine vt ſonat cuicũq; eccleſiæ autorizatæ proprio capite, niſi cuius propriũ caput eſt Papa, repugnat eccleſiarũ ordini eſſentiali, & earũ profeſſioni. Ordini quidẽ: quia ſi ex hoc loco ſumma autoritas cuicunque eccleſiæ autorizatæ proprio capite (vt Dñs loquitur) indiſtinctè data aſſeritur à Dño immediatè oportet dicere duo. primò quod quælibet eccleſia immediatè habet autoritatẽ à Dño. Scdo, ꝙ quælibet eccleſia habet æqualẽ intenſiuè à Dño poteſtatẽ iuriſdictionis: ꝗ̃uis extẽſiuè vna excedat alterã, & vniuerſalis eccleſia oẽs. Et cõuincitur ſequela vtriuſque: quia eccleſiæ indiſtinctè, immediatè & inæqualiter datũ eſt, (vt patet in litera & ex dictis,) & non magis vni ꝙ̃ alteri: vt patet ibidẽ. Et ex hoc ſequitur vlterius vtraq; pars cõtradictionis: ſcilicet ꝙ vna eccleſia eſt ſuperior ſimpliciter, & nõ eſt ſuperior ſimpliciter altera. Nã ex eo ꝙ quælibet eccleſia habet à Dño in ſuos poteſtatem, ſequitur ꝙ eccleſia vna, puta vniuerſalis, eſt ſuperior ſimpliciter qualibet eccleſia particulari (vtpote eius mẽbro) ac per hoc põt diſponere & ordinare de illa: & ordinare aliquid de illius poteſtate, irritãdo ſi ſecus factũ fuerit. Ex eo verò ꝙ quælibet eccleſia habet à Dño immediatè poteſtatẽ æqualẽ intenſiuè, ſequitur ꝙ eccleſia vniuerſalis nõ põt aliquid ſubtrahere poteſtati iuriſdictionis eccleſiæ particularis: poteſtas enim data alicui à principe, nõ põt ab inferiori auferri. Et cõſequẽter ſequitur, ꝙ eccleſia vniuerſalis nõ eſt ſimpliciter ſuperior ſecũdũ poteſtatẽ iuriſdictionis reſpectu eccleſiæ particularis: ſuperioris enim poteſtatis iuriſditionis ſimpliciter eſt poſſe irritare inferioris actũ, ſi hoc faciat. Reliqua incõueniẽtia quæ ſequũtur ex æqualitate intẽſiua poteſtatis iuriſdictionis in qualibet eccleſia (vtputa ꝙ ſubditus nõ tenetur magis vniuerſali ꝙ̃ particulari obedire, ꝙ par in parẽ habet imperium, ꝙ quicquid ab vna fit, à reliqua põt impediri, & reliqua) viris mediocriter doctis relinquo deducẽda. Profeſſioni autem eccleſiarũ hoc repugnat: q̃a Papa reſeruãte vel prohibẽte, &c. eccleſiæ reliquæ poteſtatẽ iuriſdictionis in reſeruatis prohibitis, &c. ſe non habere cõfitentur: quod nõ vere dicerent ſi illam poteſtatem à Domino immediatè accepiſſent. Et eſt ſermo ſemper in huiuſmodi de Dare ordinario iure poteſtatem.

EX QVIBVS omnibus collige, quũ hæc poteſtas tã ampla ſoli Petri eccleſiæ cõueniat, & hæc verba nõ ſoli Petri eccleſiæ dicta ſint, ꝙ per hæc verba aut nulla ordinaria poteſtas iuriſdictionis data eſt, aut nõ tam ampla vt eſt illa data Petro. Et verè ſic eſt. verba ſiquidem Dñi manifeſtè cõtinent poteſtatẽ iuriſdictionis in eccleſia (nec hoc vertẽdũ eſt in dubiũ) ſed nõ cõtinent ꝙ per ipſa data ſit à Dño talis poteſtas, vt diſcurrẽdo per ſingula, & rõne manifeſtatur. Diſcurrẽdo quidẽ per ſingula: nã per illud verbũ, Dic eccleſiæ, nulla datur poteſtas, ſed præcipitur denuntiatio. perinde enim eſt, Dic eccleſiæ, ac Dic iudici: vbi patet nõ dari iuriſdictionẽ, ſed præcipi denuntiationẽ. Per illud verò, Si eccleſiã nõ audierit, ſit tibi ſicut ethnicus et publicanus: quũ perinde ſit, ac ſi iudicẽ nõ audierit ſit tibi ſicut ethnicꝰ & publicanꝰ manifeſtè patet nullã dari ptãtẽ, ſed ĩ caſu ꝑtinaciæ euitationẽ illius à Dño indici. Per illud demũ, Amẽ dico vobis, quæcũq; ſolueritis, &c. nullã etiã dari tũc ptãtẽ ex eo patet, ꝙ nec Petro ex eiſdem verbis ſcilicet. Quicqd ſolueris, &c. vlla data eſt tũc ptãs, ſed poſt reſurrectionẽ Dñi, quũ dictum ei eſt, Paſce oues meas. Ratione autẽ, Nã ptãs iuriſdictionis cõtenta in his Dñi verbis, aut eſt data tunc eccleſiæ, cui Dñs loquitur, aut nõ eſt data tunc: inter hæc enim cũ contradictoriè opponantur, nõ datur mediũ. Si non, habetur intentũ. Si eſt data tunc eccleſiæ, ergo cuilibet collationi ſeu cõuocationi fideliũ cui eccleſiæ nomen verè cõuenit, data eſt à Domino immediatè poteſtas illa iuriſdictionis: hoc autẽ ſpectat ad hæreſim pauperum de Lugduno, dicentium quòd vbi ſunt fideles cõgregati in nomine Domini, ibi eſt poteſtas, eo ꝙ poteſtas ſequitur ſanctitatẽ perſonæ: ſolũ enim differt ab ea ſecundũ vnũ & multa. Sequela autem patet: quia Dominus indiſtinctè de eccleſia loquens, ad quãcũque eccleſiã peccantis fratris præceptũ ſententiámque extendit. Conſtat autẽ collectionẽ ſeu cõuocationẽ fidelium ſine prælato aliquo inter eos Eccleſiæ nomen verè habere.

Et cõfirmatur, ꝙ de taliũ collectione oporteat iſtos concedere eccleſiam ibi dici: quia quod eſt, non fit, & habenti non datur quod habet. ſi ergo eccleſia per hæc ſit habens

poteſtatē,ipſa nō habet illā,ergo illa collectio in ſermone eſt,quæ non habet autoritatē,ſed hinc accipit.Et cùm non ſit maior ratio de vna q̃ de alia:ſequitur idē quod prius, ſcilicet: ꝙ quælibet fidelium collectio à Domino hinc ha buerit autoritatē iuriſdictionis. Si dicatur,ꝙ Eccleſię no mine intelligitur hîc collectio fidelium autorizata, tunc currit ratio prius dicta de ordine eſſentiali eccleſiarū. Et obſtat ipſum Date:quia habenti non datur: & quod eſt poteſtatem habens,non fit poteſtatem habens.

QVIA igitur ex prædictis patet,ꝙ autoritas iuriſdi ctionis in verbis Domini cōtinetur:& nō eſt per hæc ver ba data,dicēdū eſt,ꝙ per hæc verba,Dominus vltra præ ceptū de correctione fraterna,denūtiatione illiuſq; ordine, efficaciā eccleſiaſticæ poteſtatis iuriſdictionis ad literā ex preſsit per illa verba,Si eccleſiā nō audierit,&c.&,Quæ cunq; ſolueritis ſuper terrā,&c.oſtēdit enim tantæ effica ciæ eccleſiæ eſſe ſententiā,vt indubiè à nobis ſeruāda,& in cælo rata ſit.Et hoc ſolùm per illa verba Dominus fecit: poteſtatē enim eccleſiæ aliàs ſupponebat. Et poteſt admit ti,ꝙ promiſit illā per illa verba,Quæcunq; ſolueritis, ſed ad verūq; horū ſcilicet ꝙ poteſtas ſuppoſita eſt & ꝓmiſſa ſat eſt,ſi quādoque data eſt:& ſimiliter quo ad modum,ſi mediatè vel immediatè d ita eſt.Petro ſiquidē, ac per hoc eius eccleſiæ immediatè poteſtatē dedit poſt reſurrectionē dicēs,Paſce oues meas,reliquis veró eccleſijs mediāte Pe tro ſecundū curſum ordinarium:cuius diſpenſatiuè mediā tibus alijs Apoſtolis,quibus poteſt concedi hoc eſſe per miſſum. Eſt ergo ſenſus literalis verborū Domini,ꝙ tan ta eſſet futura eccleſiæ cuiuſq; autorizatæ poteſtas in ſibi ſubditis vt ſic,vt ſententia eius & coram hominibus & in cælo eſſet valida.Et hic ſenſus eſt amplectēdus:vtpote cui omnia cōſonant,& ſeries textus,& ſenſus verborū,vt au toritates Sanctorum, & conſuetudo eccleſiæ, & euitatio omniū incōuenientiū: quæ omnia propter tam dicta hîc & in libello illo proſequenda omitto.Satis enim patere puto hæc,& quòd promiſsioni Domini ſufficiat exhibitio quā mediante Petro ordinariè,& mediantibus alijs Apoſtolis per viam legationis omnibus eccleſijs fecit.

CAPVT V.

Quomodo eccleſia habeat poteſtatem iuriſdictionis,quæ in verbis Domini continetur,an ſcilicet ratione ſuæ totalitatis,an ratione partis.

QVIA autem conſtat eccleſiā, de qua Do minus loquitur,habere poteſtatem iuriſdi ctionis,quantumcunque per illa verba non ſit ei data,& varijs modis intelligi hoc po teſt,opportunum videtur diſcutere modū, quo poteſtas iuriſdictionis eſt in eccleſia.

¶ Sciendum igitur eſt,ꝙ dupliciter poteſt intelligi eccle ſia ad literam cui peccatū fratris peccantis dicendū man dat Dominus,habere poteſtatē iuriſdictionis in foro exte riori,(de quo eſt ſermo.)iuxta duos modos, quibus de ec cleſia,quæ quoddā totum ſignificat, aliquid verificatur. Primò,ratione partis:ſecūdò, ratione ipſius totalitatis ſeu totius:Sicut de homine,qui etiā quoddā totū eſt, dicimus ꝙ videt,ꝙ audit,&c.& verificatur ratione partis : quia videt per oculū,audit per aurē,&c.& rurſus dicimus de eodem,ꝙ perfectiſsimū eſt animaliū,ꝙ eſt animal politi cum,& huiuſmodi:& verificatur ratione ipſius totius,vt patet.Et quidē ꝙ de eccleſia ratione partis,(puta capitis.) verificatur ꝙ habet poteſtatē iuriſdictionis ſoluendi & li gandi in foro exteriori,dubiū nō eſt:& ſic ſolū,(vt proba bitur amplius,)ad literā verificari poteſt ſermo Euāgelij, ꝙ eccleſia habeat poteſtatē.Quòd autē de eccleſia ratione ipſius totius hoc verificetur,multipliciter imaginari pōt. Primò accipiendo eccleſiā quaſi totū homogeneum,id eſt ſimilis naturæ per totū prout eccleſia eſt collectio fideliū: oēs enim fideles inquātū fideles,vnius ſunt naturæ.Et ſic eſſet ſenſus,ꝙ eccleſia,id eſt collectio fideliū,habet poteſta tem iuriſdictionis,&c.Et ſi in hoc ſenſu intelligatur, Hic eccleſiæ,ſequitur ꝙ cū in fide non ſit differentia ſexus & ſta tus,ꝙ eccleſia laicorū & fœminarū haberet iuriſdictionē in foro exteriori.Et tenet ſequela,tum quia oēs fideles ſunt eiuſdē naturæ:tum quia ſi cōtingat in aliqua eccleſia mo ri clericos oēs,remanet ibi verè eccleſia in hoc ſenſu, id eſt collectio fideliū:& cōſequenter ſecundū iſtā phantaſiam illa haberet poteſtatē excōicandi.Imò ſi bene cōſideretur ſumendo eccleſiā vt totū homogeneū:quoniā fides ſola eſt eius natura,accidit illi toti,ꝙ aliqua eius pars ſit ſtatus cle ricalis:quia in illo toto vt ſic poteſtas ponitur.Secūdo er go pōt intelligi,ſumēdo eccleſiā vt totū heterogeneum, id eſt diſsimilis naturæ:prout eccleſia cōſtat ex oibus mem bris officialibus,(puta Epiſcopo,Sacerdote,Diacono, vel alijs quomodolibet aſsignandis mēbris)hoc enim totū eſt quaſi corpus conſtans ex oculis,manibus,&c.Et ſic eſſet ſenſus,Dic eccleſiæ,id eſt cōuocationi integræ mēbrorum eccleſiæ.Et ſi in hoc ſenſu intelligatur,ꝙ ipſum totū rōne ſuæ totalitatis habet poteſtatē iuriſdictionis,obſtant tria, primò ꝙ æqualis poteſtas intenſiuè poneretur in qualibet eccleſia:qm̄ vna tantū poteſtas à Domino nominata eſt: & nō magis de vna q̃ de alia eccleſia,vt patet in litera,& ex antedictis.Secūdò,ꝙ eſſet maior intēſiuè poteſtas in ec cleſia,q̃ illa,Quodcūq; ligaueris ſuper terrā,&c.Et tenet ſequela:ꝙ poteſtas totius eccleſiæ rōne ſuæ totalitatis po nitur ſuperior,etiā reſpectu papatus.Falſitas autem conſe quentis patet etiā ex verbis Domini eadē verba replican tis,quæ Petro dixerat,ſcilicet,Quæcunq; ſolueritis ſuper terrā.Tertiò,ꝙ nō eſſet data à Chriſto immediatè,Matth. 18.quòd tamē eſt totū fundamētū iſtorū.Et tenet ſequela: quia tūc non erat inſtitutū ſacramentū ordinis:quod con ſtat eſſe inſtitutū ſimul cū euchariſtiæ ſacramēto,pridie q̃ Dominus pateretur.Nō igitur dedit Dominus tūc eccle ſiæ,id eſt cōitati Sacerdotū Diaconorū & Epiſcoporum (qui integrāt generale conciliū)poteſtatē iuriſdictionis:qa non erāt Sacerdotes,nec Diaconi,nec Epiſcopi, nec Cleri ci:nō enti autē nil datur. Et ſi dicatur,ꝙ Dominus tunc non dedit,ſed promiſit ſe daturū in illis verbis, Quæcūq; alligaueritis,&c.habeo intentū,ꝙ nullibi in ſacra Scriptu ra habetur,ꝙ Dominus per ſemetipſum immediatè eccle ſiæ cōitati poteſtatem iuriſdictionis dedit. Et ſi inſtetur: quia quod promiſit ſeruauit:patet reſpōſio,ꝙ nō promi ſit per ſemetipſum immediatè ſe daturū (vt patet in lite ra)& ideo nō oportet,ꝙ hoc obſeruauerit:ſatis namq; fe ciſſet promiſsioni ſuæ, ſicut in veritate de facto verifica uit illa verba ſua mediante Petro in vniuerſis eccleſijs.

Quia igitur de eccleſiæ cōmunitate quomodolibet ſu matur,non verificantur ratione ſuæ totalitatis verba Do mini,Matt.18.in quibus totū ſit fundamentū ex autorita te Scripturæ,tota aduerſariorū opinio ſtat in hoc, ꝙ com munitas eccleſiæ ratione ſuæ totalitatis habet poteſtatem immediatè à Domino:cōſequens eſt vt verba Domini ve rificentur de eccleſia ratione partis(puta capitis) vt prædi ctum eſt.Et propterea communis animi conceptio fideliū eſt,Dic eccleſiæ,id eſt Prælato eccleſiaſtico,ratione cuius eccleſia ipſam poteſtatem habet.

CAPVT VI.

Quomodo poteſt,(condeſcendendo multorum ſenſui,) intelligi quòd eccleſia ratione ſuæ totalitatis habere poteſt & ha bet quandoque poteſtatem aliquam iuriſdictionis.

OBSERVANDVM quoq; eſt,ne fal lamur,vidētes quandoq; autoritatē iuriſdi ctionis eccleſiaſticæ in eccleſia ratione ſuæ totalitatis:& ꝓpterea falſa iudicemus præ dicta.Nō enim docuimus aut docemus nō cōuenire eccleſiæ poteſtatē quandoque ratione ſuæ totali tatis,ſed ſic non eſſe datā ei a domino Ieſu Chriſto imme diatè per illa verba Matthæi.18.Nō nego enim,ꝙ Epiſcopi orientales conuenientes, poſsint ſimul quaſi vnū corpus & vnam autoritatē ex ſuis cōficere,ſe etiā ſingulos ſubij ciendo illi:& ſic illa poteſtas in toto illo corpore ratione ſuæ totalitatis exiſtēs,ſtatuet ſupra illas eccleſias,actuſque iuriſdictionis exercebit.Sed tū nihil poterit illa poteſtas, niſi quod ex poteſtatibus ſingulis & illatū ſubiectis con ſurgere poteſt.Propter quod ſi eſſet aliquid reſeruatū Ro mano pontifici,non poſſet poteſtas illa abſoluere ab illo.

Et ſimiliter oēs vniuerſi orbis Prælati,mortuo ſummo Pontifice vel ſine illo,ſi cōuenirēt cōicādo in vnū corpus & vnanimes in cōſtituēdo,cōſtituerēt in tota ſynodo illa poteſtatē vnā ſupra oēs eccleſias,his tū exceptis,quæ ſum mi Pōtifi.ſunt propria.Simili quoq; modo,quū Papa cū reliqs prælatis orbis cōciliū celebrādo ſimul cū eis conſti tuit,abſoluit damnat,&c.cōicando cū alijs,quaſi vnus ex eis facere videtur.In his enim omnibus & ſimilibus non eſt aliqua poteſtas immediatè data à Domino Ieſu Chri ſto ipſi cōitati primo : nec eſt aliqua extranea poteſtas à poteſtatibus partialibus ſed velut poteſtas totalis cōſur gens ex partialibus. Quemadmodum enim in natura libus inuenitur differre forma à forma, dupliciter; ſcilicet

vt vna forma ſeparata ab alia, vt forma ſolis à formis mixtorum, & vt forma totius à forma partis, vt humanitas ab anima hominis: ita poteſtas Papæ differt ab alijs primo modo: & poteſtas ſynodi differt ab his ex quib⁹ accumulatur, ſecūdo modo. Et iſta poteſtas in tota ſynodo per viam cōmunionis ſeu accumulationis in cōmuni à ſingulis partibus liberalius vel minus liberaliter, prout partib⁹ & precipuè principi videtur, qui nunq̃ totam ſuam autoritatem accumulare in communi intelligitur, ſed q̃tum ad illa tractāda expedit. In cuius ſignū non intelligitur, ſe ſubijcere ſynodi poteſtati coactiue, quātumcunq; ſtatutis ſynodi cōſentiat, cōmunibus eccleſiæ perſonis. Et ex hoc patet, ꝙ ſi tota eccleſia, ſecluſo Papa, aliquē præficeret curæ eccleſiæ, ille eſſet ſubditus Papæ, nec poſſet à caſu papali abſoluere: quod nō eſſet, ſi eccleſia haberet vniuerſalē & plenā poteſtatē immediatè à Chriſto ratione ſuæ totalitatis, ſecluſo Papa. Et ſimiliter Papa poteſt q̃tū eſt ex poteſtatis autoritate, tollere ſtatuta cōcilij generalis, etiā de cōſenſu & autoritate ſua facta: quod nō eſſet ſi eccleſia integra ratione ſuæ totalitatis haberet poteſtatem vniuerſalem & plenā à Dño Ieſu Chriſto. Ex omnibus autem dictis euulſam iam eſſe radicem ex iure diuino opinatam poteſtatis eccleſiæ ſupra Papam, liquidò apparet.

TRACTATVS SECVNDI

Apologiæ ſecunda pars in nouem & viginti capita diuiſa.

SVMMARIVM.

IN NOVEM ET VIGINTI CAPITA

Apologiæ ſecundæ de comparata autoritate Papæ & Concilij.

T SIC CVM VTRIVSQVE Iuris, naturalis ſcilicet & diuini fundamentum ademptum ſit, ad ſingula obiecta deſcendendum eſt.

CAPVT PRIMVM.

IXI IN CAPITE Tertio illius libelli Dominum ordinaſſe ſic eccleſiæ regimen, vt Petrum ſummum Pontificem inſtituerit, à quo via ordinaria in reliquum eccleſiæ poteſtas deriuaret: & quòd ipſe Dominus via præuentionis gratuitæ Apoſtolis alijs poteſtatem dedit.

OBIICITVR CONTRA, In eccleſia fuit poteſtas electiua Papæ, antequam Petrus fuerit Papa: ergo, cum maiori apparentia diceretur, Chriſtum cum fecit Petrum ſummū Pont. præueniſſe eccleſiam: & id ex gratia Petro contuliſſe qđ eccleſia potuiſſet ordinare ex Chriſti inſtitutione, quàm quòd præuenerit Petrū, dando Apoſtolis poteſtatem. Antecedens probatur: quia poteſtas electiua eſt in eccleſia à Chriſto. Matth. 18. &c.

RESPONDEO, Quòd aſſumptum eſt falſum: nam, cùm electio Papæ ſit vicarij principis electio, & ordinariè electio vicarij vniuſcuiuſq; principis viui & præſentis ſpectet ad ipſum principem: conſequens eſt, vt cum Dominus vſq; in diem aſcēſionis vt princeps præſens fuerit in eccleſia, ad ipſum ordinariè ſpectabat tūc electio ſui vicarij. Nec vnquam inuenitur ꝙ in Matth. 18. nec alibi Dominus dederit eccleſiæ ius eligendi ſuū vicarium ipſo præſente. Vnde Dominus non præueniēdo, ſed inſtituēdo & exequendo quod promiſerat Matth. 16. Tibi dabo claues regni cœlorum, &c. & Io. 10. Fiet vnum ouile & vnus paſtor, Petrum Papam & papatum ſimul inſtituit. Rurſus, (vt per antedicta patet,) Matt. 18. poteſtas electiua Papæ non eſt data eccleſiæ. Quomodo autem & vnde poteſtas electiua Papæ ſit in eccleſia, inferius in c. 22. dicetur.

¶ Et aduerte hîc, ꝙ præuētio quam ego dixi, ſuper ipſius eccleſiæ & Sanctorum determinatione fundatur. Quòd enim à Petro ordinariè poteſtas in reliquum eccleſiæ corpus deriuanda ſit, Leo in cap. ita Dominus, diſtin. 19. manifeſtat. Quòd etiā Dominus ipſum ordinaria via inſtituerit, ex hoc quòd non ipſum ſolum, ſed in ipſo omnes ſucceſſores ſuos inſtituit habetur: hoc enim ſtatuentis, non præuenientis eſt: ſicut per oppoſitum, quia reliquos Apoſtolos in proprijs tantùm perſonis, & non in ſucceſſoribus ſuis legatos vniuerſales fecit, ad præuentionem gratuitam ſpectat. Hæc enim eccleſia fatetur, Petri ſolius ſucceſſorem vniuerſali poteſtate cognoſcens. Et per hoc etiam patet non fuiſſe in eccleſia ante inſtitutum Petrum papā, poteſtatem electiuam Papæ. Nam tantam poteſtatem habet nunc quantam tūc: quum Papa non poſſit illā auferre, &

Dominus qui instituendo dederat, eam statim non dimispuerit præueniendo secundum illos in institutione Petri. Quemadmodum igitur poterat tunc quemlibet alium Episcopum in Papam eligere, ita mortuo Petro qui ex gratia factus fuerat à principe, potest alium Episcopum, quàm Romanum Papam instituere. Et sic Ro. pontifex recognoscere debet se prælatum cæteris ab ecclesia, hoc illi concedente, non auferẽdo saltem: cuius tamen oppositum docet Pelagius in capit. quamuis. distinct. 21. Sancta Ro. ecclesia catholica & apostolica, nullis synodochis cõstitutis cæteris ecclesijs prælata est, sed euangelica voce Domini & Saluatoris primatum obtinuit.

¶ Amplius, Si Dominus immediatè dedit hanc potestatem electiuam Papæ vniuersali ecclesię, qua præsumptione clerus Romanus & populus eius, &c. vsurpauerunt sibi hanc potestatem electiuam Papæ tanto tempore antequam institutum aut approbatum fuerit per generale concilium de electoribus: qua conscientia tot sancti viri electionem toti ecclesiæ à Christo commissam irrequisitis alijs à paucissimis tractauerunt, fecerunt, acceptauerunt, exercuerunt. Sed de his latior erit sermo: hæc autem dicta sunt ad ostendendam falsitatem assumpti in hac obiectione.

CAPVT II.

DIXI in cap. 4. eiusdem, quòd præualuisset sententia Io. &c. Sed obiectio contradictionis propriè in cap. 13. tractabitur.

DIXI in c. 5. eiusdem, Papam esse caput ecclesiæ vniuersalis, non solum singulorum membrorum, vt inimici veritatis glossant.

OBIICITVR contra hoc dupliciter. Primò, Quia falsum est Papam esse caput ecclesiæ vniuersalis collectiuè sumptæ. Tamen, quoniam ecclesia non est Petri, sed Christi: iuxta illud Matth. 16. Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, non tuam. Tum quia Papa est minister ecclesiæ, non Dominus: ecclesia autem est cui ministratur: ac per hoc maior: iuxta dictum Saluatoris, Maior est qui recumbit, quàm qui ministrat. Tum quia omnes autoritates dicentes Papam esse caput ecclesiæ, intelliguntur de ecclesia pro singulis ecclesijs particularibus, respectu quorum est caput ministeriale, & non pro tota ecclesia collectiuè.

¶ Secundò, Quia licet concedatur Petrum esse caput ministeriale etiam totius ecclesiæ vniuersalis: non tamẽ oportet omnem proprietatem capitis in eo saluari: & specialiter superioritatem in autoritate respectu totius residui. Et hoc præcipuè, quia tota ecclesia non dicitur corpus Petri, sed corpus Christi: vt patet ad Roma. 12. Et confirmatur hoc quia Rex dicitur caput regni, non tamen propterea est regno congregato superior, sed qualibet eius parte.

RESPONDEO. Et ad primã quidem probationem primam, quòd ecclesiam non esse Petri, sed Christi, non arguit Petrum non esse caput eius: sed Petrum non esse caput illius ex se, sed loco Christi: vt patet. Ad secũdam verò probationem, quòd Petrum esse ministrum ecclesię, vt cui ministrat, non est esse inferiorem potestate, sed exercitio: vnde ipse Dominus de seipso dicit, quòd venit ministrare, & Papa vocat se seruum seruorum Dei: & sic est in veritate. Ecclesiam autem esse maiorem Papa vt finis est maior eo quod est ad finem, verificatur quòd est esse melius: in his enim, quæ non mole magna sunt, idẽ est maius quod melius secundum Augu. papatus siquidem est propter ecclesiam, & non econtrario. Vnde ex hoc, quòd Papa non est Dominus, sed minister, & ecclesia maior bonitate & nobilitate, nihil habetur contra potestatem capitis contra quam tenditur. Ad glossam demum communem, dicitur quòd licet multæ autoritates possent sic glossari, non omnes tamẽ sunt illius capaces: vt in libro ostensum est.

¶ Ad secundum autem dicitur, quòd ecclesiam non esse corpus Petri, sed Christi, verum est: quia Christus non solum caput mysticum eius, sed mysticum suppositũ ipsius est: vt patet ad Ephe. 1. Vbi de Christo duo dicũtur quòd est caput ecclesiæ, & quòd ecclesia est corpus eius. Et primæ ad Cor. 12. expressè dicitur. Sicut enim vnum corpus est, & multa membra habet, omnia autem membra corporis cùm sint multa, vnũ tamen corpus sunt: ita & Christus. Ex hoc autem, quòd ecclesia est corpus Christi & nõ Petri, non sequitur quòd Petrus non sit caput loco Christi, sed quòd Petrus non ille qui operatur per membra huius corporis, sed Christus, qui per Petrum & cæteros operatur. Et similiter nõ sequitur, quòd illud caput loco Christi non sit superius autoritate residuo corporis Christi, vt manifestè liquet. Ad confirmationem dicitur dupliciter. Primò quòd nullus dicit, quòd ex esse qualitercunque caput alicuius multitudinis, sequatur potestas iurisdictionis super illa multitudine, cùm multipliciter aliquid possit dici caput alterius metaphoricè. Papa autem est sic caput, quòd est Pastor. Episcopus, & rector totius ecclesiæ, & non solùm singularum: vt autoritatibus & ratione ibi probatum est. Dicitur secundò, quòd sicut Rex est caput regni, ita superior eo & propterea rex qui dependet à regno collectiuè, non est caput illius: & ideo non est superior eo, sed singulis partibus. Rex autem qui etiã à regno collectiuè non dependent (vt est Rex regum) est caput etiã totius congregati, & superior eo. Vnde arguere ab esse caput in Rege dependente à regno, ad esse caput in Papa, nõ est rectum: eo quòd Papa non dependet à regno ecclesiæ, nec vices ecclesiæ gerit sicut Rex talis vices regni: sed solius Iesu Christi vicarius est.

CAPVT III.

DIXI in eodem capitul. 6. quòd potestas electiua ipsius Papæ, in Papæ potestate est. Sed quia in capitul. 22. latius tractatur, ibidem obiecta soluentur.

DIXI in eodem capit. 6. quòd non est maioris autoritatis concilium autorizatum à Papa, quàm ipse Papa.

OBIICITVR CONTRA, Primò ex glossa in cap. legimus. 93. distinct. Statuta concilij generalis præiudicant statutis Papæ, si contradicant.

¶ Secundò, quia constitutio Calcedonensis concilij præualuit reclamationi Leonis de Constantinopolitana sede: vt patet in cap. antiqua. de priuilegijs. & 22. di. renouãtes.

¶ Tertiò, quia consuetudo generalis ecclesiæ pontificale statutum abrogat.

RESPONDEO. Et de glossa primo dico, quòd ipsamet non assertiuè dicit illam sententiam, sed argumentum ad illam dicit: vt patet etiam ex seipsa in capit. nemo q. 9. ad quam se remittit.

¶ Secundò dicitur, quòd verificatur de statuto concilij superuenientis statuto Papæ: quoniam quemadmodum ipsemet Papa ius condendo priori contrarium, illud tollit (vt patet in cap. licet in sexto) ita etiam concilij autorizati à Papa constitutio, Papæ cõstitutionem priorem contrariam tollit.

¶ De vigore autem concilij circa sedem Constantinopolitanam, dicitur quòd non concludit superioritatem concilij supra Papam, sed tolerantiam Papæ. Videmus enim continuè prælatos cedere multitudini magnatum: quamuis si potestate vti vellent, compescere possent. Quamuis de reclamatione Leonis nihil in capitulis illis habeatur, imò ibi humilis est loquutio dicentium, petimus, &c.

¶ De vi autem consuetudinis vniuersalis dicitur, quòd si hoc concluderet ecclesiam supra Papam: concluderet etiã ecclesiam supra seipsam ecclesiam: quoniam etiam statutũ vniuersalis ecclesiæ, generalis consuetudo abrogat: vnde abrogatio istiusmodi non fit potestatiuè, sed executiuè ex parte ecclesiæ, & negatiue ex parte principis: quia scilicet non cogit.

CAPVT IIII.

DIXI In eodem sexto capit. quòd, si ecclesia, hoc est communitas ecclesiæ, secluso Papa, haberet potestatem supra Papam, quòd ecclesiæ regimen esset democraticum, seu populare: in quo tota autoritas apud nullum residet, sed in tota communitate.

OBIICITVR Contra sequelam: quia non dicitur regimen regale, in quo sit vnicus toto residuo superior: quia tunc non esset in ciuilibus aliquod regimen regale: sed quia est vnicus, qui totius populi vices gerit quolibet particulari superior.

RESPONDEO, Quod sequela est optima formaliter intellectis terminis: quia, si in tota communitate sola est autoritas: ergo vt sic constituit regimen populare: quãuis inquantum aliquem vnum præficit, constituat aliam

spe-

speciem regiminis. Rursus sequela est optima de supremo regimine ecclesiæ de quo est quæstio: quoniã, si in tota communitate & sola est vniuersalis ecclesiæ potestas, summum regimẽ, summũmq; tribunal eiusdem, ad quod omnia resoluenda sunt, esset populare (vt patet) quicquid esset de regimine medio per vnũ. Vnde, si in regno aliquo populus est supra regem, manifestè sequitur, & ꝙ communitas populi vt sic regimen est populare, & quod summũ tribunal est populare: quamuis exerceat per aliam regiminis speciem (puta per regale) supra alios iurisdictionẽ suam communiter. Nihil igitur obstãt obiecta dictis: quoniam cum regimine regali medio, stat supremum populare, de quo est quæstio, & formalis sermo.

CAPVT V.

DIXI In cap. septimo, probãdo, ꝙ Papa esset supra communitatẽ totius reliquæ ecclesiæ, ex illa autoritate, Pasce oues meas, &c. ꝙ Papa est pastor vniuersalis ecclesiæ, & non solùm singularum ouium.

OBIICITVR Respondendo dupliciter. Primò per interemptionem negãdo hoc sc̃do per limitationẽ, ꝙ Papa est pastor totius ecclesię quantũ ad administrationẽ pabuli spiritualis verbi Dei & sacramentorũ. Hæc enim non exercentur per communitatem, sicut actus iuridici.

RESPONDEO, Et negatio quidem irrationabilis inferius in septuagesimo ca. rõne mõstrabitur: nũc autoritate inducta ostenditur. Quũ Dominus dicit, Pasce oues meas, illimitatè admittitur: ergo non est limitandum ad singulas & non omnes, vt negatio ista limitat: nã singulæ & omnes suæ oues sunt. Secunda autem responsio aut nihil dicit, aut seipsam interimit. Nã dupliciter potest intelligi cõcessum: ꝙ Papa est pastor totius ecclesiæ quãtum ad ministrandum verbum Dei & sacramẽta. primò autoritatiuè: secundò ministerialiter, respectu totius ecclesiæ. Si autoritatiuè, ergo ipse verè superior tota ecclesiæ cõmunitate est: nã autoritatiuè pascere verbo Dei & sacramentis, est actus superioris absolutè respectu illius, qui sic pascitur, vt patet inductiuè: & sic responsio interimit seipsam. Si autem ministerialiter, ergo non habet Papa ex se in pascendo plus q̃ in actibus iuridicis: potest siquidẽ & actus iuridicos oẽs vt minister ecclesiæ cõmunitatis apud istos: & sic responsio nihil dicit. Est ergo Papa verè pastor autoritatiuè vniuersalis ecclesiæ & singularum personarum eius in iudicio & iustitia & verbo Dei, &c. vice illius qui pascit omnes in innocentia cordis.

CAPVT VI.

DIXI in eodem septimo ca. ex illa autoritate. Fiet vnum ouile & vnus pastor, ꝙ Papa est pastor illius ouilis, & non econuerso.

OBIICITVR, Quòd Christus dixit Petro, Pasce oues meas, non tuas: & ꝙ Christus dedit potestatem ouili supra pastorem.

RESPONDEO, Quòd Petrũ esse pastorẽ ouiũ non suarum, sed Christi, concludit ipsum esse pastorẽ non ex se, neq; loco ecclesiæ cõmunitatis: vt obijcientes dicũt: quoniam oues nec sunt Petri, nec sunt communitatis ecclesiæ, sed loco Iesu Christi, cuius solius sunt oues propriè. Vnde ex hoc nihil aliud habetur, nisi ꝙ Petrus præest ouili non suo, sed Christi: nõ ex se, sed loco Christi. Quod autem additur, Christum dedisse autoritatem ouili supra pastorem, voluntariè dicitur, & ipsis verbis Domini dissonat & repugnat. Dissonat quidem, quia ouile illius pastoris ecclesiam constituit. regulare est autem vt pastor præsit ouili, & non econtra. Repugnat autem vt ibidẽ deductum est: quia non fieret vnus pastor iuxta verbum Domini, sed duo: scilicet Petrus & ipsum ouile. Et, quia de Petro voce Domini constat dicentis, Pasce oues meas, & quòd vnus tantùm sit, eiusdem autoritate Domini patet: cõsequẽs est vt alter pastor fictus sit contra Dñi sentẽtiã.

CAPVT VII.

DIXI in eodem septimo ca. ꝙ non minus Papa est episcopus ecclesiæ catholicæ, quam quilibet episcopus suæ ecclesiæ: ex hac propositione inferendo superioritatem eius super ecclesiam catholicam & nõ solùm super singula membra, sicut est in alijs episcopis respectu suarum ecclesiarum.

OBIICITVR contra similitudinem. Tum quia episcopus particularis gerit vices vniuersalis ecclesiæ: quę est supra suam communitatem. Tum quia ecclesia particularis cui præficitur episcopus, habet superiorem in terris, qui præficit illum episcopum.

RESPONDEO. Et primò, ꝙ ratio nõ fundatur super similitudine: sed super proprietate huius sententiæ, Papa est eps̃ ecclesiæ catholicæ: q̃uis declaretur ex simili, imò eadẽ rõne in alijs episcopis, Ambro. est episcopus ecclesiæ Mediolanen. &c. Vnde, cũ ex ista propositione formaliter intellecta, Papa est episcopus ecclesiæ catholicæ, sequitur ipsum esse episcopum communitatis ecclesiæ: satis habetur intentum.

¶ Obiecta autem afferunt dissimilitudinem. in non vt causa. nam in eo, quod est esse Episcopum catholicæ vel talis ecclesiæ, potest considerari quid importet esse episcopum, & potest cõsiderari à quo fiat episcopus. Et obiecta quidẽ procedunt considerando à quo fiat, vel fieri debeat episcopus: ratio autẽ procedit considerando quid est esse episcopũ. Constat autem, ꝙ ad iudicandum de naturis rerum, causa formalis & quod quid est cõcludit efficaciter vndecunq; fiant effectiuè: siue enim homo fiat à Deo, vt Adam, siue ab alio homine, vt nos: vnius naturæ sumus. Et similiter siue eps̃ sit à Papa, siue ab vniuersali ecclesia, siue habeat superiorẽ, siue non: vnius naturæ est, inquantum episcopus: q̃uis alterius naturæ sit, inquantũ subditus. Vnde vt vnico verbo dicatur, ratio de episcopo, vt sic loquitur: obiectiones autẽ de episcopo, inquantũ subditus alteri & alterius & ab altero. Propter quod cũ Papa sit verè episcopus ecclesiæ catholicæ, sequitur, vt ibidẽ dixit, ꝙ est primò episcopus ipsius ecclesiæ catholicæ, & secundario singulariũ. Tamen quia non minus est ipse catholicæ ecclesiæ episcopus, q̃ Ambros. episcopus ecclesiæ Mediola. esset enim longè minus, si nõ esset episcopus totius, sed singulorum membrorũ tãtùm. Tum quia actus proprius episcopi, qui est superintẽdere, primò fertur super bono ipsius catholicæ ecclesiæ, & secundariò super bono singulorum: vt patet ex hoc, ꝙ Papa ad hoc tenetur sub peccato mortali ex hoc ꝙ est Papa: constat autem potestates per actus proprios cognosci. Nec ad hoc video rñsionẽ: nisi diceretur ꝙ Papa habet hunc actũ, inquantũ gerit vices vniuersalis ecclesiæ, cui primò conuenit iste actus, & ex eius cõmissione conuenit Papæ. Sed hæc rñsio potest dupliciter intelligi. Primò, ꝙ Papa habeat hunc actũ dependenter ab ecclesia: sicut Rex creatus à regno. & in hoc sensu falsa est: quia sic Papa esset vicarius ecclesiæ, & non immediatè ipsius Iesu Christi: ꝙ demõstratum est esse falsum, & amplius monstrabitur. Secũdò potest intelligi, ꝙ Papa habet hunc actũ ex suo officio: supplendo id, quod ecclesiæ conueniret, si non esset subdita. Et in hoc sensu est vera responsio: sed nihil obstat rationi, vt patet.

CAPVT VIII.

DIXI in eodem septimo ca. ꝙ Papa habet supremam potestatẽ in ecclesia Dei: & ex hoc deduxi ipsum esse supra vniuersalem ecclesiã.

OBIICITVR glossando, primò, ꝙ potestas Papæ dicitur suprema respectu potestatum particularium, non autem respectu potestatis cõmunitatis totius ecclesiæ.

¶ Dicitur secundò, ꝙ ex hoc ꝙ ponitur suprema potestas in Papa, & suprema potestas in ecclesia, non sequitur ꝙ sint duæ supremæ potestates in ecclesia Dei: quia potestas Papæ est propter ecclesiam: iuxta illud, Posuit vos Deus regere ecclesiam. vbi autem vnum propter alterum, ibi vnum tantum: vt patet in Topicis.

RESPONDEO, Et glossa quidẽ allata repellitur ex magna differẽtia inter secundũ quid & simpliciter. De Papa asseritur simpliciter, ꝙ habet supremã potestatem in ecclesia Dei, vt patet in tex. allegato ibi. glossa autẽ ponit Papam habere potestatem supremam secũdum quid, quia in respectu ad aliquas, & non ad omnes potestates in ecclesia Dei. Repellitur quoque ex literali expositione illius superlatiui supremam: potest enim exponi negatiuè & positiuè, id est non habens superiorem, & omni alia superior. & vtroque modo repugnat glossæ illi.

¶ Quod autem obijcitur sequelę, nihil est: quoniã si communitas ecclesiæ est tantæ potestatis, ꝙ Papa subest ei, oportet ꝙ obiectũ propriũ potestatis ecclesiæ & obiectũ proprium potestatis Papæ se habeant secundum supra & sub proportionaliter, sicut ipsæ potestates. Et hoc etiã est manifestum, ex eo, ꝙ commune bonum ecclesiæ totius est proprium obiectũ potestatis cõmunitatis ecclesiæ bonũ autẽ singulorũ est propriũ obiectũ potestate Papæ, cõsequenter loquendo: quia potestas sua propria secundũ illos

eſt primò reſpectu ſingulorum:& reſpectu boni cõmunis totius,Papa non intromittit ſe niſi vt vtens poteſtate eccleſiæ,vt inſtrumentum illius eſſent ergo veriſsimæ duæ poteſtates ſupremæ,& ſubordinatæ ſimul: quod eſt ridiculum.

¶ Ad id verò quod dicitur,Poteſtas Papæ eſt propter eccleſiam.dicitur ꝙ ſecundum veritatem eſt verum:& nihil iuuat ſed ſecundum hypotheſim eorum non eſſet propter eccleſiã eodem modo formaliter ſumptam propter ꝗ eſſet poteſtas illa eccleſiæ:quia iſta propter eccleſiam collectiuè,illa verò propter eccleſiam diſtributiuè.Vnde cum regula ex vnitate obiecti non obſtet,& poteſtas non ſit propter poteſtatem,ſed ſub poteſtate:nõ video quomodo obſtet regula Topica.

CAPVT IX.

DIXI in eodem ſeptimo ca.ꝙ Papa eſt proximus & immediatus vicarius Chriſti:ergo nullam habet in terris poteſtatem priorem ſe: & inde intuli,eccleſiam non habere immediatè ordinariam autoritatem à Chriſto, & Papam non mediante eccleſia habere autoritatem,&c.

OBIICITVR Gloſſando,ꝙ Papa dicitur immediatus vicarius Chriſti:quia poteſtas vicariatus ſui eſt immediatè inſtituta à Chriſto & eccleſiæ collata:& nõ propterea ꝙ habeat à Chriſto nõ mediante eccleſia.ita ꝙ Papa eſt immediatus vicarius Chriſti,ſicut apud Apoſtolũ Reges ſunt miniſtri Dei in vindictam malefactorum:qui tamen mediante populo fiunt.

RESPONDEO, Et gloſſa quidem repellitur ex differentia inter medium in inſtituendo principatũ:& medium in principando:differunt enim hæc ſicut cælum & terra.Et eſſe immediatum vel mediatum vicariũ non attenditur ſecundum inſtitutionem ſolam,ſed ſecundum ipſum principaliter. Declaro ſingula breuitatis cã in exẽplis,Chriſtus inſtituit abſq; medio poteſtatem epiſcopalẽ & ſacerdotalem,inſtituit mediante eccleſia poteſtatẽ ordinum minorum,& ſubdiaconatus ſecundũ aliquos:in iſtis eſt medium in inſtituendo,in illis non.Papa inſtituit legatum,qui committit vices ſuas alteri: legatus principatur ſub Papa abſq; medio:vicarius autem legati cum medio in principando:dependet enim principari huius à principatu legati,& non ſola electio ipſius.Ex his autem liquet quale medium negatur quum abſolutè dicitur aliquis immediatus vicarius alicuius principis:ꝙ ſcilicet negatẽ medium in principando,vt patet inductiuè.Vnde cum Papa abſolutè & abſq; limitatione aliqua aſſeratur proximus & immediatus Chriſti vicarius,negatur medius principatus inter Chriſtũ & Papam inferior Chriſto & ſuperior Papa,cuius vices gerit Papa.Si enim medius principatus talis eſt,vt iſti concedunt,ponentes eccleſiæ totius cõmunitatem eſſe talem principatum,licet Papa poſſet dici vicarius Chriſti:nõ tamẽ poteſt verè dici ſimpliciter & abſolutè immediatus vicarius Chriſti:ſed immediatè vicarius eccleſiæ,& mediate ipſius Chriſti. Immediatio autem inſtitutionis poteſtatis Papæ à Chriſto, non facit ipſum Papam Chriſti vicarium immediatum,niſi ſecundum quid,ſcilicet ſecundum poteſtatis ſuæ inſtitutionem ſic enim quilibet epiſcopus poteſt dici immediatus vicarius Chriſti:quia cuiuslibet poteſtas immediatè eſt inſtituta à Chriſto.Conſtat autem,quòd aliud intendit determinatio eccleſiæ & Sancti patres, cùm aſſeritur Papam immediatum eſſe vicarium Chriſti. Vnde ratio ſtat in ſuo robore.

¶ Ad id verò quod additur de ſin[illegible] in Regibus,dicitur, quòd non dicuntur proximi & immediatè miniſtri Dei: ſed vices multitudinis gerendo,Dei miniſtri proculdubio ſunt.Longè autem aliter eſt de Papa,qui non gerit vices multitudinis,ſed Ieſu Chriſti, Et ſcito, quòd inter Regẽ creatum à populo, vt Saul: vt ſtando in naturali iure fit: & regem datum à Deo, vt Dauid: & Papam factum à Chriſto,vt Petrus:& Papam electum ab eccleſia,vt reliqui:tanta eſt in repræſentando populum differentia, quòd Rex tam creatus à populo,quam datus à Deo, populum & eius poteſtatem repræſentat:licet nanque in fieri differant inter ſe,quia alter à populo,alter à Deo præficitur:in natura tamen officij & poteſtatis nõ diſtinguũtur. Nam quemadmodum organum naturale, puta manus: (ſi fit à Deo miraculoſe) perinde eſt ac ſi eſſet à natura ita organũ politicũ puta rex:cũ eſt adeo perinde eſt ac ſi eſſet à populo.& propterea eius poteſtatẽ vtroq; modo factus repræſentat & exercet: illiúſq; vices gerere dicitur, & non Dei immediatè.Papa autẽ ſiue à Chriſto immediatè, ſiue miniſterio eccleſiæ mediante factus,eiuſdem etiam eſt naturæ & poteſtatis:& non repræſentat poteſtatem populi eccleſiaſtici,nec ipſum:ſed dominum Ieſum Chriſtum immediatè,& illius ſolius vices gerit immediatè. Et ratio diuerſitatis in rege & Papa eſt:quia poteſtas regia naturali iure eſt in populo primò, & ex populo deriuatur ad Regem:poteſtas autem papalis ſupra naturam eſt, & diuino iure in perſona vnica, non in communitate primò eſt:ſtatuente Chriſto, Ioan.10.formam ſupremi eccleſiaſtici Regis in vnica perſona,cùm dixit,Alias oues habeo, & illas oportet me adducere:& fiet vnum ouile,& vnus paſtor:& determinante eodem talem formam ad perſonam Petri in ſua perpetua ſucceſsione,Ioan.vlt.cùm dixit illi,Paſce oues meas.Vnde Papa ſolius Chriſti vicarius eſt,& non eccleſiæ.& propterea diffinitum eſt per eccleſiam,quòd Papa in beato Petro officium ſuum vniuerſale ſuſcepit,vt patet ex allatis in libello,&c.

CAPVT X.

DIXI IN eodem ſeptimo capit.concluſionem hanc,Papæ poteſtas eſt ſupra eccleſiam vniuerſalem & concilium generale,vt diſtinguitur contra Papam.

OBIICITVR primo autoritate Auguſt.in epiſtola ad Glorium Eleutium, Felicem Grammaticum,&c.quæ inter Epiſtolas eſt 162.vbi loquens de depoſitione Cæciliani Carthagiñ.epiſcopi,dicit,Ecce putemus illos epiſcopos qui Romæ iudicarunt, non bonos iudices fuiſſe: reſtabat adhuc plenarium eccleſiæ vniuerſale concilium,vbi etiam cum ipſis iudicibus cauſa poſſet agitari:vt ſi malè iudicaſſe conuicti eſſent, eorum ſententiæ ſoluerentur,&c.Et inter Epiſcopos Romę iudicantes,comprehendit Melchiadem Papam: vt patet ex epiſtola illa. Ex quibus verbis manifeſtè ſequitur, quòd à Papa & cõcilio ſimul particulari poteſt appellari ad concilium vniuerſale,& ſententia eiuſdem ſolui.

¶ Secundò, autoritate octauæ ſynodi, canone 21.cuius pars habetur 22.diſtinct.in capitul. diffinimus. vbi dicitur, Vniuerſalis ſynodus cum conuenienti reuerentia, quamlibet quæſtionem de Rom.ſede exortam audire tenetur, & in ea proficere: non tamen audacter ſententiam in Romanum pontificem dicere. Ex quo patet quòd liceat omnem quæſtionem de Romana ſede diffinire habeat ſynodus:id tamen cum reuerentia propter illius eminentiam facere debet.

¶ Tertiò, autoritate Damaſi Papæ, quæ ponitur inter epiſtolas Ambroſij,epiſtola 72.vbi Damaſus dicit reſpõdendo,Cùm huiuſmodi fuerit concilij Capuenſis iudicium,vt finitimi Bonoſo atque eius accuſatoribus iudices tribuerint,aduertimus quòd nobis iudicandi forma competere non poſſet.nam ſi integra eſſet hodie ſynodus, rectè de his quæ veſtrorum ſcriptorum comprehendit ſeries,decerneremus.Veſtrum eſt igitur, qui hoc recepiſtis iudicium,ſententiam ferre:vicem enim ſynodi recepiſtis, quos ad examinãdum ſynodus elegit.Et infrà,Vos enim, vt ſcripſimus,totius ſynodi vice Dei decernitis:nos quaſi ex ſynodi autoritate iudicare non conuenit. Ex quibus manifeſtè patet primò quòd Papa dicit ſe non poſſe de illa cauſa cognoſcere,de qua poſſet,ſi ſynodus adhuc eſſet integra, id eſt, nihil commiſiſſet. Secundò, quòd Papa confitetur non ſolum concilium eſſe eo in iudicando ſuperius,ſed etiam deputatos per concilium,in ea cauſa in qua deputati ſunt.

¶ Quarto,autoritate canonis in capitul.ſi duo.diſtinct. 79.vbi dicitur,quòd ſi duo contendunt de papatu,concilium eſt iudex:ergo habet ſuperioritatem in vtrũque:nullus enim eſt alterius iudex ordinarius,quin ſit iuriſdictione ſuperior.

¶ Quintò,ratione,Papa & reliqui prælati quicquid iudicant,&c.faciũt vt miniſtri eccleſiæ,non ſolùm finaliter (id eſt, propter eccleſiam) ſed effectiuè autoritate eccleſiæ: ergo in eccleſia eſt primò autoritas.Antecedens probatur: quia agere dicuntur ſecundum intentionẽ eccleſiæ. Sequela autem eſt manifeſta:& cõfirmatur,quia ſuffragia,quibus priuatur excommunicatus,& indulgentiæ non ſunt prælatorum,ſed eccleſiæ. Et confirmatur iterum:quia ſicut Deus condens humanum genus,dedit poteſtatem regiminis ciuilis ad finem naturalem:non vni,ſed communitati,&c,ita regenerans idem ad finem ſupernaturalem,

dedit potest item spiritualis regiminis ad illum finē communitati ecclesię,&c.Et sicut quandoq; prouidit populo, dando principem,vt Moysem:ita prouidit Ecclesiæ,dando Petrum. Et confirmatur tertiò:quia aliter politia ecclesiastica non esset ita bene ordinata sicut ciuilis:nā ista potest prouidere sibi, principe potestate abutente in destructionem:ecclesia autem non posset,si nō esset superior Papa. Et confirmatur quartò:quia ipse Papa esset miserabilior cæteris,si à malo compesci non posset. Et cōfirmatur quintò:quia Papa est ecclesię filius,ac per hoc subditus. Antecedens patet ex Ambros.in libro de Symbolo, Non habebit ibi Deum patrem, qui noluit habere ecclesiam matrem. Sequela patet Prouerb.10.Stultus despicit matrem suam.

¶ Sextò etiam ratione, Si Papa habet potestatem super totum residuum ecclesiæ collectiuæ,ergo potest aliquem actum iurisdictionis in illud totum etiam inuitum exercere:sed hoc est falsum:quia non potest illud totum excōmunicare aut interdicere:nec ad aliquid ipso renitente obligare:vt patet per illud August.Leges instituuntur cùm promulgantur:firmantur cùm moribus vtentium cōprobantur.dist.4.cap.in istis.

¶ Septimò:quia potestas ecclesiastica prius tempore est in ecclesia,quàm in aliquo summo Ponti.quia illa fuit instituta & ecclesiæ collata Matth.18.ista autem Ioan.vlti. Petro data est.Et ideo si Christus Petrum papam non instituisset,potuisset hoc ecclesia facere:committendo ei suā potestatem:nec potuisset illam ab eo auferre nisi ex causa rationabili:sicut populus potest respectu Regis.

RESPONDEO, Ex autoritate illa Augustini non sequitur concilium esse supra Papam,sed dupliciter argumentum ex illa deficit. Primò:quia æquiuocat de concilio.nam quæstio nostra est de concilio distincto contra Papam,seu secluso Papa,quod est concilium acephalum,Augu.autem loquitur de vniuersali concilio cū Papa,vt patet ex hoc,quòd ponit præsentiam iudicum,id est episcoporum,qui iudicauerant.Constat autem quòd non licet arguere à concilio,ad conciliū acephalum. Secundò deficit:quia ex hoc,quòd restabat refugiū conciliȷ vniuersalis,infertur superioritas:est enim hîc sophisma consequentis.Potest enim recursus iste haberi propter multas causas,scilicet exclusionem suspitionis, pleniorem discussionem, maiorem sapientiam, personalem tractatum & quicquid eiusmodi est:vt patet ex continua consuetudine appellantium ad eundem iudicem (puta Papam) plenius informandum,& causam per alios tractaturum iudices, &c. Et hoc consonat literali sensui Augustini:vbi propter præsentiam omnium prælatorum potuisset causa ita discuti,vt etiam iudices qui primò in partibus,& qui secundò Romæ iudicarunt,personaliter præsentes rationes iudiciȷ conferre potuissent,& vniuersali omnium iudicio decerni,& etiam dissolui prius maleiudicatum.Ad nihil enim horum exigitur maior autoritas intensiuè,quàm Papæ:sed sua sufficit cum maiori discussione, sapientia, &c. vt quotidie videmus.Est etiam cum his omnibus in concilio vniuersali maior autoritas extensiuè, & maior solennitas iudiciȷ:quæ omnia sententiam eius omni exceptione maiorem reddere videntur.

¶ Ad secundā ex autoritate octauæ synodi,dicitur quòd malè exponuntur verba synodi,dicēdo quòd synodus negat modum iudicandi Papam (scilicet audacter) & non iudicium ipsum.Et quòd hæc expositio sit mala, probatur:quia ly Audacter,aut importat vitium audaciæ, aut importat autoritatem,Si primum,cùm illud sit vitādum respectu cuiuscunque,& non solùm respectu Papæ, ridicula esset decisio synodi,q ipsa non debet vitiosè, vel ex passione iudicare Papam,&c.si secundum haberetur contrarium expositionis allatæ. Vnde literalis sensus est, q dicere sententiam in Romanum pontificem est audaciæ vitium:illa siquidem negatio præposita non modū solum, sed totum negat. Dicendo igitur, Non tamen audacter dicere sententiam in Romanum pontificē,significat q non nisi audacter dicere potest sententiam in Romanum pontificem.Sicut cùm dicimus,q de manifestis licet nobis iudicare,de cordis autem occultis non licet nobis temere diffinire:non intendimus negare modum diffiniendi tātum, (puta temere,)sed intendimus determinare, q ipsa diffinitio de occultis cordis est temeraria, Determinat ergo ly Audacter,naturam iudiciȷ in Papam:sicut ly Temere, in exemplo dato naturam iudiciȷ in cor.Et propterea ex hac autoritate habetur oppositum eius quod arguentes intendunt.In cuius signum,synodus dicit sibi cōpetere audientiam & progressum in quæstione de Papa cum reuerētia, & de sententia subdidit illam negatiuam,quam non subiunxisset,si etiam sententia cum reuerētia sibi competeret, ipsa quippe distinctio expositionis confutatæ defectū ostēdit. Cùm autem legeris hæc,memento q sermones morales de ȷs sunt,quæ regulariter accidunt.In casu quippe hæresis pertinacis in Papa,synodi iudicium depositiuum Papæ absque audacia esset.

¶ Ad tertiam ex autoritate Damasi, dicitur, q neutrum deductorū ex illa autoritate sequitur.Nam in illis verbis non negat potentiam,sed formam iudicandi sibi competere posse.Et huius negationis causam reddit,nō impotentiam aut subiectionē suam,sed indecentiā:vt patet in illis verbis.hoc autē familiare est principibus. Quinetiam si dixisset se non posse iudicare,verū dixisset,& à consuetudine principū non recessisset:qui ea se negant posse facere, quę indecenter facerent si exaudirent. Constat autē q indecens est determinationes conciliȷ etiā prouincialis soluere: quantò magis conciliȷ generalis,quorū decreta etiā Papā in foro conscientiæ ligant,non minus q̄ propria:vnde & secundum sacros canones ad Romanum pontificem præcipuè spectat seruare statuta Patrum. Et si notaueris eandem autoritatem,contra arguentes facit:quo quanto insinuat excellentiam suam tantam,quòd eum quasi ex synodi autoritate iudicare non conuenit.

¶ Ad quartum ex autoritate Canonis, dicitur q gratis concessum est q Papa incertus subditur cōcilio. Duobus enim contendentibus incertis,iudicat ecclesia: sed si alter esset certus & indubitatus,ecclesia non iudicaret,sed adiuuaret certum,obediendo,condemnando antipapā,&c.

¶ Ad quintum ex ratione,quia prælati sunt ministri ecclesiæ,dicitur q prælati dicuntur ministri Christi & ecclesiæ.Christi quidem & effectiuè,(quia ab illo habent suā potestatem effectiuè,) & suppositaliter, mysticè tū, quia omnes prælati sunt velut mēbra Christi iuxta illud Aug. super Io.Si præpositi ecclesiæ pastores sunt,quō vnus pastor est,nisi quia sunt illi omnes vnius mēbra pastoris:Ecclesiæ autē integræ,(id est cū capite suo, qd Christus est,) ministri etiā dupl'r dici possunt,scilicet effectiuè ratione partis,scilicet capitis,à quo habēt plati autoritatē,& integraliter: qa sunt mēbra ecclīæ reliquę à capite,nō vt suppositi, sed vt corporis mystici ptes integrales.Et hæc dicimus loquēdo de platis ecclesiæ absolutè,non de isto ordinato & instituto ab illo:sic em̄ esset quæstio de illo alio, & sic de aliȷs. Ex quibus patet,q prælati ecclesiæ propriè loquendo,nō sunt ministri ecclesiæ effectiuè,nisi ratione capitis, scilicet Christi:& cōsequenter nō sunt ministri ecclesię vt dominæ,nisi ratione capitis:propter quod Paulus dicit,si quid ego donaui in persona Christi.& rursus,Sic nos existimet homo vt ministros Christi.Ex hoc autē q ministri ecclesiæ dicuntur agere secundū intentionē ecclesiæ, non plus habetur q̄ dictū est:quia scilicet agunt secundū intētionem ecclesiæ in capite,& in corpore ab ipso capite diffusam.Quātis hoc possit etiā intelligi secundū intentionē ecclesiæ,id est secundum intentionem ecclesiastico officio debitam:hac enim intentione confici & conferri dicūtur sacramenta,&c.

¶ Ad primam confirmationē,quia suffragia sunt nō prælatorum,sed ecclesiæ dicitur quòd falsum est suffragia nō esse prælatorū,vt dispensatorū:q̄uis sint ecclesiæ integræ vt proprietariæ:sed hoc nihil aliud cōcludit,nisi prælatos ab ecclesia integra ratione capitis potestatē habere.Vnde omnia deficiunt ob æquiuocationē ad propositū ab ecclesia integra ad ecclesiā vt distinctā contra caput. Ad secundam confirmationē de similitudine cōditionis & regenerationis generis humani,dicitur q apertissimè constat falsum assumi,& dissimiliter Deum instituisse.Nā in ordine ad finē naturalē potestatem cōmunitati indidit, & nō vni,in ordine autē ad finem supernaturalē,potestatem dedit vni.& non cōmunitati,præfecit enim Iesum Christū, secundū q homo est,in principē & caput omnis ecclesiæ, vt patet,& hoc nō præueniendo sicut in ciuilibus,sed instituēdo,vt patet. Et scito,q argumentū deficit ex eo; q non attēdit ordinē primarium regenerationis humanæ,sicut attendit primarium ordinē conditionis humanæ: sed declinat ad ordinē secundarium ecclesiæ,qui est in tēpore absentiæ principis,qui abȷt in regionē longinquam accipere sibi regnū.& reuerti.Quæ declinatio manifestè defe

ctiua est: quia primatio in vno, primatū in altero redden dum proportionaliter est. Hic autē secundarius ordo in ecclesia naturam si sequitur principalis, absq; omni contradictione optimus videtur. Sic autem potestas in vno principis vicario non in communitate locāda est, & locata ab ipso principe in Petro. Vnde patet, q non præuenit princeps ecclesiam, sed suapte natura ordinem regiminis spiritualis prosecutus, in Petro & eius successoribus vicariatū suum locauit. Ad tertiam confirmationē iam patet, q optimè prouisum est politiæ spirituali in suo naturali principe, qui peccare non potest, in ordinatione autē vicarij illius optimè quoq; prouisum est, dum suauis dispositio seruata est. Supernaturale nanq; regimē, (quale est papatus,) suapte natura supernaturalē defensionē & remedium sibi vendicat: quale dominus Iesus Christus sibi autoritatiuè reseruans in electionē, & ecclesiæ reliquæ ministerio orationum instituit. Hoc enim suaue, & efficax est remedium, vt in loco suo infertus amplius monstrabitur. Vnde falsum est dominum Iesum Christum minus bene ordinasse politiam ecclesiæ etiam sub suo vicario, q politiam ciuilē in humanis, quoniam vtrobiq; non idē, sed proportionale remedium contra malum principē datum est. Ita q ecclesia potest se & contra illum tueri, & deponere votis & operibus ecclesiæ proportionatis, scilicet orationib⁹, ieiunijs, eleemosynis, hæc enim efficaciora sunt cæteris causis secundis: quia superiores sunt reliquis, & propriè vniuersali saluti ecclesiæ, sed non omnes capiunt verbum istud. Ad quartam confirmationem, dicitur q immediatè susceptus sub cura Christi viuentis, & specialiter de ipso curā habētis, non est miserabilior cunctis, nisi ratione seruitutis vniuersalis, & periculi maximi, & huiusmodi, talis autem est Papa, qui non potest coactiua pœna puniri, sed tenetur ex amore liberè operari. Fœlicitatis enim quędā inchoatio est non miseriæ, esse in statu in quo non sicut seruus sub lege, sed sicut liber in gratia constitutus homo adhuc mortalis est positus: vt in Papatu contingit. Ad quintū dicitur, q Papa in quantū singularis persona est filius ecclesiæ, quia regeneratus, nutritus & instructus ab ecclesia sicut cęteri, inquantum autem Papa, est filius ecclesiæ integræ, hoc est cum suo capite, & pater non filius reliquæ ecclesiæ. Sed in his & similibus aduerte tu, cui hæc & similia obijciūtur, ne æquiuocatio de ecclesiæ vocabulo te fallat, vt ea, quæ dicuntur de ecclesia integra (siue cum capite) siue cū vices capitis habente) ad ecclesiæ communitatem secluso capite applicata suscipias: hæc enim te deciperent.

¶ Ad sextū argumentum principale dicitur cū Apostolo, Quòd omnia mihi licet, sed non omnia expediunt: & rursus, Omnia possum, sed non omnia ædificant. Conceditur igitur, q Papa potest quantū ex potestatis suæ autoritate est, actū iurisdictionis etiā in inuitam ecclesiam reliquam exercere: sed non expediret, si nō ædificaret. Nec valet argumentū, Non pōt illā excōicare, ergo nō pōt aliquē actū iurisdictionis in inuitā exercere: vt patet. Ad probationē autem ex autoritate Aug. dicitur, q potius probat oppositum. Si enim leges instituuntur cùm promulgātur, Papa promulgando, legē in totam ecclesiā instituit absq; ecclesiæ cōsensu: potest igitur ipse solus instituere legē in illam. Firmitas autē ex consensu vtentiū, non ex parte autoritatis, sed ex equutionis se tenet. Quod cōuincitur ex eo, q statutum vniuersalis cōcilij integri etiā consensu vtentiū firmatur, ita q nō ligat quando est à dissensu vtentiū infirmatum: & tamen nullus dubitat vniuersale conciliū integrum firmitatē autoritatis legibus suis dare. Prouenit autem hæc legū infirmitas ex dissensu vtentium etiā ab ipsis legislatoribus negatiuè, pro quāto tolerādo dissimulāt, & implicitè reuocāt quod fecerūt. Et meritò: q lex, (vt dicitur di. 4. c. erit,) debet esse patriæ, loco, tēporiq; cōueniēs.

¶ Ad septimū dicitur, q falsum assumitur: nā potestas ecclesiastica primò fuit in primò summo Pontifice domino Iesu Christo, qui Pontifex assistens futurorum bonorum, æternam redēptionem inuenit. Falsum quoq; monstratū est esse q Dominus per illa verba quæ habentur Matth. 18. potestatē ecclesiasticam dederit ecclesiæ, q̄uis promiserit ei super suos subditos: vt superius diffusæ discussum est. Equiuocatio demū incidit iam dicta, ab ecclesia ad ecclesiam secluso capite declinando. Reliqua autem quæ arguendo afferūtur (scilicet q ecclesia potuisset instituere Petrum Papam) q̄ falsa, sint ex supradictis patet: quia si potuit ecclesia vnquā instituere Papatum in vno & eius successore, vt Christus fecit, posset quoq; illū instituere in triumuiratu, vel aliquo huiusmodi: quia eiusdē est instituere, & instituta mutare pro loco & tempore.

CAPVT XI.

DIXI in 8. c. q conciliū Constantiē. pro illo tempore primo quo fecit illa decreta de potestate synodi, non erat verū concilium vniuersalis ecclesiæ. Et quòd Basilien. errauit illud sequendo.

OBIICITVR dupliciter. Primò, q blasphemaui, Secundo, quia concilium Constantien. sub obedientia Ioan. 23. erat verum concilium vniuersale: quia succedebat concilio Pisano, in quo fuerat vnio ecclesiæ, deposito vtroque Papa (scilicet Gregorio 12 & Benedicto. 13.) & electus Alexander quintus, cui successit Ioannes 23. qui congregauit illud Constantien. concilium.

RESPONDEO, Et primò quo ad Cōstātien. concilium. Si ego blasphemo, quare Grego. 12. qui expressè recusauit in actu vnionis ecclesiæ, recognoscere cōciliū illud pro tunc vt cōciliū illud, nō blasphemus, sed vir pacis & ecclesiæ amator habitus est? vt patet in gestis eiusdē cōcilij, sessione 43. Quare obedētia benedicti 13. inter fœdera vnionis, & in actu vnionis ecclesiæ recusationē talis pro tunc concilij volēs & faciēs, nō blasphema, sed catholicæ vnitatis studiosa est habita? vt patet in sessione 20. & 22. Quare Sigismūdus imperator, qui præsedit illi cōcilio, vt satisfieret recusationi illius cōcilij, nō blasphemus, sed defensor ecclesiæ habetur? Quare demū ipsummet tūc Constantiē. concilium, cùm negauit facto seipsum esse cōciliū nō semel, sed bis (primò in acceptando præsidentiā Imperatoris, & autorizari se in cōciliū à Gregorio. 12. secūdò in acceptando se cōuocari ab obediētia Benedicti. 13. & conuocare illam) nō blasphemauit? Et si potius scandalū permitti debet à qualibet singulari persona, q̄ veritas deseratur, quomodo conciliū vniuersale à Spiritu sancto rectū, potius veritatē deseruit seipsum facto negās, q̄ scandalū permittere voluit iam natum? Ex his autē rectè consideratis patet, q conciliū illud nō reputauit seipsum certum & indubitatū concilium illo tempore: & propterea huiusmodi negationes admittebat, dans operā vt vnū certū & indubitatum conciliū fieret cū indubitato capite: vt tandē fuit. In quo igitur ego erro, si dubia & incerta pro dubijs incertisq; habui? nihil enim dixi aliud in sententia. Nā dubia & incerta pro vera autoritate refutari constat, veritatisque autoritatem eis tribuere nephas est.

¶ Ad secundā obiectionē de successione ad cōciliū Pisanū, dicitur, q nec illud conciliū constat fuisse certū & indubitatū: vt cæteris omissis patet ex duobus. Primò: quia assertio ista reuocare antiquū schisma: quid enim aliud est dicere, conciliū illud Pisanū cum Alexādro 5. certū & indubitatū, q̄ certè & indubiè dānare Gregorium 12. & Benedictū 13. cū suis obedētijs? Hoc autē est redire ad illud schisma. Secūdo: quia ipsum Constan. concilium sub obedētia Ioannis 23. licet crediderit se esse vniuersale concilium succedēs Pisano, non tamē hoc pro certo & indubitato tenere se contestatum est facto suo: vt patet ex dictis.

¶ Accedit ad hæc, q sine Papa diffiniuit: & propterea si fuisset etiam tota reliqua ecclesia repræsentatiuè potuisset errare, nec fuisset concilium generale perfectum simpliciter: vt patet in libello.

¶ Quo ad concilium verò Basilien. vniuersalis ecclesiæ responsionem replico: quæ Eugenium adorauit, cōcilium Florentiæ vniuersale cum Orientali etiam ecclesia celebrauit in materia fidei, &c. Si ego blasphemaui, quis excusat ecclesiam à blasphemia?

CAPVT XII.

DIXI in capi. 9. glossando verba Aug. Petrus quando claues accepit, ecclesiam significauit, & similia, q in hoc sensu dicta sunt, quia officio capitis perpetuò, in Petro et successoribus data hæc sunt: & propterea in persona ecclesiæ dicitur Petrus suscepisse hæc.

OBIICITVR, q nō sit iste sensus intētus ab Augu. quia sequeretur, claues datas esse ecclesiæ finaliter, & non formaliter: cuius oppositum vult ibi. Augu.

RESPONDEO, q sequela non tenet: imo sequitur ex illo sensu claues esse datas ecclesiæ formaliter: tum quia quod datur capiti formaliter, verè etiam datur corpori, cuius est illud caput formaliter; tum quia datum capiti et corpori formaliter: q̄uis corpori mediāte capite, cōstat datū esse toti formaliter: si sic aūt est in proposito, vt patet. Sed argumentum præter hoc fallitur in æquiuoco de ecc

de ecclesia:ab integra ecclesia in terris,capite scilicet & corpore,(de qua loquitur Aug.)ad ecclesiā pro corpore tātū, vt quoddam vnū integrū,cuius Papa sit vicarius:quod est fictitiū. Firmatur autē sensus à me assignatus,ex eo φ exposui Aug.ex ipsomet Aug inquit enim in lib.de agone Christiano,Nō sine causa inter Apostolos,ecclesiæ catholicæ personā sustinet Petrus:huic enim ecclesiæ claues datæ sunt cū Petro datæ sunt.& cū ei dicitur,ad omnes dicitur.Amas me,pasce oues meas.Hæc ille.Cōstat enim φ petro vt distincto ab alijs,& pro se & successoribus datus est Papatus,per illa verba,Pasce oues meas, Ioan.vlti.Et Augu.idem iudicat de hoc actu,& de acceptione clauiū: ratione igitur officij capitalis & perpetui in ecclesia diffusi Aug.dicebat quòd personam ecclesiæ gerebat.

CAPVT XIII.

DIXI in eodem cap.9.φ Papa non potest errare errore iudiciali in fide,quāuis possit errare personaliter:quia ad ipsum spectat finalis determinatio de fide:vt dicte.primo: & S.Tho.post dicit: & probat ratione & autoritate Cyrilli & Maximi.

OBIICITVR primò, quia duo summi Pontifices determinauerunt contraria in his,quæ fidem tangunt: ergo alter eorum errauit errore iudiciali in fide.Assumptū patet de Ioan.22.& Nicolao 3.quorum vnus determinauit iudicialiter Christum & Apostolos nihil habuisse in communi nec in particulari,alter oppositum:vt est videre in eorum extrauagantibus.

¶ Secūdò,Quia Innocētius tertius,& Cælestinus determinauerunt cōtraria super illa propositione,Vno cōiugū ad hæresim transeunte,alter qui remanet in fide,potest ad secunda vota transire:vt patet in ca.quanto, de diuortijs, & glossa ibidem.

¶ Tertiò,Quia aliqui statuerūt cōtra Euāgeliū: vt Pelagius,qui constituit vt subdiaconi Siciliæ à suis vxoribus abstinerent,quas in minoribus,duxerāt aut ab officio cessarēt:quā cōstitutionē quia erat impia & cōtra Euāgeliū retractauit beatus Gregorius primus eius successor:vt patet in di.31.c.ante trienniū.in textu & gl.sicut enim potuit iudicialiter statuere contra Euangelium,ita & diffinire.

¶ Quartò,Quia sequeretur φ summus Pōtifex nō posset fieri hæreticus circa propositiones nōdū determinatas, vt erat articulus de processione Spiritus sancti à Filio.Et tenet cōsequētia:quia nō posset esse pertinax cōtra suipsius determinationē. Sequeretur etiā φ determinatio etiā solius summi Pontificis ligaret suum successorem. Sequeretur etiā, quòd Papa verè hæreticus malè iudicari posset: quia decideret obiecta contra eum esse intelligenda in aliquo sensu suæ assertioni consono.

¶ Quintò,arguitur ad hominē.Quia ego contradico mihimet in hoc eodē libello.nā in fine quarti capituli dictū est,φ sententia Ioannis Euangelistæ præualuisset sentētiæ Clemētis Papæ in doctrina fidei,& nunc dicitur,φ Papa non potest errare in iudicio fidei hæc enim contradicunt, quia nō præualuisset sentētia Ioānis,sed tm̄ fuisset stādum sentētiæ Clementis Papæ quātū sentētiæ.Ioannis, imò & plus:quia apud Clemētē fuisset vltima decisio fidei iuxta hîc dicta,sicut apud Petrum,si adhuc superuixisset.

¶ Sextò,Quia frustra fuissent cōgregata quatuor cōcilia generalia principalia cōtra quatuor hæresiarchas:puta Nicenum,Constantinopolitanū,Ephesinū,& Calcedonem. Et tenet cōsequentia:quia suffecisset solius Papæ decisio: imò apud aduersarium tantæ est potestatis solus Papa in diffiniendo,sicut aggregatum ex ipso & residuo.

¶ Septimò ex Occam,Quia Innocētius tertius (vt habet extra,qui filij sint legitimi in cap. per venerabilē)dicit:Cū Deuteronomiū lēcta lex interpretet,ex vi vocabuli cōprobatur,vt qđ ibi decernit,in nouo testamēto debeat obseruari.Quæ verba si vniuersaliter scđm literalē sensum intelligantur,hæresim sapiunt: quia cæremonialia ibidē in ca. ptiul 13.& 14.non sunt seruanda.Si verò mysticè intelligantur,nihil speciale de Deuteronomio dicunt:qa omnia mysticè seruanda sunt:vt legitur dist.vj.cap.his itaque.

¶ Octauò ex eodem,Quia nonnulli summi Pōtifices inueniuntur diffiniuisse se in temporalibus habere supremā potestatem,cæteri verò oppositum.

¶ Nonò,Quia nō est verisimile,φ homini potēti in ijs. q̃ sunt fidei errare,cōmiserit Deus vltimā fidei decisionem.

RESPONDEO, Et ad primum quidē dicitur,φ falsum assumitur,scilicet φ vnus Papa, scilicet Nicolaus determinauit iudicialiter Christum & Apostolos nihil habuisse in communi.Nam manifestè Nicolaus (vt patet in vj.de verborū significatione.exijt qui seminat)dicit. Egit nanq; Christus & docuit perfectionis opera : egit etiā & infirma,sicut interdū in fuga patet & loculis: sed vtrisq; perfectè perfectus existens, vt perfectis & imperfectis se viam salutis ostenderet.Hæc ille. Vbi manifestè patet, φ Nicolaus asserit Christū habuisse aliquid : valet enim sequela,Nicolaus asserit Christū habuisse aliquid,vt imperfectis se viā salutis ostēderet:ergo asserit Christū habuisse aliquid.Ioannes ergo 22.qui determinauit hæreticū esse, tenere φ Christus & Apostoli nihil habuerūt in cōmuni, quia contradicit sacræ Scripturæ veritatem fidei determinauit,cuius contrarium non determinauerat Nicolaus.

Propter duas in se naturas, duo operū genera operatus est Christus

¶ Ad secūdū dicitur,φ neuter illorū Pōtificū diffinitiuè determinauit.Nā de Cælestino in cap quāto.de diuortijs, Innocētius dicit,Licet quidā prædecessor noster sensisse aliter videatur:& de seipso subiūgit, rńdendo oppositū, Nō credimus φ in hoc casu is qui relinquitur, viuente altero, possit ad secūdas nuptias cōuolare.Vbi verba ipsa(videlicet,videtur aliter sensisse, & Non credimus) ostendunt φ non diffiniendo in materia fidei loquuti sunt.

¶ Ad tertiū dicitur,φ Pelagius,si statuit illud, nihil contra,sed supra Euāgelium statuit.Quod manifestè patet ex hoc,φ statutū illud suos obseruatores aut i bono superetogationis locabat,si cōtinerēt:aut in nullo malo,si nō cōtinētes se suspēdebāt ab officio:vt quidā subdiaconus fecit.

Est autē hic aduertēdū,quātū crescat infamia p diuersa ora paulatim:nā sanctus Gregorius de hoc statuto loquens dicit,& φ diaconus autoritate tū Papæ hāc prohibitionē fecit,(vt patet.27.q.2.c.multorū,)& φ sibi durū ac incōpetēs videtur,vt patet in ca.ante trienniū. distin.31. Glossa vero ibidē auget,dicēs,φ Pelagius hoc fecit,& φ illa cōstitutio fuit iniqua,arguēs aūt amplius auget, dicēs, φ romanus Pontifex statuit contra Euangelium.

¶ Ad quartū dicitur,Negādo primā sequelam, scilicet φ Papa nō possit esse in nō decisis hæreticus.Nam si ille,qui est Papa,tenuisset pertinaciter,spiritū sanctū nō procedere à Filio,etiā si ab ecclesia sic determinaretur, fuisset hæreticus.Per accidēs autē est,φ ab ipso vel alio determinato ecclesiæ fieret,stādū est enim in formalibus & p se, & nō declinādū ad ea,quę sunt p accidēs in quacūq; sciētia. Et ex hoc patet rńsio ad secūdā sequelā.Nā determinatio vnius Papæ in materia fidei ligat per se oēs psonas ecclesiæ,quarum sunt actus credēdi.& sic persona propria & successoris ligaē ad tenēdā determinationē semel factā de fide. Ad tertiā autē sequelā dicitur, φ cū id quod imputaret Papæ pro hæresi,nō esset decisum adhuc per ecclesiā, & ipse nō teneret hoc pertinaciter sed defenderet esse cōsonum sacræ Scripturæ & fidei ecclesiæ,nō esset hæreticus formaliter, etiā si materialiter erraret in his quę sunt fidei.Et ppterea nō sequitur,φ Papa malè posset iudicari de hæresi in casu quo iudicandus est,scilicet de hæresi formaliter : in his enim non habet locū interpretatio ad istū vel illū sensum.

¶ Ad quintū dicit,φ nulla est cōtradictio in dictis meis allatis.Nā bene simul stat tā Ioannē q̃ Clemētē nō posse errare,& tm̄ alterū esse supra alterū:possunt enim esse duo oīno recta subordinata:vt patet apud oēs de ecclesia vniuersali præsenti,& de sacra Scriptura.Dicēdo autē, φ sententia Ioānis præualuisset sententiæ Clemētis Papæ, nihil aliud dixi,nisi φ Clemētis sententia subordinata erat sentētiæ Ioannis. Ad id verò,quod adiungitur,φ sequeretur oppositum huius,negatur sequela.Nā cū dicitur,φ ad Papam spectat finalis determinatio de fide,intelligitur in ordine & gradu suo scilicet sub sacra Scriptura,cuius autor est Spiritus sanctus.Et,quia Ioānes Euāgelista in doctrina fidei locū sacrę Scripturæ tenebat,(sicut Euāgeliū suū hodie tenet,)ideo nō sequitur φ magis Clemētis q̃ Ioannis esset stādū sentētiæ,sed ecōtrario. Et ex hoc patet rńsio ad simile allatū arguēdo de Clemēte & Petro,φ scilicet non est eadē de vtroq; ratio:quia Petrus non ratione papatus,sed apostolatus,locū etiā sacrę Scripturę tenebat, sicut nūc tenēt Epistolæ eius,& hunc sensum expressè apparuit in libelli illius loco allegato dicēs,Præualuisset sentētia Ioannis sententiæ Clementis Papę in doctrina fidei,sicut modò præualet Euangelium Ioannis sententiæ cuiuscunque Papæ & totius ecclesiæ.

¶ Ad sextū negatur sequela:φ scilicet frustra fuissent concilia illa principalia in materia fidei cōgregata. Concilia enim non propter potestatem intensiuam,sed extensiuam, & propter discussionem & collationem cum multitudi-

ne vniuersali sapientũ in fide, & propter indubitabiles & acceptatos ab omnibus iudices omni exceptione maiores, cõgregantur in materia fidei. Probatio autem sequelæ procedit, acsi propter habendam solã autoritatẽ intensiua cõciliũ cõgregãdũ esset: qđ falsum est. Nã licet Papa solus tãtæ intẽsiuæ sit autoritatis, quãtæ ipse cũ residuo: non tñ tãtæ extẽsiuæ, nõ tñ tãtæ sapiẽtiæ, nõ tñ tãtæ acceptationis indubitatæ ab oĩbus (vt patet de ipsis oppositũ sentiẽtibus) nõ tñ tãtæ solẽnitatis (quæ animos humanos cõiter multũ afficit.) nõ demũ tãtę bonitatis & gratię corã Deo: quæ apud multitudinẽ hominũ multũ valet ad persuadẽdum ꝙ à Spiritu sancto regitur, & errare nõ põt. Oportet enim ea quæ totã ecclesiã tãgũt, in singulis sic fieri, vt acceptabilia facillimè oĩbus sint: & ad hoc multũ valẽt vniuersalia concilia à probis præcipuè prælatis celebrata.

❡ Ad septimũ dicitur, ꝙ quia duæ sunt leges diuinæ (scilicet vetus & noua) & noua est secũda ordine generationis, ideo vocabulum illud, scilicet secũda lex, nouæ legi cõuenire ex vi vocabuli dicitur: & argumẽtũ ex conuenientia vocabuli sumpsit Innocẽtius. Et hoc expressit, ne intelligeretur ꝙ absolutè cõcluderet, sed quãtũ est ex vi vocabuli. Et hoc diminuit argumẽtũ, nõ auget (vt patet) qm̃ in voce vna latẽt multa. Vnde ex hac conueniẽtia quãdã persuasionẽ intẽdebat, qua mãdata in Deuteronomio, nõ ad literam, sed proportionabiliter secũdũ cõueniẽtiã ad tempus gratiæ seruãdo erãt, qñ, vbi, &c. expediret. Vnde ipse mandatũ vnũ iudiciale ex Deuteronomio assumẽs, & tractãs, nõ ad literã, sed iuxta cõueniẽtiã ad sacerdotiũ Petri exposuit. Nec obstat ꝙ oĩa veteris testamẽti hoc modo seruari possunt, cõcedit enim ꝙ nihil speciale de Deuteronomio intendebat, nisi persuasionem ex conuenientia nominis.

❡ Ad octauũ dicitur, ꝙ quia potestas Papæ directè est respectu spiritualiũ ad supremũ simpliciter finẽ humani generis: ideo suæ potestati duo cõueniũt, primò, ꝙ non est directè respectu tẽporaliũ: secũdò, ꝙ est respectu tẽporaliũ: in ordine ad spiritualia: hoc enim habet ex eo, ꝙ ad supremũ finẽ oĩa ordinari debẽt, etiã tẽporalia, ab eo proculdubio, cuius interest ad illũ finẽ oẽs dirigere: vt est Christi vicarius: primũ aũt ex natura suæ potestatis cõsequitur. Ex his autẽ sequit, ꝙ vtrunq; verè põt determinari de Papa, & ꝙ habet supremã potestatẽ in tpalib⁹: & ꝙ nõ habet supremã potestatẽ i tẽporalibus: qm̃ vtrũq; verũ est ad sanum intellectũ. Affirmatio nãq; est vera in ordine ad spiritualia: negatio verò est vera directè, seu secũdũ seipsa temporalia. Vnde nihil ex vtraque decisione erroris accidit. Aduerte tñ, ꝙ quia aliud est determinare de fide formaliter, & aliud de eo, quod est fidei materialiter (nã primum importat determinare quid credẽdũ vel nõ credẽdum est: secundũ autẽ determinare de quæstionibus, quæ in rebus credẽdis accidũt.) & cõstat, ꝙ cùm determinatur quæstio aliqua secũdò modo nõ determinari dicitur de fide, sed de tali vel tali materia: ideo, cũ dicitur, ꝙ Papa nõ põt errare in iudicio fidei, nõ accipio dictũ esse nisi de iudicio fidei formaliter, quando scilicet determinatur quid credendum vel non credendum. Contra quod nulla harum obiectionum procedebat, nisi prima apparenter: ne tamen sugere videar, sigillatim solutæ sunt omnes.

❡ Ad nonũ dicitur, ꝙ nõ verisimile, sed verũ & humanæ diuinæq; rationi & autoritati consentaneũ est, vt homini potẽti errare secũdũ seipsum, nõ autẽ vt directo à Spiritu sancto, Deus vltimã fidei decisionẽ sub sacra Scriptura cõmiserit. Cũ enim nõ sit differẽtia apud Deũ in vno & in multis saluare, & oẽs in cõcilio præsentes secundum se & proprias vires cõsiderati, possint errare, malè determinando de fide: ob ignorãtiã vel aliquẽ aliũ defectũ, ac per hoc ad assistẽtiam Spiritus sancti recurratur, magis attestatur assistẽtiæ Spiritus sancti & eius virtuti, salus fidei p vnũ, q̃ per totũ cõciliũ: hoc enim humanæ sapientiæ opus esse videtur (propter omniũ Patrũ cõcursum) illud autem solius Dei opus est & apparet. Vnitas quoq; fidei vnitatem quoque iudicis qui præest toti ecclesiæ exposcit: vt in Secunda secundæ, q. 1. articulo vltimo diuus Tho. affert.

CAPVT XIIII.

DIXI In eodẽ 9. cap. rationẽ, quare Papa nõ põt errare in iudicio fidei, quia hic error esset error vniuersalis ecclesiæ; quia tenetur sequi diffinitionem Papæ in fide, afferens ad hoc autoritatẽ sancti Thomæ, & põst Decretalis in capitulo maiores: & Iesu Christi, Ego rogaui pro te Petre.

OBIICITVR, Negando, ꝙ ecclesia de necessitate tenetur credere sententiæ diffinitiuæ Papæ in materia fidei: & dicẽdo, ꝙ sicut Papæ præcipienti contra Euãgelium non est obediendum, ita nec sententiæ erroneæ in fide. De autoritate sancti Thomæ non est cura.

❡ Ad capitulum maiores, dicitur dupliciter, primò, ꝙ nõ pro vltima & necessariò credenda determinatione habenda, sed regulariter ad Papam est recurrendum, quia regulariter non est ecclesia congregata. Secundò (& in idẽ redit) ꝙ referendæ sunt summo Pontifici causæ fidei, vt cõuocet concilium: quia ad ipsum spectat congregare illud.

❡ Ad verbum Domini, Ego rogaui pro te, Petre, dicitur quòd non pro sola persona Petri aut successoribus orauit Christus ne deficeret fides eius, sed pro vniuersali ecclesia per Petrum repræsentata.

RESPONDEO, Negationem illam consuetudo ecclesiæ autoritatẽsq; sanctorũ cõfutant, & ignis experientia cõprobaret, si quis non teneret, qđ sola Ro. ecclesia determinaretur, hæreticũ esse, vt patet, extra, de hæreticis, ad abolẽdã in tex. & glossa. Et hæc responsio manifestat, ad quid fateantur ipsimet se declinare oportere, defendendo subiectionem Papæ reliquo corpori ecclesiæ, vel concilij.

❡ Quod aũt additur, ꝙ sentẽtiæ erroneæ, sicut nec præcepto diabolico adhærendũ esset, verissimũ est sed nihil obstat: qm̃ ex his nihil aliud q̃; cõditionalis veritas habetur, scilicet si determinaret erroneè, si præciperet cõtra Euãgeliũ, nõ audiretur. Hoc enim nõ solũ de Papa, sed de Angelis sanctis verissimum est, iuxta illud, Si Angelus de cælo Euãgelizet aliud, &c. anathema sit. Ex his enim cõsequitur, ꝙ antecedẽs, aut cõsequẽs possit esse verum, vt patet.

Quòd autoritas S. Tho. paruifiat, nõnihil est: qm̃ ecclesia nõ paruifacit. Sed esto, ꝙ S. Tho. paruifiat, Cyrillus et Maximus ibidẽ allegati etiã paruifiẽt. Hiero. quoq; dicens ad Damasum, (vt habetur 24. q. j. ca. hæc est fides,) (si hæc nostra confessio apostolatus tui iudicio cõprobatur, quicunq; me culpare voluerit, se imperitũ, vel maleuolũ, vel etiam non catholicum, non me hæreticum comprobabit.) manifestèq; in his verbis contestans, quòd ex approbata fidei confessione à Papa aliquis obstãs non catholicus sit, paruipendendus erit.

❡ Ad expositionẽ verò dictã de ca. maiores dicitur, ꝙ literæ cõtradicit. Nã textus causam quare ad Petri sedẽ sit recurrẽdũ, assignat veritatẽ Petri in cõfitẽdo fidẽ & indefectibilitatẽ eius in eadẽ propter orationem Christi. Ex hac enim causa manifestè sequitur, ꝙ ideo ad Papã referẽdas esse maiores causas dicitur, q̃a ipse cõstitutus est indefectibilis iudex in fide. Et quia eũ, qui certus est, amplius certificari non oportet, sequitur ꝙ sñia Papæ in fide est finalis determinatio & necessario credẽda, secũdũ illã Decretalẽ. & sic vtraq; expositio ruit. Quod autẽ de oratione Christi pro Petro dicitur, põt bene & malè intelligi. Malè quidem, si intelligatur ꝙ Christus pro ecclesia, siue cũ Papa, siue sine Papa orasse se dixerit: qm̃ expressè Christus dixit hæc verba Petro, vt distincto ab alijs, vt patet ex cõtextu inquit enĩ Lucæ 22. Simõ ecce Satan expetiuit vos, vt cribraret sicut triticũ: ego aũt rogaui pro te, vt nõ deficiat fides tua: & tu aliqñ cõuersus cõfirma fratres tuos. Vbi manifestè patet, ꝙ distinguit tẽtationis actũ ab oratione quo ad hoc, ꝙ cõiter expetiti erant, & tñ ipse singulariter pro Petro rogauerat, dicẽs, Expetiuit vos, ego autẽ pro te rogaui. Apparet quoq; idẽ ex eo, ꝙ Petro cõmisit vt confirmaret alios, tanq; diceret, Ego tui, tu autẽ aliorũ curã habeas. Bene autẽ si intelligatur Dñm orasse pro Petro & alijs, diuersimode tñ. Pro Petro quidẽ immediatè, pro alijs autẽ mediãte Petro: pro Petro in seipso Petro, pro alijs autem in Petro ipsorum capite. Et in hoc sensu magis cõfirmatur intentum nostrũ: vt patet. Et vt vnico verbo dicam, si hæc autoritas de Petro & successoribus verificatur, (vt dictum ca. maiores affert,) satis habetur intentum ꝙ Petri sedes non potest errare in fide propter Christi orationem. Et cùm hoc non sit verum de errore personali, sequitur quòd verificatur de errore iudiciali.

CAPVT XV.

DIXI In eodẽ 9. c. exponẽdo illud Hier. Si autoritas quæritur, orbis maior est vrbe. qđ verùm est quo ad multa, puta merita, virtutẽ, scientiam, & in proposito vigorem consuetudinis, &c.

OBIICITVR, Tu glossas de maioritate meritorum, & Hiero. non dicit, si merita quærantur, sed si autoritas quæritur: & sic de maioritate potestatis, non meritorum

rum loquitur.

RESPONDEO, Satis diminutè glossa mea adducitur, nã,(vt patet in libello, ego dixi q̃ dictũ Hier. verum erat quo ad multa: puta, meritũ, scientiã, &c. &c. q̃ in proposito & ad literã Hiero. loquit̃ de vigore cõsuetudinis: & obiectio in solis meritis se ponit. Propter qđ etiam addo, q̃ merita ad autoritatẽ consuetudinis plurimũ valent: qm̃ cõsuetudo nõ virorũ malorũ, sed virorũ sanctorum, maximè est in ecclesia Dei autoritatis, & proponit̃ imitãda. Et ꝓpterea stãdo etiã in meritis Hier, textus optimè intelligitur: vt quia orbis maior est vrbe in autoritate cõsuetudinis, propter maiora merita orbis q̃ vrbis, ideo cõsuetudo orbis, qua diaconi subesse, nõ præesse cõsueuerũt, imitãda est. Et sic dicẽdo, si autoritas quæreretur ratione materiæ de qua erat sermo, scilicet de loco diaconorum, maioritatẽ meritorũ nõ potestatis in cãm autoritatis afferebat. Facilè eñ cõtendẽtibus in verbis dici potest, q̃ orbis autoritas maior est extensiuè, non intensiuè autoritate vrbis, & similiter potestas.

CAPVT XVI.

DIXI in eodem cap. 9. multas autoritates ex lib. decretorum, quòd Papa non habet superiorem in terris.

OBIICITVR Duabus glossis. Prima est, q̃ intelligitur hoc in criminibus non scandalosis ecclesiæ. Secunda est, quòd intelligitur hoc regulariter: quia regulariter ad Superiorem summi Pontificis, concilium, scilicet recursus haberi non potest.

RESPONDEO, Quod prima glossa est voluntaria & falsa. Voluntaria quidẽ, q̃a ecclesiæ Canonũ, aut Sanctorũ autoritate non roborãtur: falsa autẽ, q̃a fit exceptio de solo crimine fidei: Constat eñ q̃ ab vniuersali cũ vna exceptione facta nõ nisi falso alia exceptio fit. Cũ ergo solum fidelitatis crimẽ exceptum ab vniuersali sit, restat vt alia crimina oĩa inclusa sint. Scđa autẽ gl. manifestè falsa conuincitur ex eo, q̃ etiã de crimine hæresis Papa diceret̃ nõ habere Superiorẽ: qm̃ regulariter cõciliũ nõ est cõgregatũ. Tertia aũt glo. q̃ autoritates istæ sunt summorum Pont. qui vt in pluribus fimbrias suas nimis extendẽtes, sibimet tribuerũt quod ecclesiæ est ꝓpriũ: q̃a nõ procedit de Theologiæ aut sacrorũ Canonũ, &c. autoritate: q̃ bñ sonet, aduertat qui notat in quãta veneratione Decretales summorũ Pont. in ecclesia sunt. Et tantò plus, quãtò multorum sanctorum Pontificũ autoritates refutandæ sic essent: vt patet de Bonifacio, Antherio, Eusebio, & aliorum sanctorum in libello allatorum. Taceo de tot doctoribus in Theologia & in Iure illustribus ibi allatis.

CAPVT XVII.

DIXI in ca. 11. q̃ ecclesiæ Dei, secluso Papa, non est data potestas papalis, aut superior papali in Euangelio Matth. 18. & q̃ in ecclesia huiusmodi non est talis potestas.

OBIICITVR, Quod Dñs ibidem dixit, Si ecclesiã non audierit, &c. ꝑ hoc eñ ecclesiæ iurisdictionẽ ostẽdit in effectu, scilicet in pœna excõicationis, & subdidit in plurali numero, Quæcũque solueritis, &c. per hoc enim ostendit, quòd pluribus in ecclesia nomine consentis, dabat illam potestatem.

❡ Affertur etiam ad hoc vsus primitiuæ ecclesiæ, quando Act. 15. diffinitũ est ab ecclesia. Visum est Spiritui sancto & nobis, nihil amplius oneris vobis imponere, &c.

❡ Affertur tertiò autoritas Gregorij, quæ ponitur in cap. sicut sancti. vbi Gregorius fatetur se quatuor cõcilia illa, scilicet Nicenũ, Cõstantinopolitanũ, Ephesinũ & Calcedonen. tenere sicut Euãgeliũ: & subdit causam, quia dum vniuersali sunt cõstituta cõsensu, se & nõ illa destruit quisquis præsumit absoluere quos ligãt, aut ligare quos absoluunt. Ecce, q̃ nõ dicit, q̃ summi Pont. sed vniuersali consensu: nec quos pontifex ligat, sed quos illa ligant.

❡ Quartò, ad hoc est capitulũ decreuit. 89. di. vbi dr̃, Decreuit sancta syno. & nõ dicit, decreuit summus Põtifex.

❡ Quintò capitulum nimis de iureiurãdo: vbi autoritate sacri concilij, non propria summus Pontifex præcipit.

❡ Sextò, Ecclesia potest elargiri indulgentias. ergo habet claues iurisdictionis. Probatur antecedens: quia dãtur indulgentiæ de thesauro ecclesiæ & non Papæ: ergo à fortiori ecclesia potest dispensare.

❡ Septimò, Ecclesia potest condere canones latæ sententiæ, depositionis, excommunicationis: ergo. Antecedẽs patet de concilio Carthaginen. in c. placuit, 8. q. 1. & habetur extra de clericis non residentibus, in cap. ex gestis.

RESPONDEO, Et vt his & similibus r̃ndendi via detur, quatuor pũcta præ oculis semꝑ habẽda in hac materia & hmõi autoritatibus assigno. Primũ est, aliud est ecclesiã seu synodũ habere potestatẽ plenariã rõne partis (puta capitis, sicut homo videt, audit &c.) & aliud est ecclesiã seu synodũ habere eãdẽ ratione suæ totalitatis. Et ꝓpterea cauẽdũ est, ne à primo in scđm oratio declinet. Secundũ est, Aliud est ecclesiã seu synodũ habere potestatẽ plenariam, & aliud est eã habere immediatè à Dño Iesu Christo. Et ꝓpterea cauẽdũ est, ne à primo in scđm oratio declinet. Tertiũ est, Aliud est ecclesiã seu synodũ habere potestatẽ: & aliud est eãdẽ habere potestatẽ talem, scilicet coactiuã respectu talis, scilicet vicarij principis sui: potentia eñ actiua, cũ dicatur nõ absolutè, sed respectu passiuè, (vt patet 5. & 9. Meta.) plenaria potestas plenissimè est, qñ respectu subiectorũ omnia potest. Cauẽdũ est ꝓpterea, ne à primo in scđm oratio declinet. Quartũ est, Aliud est ecclesiã seu synodũ habere potestatẽ plenariã: & aliud est ecclesiã seu synodũ acephalẽ seu truncã habere eandẽ. Et propterea cauendũ est, ne à primo in scđm oratio declinet.

❡ Ex his siquidẽ quatuor sapiẽter dispẽsatis, vniuersa q̃sitis istius argumẽta facilè elucescẽt: sic, vt nullũ fortè obscurũ relinquatur. Ad singula eñ descẽdendo r̃ndetur. Et ad verba Dñi, Matth. 18. dicitur (vt iã probatũ est) q̃ Dñs non dat ibi ecclesiæ autoritatẽ, sed significat eã habiturã potestatẽ: nõ explicãdo ibi q̃uo habitura sit, & an secũdũ se totã primò, an rõne partis: hoc eñ nõ negamus, sed docemus. Verba quoq; illa in numero plurali nõ cogũt ad autoritatẽ ecclesiæ rõne suæ totalitatis: imò absq; determinatione ad hũc vel illũ modũ potestatis ecclesiæ, scilicet rõne totius vel partis oportere intelligi, ex hoc conuincit̃, q̃ vtroq; mõ verificari possunt: vt patet ex dictis. constat eñ euidenter q̃ cõmune duobus abstrahit ab vtroq;. Potest igitur ille numerus pluralis referri ad pluralitatẽ ecclesiarũ futuram, & ad pluralitatẽ cõuenientium in ecclesia, ad conferendum, discutiendũ, probandum, &c. & ad pluralitatem accumulãtium suas autoritates in cõmuni: propter quod ex illa litera nihil habetur obstans dictis.

❡ Ad secũdũ ex primitiua ecclesia, dicitur, q̃ gratis cõceditur ecclesiã statuisse, sed an potestate partiũ (puta trium Apostolorũ) an cõitatis per accumulationẽ in cõmuni, an aliquo alio modo (puta à Christo immediatè, vt isti falsò putãt) nihil ibi exprimitur. Et propterea ex ista autoritate, & cæteris subiũctis, & similibus, nec habetur ista affirmatiua, scilicet ecclesia, seu synodus habet immediatè à Christo potestatẽ, nec habetur ista negatiua, Synodus non habet potestatẽ à Dño mediãte Papa. Et de affirmatiua quidem ex eo cõstat: quia, cũ multipliciter possit verificari synodũ habere potestatẽ, (vt patet ex dictis) & ex his nihil aliud habeatur, nisi q̃ synodus habet potestatem, oportet hoc sic cõiter intelligi, vt à singulis huiusmodi sensib' determinatẽ abstrahat. De negatiua aũt ex eadẽ radice constat: quia scilicet synodũ habere potestatem, nõ oportet q̃ intelligatur determinatẽ ad illũ modũ, quo excludatur habere potestatẽ à Dño mediãte Papa, (vt cõtingit qñ per accumulationẽ ecclesia habet potestatẽ) quia oẽs partiales potestates sunt à Petro, & cõmunicatio potestatis suæ cum alijs ab eodem est, qui solus à Domino, vtpote eius vicarius immediatè potestatem habet: & ratione eius solius synodus integra potest verè dici, quòd habet immediatè potestatem à Christo domino.

❡ Ad autoritatẽ Gre. dicitur, q̃ causa reddita à Gregorio manifestè fauet intento nostro: qm̃ nõ reddit pro causa autoritatẽ immediatè datam à Christo, sed vniuersalẽ cõsensum; ac per hoc etiã ipsius summi Pontificis, qui caput est & propterea seipsum negaret Papa, illa negãs; vt ibi dicitur. Ex hac quoq; Gregorij rõne habetur quod diximus, q̃ autoritas synodi includit caput: alioquin nõ faceret vniuersalẽ cõsensu quæ facit. Et innuitur q̃ potestatem habet à suis partibus: ad quarum negationem deducitur negans illam. Et rursus ex hac autoritate nihil aliud habet, nisi q̃ synodus habet potestatem diffiniendi, &c. Et per hoc patet responsio ad quartum.

❡ Ad quintũ verò dicitur, q̃ cũ synodus integra habeat potestatem vniuersalem, quocũq; id modo contingat, & autoritas, quæ est ipsius Papæ absolutè, & vt propria sit ipsius synodi pro tunc, & vt cõmunicata: quemadmodũ quilibet alius posset verè dicere autoritate sacri concilij, statuto, &c. ita ipse Papa, cũ non sit deterioris cõditionis

nis alijs. Neq; enim per hoc, quod affirmat se synodi autoritate facere, negat sua se autoritate facere: imò potius affirmat hoc, quia autoritas synodi de necessitate claudit in se autoritatē capitis. Neq; rursus per hoc, quod affirmat synodi autoritate se facere, affirmat se aliena autoritate facere: licet eñi synodus sit aliud à Papa, sicut ecclesia alicuius epi differt ab epo, non tñ oportet, ꝙ potestas ecclesiæ sit aliud à potestate epi, sed vna & eadē potest esse vtriusque diuersimode: episcopi vt propria, ecclesiæ vt cõicata. Et ꝓ hoc etiā patet, ꝙ per hoc, ꝙ affirmat se sacri cõcilij autoritate facere, nõ propterea affirmat se minorē in autoritate.

Et q̃uis hęc satisfaciãt, verũtamē cõdescẽdẽdo multorũ sensui, scito ꝙ dupliciter Papa põt dici minor synodo secũdum potestatē, scilicet extẽsiuè, & quasi intẽsiuè secũdum quid: extẽsiuè quidē, quia synodus integratur ex tot potestatibus tãtę multitudinis, intẽsiue verò secũdũ qd, hoc est secũdũ illã partē potestatis, quã cõicat Papa cõcilio, quasi proportionē sua. Papa enim præsens synodo nõ intelligit, (vt prędictũ est) totã suã potestatem totaliter synodo cõicare, sed tãtũ suæ potestatis quãtũ ad decernẽdũ, &c. oportet, & sic ex eo potestatis Papæ & reliquis potestatũ aliorum fit vna potestas, quasi intensiuè maior, q̃ id potestatis papalis solum esset. Et hæc maior potestas intelligitur esse in tota synodo tanq̃ in subiecto. Dixi autē quasi intensiuè: quia potestas illa papalis, eo ꝙ cõicatur vt limitata sic, vt cùm alijs potestatibus possit velut quædã singularis potestas accumulari: intelligitur & superari à tota, pro quanto tota põt vniuersale statutum cõdere, diffinire, &c. ꝙ illa vt sic nõ põt per seipsam solã. Sed, q̃m tota potestas synodi non plus põt q̃ ex singulis huiusmodi potestatibus habeat, ideo nõ simpliciter, sed quasi intẽsiuè maiorē appellaui. Et ne putes me hãc portionē papalē fingere, cõtẽplare potestatē legatorũ Papæ in synodo, qñ per legatum Papa synodũ celebrat, & videbis clarè, ꝙ quia Papa tũc nõ erigit legatũ illũ in Papã, sed potestatē cõmittit quãtã oportet pro synodo haberi, ex sola præsentia Papæ in synodo nõ habetur ꝙ plus suę potestatis synodo impartiatur q̃ oporteat, q̃uis maior dignitas, & infallibilis assistẽtia Spiritus sancti in synodo quo ad ea quæ sunt fidei, præsentiã Papæ ꝑ seipsum cõsequãtur. Vñ q̃uis nõ cogamur, possumus tñ dicere ꝙ Papa tanq̃ minor extẽsiuè & scdm quid intẽsiuè synodo, autoritate sacri cõcilij dicitur facere, quod tñ de plenitudine suæ potestatis posset & facere & tollere. Et, q̃m verba prædicta (scilicet facere autoritate synodi vel cõcilij, in Papa habent specie minorationis, ideo à sacris Canonibus non sunt extensa: sed more similiũ locutionũ sunt pię interpretationi relicta, & quasi correcta, dum Papa in concilio dicit, Statuimus sacro approbante concilio: approbare enim commune est potestati, sapientiæ, cõsensui: nec superioritatem, nec æqualitatem potestatis in approbantibus exigit: vt patet.

¶ Ad sextum dicitur, ꝙ licet ecclesia integra possit dare indulgẽtias, &c. & eius sit thesaurus meritorũ, vnde fiunt indulgentię: vt propter cuius vtilitatem est, non tamē eius sunt vt dominæ: quoniã ipsa est serua domini Iesu, & quicquid acquirit seruus, acquirit domino suo: & ipsi dictum est. Cùm feceritis quæcunq; mandauero vobis, dicite, Qđ debuimus fecimus, serui inutiles sumus. Vnde non magis ad ecclesiam, sed ad vicarium Domini spectat dispensatio thesauri in vtilitatem ecclesiæ, pro qua est.

¶ Ad vltimum iàm patet, quòd gratis concedimus, synodum quæ verè synodus est, scilicet integram potestatē habere deponendi, excommunicandi &c. De hoc enim non est quæstio, sed de modo habẽdi: vt patet ex dictis. Et hæc sufficiant ad similia.

CAPVT XVIII.

DIXI In eodem 11. cap. ꝙ ex hoc, ꝙ Apostoli miserunt Petrum & Ioannem ad Samaritanos, nõ potest inferri eos subditos esse Apostolis, quia ex Missum esse, nõ sequitur, Subditum esse: vt patet de Spiritu sancto.

OBIICITVR, Ista consequentia est optima, Spiritus sanctus mittitur à Filio, ergo est ab eo, vel eo inferior: & sic oportet fateri, quòd Petrus est ab ecclesia, ex quo nõ est inferior.

RESPONDEO, Quod cõsequentia illa, quæ vocatur optima, nõ est verè optima, cùm nõ sit bona gratia materię, quoniã Spiritus sanctus mittitur à seipso, (vt patet in primo sen. di. 16.) & tñ nõ est à seipso, nec inferior seipso. Et similiter Filius mittitur à seipso, imò etiã filius mittitur à Spiritu sancto, qui est à Filio: vt patet in eodē lib. dist. 15. Et quia cõsequẽtia nõ est bona de forma: ideo nõ infert, Ergo Petrus est inferior ecclesia, vel est ab ecclesia.

CAPVT XIX.

DIXI In eodem ca. 11. ꝙ ex. 36. q. 2. c. placuit. iuncto cap. tria. habetur, ꝙ Hieronymi autoritas innixa Sacræ Scripturæ præualuit concilio.

OBIICITVR, Quòd Hieronymus, & dictum concilij intelliguntur pro diuersis tẽporibus: & ꝙ verba Gratiani ibidem inter paleas computanda sunt.

RESPONDEO, Quòd licet certũ sit, ꝙ Hieronymus absolutè & nõ secũdũ hoc vel illud cõciliũ futurum loquatur, & ꝙ cõciliũ generale posset prohibere qđ nõ est absolutè prohibitum verba tamen concilij non tanquam constituentia, sed declarantia ius, sumpta Hieronymi autoritati non præiudicant, & hoc intendit Gratianus, & non ꝙ non posset statuere. Verumtamen quicquid de hoc sit, satis habeo intentum meum ibidem, dum ex illo loco habetur siue autoritate Gratiani, siue quacunq; alia, ꝙ Hieronymi autoritas pręualuit cõcilio: & ita hodie iuxta Hieronymi, non iuxta concilij autoritatem seruat ecclesia.

Quòd autem computẽtur verba Gratiani inter paleas ab arguentibus nihil obstat: quia oportet ꝙ ab alijs & non ab ipsis solis inter paleas computentur.

CAPVT XX.

DIXI In eodem cap. 11. ex autoritate Decretalis de electione in ca. significasti, quòd concilia à Papa autoritatem habent.

OBIICITVR, Dicendo, quòd illud est intelligendum de concilio quantum ad suum congregari, quia regulariter autoritate Romani põtificis congregatur: sed ex quo congregatum est, siue autoritate Romani pontificis, siue alia habet immediatè autoritatem à Christo.

RESPONDEO, Quòd expositio ista repugnat textui. Nam ibi duo dicuntur habere concilia à Ro. ecclesiæ autoritate, quòd facta sunt, & quòd robur acceperunt, & primum, vt patet, refertur ad ipsum Congregari: secundum autem nisi superfluat, ad autoritatem congregati. Et conuincitur hanc esse absque omni ambiguitate intentionem literæ illius: quia reddit rationem, quare conciliorum legibus Apostolica sedes non subest. Si enim dependerent concilia tantum in congregari à Papa, ex quo leges faciũt postquam congregata sunt, nihil valeret ratio assignata ad intentum inferendum. Patet nanque manifestè quòd ex hoc, quòd concilia regulariter nõ congregantur nisi per Papam, non sequitur, Ergo non præfigunt legem Papæ: quia stat, quòd congregata præfigant legem si congregata non pendent ab ipso.

CAPVT XXI.

DIXI In eodem 11. cap. quòd concilium vniuersale legitimè congregatũ errare potest diffiniendo Papa absente, aut non consentiente: & quasi dixi quòd potest errare eodem modo in his, quæ sunt fidei.

OBIICITVR, Quia ad concilium generale spectat determinatio eorum, quæ sunt fidei: & ipsi promittitur, Quod docebit vos Spiritus sanctus omnem veritatem.

¶ In cuius signum Act. 15. ponitur Spiritus sanctus præsidens concilio Apostolorum, cùm dicitur, Visum est Spiritui sancto & nobis: & non dixerunt, Visum est Petro & nobis.

¶ Hoc satis innuere videtur Augu. Euangelio non crederem, nisi me autoritas ecclesiæ admoneret.

¶ Et in sexta synodo (vt patet distinctio. 16. capitul. placuit) dicitur, Placuit huic sanctæ synodo, vt ammodo confirmata & rata sint canonum Apostolorum 85. capitula.

Hoc quoque deduci potest ex illo, Ecce, ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi, hoc enim successoribus Apostolorum dicitur. concilium enim generale repræsentat concilium Apostolorum & Seniorum.

¶ Hoc idem patet ex eo, quòd quilibet fatetur se credere in vnam sanctam ecclesiam catholicã: ex hoc enim sequitur, quòd ad eam vltima decisio eorum, quæ sunt fidei, spectat. Cùm enim Papa fatetur se credere in vnam sanctã ecclesiam, non dicit se credere in semetipsum.

Præt

¶ Præterea, Ecclesia vniuersalis non potest errare in fide: & cōcilium gaudet eodem priuilegio, quo ecclesia repræsentata sicut eadem potestate. Imò cùm ecclesia, vt dispersa nullum actum iurisdictionis exercere possit; nec aliquid sententialiter diffinire, infallibilitas in diffiniendo ei competere debet, vt congregatæ in concilio.

¶ Et si dicatur, quòd Papa repræsentat ecclesiā sicut concilium, dicetur quòd Papa repræsentat ecclesiam remotè, cōcilium autem propinquissimè: quia in eo est aliquis de qualibet ecclesia saltem sufficienter vocatus, & priuilegium ecclesiæ transit in concilium immediatè, eam repræsentans non autem in summum Pontificem.

RESPONDEO, hæc obiecta dupliciter deficiūt: & primus defectus cōmunis est omnibus, secundus autē quibusdam obiectionibus communis. Defectus omniū obiectionum est, quia à concilio declināt ad concilium, secluso Papa. Ex cuius proprio priuilegio: (conciliū quippe generale sine Papæ cōsensu non diffinit.) constat quòd non vniuersali consensu diffinitio illa facta est, cùm Papa supremum in ecclesia Dei teneat locum, officium, & regimen etiā vniuersale. Quod autem vniuersali consensu diffinitum non est, proculdubiò à concilio vt ecclesiam vniuersalem repræsentat, diffinitum non est. Dico igitur, quòd propositio dicens, quòd concilium generale nō potest errare in iudicio fidei, est vera simpliciter & absolutè de concilio iudicante in fide cum Papa, & non est vera de concilio acephalo. Et hæc responsio sufficit ad omnia obiecta quantum ad intentam conclusionem: sed quantū ad vim ipsarum obiectionum, in speciali dicitur. Et ad primam quidem, ꝙ ad cōcilium generale spectat vltima decisio fidei, dicitur quòd hoc verificatur de concilio ratione capitis, sicut de homine quòd videt ratione oculi. Et quòd hoc sit verum, patet de concilio Ariminensi & Ephesino secundo, quorum primum errauit in fide cum Arrio, secundū autem etiam errauit in fide cū Euthicete.

Et quod ampliùs est notandū, istud secundū fuit etiam autoritate apostolica congregatū: & in neutro consensit erroneæ diffinitioni Romanus pontifex. Et de Ephesino quidem secundo clarè patet ex multis epistolis Leonis, & gestis Calcedonē. synodi. De ariminē. verò patet ex Ruffino in ecclesiastica historia, & in historia tripartita, li. 5. cap. 39. Ex effectu igitur manifestū est quòd verbum Domini, Spiritus sanctus docebit vos omnem veritatem, non dictū est concilio dissentienti à Papa, quamuis legitimè congregato. Hæc rectè examinent omnes, qui hac de re decertant, vt caueant, & à sensatis non recedat iudicium.

¶ Ad secūdum dicitur, ꝙ etiam si cōcilium illud Apostolorum, &c. fuisset concilium generale, nihil aliud haberetur, nisi ꝙ concilio integro cum Petro præsente & primò Spiritus sanctus præsideret: quod gratis conceditur. Sed quare ibi in cōmuni diffinitum sit, & quod non fuerit generale concilium illud, in libello illo diximus.

¶ Ad tertium patet etiam, ꝙ Augu. dixit. Nisi autoritas me admoneret ecclesiæ, & non dixit ecclesiæ acephalæ.

¶ Ad quartum fateor me nō videre quid probet, nisi cōtra asserentes, quia canones Apostolorū quamuis à synodo confirmati euanuerunt: hoc enim non facit ad celsitudinem potestatis synodi, quàm illi intendunt.

¶ Ad quintum dicitur, ꝙ ad literam loquitur de ecclesia vniuersali, quæ nunquā deficiet: hæc enim est, quæ successit Apostolis, & alijs quibus Dominus loquebatur. Ab ecclesia autem vel etiam concilio eam repræsentante, ad concilium acephalum, non valet argumentum.

¶ Ad sextum dicitur, ꝙ antecedens assumptū ex articulo fidei de vna sancta ecclesia potest dupliciter legi, scilicet cū præpositione, In (dicendo, Credo in vnā sanctam ecclesiam catholicā) & sine illa præpositione, quòd melius iudicat diuus Tho. dicendo, Credo vnā sanctam ecclesiā catholicam. Et siquidem dicatur, Credo in vnā, &c. sumitur ecclesia pro ecclesia integra, corpore scilicet & capite, quod est Christus dominus: ratione cuius in ecclesiam dicimur credere. Et tunc optimè valet consequentia: ergo ad huiusmodi ecclesiam pertinet vltima decisio fidei, & quòd Papa non dicitur credere in semetipsum. Sumi quoque potest pro ecclesia in terris, vt iungitur Spiritui sancto, ratione cuius dicimur credere in ecclesiam, vt diuo Tho. placet. Et sic etiam patet ꝙ optimè valet consequentia, ꝙ ad ecclesiam catholicam iunctā Spiritui sancto, vt sic spectat vltima decisio fidei, & quòd Papa nō dicitur propterea credere in seipsum, sed in Spiritum sanctum, vt est ecclesiæ rector, sed non valet vlterior consequentia, ergo ecclesiæ acephalæ. Si autem legatur sine præpositione, tunc dicitur vt suprà, ꝙ creditur vna sancta catholica ecclesia: sed non valet, ergo ecclesia acephala. Et conceditur quòd ad vnam sanctam ecclesiam catholicā spectat vltima decisio fidei, sicut & potestas iurisdictionis, quæ conuenit ei ratione partis. Nec Papa credendo ecclesiam dicitur credere seipsum, sed dicitur credere officium suum & aliorum, in cuius signum à fide deuiaret, si non crederet officium suum.

¶ Ad septimum dicitur primò, quòd conciliū etiam integrum nō admitto gaudere de necessitate priuilegio personali ecclesiæ (quale est esse semper in ecclesia fidem formatam.) quoniam de ecclesia hoc constat, de concilio autem nullibi inuenisse me fateor autētica autoritate firmatum, quāuis rationabile sit de facto ita esse, quòd scilicet in aliqua persona concilij sit fides formata. Dicitur secundò, quòd non posse errare in fide iudicialiter est priuilegium ecclesiæ ratione capitis, ad quod spectat iudiciū. Et ideo non est priuilegium ecclesiæ acephalæ, nec ecclesiæ, id est collectionis fidelium, ad quā non spectat potestas iurisdictionis, ꝙ tamen ecclesiā pro collectione fidelium omniū tamen, conciliū repræsentat, & cui promisit Dominus ꝙ secū esset. Et ex hoc patet quantū deficit argumentū illud. nā procedit, ac si ecclesiæ ratione cōmunitatis conueniat priuilegiū illud non posse errare iudicialiter: cū constet ꝙ sicut iurisdictio cōuenit ecclesiæ ratione capitū, ita actus iurisdictionis. Et quia actus iste, scilicet iudicialiter diffinire de fide, concernit vniuersalem ecclesiam, ideo conuenit ecclesiæ ratione capitis, cui cōmissa est cura vniuersalis ecclesiæ: sicut alij actus ratione aliorū capitū proportionaliter. Dicitur ergo tertiò formaliter, ꝙ cōcilium integrum gaudet eodē priuilegio officij non personæ quo gaudet ecclesia, & eodem modo, scilicet ratione partis, puta capitis: & similiter gaudet eadem potestate, & eodem modo: sed ex hoc magis habetur intentum. Et concedo gratis, ꝙ infallibilitas in diffiniendo de fide conuenit concilio integro capitis & non ab ecclesia: cui etiam hoc non conuenit nisi ratione capitis, sed à Domino Iesu, cuius caput vices gerit.

¶ Quod autem dicitur de repræsentatiōe immediata & remota duo importat, scilicet repræsentationē ecclesiæ per Papā & conciliū, & modū repræsentādi. Et quo ad repræsentationē dicitur, ꝙ inter Papā & concilium tanta est in hoc differentia, ꝙ conciliū repræsentat vniuersalē ecclesiā integram (hoc est corpus cū capite) proportionaliter: sic ꝙ caput concilij repræsentat Christū caput ecclesiæ, & corpus concilij corpus ecclesiæ. Et hic est verus & indubitatus sensus, quo conciliū vniuersalem ecclesiā repræsentare dicitur, & a Domino immediatè potestatem habere. Ecclesiam autem in terris positam concilium integrum quo ad potestatē repræsentare dicitur, pro quanto omnis ecclesiæ potestas in eo inuenitur per seipsam, vel in suā vicaria, quo ad vota verò, quia intelligitur in ipsum cōsentire omniū personarū ecclesiæ vota: vt patet ex autoritate Gregorij suprà inducta. Papa aūt vniuersalem ecclesiā integrā, & in terris ecclesiæ potestatem & vota, difformiter repræsentare inuenitur, nā caput Dīm, scilicet Iesum Christū participatiuè, papatum in seipso formaliter, reliquæ ecclesiæ potestatē & vota eminēter repræsentat. De differentia aūt obijciendo tacta, totum oppositū est: quia dū ratione prælatiæ conciliū ecclesiā repræsentare dicitur, & solus Papa immediatè a Christo prælatus est, reliquum aūt ecclesiæ corpus à Dño mediāte Petro munus hoc habet, oportet dicere ꝙ Papa, immediatius repræsentat ecclesiam, quàm concilium: quia Papa, mediante solo Christo, concilium autem mediante Christo à Papa.

CAPVT XXII.

DIXI in cap. 13. Quòd potestas applicatiua papatus ad personam regulariter & principaliter est in Papa, & non nisi in casu in concilio, seu ecclesia, & in cap. 6. idem sub alijs verbis, scilicet ꝙ potestas electiua Papæ in Papæ potestatē est. Et attuli ad hoc vtrobique duo argumenta. Primum ex facto Petri, 8. q. 1. cap. si Petrus. Secundum ex eo quòd Papa determinat de actu electionis, ita quòd contrario modo factus sit irritus.

OBIICITVR Cōtra quatuor, scilicet cōtra hoc, ꝙ talis potestas est in Papa: & contra hoc, in casu tm̄ est

in ecclesia seu concilio: & contra vtrunque argumentum.

¶ Primò ergo arguitur contra primum ex Occham, Si potestas electiua Papæ esset in potestate Papæ, sequeretur, quòd Papa posset relinquere ecclesiam absque potestate electiua: quod est impossibile: ergo. Et tenet sequela, ponendo quòd mortuis vel priuatis electoribus Papa non ordinaret electores. Et si dicatur, quòd in tali casu deuoluitur ad ecclesiam: contra, quia tunc sequeretur ꝙ ecclesia esset superior Papa: quod tu negas. Et tenet sequela quia nunquam potestas aliqua ex negligentia alicuius deuoluitur ad alterum, nisi sit simpliciter & absolutè superior. potestas enim papalis non deuoluitur ad Episcopum ex negligentia Papæ non prouidentis alicui beneficio, sed econuerso, Præterea, si ecclesia in illo casu habet potestatẽ electiuam, quæritur à quo habet immediatè: cum à seipso non habeat. Si dicatur à Christo, difficile erit reperire in sacris literis fundamentum, in quo possit stabiliri ꝙ in illo casu habeat, & non regulariter.

¶ Secundò principaliter arguitur ex Armachano. Nõ est verisimile, ꝙ Dominus volũtati vnius hominis cõmisisset potestatẽ electiuã summi Pontificis: quia posset euenire, quòd vna progenies diceret, Hæreditate possideamus sanctuarium Dei: dum quilibet in fine vitæ suũ consanguineum subrogaret.

¶ Tertiò, Quia sequeretur, quòd etiam potestas destitutiua Papæ in casu hæresis, quo deponi potest, esset in Papa: & sic par in parem haberet imperium, Et rursus ꝙ Papa posset constituere, quòd Papa hæreticus à duobus vel tribus deponi posset. Et tenet sequela: quia per easdem causas habent generari & destrui potestates istæ.

¶ Quartò, Si in Papa esset potestas electiua Papæ, vel ergo est in eo potestas illa sic, quòd per semetipsum potest successorem eligere vel solum, quia aliquibus potest illam potestatem cõmunicare. Hoc secũdum nihil habet apparentiæ. Ex primo autem si concedatur, sequitur hoc inconueniens, ꝙ esset in potestate duorum facere ꝙ alternatis vicibus quilibet per annum in ordine suo esset summus Pontifex, more Annæ & Caiphæ. Et patet cõsequẽtia: quia vnus Papa pro sua voluntate potest eligere alterum in Papam, & in fine anni ille alter reeliget eundem, & sic deinceps.

¶ Quintò, Christus non contulit Papæ aliquã potestatẽ perniciosam ecclesiæ: sed (vt habet glossa in ca. si Petrus) hoc est perniciosum, ꝙ aliquis eligeret sibi successorem; ergo Christus non contulit illam potestatem.

¶ Contra rationẽ ex facto Petri allatam, dicitur primò, ꝙ Petrus non instituit Clemẽtem, sed instituendum ordinauit. Dicitur secũdò, ꝙ hoc fecit instinctu Spiritussancti: quo etiã præuidit mortẽ, Dicitur tertiò, ꝙ Papa in casu necessitatis, quo electores non possent cõgregari, & pro occurrẽti periculo opus sit pastore, potest Papa moriens instituere successorem.

¶ Cõtra rationẽ aũt, ex hoc ꝙ Papa statuit circa actum electionis etiã electores determinando, &c, dicitur ꝙ Papa non dedit potestatẽ electiuã Cardinalibus, sed ecclesia vniuersalis in sexta synodo in ca. nomine Dñi, vbi Nicolaus papa non ꝓpria autoritate, sed sanctorũ Patrum statuit. Et propterea vbi Cardinales potestate sibi tradita abuterẽtur manifestè, vniuersitas fidelium posset eos priuare potestate electiua Papæ, & alijs eam committere.

RESPONDEO, Et primò declaro sensum verborum meorum in libello illo: secundò quid in hac materia mihi videtur; tertiò, satisfacere curabo obiectis.

Quãquã electiua potestas principaliter & regulariter sit in Papa, nõ tamẽ põt sibi eligere successorem.

¶ Quo ad primũ nunquam dixi, ꝙ Papa potest sibi eligere successorem, nec ꝙ potestas electiua Papæ sit in Papa formaliter, nec ꝙ potestas applicatiua papatus ad personam sit in Papa formaliter; sed dixi ꝙ huiusmodi potestas est in Papa regulariter; & principaliter. Cõstat namque apud viros doctos, ꝙ multa sunt in potestate superioris quæ non sunt in illo & eius potestate formaliter; & quæ etiã non potest per seipsum immediatè facere. Sunt enim in intelligentijs, (quas Angelos dicimus,) formæ inferiorũ: & eorũ potestas, nõ tamẽ formaliter, nec sic ꝙ possint earũ actus per seipsas exercere, sunt in corporũ cœlestium potestate formæ elemẽtorũ & eorũ potestates, non tamẽ formaliter, nec sic ꝙ eorũ operas possint per seipsa exercere. Stat igitur ꝙ huiusmodi electiua potestas sit in Papa regulariter & principaliter: & non sit in eo formaliter, nec possit per seipsum huiusmodi potestatis actũ exercere. Sumantur ergo verba mea in hoc sensu, ꝙ potestas electiua est in potestate Papæ, virtualiter, seu eminẽter, & hoc quo ad modũ essendi, & quòd est in potestate Papæ regulariter, id est ordinario iure, ad differẽtiam ecclesiæ viduæ: in qua est eiusmodi potestas in casu, & principaliter ad differẽtiam eiusdẽ ecclesiæ, in qua est secundario: pro quanto in casu potest non solùm eligere, sed facere electores, & ordinare de modo electionis. Hæc de primo.

¶ Quo ad secũdum: quia eius est potẽtia, cuius est actus. (vt dicitur in De Somno & vigilia.) & electionis Papæ actus simpliciter & absolutè non est Papæ, ideo potestas electiua Papæ non conuenit formaliter Papæ. Probatur minor, Electio papæ est actus factiuus, quãtum ex se est tũc papæ: ergo repugnat ei, quod præsupponat pro tunc papam. Et tenet consequẽtia: quia quod fit, nõ est: si enim esset, iam non fieret. Tunc vltra, Ergo elector papæ non est papa: & tenet sequela: quia elector præsupponitur secũdum naturã electionis, & est simul tẽpore cum electione. Tũc vltra, Ergo actus electionis papæ non est papæ. & tenet sequela: quia electio papæ est actus electoris papæ, Ex hoc igitur patet, ꝙ potestas electiua papæ, cuius actus simpliciter & absolutè est electio factiua ex natura sua tũc papæ, non est in papæ potestate formaliter. Et cõfirmatur autoritate cõsuetudinis ecclesiasticæ, qua fit, vt electiones Pastorũ non fiant nisi vacationis tẽpore, necnõ diuinæ sapiẽtiæ suauiter omnia disponẽtis: quæ dixit, Sufficit diei malitia sua: crastinus enim dies solicitus erit sibi ipsi, In subiecto igitur opportuni temporis, quo potestas electiua eligere debet, locata est formaliter, & non in papa: qui solum præueniẽdo solicitudinẽ crastini diei eligere posset; vt patet. Subiectũ autẽ huiusmodi electiuæ potestatis formaliter (iuxta Peripateticam & Apostolicã simul autoritatẽ, qua inuisibilia ex visibilibus cognoscenda à nobis sunt) ex ipsius electionis actus exercitatiõe inuestigandum est. Apparet autẽ absque omni ambiguitate, ꝙ electio papæ ad Romanam ecclesiam spectat: computando intra Romanam ecclesiam Episcopos et Cardinales, qui velut suffraganei Romani archiepiscopi introducti videntur. Et propterea cessante omni humano statuto certisque existẽtibus ecclesiæ Romanæ membris, in eadem regulariter est potestas electiua Papæ, nõ minus quàm in cæteris ecclesijs potestas electiua suorum Episcoporum. Ex eo enim ꝙ Christus Dominus Romanam ecclesiã elegit in Petri ecclesiam propriam, dum ipsi ne ex Roma, sicut ex Antiochia papatũ transferret, inhibuit (dicens, Venio Romã iterum crucifigi) ecclesiæ Romanæ potestatem electiuã Papæ non positiuè, sed negatiuè, hoc est oppositum non ordinãdo, concessisse dicitur. In casu autẽ incertorũ electorum, ecclesiæ vniuersali eandem potestatem eadem ratione (quia scilicet est Episcopus vniuersalis ecclesiæ) & eodẽ modo, scilicet negatiuè dedisse intelligitur. Ex statuto autẽ humano, apostolica autoritate contractũ per viã determinationis positiuè est subiectũ potestatis electiuæ ad Cardinales Romanæ ecclesiæ solos. Papa enim ex eminentia potestatis, curæ ac regiminis vniuersalis, potest de electiua potestate decernere; ipsámque sic dirigere & ordinare, vt contrario modo faciendo, irrita sit in suo opere & subiecto; vt patet in gestis ipsorum Pontificum, & obseruatione ecclesiæ, Hæc de secundo.

¶ Quo ad tertium, respondeo obiectis pro quanto militant aduersus hæc, dicitur ad primum, quòd impossibile est ad ecclesiam relinqui absque Papa & potestate electiua Papæ; quoniã decedente Papa absque vllo decreto de hoc, negatiuè relinquit potestatem electiuam ecclesiæ Romanæ; sicut Linus successor Petri immediatus electus creditur. Responsio quoque data, ꝙ per viã deuolutionis potestas applicatiua papatus ad personam esset in ecclesia vniuersali in casu, pro quanto ex meo libello assumitur, non intelligitur de deuolutione propter negligentiã; contra quã obijcitur, sed cõmuniter, & propterea non sic arctatur. Deuolutionis vocabulum, quin siue deuolutionis siue successionis, siue suppletionis, siue cuiuscunque alterius modi in hac sentẽtia viã includat. Vnde non super negligentia electorũ, sed super defectu ordinariorũ electorum fundaui: & in tali non in alio casu ibi dicta intelligo. Existentibus siquidem certis electoribus, qui hodie sunt Cardinales, non succedit Romana ecclesia vniuersalis: defunctis autem omnibus Cardinalibus Romana ecclesia, à qua Linus est electus ante humana iura nobis nota, immediatè succedit. Quia tamen pars clauditur in toto, & in ecclesia vniuersali clauditur ecclesia Romana,

ſi concilium generale cum pace Romanæ eccleſiæ eligeret in tali caſu Papã, verus Papa eſſet ille qui electus ſic eſſet. A quo autem eccleſia Romana aut eccleſia vniuerſalis haberet in caſu poteſtatem electiuam Papæ & non regulariter, facilè patet. Nam conſtat quòd haberet à Chriſto, & eius vicario negatiuè: quia ſcilicet neuter ordinauit oppoſitum, & Chriſtus Dominus ſtatuit Petrũ in ſucceſſoribus perpetuũ. Stante ſiquidẽ hoc ſecũdò, cũ ſucceſsio carnalis in nouo teſtamento cõcilio caſtitatis, maximè cõuenienti perfectiſsimo ſtatui (qualis Papæ eſt) diſſonet, voluntaria quoque quaſi adoptio vel inſtitutio ſucceſſoris ſuaui eccleſiæ diſpoſitioni aduerſetur: via electionis perpetuandus relinquitur ſucceſſor Petri, proculdubiò ab eccleſia ſua, quæ quia eſt Romana & vniuerſalis, niſi ipſe Papa determinet, qui Romanam & vniuerſalem eccleſiam repræſentent in eligendo, determinationi ipſius Petri & Domini, qua facto, morte ſcilicet Petri in epiſcopatu Romano determinatum eſt, quòd eccleſia Romana repræſentet eccleſiam vniuerſalem in electiua poteſtate (vt patet ſi ſecludamus omne ius poſitiuũ per intellectum, & aſpiciamus ad eccleſiæ antiquæ conſuetudinem) ſtandum eſt. Vnde non oportet ſolicitari de autore poteſtatis electiuæ in caſu, & non regulariter in eccleſia.

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd non eſt contra ſenſum declaratum. Argumentum tamen non eſt oſtenſiuum, nec ducens ad inconueniens ex natura poteſtatis, ſed ex abuſu ex quo ſi liceret arguere, neſcio que poteſtas vniuerſalis rectè committi poſſet vni homini.

¶ Ad tertium dicitur, quòd quia quælibet poteſtas eccleſiæ eſt inferior poteſtate Papæ cui reliquæ ſubiacent poteſtates, nullum inconueniens video concedere, quòd in Papæ poteſtate eminenter continetur poteſtas etiam depoſitiua Papæ hæretici, & quòd poſſet conſtituere, & ꝙ à collegio Cardinalium poſſet deponi in caſu quo deponendus eſt. Nec ſequitur quòd par in parem habeat imperium: quia non ſuprà Papam, ſed ſuprà coniunctionem papatus cum perſona, exercet imperium, in ſtatu in quo coniunctio illa eſt in Corrumpi ex diuino iure.

¶ Ad quartum dicitur, quòd propriè loquendo, neutro modo eſt poteſtas electiua in Papa: ſed quia poteſt determinare electores & modum eligendi. Vnde non oportet ad inconueniens deductũ reſpondere: quod tamen ex abuſu poteſtatis ſequeretur.

¶ Ad quintum dicitur, quòd non poteſtas, ſed abuſus poteſtatis ſi data eſſet à Chriſto, eſſet pernitioſus. Ad obiecta verò cõtra rationem ex facto Petri, dicitur, quòd prima gloſſa videtur contra textum dicentem, tradente ſibi Petro, & non dicit ordinante, quòd ſibi traderetur. Secunda verò gloſſa acceptari poteſt, quamuis non ſit autentica: præſertim quia mortem non inſtinctu Spiritu ſancti, ſed Domini voce agnouit, dicentis, Venio Romam iterũ crucifigi. Tertia autem gloſſa ſi acceptatur, eminentiæ poteſtatis Papæ fauet, vt patet: ſed quomodo tunc fuerit talis neceſsitas, deberet aperiri. Videtur tamen mihi, quòd vel iuxta ſecundam gloſſam inſtinctu Spiritus ſancti Petrus hoc fecerit, vel de eminentia poteſtatis (propter quod diſſolutum à Spiritu ſancto dicitur factũ Petri, non ſemper erunt Petrus & Clemens) vel potius ꝙ tanquam incertum factum, autoritatem firmam non faciat. Dico autem incertum, quia eccleſia Linum & Cletũ reputans ſummos Põtifices, computatis annis, quibus quilibet eorum rexit eccleſiam Ro. ante Clemẽtem, teſtari videtur, ꝙ verba illa Ioannis papæ tertij tanquã narratiua crediti facti accipienda ſint, & nõ vt autorizãtia factum quod narratur. propter quod autoritate illa vtimur, Vt valeat quantũ valere poteſt. Accedit ad hoc verſus in gloſſa ibidem de Clemente dicens.

Diſputat hoc mundus, quartus, fuerit ne ſecundus.

¶ Ad obiecta demũ contra rationem ex hoc, ꝙ Papa ſtatuit de electoribus Papæ, dicitur ꝙ manifeſtè conſtat ex illo ca. in nomine Domini, ꝙ propria autoritate Papa illud ſtatuit in ſynodo: vt patet ex illis verbis, Venerabilis pontifex decernens autoritate apoſtolica, inquit, Mirum eſt autem, quòd arguentes non aduerterint grammaticã conſtructionem in ſequẽtibus, (vbi dicitur, Quapropter inſtructi prædeceſſorũ noſtrorum, aliorumq; ſanctorum Patrum autoritate, decernimus, vt obeunte, &c.) & dixerint propter hæc verba, quòd Papa non propria, ſed ſanctorum patrũ autoritate ſtatuit: cũ ly autoritate, determinet ly Inſtructi, & non ly Decernimus, vnde ſolidũ ſtat, ꝙ Papa autoritate propria ſtatutum illud fecit. Quamuis etiã omnia ſtatuta de electione Papæ, quòd ſummus Pontifex etiam in ſynodo fecit propria autoritate fecerit: & ſancti Patres in ſynodo congregati nihil poſsint ſine autoritate Romani pontificis ſtatuere. Hæc quoq; ex autoritate Papæ fieri comprobantur, dum ſtatutũ Gregorij decimi cũ concilio Lugdunẽ. (quod habetur in ſexto de elect. vbi periculum: diſponens de electione Papæ reuocatum per Adrianum & Ioan. 29. ac deinde reaſſumptum Cæleſtinum quintum & Bonifacium octauũ) robur autoritatis habet: vt glo. in eodem ca. dicit. Clementinam quoq; ne Romani, de electione Papæ, a Papa non à concilio generali factam eſſe patet, in clementinis de electione. Multa quoq; circa electionem Papæ ſtatuta in di. 79. patet à Gratiano referri. Et nouiſsimè Iulius 2. qui viuit & regnat, ſtatutum nouum edidit de electione Papæ abſq; concilio generali. Vnde negare huiuſmodi poteſtatem in Papa, eſt negare ſenſum.

CAPVT XXIII.

DIXI in cap. 20. 21. & 22. quòd in eccleſia Dei eſt poteſtas autoritatiua ſuper coniunctionem Petri & papatus, non autem ſuper Papam.

OBIICITVR cõtra tripliciter. Primò, quia contrariantur dictis in libello illo. Secundò, quia contrariantur hæc duo inter ſe. Tertiò, quia falſum eſt, quòd poteſtas depoſitiua Papæ, quæ eſt in eccleſia, non ſit autoritatiua ſuprà Papam.

¶ Primum oſtẽditur ſic, In ca. 6. & 13. dictum eſt, quòd poteſtas applicatiua eccleſiaſticæ poteſtatis ad hanc vel illam perſonam eſt in ſolo Papa, nunc dicitur, quòd poteſtas autoritatiua ſuper coniunctionem eſt in eccleſia. ergo contradictio.

¶ Secundum autem oſtenditur exemplo, quo vtor retorquendo in me. Habere enim poteſtatem ſuper hominem, non eſt habere poteſtatem ſuper animam, nec ſuper corpus, ſed ſuper ſeparationem animæ à corpore, cùm nihil aliud faciat occidens hominẽ. Quid ergo aliud eſt habere poteſtatem autoritatiuam ſuper Papam, quàm poſſe papatum ab ipſo autoritatiuè ſeparare?

¶ Tertium autem (quòd ſcilicet eccleſia autoritatiua ſuper Papam ipſum deponit) probatur tripliciter. Primò, quia alter Papa hæreticus citatus non tenebitur comparere, nec erit contumax non comparens: iudicabunt ergo inauditum, aut non obligatum reſpondere. Secũdò, Omnis actus punitiuus perſonæ ratione proprij peccati, eſt ab habente iuriſdictionem ſuper eum qui punitur.

Tertiò arguitur ad hominem, meipſum ſcilicet, Eccleſia poteſt excommunicare Papam hæreticum antequam deponat: ergo habet autoritatem iuriſdictionis ſuper Papam. patet ſequela, & antecedens ex te eſt: quia quum tu dicas hanc conſequentiam eſſe bonam, non eſt excommunicatus ipſo facto, ergo non eſt depoſitus. & iſta erit bona, Non poteſt excommunicare: ergo non poteſt deponere. & iſta poteſt deponere, ergo poteſt excommunicare.

RESPONDEO Et ad primum dicitur, quòd nulla eſt dictis meis contrarietas: quoniam ſuperius de autoritate eminentiæ erat ſermo, vbi eccleſiæ poteſtas Papæ poteſtati comparabatur. Vnde dictũ eſt ibi, quòd Papa eſt moderator & director poteſtatis eccleſiæ, & non econuerſo: hoc enim ad eminentiam & non eminentiam poteſtatis ſpectat. Hic autẽ ſermo eſt de autoritate efficaciæ, dum dicimus, quòd poteſtas eccleſiæ autoritatiuæ poteſt ſuper coniunctionem, &c. hoc enim nihil aliud ſonat, niſi quòd talis poteſtas tanquam ſuperior cõiunctione illa, poteſt efficere illam: agens enim vt ſic, præſtat eo quòd ſit vt ſic. Cùm hoc nanque patet bene ſtare, quòd poteſtas applicatiua poteſtatis eccleſiaſticæ, ſecundùm eminentiam eſt in ſolo Papa.

¶ Ad ſecundum verò dicitur, quòd hæc duo, ſcilicet poteſtas eſt ſuper cõiũctionẽ, & nõ ſuper Papã, in nullo repugnãt inter ſe, qa diuerſa ſunt. Et Papa ſignificat aliqd maius coniunctione, qm̃ ſignificat formã papatus, ſicut dñs formã dñij. Propter quod retorſio exẽpli de homine nihil valet. nã non conuenit Papæ ſignificatum æquiparare ſignificato hominis & ſimile de vtroq; ferre iudiciũ: qa homo ſignificat formaliter cõpoſitũ ex aia & corpore, Papa verò ſignificat formaliter purũ papatũ, quãuis in cõcreto, vt patet. Sed hoc totũ Petrus papa ſe habet vt ly

homo, & conceditur: ꝙ potestas illa põt super Petrũ Papam ratione subiecti (vt in libello dicitur,) non autẽ super Papam: quia non potest ex parte formæ. Vnde patet nullam esse repugnantiam, & ꝙ aliud est posse super Papam, & aliud super Petrum Papam: sicut aliud est posse super compositum & aliud super formam.

¶ Ad primũ aũt contra tertiũ hoc, scilicet ꝙ potestas ecclesiæ nõ est supra Papã, respondetur, ꝙ Petrus papa hæreticus tenetur ad omnia quę sunt necessaria ad iudicium depositionis ipsius: vt in libello cap. 21. expressè dictũ est, vnde mirandũ videtur de obiectionibus. Dico igitur, ꝙ Petrus papa hæreticus ratione subiecti sic dispositi, subditur potestati depositiuæ ecclesiæ, & in omnibus necessariò præambulis & consequẽtibus. Nec ex hoc sequitur, ꝙ potestas ecclesiæ sit suprà Papã, sed suprà Petrũ papam, sic depositũ in hoc rãtũ. Et per hoc patet solutio primi & secundi. Ad tertiũ verò dicitur, ꝙ (vt patet in ca. 19. libelli, vnde impositum est mihi ꝙ dicam illam consequentiam bonã) nunꝗ ego dixi hoc, nunꝗ somniaui connexionẽ inter excõmunicationẽ & depositionem: imò oppositũ expressè sensi. Ego em̃ ex illa cõmuni radice, id quod infligitur à iudicio humano, nõ incurritur ipso facto ex solo peccato interiori purè: intuli duo, scilicet negationẽ excõicationis, & negationem priuationis, & dixi ꝙ si ex hac radice sequitur nõ esse excõmunicatum, multòmagis sequitur non esse priuatum: quia ibi non requiritur declaratio apud Iuristas, sicut hic. Argumentum autem procedit contra dicentem illationem formalem à negatione excommunicationis ad negationem depositionis: & ideo non est ad propositum.

CAPVT XXIIII.

DIXI in c. 21. ꝙ Papa posset cõmittere potestatem depositiuam Papæ hæretici collegio Cardinalium.

OBIICITVR quod non possum sic dicendo sustinere, quin par in parẽ habeat imperium.

RESPONDEO, ꝙ facilimè patet ex hoc non sequi parem in parem habere imperiũ; quia potestas depositiua non est supra Papam, sed supra coniunctionẽ Petri cum papatu: quæ coniunctio non est par Papæ. Quare autẽ huiusmodi potestas depositiua Papæ quanquam minor papatu, non sit auferibilis ab ecclesia à Papa, in promptu causa est; quia diuino iure illi conuenit cõtra Papam hæreticum, vt patet ex dictis in libello.

CAPVT XXV.

DIXI in ca. 26. rationẽ, quare Papa pro infidelitate sola potest deponi, quia sola infidelitas inter crimina cõtrariatur ad esse Papę.

OBIICITVR dupl'r cõtra hãc rõnẽ.

¶ Primò, quia falsum est ꝙ fides requiratur ad esse Papæ, cũ Papa si fiat hæreticus, adhuc sit Papa apud me: sufficit enim character baptismalis.

¶ Secundò, quia hæc ratio æquè fortiter probaret, quòd pro hæresi deponi non posset: quia hæresis non opponitur ad esse Papæ.

RESPONDEO, ꝙ ratio mea nõ est intellecta vt est, studiosè nãque nõ posui inter cõditiones requisitas ad esse Papæ fidẽ, sed Christianitatem, vt excluderem hanc obiectionẽ. Nec assumpsi, ꝙ infidelitas sola inter vitia cõtrariatur fidei, sed Christianitati, seu conditioni requisitæ ad esse Papæ, vt patet in libello. Cõstat enim Christianitatis statui, (qui mẽbrum Christi cõstituit,) solã infidelitatẽ inter vitia opponi, & ꝙ Christianitas requiritur necessariò ad esse Papæ. Et in libello eodẽ, ca. 27. clarè manifestaui differentiã inter Christianitatẽ & fidem: & ꝙ Christianitas est status quidã ecclesiasticus ex charactere & fide cõstitutus. Sed vt melius vis rationis perspiciatur, ex cõclusione intẽta & directa oppositione infidelitatis, cõsiderandũ est, ꝙ non est intẽta, aut deducta conclusio ex illa ratione, ꝙ Papa habet non esse propter infidelitatẽ, sed ꝙ est dispositus propinquissimè ad non esse: quod significat cõclusio dicens, ꝙ est deponẽdus. Et propterea nõ oportet, ꝙ infidelitas sic opponatur Christianitati, ꝙ auferat totaliter esse Christianũ. si enim hoc tolleret, non deponẽdum, sed depositũ Papam inferret, sed sat est, ꝙ opponatur Christianitati, sic, ꝙ cõstituat Christianum hominẽ, quantũ est ex parte hominis in non esse Christianitatis. Per hoc siquidẽ non esse Christianitatis in Petro papa, cõstituitur Petrus papa in esse deponibili: quia per talem non esse est dispositus sic vt deponi possit, vt patet ex dictis in libello. Et manifestatur ex officio Papæ, cũ enim Papæ officiũ sit pascere doctrina & opere, cùm habet fidẽ formatã velut sanus viuit in papatu: cùm autẽ habet fidẽ informem ob perditã charitatẽ, non pascit amplius exemplo, sed doctrina tantùm: ac per hoc velut æger in papatu est. Si demum etiam fidẽ omnino amiserit, iam nec doctrina pascere potens est, & quasi mortuus sicut in extremis vitæ constitutus, ad omne opus inualidus dispositus est, vt morte depositionis auferatur à vita papali. Vnde patet responsio ad primum: quia non obstat rationi, ꝙ infidelitas stat cum esse Papæ: vt patet ex dictis. Et potes eãdem sententiam vnico verbo dicere, ꝙ fides est necessaria ad esse Papæ simpliciter, quãuis non sit necessaria ad esse Papæ sic, scilicet quasi mortui: imò ex hoc quòd cõstituit Papam in esse Papæ simpliciter, & eius oppositum constituit in esse Papæ quasi mortui: manifestè sequitur, ꝙ constituit Papam in esse deponibili.

¶ Et per hoc patet solutio secundi: hæresis enim non stat cum esse Christianum simpliciter, nec cum esse Papam simpliciter: quamuis non auferat totaliter vtriusque esse, Sed quia constituit non esse Christianum quantũ ex parte hominis, ideo constituit dispositum ad non esse Papæ; quoniam esse Papam simpliciter supponit esse Christianum simpliciter. Sed argumẽtum in hoc fallitur: quia accepit hanc rationem ac si inferret non esse Papæ sic, ꝙ esset depositus: cuius tamen contrarium patet in litera. Manet ergo ratio illa non inuenta adhuc minus habẽs, quãuis in statera posita, vt desiderare me dixi.

CAPVT XXVI.

DIXI in eodem 26. ca. iuncto 25. ꝙ ex sacra Scriptura solus casus hæresis excipitur ab impunibilitate Papæ respectu ecclesiæ.

OBIICITVR, Quia in sacra Scriptura inuenitur etiã, aliis criminosum esse separandum, vt patet 1. ad Corinth. 7. Si is qui frater nominatur inter vos, est fornicator, aut auarus, aut idolis seruiens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum huiusmodi nec cibum sumere. Et Dñs Matt. 18. innuit hominem pro quolibet mortali, cui annexa est contumacia, esse excommunicandum. Et si glossati fuerunt hi textus de subditis in terra, similiter glossabũtur textus allegati per te de hæretico. Et ad dicta Saluatoris & Petri conceditur, quòd quandiu bene docent & remanent Prælati, sunt audiendi.

RESPONDEO quòd quum sacra Scriptura tota sit ab vno autore, (qui est Spiritus sanctus,) & velut vna integra doctrina legis diuinæ, non est glosis, sed textui attribuendum quum ex coniunctione diuersorum locorum scripturæ, sensus vnus colligitur: sic autem est in proposito. Quum enim propter hæresim maximè & propter alia etiam crimina sint diuino iure vitiosi multi separandi ab ecclesia, & exceptio fiat de solis prælatis ab ipso diuino iure in criminibus aliis ab infidelitate: manifestè colligitur absꝗ nostris glosis, quòd reliqui pro multis criminibus: prælatus autem pro sola infidelitate diuino iure separandus ordinatur. Scriptura igitur loquẽs de hæretico, communis est prælatis & subditis: quia nulla fit exceptio in ea de prælato. loquens autẽ de aliis criminibus, prælatũ simpliciter non cõprehendit: quia excipit eum.

¶ Ad responsionem verò datam exceptioni Domini & Petri, (quando exceptus est prælatus Matt. 23. Super cathedram Moysi. & 1. Pe. 2. Obedite præpositis discolis,) dicitur quòd responsio illa, scilicet quandiu bene docent, & sunt prælati, potest benè & malè intelligi. Bene quidẽ, si sit sensus, quod quandiu per se bene docent & sunt prælati. Et sic nihil obstat proposito, quoniam fides Christi est, qua fit doctrina, & quæ sustinet prælatum in esse simpliciter. ac per hoc quandiu habent fidem, habent vnde per se rectè doceant, & sint prælati, quantũ est ex iure diuino: vt patet in libello. Malè autem si sit sensus, quòd non dicitur prælatus tolerandus, sed si toleretur, audiendus: quoniam quum in maiori includatur minus, & plus sit malos prælatos audire cum effectu, & obedire eisdem quàm tolerari (vt patet) consequens est, quòd mandatum Domini & Petri de obediẽtia prælati malæ vitæ & bonæ doctrinæ, claudat in se mandatum de toleratione ab eisdem, quibus obedientiam indidit. Et sic autoritas iuris diuini allata efficax ad propositum restat, suprà firmam petram fundata.

CAPVT XXVII.

DIXI in eodem 26. cap. conclusiuè, ꝙ in solo casu hæresis Papa subijcitur ecclesiæ, ita ꝙ possit deponi.

OBIICITVR primò, quia in epistola Clementis ad Iacobum ex ore Petri apostoli ordinatur, ꝙ Clemēs papa deponatur propter negligentiā: ecclesia siquidē nō spernit illā epistolā, ꝙ sufficit.

¶ Secūdò, quia cū ecclesia in eo casu hæresis sit iudex Papę, & talē potestatē nō habeat nisi Matt. 18. & ibi nō cōmemoretur magis peccatum hęresis, ꝙ̄ quodcūq; aliud cum contumacia, sequitur quòd non solùm in casu hæresis ecclesia sit iudex Papæ.

¶ Tertiò, quia si vicarius regis absentis tyrannicè regeret, communitas posset illum deponere: ergo ecclesia pōt deponere vicarium Christi Domini, si tyrannicè regat.

RESPONDEO, ꝙ Epistola illa eadē facilitate reijcitur, qua recipitur: imò maiori reijcitur, vt patet ex opposito decreto 40. dist. si Papa. vbi manifestè propter negligentiam Papa non iudicandus dicitur, quāuis perniciosam: vnde non sufficit illius autoritas.

¶ Autoritas aūt Dñi secūdo loco allata, ptāte ecclesię supra subditos sibi vt sic manifestat. Et ꝓptereà cū Papa ex alijs locis sacræ Scripturę nō sit subdit⁹ ecclesiæ nisi in casu hæresis, cōsequēs est, vt ex illa sententia Dñi nō habeat ecclesia ptātē sup eū, qa est Papa, nisi in casu hæresis: ꝙ em̄ ibi nō est expssum, sufficit alibi inueniri declaratū.

¶ Ad tertiū dicitur, ꝙ similitudo illa deficit dupliciter. Primò, qa cōitas libera habet potestatē deponēdi principē, & regē, scilicet si tyrānicè regat: & ideò nō est mirū, si pōt deponere ēt Vicariū illius. Ecclesia aūt serua est principis sui Iesu Christi. Secūdò, quia Rex purus homo absens supponitur, & solū per vicariū gubernare: Rex autē noster sic absens est corpore, vt per seipsum audiat q̄relas cōtra Vicariū suū ab ecclesia & mēbris singulis: & proptereà non est ab ecclesia eius Vicarius deponendus, sed recurrēdū est ad principē audiētē & optimū vt deponat.

CAPVT XXVIII.

DIXI in eodem 26. ca. ꝙ propter scandalum non est præscindendum caput iuxta Domini sententiam, Matth. 18.

OBIICITVR, Quòd licet nō sit auferendū caput totaliter sic, ꝙ nunq̄ sit futurū aliquod caput: tñ auferēdū est istud caput, sine quo in corpore remanet vita, imò ꝙ corpus inficit q̄tū est ex se.

RESPONDEO, ꝙ ex verbis Dñi, negatiuè tamē (vt in libello dictū est,) sumitur ꝙ nec totaliter, nec hoc caput p̄scindēdū est: qm̄ expressè dicit, si manus tua, oculus tuus, pes tuus. Pronomē siqdē adiunctū ostēdit ꝙ de mēbro hoc loqtur: & cōsequēter de capite isto negatū accipimus ꝙ p̄scindat. Falsum quoq; est, ꝙ sine isto capite sit vita, quum ipsum loco Domini saluificet ecclesiam, vt in ca. si Papa. dist. 40. dicitur. Nec inficit in hoc caput, sed rectè docet: quāuis abusus potestatis capitalis in isto inficiat quantum est ex se, ecclesiam: non hoc caput, sed abusus illius in culpa est: & nō est præscindendū caput, sed illius abusui congruis remedijs obuiandum.

CAPVT XXIX.

DIXI in c. 27. Quòd Deus optimè ꝓuidit ecclesię, disponens, ꝙ orationis remedio cōtra Papā malū vteretur, non autē depositionis potestate.

OBIICITVR tripliciter, Primò, qa minus bene instituta esset politia ecclesiastica, q̄ ciuilis. Et tenet sequela, quia ciuilis pōt principem tyrannicè regentem pertinaciter deponere, ecclesiastica autem nō posset.

¶ Secundò, quia Deus ademisset cōitati ecclesiæ potestatē sibi naturaliter conuenientem & necessariam ad pacificam cōuersationem, qualis est potestas depositiua principis in casu tyrannidis. Et tenet sequela: quia talis potestas naturaliter conuenit cōmunitati perfectæ & liberæ.

¶ Tertiò, quia quū Deus opportunius remedium, q̄ oratione ecclesiæ potuerit instituere (scilicet potestatem depositiuam) dicere non aliud remedium quàm orationes reliquisse, est dicere politiam ecclesiasticam non bene institutam & effectam seruam strictissima seruitute.

RESPONDEO, Quòd Deus longè melius & eminētius instituit ecclesiasticā rempublicā, q̄ ciuilē: qm̄ illam instituit cū proximo & homogeneo capite viuo in perpetuū sine potētia errādi, præsente spiritualiter votis omniū & singulorū vbiq;. hæc em̄ est institutio reipublicæ Christianæ simpliciter. De institutione aūt ad tp̄s, scilicet corporalis absentiæ principis nostri, dicitur ēt ꝙ optima est, qñ cōsonat primariæ institutiōi. Et qm̄ respublica Christiana secundū suā primariā institutionē serua est nata, & tota ptās est in suo principe naturali, ideo optimè cōsona institutio ad tp̄s est, vt nō cōitati, sed vicario principis potestas plna cōmittatur, (vt p̄dictū est,) & ꝙ respublica q̄diu Vicarius principis sub principe est simpliciter (qđ est p esse Christianū) simplr̄ recognoscat principē viuū, et recurrat ad eū audiētē & paratū exaudire. Et scito ꝙ cōtingit hoies in hac re falli quasi à negatiōe modi ad negationē rei. Quū em̄ deponere Papam cōtingat multis modis, scilicet per prouidētiā humanā, & per orationē ecclesiæ perseuerātē, & neutro modo opus sit nisi in casu verę necessitatis, ex hoc ꝙ ecclesiæ nō est cōcessum, ꝙ possit deponere per viā prouidētię humanæ: nō sequtur ecclesiæ nō esse cōcessum, ꝙ possit deponere Papā: qm̄ alia via, scilicet orationis perseuerantis, infallibiliter pōt quæ em̄ per amicos possumus, per nos aliqualiter posse testatur philosophus, q̄tò magis quæ per patrē possumus.

AD PRIMVM ergo negatur sequela: & ad probationē dicitur, ꝙ vtraq; politia (scilicet tam ciuilis q̄ ecclesiastica) pōt deponere tyrannicè regentē ipsam, sed diuersimodè: qa ciuilis perfecta & libera potestatiuè & p prouidētiā humanā: ecclesiastica aūt per potestatē sui patris per orationis perseuerātiā, qñ verè oportet. Et hic modus qdē excellētior, et nō potēs errare, sicut prim⁹ est melior. et ꝓptereà nō minus bene, sed melius prouisum est ecclesiasticę reip. d mō abijciēdi a se malū ministrū q̄ ciuili.

¶ Ad secundū negatur etiā sequela: qa cōmunitas Christiana nata est serua, ad per hoc naturali iure sibi nō cōpetit potestas super principē suū: & cōsequēter nec sup principis vicariū, nisi à principe sibi cōcedat. Vñ licet verū sit, ꝙ ecclesiastica cōitas distincta cōtra principē nō habeat sup principē et eius vicariū tyrānizātē autoritatiuā ptātem: nō tñ adēpta est sibi à Christo, aut quocūq; alio mō, sed ex natura sua: qa serua nata est, contraxit hāc negationē. Ad tertiū aūt dr̄, ꝙ nō fuisset opportuni⁹ remediū ꝓuidētia hūana, q̄ orō ecclię p̄seuerās. Tū qa ꝓuidētia hūana falli pōt. (cogitatiōes siqdē mortaliū timidè et incertę ꝓuidētię nr̄æ,) orō aūt ecclię p̄seuerās falli nō pōt Deponeremus fortè, qñ nō oportet, nō p̄uidentes futura, nec occulta scrutātes. Oratio aūt ecclīæ p̄seuerās nō deponet qñ nō oportet: qa bonus dñs negat ꝙ volum⁹, vt tribuat qđ mallemus. Tū qa facilior minus impedibilis, et efficacior cū est orō ecclesiæ p̄seuerās ꝓ se in necessarijs ad salutē ecclīæ, ꝙ tota oīm hoim ꝓuidētia: hæc em̄ difficile cōsonat pōtētia impediri pōt, & oia subiecta nō habet: descripta aūt oratio facilè cōsonat, nō pōt potētia aliqua hūana impediri, et oia sub Deo subiecta habet. Mirū est aūt de subiūctis. s. ꝙ dicere Deū solū orōnis remediū reliqsse &c. solū em̄ hoc remediū tāq̄ supremū et efficax simplr̄ relictū dicimus existētib⁹ multis alijs remedijs p viā admonitiōis, &c. Mirū aūt dico, qa quū naturaliter ex eisdē tueamur, ex qbus sum⁹ & cōseruamur, & Christiana respu. ex orōne sit adaucta, et in vno ouili cōstituta (dicēte Patre ad Christū, Postula à me et dabo tibi Gētes hæreditatē tuā) et ex orōne cōseruet (dicēte Christo ad Petrū, Ego rogaui ꝓ te, vt nō deficiat fides tua) naturali quoq; ordine orōne defendēda est, cōtra tyrānicè regētē. Mirū dico, nisi qs putet orōnē ecclesiæ p̄seuerātē pro se in ṗa sui necessitate posse deficere, ꝙ ꝓpē infidelitatē esse, si infidelitas nō est: paruulo meo iudicio vr̄, diuinæ siquidē prouidētiæ, q̄ in specie de ecclesia sua habet, derogare vr̄. Si em̄ natura nō deficit in necessarijs, quō Deus q dedit semetipsum ecclīæ, deficiet illi in necessarijs, seruatis ex p te ecclīæ seruādis: vt patet ex descriptis cōditionibus orationis. Mirū demū dico, qm̄ si efficax hoc orōnis ecclesiæ, &c. remediū indubiè credit, cur insufficiēter prouisum ecclesiæ dicitur de remedio opportuno? Et p hūc modū excludēdi Papā tyrānū ab ecclesia, satisfit oibus quæ obijciūtur de corpore respectu mēbri cōtagiosi, & similib⁹. ad oia siqdē sat est oratio perseuerās ecclesiæ. Pro cuius zelo hāc rñdendi curā suscepi: arbitratus qbusdā licet nō oib⁹ friuolis obiectis respōdisse, vituperandū nō esse hac vice. Rogo igit lectores, vt ęquos se præbeāt interpretes aut cēsores: nihil em̄ hîc aut alibi mihi, sed rōni vel autoritati allatæ tribui volo: hoc ēt vbiq; & semper sub sacrosanctæ Romanæ ecclīæ correctione Romæ die 26. Nouembris, 1512. Ad laudē & gloriā Dñi nostri Iesu Christi, Amen.

Maximā orationis virtutem trine cogitare poteris.

AD LEONEM DECIMVN PONT. MAX. DE DIVINA INSTITVTIONE PONTIFICATVS TOTIVS ECCLESIAE IN PERSONA PETRI APOSTOLI,

libellus Thomæ de uio, Caietani Cardinalis sancti Xisti.

ILLVSTREM SAPIENTIBVS SENTENTIAM IN VVLGA rem quoque lætem proferri exigunt, Pater beatissime, qui ea, quæ à seipsis manifesta sunt, ab his quæ per alia nota fiunt, non discernentes, nodum (vt aiunt) in scirpo quærunt: & meridiana in luce cæcutientes, offendunt. Obnubilandi siquidem euangelicam claritatem tanta est licentia his, qui sua non sunt sorte contenti, vt ecclesiæ vultus, licet serenissimus, nouitatum inuolucris perturbetur: quippe quorum studium est certa & lucida in quæstionem vertere, ac obscura alijs reddere. Eapropter Petri, successorúmque eius Romanorum Pont. principatus (tot ætates, tempora, atque æuitates tranquilla possessione obtenti) ius euangelico sole fulgēs, impetitum argumētationibus inuoluentibus exercitatos parum in sacris literis tueri, tenebris exuere atque in medium proferre sic intendimus, vt veritas hæc omnibus luceat, & proprijs splendoribus vniuersæ creaturæ penetralia attingat. Habeat igitur catholica ecclesia tibi credita, Pater benignissimè, lucubratiunculam hanc pro rudioribus, ne obscuritatibus obruantur.

CAPVT PRIMVM.

IN QVATVORDECIM CAPITA de Romani Pontificis institutione & autoritate,

SVMMARIA.

1 Quid quomodo, & quo ordine tractandum est.
2 Petri personæ & non dono reuelationis, aut beatitudinis promissæ sunt claues.
3 Personæ Petri in se, & non solùm in persona ecclesiæ promissas esse claues.
4 Verba Christi, Tibi Petro dabo, non in persona omnium Apostolorū dicta esse.
5 Apostolis alijs non esse aliàs collatum quod Petro.
6 Solum Petrum accepisse claues, consonat ei quod est, ecclesiam accepisse claues.
7 Promissum esse Petro totius ecclesiæ pontificatum in antedictis promissionibus.
8 Personæ Petri quamuis charitate qualificatæ dictum esse, Pasce oues meas.
9 Soli Petro, ita quòd non alijs Apostolis, dictum est, Pasce oues meas.
10 Petro soli vniuersam committi ecclesiam per hæc verba Christi, Pasce oues meas.
11 Petro per hæc verba, Pasce oues meas, commissum à Christo pontificatum totius ecclesiæ.
12 Petrum habere ex Christi institutione successorem in Pontificatu ecclesiæ catholicæ.
13 Romanum Pontificem succedere Petro in pontificatu totius ecclesiæ.
14 Autoritates sanctorum antiquorum & conciliorum, affirmātes Ro. Pontificis successoris Petri pontificatum super totam ecclesiam, à Christo institutum à Petro.

TRACTATVS TERTIVS THO. de uio Caietani Cardinalis S. Xist. De Romani Pontificis institutione & autoritate in Quatuordecim capita diuisus.

Quid, quomodo, & quo ordine Romani Pontificis institutione tractandum est.

PRINCIPATVS ROMAni Pontificis super vniuersas Christi ecclesias, quamuis quæstionibus multis pulsatus fuerit, nostro tamen proposito vnica inuestigatione absoluendus occurrit. Non enim vertitur hîc in dubium, an Roma. Pont. sit de facto caput ecclesiæ: nec, an idem potestatem habeat à Deo eo modo quo iuxta Apostolum Roma. 13. Non est potestas nisi à Deo, & quæ à Deo sunt, ordinata sunt: sicut potestas regia in veteri testamento erat à Deo: iuxta illud primi Reg. 8. Audi vocem eorum, & cōstitue super eos regē eiusmodi enim omnia aduersariorum multi affirmāt. sed vertitur in quæstionē, an à Christo institutus fuerit Ro. pontificis super omnes ecclesias principatus in Beato Petro: ita quòd instituerit Christus Petrum cum eius successoribus suum vicarium ad gubernandum omnes Christi ecclesias. Quo fit vt loca à rationibus & autoritatibus affirmantibus Petrum seu Romanum pontificem fuisse seu esse caput omnium ecclesiarum, à præsenti secreta sint intentione: & ea duntaxat afferenda sint ex quibus Christum Dominum contulisse huiusmodi principatum Petro soli habetur.

QVIA verò ex sacris literis pēdet omnis quæstionis huius veritas, & duo sunt præcipui textus, scilicet Matt. 16. & Ioā. vlti. expresse de hoc mysterio loquentes: ideò primò iuxta vtrunque textū inuestigandum est, an soli Petro verba Christi dicta sint. Secundò, an per hæc soli Petro Pontificatus totius ecclesiæ à Christo commissus sit. Tertiò, an hic totius ecclesiæ pōtificatus Petro à Deo cōmissus, sit ab eodē Domino datus successori Petri. Quartò, an sit à Christo hic pontificatus datus Roma. pontifici, vt Petri successori. Vt autem primi clara sit absolutio, Matthæi textus prius discutiēdus sic est: vt in primis tractetur opinio dicentium verba Christi non Petro, sed personæ qualificatæ, deinde dicentium non Petro, sed ecclesiæ: posteà dicentium Petro & Apostolis alijs, demum negantium soli Petro, quia ecclesiæ, dicta esse. Multifariam siquidem obnubilare conati sunt dominicam promissionem Matt. 16. relatam. Tibi dabo claues &c. Quidam nanque adeò restrinxerunt verba hæc, vt personam etiam Petri ab illis eximerent, & ad solum diuinum donum in Petro directa intelligerent. Alij etiam restringentes & eximentes Petri personam, ad solam ecclesiam in Petro significatam Christi verba dirigunt. Multi autem extenderūt Domini promissionem ad alios Apostolos: ita quòd Petro in persona omnium Apostolorum dicta accipiunt. Sed & nonnulli sunt admittentes soli Petro hæc dicta: principatus tamen singularitatem collatā Petro negant: eò quòd similis potestas alijs Apostolis à Christo collata alibi legitur, puta Matt. 18. Quæcunque alligaueritis super terram: & alibi. Hæsitant denique aliqui, quo pacto soli Petro claues datas esse verificatur, & tamen datas quoque ecclesiæ esse claues omnes affirmamus. Quocirca ordine quo numerata sunt quinque hæc, sigillatim tractanda sunt. Præponendo vbique rationes dubitandi, vt opposita iuxta se magis elucescant.

CAPVT II.

Petri personæ, & non dono reuelationis, aut beatitudinis promissæ sunt claues, &c.

NON desunt dogmatizantes pontificiam potestatem homini non immediatè collatam, sed dono virtutis mediante: ita quòd perdito virtutis dono, perire simul pontificiam potestatem necesse sit, tanquam virtus glutinum quoddam sit iungens homini pontificatum. Quo fit, vt horum iudicio claues non Petri personæ, sed eius dono collatæ sint in aliquo singulari ministro, puta sacerdote seu iusto quocunque.

ARGVMENTANTVR autem hi ex huius Euangelij textu multipliciter.

¶ Primò, quia ante omnia Dominus beatitudinem Petri affirmat, dicens, Beatus es, proculdubiò in spe veræ fidei, non inchoasset enim à Simonis beatitudine, nisi ad subsequentem pontificatum spectaret huiusmodi beatitudo:

tudo:nihil enim impertinens dixiſſe Chriſtum decet.

¶ Secundò,ex eò quòd Dominus adiungit, Simon Barjona,hoc eſt filius colūbæ:vt Hiero.exponit. Quorſum enim Petrus accepturus pontificatum,filius colūbæ prænominatur,niſi vel eius ſimplicitas columba ſignificata: iuxta illud, Eſtote prudentes ſicut ſerpentes,& ſimplices ſicut columbæ:vel Spiritus ſanctus,qui colūba deſignatur:eo quòd in columbæ ſpecie apparuit in Chriſti baptiſmo:ad eccleſiaſticum principatum pertineret.

¶ Tertiò ex ratione ſubiuncta, Quia caro & ſanguinis nō reuelauit tibi,ſed Pater meus qui in cælis eſt. Mōſtrāt enim hæc non à carne & ſanguine,ſed diuina reuelatione inſtruendum eſſe qui alijs præficitur in Chriſtiana fide erudiendis.

¶ Quartò,ex eo ꝙ Dn̄s addidit,Tu es Petrus: & nō dixit,Tu vocaris Petrus, vt glo.ibi nota,ob fortitudinē fidei & confeſsionis conſtantiam. Hoc enim cū omnibus præcedentibus ad virtutum munera ſpectant: quę vt dictū eſt, aut impertinenter præpoſita ſunt,aut ad principatū tunc ſubſequenter promiſſum opportuna media ſunt.

¶ Vnde & quintò arguunt ex ſubiuncta prima promiſſione,Super hanc Petram ædificabo eccleſiam meā.Quū enim iſta ſit prima promiſsio Petro facta,quoniā vt Cypria.Hiero.& Aug.exponunt per hanc Petram demonſtratur ipſe Petrus:inquit enim Hiero.ſuper Matth. ædificabo eccleſiam meam ſuper te:& Augu.in lib.retract.refert ſeipſum dixiſſe,ꝙ in Apoſtolo Petro tanquā in petra ædificata eſt eccleſia:nec retractat hanc ſententiā.Cypri. quoq; vbi ſupra dicit, Loquitur Dominus ad Petrum, Ego dico tibi:quia tu es Petrus & ſuper hanc petrā ædificabo eccleſiā meā:ſuper vnū ędificat eccleſiam,&c.Quū inquam hæc ſit prima promiſsio facta Petro,& hæc promiſsio non immediatè,ſed mediante dono firmitatis & ſoliditatis ad perſonam Petri pertineat, vt ipſa Domini verba teſtantur,dum non dicit,Super te,ſed ſuper hāc Petram,hoc eſt,ſuper te petram ędificabo eccleſiam meam: conſequens eſt vt ſubſequentes quoq; promiſsiones intelligantur factæ perſonæ Simonis, quatenus erat Petrus & filius columbæ & beatus,&c. Et confirmatur:quia iſta promiſsio non ſolùm eſt prima,ſed principalis: nam præcipuum donum Petro collatum eſt eſſe fundamentū eccleſiæ.Ex hoc autem quòd hæc promiſsio eſt prima & principalis:conſequens eſt vt aliæ promiſsiones cōſequētes ſequantur naturam principalis:ac per hoc nulla promiſsio eſt facta perſonæ humanæ,niſi mediāte dono virtutis:quod erat intentum manifeſtandum.

Profundiſsima fidei Petri expoſitio quā Chriſtus expreſsit dicens, Beatus es: & ex his verbis,tu es Chriſtus, tu es filius Dei viui, id eſt filius Dei naturalis & coeſſentialis Patri & Spiritui ſancto, qui Chriſtus confeſſus eſt.

NON eſt difficilè catholico doctori mōſtrare falſam eſſe relatam ſententiā,dubitando ad damnata incōuenientia.Nihil enim aliud eſt huiuſmodi dogma, quàm hęreſis quorumcunq; dicentium in malis miniſtris non inueniri eccleſiaſticam poteſtatē clauéſq; eccleſię in ſolis & omnibus iuſtis haberi eccleſiámq; ex ſolis iuſtis conſtare: quæ omnia reprobata & damnata eſſe conſtat. Verum, ne hæretici cauſentur ſe opprimi autoritate prælatorum, & non Euangelij,ex ipſo Euangelij textu catholicæ doctrinæ reddenda eſt ratio.Ad cuius euidentiam aduerte duas eſſe in hoc Domini ſermone ad Petrum partes: quarum prima ſecundū planum Euangelij contextum,ac ſenſum ad confeſsionem,quàm Petrus fecerat pertinet. Nā nihil aliud continet,niſi reuelatæ confeſsionis actorem fructū ſeu præmium:& perſonam ſeu perſonæ conditionem,cui reuelatio facta eſt.Dicendo,Beatus es, fructum ſeu præmium pronunciat:dicendo,Simon Bariona,perſonam ad literam ſeu conditionem perſonæ myſticæ,puta ſimplicitatem ſeu ſpiritualitatē aperit.& dicendo,Quia caro & ſanguis non reuelauit,ſed Pater meus, actorem reuelationis monſtrat:tota ergo prima pars ſermonis ad reuelatā confeſsionem ſpectat, & non ad futurum principatum. Quod vt plenius intelligas,vide ſingula. Meritò ex acceptа reuelatione Simon beatus dicitur: quoniam, ſi ſecundum philoſophiam beatus in hac vita eſt, qui ad cognitionem ſupernarum ſubſtantiarum peruenit,& ſecundū Euangelicam veritatem beatitudo viatorum in ſpe veræ fidei conſiſtit,(iuxta illud,Beati qui non viderunt & crediderunt) longè magis Simon beatus fuit quum, ad cognoſcendum trinitatis myſteriumँ peruenit, non innixus reuelationi alijs factæ,(vt nobis contingit.)ſed reuelationi ſibijpſi interius factæ. Ad hanc enim cognitionem Petrum perueniſſe teſtantur verba Petri:teſtatur & Dominus,confeſſus eſt enim Petrus,Tu eſt Chriſtus filius Dei viui.cōfeſſus fuerat olim Nathanael, Tu es filius Dei.Io. 1. confeſsi fuerant qui erant in nauicula, Verè filius Dei es, Matth. 14. confeſſus fuerat & Petrus in perſona omniū,Et nos credimus & cognouimus,quia tu es Chriſtus filius Dei,Ioan.6. Nunquam tamen Dominus beatitudinis præmium appoſuit, niſi nunc: quia nunquam cōfeſsio facta fuerat quòd eſſet filius Dei naturalis, qualem modo Petrus explicauit, adiungendo illud adiectiuum,Viui.hoc enim dupliciter poteſt intelligi:primò, vt ſit adiectiuum determinans ſuum ſubſtantiuum abſolutè:vt ita dictum ſit Dei viui,tāquam dictum fuiſſet,Dei veri,aut Dei omnipotentis: & ſic per accidens adiungeretur Petri confeſsioni ad maiorem expreſsionem, Veri Dei,ad differentiam deorum lapideorum ſeu mortuorū: vt Saturni,Iouis,& reliquorum. Alio modo,vt determinet ſuum ſubſtantiuum,ſcilicet Dei in ordine ad filium, cuius enunciatur Pater, dum dicitur,Filius Dei viui: & ſic per ſe & eſſentialiter apponitur confeſsioni Petri, & conſtituit Petri confeſsionē eſſe per ſe eſſentialiter ac formaliter veram,& altiſsimi ſenſus: ſignificatur ſiquidem hinc pleniſsimè & formaliter modus quo Chriſtus eſt filius Dei,ſcilicet quòd eſt naturalis filius Dei. Et ne altitudo ſenſus ſententiam claram obumbret, manifeſtatur quòd dicimus ex differenti filiatione noſtra & Chriſti:cōmune nanque eſt Chriſto & nobis,quòd ſumus filij Dei, (ſecundum quòd de nobis ſcriptum eſt Ioan.1. Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri.)ſed nos ſumus filij Dei, quia vult,iuxta illud Iaco.1.Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis:Chriſtus autem eſt filius Dei,non quia vult ſed quia eſt. Ratio ſiquidem quare Deus non genuit filios,eſt ſua voluntas, qua elegit nos: ratio autem quare Deus genuit Chriſtum,eſt ſua eſſentia,qua genuit vnigenitum Deum,qua & ipſe Deus eſt.Hoc autem vocando ancillas ad theologicam arcem, (quia viuere viuentibus eſt eſſe:vt dicitur 2.de Anima) ſignificatum eſt per Deū viuum:ex eo nanque quòd viuere viuentibus eſt eſſe, idē eſt, Filius Dei viui inquantum viuit, & Filius Dei inquantum eſt. Meminit tamen Petrus non Dei eſſe,neq; Dei naturæ,ſed Dei vitæ:quoniam cuicunque eſt Filius, conueuit generare filium non ea ratione,qua eſt,nec ea ratione qua res naturalis eſt,ſed ea ratione qua viuit.Quod ſi altius perſpicere cupis: iunge hæc ſimul, ſcilicet Filius Dei viui :quum enim conſtet ex vna parte filium ſonare genitum talem qualis eius parens eſt, & ex altera parte parentem ſignificari Deum viuum: ſi cointellectā fuerit philoſophica traditio,ſcilicet naturaliſsimum operum eſſe omnibus viuentibus facere tale quale ipſum eſt: vt habetur 2. de Anima. manifeſtè videbis quòd dicendo Filius Dei viui,ſignificatur naturalis filius Dei. ex eo enim quòd filius Dei ponitur genitus à Deo dicitur, ex eo autem quòd Filius Dei,inquantum eſt viuus,ponitur,quia naturaliſsimum opus viuenti quatenus viuēs eſt, genitus ſignificatur. Acutiſsimè ergo & formaliſsimè, Petri confeſsio Chriſtum non adoptiuum Dei filium, ſed naturalem Dei filium manifeſtat,dicendo Chriſtum filiū Dei viui.Et ſi altius adhuc intuiti fuerimus, percipiemus in hac reſponſione claudi non ſolū duas trinitatis perſonas, Filiū ſcilicet & Patrem,& rationem ac modū generationis,ſcilicet ꝙ ille naturalis Pater & iſte naturalis Filius, (vt declaratū eſt.(ſed ſubſtantialitatem coæternitatem ac coæqualitatem vtriuſque. nam ex eo quòd naturalis Filius eſt talis qualis eſt Pater, & Chriſtus dicitur Filius Dei viui, ſignificatur quoque quòd ipſe eſt Deus viuus: & quum non ſint multi dij,cōſignificatur quòd eſt vnus Deus cum Patre,ac per hoc conſubſtantialis,coæternus, & coæqualis.Nec Spiritus ſancti perſona omiſſa eſt,Chriſtus enim ſonat vnctum,Spiritus ſanctus, vt ipſemet Petrus declarauit Act.10. Quo fit vt hac confeſsione Petrus non minus diuinæ trinitatis ac generationis myſterium docuerit,quàm Ioannes dicendo, In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, &c. imò licet Ioannes ſpiritualius, dum ad immaterialem, intelligibilémque gradum penetrauit, Petrus tamen perſonas nominibus proprijs Filij ac per hoc Patris & generationem naturalem cum ratione generandi clarius ſignificauit, dicens, Tu eſt Chriſtus filius Dei viui: & ideo iure à Saluatore mundi beatus affirmatur. Ad hunc tam altum huius confeſsionis ſenſum intendiſſe inuenies Origenem, Chriſoſt. atque Hilar.hunc tam altum iſtius confeſsionis ſenſum teſtatur eccleſia quotidiana

veneratione repetens prima diei hora, Christe fili Dei viui,&c.Meritò quoque ad eandem reuelationem spectat, bariona.dupliciter siquidem vt Hieronymus dicit,potest intelligi:vel legendo,Bariona:id est filius Ione.(Bar enim idem sonat quod filius)vel quod vitio scriptorum detracta sit media syllaba:quum deberet legi Barioana: id est filius Ioannis:Simon si quidē creditur à multis filius Ioānnis:secundùm tamen veritatem filius fuit Iona: vt patet, Ioan.primo,Simon filius Iona, tu vocaberis cephas: licet vitio scriptorum Latinorum Latini codices sint corrupti.Est ergo primus sensus, mysticus tamen, Tu es filius Iona,id est columbæ: secundus autem literalis, Tu es filius Iona seu Ioanna. Vterque autem sensus propositū fouet:nam si filius exponitur columbæ,simplicitatem ac spiritualitatem personæ ipsius Petri tanquam habilis ad reuelationem suscipiendam indicat.ad reuelationē nanque diuinam suscipiendam simplicitas & spiritualitas maximè præparant:Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictum(vt dicitur Sapientiæ primo,) & Animalis homo non percipit quæ sunt Spiritus Dei,primæ Corinth.2.Si autem filius Iona vel Ioanna intelligitur,ad confirmationem confessæ veritatis valdè spectat: quoniam pertinet ad hæc,quòd ideo Dominus naturalis patris ipsius non Petri,sed Simonis meminit:vt subiungendo, Quia caro & sanguis nō reuelauit,sed Pater meus:ex hoc ipso quòd patrem suū & naturalem Patrem Simonis è regione ponit,tanquam diceret, Beatus es Simon filius Ionæ seu Ioānnis:quia non pater tuus secundum carnem,& sanguinem reuelauit tibi:sed Pater meus, qui in cælis est:ex hoc inquam ipso eruditus quisque intelligat patrem, qui in cælis est,ita esse naturaliter patrem meum,sicut Ionas est naturaliter pater tuus.Et hoc iam notauit Chryso.dicens,Vanum est dicere,Tu es filius Ionæ vel Ioanna.nisi vt ostendat,quoniam ita naturaliter Christus est filius Dei,sicut Petrus filius Ionæ:eiusdem substātiæ cum eo qui genuit. Oportuit autem Saluatorem nostrum commendare Petri confessionem manifestando illius actorē & præmiū, &c.vt Petri confessio vera habeatur:& sic ipse verus ac naturalis filius Dei credatur ex Petri confessione, non à carne & sanguine, sed à cælesti patre deriuata: nisi enim hoc manifestasset,confessionem Petri vt humanum verbum acciperemus:nunc autem vt à Deo prolatam sententiam habemus. Ex quibus omnibus clarè patere potest, quòd hucusque nihil ad principatum Petri pertinens dictum est. Tota igitur prima pars dominici ad Petrum sermonis,circa illius confessionem versatur:& ad probationem fidei de seipso Christo filio Dei viui pertinet: secunda autem ad petrò promittendum conuertitur: vnde & inchoata reddendo vices ipsi Simoni & Petro, Et ego dico tibi:tanquàm diceret(vt Hiero.notauit)Tu mihi dixisti,Tu es Christus filius dei viui, & ego dico tibi, Tu es petrus, & super,&c. Vbi aduerte non solum diuersas, verum non vnius,sed diuersorum generum promissiones Petro factas esse. nam prima promissio constructionem respicit ecclesiæ,Aedificabo ecclesiam meam:secunda autem autoritatem,Dabo claues regni cælorum: & quodcunque solueris,&c. illa ad ecclesiæ substantiam, Ista ad officium respicit: tantùmque inter se differunt, quantùm est inter substantiam & officium distantia.Et licet in prima promissione triplex inueniatur intellectus,exponendo per hanc petram vel Christum vel Petrum, vel confessionem Petri,vt Chrysost.exponit:si tamen subtilius perspexerimus, vnicus est sensus literalis: hoc est, quòd per hanc petram demonstratur Petrus.Augu.enim in lib. primo retractationum cap.21.lectoris iudicio relinquit quæ duarum sententiarum sit probabilior.Petrúsne, an Christus demonstretur per hanc petram. Vnde hac libertate freti,ex ipso Euangelij textu dicimus,per hanc petrā Petrum demonstrari: vt patet ex eo,quòd Dominus dixit, super hanc Petram ædificabo. Si enim seipsum demonstrasset,non dixisset Aedificabo,sed ædifico:quoniā tunc verè super seipsum ædificabat faciendo de Simone Petrū: super Petrum autem non tunc,sed post resurrectionē ædificare cœpit,& propterea dixit in futuro, ædificabo:ac si apertè diceret,Te quem nūc facio Petrum,postea faciam fundamentum ecclesiæ meæ. Confirmatúrque hic sensus, quia aliter impertinenter præmisisset,Tu es Petrus:quū tamen pro maxima re hoc Petro dictum Euāgelium insinuet:quum Dominus quasi reddens vices Petro,(vt prædictum est,)dixerit,Tu es Petrus:quid enim tam magnū sonaret esse Petrum,aut quorsum,Tu es petrus, nisi subsequenter demonstraretur, Et super hanc petram ædificabo ecclesiam meam? Vnde Hiero. exponens hunc locum, ait,secundum autem metaphoram petre, rectè dicitur ei, ædificabo ecclesiam meam super te.Expositio autē Chryso.de confessione Petri,in idem redit: quoniam confessio fidei in idem redit cūm soliditate seu firmitate fidei, quā denotat Petrus:nō enim differt ab ea nisi tanquàm actus ab habitu. & rursus constat quòd ecclesia magis habet pro fundamento fidem, quàm fidei confessionem. Vnde relinquitur quòd ad literam per hanc petram,demonstratur Petrus. Exactius autem loquendo, dic hanc petram, id est in te petram, in te soliditatem fidei, in te Christum creditum,in te Christum confessum: vt complectaris omnes sanctorum expositiones.nam singulæ verę quidem sunt,sed partem tantùm veritatis explicarunt: fidem seu fidei confessionem, aut Petrum, vel Christum exponentes.Quum autem vtrunque simul iungitur, ita quòd & Petri personam & Christi seu fidem simul significari exponitur,integra veritas,integer sensus habetur literæ dicentis non super petram, sed super hanc petram. Indiuiduatur si quidem metaphorica petra,& fit hæc: quia est in hoc demōstrato supposito:sicut quòd licet aliud in Petro existens indiuiduatur: & fit hoc quia est in ipsa Petri persona.

Pat Petrus secūdò Ioannis filius.

Petri promissio à dicto facta promittendū.

Fides nequaquam illius confessio ecclesiæ fundamentū est.

¶ Hoc igitur integro sensu literali patefacto & admisso, & amplius aperiendo,scito ex Euangelio omnes promissiones Petro factas conuenire in hoc,quòd omnes sunt factæ vnicæ personę ipsius Simonis,qui dicitur Petrus:cui dictum est,Tu es Petrus,Manifestatúrque sic esse primo de prima promissione, & deinde de secunda. In prima promissione tria respice.Primò, Tu,secundo, es Petrus, tertiò,super hanc petram.Ex pronomine,Tu, demonstratur persona illa, cui Christus loquebatur: persona, dico, non qualitas aliqua,nam constat pronomen, Tu,demonstrare substantiam sine qualitate etiam apud grammaticos.Rursus ex pronomine, Tu, monstratur vnica persona:vt patet.Ex cōiunctione propterea huius quod est esse Petrum ad ly,tu cùm dicit,Tu es Petrus, significatur apertè affirmari a Domino illā vnicā personā esse Petrū: & quia per hāc petrā demōstrat illā eandē,petrā,quā tūc pronomine demōstratiuo mōstrabat,Tu es Petr⁹. Significatissimè si quidem ille articulus hāc exprimit eandem mōstrari petram,de qua tunc erat sermo, quæ & per pronomen,Tu es Petrus,mōstrabatur:& hoc tantò clariùs, quātò nulla alia petra tūc monstrata,aut notata inuenitur in Euangelio. Esse igitur futurum Christi ecclesiæ fundamentum,iungitur huic petræ,quæ quia iungitur personæ monstratæ pronomine,Tu,oportet intelligere, quòd esse Christi ecclesiæ fundamentum,permittitur vnicæ personæ demonstratæ per,Tu: cui tunc datum est quòd esset Petrus. Et vt hoc magis ac magis notares,inchoauit Dominus,Et ego dico tibi,non beatitudini tuæ,non filio columbæ,non filio reuelationis:sed tibi. De secunda autem promissione clarissimè patet:quia exprimitur pronomen demonstratiuum substantiæ, dicendo, Et tibi dabo claues.Oportet nanque hæc valdè notare:quoniam hinc cōmenta hæreticorum schismaticorum specie tenus sancta, sed re venenosa confutantur:aiunt enim, Super Petram, id est fidei firmitatem ecclesiam fundatam.Verum dicūt sed diminutum:quoniam Dominus dixit quidem,super petram:sed non hoc solùm dixit,sed addidit articulū,hāc dicens,super hanc Petram: quam proculdubiò tunc mōstrabat,dicens,Tu es Petrus: si enim super fidei solidum absolutè ędificaturus esset,nō dearticulasset soliditatē ad personam illam.Sed schismatici personalis fundamēti vnitatem à Christi ecclesia tollere,per hæc commenta nituntur. Dominus autem hos omnes præueniens, sermonem ad Simonem Petrum sub pronomine direxit, inchoans, Et ego tibi dico.& subdens,Tu es Petrus: tu, non beatitudo tua,aut aliquid eiusmodi:tu,non vos,vt vnitas fundamenti ecclesiæ,vnitas quoque personalis à Christo affirmata intelligatur:dū dicitur,Tu es Petrus, tu vnus es Petrus futurus postea fundamentum:quando super hanc Petram,id est te Petrum ædificabo ecclesiam meam.Duplex autem aduertenda est inter has promissiones differētia prima est, quòd esse fundamentum ecclesiæ non permittitur personæ Petri absolutè, sed quatenus est Petrus seu petra:claues autem regni cælorum promittūtur personæ Petri absolutè.Et habes hanc differentiam ex Euangelio:

Promisit Christus Petro illum esse futurum ecclesiæ fundamentum, non absolutè sed vt Petra, claues autē absolutè.

gelio: dum de primo dicitur, Et super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, non dixit. Super te ædificabo ecclesiam meam: per hanc enim petram demonstrauit totũ quod dixerat, Tu es Petrus; nam petram reddidit ad ly Petrus, & articulum hanc reddidit ad pronomẽ, tu, tanquàm si diceret, Tu es Petrus, & super te Petrum ædificabo ecclesiam meam. De clauibus autem regni cælorũ non dicitur, Et tibi Petro, neque huic Petræ, sed simpliciter & absolutæ, Tibi dabo claues, monstrans per hoc, ꝙ dixit, tibi, quòd personæ non qualitati, per petram significatæ, puta fidei promittebat claues: personæ ergo qualificatæ promissum est fore Christi ecclesiæ fundamẽtum: personæ verò nudæ promissæ sunt claues regni cælorum. Altera differentia est, quòd in prima promissione Petro promittitur ecclesiam sustinendi officiũ, non se petro, sed Christo actore: nam non dixit, Et super hanc Petrã edificabis ecclesiam meam: sed dixit, Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: tanquàm si diceret, Tu sustinebis tanquàm petra me ædificante ecclesiam meã super te petra. In promissione verò clauium aperiẽdi officiũ & claudendi non sibi reseruauit Dominus, sed se daturũ claues promisit: vt ille cui dantur agat aperiendo, vel claudẽdo regnum cælorum. Hæ ex Euangelij pleno sensu differẽtiæ constat. Ex quibus euidenter colligitur differentia inter officium Petri quo ad potestatem vtendi clauibus, & soluendi, atque ligandi, & officium eiusdem ad sustinẽdam ecclesiam in fide: dum officium clauium homini committitur: officium verò sustinendi ecclesiam in fide ad Christum vt actorem, ad petram vt rationem sustinẽdi, ad hominem verò petrum, vt fundamentum suppositúmq; spectare dicitur. Oportet si quidem hæc diligentius contemplari, vt sciamus hinc rationem reddere poscentibus nos de ea, quæ in nobis est fide: ex his enim facilè est perspicere, ꝙ claues regni cælorũ non sunt datæ sanctitati seu iustitiæ hominis, sed promissæ sunt homini futuro pastori ouium Christi. Si quis autem cõtra huiusmodi exactã expositionem verborum Euangelij obijciat, eo ꝙ Petrus non fuit ex tunc re & nomine Petrus: quoniam nõ perseuerauit solidus ac firmus in fide, ter si quidem postea dominũ negauit: ac per hoc verba Domini sonantia in præsenti, Tu es Petrus, non sunt sic exactè intelligenda: aduertant sic obijciens se falli cõfundendo firmitatem fidei & firmitatem charitatis: Petrus quidem ex tũc factus est firmus in fide, dicente Christo, Tu es Petrus: vt Hiero. testatur, exponens, Et ego tibi dico, non sermone casso & nullum opus habente, sed, dico tibi, quia meum dixisse fecisse est, quia tu es Petrus. Nec defecit negando Dominũ in fide, quæ in corde est, quamuis defecerit in confessione fidei: horum enim distinctio à Paulo Apostolo manifesta est ad Ro. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore confessio fit ad salutem. Testatur siquidem Dominus Petrum non defecisse in fide. Luc. 22. dicens, Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: constat enim Christum in omnibus exauditum fuisse pro sua reuerentia, vt dicitur Hebr. cap. 5. Defecisse autem ipsum in charitate & periurium manifestat, & Dominus testatur subiungens, Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos: auersus enim fuit à charitate Christi, nõ à fide, perseuerauit ergo semper Petrus.

Collige omnia.

HIS PRAEMISSIS Ad obiectiones in oppositum dicendum est. Et circa tres primas non oportet insistere, quia iam declaratum est, quòd impertinentes sunt: nam ad confessionem Petri spectant omnia, quæ in eis afferuntur. Ad alias verò obiectiones, ex illis verbis, Tu es Petrus & super hanc Petram ædificabo ecclesiã meã, dicitur quòd hæc quidem spectant ad pontificalem gradum, non secundũ officium clauium, sed secundũ officiũ fundamenti. Et ex proposito Dominus dixit, Non tu vocaberis Petrus, sed tu es Petrus, vt affirmaret, tu es Petrus re & nomine: hoc es solidus, firmus, constans, & c. in fide tanquã petra: vt Leo Greg. Bedáq; exponũt. Nec ex his aliud potest inferri nisi quòd soli habenti fidem conuenit esse fundamentum sustinendi ecclesiam in fide. quòd gratis concedimus: nam ex hoc non habetur, ꝙ esse fundamentum mediante charitate seu iustitia conueniat Petro, sed mediante fide. Et rursus hinc non habetur, quòd esse fundamentum promissum sit fidei simpliciter & absolutè: ac per hoc promissum sit cuicũq; in quo inuenitur fides: quoniã Christus non dixit, Et super petrã, sed dearticulauit eam ad persona, adiungens ly, hanc, dicendo, super hanc petram: procul dubio enim petra tunc demõstrata per præmissa verba, Tu es Petrus, reperitur: vt qui modo est Petrus futurum sit fundamentũ. Quocirca clarè patet, ꝙ sicut solus Simon demonstratus est dicendo, Tu es Petrus, solus quoq; repetitus est Domino. Et super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Nulla ergo promisso facta est dono virtutis absolutè: sed sola prima inter eas: scilicet ædificatio ecclesiæ facta est dono fidei, nõ in quocũq;, sed in persona fuerit pastoris ouium Christi.

Ad tres prius obiectiões, ad alias.

¶ Ad confirmationem autem inferentem simile esse iudicium de officio clauium & officio fundamenti: respondetur ꝙ ex differentibus verbis Domini manifestè declaratum est non esse simile de vtroq; iudicium. Et licet accessorium sequatur naturã principalis cæteris paribus: vbi tamen (vt in proposito) maxima est in cæteris disparitas; non oportet secundarium assimilari principali. Manifestatur autem maxima disparitas in hoc, quòd in officio fundamenti homo se habet quasi totaliter passiuè, dicente Christo, Ego ædificabo super te Petro: in officio autem clauium nõ dixit, Ego aperiam, aut claudam, sed absolutè, Tibi dabo claues regni cælorum. Non est propterea mirum, si aliter promissum est fundamenti officium, & aliter officium clauium: illud mediante firmitate fidei, istud homini absolutè. Consentanea est autem huiusmodi differentia à Christo instituta humanæ etiam rationi: nam vsus clauium siue rectus, siue abusus fuerit, non in vniuersalem redundat ecclesiam; officium autem sustinendi fidem si aberraret, ecclesia vniuersalis rueret; de qua tamen Dominus dicit, Et portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Promissæ sunt ergo claues regni cælorum non dono virtutis (vt hæretici fingunt) sed personæ Simonis Petri, futuri pastoris ouium & agnorum Christi.

Ad cõfirmationem.

CAPVT III.

Persona Petri in se, & non solùm in persona ecclesiæ promissas esse claues.

ON longè à prioribus recedunt affirmantes claues regni cælorum non Petro, sed ecclesiæ à Christo promissas, dicente, Tibi dabo claues regni cælorum: tanquàm dixerit, tibi, hoc est ecclesiæ significatæ per te, nõ tibi, dabo claues regni cælorum. Nam istis cum prioribus cõmune est & eximere Petrum ab hac Domini promissione, & nulli singulari homini datas esse claues, sed dono Dei promissas esse claues. solùm in hoc differunt, quòd priores dono Dei in quolibet iusto, aut saltẽ in quolibet sacerdote, isti dono Dei in ecclesia inuento claues datas asseuerant, eo quòd Petro non vt vni homini, sed vt personam gerebat ecclesiæ Christum dixisse contendunt, Tibi dabo claues regni cælorum: nituntúrque hoc multis argumentis astruere. Vnde primò arguunt, Christus exponit seipsum in Euangelio, cui loquatur & cui tradat claues dicens, Beatus es Simon Bariona, caro & sanguis nõ reuelauit, sed pater meus qui est in cęlis. Vbi apertè Petrus in hac persona non est Petrus, non est caro, neq; sanguis, non Simon Bariona, omnino Petrus extra hominẽ ponitur; & iam non est vlla persona per se, sed reuelantis Patris auditor cui dãtur claues. Nulli ergo priuato homini datæ sunt claues, sed soli ecclesiæ, quia de nullo priuato homine certi sumus habeat, nécne reuelationẽ Patris: ecclesia autem ipsa est de qua dubitare non licet: ipsa est ergo ille Petrus auditor reuelatiõis, & acceptator clauiũ.

¶ Secundò, ex cohærentibus. Christus enim post gloriosam istam Petri commendationem, quum ei Petrus prohibuit ne moreretur, reprehendit Petrum, Vade post me Satana: non enim sapis ea quæ Dei sunt. Vt ex subsequuta post commendationem vituperatione clarum fiat illum superiorẽ Petrum qui claues accepit, non fuisse Petrũ filium Bariona, sed ecclesiã filiã Dei: quæ verbo Dei genita; verbũ Dei audit & confitetur perseueranter in finem; non aliquando non sapiens quæ Dei sunt, nec vnq̃ retrò abire iussa, sicut Petrus.

¶ Tertiò, ex eo ꝙ Christus dixit, Super hãc Petram ædificabo ecclesiam meã; hoc est, super fidẽ à Petro totius ecclesiæ persona cõfessam: ac per hoc in qualibet ecclesia, vbi est fidei petra, illic & claues. Firmatur autem hoc, quia nec ipse Petrus petra fuit in eadem perseuerãs cõfessione: quoniã mox post acceptas claues errauit: & tamen non sunt ei claues rursum allatæ: quare non in sua, sed ecclesiæ persona eas accepit.

¶ Quartò, Quãdo Papa eligitur, an secum affert claues vel non? si affert, ergo erat Papa anteꝗ̃ eligeretur: si non affert, à quo accepit? nunquid ab Angelo de cælo? nonne ab ecclesia? Item, qñ Papa moritur cui reliquit claues, nisi ecclesiæ à qua accepit? quid igitur põt dici contra hanc, euidentissimã experiẽtiã, optimã Euangelij interpretẽ à claues nec Petro nec successori, sed soli ecclesiæ datas? qua tanꝗ̃ minister accepit vsuras eis sacerdos in qualibet ecclesia.

¶ Quintò formatur argumentũ similis formæ argumento, quo Paulus Ro. 4. & Gal. 4. vtitur dicens, quòd sicut Abrahæ ex fide reputata est iustitia: ita & omnibus, qui crediũt reputabitur ad iustitiã. Quare etiã hic similiter: si Petro habenti reuelationẽ Patris, & Christũ confitenti claues dantur: ita necessé est homini similiter confitẽti & reuelationẽ habenti, claues donatas esse: ꝗ nulli nisi ecclesiæ conuenire potest: quum nullus singularis fidelis constanter certo, ac perseueranter habere possit hanc confessionem: vt etiam de ipso Petro patet.

¶ Sextò: quia non solũ, (vt Aug. primo li. de doct. Christia. ca. 17. testatur) has claues Christus dedit ecclesię suæ vt quęcunꝗ solueret in terra soluta essent & in cælis: sed etiã, vt ipse testatur super Ioã. Petrus Apostolus propter apostolatus sui primatũ ecclesiæ gerebat figurata generalitate personam, in persona ergo non sua, sed ecclesiæ claues accepit. Quod ex Aug. verbis ibidem amplius firmatur quũ dicit, Quod enim ad ipsum Petrum propriẽ pertinet, (nam vnus homo erat gratia vnus Christianus) abũdãtiæ gratia vnus, idémꝗ primus Apostolus: sed qñ ei dictũ est, Tibi dabo claues regni cælorũ, vniuersam significabat ecclesiam. Confirmatúrꝗ eadem sentẽtia ex verbis eiusdem Aug. Psal. 108. Sicut quædã dicũtur quæ ad Apostolũ Petrum pertinere videtur: neꝗ tamen habent illustrem intellectũ, nisi quum referũtur ad ecclesiã: cuius ille agnoscitur in figura gessisse personam propter primatũ, quẽ in discipulis habuit: sicut est, Tibi dabo claues regni cælorũ: ita Iudas personã sustinet inimicorum Christi. Ex his enim verbis apparet Petrũ non in sua, sed ecclesiæ figurata persona claues suscepisse, dũ hic dicitur non haberi illustrem intellectũ, nisi ad Ecclesiam referatur: & ibi contra personales conditiones Petri aduersatiua coniunctione subditur: sed qñ ei dictũ est, Tibi dabo, ecclesiam significauit. Et cõfirmatur rursus autoritate Euangelistæ describentis interrogãti Christo, Quẽ dicũt homines esse filiũ hominis: nullũ certũ discipulũ respondisse opiniones, quæ de eo erant: interroganti verò de se Apostolos, vnum certũ Petrum respondere, & cõstãter absoluere, ac pronuntiare fidei confessionẽ, vt verã Christi cognitionẽ in vnitate & firmitate consistere, non multorum opinionibus velut arundinem agitari doceret. Tenet ergo Petrus ecclesiæ vnitatis figurã. Accedit ad hęc Cypriã. autoritas habita 24. q. 1. loquitur Dominus: dicentis, Quãuis Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem tribuat potestatẽ: tamen vt vnitatem manifestaret, vnitatis eiusdem originem ab vno incipientẽ autoritate sua disposuit: hoc vtiꝗ erant cæteri Apostoli qđ Petrus fuit, pari consortio præditi & honoris & potestatis: sed exordium ab vnitate proficiscitur, vt ecclesia Christi vna monstraretur. Vnde non vnus, sed vnitas claues accepit: vt attestantur etiam capitula, omnibus: &, quodcunꝗ 24. q. 1. ex Hiero. & Aug.

AD EVIDENTIAM Horum cõsiderandum est, vnũ dici à sanctis: scilicet Petrũ significasse ecclesiam, quũ claues accepit. Duo autem exponi seu deduci: primũ est, Ecclesia accepit claues, quum Petrus claues accepit: secundum est, quòd persona Petri non accepit claues. Vnde dupliciter contingit hîc errare, vel negando primum, vel affirmando secundũ. Et negare quidem Petrum ecclesiam significasse, est contradicere expositioni sanctorum. Affirmare aũt ecclesiã sic accepisse claues, ꝗ persona Petri non acceperit, error est plusquã hæreticus: quoniã Euãgelica per hoc negatur historia, & historia in parabolam vertitur. Parum dixi, quoniã omnis etiã veteris testamẽti historia in parabolã verteretur. Declaro singula: si enĩ Petro non in persona propria, sed solummodo in persona significata per eum ecclesiæ promissæ sunt claues, quum dictũ est ei, Et tibi dabo claues, &c. parabolicus Petrus inducitur, & non narratur historia, sed parabola, quum dicitur, Venit Iesus in partes Cæsareæ Philippi, & interrogauit Discipulos suos, cũ reliquis quæ sequuntur. Et eadem licentia qua hæc historia vertitur in parabolam, omnis alia historia non solũm noui, sed etiam veteris Testamenti in parabolam verti potest: scriptum est enim omnia in figuram contingebant illis. Si enim quia Petrus figuram gerebat ecclesiæ, parabolicus ponitur, & non in propria persona circa claues, parabolã quoꝗ necesse est fateri de Martha & Maria, quæ figuram gerebant vitæ actiuæ & contemplatiuæ: parabolæ quoꝗ erunt resuscitationes trium mortuorum à Christo: quia figuram gerebant trium generum peccatorum spiritualiter resurgentium: quinimo & mors Christi & resurrectio parabolã erit: quia illa nos mortuos peccato: ista nos in nouitate vitæ significat: & breuiter vniuersa ruit rerum gestarum fides in sacra Scriptura ex hac licentia. Vera autẽ & probata sententia est, dupliciter aliquid significari: vno modo per modum parabolæ (sicut filius prodigus significat peccatorem, & operarij conducti ad vineam, significant cultores Dei in Christi ecclesia: & sic de alijs,) alio modo per modum rei gestæ: ita quòd res verè gesta significat rem aliam: sicut transitus Hebræorum per Mare rubrum significat transitum nostrum de vitijs ad virtutem: & aduentus Magorum adorantium Christũ, significat viatorum progressum ad cælestem partem patriam. Inter hos autem significandi modos hæc est ad propositum disparitas, quòd in parabolica significatione nulla est cura de significantibus personis secundum seipsas: quoniam ad significandum tantũm describuntur: quemadmodũ apud Poëtas fit in comœdijs & tragœdijs. Quũ autem res gesta significat, oportet primò omnem curam adhibere ad rem, quæ geritur, & ad personas secundum seipsas: quia sensus literalis in hoc cõsistit, ex quo solo secundum Diony. & Aug. efficax trahitur argumentum. Vnde oportet primò verificare in historijs res gestas & dictas de personis secundum seipsas ad veritatem fidei: & deinde potest superaddi sensus spiritualis, quo res gesta significat aliã, quo persona historica figurat aliquid aliud: & hoc ad ędificationem Christi fidelium: non ad comprobandum ea fidei, quæ in controuersiam veniunt. Quocirca oportet primò ad veritatem fidei saluandam sensum historicum tenere, & personam Petri non vertere in personam parabolicã, quũ de fidei agitur historia, & sensus literalis inuestigatur Euangelicæ historiæ, quãdo venit Iesus in partes Cæsareæ Philippi, & interrogauit primo ac secundo, audiuit responsiones primò Discipulorum, deinde Petri: respondit Petro, dixit, promisitꝗ claues regni cælorum. Et firmata veritate sensus literalis, quòd personæ Petri dictum promissúmꝗ est, superaddere licet sensum mysticũ, quo Petrus figurat ecclesiam, sicut apparet in similibus, puta in significatione vitæ actiuæ per Martham, (cui dictum est, Solicita es & turbaris erga plurima) & cõtemplatiuæ per Mariam, de qua dictum est, Optimam partẽ elegit, quæ non auferetur ab ea: & sic de alijs. Patet ergo quòd Petro in persona ecclesiæ promissas esse claues, verum est sic, vt personæ ipsius Petri primo, & ad literam promissæ sunt: quia illud verificatur secundũ sensum mysticum, hoc autem secundum sensum literalem.

Clauis intelligendi Scripturas diuinas.

AD PRIMVM ergo in oppositum dicitur, clarum ex antedictis esse verba illa Domini (Beatus es Simon Bariona: quia caro & sanguis non reuelauit, sed Pater meus) non ad Petri primatum, sed ad ipsius confessionem, & confessionis fructum spectare: & propterea tanꝗ̃ impertinentia longè sunt à proposito secundum literalem sensum. Has autem Petri conditiones trahere mystica interpretatione ad ecclesiam, quamuis sustineri possit, intolerabile tamen est, vt sensus mysticus excludat literalem, Petrus excludat seipsum, auditor excludat eum, qui audit, & Simon Ioannis vertatur in parabolicam personã.

Mysticus sensus in literali fũdatur, vt in primo.

¶ Ad secundum verò dicitur, falsò interpretari finem, cur post tantam commendationem Petrus reprehensus fuerit: nam secundum planum literæ sensum commendatur primò persona Petri ratione diuini doni, deinde reprehenditur ratione proprij sensus, neutrum autem secundum historiæ fidem spectat ad alium, quàm ad Petrum: quoniam tam commẽdatio, quàm reprehensio personalis fuit. Secus autem est secundum sensum mysticum: quo quilibet proprij sensus & affectus in Petro reprehenditur, & quilibet diuinę reuelationis sectator in Petro commendatur.

¶ Ad tertium dicitur, per hanc Petram demonstrari ad literam fidem in hoc, id est Petro, vt ex dictis patet. Et

propterea non sequitur, quòd cuilibet partiali ecclesiæ, vbi est fides, æqualiter datæ sint claues: sed sufficit cuilibet fideli ecclesiæ datas esse in totius ecclesię capite, quod est hæc petra, super quā Christus ædificat ecclesiam suā.

Vade post me sathā cōueniēter dictū est Petro. nō vade sathan.

Et ad confirmationem dicitur, quòd licet Petrus errauerit, non tamen desijt esse petra: tum quia per illa verba, quæ obijciuntur, Absit à te Domine, non erit tibi hoc, Petrus, nec fidem nec charitatem perdidit. Vnde & Dominus non dixit ei, Vade Satana: vt tentatori dixerat sed modificauit dicēs vade post me Satana tanq̃ diceret, Sequi tu me debes, nō ego affectum tuū. Tum quia, vt prædictum est, quum postea Christum negauit, fidē non perdidit, sed petra fidei perseuerauit in corde. Et tamen, vt Theop. Lu. 22. notauit Christus iterum ipsum in Apostolico gradu restituit dicens, Confirma fratres tuos.

¶ Ad quartum dicitur, quòd quum Papa eligitur, neque secum claues affert neque ab ecclesia illas accipit: sed à Christo, nō noua traditione, sed antiqua illamet, qua tradidit Petro. Ecclesia siquidem ministerio electionis personam deputat, quę Petro succedat: Christus autem ipse in beato Petro cuilibet successori claues tradidit, & propterea vana est quæstio, à quo accipit, aut cui relinquit moriens: verbum eñ Christi semper viuum dat claues cuilibet succedenti, & non vnus alteri relinquit.

¶ Ad quintum dicitur, argumentum esse similis formæ, sed dissimilis materiæ: & propterea non tenere. Iustitia siquidem & fides bona sunt animæ, ad vtilitatē ipsius credentis & iusti: claues autem potestatem significant, ad aliorum regimen ordinatam: & ideo licet cuilibet credenti imitanti Abraham, reputetur fides ad iustitiam, sicut Abrahæ: non tamen cuilibet credenti & confitenti Christum, imò nec cuilibet Petro imitanti Petrum in fide dari oportet claues: id est potestatem aperiendi & claudendi alijs: sicut nec cuilibet imitanti fidem Abrahæ datur, quòd sit pater multarum gentiū, quòd in semine suo benedicantur omnes gentes, quæ tamen Abrahæ credenti data sunt. Quòd autem additur, nulli ecclesiæ conuenire posse constanter, certò ac perseueranter habere Petri confessionem, si ad singulares personas refertur Paulus Apostolus ad Ro. 8. cōfutat, dicens, Quis nos separabit à charitate Christi, tribulatio, an angustia, &c. & subdit, Certus sum enim, &c. loquens ad literam de electis. Quòd si non contra rem, sed contra notitiam nostram arguitur: quia nos nescimus quis perseuerabit, facilè satisfit per hoc, quòd Deus suauiter disponens omnia, non exigit ab homine maiorem certificationem ea, quæ est fidei & humani moris, à fructibus scilicet eorum cognoscendo homines.

¶ Ad sextum dicitur verum esse & quòd ecclesiæ datæ sunt claues, & quòd Petrus personam ecclesiæ figuratæ gerebat, & quòd vnitas Petri vnitatem ecclesiæ significauit. Sed in hoc falluntur argumenta, quòd ex his veritatibus in aliam veritatem insurgunt: hæ siquidem veritates non contrariantur huic alij veritati, quòd Petrus in propria persona accepit claues: sunt hæc enim omnia simul vera. Et primum quidem & vltimum, vt 6. patebit cap. ad veritatem sensus literalis spectant: quoniam ad literam Petrus in propria persona sic accepit claues, quòd etiam Ecclesia accepit easdem. Reliqua autem ad mystici sensus veritatem spectant: secundum spiritualem siquidem sensum, vnus Petrus vnitatē ecclesiæ significat, & vniuersalem ecclesiā repræsentat. Vnde Cypria. Hiero. & Aug. dicta, quæ obijciendo allata sunt, verissima sunt, sed iuxta sensum misticum. Sed non aduersantur sensui literali: quo (vt Euangelica testatur historia) ipse Petrus in propria persona, cui reuelatio facta est, respōdit, clauiūq; promissionem accepit. Ad clariorem tamen notitiam habendā verborum Augu. scito duplicem Euangelij sensum: hoc est, literalem (quo verificatur, Tibi, id est Petro, dabo claues regni cælorum.) Et mysticum quo verificatur tibi, id est Ecclesiæ significatæ per te dabo claues regni cælorum esse ab Augusti. comparatum non penes verum vel falsum, sed penes clarum vel minus clarum. Ad sensum siquidem mysticum spectat, quòd Petrus gerat in figura personā ecclesiæ: sicut ad sensum mysticum pertinet, quòd Iudas gerat personam inimicorum Christi: ad literam autem ipse Iudas erat Christi inimicus, & ipse Petrus est cui promissæ sunt claues. Vnde August. quia sensus mysticus clarior est, quàm sensus literalis, in proposito (vt testantur tot quæstiones, quæ circa sensum literalem emergunt) & sensus mysticus ita est omnibus manifestus, vt etiam vulgares sciant claues esse ecclesiæ, comparauit sensum literalem (iuxta quē claues promissæ sunt personæ Petri futuri pastoris totius ecclesiæ) ad sensum mysticum, iuxta quem claues promissæ sunt Petro in figura ecclesiæ: & dixit, q̄ misticus sensus est clarior: hoc enim sonant illa verba, Nō habent illustrem intellectum, nisi ad ecclesiam referantur, cuius illē gessit in figura personā. Negauit siquidem illustrem, & non negauit verum intellectum nisi ad ecclesiam referantur: constat enim illustre ad claritatem pertinere. Et hoc intendere Augustinum patet ex contextu: volens eñ exponere Psal. illum, Deus laudem meam, partim de Iuda, partim de populo Iudæorum inimico Christi, præmittit. Si autem de tali genere malorum, id est inimicorum Christi ingratorum Iudæorum, omnia mihi videtur posse clarius aperiri: & statim subdit verba allata, vbi clarē videre quilibet pōt non derogari veritati sensus literalis (quò personæ Petri sunt claues promissæ) ex hoc q̄. sensus iste non est ita clarus sicut mysticus: neque enim solus est textus iste talis, sed innumeros habet in sacra Scriptura consodales: quorum sensus illustris non nisi mysticus est. Allata quoque verba Augu. super Ioan. non negant Petro secundum propriam personam dictum esse, Tibi dabo claues: sed affirmāt, Petro in persona ecclesiæ figuratiuè dictum dictum esse, Tibi dabo claues. Ex hac autē vera affirmatione non sequi negationem illius alterius veritatis, satis, patet. Ad vim autem, quæ fit in cōiunctione aduersatiua, respondetur quòd coniunctio illa augmentatiua, est iuxta frequentatiuum loquendi vsum, quo dicimus aliquē virtute bonum virum, sed officio bonum ciuem: & similia. Tanquam enumeratis Augustinus quibusdam personalibus Petri conditionibus, auxerit conditionē Petri, transeundo ad extensionem eius in vniuersam ecclesiam Figuratiuè, cum qua figuratiua conditione stat, quòd per proprietatem pastoralis officij idem Petrus ad vniuersam se extendat ecclesiam: quamuis hoc non sit ibi ab Augu. explicatum, qui de Petro & Ioanne mysticè tractabat, vt ille actiuæ, iste contemplatiuæ vitæ personam gerebat. Vnde quum infertur, quòd non vnus, sed vnitas claues accepit, pro quanto affirmatur vnitatem claues accepisse, verum dicitur, sicut verū est ecclesiam accepisse claues: quatenus verò negatur vnum Petrum accepisse claues, aut falsum dicitur, aut piè exponendum est. Nam si ideo negatur vnus, vt negetur Petrus, falsum dicitur contra Euangelicam historiam: si autem ideo negatur vnus, vt negetur solitudo personalis, hoc est, vt petrus non acceperit claues secum sepeliendas, sed vt in ipso ecclesia vsque ad finē seculi duraturas claues acceperit, verum dicitur: sic enim non vnus, id est, pro se tantum, sed vnitas ecclesiæ in illo vno claues accepit. In nullo tamen citatorum locorum habetur negatiua ista; Non vnus claues accepit. Et ex ijs quæ diximus, soluēdas similes obiectiones relinquimus: vt non sit opus omnia, quæ obijci possunt, afferre. Reliqua ex Cypria. allata de paritate Apostolorum, inferius loco suo patebunt.

CAPVT IIII.

Verba Christi, Tibi dabo claues, Petro non in persona omnium Apostolorum dicta esse.

EXCLVSIS prioribus erroribus, tractanda est eorum opinio, qui Petro intelligunt in persona omnium Apostolorū dictū à Christo, Tibi dabo claues, &c. Asserūt autem ad hoc argumenta quatuor. Primum ex interrogatione Domini: nam non Petrum solum, sed communiter omnes interrogauit; Vos autem quem me esse dicitis.

¶ Secundū ex persona Petri, quia Petrus primus omniū erat Apostolorū, & personam omnium induit, pro omnibus respondendo. Vnde Chryso. dicit omnibus discipulis interrogatis, Petrus tanquam os Apostolorum & caput pro omnibus respōdet. Et confirmatur: quia nisi in persona omniū Petrus respondisset, fuisset expectanda aliorum responsio: aut rei fuissent alij Apostoli omissæ responsionis ad interrogationem Domini, Vos autem quem me esse dicitis.

¶ Tertium ex fructu: quia claues regni cælorum datæ sunt omnibus Apostolis.

¶ Quartum ex cõmunibus,quia Christus dixit, Quod vni dico,omnibus dico.

ANTEQVAN autem ad hæc respondeatur, ex plano sensu tex.Euang.monstrãdum est directa esse hæc, Domini verba ad Petrum solũ. Patet siquidẽ hoc primò ex principio sermonis Dominici ad Petrum, quũ dixit,Beatus es Simon Bariona:hoc enim non potest referri verè ad omnes.Tum quia exprimitur proprium nomẽ Simonis: & explicatur cuius sit secundum carnem filius dicẽdo,Bariona,id est filius Ionæ.Tum quia falsum hoc fuisset de Iuda:quoniam nõ credidit in Christum: vt testatur Io.6.ca.refert Dominum dixisse,Sed sunt quidam ex vobis,qui non credunt:& statim subdit rationẽ dicti, Sciebat enim ab initio Iesus qui essent credentes,& quis traditurus esset eum.Et rursus in calce eiusdem cap.dicente Petro pro 12.Apostolis:Et nos credimus & cognouimus,quia tu es Christus filius Dei:respõdit ei Iesus, Nõne ego vos 12.elegi?& ex vobis vnus diabolus est? non potest ergo verificari ꝙ ad omnes Apostolos dictum sit, Beatus es: quum vnus eorum non crederet, & diabolus esset. Secundò ex subiuncta ratione: quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus,qui est in cælis. Nam ex his Domini verbis constat,Petro reuelationem factam esse à cælesti Patre,ita ꝙ hoc negare esset contrarium fidei:sed non propterea hinc constat alijs Apostolis huiusmodi reuelationem esse factam:scriptura enim hoc non tradit.& propterea eadem facilitate cõtemnitur,qua affirmatur.Constat igitur hinc,ꝙ ad Petrum verba diriguntur,& nõ constat,quòd ad alios extendũtur. Tertiò, ex subiuncta affirmatione,Tu es Petrus:monstrat ẽm & pronomen,tu,& nomen sibi prius impositum à Christo Io.1.Tu vocaberis Cephas,quod interpretatur Petrus,ꝙ ad solum Petrum sermo dirigitur. nam si per pronomen demonstratiuum ad sensum,adiũctis & nomine proprio à natiuitate,scilicet Simon,& nomine Patris carnalis,& nomine quo solus cognominatus est à Christo à principio discipulatus,scilicet Petrus & interiori dono reuelationis(quod non constat alijs fuisse concessum)non sufficienter signatum est quòd ad ipsum solum est sermo: quibus quæso verbis describendum fuit ab Euãgelista,quòd ad solum Petrum erat sermo?Et confirmatur:quia eodẽ pronomine demõstratiuo ad sensum vsus est Dominus subiungens,Et tibi dabo,&c. Et confirmatur ex eo, ꝙ non pluribus nec maioribus circunstantijs describuntur & nominantur à notarijs personæ hæredes, aut legatariæ, quàm persona Petri in hoc textu descripta ac nominata est:vt patet colligendo, Simonem filium Ionæ Petrũ ex interna reuelatione commendatum. Ex verbis igitur & ex sensu verborum clara luce patet, soli Petro esse, Tibi dabo claues,&c.

AD PRIMAM autem obiectionem in oppositum dicitur,ex hoc ꝙ Dominus interrogauit omnes,non cogi reliquum sermonem dirigi ad omnes:frequenter ẽm diuertitur sermo à pluribus ad vnum,aut econuerso.Mater siquidem filiorum Zabedei petijt,vt sederent duo filij sui,vnus ad dexteram,& alter ad sinistram: Dominus autem ad filios respondendo sermonem dirigit,Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? Et si diligenter perspectus fuerit euangelicus tex.ipsa conuersio sermonis attestatur,quòd non omnem sermonem ad omnes dirigebat:inquit enim Matth. ꝙ primo & secundo interrogauit discipulos communiter,deinde ad Petrum sermonem vertit:& rursus ad discipulos sermonem conuertit: nam subditur,Tunc præcepit discipulis suis,vt nemini dicerẽt quia ipse esset Iesus,&c.Si ẽm totus iste sermo ad omnes fuisset directus non narrasset Euangelista huiusmodi variam cõuersionem sermonis.Nec officit,quòd communis Petro & alijs causa effecta Domini interrogatione fit, cũ hac enim communitate stat,ꝙ appropriata sit Petro, nam in maiori causa,communis scilicet tẽtationis,solius Petri ratio habita est: vt ipse Dominus testatur Luc. 22. dicens,Simon,ecce Satanas expetiuit vos,vt cribraret sicut triticum:ego autem rogaui pro te,vt non deficiat fides tua:& tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Vbi patet omnes expeditos à Satana:& tamen Dominũ pro solo Petro orasse:Orati,inquit,pro te,nõ pro vobis: imò alios Petro commendauit.

Vnũ pro multis respondere tripliciter cõtingit.

¶ Ad secundam obiectionem ex persona Petri dicitur, ꝙ gerere personam communem,seu respondere pro omnibus Apostolis, potest intelligi tripliciter. Vel ex officio, puta quia habet curam eorum.Vel per viam commissionis:puta quia Apostoli commisserunt Petro vt in persona omnium pro omnibus responderet.Vel per viam ratificationis:vt quia responsio data à Petro, grata fuit communiter Apostolis,vtpotè cõgrua ac eximia. Et quidem quòd Petrus non gereret personam communem ex officio,ex eo patet ꝙ nondũ erat constitutus pastor eorum: neq; propriè erat caput eorum, nisi sicut primus inter canonicos potest dici caput canonicorum.Similiter ꝙ non ex commissione Apostolorum responderet, non solum ex eo patet quòd huiusmodi commissio voluntariè affirmaretur,(quoniam ex Scriptura non habetur,)sed ex eo conuincitur,quòd Dominus expressè testatur, Quia caro & sanguis non reuelauit tibi,sed Pater meus. Vbi excludit non solum omne humanum consilium,sed etiam disciplinam,& ex sensibili auditu doctrinæ ipsius Christi, dum interiori spirituali reuelationi Patris,qui in cælis est, Petri notitiã,q̃ Christi filiũ Dei viui cõfessus est,attribuit. Si ẽm ex consultatione cũ alijs Apostolis respõsum dedisset,non sibi dictum fuisset, Quia caro & sanguis non reuelauit tibi:quum inter eos esset cõsanguinitas & carnalis propinquitas:& similiter nõ fuisset recursum ad actorem omnino spiritualem & designatum tam à remotis, scilicet in cælis.Hæc enim omnia manifestè testantur Petri confessionem non ex Apostolorum commissione, sed ex interiori ipsi Petro facta reuelatione processisse. Et confirmatur hoc ex contextu Euangelij : nam præposita Domini interrogatione prima Discipulorum (quẽ dicũt homines esse filium hominis?)quia responsio fuit cõmunis,Euangelista dicit,at illi dixerunt: in secunda vero interrogatione eorumdem (Vos autem quem me esse dicitis?)quia responsio propria fuit Petro,Euangelista dicit: Respondens Simon Petrus dixit. Et confirmatur rursus ex Ioan.6.cap.Vbi differentiam apertè notare possimus inter Petrum in persona omnium loquentem vel in persona propria:nam ibidem loquens Petrus in persona omnium Christo Domino dicenti,Nunquid & vos vultis abire?respondit ei Simon Petrus in persona omnium, Domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes, & nos credimus & cognouimus quia tu es Christus filius Dei. Et subdit Euangelista, Respondit eis Iesus, Nonne ego vos 12.elegi,& vnus ex vobis diabolus est?Vbi cõferendo textum Ioannis textui Matthæi, apertè apparet, quum tunc apud Ioannem in persona omnium Petrus respõdit,loquutus est in numero plurali primæ personæ, dicens,ad quẽ ibimus?& nos credimus & cognouimus, & similiter Dñs respõdit nõ Petro:sed eis,hic verò apud Matt.omnia sunt in numero singulari cũ pro nominibus demstonratiuis solius Petri,tam in respõsione Petri,q̃ in replicatione Dñi,& promissionibus ac assertionibus, Tibi,inquit, dabo,nõ vobis: quodcunque ligaueris non quodcunque ligaueritis:tu es Petrus,nõ vos estis Petrus vt patet in litera.Huiusmodi enim differentia manifestat quòd Petrus ex proprijs intus à cælesti Patre habitis solus respondet,solúsq; à Christo mõstratur.Nec putes propterea hanc eandem esse lectionem apud Matthæũ & Ioãnem: quoniam ista Matthæi fuit postea, quæ referuntur à Ioanne.Quod ex multis patet:illa ẽm Ioannis fuit post miraculum de quinq; panibus,& in Capernaum:vt ibidem apparet:quod autem refert Matthæus, fuit non solũ post miraculum de quinq; panibus, sed etiam post aliud miraculum de septem panibus:vt patet Matt.16. & fuit in partibus Cæsareæ Philippi: Dicendũ est ergo, quòd responsio Petri tanquã grata & rata pro omnibus, dicitur fuisse in persona omnium, sicut frequenter cõtingit, quòd collegis pluribus interrogatis, primò bene respondente,ab omnibus, vt rata habetur responsio, & pro omnibus respondisse primùm frequẽtissimo vsu dicimus. Et sic intelligenda sunt verba Chry.& gl. interli.& quorumcunq; aliorum dicentium,quòd Petrus respõdet pro omnibus:erat enim os omnium tanquam ratificatum ab omnibus.Vnde Chry.Homel.55.super Matth.subdit: Solus Petrus respondet:& confestim præsiliuit, ac præueniens ait,Tu es Christus,&c.Vbi vides non consilio aut commissione aliorum respondisse,sed præuenisse. Et August.de verbis Apostoli sermone 31.ait,respondit Petrus vnus pro omnibus,quia vnitas in omnibus.Vbi videre potes quare dicitur Petrũ respondisse pro omnibus,non ex commissione omnium,non ex officio,sed ex vnitate omnium:quia scilicet omnes erãt fratres,& quod primus corum

Quo intelligatur Petrũ respõdisse primo pro omnibus Apostolis cũ ipsum vnum interrogauit, vos autẽ quẽ me esse dicitis.

eorū optimè respondit, omnibus placere fecit. Sicut inter fratres vnitos, ac vnanimes quòd ab vno bene dicitur, ab omnibus ratum habetur, & vt ab omnibus dictum sumitur. Et hinc patet responsio ad confirmationem subiunctam. ex eo enim, ꝙ Christus Petri responsionem approbauit & commendauit, Petrúmq; beauit, ac illi tot promisit, vanum apparet expectationem ingerere, vt audiatur alibi. quis enim aliud dicturus esset quàm quod diuinitus reuelatū, & sic remuneratum videt. Vnde nec remanserunt non respōdentes alij: quia gratam eis esse Petri responsionem sufficit. Insinuatur autem Petri responsionem alijs Apostolis gratam fuisse non solùm ex hoc: quòd est rationi consentaneum iuxta humanum morem: sed ex subiunctis statim Euangelistæ verbis, Tunc præcepit Discipulis suis, vt nemini dicerent, quia ipse esset Iesus. Hoc siquidem præcepto monstratur Discipulos Petri confessionem tenuisse: ideo enim ne alijs dicāt inhibentur.

Ad secūdum.

Ad tertium. ¶ Ad tertiam autem dicitur, quòd si intendit argumentum promissas per verba hæc omnibus Apostolis claues, principium petit: hoc enim est quod probandum erat. Si verò intendit, quòd per alia verba Dominus Apostolis alijs claues regni cælorum tradiderit, ad sequens spectat capitulum, vbi hoc tractabitur.

Ad quartum. ¶ Ad quartam obiectionem dicitur, quòd autoritatem illam, Quòd vni dico, nullibi inuenio in Euangelio. Verumtamen vbicunq; inueniatur, dicitur ꝙ ad literam intelligitur de dicere doctrinali: vt Marcus testatur in simili ca.8. Quòd vobis dico omnibus dico: vigilate. Potest nihilominus ad proteruos dici, quòd in hac autoritate nō habetur, quòd vni do omnibus do: aliud est enim dicere, & aliud dare: præsens autem sermo non de dicere, sed de dare est: inquit enim Dominus, Tibi dabo claues regni cælorum: & propterea autoritas non est ad propositum. Ex quibus omnibus patere potest, quòd ex his Domini verbis Matth.18 solus Petrus promissionem accepit clauium regni cælorum.

CAPVT V.

Apostolis alijs non esse aliàs collatum quod Petro.

QVAMVIS fateantur multi præmissum textum Euangelij ad solùm Petrum pertinere, affirmant tamen nonnulli totum id, quod Petro promissum est, datū esse a Christo alijs reliquis Apostolis, idq; verum esse multis affirmant argumentis ex sacra Scriptura. Primò, Matth. 23. Apostolis communiter dicitur, Quæcunq; alligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo: & quæcūque solueritis super terrā erunt soluta & in cælo. Vbiq; apparet potestatem prius Petro promissam, ad omnes extensam esse.

¶ Secundò Io. 20. Apostolis communiter exhibentur claues Petro promissæ, dicendo, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.

¶ Tertiò, Io. quoq; 20. Apostolis cōiter dicit Christus, Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Et similiter Mar. vlt. & Mat. vlt. Omnes cōmuniter misit ad docēdū, prædicandum, &c. Deinde manifestatur idem ex facto: nam Act. 13. Petrus missus cum Ioanne legitur in Samariam ab Apostolis, qui erant Hierosolymis. Et Act. 15. in synodo de legalium obseruatione præsente Petro Iacobus dedit sententiam, dum dixit, Ego iudico non inquietari eos, &c. Ad Gala. quoq; 2. Petrus & Iaco. & Io. qui videbantur columnæ esse, dextras dederunt Paulo & Barnabæ societatis. Ex quibus gestis æqualitas comprobatur Petri & aliorum Apostolorum.

¶ Afferuntur demum mille autoritates Sanctorum sonantes æqualitatem Petri & aliorum Apostolorum, vt est illa Cypria. & habetur 24. q. 1. loquitur Dominus, dicentis ꝙ parem potestatem omnibus Apostolis tribuit: & hoc vtiq; erant cæteri Apostoli, ꝙ Petrus fuit, pari cōsortio præditi & honoris, & potestatis. Et illa Hier. cōtra Iouinianum lib. 1. ca. 14. At si tu dicis, Super Petrum fundatur ecclesia, licet idipsum in alio loco super omnes apostolos fiat, & claues regni cælorum cuncti accipiant, & ex æquo super eos ecclesiæ fortitudo solidetur. Et quæcūque aliæ similes.

AD EVIDENTIAM Horum scito ex Euāgelico textu duo inueniri singulariter promissa Petro, qbus Origenes addidit tertiū. primū est. Super hāc petrā ædificabo ecclesiā meā. hoc enī soli Petro promissum legimus. Secūdū est, Tibi dabo claues regni cælorū: ꝙ nulli alij inuenitur promissum. Tertiū ab Origene notādū est, ꝙ Petro dicitur. Quodcunq; ligaueris super terrā, erit ligatū & in cælis, in numero plurali: & similiter, Quodcūq; solueris super terrā, erit solutū & in cœlis: Apostolis autē communiter dicitur, quòd erūt ligata aut soluta in cælo, in numero singulari. Et rationem subdit: quia non sunt tantæ perfectionis sicut Petrus.

¶ Inter quatuor ergo promissiones Petro factas, primæ ab alijs differentia clara est: nam constat aliud significari per foræ ecclesiæ fundamentū (quod explicat, Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam) & aliud per habitīrum claues, & soluere, & ligare. Sed differentia inter secūdam (id est inter claues regni cælorū) & tertiam ac quartam, (hoc est ligare & soluere) non est vsquequaque nota apparet siquidem iuxta literæ superficiem per claues potestatem, per ligare autem & soluere explicatos esse actus potestatis: vt efficacia clauium declararetur, quo pacto scilicet ad cælorum regnū pertingerent. Huiusmodi enim efficacia manifestatur dicendo, Quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis: & quia pluraliter cælorum regnum præmiserat, ideo pluraliter dixit, in cælis. Et iuxta hunc sensum promissio clauium à promissione soluendi & ligandi differunt, sicut promissio potestatis à promissione actuum illius explicatiua. Sed verum quidem, sed non totam continent Euangelij sententiā. Quod vt plenius intelligas, scito duplicis generis inueniri actus clauium: quidā enim sunt actus adæquati ipsis clauibus: quidā verò minores ipsis. Illi sunt velut actus totales, isti actus partiales. Adæquati autē clauibus actus sunt, aperire, & claudere: partiales autē sunt, ligare, & soluere. Declaro singula. Quòd aperire & claudere sint actus adæquantes claues, & voces sonant, & officium clauium clarissimè testatur, claues enim solummodo ad aperiendum & claudendum sunt. Nec desunt Scripturarum testimonia tam ex veteri quàm ex nouo Testamento. Esa. enim 22. quum dictum esset: Et dabo clauem domus Dauid, subditur, Et aperiet, & claudet: & similiter Apoc. 3. idem repetitur. Quòd verò soluere & ligare sint actus clauium doctores omnes testantur. Quòd autem sint actus partiales, & non adæquati clauibus, ex hoc patet, quòd soluere & ligare se habent ad aperire & claudere, vt partes ad totum: omnis enim, qui soluit aliquem, aperit illi regnū cælorum: sed non omnis qui aperit alicui regnum cælorum, soluit illum: & similiter omnis qui ligat claudit, sed non omnis qui claudit ligat.

¶ Et ne per multa diutius vagemur, sed solida ratio simul cum veritate pateat, soluere & ligare actus sunt iudiciales, siue in sacramento pœnitentiæ, siue in foro ecclesiastico, aperire & claudere actus sunt superiores, cōprehendentes sub se & actus iudiciales, & actus non iudiciales: vtrisque enim clauditur & aperitur regnum cælorum. Et quidem, quòd cælorum regnum multi claudant alijs absque vinculo iudiciali, testatur Dominus Luc. 11. dicens, Væ vobis legisperitis, qui tulistis clauē scientiæ, ipsi non introistis, & eos qui introibant prohibuistis. Quòd verò regnum cælorum aperiant absque actu iudicij, magistra rerum experientia monstrat: dum Pastoris prouidentia, gubernatione, ordinatione, doctrina, dispensatione, cōmunicatione, &c. continuè aperitur ecclesiæ regnum cælorum. Differt ergo promissio clauium (Tibi dabo claues regni cælorum) à subiunctis duabus reliquis, (Et quodcunque ligaueris, & quodcunque solueris: secundum rem promissam, non solùm sicut potestas ab actibus, sed sicut potestas ab actibus inadæquatis, seu minoribus & partialibus: ita quòd quum promissæ sunt claues Petro, promissa est potestas aperiendi & claudendi regnum cælorum: quum autem promissum est eidem, Et quodcunque ligaueris, Et quodcunque solueris explicata est clauium efficacia in actibus minoribus) vt perciperemus: quòd si partialium actuum tanta est efficacia, multò magis adæquatorum actuū efficacia pertinget ad cælos. Quocirca promittendo claues, promittitur totum: promittendo autem actus soluendi & ligandi, nō promittitur totum, sed promittuntur actus partiales. Et propterea ex hoc, quòd soli Petro promissæ sunt claues regni cælorum, fateri oportet soli Petro promissam esse potestatem aperiendi & claudendi regni cælorum: non quòd solus aperire & claudere possit cælorum regnum, nam vt prædictum est, quicunque soluit aliquem, aperit illi regnum cælorum: sed

sed quia solus potest quicquid pertinet ad aperiẽdum & claudendum regnum cęlorum, non istis vel illis, sed ecclesiæ ædificatæ super eū à Christo. Hunc sensum, hāncq; differentiam ad literam verificari ex tribus vltra prædicta declaratur: primò ex interposita semper, coniunctione copulatiua in tex. euangelico. ait enim, Tu es Petrus, & super hanc petram, &, tibi dabo claues, &, quodcūq; ligaueris, &, quodcūq; solueris: diuersitatem em̄ promissarum rerum coniunctio copulatiua insinuat. Secūdò, quia Dominus non dixit, & cuicunq; aperueris, & cuicunq; clauseris, sed dixit, quodcunq; solueris, & quodcunq; ligaueris. Si em̄ claues exponere voluisset per adæquatos proculdubio actus, (qui sunt aperire & claudere,) exponēdæ erant: sed vbi ad ligandū & soluendum descendit, manifestauit se non exponere claues, sed ad minores actus clauium transire. Tertiò, ex eo q; nunquā Apostolis promisit, aut dedit claues regni cælorum, vel illarū adæquatos actus, scilicet aperire & claudere regnū cælorum: sed de partialibus actibus clauiū locutus legitur cū Apostolis: & dicēdo, Quæcūq; alligaueritis super terrā, &c. dicēdo,

Instātia. Quorum remiseritis peccata, &c. Et si instetur, q; nec etiam Petro Dominus actus adæquatos clauibus dedit, aut promisit: quia claues quidem illi promisit, sed nunq; promisit, q; aperiret & clauderet. Absit à diuina sapiētia, vt silentio inuoluerit actus adæquatos clauiū: quū enim explicauit cuius essent claues, vt aperiendi & claudendi, explanauit proculdubiò actus adequatos clauiū, qui sunt aperire & claudere. Constat autem ideo apposuisse, regni cælorum, vt exponeretur, q; claues sunt regni cælorū, vt aperiendi & claudendi. Eo ipso igitur, q; promisit soli Petro claues regni cælorum, promisit soli Petro adæquatos actus clauiū: seu, quod idem est, claues secundū actus adæquatos clauibus: & post hanc promissionē descendit ad actus iudiciarios, Et quodcunq; ligaueris, Et quodcunq; solueris: vt prædictum est. Ex euangelio igitur textu duæ euidenter restant soli Petro promissiones: hoc est fore fundamentum ecclesiæ, (Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam) & dandas ei claues regni cælorum: Et tibi dabo claues regni cælorum.

Oppositio cōtra primam promissionem. ¶ Nec carent hæc obiectionibus. Nam contra primā promissionem opponitur aut solū Christum esse fundamentū ecclesiæ (iuxta illud primæ ad Cor. 3. Fundamentum aliud nemo potest ponere præter illud quod positū est, q; est Christus Iesus) aut si multiplex fundamentū admittitur, non solus Petrus est ecclesiæ fundamentū, sed etiā alij Apostoli: iuxta illud ad Ephe. 2. Super ædificati super fundamentum Apostolorū: & Apo. 21. Murus ciuitatis habens fundamenta duodecim. & in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum.

Pria oppositio cōtra secundam promissionē. Secunda ¶ Contra secundū verò opponitur primò, Si promissione clauiū promittitur tota potestas, cur post, totū promittuntur partes, Quodcūq; ligaueris, &, Quodcunq; solueris? fuisset enim hæc promissa in toto. Secundò, Si soluere & ligare sunt partiales actus clauium, cur theologi in 18. & 19 distin. 4. sen. de clauibus tractando, diffiniunt eas per actus iudiciales, qui sunt ligare & soluere? diffinitio enim per proprios & adæquatos actus dari debet.

Tertio. Tertiò, Cur claues apostolicæ in ordinatione presbyterorū dari affirmantur, si illis non conferūtur nisi minores actus clauium? *Quarto.* Quartò, Cur claues dicuntur claues ecclesiæ, & non dicuntur claues Petri, si soli Petro primò datæ sunt.

Ad obiectiā cōtra primam promissionem. ¶ Non est autem difficilè his satisfacere. Et obiectis quidem contra primam promissionem Petro factam, vt foret fundamentum ecclesiæ, respondetur, quòd esse ecclesiæ fundamentum simpliciter, id est totaliter propriū est Christo: esse aūt fundamentū ecclesiæ secundum aliquod tempus, vel secundum aliquam rationem particularem, communicatū est alijs. Et sanctis quidem quibus reuelata est doctrina fidei pro ecclesia, cōmunicatū est esse fundamentū sub rationibus Apostolorum & Prophetarū, Petro autem vltra prædictam rationem promissum est fore fundamentum secundū rationem Pastoris totius ecclesiæ Christi: secundū quam rationem non cōuenit alijs Apostolis esse fundamentum. Et propterea diuersimode dicitur fundamentum de hoc triplici modo. de Christo enim dicitur cū exclusione aliorum, (Fundamentū aliud nemo pōt ponere, &c. de Apostolis verò & Prophetis dicitur cū additione fundamēti totalis, id est Christi: dū & ad Ephe. 2. adiūgitur, ipso summo angulari lapide Christo Iesu. (vbi August. dicit, Ne Apostoli vel Prophetæ, in quibus fundata est ciuitas, se tenerent in se, in Christo totum innititur primo fundamento: quòd fundamētum in summo est non in imò, vt in corporali fabrica.) Et Apoc. 21. subiungitur. Et agni, id est Christi. De Petro verò adiungit ipse Christus, ædificabo ecclesiam meam, vt ostendatur ex Christo principaliter pendere ecclesiæ ædificiū.

¶ Ad quæsita verò circa promissas claues respōdēdo, dicitur ideo post promissum totū p claues, promissas quoq; esse partes per, Quodcūq; ligaueris, et, quodcūq; solueris, vt monstraretur diuersitas reū promissarum. (Si em̄ sub vnica promissione omnia comprehensa essent absq; coniunctionibus copulatiuis, aut solæ claues promissæ fuissent, adæquatas putasses, & exhaustas claues p hæc duo, Quodcūq; ligaueris, &, quodcūq; solueris. Nunc autem, quia tam apertè promissarum rerum diuersitas monstrata est, exprimendo singula cum coniunctionibus copulatiuis, clarè intelligimus non totū quod promissum est Petro, promitti aut exhiberi cuicunq; alteri per hoc, q; promittitur aut datur, Quodcūq; alligaueris, & quodcunq; solueris, &c. sed per hoc promitti aut dari tantum q; tertio & quarto loco promissum est & Petro.) Et inde vides remanere primas promissiones apud Petrum solum. *Ad primum contra secundam promissionem.*

¶ Ad secundū verò quæsitum respondetur, ideo claues à Theologis per actus iudicij diffinitas, quia de clauibus ordinis tractabant: vt patet in tex. Magistri sen tā in principio di. 18. (vbi affertur Amb. dicens, Ius enim hoc solis permissum est sacerdotibus) q; in principio di. 19. vbi dicitur, Dātur hæ claues per ministeriū Episcopi in promotione sacerdotij: quū enim sacerdotalem recipit ordinem simul, & has claues recipit. Et per hoc soluitur per tertium quæsitum. *Ad secundum.*

¶ Ad quartum autem, q; non de re, sed de nomine est, & propterea extraneū quodāmodo est, respōdetur q; claues dicūtur & ecclesiæ & Petri: solus enim Petrus clauiger dicitur regni cælorum. Et Petri quidem sunt vt capitis vtentis, & vt per quem ad ecclesiam deriuantur: ecclesiæ autem sunt & vt finis (quia propter ecclesiam Petrus habet claues) & vt vtentis in suis episcopis & sacerdotibus: ita tamen q; secundum earum totalitatem ecclesia vtitur illis in suo capite, secundūm autem partiales vsus vtitur in Episcopis & alijs ministris. Remanet ergo solida sententia dicta. *Ad tertium. Ad quartum.*

AD PRIMVM autem argumentorū in principio allatorū, dicitur Dominū per illa verba, Quæcūq; alligaueritis super terram, &c. non adæquasse promissiōes quatuor factas Petro, sed solas duas vltimas, vt litera ipsa restatur. Et propterea non dixit Dominus, Dabo vobis, aut ecclesiæ claues regni cælorum: quum tamen dixisset Petro coram eisdem, Tibi dabo claues regni cælorum. Vnde ex hoc ipso, q; alijs Apostolis Dn̄s dixit, Quæcūq; alligaueritis, &c. non facta mentione de clauibus manifestè habetur q; non totū quod promiserat Petro repetijt in potestate aliorum, tanquam Petro totum, alijs verò partes commissurus. *Ad primum principale.*

¶ Ad secundū verò dicitur, q; post resurrectionem dicendo, Quorum remiseritis peccata, &c. datæ sunt quidem Apostolis claues, sed non in sua totalitate: q̄m datæ sunt tātū claues ordinis, vt cōmuniter Doct. dicunt, & bene. Vnde ad literam quum dicitur, Quorū remiseritis: cōstituitur iudex ecclesiasticus in sacramento pœnitentiæ, quā tū est ex parte ordinis: quū verò Matth. 18. dictū fuit eisdem, Quæcunq; alligaueritis super terram, sermo erat de iudicio ecclesiastico in foro iudiciali. Vnde & communiter dicitur & bene, quòd tunc sermo fuit de actibus clauium iurisdictionis: postea autem de actibus clauium ordinis. Et quoniam (vt declaratum est) neutrum iudicium et simul sumptū adæquat claues Petro promissas, sed soluere & ligare in vtroq; foro partiales sunt actus clauium Petro promissarum: ideo per vtranq; potestatem simul non adæquatur potestas Petro promissa. Vnde disputationibus vacantes, caueant à sophistis, opponentibus claues iurisdictionis adæquare claues ecclesiæ. Venenum latet hīc: quoniam, propriè & formaliter loquendo, claues Petro promissæ, superiores sunt & clauibus ordinis, & clauibus iurisdictionis. & propterea Dominus non per actus ordinis aut iurisdictionis eas exposuit sed per regnū cælorum, proculdubiò aperiendum vel claudendum. Ita quòd perspicacius intuendo (vt prædictum est) Domini verba, Tibi dabo claues regni cælorum: per illam partic ul *Ad secundum. Claues ecclesiæ, Petro, et cæteris collatæ, non eadē prorsus sunt.*

ticulam, regni cælorum, exposuit claues per actum adæquatum scilicet aperire vel claudere: regnum enim cælorum aperiendum vel claudendum, actum aperiendi vel claudendi secū fert: constat autem, quòd aperire & claudere regnum cęlorum, actus sunt longè superiores omnibus actibus iudicialibus, tam clauiū iurisdictionis, quā clauium ordinis. Importunè deniq; instantibus nouas nunc inferri ecclesiæ claues: hactenus enim non sunt auditæ nisi claues ordinis & claues iurisdictiōis. Vnde nūc tertiæ claues in Christi ecclesia? Respondetur, me non inuenisse, aut fingere nouas claues re, aut nomine: sed si æqua lance librare fas est, hæc cum obiectis, inuenientur obijcientes seipsos arguere. nam neq; claues ordinis, neq; claues iurisdictionis tradidit sacra Scriptura, sed doctores explicarunt: claues autem regni cælorū Christus Dominus ore proprio consecrauit. Ego de clauibus regni cælorum loquor, non nouitates introduco: ex ipsis Domini verbis iuxta sensum literalem perspicacius intellectū manifesto quæ dico. Oportet autem arguentes considerare subtilius Doctorum sensum, & vel ex hoc ipso, quòd doctores distinguūt regni cælorum claues in claues ordinis & claues iurisdictionis, intelligere superiores esse claues regni cælorum vtrisq;, & vtrasq; significare partes clauiū regni cælorum, ac per hoc claues regni cælorū significare totum maius & superius suis partibus, quum simpliciter, & absolutè dicuntur, vt Petro promissæ sunt: quoniā verò ad partes applicātur, significare tam claues ordinis, quàm claues iurisdictionis: vtræque enim claues regni cælorum appellantur. Vnde acuti lectoris officium erit discernere quando doctores de clauibus regni cælorum absolutè, & quando de clauibus regni cælorum applicatis ad ordinem vel iurisdictionem loquuntur.

Ad tertium. ¶ Ad tertium dicitur, quòd ipsa Domini verba testantur quòd de apostolatus autoritate sermo est, quum dicitur, Sicut misit me Pater, & ego mitto vos: mittere enim & mitti ad apostolatū spectat: iuxta illud Io. 13. Non est seruus maior Domino suo, neq; apostolus maior est eo, qui misit illum: & propterea hinc non habetur nisi paritas apostolatus. Et similiter per alios textus, quibus missi sunt pariter ad docendum & prædicandum, &c. non habetur nisi paritas quo ad huiusmodi commissiones: Petro autem suprà hæc omnia promissum est, & quòd foret ecclesiæ fundamentum, & quòd sibi darentur claues regni cælorum.

Ad autoritatem Act. 8. ¶ His autem quæ ex gestis Apostolorum adducuntur, facillimè satisfit. Docent siquidem concorditer Theologi in primo sentent. non oportere missum minorem esse mittente, neq; etiam esse ab illo: nam Filius missus est à Spiritu sancto, quo non est minor: & à quo non est. Ad literam tamen dicitur, quòd Petrus erat tantæ humilitatis, vt inter Apostolos se gereret, vt vnus ex illis: & non volebat vti potestate quam habebat: & propterea tanquam vnus ex apostolis ab eisdem cum Ioanne missus est. Patet aūt manifestè huiusmodi Petri humilitas Act. 11. quum aduersus illum disceptabant alij fideles ex circuncisione: quod & Grego. & habetur. 2. q. 7. ca. Petrus. notauit dicens, Petrus potestatem regni acceperat & tamen idem Apostolorum primus querimoniæ cōtra eum à fidelibus factæ, cur ad gentes intrasset, non ex potestate officij. qua posset dicere, Oues pastorem suum non accusent, nec reprehendant, sed ex autoritate diuinæ virtutis, qua Gentiles acceperant Spiritū sanctum respondit.

Et per hæc posset similiter dici in synodo de obseruatione legalium, Petrum se habuisse vt vnum Apostolum. Veruntamen si res gesta rectè notetur, non fuit Petrus consultatus, nec soli Apostoli: sed Apostoli & presbyteri in Hierusalem, & propterea conclusio nec à Petro, nec à Iacobo facta est, sed ab Apostolis & Senioribus cum omni ecclesia scribentibus tamen nomine Apostolorum & Seniorum. Vnde falsum est, quòd Iacobus sententiam protulerit: quoniam sententia conclusio est, quàm constat ab omnibus factam: sed dum Iacobus dixit, Ego iudico, perinde est acsi dixisset, Hoc est iudicium meum. Vnde non introducitur Iacobus iudicans, sed respondens: sic enim legimus. Et postquam tacuerūt, respondit Iacobus: imò Petrus Pastoris personam in principio gessisse videtur, quoniam ipse primus surgens allegans diuinam gratiam reprehendit eos, qui libertatem à legalibus vertebant in dubium. Legimus enim sic. Quum autem conquisitio fieret, surgens Petrus dixit, &c. vbi monstratur Petri autoritas. Quòd dexteras demum societatis Petrus cum alijs dederit: hoc fecit quòd quotidie Pontifex facit, omnes episcopos non solùm, vt socios, sed vt fratres habens.

¶ Ad autoritates denique Doctorum sanctorum, sonantes æqualitatem Petri & aliorum Apostolorum, dicitur verificari de paritate eorum secundum apostolatum: fuerunt enim æquales omnes in autoritate apostolica. Et si instetur, sub potestate apostolica cōprehēdi posse omnia, quæ Petrus poterat: in promptu respōsio est satisfactiua, quòd dato quòd vera esset huiusmodi comprehensio: ex ea tamen non sequeretur omnimoda æqualitas ad Petrū: essent enim eorum potestas æquales quo ad res, quas facere possent: sed non essent æquales extensiuè, neque quo ad modum. Apostoli siquidem potestatem a Christo acceperunt, vt Apostoli, hoc est, vt legati: Petro autem, suprà apostolatum promissa est, (vt infra manifestabitur,) potestas vt ordinario pastori ecclesiæ. Et hinc patet tam superior gradus atque vnitas potestatis Petri quam maior extēsio: quoniam extendebat se ad ipsos etiam Apostolos vtpote Christi oues. Nec paruifacias differentiam penes modum habendi: magni siquidem lapsus periculum est si confundantur. Aliud quippe est habere claues vt Apostolos, & aliud habere claues vt caput & Pastorem etiam ipsorum Apostolorum: illud nō derogat Petri singulari excellentiæ: hoc autem ipsum Petrū super omnes statuit, omnibúsque præficit Apostolis ac toti ecclesiæ. Ad horum differentiam modorum spectat, quòd Dominus soli Petro claues promittit, alijs autē non dat claues, sed ea quæ sunt clauium, legat aut tribuit: siue Matth. 18. siue Ioā. 20. siue Matth. & Mar. vlti. siue Luc. 22. Ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnum. Et vt allatæ primùm autoritates manifestentur, patet Cypria. ita pares fateri Apostolos, vt tamen super vnum Petrum ædificari dicat ecclesiam (ex verbis Domini, Super hanc Petram) & autoritate sua Dominum disposuisse dicat vnitatem ecclesiasticam ab vno Petro originem habere. Hiero. quoque verba Christi apud Matth. Tu es Petrus, &c. soli Petro relinquēs, ad alium se transfert locum, vbi similia Apostolis data narrantur. tria numerans. Primò fundari ecclesiam super Apostolos omnes: hoc enim fieri promulgatū est ad Ephe. 2. Superædificati super fundamentum Apostolorū: secundum verò quòd scilicet cuncti Apostoli claues regni cælorum accipiant, Matth. 18 Quæcunque alligaueritis: & Io. 20. Quorū remiseritis, habetur. tertium autē & ex æquo super eos ecclesiæ fortitudo solidetur, ex relatis textibus: scilicet Matt. & Mar. vlt. & Luc. 22. & Io. 20. aut etiā ex alijs similibus textibus sumptū est: vnde patet ex iam dictis æqualitatem Apostolorum quatenus Apostoli sunt, & in fundādo ecclesiam & in clauibus iurisdictionis & ordinis & in robore doctrinæ, miraculorū & vitæ, ecclesiæ fortitudinem solidantium (quam Hier. affirmat) nihil officere Petri singulari autoritati, qua solus cunctæ præponitur ecclesiæ. Vnde & Hier. ibi subiūgit statim, Propterea tamen vnus inter. 12. eligitur, vt capite constituto schismatis tollatur occasio. Vbi manifestè vides ita ex æquo apostolatus pares dixisse Apostolos, vt tamen Petrus electus & cōstitutus a Christo sit caput omnium: hoc siquidem est quod tuemur. Hoc ad differentiam modi habendi spectat, quoniam hinc habes omnes hæc habuisse vt Apostolos, præter hunc autem modum, Petrū singulariter habuisse vt caput omnium. Ex duabus autem his autoritatibus declaratis facilè esse putamus reliquas rectè interpretandas iuxta sensum prædictarum. Manifestatur autem hunc esse verum sensum doctrinæ sanctorum tripliciter. Primò, ex eo quod pares dicunt Apostolos: non solùm potestate, sed honore: quod nisi ad Apostolatum referatur, constat esse falsum; quum Petrus primatum honoris manifestè habuerit secundum omnes: Secundò ex textibus euangelicis, quos Sancti afferunt ad probandam huiusmodi æqualitatem; afferunt enim istos quos nunc discussimus: ex quibus constat non plus haberi, quàm æqualitatem secundum Apostolatum: Tertio ex ratione, qua vtuntur: quia scilicet Petrus in persona ecclesiæ vnus accepit claues, &c. vt vnitas ecclesiæ hinc probaretur. Vbi propter schismaticos siste pedem: & scito dupliciter posse intelligi vnitatem ecclesiæ per Petri vnitatem commendatam, primò, vt significata sit ecclesiæ vnitas in Christo capite vno, vnitatéque articulorum fidei, sacramētorum ecclesiæ & spei ac charitatis. secundò, vt significata sit

Secundò, ex eo quod subiungit, Si ergo in persona Petri significati sunt in ecclesia boni, & in Iudæ persona significati sunt mali in ecclesia. Hinc enim patet quòd de significatione per modum rei gestæ loquitur: nam Iudam inter Apostolos significare per modum rei gestæ malos in ecclesia, dubium non est. Intendit ergo August. Petrum secundum rem gestam accipientem claues, inferre ecclesiam quoque per ipsum significatam accipere claues.

Modus autoritatis clauiũ susceptus ab ecclesia ex Petro tã in capite per successionẽ in mẽbris per participationem.

Modus autem quo ecclesia per Petrum vsque ad consummationem seculi accipit claues, est suauissimè dispositus à diuina sapientia: nam vniuersalis ecclesia sicut distribuitur in caput & membra, ita distribuitur in suaui acceptione clauium, vt in capite quidem accipiat per successionem, in membris autem per participationem. In capite nanque habet claues regni cælorum secundum actus clauibus adæquatos: in membris autem hoc est partialibus ecclesijs, claues habet secundum actus ordinis & partialis iurisdictionis.

Obiectionem.

VNDE Patet oppositum esse eius quod apparebat proponendo quæstionem: quum enim dicimus, Solus Petrus accepit claues regni cælorum, socij compares excluduntur: non illius corpus ecclesia non illius successor excluditur: imò tam ecclesia quàm successor in solo Petro includitur: quia ex hoc quòd solus Petrus accepit claues regni cælorum, infertur easdem accepisse ecclesiam inchoatam, ac significatam in suo capite: ac propterea eandem semper claues habere in capite quidem per successionem, in membris autem per participationem: vt sic verè vnum sit corpus tota ecclesia sub vno capite. Nec fallaris antiqua schismaticorum inuectione in catholicos, tanquam monstra fingentes, dum ecclesiæ caput Petrum dicimus: quandoquidem Christus est caput corporis ecclesiæ (vt dicitur ad Colo. I.) & si Petrus quoque caput ecclesiæ ponitur, duo capita vni corpori non sine monstro iungunrur. Frigida sunt hæc: quoniam Petrus alia ratione caput ecclesiæ dicitur, ab ea ratione, qua Christus est caput ecclesiæ: Christus enim est caput ratione suipsius, Petrus autẽ ratione Christi, Vnde Christus est simpliciter & absolutè caput: Petrus autẽ ideo caput, quia est vicecaput: est enim loco Christi in cœlis residẽtis, caput in terris. Vnde totius ecclesiastici corporis vnũ tãtũ ponitur caput simpliciter & absolutè, id est Christus, loco cuius in terris Petrus non aliud caput, sed vicæcaput constitutus est. Vnde nulla interuenit monstruositas in ecclesiastico corpore, nisi apud nolentes intelligere ecclesiastica nomina in sensu, in quo dicuntur omnibus ferè manifesto. Libet autem intueri hoc in loco omnibus huiusmodi obuiationibus commune esse vnum errandi iter: inter omnes siquidem discussas positiones prima ex affirmata iustitiæ qualitate, negauit substantiæ personam: secunda ex affirmata ecclesia significata, negauit personam Petri significantem. tertia ex affirmata Petri principalitate negauit eius singularitatem. quarta ex affirmato communi parique Apostolatu negauit vnitatem pastoralis officij in Petro. quinta ex affirmatis ecclesiæ clauibus, negauit solum Petrum accepisse claues. sexta ex affirmato vnico ecclesiæ capite Christo, negauit Petrum esse caput loco Christi. Et simile inuenies inferius, quum ex affirmata charitate Petri Pastoris, negabitur persona Pastoris sine charitate, & ex affirmato pascendi opere, negabitur Pastoris autoritas. Aperiantur itaque lectorum oculi, & laqueos deprehendant.

CAPVT VII.

Promissum esse Petro totius ecclesiæ Pontificatum in antedictis promissionibus.

VATVOR Promissa esse Petro à Domino Matthæus Euangelista in supra allatis refert verbis: quorum duo vltima, Quodcunque ligaueris, & quodcunque solueris, communicata quoque à Domino alijs Apostolis idem testatur: prima verò duo, Super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam, & tibi dabo claues regni cælorũ, propria Petro perseuerarunt. In quibus promitti Petro totius ecclesiæ Pontificatum declarandum est postquàm ambæ promissiones amplius dilucidatæ fuerint.

Dixit Christus Petro Aedificabo ecclesiã meã, non ecclesias meas non aliquã, non omnem, non ecclesiam, non ecclesias, non aliquid addido, sed, ecclesiã meam.

QVOCIRCA In prima promissione notanda sunt sex: significantius enim vide primò, ecclesiam meam, non, ecclesias meas: secundò, ecclesiam meam, non aliquam ecclesiam meam: tertiò, ecclesiam meam non omnem ecclesiam meam: quartò, ecclesiam meam, non indefinitè: quintò, ecclesiam meam, singulariter seu vnicam: sextò, ecclesiam meam, sine additione aliqua. Attende singillatim, non dixit ecclesias meas, sed ecclesiam meam, vt vna ecclesia significaretur: quæ quamuis multas comprehendat partiales ecclesias, non propterea scinditur, diuiditur aut multiplicatur ecclesia: sed vnitate numerali retenta multas habet partes, sicut vnum corpus multa habet membra: iuxta verbum Apostoli ad Col. I. ipse est caput corporis ecclesiæ. & Cant. 6. Vna est columba mea. Dixit non aliquam ecclesiam meam, sed ecclesiam meam: vt nõ de parte ecclesiæ, non de particulari aliqua ecclesia, sed de integra seu tota ecclesia intelligeres. neque enim decebat diuinam sapientiam aliquam ecclesiam ædificare super vnum Petrum & aliquam non: Dei siquidem perfecta sunt opera. Non dixit, omnem ecclesiam meam: tum quia multitudinem ecclesiarum supponeret distributiuum signum, contra Domini sententiam Ioan. 10. Alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & fiet vnum ouile, & vnus Pastor. Tum quia singulare distribui vniuersaliter, implicat contradictoria, nisi vniuersalitas referatur ad partes integrantes ipsum, quod est extra propositum. & inferius nihilominus declarabitur, quomodo partes ecclesiæ ædificatæ sunt super hanc Petram. Dixit, ecclesiam meam: non indefinitè, vagum relinquendo intellectum ad quærendum quæ esset ecclesia Christi ædificanda super hanc Petram: sicut dubium reliquit intellectum, quum in cœna dixit, Vnus vestrum me traditurus est: certificati enim sumus per hæc verba, quòd vnica tota Christi ecclesia ædificata est super hanc petrã, & non sumus suspensi relicti. Dixit ergo, ecclesiam meam: vt singularem vnicam solámque suam ecclesiam integram (de qua in symbolo dicitur, quòd est vna ecclesia catholica) intelligeres. Vnde per solum pronomen, meam, determinauit illam: vt perciperemus, quòd de illa vna ecclesia loquitur, quæ est Christi ecclesia, sine additione aliqua (quælibet nanque partialis ecclesia vocatur Christi ecclesia cum aliqua additione) puta Romana, Antiochena, Constantinopolitana, &c. Et hoc non solùm secundum modernum vsum, sed secundum sacras Scripturas: vt patet in principio vtriusque Epistolæ ad Corin. vbi dicitur Ecclesiæ quæ est Corinthi: & in principio ad Gala. Ecclesijs Galatiæ: & ad Thessal. Ecclesiæ Thessalonicensium, &c. Habes igitur quid intelligere debeas per ecclesiam meam: idem scilicet quod intelligis per vnam ecclesiam catholicam.

Obiectio.

Non desunt tamen sophisticæ importunitates, ex eo quòd quælibet particularis ecclesia verè est Christi ecclesia arguentes. De illa ecclesia Christus loquitur, de qua verificatur quòd est ecclesia mea, id est Christi: sed de qualibet particulari ecclesia verificatur, quòd est ecclesia mea: ergo de qualibet particulari ecclesia Christus loquitur, quum dixit, Super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam.

Solutio.

Potest siquidem facilè detegi fallacia argumenti, ad rem spectando, & dicendo, quòd quælibet particularis ecclesia est quidem ecclesia Christi, sed non tota, nec sine additione aliqua, sed talis, puta Mediolanen. nec ita est ecclesia quin sit pars ecclesiæ: Christus autem loquitur de ecclesia integra, quæ non est ecclesia talis, nec ecclesia aliqua sed est absolutè ipsius ecclesia. Nihilominus dicendum est, quòd eo modo quo quælibet ecclesia est ecclesia mea, id est Christi, illo eodem modo verificatur de ea quòd est ædificata super hanc Petram. Quòd vt plenius intelligas, perspice differentiã in modo, quo ecclesia catholica est Christi, & quo quælibet particularis ecclesia est Christi: conueniunt siquidem omnes partiales ecclesiæ cum ecclesia catholica in hoc, quòd sunt Christi (nam quælibet partialis est Christi ecclesia & ecclesia catholica est Christi ecclesia) sed differunt in modo: quia ecclesia catholica est Christi vt totum, quælibet autem ecclesia est Christi vt pars. & propterea ecclesia catholica est ædificata vt totum super hanc Petram: quælibet autem ecclesia particularis est ædificata super hanc petram vt pars. Illo igitur modo, quo verificatur de ecclesia particulari, quòd est ecclesia mea, eodemmet modo verificatur de illa, quòd est ædificata super hanc petram. & propterea quia est ecclesia mea

vt pars, est quoque ædificata, vt pars super hanc Petram ecclesia verò catholica, quia est ecclesia mea vt tota, est quoque ædificata vt tota super hanc petram. Et quia totū comprehendit quamlibet partem, & ad partes se habet vt perfectū ad perfecta, & vnitas & integritas ecclesiæ pari passu currunt: ideo verbum Christi ad literam intelligitur de ecclesia vna catholica, ratione cuius intelligitur quælibet particularis ecclesia, vt pars vnius ecclesiæ catholicæ ædificata sup Petrū sicut rõne vnius ecclesiæ catholicæ quęlibet partialis ecclesia vocari põt à Christo ecclesia mea, tanquam pars ecclesiæ catholicæ, nec aliter verificaretur: quoniam si ab vnitate ecclesiæ diuisa esset, nõ esset ecclesia Christi. Nec putes aduersari hæc sacris canonibus, aut Sanctorum dictis: quæ sonare videtur ecclesiam Ro. ædificatam esse à Christo super hanc petrā. Appellatione si quidem Ro. ecclesiæ, (vt multi putāt) ex verbis concilij Constantien. in condemnatione articulorum Ioannis Vvicle, intelligitur quandoque ecclesia catholica: & secundū hunc sensum nulla esset in proposito quæstio nisi de nomine. Sed quoniam sensus hic non consonat intentioni scribentium de Ro. ecclesia. intelligentiū ipsius nomine quandam particularem ecclesiam, distinctam cõtra alias particulares ecclesias: ideo aliter dicendū est Ro. ecclesiam ædificatam esse à Christo super hanc Petrā verificari, non per proprietatem, sed per appropriationem. Quod ex conuenientia & differentia inter ecclesiam Ro. & alias manifestatur: commune siquidē est cuilibet particulari ecclesiæ esse partem. Et hinc fit quòd non per proprietatem verificatur de quacunque particulari ecclesia, sed tantummodo de ecclesia catholica, quòd est ædificata super hanc petram: de ipsa enim sola ad literam loquitur Christus, dicens, Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: in qua tamē omnes partiales Christi ecclesiæ clauduntur, vt partes in toto. Differt autem Ro. ecclesia ab alijs partialibus ecclesijs propinquitate ad caput ecclesiæ catholicæ: nam ecclesia Ro. in suo proprio capite non solùm proxima, sed eadē facta est cū capite ecclesiæ catholicæ: ex facto enim Petri vnus atq; idē factus est pontifex Ro. & pontifex ecclesiæ catholicæ: secundū seipsam verò immediatè hæret Pontifici ecclesiæ catholicæ. Alia autem quæcunque partialis ecclesia nec secundum seipsam immediatè iungitur Pastori ecclesiæ catholicæ, nec secūdū suū caput coincidit cū capite ecclesiæ catholicæ, Ob hanc igitur proximitatē & coniunctionē ecclesiæ Ro. ad Pastorē ecclesiæ catholicæ, appropriantur verba Christi ad Ro. ecclesiam potius, quàm ad aliàs: nõ quòd illi sint propria, sed ecclesiæ catholicæ: vt dictum est. Promisit igitur Dominus Petro prima promissione, super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, futurum ipsum fundamētum ecclesiæ catholicæ.

Claues regni cælorū Petro promissæ plena fuit ecclesiæ potestas in quatuor genera diuisa: in eam quæ est iurisdictionis, Gubernatiuā, & eam quæ ad purgatoriū extenditur.

PER SECVNDAM Autem promissionē, (Tibi dabo claues regni cælorum,) plenitudinē potestatis ecclesiasticæ eidem promisit: quòd tripliciter manifestatur. Primò, ex ipsa re significata per claues regni cælorum: potestate scilicet aperiendi & claudendi cælorum regnum, non his vel illis, sed absolutè; vt comprehendantur omnes viatores, quibus claudi vel aperiri regnum cælorum potest. Huiusmodi siquidem potestas quadruplex potestatis genus sub se comprehendit: hoc est iudiciariam tam in foro pœnitentiæ, quàm in foro ecclesiæ: quoniam omnis ecclesiasticus iudex vtriusque fori, soluendo, vel ligando aperit, vel claudit regnum cælorum illi, qui soluitur vel ligatur. Potestatem quoque gubernatiuam ecclesiæ catholicæ, nam prouidendo, gubernando, instituendo, disponendo, &c. eiusmodi faciendo, nihil aliud fit quàm aperitur vel clauditur regnum cælorum. Potestatem etiam ad purgatorium extensam comprehendit; vbi nota quòd licet Christus non dederit Petro iudiciariam potestatem super purgatorium: dedit tamen illi claues regni cælorum, aperiendi etiam vel claudendi his, qui sunt in purgatorio. Et propterea de potestate iudiciaria loquens apposuit locum: scilicet super terram dicens, Quodcunq; solueris super terram, & quodcunque ligaueris super terrā: eximens per hoc eos, qui super terram amplius non sunt, à iudiciali potestate Petri. Loquens autem de clauibus regni cælorum nullum exemit viatorem, cui per ecclesiam potest aperiri vel claudi regnum cælorum: sed absolutè & illimitatè dixit, Tibi dabo claues regni cælorum: vt posset Petrus cuicunque viatori regnum cælorum aperire positiuè, claudere verò saltem negatiuè. Hæc autem dicentes, nequaquam August. sacrósque canones potestatem Petri ad excommunicandum etiam defunctos rectès oppugnamus: imò hinc quod diximus, confirmamus. Nam ecclesiastica censura in defunctos quatenus soluit aut ligat, ad id respicit, quod super terram est, hoc est viuos, qui ligantur ne communicent, aut soluuntur vt communicēt defuncto: quatenus verò aperit aut claudit regnum cælorum, ad defunctorum animas respicit, quibus verè hunc aperitur, aut clauditur regnum cælorum. Terminatur ergo iudiciaria potestas super terram, claues autem regni cælorū ad oēs viatores se extendunt. Potestatē demū imperatiuam vniuersis ad ecclesiā quomodolibet spectātibus in ordine tamen ad regnum cælorum: exigit siquidem recta ratio, vt potestas, quæ supremum sortita est finem, reliquis omnibus imperet in ordine ad supremum finem: vt facilè manifestatur inducendo tam in artibus, quàm in rectoribus ducibus & principibus. Quilibet nempe artifex, rector, dux, princeps, Superiorem sortitus finem, ordinat, alios artifices rectores, duces, principes ad suum finem, ac per hoc illis quatenus ad suum diriguntur finem, præcipit. Cõstat autem regnum cælorum supremum esse finem, potestátique clauium Petro promissarum respondere: reliqua verò omnia temporalia ad hunc finem quandoq; oportere disponi. Sub hac igitur Petri potestate comprehenditur posse imperare regnis & principibus omnibus in ordine ad regnum cælorum: nec enim huiusmodi imperium aliud est quàm aperire & claudere regnum cælorum, vt de se patet. Ex re igitur promissa per claues regni cælorum, patet primò quòd plenitudo potestatis ecclesiasticæ Petro promissa est, à Christo, dicente, Tibi dabo claues regni cælorum. Declaratur deinde idem ex modo loquendi sacræ Scripturæ. Isa. quidem 22. de Eliachim summi Sacerdotis plena potestate: dicitur, Et dabo clauē domus Dauid super humerum eius, & aperiet, & non erit qui claudat, & claudet, & non erit qui aperiat. In nouo quoque Testamento Apoc. 3. de Christi potestate dicitur, Qui habet clauem Dauid, aperit, & nemo claudit, claudit, & nemo aperit.

Exclusio obiectionis.

Nec obstat si obijciatur, in textu Euangelij non haberi, quòd si Petrus aperiat, nemo claudit, & si claudat, nemo aperit: quia etsi non habentur hæc verba, habetur tamen idem sensus. Ex eo siquidem quòd de minoribus actibus clauium in Euangelio habetur: Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis: manifestè habetur, quòd ita Petrus ligat, quòd nemo soluit, & ita soluit, quòd nemo ligat: quod enim in terra ligatum, in cælo quoque ligatum est, constat ita esse ligatum, quòd nemo soluit: & similiter quod in terra solutum: in cælis quoque solutum est, constat ita esse solutum, quòd nemo ligat. Ex hoc autem sufficienter habetur, ꝙ ita Petrus aperit regnum cælorū, ꝙ nemo claudit, & ita claudit, ꝙ nemo aperit: æquum est enim, vt non minus, sed potiori modo possint claues Petri adæquatos sibi actus, quā actus minores exercere. Et aduerte, quòd verba illa Isa. 22. dicta sunt de Eliachim in persona Christi: vt gloss. ibi dicit. In cuius signum Ioan. Euangelista eadem repetit de Christo, tanquam monstrans illum esse in Eliachim significatum: & ipsemet Isaiæ. 10. capite. de Christo scripserat, & factus est principatus super humerum eius: vt ostendatur clauis super humerum eius, principatus super humerum eius: ac per hoc vndique percipiamus per claues regni cælorum plenitudinem potestatis significatam. Accedit autem ad hoc testimonium à consuetudine: in signum enim summæ potestatis claues regni regi offeruntur. Quocirca iungendo ambas promissiones, quum ex prima Petrus futurus sit fundamentum ecclesiæ catholicæ (vbi in Petro officium sustinendi ecclesiam catholicam in fidei soliditate statuitur, & pariter ecclesiæ catholicæ autoritas inhærendi Petro vt fundamento imponitur: ædificationis enim ratio exposcit, vt ædificium necessitatem habeat inhærendi Petræ, super quam fundatum est) ex altera verò Petro ecclesiæ potestatis plenitudo pollicita sit, manifestè liquet promissum huiusmodi verbis Petro ecclesiæ catholicæ Pontificatum esse: hæc enim duo præcipua esse in totius Christianæ ecclesiæ Pontifice constat. Ex Matthæi Euangelistæ igitur verbis, Tu es Petrus, &c. collatis cum alijs Euangelijs, ac discussis, manifestatum credimus soli Petro Pontificatum ecclesiæ catholicæ esse promissum à Christo,

Pet

CAPVT VIII.

Perſona Petri, quamuis charitate qualificatæ, dictum eſſe Paſce oues meas.

EXPEDITO Tractatu de promiſsionibus ſoli Petro factis à Domino apud Matthæ, tractāda occurrit commiſſio quam Saluator Petro fecit apud Ioannem, quum toties ei dixit, Paſce oues meas. Vbi ſicut in antedictis, quatuor dilucidanda occurrunt. hoc eſt, quòd perſonæ Petri, quòd ſoli dicta hæc intelliguntur ita quòd nuſquam aliàs cæteris ſimilia dicta ſunt, quòd tota eccleſia paſcenda commiſſa eſt Petro, & quòd per hæc pontificatus eccleſiæ catholicæ datus eſt Petro.

¶ Quoniam autem ſoluere neſcit, qui nodū ignorat, quæ rem dubiam reddere poſſunt, in horum ſingulis aſſerenda ſunt. Ex duobus in primis apparet, quòd non perſonę, ſed qualificatæ pſonæ dictū eſt, Paſce oues meas. Primò, ex cognominatione Petri: dum appellatus eſt Simon Ioānis, hoc eſt obediens gratiæ: neque enim ſruſtra (vt Beda hic dicit) ſic eum Dominus appellauit: ſed ad hoc myſterium inſinuantē. Deinde ex trina interrogatione, Diligis me? vbi manifeſte amanti dixit, Paſce oues meas. Ex his enim apparet, quòd non perſonæ, ſed perſonæ qualificatæ obedientia diuinæ gratiæ & amore ipſius Chriſti dictum eſt, Paſce oues meas.

Primò.

Secundò.

HOC IN loco obſeruādum eſt ne in extremos declinemus errores, ſed media incedamus via: quū enim de qualificatæ perſonæ officio agitur, quatuor occurrunt, ſcilicet perſona, qualitas eius, vſus officij, & rectitudo eius. Quæ omnia licet diuerſa ſunt, hæretici tamen nolētes diſcernere inter poteſtatis vſum & rectitudinem vſus, totum qualitati tribuūt: malos Chriſti miniſtros cognoſcere recuſantes: quia qualificati Chriſti charitate non ſunt: tanq̄ poteſtas & rectus poteſtatis vſus idem ſint, vel ſaltē vtrūque qualitati, hoc eſt charitati commiſſum ſit: vnde latius aberrantes, cuilibet iuſto eccleſiaſticam arrogant poteſtatem. Stulti autem (quorum infinitus eſt numerus) rectitudinem vſus paruipendentes, ſi perſonæ eccleſiaſticam tribuunt poteſtatem, quicquid ſit de charitatis qualitate, feciſſe putant ſatis. Recta verò ac catholica ratio mediā amplectitur viam, perſonæ qualificatæ datam & dari debere eccleſiaſticam poteſtatem cenſens: ea tamen ratione, vt perſonæ poteſtas ſeu poteſtatis vſus, qualitati verò rectitudo vſus reſpondeat. Sic enim vterque vitatur error, dū ſapienter qualificatæ perſonæ committitur, vt rectē vtatur eccleſiaſtico miniſterio: et ſi cōtingit malos eſſe miniſtros, eccleſia ambiguitati, aut fallaciæ periculo non ſubſit, ſed per malos etiam bona ſuſcipiat. Et ſi ſapiens quicunque qualificatæ debet perſonę committere rectū vſum officij, hoc maximē decuit Sapientiam incarnatam. & propterea tertiò à Petro exigit qualitatem charitatis, committendo ei actum optimum, ita quòd exacta charitas bonitatem actus reſpicit & ipſa rectitudo ſeu bonitas actus charitati tribuitur: vt omnes communiter Doc. ſonant. Patet autem actum optimum à Saluatore Petro committi dicēdo, Paſce oues meas, ex ſingulis trium dictionū: paſcere enim eſt conferre nutrimentum, quo oues nutriuntur, augētur, multiplicantur, & viuunt. Oues dixit, non hœdos, non boues, nō lupos, & id generis homines, luxurioſos, ſuperbos, rapaces, inuidos, maledicos, &c. Meas addidit, vt proprio amore ſubtracto, amor Chriſti ratio paſcendi oues ſignificata explicetur. Ex quibus tribus ſimul iūctis perſpicuū ſit, quod actum optimum cōmittebat Petro dicēs, Paſce oues meas: & quia (vt dictum eſt) actus optimus non poteſt niſi à charitate Chriſti prodire, ideo perſonę qualificatæ charitate à Domino commiſſus eſt. Ex hoc autem non ſequitur (vt hæretici fingunt) quòd qualitati commiſſum eſt paſtorale officium: ſed charitati quidem commiſſa intelligitur bonitas, ſeu rectitudo vſus officij paſtoralis: ipſe autem vſus perſonæ commiſſus intelligitur. Vnde & Dominus hoc in loco ter exacta charitate non dixit, Charitas tua paſcat oues meas: ſed perſonam ter alloquitur dicens, Paſce tu agnos, ſeu oues meas. Et ſicut apud Matth. perſona Petri deſcripta eſt nomine proprio, & nomine proprio patris carnalis quo ad corpus, & internē reuelationis gratia quo ad animam, vt ex his ſingulariter Petro cōuenientibus perſonam eius intelligeremus: ita quoque hoc in loco non ſemel, ſed ter eodem nomine proprio & patris carnalis perſona Petri ſecundum carnem deſcribitur, Simon Ioannis, ſeu Ionæ (vt correctiores codices habent) & ſecū dum animam ex propria humilitatione, qua cor Chriſti ſcientiæ ſubmittit, ter repetens Domine ſcis, quia amo te: & ex propria contriſtatione, contriſtatus eſt Petrus, &c. vt ex his ſibi proprijs, Petri perſonam apertē intelligeremus eſſe illam, cui Chriſtus dixit, Paſce oues meas: ac proinde non dono charitatis, ſed perſonæ commiſſum officiū paſtorale perciperemus: ex exacta autem charitate intelligeremus charitati committi rectitudinem vſus officij paſtoralis: nemo enim ſine charitate poteſt officio paſtorali rectē vti. Et hæc ſecūdū literalem Euangelij ſenſum ſunt: ad myſticum verò ſenſum (vnde efficax non poteſt argumentum trahi) ſpectat quòd Simon Ioannis interpretatur, Obediens gratiæ. Vnde patet, quòd Chriſtus non qualitati, ſed perſonæ Petri qualificatæ charitate dixit. Paſce oues meas: ac proinde ſi decidiſſet Petrus à charitate, non amiſiſſet paſtorale officium, ſed rectum vſum illius: quoniam à charitate pendet non officium, ſed rectitudo vſus: vt planum eſt apud quemlibet catholicum Doctorem, & ſolos habet hæreticos contradictores.

[illegible] in capitulis eſt.

Excluſio obiectionum.

CAPVT IX.

Soli Petro ita, quòd non alijs Apoſtolis, dictum eſſe, Paſce oues meas.

QVOD Autem ſoli Petro dictū ſit à Chriſto, Paſce oues meas, textus ipſe clarē manifeſtat, tū ex nomine proprio ſuo & patris carnalis tertiò repetito, tum ex comparatione appoſita ad alios, Diligis me plus his? cōparatiuum enim diuerſitatem monſtrat ipſius ad alios Apoſtolos præſentes, quibus comparatur. tū ex propria Petri paſsione, qua contriſtatus deſcribitur ex tertia interrogatione memor negationis Chriſti prædictæ ſibi olim ipſo parato mori: ita vt locus dubitationi non relinquatur. Et quoniam hæc fuerunt Petro data poſt reſurrectionē Domini, & alijs Apoſtolis, nec anteà, nec poſteà inuenitur ſimile quid dictum, reſtat vt omnino ſoli Petro dictum ſit, Paſce oues meas. Nec obſtat, ꝙ eccleſia Apoſtolos omnes vocat paſtores dominici gregis in præfatione (quos operis tui vicarios eidē cōtuliſti præeſſe paſtores) quādo hoc ad Apoſtolatum manifeſtē refertur: & propterea eo modo dicuntur paſtores dñici gregis, quo ad Apoſtolatū ſpectat paſtoralis cura: vt aūt apoſtoli nomen teſtatur, paſtorale exercitiū ad Apoſtolos ſpectat, vt ad legatos Chriſti: & ſic hoc eſt, vt legati Chriſti dicūtur paſtores dñici gregis. Petrus autē (vt ex ſupradictis & dicendis patebit) conſtitutus eſt, vt ordinarius paſtor etiam ipſorum Apoſtolorum: & hoc ſignificant Chriſti verba, Paſce oues meas.

CAPVT X.

Petro ſoli vniuerſam committi eccleſiam, per hæc verba Chriſti, Paſce oues meas.

VNIVERSAM autem committi eccleſiā Petro per hæc verba, Paſce oues meas, ſophiſticē in dubium vertitur ex ſex.

¶ Primò, Quia nō dicitur, Paſce oues meas omnes: ſi enim tota eccleſia comprehenſa eſſet, dici debuiſſet, omnes oues meas: ſicut dictum eſt: Docete omnes gentes, Matth. vlti.

¶ Secundò, Quia nihil impoſsibile cōmiſſum eſt à Chriſto, vniuerſam autem per orbem eccleſiam paſci ab vno eſt impoſsibile. Et ſi dicatur, quòd vnus per alios poſſet paſcere totum orbem: contra, quia Dominus dixit, Paſce, & non dixit fac paſcere oues meas: hoc enim etiam ethnicus poſſet facere, cōmittere, ſcilicet alijs, vt paſcerent oues Chriſti.

¶ Tertiò, Quia peccaſſet Petrus ſi non omnes ſolus paviſſet, ſi omnes ſoli commiſſæ ſunt.

¶ Quartò, Quia Petrus, nullum Apoſtolū miſit: & quilibet Apoſtolus ordinauit epiſcopos abſq; Petri autoritate.

¶ Quintò, Quia confitemur Apoſtolos in diuerſas mūdi partes tanquam ſuas portiones diſtributos.

¶ Sextò, Quia Petrus circuncifionis tātum oues ſortitus eſt: vt patet ad Gal. 2. Vbi dicit Paulus, Quum vidiſſent, ꝙ creditum eſt mihi Euāgelium præputij, ſicut & Petro circuncifionis: qui enim operatus eſt Petro in apoſtolatu circūciſionis, operatur eſt mihi inter Gentes.

QVOD Manifeſtē aūt exorbitēt hæc à verò Euāgelij ſenſu, nō eſt difficilē aperire. dicendo ſiquidē, Paſce oues meas: oportet aut oēs, aut iſtas, aut nullas, vel vagē oues committi paſcendas. Et quidem quòd non has vel illas

determinate commiserit, verba ipsa testantur: quod verò nullas, veritati aduersatur, quod autem vagè reliquerit, & Christi sapientiæ derogat, & veritati pronominis adiuncti contrariatur. sapientis enim gubernatoris & potentis diffinitè prouidere, non est vagam relinquere prouisionem suā. Et constat quòd ex hoc ipso, quòd solo pronomine Meas demonstrat oues, non vagè, seu indefinitè loquitur, sed ex hoc ipso, quòd nullas suas eximit, omnes suas comprehendit dicendo Pasce oues meas. Et obserua peruersitatē exponendi, quando apud Matth. dicitur, Super hāc Petram ædificabo ecclesiam meam; de omni ecclesia Christi intelligendum putant, ne vnam solam ecclesiam super petram ædificatam fateantur: quando verò apud Ioannem Petro dicitur, Pasce oues meas, indefinitè exponūt, ne oues Christi sub vno pastore comprehendant. Ibi rem singularem, vnam scilicet ecclesiam catholicam, contra omnem rationem distribuunt vniuersaliter, hic res diuersas, multas scilicet oues distribuere vniuersaliter recusant: vt hinc videas falsos esse eorum sensus: falsum enim etiam à seipso dissonat. Et per oppositum: quia verò omnia consonāt, ecclesiasticus sensus sicut habet, quòd ibi ita vnica intelligitur ecclesia catholica, vt comprehendantur omnes Christi particulares ecclesiæ in ea tanquam partes in toto: ita hic oues Christi intelliguntur explicatè per pronomē meas: vt nulla relinquatur, quæ sub pronomine Meas cōprehenditur.

Ad primum. ET PROPTEREA Non oportuit apponere omnes: quia quæcunque oues, ad quas extenditur pronomen Meas, comprehenduntur: quum dicitur, Pasce oues meas: sicut Io. 10. omnes comprehensæ sunt Christi oues, quum dixit Dominus, Animam meam pono pro ouibus meis: & rursus, Oues meæ vocem meā audiunt, &c. Vnde ly meas, vniuersalis signi supplere effectum altiori ratione necessario appositum patet; & propterea non esse simile iudicium de hoc tex. & illo, Docete omnes gētes: ibi enim tam suas, quàm non suas per electionem gentes docendas mandauit, hic verò, oues suas pascendas commisit sufficienter, per ly meas, comprehendens omnes: vt ratione & testimonio Scripturæ monstratū est clarissimè constare ex eodem Euangelista. Et hinc confirmatur sensus catholicus: quoniam quod ibi Christus promisit, hic exhibuit: & propterea quia ibi totam ecclesiam promisit, hic omnes oues comm[illegible]. Et confirmatur rursus ex verbis domini Io. 10. Alias [illegible] habeo, quæ non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & fiet vnum ouile & vnus pastor: si enim ex ouibus omnibus ouile vnum constare debet sub vno pastore, consequens est, vt quum vnus pastor instituitur, & dicitur, Pasce oues meas: illius vnius ouilis cura committatur. Dubitandum enim fortè fuisset si plura haberet Christus ouilia, de quibus suis ouibus loqueretur: quum autem vnum tantum ouile se habere testetur, dubitari non potest, quas suas oues cōmittat: nisi quis adeo desipiat, vt de parte tantū ouilis curam committat. Et confirmatur rursus hic sensus ex Sanctorum expositione: quorum autoritates latius inferius afferentur. Vnde Theophilus hic dicit, finito prandio commissionem ouium mundi Petro commendat, non alij.

Ad secundum. ¶ Ad secundam verò obiectionem dicitur, quòd non est impossibile, sed necessarium atque vtile, omnes Christi oues pasci ab vno, vt catholicæ ecclesiæ capite. In hoc autem pascendi modo, scilicet vt à capite catholicæ ecclesiæ, clauditur quòd Christi oues diuersis coadiuuantibus membris pascuntur à capite: sicut totum corpus à capite regitur coadiuuantibus alijs membris. Vnde non est dicendū, quòd Petrus pascit: id est facit pascere: sed quòd ipse vt caput per alia cōmembra coadiuuantia pascit omnes Christi oues, quod non posse per principem laicum, aut quemcunque aliū, qui non est caput ecclesiæ, fieri constat, Tantóq; possibilius est à Petro pasci omnes Christi oues, quātò Petrus vicarius est Christi viuentis, regnantis & assistentis ad dirigendum, inspirandum atque adiuuandum.

Ad tertium. ¶ Vnde patet solutio tertiæ obiectionis: commissum est enim Petro soli, non vt solus omni modo, sed vt solus tanquàm caput catholicæ ecclesiæ pascat omnes Christi oues. & propterea non peccat si per commembra adiuuatur ad pascendum Christi oues, sed peccaret si concaput ecclesiæ catholicæ sustineret.

Ad quartum. ¶ Ad quartam dicit, Petrum nullum misisse Apostolum quia præuētus est à Christo domino, qui misit Apostolos, Ioan. 20. Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Et propterea poterant autoritate Apostolatus episcopos ordinare absque habita à Petro facultate.

Ad quintum. ¶ Ad quintam dicitur, quòd distributio Apostolorū ad apostolatus exequutionē spectat: & nihil penitus obstat pastorali officio Petri, sicut in nullo eius autoritas imminuta est ex hoc, quòd Christus Apostolos misit: hoc enim ad legationem, illud verò ad exequutionem pertinet.

Ad sextum. ¶ Et per hoc etiam soluitur sexta obiectio: nam quātum ad exequutionē apostolatus Paulus loquitur: vt ipsa verba clarè testantur, Qui operatus est in apostolatu. Cùm his enim diuersis exequutionibus euidenter stat vnitas pastoralis curæ apud Petrum.

CAPVT XI.

Petro per hæc verba, Pasce oues meas, commissum à Christo pontificatum totius ecclesiæ esse.

Primò replica. ECCLESIAE Totius pontificatum Petro per hæc verba collatum inficiātur aliqui.

¶ Primò, Quia pascere non significat principari aut esse primum.

¶ Secundò, Quia verbū Christi est vel exhortatorium vel præceptorium ad pascendum, non ad subijciendum oues. Et si dicatur, pascere non potest nisi Superior, quid ad me? quære locum vbi verba sunt conferentia Petro potestatem super ecclesiam: hîc enim solummodo pascere committitur.

VERVM Difficile non est pontificatum monstrare sub his verbis datum. Pascere siquidem Christi oues, actus est autoritatis in pascente, vtilitatis in ouibus, finis in Christo. Eo namq; ipso quòd Christus suos vt oues pascendas Petro cōmisit, meridiana luce clarius patet, quòd ipsum præfecit alijs vt pastorem ouibus.

Ad primum. ¶ Non oportet ergo alium quærere locum, vbi Petro potestas data est super ecclesiam: quoniam hic locus eam attestatur datam: nisi quis vsque adeò desipiat, vt Petro dictum putet, pasce oues meas, non officio pastoris, sed officio mercenarij. Quæ etiam insipientia confutatur ex trina exactione charitatis Christi à Petro: cui enim amore Christi pascendæ oues committuntur, procul abest amor mercenarius. Vnde etsi pascere non significat principari, significat tamen actum ecclesiastici principis, & rursus si non significat principari, præsupponit tamen principatum, quia præsupponit pastorem. Vnde & bene respondebatur, quòd pascere non potest nisi superior. Et quum dicitur, Quid ad me: respōdetur multum profectò ex ipsa ratione cōnexorum: habent enim hoc vt altero collato reliquum tributum intelligatur. Quo fit vt si pascere nō potest nisi Superior, cui datum est pascere, datum quoque est esse Superiorem: vnde ex hoc etiam capite liquet, quòd nō est alius quærendus locus Scripturæ, vbi Petrus factus est super ecclesiam: quoniam hîc clare habetur.

Ad secundum. ¶ Affirmamus autem Christi verbum præceptoriū esse: nā si Apostolo Paulo væ est, si non euangelizauerit, multò magis Petro væ est, si non pauerit oues Christi. Sed nō præceptorium solummodo est Christi verbum, sed institutorium nam, si in conditione primæ partis vniuersi verbum Dei instituit creaturas præcipuas, & simul propriū earum opus præcepit (iuxta illud, Statuit ea in æternū, & in seculum seculi, præceptum posuit, & nō præteribit) par est, vt in creatione Christianæ ecclesiæ primum eius membrum eodem verbo perfecerit, præcipiendo summū Pontificatus opus, & instituendo ipsum pontificatum. Eo verò ipso, quo Petro, vt pascat Christi oues, committitur, Christianus populus, vt oues, iubetur se habere ad Petrū: frustra enim committerent vt oues pascendæ à Petro, nisi vt oues exhiberentur eidem à communi Domino. Vnde necessitas non solū pastus, sed subiectionis in verbis Domini significatur, quum dicitur, Pasce oues meas. Attestante etiam hoc Augu. hîc exponente, pascere non solùm docere, sed regere, dum dicit, oues ipsas pascendas, hoc est docendas regendásque committit, & Chrysost. Pasce oues meas, fratrum curam suscipe: & gloss. ex Alchui. Pascere oues est credentes in Christo, ne à fide deficiant, confortare, terrena subsidia, si necesse est, subditis prouidere, & exempla virtutis cum verbo prædicationis impendere, aduersarijs obsistere, errantes subditos corrigere. Quocirca etsi pascere non significat principari: significat tamen Christi oues regere, in quo clauditur principari. etsi non significat principari: trahit tamen secum principari: sic

sicut trahit secum requirere.reducere alligare, consolidare, custodire & sanare:quorũ meminit Dominus Ezech.34. vnde & Petrus princeps Apostolorum,& princeps super plebẽ Christi cõstitutus dicitur:& iuxta Greg.verba ad Mauri.cura ei totius ecclesię & principatus committitur.

¶ Et si quæratur quare Dominus commisit põtificatum Petro non sub vocabulo prælationis, seu autoritatis, vel dignitatis,seu actus pascendi suas oues:In promptu ratio est,& ex parte rei,quia prælatio seu autoritas est propter pascere oues Christi,& non econtra.Et ex parte appetitus regulandi,quia non locus superior,non dignitas aut autoritas ambienda est,sed pastus ouium Christi appetendus in põtificatu,iuxta quod Apostolus postea dixit, Qui episcopatum desiderat,bonũ opus desiderat.Et ex parte Scripturæ adimplendæ:dixerat enim ante passionem Luc.22. Reges gentium dominantur eorum,& qui potestatẽ exercent in eos,benefici vocantur:vos autem non sic:sed qui maior est in vobis,fiat sicut minor.Hinc enim à ministeriali actu pascendi Christi oues significauit pontificatũ tacitum tanquam annexum quid,& non æstimandum nisi propter vtilitatem ouium Christi:cuius oppositũ contingit in Regibus & dominis gentium:qui ad hoc vt regnẽt & domini sint,omnia ordinant.

¶ Porrò commissum inter actus pontificios opus præcipuum,Petri monstrat pontificatum:pascere siquidem electos præcipuus est pontificis actus. Nam sicut ad supremam diuinæ prouidentiæ partem spectat cura electorum (ad quorum fœlicitatem non solũ cæli motum ordinauit: testante Io.in Apo.cap.6.Dictum est illis, vt requiescerẽt adhuc modicum tempus,donec impleatur numerus cõseruorum eorum:sed etiam ipsemet descendit de cælis,& homo factus crucifixus,mortuus,sepultus,&c.omnia sustinuit propter electos)ita ad summam ecclesiasticam curã, quam pontificatũ vocamus spectare oportet, pascere electos.Cõstat autem solos electos significari, quum dicitur, Pasce oues meas:testante hoc ipso Domino Io.10.dicente, Oues meæ vocẽ meam audiũt,& ego cognosco eas,& sequuntur me,& ego vitam æternam do eis,& nõ peribũt in æternum,& non rapiet eas quisquã de manu mea. Nec propterea Petri pontificatus quasi ad solos electos se extẽdat,restrictus est:sed subordinatus electorum pastui hinc est omnis circa alios pontificatus actus.Sicut enim secundum vniuersi ordinem vnicus cæli motus propter implendum numerum est electorum,& idem tamen etiã ad propagandos non electos se extendit:& secũdum ordinẽ gratiæ summæ bonus pastor Christus animam suam posuit pro ouibus suis,hoc est electis,& tamen eadem mors pro totius mũdi vita fuit:ita in sacris mysterijs summus Pontificatus propter pascendos est electos,& idem nõ electos comprehẽdit.Nec immeritò:quoniam eiusdem est cura finis & dispositio eorum,quæ sunt:ad finem:vita autẽ electorum finis est gubernationis aliorum.Omnia.inquit Apostolus.2.Tim.2.sustineo propter electos.& ad Rom.8. Omnia electis donata testatur:& super omnia bona Domini constituendi affirmantur electi Matt.22. Nec silẽtio inuocatos propterea dixerim præscitos:quoniã sub agnorum nomine comprehendi aliquos præscitorum nõ inconuenit:sunt enim Christiani multi imperfecti semper discẽtes & nunquam ad perfectionem ouis peruenientes: quos Dominus pascendos simul cũ ouibus hoc est electis, commisit Petro.Vnde bis commisit agnos,& tertiò oues:non solum quia imperfecti maiore egẽt cura,sed vt ipso numero diuersitatem insinuaret agnorum suorum,hoc est Christianorum communem vitam ducentium,dum alij reprobi,alij electi sunt.oues autem semel & vltimò cõmittuntur:quia omnes Christi oues inter electos sunt,& crescens oratio ad summum terminatur.Et quum omnes pastorali Petri curæ committantur,soli agni & oues pascẽdæ committũtur:lupi siquidem leones & vrsi commissi intelligũtur cauendi,fugiẽdi,aut exterminandi.Vnde nullus à Petri põtificatu exemptus relinquitur:etiam si solùm fuisset illi cõmissum:Pasce oues meas:propter quas fiunt omnia, vtpote quibus omnia cooperantur in bonum,vt Apostolus ad Ro.8.testatur. Fit autem rursum huius excellẽtia commissi operis manifestior, discurrendo per pastoralia pontificiaq; opera:nam sex illos actus pastorales Ezech. 34.positos(scilicet requirere quod perierat,reducere quod abiectum erat,alligare quod confractum fuerat, consolidare quod erat infirmum,sanare quod erat ægrotum, custodire quod pingue & forte)ad pastum ouium ordinari testatur Dominus,arguens de his pastores dicens,Væ pastoribus Israël,qui pascebant semetipsos, nonne greges à pastoribus pascuntur:lac comedebatis & lanis operiebamini,&c.Vbi rationem omissionis manifestè reddit ex eo & non oues,sed semetipsos pastores mali pascant,tanquã omnium horum operum ratio sit vacare ad pascendum ipsas oues. Actus quoque iudiciales,qui in ecclesia fiũt tam in foro pœnitentiæ,q̃ in foro contentioso, ad pascendas Christi oues ordinari non est dubium. Aperire demũ & claudere regnum cælorum ad pastum ouium sic spectant,q aperire regnum cælorum est pascere oues Christi claudere autem illud,ad pastum earundẽ ordinatur: qui quidem ad bonum refertur electorum quibus omnia cooperantur in bonum.Constat igitur,si colligantur cuncta significata per hanc promissionem,Pasce oues meas,commissum Petro esse totius ecclesiæ põtificatum.Nec vt noua hæc cudimus,sed à Patribus, quæ didicimus, proferimus,eorundem attestatione Petri pontificatum firmãtes: vt in vltimo patebit capitulo.

CAPVT XII.

Petrum habere ex Christi institutione successorem in pontificatu ecclesiæ catholicæ.

FIRMATO Petri pontificatu ecclesiæ catholicæ oportet de successore eius tractare. Et vt intelligatur manifestè differentia inter catholicos & schismaticos, prænotandum est in quo cõuenimus,et in quo dissentimus. Concorditer siquidem fatemur Petrum Apostolorũ principem,&c.fuisse Ro.pontificem,sicut Iacobus Apostolus fuit pontifex Hierosolymitanus:& propterea quemlibet Ro.episcopum successorem esse Petri in pontificatu Ro. ecclesiæ,sicut quilibet Hierosolymitanus episcopus successor est Iacobi in põtificatu Hierosolymitanæ ecclesiæ.Cõcorditer quoq; affirmamus. Hierosolymitanum episcopũ nõ succedere Iacobo nisi in Hierosolymitanæ ecclesiæ episcopatu:non enim succedit Iacobo in autoritate apostolatus.Sed statim dissentimus,quũ inferre conantur Ro.pontificem nõ succedere Petro nisi in episcopatu Ro.ecclesiæ: fatentur enim catholici Ro.põtificem succedere Petro nõ solum in episcopatu Ro.ecclesiæ,sed etiam in pontificatu ecclesiæ catholicæ.Vbi si perspicaciter scrutati fuerimus, videbimus duo superesse tractanda:an scilicet Petrus habeat diuino iure successorem in põtificatu ecclesiæ catholicæ,& an huiusmodi successor sit Ro.pontifex.Schismatici enim negant Ro.pontificem episcopum esse ecclesiæ catholicæ:& pernegant oportere institutione diuina aliquem vnum succedere Petro in regimine totius ecclesiæ: & ante omnia negant Petrum institutum à Christo pontificem ecclesiæ catholicæ. Quum autem iam declarauerimus huiusmodi Petri pontificatum,superest vt primò an habeat aliquem successorem,& demũ an ille sit Ro.Pontifex,tractemus.

ET IVXTA præfixum modum afferenda cẽsui argumenta,quibus contra vnicum Petri successorem in pontificatu ecclesiæ catholicæ insurgitur. *Num catholica ecclesia sit aliquis Petri successor. Primò.*

¶ Arguitur ergo primò ex coniunctis,Si hæc verba Christi ad Petrum,Tibi dabo claues regni cęlorum,Matt.16. &,Pasce oues meas Io.vlti.extenduntur ad successorẽ,par est vt verba antecedentia concomitantia, & subsequẽtia dicta Petro à Christo,intelligantur quoq; dicta non soli Petro,sed successori.sed hoc cõstat esse falsum:vt patet sigillatim discurrendo.Nam apud Matt.Dominus præmittit,Tu es Petrus:& post subiungit reprehẽdendo Petrũ, Vade post me Satana,quia non sapis quæ Dei sunt.similiter apud Io.præmittitur,Diligis me plus his?& similia cõcomitanter interponuntur cum Petri responsionibus: & postea subiungitur,Quum esses iunior,cingebas te, &c. nihil autem horum spectat ad successorem secundum literalẽ sensum:ergo nec illa verba,Tibi dabo,&,Pasce oues meas,sunt ad literam dicta Petro & successori: sed sicut reliqua mysticè applicantur ad successores,ita & hæc.

¶ Secundò ex similibus,Verba Christi Luc.22.Ego rogaui pro te,&c.non sunt ad literam dicta Petro & successori; ergo nec ista, Tibi dabo claues, &, Pasce oues meas,&c. sunt dicta Petro pro se & successore. Consequentia tenet à simili; præsertim quum iste textus à sacris Doctoribus afferatur pro soliditate successionis Petri in fide. Antecedens verò manifestatur ex eo, quòd ibi dicitur,Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos

si enim de quolibet successore hæc dicta sint oporteret successorem quemlibet auersum quandoque esse vel fuisse, vt de ipso possit verificari, & tu aliquando conuersus: sicut Petrus auersus fuit negando Christum cum periurio, & postea conuersus confirmauit fratres suos.

¶ Tertiò ex alijs eidē Petro à Domino dictis, puta. Antequam gallus cantet, ter me negabis, Matth. 26. & Vade ad mare & mitte hamum, &c, Matth. 17. cur enim huiusmodi soli personæ Petri ita q̄ nō successori dicta exponuntur: illa autem, Tibi dabo, &, Pasce. ad successorem referuntur? voluntariè enim hoc fieri videtur.

¶ Quartò ex omissis, Nullibi siquidem dixit Christus se loqui in illis verbis Petro pro se & successore: quum tamē debuisset hoc docere, quum hoc vt vnū de necessariò credibilibus proponatur ecclesiæ: & ipse Isa. v. dixerit, Quid est quod debui vltra facere vineæ meæ, & non feci ei? si enim totum quod debitum erat, effecit synagogæ Iudeorum, multò magis totum effecit ecclesiæ Christianæ. Et augetur hoc argumentum ex hoc, q̄ Dominus Matt. vlti. dicit. Ecce ego vobiscū sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Vbi quia se fore in toto hoc tēpore cum ecclesia nos certificare voluit, dicendo, Ecce ego vobiscum sum vsque ad cōsummationem seculi, manifestauit q̄ ad discipulos pro se & successoribus eorū loquebatur. Hinc enim arguitur, q̄ si Petro & successori intendisset hæc dicere: explicasset aut insinuasset successorem, sicut insinuauit ibi successores discipulorum.

¶ Quintò ex coapostolis. Quænā ratio est, vt nullus aliorum Apostolorum habeat successorem in Apostolatu, & solus Petrus habeat? Et rursus quæ ratio est, vt Apostolorum successores sint, & dicantur episcopi (quos cōstat esse æquales: vnde & fratres vocantur.) & vnus tantum episcopus successor sit Petri super totā ecclesiam? Et rursus, vt prætactum est, quæ ratio suffert, vt episcopus Hierosolymitanus succedat Iacobo in episcopatu illius ecclesiæ, & non in apostolatu: successor autem Petri succedat ei in apostolatu ac pontificatu totius ecclesiæ? hoc enim nō nisi humana ratione aut voluntate factum videtur: quū Scripturæ desit autoritas.

Primò. ¶ Deinde arguitur ducendo ad inconuenientia multa. Et primò, Si ad solum Petrum refertur Christi verbum, ergo non ad successorem: & iterum, ergo cum Petro claues venerunt, & abierunt. Et probantur sequelæ: quia nō potest ad plus pertinere quod ad vnum tantum dicitur. *Secundò.* Secundò: Quia, si ad successorem extenditur, ergo necessaria ratione, & ad alios Apostolos: quia tunc erant præsentes, successores autem Petri nondum erant. *Tertiò.* Tertiò: quia ridiculum esset, q̄ omnium ecclesiarum idem Baptisma, eadem Eucharistia, eadem Cōfirmatio, idem Verbum Dei, idem Sacerdotium, eadem Pœnitentię, Vnctionis, Matrimonij, & reliqua sacramenta, eadem fides, spes, charitas, gratia, mors, vita, gloria esset, vna hæc tēporalis potentia vni tributa esset successori Petri per Verbum Dei quod cōmune est omnibus. *Quartò.* Quartò, Si vnus episcopus iure diuino cæteris præfertur, manifestè Hier. in epistola ad Euandrū, quæ habetur. 93. di. ca. legimus. hæresim docet, non solum ipse, sed Petrus, Paulus, Ioannes, Lucas, quos inducit irrefragabiles autores. Patet enim ibi episcopos eosdem esse cum presbyteris, & episcopos æquales esse. *Quintò.* Quintò: quia idem Hiero. super epistolam ad Tim. & habet. 95. di. cap. olim. dicit, Sicut ergo presbyteri sciunt se ex ecclesiæ consuetudine ei, qui sibi præpositus fuerit, esse subiectos: ita episcopi nouerint se magis consuetudine, q̄ dispensationis dominicæ veritate presbyteris esse maiores, & in cōmuni debere ecclesiam regere. Non ergo diuino iure vnus Petri successor episcopus maior est alijs.

Non mouēdò Petro sed successoribus dictū, est pasce oues meas.

AD HVIVS rei euidentiam considerandum est, triplici via manifestum fieri hæc Christi verba toties repetita Petro, non solum pro se, sed pro successore suo dicta esse. Prima via ex ipsis verbis Domini, quum dixit, Pasce oues meas, procedit. Nam dicendo, Pasce oues meas, vnū ouium suarum pastorem instituit, vt ipsa verba testatur, absque vlteriori probatione) Pastor autem significat ordinarium rectorem ouiū: vt patet tum ex ipsis nominibus Pastoris & Ouium, tum ex ipsa ratione pascendi: tū quia oportet eum qui ordinariè gerit curam ouium, vel mercenarium vel pastorem esse, sed mercenarius non est: quia cū videt lupum venientem fugit, & non pertinet ad eum de ouibus, quia mercenarius est: vt dicitur Io. 10. scilicet relinquitur ergo q̄ is, qui ordinariè curā ouiū gerit, pastor est, Constat autem pastorem vt pote ordinarium Officialem, non finiri morte illius, qui pastorale officiū exercebat, sed per successionem oportere durare. Et hinc fit, vt institutio Pastoris sit institutio perpetui officij: ac per hoc q̄ in prima institutione Pastori tribuitur, pro quolibet successore eidem datur. Vnde ex hoc ipso, q̄ Dominus dicēdo, Pasce oues meas, pastorē totius ecclesiæ instituit, pastorale officium totius ecclesiæ statuit ex tūc & in seculum seculi. & consequenter, q̄ dedit tunc Petro, significauit se dare cuilibet Petri successori in Petro. Rursus dicendo, Pasce oues meas, perpetuitatem pastoris intelligendam ex alio capite monstrauit: nam oues suas duraturas sciebat, & dixit vsque Ad consummationē seculi in præsentis miseriæ ouili vno: & propterea eo ipso quo ouibus in vno ouili duraturis vsque ad consummationem seculi prouidit de pastore vno, dicendo Petro Pasce oues meas, significauit se prouidere de vno Pastore vsque ad consummationem seculi. Habemus ergo dupliciter, ex ipsis Euangelij verbis à Domino institutum esse quemlibet Petri successorem pastorem totius ecclesiæ in ipso beato Petro.

¶ Secunda via ex rationibus fundatis super sacra Scriptura procedit, tum quia desipientis est putare Christū prouidisse de Pastore suarum ouium pro parte temporis, & ea minima qua, scilicet vixit Petrus: & non pro toto & tam prolixo tempore vsque ad consummationem seculi, quo durant suæ oues. Tum quia rationabile est, vt vniuersalitas temporis cointelligatur vniuersalitati locorū: & proinde quia dicendo, Pasce oues meas, oues suas vbique terrarū comprehendit, consequens est vt easdem pro quocunque futuro tempore comprehēdat. Tum quia Christus synagogæ dicens. Quid vltra debui facere vineæ meæ, & non feci, insufficienter prouidisset Christianæ ecclesiæ cōstituens eam vnum ouile sine vno pastore coæuo ouili: conuersante cum ouibus suauiter, hoc est sensibiliter secundum modum ipsarum ouiū: vt pote, quæ viuunt nō sola spirituali, sed sensitiua natura: quum tñ de ipso scriptū sit. Attingit à fine ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter, cap. 8.

¶ Tertia autē & ea optima pariter & certissima via procedit ex expressa diuina reuelatione facta ecclesiæ suæ sanctæ. Vt enim inferius de verbo ad verbum afferentur autoritates, manifestè habetur q̄ in hoc sensu à Sanctis innumeris, & à sacris concilijs vniuersalibus intellecta est institutio pontificatus Petri super totam ecclesiam à Christo facta. Certò autem certius est illum esse verum Scripturæ sensum, quem concorditer tradentibus Sanctis, vniuersalis synodi diffinitione accedente habemus. Fatemur igitur absque omni hæsitatione quemlibet Petri successorē institutum in beato Petro esse pastorem totius ecclesiæ.

AD PRIMVM ergo argumentum in oppositū de concomitantibus, dicitur, præcedentia concomitantia & subsequentia inueniri duplicia, vel pertinentia ad pastorale officium, vel non pertinentia ad hoc. *Ad primum.* Et de pertinentibus quidem ad pastorale officium (quale est illud, Vade post me Satana: vt patet in ipso Euangelij textu) nō oportet esse solicitum an spectent ad successorem: de pertinentibus autem dicitur, q̄ eo modo, quo pertinent ad officium pastorale, eodem modo pertinēt ad successorem. Vnde, vt ad singula descendatur, quia verba præmissa apud Matt. Beatus es Simon Bariona, &c. non spectant ad pontificatum sed ad cōfessionē, quā fecerat Petrus (vt declaratum est) nec ad successorē pertinent. Quod verò dicitur, Tu es Petrus, & super hāc petrā, &c. q̄a ad pōtificatū totius ecclesię necessariò pertinet, ad successorē quoque ptinere oportet: necesse est enim successorē Petri esse Petrū, idest in fide solidū, vt super hanc petrā Christus ædificet ecclesiā suā. Difficultates autē, quę circa hoc sunt, in sequēti tractabūtur capitulo. Quod autē dicitur apud Ioan. diligis me & amas me? quodammodo ad pastorale officium spectat, & quodammodo non. Nam rectitudo pastoralis officij amorem Christi exigit, ipsum autem pastorale officium sine Christi amore potest & haberi & exerceri: & propterea amor Christi ad successorem quoque spectat, quātum ad rectitudinem vtendi pastorali officio: non autem quantū ad habendum vel exercendum ipsum pastorale officium. Et similiter q̄ adiungitur, Quum esses iunior, licet cum Petro finitum sit, quātum ad prophetiæ consummationē quantum tamen ad insinuatam præparationem animi pastoralis ad ponendum animam pro ouibus Christi, & frequentem euentum persecutionum, aut mortis pro Christi ouibus bono pastori, ad successoris rectitudinem atque for-

tit

titudinem pertinet.

Ad secundum. ¶ Ad secundū dicitur, quòd verba illa Domini iuxta regulam de pertinentibus vel impertinentibus ad officium pastorale (quia ad pastorale spectat officiū confirmare fratres) Petro pro se & successore dicta intelliguntur. Vnde Theo. hoc dicit, Hoc autem Petro dixit, eo quòd superbire poterat in his, quę promissa erāt à Christo. Et rursus, Postquàm me negato ploraueris, ac pœnitueris, corrobora cæteros: quum te principem Apostolorū deputauerim: hoc enim decet te, qui mecum robur es & petra ecclesiæ. Cyrillus quoque hoc dicit, Omissis cæteris venit ad Petrum cæteris prælatum. Nec propterea oportet quemlibet Petri successorem cadere à Christi charitate: hæc enim Domini verba non necessitatem, sed possibilitatem auersionis à charitate cum indeficientia fidei significant: sic vt si auerti contingat, conuersus confirmet fratres suos. Indeficientia itaque fidei in Petro & ipsius successione impetrata asseritur, confirmatio fratrum imponitur, auersio possibilis significatur, cōuersio prædicitur. Et hoc insinuat aduerbium. Aliquando: ex hoc enim, quòd non semper, sed aliquando conuersus prædicitur, auersio quoque, ꝙ quandoque futura sit, insinuatur. Ad quod verificandum non oportet quemlibet successorem auerti: sed sat est & nimis etiam, quòd quandoque successor aliquis auertatur à Christi charitate.

Ad tertium. ¶ Ad tertium patere potest iam solutio: nam sola ea quæ dicta sunt Petro pertinentia ad pastorale officium, dicta sunt sibi pro se & successore ad literam: reliqua autem ad literam dicta sunt sibi soli.

Ad quartum. ¶ Ad quartum (quòd maximè vrgebat) iam patet responsio: significauit enim Christus ipse in Petro, cuilibet eius successori se loqui, eo ipso quòd instituit eum pastorē ouiū suarum, tum ex parte officij pastoralis: tum ex perpetuitate ouium suarum: vt prædeclaratum est. Vnde nō minus aperuit hic in Petro eius successorē, quàm aperuerit apud Matth. in discipulis suis eorū successores: ibi enim ex vno tantum capite, scilicet diuturnitate successionem significauit, hic verò ex duobus, scilicet & ex officio pastorali, & ex perpetuitate ouium suarum: vt prædeclaratum est.

Ad quintum. ¶ Ad quintum dicitur, ꝙ non est eadē ratio de successione in apostolatu, & de successione in pontificatu: Apostolus enim, vt ipsum nomen testatur, sonat, ab alio missum seu legatum (iuxta illud Apostoli. 2. ad Cor. 5. Legatione pro Christo fungimur: & ad Ephe. 6. Legatione fungor in catena ista) non est autem legatorum vēdicare sibi successores: sed finitur legatio cum legato, nisi à domino alius mittatur. Pastor autem ordinarium officium sonat: cuius est habere successorē, & propterea ecclesia non habet Apostolos qui successerint in apostolatu, Christi Apostolis, sed habet episcopos succedentes Apostolis, nō quo ad apostolatus autoritatē, sed quantum ad episcopalē tam dignitatem, ꝙ̄ autoritatem. Vnde si formaliter & exactissimè loquendum est, nec Petrus habet successorē in apostolatu: tum quia apostolatum communem habebat cū reliquis Apostolis, paresq; in apostolatu omnes fuerūt, ac per hoc par est ratio in apostolatus successione de omnibus: tum quia experientia testatur nullius Petri successoris libellos quantumcunq; sanctos inter sacras esse Scripturas: vsque adeo, vt Epistola Pauli ad Philemonē, cuius cōmendatiria vnius serui inter sacras cōputetur Scripturas. Verùm tamē quia successor Petri succedens ei in pastorali officio ouium Christi (quod est pontificatus mundi) ex hoc ipso succedit in præcipuo apostolatus officio: quod, vt diuus Tho. dicit, erat gubernare catholicam ecclesiam: hoc enim communiter Apostolis omnibus à Christo delegatū fuit: hoc Petro singulariter pastorali officio datū est, hoc solus Petri successor hæreditat: ex hoc ipso ꝙ succedit Petro in pontificatu ecclesiæ catholicæ. Hinc igitur sola successoris Petri sedes, vocatur, & est sedes apostolica: vtpote ea, in qua sola autoritas gubernandi ecclesiā catholicā (quæ inter facultates legatas apostolis summū tenet locū) residet: hinc successor Petri apostolicus, hinc eius dignitas seu officium apostolatus, hinc eius autoritas apostolica vocatur: vtpote complectens supremā omnibus Apostolis tributam autoritatem. *Solutio quæsitorum.* Vnde solutio patet omnium quæsitorum: & cur solus Petrus inter Apostolos habet successorem in apostolica autoritate: quia scilicet solus institutus est à Christo pastor ouium suarum. Et quo pacto cū hoc stet, episcopos omnes succedere Apostolis in episcopali dignitate & autoritate, & quatenus episcopos esse omnes pares: hoc enim nihil omnino obstat veritati declaratæ. Et quare episcopus Hierosolymitanus nō succedit Iacobo in autoritate apostolica, episcopus autem Ro. succedit Petro in apostolica autoritate: quia scilicet Petrus autoritatem apostolicam habuit, etiam vt ordinarius pastor à Christo institutus super vniuerso ouili suo: Iacobus autem eā habuit tantum vt Apostolus. Et hoc non ratione aut voluntate humana factum, sed Christi veri Dei institutione ordinatum esse mōstratum est: dum Petrum solū pastorem suarum ouium instituit dicens, Pasce oues meas.

Ad primum vltimo allatorum. AD ARGVMENTA deinde allata ducendo ad inconueniens, respondendo ad primum dicitur, sequelas nihil valere. Ad probationem autem (quia nō potest ad plures pertinere quod ad vnū tm̄ dicitur) rńdetur ad innumeros successores posse pertinere quod ad vnum tantum officialem instituēdo dicitur: quoniam quod sibi dicitur, cuilibet succedēti intelligitur dictum. & propterea dictum Petro primo pastori Christi ouium instituto, cuilibet ei succedenti in huiusmodi officio pastorali dictū est. Et eadem est ratio de promissionibus eidem factis.

Ad secundum. ¶ Ad secundum similiter dicitur, sequelam nihil valere: nec esse maiorem aut parem rationem, ꝙ extēdantur hæc verba ad alios Apostolos, qui erant præsentes, ꝙ̄ ad successorem Petri: quoniam quilibet successor, licet in seipso tūc non esset, erat tamē in ipso Petro, sed eadem officij forma: quo constat modo nō fuisse alios Apostolos in Petro: quoniam nullus sub eadē officij forma fuit, aut futurus fuit.

Ad tertium. ¶ Ad tertium dicitur, ꝙ non ridiculum, sed diuinæ rationi consentaneum est, vt omnium ecclesiarum communicantium in eisdem sacramentis, & sicut est vnum numero ouile institutum à verbo Dei cōmuni omnibus, ita sit vnus numero pastor illius vnius ouilis institutus ab eodē verbo de cōmuni omnibus. Hoc siquidem diligenter perspectum, non est vni particulari ecclesiæ aut personæ consulere, sed vnitati ouilis prouidere: ac per hoc sicut vnitas ouilis communis est ecclesijs omnibus particularibus, ita vnitas pastoris ad omnium est vtilitatem ecclesiarum. Et sic optimè adimpletur quod Apostolus dixit 1. ad Cor. 3. Omnia vestra sunt, siue Paulus siue Apollo siue Cephas.

Ad quartum & quintū. ¶ Ad quartum dicitur simul & ad quintum, consequentias nihil valere, vtpote ex impertinentibus ad propositū deductas. Dicta siquidem à Hiero. in vtroq; loco, impertinētia sunt ad propositū: vtpote quæ de episcopis & presbyteris quatenus episcopi & presbyteri sunt dicūtur: æqualitas nanq; seu idētitas diuino iure inter episcopos & presbyteros, siue sit, siue non sit, nihil refert ad vnitatem pastoris totius ecclesiæ: non enim ideo vnus est pastor totius ecclesiæ: quia episcopus maior est presbytero: sed ideo quia vnus est successor Petri, siue presbyteratus, siue episcopatus sit maximus in ecclesia Dei ordo. Aequalitas autē diuino iure episcoporum inter se, quatenus episcopi sunt, nō eget probatione: quoniam illam asserimus, sed impertinēs est proposito, quoniam non ideo vnus est pastor totius ecclesiæ: quia vnus episcopus est sacratior altero (omnes enī episcopi sunt æquales in episcopatus ordine, & nō est magis aut plus episcopus successor Petri quicūq; alius episcopus: sicut non est magis presbyter, ꝙ̄ quicunq; alius presbyter) sed ideo vnus est pastor totius ecclesiæ & reliquis prælatus episcopis atq; presbyteris, quia vnus est successor Petri. Vnde patet ex hoc, ꝙ diuino iure à Christo instituto vnus presbyter siue episcopus Petri successor cæteris episcopis & presbyteris, imò toti ecclesiæ præfertur, non sequi Hiero. & allatos à Hiero. Petrum, Paulū Ioannem, Lucam, hæresim docere: vt arguentes audent inferre, sed prudens lector intelligit dicta horum impertinēter deducta ad proprium.

CAPVT XIII.

Romanum Pontificem succedere Petro in pontificatu toti ecclesiæ.

SVPPOSITA Petri successione, oportet mōstrare quis sit ille successor Petri in pastorali cura totius ecclesiæ: habet enim proprias difficultates an is sit Ro. episcopus.

Primò. OBIICITVR igitur in primis ex parte tēporis quia Ro. pon. natus est per multos annos post Petri pōtificatum: quum primus Petrus sederit Antiochiæ, & per multos annos ante absque particulari aliqua sede fuerit.

¶ Et cōfirmatur hæc ratio arguendo sicut arguit Apostolus ad Ro. 4. vbi ꝓbat ex circūstātia tp̄is & facti Abrahā non ex circūcisione, sed ex fide iustificatū, nulla alia rōne

usus, quàm quòd Abraham ante circuncisionem fuerit iustus apud Deum per fidem. Si hoc eius argumentum valet, necesse est valere & hoc, scilicet Petrus quando claues accepit à Christo, nondum erat episcopus vrbis Romae, sed erat vnus inter Apostolos: ergo claues non sunt ei datae, secundum quòd postea, vel factus vel mutatus est, vel loco vel officio, (sicut Abrahae non est iustitia reputata qualiscunque post fidem factus fuerit) sed prout fuit Apostolus tantum.

Secundò.

¶ Secundò. Si Roma. Pontif. esset Petri successor in cura totius ecclesiae (de hac tantùm successione ne contingat idē saepius replicari, semper loquimur nisi quandoque explicemus de sola successione in episcopatu Romano nos loqui) oporteret de quolibet Roma. Ponti. verificari verba Christi spectantia necessariò ad successorem Petri, sed non de quolibet Roma. Ponti. haec verificari oportet: ergo Ro. Ponti. non est successor Petri. Probatur autem destructio consequentis, ex eo quòd Roma. Ponti. potest labi in haeresim, & sic non verificabuntur de eo verba Christi. Tu es Petrus, id est, in fide solidus: neque super hanc Petram aedificabo ecclesiam meam: quoniam soliditas fidei in ipso, super quam aedificanda est ecclesia, nō inuenitetur: nec Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: quae omnia ad successorem Petri dicta esse monstratum est.

Tertiò.

Tertiò, quia non omnis Roma. Ponti. habet Christi charitatem, quam tamen tertiò Christus exegit in institutione officij pastoralis: non est ergo Petri successor, qui exactē à Christo tūc in Petro charitati non succedit.

Quartò.

Quartò, quia nō omnis Ro. Pon. pascit oues Christi, sed multi eorum pascūt oues suas: dum ad propriam gloriam, autoritatem, vtilitatē & alia huiusmodi pontificatum exercent. Dicente autē Domino Pasce oues meas, significauit Petri successores aut pastores esse debere ouium Christi, ipsum amantes, & illas pascentes doctrina, iustitia, & alijs huiusmodi: aut si non amant & docent, nihil hoc verbum ad eos pertinere: ac per hoc nō esse Petri successores.

Quintò.

Quintò, quia prisci Romani ponti. recusauerunt se vniuersales appellari Grego. enim senis epistolis hoc reprehendit: & narrat praedecessores suos hoc tenuisse. Si enim Grego. cum alijs noluit vocari episcopus vniuersalis, consequens est quòd non erat aut non se credebat vniuersalem episcopum idem autem sonat Pontifex vniuersalis, & Ponti. totius ecclesiae. Non succedit ergo Roma. Ponti. Petro in pontificatu totius ecclesiae.

Sextò.

Sextò concilium Nicenum (vt scribitur lib. 10. cap 6. histo. ecclesiae statuit sic. Et apud Alexandriam vel in vrbe Roma, vetusta consuetudo seruetur: vt vel ille Aegypti, vel hîc suburbanarum ecclesiarum solicitudinē gerat. Si enim Roma. Ponti. successor esse Petri in pontificatu totius ecclesiae, non praesumpsisset Nicenum conciliū fines suae solicitudini decernere in suburbanis ecclesijs.

Septimò.

Septimò, si Ro. Ponti. Christi institutione praeest toti ecclesiae, vt Christi vicarius generalis, sequitur peccasse, & peccare omnes, qui non fuerunt, & qui non sunt sub Roma. ponti. obedientia. Et hinc sequitur primò primitiuam ecclesiam totam errasse: quum adhuc non esset Ro. ponti. Sequitur deinde tot Sanctos & Martyres vsque ad 40. annos post Christum, errasse; quum tunc non recognosceretur Roma. Ponti. vt pastor totius ecclesiae. Sequitur posteà Asiam Aphricam, atque Graeciam in damnatione fuisse: vtpote non recognoscentes. Roma. Pontifi. vt omnium caput. Sequitur demum Christianos, qui hodie sunt in Perside, India Scythia, totóque Oriente, damnari: eo quòd non subsunt Roma. ponti. Manifestatur autē hos non recognouisse Roma. pontifi. eo quòd non ab ipso seu eius autoritate eorum episcopi sunt instituti, eorum concilia sunt celebrata.

Octauò.

Octauò, Hiero. de viris illust. scribit, quòd Achatius episcopus Caesariensis discipulus Eusebij Pamphili, imperante Constantio Liberium Papam deposuerit, & Felicem constituerit. Constat autem hoc repugnare primatui Roma. Ponti. si totius ecclesiae Antistes esset.

Nonò.

Nonò, Si vlla ecclesia est prima & mater omnium ecclesiarū, & à Christo Domino immediatē fundata, non est alia nisi ecclesia Hierosolymitana, quae per multos annos fuit ante Romanam: vnde exierunt omnes Apostoli & episcopi ad vniuersum orbem terrarum. In cuius signum ab omnibus ecclesijs etiam Romana collectae soluebantur ecclesiae Hierosolymitanae.

Romanus Pontifex nō

AD HVIUS rei euidentiam consideranda sunt duo, primum vnde est, secundum vnde scitur Roma. Ponti. succedere Petro. Circa primum autem distinguendum est de ratione succedendi & ratione succedētis, nam ratio succedendi est non euangelica institutio, sed subsequutum factum Petri, quo ecclesia Roma. appropriata est Petro appropriatione firmata. Declaro singula, cautū reddendo lectorem in primis, quòd aliud est succedere Petro & aliud est succedere Petro hunc, scilicet Ro. pontif. Ratio enim quòd Petrus habeat successorem, institutio est euangelica: qua Dominus in Petro pastorale totius mundi instituit officium, vt in praecedentibus manifestatū est. Ratio verò, quòd Petro succedat hic, hoc est Roma. pont. non est institutio euangelica: tum quia euangelica voce non est ecclesia Roma. appropriata Petro, sed tota ecclesia commissa sibi, dum dicitur Pasce oues meas: & propterea si Petrus perseuerasset vsque ad finem, vt incepit absque appropriatione alicuius particularis ecclesiae, nec Roma. ponti. nec aliquis alius particularis episcopus esset Petri successor: sed migrante ad coelum Petro fuisset vnus electus in episcopum catholicae ecclesiae, qui successor fuisset Petri. Tum quia si Petrus in sede Antiochena, quam sibi prius appropriauit, perseuerasset vsque ad mortem, non Roma. pontifex, sed Antiochenus successor esset Petri. Tum quia si Petrus discessisset ex Roma, non tantum loco, sed sede, ità quòd alibi sedem elegisset, non successisset Ro. pontifex Petro, sicut nec modò succedit Petro Antiochenus: quia inde discessit mutando non solùm locum, sed sedem. Ex his enim patet, non ex euangelica institutione ortum habere, quòd Ro. pontifex succedat Petro: euangelica siquidem institutio de his mutationibus non se impedit: sed subsequentibus factis disponendum hoc reliquit. Quocirca ex eo, quòd appropriatione firmata, Ro. ecclesia Petri pontificatui addicta est, inde ortum est, vt Ro. pontifex Petro succedat. Appropriationem autem firmatam dicimus, quia Petri morte firmata est: & quia Christi autoritate robur firmitatis obtinuit. Nam (vt ecclesia cantat, & Ambr. in oratione contra Auxentium. de Basilicis [illegible] dēdis, quā habes in lib. 5. Epistolarū Amb. post. 32. Epistolā asserit, & ante ipsum in li. 3. de excidio Hierosolymitano, capit. 2. Egisippus affirmat) volenti Petro ex vrbe Roma discedere obuians Christus iussit, vt Romae mortem pateretur, eidem dicendo, Venio Romam iterum crucifigi: vt non nuda Petri mors Romae sed mors iussa à Christo in vrbe Roma, firmaret Romanam sedem in Petri successione. Si ad ortum itaque atque initium successionis Ro. pontificis Petro spectes, rationem succedendi inuenies fuisse ecclesiae Ro. appropriationem ad pontificatum Petri, firmatam & Petri morte & Christi mandato. Quum autem dicimus, Petrum & Ro. pontificem & Pōtificem ecclesiae catholicae, non duos intelligas pontificatus: non enim sunt duo in actu, sed in potentia tantum, hoc est, quia potuissent esse duo: vt patet ex dictis. Vnde non se habent sicut duo Episcopatus vniti: non erat siquidem in Ro. ecclesia episcopatus ante Petrum: sed ipse Petrus Ro. ecclesiam euexit in pontificatum, non alium, quàm suum, quē secum vehebat: ita quòd pontificatus Petri, quem à Christo habuit relatum ad ecclesiam catholicam, retulit ipse Petrus ad ecclesiam Ro. appropriando sibi illam. Confert autem nonnihil haec pontificatus vnitas ad hoc, vt idem sit Romanus, pontifex, & pontifex ecclesiae catholicae: nō solùm vnitatē personae, sed identitate pontificatus. In cuius signum non dantur Romano pontifici duo pallia, sed vnum tantum: quum tamen plura dari constet habenti plures pontificatus, quibus debentur pallia.

diuina institutio, sed facto Petri caput est vniuersalis ecclesiae, & Petri verè successor.

Si autē de ratione succedentis est sermo, euangelica institutio, ratio inuenitur succedentis. Ro. siquidem Ponti. Petro succedēs autoritatem habet apostolicam ab euangelica Christi voce, Pasce oues meas: nam cuilibet Petri successori, in Petro dixit Christus, Pasce oues meas. Licet itaque apostolicam sedem Ro. esse Pon. initium habuerit ex appropriatiōe ecclesiae Ro. ad Petrū ex quo tā firmatū sic est eo ipso quo aliqs verus est Ro. pon. verus est ponti. ecclesiae cath. à Christo in beato Petro institutus. Manifestum est igitur, vnde Ro. pōti. est Petri successor, ac totius ecclesiae pastor.

Scitur autem hoc diuina reuelatione facta, tum vniuersali ecclesiae, tum sanctis Doc. innumeris, tum sacris concilijs, Nullus siquidem Christianus dubitare permittitur ex diuina prodire reuelatione quicquid ad fidei Christianae rationem spectans (de quorum numero hoc cōstat per Decre. vnam sanctam esse) contestatum inuenitur à praefatis. Communis Christianorum & olim & nūc & semper confessio fuit, est, & erit, Ro. pon. sedem solam esse sedem

dem apostolicam: hoc autē nihil aliud est quàm fateri Ro. pon. Petri successorē, esse rectorem Cath. ecclesiæ, nam in Apostolica sede (nisi quis propriam ignoret vocem) clauditur apostolica autoritas: in apostolica autem autoritate facultatem regendi totam ecclesiam includi, intelligunt exercitati in sacris literis. Et hoc vsque adeò est clarū, vt concorditer dicatur Apostolicæ autoritati à Christo orbem commissum terrarum: sic vt quilibet Apostolus vbicunque contingeret ipsum fore instituebat ecclesias, instituebat episcopos, & id genus reliqua faciebat: vt eorum etiam gesta testantur. Vnde quum 1. ad Cor. 12. dicitur, Posuit Deus in ecclesia primum Apostolos: dicit glo. interli. omnium ordinatores & iudices: manifestans apostolicam autoritatē esse omnium ordinatricem & iudicē. Confitentes igitur apostolicæ autoritatis sedem, confitemur velimus nolimus sedem ordinatricem & iudicem omnium. Hanc autem esse intentionem confitentium, ex eo etiam cōperitur, quòd solam successoris Petri sedē apostolicam confitemur. Extat siquidem Hierosolymitana sedes, in qua Iaco. Apostolus sedit, cuius successor est episcopus Hierosoly. cur sedes illa, in qua Iacob. Apostolus sedit (quæ prius tempore fuit, quàm quæcunque alia partialis sedes) non est ipsa quoque sedes apostolica, nisi quia in illa non est autoritas apostolica, & in ista est? Nam si ex sola successione ad personam apostoli affirmaretur, à Christi fidelibus sedes apostolica, dubium non est, quòd multæ essent sedes apostolicæ: & Hierosol. sedes esset apostolica, & Ro. sedes esset apostolica, modò autem, quòd vnicam tantum nouit Christianus populus sedē apostolicam, eámque Ro. ponti. sedem esse plena voce confitentur, clarum relinquitur, per sedem apostolicam intelligi sedem autoritatis apostolicæ. Et confirmatur: quia sicut in episcopali sede clauditur pontificia autoritas, & in Archiepiscopali sede autoritas archiepiscopalis, & in sede patriarchali auto. patriarchalis: ita in sede apostolica clauditur auto. apostolica. ac per hoc quemadmodum Christianus populus ad huiusmodi sedes recurrēs, ad dictas autoritates recurrere intendit: ita ad apostolicā sedem recurrens, aut ipsam quomodolibet venerans, autoritatem apostolicam confitetur. Porro in professione sedis apostolicæ clauditur eius diuinæ institutionis confessio nam quia secundum veritatem, Apostolica tam sedes, quàm autoritas à solo Christo est vel esse potest, à quo solo possunt Apostoli fieri (neque enim minus est apostolicam sedem ac autoritatem, quàm apostolum instituere: sicut non minus est episcopalem autoritatem ac sedem facere, quàm episcopum) necesse est vt qui apostolicam confitētur sedem, ab Iesu Christo immediatē illius esse autoritatem fateantur, diuinóque proinde iure institutam illam esse profiteatur. Et hinc habes quòd doct. confitentes Ro. pon. sedem apostolicam aut apostolatum, aut autoritatem apostolicam, fateantur Ro. pontificem esse totius ecclesiæ rectorem: quod notandum valde est, & secundum se, & ne oporteat sæpe repeti in autoritatibus sanctorum, &c.

Ad primum. *Ad cōfirmationē.* ANTEQVAM autem autoritates adferātur, ad obiecta, respondendum est. Ad primum ergo dicitur, nihil obstare successioni Ro. pon. Petrum, quatenus Ro. ponti. fuit, natū esse post acceptas claues: sufficit enim successori natum esse ante mortem eius, cui succedit. Ad argumentum autem formatum ad similitudinem argumenti Pauli Apostoli de iustificatione Abrahæ: respondetur, militare illud non contra nostram sententiam, sed potius contra arguentes. Manifestatur autem hoc distinguendo, sicut in Abraham reputationem iustitiæ à iustitia reputata, ita proportionaliter in Petro acceptationem clauium à clauibus acceptis. Nam quemadmodum reputatio ad iustitiam Abrahæ conuenit ex fide, & non ex circunsione postea subsequuta: ita Petro acceptio clauium cōuenit ex pontificatu ecclesiæ catho. (tunc enim datæ sunt ei claues, quādo factus est pastor Christiani ouilis) & non ex ecclesia Ro. seu pon. Ro. postea subsequuta. Et similiter quemadmodum iustitia reputata Abrahæ, nōn est restricta ad statum præputij, sed est extensa ad subsequutum statum circuncisionis (dicente Apostolo ibidē: ideo ex fide, vt secundum gratiam firma sit promissio omni semini, non ei qui ex lege est solum, &c.) ita acceptæ claues extensæ sunt ad subsequutum posteà Petri pontificatum Ro. Rursus quemadmodum Abrahæ iustitia reputata appropriata est subsequutæ circuncisioni, seu ipsi Abrahæ, vt postea pater factus est circūcisionis, sic, vt eius semen ex circunsione prælatum sit omnibus in consummatione iustitiæ promissionum, & benedictionum Abrahæ (dicente Apostolo ad Gal. 3. Abrahæ dictæ sunt promissiones & semini eius, qui est Christus: quem constat ex circunsione natum) ita acceptæ claues appropriatæ sunt ecclesię Ro. seu Petro, vt factus posteà est pon. Ro. sic vt per ipsam aperiatur regnū cælorum omnibus cognationibus terrę. Vnde patet quòd ex huiusmodi argumento etsi habetur, quòd acceptio clauium non pertinet ad Petrum nisi secundum, quod erat tunc quum accepit claues, (erat autem nō solum Apostolus sed pastor ouium Christi) non tamen habetur quòd acceptæ claues restrictæ sint & conclusæ ad statum illum præcise: sed subsequendo similitudinem Abrahæ habetur, quod claues acceptæ & extensæ & appropriatæ sunt ad pon. Ro. secundum mutationem, qua & loco & officio appropriata est Petro ecclesia Roma.

Ad secundum. ¶ Ad secundum dicitur, posse dupliciter intelligi successorem Petri seu Ro. pon. non posse esse infidelem seu hæreticum. Vel de ipsius persona in ordine ad ecclesiam catholicam: vel de ipsius persona secundum seipsam. Et vtroque modo verificatur: & vtrunque expressit Dominus in Euāgelio. Fidem enim solidam in Petro & successoribus suis secundum proprias personas, significauit Dominus, & dicens, Tu es Petrus: in præsenti, & dicens, Ego rogaui pro te, vt nō deficiat fides tua, in futuro. Fidem verò eiusdem in ordine ad ecclesiam significauit Dominus, & dicens, Super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam: & dicēs, Confirma fratres tuos. Nec obstat personæ Roma. pontif. fidei secundum propriam personam, quòd illa persona potest esse hęretica: quoniam quamprimum desinit esse fidelis, desinit etiam esse Petri successor secundum rei veritatē & apud Deum: apud cuius tribunal qui non credit, iam iudicatus est: vt dicitur Io. 3. quicquid sit secundum forum ecclesiasticum. Ex quo tamen idem habetur: nam ex hoc ipso, quòd ille homo qui vocatur Petri successor, ex casu à fide, iudicio etiam inuitus subijcitur ecclesię, manifestatur ipsum non esse amplius Petri successorem secundum veritatem: nam si verē esset Petri successor, iudex esset totius ecclesiæ, & non esset illi subiectus inuitus. Ex soliditate autem in fide personæ Ro. pon. in ordine ad ecclesiam, prouenit vt errare non possit sententialiter diffiniendo de fide Christiana: quoniam in huiusmodi diffinitione construitur fides vniuersalis ecclesiæ, & per eā ædificatur ecclesia Christi ab ipso Christo super petrā sedis apostolicæ. ædificata Impossibile autem esse constat vniuersalē ecclesiā errare in fide. Libet autem intueri quàm suauiter commēdata sit huiusmodi fidei diffinitio voce euangelica, fide siquidem construi ecclesiam constat quum sit (vt ad Hebr. 10. dicitur) sperandarum substantia rerum & ideo ædificandi & confirmandi actui respondet. vterque enim substantiā ædificij respicit. Sed quoniam fides donum Dei est, idcirco Christus sibijpsi attribuit ędificationem ecclesiæ super sedem apostolicam: dicens, Et super hanc petram ædificabo ecclesiam meā, firmare verò fideles fluctuantes in ambiguitatibus & quæstionibus, quæ circa fidem emergūt. quia ministeriale opus est Petri & successoris: ideo dicitur Petro & successori, Cōfirma fratres tuos: quicquid enim agit sedes apostolica diffiniendo de fide, nihil aliud est quàm declarare quid sub fide à Christo data cōtinetur: sic enim confirmat fratres suos. Vnde & in Calcedon. synodo dixerunt patres, quòd congregati in Constantinopolitano concilio doctrinam de Spiritu San. tradiderunt: non quòd minus esset in præcedentibus, qui apud Niceam congregati sunt inferentes, sed intelligendum aduersus hæreticos declarantes. Et hinc oritur vt diffinitis de fide ab apostolica sede subsit etiam ipse Roma. pontif. sicut subest fidei: non enim alicui propterea de nouo subijcitur, sed quòd implicitē credebat, tenetur explicitē credere, ex hoc quòd fides sufficienter explicata est, quo ad hæc, quæ prius explicata non erant fidei veritati subesse. At si cuiquam mira in hac responsione dicta apparebunt: meminerit scriptū esse, Mirabilia testimonia tua, sunt enim hæc Iesu Christi testimonia. Sed quid mirari fidelis debet de tali tantáque diuinæ gratiæ assistentia suo in terris Vicario: quum Caiphæ Ponti. synagogæ minus legitimo ac persecutori ipsius Christi astiterit ad prophetandū ratione pontificatus: testante Ioan. Euāgelista, dum dicit, A semetipso non dixit, sed quum esset pontifex anni illius, prophetauit quòd Iesus erat moriturus pro gente Ioann. 11. Cur enim Ioannes hoc docuit, cur hoc reuelauit, nisi vt diuinam assi-

ſtetiam peculiarem Pontificiꝭ eſſe reuelaret? *Ad tertium.* Ad tertium dicitur, quòd exacta trina dilectio à Petro rectitudinem reſpicit paſtoralis officij, & propterea, qui nõ ſuccedit Petro in dilectione Chriſti, nequaquam ſuccedit eidem in bonitate paſtoralis exercitij: ſed paſtor eſt officio & nomine, mercenarius autem ſtudio & exercitatione. *Ad quartum.* Ad quartū dicitur, quòd amare, & paſcere oues Chriſti, ſpectat ad ſucceſſores Petri ſub ratione commiſsi & debiti: Chriſtus enim commiſit, vt paſceret oues ſuas. & ad hoc ſucceſſor tenetur, & ad hoc ſe obligauit ſuſcipiendo pontificatum. Vnde ſi nec amat nec paſcit, non propterea locus iſte ad ipſum non ſpectat: nam multum ad eum ſpectat paſcere Chriſti oues: ad quem ſpectat vt præceptum & ex officio debitum. Exigit quippe locus iſte paſcentem & amantē, quia exigit, vt amare & paſcere debeat. Et quamuis non amans nec paſcens indignus ſit paſtorali officio, & mereretur illo priuari: non eſſe tamen propterea priuatum, ex vtroque teſtamento dicimus. Ezechi. ſiquidem 34. reprehēduntur mali paſtores, qui non Dei gregē, ſed ſemetipſos paſcebant, appoſitis propheticis minis priuationis paſtoralis officij per ipſum Deum exercendæ: paſtores tamen relinquuntur. Matth. quoque. 23. Super cathedram, inquit Dominus, Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi, quæcunque dixerint vobis ſeruate & facite, ſecundum verò opera eorum nolite facere. *Ad quintum.* Ad quintum dicitur, Greg. prædeceſſorum veſtigia imitatum refutaſſe ſe vniuerſalem appellari, ea ratione, vt ipſe millies dicit, quia ſi vnus vniuerſalis epiſcopus dicitur, ſolus ipſe epiſcopus videtur dici: & ſic cæteris epiſcopatus tolleretur. Non autem ea ratione, quòd Roma. Ponti. autoritas reſtricta ſit, & ad vniuerſalem non ſe extendat eccleſiam: ſuperbum enim vocabulum, vtpote reliquorum epiſcoporum iniuriam præſe ferens, horruit Greg. & non rem apoſtolicæ autoritatis extendentis ſe ad vniuerſalem eccleſiam. Vnde poſt inferius ad Mauricium Imperatorem afferenda verba de Petri autoritate ſuper totam eccleſiam, ſubiungit de Petro, Cura ei totius eccleſiæ & principatus committitur, & tamen vniuerſalis Apoſtolus non vocatur. Vbi patet Gregor. ſimul affirmare curam totius eccleſiæ, & negare vniuerſalis vocabulum. Propter quod poſteriores pontifices Ro. rem tenentes, nec à Greg. humilitate diſcedentes, Vniuerſalis nomen à recto in obliquum tranſtulerunt: & ſubſcribunt ſe in hodiernum diem, Ego enim epiſcopus eccleſiæ catholicæ. *Ad sextum.* Ad ſextum dicitur, quòd aliud eſt loqui de autoritate, & aliud de executione cum autoritate ſiquidē Roma. Pont. ſuper totam eccleſiam, mos fuit laudabilis, vt non exequeretur Papa ea, quæ ad particulares aliarum eccleſiarum curas pertinebant, niſi caſus aliquis id exegiſſet. Et hinc mos fuit, vt Epiſcopi ab Archiepiſcopis confirmarētur, curati ab epiſcopis darētur, & innumera ſimilia fiebāt. Et hæc eſt illa vetuſta cõſuetudo, cuius meminit Nicenum Conci. quod annuente Roma. Pont. ibi per ſuos legatos præſente de obſeruatione huiuſmodi vetuſtæ conſuetudinis ſtatuit. Ex hoc autem non ſequitur ſtatutū eſſe de autoritate Roma. Ponti. aut læſam fuiſſe illius autoritatem: ſicut nec hodie minuitur, aut læditur Roma. Ponti. autoritas ex eo quòd in multis prouincijs Roma. Pontif. obedientibus, huiuſmodi executiones per prouinciales fiunt. *Ad septimum.* Ad ſeptimum dicitur, quòd Roma. Pontif. Chriſti inſtitutione eſſe prælatum cæteris, poteſt dupliciter intelligi, vel quo ad rationem initij: & ſic falſum eſt, iuxta ſuperius declarata. Vel præſuppoſita appropriatione eccleſiæ Roma. ad Petrum, & ſic veriſsimū eſt: & propterea conceditur ſequela, ſcilicet omnes peccare & peccaſſe, qui eum non cognouerūt vt prælatum. *Ad primam illationē.* Et quum infertur primò, ꝙ primitiua eccleſia erraſſet, negatur ſequela: quoniam tunc adhuc non fuerat appropriatio eccleſiæ Ro. ad Petrum: qua præſuppoſita ponti. Ro. præeſt omnibus. Sufficiebat ſiquidem tunc, ꝙ tota eccleſia recognoſceret Petrum, vt totius eccleſiæ paſtorem: poſt appropriatam autem Ro. eccleſiam oportet recognoſcere Ro. pon. ſucceſſorem Petri paſtorem totius eccleſiæ, non quatenus eſt Ro. pont. ſed quatenus eſt ſucceſſor Petri per ſe, & formaliter loquendo. *Ad secundam.* Quum verò infertur ſecūdò, ꝙ tot Martyres & Sācti ad quadringētos annos peccaſſent, quia non recognouerunt Ro. pon. reſpondetur falſum eſſe, huiuſmodi Martyres & Sanctos non recognouiſſe Ro. põ. à principio enim eccleſiæ Petrus recognitus eſt, & ſucceſsiuè Ro. pon. ei ſuccedens: vt ſubſequentes manifeſtant autoritates Sanctorum. *Ad tertiam.* Et ſimiliter quum tertio infertur, Aſiam Aphricam & Græciā erraſſe, quia non fuerūt ſubditæ Ro. eccleſiæ, manifeſtè erratur. & quæ falſiſsima comprobantur inducuntur: plenum ſiquidem regiſtrum Greg. curis, Aſiæ, Aphricæ, & Greciæ, teſtatur oppoſitū.

Ad quartam. Quod demum inducitur Chriſtianos hodie Oriētales non ſubeſſe Ro. eccleſiæ (niſi de ſchiſmaticis ſit ſermo) falſum eſſe, ex geſtis in concilio Floren. ſub Eugenio IIII. patere poteſt: ibi ſiquidem Iacobitæ Armeni, atque Græci Romanum pontificem vt paſtorem totius eccleſiæ recognoſcere ſe confeſsi ſunt. Ad probationem autem ſubiūctā: quia nec epiſcopi ibi à Papa inſtituuntur nec concilia eorum Papæ fiunt autoritate, iam patet quid dicendum eſt, ſcilicet ꝙ huiuſmodi exequutionū conſuetudo in quibuſcunque prouincijs, Papæ nec tollit, nec lędit autoritatē. Verumtamen pluries noſtra ætate viſum eſt, ab Oriētalibus miſſum ad Ro. pont. pro ſurrogando epiſcopo ſeu confirmando electo: & tempore Alexandri VI. & Iulij II. *Ad octauum.* Ad octauum dicitur, nos de iure diuino loqui, arguentes autē obijciunt damnatum violentiæ factum: vt ipſamet verba Hier. teſtantur: ait enim, Achatius intantum claruit, vt in locum Liberij Felicem Arrianū ſubſtitueret. Vnde Felix ille in catalogo Pontificum non eſt computandus: vt teſtatur Aug. in Epiſtola ad Generoſum: & eſt Epiſtola 165. Ibi ſiquidem Aug. à Petro vſque ad tūc temporis Ro. pon. Anaſtaſiū ſingulos ſucceſsiuè recenſens, Liberio Damaſum ſucceſſorem ponit, non Felicem. *Ad nonū.* Ad nonū dicitur Ro. eccleſiæ appellatione intelligi poſſe, vel ipſum corpus Ro. eccleſiæ ſecundum ſe, vel ſecundum ſuū caput: & ꝙ licet Ro. eccleſia ſecundum reliqua eius membra nõ ſit prima, nec mater omnium eccleſiarum, nec immediatè inſtituta à Chriſto: ipſa tamen eadem eccleſia Ro. ſecūdum ſuum caput Petrum ac Petri ſucceſſorē, prima eſt ac mater & magiſtra oīm eccleſiarū: & immediatè à Chriſto euangelica voce autoritatem ac firmitatē habens: vt prædeclaratum eſt. Vnde tam Canonum ꝙ̃ Sanctorū ſententiæ Romanam eccleſiam primam, magiſtram, matrémque eccleſiarum omniū, aut à Chriſto domino euāgelica voce fundatam firmatámque ſonantes, veræ ſunt ratione capitis. Et hoc intendunt qui hæc ſcripſerunt: vt ex eo patet, ꝙ eorum ſentētia fundatur ſuper verbis Domini ad Petrum, qui caput fuit, & in ſuis ſucceſſoribus eſt eccleſiæ Ro. Vnde nihil obſtant huic primatui quæ de Hieroſolymitana eccleſia afferuntur: nam illa non fuit prior Petro: ſed ſubdita fuit Petro. Collectæ autem eccleſiæ Hieroſolymitanę non vt prælatæ, ſed vt indigenti ab alijs dabantur: vt patet ad Gal. 2. vnde impertinentes ſunt ad propoſitum,

CAPVT XIIII.

Autoritates Sanctorum antiquorum & conciliorum, affirmantes, in Petro ac Ro. Pon. ſucceſſore Petri, totius eccleſiæ pontificatum inſtitutum.

RELIQVVM Eſt, vt illis quoque fiat ſatis qui neſciunt à priſcis eccleſiæ Patribus in Aſia, Aphrica, & Europa veneratū eſſe Ro. pon. vt totius eccleſiæ patrem non humana, ſed diuina ratione, ſcilicet qa in Petro inſtitutus eſt rector eccleſiæ vniuerſalis. Afferēdas propterea cenſui Græcorum ac Latinorum antiquorum eccleſiæ Patrum ac Doctorū ſententias nõ omnes, nec omniū, ſed tot vt ſufficiant ad claram notitiā, ꝙ Ro. pon. Petri ſucceſſor eſt, & habitus eſt ſemper in Petro inſtitutus Paſtor & rector totius eccleſiæ. *Græci cõgnouerūt Romanū pontificē Petri ſucceſſorem, & eū venerati fuerunt.* Et à græcis incipiendo. Chry. homi. 55. ſuper Matt. exponens illud, Super hanc petrā. dicit Petrum eccleſiæ futuræ paſtorē cõſtituit. Et infrà, Deus concedere ſolus poteſt peccatorū remiſsionē. & vt futura eccleſia tot, tantiſque fluctibus impetu irrūpentibus immobilis maneat: cuius paſtor et caput piſcator homo, atque ignobilis terrarū orbe reluctāte adamātis naturā firmitate ſuperet. hæc inquā omnia, quæ ſolius Dei ſunt, ſe pollicetur daturū. Et infrà, Hunc, ſcilicet Petrū, vniuerſo terrarū orbi Chriſtus præpoſuit. Et licet ſuperius gloſſauerit, ſuper hanc petrā ædificabo eccleſiā meā, id eſt fidē atque cõfeſſionem: inferius tamen ait. Ego dico tibi, Tu es Petrus, & ego ſuper te ædificabo eccleſiā meā. Et homi. vlti. ſuper Io. tractans illud. Simõ Ioānis diligis me plus his, &c. dicit, Alijs omiſsis, dūtaxat Petrū affatur, fratrū ei curā cõmittit: neque negotiationis meminit, neque exprobat: tantū dicit, Si amas me, fratrū curā ſuſcipias. Et infrà, tractans illud, Sequere me, ait, Inquit ei, Sequere me: quibus verbis iterū curā & familiarē in eū affectū oſtendit. Quod ſi

percontaretur quomodo Iacobus Hierosolymis sedē accepit, responderem, hunc totius orbis magistrum præposuisse. Et infra, tractans illud, Domine hîc autem quid? dicit. Nam quum magna Dominus Petro communicasset, orbis terrarum curam demandasset martyrium prædixisset, & maiora, &c.

¶ Theophilus quoq; Luc. 22. tractans illud, Et tu aliqñ conuersus confirma fratres tuos, ait, Postq̄ me negato ploraueris, ac pœnitueris, corrobora cæteros: quum te principem Apostolorū deputauerim: hoc enim decet te, qui mecum robur es, & petra ecclesiæ. Et infrà, Quū esset Apostolus, denegauit: ac iterum per pœnitentiā obtinuit prærogatiuam, vt esset Antistes mundi. Et super Io. vlt. cap. super illud, Quū ergo prandissent, ait, Finito prandio cōmissionem ouium mundi Petro commendabat, non alij. Et super illud Sequere me, ait. In hoc q̄ dicit Dominus Petro, Sequere me, cunctorum fidelium prælaturam ei instituit. Et infrà, super illud, Donec veniam, ait, Id est, dū hunc scilicet Io. volens dirigam ad prædicandum: te nanq; nūc dirigo ad orbis pontificatum, & in hoc me sequere.

Cyrillus. ¶ Cyrillus Patriarcha Alexādrinus in lib. Thesau. Sicut Christus accepit a Patre sceptrum ecclesiæ gentium, dux ex Israel egrediens super omnē principatum & potestatē sup omne quodcunq; est, vt ei cuncta curuētur: sic & Petro & eius successoribus plenissimè cōmisit, & nulli alij q̄ Petro Christus quod suū est plenū, sed ipsi soli dedit. Et rursus. Pedes Christi humanitas est, scilicet ipse homo cui tota trinitas plenissimā dedit potestatē: quē vnus triū assumpsit in vnitatem personæ, transuexit ad Patrē super omnem principatū & potestatē, vt adorent eū omnes Angeli Dei, quē totū dimisit per sacramentū & potestatē Petro & ecclesiæ eius. Et iterū, Petro omnes iure diuino caput inclinant: & primates mundi tanq̄ ipsi dño Iesu obediunt. Et iterū, Ipsius Apostolici throni Romanorū pōtificum solius est reprehendere, corrigere, statuere, soluere, disponere, & loco illius ligare, qui ipsum ædificauit.

Maximus. ¶ Maximus in Epistola Orientalibus directa, Omnes fines orbis qui Dominum syncerè recipiunt: & vbiq; terrarum catholici veram fidē confitētes, in ecclesiā Romanorum tanquam in solem respiciunt, & ex ipsa lumen catholicæ & apostolicæ fidei recipiunt.

Cyrillus. ¶ Cyrillus Patriarcha Hierosolymitanus, ex persona Christi loquens dicit Petro. Tu cum fine & ego sine fine cum omnibus, quos loco tui ponam, plenè & perfectè sacramento & autoritate ero sicut sum & tecum.

Conciliū Calcedonēse. ¶ Concilium Calcedoñ. (vt in eius gestis legitur) tēpore sancti Leonis & Martiani Imperatoris acclamauit Leoni Papæ: Leo sanctissimus Apostolicus & vniuersalis. Et prius tempore Diocletiani & Maximiani imperatorū (vt habetur di. 21. nunc autē) quū Marcellinus papa, & posteà Martyr timore ductus thurificasset idolis, synodus episcoporum collecta huius rei gratia dixit, Prima sedes nō iudicabitur à quoq̄. Et lōge antè Anacletus Martyr Traiani tpe natione Græcus, patria Atheniē. ait, Sacrosancta Ro. & apostolica ecclesia non ab Apostolis, sed ab ipso Dño & Saluatore nostro primatum obtinuit: sicut beato Petro Apostolo dixit, Tu es Petrus, & super hāc petrā ædi. ecclesiā meā: & tibi dabo claues, &c. vt habetur di. 22. Sacrosan. Et rursus, vt habetur di. 21. in nouo. idē dicit. In nouo Testamēto post Christū dominū à Petro sacerdotalis cœpit ordo: quia ipsi primo pontificatus in ecclesia Christi datus ēst: Domino dicentè ad eum, Tu es Petrus, & super hanc petram, &c. Et iterū, Electionē summorum pontificum sibi Dominus reseruauit. 79. dist. electionem.

Marcellus. ¶ Marcellus Papa & Martyr tempore Diocletiani & Maximiani, seu Cōstantij & Galeri, qui imperij gubernacula susceperunt, post Diocletianum & Maximianum in cap. rogamus vos. 24. q. 1. ait de Petro. Ipse est caput totius ecclesiæ: cui Dominus ait, Tu es Petrus & super hāc Petram ædificabo ecclesiam meam, &c.

Cyprianus. ¶ Cypria. quoq; Martyr in tract. de simplicitate prælatorū dicit ea, quę referuntur. 24. q. 1. loquitur Dominus, quę breuitatis causa non duxi referēda. In illis siquidem Petri pontificatus satis patet: vt declaratum superius est.

Ambrosius. ¶ Amb. in sermone. 47. de fide Petri Apostoli, & habetur dist. 50. cap. fidelior. dicit de Petro, Tanq̄ bonus pastor tuendum gregem accepit: vt qui sibi infirmus antè fuerat, fieret omnibus firmamentum: & qui ipse interrogationis tentatione mutauerat, cæteros fidei soliditate fundaret. Deniq; pro soliditate deuotionis ecclesiarum petra dicitur: sicut ait Dominus, Tu es Petrus, & super hanc petram ædific. eccle. meam: petra enim dicitur, eo q̄ primus in nationibus fidei fundamenta posuerit, & tanq̄ saxum immobile totius operis Christiani compagem molemq; contineat. Et idem in hymno Dominicali Petrum petrā ecclesiæ appellat, dicens, Hæc ipsa petra ecclesiæ canente culpam diluit, Testatur siquidem Aug. in lib. 1. Retrac. c. 21. hunc hymnum Amb. esse. Et in serm. 11. de mirabilibus: Hāc igitur solā ecclesiæ nauē ascēdit Dñs, in qua Petrus magister est cōstitutus: dicēte Domino, Super hāc petram ædi. eccl. meā Quæ nauis in altū seculi istius ita natat, vt pereunte mundo omnes, quos suscipit, seruet illæsos. Cuius figuram iam in veteri videmus Testamento. Sicut enim Noe arca, naufragante mundo cūctos, quos susceperat incolumes reseruauit: ita & Petri ecclesia cōflagrante seculo, oēs quos amplectitur, repræsentabit illæsos. Et sicut tunc transacto diluuio ad arcā Noe columba signū pacis detulit: ita & trāsacto iudicio ad ecclesiā Petri Christus gaudiū pacis referet: quia ipse colūba, vel pax est. Et idem super Epist. 1. ad Tim. ca. 3. tractans illud, Vt scias quēadmodū oporteat te in domo Dei cōuersari. quæ est ecclesia Dei viui, &c. ait: Quū totus mundus Dei sit, ecclesia, tñ domus eius dicitur, cuius hodie rector est Damasus: mundus enī in præuaricatione est diuerso turbatus errore: ideo illic necesse est dicatur esse domus Dei & veritas, vbi secūdum volūtatē suā timetur. Et in lib. de excessu fratris sui nomine Satyri, narrat, cōmendat ac tuetur cautelā ac sapientiā eiusdē in peregrinis partibus percunctantis, si eps esset catholicus, hoc est cū Ro. ecclesia cōueniret: dicēs ca. 7. Aduocauit ad se epm nec vllam putauit verā nisi veræ fidei gratiā: percūctatúsq; ex eo est, vtrū nā cū episcopis catholicis, hoc est cū Ro. ecclesia cōueniret. Cū Ro. dixit, nō Hierosolymitana, nō Antiochena, nō Constantinopolitana, &c. cur hoc nisi, quia Ro. cōmunis est omnibus catholicis, proculdubio vt caput? Simile siquidem apud Hiero. refugiū inuenies, scribētē ad Damasum Epistola. 7. Ego interim clamito, si quis cathedræ Petri iungitur, meus est.

¶ Hieronymus, super Mat. ait. Simoni, qui credebat in petram Christum, Petri largitus est nomē: ac secundū metaphoram petræ rectè dicitur ei, Aedifi. eccle. meam super te. *Hieronymus.*

Rursus ad Damasum: & habetur. 24. q. 1. quoniam vetus. Ego nullum præmium nisi Christum sequens, beatitudini tuæ, id est cathedræ Petri cōmunionē cōsortior: super illam Petram ædificatā ecclesiam suā scio. Et infra, Quisquis tecum non colligit, spargit: hoc est qui Christi non est; Antichristi est. Vbi nota, Hiero. pro eodem computare Christū & papā q̄tū ad ea quæ sunt fidei: de his enim cū loqui clarè patet videnti Epistolā 4. Idē quoq; 1. lib. cōtra Iouinianū cap. 14. ait. Inter. 12. vnus eligitur, vt capite constituto schismatis tollatur occasio. & loquitur proculdubio de electione Petri nō ab Apostolis, sed à Christo: vt patet ex solutione subiunctæ mox quæstionis, sed cur non Ioānes virgo electus est? soluit enim, Ne magister bonus, q dixerat, Pacē meā do vobis &c. in adolescentē, quē dilexerat, causam præbere videretur inuidiæ. Idē rursus Epistola 2. ad Damasum: & habetur 24. q. 1. Hæc est fides, ait, Si hæc nostra cōfessio apostolatus tui iudicio cōprobatur, quicūq; me culpare voluerit, se imperitū vel maleuolum, vel etiā nō catholicū, nō me hæreticū cōprobabit. Vbi q̄a vides, ex sedis apostolicę iudicio pēdere esse vel nō esse catholicū, aut hæreticū summū Christi in terris tribunal agnoscere potes: adeo q̄ de fide iudiciū spectare constat.

¶ Aug. non solū Petrū principē Apostolorū affirmat: sed quū cōsuleretur sedes apostolica de fide cōtra Pelagianā hæresim, à duobus cōcilijs Carthagiñ. & Mileuitano subscriptus inuenitur. Et respōdēte Innocētio Papa ad Carthaginēse quidē cōciliū. Patrū instituta sacerdotali custodiētes officio nō cēsetis esse calcāda, q̄ illi nō humana, sed diuina decreuere sentētia, vt quicquid de disiūctis remotisq; prouincijs ageretur, nō prius ducerēt finiēdū, nisi ad huius sedis notitiā perueniret: vbi tota huius autoritate iusta, quæ fuerit pronūciatio firmaretur: indéq; sumerēt cæteræ ecclesiæ, velut de natali suo fonte aquæ cunctæ procederent. Et per diuersas totius mundi regiones puri capitis incorruptæ manerent: quid præcipere, quos abluere, quos velut in cœno inemundabili sordidatos mūdis digna corporibus vnda vitaret. Cōciliū verò Mileuitanū. Quoties fidei ratio ventilatur arbitror oēs fratres & coepiscopos nostros nō nisi ad Petrū, id est, sui nominis & honoris autorē referre debere: velut nūc retulit vestra dilectio, q̄ per *August.*

totũ mundũ posſit omnibus eccleſijs in cõmuni prodeſſe.

Et idem ad Paulinum Epiſtola.106.referens hæc geſta,commendat Innocentij literas reſponſiuas,ſubiungẽs. Ad omnia nobis ille reſcripſit eodem modo,quo fas erat atque oportebat apoſtolicæ ſedis Antiſtitem. Rurſus ſecundò lib.de Baptiſmo,contra Donatiſtas cap.1.(& habetur 2.q.7.puto)Petri cathedram cuilibet præfert epiſcopatui,quum comparando Cyprianum Petro ait, Vereri debeo ne in Petrum contumelioſus exiſtam: quis enim neſcit illum apoſtolatus principatum cuilibet epiſcopatui præferendum?ſed etſi diſtat cathedrarum gratia, vna tamen eſt Martyrum gloria. Idẽ in 2.lib.de Doc.Chriſtia.non longè verſus principiũ,decretales Epiſtolas apoſtolicæ ſedis inter canonicas habendas Scripturas cenſet, dicẽs,In canonicis Scripturis eccleſiarum Catholicarum quamplurium diuinarum Scripturarum ſolertiſsimus indagator,autoritatẽ ſequatur:inter quas ſanè illæ ſint, quas apoſtolica ſedes habere, & ab ea alij meruerunt accipere Epiſtolas. Qui enim Decretales fidei,quas apud ſe habet, vel alijs miſit apoſtolica ſedes inter canonicas eſſe habendas Scripturas affirmat,ſupponit proculdubio apoſtolicã ſedem non ſolùm cunctis prælatam ſedibus: ſed diuinam vtpote fidei magiſtram.

Gregorius. ¶ Greg.in regiſtri lib.4.Epiſtola.32.ad Mauricium Auguſtum ait:Cunctis Euangelium ſcientibus liquet,quòd voce Dominica ſancto & omnium apoſtolorum principi Petro apoſtolo totius eccleſiæ cura commiſſa eſt: ipſi quippe dicitur,Petre amas me?paſce oues meas. Ipſi dicitur,Ecce Satanas expetijt cribrare vos ſicut triticum: & ego pro te rogaui,vt non deficiat fides tua:& tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos.Ipſi dicitur,Tu es petrus,& ſuper hanc Petram ædifi.eccle.meam:& portæ inferi non præualebunt aduerſus eam: & tibi dabo claues regni cælorum:& quodcũque ligaueris ſuper terram, erit ligatũ,& in cœlis,& quodcunque ſolueris ſuper terrã, erit ſolutum & in cœlis.Ecce claues regni cœleſtis accepit:poteſtas ei ligandi & ſoluendi tribuitur:cura ei totius eccleſiæ & principatus committitur.

Leo primus. ¶ Sanctus Leo primus in ſermone 3.de anniuerſario ſuæ aſſumptionis die ait, De toto mundo vnus Petrus eligitur qui & vniuerſarum gẽtium vocationi & omnibus Apoſtolis cunctiſque eccleſiæ partibus præponatur vt quamuis in populo dei multi ſacerdotes ſint, multiſque paſtores,omnes tamen regat Petrus, quos principaliter regit Chriſtus.Magnũ & mirabile,dilectiſsimi,huic verò conſortium potentiæ ſuæ tribuit diuina dignatio: & ſi quid cum eo commune cæteris voluit eſſe principibus,nunquã niſi per ipſum dedit quicquid alijs negauit.

Beda. ¶ Venerabilis Beda ſuper illud Ioan.1.Intuitus autem in eum Ieſus,dicit,Vidit cordis eius ſimplicitatẽ,animi ſublimitatẽ:cuius meritò cunctis eſſet præferendus eccleſiæ.

Bernardus. ¶ Bernardus non ſolùm pluries Ro.pon.Ieſu Chriſti vicarium & totius eccleſiæ caput appellat: ſed in Epiſtola prima ad Eugenium Papam,237.in ordine Epiſtolarum ait,Locus in quo ſtas,terra ſancta eſt,locus Petri eſt, locus principis Apoſtolorum,vbi ſteterunt pedes eius:locus illius eſt,quem cõſtituit Dominus dominum domus ſuæ & principem omnis poſſeſsionis ſuæ: meritò tali paſtori,tali nutritio commiſſa eſt eccleſia, quum adhuc tenera adhuc in cunabulis eſſet. Et in Epiſtola 242.ad Rom.quando diſceſſerunt à Domino Papa,ait. Cur regẽ terræ,cur dominum cæli furore tam intolerabili,quàm irrationabili in vos pariter prouocatis,dum ſacram & apoſtolicam ſedem diuinis regalibúſque priuilegijs ſingulariter ſublimatam,auſu ſacrilego inceſſere, ſuóque minuere honore contenditis? Et in Epiſtola 131.ad Mediolanen. de plenitudine poteſtatis apoſtolicæ ait,Ro.eccleſia valde clemens eſt,ſed nihilominus potens: fidele conſilium & omni acceptione dignum,noli abuti clementia,ne potentia opprimaris.Sed dicit aliquis,Debitam ei reuerentiam exhibebo,& nihil amplius.Eſto. Fac quod dicis: quia ſi exhibeas debitam,& omnimodam. Plenitudo ſiquidem poteſtatis ſuper vniuerſas orbis eccleſias ſingulari prærogatiua apoſtolicæ ſedi donata eſt:qui igitur huic poteſtati reſiſtit,Dei ordinationi reſiſtit.Poteſt ſi vtile iudicauerit nouos ordinare epiſcopatus, vbi hactenus non fuerunt: poteſt eos,qui ſunt,alios deprimere,alios ſublimare, prout ratio ſibi dictauerit: ita vt de epiſcopis creare archiepiſcopos liceat,& econuerſo ſi neceſſe viſum fuerit.Poteſt à finibus terræ ſublimes quaſcunque perſonas eccleſiaſticas euocare,& cogere ad ſuam præſentiam:nõ ſemel aut bis, ſed quoties expedire videbit.Porrò in promptu eſt ei omnem vlciſci inobedientiam,ſi quis forte reluctari conatus fuerit.

¶ In geſtis concilij Conſtantien. inter damnatos articulos Ioan.VVicleſ,& Ioan.Hus reperiuntur hi duo, ſcilicet Petrus non eſt nec fuit caput ſanctæ eccleſiæ catholicæ,nõ eſt de neceſsitate ſalutis credere Ro.eccleſiam eſſe ſupremam inter alias eccleſias.Et ſubditur,Error eſt,pro quanto negaret primatum ſummi Pontif.ſuper alias eccleſias particulares.

¶ Sanctus Tho.in 4.contra Gen.cap.76.poſtquã multipliciter probauit vnum epiſcopum prælatum à Chriſto, toti eccleſiæ,ſubdit,Per hoc autem excluditur quorũdam præſumptuoſus error,qui ſe ſubducere nituntur ab obedientia & ſubiectione Petri,ſucceſſorem eius Romanum ponti.vniuerſalis eccleſiæ paſtorem non recognoſcentes.

¶ In concilio quoque vniuerſali Florentiæ ſub Eugenio. 4.vbi Græcorum,Armenorum,& Iacobitarum cũ Ro. eccleſia facta legitur vnio, habentur hæc verba, Diffinimus ſanctam apoſtolicam ſedem & Ro.pont.in vniuerſum orbem tenere primatum,& ipſum Ro.pont.ſucceſſorem eſſe beati Petri principis apoſtolorum,& verũ Chriſti vicarium,totiúſque eccleſiæ caput & omnium Chriſtianorum patrem ac doctorem exiſtere: & ipſi in beato Petro paſcendi,regendi, & gubernandi vniuerſalem eccleſiam à domino noſtro Ieſu Chriſto plenam poteſtatem traditam eſſe,quemadmodum etiam in geſtis œcumenicorum conciliorum & in ſacris canonibus continetur.hæc ibi. Vbi non nouiter ab hac ſynodo inuentã fuiſſe hanc diffinitionem,ſed ipſam contineri in aliorum vniuerſalium conciliorum geſtis,& propterea hoc vnum conciliũ ſufficit pro omnibus ad firmandam fidem huiuſmodi veritatis.

¶ Præterea turbam Canonum & Doctorum (quam dinumerare nemo poteſt)idem ſentientium.Tam euidenter ſiquidem ex his,quæ attulimus,clarum eſt Roma.pontif. Petri ſucceſſorem,a Chriſto in Petro inſtitutum eſſe totius eccleſiæ paſtorem, vt locus dubitationi nullus relictus ſit. Si quis autem poſt hæc hæſitans inuenitur, aut rudis & ineptus,aut cum hæreticis ſeu ſchiſmaticis ſapit, aut certè Chriſtianus non eſt,ineruditus quippe valde & indocilis eſt quiſquis certitudinem mathematicam in omnibus quærit:vt Philoſophi tradunt.Hæreticorum atque ſchiſmaticorum proprium eſt ſacra vti Scriptura, ſecundum ſenſum tamen quo ipſi faciunt illam ſonare.Chriſtianorum autem,qui verè catholici ſunt, ſapiẽtia ſacram Scripturam intelligit ſecundum ſenſum,quem ſancti Doctores,quem ſacra concilia,apoſtolica autoritate roborata interpretantur. Hunc ſciendi Chriſtianam veritatem modum quiſquis repellit Chriſtianus non eſt:ab hac via qui recedit,infidelis inuenitur.Nam licentia exorbitandi ab hac via ſi admittitur,trinitatis vnam ſubſtantiam reuocare in dubium cum Arrio fas eſt:Spiritum quoque ſanctum procedere à filio,ambiguum adhuc cum priſcis erit: panem in ſacramento altaris conuerti in corpus Chriſti dubitatur.Hæc enim omnia nulla alia via aut autoritate ſunt Chriſtianis reddita certa & indubia fide tenenda,niſi interpretatione ſacræ Scripturæ, iuxta Sanctorum documenta, & ſacrorum Conciliorum autoritate apoſtolica firmatorum diffinitionem. Quocirca quum textus euangelici ad propoſitum adſint,& Sanctorum doctrina conformis in propoſito pateat,nullo penitus Sanctorum reluctante,ſacrorúmque conciliorum cum Apoſtolica autoritate inueniatur definitio, omniſque Chriſtianorum ætas à Petro huciſque in ſancta eccleſia catholica hoc conſeſſa inueniatur, reliquorúmque Doctorum teſtimonia innumera ſint: certum ita redditur Roma.pon.Petri ſucceſſorem in Petro à Chriſto inſtitutum totius eccleſiæ paſtorem, vt certificatio fidei haberi non poſſit, Amen.

¶ Romæ,anno Chriſtianæ ſalutis, 1521, ætatis verò propriæ.52.die 17.Februarij.

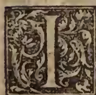
FINIS.

Int

TRACTATVS QVARtus De Attritione & Contritione in quatuor Quæstiones diuisus.

SVMMARIVM.

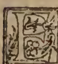
Prologus.

NTENTIO MEA IN subsequentibus, quæ ab autore tractanda erant ad perfectionem operis, est non aggredi ordinem per quæstiones & articulos sigillatim decidendo, quasi complere vellem tertiam partẽ (imparem enim me tanto negotio & cognosco & fateor) sed dubia aliqua vtilia necnon discussione digna tractare, & iuxta ingenij vires diuina aspirante gratia determinare. Seruabóque ordinem sacramentorum suprapositum.

¶ De partibus igitur pœnitentiæ in speciali tractãdis primùm occurrit de prima parte pœnitentiæ dubium circa quidditatem eius: quæ ex differentia inter attritionem & contritionem facilius cognoscetur.

QVAESTIO I.

An attritio possit fieri contritio.

T PROPTEREA Quæritur primò, an attritio possit fieri contritio. Videtur enim quòd non. Tum quia contritio & attritio differunt pœnes principia: quoniam contritio est à charitate, attritio autem est à voluntate sine charitate. Tum quia imperfectio attritionis est de ratione eius: ac per hoc remota imperfectione non remanet attritionis actus, qui possit perfici per charitatem.

AD EVIDENTIAM Huius tria facienda sunt, primò dicetur quid nominis: secundò manifestabitur quotuplex est tam attritio, quam contritio tertio respondebitur quæsito.

Cõtritio & attritio displicẽtiã, non dolorẽ significãt, illa perfectã, hæc imperfectam.

¶ Quo ad primum, attritio sonat imperfectam displicentiam peccati: contritio autem sonat displicentiam perfectam peccati. Et est sermo de peccato mortali. Notanter autem dico displicentiam, & non dico dolorem seu tristitiam: quoniam contritio propriè significat displicentiam quæ est causa tristitiæ seu doloris, quamuis sequenti vsu dicatur, quòd contritio est dolor, significando causam ab effectu. Quanta autem differentia sit inter displicẽtiam & tristitiam, quæ est in voluntate, manifestat status cælestis patriæ: in qua sanctis displicebant peccata olim ab eis commissa, nullam tamen tristitiam de eis habebant. Ex hoc enim quòd in prima erit displicentia, & non erit tristitia, manifeste patet quòd tristitia ipsa, quæ est in voluntate, non est essentialiter displicentia, sed ad displicentiam sequitur tristitia in ijs, qui sunt tristitiæ capaces. Et hanc doctrinam habes superius ab Autore in quæst. 84. artic. 4. Hæc de primo.

Cõtritio & attritio duplex perfecta atque imperfecta.

¶ Quo ad secundum, quia imperfectum dicit negationẽ perfecti, & negatio per affirmationem oppositam cognoscitur: ideo inchoandum est a contritione, quæ est displicentia perfecta. Ex tribus siquidem constat huiusmodi perfectam displicentiam: primum est ipsa displicentia peccati: secundum est propositum decætero nõ peccandi mortaliter: tertium est quòd sit charitate informata. Et si quidem primum defecerit totaliter, nec attritio, nec contritio est: quoniam displicentia communis est vtrique. Si verò defecerit secundum quid (puta quia adest peccati displicentia modica, seu leuis) tunc attritio esse potest, verum vsque ad quem terminum quantitas displicentiæ limites habeat, ita quòd ibi sint confines attritio & contritio, in tertia conditione declarabitur. Si verò secunda defecerit conditio (scilicet propositum decætero non peccandi mortaliter) tripliciter hoc cõtingere potest. Vel per positionem contrarij propositi in actu: puta, quia actualiter intendit peccare mortaliter: & tunc non habet locum attritio. Vel per positionem contrarij habitualiter tantum: puta quia non intẽdit actualiter cõmittere peccatũ mortale, nec intendit mutare statũ suũ, quo detinetur in peccato mortali, vt patet in vsurarijs, concubinarijs, & alijs similibus: qui confitentur peccata sua, displicẽtque eis peccasse, habẽtque velleitatem relinquendi peccatum, non tamẽ deserunt concubinatum, aut restituunt vsuras, &c. Et hæc displicentia cum huiusmodi velleitate attritio dici potest, vel per negationem propositi explicit, puta quia pœnitẽs est sic dispositus quòd displicent ei peccata præterita, & non intendit peccatum mortale aliquod committere, & intendit tanquam in quodam confuso cauere à peccatis: ita quòd duo prima, scilicet affirmatio displicentiæ & negatio intentionis peccandi habentur explicitè: tertium autem scilicet affirmatio propositi decætero non peccandi mortaliter, non nisi in confuso habetur: pro quanto in voluntate non peccandi confunditur & tempus proximè futurum, & totum tempus vitæ suæ: ad quod non explicitè extendit se hoc debile propositum, de quo est sermo. Et talis displicentia forte est valde communis: & illa quę communiter vocatur attritio. Circa defectum verò tertiæ conditionis aduertendum est, quod in conditione illa clauduntur duo, quorum vnum est in potestate nostra, & de eo certi esse possumus. alterum est ex diuina gratia, & nobis incertum. Horum primum est, diligere Deum super omnia: secundum est, quòd huiusmodi diligere sit informatum charitate diffusa à Spiritu sancto in corporibus filiorum Dei. Et siquidem defecerit primum, (scilicet dilectio Dei super omnia,) attritio non contritio est: si verò primum affuerit, contritio vocatur. Esse autem hanc dilectionem in potestate nostra, ex eo patet: quòd sicut in potestate nostra est constituere nobis pro vltimo fine delectationem veneream, aut lucra, aut regnum: ita in potestate nostra est habere Deum etiam vt beatitudo est Sanctorum, pro vltimo fine: ita quòd intendamus & deliberemus præferre ipsum in voluntate nostra omnibus, quæ desiderari haberíve possint. Quòd etiam huiusmodi dilectio exigatur ad cõtritionem, & distinguat ab attritione, ex eo patet, quòd sine huiusmodi dilectione non potest esse informatio charitatis: substernitur enim huiusmodi dilectio acquisita charitatis formationi, & tunc tam sapientes, quàm boni fideles, tam seipsos, quam alios habent pro contritis, quum hæc dilectio testimoniũ perhibet. Quod demum huiusmodi tam dilectio, quàm contritio possit esse sine charitate, ex eo patet, quòd multi sciunt se habere hanc dilectionem, & nesciunt se esse in charitate. Si enim huiusmodi tam contritio, quàm dilectio non posset esse informis, manifestè sequeretur, quòd scire possemus euidenter, nos esse in Dei gratia: quia euidenter certi sumus de nobisipsis quòd habemus hanc voluntatem deliberatam præferendi omnibus Deum, &c. Et hæc est dilectio similis charitati infusæ intantum quòd propter similitudinem actuum censet diuus Thomas non discerni à nobis, an dilectio nostra, qua Deum diligimus & proximũ sit ex infusa gratia, vel non? Et ab hoc amore prouenire potest quòd Apostolus ait, Si distribuero facultates meas in cibum pauperum, & si tradidero corpus meum ita, vt ardeam: charitatem autem non habeam, &c. Et hinc habere potes terminos quantitatis tam displicentiæ peccati, quam propositi non peccandi: quantificatur enim vtrunque horum ex quantitate amoris Dei: ita quòd sicut amor Dei est super omnia amabilia, ita propositum vitandi peccati debet esse super omnia euitabilia, & similiter displicentia peccati super omnia odibilia. Ac per hoc displicentia peccati modica, quæ non peruenit ad displicentiam contritionis, est illa quam minus odio habemus peccatum, quam aliquod aliud damnum, & similiter propositum illud est debile ac deficiens à proposito contritionis, quo plus proponimus cauere ab aliquo alio malo, q̃ à peccato mortali. Si postremò deficiat charitas stantibus reliquis conditionibus, contritio, vt dictum est, vocatur quamuis appelletur attritio ab illis, qui sine charitate contritionem non nouerunt.

Quantã oporteat esse peccatorum displicentiã in contritione.

¶ Ex quibus omnibus colligere possumus duplicem esse attritionem & duplicem contritionem. Prima attritio est displicentia peccati cum velleitate non peccandi, in statu tamen peccati; & hæc est attritio meretricum, vsurariorum

rum,& aliorum huiusmodi:& hæc vocatur attritio impœnitentium. Secunda attritio est displicētia peccati cum non voluntate peccandi,& cum voluntate non peccandi in confuso:& hæc est attritio pœnitentium,qui sic in confuso,tam totum tempus futurum, quàm comparationem peccati ad alia odibilia,quam etiam comparationem Dei ad alia amabilia in voluntate sua habent:& hæc vocatur attritio imperfectorum. Prima verò contritio est acquisita displicentia peccati supra omne odibile,cum proposito vitandi peccatum supra omne vitabile,ex amore Dei supra omne amabile:& hæc vocatur contritio informis. Secunda autem contritio est hæc eadem displicentia cum dicto tam proposito,quàm amore,charitate informata:& hæc vocatur contritio formata.Hæc de secundo.

CONCLVSIO.

Quanquam de attrito possit fieri contritus,attritio tamen imperfectorum & impœnitentium contritio fieri non valet:& informis contritio,quæ perfecta attritio dicitur Dei munere fit contritio.

¶ Quo ad tertium,prænotādum est,quòd aliud est quærere an de attrito fiat contritus,& an attritio fiat cōtritio. Prima enim quæstio clara est: quoniam constat multos peccatores paulatim ad pœnitentiam conuerti,& ex imperfecta displicentia ac ex imperfecto proposito imperfectóque Dei amore ad perfectionem contritionis deduci: ita vt verè contritionem charitate informatam assequantur.Secunda autem quæstio(de qua est sermo)non est vsquequaque clara:quoniam permanentia actuum interiorum in identitate numerali satis occulta videtur. Veruntamen dicendum est,quod attritio impœnitentiū non potest fieri contritio.Quod probatur non solū,ex eo quod velleitas non est idem actus cum voluntate deliberata:& similiter displicentia proportionalis velleitati nō est idem actus cum displicentia proportionali voluntati deliberatæ,sed præcipuè ex eo quod actus vnus speciei nō transit in actum alterius speciei:displicentia autem summi odibilis,quæ est contritio,& displicentia odibilis, non summi,quæ est attritio,differunt specie:quia summum odibile ex suo genere specie differt ab odibili non summo:& hoc tam genere mali,quàm in genere odibilis.Et hæc intellige formaliter,id est,quia attritio est displicentia peccati sub ratione non summè odibilis, contritio autem sub ratione summè odibilis.Cui enim offensa Dei est summè odibilis,illi Deus est summæ amabilis:& à quo Deus nō summè amatur,illi offensa Dei non est summè odibilis.

Attritio quoque imperfectorum non fit contritio eadem ratione,qua cognitio confusa non fit cognitio distincta:sed sicut cognitio confusa approximat intellectū ad cognitionem distinctam:ita displicentia confusa,quæ attritio dicitur,ducit & appropinquat voluntatem & displicentiam distinctam,quæ est contritio. De acquisita autem contritione,quæ contritio informis dicitur dicendum est quòd potest fieri contritio formata:quoniam potest continuari idem numero actus acquisitæ contritionis vsque ad charitatis infusionē inclusiuè,et sic charitate informari.Et quia huiusmodi cōtritio antequā informetur charitate,vocatur etiā quandoque attritio:ideo hoc tertio modo sumpta attritio potest fieri contritio.Et hoc iam habere potes à diuo Tho.superius in q.89.vbi dixit,quòd contritio est vltima dispositio ad charitatem.

¶ Sed occurrit hîc non dissimulandum dubium,per quid seu quomodo huiusmodi attritio seu cōtritio acquisita sit vltima dispositio ad gratiam.Est enim quandoque non vltima dispositio:vt patet ex eo quod potest esse informis. Si enim semper esset vltima dispositio,quum Deus tam in naturalibus,quàm in gratuitis det semper vltimò dispositis formam, pro qua sunt vltimò disposita, sequeretur quod homo habens huiusmodi contritionem acquisitā, certus esset se esse in gratia Dei.Quandoque autem est vltima dispositio: vt diuus Tho. dixit,& ratio approbat: quia gratia perficit naturam,ac per hoc rationabile est,vt à nobis acquisita displicentia peccati suprema, perficiatur quandoque gratuita charitate. Si dicatur,quòd huiusmodi trāsitus fit per motū intentionis,ita quod acquisita huiusmodi perfecta displicētia peccati,si est remissa,est attritio,& non habet rationem vltimæ dispositionis ad charitatē:si aūt intēditur & crescit,est contritio & vltima dispositio ad charitatē:vt sic verificetur quasi cōe dictū, quod contritio & attritio differunt secundum magis & minus. Contra:Nam loquendo de attritione tam impœnitētium quàm imperfectorum,constat quòd differt à contritione non penes obiectum materiale:quia vtriusque materia est peccatum mortale,sed penes obiectum formale:quia cōtritio attingit mortale peccatum sub ratione summi odibilis:attritio autem tam impœnitentium, quàm imperfectorum attingit mortale peccatum non sub ratione formali summi odibilis.Et,propterea neutra differt à contritione penes magis & minus,tum quia differentia secundum magis & minus,non est differentia formalis:tamen quia quantumcunque cresceret displicentia mortalis peccati extra formalem rationem summi odibilis, nunquam esset contritio.Tertio verò modo sumpta attritio, nec penes materiam nec penes rationem formalem obiecti differt à contritione acquisita:quia sunt respectu eiusdē mortalis peccati, & sub ratione summi odibilis. Et quòd nec differant penes magis & minus,ex eo patet. quòd minimus gradus huiusmodi displicentiæ sufficit ad charitatem operientem multitudinem peccatorum.Quod ex ecclesiæ testimonio cōprobatur:credimus enim omnes tam nosmetipsos,quàm alios esse in charitate,quum ad huiusmodi displicentiam quantumcunque remissam peruenimus.Vnde nec est verum cōtritionem & attritionem differre secundum magis & minus in eadem specie, licet sit verum secūdum magis & minus in diuersis speciebus: sicut album habet magis de luce,quàm viride. Nec allata responsio satisfacit quæsito. Aliter ergo dicendum mihi videtur,quòd gratuita Dei motio est, quæ huiusmodi acquisitam contritionem efficit vltimam dispositionem ad gratiam seu charitatem:ita quòd ex hoc ipso, quod Deus non per aliquod superadditum donum habituale:sed per gratuitam dilectionem,qua dignatur vti nostra acquisita contritione:vt dispositione vltima ad suum proprium opus,quod est charitas,quæ infunditur,transfertur nostra contritio in sorte vltimam dispositionem pro gratia habituali:iuxta illud Hiere.Ad Deum postquam conuertisti me,pœnitentiam egi.Hæc de tertio.

AD ARGVMENTA in oppositū,pro quarto contra attritionem tertio modo dictā militant, respondendo dicitur:quòd quicquid sit de diuersitate penes principia inesse naturæ,diuersitas tamen principiorum in genere moris seu meriti non infert vnum eundémque actum non posse esse sine tali principio,& cum tali principio:vnus nanque & idem actus exterior, qui à principio non fuit bonus moraliter,potest esse bonus moraliter in prosequutione.Et similiter in proposito cōtritio acquisita, quæ à principio non est meritoria, potest in sui prosequutione fieri meritoria,superueniente charitate : nec oportet re inchoare actum quo ad substantiam actus,sed sufficit quòd inchoetur actus quo ad esse meritorium.Quum enim dicitur actum meritorium inchoari à charitate,est sermo formalis:hoc est non de actu simpliciter,sed inquantum est meritorius:& propterea stat actū esse simpliciter inchoatum sine meri to & charitate,& eundem continuari cum merito, & inchoari à charitate secundum esse meritorium.

¶ Ad secūdum dicitur,quòd licet imperfectio attritionis tam impœnitentium,quàm imperfectorum sit de illius ratione, quia penes defectum obiecti formalis attenditur: imperfectio tamen contritionis acquisitæ,quæ attritio tertio modo vocatur,non est de ratione illius : quoniam penes solam negationem potentis superuenire diuini doni attenditur:non enim informitas huiusmodi contritionis seu attritionis est magis de ratione ipsius, quàm informitas fidei sit de ratione fidei.Et propterea sicut actus fidei informis potest in sui persequutione formari charitate, ita actus acquisitæ contritionis potest superueniente charitate imperfectionem suæ informitatis deserere,& formatus continuari.

QVAESTIO. II.

An exigatur ad contritionem,quòd sit singulorum peccatorum mortalium.

SECVNDO QVAERITVR de materia contritionis.an exigatur ad contritionem , quòd sit singulorum peccatorum mortalium.Videtur enim quòd sic.

¶ Tum quia contritio debet adæquare con-

fess

fessionem: confessio autem comprehendit omnia mortalia: vt patet in ca. omnis vtriusque sexus: ergo.

¶ Tum quia hæc est differentia inter pœnitentiã mortalium & pœnitentiam venialium: quòd, ad remissionem venialium sufficit virtualis displicentia, ad remissionem autem mortalium exigitur, vt homo actualiter peccatum mortale commissum detestetur. Et confirmatur hoc autoritate diui Tho. superius in calce corporis primi ar. q. 87. dicentis quòd displicentia virtualis non sufficit ad remissionem peccati mortalis, nisi quantum ad peccata oblita post diligentem inquisitionem.

CONCLVSIO.

Non oportet contritionem, quæ ad sacramentum pœnitentiæ ordinatur, terminari formaliter, sed virtualiter tantum ad omnia & singula peccata mortalia.

AD HVIVS EVIDENTIAM sciendum est, quæstionem hanc posse intelligi tripliciter. Primo an exigatur, quòd singulis secundum numerum peccatis mortalibus respondeant totidem contritiones. Et sic intellecta quæstio, facilè soluitur negatiuè: quoniam nec quo ad actum displicentiæ, nec quo ad actum confessionis, nec quo ad actum satisfactionis oportet multiplicari actus pœnitentiæ iuxta multitudinem actuum peccatorum: vnicus siquidem satisfactionis actus potest satisfacere pro multis mortalibus commissis. Et similiter vnica enuntiatione potest quis simul confiteri mille mortali: dicendo, percussi millies. Et similiter vnica displicentia potest respondere mille peccatis, non minus quàm confessio & satisfactio. Tum quia ridiculum est ita velle adæquare numerum contritionum numero peccatorum, tanquam in multitudine actuum, & non in perfectione potius actus consistat virtus: quasi non possit vna perfecta displicentia æquiualere decem millibus imperfectis: quum tamen etiam in sensibilibus videamus, quòd vnum numisma aureum æquiualet mille æreis.

Secundo verò modo potest quæstio intelligi, an singula peccata mortalia in seipsis seu formaliter attingi debeant à contritione: ita quòd non sufficiat homini displicere sibi in generali quæcunque commisit contra Deum, sed exigatur, vt displiceant sibi in speciali peccata à se patrata: puta decem adulteria, centum furta mille blasphemiæ, &c. & hoc quo ad peccata quorum memoria subest.

¶ Et sic intellecta quæstio, dupliciter examinanda est. Primo, de contritione relata ad sacramentũ pœnitentiæ: deinde de contritione absolutè. Multum enim refert sic vel sic loqui: quoniam contritio relata ad sacramentum pœnitentiæ, sub euangelica lege incepit. contritio autem absolutè, post Adæ peccatum, & ante scriptam legem, & sub lege Moysi, omnibus peccatoribus necessaria fuit. Si igitur contritio relata ad sacramentum pœnitentiæ, exigat q̃ terminetur ad singula mortalia formaliter seu in seipsis, oportet q̃ hoc habeat vel ex satisfactione, vel ex cõfessione, vel ex seipsa, vel ex absolutione sacerdotali: plura enim in sacramẽto pœnitẽtiæ nõ inueniũtur. Sed non conuenire sibi ex satisfactione, patet ex hoc quod vna satisfactio virtualiter potest adæquare multa mortalia. Quod nec etiam ex confessione, ex eo patet, quòd ratio quare confessio exigit singula mortalia, pro materia est: quia confessio fit humano Iudici, qui non potest iudicare nisi de cognitis: incognita autem sibi vt Iudici remanerent quæcunque non essent à pœnitente in seipsis explicata. Quæ ratio non habet locum in contritione, quæ Deo offert cor: qui non pensat quantum aut quot, sed ex quanto offertur. Vnde de Magdalena legitur, Dimissa sunt ei peccata multa: quoniam dilexit multum: & non dixit quoniam displicuerunt ei multa. Quòd etiam hoc nõ proueniat ex absolutione, manifestat vnica absolutio: quæ simul fit absque explicatione singulorum. Quòd demum contritio non habeat hoc ex seipsa, ex eo patet, quòd communis doctrina tenet sufficere post singulorum peccatorum mortalium attritiones, vnam contritionem in generali. Ex hoc enim dicto manifestè habetur, quòd licet aggregatum ex contritione & attritione seu attritionibus terminetur ad singula mortalia in seipsis: ipsa tamen contritio nõ terminatur ad singula mortalia in seipsis seu formaliter, sed tantùm virtualiter.

¶ Et si dicatur, quòd contritio sequẽs tot attritiones, operatur in vi illarum, ac per hoc terminatur ad obiecta illarum formaliter, manifestè patet, nihil valere illationem hanc, sed destruere commune dictum: quoniam hinc non sequitur contritionem terminari formaliter ad obiecta attritionum, sed virtualiter tantum: sicut non formaliter, sed virtualiter claudit in se attritiones. Et falsum esset, quòd contritio sequens esset vna contritio generalis. Ex quibus omnibus apparet, quòd, propriè loquendo, contritio relata ad sacramentum pœnitentiæ, non exigit quòd terminetur formaliter ad singula mortalia, sed sufficit quòd terminetur formaliter ad singula mortalia, sed sufficit quòd terminetur ad ea virtualiter. Si autem spectemus ad contritionem simpliciter & absolutè, dicendum est, quòd nõ exigit determinari formaliter ad singula mortalia peccata: sed exigit virtualiter attingere singula mortalia etiã oblita & incognita. Dico autem virtualiter attingere singula: quia per hoc simpliciter & absolutè differt contritio remittens peccata venialia, à contritione remittente peccata mortalia Ad remissionem siquidẽ peccatorum mortalium, exigitur quòd contritionis displicentia sit adeò perfecta extensiuè, quòd formaliter, aut virtualiter attingat omnia & singula mortalia, quorum pœnitẽs est reus: & hoc manifestatur ex eo, quòd impium est dimidiam à Deo sperare veniam mortalium peccatorum. Ad remissionem autem venialium non exigitur hæc extensiua perfectio: potest siquidem vnum peccatum veniale dimitti sine alio. & illa tantum venialia remittuntur, ad quæ displicentia virtualis se extendit. Probatur ergo declarata conclusio, ex eo quòd contritio generalis virtualiter se extendens ad omnia mortalia, sufficit ad remissionem eorum concurrente charitate, &c. Probatur hoc: quia in instanti fit iustificatio impij, & conuerti potest peccator ad Deũ: scriptum est enim, In quacunque hora ingemuerit peccator, &c. Et si fortè obijciatur contra hoc, dicendo, quòd huiusmodi momentanea ac generalis contritio fert secum propositum specialis contritionis de singulis mortalibus in seipsis, sicut Baptismus flaminis fert secum propositum baptismi fluminis: & ideo contritio illa generalis vtpote imperfecta, concurrit ad remissionem peccati, vt tendens ad contritionem specialem, quæ est perfecta. Aduertat hic obijciens, quòd voluntariè opponitur iste ordo contritionis perfectæ virtualiter ad contritionem perfectam formaliter: tum quia nec ex sacra Scriptura, nec ex sacris Doctoribus traditus, communi sententiæ superius recitatæ aduersatur: nam si contritio perfecta virtualiter remittit peccata, vt tendens in contritionem perfectam formaliter, sequeretur quòd post omnes attritiones in speciali, subsequuta vna contritio generalis perfecta virtualiter, non sufficeret ad salutem: quoniam exigeretur, quòd post generalem contritionem perfectam virtualiter, sequeretur contritio specialis perfecta formaliter. Si enim perfecta virtualiter, fert secum propositum perfectæ formaliter, oporteret post illam hanc exequi, cuius contrarium pro certo habemus. Et bene nota, quòd aliud est dicere contritionem generalem perfectam virtualiter, coëxigere antè vel pòst detestationes speciales peccatorũ mortalium in seipsis: & aliud est dicere contritionem generalem perfectam virtualiter, coëxigere antè vel pòst contritiones speciales peccatorum in seipsis. Nos enim hoc secundum dicimus esse falsum tam nunc, quam omnibus præteritis temporibus primum autem sacri Doctores tradunt. Et verum proculdubio est tempore euangelicæ legis: in quo contritio fert secum propositum confessionis sacramentalis, ratione cuius exiguntur speciales detestationes peccatorum: siue vt præcedentes contritionem generalem virtualiter perfectam (vt contingit illis, qui suscipiendo actualiter sacramentum pœnitentiæ fiunt de attritis contriti) siue vt consequentes sæpe dictam contritionem, vt contingit illis qui ex toto corde statim conuertuntur ad Deum habentes virtualiter saltem propositum confitendi suo tempore peccata sua. Verũ autẽ hoc sacrorum Doctorum dictum, verum etiam sit de contritione simpliciter & absolutè, ex dictis apparere potest, quòd non. Nulla siquidem apparet ratio cogens ad huiusmodi detestationes speciales secluso sacramento pœnitẽtiæ: nã & voluntas potest perfectè mutari & exercitari in necessarijs virtutum actibus & pro peccatis potest perfectè satisfieri absque huiusmodi specialibus detestationibus: vt patet ponendo peccatorem pœnitentem, qui totum se di-

uinæ dilectioni, eleemosynis, ieiuniisque daret: hic enim prisco tempore perfectè satisfecisset pro peccatis absque tot detestationibus. Et hinc patet quid dicendum sit ad quæstionem tertio modo intellectam: scilicet an contritio exigat quòd terminetur ad omnia & singula peccata mortalia, non curando de modo terminandi. Ex dictis siquidem patet, respondendum esse affirmatiuè: quoniam non curando de modo, hoc est an formaliter vel virtualiter, certum est oportere sub contritione comprehendi omnia mortalia peccata commissa: siue sint sibi cognita, siue incognita: quoniam (vt dictum est) impium est a Deo dimidiam sperare veniam.

AD PRIMVM Ergo in oppositum dicitur, quòd, propriissimè loquendo, contritio respondet absolutioni, & detestationes respondent confessioni: & propterea detestationes sunt æquales numero actibus confessionis: & sæpe sunt simul tempore, quando scilicet pœnitens simul recordatur peccati, & confitetur illud. Vnde contritio secundum annexas detestationes, adæquat confessionem quo ad modum attingendi peccata, scilicet in speciali, & non conuenit hoc contritioni secundum se.

¶ Ad secundum dicitur, quòd assumptum verum est de pœnitentia seu contritione relata ad sacramentum pœnitentiæ: & similiter intelligenda sunt verba diui Tho.

Potest quoque & aliter dici iuxta differentiam vltimò explicatam inter perfectionem displicētiæ requisitam ad remissionem mortalium & requisitam ad remissionem venialium, quòd remissio mortalium exigit generalem contritionem perfectam virtualiter, sic quòd actualiter homo huiusmodi displicentiam perfectam extensiuè ad omnia & singula mortalia habeat: remissio autem venialium non requirit huiusmodi extensiuè perfectam displicentiam. Sed cùm hoc quod aliquis in solis venialibus constitutus non habuerit generalem displicentiam de omnibus suis venialibus, stat quòd ex aliquo feruore charitatis, in quo si occurrerent, displicerent contrariantia venialia, consequatur remissionem venialium illorum, quæ displicerent: quod non sufficere dicitur ad remissionem peccati mortalis, nisi obliti: quia (vt dictum est) oportet actualiter habere illam contritionem generalē perfectam virtualiter, ad remissionem mortalium.

QVAESTIO III.

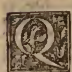
An peccator teneatur ad contritionem, quando recordatur peccatorum suorum.

TERTIO QVAERITVR circa tempus contritionis, An peccator teneatur ad contritionem quando recordatur peccatorum suorum. Et quia quæstionem hanc discussimus in quolibetis nostris, ideo quære ibi. Sat sit hîc scire partem negatiuam esse veram.

QVAESTIO IIII.

An contritio remittat non solum culpam, sed pœnam debitam peccato.

QVARTO QVAERITVR circa effectum contritionis, An contritio remittat non solum culpam, sed pœnam debitam peccato.

¶ Videtur enim quòd non. Tum quia ad remissionem pœnæ ordinatur tertia pars pœnitentiæ, scilicet satisfactio: non ergo ad illam ordinatur contritio, nisi quatenus fortè habet satisfactionem annexam.

¶ Tum quia contritio sufficiens ordinatur per se ad remissionem culpæ: nec apparet vnde habeat quòd pœnam sensus remittat.

CONCLVSIO.

Contritio non modo culpam sed pœnam damni valet, non autem pœnam sensus nisi æternam: charitate autem formata pro gradu suæ quantitatis omnem pœnam delere potest.

AD HVIVS Euidentiam sciendum est, duplicem esse modum dicendi de hac re: quamuis omnium sententia in idem tandem concurrat. Primus est, quòd alia est pœna, quæ debetur incontrito, & alia, & quæ debetur contrito: nam incontrito debetur pœna inferni, contrito autem pœna temporalis. Et propterea quūm contritio tollat pœnam inferni (nunquam enim contritus perseuerans, ad pœnam infernalem ibit) dici potest, quòd contritio tollit totam pœnam peccato mortali prius debitam. Alter verò dicendi modus est, quòd contritio non tollit totam pœnam, sed commutat pœnam æternam in temporalem: nam incontritus reus erat æternæ pœnæ, contritus autem reus est pœnæ temporalis. Sed vterque dicendi modus deficit. Primus quidem tripliciter, scilicet & dicendo pœnam deberi contrito, nam non nisi per accidens hoc verificatur: Contritio enim vt sic, non ponit reatum pœnæ: alioquin cuilibet contrito deberetur pœna: & dicendo alietatem pœnæ debitæ contrito & incontrito: nam, vt patebit, non alia pœna est quæ vtrique, siqua contrito alicui debetur, & inferendo, quòd dici potest totam pœnam incontrito prius debita per contritionem remitti: nam, vt patebit, pars quædam pœnæ sibi prius debitæ communiter remanet (scilicet pœna sensus) absque æternitate tamen. Secundus autem modus deficit ponendo commutationem: nam idem est quòd Deus interius operatur in pœnitente, & quòd Dei minister sacramentum adhibendo significat: exterior enim sacramentalis actus significat interiorem Dei operationem. Sed sacramentalis actio in sacramento pœnitentiæ non significat commutationem, sed absolutionem: ergo interior Dei operatio, quæ in contritione interuenit, non est commutatio, sed absolutio.

¶ Ad cuius pleniorem intelligentiam aduertendum est, in pœna inferni inueniri tria: pœnam damni, pœnam sensus, & æternitatem pœnæ: iuxta tria quæ sunt in peccato mortali. Per peccatum siquidem mortale fit auersio ab incommutabili bono, cui respondet pœna damni, separās animam a Deo, & fit conuersio ad commutabile bonum, cui respōdet pœna sensus: & constituitur inimicus Dei, cui respondet æternitas pœnæ, inimicus enim quia est hostiliter exterminandus, est æternaliter puniendus. Quum autem peccator conteritur, quia charitate Deo coniungitur, tollit contritio pœnam damni, quæ separationem à Deo ponebat, & quia per eādem charitatem amicus Dei constituitur, tollit contritio æternitatem pœnæ: amicus enim non est æternaliter puniendus. Et si nihil aliud efficit contritio, remanet contritus obligatus ad pœnam sensus, ad quam prius tenebatur: sed non æternaliter sustinendam, sicut prius tenebatur. Et sic licet contritus perseuerans nunquam ad infernum iret, passurus totam pœnam inferni: nihil tamen prohibet obligatum eum remanere ad partem illius pœnæ quæ in inferno sustinēda ab ipso erat: scilicet ad pœnam sensus.

¶ Vbi vides, quòd non est alia pœna, quæ debetur alicui contrito, ab illa, quæ sibimet incontrito debebatur: sed est illamet pœna sensus relicta, & hoc contra primum modum dicendi. Nec interuenit commutatio pœnæ æternæ in temporalem: sed expoliatio pœnæ ab æternitate, & hoc contra secundum modum dicendi.

¶ Vt autem restans dubitatio (an scilicet contritio remittat pœnam sensus) soluatur, sciendum est, quòd hic certa sunt duo, primum est, quòd quantò contritio est maior, tantò plus tollit de pœna sensus peccato debita. Secundum est, quòd tanta potest esse contritio, quòd tolleret totam pœnam sensus. Ambiguum verò est, an quantulacunque contritio charitate informata (de tali enim est sermo) tollat aliquid de illa pœna sensus: multi enim videntur de hoc dubitare, mihi autem apparet, quòd pars affirmatiua est vera propter duas rationes: quarum quælibet verificata sufficiens est. Potest enim contritio ex duplici capite tollere in toto, vel in parte pœnam sensus. Primò, ex pœnalitate sibi annexa, displicentia enim commissi criminis non fert secum necessariò pœnalitatem: quum sit in patria, vbi nulla est pœnalitas: sed in subiecto susceptiuo doloris seu pœnæ, fert secum naturaliter displicentia pœnalitatem quandam: dolemus enim communiter de nostris, quæ nobis displicent. Et quoniam huiusmodi pœnam pati, contritioni conuenit seclusa relatione ad sacramentum pœnitentiæ: ideo secundum hoc caput dicendum est, quòd contritio quælibet simpliciter & absolutè ex annexa pœnalitate tollit aliquid pœnæ sensus: habet enim satisfactoriā vim pœna voluntariè assumpta secundum deū. Secundò ex merito pas-

sionis Christi: est enim passionis Christi meritum remissiuum suis membris pœnæ pro peccatis debitæ, plus & minus prout illis coniungitur. Quod primò apparet in baptismo: vbi quia passio Christi totaliter cõmunicatur baptizato, quasi ipse baptizatus passus esset, tota pœna tollitur. Apparet deinde & in sacramento pœnitentiæ actualiter suscepto, dum ex vi sacramenti communicatur meritum passionis Christi ad remissionem aliquantæ saltem pœnæ sensus. Et quia coniunctio ad meritum passionis Christi conuenit contritioni non simpliciter & absolutè, sed relatæ ad sacramentum pœnitentiæ: ex hoc quòd contritio fert secum votum sacramenti pœnitentiæ, coniungit merito passionis Christi per sacramenta nobis communicato. Et secundum hoc caput dicendum est, quòd quæcunque nostra contritio tollit aliquid pœnæ sensus ex merito passionis Christi: nam rationabile est, quòd plus pœnæ tollat charitas extensa ad sacramentum, quam non extensa ad illud: sed charitas non extensa ad sacramentum (qualis erat antiquorum pœnitentium charitas) tollebat ex vi & charitatis & pœnam damni, & æternitatem pœnæ, ex annexa autem pœnalitate tollebat in toto vel in parte pœnam sensus: ergo charitas pœnitentium in noua lege, quæ est charitas extensa ad sacramentum pœnitentiæ, plus pœnæ tollit. Minor huius rationis propositio clara est. Maior autem facilè suadetur, ex eo quòd pœnitentiæ sacramentum actualiter exhibitum, est proculdubio remissiuum pœnæ sensus in toto vel in parte: ex hoc enim consequens est, vt idem ipsum sacramentum in voto charitatis existens apud contritum, aliquid huiusmodi pœnæ remittat. Simile enim quid perspicimus in Baptismo: quòd scilicet id quod operatur Baptismus exhibitus, operatur etiam in voto charitatis habitus non ita copiosè. Nec excluditur maioris huius veritas: si dicatur, quòd charitas extensa ad sacramentum, habet ex extensione ad sacramentum, quòd tollat illamet, quæ tollebat charitas antiquorum pœnitentium absoluta. Nam hoc non est charitatem extensam ad sacramentum efficere plus, sed est efficere pluribus rationibus vnum & idem. extensè siquidem charitas ad sacramentum duplici ratione tollit pœnam damni & æternitatem pœnæ, scilicet ex vi charitatis, & ex vi sacramenti in voto. Sed hæc veritas non excludit quin verum quoque esse debeat, quòd huiusmodi extensa charitas plus efficiat, plus pœnæ tollat; quia hoc ad vim sacramenti spectat. Ex quibus omnibus patet dicendum esse ad quæsitum, quòd contritio ratione charitatis, qua formatur non solùm tollit culpam, sed & pœnam damni & æternitatem pœnæ: ratione verò annexæ pœnalitatis tollit aliquid pœnæ sensus: & ratione sacramenti in voto, tollit rursus aliquid pœnæ sensus. Et tam vehemens, inquit diuus Tho. in 27. ca. 4. contra Gen. põt esse huiusmodi coniũctio contriti ad meritũ passionis Christi, quòd tolleret totam pœnam sensus.

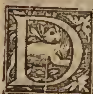
AD PRIMVM Ergo argumentum in oppositum, dicitur quòd satisfactio distincta est à contritione secundum ea, quæ communiter in humano genere inueniuntur: communiter enim contriti non tam vehementer iunguntur passioni Christi, vt non sit opus satisfactione ad arbitrium sacerdotis. Traditur enim tam doctrina quàm lex mortalis secundum ea quæ vt in pluribus contingunt.

¶ Ad secundum dicitur, quòd iam ex dictis apparent duo capita, vnde quantulacunque contritio tollat aliquid pœnæ sensus, inter quæ capita coniunctio ad meritum Christi præcipuè perspici debet: quoniam illud est de ratione contritionis annexus autem dolor quasi vicem satisfactionis tenere videtur.

TRACTATVS QVINTUS de Confessione, in quinque quæstiones diuisus.

QVAESTIO I.

An omnes teneantur ad confessionem.

DE CONFESSIONE Quę secunda est pars pœnitentiæ, quæritur primò circa eius necessitatem, an omnes teneantur ad cõfessionem. Et est ratio dubitandi: quia nonnulli sunt viuentes absque peccato mortali: & propterea in dubium vertitur an omnes teneantur confiteri.

¶ Videtur enim quod sic: quia extrema de pœniten. & re. expressè dicitur, Omnis vtriusque sexus quum ad annos discretionis peruenerit, &c. Et confirmatur: quia quum nullus excipiatur, sequeretur quòd ecclesia in hoc statuto præsupponeret omnes fideles singulis annis peccare mortaliter. Et patet sequela, si sola peccata mortalia præcipiuntur confitenda. Et rursus confirmatur, ex hoc quòd absque distinctione aliqua omnis vtriusque sexus ibidem obligatus est semel in anno ad confessionem & ad communionem in Pascha: sed constat, quòd omnis vtriusque sexus, &c. siue peccauerit mortaliter, siue non, comprehenditur sub illo præcepto quo ad communionem: ergo omnis etiam vtriusque sexus, &c. siue peccauerit mortaliter siue non, comprehenditur sub eodem præcepto quo ad confessionem.

CONCLVSIO.

Ex vi sacramenti, & ecclesiæ institutione non tenentur confiteri, nisi mortalia peccata Christi fideles.

IN OPPOSITVM Est, quòd nullus tenetur confiteri venialia. Ad hanc quæstionem respondetur distinguendo & bene, de necessitate vel sacramenti, vel præcepti ecclesiastici. Et dicitur, quòd de necessitate sacramenti, nullus tenetur confiteri nisi peccatum mortale certum vel dubium: quia post Baptismum non potest aliter remitti mortale peccatum nisi per sacramentum pœnitentiæ in re vel in voto. De necessitate autẽ præcepti ecclesiæ duplex est opinio. Vna est, quòd carens peccato mortali tenetur confiteri semel in anno aliquod veniale, vt sic impleat ecclesiæ præceptum. Altera est, quòd carens peccato mortali, non tenetur confiteri aliquod veniale: quia non comprehenditur sub ecclesiæ præcepto.

¶ Et licet prima opinio sit tutior, secunda tamen est verior, imò sola vera: quod probatur multipliciter. Primò ex ratione præcepti: ratio enim ecclesiastici præcepti non est præcipere confessionem, sed præceptam diuino iure confessionem determinare quo ad tempus executionis: & propterea sub ecclesiæ præcepto non alia comprehenditur confessio, quàm illa, quæ à Christo est præcepta: sed à Christo non est præcepta nisi confessio mortalium: ergo ab ecclesia sola peccatorum mortalium confessio præcepta est. Secundò, & est confirmatio præcedentis, patet idem ex verbis ipsius statuti; dũ dicit, Omnia sua peccata. non enim hoc potest intelligi de peccatis venialibus: quum constet neminem quocunque præcepto teneri ad omnium venialium confessionem: oportet ergo intelligi de mortalibus. Et propterea ex explicata materia confessionis, scilicet quod sint omnia sua peccata, clarè patet quòd de sola confessione præcepta ex diuino iure ecclesiasticum statutum loquitur: est enim materia confessionis à Christo præceptæ omnia pœnitentis peccata comprehendens: materia autem confessionis venialium non comprehendit omnia pœnitentis peccata. Tertiò patet idem ex pœna subiuncta: scilicet quòd viuus arceatur ab ingressu ecclesiæ & moriens Christiana careat sepultura. Huiusmodi enĩ pœnæ non sunt à pia matre ecclesia perfectioribus viris, quales sunt viuentes sine peccato mortali, pro omissione confessionis venialiũ, ad quã alij non tenentur infligẽdæ: quinimo ex hoc sequeretur, quòd meliores essent deterioris cõditionis. Quartò patet idẽ ex subiũcta causa frequẽtis publicationis dicti statuti: scilicet, ne quisquam ignorãtiæ cæcitate velamẽ excusationis assumat. Hoc enĩ in hm̃oi confessione venialiũ locũ habere non videtur. Et cõfirman

tur hæc omnia ex Clemen. ne in agro dominico, de sta. mona, vbi menstrua cõfessio nigris monachis imponitur, absque explicatione materiæ non enim dicitur, q cõfiteantur omnia sua peccata, vt ex hoc intelligat astringi illos, etiam si mortali peccato careant ad confessionem semel in mense, vnde non supradicta, sed pœna regularis disciplinæ subiungitur imponenda temerariò violatori: sicut enim religiosi ex suis statutis obligantur ad alia, quæ absolutè sunt bona supererogationis, ita obligantur ad confessiones statutas, etiam si mortali careant peccato. In cuius signum puniuntur in religionibus qui statutis diebus non confitentur, quantumcunque nullum habeant mortale.

AD OBIECTIONEM Ergo primam dicitur, quòd materia confessionis explicata per ly, omnia sua peccata, restringit ly, omnis vtriusq; sexus, ad indigentes confessione; ac per hoc excipit omnes carentes mortali peccato: ita quòd sensus est, omnis vtriusq; sexus indigens confessione, &c. Et ad primam confirmationem dicitur, quòd falsum assumit seu supponit: scilicet nullum excipi ab illa vniuersali, omnis vtriusque sexus, &c. imò ideo ecclesia apposuit ly, omnia sua peccata, vt exciperet multos, quos credit sine peccato mortali vitam ducere. Ad secundam autem confirmationem dicitur, quòd quum duo prædicata exigant duo subiecta, enunciatio illa, qua omnis vtriusque sexus confiteri & communicare præcipitur, est enunciatio non vna, sed plures: licet secundum vocem sit vna. Vnde sensus primæ est, omnis vtriusque sexus indigens confessione, omnia sua peccata confiteatur, &c. Sensus verò secundæ est, Omnis vtriusque sexus communicet in pascha, &c. Et ratio diuersitatis iam dicta est: quia ibi explicatur materia restringens ly omnis vtriusque sexus respectu confessionis, & non restringens respectu communionis.

QVAESTIO II.

An peccata mortalia totaliter occulta (vt sunt peccata in solo corde) sint necessariò confitenda.

IRCA Materiam confessionis quæritur secundò, an peccata mortalia totaliter occulta, (vt sunt peccata in solo corde) sint necessariò confitenda. Videtur enim quòd non. Tum quia non sunt de necessitate ecclesiastici præcepti: non potest enim ecclesia de huiusmodi occultis secundum se præcipere aut iudicare. Et si dicatur, quòd occultorum confessio cadit sub præcepto ecclesiæ indirectè, scilicet ratione integritatis, pro quanto is, qui tenetur singulis annis alia peccata confiteri tenetur quoque ex consequenti peccata cordis singulis annis confiteri, vt confessio omni anno sit integra. Hæc instantia nihil valet: quoniam posito homine, qui sola peccata cordis mortalia haberet aliquo anno, sequeretur, quòd illo anno non teneretur confiteri: quoniam tunc non haberet locum ratio integritatis.

¶ Tum quia huiusmodi occultorum confessio non est de necessitate sacramenti: quoniam sola illa peccata sunt de necessitate sacramenti, quæ sub iudicio hominis commisso à Christo comprehenduntur: sed nullum iudicium commissum homini à Christo extendit se ad huiusmodi occulta; ergo occulta hæc non sunt de necessitate confitenda. Maior patet: quoniam iudicium fori pœnitentialis homini commissum est à Christo, & non angelis, aut quibuscunque alijs. Minor verò probatur autoritate Apostoli, Nolite ante tempus iudicare, &c. Si dicatur, quòd duplex iudicium commissum est homini à Christo: alterũ secundũ potestatẽ iurisdictionis (& hoc non se extendit ad huiusmodi occulta: & de hoc loquitur Apostolus) alterum secundum potestatem ordinis (& hoc extendit se ad occulta: & est iudicium quod exercet ecclesia per suos ministros in foro pœnitentiali) contrà dupliciter. Primò: quia iudicium pœnitentiale licet exigat potestatem ordinis: exigit quoque potestatem iurisdictionis: quoniam solus sacerdos ordinariam vel delegatam iurisdictionem habens, est minister huius sacramenti, vt patet in cap. omnis vtriusque sexus, & alibi. Secundò: quia vnumquodque recipitur in alio secundum modum recipientis: ac per hoc iudicium secundum potestatem ordinis à Christo commissum homini ex hoc ipso, quòd homini commissum est, modificari oportet secundum conditionem ipsius hominis, quæ est non se extendere ad occulta cordium: hæc enim soli Deo sunt reseruata, non minus in iudicando, quàm in cognoscendo. Et confirmatur hæc ratio ex hoc, quòd quum apud ipsum dominum Iesum Christum resideat vtraque potestas, scilicet ordinis & iurisdictionis, non diminutè, sed plenissimè: & vtramque inueniatur ecclesiæ suæ commisisse non imperfectè, sed latissimè (vt de potestate iurisdictionis patet Matthæi. 18. & de potestate ordinis Ioã. 20.) sicut potestas iurisdictionis ex hoc ipso, quòd commissa est homini, non extendit se ad occulta omnino, ita potestas ordinis ex hoc ipso, quòd commissa est homini, non debet se extendere ad totaliter occulta.

CONCLVSIO.

Non modò manifesta peccata mortalia Christi fideles confiteri tenentur, sed quæ ita occulta sunt, vt in solo corde peccata sint.

AD VERITATEM Dubij huius plenius percipiendam, sciendum est, quòd licet quidam ex huiusmodi fortè rationibus, aut melioribus moti opinari videantur peccata omnino occulta non esse necessariò confitenda sacerdoti, sed soli Deo, eorum tamen error ex tribus patet. Primò ex formali ratione materiæ confessionis, seu, (quod in idem redit,) iudicij pœnitentialis, quũ enim Dominus pœnitentiale iudicium instituerit ac commiserit post resurrectionem suam, dicens Ioan. 20. Apostolis iam sacerdotibus, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt: & materiam iudicij explicauerit quo ad substantiam tantum, dum remittendo vel retinendo explicauit peccata: & nõ possit intelligi ita nudè, vt sonat litera (quoniam certum est, quòd per huiusmodi commissionem non possunt nec potuerunt ministri noui Testamenti remittere peccata eis totaliter incognita, inconfessa, obstinata) oportet aliquas subintelligere conditiones peccatorum remittendorum: & quia iudicium præsupponit cognitionem, & modus iudicij modum cognitionis: ideo communi catholicæ ecclesiæ sensu subintelligitur, spontanea confessione ad vos delata: ita quòd sensus est, Quorũ remiseritis peccata spontanea confessione reorum ad vos delata, remittuntur eis, & cætera. Vbi clarè patet materiam iudicij pœnitentialis esse peccata spontanea reorum confessione delata: hæc est enim formalis ratio materiæ huius iudicij: ad quam totam se extendit, & extra quam non se extendit pœnitentiale iudicium: quoniam hæc omnia & sola remittere vel retinere potest. Ex hac autem formali ratione materiæ huius iudicij, habetur facilè quòd peccata quantumcunque occulta, sunt materia huius iudicij: nã quantumcunque occulta peccata, comprehenduntur sub ijs, quæ sunt spontanea confessione detegenda: nullum enim est ita latens, quod non possit eius, qui commisit, confessione spontanea aperiri. Et confirmatur ratio hæc ex parte formalis materiæ ex ipsis verbis Domini. Differenter siquidem significauit Dominus materiam iudicij pœnitentialis seu potestatis ordinis, & materiam iudicij secundum potestatem iurisdictionis: quoniam respectu potestatis ordinis explicauit pro materia peccata, dicens, Quorum remiseritis peccata: respectu verò potestatis iurisdictionis explicauit pro materia peccatum in alium, dicens, Si peccauerit in te frater tuus, &c. Ex qua differentia docuit nos diuina sapientia, à materia iudicij pœnitentialis nullum peccatum excipi: ac per hoc comprehendi præcipuè peccatum in sua primaria sede residens, hoc est peccatum cordis: sub materia verò potestatis iurisdictionis non comprehendi peccatum omne, sed exterius tantum, quod solum potest alium offendere: & propterea ab illa excipi peccatum cordis, nisi pro quanto esset ratio exterioris commissionis vel omissionis.

¶ Secundò, ex ratione proprij finis ipsius confessionis, ex quo, fine sumitur formalis rõ eiusdẽ cõfessionis, quatenus est actus pœnitẽtiæ: ordinatur enim cõfessio ad subijciendũ voluntariè reum ministro Dei offensi; vt ad arbitriũ ipsius

recompenset. Et hinc confessio ipsa, quæ est actus veritatis, fit actus pœnitentiæ: dum reus veraciter proponens do in quo offendit, seipsum accusat ac subijcit ad recompensandum non de quibusdam sic, & de quibusdam nō: sed omnes accusando offensas, vt de omnibus arbitrari possit minister offensi. Hoc autem constat, quòd non fieret si omnino occulta peccata cordis nō accusarentur: vt igitur de peccatis cordis possit ad arbitrium offensi recompensare, oportet peccatorem offensas cordis subijcere ipsius Dei offensi iudicio, in persona sui ministri.

¶ Tertiò, ex vsu ecclesiæ. Nam communis animi conceptio Christianorum est, peccata omnia siue occulta, siue manifesta oportere in sacramento pœnitentiæ confiteri. Et ad hoc est determinatio generalis concilij primò Lateranensis sub Innocentio 3. Vbi dicitur, ꝙ omnis vtriusꝗ; sexus confiteatur peccata sua omnia. nullum ergo excipitur peccatū. Et deinde in cōcilio Flor. sub Eug. 4. Vbi dicitur omnia sua peccata, quorum memoriam habet, confiteatur, vbi patet etiam peccatum cordis non excipi.

AD PRIMAM Autem obiectionem in oppositum dicitur, quòd ecclesia potest præcipere & præcipit singulis annis confiteri omnia sua peccata mortalia, etiam si solum peccatum cordis occultissimum haberet: non quia ipsa habeat iudicare de occultis. sed quia ipsius est determinare præcepta Christi ad certum tempus. Hinc enim fit, vt præcipiente Christo confessionē cuiuscunque mortalis peccati post Baptismum, siue peccatum sit solum in corde, siue ad extra prodierit, ecclesia determinans tempus confessionis ad singulos annos, obligat ad confitendum singulis annis omnem, qui pro tunc habet aliquod peccatum mortale, siue occultum, siue non. Nam determinatio ecclesiæ non minuit aut restringit materiam confessionis præceptæ à Christo: sed tempus tantum confessionis determinat, relinquens materiam in suis limitibus.

¶ Ad secundam verò dicitur, quòd responsio ibi data vera est. Et ad primam illius impugnationem dicitur, quòd concursus potestatis ordinis & potestatis iurisdictionis, non tollit aliquid à potestate ordinis: & ideo cum hoc quòd potestas ordinis extendit se ad occulta cordium peccata, stat quòd cum ea concurrat potestas iurisdictionis, quæ secundum se ad huiusmodi occulta non se extendit. Et si perspicacius fueris intuitus, videbis quòd quo ad forum pœnitentialem potestas ordinis concurrit, directè respiciens ipsa peccata: potestas autem iurisdictionis concurrit: directè respiciens personam peccatoris: vt scilicet peccator sit subditus sacerdoti, vt habeat potestas ordinis, in quem exerceat actum suum remissionis vel retentionis peccatorum. Ad secundam verò dicitur, quòd quia omne iudicium homini commissum intelligitur de cognitis, & diuersus est institutus à Deo modus cognoscendi in vtroque iudicio: ideo ex huiusmodi instituta diuersitate modi cognoscendi, prouenit diuersitas ista: scilicet quòd iudicium pœnitentiale extendit se ad omnino occulta peccata, iudicium verò iurisdictionis purè extendit se ad externa tantùm: ideo non est miranda disparitas vtriusque potestatis in homine. Quod enim iudicium omne commissum homini à Christo intelligatur cum cognitione causæ, probatione non eget: quum non sit delegatum purum ministerium, sed commissa sit autoritas iudicandi, remittendo vel retinendo, absoluendo vel ligando. Quòd etiam diuersus modus cognoscendi sit vtrobique à Christo institutus, patet: nam modus cognoscendi in potestate iurisdictionis est cognitio per testes: vt patet Matth. 18. modus autem cognoscendi in iudicio potestatis ordinis, est spontanea confessio secreta, &c. vt vniuersalis ecclesia testatur. Quòd demum ex hac diuersitate modi cognoscendi, proueniat differentia dicta inter materiam & materiam, ex supra dictis clarè patet: quoniam ex hoc, quòd peccatum spontanea rei confessione accusandum, est materia iudicij pœnitentialis, conclusum est sub hac materia comprehendi peccatum cordis, quantumcunque occultissimum & per oppositum, quia solum peccatū testificabile est materia iudicij exterioris: ideo peccata in solo corde manentia exempta remanent à materia ecclesiæ iurisdictionis. Quum ergo obijcitur, vnūquodꝗ; recipi in alio per modum recipientis, admittatur. Et quū infertur, ergo iudicium secundū potestatem ordinis commissum homini, modificatur secundum conditionem hominis, conceditur, formaliter loquēdo: quoniam nullum actum commisit Christus ministro sacramenti pœnitentiæ, qui non exerceatur ab eodem secundum cōditionem hominis: nam & audire peccata, & discernere inter ea, & interrogare circunstantias peccati & peccatoris, & retinere seu remittere, facit humano more, vtendo diuina potestate. Et ideo quum vlterius infertur, ergo non se extendit ad occulta negatur illatio: qm̄ aliūde prouenit, ꝙ iudiciū se extendat, prouenit enī ex modo accusandi quo reus tenetur se accusare, scilicet spontanea confessione, &c. & hoc quia Christus sic instituit. Cognoscere autem & iudicare de occultissimis spontanea confessione accusatis, nō excedit modum conditionis humanæ, vtentis potestate diuina. Vnde ad confirmationem ex simili ratione in potestate iurisdictionis, dupliciter dici potest (vt patet ex dictis) quòd nō est similis ratio de vtriusꝗ; potestatis iudicio. Primò, quia modus cognoscēdi in vtroꝗ; iudicio est ex diuina institutione diuersus. Secundò, quia ipse Dominus expressit diuersimode vtriusque materiā, dum vnius materiam dixit peccata absque limitatione aliqua: alterius verò dixit peccatum in alium, limitando peccatum in alium.

QVAESTIO III.

An oporteat confiteri in speciali singulas species, & numerum certum peccatorum.

CIRCA Materiam rursus cōfessionis quæritur tertiò, vtrum oporteat confiteri in speciali singulas species, & numerum certum peccatorum. Et est ratio dubij: quoniam pars affirmatiua communi autoritate Doctorum firmata videtur. Et ratione comprobatur. Tum quia circunstantia varians speciem peccati mortalis, est necessariò confitēda: ergo à fortiori quælibet species mortalis peccati est exprimenda. Et similiter numerus peccatorum, quum non sit circunstantia peccati, sed multiplicatio eiusdem, necessariò est exprimendus, prout memoriæ occurrit: quum non magis teneatur pœnitens accusare se de decimo, ꝙ de vicesimosecundo peccato vel econuerso. Et confirmatur, quia si non omnes species & omnia singularia oportet exprimere, consequens est quòd aut nulla species nullaꝗ; singularia, aut quasdam species & quædam singularia sic & quasdam ac quædam non, necesse est explicari: & quum non possit affirmari primum, oportet reddere rationem quare quædam sic, & quædam non.

¶ Tū quia pœnitens tenetur explicare omnia quæ oportet, cognosci à cōfessore ad hoc, vt possit suo arbitrio adæquare pœnam culpæ: quoniam confitēdo nihil aliud facit pœnitens quā ꝙ submittit se sacerdoti in persona Christi ad recompensandum secundum illius arbitrium. sed confessor non posset arbitrari de æqualitate recompensationis, nisi cognosceret diuersitatem offensarum, quæ in diuersitate specifica consistit, & numerum peccatorū: quoniam recompensa adæquans centum offensas, non adæquat mille. & sic de alijs ergo.

PRO PARTE Autem negatiua videtur esse vsus maioris fortè partis confessorum, ac pœnitentiū nō curantium de huiusmodi subtili discussione. Et confirmatur ratione: quia huiusmodi discussio est molesta, inutilis atꝗ; melioris boni impeditiua. Et molesta quidem satis patet expertis. Quòd verò sit inutilis, ex eo patet, ꝙ tā cum huiusmodi discussione, ꝙ sine ea pœnitentibus prouidetur eodem modo. Quòd autem sit impeditiua maioris boni, testatur experientia: quoniam & confessores circa huiusmodi discussionem soliciti impediuntur à multorum confitentium audientia, dum fortè totum tempus consumunt circa vnum: & pœnitentes minus deuotè confitentur implicati huiusmodi discussionibus.

CONCLVSIO.

In salutari pœnitentia iudicio confiteri oportet singulas peccatorū species & numerum certum prout expediens ad salutem, & peccatori possibile fuerit omni ad hoc diligentia præmissa.

AD HVIVS Quæstionis euidentiā sciendū est, duplex esse iudiciū: quoddā est, cuius actus est propter seipsum intētus: quoddā verò, cuius actus est ꝓpter aliud. Ad primum iudicium, quia spectat facere iustū absolutè,

pertinet quoque cognoſcere ſingula peccata, vt ſingula poſsit adæquare puniendo. Ad alterum verò iudicium, quia non tendit ad punitionem ſecundùm ſe, ſed in ordine ad alium finem, puta bonum commune: ſicut ſufficit punire prout expedit illi fini, ita ſufficit cognoſcere quantum opus eſt ad illum finem. Inter præſentis autem vitæ tempus & futuræ hoc intereſt, quantum ad iudicium, quòd nullum præſentis vitæ iudicium tendit ad punitionem ſecundũ ſe, ſed vt medicinalem, eo quòd præſentis vitæ tempus non eſt tempus punitionis, ſed in quo pœnæ ſunt medicinę: vel ipſius qui punitur, vel aliorum. Iudicium autem futuræ vitæ eſt id, quod ad punitionem ſecundum ſeipſam tendet: quoniam ad adæquandam pœnam culpæ ordinatur: non ad bonum puniti, nec ad cautelam aliorum, ſed vt reus patiatur quod meretur.

¶ Nec putet aliquis iudicium quod in foro pœnitentiali exercetur, locari debere ſub iudicio primo modo, proptereà quia iudicium hoc eſt magis diuinum, quàm humanum, & confeſſor in tantum perſonam Dei in actu illo tenet, vt neſciat ipſe quod ſcit, vt Deus. Falſa eſt imaginatio iſta. Tum quia iudicium pœnitentiale ad præſentis vitæ tempus ſpectat, ac per hoc non eſt exemptum à communiſsima ratione iudicij præſentis vitæ. Tum quia Saluator noſter hoc atteſtatur, dicens, Ioan. 3. Non enim miſit Deus filium ſuum in mundum, vt iudicet mundũ, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum. Hinc enim apparet, ꝙ Chriſtus nõ venit in primo aduẽtu ad iudicandũ mundum per miniſtros ſuos, hoc eſt ad iudicium ſecundum ſe exercendum, ſed ad ſaluandum, hoc eſt quantum ad pœnitentiæ ſacramentum ſpectat, ad iudiciũ ſalutare per ſuos iudices exercendum: Idem eſt autem iudicium ſalutare et iudicium medicinale, & pœnitentiale iudicium ad primum Domini aduentum ſpectat proculdubiò, ad quem ſpectat ſacramentum pœnitentiæ. Eſt igitur pœnitentiale iudicium non iudicium abſolutè, ſed iudicium ſalutare ſeu medicinale: ac per hoc non tendit ad punitionem ſecundum ſe, ſed in ordine ad ſalutem, non aliorũ, ſed ipſius rei ſolius.

¶ Et quia hoc propriè eſt officium confeſſoris, ideo hinc perſpicere oportet, quanta debet eſſe cognitio peccatorũ: oportet enim tantum manifeſtari peccata, quantum exigit huiuſmodi ſalutare iudicium. Si enim ad hoc ſalutare iudicium exigitur manifeſtatio omnium, & ſingularum ſpecierum, & certi numeri ſingularium, conſequens eſt, quòd oportet pœnitentem hæc explicare iuxta poſsibilitatem ſuam: ſi verò huiuſmodi diſcuſsio non exigitur, conſequens eſt quòd non oporteat pœnitentem hæc explicare. Et ſi hæc negatiua admittitur, conſequens eſt vt declaretur, quæ & quanta diſcutio exigitur ad hoc ſalutare iudicium. Dicamus igitur, quòd iudiciũ huiuſmodi claudit in ſe duo, ſcilicet eſſe iudiciũ & eſſe ſalutare: ita quòd ſecundum eſt finis primi: & propterea ex ſecundo manifeſtãdum eſt primum: tantum enim debet concurrere de eo quod eſt iudicij, quantum expedit vel ſaltem opus eſt ad hoc, vt iudicium ſit ſalutare pœnitenti. Et quia ſalutare pœnitenti iudicium à iudicio abſolutè differt, (vt dictũ eſt,) quantum ad punitionem, in hoc ꝙ in iudicio abſolutè intendit ad punitionem ſecundum ſe, in iudicio verò ſalutari intenditur punitio ſalutaris pœnitenti: conſequens eſt vt differentia quoque ſit quo ad cognitionem. Nam quia punitio ſecundum ſe cõſiſtit in adæquatione pœnæ ad culpam, oportet in iudicio abſolutè cognoſcere exactè culpas omnes & ſingulas: vt æquari illis poſsit pœna. Et quia punitio medicinalis conſiſtit in commenſuratione pœnæ ad pœnitentem & illius ſalutem (ſicut medicina conſiſtit in commenſuratione tam ad infirmũ, quàm ad ſanitatem acquirendam) & commenſurata pœna tam pœnitenti, ꝗ ipſius ſaluti abſq; exacta cognitione omniũ & ſingularũ culparum rectè iudicatur, atq; imponitur (vt patet quantum ad peccatorũ ſpecies de ſuperſtitionis ſeu diuinationis, & ſimilium ſpeciebus) abſq; diſcutione harũ, cõmenſurata tam pœnitenti, ꝗ eius ſaluti punitio atq; prouiſio ſit. Quantũ verò ad peccatorũ numerũ, ex eo ꝙ medicinalis tam punitio, ꝗ prouiſio idẽ habet iudiciũ, ſi certificatus fuerit numerus vicenarius & ſi incertus relictus ſit, an duobus demptis, vel adiunctis: et ſimiliter ſi certificatus fuerit cẽtenarius, an dubiũ inter nonagenariũ & decem ſupra centũ: & ſic de alijs. Hæc enim et ſimilia manifeſtant ꝙ ſalutare iudiciũ non exigit exactã omniũ & ſingularum culparũ cognitionẽ: ſed ex ſua formali ratione exigit omnes & ſingulas mortales culpas cognoſci vſque ad hoc, quòd notum fiat confeſſori, quæ, qualis, quanta, &c. pœna commenſurari debeat huic pœnitenti rectè diſpoſito, & illius ſaluti. Dico autem rectè diſpoſito; quia licet aliquis pœnitens ſit minus deuotè diſpoſitus, ac per hoc commenſurata ſit indiſpoſitio pœnitentia erit fortè oratio dominica ſemel: manifeſtatio tamẽ peccatorum in iudicio ſalutari debet perducere confeſſorẽ ad cognoſcendum, quanta, qualis, &c. pœna deberet ſibi commenſurari, ſi eſſet rectè diſpoſitus: huiuſmodi enim indiſpoſitio pœnitentis: quia eſt per accidens, non variat id quod per ſe exigit ſalutaris iudicij ratio. Notanter quoque dixi, iudicium ſalutare nõ requirere cognitionem exactam omnium & ſingulorum peccatorum mortaliũ, & non dixi quòd requirit imperfectam eorum cognitionem: quoniam nec exigit nec excludit plenam eorum cognitionem. ſub formali nanque ratione iudicij medicinalis poteſt materialiter quandoque contineri exacta notitia peccatorum.

Species quæ peccatorum & quæ genera oportet confeſſorem in ſalutari pœnitentia iudicio cognoſcere.

¶ Et quoniam practica nimis eſt & valde communis notitia de confeſsione, idcirco ad particularia deſcendendo dicimus, quòd ſpecies peccatorum mortalium ſunt in duplici differentia. Nam quædam ſunt, quarum diuerſitas diuerſitatem iudicij ſalutaris inducit: aliter enim iudicãdus eſt pro ſua ſalute blaſphemus, aliter adulter, aliter homicida, &c. & tales ſunt ſpecies peccatorum, quæ in communi habentur notitia: vt adulterium, fornicatio, furtum rapina, cõtumelia, detractio, & c. Quædam verò ſpecies ſunt quæ nullam videntur facere in ſalutari iudicio differentiã vt ſunt ſpecies diuinationis. idem eſt enim iudicium pœnitentiale ſi quis aqua vel terra abuſus fuerit: & ſic de alijs, & huiuſmodi videntur eſſe ſpecies gulæ, & vniuerſaliter omnes latentes: quas fortè vix doctores diſcernunt. Et propterea explicare primas peccatorum ſpecies in confeſsione oportet: ſecundas verò ſufficit explicare in generibus ſubalternis: puta peccaui in necromantia; & ſic de alijs.

¶ Circa numerum verò peccatorum ſciendum eſt, quòd dupliciter accuſandus occurrit. primò ſecundum ſe, ſecundò vt circunſtantia peccatoris. Et ſecundum ꝙ eſt circunſtantia peccatoris, differentiam quodammodo inducit in iudicio ſalutari: & quodammodo non inducit: nam aliter iudicandus eſt & medendus qui ſemel tantum, aut bis offendit, & aliter qui centies offendit. Sed qui toties quoties potuit offendit, eodem modo iudicatur ac medetur ſi millies, & ſi centies millies offendit, nec hoc eget probatione: quoniam experientia teſtatur. Secundum ſe autem numerus peccatorum accuſandus venit, non vt facit differentiam in iudicio abſolutè, ſed vt facit differentiam in iudicio ſalutari: & propterea ſi neſcitur, ſufficit explicare illum craſſa quadam æſtimatione: nam ſalutaris iudicij ratio non variatur ex hoc. Verbi gratia, Commiſit quis furtum multoties: videtur ſibi quòd parum plus aut minus fuerit, quàm vigeſies, non eſt opus ſolicitari, fortè fuerunt viginti duo, fortè 19. ſed ſat eſt, ita confusè numerum explicare vt occurrit. Quocirca numerum peccatorũ tam vt circunſtantiam peccatoris, quàm ſecundum ſe, ſi certus non eſt (nam ad certum numerũ occultandum nulla conducit ratio) vel explicandus eſt ſub quodam veriſimili numero: vel quum conſuetudo peccandi præceſsit, explicato tempore, puta quòd per decennium fuit in hac mala conſuetudine: & frequentia delinquendi, puta quòd quotidie aut ferè: ſeu quouis alio modo multitudine maxima ſeu frequentia manifeſtata aperiendus eſt. Nec oportet in huiuſmodi numeris pœnitentem aut confeſſorem multum ſolicitari: quoniam pateſt ſalutaris iudicij ratio. Et quandoque vtrique nocet ſolicitudo circa hoc: magis enim debet manifeſtari frequentia cum pronitate, quàm indagari veriſimilis certus numerus: puta ter centum, ſeu mille, &c. Vnde ſi meretrix audienda eſt ad pœnitentiam conuerſa, facillimè poteſt quo ad hæc expediri, narrando diſcurſum vitæ ſuæ in annis meretricijs: nec oportet ſolicitari quoties cum coniugatis, quoties cum clericis potuit peccare, ſed ex diſcurſu vitæ ſuæ diſcretè manifeſtato arbitretur & medeatur prudens confeſſor. Hæc ſunt quæ ex parte ſalutaris iudicij exprimenda videntur in confeſſione. Quibus ſi adiunxeris, quòd ex parte pœnitentis tenetur reus ipſe accuſare ſe de omnibus, vt reconciliatio amicitiæ fiat, dicendum eſt, quòd pœnitens debet habere intentionem explicandi omnia mortalia; ac per hoc ſub

quoque

quocunq; modo dicendi debet intendere comprehendere omnia:ita quòd explicare species, vel indiuidua tali, vel tali modo,non exigitur à pœnitente,aut confessore ad occultandum aliquid,sed ad faciliorem modum explicandi omnia.Et sic dicendo euitatur error putantium,quòd sufficit explicare numerũ in communi:puta dicendo quòd pluries furatus sum.hoc enim non sufficere manifestè patet,ex eo,quòd aliter iudicãdus est & medendus qui bis tantùm,& qui centies furatus est.Et vitatur molestia ac solicitudo reducendi incertum numerum ad certum:media siquidem via incedendum est, vt salutaris iudicij ratio habeatur:quod medium est inter purum iudiciũ & certum iudicium.Et vtraque pars quæsiti aliqualiter est vera:& autoritati doctorum & vsui confessorum ac pœnitentium simul defertur.

AD OBIECTIONES Tamen primò allatas,pro quanto contra conclusa militant respondendum est.Et ad autoritatem quidem Doctorum dicitur, ꝙ intelligitur quando certus est numerus peccatorum:ex quo enĩ pœnitens intẽdit omnia dicere,& certus est de numero peccatorum, nulla apparet ratio quare non debeat numerum illum explicare:de incerto autem numero in solis forte verbis ab aliquo doctore discordare credimus. De speciebus verò dicitur, quòd Deo communiter notis speciebus verificatur eorum dictum:alioquin non relinqueretur in ecclesia Dei millesimus quisque confessor, non errans: quum huiusmodi latentes species rarissimis sint manifestæ.

¶ Et per hoc patet solutio sequentis obiectionis & suæ confirmationis:nam non dicimus quædam singularia esse confitenda,& quædam non:nec dicimus quasdam species peccatorum esse manifestandas, & quasdam occultandas:sed dicimus alio modo aperiri quasdam species, scilicet communiter notas: & alio modo aperiri quasdã alias species,scilicet quarum diuersitas est latens: illas in speciali,istas in vna earum,seu aliquo huiusmodi. Et similiter dicimus omnia singularia confitenda:sed non eodem modo,nam certa in numero certo,incerta autẽ non, excessiuæ tamen multitudinis in numero verisimili(etiã si aliqualiter crassa fuerit æstimatio) seu frequentia idem insinuante:incerta autem excessiuæ multitudinis sufficit in confuso significare,vt prudens confessor intelligat. Et ratio diuersitatis est diuersa habitudo ad salutare iudiciũ hinc enim omnia pendent. Et quia non omnes confessores sunt æqualis perspicacitatis ac prudẽtiæ: ideo aliquis applicandi modus sufficit apud aliquem confessorẽ,perpendentem inde totum quantum sufficit ad iudicium salutare,qui alteri non sufficeret.Similis quoq; accidit quãdoq; disparitas ex parte pœnitentium, quibusdam scientibus ante cõfessoris oculos breuissimè & clarè omnia sua peccata, vt ipsimet sciunt proponere: quibusdam autem inuoluentibus,aut laborantibus in singulorum explicatione.

¶ Ad rationem autem magis vrgentem , dicitur quòd, vt iam dictum est,adæquare pœnam culpæ contingit dupliciter,vel simpliciter propter se vel quodammodo in ordine ad aliud. Et quòd primo modo exigit exactam cognitionem cuiusq; tam culpæ quàm pœnæ:quia in æqualitate pœnæ ad culpam consistit : secundo autem modo non exigit exactã cognitionem culpæ & pœnæ: quia non consistit in vtriusq; æqualitate,sed exigit cognitionẽ commensurationis pœnæ ad finem. Et quoniam primo modo non est actus iudicij præsentis vitæ, ideo ad confessorem non spectat actus iste : & quum potentia sit propter actum , non est opus vt confessori sic exactè nota fiant peccata, vt possit pœnam culpæ adæquare simpliciter & absolutè.Sed quia ad confessorem spectant commensurare pœnam pœnitenti in ordine ad suam salutem(quoniam hic est actus iudicij salutaris sibi commissi,) & huiusmodi commensuratio in quadam proportione media inter pœnitentem & illius salutem consistit : sicut medicinam oportet esse proportionatam & sanitati recuperandæ & infirmo (sunt enim medicinales pœnæ præsentis temporis) ideo & vera est doctorum sententia dicentium , quòd confessor debet posse adæquatam pœnitentiam arbitrari, saluatur enim commensurationis adæquatio : licet non interueniat æqualitas inter culpam & pœnam.Et verum est,quòd peccatorum notitia non exacta sufficit ad adæquatam pœnitentiam arbitrandam à confessore.

QVAESTIO IIII.

An peccata semel ritè confessa,subsequuta absolutione & satisfactione,possint iterum fructuosè confiteri,&c.

VAERITVR Quartò adhuc circa materiã confessionis,an peccata semel ritè confessa, subsecuta absolutione & satisfactione,possint iterum fructuosè confiteri , &c. Videtur enim quod non.

¶ Primò,quia nulla forma sacramẽti est iterabilis super eadem numero materia: peccata autem sunt materia in hoc sacramento:ergo.

¶ Secundò,quia oportet saluari veritatem efficacem in formis sacramentorum,quæ in hoc casu non saluaretur: falsum nanque diceret sacerdos,dicendo,Absoluo te à peccatis tuis,&c. quoniam non absoluitur nisi ligatus: hic autem præsupponitur absolutus.

¶ Tertiò,quia hoc sacramentum quum ministretur per modum iudicij,exigit cognitionem vinculi:quæ in proposito non haberetur,si confitens denuò,peccata alias cõfessa solummodo exprimeret : lateret enim confessorem istum esse aliàs ab his absolutũ:ac per hoc lateret ipsum, pœnitentem hunc vinculis horum peccatorum astringi vel non astringi:quòd est inconueniens.

¶ Quartò , quia si replicatio confessionis eorũdem esset fructuosa,sequeretur quòd aliquis eidem confessori replicando solummodo in communi confessionem,puta dico meam culpam de his,quæ aliàs dixi, &c. fructum sacramenti perciperet:& sic in vno die centies replicando, centies fructum sacramenti perciperet:quod est ponere sacramenta in ridiculum.

¶ Quintò quia iudicium semel latum sine errore à confessore,Deus sic ratificat, quòd est irreuocabile.Ergo rationabile est,inquit, Sco. quòd etiam si ratificet quod sit irreiterabile,quo ad fructum.

¶ Et confirmatur ex his,quæ videmus in foro litigioso: nam sententia diffinitiua absolutoria accusati innocẽtis, non replicatur:nec si replicaretur,absolueret:quia non est amplius obligatus,vt absolui possit.

CONCLVSIO.

Non tantum licet peccata semel confessa pluries confiteri , sed ex vi sacramenti,si ritè confiteatur peccator,maximã assequitur vtilitatem quo ad pœnæ remissionem, & gratiæ augmentum.

IN OPPOSITVM Videtur esse cõmunis opinio. Ad euidẽtiã huius sciendũ est cõtineri hic duo quæsita,scilicet an iterare eorundẽ confessionẽ sit licitũ,& an sit fructuosum.Et est sermo de confessione nõ mixta,quæ scilicet continet quædam peccata alias cõfessa,& quædã nũq; confessa:sed de cõfessione cõtinente solũmodo aliàs confessa. Et similiter est sermo de fructu ex parte sacramẽti seu clauiũ,& nõ de fructu ex parte pœnitentis,scilicet erubescentia & ampliori satisfactione & huiusmodi. Nullus enim dubitat huiusmodi erubescentiam ac satisfactionem esse fructuosam:& similiter nullus dubitat confessionem istam esse licitam et fructuosam, saltem ea ratione,quia vtile per inutile adiunctum non vitiatur.

¶ De primo igitur quæsito non memini legisse me aliquem tenentẽ esse illicitum iterare eorũdem puram cõfessionẽ. Et quæ circa hoc ingerere possent ambiguitatẽ,in primis argumentis tangũtur,ex quorũ solutione manifestum erit,licitũ esse eadem peccata pluries cõfiteri purè.

¶ Et quia ratio,ꝗ̃ in secũdo quæsito adducemus,hoc idẽ cõcludit,ideo trãsco ad secundũ quæsitũ . In quo inuenio Sco.in 4.sen.di.18.respõdẽdo ad primũ, tenere, partẽ negatiuã esse probabiliorem:ita ꝙ sentit iteratã confessionẽ non esse fructuosam ex parte clauiũ,hoc est nec remittere culpã,(quæ iam dimissa supponitur) nec remittere partẽ aliquã pœnæ.Mouetur aũt ex argumẽto quinto loco allato cũ sua cõfirmatione. Sed reuera non solũ minus probabilis,sed falsa est eius opinio.Quod sic patet: Quicũq; suscipit quodcũq; ecclesiæ sacramẽtũ ritè ac dignè,concurrẽtibus omnibus requisitis ad sacramẽtũ(puta forma, materia,partibus omnibus,ministerio idoneo, &c.) non solũ licitè recipit sacramentũ,sed etiã recipit fructũ sacramẽti:sed in casu proposito pœnitens ritè ac dignè suscipit sacramentũ,&c.ergo est illi fructuosum sacramẽtũ:ꝙ est intentũ.Maior est per se nota:positis enĩ omnibus tam ex parte agẽtis,ꝗ̃ ipsius sacramenti,ꝗ̃ suscipiẽtis,non est intelligibile,regulariter loquẽdo,non esse fructuosum sacramentũ.Et patet inductiuè in singulis sacramẽtis. Minor aũt facilè patet discurrẽti per singula requisita ad sacra-

mentum pœnitentiæ, tam ex parte ministri, quàm suscipientis, quàm ipsius sacramenti. Vnde dicendum est, quòd fructus iteratæ confessionis præsupposito, fructu primæ, est augmĕtum gratiæ & remissio aliquantæ pœnæ: si tota, prius non est remissa. Similem enim fructum habet prima confessio, ad quam heri contritus hodie accessit: augmentauit enim gratiam, & remisit aliquantam partem temporalis pœnæ, si pœnitens adhuc debitor illius erat.

AD PRIMAM Ergo argumenta, quæ contra primàm militant quæsitum, respondendo dicitur, quòd materia sacramenti pœnitentiæ existente duplici, scilicet remota, & propinqua (nam remota est peccatum propinqua verò est ipse actus pœnitentis, scilicet confessio) non inconuenit super eadem materia remota, diuersa tamen existente materia propinqua, iterari formam sacramenti. Et propterea quia confessio non est eadem, licet sit eorundem peccatorum, potest licitè replicari forma, imò rectè loquendo, sicut materia propinqua est alia numero, & non est replicatio eiusdem: ita forma est alia numero, & non est replicatio eiusdem.

¶ Ad secundum dicitur, quòd hoc argumentum petit difficultatem communem huic quæsito, & alteri quæsito, quid scilicet soluit quando totaliter contritus & solutus à culpa & pœna accedit prima confessione ad sacramentum pœnitentiæ, eadem est enim vtrobique difficultas. Et eadem responsione satisfit vtrique, dicendo, quòd quia sacramentum est exterius sensibile signum, secundū ea, quæ exterius geruntur ab ecclesia iudicatur & ministratur, ac per hoc quia pœnitens proponit peccata sua, vt expiabilia, ac vt ea, quibus se ipsum alligauit: ideo ecclesiæ minister absoluat, id est sacramentum absolutionis impendit licitè profitenti alligationem. Et quia in sacramento efficitur intus quod significatur extra, ideo intus communiter fit absolutio peccati, saltem quo ad aliquam partem pœnæ. Et licet hoc sufficere videatur, quia ad id quod communiter inuenitur, leges respiciunt: subiungendum tamen est stringentibus casum ad immunes etiam a pœna, quòd ipsa gratia augmentata, quæ per sacramentalem absolutionem confertur, habet rationem magis absolutorij. Quia enim sacramentum pœnitentiæ ex propria ratione habet quòd sit medicinale, & curatiuum infirmitatis peccati actualis: & peccati, actualis infirmitas consistit non solùm in culpa & vocata pœna siue æterna, siue temporali, sed in multis alijs malis (vt clarè patet in augmento vulnerum originalium) ideo absolutio sacramentalis non solùm extendit se ad culpam & pœnam, sed ad alia ex peccato actuali incussa mala. Ita quòd gratia per sacramentalem absolutionem significata & collata, quatenus est sacramentalis huius sacramenti, eoipso quòd extenditur ad amplius sanandum à morbo peccati actualis, habet rationem magis absolutorij à peccato: sicut gratia baptismalis, si baptizaretur quis plenè prius consequutus baptismalem gratiam ex baptismo flaminis, esset magis ablutiua à peccato, dum à peccati reliquijs magis mundaret. Cuilibet siquidem Christiano sicut conuenit orare, Amplius laua me Domine ab iniquitate mea: ita conuenit orare, Amplius, sana Domine: & amplius, Absolue Domine, &c. Nec putes nouam me introducere de effectu sacramenti pœnitentiæ doctrinam. Vide superius diuum Tho. in articul. 1. quæstio. 65. dicentem, Extrema vnctio ordinatur contra reliquias peccatorum, quæ scilicet non sunt sufficienter per pœnitentiam sublatæ aut ex negligentia aut ex ignorantia. Et percipe ex his sacramentum pœnitentiæ ad tollendas etiā reliquias peccatorum se extendere, si ignorantia aut negligentia ex parte nostra non impediat sufficientem illarum ablationem.

¶ Ad tertium dicitur, ꝙ quia confessio fit de actibus peccatorum, & non de esse sub peccato, (debemus enim confiteri, quòd fecimus tale & tale peccatum: an autem adhuc detineamur illius peccati vinculo, vel sub peccato non simus, sub confessione non cadit) ideo satis est confessori cognoscere pœnitentem confitentem se perpetrasse tale peccatum, & paratum ad pœnitentiam, &c. sufficit enim quòd subijciat se iudicio, accusando seipsum, &c. Et confirmatur: quia pœnitentiam egisse de talibus peccatis, pertinet ad circunstantias alleuiantes sententiam iudicis, quas constat non esse opus confiteri.

¶ Ad quartum dicitur, quòd quia præcipuus sacramĕti effectus est gratia prima vel eius augmentum: ideo frequentia sacramenti illis solis cōuenit, qui seipsos paratos reddunt ad gratiæ augmentum. Et propterea non sequitur quòd fructus sacramentorum exponat ea ridiculo: non sunt enim frequentanda quantūcunq; fructuosa sint, nisi a dispositis ad præcipuum eorum effectum. communiter autem huiusmodi dispositio nō tam frequenter inuenitur in hominibus, vt totiens expediat confiteri.

¶ Ad quintum dicitur, quòd sequela nihil valet: quoniā irreuocabilitas sententiæ pertinet ad firmitatem iudicis & iudicij, infructuositas autē supposita iterabilitate præ se fert aut infirmitatem, aut minorem largitatem iudicis vel iudicij, iudicis quidem, si non vult, aut non potest virtutem dare similem iterato iudicio. iudicij autem si iudicium ipsum secundum se non est virtuosum, quale est humanum iudicium in foro litigioso. Et per hoc patet responsio ad confirmationem. Notanter autem dixi, supposita iterabilitate: quoniam ex hoc ipso quòd Deus iterabile instituit sacramentum pœnitentiæ super eisdem peccatis, consequens est vt fructuosum replicet, Secus autē est in nō iterabilibus sacramĕtis: huiusmodi enim eoipso quòd sunt non iterabilia, vana sunt si iterantur.

QVAESTIO V.

An confessio informis sit iteranda.

CIRCA Qualitatem confessionis queritur an confessio informis sit iteranda. Videtur enim quòd sic. Primò, quia instrumentum oportet moueri à principali agĕte, alioquin instrumenti ratio non saluatur: ergo iudicium pœnitentiale oportet à ministro exerceri, prout mouetur à Deo: sed confessione existente informi non exercĕtur iudicium pœnitentiale secundum motionem diuinā: ergo oportet denuò confiteri vt exerceatur pœnitentiale iudicium vt instrumentum motum à Deo, principaliter absoluente.

¶ Secundò, Cōfessione existente informi, deest vna pars sacramenti, quæ est contritio: ergo sacramentum non valet: sed est iterandum: vt patet in alijs sacramentis quando deficit aliqua pars.

¶ Tertiò, quia confessione existente informi, necesse est peccatum aliquod mortale subtrahi à materia absolutionis, ac per hoc necesse est confessionem non esse integram & consequenter esse reiterandam. Assumptum probatur, tum quia communiter cōfessio informis accidit propter aliquid non explicatum in confessione. Tum quia peccatum illud, quòd dum absolutio fit à pœnitente committitur, irreuerenter suscipiendo sacramentum, non est materia absolutionis: quoniam nō potest simul pœnitens peccare & absolui ab illo peccato.

¶ Quartò, quia fructus sacramenti pœnitentiæ est remissio peccati ex cōiunctione passionis Christi per sacramĕtum ad pœnitentem: sed confessione existente informi nō fit huiusmodi coniunctio, nec habetur hic fructus: ergo vanum fuit huiusmodi sacramentum, & consequĕter iterandum est.

IN OPPOSITVM Est autoritas diui Tho. in quarto sen. distinct. 17.

CONCLVSIO.

Informis illorum confessio, & si illis diuina non absit gratia, sic fecerunt quod in se est, non est infructuosa, sed valida.

¶ Circa hanc difficultatĕ, (quæ propter diuersas opiniones adhuc sub iudice videtur esse,) sciendū est, ꝙ vitandi sunt duo extremi errores. Alter est, ꝙ omnis cōfessio informis est valida, ita vt nō sit iterāda: clarĕ siquidĕ patet cōfessionem illius, qui propter verecundiā peccatū aliquod mortale tacuit, esse informem & reiterandā. Alter est, ꝙ nulla confessio informis est valida, ita ꝙ non sit iteranda. Nā clarĕ constat nescire nos an aliqua nostra cōfessio fuerit formata, quia nescimus nos esse in gratia, & cum hoc dubio non curare nos amplius de memoria peccatorū, vt denuo cōfitendorū: quū tamen oporteat nos esse solicitos ad pluries confitendū, vt quandoq; fieret confessio formata: & sic nunq̄ finis imponĕdus esset cōfessioni, vt tutior pars eligeretur: quod cōstat vniuersalis ecclesiæ aures offendere. Ex vtroque autem errore perspiciendum est, quòd non ad ipsam informitatem, sed ad informitatis causam resoluere oportet validitatem vel nō validitatĕ informis confessionis: ex eo enī, ꝙ aliqua informis cōfessio est valida, & aliqua nō est valida, non ex ipsa infor-

mitate

mitate, sed aliũde, puta ipsius informitatis causa ꝓuenire debet, quòd aliqua sit valida, & aliqua non. Et quoniam causa hæc se tenet ex parte pœnitentis, cuius duo sunt actus vsq; ad absolutionem, scilicet contritio & cõfessio: ideo hinc scrutandum est quid veri appareat. Ex parte igitur confessionis certum est confessionem ex proposito non integram propter verecundiam, aut aliquid huiusmodi, esse inualidam ac reiterandam: & in hoc nulla est quæstio. ¶ Ex defectu autem contritionis tota oritur difficultas, quæ, vt clarius elucescat, distinguendus est cõtritionis defectus: habet enim multos gradus. Minimus autem contritionis defectus est ipsa absentia charitatis: qui enim sunt ita attriti, ꝙ dolẽt de præteritis omnibus, vt de summo odibili, & proponunt vitare mortale peccatum vt summum vitabile, si confessionem subeunt informem, non tenentur iterare confessionem, sed est eorũ confessio valida. Nec alia hoc eget probatione, quàm superius adducta ex vniuersalis ecclesiæ testimonio: omnes enim sapientes & timorati viri sic dispositis mandãt imponendum esse confessioni finem. In inferiori autẽ gradu in cõtritionis, sunt sic attriti, vt doleant quidem de omnibus præteritis: non tamen ascẽdunt vsque ad hoc, vt doleant de eis tanquã summo odibili: & similiter præponunt cauere de futuro non tamen tanquam à summo vitabili. Et hoc bifariam contingit. Primò sine discutione talis defectus: quia scilicet non discutit pœnitens dolorem suum de commisso mortali, an sit tanquam de summo vitabili, & similiter propositum suum vitandi mortale, an intendat vitare tanquam summum vitabile: sed occurrit tantùm eis dolere de peccato & cauere de futuro, (sicut si offendisset vnũ hominem & doleret de offensa præterita, & intenderet amplius illum non offendere: in eorum tamen animo non ita dominatur affectus tam vitandi offensam in futuro, quàm detestandi commissam in peccato, vt pro summis malis hęc habeant. De horum numero vtinam non maxima pars Christianorum pœnitentium sit, quos non sicut primos puto virtute clauium de attritis regulariter fieri contritos: sed in sua attritione absolui & communicare. Cuius signum est, quòd charitas sicut positiuè præfert Deum omni amabili, ita facit apud habentem ipsam offensam Dei odibiliorem omni odibili, & magis vitandam omni alio vitabili, operatur enim hæc magna amor Dei si est: & si hæc non operatur, non est charitas Dei. De istorum confessione intelligo doctrinam diui Tho. quòd confessio informis per defectum contritionis est valida, ita vt non sit iteranda: & erit eis fructuosa quando ascendent ad cor altum, vt habeant peccatum pro summo odibili & summo vitabili, & confitebuntur fictionem suãm hanc, qua vt contriti sacramentum susceperunt: quum in veritate contriti nõ essent. Quare autem huiusmodi confessio sit valida, inferius declarabitur. Si verò huiusmodi attriti animaduerterint, se non esse contritos, simile est de eorum confessione iudicium & de confessione illorum qui sunt in tertio gradu: de quibus modò subiungimus, quòd in infimo loco attritorum sunt, qui ambas contritionis partes, aut parum attingũt, aut saltem altera carent. Ad contritionem enim quum duo spectent dolor de peccato, & propositũ cauendi de cætero, infimi proculdubio sunt, qui de præteritis quidem aliqualiter dolẽt, & de futuro velleitatem habent cauendi. Inter quos est etiam latitudo, non solùm secundum gradus doloris & velleitatis, sed etiam secũdũ differentiam percipientis, vel non percipientis statũ proprium: & similiter secundùm differentiam explicantis, vel non explicantis in confessione plenæ seipsum. Nam qui huiusmodi statum suum non percipit, ac per hoc nõ explicat confitendo, integrè quidem confitetur quantum est ex intentione: qui autem percipit & confitetur, etiam integrè ex intentione confitetur: qui verò percipit & non confitetur, quia non occurrit sibi hoc quasi peccatum cõfitendum, adhuc integrè ex intentione cõfitetur, secus autem si nollet hoc confiteri: tunc enim ex proposito dimidiaretur confessio. Et similes distinctiones fieri possunt de attritis in secũdo gradu positis. Quocirca de omnibus dicitur, quòd quum ex proposito tacetur peccatũ sacrilegij ex tali statu pœnitentis consurgens, confessio non est valida, sed iteranda: deëst siquidem confessioni non sola contritio sed integritas ex proposito. Quando verò cõfessio ex proposito est integra, omnium confessio videtur valida: ita quòd non est necessariò iteranda, Quamuis differentia sit inter eos, quo ad vitandum sacrilegij peccatum: qm̃ percipientes statũ suum malum, & confitentes eundem, putantésque se non sacrilegio, sed bono operam dare, rogando confessorem, vt eos absoluat, excusantur, si bona fide cum sacerdote docto id tractent, à sacrilegij peccato. Nec obstat, si dicatur, quòd ista est ignorantia iuris diuini: quoniã in huiusmodi, quæ sunt iuris diuini positiui, excusantur indocti, quando à doctoribus iudicibus sic erudiuntur: statuit enim Deus leges suas ad infimos per medios peruenire. Vnde & Apostolus, mulierem à viro suo interrogari iubet, si quid voluerit scire. Illos autem, qui non explicant, confitendo, huiusmodi malum statum suum, nescio excusare à nouo sacrilegij peccato: deberent enim saltem sacerdotis arbitrio iudicandos offerre seipsos in his, quæ communiter pœnitentes nosse & confiteri consueuerũt: communissimum autem est pœnitentibus omnibus confiteri voluntatem suam de non cauendo decætero hoc enim etiam mulierculæ & sciunt & seruant.

¶ Communis autem ratio quare attritorum omnium integra quidem, sed informis confessio est valida, ita quòd non est iteranda, assignatur à diuo Thom. quia sacramentum pœnitentiæ verum inuenitur & fructuosum non tunc, sed quando aderit contritio. Et quidem quòd verum inueniatur sacramentum, non solùm secundum illorum opinionem, qui negant contritionem esse partem sacramenti pœnitentiæ, apparet, quia nihil deest huic sacramento nisi contritio: sed etiam tenendo contritionem esse partem sacramenti pœnitentiæ, manifestatur ex eo quòd contritio non secundùm se, sed relata ad confessionem, (hoc est vt est spontanea voluntas recompensandi ad arbitrium sacerdotis) pars sacramenti est posita superius à diuo Thom. Hæc autem in proposita confessione inuenitur, dum quilibet sponte eligit submittere se iudicandum sacerdoti, &c. Quia concurrunt igitur ad sacramentum huiusmodi, omnes partes eius, quæ se tenent loco materiæ, & forma minister debitus, consequens est vt sit verum ecclesiasticum sacramentum. Quòd autem existente vero sacramento, informitas non pariat reiterationem, sed fructum futuro tempore à diuo Thom. probatur: quia sic est in alijs sacramentis, & verè sic est de baptismo, Confirmatione, Ordine, &c. Nec obstat, dicere quòd hoc verificatur in istis sacramentis, quia non sunt iterabilia, aut quia imprimunt characterem: vtrunque enim per accidens se habet ad fructum pro futuro tempore. Ex quo inferri potest, quòd non oportet iterari, etiam si esset iterabile: ex eo nanque quòd sacramentum est propter fructum eius: & fructus eius potest in futurum haberi sine ipsius iteratione, optimè sequitur, quòd non oportet sacramentum ipsum iterari. Amplius extrema vnctio est sacramentum iterabile: & tamen, si incontritus suscipit quis extremam vnctionem, & post horam conteratur, non reiterabitur extrema vnctio, nec carebit infirmus moriens illius fructu. quoniam si careret illius fructu, petenti infirmo iterari extremam vnctionem, ob suam incontritionem ecclesia non negaret: quam tamen negat, dum super eundem morbum, &c. ordinat non repetendam. Ex hoc ergo, quòd informiter suscipiens sacramenta, siue iterabilia, siue non, ex ipsa informitate licet perdat fructum pro tunc, imò quandoque addat nouum peccatum mortale pro tunc, non tamen perdit fructum sacramenti, pro quanto erit contritus, habetur non oportere iterari sacramentum. Nec oportet aliam huius rationem quærere, quàm ipsam sacramenti vim ritúmq; ecclesiæ. Augustinus enim primus hoc docuisse videtur de Baptismi fructu: diuus Thomas ad alia sacramenta hoc extendit ecclesiæ ritus hoc videtur semper seruasse: fructu quoque extremæ vnctionis attestante. Et propterea concludendum videtur hoc loco, non plus sapere quàm oportet.

A D P R I M V M In oppositum dicitur, ꝙ sacerdote præsumente soluere in pœnitentẽ, sacramentale iudiciũ exercetur, vt Rei instrumentũ quodãmodo non, & quodammodo sic. Nam quo ad modum exercendi nõ procedit à Deo: qm̃ sacrilegè exercetur: quo ad substantiã verò sacramẽti, à Deo procedit simpliciter & absolutè. Et q̃a sacramẽtũ secũdũ se est fructuosum, ideo à Deo procedit vt sacramentũ fructuosum sortiturũ effectũ, qñ susci

piens est dispositus. Et licet tempus dispositionis ex parte recipientis arctetur ad tunc: tamen ex diuina largitate extensum intelligimus ad tunc, vel postea, quando erit dispositus: vt in baptismo contingit. ideo non oportet sacramentum repetere, vt Deo actore exerceatur.

❡ Ad secundum dicitur, quòd in cõtritione duo sunt: scilicet velle recompensare, & charitas informans illud velle. Et respectu quidem sacramenti pœnitentiæ absolutè, sufficit contritio quo ad primũ, respectu autem eiusdem fructuosi in ipsius præsentia, concurrit contritio etiam quo ad secundùm: & hoc solùm deest in proposito. Vnde nulla pars sacramenti vt necessaria est ad sacramentum, deficit: quamuis deficiat vt necessaria ad sacramenti effectum nunc.

❡ Ad tertium dicitur, quòd quia actus morales ex per se obiecto iudicantur, ille solus dimidiat confessionem, qui ex intentione integritatem violat: & propterea quum in proposito supponatur, confessionem esse ex intẽtione integram, licet materialiter non sit integra, non sequitur, cõfessionem esse iterandam. Aduerte tamen hic, quòd sicut in alijs vitijs tam enormiter contingit errare materialiter, vt actus redeat ad naturam formalem sui generis, (vt patet in detractione, contumelia, & huiusmodi: contingit enim tam grauiter absq; intentione detrahendi detrahere famæ proximi, vt ipsa magna læsio incursa minus ęstimata, detrahendi actum in detractionis naturam reducat) ita potest contingere quòd ex nulla aut tam crassa & supina conscientiæ discutione, aliquorum peccatorum mortalium confessio omittitur, vt materialis violatio integritatis in formalem reducatur, tãquam dimidiationis incursus ille, qui pro nihilo æstimatus est, intentus fuerit. Vnde tales ad reiterandam confessionem inducendi sunt. In quorum numero videntur esse illi, qui cum sola velleitate abstinendi à peccato cõfitentur & absoluuntur, tacẽtes huiusmodi peccatũ & impedimentum, quòd etiam mulierculæ nouerunt, & consueuerunt explicare.

❡ Ad quartum dicitur proportionaliter sicut ad primũ quòd licet sacrilegè, sacramentum tamen coniunctionis fructuosæ secundum se passionis Christi ad pœnitentem exercetur: cuius fructus etsi non tunc, quãdo tamen erit dispositus pœnitens, percipietur. Vnde non fuit sacramentum vanum, quòd Deus adeò acceptat, vt non exacta repetitione sacramentalem gratiam conferat, quamprimũ pœnitens fuerit dispositus, quam per sacramentum præsens erat daturus, si tunc pœnitens fuisset dispositus.

TRACTATVS SExtus, *De satisfactione pœnitentiali in Duas quæstiones diuisus.*

1 & Num pœnitentialis satisfactio de aliàs debito fieri possit.
2 Num pro contrito & confesso peccato imposita satisfactio si exoluatur in peccato mortali sit iteranda.

QVAESTIO. I.

An satisfactio pœnitentialis possit esse de aliàs debito.

CIRCA Satisfactionem pœnitentialem quæritur primò, an possit esse de aliàs debito. Et videtur quòd non. Primò ex ipsa ratione satisfactionis. nam satisfacere est facere æquale debito: nõ fieret aũt ęqualitas, si aliàs id, q̄ fit, esset debitum. minus enim fieret q̃ deberetur. Et confirmatur hoc ex simili in reliquis satisfactionibus.

❡ Secundò, quia ritus ecclesiæ hoc habet vt pœnitentias iniungat non de ieiunijs & orationibus, quæ sunt in præcepto.

❡ Tertiò, quia secundum Ansel. in lib. Cur Deus homo, per illa fit satisfactio, quæ non possent ab homine exigi nisi peccasset: sed pręcepta possent ab homine exigi, etiam si non peccasset: ergo de præceptis non potest fieri satisfactio pœnitentialis.

CONCLVSIO.

Potest homo pro peccatis suis satisfacere ex operibus aliàs Deo debitis vel ex præcepto diuini iuris, vel positiui.

IN OPPOSITVM est, quòd in casu quo martyrium est in præcepto, satisfactio per illud fit: non derogat ergo satisfactioni pœnitentiali esse aliàs debitum.

❡ Ad huius euidentiam sciendum est, plures tenuisse doctores partem negatiuam quæstionis propter argumenta inducta. Et quoniam pars affirmatiua mihi videtur vera, ideo eius veritas monstranda est, assumendo pro fundamento, quòd vnum & idem opus à diuersis directum seu assumptum principijs, multiplicis est efficaciæ in his, quæ sunt iustitiæ mixtæ, qualis est inter hominem & Deum. Sub qua constat comprehendi satisfactionem pœnitentialem: quoniam nulla nostra satisfactio est sufficiens secundum æquiualentiam exactam à pura iustitia, sed secũdum diuinam acceptationem. Probatur ergo primò intentum sic: Eadem pœna si à minori charitate procedit, est minus satisfactoria, & à maiore charitate procedens est magis satisfactoria: ergo pœna aliàs debita, si procedat à maiore charitate, vel à virtute clauium, erit plus satisfactoria, quàm ipsa secundum se, vt erat aliàs debita: ergo pœna aliàs debita potest assumi in satisfactionem pœnitentialem assumptum est notum & approbatum de excellentia satisfactionis in passione Christi propter excellentissimam illius charitatẽ, à qua procedebat. Consequentia autem est per se euidens, & tantò euidentior, quantò in satisfactione pœnitentiali plus pensatur quantitas ex diuina acceptatione, quàm secundum substãtiam operis seu pœnæ, quam pura iustitia consideraret.

❡ Præterea vnũ & idem opus cũ hoc q̄ est alias debitũ Deo, est meritorium de condigno æternæ vitæ: ergo potest esse etiam satisfactorium pœnæ pro peccatis debitæ. Assumptum patet: quia honorando parentes (quod est opus præceptum) mereor si ex charitate illos honoro, vita æterna condignor. Consequentia probatur, ex eo quòd ratio aliàs debiti non minus officit ad constituendum ius futuræ mercedis, quàm ad constituendum ius recompensandi peccatum debitum: opus siquidem alias debitum, si potest cum hoc efficere, vt exigente iustitia merces sibi debeatur, tam excellens qualis est æterna fœlicitas, multò magis sufficiens est, vt constituat ius soluti pretij debiti tam minimi, quale est temporalis pœna. Et confirmatur: quia tribus existentibus virtutibus, scilicet charitate, gratificatione, & pœnitentia, & actus aliàs debitus potest ex charitate efficaciã meritoriã, ex gratificatione efficaciã gratiarũ actionis sortiri: cur non assumptus à pœnitentia vim satisfactoriã sortietur? nunquid diuina acceptatio tã larga in merito & gratificatione, manca est in satisfactione? an fortè plus iustitiæ locum habet in amico circa solutionem pœnæ, quàm circa gratiarum actionem aut meritum?

❡ Præterea, ad particularia descendendo, & discurrendo per consilia, quando sunt in præcepto, idem apparet: in casu enim quo tenetur quòd eleemosynam facere, cur non potest pœnitens ordinare illam pro satisfactione pœnitentiali? & similiter in casu quo præbere alteram maxillam, vel angariari, vel esurire, aut sitire, penuriam pati, aut huiusmodi aliquid, esset in præcepto, quis sapiẽs prohibeat pœnitentem offerre hæc duo in satisfactionem, aut neget solui per hæc pœnam debitam pro peccatis? an fortè huiusmodi opera debita ex præcepto, possunt ab ipso quidẽ pœnitente assumi in satisfactionem pœnitentialem, sed per confessoris ministerium non possunt hæc in pœnitentiam dari. Hoc enim ecclesiæ clauibus est derogare, maiorémque virtutem humanæ intentioni, quàm Christi clauibus tribuere: tanquam humana intentio, quædam possit pro satisfactione assumere, ad quæ claues non se extendunt: quod à fidelium æstimatione longè sit. In cuius signum laudabilis multorum confessorum consuetudo antiqua, absoluendo pœnitentem dicit, Quicquid boni feceris, & facere intendis, & mala quæ sustines, & sustinebis, sint tibi in remissionem peccatorum, &c. & non dicit, Quicquid supererogationis boni feceris, aut mali, sustinebis.

AD PRIMVM Ergo in oppositum dicitur, q̄ aliud est loqui de satisfactione infra limites puræ iustitiæ, & aliud est loqui de satisfactione sapiẽte magis naturam amicitiæ quàm iustitię: argumentum enim procedit de satisfactione infra limites iustitiæ conclusa, de qua non est hic sermo. Vnde & pœnitentia posita est à diuo Tho. differens à iustitia vindicatiua: quia illa tantus attendit, hæc autem voluntatem offensi & offendentis, quòd amicitiæ magis est, quàm iustitiæ.

❡ Ad secũdum dicitur, quia ecclesiasticus minister homo est,

est,(qui nō intuetur cor,quem latet pœnitentis charitas,) ideò prouidè ad tutiorem partem iudicium suum declinat:& id quod est amicitiæ præteriens,ad id quod est iustitiæ se conuertit. Et quoniam ex parte iustitiæ satisfactio habet, quòd sit de non aliàs debito, ideo confessores non imponunt ieiunia alias debita,sed,opera ad quę aliàs pœnitens non tenetur: cum quo stat, quòd si opera, ad quæ aliàs pœnitens tenetur, imponeret in satisfactionem peccatorum, prodesset saltem virtute clauium pœnitenti satisfactio huiusmodi ex charitate adimpleta.

¶ Ad tertium dicitur, quòd autoritas non videtur adduci ad propositum, quoniam ex illa nihil aliud habetur, nisi quòd satisfactio fit per pœnalia: hæc enim sunt, quæ si homo non posset, ab eo non exigerentur. De hoc enim nulla est quæstio:sed an huiusmodi pœnalia sint satisfactoria,si sint aliàs debita,de quo nihil dicit autoritas allegata. Veruntamen scito, quòd opus hoc,quod est honorare parentes(quòd etiam si homo non peccasset,prę ceptum fuisset)si in præsenti statu exercendum cum pœnalitate aliqua occurrat, illud vnum opus præceptum, quatenus est pietatis esset meritorium, vt est à charitate, & gratiarum actio Deo, vt est à super excellenti gratitudine vocatur religio, & esset satisfactorium,quatenus esset à pœnitentia: & simile est in alijs.Vnde habes,quòd etiam per ea quæ si homo non peccasset, essent exacta, alio tamen modo post peccatum exercita satisfactio fit.

QVAESTIO II.

An pro contrito & confesso peccato imposita satisfactio,si exoluatur, in peccato mortali sit iteranda.

SECVNDO Circa satisfactionem pœnitentialem quæritur, an pro contrito & confesso peccato imposita satisfactio,si exoluatur in peccato mortali,sit iteranda.Videtur enim quòd non.

¶ Primò ex ipsa ratione iustitiæ.Ex quo enim secundùm plenam iustitiam punitiuam semel imposita est pœna temporalis pro peccato, de quo verè pœnituit, nunquam pro illo debebitur, nisi pœna temporalis: & illa soluta nulla. Et confirmatur hoc in actibus humanis. Si enim alicui culpæ præcisè correspondeat secundùm legem abscisio manus, non debet secundū iustitiam manu abscissa exigi maior punitio: ergo à simili si quis remanet debitor præcisè temporalis pœnæ (puta quatuor dierum)non debet secundum diuinam iustitiam illa soluta plus exigi.

¶ Præterea, Si huiusmodi satisfactio extra charitatem dicatur non sufficere, sententia nimis dura & occasio peccandi videtur:quoniam pœnitens quum hoc audierit, post lapsum in peccatum mortale non prosequetur executionem pœnitentiæ, vtpote inutiliter: & sic incidet in nouum peccatum mortale, transgrediendo præceptum ecclesiæ & vicarij Dei in illo actu.Et hinc formatur,inquit,Sco. talis ratio. Si post lapsum non exequatur quis satisfactionem pristinam sibi impositā peccat mortaliter: ergo si exequatur, bene facit: quia actum obedientiæ facit: sed non facit actum obedientiæ nisi inquātum illud est sibi impositum, tanquam pars satisfactionis:ergo,&c.

¶ Præterea,Sequitur aliud inconueniens, scilicet quòd huiusmodi peccator si damnaretur, æternaliter punietur pro peccatis semel dimissis: ac per hoc dimissa peccata redirent simpliciter; quia redirent quo ad pœnam æternam. Et vlterius sequitur, quòd ita æternaliter punitur quis pro peccatis dimissis,sicut pro non dimissis.

CONCLVSIO.

Quamuis pœnitentialis satisfactio à confessore pœnitentibus imposita, in foro militantis ecclesiæ, quamuis extra charitatem fiat sufficiens tamen est,& si pro tunc non valeat, valere tamen incipiet charitate accedente ad illum, qui ad cor aliquando redibit.

IN OPPOSITVM Est,quòd satisfactio mortua non est satisfactio,sicut nec homo mortuus est homo.

Hęc quæstio sub iudice ab omnibus cōmuniter videtur derelicta,quū ipse Scotus,qui partem negatiuā tenet, (cuius sunt argumenta inducta,)non audeat eam asserere:sed dicat se absque præiudicio loqui in prima quæstio. distinct.15.4.senten.& diuus Tho.varia videatur sentire:Durandus soluat ad vtranque partem,&c.Quocirca vt radicales rationes examinentur,& rationabilior pars eligatur,hanc mouimus. Et quoniam rectum,est iudex sui & obliqui,hinc incipiendum reor,quòd secundum omnes nulla nostra pœnitentialis satisfactio apud Deum est sufficiens sine charitate:quia nulla est sufficiens secundum æquiualentiam simpliciter,sed quæcunque est sufficiens,ex diuina acceptatione est sufficiens: acceptabilem autem charitas reddit.Ex hoc communi principio oportet doctrinam procedere per se,absque diuersione ad ea, quæ sunt per accidens, aut extranea: alioquin doctrina magis erit voluntarium dogma,quàm vera doctrina.Ex hoc autem principio.manifestè deducitur,nullam satisfactionem sufficere nisi charitas reddat eam acceptabilem: nec oportet in hac deductione laborare:sed tantummodo subsumere,sed hæc est satisfactio:ergo. Vnde quum reliqua ista de qua quæritur satisfactio, sit verè satisfactio pro peccati pœna,& nullam habeat conditionem diminuentem rationem satisfactionis, mirum, vt non dicam voluntarium,videtur eximere huiusmodi satisfactionem à communi regula satisfaciendi:aut enim oportet negare illud vniuersale ac commune principium,aut illo concesso oportet vniuersaliter dicere,nullam satisfactionem pœnitentialem sufficere nisi secundum acceptationem: quæ extra charitatem non inuenitur. Et confirmatur ex casu simili,ponendo hominem post contritionem suorum peccatorum,& aliquot dies pœnitentiæ,citra tamen confessionem,relapsum,& nihilominus prosequi actus pœnitentiales pro peccatis pristinis.Hoc enim sic se habente, quæratur an huiusmodi actus pœnitētiales per relapsum sint satisfactorij,an non.Si dicitur quòd sunt satisfactorij,sequitur quòd non oportet recurrere ad determinationem pœnæ factam per punitiuam iustitiam claue non errante,&c.quum in hoc casu huiusmodi determinatio per claues non interuenerit:& vltra hoc videtur negari communis doctorum sententia.Si verò non sunt satisfactorij, quum sola tēporalis pœna pro pristinis peccatis in vtroque casu remanserit soluenda, nulla est ratio, quare solutio vnius extra charitatem valeat,& alterius non:si enim iniustum est plus exigere in primo casu, iniustum quoque est plus exigere in secundo:quoniam secundum diuinam iustitiam vtrobique debitum solius pœnæ temporalis remanet.Et si illa soluitur extra charitatem, nullius restat pœnæ debitum:si autem charitas exigitur ad hoc, vt solutio sit sufficiens,neutrius solutio aliquid valet.Concludendum igitur ex communi hoc principio videtur, quòd nulla satisfactio pœnitentialis est sufficiens nisi secundum diuinam acceptationem,quam constat (vt sæpe dictum est)extra charitatem non inueniri. Et confirmatur hoc ex ipso modo remissionis peccatorum.fit enim remissio mortalis peccati per modum amicabilis reconciliationis, ex hoc enim modo fit, vt peccator ex proprio demerito hostiliter puniendus,amicabiliter corripiendus restet:hoc est enim auferri reatum pœnæ æternæ, & transire in reatum pœnæ temporalis.Ex hoc autem quòd,peccator de hostiliter puniendo, transit in amicabiliter puniendum hīc,vel in purgatorio,sequitur quòd nisi amicabiliter pœna exoluatur,nunquam soluetur:quia quod amicè debeo nunquam exoluo nisi amicè tribuam.

¶ Ex eodem quoque principio deducitur, exceptionem aliam de satisfactionibus relinquentibus post se effectum, non esse vsquequaque veram: sed ex famosa apparentia humanaque compassione processisse videtur distinctio inter satisfactiones relinquentes post se effectum,& satisfactiones non relinquentes post se effectum: ita vt licet vtræque extra charitatem factæ sint mortuæ, effectus tamen primarum remanens, potest verificari per subsequentem charitatem:& ideo primæ non sunt reiterandæ, secundæ autem quia totaliter transierunt, sunt reiterandæ.

Fauorabilis siquidem magis, quàm vera videtur interpretatio hæc.Nam opus satisfactorium relinquēs post se effectum(puta ieiunium,vel eleemosyna extra charitatem)si est sic per sequentem charitatem viuificabile, vel hoc habet ex sacramentalitate sola.& hoc non: quia sic etiam conueniret satisfactionibus non relinquentibus effectum:quoniam ipsæ etiam sunt sacramētales.Vel hoc

habet ex relicto effectu solo: & hoc non: quia hoc conueniret similibus satisfactionibus factis ante contritionem & confessionem: quòd omnes negamus, dicentes cum August. quòd peccator non est dignus etiam pane quo vescitur: & cum Apostolo, Si distribuero in cibos pauperũ omnes facultates meas, &c. Vel hoc habet ex vtroq; simul, scilicet sacramentalitate & effectu relicto: & hoc non: tum quia ad hoc, quòd opus sacramentale sortiatur effectum per sequentem charitatem, non requiritur relictus effectus: vt de confessione informi patet. Tum quia huiusmodi relictus effectus non est sacramentalis: quoniam non est effectus operis satisfactorij, vt est sacramentale, aut morale, sed secundum naturam operis: afflictio enim carnis non est effectus ieiunij, vt est actus moralis, aut sacramentalis, sed vt est subtractio cibi. Et similiter diminutio boni exterioris non est effectus eleemosynæ, nisi secundum naturam operis: puta quia subtrahit illud a se. vnde effectus iste est valde remotus à sacramentalitate: Tum quia vacillans, aut claudicans inuenitur hoc verum: nam non esset verum vniuersaliter, sed in solo illo casu quo relictus effectus duraret vsque ad aduentum nouæ charitatis: vt sic inuentus posset a charitate verificari. Nam si non perduraret, non posset per illam viuificari plusquam transitoria quæ præterijt oratio. & sic si quis extra charitatem ieiuniorum iniunctam pœnitentiam peregisset, & debilitatis seu afflictionis derelictus effectus non duraret, post duos menses (quia interim pœnitens bene se confortauit) & noua charitas non fuisset recuperata vsque ad quartum mensem, iteranda essent prædicta ieiunia.

¶ Quia igitur neutra via solidè fundata videtur, occurrit media via incedendum, dicendo tria. Primum est, quòd omnis pœnitentialis satisfactio à confessore imposita etiam si extra charitatem fiat, sufficiens est quo ad forum militantis ecclesiæ. Probatur hoc: quia satisfactio huiusmodi est sacramentalis: est enim tertia pars sacramenti, ac per hoc satisfacit ecclesiæ, si est informis, sicut confessio informis. Et hinc oritur, vt non solum ieiunia & eleemosynas, verum etiam orationes non sit solicita ecclesia, iterum imponere pœnitentibus, qui eas semel soluerunt, quamuis iuniores nonnulli trepidantes timore vbi non est timor, & adinuenerint quandam momentaneam satisfactiunculam pro pœnitentia sacramentali: & deinde arbitrantur quasi condignam pœnitẽtiam, quæ aut non est pœnitentia sacramentalis, aut si est, vanum monstrat eorum timorem. Nec hoc facere sunt edocti à sancta catholica ecclesia, & propterea reprehensione magis dignum est, quàm vsu. Secundum est, quòd quæcunque sacramentalis satisfactio si extra charitatem fit, nihil tunc valet ad expiationem pœnæ pro peccato debitæ apud Deum. Hoc ex supra dictis satis probatum est, & à Magistro sen. multis autoritatibus in 15. distin. 4. firmatur. Tertium est, quòd omnis satisfactio sacramentalis si extra charitatem fit, valere incipiet quando recuperata charitate pœnitens ad cor redibit, &c. Probatur hoc ex eo quòd regulariter opus sacramentale vtpote opus Dei recedente fictione sortitur effectum (vt de Baptismo confessione, & extrema vnctione dictum est) satisfactio autem sacramentalis pars sacramenti est, vimq; habet ex clauibus: ergo, si est informis, sortietur postea recedente fictione effectum. An autem totum effectum sortiatur postquam sortita fuisset si in charitate peracta esset, non facile dixerim. Videtur tamen mihi, quòd non totum satisfactionis effectum sortiatur postea: quia sacramentalis satisfactio plus se tenet ex parte humani operis, quam ex parte diuini, hoc est sacramenti. Cuius oppositum accidit in alijs: vt patet in Baptismo, in quo totum opus est Dei, & hominis est solum ministerium: in satisfactione verò sacramentali opus est præcipuè pœnitentis, & tam parum habet sacramẽti, vt multi doctores negent ipsam esse partem sacramenti. Et propterea rationabile videtur, quòd satisfactio sacramentalis informis aliquem effectum postea sortiatur ex illa parte qua sacramentalis est: non totum autem ex illa præcipua sui parte, qua humanum opus mortuum habuit.

AD PRIMVM Ergo in oppositum dicitur, quòd obiectio confecta est ex lana & lino, quoniam orsa est ex amicitia, & contexta est ex mera iustitia. Supponit enim pœnitentem secundum meram iustitiam debere pœnam solummodo temporalem, & cum hoc reconciliatum esse ex gratia, quasi post reconciliationem satisfactio sit sufficiens secundum æquiualentiam simpliciter, & non secundum acceptationem. Et quoniam satisfactio secundum æquiualentiam simpliciter, non consonat satisfactioni amicabili & possibili inter hominem et Deum: ideo, vt prædictum est, repetitur dicendo satisfactionem impositam temporalem pro pœna peccati siue imposita sit a sacerdote, siue non, esse amicabiliter soluendam: & sic amicabiliter non soluitur, nunquam soluitur. Et propterea quæ de mera iustitia & humanis punitionibus adducuntur extra propositum sunt: quoniam de vindicatiua loquuntur iustitia in qua attenditur æqualitas rei ad rem: nos autem de satisfactione pœnitentiali loquimur, in qua attenditur æqualitas secundum acceptationem Dei offensi.

¶ Ad secundum dicitur, quòd sententia hæc non est dura, sed dulcedine amicitiæ diuinæ plena, nec est occasio peccandi, nisi fortè accepta. Et ad formam rationis dicitur primò, ipsam valde errare: vt patet applicando eam ad peccatorem communicaturum in Paschate, dicendo, Si non communicat, peccat nouo peccato: ergo si communicat, bene facit obediendo. Quod patet esse ridiculum.

Et quia multiplicare inconuenientia, non est soluere, dicitur secundò, quòd huiusmodi ratione in quacũq; materia fiat respondendum est sic: Si non exequitur peccat, admittitur: ergo si exequitur condignè, bene facit: alioquin negetur sequela: quoniam & communicando & non communicando in Paschate peccat nouo peccato indignus. Dicitur tertiò quantum ad materiam quæ tangitur de nouo peccato mortali omittentis pœnitentiam iniunctam à confessore pro mortalibus, quòd nulla ratione apparet omissionem huiusmodi esse peccatum mortale, vt patet discurrendo per omnia concurrentia ad huiusmodi actum iniuncta siquidem à confessore pro mortalibus satisfactio, quattuor habet capita. primum est, quòd est iudicata & præcepta à Christi vicario: & hinc satisfactio fit actus iustitiæ cuiusdam & obedientiæ: & hinc satisfactionis omissio non habet peccati mortalis rationem, si desit contemptus, qui contrariatur præcepto; & abijceret gratiam iudicij facti. Secundum est ex parte pœnitentis, quòd est actus pœnitentiæ & charitatis: & hinc nulla est in omissione ratio peccati mortalis, nisi actus iste iustitiæ, pœnitẽtiæ & charitatis sit necessarius ad salutem. Quod constat esse falsum: quia actus iste non est necessarius ad dilectionem Dei, aut suipsius, aut proximi: quoniam versatur circa ea, quæ sunt ad finem scilicet solutionem pœnæ temporalis: quam potest pœnitens reseruare sibi in purgatorio absque mortali offensa Dei. Tertium est ex parte finis, quòd est expiatiua pœnæ pro peccato debitæ: & hinc, vt nunc monstratum est, non habet omissio, quòd sit mortale peccatum, sed quòd sit reseruatio luendæ pœnæ. Quartum est, quòd est pars sacramenti: & hinc, quod omissio non constituat sacrilegium, ex eo apparet, quod ecclesia vtitur pœnitentiæ sacramento quandoque absque hac tertia parte (vt patet de pœnitentibus in fine, quibus non imponitur secundum canones satisfactio) & ex eo quòd si quis sua sponte ante confessionem satisfecisset, non esset imponenda satisfactio aliqua a confessore. Nec desunt dicentes posse pœnitentem malè paratum ad suscipiendam satisfactionem in hac vita, absolui reseruata satisfactione in purgatorio: ex his enim omnibus habetur, quòd omissio huius partis sacramenti non est peccatum mortale ex suo genere. Vnde quum satisfactio à confessore non imponatur, nisi vt descripta est. & vt sic illius omisso non habeat ex suo genere rationem peccati mortalis, concludendum est peccare quidem omittentem iniunctam satisfactionem (quum agat præter obedientiam & alias virtutes) non tamen mortaliter, deficiente contemptu, quum nec contra obedientiam, charitatémve omittat.

¶ Ad tertium dicitur, quòd distinctio inter per se & per accidens euitat hæc inconuenientia: pœnam siquidem temporalem fieri per se æternam est inconueniens: per accidens autem æternari non inconuenit. Sic autem est in proposito: quoniam temporalis pœna amicè soluenda propterea ordinatur in inferno, quia nunquam amicè soluitur. Vnde nec propterea redeunt simpliciter dimissa peccata, nec æquæ punitur pro peccato dimisso & pro non dimisso, si enim redirent simpliciter deb

ter deb

ter deberetur per se pœna æterna: & similiter peccato nō dimisso deberetur per se pœna æterna. In proposito autem æternitas pœnæ inuenitur per accidens: non tamen sicut in pœna venialium: ratio enim proxima æternitatis pœnæ perseuerantium venialium in inferno est æternitas culpæ: perseuerante enim culpa semper debet perseuerare pœna. Ratio autem æternitatis pœnę in proposito est defectus acceptabilitatis: quia scilicet solutio pœnæ nunquam est acceptabilis, quia nunquam soluitur amicè.

TRACTATVS SEPTImus de Ministro sacramenti pœnitentiæ, cuius unicum est Quæsitum.

QVAESTIO VNICA.

An sacramenti pœnitentiæ minister posit esse sacerdos absque iurisdictione.

CIRCA Ministrum sacramenti pœnitentiæ quæritur an posit esse sacerdos absque iurisdictione. Et est ratio dubij. Tum quia confessor summi pontificis ministrat ei sacramentum pœnitentię sola potestate ordinis: quū potestatem iurisdictionis super eum habere nequeat. Tum quia videtur communiter dici, quòd sola potestas ordinis sufficit ad absoluendum à peccatis venialibus. Tum quia videtur etiam communiter dici, quòd potestas ordinis ex se, se extenderet ad omnes absoluendos, nisi per ecclesiam essent limitatæ iurisdictiones.

CONCLVSIO.

Sacerdos sola ordinis potestate fultus non est idoneus sacramenti pœnitentiæ minister, sed necessaria est illi iurisdictionis autoritas à superioribus sibi collata.

IN OPPOSITVM Est decretum omnis vtriusque sexus.

¶ Ad euidentiam huius sciendum est, quòd licet multa doctorum verba sonare videantur, solam ordinis potestatem quandoque sufficere ad hoc sacramentum, secundum tamen rei veritatem nunquam sufficit, sed semper exigitur vltra potestatem ordinis, autoritas iurisdictionis aliquo modo. Et hoc quidem non solùm per ecclesiā determinatum est, sed ex ipsa sacramenti natura habetur, legimus enim in concilio Floren sub Eugenio 4. quòd minister huius sacramenti est sacerdos habens autoritatem ordinariam vel delegatam. Ex quo patet quòd sacerdos sola ordinis potestate fultus, non est minister huius sacramenti. Et quum in proposito non habeat locum distinctio illa de ministro ex officio vel in articulo necessitatis sicut in Baptismo, oportet dicere quòd si sacerdos sola ordinis potestate absoluat, sacramentum nullum est, quia deficit minister. Est quoque sacramentum hoc ex sua natura iudiciale: quoniam forma eius consistit in actu iudicis, vt sic, actus autem iudicialis, etiam si fingendi detur licentia, non potest intelligi exerceri nisi in subditum; igitur non ex ecclesiæ constitutione, sed ex ipsius sacramenti iudicialis natura exigitur potestas iurisdictionis in hoc sacramento. Dupliciter autem contingit haberi potestatem iurisdictionis. primò, ex parte principij iudicandi, ita quòd potestas ipsa iurisdictionis sit principium iudicij: sicut in naturalibus calor est principium calefaciendi, & in politicis potestas principis est principium puniendi, & in ecclesiasticis potestas pontificia est principium excommunicandi, & huiusmodi. Alio modo inuenitur iurisdictio ex parte eius, qui iudicandus est; sicut contingit in iudicio arbitrorum, à partibus tantum potestatem habentium, ex hoc ipso quòd illis se submittunt in illa causa. In ministro verò sacramenti pœnitentiæ quum ordinaria vel delegata à superiori potestate est minister, licet inueniatur potestas iurisdictionis primo modo, ad ministrandum tamen sacramentum pœnitentiæ, sufficit potestas iurisdictionis secundo modo. Et ratio est: quia sacramentalis absolutionis principium non est potestas iurisdictionis, sed potestas ordinis: potestas autem iurisdictionis concurrit quo ad hoc solum, quòd facit de peccatore subditum: vel simpliciter vel quo ad talia peccata. Et hinc fit, vt quicunque potest se subijcere in foro pœnitentiali cui vult, non egeat aliundè iurisdictione in ministrante ei hoc sacramentum.

ET PER hoc patet responsio ad primum: ex hoc enim quòd summus Pontifex nulli in terris subditus est, potest seipsum subdere in foro pœnitentiali cuilibet sacerdoti, nec confessor ille habet, propriè loquendo, potestatem iurisdictionis super Papa pœnitente, à Christo, vel ab ipso Papa tanqam à superiore: sed ex hoc ipso quòd Papa se subdit illi. Et hic modus iurisdictionis reductiuè spectat ad iurisdictionem delegatam: quamuis propriè non sit delegata.

¶ Ad secundm dicitur, quòd quia quo ad peccata venialia quilibet est liber respectu sacramenti pœnitentiæ (eo quòd nullus tenetur confiteri venialia) ideo satis rationabile est, quòd quilibet potest se subdere cui vult sacerdoti pro sacramento pœnitentiæ venialium. Et sic inuenitur hîc non sola potestas ordinis, sed potestas iurisdictionis reductiue: quæ quia non est propriè delegata, tacita videtur à dicentibus, quòd sola potestas ordinis ministrat sacramentum venialibus: quum tamen secundum veritatem si nullo modo iurisdictio interueniret, nullum esset peccatum: vt dictum est. Caue tamen ne huiusmodi iurisdictionem extendas ad absolutionem ab excommunicatione minori, etiam per peccatum veniale incursa: nam quia excommunicatio minor vinculum est introductum à potestate iurisdictionis, quæ est principium iudicij, impossibile est quòd sine huiusmodi potestate iurisdictionis, quæ est principium actuum iudicialium, absoluat quis ab excommunicatione minori. Vnde quamuis habens venialia tantum posit à quocunque sacerdote pœnitentiæ sacramentum suscipere ex hoc ipso, quòd se subdit illi: non potest tamen à quocunque sacerdote absolui ab excommunicatione minori: sed si illam habet, oportet prius à proprio sacerdote ab illa absolui.

¶ Ad tertium dicitur, quòd illud dictum potest dupliciter intelligi: vel vt omnes sacerdotes à principio ex hoc ipso, quòd erant sacerdotes, poterant omnes absoluere: vel quòd omnes sacerdotes instituebantur non solùm sacerdotes communes: sed iudices communes in foro pœnitentiali. Primus sensus est falsus: quia de necessitate sacramenti iudicialis est iurisdictio. Secundus sensus est verus, supposita veritate dicti, quoniam ante distinctiones parochiarum, &c. sacerdotes vtranque potestatem accipiebant: ita quòd tunc erant & sacerdotes communes & iudices communes, postea autem ordinantur quidam sacerdotes communes, fiunt autem iudices proprij, assignando eis plebes proprias. Et multi relinquuntur sacerdotes communes qui nunquam fiunt iudices, nec communes, nec proprij: vt patet de his; qui non sunt expositi ad audientiam confessionum, nec aliquis se subdit eis quo ad venialia.

TRACTATVS OCTAuus. De Indulgentiarum Thesauro in Quatuor Quæstiones diuisus.

1. Q. Num aliquis Thesaurus sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum.
2. Num, & quibus satisfactionibus & meritis constet Thesaurus indulgentiarum.
3. Num satisfactiones, ex quibus est Thesaurus indulgentiarū sint Christi merita, & sancto. um.
4. Num Thesaurus indulgentiarum subdatur Papæ absque sacramentorum collatione,

CIRCA Indulgentias post tractatum quendam alias editum, & plures quæstiones in secundo quolib. positas, iam tertiò scribendum occurrit tripertita consideratione. Primò de thesauro. Secundò de causa. Tertiò de suscipientibus.

¶ Circa thesaurum occurrunt quatuor quærenda: primùm, an aliquis thesaurus sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum. Secundò, ex quibus constat dictus thesaurus. Tertiò, quorum sint vel fuerint reposita in dicto thesauro. Quartò, an dictus thesaurus subsit dispensationi summi Pontificis.

QVAESTIO I.

An thesaurus aliquis sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum.

CONCLVSIO.

Non minus necessarius est ad indulgentiarum efficaciam aliquis thesaurus, meritorum Christi, quàm sacramentorum.

CIRCA Primum, (an thesaurus aliquis sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum,) sciendum est, quòd ex duplici capite dubitatio hæc oritur. Vel ex eo quòd creditur Papam posse facere effectũ indulgentiæ autoritatiuè, sicut potest absoluere ab excommunicatione: sic quòd ita potest absoluere à debito pœnarum temporalium, quas pœnitentes pro suis debent peccatis, sicut potest absoluere à vinculis suspensionis, interdicti & huiusmodi. Vel ex eo quòd creditur effectũ indulgentiarum non esse aliud, quàm solutionem ecclesiastici vinculi, quo pœnitens alligatus est ad iniunctas pœnitentias. Ex vtraque siquidem opinione sequitur nullo opus esse thesauro ad efficaciam indulgentiarum: vt manifestè patet.

¶ Prima autem opinio est Francisci Maironis in 4. distin. 19. Et fundatur super verbo Christi, Quodcunque solueris super terram, &c. Hinc enim vult Papam velut principem Christianæ Reipub. constitutum: & postea ex regulari potestate principum, qua quilibet princeps habens plenariam potestatem, potest remittere debita peccatoribus in sua politia, infert Papam posse remittere debitá pœnarum temporalium, quas pœnitens tenetur in hac vita vel in purgatorio exoluere. Firmatq; hoc, inducendo quòd sacerdos absoluendo transfert pœnam æternam in temporalem: ac per hoc de foro inferni in forum temporalem, &c. Sed hic dicendi modus tripliciter errat. Primò in hoc, quòd non distinguit inter forum pœnitentialem & forum extrinsecæ iurisdictionis ecclesiasticæ: Papa enim, licet sit quasi princeps in foro ecclesiasticæ iurisdictionis exterioris, (cuius signum est, quòd est solutus ecclesiasticis pœnis & legibus, vt princeps) in foro tamen pœnitentiali est subditus: vnde & potest & solui & ligari à sacerdote in foro pœnitentiali, & potest & debet sibi negari absolutio, sicut & reliquis fictè accedentibus ad sacramentum pœnitentiæ. pœna autem temporalis pro peccatis actualibus post contritionem & confessionem debita non spectat ad extrinsecum forum, sed ad forum pœnitentialem. Quod etiam ex eo patet, quòd est eiusdem rationis cum suis alijs partibus, quæ remissæ sunt ex virtute clauium, vel per satisfactionem pœnitentialem, vnde quo ad hoc non habet Papa à Christo potestatem tanquam princeps, sed tanquam minister. Secundò errat in hoc quòd non discernit inter causas debitorum: nam si princeps nõ posset remittere causam debiti, nec ipsum debitum remittere posset. Vnde quum Papa non possit remittere causam debiti (quoniam causa debiti est peccatum: Papa autem non potest etiam veniale remittere peccatum) non igitur ad potestatem principatus eius spectat remittere pœnam ex peccato debitam. Tertiò errat non discernens modum potentiæ, aliud est enim Papam posse remittere huiusmodi pœnas. Dato enim, quòd Papa possit sicut rei veritas est, quòd potest ex illo Christi verbo, Quodcunque solueris, &c. non tamen sequitur, potest hoc tali modo, puta solo iussu: stat enim quòd potest hoc alio modo, puta per ecclesiastici thesauri dispensationem. Et hoc patet in simili: nam sicut Christus dixit Petro, Quodcunque solueris, &c. ita dixit discipulis, Quorum remiseritis peccata, &c. & sicut non valet, Discipuli seu sacerdotes possunt remittere peccata, ergo possunt solo iussu seu autoritate; (sed stat, quòd possunt alio modo, scilicet ministrando sacramentum pœnitentiæ) ita non valet, Papa potest quodcunque soluere super terram: ergo solo iussu seu autoritate hoc potest: stat enim quòd hoc possit diuersimode, quo ad exteriora quidem solo iussu, quo ad intima verò, peccata scilicet & eorum pœnas, apud Deum mediante sacramento, quo ad peccata: mediante verò dispensatione thesauri, quo ad dictas pœnas. Nec sacerdos aliter quàm per sacramentum trãsfert pœnam æternam in temporalem.

¶ Secunda autem opinio verborum sonum habens pro se (pro quanto indulgentiæ sonant pro iniunctis pœnitentijs) fundatur super hoc, quòd pœna debita à pœnitente apud diuinam iustitiam est reseruata Superiori tribunali, scilicet ipsius diuinæ iustitiæ: ac per hoc non potest ab inferiori (qualis est Papa) remitti, nisi Papa posset supra ius diuinum: quod constat esse falsum.

Et hæc opinio tripliciter errat, Primò diminutissimè exponendo remissionem iniunctarum pœnitentiarum, dum exponit, pro remissione solius vinculi: quum etiam ipsa verba sonent remissionem ipsarum iniunctarum pœnitentiarum, & non solius vinculi iniunctionis: non enim dicitur, quòd relaxamus iniunctionem, sed quòd relaxamus iniunctas pœnitentias. Secundò, quod impietatem tribuit ecclesiæ, nam si indulgentia liberaret à sola iniunctione pœnitentiæ, impiè ageret ecclesia dando indulgentias: quoniam absoluendo à vinculo iniunctionis, transmitteret pœnitentes ad pœnas purgatorij, à quibus liberati fuissent exequendo iniunctas pœnitentias. Vnde magna impietas esset, dicere se facere gratiam dando, indulgentiam. Tertiò errat in hoc, quòd non discernit inter posse remittere ministerialiter, & posse remittere autoritatiuè. Licet enim Deo debita solus Deus autoritatiuè remittere possit: homo tamen minister Dei, diuina autoritate sibi concessa potest Deo debita remittere ministerialiter, nec solùm debita pœnarum, sed etiam debita culparum: vt patet in sacramento pœnitẽtiæ. Nec hoc est posse supra ius diuinum: sed est ministerialiter fungi autoritate diuina.

HIS IGITVR Exclusis opinionibus, quia ex fine necessitas medij sumitur, finis autem & effectus in huiusmodi coincidunt: (sanitas enim est finis, & effectus medicinæ,) ideò stabiliendus est effectus indulgentiarum ex his quæ certa sunt. Et quoniam certum est, omni hoc attestante ecclesia, indulgentias succedere loco iniunctarum pœnitentiarum: consequens est quòd idem est effectus indulgentiæ, qui erat futurus effectus iniunctæ satisfactionis pœnitentialis. Constat autem quòd per iniunctam satisfactionem pœnitentialem dignè exequutam soluitur pœna temporalis pro actuali peccato debita apud diuinam iustitiam (hoc enim vniuersalis credit ecclesia) igitur per indulgentiam loco satisfactionis succedentem, si veraciter ac dignè acquisita fuerit, soluetur quoque tantùm de pœna temporali pro actuali peccato debita apud diuinam iustitiam, quantum apud eandem æquiualet indulgentia acquisita. Et hæc ratio non eget ampliori confirmatione: quum iam determinatum sit per ecclesiam Romanam id quod communis doctorum opinio sentiebat, scilicet effectum indulgentiarum esse remissionem pœnæ temporalis pro peccato actuali debitæ apud diuinam iustitiam: sed hinc sumenda est necessitas quæsiti thesauri. Vnde considerandum est, quòd remissio peccatorum, vt tota clamat Scriptura, effectus est passionis Christi: ita quòd cuicunque remittitur peccatum, siue quo ad culpam siue quo ad pœnam, ex virtute passionis Christi remittitur. Credimus autem in huiusmodi remissione sicut & in vniuersis vijs Domini non solùm misericordiam, sed etiam iustitiam inueniri: misericordiam quidem in hoc, quòd miseriam peccatoris computat Christus quasi suam: iustitiam verò in hoc, quòd meritum ac passio Christi communicatur peccatori, quasi peccator ipse pateretur: vt sic peccator debitum Deo soluat de suo, non per seipsum sed per Christi communionem acquisito: vt patet in Baptismo: in quo propterea fit plenaria peccatorum remissio, quia plenissimè commoritur & consepelitur Christo baptizatus. Ex quibus formatur talis ratio. Ad remissionem peccatorum siue quo ad culpam, siue quo ad pœnam per sacramenta habendam, exigitur thesaurus aliquis, puta meritorum passionis Christi remanentium in diuina acceptatione: ergo à fortiori ad re-

missiõ

missionem peccatorum quo ad pœnam tantum per indulgentiam, exigitur aliquis similis thesaurus. Antecedens patet discurrendo per sacramenta, & ecclesiæ doctrinam, quam diximus. Consequentia verò ex se est satis euidens: quoniam omnis ratio exposcit quòd diuina prouidentia si subiicientibus se sacramentis, ordinauit, non remitti pœnam peccatorum, nisi computando pœnam Christi pro his, quibus remittitur, multò magis ordinauit non remitti pœnas peccatorum per indulgentias, nisi computando alienas pœnas pro acquirentibus indulgentias: quandoquidem submittere se indulgentijs, multominus est, quàm submittere se sacramentis. Est igitur ad efficaciam indulgentiarum thesaurus aliquis necessarius, non minus quam ad efficaciam sacramentorum.

QVAESTIO II.

Ex quibus constet thesaurus, vnde fiunt indulgentiæ.

CIRCA Secundum quæsitum, ex quibus constet thesaurus, vnde fiunt indulgentiæ) ratio dubitandi est: quoniam interdum merita, interdum passiones, interdū satisfactiones dicuntur esse ea, quæ sunt in hoc thesauro reposita. Veritas autem (vt patebit) formaliter explicatur per satisfactiones superfluas.

CONCLVSIO.

Indulgentiarum thesaurus, satisfactionum thesaurus est satisfactionum, quæ per pœnalia opera & meritoria fiunt, quæ superfluæ sunt.

AD CVIVS Euidentiam non aliunde quam ex fundamento prius posito procedendum est, ex hoc scilicet quòd indulgentiæ succedunt loco pœnitentialium satisfactionum. Hoc enim dictum oportet cum grano salis sumere. In pœnitentiali siquidem satisfactione dignè exequuta (puta ieiunio) considerandum est quadruplex officium. habet enim huiusmodi opus quatuor officia, scilicet bonificandi, medendi, merēdi, & satisfaciendi. Nam ex eo quòd est opus bonum, bonificat operantem, & disponit illum ad alia bona opera. ex eo verò quòd est tale opus (puta ieiunium) medicinam præbet contra carnis concupiscentiam, sicut eleemosyna contra auaritiam, &c. ex eo autem quòd à charitate procedit, meritoriū est vitæ æternæ. & ex eo demum quòd pœnale satisfactoriū est pro pœna temporali pro peccato debita. soluitur enim pœna absque omni contradictione per opus pœnale vt sic. indulgētia autem non succedit loco satisfactionis pœnitentialis nisi quo ad vltimum officium quod est satisfacere: nam ex vi indulgentiæ non fit homo bonus, nec medicatur, nec meretur, sed solummodo soluit pœnā, quàm per pœnitentiam soluisset. Et propterea doctores consulunt, assequentibus indulgentias, adimplere nihilominus suas pœnitentias: & meritum longè melius esse prædicāt quàm indulgentiam. Nec propter hoc tamen vilipendendæ sunt indulgentiæ: quoniam salutares sunt tollendo pœnā quæ impediret ingressum cælestis patriæ. Notanter autem dixi ex vi indulgentiæ, quoniam si indulgentiæ mixtum cointelligatur opus sanctum, quo acquiritur indulgentia, puta eleemosyna, aut aliquid huiusmodi, sic mixta intellecta indulgentia melior esse potest, quàm satisfactio pœnitentialis. Nam nullum officiorum inuentorum in satisfactione pœnitētiali sibi deficit: est enim dignè data eleemosyna pro acquirenda indulgentia, reddens bonum & disponens ad bona opera dantem illam, & præbet medicinam contra cupiditatem pecuniæ, & est meritoria vitæ æternæ, & est satisfactoria ex propria pœnalitate: & vltra hæc superuenit sibi solutio pœnæ seu satisfactio per indulgentiam. Ex hoc igitur, quòd indulgentia puta succedit satisfactioni pœnitentiali solummodo quo ad vim satisfactiuam, manifestè sequitur, quòd thesaurus indulgentiarum, thesaurus est satisfactionum, quæ quia per opera pœnalia & meritoria fiunt, ideo idem dicitur thesaurus passionum & meritorum, quatenus satisfactoria sunt. Rationabile autem vltra dicta, in præcedenti articulo monstratur esse, debere esse thesaurum hūc thesaurum satisfactionum seu meritorum, quatenus satisfactoria, ex eo quòd vnus pro alio & in temporalibus & in spiritualibus satisfacere potest: non medicatur autem nec fit bonus nec meretur vnus pro alio. sunt igitur ea quæ sunt reposita in hoc thesauro, satisfactiones. Quòd autem non quæcunque satisfactiones, sed solæ superfluæ in eodem reconditæ sint, ex eo patet, quod satisfactiones illæ, quibus satisfacientes indiguerunt pro seipsis: iam cessērunt in solutionem pœnarum debitarum pro proprijs peccatis: & propterea non possunt pro alijs soluere. Et simile est iudicium de satisfactionibus, quæ pro quibusdā determinatè oblatæ sunt: sunt enim & ipsæ sortitæ suum effectum. Quia igitur oportet satisfactiones in thesauro repositas pro alienis pœnis soluendis offerri posse, oportet huiusmodi satisfactiones esse superfluas, ita quòd nec pro his, qui illas egerunt, nec pro alijs hactenus satisfecerint: hoc enim est merita seu opera esse superflua, quo ad officium satisfaciendi.

OBIECTIONES Autem, quæ ingerere videtur plus requiri ad recondita in hoc thesauro, puta quòd non solùm sint satisfactiones superfluæ, sed etiam nō plenè remuneratæ, in sequenti articulo monstrabuntur vanæ. Et ideo concludendum est, thesaurum indulgentiarū esse thesaurum superfluarum satisfactionum seu meritorum, quatenus superfluunt quo ad officium satisfaciendi pro pœna actualibus peccatis debita.

QVAESTIO III.

Quorum sint satisfactiones, ex quibus constat thesaurus, vnde fiant indulgentiæ.

CONCLVSIO.

Indulgentiarum thesaurus satisfactionum & meritorum Christi & sanctorum thesaurus est.

CIRCA Tertium de thesauro quæsitū (scilicet quorum sint huiusmodi superfluæ satisfactiones) dubitādi ratio est: quia dicitur quòd sunt Christi & Sanctorum: multis tamen doctoribus aduersantibus. Dum quidam nec in Christo, nec in Sanctis superfluas concedūt satisfactiones: quidem autem etsi in Christo concedunt, de Sanctis tamen dubitant. Franciscus igitur Maironis in quarto distinct. 19. negans omni ex parte hunc thesaurum, dicit nulla esse Cristi superflua merita: quoniā omnia sunt plenè sibi remunerata: iuxta illud: Exinaniuit semetipsum, factus obediēs vsque ad mortem, propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit ei nomen, &c. Durandus verò in quarto: distinct. 20. Christi quidem superflua merita in thesauro hoc affirmat, de sanctorum verò superfluis meritis dubitat duplici ratione. Prima communi sibi & Francisco: quia merita Sanctorum sunt plenissimè remunerata, imò vltra condignum: quoniam non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam.

Secundò: quia ad hoc quòd satisfactio vnius valeat pro alio, exigitur intentio dirigens & applicans satisfactionem illam ad alium: de nullo autem sanctorum authentice constat quòd habuerit intentionem satisfaciendi pro nobis: non igitur sanctorum sunt merita satisfactoria ex quorum thesauro fiunt indulgentiæ.

¶ Sed horum opinio tam in rationibus, quàm in conclusione, falsa & irrationabilis inuenitur. Et a Christo inchoando, falsissimum est Christi merita esse remunerata: quum Christus meruerit nobis, & continuè remuneretur in membris suis: vt patet in baptizatis, qui non proprio, sed Christi merito ad cælestem perueniunt patriam. A ratione quoque hoc alienum est: quoniam Christus est caput mystici corporis, quòd est ecclesia, ac per hoc gratia eius est gratia capitalis, & proinde meritum eius ita se habet ad membra eius, sicut meritum priuati hominis se habet corpus suum: & propterea sicut quilibet homo meretur non solùm animæ, sed etiam corpori suo: ita Christus non solùm sibi, sed alijs meruit. Imò maius quid meruit nobis, quàm sibi: quia nobis meruit beatitudinem, quàm sibiipsi non meruit: sed sine merito à principio conceptionis suæ habuit. Autoritas autem Apostoli non dicit, merita Christi fuisse plenè remunerata in seipso, sed duo illius præmia narrat, scilicet exaltationem ipsius, & excellentiam sui nominis, meruit enim præter hæc multa alia Christus, vt patet ex supradictis à diuo Tho. De Sanctorum autem remuneratione duo dicenda sunt. Primum non curando de proprietate vocabuli, sed communicando in vocabulis cum arguentibus: deinde propriè loquendo de remuneratione. Loquendo siquidem de remuneratione communiter, siue sit propriè remuneratio, siue non, distinguendum est quòd merita Sanctorum quo ad aliquid, sunt

totaliter remunerabilia in ipsis Sanctis, quo ad aliquid verò non sunt totaliter remunerabilia in ipsis sanctis: & quo ad hoc superfluunt ipsis sanctis, & ponuntur in thesauro remanentia in diuina acceptatione, remuneranda in alijs. Merita siquidem Sanctorum, licet secundum reliqua officia sua possint remunerari in ipsis Sanctis: secundum tamen hoc officium, quòd est satisfacere pro poena temporali peccatis actualibus debita, remunerari non possunt in ipso Sancto si non est debitor alicuius temporalis poenæ pro suo peccato actuali: ex hoc enim ipso, quòd Sanctus ponitur non debitor talis poenæ necessariò sequitur quòd non sit capax talis remunerationis, scilicet quòd satisfactio sua valeat sibi ad solutionem poenæ pro se. Si supponamus ergo (quod postea probabitur) Sanctos plus satisfecisse, quàm pro proprijs peccatis erant debitores: oportet consequenter dicere, quòd satisfactiones suæ inquantum excedunt sua debita, non sunt remuneratæ in ipsis Sanctis: quia ipsi non indigebant solutione poenarū: quæ est seu dicitur remuneratio satisfactionis, abusiuè, (vt dictum est) de remuneratione loquendo. At si propriè loquendum est de remuneratione, dicendū est, quòd merita Sanctorum omnia sunt plenissimè remunerata sibi: ita quòd etiam ipse eis superfluæ satisfactiones sunt plenissimè remuneratæ vel remunerandæ in ipsis sanctis: quoniam quicquid inde meruerunt, totum eorum erit, siue sit præmium essentiale siue accidentale. Sed plenissima remuneratio non minuit vim satisfactiuam pro alijs: quoniam soluere pro se vel alio, non est meritum, aut merces, aut remuneratio quæcunque: actus enim satisfaciendi, qui à Sanctis processit, pro quanto ruit mereri remuneratus est vita æterna, &c. Et rursus pro quanto fuit tale opus poenale sibi, remuneratus est gaudio accidentali: gaudebit enim de hoc, quòd plus passus est, quā peccata sua demeruerint: vnde & laureola datur quibusdam generibus operum ex ipsa exequutione. Sed propter huiusmodi & quascunque alias remunerationes non perdit actus ille officium suum, quòd est soluere pro poena temporali actualis peccati proprij vel alieni: imò quum contingat superfluam satisfactionem Laurentij soluere pro poena debita Ioanni poenitenti, gaudium quoddam accidentale Laurentius in cælo habebit de hoc quòd satisfactio sua soluit pro Ioanne. Interuenit igitur in huiusmodi ratione super plena remuneratione meritorum fundata, error in hoc, quòd satisfacere seu soluere poenam temporalem pro actuali peccato debitam, inter remunerationes seu remunerabilia computatur: quum longè sit à genere tam meriti, quàm mercedis, vt etiam attestantur doctores, tenentes huiusmodi residuas poenas si contingat inueniri in damnatis, posse solui in inferno: vbi constat non inueniri meritum aut mercedem. Attestatur etiam & communis doctrina, tenens in purgatorio solui huiusmodi poenas: & tamen in huiusmodi solutione non mereri neque remunerari. Quia ergo plenissima remuneratio quantumcunque vltra condignum, non tollit à meritis Sanctorum superfluens officium satisfaciendi pro poena temporali actualium peccatorum: si constat sanctorum merita plus esse satisfactoria, quàm ipsi essent debitores, nihil obstabit ratio de plena remuneratione. Quòd autem sancti plus satisfecerint, quàm demeruerint, testatur Iob 6. ca. dicens, Vtinam appēderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quam patior in statera: quasi arena maris hæc grauior appareret. Vbi clarè liquet. Iob plus passum fuisse, quàm pro peccatis suis debuerit pati: in superabundantia autem passionum consistit superabundantia satisfactionum: vt patet ex antedictis. Simile autem esse de multis alijs iudicium, nemo dubitat. De intentione vero Sanctorum, quòd scilicet fuerit pati pro nobis, testatur Apostolus ad Colos. 1. dicens, Adimpleo ea quæ sunt passionum Christi, in carne mea, pro corpore eius quòd est ecclesia. Vbi manifestè patet, diuinam prouidentiam disposuisse passiones aliquas in carne Sanctorum, spectare ad complementum passionū Christi pro corpore eius quod est ecclesia, & hanc diuinam ordinationem Sanctos adimplere suis passionibus superabundantibus.

EX QVIBVS Omnibus patet, argumenta supradictorum doctorum falsa esse. De conclusione autem non est amplius dubitandum: quoniam iam per Romana. ecclesiam determinatum est indulgentias fieri ex thesauro superabundantium meritorum seu passionū Christi & Sanctorum. Quæ etiam conclusio quo ad superabundantiam passionum Christi pro nobis fundamentū habet in Scriptura primæ Ioan. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed totius mundi. Ex qua autoritate patet, passionem Christi sufficienter satisfacere pro toto mundo: ac per hoc quum exequutiuè pro paucis tantum satisfaciat, infinitum thesaurum satisfactionum Christi superesse in sacramentis: quibus eadem Christi passio satisfacit. De sanctorum autem superabundantibus meritis quo ad officium satisfaciendi pro nobis, fundamentum est in Scriptura in locis allegatis ex Iob & Apostolo. Vnde apparet quàm rationabiliter ecclesia Roma. determinauerit.

¶ Et si quæratur, ad quis vtilis erit tanta superabundantia satisfactionum Christi & Sanctorum, quanta secundum prædicta supererit post vniuersale iudicium, quando nulli amplius proderit, dum pro nullo amplius soluere poterit poenam pro peccato debitam: dicendum est, quòd hoc ipsum quod est merita Christi & Sanctorum, vt satisfactoria, tam excellenter superare omnes, quæ soluendæ fuerant, poenas, non est vanum: sed ad gloriam Christi & Sanctorum, & ad commendandam libertatem saluationis electorum. Hæc enim superabundantia meritorum attestatur quòd non ex insufficientia satisfactionum Christi & Sanctorū damnati sunt reprobi, quasi solis electis illa suffecissent, sed ex propria iniquitate damnati sunt reprobi, pro quibus sufficiens remanet satisfactio, si diuina misericordia ad illos eam applicare vellet.

¶ Si autem quæritur, ad quid superabundans satisfactio Sanctorum ponitur, quum Christi satisfactio sufficientissima sit pro toto mundo: respondendum est, hoc propterea esse, vt Christi membra simillima essent capiti: videmus enim diuinam prouidentiam disposuisse, quòd Christi membra præsertim præcipua, sibi assimilarentur quantum fas est. Vnde sicut sunt Sancti quidam aliorum curatores, quidam aliorum doctores, quidā qui pro alijs merentur de congruo tamen: quidam qui pro alijs impetrant: ita quidam sunt alienarum poenarum satisfactores: ita vt assimilentur Christo etiā in hoc quòd pro alijs passus est, dum & ipsi qui patiuntur, plus quàm demerentur, pro alijs satisfaciunt.

QVAESTIO IIII.

An hic thesaurus subditus sit dispensationi Papæ aliter, quàm per sacramentorum collationem

CIRCA Quartum de thesauro quæsitum, (an scilicet thesaurus hic subditus sit dispensationi Papæ aliter, quàm per sacramentorum collationem, ambiguitas magna est: quoniam conferre effectum sacramenti sine sacramento, spectat ad claues excellentiæ, quas constat non esse communicatas Papæ, sed reseruatas soli Christo: remissio autem poenæ temporalis pro actuali peccato debitæ, est effectus sacramenti: quoniam hoc fit per Baptismum, & per tertiam partem sacramenti poenitentiæ, quæ est satisfactio.

CONCLVSIO.

Aliter quam per sacramenta dispensari potest indulgentiarum thesaurus à Papa & cæteris ecclesiæ prælatis.

IN HAC Quæstione sciendum est, totam difficultatem consistere non in hoc, an thesaurus iste sit dispensabilis per Papam, sed in hoc, an aliter quàm per sacramentorum collationem possit Papa thesaurum istum communicare: quoniam nulla autoritate Scripturæ, nulla ve ratione haberi videtur, quòd dispensatio talis sit credita Petro. Autoritates siquidem illæ, Quodcunque solueris super terram, & quorum remiseritis peccata: intelliguntur proculdubio secundum subiectam materiam, vt scilicet ea, quæ spectāt ad remissionem peccatorum, commissa sint soluenda & remittenda mediantibus sacramētis. Ratio quoque communiter allata, scilicet quòd communia bona ecclesiæ sunt dispensabilia per Præsidentem ecclesiæ: eandem patitur difficultatem. Declaratur enim, quòd communia ecclesiæ bona spectantia ad remissionem peccatorum, sunt quidem dispensabilia per Præsident

dentem ecclesiæ, sed non quomodolibet: sed certo modo, hoc est per collationem sacramentorum. Ratio demum ducens ad inconueniens, puta quòd superfluæ satisfactiones Sanctorum frustra repositæ essent in thesauro: quia illæ non communicantur per sacramenta, sicut satisfactiones Christi, nec possunt dispensari sine sacramentis: ergo vanæ sunt in thesauro ecclesiæ. Hæc inquam ratio facilè soluitur, dicendo quòd sunt in thesauro ecclesiæ, vt à Christo dispensentur membris ecclesiæ militantis, & quòd hoc fit quotidie, dum meritis Sanctorum petimus remissionem peccatorum, & exaudimur. Ita quòd secundum has difficultates, huius thesauri dispensatio aliter, quàm per sacramentum, reseruata videtur summo Sacerdoti Christo, qui solus nouit merita causarum circa remissionem peccatorum.

LICET Autem difficilis sit notitia quæstionis huius: quia tamen vniuersalis ecclesia facto declarauit, ecclesiæ prælatos posse huiusmodi thesaurum sine sacramentis dispensare (dum Episcopi omnes indulgentias dant nō crudeliter loco solius vinculi iniunctionis transmittendo ad pœnas purgatorij: sed gratiosè loco ipsarum satisfactionum iniunctarum: ex hoc enim (vt in superioribus manifestatum est) oportet dicti thesauri dispensationem interuenire: quum non possint aliter fructuosæ huiusmodi indulgentiæ succedere pœnitentijs iniunctis, ideo absque hæsitatione aliqua etiam, si nulla adesset ratio, fatendum est dicti thesauri dispensationem non solùm per sacramenta, quo ad merita Christi, sed aliter quam per sacramenta quo ad merita Christi & Sanctorum cōmissam esse prælatis ecclesiæ: & præcipuè Papæ. Et hoc tantò magis fatendum est, quantò per Leonē 10. determinatum est. Suffragatur autem huic veritati ratio, tantò acceptabilior, quantò magis soluit omnes difficultates accidētes in hac re. Est autem ratio hæc. Communia præsentis ecclesię bona communicabilia aliter, quàm per sacramenta, sunt à Præsidente ecclesiæ dispensabilia aliter, quam per sacramenta: sed merita Christi & Sanctorū vt superabundanter satisfactoria, sunt communia bona præsentis ecclesiæ cōmunicabilia aliter, quā per sacramenta: ergo sunt à Pręsidente ecclesiæ dispensabilia aliter, quā per sacramenta. Maior propositio nullam videtur habere instantiam. Minor autem ex supradictis clara est, excepta vltima particula, scilicet quòd hæc bona sint communicabilia aliter, quam per sacramenta. Quę particula manifestatur ex eo, ꝙ hæc eadem bona potuissent si voluissent Sancti cōmunicare non per viam sacramenti alijs membris ecclesiæ in particulari: ex hoc enim ꝙ ipsi potuissent hoc efficere aliter, quam per sacramenta, sequitur quòd satisfactiones istæ suapte, nam sunt cōmunicabiles alijs aliter, quā per sacramenta. Hinc quoque monstratur validā esse ad propositū autoritatem illam, Quodcūque solueris: nā verus illius intellectus est, Quodcūque solueris eo modo, quo illud est solubile. & sic in omni materia currit, & ad propositum efficax inuenitur. Est enim sic practicāda, Quodcūque per sacramentū solubile, solueris, per sacramentū: et similiter, Quodcūque aliter, quā per sacramētū solubile, solueris etiā aliter, quā per sacramentū, &c. Et sic sub sumendo, ꝙ pœna temporalis pro actuali peccato debita, est solubilis & per sacramentū & per alienam satisfactionē sine sacramento applicatam, infertur ꝙ huiusmodi pœna pōt à Petro solui non solū per sacramentū, sed etiā per alienam satisfactionē sine sacramento applicatā. Per hoc etiam saluatur ratio cōmunis de potestate Præsidētis ecclesię: quoniā vera est respectiuè intellecta, hoc est, ꝙ bona cōmunicabilia per sacramēta solùm, pōt per sacramenta cōmunicare: bona aūt cōmunicabilia etiā aliter, ꝗ̄ per sacramēta cōmunicare. Illud verò quod glosando seu respondendo dicitur, ea quæ spectāt ad remissionē peccatorū cōmissa esse prælatis ecclesiæ mediātibus solūmodo sacramentis. Verū est de spectantibus ad remissionem peccatorū simpliciter: non aūt de his quæ spectant ad remissionē peccatorum secundum quid, de quorum numero est remissio pœnæ temporalis pro actuali peccato debitæ: præsupponit enim peccatum simpliciter remissum, & secundū minimū quid tantùm, puta temporalē pœnā remittendum.

ET PER Hoc patet solutio principalis argumēti. Nā sine sacramento cōferre sacramēti effectū simpliciter seu totalē, spectat ad claues excellētiæ: cōferre aūt sine sacramēto id ꝙ partialiter potest esse effectus sacramēti, potest pertinere ad claues ministerij. Sic aūt est in proposito: quoniam remissio pœnæ temporalis pro actuali peccato debitæ, nullius sacramenti est simpliciter seu totalis effectus: licet sit partialis Baptismi effectus, & possit esse partialis aliorum sacramentorum effectus & possit etiā sine sacramento effici & sine actu clauium. Quia constat quòd potest vel per proprios actus pœnitentis, vel per amicorum satisfacientium pro eo actus fieri: vt patet quū aliquis mortificat seipsum ieiunando, peregrinando, &c. pro peccatis suis: vel amicus similia facit, vt pro amico satisfaciat.

TRACTATVS NONVS

De causa Indulgentiarum in Duas quæstiones diuisus.

1 *Num necessaria sit aliqua rationabilis causa indulgentiarum.*
2 *Num causa in bulla indulgentiarum expressa ex hoc ipso sit rationabilis.*

QVAESTIO I.

Vtrum necessario requiratur rationabilis causa indulgentiarum.

CIRCA Causam indulgentiarum dubiū duplex occurrit, primum, an necessariò requiratur causa rationabilis: secundum, an causa expressa in bulla, ex hoc ipso quòd est expressa, sit rationabilis.

CONCLVSIO.

Indulgentia tam secundum se, quàm secundum suam quantitatem non subiacent libero imperio voluntatis prælatorum, nisi adsit rationabilis dispensandi causa.

CIRCA PRIMVM. Videtur pars negatiua vera, quoniam indulgentiæ indiscretæ, licet peccet concedens, sunt efficaces. Dicuntur autem indulgentiæ indiscretæ, quæ ex causa non rationabili procedunt.

❡ Præterea dispensatio ministeriorum Dei in ecclesia præsenti, est valida etiā sine causa rationabili facta ergo dispensatio indulgētiarū etiā sine causa rationabili: facta debet esse valida. Antecedēs patet in promotione indignorum: si enim indigni aliqui promoueantur ad episcopatum, prioratum, Abbatiam, &c. quamuis promotor pessimè dispenset huiusmodi ministeria: facta tamen tenent. Consequentia verò probatur: quia sicut credita est Papæ dispensatio indulgentiarum, ita & dispensatio ministeriorum Dei: iuxta illud, Sic nos existimet homo, vt ministros Christi & dispensatores ministeriorum Dei.

IN OPPOSITVM Autem est, quòd indiscretè indulgentiæ eneruant satisfactionem pœnitentialem, vt dicitur extra de pœni. & remis. ca. quum ex eo. nō eneruarent autem, si essent validæ, sed supplerent, adimplentes in veritate, quod per satisfactionem pœnitentialem agendum erat.

IN HAC Quæstione aliquid supponitur & aliquid quæritur, supponitur enim cum doctrina communi, quòd vnum requisitorum necessario ad efficaciam indulgentiæ, est causa rationabilis. Quod etiam manifestatur, ex eo quòd si daretur indulgentia ob causam prophanam (puta proeundo ad theatrum) constat quòd indulgentia esset nulla. Hoc autem supposito in quæstionem vertitur, an quemadmodum ad collationem indulgentiæ requiritur rationabilis causa, ita necessario quòd sine illa indulgentia non est valida, ita ad efficaciam tantæ indulgentiæ (puta centum vel mille annorum, &c.) exigatur simili necessitate rationabilis causæ tantæ quantitatis indulgentiæ, ita quòd sine huiusmodi rationabili causa tanta quantitas indulgentiæ est inualida.

❡ Ex communibus autem applicatis ad hoc, non est difficile concludere partem affirmatiuam veram, scilicet ad efficaciam tantæ indulgentiæ exigitur rationabilis causa quantitatis indulgentiæ, ita quòd sine illa non est valida. Nam si vt supponitur & communiter confitemur, rationabilis causa est sic necessaria ad indulgentiam, necessariò sequitur quòd ad tantam indulgentiam est etiam sic necessaria rationabilis causa illius quantitatis. Et probatur sequela inductiuè.

❡ Verum ad minus communia descendendo considerandum est, quòd licet potestas papæ super communia ecclesiæ bona tam spiritualia quam corporalia sit dispēsatiua,

iuxta illud Apostoli. Dispensatio mihi credita est: res tamen subiectæ huiusmodi potestati, diuersimodè illi subduntur & diuersimodè ab illa attinguntur. Et quantum ad propositum spectar, distinguenda sunt in duo genera, scilicet validorum ex solo imperio, vel non validorum ex solo imperio: sunt enim quædam in Dei ecclesia, quæ quamuis ad hoc quòd rectè fiant, vltra Pontificis imperium exigant rectam regulam voluntatis imperantis, si tamen absque recta regula solo Pontificis imperio fiant, valida sunt: de quibus iura dicunt, quòd multa fieri prohibentur, quæ tamen facta tenent. De quorum numero sunt distributiones beneficiorum, dispensationes matrimoniorum in casibus dispensabilibus, & similia. Secundum autem genus, scilicet inualidorum ex solo imperio, adhuc subdistinguitur; nam quædam inualida ex solo imperio, attingi cum hoc possunt à Pontifice verbo & opere per viam facti: quædam verò sunt inualida ex solo imperio, quæ cum hoc per viam facti attingi non possunt opere, sed verbo tantùm. In primo membro huius subdiuisionis continetur dilapidatio bonorum ecclesiæ. si enim Pontifex pro suo libito ecclesiæ terras, &c. donaret, donatio esset inualida: quoniam ipse non est dominus bonorum ecclesiæ. & si facto & bullis poneret eos, quibus donauit in possessionem, non propterea transferret dominium rerum illarum in illos. In secundo autem membro continetur dispensatio votorum: si enim votum castitatis solo imperio à Papa dispensetur: constat dispensationem esse nullam: & circa voti vinculum propterea per viam facti nullum actum Pontifex haberet nisi verborum: exequutio enim cuiuscunque operis Pontificij ex solo imperio emanans, non attingit aliquid circa voti vinculum. Tribus igitur existentibus generibus rerum subiectarum dispensatiuæ potestati Pontificis, facilè patere potest, quòd primum genus dupliciter à potestate pontificia attingitur, scilicet dispensatione regulata & dispensatione non regulata. Secundum autem à potestate quidem pontificia vnico modo attingitur, scilicet dispensatione, hoc est rationabili operatione: sed ab ipso Pontifice aliter de facto attingitur, puta dissipatione, dilapidatione, &c. Tertium verò sola dispensatione: id est rationabili operatione, (seclusis verbis, sicut & in secundo) attingi potest tam à potestate pontificia, quàm ab ipso Pontifice. In quo autem horum generum indulgentiæ contineantur, facilè est discernere. Quòd enim non sint sub primo genere (quæ scilicet sunt valida ex solo imperio) ex eo patet, quòd Papa non potest dare indulgentias hac sola ratione, quia vult: & si pro solo libito daretur indulgentia, non esset valida: vt ex communi doctrina supponimus, & aliqualiter probatum est. Et iterum probatur, ex hoc quòd communia ecclesiæ bona temporalia non potest Pontifex donare donatione valida, ex hoc solo quia vult: non minus enim pretiosa ac chara eccclesiæ, sunt bona communia spiritualia: quàm temporalia, & propterea si illorum donatio ex solo imperio est inualida, multò magis inualida erit horum effusio ex solo imperio. Nec soluitur hæc ratio, dicendo, quòd donatio temporalium est cum damno ecclesiæ, donatio verò horum spiritualium, est sine damno ecclesiæ: nam habere damnum annexum vel carere annexo damno, per accidens, se habet ad potestatem dispensatiuam: vt patet ex hoc, quòd etiam in quibusdam habentibus annexum damnum ecclesiæ, donatio ex solo imperio est valida: vt attestatur distributio prælationum. Vnde non penes damnum vel non damnum attenditur vis potestatis dispensatiuæ.

Quia igitur communia ecclesiæ bona ex quibus efficaces sunt indulgentiæ, non continentur sub primo genere, & à secundo genere ex hoc distant, quòd per viam facti nullum operis solius verbi actum Papa habere potest circa illa (non enim potest transferre possessionum de facto horum bonorum sicut potest respectu temporalium) restat, vt sub tertio genere thesaurus contineatur indulgentiarum. Ex quibus potest formari talis ratio. Thesaurus indulgentiarum non potest veraciter attingi à potestate pontifica, nisi actu veræ dispensationis: ergo tam indulgentia. quàm tanta indulgentia data sine causa rationabili tantæ indulgentiæ est inualida. Antecedens probatum est, & supponitur secundum communem doctrinã. Consequentia verò quo ad secũdam partem probatur: tum quia eiusdem rationis est actus dans indulgentiã & dans indulgentiã tantã: ac per hoc si solus actus veræ dispensationis põt attingere thesaurum indulgentiæ, solus etiam veræ dispensationis actus poterit attingere thesaurum tantæ indulgentiæ: tũ quia si quantitas indulgentiæ attingitur aliter, quam per veram dispensationem, oportet alium actum fingere, puta actum imperij seu liberæ donationis respectu talis quãtitatis: & tunc aut iste actus attingit thesaurum via facti, aut via iuris: non via facti, quia ad istum thesaurum nullus est humanus accessus per viam facti: nec via iuris, quia de iure sola dispensatio credita est Papæ. Sicut sunt ergo inualidæ indulgentiæ quæ ex causa rationabili non fiunt, ita non est valida tanta indulgẽtia, puta mille annorum, nisi fiat ex causa rationabili tantæ quantitatis: scilicet mille annorum.

AD PRIMVM Autem in oppositum dicitur, quòd sententia illa scilicet indulgẽtiæ indiscretæ sunt validæ, verificatur de indiscretis quo ad euentum: non autem de indiscretis quo ad causam. Sunt enim indulgentiæ indiscretæ ratione euentus, quando indulgentiæ aliàs bene concessæ pariunt propter earum multitudinem quasi contemptum, aut ipsarum aut satisfactionum pœnitentialium: & tales sunt validæ. Sed si sunt indiscretæ, quia carent rationabili causa, aut omnino, aut quo ad tantam quantitatem, sunt inualidæ.

¶ Ad secundum iam patet responsio ex dictis nam ministeria sunt in alio genere dispensabilium & indulgentiæ sunt in alio dispensabilium genere: illorum enim efficacia ex solo pendet imperio, horum autem efficacia absque vera dispensatione esse nequit. Et propterea non est similis ratio.

QVAESTIO II.

An ex hoc ipso, quòd in bulla exprimitur aliquid pro causa indulgentiæ, sit rationabilis causa tanta indulgentia.

CIRCA Secundum de causa rationabili indulgentiarum quæsitum (an ex hoc ipso quòd in bulla exprimitur aliquid pro causa indulgentiæ, sit rationabilis causa tantæ indulgentiæ) pro parte affirmatiua occurrit multiplex argumentum. Primò, quia aliter prædicatio ecclesiæ esset falsa. Secundò, quia doctrina Romanæ ecclesiæ periclitaretur. Tertiò, quia non esset vniuersaliter vera illa communis sententia indulgentiæ tantum valent quantum sonant. Quartò, quia aliter deciperetur Populus ab ecclesia: audiens tantam indulgentiam pro tali opere, & exequens illud, vt habeat indulgentiam, & tamen non acquireret illam in veritate.

QVAESTIO Hæc non est mota propter difficultatem, quam in seipsa habeat, sed ad excitandos illos qui sciunt in vniuersali, & deficiunt in singulari. Vnde distinguendo de rationabili præsumpto, vel vero, duo dicẽda sunt. Primum, Causa indulgentiæ expressa in bulla nisi manifestus sit error, est semper rationabilis, loquendo de rationabili præsumpto: nam sicut sententia à iudice lata, nisi errorem contineat manifestum, præsumitur iusta: ita causa à principe expressa in dispensationibus præsumitur rationabilis, nisi, vt dictum est error sit manifestus. *Quãquã indulgentiarũ causa in bulla expressa nisi manifestus sit error sit rationabilis tanta tamẽ indulgẽtiæ, nõ oportet ĩ veritate esse rationabilem.*

Secundum est, Causam indulgentiæ tantæ expressam in bulla, non oportet esse rationabilem in veritate. Et ratio in promptu est multiplex: tum quia Papa potest in istis errare, quum non sit hæc sententia iudicialis de his, quæ sunt fidei. Vbi scito, quòd licet accessus ad indulgentias & earum susceptio sit quædam Christianæ fidei professio, fides tamen Christiana eo modo, quo est de indulgentijs, non est de hac vel illa indulgentia. Sed sicut fides nostra circa eucharistiæ sacramentũ est, quòd sub hostia ritè consecrata continetur corpus Christi, non autem est, quòd ista hostia sit ritè consecrata, neq; est quòd sub hac hostia, quæ proponitur adoranda, continetur corpus Christi. (quoniam vtrũq; eorum potest esse falsum: fidei autem Christianæ non potest subesse falsum) ita circa indulgentias non curando pro nunc quomodo spectẽt ad fidem, fides nostra est quòd indulgentiæ ritè datæ sunt validæ: & non spectat ad fidem, an ista indulgentia sit ritè data, an ista causa eius sit rationabilis, an ista indulgentia sit valida. Et simile est de alijs singularibus: quoniam hæc omnia possunt esse falsa: & propterea non spectant

ad fid

ad fidem nostram, sed ad humanam opinionem seu credulitatem, quæ est de his singularibus, & potest falli. Et propterea accessus ad indulgentias, in communi quidem est quædam fidei professio: sed accessus ad istam indulgentiam, procedit ex fide tanquam ex causa remota, & humana credulitate huius indulgentiæ, huius causæ, & huiusmodi tanquam ex causa proxima. Et quia effectus sequitur conditionem causæ proximæ sicut conclusio minorem seu deteriorem præmissam: ideo potest concursus iste falli absque Christianæ fidei detrimento. Tum quia non solum potest papa errare in huiusmodi, sed etiam facilè potest errare, sicut & in alijs similibus actibus. Dare siquidem indulgentias, consistit in actibus absolutionis & dispensationis: absoluuntur enim per eas pœnitentes ab iniunctis pœnitentijs, & dispensatur thesaurus meritorum Christi & sanctorum: sed tam in actu absolutionis, quàm in actu dispensationis facilè committi potest error, etiam ex proposito: vt patet in dispēsatione votorum, & in dispensatione bonorum temporalium ecclesiæ, & ministeriorum ecclesiasticorum, & in absolutionibus à censuris & iuramentis in præiudicium aliorum, &c. ergo in hoc quoque singulari facto quo dat indulgentiam seu exprimit talem causam pro tanta indulgentia, errare facilè potest. Nec est recurrendum ad Spiritus sancti assistentiam, & propterea piè debere credi, quòd non potest papa in istis errare. Nam in maiori causa permisit Spiritus sanctus Romanos pontifices errare, scilicet in causa spectante ad sacramentum matrimonij: in qua (vt habetur extra de sponsa. duorum in ca. licet) Alexander. 4. dicit, quamuis aliter à quibusdam prædecessoribus nostris sit aliquando iudicatum, quòd longè plus est, quàm dare indulgentiam indiscretam ex causa: tum quia erat causa sacramentalis: tum quia iudicialiter actum est: indulgentiæ autem possunt dari passim sine concilio & sine meditatione: ac per hoc sine discretione. Quamuis igitur non spectet ad subditos, discutere & iudicare de pontificijs indulgentijs, aut causarum meritis: dubium tamen non est posse etiam per papam dari indulgentias indiscretas, & quo ad causam, & quo ad euentum.

AD PRIMVM Ergo in oppositum dicitur, quòd prædicatio ecclesiæ quo ad indulgentias, tripliciter se habet Primò narratiuè: prout scilicet narrat contenta in bulla: & hìc nulla est falsitas (quoniam narratio est. Secundo doctrinaliter: & hîc subdistinguitur. Vel docendo doctrinam fidei: sic etiam nullum est periculum falsitatis: quoniam sicut fides non se extendit ad istam indulgentiam aut istam causam istius indulgentiæ, ita nec doctrina ecclesiæ extendit se ad hæc singularia. Vel docendo opiniones doctorum: & sic potest prædicare falsa si opinio prædicata est falsa: & propterea ad præseruandam prædicationem ab huiusmodi falsitate, debent prædicatores aut opinatiuè aut recitatiuè opiniones prædicare.

¶ Ad secundum dicitur, quòd aliud est loqui de doctrina Roman. eccle. seu Romani pontificis, & aliud est loqui de operibus eiusdem. Docuerunt si quidem Romani pontifices multi indulgentias ex causis rationabilibus dari: in qua doctrina continetur quòd etiam tanta indulgentia debet procedere ex causa rationabili tantæ quantitatis, vt superius deductum est. Factum autem, quod in bullis indulgentiarum continetur, si quandoque periclitaretur, non propterea Roma. ecclesiæ doctrina periclitaretur.

¶ Ad tertium dicitur dupliciter. Primò quòd illa sententia communis intelligitur negatiuè, hoc est non plus valent quàm sonant; diuulgata enim videtur sententia illa ad excludendas extensiones indulgentiarum ad ea quæ sub earum tenore non cōtinentur. Secundò dicitur, quòd vera est de indulgētijs discretis: non autem de indiscretis quò ad causam. Potest & tertiò dici, quòd vera est in foro exteriori: in quo statur præsumptionibus iuris.

¶ Ad quartum dicitur, quòd populus potest quidem decipi in huiusmodi: sed non decipitur ab ecclesia, sicut etiam potes decipi adorando hostiam propositam à sacerdote in missa. Si contingeret autem huiusmodi populum falli, falleretur aut à propria credulitate, aut ab humanis opinionibus, aut ab indiscreto facto dantis indulgentiam, vel ab omnibus simul: & non ab ecclesia, ad cuius doctrinam non spectant hæc singularia, sicut nec ad eius fidem.

TRACTATVS DECIMVS

De suscipientibus indulgentias, in duas quæstiones diuisus.

1 ☞ *Num præter gratiam ex parte suscipientis necessaria sit aliqua dispositio.*

2 *Num tempore, quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem esse in gratia.*

QVÆSTIO I.

An præter gratiam requiratur ex parte suscipientis indulgentias, aliqua alia dispositio.

CIRCA Suscipientes indulgentias dubium duplex occurrit. Primum, an præter gratiam requiratur ex parte suscipientis aliqua alia dispositio. Secundum est, an tempore quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem esse in gratia.

ET IN PRIMO Quidem dubio pro parte negatiua est autoritas doctrinæ communis: tenentis ad indulgentiam sufficere tria, autoritatem in dante, gratiam in suscipiente, pietatem in causa.

¶ In oppositum est, quod ad plenariam remissionem pœnæ per viam sacramenti pœnitentiæ, non sufficit gratia ex parte suscipientis: ergo nec ad plenariam huiusmodi remissionem per viam indulgētiæ sufficit gratia ex parte suscipientis. Antecedens est clarum. alioquin quilibet confessus in gratia, cōsequeretur plenariam remissionem pœnæ. Consequentia verò probatur: tum quia sacramentum est potius, quàm indulgentia: & distributor thesauri per sacramentum est longè liberalior, quàm quilibet pōtifex: quoniam liberalitas diuina in infinitum excedit liberalitatem humanam.

CONCLVSIO.

Indulgentiarum thesaurus illis minimè prodest, qui tametsi sint in gratia constituti, negligunt tamen per seipsos satisfacere: vt autem illis prosint, necessaria tamen illis est, præter gratiam, quam habet, dispositio, & solicitudo satisfaciendi per seipsos, quantum sibi possibile fuerit de iniunctis pœnitentijs.

IN HAC Quæstione, quia difficile admittitur oppositum eorum, quæ consequimus, censorem desidero intellectum mundum ab opinionibus. Videtur siquidem mihi rationabiliter dici, quòd non sufficit sola gratia ex parte suscipientis ad veraciter consequendam indulgentiam coram deo. Sunt si quidem confessi in gratia duplicis ordinis: quidam soliciti ad satisfaciendum per seipsos pro peccatis suis, quidam negligentes satisfacere per seipsos. Primi condignas pœnitentias vel petunt à confessoribus sibi imponi, parati eas implere: vel sponte illas assumunt, dum continuè student per sua sancta opera satisfacere, ieiunando, orando, eleemosynas dando, &c. ad hoc. Secundi verò paruissimam pœnitentiam aut rogant, aut læti suscipiunt: & quum illam impleuerint (quam sciunt esse minimam) non curant amplius de satisfaciendo, reputantes sibi sufficere, quòd non ibunt ad infernum. Et hi sunt, quibus indulgentiæ non prosunt, iudicio meo. Et ratio quæ me mouet est: Nullus indignus aliena satisfactione pro pœna sibi debita, consequitur veraciter fructum indulgentiæ: sed quilibet in gratia constitutus negligens satisfacere per seipsum, est indignus aliena satisfactione pro pœna proprijs peccatis debita: ergo nullus constitutus in gratia negligens satisfacere per seipsum, acquirit fructum indulgentiæ. Maior propositio intelligentibus terminos est euidens: indulgentia enim per satisfactionem alienam (hoc est Christi, & Sanctorum) parit fructum, qui est remissio pœnę temporalis pro actuali peccato debitæ: ac per hoc si est aliquis indignus aliena satisfactione, indignus est indulgentia. Indignos autem indulgentia non consequi veraciter fructum illius, tam verum ac manifestum est, vt probatione non egeat, apud intelligentes, distributionem diuiniorum donorum in solis dispositis habere locum; constat autem indignos non esse dispositos, & diuina operatione remissiones fieri pœnarū per indulgentias humano ministerio ritè

concessas.

¶ Ad euidentiam autem minoris prælibanda sunt duo: primum est, quòd satisfactio pro pœna temporali, actuali peccato debita est onus personale: tenetur enim ipse qui peccauit, facere satis. Secundum est, quòd licet tam contritio quàm confessio sit ita personalis, quòd non possit per amicum suppleri, satisfactio tamen quia per exteriora bona fit, inter quæ computantur amici, ita est onus personale, quòd capax est amicabilis adiutorij. Quibus præmissis probatur minor primò sic: Indignus amicabili adiutorio est indignus aliena satisfactione, sed constitutus in gratia, negligens satisfacere per seipsum, indignus est amicabili adiutorio: quoniam amicitiæ ratio poscit, quòd amicorum sit idem velle & idem nolle: & propterea, si ego pro meipso nolo satisfacere: par est vt amicus quoque hoc nolit, quin potius non amicè peterem vt me negligente satisfacere ipso pro me pateretur. Possentque rectè huiusmodi negligentes, quærentésque per indulgentias satisfacere, verbo Domini reprehendi. Alligant onera grauia & importabilia in humeros hominum, id est, amicorum: digito autem suo nolunt mouere ea. Nec obstat quòd Sancti iam passi sunt: quoniam similis est ratio de passionibus præteritis & futuris, quia illis solis prosunt præteritæ, pro quibus patiendum fuerat: & ideo si pro huiusmodi negligentibus non fuerat ab amicis patiendum, nec postea quòd passi sunt, illis amicorum prosunt passiones. Secundò probatur eadem minor similiter ex habitudine ad communem ecclesiæ thesaurum: quia in qualibet bene ordinata repub. quantumcunque rationabilis adesset quandoque causa dispensandi communem thesaurum in ciues grauatos ære alieno, negligentes tamen soluere, indigni censerentur adiutorio thesauri: ex eo enim, quòd possunt de suo soluere, & non curant, indignos se reddunt tali subleuamine. Et nisi tales pro indignis haberentur, foueretur negligentia: quoniam alij horum exemplo ad similem negligentiam prouocarentur: legis autem est facere non negligentes, sed virtuosos. Quum igitur ecclesia sit à Deo ordinata, æquum nō est, vt spiritualis dispensatio thesauri, negligentes satisfacere pro dignis habeat: hoc enim verè esset eneruare satisfactiones pœnitentiales. Non prosunt igitur indulgentiæ constitutis in gratia negligentibus satisfacere per seipsos: quoniam indigni sunt indulgentia: sed oportet vltra gratiam dispositos ipsos esse, vt digni sint alienis satisfactionibus: fiunt autem digni per hoc, quòd sunt parati per seipsos satisfacere: sic enim sunt digni amicabili adiutorio ad satisfaciendum: parati autem ad satisfaciendum per seipsos sunt, non qui negligunt per seipsos satisfacere, sed illi soli, quorum voluntas sic est ad satisfaciendum parata quod non retardat opus nisi impedita. Confirmatur autem hoc ex antiqua forma indulgentiæ, quum dicitur, verè pœnitentibus. Pœnitens enim dupliciter dicitur, vel per exclusionem contrarij: quia scilicet nihil habet in suo animo contrarium pœnitentiæ: & hoc modo quilibet existens in gratia, est pœnitens etiam si sit negligens ad satisfaciendum. Vel per positionem virtualis pœnitentiæ: quia scilicet vis affectus pœnitentialis in eo secūdum veritatem viget. & hoc modo pœnitens non est nisi solicitus ad per seipsum satisfaciendum. Quum ergo dicitur, verè pœnitentibus, nisi superfluè seu ad maiorem expressionem, appositum sit Iz, Verè, denotat indulgentias non consequi pœnitentes negligentes, sed pœnitentes solicitos: qui soli sunt verè pœnitentes, significante participio actū pœnitendi: qui non inuenitur apud negligentes, sed apud solicitos. Manifestius quoque suadetur hoc idem ex alio verbo eiusdem formæ, quum dicitur, de iniunctis pœnitentijs. constat enim communiter, quemlibet pœnitentem paratum esse ad iniunctam pœnitentiam peragendam, alioquin non accepisset illam. Et propterea ex hoc verbo duo habentur: alterum est, quòd indulgentia nisi noua forma detur, non absoluit nisi à pœnitentijs iniunctis: Alterum est, quòd indulgentia non prodest nisi parato per se satisfacere primum enim horum explicitè, secundum autem implicitè (inquantum paratus ad satisfaciendum supponitur) ex eodem verbo habetur.

¶ Et hinc sequitur primò, quòd frustra faceret quis sibi iniungi magnas pœnitentias à confessore, non vt ipsas adimpleret, sed vt per indulgentias ipsas exolueret: quoniam hoc non est esse paratum ad satisfaciendum, sed ad imponendum amicis iugum suum. Sequitur secundò, quòd si forma indulgentiæ mutaretur, & ad non iniunctas extenderetur pœnitentias, dispositio tamen suscipientis non propterea mutaretur, quoniam ex natura rei exigitur ex parte suscipientis esse paratum ad satisfaciēdum secundum vires per seipsum: vt declaratum est. Nec intelligo hanc præparationem ad satisfaciendum ita strictè, quin per aliquid æquiualens aut maius suppleri possit: vt patet ex hoc, quòd contingit quandoque causam pro qua datur indulgentia tale ac tantum exigere opus vt excedat præparationem ad satisfaciendum: puta, si detur plenaria pro actu quo se exponit morti pro Christo, aut perpetuæ mancipationi alicuius pij seruitij, aut aliquo huiusmodi: & tunc causa indulgentiæ ex parte concedentis tenet locum causæ rationabilis tantæ indulgentiæ, & ex parte suscipientis supplet locum dispositionis reddentis dignum amicabili satisfactione. Secus autem est si daretur plenaria pro visitante aliquam ecclesiam: nam dato quòd causa esset rationabilis ex parte concedentis, visitatio tamen ipsa non supplet vicem præparationis ad satisfaciendum: quum nec illi æquiualeat, nec excedat.

AD OBIECTIONEM Autem in oppositum dicitur, quantum ad diuum Tho. spectat, quòd aliorum opiniones sequutus est, vt ipsemet tria illa colligendo explicat in 4. senten. distinctio. 20. quæstio. 1. articul. 3. quæstio. 2. Quantum verò ad communem doctrinam: quia non nisi opinatiua est, (cum bona reuerentia dictum sit,) non inconuenit adinuentis ab ipsis aliquid noui superaddi, quod sub forma indulgentiæ latebat, & ratione probabili roboratur. Et scito, quòd iuxta hunc dicendi modum soluuntur omnes quæstiones, tam de nimis largo Dei foro, quàm de omittendis suffragijs pro plenariè absolutis in morte, quàm de admiratione sapientum, & de obloquutionibus detrahentium: & excitantur Christi fideles ad pœnitentiæ opera. Nec aliquid adimitur efficaciæ indulgentiarum: sicut nihil adimitur efficaciæ sacramentorum ex hoc, quòd oportet accedentes ad illa esse dignè dispositos, si fructuosa sibi esse volunt: soli siquidem indigni indulgentia, ab illius fructu iuxta hunc dicendi modum excluduntur.

QVAESTIO II.

An tempore, quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem esse in gratia.

IRCA Secundum verò quæsitum de causa indulgentiarum, sciēdum est, quòd dupliciter dantur indulgentiæ. Vel ita quòd tempus indulgentiæ & tempus operis sit vnum & idem, vt quum datur indulgentia visitanti ecclesiam. Et tunc nō habet locum hæc quæstio: quoniam constat tempus fructus indulgentiæ coëxigere gratiam in percipiēte illam. Vel ita quòd aliud sit tempus operis, & aliud sit tempus percipiendi fructum indulgentiæ: vt quum datur indulgentia semel in vita & semel in morte suscipientibus crucem: & tunc habet locum proposita quæstio, an exigatur gratia tunc, quum fit opus pro quo datur indulgentia.

¶ Videtur enim pars negatiua vera. Tum quia absque gratia tempore operis saluari possunt omnia requisita ad fructum indulgentiæ: nam saluatur autoritas in dante, pietas in causa, gratia etiam solicita in suscipiente tempore quo suscipit illam: ergo, &c.

¶ Tum quia non minus valet huiusmodi opus pro se, quàm pro alio, sed si pro alio (puta existente in purgatorio.) opus hoc quis faceret sine gratia, indulgentia valeret pro illa anima, præsupposito, vt quandoque fit, quòd possit quis accipere indulgentiam pro defuncto, faciēdo tale opus: ergo ad faciendum opus pro indulgentia non requiritur gratia.

CONCLVSIO.

In tempore, quo fit opus indulgentiarum, necessarium est sic operantem pro indulgentia consequenda esse in gratia.

IN HAC QVAESTIONE Videtur mihi non solum tutior sed longe rationabilior pars

affi

affirmatiua,scilicet quod exigitur gratia etiam tempore operis. Probatúrque hoc dupliciter.Primo ex antiqua indulgentiarum forma,quũ ordinatè vtrunque exprimitur,ita q primo loco exprimitur gratia,& secũdò exprimitur opus,non qualitercumque,sed vt ipsa gratia afficiat operantẽ:dicitur enim sic omnibus verè pœnitentibus & confessis,qui visitauerint talem ecclesiam seu qui manus porrexerunt adiutrices,&c. Vbi manifeste patet, ex forma ecclesiæ consueta haberi pœnitentiam seu gratiam coexigi ad tale opus,pro quo fit indulgentia. Deinde probatur hoc ratione.Sicut thesaurus ciuilis non nisi pro ciuili causa dispensatur:Ita thesaurus vitali non nisi per sola vitali causa dispẽsatur sed thesaurus indulgentiarum est thesaurus vitalis, vt pote ex passionibus viuis Christi & Sanctorum constans,& vitæ æternæ impedimenta tollens:ergo pro sola vitali causa communicatur: sed opus extra gratiam non est viuum, sed mortuum : ergo pro eo thesaurus indulgentiarum nõ communicatur.

Et confirmatur ex hoc,quòd reliqua requisita ad dispensationem thesauri indulgentiarum sunt viua : viuunt enim qui passi sunt Sancti,viuæ sunt & passiones eorum viuit & summus Sacerdos qui est vt principalis dispensator indulgentiæ,viuit particeps indulgentiæ : ergo & viuam oportet esse causam indulgentiæ:quæ est enim cõuẽtio lucis ad tenebras,& vitæ ad mortem?

¶ Nec obstat quòd Pontifex dans indulgentiam, possit esse mortuus secundum vitam gratiæ : quoniam ipse minister tantùm est,& velut instrumentum Christi concurrit.Ad causam enim principalem respiciendum est:vt patet in simili:quum scilicet dominus in charitate existens per reprobum dispensatorem eleemosynas distribuit : est enim opus illud viuum non obstante spirituali morte ministri.Oportet ergo viuum esse opus pro quod datur indulgentia.

AD PRIMAM ERGO Obiectionem in oppositum,dicitur falsum esse, quod sine viuo opere omnia requisita ad indulgentiam saluantur:nam pietas in causa claudit in se vitam operis.Ex hoc enim quòd exigitur pietas in causa,hoc est in opere,pro quo datur indulgentia:consequens est quòd exigatur etiam vita:nam pietas ipsa nisi sit viua pietas, non est quum nulla sit Christiana virtus sine charitate.

¶ Ad secundum dicitur.quòd opus mortuum sicut non sufficit ad indulgentiam pro se pro tempore, quo erit in gratia : ita non sufficit ad indulgentiam pro alio existente in gratia.Et si instetur, quòd eleemosyna facta extra charitatem pro existente in purgatorio,valet pro illo, ergo multò magis valet mediante indulgentia:respondetur quòd eleemosyna talis non valet pro defuncto per modum satisfactionis,sed per modũ supplicationis : scriptum est enim:Abscondite eleemosynam in sinu pauperis,& ipsa orat pro vobis.Peccatorum autem supplicationes quandoque exaudiri Augu.testatur, reprehendens verbum cæci nati:Nos scimus quia peccatores Deus non exaudit.Ex hoc autem quòd valet per modum supplicationis mortuæ non sequitur quòd valet pro indulgentia acquirenda:quoniam indulgentia habet vim satisfactionis viuæ:supplicatio autem mortua,soli misericordiæ inniti tur Dei,cui supplicatur.

TRACTATVS VNDEcimus De modo tradendi,seu suscipiendi sacros ordines.

ARTICVLVS VNICVS.

Quomodo Tradantur,vel suscipiantur sacri ordines.

CIRCA Sacramenta tam extremæ vnctionis quàm ordinis nihil mihi scribẽdum occurrit nisi circa sacramentum ordinis cautos reddere,ne pertinax quisquam,aut leuis sit circa modum tradendi,aut recipiendi ordines.Nam,si collecta fuerint quæ pontificales codices, quæue ratio autoritásque doctrinæ tradidit,incerta valde apparebit præsbyteratu excepto,reliquorum natura ordinum.Et de minoribus quidem ordinibus & subdiaconatu Magister senten.in 24.distinct.4.senten.dicit institutos esse ab ecclesia. De diaconatu verò ambiguum magis est:quia non constat ex actibus Apostolorum diaconos altaris,sed diaconos mensarum & viduarum institutos esse ab Apostolis Act.vj.quin potius oppositum ibi dicitur quoniam diaconi altaris ad orandum & prædicandum ordinantur,(vt in pontificalibus patet.)ibi verò dicunt Apostoli,Nos verò orationi & ministerio verbi instantes erimus.Quocirca licet tunc non fuerint diaconi altaris instituti,videntur tamen ab Apostolis instituti,licet nesciatur quando,& vbi.Iungit siquidem diaconos episcopis Paulus ad Philip.2.dicens:omnibus sanctis in Christo Iesu,qui sunt Philippis cum episcopis & diaconibus:& 1.ad Timo.3.descripto Epo describit qualis debet esse diaconus, Et quia ambæ ecclesiæ: scilicet, Philippensis & Ephesina,(cuius erat Timotheus episcopus,)erant ecclesiæ Gentium,in quibus non legimus vixisse in communi Christianos : vt Hierosolymis, ac per hoc non egebant diaconis mensarum & viduarum:ideo diaconi altaris videntur esse isti.Et confirmatur ex Dio. ponente diaconatus ordinem in primitiua ecclesia : vnde, diaconarum ab Apostolis credimus cœpisse. Et quod magis vrget,nulla videtur certa forma in diaconatu, nã secundum antiqua pontificalia impositio manuum super diaconum non habet certam verborum formam,nisi orationem illam:Emitte,quæsumus,in eos Sanctum,Spiritum,&c.quæ secundum noua pontificalia post impositionem manuum dicenda est.Datio autem libri Euangeliorum certam habet formam verborum : sed tunc non imprimi characterem ex eo videtur , quòd antequam Euangelium aliquod esset scriptum,diaconi ab Apostolis videntur ordinati,non dicendo:Accipe potestatem legendi Euangelium,sed vt creditur per impositionem manuum. Idem quoque apparet in subdiaconatu , in quo nullum pontificale habet nisi materiam sine forma, scilicet traditionem calicis vacui,&c. Taceo de minoribus ordinibus,in quibus varietas multiplex inuenitur etiam inter antiqua pontificalia:ex quibus apparet quòd huiusmodi ordines sacramentalia quædam videntur magis quàm sacramenta.Et ad hoc ducit ratio:quia per nullum dictorum ordinum potest ordinatus actum aliquẽ, qui si sine illo ordine fieret,esset nullus : vt patet discurrendo per singulos actus diaconi & inferiorum. Et per hanc rationem episcopatus videtur ordo : quia aliquem actum potest episcopus,quia non episcopo factus nullus est:vt confirmare,præsupposita veritate decretalis extra de consuetudine,cap.quanto.

HAEC AVTEM SINT Collecta, non ea ratione,vt nouam velimus ingerere doctrinam de sacramento ordinis : sed vt doctus quisque percipiat incertitudinem materiæ,de qua est sermo:& non velit plus sapere, quàm oportet sapere,sed sapere ad sobrietatem: hoc est,vt sit contentus consueto pontificali ecclesiæ, in qua ordinatur. Et si aliquid fuerit omissum eorum, quæ ex nouis pontificalibus sunt addita (puta quia non est datus subdiacono liber Epistolarum cum illis verbis,Accipe librum,&c.)non propterea suppleri oportet in alia ordinatione huiusmodi omissum:huiusmodi enim noua additio non facit legem nouam. Nec mihi aliquis obijciat oppositum me alibi scripsisse,dum de simultate contractus in primo quolibeto scripsi. Hæc enim non aduersantur illis: quoniam non nisi de his quorum contractus simul cum traditione in pontificali mandatur,loquutus sum.

¶ Tutius tamen esse constat sequi antiqua pontificalia in tribus infimis ordinibus, quàm modernum, in quo ostensio materiæ prius mandatur cum verbis, & postea tactus materiæ. Et certe mirum est, quum corrector ille mutauerit ministrum materiæ in acolytatu, scilicet Archidiaconum in episcopum, vt tutiorem viam eligeret, quòd in præcedentibus ordinibus labori episcopi tantum pepercit,vt nimis tutam viam eligeret. In antiquis siquidem pontificalibus diuersimodè de minoribus ordinibus habetur:nam alicubi de ostiario & lectore habetur, Tradit sibi claues vel librum episcopus, dicens, de exorcista vero habetur:Accipiat librum de manu episcopi dicentis sibi:de acolyto autem accipiat candelabrum, &c.de manu archidiaconi dicente sibi episcopo. Vbi apparet semper simultas formæ & materiæ:& quòd materia non est monstratio,sed traditio & acceptio. Alicubi verò habetur,vt in nouo pontificali tempore Innocentij octaui impresso legis,

TRACTATVS DVODEcimus de Contractu Matrimonij in tres diuisus quæstiones.

1 *Num matrimonium contractum per procuratorem sit sacramentum.*
2 *Num contractus matrimonij clandestinus sit quandoque licitus.*
Num matrimonij contractus non propter prolem,nec propter vitandam fornicationem,sit licitus.

De sacramento matrimonij Triplex quæsitum.

CIRCA Sacramentum matrimonij paucula tractanda occurrunt. Et primo circa ipsum matrimonij contractum tria occurrunt dubia. Primum est,an matrimonium contractum per procuratorem sit sacramentum.Secundum,an contractus matrimonij clandestinus sit quandoque licitus.Tertium est,an matrimonij contractus non propter prolem nec propter vitādam fornicationem,sit licitus.

QVAESTIO I.

An matrimonium contractum per procuratorem,sit sacramentum.

CIRCA Primum ratio dubij est,quia matrimonium inter fideles verum & ratum est sacramentum:contractus autem huiusmodi per procuratores efficit matrimoniū verum & ratum:ergo est ibi sacramentū.

¶ Præterea,Coniugium inter infideles est sacramentum vt dicitur extra de diuortijs.cap.gaudemus:ergo à fortiori coniugium huiusmodi quod est verum & ratum,est sacramentum.

CONCLVSIO.

Matrimonium per procuratorem contractum, quanquam ecclesiæ sacramentum non sit, veruntamen est tale coniugium sic contractum, quod dirimit omne contractum postea consummatum, & non nisi apostolica autoritate factum de consensu partium dissolui potest.

IN OPPOSITVM Est, quòd nullum sacramentum ministratur per procuratorem. Ad hoc dicuntur duo:primū directè respondendo quæsito, quòd matrimonium contractum tantummodo per procuratorem non est sacramentum ecclesiæ.Quod manifestatur dupliciter.Primo,quia nullum sacramentum suscipitur per procuratorem;quia receptio sacramēti est passio personalis,quum sit intus quidem receptio gratiæ sacramentalis,foris verò exigat aliquam in sua persona sensibilem actionem vel passionem,vt patet ex communi ratione in omnibus sacramentis. Et confirmatur ex hoc,quòd sacramentum pœnitentiæ non potest suscipi per procuratorem:nam sicut sacramentum matrimonij consistit in contractibus,ita sacramentum pœnitentiæ consistit in actibus iudicialibus, tam autem in iudicialibus quàm in contractibus nihil prohibet multa fieri per procuratorem,nisi ratio sacramenti: potest enim quis iudicari,absolui, ligari per procuratorem, sed non sacramentaliter: & similiter potest quis contractum facere de propria persona per procuratorem, sed non sacramentaliter. Et confirmatur rursus: quia si per procuratorem posset suscipi sacramentum, sequeretur quòd dormientibus ambobus coniugibus dum procuratores contrahūt, coniuges sacramentum susciperent,& nihil omnino à se ipsis aut ministro aliquo sacramenti circa ipsos tunc fieret:quod non solum est absurdum,sed non intelligibile, stante constantia sacramenti ex materia & forma,&c.& vltra hoc sequeretur,quòd dormiens peccaret mortaliter peccato sacrilegij,suscipiens sacramentū in peccato mortali,si contigisset vt fuisset tunc dormitū in peccato mortali:non est ergo coniugium contractum inter fideles per procuratores sacramentum, donec coniuges ipsi coram ratificent contractum;quod tunc fit,quum coram positi primò manifestant sibi inuicem se habere vt coniuges.

¶ Secundum est,quòd licet huiusmodi coniugium per procuratorem contractum non sit sacramentum:est tamen verum coniugium,dirimēs quodcunque aliud posteà contractum consummatum,multò magis quàm primum coniugium inter infideles dirimit secundum:vt dicitur ex de diuor.ca.gaudemus.Potest tamen facilius dissolui de consensu partium apostolica autoritate matrimonium per procuratorem contractū,quàm per seipsos coniuges contractum:quoniam in illo deest sacramentum, quod non deest huic.

AD PRIMAM Ergo obiectionem in oppositum,dicitur quòd coniugium dicitur ratum dupliciter,vel radicaliter,vel formaliter.Et quòd coniugium fidelium per procuratores contractum est ratum in radice baptismi,non autem est ratum ex forma ipsius sacramenti matrimonij: coniugium autem inter infideles neutro modo est ratum.

¶ Ad secundā dicitur:quòd vel est loquutio intransitiua, vt dicatur sacramentum coniugij pro coniugio: vel latiori vocabulo sumitur sacramentum:& non propriè, vt restringitur ad significandum sacramentum nouæ legis: de quo solo est nostra quæstio.

QVAESTIO II.

An matrimonij contractus clandestinus sit quandoque licitus.

CONCLVSIO.

Matrimonij contractus clandestinus nonnunquam licitus est,vbi absunt omnia scandala.

CIRCA Secundum,(an matrimonij contractus clandestinus sit quandoque licitus,) absque argumentis dicēdum est, quòd quū contractus clandestinus non sit secundum se malus moraliter,sed ratione accidentium ex illo consequentium:ideo in casu,quo cessarent omnia inconuenientia,licitum esset cōtrahere clandestinè, quoniam tunc etiam cessaret obligatio iuris positiui, quod propter huiusmodi inconuenientia constat emanasse.Contingit autem de facto pluries casus iste,quando matrimonium contractum est in facie ecclesiæ & consummatum. & tamen fuit in veritate nullum propter aliquod occultum impedimentum dirimens:puta quia præcognouerat consanguineam vxoris.Tunc enim habita dispensatione per secretas vias potest & debet contrahi matrimonium sine testibus ad euitandum scandalum, imò nec coniugi debet impedimentum manifestare,sed dulciter rogare vt pro consolatione sua velit se iterum acceptare in coniugem:& parte assentiēte sufficit.Sic enim euitatur omnis infamia: & intentum habetur:& nullum potest inconueniens sequi ex huiusmodi clandestino contractu.

AN VERO Ante contractum in facie ecclesiæ matrimonij accidere possit casus,in quo licitus sit cōtractus clādestinus,non mihi occurrit de clandestino per se,sed potest contingere de clandestino per accidens, quòd sit aut licitus,aut sine mortali peccato.Licitus quidem, si contingeret carere testibus,& oporteret contrahere: vt si in bello seu direptione ciuitatis salui fierent coniugati, possent personæ habiles contrahere & consummare: vt vel sic euaderent opprobria,&c.cessant enim omnia inconuenientia,& præter intentionem est clandestinū matrimonium.Absque mortali verò:vt si puella sub malignis tutoribus,ne tradatur viro imprudenti cum damno debitæ sibi dotis,aut hæreditatis propriæ,oblata cōmoditate non valens habere testes præsentes,contraheret cū viro grato,prudente,&c.sciens quòd post factum publicabunt ipsa & vir contractum: & sic præualebunt. Ex quo enim parati publicare,contrahunt præter intentum. Ex quo enim parati publicare,contrahunt præter intentum ex rationabili causa clam; excusantur saltem à mortali.

QVAESTIO III.

An matrimonij contractus non propter prolem,aut vitandam Fornicationem,sit licitus.

CIRCA Tertium verò,(an matrimonij contractus num propter prolem,aut vitandā fornicationem sit licitus:ratio dubij est,quia videtur sacrilegium,sacramentum non ordinari ad finem proprium;finis autem proprius sacramenti coniugij est proles educanda ad cultum Dei,& remedium concupiscentiæ.

¶ In oppositum est coniugium inter beatam Virginē & Ioseph,quod neutrum finem habuit ex parte virginis.

Conc

CONCLVSIO.

Contrahere matrimonium nõ propter prolem, nec propter vitandam fornicationem hominibus licet, cum non hac tantum fines matrimonij sint.

AD HOC DICITVR Quòd in contrahendo matrimonium, multiplex finis potest inueniri: & quantum ad propositum spectat, quintuplex finis potest considerari. Primus est finis istius contractus ratione actus: & hic est proles vel remedium concupiscentiæ: hic enim est finis coniugij mediante concubitu: vt patet. Secundus est ipsius contractus ratione sui: & hic est mutua potestas corporum: ad hoc enim fit hic contractus, vt neuter coniugum habeat potestatem sui corporis, seu alter alterius. Tertius est eiusdem contractus ratione sacramenti: & hic est sanctificatio coniugum, vt vnusquisque possit vas suum possidere in sanctificationem. Quartus esset, si contractus iste ordinaretur à contrahente ad aliud extraneum: puta ad aliquod maleficium. Quintus esset finis non contractus, sed contrahentis tantummodo: hoc est quòd esset motiuum vt finis ad hoc, vt homo qui aliàs nollet contrahere matrimonium, applicaret se ad contrahendum matrimonium. Verbi gratia, quum Dauid contraxit cum Abisach Sunamite, non ordinauit coniugium ad calefaciendum se: sed applicauit se ad contrahendum coniugium, vt per mulierem calefieret, quum non esset aliàs dispositus ad contrahendum matrimonium.

¶ Quibus præmissis dicenda sunt ad quæstionem motam duo. Primum directè respondendo quæsito, quòd contractus est licitus, quoniã sufficit coniugio habere vtrunque finem suum proximum, finis autem proximus ipsius contractus secundum se est mutua potestas corporum: quatenus verò sacramentum, sanctificatio. Et propterea etiam si non intendant prolem neque remedium concupiscentiæ, sed solummodo esse coniuges, secundum ecclesiam contractus est licitus. Et sic inter senes & quoscunque non intendentes concumbere, potest licitè contrahi matrimonium.

¶ Secundum est, quòd communiter extranei seu accidentes fines altero duorum modorum contingunt: vel ratio non coniugij, sed coniugij cum tali: vel vt ratio applicationis ad contrahendũ coniugium. Ideo communiter huiusmodi contractus sunt liciti: quoniam vterque modus est licitus. Exemplum primi modi habetur inter Iacob & Rachelem: propter pulchritudinem enim ipsius, elegit cõtrahere potius cum Rachele, quàm cum Lia: dicens socero, Seruiam tibi pro Rachele filia tua minore, &c. Exemplum secundi habetur inter Dauid & Sunamitem. Et primus quidem sæpe contingit, & clarus est omnibus: secundus autem amplius manifestatur exemplo & ratione. Simile quidem est, si sacerdos aliquis nollet hodie celebrare, superueniente autem amico, vt illi morem gerat, applicat se ad celebrandum, ita si quis non intenderet matrimonio coniungi, superueniente autem vidua promittente maria & montes, vt sibimet vtile faciat, applicat se ad contrahendum matrimonium cum illa intendens illam habere coniugem, &c. vtrobique enim aduentitius finis non ponitur finis celebrationis aut coniugij, sed applicationis ad celebrandum seu ad contrahendum. Et hæc est ratio quare contractus non redditur illicitus.

ET PER HOC Patet responsio ad obiectionem in oppositum. Nam sicut sacerdos aliàs non celebraturus hodie, vt morem gerat amico applicans se ad celebrandum, non constituit per hoc amicum finem celebrationis, sed applicationis suæ: ita qui propter bona temporalia aliàs non contracturus mouetur ad contrahendum coniugium, non constituit bonum illud extrinsecum finem coniugij, sed mutationis suæ, qua de non volente contrahere factus est volens contrahere: coniugium verò ipsum suscipit cum fine ipsius coniugij, etiam si de fine ipsius nihil cogitet: sicut dictus sacerdos celebrationem ordinat in finem celebrationis, etiam si nihil cogitet de fine. Eo ipso namque quod intendit coniugium, intendit ipsius finem, quamuis fortè ad illum non se disponat: sicut sacerdos intendens celebrare, vult ex hoc ipso finem celebrationis, quamuis fortè non se disponat ad illum.

TRACTATVS DECIMUSTERTIUS *de Vsu Matrimonij in duas quæstiones diuisus.*

1 *Num Vsus matrimonij ante benedictionem sit licitus,*
2 *Num Vsus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter.*

QVAESTIO I.

An vsus matrimonij sit licitus ante benedictionem.

CIRCA Vsum matrimonij, dubium primo occurrit, an sit licitus ante benedictionem.

¶ Videtur enim quòd non. Tum quia fit contra statutum ac consuetudinem ecclesiæ: vt patet. 30. quæstio. 5. in pluribus capit.

¶ Tum quia quum sine causa rationabili hoc fit, non euaditur contemptus: quem cõstat constituere peccatum mortale.

CONCLVSIO.

Vsus matrimonij ante benedictionem quamuis mortale peccatum non sit, à venialitate alienum non est.

AD HOC Dicitur, quòd licet quibusdam visum fuerit distinguendum de reddente, aut petente debitum: & similiter de loco vbi est vel non est consuetudo huiusmodi benedictionis: & similiter de causa an sit rationabilis, vel non: Mihi tamen videtur, simpliciter & absolutè dicendum, quòd huiusmodi actus non est peccatum mortale. Et ratio est: quia nullum apparet in iure præceptum obligans ad mortale: imò expressè in fine c. nostrates: enumeratis concurrentibus ad nuptias, subditur, quòd hæc omnia non seruare non est peccatum. Consuetudo quoque non obligat ad mortale plus quàm statutum, & tantò minus hæc consuetudo obligat, quantò alicubi (vt in germania) nobiles nocte præcedente benedictionem, consummant matrimonium: alicubi verò (vt in Italia) pœna apposita ab ecclesia maritis consummantibus matrimonium ante benedictionem, tam leuis est, vt testetur minimum aut nullum esse peccatum. Ex parte verò benedictionis, quum nulla fiat sibi iniuria (quoniam nec contemnimur, sed suscipitur etiam cõsummato matrimonio) nec admiscetur propterea aliquod falsum seu mendacium, quoniam nulla fit de virginitate ibi mentio, nulla habetur ratio mortalis peccati. Nec obstat si dicatur quòd canones præsupponunt virginitatem in benedicendis, saltem in sponsa: vt patet ibidem, ca. sponsus. Quoniã hoc de congruitate, & secundum communiter accidentia intelligitur: vt patet ex hoc quòd puella corrupta ante coniugium secretè ab alio nihilominus licitè nuptialem benedictionem suscipit. Ex parte demum finis ipsius benedictionis idem apparet: quoniam ad duo ordinatur, scilicet ad solennem traductionem vxoris (quam constat propterea non omitti) & ad diuinam obtinendam benedictionem ipsorum coniugum, quæ etiam non omittitur. Ex quibus omnibus potest formari talis ratio: Actus coniugij ante benedictionem, &c. quum non sit illicitus nisi quia præuenit benedictionem antè debitam, non plus habet illiciti, quàm ex iniuria vel legis, seu consuetudinis inhibentis, vel benedictionis ipsius seu eius finis contrahat: sed ex nullo horum contrahit rationem peccati mortalis, vt declaratum est; ergo non est peccatum mortale. A veniali autem peccato non excusari matrimonij consummationem ex parte tam petentis, quàm reddentis ex eo patet, quòd ordo ipse statutus lege vel consuetudine non seruatur, dum ante benedictionem fit, quod post benedictionem agendum erat.

AD PRIMVM Autem in oppositum, dicitur, quòd hoc argumentum nihil valet, Statutum seu consuetudo ecclesiæ non seruatur, ergo est peccatum mortale: plus enim exigitur ad peccandum mortaliter, quàm violare statutum, seu consuetudinem ecclesiæ: quoniam nec omne statutum, nec omnis consuetudo ecclesiæ obligat ad mortale.

¶ Ad secundum dicitur, falsum esse, quòd vbi deest rationabilis causa violandi seu non seruandi statutum & consuetudinem ecclesiæ, ibi est cõtemptus: stat enim quòd ex infirmitate seu concupiscentia veniali fiat transgressio & sic cõmuniter videtur accidere in huiusmodi casibus: Et propterea quia communiter ex contemptu nõ fit, com

munitèr non est peccatum mortale.

QVAESTIO II.

An vsus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter.

SECVNDO Quaeritur an vsus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter. Et est ratio dubij: quia si pars affirmatiua poneretur, aut hoc esset ratione annexi scandali, aut ratione inhibitionis ecclesiae: sed scandalum tollitur, si vsus est occultus, inhibitio autem ecclesiae non facit peccatum mortale, quum in praecedenti ar. conclusum sit vsum coniugij ante benedictionem non esse peccatum mortale, quamuis sit contra inhibitionem ecclesiae.

IN OPPOSITVM Est, quòd vsus coniugij non legitimi est peccatum mortale: clandestinũ autem matrimonium quamuis sit verum & ratum, constat non esse legitimum: ergo,

CONCLVSIO.

Vsus coniugij clandestini malus est, & mortale peccatum si aliquis turpidinis & scandali ratio adsit, secus autem veniale esse potest.

AD HVIVS Euidentiam recolendum est, in cõiugijs dupliciter inueniri illicitum & mortale, vel quia malum, vt coniugium cum parente: vel quia prohibitum, vt coniugium cum affinibus seu consanguineis quarti gradus. Vsus autem coniugij clandestini vtroque modo illicitus inuenitur, & quia malus, & quia prohibitus. Est siquidem malus, non secundum se, sed secundum sibi annexa. Ad cuius pleniorem intelligentiam sciẽdum est, quod licet clandestinum coniugium cum suo vsu habeat omnia requisita ad substantialia coniugij & eius actus, & propter hoc dicitur quòd neutrum est secundum se malum: ex naturali tamen hominis proprietate, qua est animal sociale atque politicum, prouenit turpitudo in clandestino coniugio & eius actu. Ex hoc nãque, quòd homo est animal sociale & politicum, prouenit quòd cõiugium & ipsius actus debeant sic fieri vt sint sine offensa & periculo offendendi societatem politicam: vsus autem clandestini coniugij annexum habet scandalum vitae socialis, dum scitur commisceri personas quae nesciũtur coniuges: nec etiam sine scãdalo appareret mulier grauida, & proles fieret, &c. Ipsum verò coniugium clandestinum annexum habet periculum offendendi vitam socialem: quoniam posset alter coniugum noua inire connubia, dum ignoratur ligatus altero coniugio. Est igitur tam clandestinum coniugium, quàm ipsius actus, etiam si prohibitio legis non esset de genere malorum moraliter, non secundũ se, sed secundum sibi annexa.

¶ Verum autem sit mortale peccatum, considerandum restat ex vtroque principio: scilicet annexae moralis malitiae & legalis inhibitionis. Ex parte siquidem moralis iniquitatis distinguendum occurrit, & dicendũ: quòd quando actus huiusmodi habet annexam scandali turpitudinem, est peccatum mortale: quãdo verò caret annexa turpitudine, non est peccatum mortale. Et horum ratio est in promptu: quia ex quo ratio peccati mortalis consurgit ex annexa turpitudine extante, illa fit peccatum mortale: & illa non extante, non est peccatum mortale. Notanter autem dixi, actus huiusmodi, ad differentiam vsus: quoniam frequens actus, qui vsum constituit, impossibile est, moraliter loquendo, quòd careat scandalo: nam frequens secreta conuentio personarum, quae possunt esse coniuges, semper est suspecta, & experientia teste videmus scandala maxima ex huiusmodi vsu prouenire. Ex parte autẽ inhibitionis ecclesiasticae mortale peccatum videtur: quoniam Eucaristus Papa (vt habetur. 30. quaest. io. 5, capitul. aliter) damnat huiusmodi coniugia: ita quod non coniugia, sed adulteria vel contubernia vel stupra, aut fornicationes esse non dubitat. Quod quia verum esse constat in iudiciali foro, in quo clandestinum matrimonium non est matrimonium ex autoritate papae promulgatum, damnabilem constituit clandestini vsum matrimonij. Simpliciter igitur & absolutè loquendo, vsus matrimonij clandestini peccatum mortale est: vtpote scandalosus scandalo notabili, reddente vtrunque coniugem infamem, & à iure damnatus vt adulterium seu fornicatio. Quocirca caueant confessores viduarum nobilium, ne consulant fornicariè, vt contrahãt clandestinum matrimonium, quasi licitè deinceps satisfacturae voluptati suae cùm clandestino coniuge: tum quia nõn sunt facienda mala, vt veniant bona, & multominus, vt euitentur peiora: tum quia per hoc non euaditur peccatum mortale in vsu dicti coniugij: tum quia adiungitur periculum homicidij vtriusque, aut alterius coniugis: vt pluries vidimus nostra aetate: consanguinei enim multò magis vindicant talia coniugia, quàm si fornicatio sola fuisset.

AD OBIECTA Ergo in oppositum dicitur, quod licet actus vnus seu aliquis possit esse ita occultus, quòd careat secundum se omni turpitudine scandalosa: frequens tamen actus, vt dictum est, esse non potest: & ille vnicus actus omnino occultus non caret periculo scandali: quia posset inde coniux concipere, & sic scãdalum sequeretur. Inhibitio autem ecclesiae non similiter se habet ad vsum coniugij ante benedictionem, & ad vsum coniugij clandestini, quoniam primum simpliciter inhibet: secundum autem non solum inhibet, sed damnat vt stuprum seu fornicationem. Et ratio est disparitatis: quia actui coniugali debetur torus publicus, hoc est pubicè praeparabilis seu praeparatus: vnde & coniuges contorales dicuntur: clandestini autem coniugij actui non potest publicè torus praeparari: quum coniugium ipsum publicè habeatur tanquam non sit, quum probari non possit. Ante benedictionem verò publicis coniugibus potest publicè torus praeparari, imò & de facto millies praeparatur: & propterea actus coniugij clandestini meritò reprobatur ac damnatur: actus verò publici coniugij non reprobatur nec damnatur, sed solius caeremoniae defectu accusatur: est enim praeceptum caeremoniale de non praeueniendo benedictionem, de non vtendo verò clandestino, est praeceptum propè substantiale. Et hinc sequitur, quòd non solum vsus sed etiam actus vnus coniugij per se clandestini, etiam cum sterili seu vetula, quae non potest concipere, quantumcunque occultus est mortale peccatum, sicut & ipse contractus clandestinus propter damnationem ecclesiae damnantis omnem contractum & concubitum clandestinum in sua specie: ac per hoc omnem concubitum & contractũ clandestinũ: & consequenter nisi rationabilis causa subsit contrahendi clandestinè, aut clandestinè consummandi, damnationem suae speciei incurrit.

TRACTATVS DECIMVS

De Delectatione Morosa in tria Quaesita diuisus.

1 *Num voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter sit mortale peccatum.*

2 *Num vidua, quae voluntariè delectatur de coniugali actu praeterito, peccet mortaliter.*

3 *Num voluntaria delectatio de visa pulchra muliere sit computanda inter peccata mortalia delectationis morosae.*

CIRCA Actum coniugij, quoniam multa scripsimus in cõmentarijs praecedentis libri in tractatu de luxuria, & quaedam etiam in quolibetis, ideo ne eadem repetamus, pertranseundum est. Incidenter tamen dubia aliqua, de delectatione morosa soluendo.

DVBIVM I.

An voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter, sit mortale peccatum.

EST AVTEM Primum dubium, an voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter, sit mortale peccatũ. Verbi gratia, cogitat quis de actu coniugali cũ tali muliere si esset vxor sua, & voluntariè delectatur de actu cogitato, an in hoc & similibus sit peccatum mortale. Et est ratio dubij: quoniam pro parte negatiua est quòd delectatio est de actu licito, intantum quòd consensus in huiusmodi actum non est peccatum: si enim consensus in actum non est peccatum, à fortiori nec cogitatio de illo erit peccatum. Pro parte verò affirmatiua est omnis religiosa conscientia, cauens huiusmodi delectationem: vt peccatum mortale.

CONCLVSIO,

Voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter est peccatum mortale, cum sit de concubitu peccati mortalis.

AD HOC Dicitur, quòd sine dubio huiusmodi delectatio voluntaria est peccatum mortale, quia est simpliciter de concubitu peccati mortalis. Ad cuius euidentiam discernendum est inter consensum & delectationem: quoniam tam consensus, quàm desiderium ferri potest in obiectum vel absolutè vel conditionaliter: potest enim quis desiderare cibum absolutè, & potest rursus desiderare ipsum sub conditione: puta si non esset dies ieiunij. Et quòd dicimus de actu, idem intellige de delectatione cõsequente actum exterius exercitum: nam potest quis desiderare delectationem cibi & absolutè & sub conditione, puta velle delectari in comedendo, si non esset dies ieiunij. Delectatio autem voluntaria consequens obiectũ interius apprehensum & concubitum siue absolutè, siue conditionaliter, non potest distingui in delectationem conditionalem, vel absolutam: sed ex hoc ipso quòd inest huiusmodi delectatio voluntariè, est simpliciter & absolutè delectatio. Vnde, cùm aliquis desiderat actum coniugij cum aliqua conditionaliter: id est si esset sua, non peccat: quoniam desiderium obiectum habet rectè rationi consonum: sed quum delectatur quis de huiusmodi actu conditionali cogitato, delectatio ipsa non est conditionalis: quoniam conditionalis nihil ponit inesse: huiusmodi autẽ delectatio ponitur inesse voluntariè. Et propterea delectatio ipsa non spectat ad obiectum desideratum & cogitatum, quatenus est conditionale: ac per hoc redit ad naturam sui generis: scilicet delectationis morosæ de illicito concubitu. Ex hoc nanque quòd actus vt conditionalis, non facit ipsam delectationem conditionalem: sequitur quòd relinquat eam in genere delectationis voluntariæ de concubitu seclusa conditione, quæ sola faceret illum licitum. Et hoc est nihil aliud dicere, quàm relinquere illam in specie delectationis voluntariæ de concubitu, ac si illa conditio non esset cogitata: & hoc est quod timoratæ conscientiæ vtriusque sexus testantur.

ET PER HOC Patet solutio ad obiectum: quoniam non est idem iudicium de consensu & desiderio in actum exteriorem illiusque delectationem sub conditione, & de præsenti delectatione voluntaria de eodẽ actu eadémque delectatione cogitata. Nec est verum, quòd præsens delectatio sit de actu licito: quoniam non est de illo conditionaliter, actus autem non nisi conditionaliter est licitus.

DVBIVM II.

An vidua, quæ voluntariè delectatur de coniugali actu præterito, peccet mortaliter.

SECVNDVM Dubium est, an vidua quæ voluntariè delectatur de actu coniugali præterito, peccet mortaliter. Et est ratio dubij ambiguitas scribentium.

CONCLVSIO.

Voluntaria delectatio de præterito actu coniugij non est peccatum mortale.

AD HOC Dicitur, quòd formaliter loquendo, voluntaria delectatio de præterito actu coniugij non est peccatum mortale. Et ratio est, quia eiusdẽ moris est delectari de præsenti, præterito vel futuro: huiusmodi enim differentiæ non variant speciem moris de bono in malum: & propterea sicut simpliciter & absolutè, viduæ consensu approbatiuo potest placere actus præteritus, ita potest delectari de illo. Et licet hæc ratio sufficiat, manifestatur tamen ex simili: iudex enim functus officio, potest voluntariè delectari de vindicta, quam exercuit occidendo perturbatores Reipub. nec solum intus potest delectabiliter memorari, verùm potest etiam delectabiliter hæc enarrare: vt patet. Idem autem est iudicium de voluntaria delectatione in cogitatione, memoria, narratione & facto vindictæ, & cuiuscunque alterius actus: memoria enim de iustis seu licitis, eodem more est delectabilis, quo & ipsa iusta & licita fuerunt delectabilia.

¶ Aduertendum tamen est hîc, quòd aliud est loqui de voluntaria delectatione præteriti actus liciti, & aliud est loqui de concomitantibus illam: nam stat quòd ipsa delectatio de actu præterito voluntaria immunis sit secũdum seipsam à peccato mortali: & tamen ipsamet, vt annexũ, habet malum aliquod (puta pollutionem vel delectationem interiorem, consequentem velleitatem actus similis præterito, aut consequentem insurgentem concupiscentiam) sit peccatum mortale. Et quia venerea quantumcunque licita, quum cogitantur, annexam habent concupiscẽtiam carnis, motúsque qui etiam non præcipiente intellectu insurgunt (vt experientia testatur) ideo si viduæ delectatio periculum habet annexum pollutionis aut ruinæ animæ ad aliquem prauum consensum huiusmodi delectationum annexarum (vt communiter videtur accidere voluntariè immorantibus in memorijs talibus) tenetur euitare huiusmodi memoriam, sicut tenetur fugere huiusmodi pericula. Sine his tamen, huiusmodi memoria communiter sunt peccata venialia: quia carent pia necessitate & vtilitate.

DVBIVM III.

An voluntaria delectatio de visa pulchra muliere, sit computanda inter peccata mortalia delectationis morosæ.

TERTIVM EST, An voluntaria delectatio de visa pulchra muliere, sit computanda inter peccata mortalia delectationis morosæ. Et est ratio dubij, quia simile videtur iudicium de delectatione omnis sensus: sed voluntaria delectatio de muliere tacta, spectat ad delectationem morosam, ergo & de visa.

CONCLVSIO.

Delectabilis cogitatio de visa pulchra muliere nisi in malum finem dirigatur, nullum peccatum est.

AD HOC Dicitur, quòd quum nulla sensatio naturalis sit secundum se peccatum (quoniam est à natura ipsa, cum consequente delectatione) proculdubio nisi mulieris visus aut tactus sit mortaliter malus, delectatio voluntaria de ipsa visa aut tacta non est mala. Verum inter tactus & alios sensus est quo ad propositum differentia in hoc, quòd visus mulieris pulchræ secũdum seipsum delectabilis, non est libidinosus nisi ex parte videntis ad malum ordinetur: tactus autem per oscula & amplexus, vt est secundum tactum talem delectabilis, est libidinosus, sicut & concubitus, nisi coniugij bono honestetur. Quoniam delectatio sensibilis secundum quendam tactum, scilicet osculorum, amplexum & huiusmodi, est secundum se à natura ordinata ad venerea: delectatio autem visus non est secundum se ad hoc ordinata. hinc enim fit, vt illa ob solam delectationem exercitata sint libidinosa: visus autem minimè. Et propterea sicut sensibilis delectatio osculorum, &c. extra coniugium illicita est, & secundum se mortalis (vt in commentarijs præcedentis libri diffusè declaratum est) ita voluntaria delectatio de huiusmodi cogitatis, mortale peccatum est delectationis morosæ. Et per oppositum, quia videre mulierem pulchram, non est secundum se ordinatum ad venerea, ideo delectabiliter videre mulierem pulchram, & ex suo genere nullum est peccatum: ac per hoc delectabiliter cogitare de visa muliere pulchra, nisi otiosè vel ob malum fiat, peccatum nullum est. Et hæc similiter intellige de huiusmodi actibus secundum se: nam secundum annexa pericula iudicandum est iuxta canones periculorum: multi enim ex aspectu mulierum corruerunt: vt patet de Dauid, &c.

ET HAEC Sufficiant pro hoc libro super tertia parte diui Tho. ac per hoc pro commentarijs integris super tota summa eiusdem: ad gloriam in primis omnipotentis Dei, deinde ipsius diui Thom. vtilitatem autem ecclesiæ. Sub correctione sanctæ sedis Apostolicæ (in qua nunc sedet Leo decimus Pontifex Maximus) cui & scripta & scribenda omnia submissa semper esse volo. Romæ die 19. decembris. Anno Christianæ salutis millesimo quingentesimo vigesimo, ætatis autem meæ quinquagesimosecundo,

Amen.

*

dine approbatur, ieiunia aliaque opera satisfactoria esse pro pœnis debitis animabus in purgatorio existentibus affirmante, si pro illis a personis in charitate existentibus fiant vbi patet opera satisfactoria priuatarũ personarum absq; vlla iurisdictione ecclesiastica cõpensari pro pœnis animarum quæ purgantur, & pro pœnitentijs illis iniunctis satisfacere: & est quasi pretium, quòd priuatæ personæ animabus donant, vnde quasi soluant & liberentur. Differt deinde indulgentia, ex hoc, quod non est qui cunque iurisdictionis actus, sed talis. s. absolutio, ab actu distributionis, quo curam habens boni comunis distribuit illud partibus eiusdem cõmunitatis: vt quum distribuit princeps, aut cõmunitas honores Reip. inter ciues. Absolutio enim est actus iudicis ad vnum subditũ nulla habita ratione æqualitatis ad alterum, vt patet etiam in hac materia, quum datur indulgentia alicui vni: quòd quotidie per confessionale aut indultum fit. Distributio autem vt patet 5. Ethic. fit secundum æqualitatem proportionalem: quæ sine ratione ad alterum fieri non potest vni quum hoc intelligi non possit: vnde quum vnus tantũ quãdoq; honoratur in Republ. si iusta distributiõe honor talis illi defertur, rationem illius habere ad alios est necessarium: & quantò alijs præstat simpliciter vel tunc, quo ad hoc, tantũ nũc honoratur. Monstratur quoque ex hoc, quod indulgentia est absolutio, & effectiua illius causa, scilicet iudex: actus enim iurisdictionis operatio est iudicis: & per hoc monstratur requiri tam autoritatem in dante indulgentiam (non enim est iudex sine autoritate) quàm rationem: non enim pro libito, sed ratione suadẽte absoluit, aut ligat iudex nisi cuius voluntas lex est: quod soli Deo conuenit. Et materialis, scilicet subditus, in quem exercetur: non enim absolui potest nisi subditus: vt Alex. 3. ad hoc propositum in allato canone dixit. Sed materia circa quam exercetur, per subiunctam particulam monstratur, quum subiungitur, ab iniuncta pœnitentia. Est siquidem indulgentia subditi absolutio quo ad iniunctam sibi pœnitentiam non in foro contentioso, sed pœnitentiali. ita quòd ly, in foro pœnitentiali determinat duo, scilicet absolutionem & iniunctam pœnitentiam. Et est sensus quòd indulgentia est absolutio in foro pœnitentiali à pœnitentia iniuncta in foro pœnitentiali. Etenim indulgentia, quia actus est iudicis, ad aliquem forum spectat: liquet autem quòd non contentiosi est fori: pœnitentialis igitur erit. Et hinc patet qualitas iudicis: forus enim pœnitentialis ad ecclesiasticum tantum iudicem spectat: & propterea ecclesiasticum oportet esse iudicem, qui indulgentiam concedit. Verum quum pœnitentialis absolutio secetur in eam, quæ est ordinis, quæ sacramentalis est (vt pote sacramentum pœnitentiæ perficiens sacerdotis ministerio) & eam quæ est iurisdictionis tantum: quæ à legatis & electis tantum pontificibus exercetur: & illa directè & per se primò culpam respiciat (est enim absolutio ab ipso peccato) ista autem culpæ remissionem præsupponat, & pœnam peccato debitam respiciat, non quancunque, quia non pœnam æternam (non enim liberat indulgentia à pœna inferni) sed temporalem: quæ hîc, aut in purgatorio exoluenda pro commisso peccato est: ideo ad differentiam sacramentalis absolutionis remittentis culpam & æternitatem pœnæ subiunctum est in diffinitione, ab iniuncta pœnitentia: iniuncta siquidem in foro pœnitentiali pœnitentia non nisi temporalis esse potest, & remissionem culpæ præsupponit. Monstratur nihilominus ex eadem particula qualitas subditi, cui confertur indulgentia: quòd scilicet sit verè pœnitens & confessus. Nam quia in sacramento pœnitentiæ non ligat ad pœnam sacerdos, iniungendo pœnitentiam, nisi absoluẽdo à culpa: & prius naturâ absoluit, quàm ligat (quia obligatio ad pœnam temporalem supponit remissionẽ culpæ, absolui autem à culpa ab ecclesiastico iudice nullus potest nisi verè pœnitens & confessus) ideo ex hoc ipso, quòd indulgentia est absolutio à pœna iniuncta in foro pœnitentiali, monstratur quòd recipiens indulgentiam debet esse verè pœnitens & confessus: attestante consueta forma indulgentiarum: in qua dicitur, verè pœnitentibus & confessis. Differt demum indulgentia à remissione pœnarum iudicialium ad forum contentiosum spectantium per eandem particulam: scilicet iniuncta in foro pœnitentiali: indulgentia siquidem non liberat à pœnis iniunctis in foro cõtẽtioso, & vsq; adeo ab illis elongatur, vt diuus Thomas propterea dicat, religiosos per indulgentiam non liberari à pœnitentijs sibi iniunctis in capitulo, à suis prælatis. Ex quibus omnibus apparet, quòd diffinitio indulgentiæ collecta ex sacris canonibus, cuncta complectitur quæ ad rationem indulgentiæ concurrunt. Est igitur ecclesiastica (de qua est sermo) indulgentia, absolutio à pœnitentia iniuncta in foro pœnitentiali.

CAPVT III.

Obiectiones contra assignatam rationem indulgentiæ.

QVAESTIO.

Num dare indulgentias spectet ad iurisdictionem.

HABET Autem dicta diffinitio indulgẽtiæ difficultates multas & obiectiones, cõtra tria in illa contenta.

¶ Contra illud in primis dictum: scilicet, dare indulgentias est actus iurisdictionis, opponitur a Durand. in quarto sen. dist. 20. Tum quia iurisdictio exerceri potest in inuitum: indulgentiam autem nullus consequi potest inuitus. Tamen quia nullus potest vti actu iurisdictionis, in seipsum: indulgẽtia autem alijs data potest concedens vti sicut alij. Ab alijs verò: tum quia Archiepiscopus potest in tota sua prouincia indulgentias dare, vt patet in cap. nostro: extra de pœ. & re. & tamen constat archiepiscopum non habere nisi in articulis quibusdam potestatem in subditos suffraganeorũ: extra de offi. or. cap. pastoralis. Tamen quia indulgẽtiæ dantur etiam defunctis existentibus in purgatorio: qui à iurisdictione ecclesiæ sunt exempti, vt pote extra hanc vitam: & quos ecclesia non potest ligare, cui data est potestas ligandi atque soluendi super terram tantùm.

QVAESTIO.

Num absolutio potius, quàm distributio uel compensatio sit indulgentia.

CONTRA Aliud deinde dictũ, scilicet quòd indulgẽtia est absolutio, non cõpensatio, aut distributio, opponitur communi, tam theologorum, quàm canonistarum doctrina, canonizata à Clemente 6. in extrauaganti, vnigenitus: de pœ. & re. decernentium indulgentias fieri per modum distributionis & compensationis seu solutionis. Dicunt enim quòd thesaurus ecclesiæ, in quo sunt recondita merita Christi & sanctorum, quatenus satisfactoria sunt non pro seipsis, distribuitur per indulgentias in Christi fideles, ita quòd pœnitentiæ nostræ compensantur per pœnas Christi & Sanctorum, dum ex thesauro illo conceditur cuiq; quasi pretium pœnale, vnde soluat Deo debitũ, pro suis peccatis pœnitentiam. Hæc autem patet contrauenire sentẽtiæ, qua dicitur, quòd indulgentia est absolutio: quum longè distet actus absolutionis iudicialis ab actibus his: quoniam isti actus omnes sunt actus non iudici proprij, sed cõmunes tam publicis quam priuatis personis, excepto distributionis actu, cuius tamen differentia ab absolutionis actu clarè liquet. Opponitur quoque, quòd ex illo canone Alexandri 3. non habetur nisi quòd dare indulgentiam est actus iurisdictionis in subditum: quod quidem potest verificari ponendo, quòd est actus dispensationis seu distributionis. Nam hic actus est iurisdictionis & super thesaurum dispensandum & super eum, cui communicatur: quia commune bonũ non nisi in partes communitatis distribuendum est: & sic ruit tota diffinitio assignata. Potest quoque & aliter exponi canon ille vt intelligatur causaliter indulgentiam esse absolutionẽ, quia causat absolutionem: dispensatio nanque thesauri dicti causat in illo, cui communicatur, absolutionem, à pœna peccato debita, & à sacerdote iniuncta. Et sic redit ruina diffinitionis.

QVAESTIO.

Num indulgentia sit absolutio ab iniuncta pœnitentia.

CONTRA Tertium demum dictum, (scilicet ab iniuncta pœnitentia,) obijcitur. Tum quia diuus Tho. cũ multis theologis & canonistis dicit indulgentiam liberare hominem ab iniunctis & non iniunctis pœnitentijs.

Tum quia indulgentiæ tantum valent quantum sonant: vt communiter tenetur: constat autem quòd in plenarijs indulgentijs nõ fit mentio de iniunctis. Tum quia indulgentiæ quæ dantur pro defunctis, non dantur pro iniunctis: nam non præsupponitur iniunctas eis pœnitentias non perfecisse eos, qui sunt in purgatorio. Tum quia

quum pœnitentiarius Romæ iniungeret pœnitentiã plenariam indulgentiarum consequutus, accepit mãdatum à Papa, vt non iniungeret pœnitentiam: vt refert Petrus de Pal. in 4. sen. dist. 20. q. 4. in calce. Tum quia in forma plenariæ absolutionis, quæ conceditur in morte, continetur restitutio ad innocentiã baptismalẽ, quæ non esset verè efficax, si ab iniuncta tantum pœnitẽtia absolueret.

CAPVT IIII.

Quæstiones tres circa assignatam diffinitionem indulgentiæ.

QVAESTIO.

Num quæuis causa indulgentiæ sit etiam causa quantæcunque.

SVNT Preterea circa dicta in suprapposita diffinitione indulgentiæ tres quæstiones. Prima omnium difficilima est circa causam effectiuam indulgentiæ. Dictum est enim, ꝙ oportet dantẽ indulgentiam fultum esse autoritate & ratione. In dubiũ autem non paruũ vertitur, an quælibet rationabilis causa dandi indulgentiam, sit etiam rationabilis causa quantæcunque indulgentiæ: an potius quædã sit rationabilis causa tantæ indulgentiæ (puta vnius anni) quæ non esset rationabilis causa multò maioris indulgentiæ, puta viginti millium annorum. Est autem ratio ambiguitatis quia pro prima parte, hoc est quòd causa legitima indulgentiæ est etiam sufficiens causa quantæcunq; indulgentiæ, extat autoritas diui Tho. in 4. sen. distin. 20. expressè dicentis, ꝙ indulgentiæ ratio seu causa non exigitur ad mensurandam indulgentiam. Et probat hoc: quia eadem stante ratione ecclesia modo maiorem, modo minorẽ dat indulgentiam. Et tandem dicit, ꝙ licet dans indiscretè indulgentias, ita vt homines pro nihilo ab operibus pœnitentiæ retrahuntur, peccet: nihilominus consequuntur homines plenam indulgentiam datam. Extat (& quam continua experiẽtia Romæ docet autoritas ecclesiæ) dantis indulgentiam plenariam pro sola visitatione alicuius ecclesiæ sine manibus adiutricibus: & in die sancto Paschæ data benedictione à papa super plateas S. Petri, pronuntiant duo Cardinales indulgẽtiã plenariam omnibus præsentibus. Si enim hæ causæ sunt legitimæ causæ indulgentiæ plenariæ, nulla restat causa pia tam parua, quę nõ sit legitima causa quantæcunque indulgentiæ. Extat & autoritas veritatis ecclesiasticæ: secundum quã oportet indulgentias tantum valere quantum sonant: constat autem, quòd sonant ex quacũque causa etiam plenariam indulgentiam.

IN OPPOSITVM Autem est: quia à ratione dissonat indulgentiam exigere vltra autoritatem in dante & charitatẽ in recipiente, rationabilitatem in causa, ita ꝙ sine legitima causa indulgẽtia est nulla, & tñ quantitatẽ indulgẽtiæ nõ exigere aliquid ex parte legitimæ causę. ¶ Contra quoq; rationẽ est, ꝙ potestas ecclesiæ quæ non nisi ministri & dispensatoris est, nulla ratione dispẽsandi arceatur in quantitate tam prætiosi thesauri. Et confirmatur: quia si in prophanis possunt ecclesiæ ministri ita dispẽsare, vt dispensatio sit nulla (vt si papa donaret totũ statum temporalẽ ecclesiæ filio suo, quamuis esset rationabilis causa donandi sibi aliquid) multò magis videtur ꝙ errare possit in dispensando thesaurum spiritualiũ bonorum, ita vt dispensatio sit nulla. vtriusq; enim est dispẽsator non dominus, in ædificationẽ corporis Christi mystici, non in illius dissipationem. Accedit ad hoc autoritas apostolica Clementis 6. in dicta extrauagante, vnigenitus: de autoritate data à Christo dispensandi hunc thesaurum, dicentis, Quem quidem thesaurũ per beatum Petrum cæli clauigerum, eiusq; successores suos in terris vicarios cõmisit fidelibus salubriter dispẽsandũ: & proprijs & rationabilibus causis, nunc pro totali, nũc pro partiali remissione pœnæ tẽpotalis pro peccatis debitæ tam generaliter, ꝗ̃ specialiter prout cũ Deo expedire cognoscerent: verè pœnitentibus & confessis misericorditer applicandum. Vbi patet ꝙ non solùm rationabiles, sed proprias oportet esse causas quantitatis indulgentiarum.

QVAESTIO.

Nam & quomodo, & quando pœnitentia sit necessaria pro consequenda indulgentia.

SECVNDA Quæstio est, an vera pœnitentia exigatur tẽpore, quo indulgentia conceditur, aut opus exercetur, an extendatur ad tẽpus aliud, quo quis vult illa indulgẽtia vti. Verbi gratia quo ad concessionem, dat papa quinq; annos de indulgẽtia omnibus præsentibus, quum infra missam in capella sua singulis diebus dominicis aduentus & quadragesimæ absolutionem facit, si teneor tunc esse verè pœnitens, an sufficiat ꝙ intendo verè pœnitere: & tunc, vt ista indulgentia quinq; annorum. Et similiter quo ad exercitium operis, dat papa ꝙ dicens septem Psalmos, vel dans tantam eleemosynam, habeat plenariã remissionem semel in vita & semel in mortis articulo, an teneatur esse verè pœnitens tempore quo dicit septẽ Psalmos, aut dat eleemosynam.

TERTIA Quæstio est, an oporteat esse cõfessum, ita ꝙ nullum sit in conscientia mortale peccatum cõmissum non confessum tempore, quo acquirit quis, & vtitur indulgentia, an sufficiat esse confessum secundum præceptũ ecclesiæ: hoc est semel in anno. Et est ratio dubij: quia hinc apparet ꝙ verba iudicum sunt secundũ iura interpretanda, ac per hoc ꝙ sint illo anno confessi. Inde verò apparet, ꝙ si non requireretur confessio alia, sufficeret dicere pœnitẽtibus: quoniam in vera pœnitentia clauditur propositum obseruandi præcepta Christi & ecclesiæ.

CAPVT V.

Soluuntur obiectiones in 3. cap. posita, contra hoc, quòd dare indulgentiam, est actus iurisdictionis.

NON EST Autẽ difficile ad obiecta, primò contra assignatam diffinitionẽ respondere. Falsum namq; est quod Durandus dicit, omnem iurisdictionis actũ posse in inuitum exerceri, quũ absolutio sacramentalis sit actus non solũ ordinis, sed iurisdictionis (vtpote à nõ proprio iudice ordinario vel delegato facta nulla existens) & tamen non potest exerceri in inuitum. Sed ꝙ nullus possit exercere actũ iurisdictionis in seipsum absoluendo & ligando se, verũ est: & propterea licet alij aliter sentiant, concedo ego, ꝙ dans indulgentiam alijs, non acquirit illam: quia absoluens alios, nõ absoluit se. Nec tamen est deterioris cõditionis, quàm alij, quia & si non per istã viam: per aliam viam potest eandẽ indulgentiam consequi, scilicet cõmittẽdo confessori suo: vt sic absoluat ipsum, sicut ipse absoluit alios: hoc enim modo Papa subijcit se absolutioni sacramentali, & similiter indulgẽtiæ eadẽ ratione. Archiepiscopi quoq; potestas super totam prouinciam, ex hoc ipso, ꝙ in quibusdam articulis affirmatur, manifestatur extendi ad dandas indulgentias in tota sua prouincia: quando quidẽ ille est vnus illorum articulorũ, qui in iure numerantur: vt Panor. ibidem scripsit. Defunctos autẽ in purgatorio existentes, extra iurisdictionẽ ecclesiæ quidam negant: eo ꝙ sicut sunt medij inter nos & beatos (dum nos viatores sumus quo ad meritũ, vel demeritum, & quo ad pœnam & prẽmiũ, & beati extra viam totaliter sunt: qui purgantur autem quo ad meritum, vel demeritũ extra viam, sed quo ad pœnam vel præmium in via adhuc sunt) ita sunt quodãmodo subditi vicario Christi viatoribus dimisso: vt sicut quo ad punitionem adhuc sunt in via, ita quo ad releuationẽ à pœna adhuc subsunt iudici viatorũ. Sed hæc opinio multa vera dicens non infert efficaciter intentũ: plus enim requiritur ad subditũ iudici viatorũ, ꝗ̃ adhuc participare aliquid de via. Exigitur enim ꝙ possit causa sua quãtum ad illud quod sapit viæ, cognosci à iudice viatorũ: nullus enim potest esse iudex causæ omnino incognoscibilis ab ipso: constat autẽ à papæ cognitione omnino esse alienas causas existentiũ in purgatorio: & ideo patet Papam non posse absoluere aut ligare existentes in purgatorio. Manifestatur quoq; hoc idẽ ex verbis Domini: limitantis Petri potestatẽ super terram: ita ꝙ licet effectus potestatis Petri penetret cælos, dicente Domino, Erit ligatum aut solutũ in cælis: iurisdictionis tamen actus terminatur ad hoc, vt sit super terrã dicente Domino, Quodcunq; solueris, aut ligaueris super terrã. Scriptura autem sacra mortuos non esse super terram vocat: vt patet Gen. 42. vbi de Ioseph tanꝗ̃ de mortuo loquentes fratres & pater, introducuntur dicentes, ꝙ non est super. Purgatorium rursum non super, sed sub terra esse ex eo patet, ꝙ Christus descendit ad inferos: vbi erat limbus Patrum: neq; enim fas est credere ꝙ de purgatorio exeũtes animæ ante Christi mortẽ: & ad limbũ Patrũ euntes, ad inferos à superis descenderint: sed econtra ex inferno inferiori ad infernum superius ascenderent: quum etiam secundũ Philosophos loca quantò superiora, tãto nobiliora sint. Quocirca non dat papa defunctis indulgentiam autoritatiuè

abs

Papa po testas in defūctos extēditur per modū suffragij

absoluēdo,sed per modū suffragij.quod etiā ipsæ Apostolicæ literæ attestantur,clarè apponentes istā clausulā, per modum suffragij,quum pro defunctis dantur indulgentiæ.Et potes videre q ex hoc ipso diuerso modo dādi indulgentiam viuis & defunctis,insinuatur intentum: nā ex eo q non audens ecclesia defunctis autoritatiuè remittere pœnas sicut viuis,suffragantis personam induit, concedendo defunctis indulgentiam,monstratur q indulgentia simpliciter & absolutè remissio est autoritatiuè ab ecclesia facta.Nisi enim esset autoritatiua remissio,ex applicatione ecclesiastici thesauri,nō oporteret ad suffragij modum descendere,quum ad defunctos extenditur; quibus ecclesia non nisi suffragari potest.

CAPVT VI.

Solutio obiectionum in tertio ca.contra hoc quòd indulgentia est absolutio.

AD EVIDENTIAM autē specificæ naturæ ipsius indulgentiæ oportet nosse duo concurrere ad indulgentiam,absolutionem à pœnitentia iniuncta & dispensationē spiritualis thesauri,applicando pœnam Christi & sanctorum ad hunc, cui datur indulgentia.Et primum quidem probatū est ex canone Alex.3.secundum autē nō solum ex cōmuni Sanctorum doctrina,sed ex allata extrauagante Clementis sexti patet. Verum multum interest ad naturā indulgentiæ cognoscendam,an primùm indulgentia sit absolutio, an dispensatio.Nam si indulgentia primò cōsistat in absolutione,dispensatio thesauri accessoriè concurrit ad indulgentiam:vt quia ecclesia non potest liberè relaxare debitam Deo pœnam pro peccato in illū cōmisso, ad hoc, vt remissio sua sit efficax:iungit absolutioni dispensationem pœnarum solutarū à Christo & Sanctis,applicando aliquid carū huic,& aliquid illi:vt sic & remissio fiat efficax ex adiūcta satisfactione Christi & Sanctorū pro istis quibus indulgentia datur,& Deo debita pro peccato pœna exoluta inueniatur.Si autē primùm indulgentia sit dispensatio prædicti thesauri,absolutio ab iniūcta pœnitentia accessoriè concurrit ad indulgentiam:ex eo nanque q applicatur mihi per indulgentiā tantum de pœna recōdita in thesauro,sequitur q sum absolutus ab æquiualenti pœna,quā debebam Deo pro peccatis meis exoluere.Quid autem horum verius sit,non ex ratione, sed ex facto pendet.nam rationi consentaneum est,q ecclesia vtroq modo potest indulgentias facere:sed an de facto indulgētias altero tantum,& quo aut vtroq modo faciat,scire oportet si indulgentiæ natura cognoscenda est. Apparet autē prima facie inspicientibus doctores & dictā extrauagantem Clementis,primū in indulgentia locū tenere, dispensationem ecclesiastici thesauri,& absolutionem accessoriè comitari.conferenti verò posteriores indulgentias priscis, apparet ecclesiam olim fuisse viam indulgentijs principaliter per modum absolutionis, quā necessario comitatur dispensatio thesauri:à tempore autem Bonifacij 8.primi autoris perennis Iubilæi visam fuisse principaliter indulgentijs distributione thesauri, & comitanter absolutione à pœnitentia: quoniam tanta abundantia indulgentiarum plenariarum quanta vix credi potest passim data: super hoc fundari videtur. Et secundum hoc diffinitio indulgentiæ collecta ex sacris canonibus, quam assignauimus, non est diffinitio indulgētiæ quę modo fit ab ecclesia Roma.sed illius quæ olim fiebat:quoniā sacri cañ.loquuntur de indulgentia,quæ erat cōsueta in ecclesia,& nō de illa,quæ poterat inueniri de nouo.Sunt enim diuersarum rationū istæ & illæ quo ad naturas:quis sint vnius & eiusdē rationis quo ad vltimum effectū, qui est remissio pœnæ tēporalis debitæ pro peccato.Et sic dicēdo cōcordia fieret inter noua & vetera.Sed hæc opinio ponens de facto indulgentias diuersarū rationum in ecclesia, dissonat ab vsu ecclesiæ & doctorū:nā Bonifacius ipse 8. indulgētiā Iubilæi inchoat ab indulgentijs magnis cōcessis à prioribus,manifestās per hoc se sectari vestigia prædecessorū.Romani quoq ponti.in hodiernū vsq diē indulgentias tot annorū adiunctis,tot quadragenis dando corā se in capella pontificia,testantur apertè se modo priscorum dare indulgētias:& apponendo semper explicitè clausulā illā.scilicet in forma ecclesiæ cōsueta,nulli dubitationi relinquūt locū,q antiquā intēdunt sequi indulgētiæ formā,& non inducere indulgentiā alterius rationis. Doctores quoq omnes siue theologi siue canonistæ quos cum hactenus memini me vidisse, de indulgentia, vt de vna quadā ecclesiastica actione,& non vt de actionibus diuersarum rationū tractāt.Vnde vnius rationis de facto esse indulgentiā nūc & olim colligimus:& ipsam primò esse absolutionē comitatā applicatione thesauri ad hunc, cui datur indulgētia,& non econtra:hoc est ipsam esse applicationem thesauri ad hūc comitatā absolutione ipsius canon sepæ dictus Alexandri 3.monstrat & cōuincit.Nā si principaliter natura indulgētiæ consisteret in dispensatione & applicatione thesauri ecclesiastici ad hūc, posset episcopus Bono indulgentiā concedere alieno: quoniā ad cōmunicandū alicui thesaurū non exigitur aliquis actus iurisdictionis super illū,sed sufficit autoritas super thesauri dispensatione:vt patet in dispensatione thesauri temporalis.Absolutio autē à pœna,per viā sequelæ comitaretur, absq aliquo alio actu iurisdictionis: quia iam exoluisset pœnam debitā,ex pœna Christi & sanctorū sibi cōmunicata,ac per hoc alienus,qui solū ad 40.dies pœnitētiæ teneretur,ab episcopo Bono.per indulgentiā 40.dierum sic absolueretur,q saltē coram Deo ad nullam pro peccato pœnā teneretur,cuius oppositū in canone habetur, dū dicitur,q alieno non prodest indulgētia nisi de consensu proprij iudicis. At si quis dixerit,q quia indulgentia liberat eum, cui datur pœna & corā Deo & corā proprio iudice,quia liberat ab iniuncta pœnitētia:& alienus episcopus licet cōmunicando pœnā thesauri non subdito pœnitentiam iniunctam pro illo exoluat corā Deo,nō tamē coram proprio iudice,& ideo remanet ille adhuc ad pœnitētiam iniunctā obligatus coram proprio iudice (sicut si sine indulgentia aliqua per alia opera satisfactoria totā pœnā exoluisset peccatis suis debitā, & pœnitentiam iniunctam à sacerdote non peregisset, remaneret obligatus in foro ecclesiæ ad pœnitentiam iniunctam peragendam) idcirco Alexander 3.dixit q indulgentia non subdito nō prodest,scilicet in foro ecclesiastico, in quo iura fiūt.Aduertat sic dicens q si indulgētiæ natura principaliter consistit in communicatione thesauri exoluentis pœnam coram Deo,& absolutio iudicialis comes ponitur,nō debebat consultus Alexāder rñdere negatiuam simpliciter & absolutè, dicendo q non prodest nisi de licētia proprij iudicis:ex quo oppositū verum est simpliciter & absolutè: quia vnaquæq res simpliciter & absolutè iudicatur secūdum suam naturā,& non secundum concomitantia,Imò hæc ipsa rñsio monstrat intentum:quia duobus concurrentibus ad indulgentiā(altero pertinente ad ecclesiā & Deum,scilicet dispensatione & cōmunicatione thesauri pœnam debitā exoluentis corā Deo:altero pertinente ad ecclesiam tantum,scilicet iniunctæ pœnitentiæ solutio in foro ecclesiæ)si indulgentia est principaliter & essentialiter illa thesauri cōmunicatio, debebat affirmari q prodest nō subditis,ex quo illam quo ad principale & essentiale consequuntur.Et quia negatum est illis prodesse,dicimus inde q indulgētia principaliter & essentialiter est absolutio,quam quia non subditus consequi nequit, ideo indulgentia ab alieno non sibi prodest tam quo ad Deū, quā quo ad ecclesiam.Et hic est planus sensus illius decretalis absq extorsione aliqua vt patet intuenti.Est igitur indulgentia qua de facto olim vsa est,& nunc vtitur ecclesia vnius rationis:& est principaliter ac essentialiter absolutio iudicialis in foro pœnitentiali,annexam habens cōmunionem thesauri passionum Christi & Sanctorū. Et confirmatur hoc ex forma plenariæ indulgentiæ,quando per viam cōmissionis fit.Conceditur siquidem q possit plenariè absolui in vita & in morte,constat enim q non est sermo de absolutione sacramentali,sed spectāte ad indulgentias:& constat q per modum & verbū absolutionis confertur.Et constat q eiusdem est rationis indulgentia collata sine ministro medio absoluente,cùm Papa dat indulgentiam præsentibus,aut visitātibus,&c.& quum per ministrum medium concedit quòd semel in vita, & semel in morte plenariè absoluatur.Tenet igitur absolutio primùm in indulgentiæ ratione locum.

AD OBIECTA Igitur ex communi doctrina fulta autoritate multorum Ro.pōtificum, dicitur q non contrariatur doctrina hæc assignatæ diffinitioni: quoniā non docet principaliter indulgentiā esse applicationē thesauri:sed docet vnde est valor & efficacia indulgētiæ ad remissionē pœnę Deo debitæ pro peccato,videlicet ex thesauri spiritualis dispensatione.Et ad hanc efficaciam spectat modus solutionis,cōpensationis,distributionis, com

munionis, dispẽsationis & similium, quum dicitur quòd indulgentiæ valent, aut dantur per modum dispensationis, & huiusmodi, & non spectant hęc ad principalē actū indulgentiæ, qui est iudicialis in foro pœnitentiali absolutio: propter quem exigitur quòd indulgentia fiat à proprio iudice: & si est non à proprio iudice facta, nulla sit: vt ex sæpe dicti Alexādri 3. canone patet. Nec suscipit canon ille obiectam prius expositionē, scilicet ꝙ indulgentia est distributio inter subditos: quoniam distributio arctata ad subditos vt partes communitatis, est actus iustitiæ distributiuæ, exigens æqualitatem proportionalem in sua forma: vt patet in 5. Ethi. quod alienum constat esse ab indulgentia ex ipso ecclesiæ vsu tam moderno, q̄ antiquo. Refutat quoque alteram dictus canon, deinde obiectam expositionem, scilicet ꝙ sat est illi, ꝙ indulgētia est absolutio causaliter: hoc est, ꝙ est dispensatio thesauri causans absolutionem: quoniā si sic esset, non esset opus proprio iudice ad consequendam remissionem pœnæ peccato debitæ ab alieno episcopo indulgentiam concedente, quando quidem absolutio per viam sequelæ comitaretur ex applicatione thesauri facta à potenti dispensare thesaurum. Dispensatio siquidem thesauri non exigit iurisdictionē super personis, quibus donatur, sed super thesauro: sat enim est personis illis, vt sint capaces cōmunionis illius, quæ quidem capacitas in proposito consistit in hoc, ꝙ homo sit verè pœnitens & confessus. Vrgétq; tantò magis canon iste, quantum creditur indulgentiam valere ad remittendas pœnitentias non iniunctas: constat enim ꝙ respectu non iniunctarum pœnitentiarum nullus requireretur proprij iudicis consensus, si indulgentia esset essentialiter communicatio thesauri. Communicato siquidē mihi ab alieno episcopo thesauro, coram Deo soluissem: & coram proprio iudice non remanerem ligatus: quippe qui non eram ab eo ligatus ad aliquam iniunctam pœnitentiam. Quia igitur hoc est falsum, restat vt indulgentia sit essentialiter absolutio: cui annectitur dispensatio ecclesiastici thesauri ad hoc, vt absolutio à pœna, sit efficax, non solùm quo ad ecclesiam, sed etiam corā Deo. Et si perspicaciter intuiti fuerimus ordinem manifestati vsus thesauri ad vsum indulgentiæ, videbimus ex eo intentum, scilicet ꝙ indulgentia est essentialiter absolutio. Nam quum viderent doctores ecclesiam absq; sacramentali medio remittere pœnas peccatis confessis debitas, nec ab ecclesia instructi essent quomodo huiusmodi remissiones valerēt, supponentes ecclesiam absoluere à vinculo pœnitentiarū, in varias inciderunt opiniones de efficacia huiusmodi remissionis, seu absolutionis: quibusdam nescientibus hunc ecclesiæ militantis thesaurum: opinantibus absolutiones has in foro tantum militantis ecclesiæ liberare à pœnitentijs, alijs non curantibus de hoc thesauro, putantibus ex potestate data Petro posse papā remittere liberaliter pœnas peccatis debitas, ita quòd nec hîc, nec alibi oporteret illas exoluere, alijs dicentibus, quòd absolutio seu (quod idē est) remissio efficaciam habet etiam coram Deo explicato thesauro passionis Christi & Sanctorum; quorū dogma approbari meruit ab Apostolica sede. Hæc siquidem manifestant, quòd pro certo supponebatur ab omnibus essentia indulgētiæ ꝙ esset remissio, & ad inuestigādū ipsius efficaciam, tot concurrerunt opiniones multiplicatæ valdeq; quas nunc omitto, quia sat est proposito omnes conuenire in præsupposito genere indulgentiæ, scilicet quòd est absolutio seu remissio,

CAPVT VII.

Solutio obiectionum in 3. cap. contra hoc, quòd indulgentia respicit pœnitentiam iniunctam.

ON Parua prætereà intelligentia opus est ad euidentiam habendam de pœnitentia, à qua absoluit indulgentia, dum sacri canones non nisi de iniuncta mentionem faciūt: doctores autem ad iniunctas & non iniunctas extendunt. Et licet doctorum opinio, quam etiam sequutum se dicit diuus Tho. magnifacienda sit: quia tamē huius rei veritas ex facto pendet, & in facto consistit. & sacri canones solùm de iniuncta faciunt mentionem, ideo tenendo certum, & dimittendo incertum, diffinita est indulgentia, quòd est absolutio à pœnitētia iniuncta. In concilio siquidem Laterañ. sub Inno. 3. determinatur potestas episcopalis circa indulgentias, & expressè post tempora indulgentiæ decreta, subiungitur, De iniunctis pœnitētijs indulta remissio non excedat, in ca. quum ex eo. de pœ. & re. Vbi secundum textum & omnes doctores episcopalis potestas dandi indulgentias, limitatur: quòd non esset verum, si indulgentia absolueret à non iniunctis. Nam si indulgentia liberat ab iniunctis & non iniunctis pœnitentijs, & episcopalis potestas est restricta solum quo ad iniunctas pœnitentias, consequens est, ꝙ respectu pœnitentiarum non iniunctarum non sit limitata episcopalis potestas: ꝙ contra textum esse constat, obuiantem expressè indiscretis indulgentijs simpliciter & absolutè: & contra doctores ex illo textu affirmantes limitatam esse episcoporum potestatem circa indulgentias absolutè. Quòd etiam patet in ca. nostro eo. ti. Vbi archiepiscopum dicit non posse excedere circa indulgentias statutum illius capituli. Nec potest responderi, quòd restricta potestate quo ad pœnitentias iniūctas, intelligitur & restricta quo ad non iniunctas: quoniā restrictio potestatis quo ad maiora, non infert restrictionē eiusdē quo ad minora, quamuis ecōtrario restrictio, quo ad minora, à fortiori restrenet à maiori. Sed plus est remittere iniunctas, q̄ nō iniunctas: tum propter vinculum duplex ibi, & simplum hîc: tum propter forum ecclesiasticum ibi, qui non interuenit hîc: igitur ex hoc, ꝙ limitata esset quo ad iniunctas, episcopalis potestas, non propterea limitata esset quo ad nō iniunctas, si indulgentia respiceret iniunctas & non iniunctas.

Nec potest rursum dici, ꝙ quia pœnitentia iniūcta est principalis materia indulgentiæ, ideo prohibitio indulgētiæ de iniunctis infert prohibitionem etiam de nō iniunctis, quia accessorium sequitur principale: & sic materia indulgentiæ principalis quidem, sed non sola est pœnitentia iniuncta. Nam hæc responsio nostrum infert intentū: & ꝙ rectè diffinita est indulgentia per iniunctam pœnitentiam, (vtpote principalem materiam,) & ꝙ iniuncta pœnitentia sic est principalis materia indulgentiæ, vt ipsa principali materia subtracta subtrahatur accessoria: ac per hoc si indulgentiæ non substernitur iniuncta pœnitētia, intelligitur non substerni eidem pœnitentiam non iniunctam, quod esset voluntarium: quū nullo canone, nulla ratione fultū inueniatur, si indulgētia liberat ab vtraq; pœnitentia, ꝙ non liberet ab vna sine altera. Est ergo iniuncta pœnitētia & principalis & sola materia indulgentiæ secundum sacros canones intellectæ. Seruauit quoq; ecclesia multo tempore hunc stylum, vt exprimeret in literis relaxationem ab iniunctis pœnitētijs; intantū vt Durandus cùm dixisset in 4. sen. ꝙ indulgentiæ tantum valent, quantum sonant, subiunxit, Sonant autem ꝙ ab iniunctis pœnitentijs liberant. Quocirca quando non exprimitur, an ab iniuncta vel non iniuncta pœnitētia liberat, intelligitur de iniūcta: quia verba iudicis sunt intelligenda secundum formam iuris: in iure autē solum fit mentio de iniunctis: igitur de iniunctis tantum pœnitentijs intelligenda est indulgentia data simpliciter & absolutè. Expositio verò dicens, ꝙ ly ab iniunctis pœnitentijs intelligitur subintellecta cōiunctione etiam (ac si diceretur etiā ab iniunctis pœnitentijs) non est expositio, sed diuinatio: nam si liceret in textibus apponere, ly, etiā, infiniti textus subiecti essent diuinationi quandoq; etiam contra textū: vt facilè patet discurrenti. Attestatur autem sic esse intelligendum, ratione ecclesiæ consuetudo in viridi obseruantia consistens: dum Ro. ponti. singulis diebus Dominicis & Quadragesimæ & Aduentus, dat omnibus præsentibus quinq; vel septem annos & totidem quadragenas de vera indulgentia. Exprimendo siquidem tot annos, & totidem quadragenas, manifestat se loqui vt canones pœnitentiales loquuntur, taxantes pœnitentias per annos & quadragenas. Cūq; de illis taxatis per sacros canones annis & quadragenis liberat illos, proculdubio qui ad illos & illas sunt obligati, monstrat ab iniunctis pœnitentijs tantummodo indulgentias datas liberare. Accedit ad hoc, ꝙ communis forma indulgentiarum sit per tēpora: puta dies, quadragenas, annum vel annos: quia sic taxatæ sunt pœnitentiæ in sacris canonibus. Nec obstat quando fit plenaria indulgentia: quoniam plenitudo etiā plenissima non mutat substantiam, sed auget quantitatē ipsius substantiæ: vt patet. Et propterea si pœnitentia, à qua liberat, indulgentia, est substantialiter pœnitentia iniuncta, quantumcunq; indulgentia sit plenissima, nō liberat nisi ab iniuncta. Et aliæ quidem liberant ab iniuncta vnius anni, vel tot annorum, aut dierū; plenissima autē liberat

à tota iniuncta, sicut si per quotã data indulgentia est (puta remissionem tertiæ partis) liberat à tertia parte iniunctæ pœnitentiæ. Et si quæratur, an intelligatur hîc de pœnitentia iniuncta tam à iudice, q̃ à iure, an de iniuncta tantum à iudice, respondetur ꝙ quum à iure nulli sit pœnitentia iniuncta, sed taxata iniungenda, ideo dicẽdo ꝙ liberat solùm ab iniuncta, soluta est quæstio. Et probatur ꝙ dicitur, quia ad pœnitentiam iniunctam ille, cui iniuncta est, tenetur: nullus autem tenetur ad pœnitentias taxatas in canonibus pœnitentialibus, nisi sibi specialiter imponantur: igitur pœnitẽtiæ illę non sunt iniunctæ. Sed ecclesia sicut præsupponit homines egere remissione pœnarum debitarũ pro suis peccatis, ita præsupponit verè pœnitentibus & confessis iniunctas esse pœnitentias secũdũ sacros canones, pensata tamen qualitate personarum & alijs meritò pensandis, & supponẽs illos esse obnoxios iniunctis pœnitentijs, dat illis indulgentiam seu remissionẽ iuxta formam canonũ pœnitentialium. Quocirca multum verisimile ac rationi consentaneum est, vt ortum habuerit indulgentia à pœnitentium vinculis, quibus olim alligabantur à confessoribus iuxta canones pœnitẽtiales: hinc enim perseuerat vsq; hodie, vt dictum est, indulgẽtia tot annorum & tot quadragenarum: hinc indulgẽtia absolutio est, quam à proprio iudice fieri iura testantur: hinc emanauit opinio illa, q̃uis falsa, ꝙ indulgentiæ solùm valent quo ad forum ecclesiæ militantis: hinc omniũ est consonantia canonum. Cum his tamen scito, ꝙ licet indulgentiæ tam pro viuis q̃ defunctis sic sint secundum iura interpretandæ: quum non sint melioris conditionis defuncti, q̃ viui quo ad cõsequendas indulgentias (imò sint deterioris, quia ad eos non perueniunt nisi per suffragia) si tamen Papa daret alio modo indulgentiam, scilicet nõ solùm ab iniunctis, sed etiã à quomodolibet debitis pœnis pro peccatis, dicendum secus esset: potest enim absoluere à pœna debita licet nõ iniuncta, dummodo culpa remissa sit. Vtrum autem hactenus pontifices sic dederint indulgẽtiam, nescio. Si enim verum est, ꝙ Petrus de Pal. refert (quod etiam Ioannes Monachus in extrauaganti Bonifacij 8. de Iubilæo expositione refert) non ex litera, sed ex intentione papæ illius, scilicet Bonifacij 8. habetur, ꝙ nõ solum ab iniuncta, sed iniungenda intendebat liberare per illam indulgentiam plenissimam. Sed vereor, ne Bonifacius nõ vt põtifex, sed vt doctor & illius opinionis sectator, illa dixerit verba. Nec inconuenit ipsum vt doctorem minus bene dixisse: quum etiam dixisse referatur ab eodẽ ibidem, ꝙ indulgentia illa liberabat etiam à votis: quod constat non nisi extortè posse bene intelligi, perspecta illa Iubilæi extrauagante. Quocirca propter huiusmodi, quæ ex literis non constant apostolicis, non est recedendum à iuris tramite recto, quo confessor iniungere debet pœnitentiam, etiam si ipsemet vt minister indulgentiæ statim absoluturus sit eundem pœnitentem plenariè à pœna.

¶ Ad id verò, quod ex forma plenariæ absolutionis obijcitur, dicitur ꝙ de autoritate talis formæ quicquid sit, potes dupliciter exponi. Primò. vt intelligatur edita secũdũ opinionem illam valde, vt videtur, communem, scilicet ꝙ indulgentia liberat ab iniunctis & non iniunctis pœnis. Nec mirum alicui videatur si ecclesiæ ministri in formis huiusmodi vtantur opinatis: quum in præfatione cõmuni vtatur ecclesia opinione dicentium cælos esse animatos, dum inter creaturas intellectuales cælos inserit dicens, Maiestatem tuam laudant Angeli, adorántq; dominationes, tremunt potestates, cæli, cælorúmq; virtutes, ac beata Seraphim. Et quòd cum formidine aliqua vtantur ecclesiæ ministri opinione illa in hac forma, insinuatur ex eo, ꝙ ibi opponitur, quantum se extendunt claues ecclesiæ: titubantis enim sunt verba hæc. Secundò, ꝙ intelligatur ex meritis indulgentiæ: ita ꝙ restitutio ad puritatem baptismalem non intelligitur fieri simpliciter, & absolutè, sed quantum est ex parte indulgentiæ. Præsumit enim ecclesia arbitratas ac iniunctas esse verè pœnitentibus & confessis condignas pœnitentias: ac per hoc absoluendo ab iniunctis pręsupponit se absoluere ab omnibus pœnis illi debitis, & consequenter restituere innocentiæ baptismali. Et hoc sic esse intelligendũ attestatur: quia proculdubiò præsupponit in hac forma ecclesia pœnitẽtem esse contritum de omnibus venialibus: alioquin restitutio ad puritatem baptismalẽ locum non haberet. Et quia vtraq; præsumptio est facti, & tenet se ex parte pœnitentis: ideo forma illa efficax quantũ ex parte est indulgentiæ, si fiat in patiente bene disposito per iniunctas pœnitentias, efficax simpliciter & absolutè inuenitur. Et ab affectu suo deficere potest, si de facto pœnitens non requisita omnia ad hoc, vt absolutio ab omnibus iniunctis, sit absolutio ab oĩbus simpliciter debitis pro peccatis pœnis habeat: quod tunc accidit, quando non est per susceptas cõdignas pœnitentias dispositus. Quæ indispositio pœnitentibus meritò imputatur: quia ob cõmunem pœnitentiũ imperfectionem, condignæ non dantur secundũ sacros canones pœnitentiæ. Nec debent pœnitentes ex imperfectione sua reportare commodum indulgentiarum: vt scilicet valeãt eis ac si iniunctas, suscepissent condignas pœnitentias: nõ enim debent æquiparari illis, qui condignas acceptarũt secundum sacros canones pœnitentias: quorũ miserta mater ecclesia indulgentiæ leuamem illis contulit. Et meritò: quia iam sponte susceperant peragẽdas hîc cõdignas pœnitentias: quod constat non amplecti à modernis pœnitẽtibus, quibus pro multis & magnis peccatis exigua pœnitentia sufficit. Consonat autẽ hæc doctrina ecclesiæ Romanæ consuetudini: quum in illa viua voce, Indulgentiæ cõcedantur apposita semper clausula ista, videlicet in forma ecclesiæ consueta: constat enim ꝙ forma ecclesiæ non potest melius interpretari q̃ forma ecclesiastici iuris: secũdum quam clausula hæc non solùm denotat ly, verè pœnitentibus & confessis, sed etiã ly, ab iniũctis pœnitẽtijs. Et cõfirmatur: quia cõsentaneũ rationi est, vt iudex ecclesiasticus iudicet non nisi de delatis ad suũ iudiciũ, & non de relictis ab eodẽ se impediat, illa enim quæ ad ecclesiasticum forũ non sunt delata (qualia sunt peccata nõ cõfessa) rationabiliter ab ecclesiastici iudicis absolutione aliena sunt: vt sicut nõ ligat nisi pro cognitis in foro ecclesiæ: ita non absoluit nisi à cognitis in eodem. Oblata præterea ad forum ecclesiasticum per confessionem, & à iudice minori pœnitentia punita, tanquã derelicta quo ad reliquam partem pœnitẽtiæ in foro ecclesiastico videtur, præsumit enim ecclesia confessores ritè arbitratos iudicasse pœnitentes esse sibi ipsis relinquẽdos, quo ad reliquum satisfactionis, ac per hoc ecclesiastica censura pœnitentialis fori non se amplius impedit de illis. Quo fit, vt sicut ad ecclesiasticum iudicium non redit reliqua satisfactio quo ad vinculum, ita non redeat quo ad absolutionem: vt pari ligandi soluendíque ritus passu currat. Ab iniuncta igitur tantummodo pœnitentia ecclesiastica indulgentia de iure cõmuni liberat tam viuos, quam defunctos: idem est enim quòd per indulgentiam viuis & defunctis datur: licet modus dandi sit diuersus. vt patet ex dictis. Et sic valet quantum sonat sanæ intellecta secundum formam iuris: vnde nulla fraus ab ecclesię ministris in his cõmittitur si aliter quàm secundum iura intelligant multi indulgentias, & sic illis vtantur, & consequi se illas credant: nulli siquidem noxiam opinionem permittere quid nocet? At si dixerit quispiam, cùm hodie non iniungantur frequenter pœnitentię indigẽtes tanto tẽpore, vanus erit accessus ad indulgentias: rñdetur ꝙ propterea non est vanus: quia per indulgentias relaxãtur pœnitentiæ iniunctæ: quæ sunt factę in peccato mortali: quæ etsi in foro ecclesiæ exolutæ erant nõ tamen in foro Dei: & propterea per indulgẽtias remittuntur, vtpote iniunctæ, & nõ adhuc, Deo exolutæ. Doctrina igitur dicentium indulgentiam ad iniũctas & non iniunctas pœnitentias se extendere, vera est quãtum est ex efficacia populi conuenire indulgentiæ: nos autem dicentes indulgentiam remittere pœnitentias iniunctas tantum, verum quoque dicimus de indulgentia secundum iuris formam concessa.

Ab iniũctis tantũ pœnitentijs liberat indulgẽtia tam defunctos, quã viuos.

CAPVT VIII.

Responsio ad quæstionem de indulgentię causa, primò propositam in cap. quarto.

AD DIFFICILIMAM Autẽ quæst. de causa indulgentiæ propositam, respondere quamuis temerarium forsan censebitur, dicendum tamen est ratione duce quid sentiendum est de illa: oportet enim & ecclesiæ prædicationẽ saluare, vt vera est, & fideles pascere pane intellectus. Dicendum est igitur ad quæstionem, ꝙ non quæcunq; causa sufficit ad indulgentiã dandam, sufficit etiam ad quantamcunq; indulgentiam dandã: ac per hoc indulgẽtia data sine legitima causa ad dandã tantã indulgentiã non valet quo ad quantitatẽ, in qua excedũtur limites legitimę causæ. Probatur hoc multipliciter. Primò autoritate cõcilij Lateran. sub Inn. 3. vt enim habetur extra de pœ. & re. ca. cũ ex eo,

per indiscretas & superfluas indulgentias eneruatur pœnitentialis satisfactio. Ex hoc enim habeo, ꝙ indulgentiæ indiscretæ & superfluæ non adimplent satisfactionẽ pœnitentialem, sed eneruant: nisi quis adeò desipiat, vt idem putet adimplere & eneruare, quæ cõstat esse contraria. Et quum constet, ꝙ proprius fructus indulgentiæ est adimpletio satisfactionis pœnitentialis: consequens necessariò est, vt per indiscretas superfluásque indulgentias, (quæ proculdubiò sunt illæ quæ ex quacunque pia causa fiunt magnæ valde, non consequatur pœnitẽtialem satisfactionem à nobis debitam, adimpletam esse pro nobis à Christo & Sanctis: nã si per indiscretas huiusmodi indulgentias hoc consequeremur, non eneruaretur: sed adimpleretur pœnitentialis satisfactio. Sed dũ indiscretè huiusmodi indulgentiæ infructuosæ sunt secundũ veritatem ad satisfactionem pœnitentialẽ adimplendã, & pœnitentes putando sibi eas prodesse, omittunt satisfactionem pœnitentialem, eneruatur in veritate pœnitentialis satisfactio: vt sacer canon dicit. Probatur idem secundò autoritate Cle. 6. in dicta extrauagante, vnigenitus. quoniam dicit: Et proprijs & rationabilibus causis nunc pro totali, nunc pro partiali remissione pœnę tẽporalis, &c. vt allegatũ est in c. 4. Si enim non solũ rationabiles, sed propriæ sunt causæ nunc totalis, nũc partialis remissionis, sequitur manifestè ꝙ non sunt cõmunes omnes causæ indulgentiæ ad totalem & partialẽ remissionẽ, sed aliqua pia causa est propria & rationabilis causa partialis remissionis, quę nõ est totalis: alioquin nõ esset causa propria remissionis partialis, sed cõmunis partiali & totali: cuius oppositum literæ apostolicæ sonant. Probatur tertiò ratione idẽ: Legitima causa in indulgentijs requiritur secundũ omnes ad saluãdam intentionẽ Christi & Sanctorũ: vt scilicet applicentur cõsequentibus indulgentiã passiones Christi ac Sanctorũ: ac si pro istis ex intentione specialiter illas sustinuissent: sed intentio Christi & Sanctorũ nõ saluatur ex quacunq; pia causa quo ad quantãcunq; quantitatẽ: ergo nõ quæcunq; pia causa sufficit ad quantãcunq; indulgentiã. Probatur minor: quia intentio Christi fuit pati pro ecclesia in communi: est enim passio Christi causa vniuersalis: intentio quoq; Sanctorũ fuit pati vltra propriã expiationem pro ecclesia. Est enim eiusdẽ rationis quo ad hoc, ꝙ est esse communem, passio Sanctorũ cum passione Christi: quia passio Sanctorũ est consummatio passionũ Christi: testãte hoc Apostolo ad Colo. 1. dicẽte, Adimpleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea, pro corpore eius quod est ecclesia. Ex hoc quippe loco sumptus est thesaurus ecclesię quo ad passiones Christi & Sãctorũ ab Aug. super Psal. 61. dicente ex hoc loco: Tantum ergo pateris, quantum ex passionibus eius inferendum erat vniuersæ passioni Christi: ad cõmunem hanc quasi remp. quisque pro modulo nostro exoluimus quod debemus, & pro posse viriũ nostrarũ quasi canonẽ passionũ inferimus: paritoria plena passionũ non erit, nisi quũ seculum finitum fuerit. Quãuis quo ad passionẽ Christi ex infinitate personæ patiẽtis sumi probetur, & ex autoritate Io. in 2. c. primæ suæ cano. dicẽtis: Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non autẽ pro nostris tantũ, sed etiã pro totius mũdi: constat enim ꝙ propitiatio pro peccatis totius mũdi excedit omnes pœnas debitas à cõsequentibus indulgẽtias. Ex quibus haberi facile potest, intentionẽ Christi & Sanctorum quo ad pœnas in thesauro recõditas esse, sicut bonum cõmune ecclesiæ: ac per hoc ꝙ curãt cursu boni cõmunis, constat autẽ ꝙ bonũ cõmune dispensandũ suaptè natura est: dispẽsatio verò, sicut aduersatur donationi ad libitũ, ita cõtrarijtur incõmensuratæ distributioni: dispẽsationis siquidẽ rationẽ absq; mensura intelligere nequeo. Est igitur intentio Christi & Sanctorũ, vt passiones suæ non pro libito applicentur huic, vel illi sed iuxta mensurã opportunã ad finẽ ecclesiæ dispensentur huic vel illi: sicut in reliquis cõmunitatibus cõmuniũ bonorũ dispẽsatio ex mẽsura opportunorũ ad bonũ, quod est finis illius cõmunitatis, sumitur. Constat autẽ manifestè, ꝙ nec omne opportunũ ad bonũ ecclesiæ est æquale, nec ecclesiæ finis exigit æqualiter quodcũq; opportunũ etiã vnũ & idẽ diuersis temporibus, vt patet, nisi igitur iuxta mensuram opportunitatis seu opportunorum ad ecclesiæ bonum applicentur passiones in thesauro ecclesiæ reconditæ, non saluatur intentio Christi & Sanctorum. Et si adiunxeris, quòd variæ mensuræ opportunorum ad ecclesiæ bonum non omnis pia causa respondet, perspecies quòd nõ quælibet pia causa sufficit ad quantamcunque indulgentiam. Et cõfirmatur: quia dispẽsatio credita Petro, & successoribus imitari debet dispensationem factã ab ipso Christo: omnis enim Christi actio, nostra est instructio, imò sic agẽdo formã instituit nostrarũ actionum. Cõstat autẽ, ꝙ Christus eundẽ thesaurũ dispẽsat cõmensuratè iuxta cõcurrẽtes conditiones causarũ mediarũ: vt patet ex differẽti dispẽsatione eiusdẽ per sacramẽtũ Baptismi, quo tota pœna exoluitur, & per sacramẽtũ pœnitẽtiæ, quo nõ tota pœna soluitur: ergo ipsius vicariò cõmẽsuratã quoq; applicationẽ dicti thesauri creditã esse, rationabile est. Et est tantò probabilior hæc ratio, quantò actio sacramentalis eminentior & efficacior causa media est, quam actio iurisdictionalis, qua datur indulgentia. Et confirmatur rursus: quia constat prælatos omnes ecclesiæ non nisi ministros & dispensatores esse: tota igitur eorum potestas supra thesaurum ecclesiæ infra limites dispẽsatiuæ potentiæ clauditur. Ex quibus habemus, ꝙ non saluatur intentio Christi & Sanctorũ in applicatione thesauri sui, nisi dispensando applicentur passiones in illo reconditæ huic vel illi.

AD OBIECTA Autem in oppositum, dicimus quòd inter duas extremas opiniones incedimus medij. Putantes enim efficaciam indulgentiæ quantificari secundum causam indulgentiæ extremi sunt, contra quos diuus Tho. processit: quia causa indulgẽtiæ non est propria causa remissionis pœnæ, quæ est fructus indulgentiæ: sed propria causa remissionis pœnæ est passio Christi & Sanctorum applicata huic. Existimantes autem omnem legitimam causam indulgentiæ esse legitimã causam quãtæcũq; indulgẽtiæ, extremi quoq; sunt, cõtra quos procedimus. Media autem via est opinari, ꝙ cãm indulgẽtiæ oportet esse legitimã cãm tãtæ dispẽsationis: ita ꝙ cã indulgẽtiæ, quia nõ est propria cã remissionis pœnæ, ideo nõ quãtificat illã: & quia est propria causa dispẽsatiõis, ideo quãtificat dispẽsationẽ: quãtitas enim effectus propriã cãm cõsequitur. Quòd autẽ cã indulgentiæ sit propria cã dispẽsationis, ex hoc patet, ꝙ actus applicãdi indulgẽtiã carẽs legitima cã indulgẽtiæ, nõ est dispẽsatio, & secũdũ cõmunẽ doctorũ doctrinã nõ est indulgẽtia. Quia igitur cõcurrẽtibus reliquis ad indulgẽtiã requisitis, sola legitima cã deficiẽte actio dãdi indulgẽtiã nõ est dispẽsatio: habemus, ꝙ cã legitima constituit actũ dandi indulgẽtiã, in hoc quod est esse dispẽsationẽ. Et si subiũxeris, vt iã dictũ est, ꝙ propria cã quãtificat effectũ, apparebit ꝙ sicut dispẽsationem oportet causari à causa legitima, ita tãtã dispẽsationẽ oportet ex causa legitima tantæ dispẽsationis procedere: alioquin dispẽsatio ipsa depẽderet ex cã propria legitima, & quãtitas dispẽsationis nõ depẽderet ex propria cã legitima ipsius quãtitatis Quod secũdum Philosophiæ processus mõstrũ esset: quoniã in rebus quis magnitudo effectus magnitudini causæ illius, rei rñdet: magnus enim calor ex magnitudine calefaciẽtis procedit. & sic de alijs. Nõ dicimus ergo ꝙ remissio pœnæ attendatur penes quãtitatẽ causæ pro qua fit indulgentia: sed dicimus, ꝙ actus dãdi indulgẽtiam oportet ꝙ habeat cãm insufficiẽtẽ ad hoc, ꝙ tãta applicatio passionũ Christi & Sãctorũ ad hos nũc, &c. sit verè dispẽsatio earundẽ. Et quia dispensatio habet, vt propriam causam, bonum ecclesiæ seu pietatem, dicimus consequenter, quòd non quodlibet ecclesiæ bonum seu non quæcunque pietas sufficit ad minorem dispensationem, sufficiat etiam ad quantumcunque maiorem: sed quantitas dispensationis consequitur suaptè natura magnitudinem suæ causæ. Magnitudinem autem causæ dico non secundum se, hoc est non secundum quantitatem, quam in se habet, sed secundum relationem ad ecclesiæ bonum, nam idem labor, eadem eleemosyna, eadem deuotio, & huiusmodi est, quandoque vt parua ratio indulgentiæ, & quandoque vt maxima ratio indulgentiæ. Et ideo quandoque ex causa eadem secundum se datur indulgentia parua & quãdoque maxima: & apparet quòd sit eadem causa totaliter, & non est eadem in veritate, sed secundum se: est enim relata valde maior seipsa absolutè.

¶ Verbi gratia, visitatio ecclesiæ sancti Petri æqualis est secundũ se hodiè, & in anno Iubilæi, sed non est æqualis relata ad bonum ecclesiæ: quoniã relata ad professionem vnitatis ecclesiæ sub vno capite Petri successore (ad quod in anno Iubilęi refertur ab vniuerso orbe terrarũ) est immensa causa indulgẽtiæ. Et similiter manere in platea

sanc

sancti Petri in die Pasche pro benedictione, non est absolutè ratio magna indulgentiæ: sed quod profiteamur vnitatem ecclesiasticam sub vno capite, & viuam conseruemus autoritatem vniuersalem & plenissimam Ro. ponti. immensa est ratio indulgentiæ, & sic de alijs. Et ideo non est mirũ, si ex eadẽ ex se causa, nunc maior, nunc minor fit indulgentia. Quãuis etiã hæc varietas possit aliũde prouenire: ex hoc, silicet quòd causa legitima tantæ dispensationis non intelligitur ad modum puncti indiuisibilis, sed in latitudine quadam cõsistit: infra quam etiam si indiscretè prælatus indulgentiam det, ac propterea peccet, valet tamen. Ac per hoc habes quomodo verificare potes obiecta ex autoritate doctorum & Ro. ecclesiæ.

¶ Ad id verò quod obijcitur ex autoritate veritatis ecclesiæ (puta scilicet non valerent, vt sonant) dicitur quòd quia causa indulgentiæ sortitur magnitudinem ex relatione: & relationes huiusmodi discutere ac pensare nõ est cuiusque, sed dantis indulgentiam: ideo ecclesia rationabiliter presumit pro dante indulgentiam, vt pote iudice. Præsumitur enim de iure pro iudice semper, nisi manifestè appareat error, & supponẽs ex causa legitima datam tantam indulgentiam, veritatem prædicat: sicut absque falsitate prædicat talem sanctum, supponens illum rite canonizatum. Ita quòd dato, quód iste canonizatus non esset sanctus, sed damnatus, ecclesiæ doctrina aut prædicatio non esset mẽdax aut falsa: quia hic non pertinentia ad fidem, non intelliguntur affirmari & prædicari nisi cum grano salis, hoc est stantibus communiter præsumptis. Præsumit enim ecclesia canonizationem ritè factã, & similiter indulgentiam rite datã: & sic prędicat indulgentias valere quantum sonant. Sed sicut potest interuenire error humanus in canonizatione alicuius Sancti (vt san. Tho. dicit) ita potest interuenire error humanus in collatione indulgentiæ. Si quis autem putet Ro. pontif. non posse errare in istis particularibus actiõibus (quales sunt dispensationes bonorum, tam temporalium quàm spiritualium ecclesiæ) putet quoque ipsum non esse hominem. Verum quia nulla fortè est tam parua secundum se pia causa, quæ nõ possit esse maxima ex aliqua relatione: ideo noli velle iudicare an ista, vel illa causa posita in indulgentia sit sufficiens, si non vis errare. Habes autem ex his, duo. Primum, quomodo intelligenda sit indulgentia, si fiat principaliter per modum dispensationis, cõmunionis aut applicationis thesauri ecclesiastici: quoniam hæc dicta ad huiusmodi communicationem spectant. Deinde quare mentibus nonnullorum fidelium insita sit ambiguitas nonnulla de effectu indulgentiarum: quia enim later eos rationabilitas causæ tantæ indulgentiæ, ideo scrupulum incurrunt, & admirari non desinũt quomodo verum sit, quòd pro tam paruo actu consequatur quis tam magnam indulgentiam.

CAPVT IX.

Responsio ad secundam quæstionem de tempore veræ pœnitentiæ propositam in quarto cap.

Tempus veræ pœnitentiæ, est tẽpus vsus indulgentiæ.

SECVNDA Quæstio in 4. capi. proposita de tempore veræ pœnitentiæ, facilè soluitur, dicendo quòd tempus veræ pœnitentiæ proculdubio est tempus vsus indulgentiæ. Oportet enim quando quis vtitur indulgẽtia, tunc esse verè pœnitentem: alioquin non reciperet remissionem pœnæ peccato debitæ. Sed quum sint in proposito tria tempora (scilicet concessionis, operis & vsus) quæ patet diuersa esse quum papa dat danti eleemosynam talem, vt semel in vita & semel in morte possit plenariè absolui: tunc enim hodie concessio fit, & opus eleemosynæ fit cras, & absolutionis plenariæ vsus fiet fortè hinc ad annum, constat, quòd hæc tempora concurrunt quandoque simul, vt quum pro actu præsenti datur indulgentia absolutè, vt quum datur indulgentia omnibus hîc præsentibus. Et tunc quæstio non habet locum: nam non est in potestate suscipientis indulgentiam differre vsum illius, quum absolutè datur pro actu præsenti: quia intelligitur dari tunc pro tunc, vt sonant verba. Et similiter dicunt aliqui de tẽpore operis, quando diuersum est à tempore vsus eadem ratione: quia scilicet non absoluuntur tũc à pœna. Sed salua eorum reuerẽtia oppositum est verum. Tum quia consueta forma ecclesiæ quæ semper in indulgentijs subintelligitur (etiam si non exprimatur) continet expressè, quod opus fiat à verè pœnitentibus: ait enim omnibus igitur verè pœnitentibus & cõfessis, qui visitauerint vel dederint, vel iuerint. Vbi clarè patet opus præsupponere verè pœnitentẽ. Tum quia causa indulgentiæ ex hoc ipso, quòd est ratio communionis passionum Christi & Sanctorum cum membris viuis, oportet quòd sit infra latitudinem operum viuorum: quæ enim est conuentio tenebrarum ad lucem, aut mortis ad vitam? constat autem quòd opus factum à verè pœnitente est opus mortuum: non potest ergo esse legitima causa indulgentiæ: quã constat consistere in communione vitali Christi & membrorum, non aridorum, sed viuorum. Vnde si datur indulgẽtia alicui, quòd dicendo septem Psalmos, vel visitãdo tot ecclesias, vel faciendo tale opus pium etiam si sit eleemosyna, nisi fiat in statu charitatis, nõ acquiritur apud Deũ indulgentia. Nam licet tunc non fiat remissio semper (puta quum absolutio futura est) fit tamen tunc meritum remissionis quamuis mediatæ, hoc est mediante applicatione passionum Christi & Sanctorum. Adimpletio enim causæ indulgentiæ est meritum communionis remissiuæ, ita quòd nihil aliud exigitur ad remissionẽ nisi mera executio: debetur enim adimplenti causam indulgentiæ communio remissiua pœnæ, Constat autẽ quòd meritum remissionis pœnæ peccato debitæ est opus viuum: Oportet ergo vere pœnitentem esse consequutum indulgentiam non solùm tempore vsus, sed etiam tempore operis, quod est causa indulgentiæ: vt ipsa indulgentiæ verba sonant

CAPVT X.

Responsio ad tertiam quæstionem in cap. quarto propositam de tempore confessionis.

TERTIA Quæstio circa indulgentias proposita de tempore cõfessionis, à multis soluitur dicendo, quòd sufficit confessum esse illo anno: quia sic intelligitur cõfessus secũdum præceptum ecclesiæ. Et licet hæc solutio rationabilis multùm appareat propter dictam rationem, quia verba iuris non sunt intelligenda secundum formam iuris: duo tamen sibi obstant. Primo: quia si ista ratio esset in proposito efficax, quum in forma indulgentiæ contineantur duæ conditiones simul: scilicet pœnitentiæ & confessionis, si tempus confessionis intelligitur secundum formam iuris, tempus quoque pœnitentiæ intelligendum est secundum formam iuris. Constat enim præceptum pœnitentiæ sicut & confessionis affirmatiuũ esse, & non obligare, necessitatis articulo excepto, nisi pro loco & tempore: & ecclesiã iam determinasse tẽpus vtriusque ad semel in anno. Non obligatur igitur ex forma indulgentiæ volens particeps illius fieri ad veram tunc pœnitentiam, si non obligatur tunc ad confessionem. Secundum quod magis vrget, est: quia si intelligitur confessus secundum formam iuris, vel quod idem est, secũdum præceptum ecclesiæ, sequitur vnum maxime absurdum: hoc est, quòd indulgentiæ non dantur nisi confessis singulis annis: quia soli isti sunt confessi secundum formam iuris, & soli isti sunt confessi secundum præceptum ecclesiæ, vt patet. Et consequenter quicunque aliquo vno anno quantumcunque præterito violasset præceptum ecclesiæ de confessione annua, non comprehenderetur sub capacibus indulgentiæ datæ: constat enim hoc esse contra communem animi conceptionem omnium & sapiẽtum & fidelium. Quia igitur solutio ista, vbi credidit extendere indulgentiam, restrinxit multum illam si rationabiliter & consequenter loqui debet, ideò cum bona tantorum doctorum venia omittenda est. Et dicendum est, cum ipsis indulgentiæ verbis, & antiquiore, vt apparet, mihi doctrina, quòd tempus veræ pœnitentiæ, & tẽpus confessionis est vnum & idem ad capessendam indulgentiam, quamuis diuersa ratione necessarium: quia vera pœnitentia exigitur ex diuino & humano simul iure, confessio autem exigitur ex humana tantũ autoritate: quia scilicet statuta est sic indulgentiæ forma ab ecclesia, vnde Papa dare posset indulgentiam absque actuali confessione. Dicere autem quòd forma indulgentiæ intelligitur de confessis non secundum formam iuris aut præceptum ecclesiæ simpliciter & absolutè, sed anno illo, voluntarium est, quia nec ex forma iuris, nec ex forma iudicis, nec ex ratione hoc emanat. Nec surda pertranseundi sunt aure, detrahentes huic quamuis exiguæ vigiliæ vanitatis eam accusantes, eo quòd cras existimantes quæstum pietatem, apostolicas pulsabũt aures, & indulgẽtias ad non iniun

ctas extendi pœnitentias, cōfessisq; anno illo modo verè pœnitentes sint conferri obtinebūt, Audiant hi primū nō frustra fuisse tantillū laborē, si occasionē tanti fructus Christiano populo cōtulerit: neq; enim ea scripsimus rōne, vt alios dirigeremus sed inter certa ambiguáq; discernere sat fuerit. Percipiant deinde, pias deuotásq; fidelium mentes, hinc potius excitandas ad petendas condignas secundū sacros canones à confessoribus pœnitentias, vt vel indulgentiæ gratia ex passione Christi & Sanctorum soluant Deo pœnitentias, quas prompto animo à seipsis peragendas postulauerūt, atque susceperunt. Redirent siquidem hoc pacto aurea pœnitentium patrum secula.

¶ Et hæc de indulgentijs dicta secundum proprij ingenioli vires saluo omnium melius sentientium iudicio sufficiant. Romæ anno salutis. 1517. pontificatus S.D.N. Leonis X I. quinto ætatis verò meæ 48. die 8. Decēbris.

Thome de vio Caietani, Cardinalis Sancti Xisti vigintiseptem quæstionum opusculum.

TRACTATVS DECIMVS sextus De Indulgentijs in sex quæstiones diuisus.

QVAESTIO I.

De thesauro indulgentiarum.

VTRVM Indulgentiæ ecclesiæ fiant de thesauro meritorum Christi & Sanctorum. Et videtur q̄ non. Primò, quia indulgentia non esset indulgentia seu remissio, sed satisfactio & persolutio vsque ad nouissimum quadrātem per aliorum opera. Et sequitur vlterius, quod omnes negant, scilicet quod concedens oneret se ad satisfactionem. Et probatur sequela: quia sic Papa non remitteret, sed satisfaceret per alios.

¶ Secundò, quia sic virtute clauiū non fieret absolutio, sed translatio operum, cōtra verbum Christi, Quodcūq; solueris. Et vlterius idem per claues ageretur quod de facto fit: quia si sint opera Sanctorum in thesauro ecclesiæ, non permittuntur otiosa à Spiritu sancto, sed de facto succurrerent quibus possunt.

¶ Tertiò. Nulla Sanctorum opera sunt relicta irremunerata: ergo. Antecedens probatur: tū quia secundū hoc opera supererogationes huius temporis ad futuram gloriam: tum quia secundum hoc supererogationis non remunerarentur in Sanctis, sed in nobis; ac per hoc minora essent remunerata & maiora non. Et si dicatur q̄ eadem opera sunt etiam in ipsis Sanctis remunerata, ergo nulla sunt eorum opera irremunerata relicta.

¶ Quartò, Nullus Sanctorum sufficiēter impleuit in hac vita mandata Dei: ergo nihil fecerunt superabundans: ergo nihil reliquerunt pro indulgentijs. Antecedens probatur primò per illud Christi, Quum feceritis omnia quæ scripta sunt, dicite: Serui inutiles sumus: sed seruus inutilis non vltra, sed citra fecisse intelligitur. Secundò, per illud Matth. 25. quod sapientes virgines noluerunt cōmunicare de oleo suo, timentes ne ipsis deficeret. Tertiò, Omnis Sanctus debitor est Dei diligendi quantū potest, imò vltra q̄ potest: sed nullus id fecit aut potuit; ergo.

¶ Quartò, Sācti per martyriū (quod est opus perfectissimū) nō faciūt vltra q̄ debēt, imò vix faciūt qd debēt, ergo multo minus in alijs opibus plus fecerūt, q̄ debuerūt.

¶ Quintò, quia sine scripturis, doctoribus atque rationibus oppositum dicitur,

PROBATVR Quoq; idē autoritate Sanctorū. Primo Aug. oībus sanctis cōuenit dicere, Dimitte nobis debita nostra, sed q cōfitētur debita, nō supabūdāt: ergo.

¶ Secūdo autoritate Hiero. tractantis contra Pela. illud, Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatū: infrà, pro hac orabit omnis Sanctus in tēpore opportuno. Quomodo est sanctus, si pro impietate sua orat? Et si est impius, non est sanctus. Itaq; Sancti per orationē & cōfessionem suæ impietatis merentur sibi non imputari peccatū.

¶ Tertiò, Aug. lib. 1. retra. c. 19. Oīa mādata implētur, qn̄ qcqd nō implet, ignoscit. Negat em̄ sanctos implesse perfectè mādata Dei, dicēs, Magis ignoscēte Deo q̄ implēte.

¶ Quartò, Aug. cōfes. lib. 9. Væ hominū vitæ quātūcūq; laudabili, si remota misericordia iudicet: iuxta illud Iob: si etiā iustum quidpiā habuero, iudicem meū deprecabor.

¶ Quintò, Scdm Aug. nullus Sāctus in hac vita sine peccato fuit: iuxta illud primæ Io. 1. Si dixerimus, qa peccatū nō habemus, &c. ergo merita Sāctorū nulla sunt superflua.

¶ Et si dicatur quòd Sanctis habentibus aliquod veniale, potuerunt plura facere, quàm debuerunt: contra. Opus bonum optimè factum est veniale peccatum: ergo semper minus, quàm debuerunt, fecerunt, & peccarunt. Antecedēs est ex Aug. vbi suprà, Omnia mādata implētur, &c.

DEINDE Arguitur, q̄ dato q̄ sint superflua sanctorum merita, non prodessent, quia vnusquisq; propriā mercedem accipiet secūdū proprium laborem, non secundum aliena, vt ad Ro. 3. dicitur. Nec dignè ab ecclesia expenderentur: quia solutio pœnæ est vilissimū ecclesiæ donum. Nec piè ecclesia ageret relaxando pœnas: castigare enim alios potius est pietatis, quàm remittere pœnas.

DENIQVE Probatur, q̄ merita Christi nō sint thesaurus indulgentiarum. Primò, quia assertio illa est sine autoritate scripturæ. Et si afferatur autoritas Ro. ecclesiæ, remaneret periculum exponendi ecclesiam hæreticorum irrisioni: dum non possemus reddere rationē de hac, quæ in nobis est fide, atque spe.

¶ Secundò, quia locum habent primò inductæ rationes etiam hic, scilicet q̄ indulgentiæ non essent indulgentiæ, sed satisfactiones per alium: & tamen canon dicit, per indulgentias pœnitentiales satisfactio eneruatur. de pe. & re. cum ex eo. nō dixit mutatur, sed eneruatur. Et similiter claues non soluerent, sed transferrent pro alio; impium est autem dicere claues non soluere: si soluunt, totum tollunt, non trāsferunt. Et similiter merita Christi de facto idem operantur, quia non sunt otiosa.

¶ Tertiò, quia insignis fieret irreuerentia meritis Christi, si solùm pro pœnæ relaxatione expenderētur cum ipse per ea fuerit exemplum omnium martyrum, vilissimum quippe est remissio pœnæ.

¶ Quartò, Sanctus Tho. & Bonauē. dicunt opera nostra bona meliora esse quàm indulgentias, & merita Christi expendi per indulgētias. Et merita Christi esse multò meliora bona, quàm opera nostra bona, constat. ergo meliores sunt indulgentiæ quàm nostra opera bona, quod est contrarium primæ propositioni. Aut ergo indulgētiæ nō sunt merita Christi: aut omissis omnibus indulgentiæ sectandæ sunt scilicet Christi merita.

¶ Quintò, Consulitur communiter à doctoribus, q̄ post indulgentias nihilominus sit ieiunandum: quia nemo scit vtrum odio vel amore dignus sit. Tunc sic, Aut ista sententia est impia in Deum & ecclesiam, aut merita Christi non sunt thesaurus indulgentiarum. Primò, quia sic claues ecclesiæ nihil faciunt certi: quod est blasphemia: & indulgentia esset incerta donatio: ac per hoc impia illusio ab ecclesia fieret, aut post indulgentiam ex meritis Christi & sanctorū deberet qescere ab opibus suis. Scdò, qa si p indulgētias impendūtur merita Christi & adhuc incertus sum de remissione peccatorū, aut credo opa Christi applicata & donata mihi esse sufficiētia ad remissionē aut debitò. Si credo, iā nō est amplius ieiunādū: qa nō debeo mea opera meliora putare, q̄ Christi opa. Si dubito, qd hoc dubio execrabilius? Et cōfirmat: qa merita Christi nulla pportione bonitatis excedūt opa nostra: ac per hoc aut ipsa nō sunt thesauris indulgētiarū, aut indulgētiæ pferēdæ sunt oībus opib⁹ diuinorū pceptorū, nisi iniuria fiat meritis Christi. Sextò, qa ipsa appositio meritorū Sanctorū min⁹ cōsonat, quasi merita Christi nō sufficiāt.

Septimò, Nulli datur gratia contritionis, quin simul ei dentur merita Christi, ergo sine indulgentijs habet quis thesaurum meritorum. Octauo, Si meritum Christi est thesaurus indulgentiarum, ergo remittet mortem eiúsque pœnas. Probatur sequela: tum quia alioquin esset infirmius: tum quia potens est remittere pœnam æternam.

DEMVM Arguitur, Si absoluere in indulgētijs est dispensare thesaurū Christi, ergo aliæ etiam absolutiones dispensabunt thesaurū Christi: & præcipuę ab excōmunicatione, qn̄ qs particeps fit meritorū Christi et ecclesię.

¶ Preterea, Si absoluere in indulgētijs est distribuere thesaurum Christi, ergo ligare est includere vel colligere thesaurum Christi: quod tamen non spectat ad potestatem clau

clauium, quia sine omni indulgentiarum actu hoc fit.

CONCLVSIO.

Indulgentiarum thesaurus merita sunt Christi & Sanctorum.

IN OPPOSITVM Est sententia sacrorum doctorum.

¶ Ad euidentiam huius quæstionis monstrandū est, merita Christi & Sanctorum esse thesaurum indulgentiarum: & qua ratione hoc notum sit, & quid sit, & propter quid sit. Et quidem merita Christi et Sanctorum esse thesaurum indulgentiarum, autoritate apostolica tenemus, in extrauaganti siquidem Clemētis sexti de pœ. & re. vnigenitus. dicitur de thesauro meritorum Christi. Quem quidem thesaurum per beatum Petrum cęli claugerum, eiúsq; successores suos in terris vicarios commisit fidelibus dispensandum: & proprijs rationabilibúsque causis nunc pro totali, nunc pro partiali remissione pœnæ temporalis pro peccatis debitæ, tam generaliter, quàm specialiter prout cum Deo expedire cognoscerent: verè pœnitentibus & confessis misericorditer applicandum: ad cuius quidem thesauri cumulum beatæ Dei genitricis & omnium electorum merita adminiculum præstare noscuntur. Hæc ibi: Post multa de superabundantia meritorum dicta. Est autem ex duobus huius decretalis autoritas pensanda. Primò, ex decretis distinct. 19. in canonicis: vbi epistolis decretalibus Romanorum pontificum primus autoritatis locus post sacram Scripturam decernitur: & ibidem cap. 1. vbi extrauagantes apostolicæ defenduntur. Secundò, ex eo, quòd de vna parte sacramenti pœnitentiæ, scilicet satisfactione docet: constat nanq; extrà de hæreticis, ad abolendam. nulli in materia sacramentorum licere dissentire ab eo quod Rom. ecclesia facit & prædicat: credendum est igitur, nec in dubium aut opinionem vertendum sic esse. Nec somniauit aut finxit sibi Ro. ecclesia thesaurum istum indulgentiarum, sed ex Scripturæ sacræ autoritate, certáq; inde ratione sacrorum doctorum sententia probata id habetur.

Meritum à satisfactione diuersum est.

¶ Ad cuius clariorem notitiam differentia inter meritū & satisfactionem prælibanda est. Meritum condigni (de hoc enim sermo est) appellatur opus, ex quo operans dignus est æterna beatitudine, ita quòd debetur sibi illa: iuxta illud Apostoli, Bonum certamen certaui, &c. & subditur, reposita est mihi corona iustitię, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex. Satisfactio autē appellatur volūtaria solutio pœnæ: tūc eīm debitor pœnæ facit satis iustitiæ, quando debitam pœnam exoluit: adęquando enim solutionem debito, satis proculdubio facit. Nec meritum & satisfactio adeò à se inuicem elongantur, vt nō coeant sæpè in vnum idémque opus: nam de operibus ex charitate procedentibus loquendo, quantum habet opus bonitatis, tantum habet meriti: & quantum habet mali pœnæ, tantùm habet satisfactionis. Verbi gratia, Ieiunium vt opus bonum est meritorium: idémq; vt est pœnale est satisfactorium. Hæc est formalis differētia inter meritum & satisfactionem. Est & alia differētia quo ad efficaciam seu fructum: nam meritum non excedit personam quæ meretur, solo Christo excepto, nullus enim potest mereri fœlicitatem æternam alteri, sed sibi soli, excepto Christo, qui meruit suis electis. Et ratio assignatur, quia gratia Christo data est gratia capitalis seu vniuersalis: gratia autem reliquorum, est gratia partialis: meritū enim Christi & non aliorum per sacramenta cōmunicatur nobis & nos saluat. Propterea Paulus dicebat, nunquid Paulus crucifixus est pro vobis, aut in nomine Pauli Baptizati estis? Satisfacere autem potest vnus pro altero, vt patet quum vnus implet sacramentalē pœnitentiam pro altero. Et ex hac differentia prouenit, q́ sanctorū opera quatenus meritoria fuerunt, acceperūt mercedē suā in ipsis sanctis: quoniā ipsis solis profuerūt: quatenus verò satisfactoria fuerunt, primū quidē soluerunt debitā pro illorum peccatis pœnā: deinde si plus pœnalitatis habuerunt, quā pœna ipsorum peccatis debita exigeret, remansit illud plus tāquam ipsis Sanctis superfluū. Et hoc plus est illud, q́ à quibusdā vocatur irremuneratū in ipsis Sanctis non propter defectū diuinæ largitatis, aut operis aut ipsius Sancti, sed propter excellentiā ipsius personæ, quæ superabūdanter passa est voluntariè. Ex eo nāq;, q́ persona patiens nō habet propria pœnarū debita pro peccatis, prouenit q́ satisfactiones superfluæ non possunt in ipsis remunerari, seu rectius loquendo, nō possunt in ipsis habere effectū solutionis. Et quoniā constat Sanctos multos multò plus passos, quàm ex peccatis suis debuerint pati: consequens est, vt multa satisfactoria remanserint superflua ipsis Sanctis. Patet autem Sanctos satisfactoriè plus exoluisse, quā debuerant pro peccatis suis. Tū quia beata Virgo nulla satisfactione pro suis peccatis eguit (quia nullum peccatū commisit) & tamen satisfactoria multa subijt: eius enim vita cunctas illustrauit ecclesias: & de ipsius dolore scriptū est, Et tuam ipsius animā pertransibit gladius. Iob quoq; testatur cap. 7. Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quā patior, in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret. Et quis est tam mētis inops, vt dicat Laurentium, Vincentiū, reliquósq; tanta passos martyres, omnibus illis pœnis indiguisse, vt satisfacerent pro pœna peccatis suis debita? Superstuunt igitur multa satisfactoria Sanctis vltra ingens pelagus superfluentis satisfactionis Christi, qui pro totius mundi peccatis, vt Ioannes Euangelista testatur: satisfecit: vt etiā ex hoc patet, q́ si totus mundus post omnia peccata cōmissa baptizaretur, statim meritorū satisfactione Christi euolaret ad cælum. Et tamen cōstat, q́ tāta hominū multitudo dānata indignā se reddēs Christi satisfactione, superfluere illam testatur, quæ pro omnibus sufficeret. Quocirca ex meritis Christi & sanctorum quatenus satisfactoria superfluis, thesaurū indulgentiarū cōstitui intelligito, si nō vis errare. Et quidē q́ hmōi opera Christi & Sanctorum satisfactoria remanserint, declaratum est: quòd verò remanserint pro nobis, & quòd remanserint dispensanda per militantem ecclesiam, manifestari oportet.

Multa merita Christi & Sanctorum superfuerunt, quem nobis cōmunicata, pro nobis satisfacere possunt.

¶ Et primū, scilicet q́ ad hoc remanserint huiusmodi satisfactoria, vt nobis cōmunicata, pro nobis satisfacerent tāq; si ipsi Sancti viuētes ea intētione fecissent, vt pœnas nostris peccatis debitas ipsi exoluerēt, mōstratur, tum ex eo, q́ nō inania aut inutilia hmōi satisfactoria esse debēt: essent autē vt satisfactoria infructuosa, si proprio fructu (qui est satisfacere,) essent priuata, nō per accidens, puta quia desunt hi, in quibus fructificet: sed per se, quia scilicet suapte natura omnia satisfactoria supererogationis essent infructuosa: quia nec in ipsis operātibus, nec in alijs effectū habere possent, eo ipso q́ satisfactoria supererogationis sunt. Tū quia vnitas ecclesiæ exigit, vt quælibet suorū ciuiū, quæ possunt esse vtilia reipublicæ Christianæ, ordinata à Spiritu sancto ecclesiam regēte, sint ad vtilitatem ipsius ecclesiæ. Cōstat aūt satisfactoria supererogationis posse ad vtilitatē ecclesiæ cedere: vt patet ex eo, q́ per propriā intentionē ipsorū Sanctorū potuissent applicari hæc ad satisfaciendū pro isto vel illo ecclesię membro, debente satisfacere pro suis peccatis. Consentaneum igitur rationi est, q́ hæc satisfactoria supererogatoriè facta à sanctis, ad vtilitatē aliorū membrorum ecclesiæ ordinata sunt. Vtilitas autem propria eorum est satisfacere pro alijs, ex quo pro his, qui fecerunt, satisfacere non possunt, dixi, autē, vtilitas propria: quia nō ex cōmunibus, sed proprijs iudicādū est de rebus. Tū maximè, quia Paulus Apostolus ad Col. 1. hoc de suis satisfactorijs testatur, dicēs, Gaudio in passionibus pro vobis, & adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi in carne mea pro corpore eius, quod est ecclesia. Vbi clarè videre potes, intētionem adimplentis in propria carne passiones deficientes passioni Christi ad conficiendam mensam à Deo definitam pro ecclesia. Idem autem est iudicium de Paulo & alijs Sanctis: vt ex August. super Psal. 68. afferente dictam Apostoli sententiam, patet.

¶ Secundum autem, scilicet q́ thesaurus iste meritorum, vt satisfactoria sunt, dispensandus sit per summū Pontificem, facilè manifestatur: quoniam cōmune omni Reipu. est, vt illius princeps dispēsator sit communiū bonorum illius Reip. nam sine omni contradictione, cui cura creditur est ipsius Reip. eidem quoque credita intelligitur dispēsatio eorum, quæ ad cōmune bonum illius spectāt. Huiusmodi aūt satisfactoria constat esse velut bona quædam cōmunia ipsius ecclesiæ: vtpote pro ipsa facta & relicta, vt patet ex dictis. Consequēs igitur est, vt ad eum qui totius ecclesiæ curā habet, spectet dispēsatio dicti thesauri. Et quia solus Petri successor præest toti ecclesiæ, ideo ad solum Ro. Pontificem spectat dispensare, non pro libito donare thesaurū istū. Et quoniā per indulgentias remittitur pœna tēporalis debita pro satisfactione peccatorū (vt dicta extrauagās dicit) nec Papa pōt illam remittere sine sacramēto ecclesiastico, nisi applicādo satisfactoria alio-

rum ad istum, cui remittit, ideo apostolica sedes in dicta extrauagante, & sacri doctores theologi Spiritus sancti lumine illustrante concludunt & rationabiliter dictum thesaurum dispensari per indulgentias Christi fidelibus, qui per charitatem Christi membra sunt. Vnde euidentissimè sequitur, quòd indulgentia absoluendo hũc à tanta pœna pro suo peccato debita, applicat illi tantum ex dicto thesauro, de satisfactorijs quantum æquiualet tantæ pœnæ, quæ relaxatur, & simul fit opus misericordiæ, remittendo huic pœnã: & opus iustitiæ, applicando huic satisfactionem aliorum pro eo, sic enim terrestris Hierusalem descendit de cælo per imitationem: quoniam vniuersæ viæ Domini misericordia et veritas. Ex quibus patent omnia præmissa.

AD PRIMAM Obiectionem in oppositũ dicitur, quòd indulgentia secundum diuersos suos actus diuersis rationibus exprimitur: nam secundũ quòd est absolutio & remissio pœnæ, sic iudicis actus est & dicitur, secundùm verò quòd est applicatio satisfactionis ad hũc, sic dispensatio est & dicitur: & secundũ quòd efficit exolutionem pœnæ apud diuinam iustitiam per applicatam satisfactionem, sic opus iustitiæ est & dicitur. Vnde breuiter respondetur, quòd indulgentia, vt respicit hunc, cui conceditur, est remissio & relaxatio: quamuis vt respicit diuinam iustitiam, sit solutio vsq; ad minimum quadrantem. Est enim solutio, sed nõ ab hoc, & istud est maximæ gratiæ, quòd soluatur debitum meum non à me. Nec hoc est mirum aut nouum in mysterijs ecclesiæ: quum etiam in Baptismo omnia donari gratiosè concedamus, eodem modo scilicet, vt omnia soluantur non per Baptismum, sed per Christi meritum, quod illi per Baptismum communicatur. Celerius dicam, Tanto vinculo iunxit Deus iustitiam misericordiæ, vt peccatis nostris parcere sic voluerit, vt tamen per vnigenitum suum Filium suæ iustitiæ satisfieret pro nobis, & hoc abundantioris gratiæ fuit vt non solum debita remitteret, sed satisfactorem daret. Nihil ergo secũdum diuinæ sapientiæ ordinem adimitur indulgentiarum gratiæ ac misericordiæ, ex hoc quòd interuenit ibi etiam solutio per Christi & Sanctorum merita satisfactoria. Argumẽtum verò procedit ac si hæc duo essent incompassibilia: quæ, vt dictum est, se consequuntur secundum ordinem dispositionis diuinæ: vt ex dictis clarè patet. Ad vlteriorem verò sequelam (scilicet, ergo concedens obligat se ad satisfactionem) dicitur quòd nec apparentiam habet. Et quum probatur, quia hoc modo satisfacit per alios, respondetur quòd ad bonum sensum admittendo, quòd Papa dando indulgentias, satisfacit per alios, hoc est, applicat aliorum satisfactionẽ: hinc etiam nulla ratione apparenti sequitur, ergo Papa obligat se ad satisfactionem: aliud est enim applicare huic alienam satisfactionem, & aliud est obligare se ad satisfaciendum pro illo, sicut aliud est volare, & aliud sedere.

¶ Ad secundam negatur, quòd sic virtute clauium nihil fiat: fit namque non solùm applicatio operum Sanctorũ ad istum: sed & absolutio istius à pœna pro peccatis suis debita fit: vnde & verbum Christi, Quodcunq; solueris, ad literam adimpletur. Et similiter negatur, quòd sic virtute clauium nihil fieret: nisi quod de facto fit. Et ad probationem, quia merita Sanctorum, si sunt, non relinquuntur à Spiritu sancto otiosa, respondetur quòd huiusmodi Sanctorum merita satisfactoria sunt facta pro ecclesia, & non determinatè pro hoc vel illo: & ideo nõ operantur in hoc vel illo particulari, nisi fuerint applicata ab ipso Deo vel eius vicario ad hunc vel illum. Non ergo de facto operantur absque applicatione: quia sunt communia, nec sunt otiosa: quia ad hoc suaptè natura sunt ordinata, & applicata, vt non aliter operentur.

¶ Ad tertiam de operibus Sanctorum irremuneratis, dicitur quòd communicando in abusu vocabulorum, hoc est, accipiendo irremuneratum, prout sumitur à sic dicentibus, hoc est, non sortita suum fructum in ipsis Sanctis. Sic inquam loquendo respondendum est, quòd opera bona Sanctorum dupliciter sumi possunt, scilicet vt meritoria: & sic omnia sunt remunerata in ipsis Sanctis, vel vt satisfactoria: & sic ea quæ supererogauerũt, non sunt remunerata in ipsis Sanctis, sed relicta sunt remunerãda in nobis. Et contra hoc probationes non militant. Non prima, scilicet non sunt condignæ passiones huius temporis: quia de passionibus nostris secundum substantiam operis, seu, vt sunt, ex libero arbitrio intelligitur: remuneratio autem respicit opera & passiones vt sunt ex charitate, seu gratia Dei. Non secunda, scilicet Deus præmiat vltra cõdignum, tum quia Dei præmio operum, vt sunt meritoria, intelligitur sententia illa: tum quia non ex defectu largitatis præmiantis, sed ex excellentia sancti operãtis prouenit, quòd opus suum vt satisfactorium non remuneratur in ipso Sancto, hoc est, nõ satisfacit pro ipso: quia ipse non est debitor pœnæ pro qua satisfactio fit. Non tertia, scilicet, quòd opera supererogationis non remunerarentur in ipsis Sanctis, sed in nobis, &c. quoniam opera supererogationis vt sunt meritoria, remunerantur in ipsis Sanctis: iuxta verbum Samaritani, Quodcunq; supererogaueris Ego cum rediero reddam tibi. Sed inquãtũ supererogant pœnalitates, sic propter ipsorum Sanctorum excellẽtiam non possunt in ipsis sanctis remunerari. Vnde patet nullum inconueniens sequi, sed omnia consonare, habet enim rectè rationis ordo, vt quis prius pro se satisfaciat: & si supererogat soluendo quod non debet, non pro se, sed pro alio soluat. Nec ex hoc, quòd diximus eadẽ opera esse remunerata in Sanctis & in nobis, sequitur, ergo nulla sunt Sanctorum opera irremunerata in ipsis. Nam quum dicitur, quædam esse Sanctorum merita relicta irremunerata, non fit distinctio operum quasi, quædam fuerint eorum opera remunerata, & quædam alia relicta irremunerata: vt argumentum interpretatur, & malè: sed fit distinctio conditionum etiam vnius & eiusdem operis. Et est sensus, quòd opera Sanctorum inquantum sunt meritoria, sunt remunerata in ipsis Sanctis: inquantum verò sunt satisfactoria, sunt relicta irremunerata, quantum ad illud pœnalitatis quod supererogauerunt. Vbi patet absque controuersia omnia consonare.

Bona sanctorum opera tãtũ vt satisfactoria Sanctis sup fuerũt.

¶ Ad quartam dicitur, quòd vir sanctus potest iudicari dupliciter, primò inquãtũ operatur ex suo libero arbitrio & sic nullus Sanctorũ impleuit sufficiẽter in hac vita mãdata Dei. Alio modo inquãtũ operatur ex gratia diuina, & inexistente & assistẽte: & sic quilibet Sãctus sufficienter impleuit mandata Dei in his, quæ obseruasse eos laudamus. Et si cõtra hoc probationes assistentis afferãtur, respondetur. Et ad primam dicitur, quòd si verba Domini integrè afferantur monstrant oppositum. nam Dominus dicit, Quum feceritis omnia quæcunque præcepero vobis, dicite, Quod debuimus fecimus, serui inutiles sumus. Vbi vides, quòd dicẽdo, Quod debuimus fecimus, monstrat eos implesse mandata sufficienter, alioquin non fecerunt quod debuerunt: nam debuerunt sufficiẽter implere. Non est autem verum, seruum, qui fecit quod debuit, inutilem citra fecisse: quoniam si citra fecisset, iam non fecisset quod debuisset. Sed verũ est, quòd est vt sic, nõ supererogauit: & propterea inutilis dicitur: qui enim non facit nisi quod debet, inutilis dicitur. Vnde ex ista autoritate nihil aliud habetur nisi quòd Sancti ex hoc, quòd impleuerunt præcepta Christi, non supererogauerunt, cũ quo stat, & quòd sufficienter mandata Christi implere potuerunt, & supererogare, vt sic nõ solùm fecerint quod debuerunt, sed essent serui inutiles in domo Domini. Ad secundam dicitur, quòd oleum, quod sapientes Virgines timuerunt sibi non sufficere, ad meriti conscientiam spectat, & non ad pœnalitates. Ad tertiam dicitur, quòd falsum esse constat præceptum de Deo diligendo obligare hominem plus quàm possit: Maledictus, inquit Hiero. dicens Deum, præcepisse aliquod impossibile. Falsum quoque est sub præcepto de Deo diligendo, cadere quòd homo diligat quantum potest: intelligendo sic, quòd si dilectionis aliquem actum possibilem sibi omittat quis, peccet, vt patet ex hoc, quòd multi dilectionis actus spectant ad opera supererogationis: vt bene velle, & bene facere inimicis in particulari extra necessitatis casum. perfectionis siquidem est hoc, non præcepti. Sed præcipitur, quòd homo diligat Deum ex toto corde & ex omnibus viribus, &c. ad hunc sensum quòd nihil cõtrarium diuinæ dilectioni in corde suo, in mente sua, in viribus suis &c. admittat. Intellectum autem præceptum illud de actuali dilectione, vt sonat non quid agere hîc debemus, sed quo tendere debemus, monstrat: secundum Aug. Vnde patet quòd Sancti impleuerunt hoc præceptum, & supererogauerunt. Ad quartam dicitur, quòd Sancti per martyrium extra necessitatis articulum faciunt plus quàm debent: quia supererogant. Et rursus in articulo necessitante ad martyrium pro confessione fidei, supererogant sæpe quo ad satisfactionem: dum plus patiuntur voluntariè

qu

quàm pro peccatis suis debeant. Ad quintam dicitur quòd doctrina hæc, super Scripturas & rationes & autoritates Roma. ecclesiæ sanctorúmq; doctorum fundatur. Et non solùm temerariæ præsumptionis est contrarium dicere, verùm indisciplinatæ mentis est non acquiescere tot allatis, vltra autoritatem Sanctorū Tho. & Bonauenturæ, & infinitorum doctorū sequacium: oportet enim virum docilem in morali tam theologia, quàm philosophia non quærere certitudinem mathematicam: sed nisi rationi consentanea, simúlq; à communi doctorum sententia probata in moralibus, vt certa habeamus, confundere necessè est omnia.

Ad Sanctorū dicta.

AD PROBATIONES Deinde ex autoritatibus Sanctorum respondendo dicitur, q̄ cum hoc q̄ omnes Sancti aliquod peccati debitum habuerūt, pro quo quandiu viuunt orare possunt, non q̄ oporteat eos semper peccatum habuisse coæuū, quādoq; enim sine omni peccato fuerunt, sed quia quandoq; peccauerūt, stat q̄ multa supererogationis & meritoria & satisfactoria fecerint: qui enim dimitti orat sibi peccata, fatetur se debitorem. Et hoc in tota vita verificatur, quantū est ex parte nostra: q̄uis secus sit si secundū adiunctā Dei gratiam Sācti iudicētur. Et ne sępius idē repetatur, distinguitur, q̄ Sācti, & sua opa dupliciter iudicari possunt. Primò secundū se & secundū proprias vires: & sic sunt semper debitores & damnabiles, nō implentes mandata Dei: iuxta illud Isa. Vniuersæ iustitiæ nostræ quasi pannus mēstruatæ. Alio modo secundū gratiā Spiritus Sancti in ipsis & operibus suis, tam informantē, q̄ assistentē: & sic implēt mandata, & non sunt debitores, sed creditores, digni vita æterna ex ipsis sanctis operibus suis, nihil dānationis habentes, &c. iuxta illud 1. Ioan. 3. Omnis qui natus est ex Deo, non facit peccatū, quoniā semen ipsius in eo manet: & non potest peccare, quoniā ex Deo natus est. Et illud Apostoli ad Rom. 8. Nihil damnationis est his, qui sunt in Christo Iesu. Et illud eiusdem ad Timot. bonum certamen certaui, cursum cōsummaui, fidē seruaui, in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quā reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex. Vnde prudentis lectoris erit discernere, quando Scriptura vel Sanctorum doctrina loquitur de nobis, aut operibus nostris, secundū q̄ sunt nostra, & secundū q̄ sunt diuinę gratiæ: omnia enī mala verificātur de nobis & nostris, secūdū q̄ sumus nostri, vel sunt nostra: & rursus simul infinita bona verificantur de eisdē, vt sunt diuinæ misericordiæ ac gratiæ: vt patet ex his Scripturæ locis & multis alijs, quæ afferri possunt.

Et hinc habes solutionē huius & sequentiū & similiū obiectionum: nā cum hoc, q̄ omnes Sancti sunt ex se debitores, stat quòd ex diuina gratia operando supererogāt. Et similiter, quòd sint impij ex se: & orādo ex diuina gratia merentur non imputari sibi impietatem. Et similiter Deo ignoscente, hoc est gratiā dante, implent mandata: non homine ex seipso implente. Et similiter omnia mandata tunc implentur, q̄n quicquid nō ex nobis impletur per gratiam impletur. Et similiter væ vitæ hominū laudabili, si sine gratia, (diuinæ misericordiæ effectu) iudicetur. Et similiter si quid iusti habuero secundū humanam iustitiam, iudicē meū deprecabor. Et similiter omne opus bonum optimè factum, inquantum est ex nobis factum, peccatum est, sicut pannus menstruatæ: sed quatenus ex Dei gratia est, nullum peccatū, sed meritorium & supererogatiuum bonum est. Vnde si in quinta probatione intenditur, q̄ simpliciter & absolutè & non secundū q̄ ex nobis est, omne opus bonū optimè ex charitate factū, est peccatum veniale, non responsione, sed sensu, aut igne opus est: nam secundū hoc beata Virgo in omni opere suo peccauit venialiter: cui tamen Aug. dicit gratiam collatam esse ad peccatum ex omni parte vincendum. Et ex hoc sequitur contra Apostolum, indignitas operum suorum ad coronam secundum iustitiam diuinam. Et ex hoc sequitur contra Ioannem Euangelistam, q̄ etiā natus ex Deo facit peccatum. Et ex his patet solutio omnium obiectorum ex autoritate Sanctorum.

AD OBIECTA Autē contra naturalem vtilitatem ex superfluis Sanctorū meritis, respōdetur. Et ad primum, Vnusquisq; propriam mercedē, & secundū proprium laborē, dicitur, q̄ vt patet, de mercede loquitur: merces autē merito r̄ndet: & nos idē dicimus q̄ quilibet sibi soli meretur. Nos autem de pœnarum remissione loquimur, dicentes quòd vnus potest satisfacere per alium.

¶ Ad secundū, (q̄ non dignè expenderet illa ecclesia.) dicitur quòd dignissima expendit dum satisfactoria pro satisfactore expendit: neq; enim possunt dignius expendi. Et licet remissio temporalis pœnæ in cōparatione ad dona spiritualis gratiæ sit vile donum: est tamen proportionatum & commensuratum donum meritis sanctorum, inquantum sunt satisfactoria: quoniam vt sic non nisi exolutiua temporalium pœnarum sunt.

¶ Ad tertium, (q̄ nō piè ageret ecclesia) dicitur, q̄ piissimè mater ecclesia filijs suis remittit, quos Deus ex rationabili causa in adoptionis filios cōputauit: non enī omni actu debet mater castigare filiū, sed omnia tēpus habēt.

Ad eos, qui obijciunt contra merita Christi.

AD OBIECTA Deniq; contra thesaurū indulgentiarū ex meritis Christi, respondetur. Et ad primum iam patet ex dictis, q̄ cū autoritate non solius Ro. ecclesiæ, sed sacræ Scripturæ, sanctorū & doctorum hoc dicitur. Et si solius Ro. ecclesiæ autoritate diffinitiua diceretur, sufficeret ad rationē reddendā de ea, quæ in nobis est, fide, non minus, q̄ si autoritate generalis concilij diffinitum esset. Hæretici autē sicut refutare possunt Ro. ecclesiam, ita & concilium. Nec hoc ego somnio: sed Hiero. ad Damasum Papam dicit, Si Apostolatus tui iudicio fuerit approbatum, hæreticum se experietur qui contradixerit. Et in concilio Floren. sub Eugenio 4. acceptat professio Armenorū, dicentium, Approbamus quod approbat Ro. ecclesia, & reprobamus q̄cquid reprobat Ro. eccl'ia.

¶ Ad secundum iam dictū est, nisi ad subiunctam ex canone autoritate malè allatā: quia textus non de indulgentijs, sed de indulgentijs indiscretis dicit, quòd sunt eneruationes ratione indiscretionis.

¶ Ad tertium similiter dictum est & probatum, quòd nulla sit irreuerentia.

¶ Ad quartū dicitur, q̄ opera bona dicuntur esse meliora indulgentijs, hoc est, effectibus indulgentiarum: & nō meritis Christi & sanctorū, quæ non sunt indulgētiæ, sed ex eorum satisfactoria supererogatione est efficacia indulgentiæ. Vnde processus illius argumenti assumit tot falsas propositiones, vel veras causaliter & non formaliter, vt non sit mirum si seipsum interimit.

¶ Ad quintum dicitur, q̄ concilū illud pium est, q̄ claues ecclesiæ, sicut & alia sacramenta, facere aliquid certi vel nihil certi, pōt intelligi dupliciter. Primò, quātum ex seipsis: & sic dicitur, q̄ faciunt certū quid, & oppositum est impiū. Alio modo per accidens, puta propter indispositionē materiæ, vel subiecti, & sic contingit non solū claues ecclesiæ, sed & Baptismū non habere certum effectū: puta, si adultus suscipiat ablutionem occulto animo non suscipiendi Baptismum: tunc enī nec characterē recipit. Et si cum animo solùm peccandi mortaliter accedat, licet characterem suscipiat, gratiā tamen nō suscipit. Et sic est in proposito: quia propter ambiguitatē de dispositione subiecti dubitamus de effectu clauium in isto: & cum hoc sumus certi q̄ claues habent certissimum effectū in subiecto disposito ad earum effectū: & similiter indulgētia est certa donatio dispositis ad illā. Vñ nulla est illusio, si applicatur verè pœnitētibus, nec insufficiētia meritorū Christi & Sanctorū: sed ex dubio de dispositione subiecti, quæ consistit in facto nō hominis solius, sed Dei miserentis, donādo veram contritionē, prouenit q̄ nō quiescimus à nostris pœnitentijs post indulgētias. Et quū secundò adiungitur, Aut credo mihi merita Christi applicata per indulgentiā esse sufficiētia, aut dubito, respōdetur q̄ plus oportet addere, scilicet suscepta in me seu participata à me. Credo enī indubiè merita Christi applicata per indulgentiā mihi, & participata à me, seu suscepta in me, esse sufficiēter exoluētia debitas à me pœnas temporales pro meis peccatis: sed dubito an sint à me participata, quia dubito an ego fuerim dispositus pro participatione illorū, hoc aūt dubiū est sanctū. Et rursus si credo me participasse, volo etiā addere meas satisfactiones, nō tanq; meliores satisfactiōe Christi: sed quia melius est dupliei via satisfacere, q̄ vna tm̄: & plura bona sunt satisfactio Christi & mea, q̄ satisfactio Christi tm̄. Ad confirmationem dicitur, q̄ merita Christi non sunt indulgentiæ, sed causæ indulgentiarum efficaciæ, indulgētiæ enī, quas cōsequuntur Christi fideles, nihil aliud sunt q̄ remissiones suarum pœnarum per merita Christi. Vnde sicut remissiones pœnarum non sunt præferendæ meritis Christi, nec præcepris Christi, aut ecclesiæ, ita nec indulgentiæ: & tamen cū hoc stare liquet, q̄ remissiones fiant per merita Christi,

¶ Ad sextum dicitur, ꝙ appositio meritorum Sanctorũ consonat diuinæ dispositioni, non ꝙ insufficiens sit Christi satisfactio, sed vt plura sint in Christi corpore mystico satisfactoria. Sic enim docuit Apostolus: Adimpleo inquit ea quæ desunt passioni Christi in carne mea pro corpore eius, quòd est ecclesia.

¶ Ad septimũ dicitur, ꝙ nõ est hæc ecclesiæ doctrina, vt thesaurus meritorũ Christi & Sanctorũ ita cõmissus sit ecclesiæ dispẽsationi per indulgẽtias, ꝙ sine ipsis nõ dispẽsetur à Christo summo Sacerdote. Sed ista consequentia non valet, Thesaurus ille potest haberi sine indulgentijs, ergo non habetur per indulgentias: stat enim quòd multis modis participari possit à Christi membris.

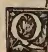
¶ Ad octauum dicitur negando sequelam, non ex insufficientia meritorum Christi: sed propter diuinæ sapientiæ dispositionem ex parte Dei, qui non ordinauit thesaurũ ecclesiæ ad remittendũ pœnam mortis: & propter disparitatem pœnarum ex parte nostri. Pœnarum siquidẽ nostrarum quædam sunt pœnæ naturales, & quædam personales: hoc est, quædã consequuntur nos propter peccatum naturæ, quod est peccatum originale, & quædã sunt nobis debitæ propter actualia peccata nostra. Illæ pœnæ quas incurrimus propter infectã naturam, reseruãtur vsque ad renouationẽ naturæ, quæ in resurrectione fiet ex merito etiã passionis Christi: quoniã ipsæ mortẽ nostram vtranq; scilicet animæ & corporis moriendo destruxit, & ideo non remittuntur per indulgentias: quoniam spectãt ad tẽpus naturæ infectæ. Illæ verò, ad quas tenemur ex ꝓprijs peccatis actualibus, in hac vita remittũtur per indulgẽtias: præsens enĩ vita tempus est purgãdi nõ naturalia, sed personalia: vnde etiam in Baptismo persona, nõ natura sanatur. Et quia mors cũ suis pœnalitatibus est pœna naturæ, ideo merita Christi per indulgentias applicata ad pœnam mortis nõ se extendũt. Vnde patet, quòd non ex infirmitate meritorũ Christi, sed ex natura pœnæ & status præsentis prouenit, ꝙ pœna mortis non remittitur per illã in hac vita. Nec ex hoc ꝙ remittunt pœnam æternæ mortis sequitur, ergo & tẽporalis mortis pœnam: tum quia æterna sensus pœna est de numero personaliũ pœnarum, mors aũt de numero naturaliũ. Tũ quia aliud est loq; de meritis Christi satisfactorijs absolutè, & aliud de eisdẽ, vt superfluunt sacramentis, vt per indulgentias dispensanda relinquũtur: ipsa enim absolutè in sacramẽtis tollunt pœnam damni & sensus æternã, potius per viam cõcomitantiæ, quã per satisfactionis. Recõciliando quippe hostem in Dei filium adoptiuum, sequitur ꝙ non hostili pœna puniendus est, quod est tollere pœnam æternã. Soli enĩ hostes exterminatricẽ pœna digni sunt: Filij enĩ castigãdi, purgãdi suaptè natura relinquũtur. Thesaurus aũt indulgẽtiarũ Christi, merita vt satisfactoria exhibet.

AD Demũ, obiecta, contra hoc, ꝙ absolutioni, quæ fit per indulgẽtias annectitur dispensatio thesauri meritorum Christi & Sanctorũ, respondetur: Et ad primũ dicitur, ꝙ non est par ratio de actu absolutionis in indulgentijs, & de alijs absolutionibus, siue cẽsuris, siue alijs sine sacramẽti exhibitione. Tũ quia absolutio ista respicit tertiã sacramẽti pœnitẽtiæ partẽ, scilicet pœnitentialẽ satisfactionẽ (supplet enim eam) Christi autẽ merita directè ad sacramẽta respiciũt: reliquæ autẽ absolutiones non respiciunt partẽ aliquã sacramenti alicuius. Tum quia absolutio ista est à pœna debita apud diuinã iustitiã in hac vita vel alia: aliæ verò absolutiones sunt à pœnis in hac tantũ vita debitis. Hinc enĩ fit, ꝙ ad istas remittendas sola potestas Papæ sufficiat & efficiat: ad illas verò vltra potestatem in Papa exigatur & dispositio subiecti per verã pœnitentiã, & meritorum Christi dispẽsatio non ad libitum applicatio: quoniã ministri non est remittere pœnas principali debitas, nisi dispensatio. Sic enim nos existimet homo, (inquit Apostolus,) vt ministros Christi: & dispensatores ministeriorum Dei.

¶ Ad secundum dicitur, quòd sicut in sacramento pœnitentiæ claues respectu peccatorum actum quidem soluendi exercent positiuè, ligandi autem negatiuè quo ad clauem potentiæ, quamuis positiuè ad vtrunq; se habeat clauis scientiæ: ita in indulgẽtijs inuenitur, ꝙ clauis scientiæ positiuè decernit solutionem & ligationẽ: clauis verò potestatis positiuè quidem absoluit, negatiuè autẽ ligat: quia ligare hîc sicut & in peccatis, nõ est aliud quàm nõ absoluere ex iudicio & autoritate clauis sciẽtiæ. Vnde nõ soluere absolutè non est actus clauis, qui est ligare; sed ex iudicio clauis non solũ esse est ligare, qui actus est clauiũ. Et per hoc patet, ꝙ licet effectus solutionis & ligationis sit sine clauibus: ipsum tamen soluere vel ligare non est in militanti ecclesia sine clauium exercitio. Augustæ die 7. Octob. an. 1518.

QVAESTIO. II.

Num dare operam ad consequendas indulgentias sit imperfectionis.

QVAERITVR Vtrum dare operam ad acquirendas indulgẽtias sit imperfectionis. Et videtur ꝙ sic. Primo quia actus non meritorius est imperfectionis: sed acquirere indulgentiam, non est meritorium: ergo, &c.

¶ Secundò, quia indulgentiæ sunt relaxationes pœnarũ debitarum: perfectorum autem est pœnas amplecti, non fugere: quoniam sitiunt crucem Christi: vt de sanctis Andrea, Laurentio, & Vincentio legitur.

¶ Tertiò, quia secundum doctores sacros, habens indulgentias melius facit si per seipsum adimplet iniunctã pœnitentiam, ꝗ̃ si propter indulgentias omittat illam: perfecti autem æmulãtur charismata meliora: imperfectorum igitur est, indulgentijs incumbere.

¶ Quartò, quia indulgentiæ non prosunt nisi ad relaxationem pœnarum canonicarum: sed non nisi criminosis publicè imponuntur canonum pœnæ, quia sunt publicæ pœnitentiæ partes: ergo non est nisi imperfectorum indulgentijs egere, ac per hoc dare operam ad eas acquirendas.

CONCLVSIO.

Operam dare indulgentijs, communis est actus perfectis, & imperfectis in charitate cõstitutis, si pœnis adhuc pro peccatis suis obnoxij sunt.

AD HVIVS Euidentiã, sciendum, ꝙ indulgentiarũ fructus proprius est satisfacere diuinæ iustitiæ, quo ad pœnam temporalem proprijs peccatis debitam ex pœnis Christi & Sanctorum, secũdum traditionem ecclesiæ Ro. vt patet in extrauaganti Clementis 6. & multorum Romanorum ponti. apostolicis literis. Hac autẽ suppositione facta (in alia quæstione adhuc magis probanda, ꝗ̃ in tractatu de indulgentijs firmauerimus,) consequẽter dicendum est, ꝙ quũ actus iste, qui est satisfacere per aliũ, non sit ex suo genere malus, nullã enim deordinationem importat, nec habet imperfectionem moralem annexam: quoniam cum feruẽti charitate & prõptissima voluntate per seipsum satisfaciendi, stat ꝙ tali modo, scilicet per Sanctorum pœnas velit satisfacere, & nihilominus operibus sanctissimis tantò magis intẽdere, quantò liberior à debita pœna & gratior esse debet propter hoc cumulatũ beneficij. Sed est actus de genere bonorum moralium: est enĩ appetitu recto appetibilis, vt pote ablatiuus impedimentorum ad cælestem patriam. Pœnę enim peccatis debitæ impediunt ingressum ad æternam beatitudinem, vnde tantum oportet animas in purgatorio morari, donec exolutis pœnis omnibus debitis pro suis peccatis, liberę ab omni malo pœnæ, omniũ bonorum aggregatione perfectũ statum assequantur. Nec solum est moraliter bonus, sed etiam meritorius, si fructuosus est: quoniã non nisi existentibus in charitate indulgentiæ prosunt, vt ipsa cõcessionis forma mõstrat, dicẽdo verè pœnitentibus) oẽs aũt actus humanos ex charitate ꝓcedẽtes meritorios esse cõstat. Nec solũ est meritorius æternæ vitæ, sed consonus etiã pfectis viris: qm̃ cõtinuè suspirãtib⁹ ad cęlestẽ patriã, & cupiẽtib⁹ dissolui, & esse cũ Christo cõsonãt oĩa recta acceleratiua cælestis ingressus: cõstat aũt exolutionẽ pœnarũ debitarũ ꝓ peccatis acceleratiuã esse cœlestis itineris: qm̃ impedimẽta ingressus ad fœlicitatem tollit: Omni igit ex parte apparet: ꝙ dare operã indulgentijs, est actus cõis pfectis & ĩpfectis in charitate cõstitutis, si pœnis adhuc ꝓ peccatis suis obnoxij sunt. Et cõfirmat ĩq; oĩbus q̃tũcũq; pfectis cõuenit dicere quotidie, Dimitte nobis debita nr̃a: in quorũ numero cõstat esse debitũ pœnæ pro peccatis, qđ aũt cõsonat petere, cõsonat & q̃rere. Cõsonat igitur etiã pfectis quærere debitũ pœnæ pro peccatis suis debitæ exolui per satisfactoria opera Christi & Sãctorũ.

AD PRIMAM Autem obiectionem dicitur, ꝙ sermo doctorum dicentium indulgentias non esse meritorias, est formalis, & verus formaliter intellectus: hoc est, quòd indulgentia, vt satisfactoria, non est meritoria. Commune est enim satisfactorijs oĩbus (siue per seipsum homo satisfaciat, siue per alium viatorem, vel sanctum) quò

q̃ meritoria non sunt formaliter sumpta, hoc est, vt satisfactoria. Et ratio est in promptu, quia satisfacere, non est aliud, q̃ liberari à debito: ex hoc aũt, q̃ aliquis a debito liberatur, nõ meretur: vnde & in purgatorio quilibet satisfacit, & nemo meretur. Cũ hoc aũt, q̃ indulgẽtia, q̃, quo ad fructũ, satisfactionẽ p aliũ, hoc est, Christũ, & Sãctos sonat, nõ est meritoria, stat, q̃ aliquid facere pro indulgẽtia satisfactoria, sit meritoriũ, non solum ex genere operis (puta subuenire ecclesiæ, aut orare) sed ex intentione faciẽtis, qui mouetur ex charitate, ad hoc, vt impedimẽta sui ingressus ad æternam vitam tollantur. Et hoc consonare perfectis, manifestum est.

¶ Ad secundã dicitur, q̃ perfectorũ est pœnas promotiuas sui vel aliorũ ad æternã vitã amplecti. Pœnas aũt ex propria culpa impeditiuas æternæ vitæ, nõ est perfectorũ iterare, sed q̃ citius fieri põt, liberare se ab illis: vt expeditus semper inueniatur pro cælestis patriæ ingressu. Cõstat autem pœnas pro peccatis debitas esse ex propria culpa impeditiuas ingressus cælestis: & ideo a perfectis per se, vel per alium citius sunt exoluendæ.

¶ Ad tertiã dicitur, q̃ nihil obstat dictis consiliũ de meliori bono: q̃ scilicet melius facit cõsequutus indulgẽtiã, si per seipsum satisfacit. Nã procuidubio melius est duobus modis satisfacere, q̃ vno, scilicet p aliũ, & per se, q̃ p aliũ tm̃. Et rursus, per aliũ satisfit, solũ, sed per seipsum, & satisfit et medela adhibetur: pœnitẽtia em̃ per seipsũ in impleta est, nõ solũ satisfactio, sed medicina. Cũ his em̃ stat, quòd perfecti emulando charismata meliora, sectentur etiam indulgentias, vt expediti sint ad vitam æternam.

¶ Ad quartã dicitur, q̃ multa falsa cõtinet. Primũ est, q̃ indulgẽtiæ nõ prosint nisi ad relaxationem pœnarũ, quæ per canones pœnitẽtiales impositæ sunt: patet em̃ hoc esse falsum ex ipsa forma cõcessionis, sonãtis remissionẽ pœnarũ iniunctarũ: iniunctæ aũt sunt siue secũdũ canones, siue secundũ arbitriũ cõfessoris. Aliud falsum est, q̃ pœnæ canonum pro solis criminibus publicis imponi possunt: quũ constet in foro pœnitentiali posse imponi, vt pro secretis secretè pœnitentiã agãt. Aliud falsum subintelligitur, et probatũ in alia quæstione, scilicet q̃ sub pœna canonica nõ includatur etiã pœna simpliciter debita peccato. Quod ex eo patet etiã esse falsum, q̃ nõ iudicat Deus bis in idipsum: iudicaret aũt bis, si semel per seipsum, & semel per suũ vicariũ, tẽporalẽ pœnã satisfactoriam pro peccato exigeret: q̃ cõtingeret, si pœnitẽtia à sacerdote secũdum canones imposita, nõ euacuaret pro sua portione pœnã satisfactoriã apud Deũ. Et hinc est quartũ falsum, scilicet q̃ remissio pœnitẽtiæ iniunctæ adepta per indulgẽtias, nõ sit remissio pœnæ debitæ pro satisfactione peccati apud Deũ: vt in alia q̃ne manifestauimus. Quocirca cuicũq; obnoxio pœnæ tẽporali pro satisfactiõe cuiuscũq; actualis peccati prosunt indulgẽtiæ, siue sint iniunctæ secũdũ canones, siue cõfessoris arbitrio. Et etiã si non sunt actu iniũctæ, dummodo ecclesia seruatis seruãdis in forma indulgẽtiæ etiã ad nõ iniũctas pœnitẽtias extẽdat illã: vt alias hoc, scilicet de nõ iniũctis, manifestabitur. Et quia tã perfecti q̃ imperfecti, tã sani q̃ infirmi, tã morituri q̃ diu victuri, tam impediti q̃ nõ impediti in charitate constituti, rei possunt esse alicuius pœnæ temporalis pro satisfactione suorum actu aliũ peccatorum: ideo nullus excipitur à fructu indulgentiarum, qui voluerit earũ particeps fieri, tametsi videntur esse adeò satisfacientes per seipsos, qui nõ egeant indulgentijs: qui tamen tutius agũt si per indulgentias etiam à debitis se absolui curent. Augustæ die 2. Octobris. 1518.

QVAESTIO III.

Num occurrenti pauperi negans eleemosynam, quam tamen dat pro indulgentia consequenda, peccet.

QVAERITVR Vtrũ occurrẽti pauperi negãs eleemosynã, q̃ tñ dat pro indulgẽtia consequenda, peccet. Et videtur quòd sic.

¶ Primò, quia agit contra ordinem diuini præcepti: quo quis primò seruare tenetur præcepta seu mãdata Christi, quàm acquirẽdis vacare indulgẽtijs: vtpotè quia hoc non est mandatũ, sed voluntariũ.

¶ Secũdò, quia talis agit cõtra illud Io. Si quis viderit fratrẽ suũ necesse habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo? primæ Ioã. 3. Et si dicatur q̃ sola extrema necessitas obligat ad mortale: contrà, tũ quia secundũ hoc charitas nunq̃ vel rarissimè locũ haberet operandi, tum quia quilibet in necessitate cõstitutus, vellet non sibi expectari necessitatẽ extremã, sed prius subueniri: ergo hoc idem se tuandum est in alijs.

CONCLVSIO.

Negans eleemosynam, quando tenetur eam facere, vt seruet ad tempus indulgentiæ, peccat.

AD EVIDENTIAM Huius considerãdũ est, q̃ ad hoc, q̃ aliquis actus humanus sit peccatũ, nõ sufficit negatio bonitatis maioris, alioquin non daretur gradus in actibus bonis, sed soli summè boni actus ellus gererẽt rationẽ peccati, sed exigitur q̃ sit inordinatus: nisi enim à diuino ordine declinaret, peccatũ nõ esset. Deordinatio aũt actus effusiuæ pecuniæ sicut & cæterarũ moralium actionũ, tũc tm̃ est, quũ vel nõ sua, vel ad id quod nõ debet, vel quũ non debet, & c. impenditur pecunia: nisi em̃ aliquid quod debuerat adesse, desit, aut quod debuerat abesse, adsit, peccati ratio nõ soluatur: quocirca ad debiti rationẽ oportet spectare peccati iudiciũ. Et hinc fit, vt licet melius faceret qui pecunias suas in eleemosynas daret, q̃ si expẽderet eas in humanis officijs defunctorum, quæ sunt cõsolationes viuorũ: nõ tamẽ peccaret expendẽs eas pro honorabilibus exequijs, quia non tenetur illas pecunias dare pauperibus: & actus exequiarum humanus iuxta statũ personæ & patriæ morẽ nõ est deordinatus. Vnde in proposito, quũ dare eleemosynã sit præceptum affirmatiuũ, obligãs tantũ pro loco & tẽpore: si in casu loquimur, quo pceptũ de eleemosyna obligat, nõ est dubiũ, q̃ negãs illã, vt det p indulgẽtia peccet: nõ em̃ sunt faciẽda mala, vt veniant bona. Si aũt sumus extra casum, in quo præceptũ de eleemosyna obligat, q̃uis pauper occurrat petẽs eleemosynã, licitè põt quis omittere eleemosynã & dare pro indulgẽtia nõ minus, q̃ posset illã simpliciter omittere, & q̃ posset pecuniã illã in vsus suos conuertere. Vnde Dñs Mariam à discipulis defendit, obijcientibus q̃ pretiosum vnguẽtũ, quo multis potuisset subueniri pauperibus in vnũ humanũ opus perderet: affirmans q̃ bonum opus operata est. Vbi ex subiuncta ratione, Pauperes enim semper habebitis, & c. docuit, q̃ concurrentibus duobus bonis, altero continuo, altero pro instãte cõmoditate, licitũ est omisso pro tũc maiori ex suo genere bono, dare operam minori illo tẽpore occurrenti: ad hoc em̃ spectat, quod pauperes semper adsunt, ipse autẽ non semper.

AD PRIMAM Aũt obiectiõnẽ dicitur, q̃ ordo præceptorũ ad consimilia est in præcepto tunc tantũ, pro quãto præceptũ affirmatiuũ obligat extra tẽpus: siquidẽ pro quo obligat, liberũ est cuiq; consilia sequi. Sic autẽ esse in proposito supponitur. Ad secundã negatur, q̃ talis agat contra doctrinã Io. Euãge. quia Ioãnes loquitur pro quãto præceptũ affirmatiuũ obligat: certò autẽ certius cõstat, q̃ nõ qualibet necessitas fratris vita cõstituit tẽpus, pro quo præceptũ eleemosynæ obligat. Vnde glossa ibidem dicit in verbo, necessitatem victus vel vestitus. Multi aũt sunt pauperes habẽtes victũ & vestitũ: vt patet de Gabelo apud Tobiã. Et rursus glossa ibidẽ de substãtia superflua exponit, dicẽs, Si superflua nõ potes dare fratri, animã tuã nõ potes ponere pro fratre. Nõ loquitur ergo Ioãnes de qualibet necessitate fratris, nec de quolibet habẽte substantiã huius mũdi: sed de superfluã substantiã habente: iuxta verbũ Dñi: Quod superest, eleemosynam date. Luc. 11. Nec propterea ego abũdãs teneor huic pauperi dare, q̃uis tenear dare eleemosynã: si recta ratio moralium actuum regula est. Verùm aũt sola extrema necessitas tẽpus, pro quo pceptũ obligat determinet, alia quæstio est: & alibi memini me scripsisse post Beatũ Tho. q̃ quantũ est ex parte necessitatis pauperis, sola extrema necessitas determinat tẽpus, pro quo præceptũ de eleemosyna obligat ad peccatũ mortale. Sed extrema necessitas nõ intelligitur, qñ propè mortẽ homo est: tũc em̃ nõ põt sibi subueniri, sed quando est adhuc tempus vtiliter subueniẽdi, nec apparet alia via, qua illi subueniatur si à me nõ sibi succurritur: tunc enim necessitas est extrema, licet lõgè sit à morte. Rursus licet necessitas non extrema non obliget ad peccatum mortale omittẽtem eleemosynam: magna tamen necessitas visa à potenti sine suo incommodo subuenire, rationabiliter tenetur, vt obliget etiam ad peccatũ, q̃uis nõ mortale. Sicut em̃ secũdũ Philosophos in actibus bonis, q̃ est propè medium, ad virtutis actum spectat: ita in oppositis non solùm qui totaliter declinat, peccat, sed etiã qui propè ad vitiũ appropinquat. & secũdum Theologos nõ solùm qui contra præceptũ: sed qui præter præceptũ facit, peccat, Et propter istam latitudi-

nē, qua necessitas proximi visa, quãdoq; ad mortale, quãdoq; ad veniale, q̃nq; ad nullũ obligat peccatũ: Ioã. Euã. dixit, Quomodo charitas Dei manet in illo? & non manifestè asseruit charitatē Dei nō manere in illo. Quãuis assertiuè intellecta verba illa, seclusa superfluitate bonorũ, de extrema necessitate accipienda sint; q̃m tunc tantũ debita negatur subuentio in notabile damnũ proximi vergens: & propterea fit cōtra charitatē proximo debitã. Extra hanc aũt necessitatē, aut subuētio non est ad hoc debita, aut nō est illatiua dãni notabilis proximo. & sic nō fit contra charitatē debitã, sed aut præter eã, aut nec præter nec contra illã. Et quũ contra hoc arguitur: primò, quia secundũ hoc charitas nunq̃, aut rarò haberet locum operãdi: negatur sequela, quoniã charitas etiã sine præcepto operari pōt, & frequētissimè eleemosynæ opus operatur. Et quũ dicitur secũdò, quia quilibet vellet sibi extra necessitatem extremã subueniri: cōceditur, sed negatur sequela, ergo subuentio est in præcepto. Non enim omne q̃ volumus, nobis fieri, cadit sub præcepto, vt alij nobis faciant: quilibet enim vellet nunquam sibi mendaciũ dici, non tñ propterea sequitur: ergo quilibet mētiens facit cōtra p̄ceptũ. & sic de alijs. Augustæ die 7. Octobris 1518.

QVAESTIO IIII.

Num indulgentia absoluendo ab iniunctis pœnitentijs absoluat à pœna debita peccato apud diuinam iustitiam.

QVAERITVR Vtrũ indulgentia absoluendo ab iniunctis pœnitentijs, absoluat à pœna debita peccato apud diuinã iustitiã. Et videtur q̃ non. Primò, quia iniūctæ pœnitentiæ ab homine, sicut non obligant nisi in foro ecclesiastico, ita earum absolutio non est nisi in foro ecclesiastico.

¶ Secũdò, quia pœnitentia voluntaria, de qua Christus dicit, Pœnitentiam agite, est de præcepto Christi & de essentia pœnitentiæ spiritualis, ac omnino de necessitate salutis: & consequenter non est in potestate sacerdotis cuiusq; dimittere illam. Est enim mortificatio passionum & crux portanda post Christum.

¶ Tertiò, quia potestas ligãdi atq; soluẽdi par est: sed Papa nō pōt ligare nisi ad pœnam canonicam: ergo non potest absoluere nisi à pœna canonica.

¶ Quartò, Satisfactio sacramentalis nō dicitur satisfactio, quia satisfaciat pro culpa simpliciter, sed quia satisfaciat secundum statuta ecclesiæ: ergo absolutio ab illa non est absolutio à satisfactione simpliciter. Antecedens probatur: quia dicendo pro culpa satisfit, per pœnã mortificationis propriè, & huiusmodi.

IN OPPOSITVM Autem est communis, Ecclesiæ sensus.

CONCLVSIO.

Quicunque absoluuntur per indulgentias ab iniunctis pœnitentijs, absoluuntur à pœnis debitis peccatis suis apud diuinam iustitiã.

AD EVIDENTIAM Huius sciendũ est, quòd pœna canonica, (hoc est iniuncta à sacerdote in confessione sacramentali,) & pœna satisfactoria pro culpa secundum diuinam iustitiam, non se habent sicut duæ pœnæ, sed se habent sicut pœna indeterminata & pœna determinata. Sicut etiam præceptum de confessione facienda editũ à Deo & ab ecclesia, nō præcipit duplicē confessionē, sed se habet ecclesiæ præceptũ ad diuinũ vt determinatũ ad indeterminatũ. Illud em̃ idē quod p̄cipit Deus, præcipit ecclesia. sed Deus p̄cipit, q̃ cōfiteamur nō determinãdo tēpus, ecclesia idē præcipiẽdo determinat tempus, scilicet singulis annis: vñ vna & eadē est cōfessio p̄cepta à Deo & ecclesia. Et proculdubio vnica cōfessione implet, qui, licet præceptũ Dei & ecclesiæ: ridiculũ quippe esset semel cōfiteri, vt obediatur Deo, & iterũ vt obediatur ecclesiæ. Simile quid est videre in proposito: nã pro peccato cōmisso, (puta periurio,) tenetur ex diuino p̄cepto homo satisfacere, sed non determinatè per istam vel illam pœnã, nã pōt satisfacere per eleemosynã vel per ieiuniũ, vel orationē. Et pro eodē peccato tenetur ex iniūctione sacerdotis imponētis satisfacere per determinatã pœnã, puta ieiuniũ septem annorũ. Nec tenetur pœnitens ad duas pœnas: alteram satisfactoriã apud Deũ, & alteram satisfactoriam ecclesiæ: sed implendo iniunctã ab ecclesia, satisfecit Deo & ecclesiæ: vel pro tota pœna debita illi peccato (si imposita à sacerdote adæquat debitã secũdũ diuinã iustitiã) vel pro parte illa q̃ correspōdet impositæ, si pœna imposita minor est illa, q̃ secũdũ diuinã iustitiã determinãda erat. Nec hæc volũtariè dicimus: sed euidēter mōstramus discurrendo per omnes actus p̄ceptos ab vtrisq;, scilicet Deo & ecclesia: vt patet in præcepto de obseruatione festorũ & p̄cepto de obseruatione ieiuniorũ. Vnũ enim atq; idē est quod à Deo ecclesiáq; præcipitur, ab illo indeterminatē, & ab ista determinatē: & dũ ecclesiæ obeditur, non remanet homo obligatus ad Dei præceptũ iterũ implẽdũ circa illud. Et simile est in alijs. Quocirca Deo ecclesiáq; idem præcipiente, vnus atq; idem actus fit debitus duplici vinculo, scilicet Dei & ecclesiæ. Et propterea putari potest, q̃ si iniuncta pœnitētia relaxatur per indulgentiam, non remittitur pœna satisfactoria simpliciter & absolutè, sed solùm vt est debita ex vinculo ecclesiæ & propterea remanet, vt est debita ex vinculo diuinæ iustitiæ. Sicut quũ Papa relaxat ieiuniũ alicui personæ, non concedit illi, q̃ non impleat, Dei seu naturæ præceptũ de ieiunio, sed q̃ non arctetur ex vinculo ecclesiastici præcepti ad ieiuniũ. Et secundum hanc viã sicut ligat sacerdos ad pœnam nouũ adijciendo vinculum, determinandóq; per qualem quantanq; pœnam satisfacere debet pœnitēs: ita absolueret per indulgentiã tollẽdo vinculum ecclesiæ & determinationē ad talem pœnam. Fallitur autē opinio hæc in hoc, q̃ non discernit inter absolutionem per viã indulgentiæ & absolutionem per viam licentiæ. Absolutio enim per viã licentiæ cōmunis est omnibus principibus ecclesiasticis & secularibus: dum quilibet potest soluere, quæ ligauit, licentiam præbendo, vt non teneatur iussa à se adimplere: & de huiusmodi absolutione verificatur licentia ieiuniorũ & similium. Sed q̃ non sit talis absolutio per indulgentias, patet ex eo, q̃ innititur illi priuilegio Christi, Quodcunq; solueris super terram: certũ est enim absolutionem concessam per hoc priuilegiũ, non esse illã, quæ cōmunis omnibus principibus est: ad quam non est opus priuilegio, sed statim vt quis est princeps, habet illã. Amplius absolutio per modũ licentiæ, extendit se indifferenter ad singula positiui iuris: pōt enim ita relaxare obseruationem vnius præcepti iuris sicut alterius: vt patet. Absolutio autē Petro cōcessa ex priuilegio Christi habet pro materia ea, quæ regni cælorum sunt (dicente Christo, Tibi dabo claues regni cælorum) & specialiter culpa (vt patet ex verbo Christi: Quorũ remiseritis peccata, remittuntur eis) & pœnas pro culpa, vt patet ex verbo Christi Math. 18. Vbi quum dixisset, Si ecclesiam nō audierit, sit tibi velut ethnicus subdit, Amen dico vobis, quæcũq; alligaueritis super terram, &c. Amplius, si indulgentiæ non essent nisi relaxationes vinculi à sacerdote vel canone impositi, decepta esset vniuersitas fidelium, credentium non solũ vinculũ, sed ipsas pœnas remissas esse. Alio ergo modo absolutionem per indulgentias fieri, ex eo cōuincitur, q̃ indulgētia verè acquisita, tenet communis ecclesiæ & doctorum sensus, satisfecisse hominem illũ, acsi pœnitētiã correspōdentē illi indulgentiæ perfecisset. Ex hoc em̃ manifestè sequitur, q̃ indulgētiæ absoluẽdo ab iniunctis pœnitentijs absoluunt non solũ à vinculo per sacerdotē, aut canonem apposito: sed etiã à pœna tēporali debita secundum diuinã iustitiã peccato, quãta correspōdet illi acquisitæ indulgētiæ. Nec est parui momēti ratio sumpta à cōsensu ecclesiæ & doctorũ sacrorũ: sed est tãtæ autoritatis, vt nō nisi temere liceat sentire oppositum. Et cōfirmatur sñia hæc: q̃m sic verè relucet operatio priuilegij Petro concessi, Quodcũq; solueris sup terrã: absoluere em̃ à pœnis peccato debitis in foro diuinæ iustitiæ, nō principis, nō iuris humani, sed diuinæ est potestatis Petro cōicatæ à Christo. Amplius, Clemēs 6. tradidit expressè q̃ indulgentia remittit pœnam temporalem pro peccato debitam: vt patet in extrauagante ab orbe acceptata de Iubilæo quinquagesimo quoque anno: & habetur in extrauagantium communium titulo, de pœ. & re. ca. vnigenitus. Non licet autem contra apostolicæ sedis doctrinam sentire.

AD Primã ergo obiectionē dicitur, q̃ pœna iniūcta ab homine, seu canone est duplex: quædã simpliciter apposita ab homine, vel canone, vt excōicatio, carcer, & huiusmodi: & hæ nō ligant nisi in foro ecclesiastico. Quædã verò sunt appositæ ab hoie seu canone, & appositæ solũ quo ad q̃titatē et qualitatē, vt suppositas pœnas euacuēt. Et istæ obligãt partim in solo foro ecclesiæ, pro quãto nō tenetur nisi i hac vita implere illas qualitates: & partim simpliciter apud Deũ: pro quãto si non secundum iniunctas qualitates satisfecit, tenetur satisfacere apud diuinã iustitiã in alia vita de tota illa pœna, quæ euacuata fuisset,

ret, si secundum iniunctas satisfecisset. Vnde sicut pœnitentia sacramentalis obligat in foro Dei, ita absoluit in foro Dei.

¶ Ad secundam dicitur, ꝙ ecclesia potest absoluere per indulgentias à pœnis debitis ex præcepto & vinculo diuino. Nec hoc facit ecclesia humana, sed diuina autoritate sibi concessa ex priuilegio, Quodcunq; solueris: Petrus enim vt vicarius & minister Christi agit autoritate Christi. Nec mirum, si potest absoluere à pœna debita ex præcepto Christi, & ad quam obligat interior pœnitentia, et quæ est de necessitate salutis, quia potest absoluere a culpa: quæ tantũ excedit pœnam vt Iudæi dixerint, Quis potest peccata dimittere, nisi solus Deus? Sacerdos enim ministerialiter absoluit à culpa, & remittit peccata confitentium sibi: dicente Christo, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Et multò magis potest Christi minister absoluere à pœnis: quum enim culpa & pœna impedimenta sint regni cælorum: (quia & nihil coinquinatũ intrabit illud, & absterget Deus omnem lachrymam, nec dolor erit vltra, &c.) Ad claues regni cælorum spectare necessè est vtrunq; impedimentum tollere: alioquin aperire regnum cælorum fidelibus non sufficerent. Cõstat autem sufficere in patiente disposito & reliquis concurrentibus requisitis. Quocirca pœna, ad quam peccator ex Dei præcepto tenetur, & quā pœnitentia interior operatura erat pro peccato, & quæ de necessitate salutis æternæ habendæ implenda erat, per indulgentiæ absolutionem verè acquisitam sublata desinit talis homo ad illam obligari, & ex diuino præcepto, & ex pœnitentia interiori, & ex fine salutis æternæ, quia iam satisfecit per aliam viam, scilicet per absolutionem indulgentiæ, & hoc Christi autoritate per suũ ministrum ritè exequuta. Quod autem dicitur, ꝙ pœnitentia, ad quā tenetur peccator, est crux Christi, & mortificatio passionũ iam à priscis solutum est doctoribus dicentibus, ꝙ pœnæ inquantũ sunt medicinæ passionum, non supplētur per indulgentias: & propterea debemus etiam indulgentijs acquisitis pœnitentiam agere, vt medicinam passionum nostrarum. Inquantũ verò sunt satisfactiuæ pro peccatis commissis, sic supplentur per indulgentias. Et similiter est distinguendum de cruce post Christum portanda, & similibus.

¶ Ad tertiam dicitur, ꝙ propositio assumpta (scilicet potestas ligandi atq; soluendi par est.) est cū grano salis intelligenda: quia, etsi est par quantũ ad materiam, (quia vtrobiq; Dominus dixit, Quodcunq;: sicut enim dixit, Quodcunq; solueris, ita dixit, Quodcunq; ligaueris,) nõ tamē est par quo ad modũ. Nam & peccata sacerdos ministerio autoritatiuo tollit, ita ꝙ absoluendo facit de peccatore iustum: non põt tamen ministerialiter ligando facere de iusto peccatorem. Ex hoc enim patet, ꝙ alio modo soluit quā liget Petrus quantum ad culpas: & similiter fas est, vt alio modo Pontifex liget, quā soluat pœnas. Absoluit enim ministerialiter & per sacramentalem absolutionē, & per indulgentias à pœnis secundũ diuinam iustitiā debitis: ligat autē ad pœnam sicut ad culpam. Nā sicut ad culpā ligat, vel non remittendo, vel præcipiendo aliquid, cuius transgressio constituit peccatorem: ita ligat ad pœnā vel nõ remittendo, vel agēdo, vnde per seipsum quis incurrat debitũ pœnæ apud diuinā iustitiam. Sub hac autē distinctione dicitur ad minorem, ꝙ si sermo sit de posse quibusuis modis, Papa põt ligare ad pœnā canonicā & non canonicam, hoc est absolutè apud Deum, (vt patet ex dictis,) & similiter absoluere. Si verò sermo sit de posse tali modo, scilicet directè imponendo vel tollendo, sic minor est falsa: quia non æqualiter se habēt quo ad modũ claues in ligando & soluēdo. Potest eñi directè absoluere quod nõ potest directè imponere: vt in culpa.

Põt & nihilominus ad minorē aliter respõderi, dicendo, ꝙ in canonica pœna quæ in foro pœnitētiæ iniūgitur in satisfactionē, clauditur pœna debita peccato corā diuina iustitia: quoniā eadē est pœna supposita & qualificata ab homine vel canone: vt patet ex dictis. Et propterea sicut sacerdos ligando ad pœnā canonicā, ligat ad pœnā simpliciter vestitam qualitatibus appositis ab homine vel canone: ita absoluēdo ab hmõi pœna canonica, absoluit & à pœna simpliciter. Nā absoluendo à pœna qualificata per hominē vel canonē, absoluit & à pœna & à qualitate. qui eñi absoluit à toto, absoluit à qualibet illius parte: quia in toto includitur pars. Et sic dato quòd non liget nisi ad canonicā, nec absoluat nisi à canonica, adhuc habetur intentũ, ꝙ ligat & absoluit in pœnā simpliciter debitā in satisfactione pro peccato. Põt & tertiò dici ad eandē, ꝙ quia actus & potētia diuidūt ens, & quodlibet genus entis, & ad idem propterea genus spectat homo in potētia & homo in actu, & albũ in potentia & albũ in actu: & sic de alijs: ideo etiā pœna canonica diuiditur in canonicā in actu, vel in potētia, & vtraq; infra genus canonicæ pœnæ clauditur. Et ꝙ ecclesia non solũ põt super pœnas canonicas in actu, sed etiā super pœnas canonicas in potētia. Imò de facto ecclesia per canones pœnitētiales & per arbitriũ confessorũ, nihil aliud facit quā ꝙ pœnas debitas simpliciter pro peccatis, que sunt canonicæ in potētia facit canonicas in actu, adhibēdo illis formā canonicā, puta tot dies ieiunij, &c. Ac per hoc ecclesia ex hoc ipso, ꝙ põt super pœnas canonicas tam actu quā potentia, põt super omnē temporalē debitā pro satisfactione peccatorũ: qm̃ omnes tales pœnæ sunt canonicæ aut in actu, aut in potētia: hoc est sunt aut determinatæ per canones, aut determinabiles, sunt aut iniũctæ per sacerdotem, aut possunt iniungi. Et propterea licet ecclesia in indulgētijs non consueuerit nisi iniunctas pœnas remittere, quia ita sonant, posset tamen etiam non iniunctas remittere: sequitur enim hoc ex nunc probatis, & fulcitur autoritate diui Tho. aliorúmque Doctorum.

¶ Ad quartam dicitur, ꝙ ly simpliciter, in duobus sensibus sumi cõsueuit. Primò, vt æquiualet ad ly totaliter: secũdò, vt excludit additionē, vt Aethiops nõ dicitur albus simpliciter, sed cū additione dicitur albus dentes: nos autē quia dicimur albi sine additione aliqua, dicimur albi simpliciter. In proposito ergo si Simpliciter sumitur pro Totaliter, si satisfactio sacramētalis quandoq; satis facit simpliciter, & qñq; non simpliciter, sed partialiter: quia quandoq; adæquat pœnam debitam peccatis. & qñq; non. & hoc est manifestum. Si autē sumitur pro sine additione, sic satisfactio sacramētalis semper satisfacit simpliciter, dummodo pœnitens agat illam rectè dispositus: quia non solum satisfacit ecclesiæ, sed Deo pro tāta pœna debita peccatis, quāta correspõdet illi satisfactioni sacramētali. Nec hæc voluntariè dicimus, sed probata efficaciter sunt ex supradictis. Augustæ die 29. Septembris. 1518.

QVAESTIO V.

Num indulgentijs liberentur defuncti à pœnis purgatorij.

QVAERITVR Vtrũ ob plenariam indulgentiā cõcessam pro defunctis, & acceptam à viuis pro certis defunctis, animæ illorum defunctorum in purgatorio existentes liberentur totaliter à pœnis purgatorij. Videtur enim quòd sic: quia indulgentiæ tantùm donant quantum sonant: sed plenaria indulgentia sonat remissionem omnium pœnarum: ergo, &c.

¶ Præterea, Indulgentia valet (vt dicunt doctores) per modum solutionis: ac per hoc indulgentia plenaria valet per modum solutionis plenariæ: sed facta solutione integra alicuius debiti liber est debitor ab vniuerso quod debebat: igitur habita indulgentia plenaria, liberatur anima à pœnis purgatorij.

¶ Præterea, Doctorum sententia est, ꝙ cõcurrentibus tribus, scilicet autoritate in dāte, pietate in causa & gratia, in recipiente, indulgētia valet: sed hîc concurrunt omnia. ergo. Et confirmatur ex autoritate prædicationis ecclesiasticæ: multi enim prædicando hoc dicunt.

CONCLVSIO.

Non omnes defunctorum animæ in purgatorio existentes per indulgentias, quas hîc viuentes pro illis suscipiunt, liberantur, sed qui ita hîc viuentes se gessere, vt diuinæ misericordiæ placeret, illos liberari.

IN OPPOSITVM Autem est, quia ex hoc sequeretur, quòd per indulgentias posset Pontifex expoliare Purgatorium.

¶ Ad euidētiā huius difficultatis supposito (prout rei veritas est) indulgētias nõ nisi per modũ suffragij prodesse defunctis, tria sunt præmittenda: & postmodũ rñdendũ quæsito. Primũ præmittendũ est de ista indulgētia in se, quid sit plenaria indulgētia per modũ suffragij. Secundũ est de modo seu via quo modo perducatur indulgētia ad animas in Purgatorio. Tertium est de ipsarũ animarũ in Purgatorio dispositione ad percipiētē indulgētiæ fructũ.

¶ Quo ad primũ, à quid nominis inchoādo, quia suffragiũ auxiliũ significat, & in proposito de ecclesiastico suffragio est sermo, modus suffragij modũ ecclesiastici auxi-

lij denotat: ita quòd indulgentia per modum ſuffragij ſignificat indulgentiam per modum eccleſiaſtici auxilij: hoc eſt per modum, quo nos per pia opera noſtra ſuffragamur, ſeu auxiliamur defunctis. Nequit autem intelligi modus iſte ſuffragij niſi eccleſiæ ſuffragia perſpecta fuerint: quoniam ad horum ſimilitudinem indulgentia ſuffragij modum induit. Et quum trifariã noſtris operibus ſuffragemur defunctis, (vel merendo bonis operibus de congruo tamen, defuncti alicuius liberationem à purgatorio, vel impetrando noſtris orationibus illam, vel ſatiſfaciẽdo noſtris paſsionibus ſeu pœnalibus operibus pro illis,) & indulgentiam ſupponamus fieri ex theſauro ſuperabundantium in eccleſia paſsionum, ſeu pœnalium operum: conſequens eſt, ſi ſingula ſingulis reddenda ſunt, vt indulgentia quæ pœnarũ ſolutionẽ eccleſiaſtica autoritate collatam ſonat, quum ad modum eccleſiaſtici ſuffragij determinatur, non cuiuſcunque eccleſiaſtici ſuffragij, ſed ſatisfactorij ſuffragij modum induat. Nam quum indulgentia, inquantum indulgentia, nõ ſit niſi meritoria, neq; impetratoria, ſed ſatisfactoria: cõſentaneum rationi eſt, vt non induat modum ſuffragij meritorij, neq; modũ ſuffragij imperatorij, ſed modum ſuffragij ſatisfactorij: ita quòd indulgentia per modum ſuffragij, eſt conceſſum ex theſauro eccleſiæ opus ſatisfactorium per modum eccleſiaſtici ſuffragij ſatisfactorij: hoc eſt per modũ, quo noſtra ſatisfactoria ſuffragia opem ſuerunt. Hæc de primo.

Indulgẽtia p modum ſuffragij proſunt defũctis ex diuina miſericordia & gratia.

¶ Quo ad ſecũdum, qua ſcilicet via indulgentia per modũ ſuffragij perueniat ad animas in Purgatorio, in promptu eſt, vnde manifeſtum fiat. Ex hoc enim ipſo, quòd indulgentia modum eccleſiaſtici ſuffragij ſatisfactorij induit, vna eadem eſt via, per quã eccleſiæ ſuffragia ſatisfactoria pro defunctis facta (vt ieiunia, peregrinationes, & alia huiuſmodi) ad defunctorum animas perducuntur, et per quam indulgentia per modum ſuffragij ad illas peruenit. Et via hæc non eſt via iuſtitiæ, ſed via gratiæ ſeu miſericordiæ: quoniam vniuerſa eccleſiæ ſuffragia diuinã efflagitant gratiam: qua hæc accepta ſint pro animabus illis purgandis, quibus ſuffragari intendimus. Quod ex duobus ad propoſitum ſpectantibus declaratur. primò ex hoc, quòd pœnæ noſtræ (vt diuus Tho. docuit) ſunt alterius & deficientis rationis à pœnis animarum ſeparatarum: ſicut pœna pecuniaria eſt alterius ac deficientis rationis à pœna ſeruitutis. Hinc enim fit, vt ſicut ſeruitus pecunia non redimitur ſecundum iuſtitiæ rigorem, ſed ſecundum Domini acceptationem: ita pœnæ animæ ſeparatæ pœnis noſtris non redimuntur ſecundum iuſtitiæ rationem, ſed ſecundum diuinæ miſericordiæ diſpenſationem. Secundò ex hoc, quòd alter eſt forus noſter, in quo nos patimur, & alter ac altior, in quo animæ ſeparatæ puniũtur: noſter eſt forus mitis, quaſi canonicus vel ciuilis, ille rigoroſus, quaſi ſanguinis & criminalis. Et propterea ſi quis hîc ob debitam pecuniam in ſeruitutem redactus, eſſet (vt olim fiebat) aut clericus in forum ſanguinis decidiſſet: ſicut non ſufficeret amplius pecunia ad redimendũ illum, nec pœnæ canonicæ ſufficerent ad redimendam clerici vitam: ita non ſufficiunt paſsiones noſtræ ad ſatisfaciendum pro pœnis animarum in purgatorio. quæ tamen noſtræ paſsiones ſuffeciſſent ad ſatisfaciendũ pro eorundem delictorum pœnis in hac vita ſoluendis, antea ſcilicet quàm in pœnas alterius rationis eſſent translatæ in foro iræ ac rigoris diuinæ iuſtitiæ: qualis eſt forus, in quo puniuntur animæ ſeparatæ: ſpectant enim illarum pœnæ ad ſtatutum pœnarum inferni. Nec putes propterea eccleſiæ ſuffragia ſatisfactoria pro defunctis eſſe vana, aut incerta, ſed ſcito eſſe vtilia & certa: ſicut etiam vtilia ſunt & certa ſuffragia orationum pro illis: quæ cõſtat diuinæ miſericordiæ inniti. Bene ſiquidem nobiſcũ, & cum illis agitur, ſi diuina gratia acceptatæ, eccleſiæ ſuffragia ſatisfactoria ad releuamen animarum, quæ in alia vita puniuntur, deducuntur. Non eſt nobis via iuris aliqua adeundi forum illum ad alicuius redemptionem, ſed gratia opus eſt. Manifeſtius quoque fit quod dicimus, locũ habere in indulgentijs pro defunctis, ex differentia inter modum, quo conceditur defunctis, & quo conceditur viuis: nam defunctis conceditur per modum ſuffragij: viuis autem per modum abſolutionis: vt patet extra, de pœ. & re. & cap. quòd autem. Vbi videre potes, quòd eccleſiaſticus princeps vtrobiq; autoritatiuè habet actum diſpenſandi theſaurum eccleſiæ, ſed reſpectu viuorum ſuperaddit actum abſolutionis, reſpectu verò defunctorum nullum addit, propriè loquendo, actum: latius tamen loquẽdo, addit actum modificatiuum ad ſuffragia eccleſiaſtica. Et meritò ſic fit: quoniã nos, qui viuimus, ſumus ſubditi Pontifici, & pœnæ noſtræ ad forum præſentis vitæ ſpectant: & propterea ſeruatis ſeruandis: indulgentia ad viuos defert via iuſtitiæ per iudicis actum, ſcilicet abſolutionem. Exiſtentes autem in purgatorio (vtpote extra eccleſiæ præſentis forum) à Papa abſolui nõ poſsint, ſicut nec ligari: & ideo indulgentiam, quam autoritatiuè ex theſauro eccleſiæ confert illis per modum auxilij, ad eorũ ſubleuationem mittit confidens in diuina miſericordia quòd acceptabitur ad ſubleuamẽ eorum, qui in foro iræ & furoris Domini puniuntur purgandi. Et eſt ſimile ac ſi ſit princeps ciuitatis alicuius, ex ærario publico liberaturus omnes ciues ære alieno grauatos, quorũ aliqui ſub ſuo dominio, alij in alieno iam propterea ſeruituti addicti eſſent. In hoc enim caſu princeps ex publico æratio autoritatiuè nummos diſpenſaret pro iſtis & illis, ſed degẽtes ſub ſua iuriſdictione etiam iudicialiter abſolueret à debito: ad degentes autem alibi ſeruos non poſſet niſi per modum auxilij ſubuenire cum pecunia illa, & alterius gratiam ac abſolutionem expectare. Simili modo eccleſiaſticus princeps ex theſauro eccleſiæ, viuorum ac defunctorum pœnas pro peccatis debitas ſoluturus, vtriſq; theſauri opes diſpenſat: ſed viuis applicat abſoluendo illos, defunctis autem applicat auxiliando. hoc eſt, vt eccleſiæ ſatisfactiua ſuffragia ad defunctorum liberationem dirigendo. Notanter autem dico, eccleſiæ: quoniam ſatisfactiones ex theſauro eccleſiæ diſpẽſari intelliguntur, ſi propriè loquendum eſt: non ita vt ſint iſtorum, quibus conceduntur, tanquam ipſimet opera illa feciſſent, aut illi, qui fecerunt feciſſent ſpecialiter pro iſtis: ſed tanquam eccleſiæ communia ſuffragia appropriantur ſingularibus perſonis. Eſt ſiquidem inter ſacramentorum & indulgentiarum efficaciam differentia ad propoſitum: in hoc quòd remiſsio pœnæ per ſacramentũ fit ex intentione ipſius Chriſti, cuius eſt ſacramenti operatio: ita quòd iſte ſuſcipiens ſacramentum releuatur à tanta pœna, acſi ipſe paſſus fuerit patiente Chriſto: vt ſacramentum Baptiſmi teſtatur: docente hoc Apoſtolo ad Roma. 6. & diuo Tho. in tertia par. q. 69. Per indulgentiam autem, remiſsionem pœnæ conſequimur, tanquam eccleſia pro nobis illa paſſa fuerit: quoniam abundantia paſsionum Chriſti & Sanctorum eccleſiæ diſpẽſationi credita, intelligitur donata eccleſiæ, vt commune ipſius eccleſiæ bonum: ac per hoc per eccleſiæ rectores, vt ipſius eccleſiæ ſunt, ex intentione eccleſiæ applicanda his vel illis. Deuenerunt ſiquidem paſsiones iſtæ ad theſaurum eccleſiæ ex intentione Chriſti & Sanctorum ad commune eccleſiæ bonum in generali, & cõmiſſa ſunt, vt ex intentione eccleſiæ ad hos vel illos. Et hoc explicatur in forma indulgentiarum pro defunctis, quum per modum ſuffragij proculdubio eccleſiæ conceditur. Deducitur igitur indulgentia ad defunctos non iuſtitia, ſed gratiæ diuinę acceptatione duce. Hęc de ſecũdo.

¶ Quo ad tertium prima fronte apparet, quòd indulgentię ſicut & alia communia eccleſiæ ſuffragia omnibus in purgatorio exiſtentibus pro quibus fiunt, proſint: quoniã omnes tales inter valde malos et valde bonos medij ſunt: quibus ſecundum Auguſtini doctrinam eccleſiæ proſunt ſuffragia. Si tamen diligentius perſpexerimus, oppoſitum apparebit, ſectando Auguſtini doctrinam in enchiridio, & in libro de cura pro mor. agẽ. recitatam à Gratiano 13. q. 2. Videtur enim quòd eccleſiæ ſuffragia ſaltem ſpecialia, & ſimiliter indulgẽtiæ, quæ vt ſpecialia ſuffragia ſubrogantur, illis ſolis defunctis proſint, qui in hac vita meruerunt, vt in purgatorio hæc illis prodeſſent. Et quoniã fructus, quem ex ſuffragijs animæ, quæ purgantur percipiunt, ad præmium accidentale ſpectat, quum ſit pœnæ temporalis remiſsio: conſequens eſt quòd non ad eſſentiale, ſed ad accidentale meritum pertineat mereri in hac vita, vt ſuffragia proſint in alia vita. Et ſi his adiunxeris, quòd huiuſmodi accidentalia merita non ſunt omnibus in gratia decedentibus ad purgatorium ducendis: perſpicuum erit, quòd non omnibus in purgatorio indulgẽtiæ & alia ſpecialia ſuffragia proſunt: quia non omnes hîc meruerũt, vt hæc illis poſsint prodeſſe, quamuis omnes hîc meruerint, vt hæc illis poſsint prodeſſe: quia hoc ſpectat ad meritum eſſentiale. Eodem enim merito, quo meruerunt vitam æternam tandem eis exhibendam, meruerũt vt Sanctorum communione iuuari interim, & tandem frui poſſint

sint. Videntur autem ad accidentalia hæc merita spectare, deuotio magna ad claues ecclesiæ indulgentiæ donantis, misericordia solicitudo ad satisfaciendum pro peccatis, studium ad suffragandū defunctis, & similia. Et confirmatur quod dicimus, autoritate diui Tho. dicentis in tertia par. q. 52. ar. 8. ad primū, ꝙ in descēsu Christi ad inferos nō solū liberati sunt illi, quorum tempus purgationis aduenerat, sed illi qui ob specialem in hac vita deuotionem ad Christi aduentum, meruerunt, vt Christo visitante liberarentur. Vbi videre potes accidentali merito in hac vita tributum, vt pœnæ remissio in purgatorio accelerata fuerit. Dicendum ergo videtur, quòd omnes, qui in Purgatorio sunt, possunt ecclesiæ suffragijs & indulgētijs iuuari: sed de facto specialibus suffragijs & indulgentijs non omnes iuuantur, sed illi soli, qui hic meruerunt, vt illi iuuarentur. Cōmunibus autem suffragijs piè puto omnes iuuari: plus tamen & minus secundum diuinæ dispensationis gratiam. Nam qui in hac vita defunctos obliuioni dant, satisfacereq́ proprijs peccatis negligunt, & sui ita sunt, vt vix cum gratia discedant, alienos à fructu omnium suffragiorum ibi crediderim: quamuis multa pro eis hic fiant, diuina vlciscente iustitia huiusmodi duritiam cordis atq; incuriam. Hæc de tertio.

¶ Ex omnibus autem præmissis facilè patet respōsio ad quæsitum. Liquet nanq; non omnes animas in purgatorio oportere liberari propter plenariā indulgentiam illis concessam: tum quia multæ earum sunt fortè de illarum numero, quæ hic non meruerunt, vt huiusmodi indulgentiæ illis prodessent: tum quia non cōstat, si huiusmodi indulgentia per modum suffragij coram diuina acceptata sit gratia pro illa anima.

AD PRIMVM Ergo argumentum dicitur, ꝙ indulgentiæ tantùm donant, quantum sonant: apud tamen aures doctas, apud quas indulgentia plenaria sonat remissionem omnis pœnæ pro peccato actuali iniunctæ. Et si extenderetur ad non iniunctam, super subintelligeretur modus suffragij: qui non minuit rationem plenariæ, sed apponit modum, quo indulgentia plenaria fit auxiliaris tantùm.

¶ Ad secundum dicitur, quòd indulgentia plenaria in præsenti foro est absolutè indulgentia: & ideo valet per modum solutionis plenariæ. Sed indulgētia plenaria relata ad forum alterius vitæ, quia vt sic induit modum suffragij, valet per modum solutionis plenariæ, suffragando tantum: ac per hoc expectando diuinæ gratiæ acceptationem. Et propterea licet indulgētia plenaria solueret: nihil tn̄ fieret nisi solutio acceptetur à principe, cuius interest.

Quamuis possit etiam dici vltra plenariam solutionē requiri, ꝙ ad debitorē perueniat fructus solutionis, qui potest impediri ex hoc, quòd debitor non meruit in ista vita quòd hæc plenaria solutio ei prosit: vt declaratum est.

¶ Ad tertium dicitur, quòd concursus illorum triū proposito nihil officit: quoniam non est hic sermo de indulgētia simpliciter, sed de ipsa per modū suffragij, qui modus licet non mutet indulgentiam. nec ipsius plenitudinē tollat: mutat tamen modū perueniendi ad eos, quibus prodest, quoniam ponit modum perueniendi per viam gratiæ. Hoc enim, vt declaratū est, importat modus suffragij.

¶ Ad confirmationem aūt de prædicatoribus dicitur, ꝙ prædicatores, ecclesiæ personam agunt dum prædicant Christi & ecclesiæ doctrinam. Dum autem ex proprio sensu aut cupiditate dicunt ea quæ nesciunt, non agunt ecclesiæ personam: & ideo non est mirum si in istiusmodi verbis errant. Romæ 20. Nouembris 1519.

QVAESTIO VI.

Num Papa autoritate clauium det indulgentiam animabus in Purgatorio.

TRVM Papa autoritate clauiū det indulgētiā animabus in Purgatorio. Et videtur ꝙ non. Primò, quia potestas Petro data nō nisi super terram est: dicēte Dño, Quodcunq; solueris vel ligaueris super terram.

¶ Secūdò, quia ipse stylus literarum indulgentiæ pro defunctis, expressè habet, ꝙ per modū suffragij indulgentia animabus datur: constat aūt suffragium non spectare ad potestatem clauium, sed ad suffragantium auxilium.

¶ Tertiò, quia hæc potestas non habetur ex sacra Scriptura, nec ex sacris canonibus: ergo, &c.

CONCLVSIO.

Indulgentia debito modo fidelibus collata, ad clauium potestatem & autoritatem spectant.

IN OPPOSITVM Videtur autoritas literarum apostolicarum.

¶ Ad euidentiam huius sciendum est, ꝙ quum actus clauium sit aperire, consequens est, vt actus clauium regni cælorū, Petro concessarum sit aperire regnum cælorum, proculdubiò ingressuris in illud, quos constat oportet esse membra Christi. Aperiri siquidem regnum, quum nihil aliud sit ꝙ tolli impedimenta ingressus ad illud, sicut duplicia sunt impedimenta, ita dupliciter aperiri inuenitur regnum cælorum. Sunt enim quædam impedimenta naturæ, hoc est ex peccato originali: & quædam impedimenta personæ, ex peccato actuali. Et quo ad impedimenta peccati originalis, aperuit Christus per seipsum regnum cælorum per passionem mortemq; suam (in qua etiam portas abstulit, vtpotè nunquam claudendas) & per Baptismum, in quo cœli aperti sunt. Quo ad impedimenta verò personalia (quæ, scilicet ex peccatis nostris actualibus sunt: vt culpa & pœna pro actualibus debita) per Petrum aperire regnum cælorum statuit. Et propterea sicut ad potestatem clauium Petri spectat tollere personalem culpam per sacramentū pœnitentiæ: dicente Domino, Quorum remiseritis peccata, remittūtur eis: ita ad clauium Petri potestatem spectat tollere personalem pœnā, quæ scilicet, pro actuali culpa est debita. Vtraque enim impedit ingressum hominis ad regnum cælorum: alioquin claues non sufficienter aperirent (dum non sufficerent ad tollendum vtrunque genus personalis impedimenti ad regni cœlorum ingressum. Et periclitaretur illa vniuersalis à Domino data autoritas, Quodcunq; solueris super terram: nam si pœna excipitur actuali peccato debita, iam non ad quodcunq; soluendum extenderetur clauium subiunctus actus per dicta verba. Clauiū igitur Petri actus, cùm sit aperire regnum cælorū Christi membris, tollendo personalia culpæ & pœnæ impedimenta, consequens est, vt quia indulgentiæ autoritate ecclesiastica date seruatis seruandis, tollunt pœnam pro actualibus peccatis debitam, ad potestatem clauium pertineāt. Et si his iunctum fuerit, ꝙ indulgētiæ omnes eiusdem rationis sunt quo ad causam & effectum (quia omnes sunt ab ecclesiastica potestate dispensante thesaurū meritorū Christi & Sanctorum, quatenus satisfactoria sunt: & omnes tollunt pœnam aliquā temporalem pro actualibus peccatis secundum diuinam iustitiam debitam) consequens erit ꝙ indulgentia quæ pro defunctis conceditur, ad potestatem clauium spectet: ad quam spectat concedere indulgentiam pro viuis. Et confirmatur hoc, ex ipso Romanæ ecclesiæ stylo in literis indulgentiarum pro defunctis: duo enim ibi dicuntur, & ꝙ apostolica autoritate indulgentia pro animabus in Purgatorio cōceditur, & ꝙ indulgētia ipsa per modū suffragij opituletur animabus in remissionē suarū pœnarū. Docet enī per hoc Rom. ecclesia, ꝙ apostolica sedes thesaurū meritorū Christi & Sanctorū ꝓ animabus in Purgatorio dispēsat autoritate clauiū: sola enim clauiū potestas est apostolica autoritate super aperiendo cælorum regno ex meritis Christi & Sanctorum animabus Purgatorij, tollendo earum pœnas impedientes illas ab ingressu regni cælorum: vt patet. Et ꝙ ad animarum in Purgatorio pœnas relaxandas indulgentiā concessam transfert per modum suffragij, & non per modum absolutionis: quo scilicet absolutionis modo indulgētiam impedit viuis: vt patet extra de pe. & re. ca. quod autē. Vnde patet quod indulgentia concessa viuis & defunctis, hoc habet cōmune, quòd vtraq; ex potestate clauium dispensante thesaurum meritorum pœnaliū Christi & Sanctorum in remissionem pœnæ tēporalis pro actualibus peccatis debitæ cōceditur. Sed modus, quo peruenit indulgentia ad vtrosq;, diuersus est: quia ad viuos, qui illam consequūtur veraciter, per modum absolutionis peruenit, defunctos autem, qui etiam illam veraciter consequuntur, per modum suffragij liberat.

AD PRIMAM Ergo obiectionem cōceditur, quòd Papa non potest autoritatiuè absoluere animas existentes in Purgatorio: sed aliud est absoluere autoritatiuè illas, & aliud est dispensare autoritatiuè thesaurum Christi & Sanctorum pro illis, vt per modum suffragij absoluantur illæ. hoc enim Papa faciens, non excedit fines iurisdictionis suæ: quia non soluit autoritatiuè per hoc sub terra.

¶ Ad secundam dicitur, quòd stylus literarum apostolis

carum continet quidem modum suffragij,sed non tantũ: quoniam continet cum hoc autoritatiuam concessionem indulgentiæ.Et per ambo monstrat & autoritatem dispensandi,& modum suffragij in perueniendo ad animas in Purgatorio.

¶ Ad tertiã dicitur,ꝙ hęc potestas satis habetur ex sacra Scriptura,dũ ex ea habẽtur claues Petri: & ex cõditrice canonũ Romana ecclesia explicatũ est, ꝙ modis diuersis claues aperiunt regnum cælorũ Christi membris viuis& defunctis:vt patet ex dictis Augustę die 15.Octob.1518.

TRACTATVS DECImusseptimus de Contritione unica quæstione contentus.

QVAESTIO I.

Vtrum quando quis sui peccati mortalis recordatur, teneatur habere de eo contritionem.

QVAERITVR Vtrum quoties recordatur quis sui peccati mortalis, teneatur habere contritionẽ. Et est ratio dubij:tũ quia partem affirmatiuã multi tenere vidẽtur ex verbis sancti Tho. in 4.sen.di.17.q.13.ar.1.quæstio. 4.dicentis:Ad contritionem tenetur homo quando peccata memoriæ occurrunt, quum præcipuè in periculo mortis existit,aut in aliquo articulo.

¶ Tum quia sicut quoties occurrit peccatũ mortale vt à se committendũ, tenetur homo refutare commissionem, ita quoties vt à se commissum tenetur illud detestari.

¶ Tum quia nec per momentum licitum est stare in peccato mortali:ac per hoc statim vt occurrit tenetur illud fugere: iuxta illud Ecclesiastici 12. Quasi à facie colubri fuge peccata.

IN OPPOSITVM Autẽ est.Tum quia sequeretur ꝙ quotiescunq; aliquis de commisso peccato occurrente sibi attereretur,peccaret mortaliter: quia non haberet contritionem.Tum quia efficax ratio non apparet præcepti ad cõtritionem pro tali tempore,scilicet memoriæ peccati.

CONCLVSIO.

Memoria commissi peccati mortalis secundum se non obligat ad contritionem pro tali tempore, sed statim, scilicet secundum suum effectum.

AD EVIDENTIAM Huius dubitationis. præmittendũ est,ꝙ non est hic quæstio de peccato mortali semel cõtrito,quoniã hoc iam deletũ prima cõtritione est:& sicut peccatũ semel ritè confessum non tenetur homo iterum confiteri,eadem ratione de peccato semel contrito non tenetur homo iterum conteri.Non enim iudicat Deus bis in idipsum(vt dicitur Naum primo) tam quo ad vindictã exteriorem,quàm per confessorẽ exercet,quã quo ad vindictã interiorem,quàm per actum ipsius pœnitentis conterendo peccatũ,exercet:sufficit enĩ semel contrito,ꝙ nõ placeant sibi cõmissa à se peccata. Et hoc siue contritio fuerit de aliquo mortali,siue in generali: dũmodo fuerit cõtritio illa sufficiens ad salutẽ vsq; ad tempus confessionis,qñ singula detestando in cõfessione contereretur in speciali.Est aũt cõtritio generalis sufficiens ad salutẽ ad confessionẽ,illa,qua homo dolẽs de omnibus offensis Dei,mutat liberatè cor ad præponẽdũ Deũ omnibus, etiã propriæ vitæ,intendẽs congruo tẽpore cõfiteri.Et est sermo de cõtritione ipsius peccati secundũ se.nõ secundũ suũ effectum.qui est retardatio à fœlicitate,ratione cuius totũ tempus præsentis vitæ est tẽpus contritionis:quia tẽpus peccato occupatũ irreparabile effectũ est ꝑ fœlicitate.Nec est hic quæstio de cõtritione in veritate,hoc est dolore charitate informato: quoniã, quũ nemo sciat vtrum amore vel odio dignus sit,si exigeretur certitudo veræ cõtritionis,semper esset homo perplexus,aut nunq; cessaret obligatio cõtritionis:quod est falsum.Sed est qõ de cõtritione q̃tũ est ex parte pœnitẽtis, hoc est ꝙ q̃tũ est ex parte conditionũ requisitarũ ad contritionẽ ex parte pœnitẽtis est vera contritio, quamuis nesciatur, an sit charitate informata:quia nescitur præsentia charitatis.Et similiter est quæstio de peccato mortali à se commisso nunq̃ cõtrito, siue secundum veritatem, siue secundũ æstimationẽ.

¶ Quibus præmissis sciendũ est,præceptũ habendæ contritionis & esse per se primò affirmatiuũ, & claudere in se præceptũ negatiuũ.Nã præcipit actũ cõtritionis habẽdũ,& per hoc est affirmatiuũ.& præcipit non esse retinẽdũ odiũ Dei,in quod ex peccato mortali incurritur, & per hoc est pręceptũ negatiuũ.Et propterea primò tractãdũ est de vinculo eius,quatenus est affirmatiuũ, & deinde quatenus est negatiuũ:& demũ quatenus est ex vtroq; mixtũ. Præceptorũ igitur affirmatiuorũ natura quum sit obligare quidẽ semper,sed nõ ad semper, sed ad determinatũ tẽpus,hoc est tẽpus necessitatis (vt diuus Tho.in quarto sen.di.17.q.3.ar.1.q.4.dicit)consequẽs est vt præceptũ de cõtritione habenda non obliget nisi ad tẽpus vrgẽs ad contritionẽ,quod cõstat esse tꝑs tam mortis(quia summa est tũc necessitas cõtritionis:qm̃ nõ remanet amplius tꝑs pœnitẽdi)q̃ tꝑs ante sacramẽti cuiusq; susceptionẽ aut administrationẽ:qm̃ nisi tũc esset cõtritus,mortaliter peccaret suscipiẽs sacramentũ, aut exercens actum, quẽ sine peccato mortali oportet exercere. Tẽpus aũt occursus,quia scilicet memoriæ occurrit cõmissum peccatũ etiã practicè(puta vt detestandũ seu conterendũ)nulla apparet ratione esse tꝑs necessitatis:qm̃ cũ tali occursu stat hominẽ se habere circa cõmissum peccatũ neutraliter, ac si nõ meminisset,ac si dormiret.Nã occurrẽte peccato cõmisso,vt materia detestationis habẽdæ à me, possum tripliciter me habere:vel consentiẽdo in detestatione,vel aspernãdo detestationẽ,vel nec amplectẽdo, nec cõtẽnẽdo: sed vel nullũ actũ volũtatis circa illã exercẽdo,& tunc essem neuter:vel habẽdo actũ velleitatis circa illã,puta q̃a vellẽ habere contritionẽ,q̃uis in veritate nõ velim:quia nõ intẽdo abstinere,&c.Si occurrẽs ergo memoria non necessitat hominẽ ad articulũ aliquẽ,quo oporteat ipsum actũ aliquẽ exercere(quo pacto tempus necessitatis cõstituit)& si rõnem præceptorũ affirmatiuorum perspexerimus,apparebit occursum nõ constituere tꝑs necessitatis: nã in præcepto Baptismi quãtũcunq; memoriæ occurrat Baptismus,vt suscipiẽdus cũ cõmoditate oblata,nõ proptereã obligatio fit pro tũc ad Baptismũ. Et similiter in præcepto confessionis, & in præcepto eleemosynæ de superfluo,nõ tenetur quis tũc cõfiteri aut eleemosynam dare, qñ memoriæ occurrit cũ cõmoditate parata, vt patet ibidẽ ex diuo Tho.Si ergo in alijs affirmatiuis præceptis occursus exercẽdi actus cõmodè,nõ constituit necessitatis tꝑs cõsequẽs est, vt nec in ꝑcepto cõtritionis habẽdæ occursus peccati,vt conterẽdi constituat tꝑs necessitatis. Oportet enĩ oppositũ dicentẽ rõnẽ reddere,quare à cõi regula occurrẽtis actus & materiæ cũ reliq paratis in ꝑceptis affirmatiuis excipiatur occurrẽs contritionis cũ sua materia actus:vt scilicet ipse solus habeat vim constitutiuã tẽporis vrgẽtis ad seipsum exercendũ,reliqs hãc vim nõ habẽtibus.Et quia nulla apparet exceptionis ratio,sequamur generalẽ regulã,tanq̃ cõmunẽ huic & alijs præceptis affirmatiuis. Negatiua verò præcepta obligant semper & ad semper:prohibẽt enĩ mala, quæ nullatenus cõmittenda aut incurrenda sunt. Et licet omnia negatiua præcepta cõueniant in obligatione ad semper,quo ad esse illicitũ:differentia tñ quædã inter ipsa præcepta extẽso præcepti nomine est in obligatione ad semper quo ad actũ peccati.Nã negatiua præcepta de actibus peccatorũ obligant ad semper non solũ quo ad esse illicitum, sed etiã quo ad actũ peccati:quia prohibẽt actũ peccati,puta mendaciũ,adulteriũ,blasphemiã & similia: quæ nõ solũ sunt illicita,sed quando adsunt peccati actus cõmittũtur.Nullus enim trãsgreditur præcepta hæc,Non mentieris,Non adulterabis,Nõ blasphemabis,nisi qui mẽtitur, adulteratur aut blasphemat actu exteriori,vel saltem interiori. Negatiua autẽ præcepta de habituali statu peccati obligant secundũ se ad semper solũ quo ad esse illicitũ, & non quoad actũ peccati:quia non prohibent actũ peccati,sed perseuerantiam in statu peccati talis vel simpliciter.Præceptũ autem,verbi gratia,de non retinendo alienũ inuito Domino,dupliciter intelligi põt: primò,de detentione habituali:qui non est actus, sed effectũ peccati. & sic non est præceptũ prohibens actum aliquẽ. Quod patet ex eo,quòd qui abstulit etiã si dormiat,retinet alienum inuito Domino:sed prohibet perseuerantiã in statu peccati talis.Similiter & præceptũ de non retinendo habitualiter odium erga Deũ,nõ prohibet aliquem actum, puta actum odij diuini,sed supposito,ꝙ homo peccando mortaliter odio habuerit Deũ,ac per hoc perseueret vsq; ad contritionem in statu diuini odij nõ solũ passiuè,quia altissimus odio habet peccatores,sed ꝙ peius est, actiuè,

quia

quia perſeuerat in ſtatu peccati mortalis includentis in ſe diuinum odium propter contrarietatem ad dilectionem charitatis, prohibet perſeuerantiam in ſtatu peccati mortalis ſimpliciter: quo fit, vt quia ſtantibus, ſicut habitibus, non meremur, nec demeremur, ſed actibus nullũ nouum peccatum contra hoc negatiuum præceptum incurratur, niſi ſtatus talis de nouo acceptetur: puta ſi de nouo conſentiatur in perſeuerantiam talis ſtatus. Secundò, de detentione actuali, quæ nihil aliud eſt, quàm conſenſus efficax in detentionẽ habitualem, ſeu quæ eſt effectus peccati, & ſic præceptum eſt prohibens actum peccati: & conſtat quòd obligat ſemper & ad ſemper, ſicut reliqua negatiua. & ſic propriè habet vim & nomen præcepti: quoniam præcepta propriè de actibus ſunt. Diſcutiendo verò præceptum contritionis, vt mixtum ex affirmatiuo & negatiuo, ſicut præceptum de reſtitutione: inuenimus quòd obligat ad ſtatim habendam contritionẽ, ſicut præceptum de reſtitutione obligat ſtatim reſtituendum. Et ratio eſt: quia tempus huiuſmodi actuum dilatum annexam habet contrarietatem ad virtutem. Reſtitutio enim dilata annexam habet retentionem alieni inuito Domino, quæ contrariatur iuſtitiæ: & ſimiliter contritio dilata annexam habet retentionem diuini odij, quæ cõtrariatur charitati. Nec propterea huiuſmodi mixta præcepta exorbitant à cõmuni regula præceptorum affirmatiuorũ, ſed ſequuntur eam obligando tantũ ad tempus neceſsitatis: nam implicatio inhibitæ contrarietatis ad virtutẽ, determinat tempus neceſsitatis ad ſtatim: tempus quippè neceſsitatis exercendæ affirmationis eſt tempus ad actionẽ illam vrgens, ſic quòd niſi fiat, incurritur peccatũ. Sicut igitur præceptum de reſtitutione propter implicitam detentionem alieni obligat ad ſtatim reſtituendum: ita præceptum de contritione propter implicitam detentionem odij contra Deum, obligat ad ſtatim conterendum. Et hæc proculdubiò eſt veritas.

SED Exurgit difficultas, Quãdo peccatur contra hoc præceptum? Dicere enim, vt prima facie apparet, ꝙ contra præcepta affirmatiua obligantia ad ſtatim peccetur ſtatim (puta conſummato furto, ſi non ſtatim fiat reſtitutio, peccatur contra præceptum reſtitutionis, omittẽdo ſtatim reſtituere: & ſimiliter conſummato peccato, mortali, agitur contra præceptum contritionis, ſi non ſtatim contritio habetur) irrationabile videtur: quia huiuſmodi præcepta obligant ad ſingula ſtatim, & non ad primum ſtatim tantum, Vt patet ex eo, quòd tranſacto primo, Statim, non abſoluitur à vinculo præcepti, ſed remanet ſemper obligatus ad ſtatim, donec adimpleat præceptum. Si autẽ obligant ad ſingula, Statim, ſequitur quòd infinities peccat mortaliter, non reſtituendo qui furatus eſt, & non reſtituit ſtatim, iuxta infinitas moras temporis intermedij inter furtum & reſtitutionem, ſi tãdem ſit. Magis autem rationi conſentaneum eſt, vt contra huiuſmodi præcepta tunc ſolum peccetur ex præteritione temporis, quando non ſolum omittitur, ſed cõmittitur actus peccati determinantis præceptũ affirmatiuũ ad Statim.

¶ Pro cuius clariori notitia aduertendum eſt, quòd tripliciter inuenitur concurrere tempus vrgens ad exercitiũ præcepti affirmatiui. Primò, vt actus illius menſura ſimpliciter & abſolutè: ſicut tempus diei feſti determinat præceptum de audiendo miſſam, & Quadrageſima ieiunij præceptum. Secundò, vt actus illius menſura ex præparatione ad alium: ſicut tempus præcedens ſuſceptionẽ vel adminiſtrationem ſacramenti determinat præceptum contritionis: non enim tempus illud vrget abſolutè ad conterendum, ſed ſi ſuſcipiendum aut adminiſtrandũ eſt ſacramentum. Tertiò, vt actus illius menſura ex connexione alterius actus: ſicut tempus ſignificatum per ly ſtatim, determinat præceptum reſtitutionis, quia actus differendi reſtitutionem, habet annexum actum voluntariæ detentionis alieni interim. Inter hæc autem tempora differentia vna ad propoſitum inuenitur: quòd ſi tempus vrget ad actũ, vt illius menſura abſolutè, adueniente illo tẽpore, ſi omittitur actus, ita ꝙ omiſsio vt volũtaria priuatè (quia ſcilicet potuit, & ſciuit exercere actũ illũ, puta audire miſſam, & nõ audiuit) incurritur peccatũ omiſsionis contra præceptũ illud. Si verò tempus vrget ad actũ, vt menſura illius ex ordine ad alterum actum, adueniente quocunq; tempore, niſi ille alter actus, propter quem tempus vrget exerceatur, non fit, contra præceptũ: quantumcunq; enim aliquis ſit adminiſtraturus ſacramentũ niſi adminiſtret illud, aut proponat adminiſtrare illud in contritione, nunquam agit propterea contra præceptum contritionis: vt patet. Et ſimili modo eadẽ ratione quantumcũque aliquis non conteratur ſtatim niſi ad hoc deueniat quòd commiſsionis peccato incurrat detentionem diuini odij, non peccat mortaliter quamuis perſeueret in ſtatu peccati mortalis: ſicut qui non ſtatim reſtituit, niſi ad hoc deueniat, ꝙ commiſsionis peccato incurrat detentionem alieni, non peccatur de nouo mortaliter. Contra præcepta nanque hæc de non detinendo odium Dei, vel alienum, quum ſint negatiua, commſsionis peccato oportet ꝙ agatur, ac per hoc ſi propterea peccatur contra præcepta affirmatiua de reſtituendo vel conterendo, quia contra hæc negatiua agitur, non eſt omiſsio affirmatiui, niſi aſsit commiſsio contra negatiuum. Et hæc abſque omni ſcrupulo veritas amplectenda eſt.

¶ Ex his autem patet quid dicendum ſit ad motam quæſtionem principalem: patet nanque quòd præceptum contritionis non determinatur ſecundum ſe ad tempus memoriæ ſed ad ſtatim. Et propterea niſi memoria afferat vrgentem cauſam ad actum actualis detentionis odij Dei, non occurritur noua omiſsio contritionis, ſed antiqua perſeuerat. Nulla autem apparet ratio, quare memoria, aut occurſus cõmiſsi peccati vt deteſtandi, conſtituat tunc tempus neceſſariæ cõmiſsionis ad detinendum odiũ Dei magis quam ſi non occurreret, niſi fortè aut ad diuinæ inſpirationis ſequelam dicatur occurſum obligare (ſed aliud eſt præceptum de ſequela inſpirationis diuinæ, aliud de reſtitutionis aut contritionis tẽpore) aut occurſum ſeu memoriam tanquam approprians materiã conſtituere dicatur tempus agendi: quia tempus agendi eſt, quando materia eſt præſens: ſed aliud eſt loqui de neceſsitate agendi, aliud de commoditate, ſeu congruitate agendi. Approximatio enim ad agens liberum, non conſtituit tempus neceſsitatis, ſed commoditatis ad agendum, nos autem, vt patet ex dictis, tempus neceſsitatis agendi, ita quòd niſi agatur, nouũ peccatum incurritur, quærimus. Vnde reſtat, vt recordatio peccati commiſsi quantumcunque practica non obliget ad contritionem, ſicut nec in præceptis alijs occurſus materiæ obligat ad actum. Et hoc loquendo de memoria ſecundum ſe: nam ſi ſit ſermo de memoria ſecundum ſuum effectum, quẽm vt in pluribus habet (quia ſcilicet parit aut deteſtationem: aut approbationem peccati commiſsi occurrẽtis) ſic obligat ad deteſtationem: quæ tamen poteſt eſſe attritio vel cõtritio, ne in approbationem lapſus fiat.

AD PRIMAM Autem obiectionem in oppoſitũ dicitur ꝙ vox dicẽtium, ꝙ homo tenetur conteri, qñ recordatur, verificatur ſecũdũ id, qđ vt in pluribus videtur accidere: q̃a ſcilicet cõiter practica memoria in nõ dolente parere approbationem videtur. Diui autem Tho. verba ſi exactè librentur, non dicunt hominem teneri ad contritionẽ, quando recordatur: ſed vnũ qñ determinant per alterum quando. Nam dicunt, quando peccata memoriæ occurrũt, quũ in periculo mortis exiſtit, aut aliquo articulo vbi apparet ꝙ tẽpus memoriæ determinatẽ per tẽpus periculi mortis, vel per tẽpus alicuius articuli, &c. Nec obſtat ꝙ apponitur ly præcipuè, qm̃ ly præcipuè, principalem denotat periculi mortis reſpectu alterius partis diſiunctiuæ ſcilicet aut alicuius articuli, &c. periculoſius enim omittitur cõtritio in periculo mortis; quia non reſtat locus pœnitẽtiæ. Vel ly præcipuè denotat principalitatem rationis obligatiuæ ad contritionem, ita ꝙ tempus memoriæ eſt quædam ratio conterendi: ſed quia non eſt ſufficiens ratio obligandi ad conterendum, ideo additur principalis ratio obligandi, dicendo quum præcipuè periculum, aut articulus, &c. & redit eadẽ cõcluſio. Approbat autem hãc doctrinam communis peccatorum attritio, qua fatentur ſibi diſplicere commiſſa peccata, & dicunt, ſuam culpam, & confitentur quãdoq; citra abſolutionem, & velleitatem habent ſtatus ſine peccato. Hi enim actus boni ſunt & diſpoſitiui ad pœnitẽtiam, adeò vt eccleſia tales confeſsiones ſuſcipiendas dicit extra de pe. & re. quod quidem. & tamen ſemper peccarent mortaliter, omittendo contritionem, ſi tempus memoriæ eſſet tempus contritionis: quum iſti actus nõ ſint ſine memoria peccatorum. Nec obſtat, quòd iſti contriti nolunt ſuſcipere abſolutionem, dicentes ſe eſſe impœnitentes: quoniam narrare ſe habituali voluntate eſſe perſeuerantem in ſtatu peccati, non eſt peccatum; quoniam non appro

batur:sed narratur in pœnitentia,nec proponit tunc meretrix peccare,sed narrat tūc miseriam status sui cū volūtate illius.Nolle autem absolui,actus bonus est in disposito tunc ad absolutionem.

¶ Ad secundam obiectionem dicitur,quòd etiam quando peccatū occurrit vt committendum, sufficit non consentire:nec tenetur homo dissentire.

¶ Ad tertiam dicitur,quòd licet nūquam sit licitum stare in statu peccati:non tamen de nouo semper peccat perseuerans in statu peccati: vt patet ex dictis. Romæ,4. Martij,1518.

TRACTATVS DECImus, tractatus de Confeßione in quinque quæstiones diuisus.

1 *Num confessurus peccata sua, id potißimùm debeat cogitare, quid faceret, si non esset præceptum confitendi, an etiam vellet confiteri, & exinde iudicare cor suum.*
2 *Num præsumptionis sit confiteri omnia venialia & mortalia.*
3 *Num circunstantia diei festi sit necessariò confitenda.*
4 *Num fides ad fructuosam absolutionem necessaria sit.*
5 *Num sacramentalis absolutionis effectus sit remißio culpæ.*

QVAESTIO I.

Num confessurus peccata sua, id potißimùm debeat cogitare, quid faceret, si non esset præceptum confiteri, an etiam vellet, & exinde iudicare cor suum.

VTRVM Confessurus peccata sua, id potissimùm debeat cogitare,quid faceret si non esset præceptum confitendi,an etiā vellet cōfiteri,& exinde iudicare cor suū. Et videtur quòd sic:quia nisi paratus sit confiteri secluso præcepto,iam nō ex amore nouæ vitæ,sed ex timore præcepti confiteretur.

CONCLVSIO.

Vana & inanis prorsus tentatio est,cogitare quid facerent homines,si sibi non fuisset præceptum confiteri.

AD EVIDENTIAM Huius considerandū est, quòd actuum humanorū eligibiliū duplex est differentia.Quidā enim secundū se boni sunt:& ideo eligibiles,vt diligere Deū,bene facere proximo,& alia huiusmodi.Quidā verò sunt propter aliud boni,& similiter propter aliud eligibiles:vt ieiunare,peregrinari, & huiusmodi,hæc enim nullus sanæ mentis eligeret , nisi propter aliud,puta mentis eleuationem,carnis domationem,diuinum cultum & huiusmodi . Actus autem iste de quo est quæstio,(scilicet proponere sibiipsi quid faceret si non esset præceptū de confessione)constat quòd non est sub primo genere bonorum.Tum quia actus iste ad malum & bonū est secundū se:est enim via ad bonū. si ad voluntatem bonam terminatur:& est via ad malū, si ad voluntatem malam terminatur.Tum quoniā actus iste nō propter se,sed propter discussionē præparationis personę exercetur ad inueniendū,an sit impræparatus homo ad confitendum etiam secluso præcepto.Restat ergo, vt si est eligibilis,sit propter aliud eligibilis.In his autē,quæ propter aliud eligenda rectè sunt,oportet duo considerare,alterū est,vt cōsona sint fini bono:alterū est,vt consonent eligenti.Videmus enī medicinas,vel quia non consonant morbo pellendo,vel quia proportionatæ non sunt cōplexionibus infirmorum,secundū rectam rationem repelli,&c.

Et quidē,ꝙ actus iste,scilicet proponere sibiipsi quid faceret si,&c.dissonet à dispositione infirmorum (quales credimus cōiter esse confessuros peccata sua)ex eo patere potest,ꝙ actus iste nihil aliud est, ꝙ̄ tentatio periculosa. Multi enī sunt casti,qui si tentarētur,virginitatem perderent:& multi abstinent,qui si tentarentur,nō abstinerēt, & sic de alijs.Non conuenit aūt infirmis periculum:ergo actus iste non consonat dispositioni confitentiū. Quòd dissonet etiam à fine,scilicet bono conscientiæ, ex eo patet:ꝙ licet tentari vtile sit ad bonum virtutis,tamen tentari à seipso dissonātiam importat secundū rectam rationem:quia est seipsum exponere absq; necessitate periculo peccandi.Et cōfirmatur hoc,tum quia imitari debemus in actibus nostris Deū:Deus autē neminem tentat:vt Iacobus dixit,non ergo debeo meipsum tentare.Tum quia in cæteris vitiosum esse constat tentare seipsum; ergo & in hoc.Antecedēs patet:quia malè faceret,quis si proponeret sibi quid faceret,si mulierē in lecto,&c.haberet,& similiter si regnū mundi vno mendacio posset comparare, & alijs similibus conditionalibus seipsum tentaret.Tum quia officiū diaboli est tentare:& hmōi conditionalibus deijcere mentem humanam. Amplius, tentare se huiusmodi conditionalibus est superfluum:ergo peccatū. Antecedens probatur:quia perfecti nō egent hac se tētatione discutere:qm̄ ipsorum charitas est adeò radicata,vt dicere cū Paulo possint,Quis nos separabit à charitate Christi?certus sum enim , ꝙ neq; mors neq; vita,&c.Infirmis autē sufficit si testimoniū habent conscientiæ suæ,ꝙ Deū super omnia ament opere & veritate: hæc em̄ notitia humano more sufficit hominibus ad accedendum ad sacramenta ecclesiæ,quāuis nō in hoc iustificētur. Et hæc in cōmuni dicta sint de hmōi tētationibus cōditionalibus: quas opera diaboli esse testatur infinita multitudo peccatorū,quæ fierēt,si hmōi cōditionales sibi homines proponerent in varijs & diuersis materijs: inciderēt em̄ in vel leitates innumeras,quæ proculdubiò essent peccata mortalia,vt de se patet.Vnde laudabiliter refertur prudēs cuiusdā responsum ad conditionales huiusmodi propositas, Scio quid facere deberem,sed nescio quid facerem. Optimè dixit:quia nescimus,si diuina nobis tunc manus adesset super caput nostrum.

¶ Ad propositam autē conditionalē specialiter descēdendo, apparet ꝙ multò vanior est.Tū quia præceptum de confessione facienda,est de secundo ordine diuinorū præceptorū,scilicet de bono,quia præceptū:ac per hoc sublato præcepto,nō teneretur quis confiteri. Sunt em̄ diuina præcepta duplicis ordinis.Quædā de prohibitis,quia mala,& præceptis,quia bona : vt sunt p̄cepta de dilectione Dei & dilectione proximi:hæc enim sunt præcepta,quia bona sunt.Et similiter de furto & falso testimonio: sunt em̄ hæc de prohibitis, quia mala sunt . Alia verò sunt de bonis,quia præcepta:vt præceptū de Baptismo , Baptismus em̄ nisi institutus esset,nō esset de genere bonorum: & potuit institui à Deo,ita quodcūq; aliud, sicut Baptismus:sed ex quo institutus est,bonus est. Et similiter sunt præcepta de malis,quia prohibita:vt sunt cōtraria sacramētis,nō baptizari em̄,& nō cōicare,& hmōi, non sunt mala,nisi quia prohibita sunt à Deo post tot tēporū curricula,scilicet aduenīēte Christo:vt de se patet.Vn̄ si præcepta hæc secūdi ordinis nō essent,sicut stultè,inaniter,et superstitiosè ageret,si qs ad Baptismū propter æternā salutē iret:ita si qs cōfiteretur,& alia q̄ nūc sunt sacramenta ageret. Et si conditionalē restringat,ꝙ sacramēto confessionis p̄supposito,nullus esset obligatus sub p̄cepto ad illud,tūc dicitur ꝙ inanis quoq; est ista tētatio,quid tunc faceret:nā cōsentiēs in hoc ꝙ nō cōfiteretur,in nullo peccaret:quia nō cōfiteri nō est prohibitū,qa malū,sed malū,qa prohibitū:& ideo sublata prohibitione nō remaneret mali ratio in nolle cōfiteri . Nō solùm ergo cōfessurus peccata sua nō tenetur ad tentandū se tali propositione, quid faceret,si non esset præceptum cōfessionis:sed debet alienus esse ab hac tentatione,& si fuerit sibi ab alio illata,prudenter sperare illam:vt prædictum est.

AD Obiectionē autē in oppositū negatur sequela:cū hoc em̄ ꝙ secluso præcepto,nō confiterer , stat, ꝙ ex quo video Deū hoc præcipere,amo & præceptorē,& præceptum,& finē præcepti,& amore moueor ad implendum illud.Nec hoc eget probatione:quia ex se clarè patet , & experientia testatur multa nos paterno præcepto imposita ex amore implere,quæ nisi præcepta essent, nō faceremus:vtpotè vel nesciētes Patris voluntatē,quæ per præceptum innotuit,vel scientes paternam amicitiam,nō offendi si illud omitteremus,vt esset in proposito si confessio esset nō sub præcepto sed sub consilio.Falsum ergo signum ad discussionē amoris assumeretur ex hoc in similibus,non operaretur quis sine præcepto:sed & in his quæ sunt secundū se bona vel mala,& ideo præcepta vel prohibita,non est tali discussione ideo examinandum : quoniam sufficit homini habere cor paratum ad implendum diuina præcepta ex amore Dei:non curando si Deus non præcepisset , & alia huiusmodi incitamenta ad malum. Plena est enim sacra Scriptura,quòd est amandus, quòd præcepta sunt seruanda : & nunquam in ea legi præceptum mandatum,aut consultum, seruare præcepta Dei, si Deus non præciperet. Augustæ die 8.Octobris,Anno Domini,1518.

QVAESTIO II.

Num præsumptionis sit confiteri venialia, & omnia mortalia.

VAERITVR Vtrum sit præsumptionis confiteri venialia & omnia mortalia. Et videtur quod sic. Primò, quia impossibile est, vt quis omnia mortalia cognoscat: ad impossibile autem nemo obligatur.

¶ Secundò: quia in primitiua ecclesia solùm manifesta mortalia confitebãtur, vt patet primæ ad Cor. 5. Si quis inter vos est fornicator, aut auarus, aut idolatra, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum huiusmodi nec cibũ sumere. Et illud ad Gal. 5. Manifesta sunt opera carnis, &c.

¶ Tertiò, quia nulla sunt opera nostra etiam bona, quin sint peccata damnabilia, si Deus in iudiciũ intret nobiscum: iuxta illud, Nõ intres in iudiciũ cum seruo tuo Domine, quia nõ iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Item, Omnis homo mendax: ergo, &c.

¶ Quartò, quia dum volumus omnia peccata confiteri, nihil misericordiæ Dei relinquere volumus ignoscendũ: quia non confidere in eo, sed in confessione nostra cupimus, & securi esse volumus, nec eius timere iudicium.

CONCLVSIO.

Non vanum, sed necessarium est pœnitentem omnia mortalia confiteri, humilitatis autem venialia.

AD EVIDENTIAM Horũ, scito duo hîc verti in dubium: & an omnia mortalia, & an omnia venialia confiteri, sit præsumptionis. Et de primo quidẽ clarè patere potest, quòd nõ præsumptionis, sed necessitatis ac virtutis est cõfiteri omnia sua peccata mortalia. Nam ex sexdecim conditionibus ad confessionem requisitis secundũ communẽ doctorũ sententiã, vna conditio necessaria est, quòd sit integra quo ad peccata mortalia: non esset autem integra, si quædam mortalia essent confessa & quædã non. Est autem huius ratio: quia peccata mortalia quæcunque simul in vno homine sunt, sic se habent, quod sunt connexa ex parte auersionis à Deo, ita quod vnum non põt remitti sine reliquis omnibus: iuxta illud Augu. Impium est à Deo, dimidiã sperare veniam. Et propterea sicut in prima pœnitentiæ parte, quæ est contritio, necessarium est, vt omnia mortalia concludantur (oportet enim hominẽ cõteri de omnibus mortalibus, & nõ de aliquo tantũ) ita in secunda, quæ est confessio, oportet omnia cõtineri mortalia: sic enim integrè homo submittit se ministro Christi in confessione, sicut submisit se integrè Deo per contritionem. Et ne alicui liceat sentire contrariũ, affero textum rotundũ de pe. & re. omnis vtriusq; sexus. Vbi expressè præcipitur quod quilibet omnia sua peccata solus confiteatur proprio sacerdoti. Et quum ly omnia, nõ distribuat pro venialibus (vt tota ecclesia attestatur) restat vt distribuat pro mortalibus, quæ sunt materia necessaria confessionis, vt etiam ibi glossa dicit. Restringere autẽ ly omnia, ad manifesta tantùm, temeritatis est: quia sine ratione & sine autoritate, & contra communẽ sententiam doctorum, rationiq; consentanea, sit restrictio ista. Imo in concilio Floren. sub Eugenio 4. declarata est ista particula, Omnia quorum memoriam habet.

¶ De secundo autem, scilicet confessione venialium, cogitari vix potest, quòd sit actus præsumptionis: quũ clarè liqueat, quòd accusare se in confessione de venialibus, est actus & humilitatis, et iustitiæ vindicatiuæ in seipsum seu pœnitentiæ. Et licet non sit actus præceptus, est tamen consultus: consilium autem non datur de actibus præsumptuosis, sed de actibus virtutum, scilicet de bonis supererogationis. Testatur autem sic esse communis bonorum religiosorum consuetudo: nam communiter de venialibus confitentur, & crebrò. magnæ autem præsumptionis est arguere approbatos mores tot religiosorum ac religiosarum. Laudabilis siquidem mos hîc vltra vim satisfactiuam acquisitiuam gratiæ ex virtute sacramenti, habet vim conseruatiuam hominis in gratia Dei: nam qui minima negligunt, paulatim defluunt.

AD PRIMAM Autẽ obiectionẽ dicitur primò quod ecclesia non præcipit, quod quilibet cognoscat, sed quod confiteatur omnia sua peccata mortalia, quorum memoriam habet: hoc enim constat non esse impossibile. Dicitur secundò negando, quod sit impossibile hominem omnia mortalia cognoscere: peccatũ quippe mortale, quum sit voluntarium, non secundum primos motus, sed secundum rationem deliberatam, nullam habet in se causam quare sit impossibile, vt cognoscatur ab eo, qui commisit illud. Si enim impossibile est, vt omnia cognoscantur, aut hoc est, quia sunt cognoscibilia supnaturalis ordinis (vt de gratia & diuinis dicitur,) & hoc non: aut quia sunt adeò minimæ entitatis, vt cognosci non possint, & hoc non: tum quia aliqua nos cognoscere cõceditur: tum quia nõ est quæstio de cognitione, quid est, sed de cognitione an est: nam sufficit pœnitentem cognoscere, quòd ipse cõmisit talem actum, puta rapinam, licet nesciat diffinitiuè quid sit rapina, tum quia actus humani deliberati contra Dei legem non sunt tamen minimę entitatis. Aut hoc est, quia sunt in quolibet infinita peccata mortalia, & hoc esse falsum patet, ex eo quòd a primo die, quo quis habuit vsum liberi arbitrij, vsque ad quemcunque diem suæ confessionis, non fuerunt exercitati à quocunque infiniti actus deliberati: vt patet. Aut hoc est, quia sunt infinita nõ simpliciter sed illi qui cõmisit: & hoc etiã non esse necessarium ex eo patet, quòd multi sunt, qui diariũ operum suorum scribunt: ac per hoc finita sunt eis omnia deliberata opera sua contra legem Dei. Non est ergo impossibile hominem cognoscere omnia sua peccata mortalia: vel sic quòd sciat hæc esse mortalia, vel in ambiguis, quòd sciat se commisisse tale, de quo dubium est, an sit mortale. Et scientia hæc & sufficit, & requiritur ad confitendum omnia mortalia, quorum memoriam habet: & communis est omnibus pœnitentialibus bene instructis. Obligat enim ecclesia ad confitendum omnia peccata mortalia, quorum memoriam quis habet, facta secundum humanas vires collectione omnium suorum mortalium, siue sint manifestè mortalia, siue sint ambiguè mortalia tenetur enim omnia confiteri certa pro certis, & ambigua pro ambiguis. Sic enim absq; nostra voluntaria glossa, sanè patet planus sensus canonis omnis vtriusque sexus: sic testatur communis mos pœnitentiũ atque confessiones audientium: omnes enim ambigua pro ambiguis confitentur. Nec satisfacere credimus confessioni eum qui opinatur se consensisse in sacrilegiũ, licet nõ sit certus si, non confitetur de illo consensu vt opinato.

¶ Ad secũdam autem obiectionem dicitur, quòd ex neutro illorum textuũ habetur, quòd in primitiua ecclesia, sola manifestè mortalia confiterentur homines: nam text. illi non loquuntur de confessione: vt clarè patet.

¶ Ad tertiã dicitur quòd opera nostra bona possunt dupliciter considerari. Primò, vt ex nobis sunt: & sic licet dicantur dãnabilia, pro quãto indigna sunt Deo & felicitate æterna: non tamẽ sunt damnabilia vt peccata mortalia: quoniam in veritate etiam, vt ex nobis sunt, non sunt peccata mortalia: sed indigna diuina retributione. Et propterea dicitur, non intres in iudicium cum seruo tuo Domine: quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens, quantum est ex se. Et ad hunc sensum multa similia inuenies scripta. Alio modo cõsiderantur opera nostra, vt sunt ex Deo in nobis operante per suam gratiam, & destinante in vitam æternam: & sic sunt merita ex condigno æternæ felicitatis. Nec sunt damnabilia, sed sunt remunerabilia etiam secundum diuinam iustitiam, vt patet ex verbis Apostoli, Reposita est mihi corona iustitiæ quam reddet mihi Dñs in illa die iustus iudex: non solùm aũt mihi, sed & his, qui diligunt aduẽtũ eius. vbi vides secũdũ iustitiã à Deo iusto iudice reddẽdam coronã diligẽtibus ipsum Deum. Non sunt igitur ignota nobis omnia nostra mortalia: quia opera nostra sunt damnabilia, quantum est ex nobis. Oportet enim inspicere ad opera nostra bona simpliciter, vt sunt in veritate qualificata: puta à charitate & gratia informata, &c. non secundum quid (puta vt sunt ex nobis) quando iudicari debent, si sunt peccata, vel non: quamuis ad beneficia diuinæ gratiæ, reuerentiam diuinam gratiarum actiones, laudésque diuinas exercendas cõsiderata, omnia nostra vt sunt ex nobis multum prosint: & non solum in nobis sed etiam in beatis consideratio hæc creaturæ vtilitatem seu nullitatem efficiat. Propterea enim de spiritibus beatis canit ecclesia, Tremunt potestates. In Augusta vindelicorum, die 29. Septembris, 1518.

QVAESTIO III.

Num circumstantia diei festi sit necessariò confitenda.

VAERITVR Vtrum circumstantia diei festi sit necessariò confitenda. Et videtur quod sic. Quia circunstantia repugnans speciali præcepto, est specialiter explicãda, secundũ omnes,

sed tempus festiuum repugnat præcepto de obseruatione festi:ergo.Minor probatur,tum autoritate Ambro.super illud Lucæ 11.Archisynagogus indignans, quia sabbato curasset.lex enim inquit,in sabbato non hominē curare, sed seruilia opera facere, id est peccatis grauari prohibet. Tum autoritate san.Tho.in Secunda secundæ q.122.ar. 4.ad tertium.Magis,inquit,facit contra hoc præceptum qui peccat in die festo,quàm qui aliquod corporale opus licitum facit: affértque ad hoc autoritatem Augustini in lib.De decem chordis

CONCLVSIO.

Non oportet confiteri circunstantiam diei festi illum qui in festo mortale quippiam commisit.

IN OPPOSITVM Est multorum modernorum opinio, tenens circunstantiam temporis festiui non esse necessariò confitendam, nisi in contemptum festi peccatum fuerit.

RESPONDEO In hac quæstione duæ sunt opiniones.Vna est tenentium partē affirmatiuā,& hi mouentur ex ratione, quā tangit san.Tho.scilicet,quia quū in festo prohibeatur omne opus seruile,& peccatum mortale sit magis opus seruile,quàm opus corporale,(puta arare) magisq́ȝ contrarietur peccatū mortale sanctificationi,ad quam ordinatur festū,quàm opus corporale: vtpotè per se & directè excludens illā:cōsequēs est,ꝙ vtriusq; prohibitio sub præcepto cōprehendatur. Aliorum verò opinio oppositū sentit:& hi mouentur ex eo,ꝙ ex solo sensu literali secundū Diony.& Aug.potest trahi efficax argumētum.Opera autē seruilia prohibita in festo ad literā sunt opera corporalia,quibus serui distinguuntur à liberis:& non peccata nisi mysticè:vt san.Thom. expressè dicit in 3.sen.distin.37.arti.5.q.2.ad 2.

¶ Et quoniam hæc opinio rationabilior est, ideo ad eius euidentiam sciendū est,ꝙ quum obseruatio festi ad literā partim sit moralis & partim ceremonialis, oportet aut ex morali,aut ecclesiastico pҫepto innasci quicquid obligationis in ea est.Ex morali quidē præcepto ꝙ obligatio talis nō proueniat:patet propterea quia nulla certa tēporis pars est, quā cultui diuino exteriori naturalis ratio dedicandā censeat:quāuis enim morale sit in hoc præcepto,ꝙ aliquod tēpus Dei cultui exteriori deputetur: non tamen ꝙ hoc vel illud tempus.Vnde quū singulæ partes temporis possint ab hac dedicatione absolui, quandocūq; peccatū cōmittatur,nunq́ȝ tēps aliquod diuino dicatū cultui polluitur,aut impeditur à diuino cultu: pōt siquidē alio tēpore debitus cultus exolui. Et eadem ratio est de opere corporali:solùm enī peccatū omissionis debiti cultus, ex præcepto morali accideret. Ex ecclesiastico autē mādato nō prohiberi specialiter peccata in die festo, ex eo habetur,ꝙ ecclesia nō plus prohibet, q̄ id quod ex literali ceremonia antiquæ legis in Sabbato prohibebatur:imò minus,vt san.Tho.placet. Ex præcepto aūt hoc ad literā ceremoniale triplex erat,scilicet certū tps, puta dies septē & certus cultus,scilicet memoria creationis mūdi in ipsa quiete(quasi quies ipsa esset ꝓfessio quædā diuinæ quietis à creando)& determinatio operū,à quibus cessandum esset,scilicet ab operibus seruilibus. Ex nullo autē horū peccatū specialiter prohiberi conuincitur:sed oppositum potius ratione suaderi pōt. Tū quia, vt allegatū fuit: ad literā opera seruilia tantū sunt opera,ad quæ seruos deputatos habemus. Tū quia ex hoc,ꝙ aliquod certū tempus dedicatur cultui Dei exteriori,nihil aliud sequitur prohiberi nisi id,quod repugnat tali cultui illo tēpore exhibendo:& hoc aut ratione cultus,aut ratione tēporis. Sed nec macula,nec actus peccati mortalis repugnat aliquo modo cultui exteriori exhibendo in die festo: non ergo cadit sub hoc speciali præcepto. Quòd enī macula,ei nō cōtrarietur,patet, alioqn quilibet in peccato mortali, existēs, transgrederetur præceptum hoc singulis diebus festiuis: quod superstitiosa adinuentione non est inducendū,cum his qui credunt contritionem esse in præcepto in die festo. Tū quia finis præcepti non cadit sub præcepto. Tū quia præceptū de interiori cultu Dei(quo fide spe & charitate colitur)sub hoc pҫepto non cadit,sub quo cultus exterior includitur & determinatur; sed ecclesia videtur interioris cultus tēpus determinasse, qn̄ tempus sacramenti pœnitentiæ & eucharistię decreuit. Tū quia nec Doctorum sanctorū nec ecclesiastica doctrina aut cōsuetudo hoc habet;ꝙ tamen si esset præceptum de iure esset positiuo: vt ex dictis patet.

¶ Quòd verò actus moralis etiam non repugnet tali cultui,probatur ex eo,ꝙ si cultui Dei exteriori certo tempore statuto repugnaret peccatum mortale illo tēpore commissum,hoc non esset quandoq; sic,& quandoq; nō,sed vniuersaliter:sed apertè videmus,quòd sub præcepto,quo Deus quotidie colendus à clericis horis canonicis statuitur,non comprehenditur prohibitio ab actu peccati mortalis quocunq; tempore,ergo nec in proposito. Vterq; siquidē cultus exterior est,& eundem habet finē. Et habens aliquid morale & aliquid ceremoniale, scilicet certum tempus & certū cultus modum,nec minus sacer est secūdus primò,aut minus sub præcepto cadens. Nec obstat si dicatur non esse aliquam certam horam diei sub præcepto taxatā ad horas canonicas,sicut totus dies festus deputatus est cultui diuino. Hoc enī nihil adimit efficaciæ processui facto:cuius vis nō consistit in determinatione temporis actu iam præcepta,sed possibili,vel supposita. ac si esset. Si enī ecclesia certas horas sub præcepto deputaret horis canonicis exoluēdis, non propterea abstinere ab actu peccati mortalis sub tali præcepto comprehenderetur,sed satisfieret temporibus debitis horas exoluendo: sicut modo satisfit intra diem deputatū dicendo,quantūscunq; alias peccetur. Vnde quum ecclesia ceremoniale legis præceptū mutando impleuerit, pro die septimo Dominicū diē,& pro cultu missam,& quietem in memoriā resurrectionis Dominicæ determinando, & ab operibus seruilibus non sic arctè consueuerit abstinere:consequens est,ꝙ non indicat speciali præcepto quietem à peccato in die festo, sed opere corporaliter seruili. Et confirmatur, quia quū ecclesia non iudicet de actibus interioribus(in quibus solis plerunq; cōmittitur peccatū mortale) sat est sub eius prohibitione comprehendi illorū impedimentorum amotionem,quæ ecclesiastici fori sunt: quia vniuersaliter non sunt nisi opera seruilia corporaliter. Et q̄uis magis repugnet satisfactioni, quæ est finis huius præcepti,peccatum mortale quàm opus corporale licitum secundū se:quia tamen sanctitas ipsa interior,quæ finis est, sub præcepto hoc non cadit,consequens est,ꝙ nec exclusio ipsius,quæ per peccatū mortale fit, sub hoc præcepto comprehendatur: si enim affirmatio non præcipitur, ex ipsa non conuincitur,quòd eius opposita negatio prohibeatur,quamuis prohiberi possit.

AD EA Verò quæ in oppositum obijciuntur, respondetur. Et ad autoritatem Amb.dicitur cum sanct. Tho.quòd sensum mysticum & non literalem tangit.

¶ Ad autoritatem ipsius san.Tho.dicitur dupliciter. Primò,ꝙ loquitur de præcepto quo ad suum finem,qui sub præcepto non cadit,& non de ipso præcepto absolutè:in tantū enim dicit repugnare huic præcepto peccatū mortale,inquantū excludit sanctitatem & applicationem ad diuina,quæ est finis præcepti. Secundò, ꝙ loquitur de præcepto hoc indistinctè,scilicet & literaliter & spiritualiter intellecto, vnde eodē cōtextu de operibus seruilibus corporaliter & spiritualiter, doctrinā tradit. Et tamen cōstat ibidem in responsione ad primū,cessationem à peccato sub sensu spirituali huius præcepti claudi:& sic nō numerari inter pҫepta decalogi,sed tantū secūdū sensum literalē,quantū ad id quod continet de iure naturæ. Ex hoc autē quòd aliquid repugnat præcepto huic mysticè, non potest trahi efficax argumentum, sed rationabilis exhortatio,vt & à peccando in festis abstineatur (ne de nobis dicatur,Populus hic labijs me honorat, cor autem eorū longè est à me)& commissa confiteantur in fine cōfessionis perpetrata pro magna,vel tāta parte in diebus festis, quatenus reprehensi tempora sacra reuereantur. Mediolani,die vigesimaquarta Aprilis, M.D.

QVAESTIO IIII.

Num fides ad fructuosam absolutionē sacramentalem necessaria sit.

VAERITVR Vtrum ad fructuosam absolutionē in sacramento pœnitētiæ exigatur fides, qua pœnitens credat certissimè se esse absolutū à Deo. Videtur ꝙ sic. Primò: quia oportet fidem habere in verbum Christi,Quodcunq; solueris super terram.

¶ Secundò,quia si per impossibile confessus non sit contritus,aut sacerdos non serio.sed ioco absoluat,si tamē credat se esse absolutum,verissimè est absolutus:tanta res est fides in verbum Christi. Probatur assumptū ex eccle

siastica historia, quia beatus Athanasius ludens cũ pueris, baptizauit eos, sicut viderat fieri à sacerdotibus: & baptizatos eos iudicauit beatus Alexander Episcopus. Item quidam mimus, vt placeret Imperatori, ludicro baptismo est baptizatus.

❡ Tertiò, quia non sacramentum, sed fides sacramenti iustificat: secundum illud Aug. Sacramentum abluit, non quia fit, sed quia creditur.

❡ Quartò, quia plus est à confitente requirẽdũ an credat sese absolui, quàm an sit verè contritus: quia cõtritio nunquã est vera satis: quod si esset vera, non tamen certa, & si certa, non tamen satis: fides autem & verbum Christi sunt certissima verissima & sufficientissima.

❡ Quintò, quia non solùm attritus absq; obice actualis peccati vel propositi, sed etiam contritus accedens ad sacramentum, à gratia consequenda est alienus, nisi crediderit in absolutionem: quia sacramenta essent in mortem, & damnationem etiam contrito.

❡ Sextò, quia ad sacramẽtum pœnitentiæ accedit homo petens à Deo remissionẽ peccatorũ: scriptũ est aũt, Quicquid orãtes petitis, credite qa accipietis: & fiet vobis. Et Iacobus dicit: Postulet autem in fide: nihil hesitans: ergo.

IN OPPOSITVM Est cõis ecclesiæ sensus.

CONCLVSIO.

Non est necessarium ipsum pœnitentem tunc habere fidem se esse absolutum, quanquam credere oporteat absolutionis beneficiũ per pœnitentiæ sacramentum conferri.

AD EVIDENTIAM Horum sciendũ est nouitatem superexortam esse, ꝙ hmõi fides adeò exigatur, vt plus q̃ contritio requirenda sit, & damnandi sint oẽs, qui nolũt confidere sese absolutos, donec certi sunt se satis contritos. Fundatur aũt phantasia ista, primò super communissimis Scripturæ autoritatibus de fide ac spe in verbo Dei: puta, Memor esto verbi tui, in quo spem dedisti: & similia infinita. Secũdò super cõmunibus de efficacia sacramentorũ, scilicet ꝙ fides est, quæ in sacris operatur. Tertiò, super specialis Christi verbi ad propositũ pertinẽtis efficacia certissima, Quodcunq; solueris super terram, &c. Ex hmõi siquidẽ efficaciæ certificatione deducitur oportere confitentẽ credere se absolutũ, si sacerdos absoluat, siue erret, siue nõ erret: sicut etiam certus est se esse baptizatum, etiam si sacerdos erraret, ipsum baptizãdo. Adiungunt, ꝙ dicendo, Quodcunq; solueris, dedit potestatẽ: dicendo, Erit solutum, excitauit fidem de effectu.

❡ Nouam autẽm hanc inuentionẽ alienã esse ab ecclesiastica doctrina, facilè patet distinguendo de duplici fide, quã habere possumus: scilicet vel acquisita, vel infusa. Nã si sermo est de fide infusa (quæ est vna de theologalibus virtutibus,) cuius plena est sacra Scriptura, sine qua impossibile est placere Deo, & per quã Sancti vicerunt regna, operati sunt iustitiã, constat, ꝙ illa est necessaria ad sacramentũ pœnitentiæ: qm̃ ipsius nõ nisi Christifideles baptizati capaces sunt. Sed hmõi fides, licet ad sacramenta se extendat, vt patet in Symbolo: non tñ extendit se ad hæc singularia: puta ꝙ hoc sit sacramentũ, et ꝙ in hoc sit effectus sacramẽti: verbi gratia, tenemur credere vnũ Baptisma in remissionẽ peccatorũ: sed nõ tenemur credere, ꝙ dũ iste sacerdos abluit Ioseph adultum Iudæũ, dicens, Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, sit Ioseph verè consecutus gratiam Dei & characterem, quia ex intentione baptizantis vel baptizati potest occultè fuisse simulatio talis, ꝙ non intenderit ille facere, quod facit ecclesia, aut Ioseph non intenderit suscipere baptisma, vt temporibus nostris de facto contigisse sibi quidam Iudæus coram me confessus est, & hæc quo ad characterem. Quo ad gratiã verò, quia potest esse, ꝙ Ioseph cum proposito deliberato fornicationẽ cõmittendi, Baptisma susceperit, ac per hoc gratiæ Dei obicem posuerit. [illegible] de Eucharistia: q̃uis enĩ teneamur ex fide credere in Hostia ritè consecrata [illegible] corpus Christi, nõ tñ ad fidem infusam spectat credere, an ista hostia sit ritè consecrata: tũ propter intentionẽ ministri, tũ etiã propter incertitudinem materiæ, & similes particulares defectus humanos. Ratio autẽ vniuersalis, quare sub fide infusa non cadunt hmõi particularia, est quia fidei infusæ (vtpote diuinæ veritati innixæ) non põt subesse: falsum est enĩ nõ minus circa verũ, q̃; quæcunq; scientia acquisita, quæ nonnisi verorũ est. Esset aut q̃nq; circa falsum, si extenderet se ad hæc particularia, vt patet ex infinitis similibus, quæ possunt afferri in medium. Nõ spectat igitur ad fidem infusam credere absolutionis effectum in hoc particulari, puta in me ipso, sed ad fidẽ ipsam infusam pertinet credere absolutionẽ ab ecclesiastico ministro ritè factam, efficacem esse, & in suscipiente dignè gratiam operari. Hac siquidem fide nullus potest errare, sed credendo effectum in me vel in illo determinatè, possum errare: quia potest adesse impedimentum aliquod ex parte mei seu illius. Sicut in alijs sacramentis credimus & verbo Dei & sacramentis: & specialiter efficaciam certissimam illius verbi, Quodcunq; solueris super terram, in subiecto disposito: sed non habemus infusam fidem, ꝙ in me effectum sortiatur, ꝙ ego sim subiectum dispositum: quia potest in me inueniri impedimentum ignotum. Ex quo autem non debet subesse falsum fidei (quæ nonnisi verorum certissimorum est) excitatur, imò certificatur fides infusa per illud verbum: Erit solutum in cœlis, de effectu absolutionis in subiecto disposito, & non in me, qui fortè non sum dispositus: & sic fides esset falsi. Erronea igitur inuenitur opinio dicta de fide infusa intellecta: quia sequitur, quòd infusæ fidei posset subesse falsum.

❡ Si autem dicta opinio intelligatur de fide acquisita, erronea quoq; inuenitur: nam licet acquisita fides circa huiusmodi particularia versetur (tali nãq; fide credimus hãc hostiam ritè consecratam esse, & hunc ritè baptizatũ, & similia) sed hæc fides non est illa qua in verbo Christi cõfidimus, quæ in sacramentis operatur, qua credimus efficax esse Christi verbum, Quodcunq; solueris super terrã: & reliqua, quæ fidei sunt Christianæ. Et propterea ex illis autoritatibus, quæ de fide infusa loquuntur, nõ potest acquisita fides concludi: nec potest fides ista de obiecto (scilicet me esse absolutum etiam per absolutionem in effectu corã Deo) esse certa infallibiliter: quia quilibet est dubius in hac vita: secundum communem legem nescit, an sit in gratia Dei. Nec aliquis est qui certus sit se esse sufficiẽter dispositum per gratiam Dei, quæ per absolutionẽ conceditur: iuxta illud Iob 10. Et si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea. Amplius, fides ista potest esse in schismatico vel hæretico aliàs bene confitente: esset igitur iste verè absolutus, si errans sacerdos ipsum absolueret, & consequenter iste simul esset in gratia Dei (quia verè absolutus corã Deo) & in peccato mortali, quia hæreticus vel schismaticus: quod est impossibile. Amplius, fides ista est, qua quantum credis, tantum habes, cum fides ista sit opus humanum (quia ista est acquisita) consequens est vt in opere suæ fidei confidentia suæ pœnitẽtiæ consistat: quod est alienum à Christiana veritate. Amplius, Quum nec ex sacra Scriptura, sacris canonibus, ecclesiæ traditione, sacrisq; doctoribus, dispositionis istius necessitas in sacramento pœnitentiæ habeatur, & rationi aduersetur, nõ videtur præsumptione, aut ignorantia ista excusari.

AD OBIECTIONES Infinitas de fide, vt respondeas, habeto præ oculis hanc distinctionem: scilicet vel ex parte sacramentorum vel parte suscipientis. Et dicito, ꝙ fides certissima est, & esse debet etiam de effectu sacramenti particulari in me, quantũ est ex parte sacramenti: sed ex parte mei suscipientis licitum est dubitare de illius effectu in me. Et hoc est quod ecclesia docet, dum in orationibus post communionem petit sacerdos, ꝙ susceptum sacramentum non fit ad reatus pœnam, non ad iudicium, &c. Consequenter etiam docet omnem quantũcunque credentem post confessionem & absolutionẽ dicere, Domine non sum dignus, &c. & non aduertere ad distinctionem hanc, est, vt puto, causa dictæ nouitatis.

AD PRIMAM Ergo obiectionẽ dicitũ, ꝙ in verbo Dei & Christi sufficiẽs fides habetur, quũ quis credit oẽs articulos fidei. nec fides infusa, qua credimus in Deũ, &c. est de effectu horum verborum in me: vt dictum est.

❡ Ad secundã dicitur, ꝙ peccat argumentũ secundũ non causam, vt causam, quo ad sacramentũ Baptismi. Nã non ideo illi fuerunt verè baptizati, quia credebant se Baptizatos, imo credebant fortè nihil [illegible] gratiæ: sed ideo Baptismus ioco[illegible] verè Baptismus, quia intẽtio iocosa nõ ad Baptismũ, sed ad exercitium Baptismi refertur. Simile est enim delectãdi causa Baptizare & Baptizari, sicut si auaritiæ causa quis baptizaret, aut baptizaretur: vtrobiq; enim est verũ Baptisma: quia delectatio & auaritia nõ Baptismi: sed ꝙ iste exerceat vel suscipiat Baptismũ, causa est. Secus autẽ esset, si intẽtio iocandi ad Baptismum referretur, sic ꝙ non baptizare, sed similitudinẽ

Baptismi exercere, aut suscipere, intenderet ioci aut auaritiæ gratia: tunc em̃ nullum esset Baptisma. Quod aũt assumitur, ꝙ non contritus si absoluitur credens se absolui, est verè absolutus, nisi sit ita attritus, quòd saltem virtute clauium de attrito secundũ quosdam fiat contritus: impossibile est. Nã ex eo ꝙ ponitur incontritus, & virtute clauiũ nõ factus de attrito cõtritus, oportetq; aut sua fide acqsita sit iustificatus, qđ est erroneũ: aut ꝙ simul sit incontritus & absolutus apud Deũ, qđ est impossibile.

¶ Ad tertiã dicitur, ꝙ sacramentum abluit, non quia fit, hoc est non secundũ substantiam facti: sed quia creditur, hoc est secundũ virtutem creditam in eo, & non quia creditur à suscipiente, effectus suus in eo certissimè ab hoc. Et nota ꝙ non dixit, quia credit minister aut suscipiens, sed impersonaliter quia creditur, hoc est propter rem creditã: nam nisi intendat quis facere quod facit ecclesia, nõ baptizaret. In hoc autem quod est imitari in illo actu, ecclesiam, includitur res credita: q̃uis nec à suscipiente, nec à baptizãte: vt patet, si infidelis baptizaret infantem, aut adultum, dicentem, Valeat quantum valere potest.

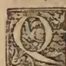
¶ Ad quartam dicitur, ꝙ assumptũ non solùm falsum, sed & præsumptuosum est valde, contra vniuersalis ecclesiæ ritum: cõtritio em̃ est summè necessaria. Ista autem fides acquisita de effectu sacramenti in seipsa est impossibilis: quia semper est, & debet esse ambigua, nec est requirenda à confitente: qui nisi crederet se absolutum, absolutioni se non submitteret. Nec obstat, ꝙ contritio sit incerta: iussit enĩ Deus ipse, vt cum nostra hac incertitudine accedamus ad sacramenta. Quod autẽ dicit, ꝙ nũquã est vera satis, falsum est: vt patet in multis cũ vera & sufficienti contritione cõfitentibus, q̃uis incerta eis. Et quũ subditur, ꝙ fides Christi est verissima & certissima & sufficientissima respõdetur, ꝙ talis est de rebus subiectis fidei infusæ, sed non de impertinẽtibus ad ipsam, vt sunt ex parte nostri singulares singulorũ effectus sacramentorum. De his em̃ nec certa, nec incerta est fides infusa: quia non est eorũ: est em̃ fides infusa de gratia per sacramenta certissimè conferenda suscipientibus dignè illa: vt in concilio Florent. sub Eugenio IIII. determinatum est. Et ex Apostolo assumptum est, dicente, qui manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit. Vbi etiã Apostolus, secundum quid reputare se homo debeat dignũ vel indignũ, præmittit dicens, Probet autẽ seipsum homo: & sic de pane illo edat. Vbi ex subiunctis, ꝙ si nosmetipsos iudicaremus, nõ vtiq; à Domino iudicaremur, patet ꝙ probare seipsum est seipsum iudicare, cõtra se vindictã exercere: quod vocatur contritio cõmuni vsu ecclesiæ & doctorũ: & propterea falsum ac temerariũ esse cõstat, ꝙ plus est à pœnitente requirendũ, si habeat credulitatem de effectu in se futuro sacramẽti: q̃ de illius contritione: probare enim seipsum (quod est conteri) iussit Apostolus, iubet ecclesia, exigunt omnes communiter confessores. Credere autem se pœnitentem omnino effectum habiturum nouitatum exigit dogma.

¶ Ad quintam dicitur, ꝙ duorũ, quæ ibi tanguntur, primum, ꝙ attritus non ponens obicem, non cõsequitur gratiam absolutionis, nisi credat (vt iam patet ex dictis) voluntariè dicitur, apponendo nouellum, & impertinens accidens pro dispositione necessaria ad gratiam Dei per absolutionẽ sacramentalem. Secundũ autẽ, ꝙ contrito in dãnationem sunt sacramenta, nisi credat se absolui, non est responsione, sed correctione dignũ: qm̃ sacramentũ pœnitentiæ ab ecclesia sufficienter traditum per confessionem, contritionem & satisfactionem, damnabile constituitur sine quarto, scilicet certa fide effectus in suscipiente. Hoc enim est nouam ecclesiam construere.

¶ Ad sextã de oratione dicitur primò, ꝙ ratio digreditur ad accidentia, quę sunt extra essentiam sacramenti: oratio em̃ constat ꝙ à sacramẽtis distinguitur, imò ponitur sub satisfactione, quæ est tertia pars sacramẽti pœnitẽtiæ. Verũtamen de oratione ipsa etiã dicendũ est, ꝙ fides de effectu orationis dupliciter haberi põt. Primò ex [illegible] diuinæ misericordiæ, [illegible] potentiæ, prouidentiæ, promissionis, &c. & sic fides debet esse in oratione absq; hæsitatiõe aliqua. Alio modo ex parte eius, qui orat, vel pro quo oratur: & sic nisi piè quandoq; dubitaret de effectu petito, plerunq; fides inueniretur falsa, vt patet in Paulo orante, qui absq; hæsitatione credendo, quòd acciperet id quòd peteret, iuxta Domini doctrinã, Rogauit ter, vt stimulus carnis à se discederet, & non est consecutus effectũ petitum: vt patet 2. ad Corin. 12. Hîc em̃ patet ꝙ fides, ꝙ accipiamus quicquid petimus, non refert ad rem petitam accipiendã simpliciter & absolutè, sed quantũ est ex parte diuinæ misericordię, &c. alioquin esset quandoq; falsa, & Pauli fides fuisset falsa: potest enim aliunde ex aliqua ex parte nostri ratione fieri, vt illud non accipiamus. Vnde Saluator de hac fide docens præmittit, habente fidem Dei, & subdit, Amen dico vobis, &c. ostendens per hoc, ꝙ firmitas nostræ fidei de effectibus particularibus debet esse de illis, quantum est ex parte Dei & nõ ex parte nostri. In Augusta Vindelicorum 26. Septembris, 1518.

QVAESTIO V.

Num sacramentis absolutionis effectus sit remissio peccatorum.

QVAERITVR Vtrũ sacramẽtalis absolutionis effectus sit remissio culpæ. Et videtur ꝙ nõ. Primò, qa solius Dei est remittere culpã: vt oĩs Scriptura & ecclesia fatetur.

¶ Secũdò, quia culpa est remissa a Deo proponẽti confiteri antequam pœnitens à sacerdote absoluatur: iuxta illud, Dixi, confitebor aduersum me iniustitiã meam, & tu remisisti impietatem peccati mei.

IN OPPOSITVM Est, ꝙ sacramenta nouæ legis cõferunt gratiam, secundũ cõem ecclesiæ doctrinã.

CONCLVSIO.

Effectus sacramentalis absolutionis ritè factæ, & à debito ministro, debita forma, & super debitam materiam, est remissio peccatorum.

AD EVIDENTIAM Huius quæst. scito antiquam esse hanc quæstionem: & in 18. distinct. 4. sen. tractari. Vbi quia obscurè satis sunt autoritates antiquorũ doctorum applicatæ ad hoc, Magister sen. concludit sacerdotem euangelicũ absoluere, hoc est declarare absolutum à Deo, & ad ecclesiæ communionem admittere. Nouitia autem quædam opinio addit super hoc effectu pacem animi: quoniam ante absolutionem inquieta est anima de remissione suorum peccatorum, accepta autem absolutione cum fide, quod verè absoluatur: fit secura anima de remissione peccatorũ percepta, & in pace quiescit, tantũq; fit fides de gratia præsenti ministerio sacerdotis, quòd peccatum maneret, nisi remissum crederet: non enim sufficit remissio peccati & gratiæ donatio, sed oportet etiam credere esse remissum.

¶ Verum si Domini verba diligentius perspecta fuerint quum potestatem sacramentalem dedit: aliter sentiendũ est, non enim dixit, Quorum declaraueritis remissa peccata, sed dixit, Quorum remiseritis peccata: & similiter dixit, Quodcunq; solueris, neq; dixit. Remittuntur eis, aut solutum erit, quo ad ecclesiam: sed solutum erit in cælis, & remittuntur eis, simpliciter & absolutè. Ideo si verba Domini sunt verba in sensu proprio, conuincunt ecclesiæ ministros habere potestatem remittendi peccata autoritate Christi: par enim ratio est, quòd verba hæc Domini ad sacramentum pœnitentiæ spectantia in proprio sensu verificentur, & quòd verba eiusdem ad sacramentum eucharistiæ pertinentia (scilicet hoc est corpus meum) in proprio sensu verificentur. Nulla enim est ratio quare ista in proprio sensu vera esse fateamur. & illa à proprio sensu aliena faciamus: præsertim quum maius miraculum sit, quòd de pane fiat corpus Christi ministerio sacerdotis. Vnde si verba eucharistiæ à sacerdote prolata, vt vera sint, compulerunt vt fateamur hoc, id est contentum sub hac specie, est corpus meum, scilicet Christi: nõ minus cõpellitur ad verificandũ hæc Domini verba, (Quorũ remiseritis peccata, remittũtur eis, & Quodcunq; solueris super terrã, erit solutum & in cælis) in sensu proprio, credere ꝙ sacerdotis ministerio remittuntur peccata, absoluuntur peccatores à culpis suis. Nec enim minus operatorius esse debet sermo Christi per os sacerdotis dicentis, Absoluo te à peccatis, quàm eiusdem Christi sermo per os sacerdotis [illegible] igitur operatorius est eius, quòd significat seruatis seruandis, scilicet concurrente ex parte ministri autoritate (non enim quilibet homo, sed sacerdos ordinariam vel delegatam autoritatem habens est minister sacramentalis absolutionis) & ex parte pœnitentis debita dispositione, vt scilicet sit absolutione dignus. Alioquin extremus rediret error à Hiero. damnatus; vt pro nostro arbitrio damnare innoxios & absoluere noxios possemus, sicut etiam in sacramento altaris non quamcunq; materiam, sed panis

triticei tantum, conſecrari per illa verba, non diaconi. ſed ſacerdotis miniſterio prolata conceſſum credimus. Incuius ſignum Dominus quum daret poteſtatem remittēdi, retinēdiq; peccata, præmiſit, Accipite Spiritum ſanctum ſubiungendo, Quorum remiſeritis peccata, &c. tanquam diceret, Spiritu ſancto dirigente, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & non ſpiritu veſtro inſtigāte. Mouet & dirigit proculdubio Spiritus ſanctus ad abſoluendum vel ligandum, quum ſeruatis vndiq; ſeruādis miniſter Chriſti abſoluit, vel ligat. Credendum eſt igitur & confitendū, ꝙ effectus ſacramentalis abſolutionis ritè factæ (ſcilicet à debito miniſtro, debita forma, ſupra diſpoſitam materiam, ſcilicet peccatorum confitentem dignum abſolutione) eſt peccatorum remiſsio, quam autoritatiuè quidem ſolus Deus facit: miniſterialiter autem miniſter ipſe Chriſti ſacramento mediante efficit. Sic enim ad literam impletur illud, Quorū remiſeritis peccata, remittuntur eis: non ꝙ prius eccleſia remittat, q̄ Deus, tanquam Deus eccleſiæ iudicium ſequatur. Non enim dicit, Quorum remiſeritis peccata, remittentur eis, in futuro: ſed remittuntur in præſenti: ad denotandum, ꝙ ipſa per miniſtrum remiſsio eſt vna atq; eadem cum remiſsione, quam facit deus. Illam quippe vnam & eandem remiſsionē peccati, quam ſacerdos miniſterialiter facit, efficit & Deus autoritatiuè: ſicut eādem conuerſionem panis in corpus Chriſti, quā ſermo Chriſti per os ſacerdotis operatur, efficit Deus autoritatiuè. Et licet olim dubia fuerit hæc quæſtio, hodie tn̄ determinata eſt in cōcilio Florēt. ſub Eugenio. 4. Vbi dicitur, Effectus huius ſacramenti eſt abſolutio à peccatis. Abſolutio, inquit non declaratio, non pax. Et rurſus, effectus ſacramenti huius, dixit, non effectus ſolius Dei. Et hinc patet, ꝙ ſacerdos abſoluendo ſeruatis ſeruandis, & in veritate abſoluit à peccatis, & per viam ſequelæ declarat pœnitentem abſolutum, & certificat (humana tamen coniectura) peccatorem de peccatorū remiſsione. Remanet enim ſemper ſecundum communem legē peccator ambiguus de cōſecuta apud Deum remiſsione: quia ſemper reſtat ambiguum nobis, an ex vel cum infuſa charitate ſacramentum ſuſceperit pœnitentiæ. Quocirca nouitia opinio relata, non opinio, ſed error eſt: pro quanto efficaciam adimit ſacramento pœnitentiæ ſine credulitate effectus in ſeipſo, & nulli conferri veniam remittēte ſacerdote dicit, Niſi credat ſibi remitti: & ꝙ intolerabilius eſt, nec intelligibile, manere ſcilicet peccatum etiam remiſsione facta & gratia donata, niſi credat pœnitēs peccatum remiſſum. Indigna nempe ſunt hæc non ſolū eruditorum, ſed quorumlibet Chriſtianorum auribus. Et quo ad illorum impugnationem ſeruandum eſt illud Philoſophi, Quodlibet proferente contraria, ſolicitum eſſe, ſtultū eſt. Conſtat enim Baptiſmum remittere peccata abſq; tali ſuſcipientis credulitate: vt patet in infantibus. Conſtat omnes fere tremore Domini referros ſemper dubios de diuina in ſe gratia & pœnitentiæ & euchariſtiæ ſacramenta ſuſcipere, & ſic ambiguos perſeuerare. Imò & hoc ſacri doctores laudant: & eius oppoſitū præſumptioni communiter aſcribitur, aut ignorantiæ.

AD PRIMAM Ergo obiectionem dicitur, ꝙ diuerſus remittēdi modus omnes huiuſmodi autoritates manifeſtat. Solus enim Deus peccata remittit autoritatiuè: cum queſtat, ꝙ miniſter euāgelicus autoritate à Deo conceſſa, peccata remittat miniſterialiter, mediante Chriſti ſacramento ad hoc ab ipſo Chriſto inſtituto.

Ad ſecundam dicitur, ꝙ ſacramentalis abſolutio dicitur operari remiſsionem peccatorum dupliciter, vel in voto vel in executione. Nam qui ante confeſsionem remiſsionem conſequitur ex ſacramentali abſolutione in voto conſequitur, (iuxta illud, Dixi, confitebor, & tu remiſiſti) proculdubio mediante cōfeſsione, ad quam tendēs, Dixi, Confitebor: alioquin non oportuiſſet dicere, Dixi, confitebor: ſed ſat fuiſſet dicere, Dixi aduerſum me iniuſtitiam meam Domino. Et ſi quidem ante abſolutionē conſequitur pœnitens remiſsionem peccatorum, per ſequentē abſolutionem augetur gratia remiſsiua peccatorum: ſi verò non prius conſequutus eſt veniam, conſequitur per abſolutionem, ſi tamen (vt dictum eſt) dignus abſolutione tūc eſt. Nec hæc ex proprio arbitrio dicimus, ſed ab vniuerſa eccleſia accipimus, confitente vnum Baptiſma in remiſsionem peccatorum: per omnia ſimiliter intelligendo, vt diximus, ſcilicet quòd Baptiſma in exequutione remittit peccata in illo, in quo inuenit peccata non remiſſa ex Baptiſmo in voto, & dignè ad Baptiſmum accedit: in quo autem remiſſa ex ſeipſo in voto inuenit, gratiam auget. Hæc enim varietas non ex defectu ſacramentorum, ſed ex varia diſpoſitione participantium ſacramenta prouenit. Auguſtæ die primo Octobris, 1518.

TRACTATVS DECIMVSnonus De excommunicatione, cuius eſt unica

QVAESTIO.

Num excommunicatio priuet à participatione interiori fidelium.

VTRVM Excommunicatio priuet à participatione interiori fidelium. Et videtur ꝙ non. Primò: quia excommunicatio nō tollit plus q̄ eccleſiaſtica autoritas iuriſdictionis poteſt conferre: eſt enim excōmunicatio actus poteſtatis, non ordinis, ſed iuriſdictionis: quam non dedit Chriſtus maiorem in auferendo, quàm in cōcedendo, quum ipſe ſit magis pronus ad inferendum bona, quam mala. Sed eccleſiaſtica huiuſmodi poteſtas non poteſt dare fidem, ſpem, & charitatem, per quas quilibet fidelis participat interius aliorum fidelium bona: ergo non poteſt tollere huiuſmodi participationem interiorem.

Secundò, quia excommunicatio communiter ſe habet ad iuſtam & iniuſtam: eſt enim vtraque efficax ad ligandum: quia, vt Greg. dicit, & habetur 11. q. 3. ſententia Paſtoris ſiue iuſta, ſiue iniuſta eſt timenda: ſed excommunicatio iniuſta non priuat excōmunicatum communione interiori, ſed ſolum exteriori: ergo excommunicatio ſimpliciter non priuat niſi externa communione fideliū. Et confirmatur: quia in ſacra Scriptura nunquàm inuenitur excommunicatio niſi pro priuatione ab externis actibus ſeu cum ſola extrinſeca pœna, vt patet diſcurrenti per epiſtolas Ioannis & Pauli, in quibus nihil aliud inuenitur prohibitum niſi extrinſeca communio: nam quum tradebantur Satanæ, ſolùm extrinſecè vexabantur, vt patet ex eo, quod ibi dicitur, Vt ſpiritus ſaluus fiat, primæ ad Cor. 5. Non niſi voluntariè ergo dicitur, quòd excommunicatio priuet ſpiritualibus ſuffragijs eccleſiæ.

CONCLVSIO.

Excommunicationis ſententia communionem fidelium tollit tam intrinſecam quàm extrinſecā, quo ad communia ſuffragia, ablatam ſanctorum per charitatem communionem ſupponens.

IN OPPOSITVM Eſt Magiſter ſen. in 8. di. 4. quem communiter doctores in hoc ſequi videntur.

Ad euidentiam quæſt. huius ſciendum eſt, ꝙ oportet extremum vtrunq; vitare, ne in errorem incidamus. Tria ſiquidem inueniuntur in communione fidelium, quatenus fideles ſunt. Vnum eſt communio extrinſeca in ſimul orando, vt fit cōueniendo in eccleſia ad miſſarū, aliorūq; diuinorū officiorū ſolennia: & hoc eſt vnū extremū. Aliud eſt Sanctorū cōio, quæ fit per charitatē vnientem Chriſti mēbra ſecūdū fidē formatā capiti Chriſto, & reliquis Chriſti mēbris ſimilibus: & hoc eſt alterū extremū. Tertiū eſt cōio fideliū ſecūdū cōia ſuffragia, quæ in eccleſia ex inſtitutione eccleſiæ fiūt, vt patet in orationibus & miſsis: & hoc eſt mediū. Dupliciter ergo cōtingit in propoſito errare, vel dicēdo ꝙ excōicatio aufert ſolā intrinſecam cōionē, vel dicendo ꝙ excōicatio tollit directè omnē cōionē, vtrūq; enim eſt falſum: vt patebit. Veritas aūt eſt, ꝙ excōicatio tollit extrinſecam & intrinſecā quo ad cōia ſuffragia cōionē fideliū, & ſupponit ablatā cōionē Sanctorū per charitatē. Pro quorū intellectu (quia de externa cōione nō eſt dubiū) vidēda eſt primò differētia inter dictas duas cōiones internas: & monſtrandū eſt deinde, ꝙ altera earū per excōicationē aufertur. Cōio fideliū quū cōſiſtat in conferēdo & recipiēdo: oportet ꝙ interna etiā cōmunio conſiſtat in collationibus & receptionibus. Et collatio quidem fit meritis, orationibus, atque ſuffragijs apud Deum adiuuantibus & intercedentibus pro alijs. Receptio autem fit ſuſcipiendo ex aliorum ope vel gratiam vel gratiæ augmentum, vel protectionem diuinæ aſsiſtentiæ à malis præſeruantis, vel ad bonū promouentis, & huiuſmodi. Verū collationes horū ſpiritualiū auxiliorū ex duplici oriūtur cauſa. nā qn̄q; oriūtur ex charitate immediatè: vt quum in charitate cōſtitutus ex priuata

intentione orat, operatur, affligitq́ se pro alio, & impetrat illi vel gratiam, vel gratiæ augmentum, vel adiutorium contra tentationes, & huiusmodi. Vel ex charitate mediante institutione, vel actione ecclesiæ, vt quum ex missis diuinisq́ officijs aliquis adiuuatur ad bonum operandum, vel ad malum vitandum: hęc enim ex charitate, sancta matre ecclesia instituente sunt, & pro communi ecclesiæ bono ordinata: & pro singulis eius membris agit ea, iuxta singulorum fidem deuotionémq́ offerẽtium. Et ad hoc collationum genus, spectat sacramentorum collatio, quæ Christi fidelibus dispensantur: quoniam actione ecclesiastica conferuntur. Quocirca inter communionem internam secundum charitatem immediatè & communionem internam mediante ecclesiæ institutione, seu actione, ex parte receptorum non est differentia secũdum substantiam: sed secundum magis & minus, nisi quo ad gratias sacramentales: quoniam omnia illa spiritualia dona, quæ ego possum recipere ex vna cõmunione, possum recipere ex alia: & econtra: excepta (vt dictum est) sacramentali gratia, vtputa charactere in sacramento cõfirmationis, & similiter in sacramento ordinis: hæc enim nõ potest quis accipere ex cõmunione solius charitatis: sed oportet interuenire communionem secundum ecclesiasticam sacramẽti actualem susceptionem. Communio siquidem in sacramentis in voto tantum, stat infra limites communionis charitatis: sed communio in sacramentis secũdum rem, ad communionem actionis ecclesiasticæ spectat. Et hinc patet, ꝙ recepta differunt secundũ magis & minus: quia constat, ꝙ maior gratia habetur, quum sacramenta actualiter sumuntur, q̃ cum in voto tantum. Ex parte autem collationis inuenitur magna differentia secũdũ substantiam, quoniam interna communio charitatis immediatæ, in meritis, orationibus, suffragiisq́ priuatis consistit. Communio autem charitatis ad intima penetrans mediante ecclesiæ actione, seu institutione in meritis, orationibus, suffragiisq́ communibus (hoc est in ipsius ecclesiæ & sacramentis & sacramentalibus) vt in actionibus consistit. Orat enim ecclesia, suffragatur, meretur, sacramẽta dat & sacramentalia, ex charitate proculdubio; & his efficit apud Deum, vt non solùm ecclesia, sed singuli fideles bonum gratiæ, aut augmentum, protectionem, & reliqua bona habeamus, nisi obicem ponamus. Ad primam communionem spectat illud, Particeps ego sum omnium timentium te. Ad vtranq́ simul spectat articulus fidei, scilicet Sanctorum communionem quoniam ad illum spectat communio in sacramentis. Prima cõmunio non est propriè nisi existentis in charitate: secunda autem ad Christianos etiam in peccato mortali existentes se extendit: nam & pro peccatoribus ecclesia orat (& frequẽter exauditur) etiam proteruis, ex hoc ꝙ missas celebramus pro conuersione peccatorum. Hæc autem dicta sunt adeò nota, vt nulla egeant probatione: quoniam ex ritu ecclesiæ apparet eorum veritas.

¶ His autem præmissis manifestum est, ꝙ excommunicatio: quia extra ecclesiæ communionem ponit, ab actionibus, in quibus ecclesiasticæ charitatis communio consistit, in actionibus, separat: & cõsequẽter à receptionibus, quę ex illis actionibus proueniunt, segregat. Et quia inter hæc multa sunt interiora bona animæ: consequens est, vt excommunicatio à communione multorum internorum bonorum separet excommunicatum. Quòd autem excommunicatio extra ecclesiæ communionem ponat, quo ad actiones ecclesiæ (ex qua cætera pendent) manifestatur ex eo, ꝙ ecclesia non orat pro excommunicatis. Constat enim ꝙ non licet celebrare pro excommunicatis: imò vt Bernardus dicit, vide q̃ mala sit excõmunicatio, ꝙ in Parasceue ecclesia pro Iudæis & Paganis orat, sed non pro excõmunicatis. Probatúrq́ hoc radicaliter ex euangelica doctrina: constat enim, ꝙ ecclesia non orat secũdũ communem legem nisi pro fratribus nostris: sed excõmunicati non sunt nostri fratres: ergo, &c. Minor patet ex eo, ꝙ Saluator noster Matth. 18. (vbi excõmunicandi autoritatem ecclesiæ dedit) dixit de excõmunicato, Sit tibi sicut ethnicus, id est Gentilis. Vbi manifestè apparet, ꝙ excõmunicatio ex fratre facit nobis sicut Gentilẽ: vnde Aug. dicit; Noli illũ iam reputare in numero fratrum tuorum: ergo. Amplius, Si excommunicatus extra ecclesiã ponitur quo ad externa tantum, sequitur ꝙ excommunicatio non egeret autoritate Christi: quoniam quilibet princeps, quælibet ciuitas, quælibet cõmunitas potest externã suã communionem ponere. Cõstat autem Christi autoritate excommunicationem fieri, Matth. 18. vbi subiungit, Amẽ dico vobis, quæcunq́ alligaueritis super terrã (glossa, vinculo anathematis) vbi Chriso. dicit, Vide qualiter duplicibus colligauit necessitatibus: & pœna, quæ hîc est, scilicet proiectione ab ecclesia, sit tibi sicut ethnicus: & supplicio futuro, quòd est esse ligatum in cælo. Amplius, Ecclesia extra seipsam excommunicatum ejciẽdo, ab omnibus his separat, quę suis membris confert: sed ipsa ecclesia sua institutione & actione confert membris suis communes orationes, suffragia, & huiusmodi: ergo hæc tollit excõicãdo, & ad hæc admittit recõciliando. Maior patet ex eo, ꝙ excõmunicatio est suprema pœna ecclesiæ: nõ esset autem suprema, si non tolleret totum quod ecclesia dedit quoniam adhuc maior superesset pœna, si adhuc restaret separandus excommunicatus ab his, quæ dedit & dat cõtinuè ipsa, suis membris. Minor probatur. quia ecclesia instituit missas non solum pro ecclesia in cõmuni, sed pro singulis: vt patet in canone missæ: vbi dicit, pro ecclesia tua sancta catholica, quo ad primum; & oibus orthodoxis, atq́ catholicæ & apostolicæ fidei cultoribus, quo ad secundum. Instituit etiam in Memento pro aliquibus singularibus orari, instituit horas canonicas, & orationes pro fidelibus: vt patet. Hæc omnia esse suffragia & ab ecclesia et in persona ecclesiæ qui dubitat, non eget ratione, sed sensu. Et sic patet excommunicatum esse alienum ab actionibus communibus, quibus ecclesia communicat suis fidelibus. Et patet cõsequenter alienũ quoq́ esse à fructu illarum actionum: hoc enim manifestè sequitur. Et quia fructus actionũ illarum sunt adiuuari ad gratiã, vel gratiæ augmentũ, ad bene operandũ, ad declinandum a malo, ad resistẽdũ diabolo, &c. ideo patet ꝙ à multis internis bonis excõmunicatio separet. Et cõfirmatur autoritate August. de verbis Apostoli, sermo. 68. Omnis Christianus qui à sacerdotibus excommunicatur, Satanæ traditur. Quomodo? quia scilicet extra ecclesiã diabolus est, sicut in ecclesia Christus: ac per hoc quasi diabolo traditur, qui ab ecclesiastica cõmunione remouetur. Vbi habes quomodo extra ecclesiam intelligit Aug. non ecclesiã materialem, non extrinsecã communionẽ, sed extra Christum. Replicãdo autem dicit, quasi diabolo traditur: quia non traditur diabolo possidendus, sed corripiẽdus. Ad idẽ est autoritas Hiero. Quorũ dimiseritis peccata, &c. id est, quibus ecclesiam interdixeritis, nisi reconciliati per satisfactionem fuerint, ipsis ianua regni cælestis clausa erit. Et habentur 11. q. 3. ambæ autoritates. Ex quibus patet, ꝙ excõmunicatio ab internis bonis excludit (quæ regni cælestis ianuam aperiunt) pro quanto priuat excommunicatum a communibus ecclesiæ suffragijs: per quæ interna bona à diuina misericordia suauiter omnia disponente ad nos descendunt.

AD OBIECTIONEM Ergo primam in oppositum dicitur, quòd licet omnia suffragia ex charitate prodeant, non tamen omnia eodem modo à charitate ordinata procedunt. Sed quædam procedunt immediatè per solas priuatas intentiones seu actiones fidelium: & horum communio spectat ad charitatem: & ita non tolluntur directè per excommunicationem, sed præsuppositiuè tolluntur per eam, quia excommunicatio non incurritur absq́ mortali peccato tollente charitatẽ & consequenter communionem istam. Quædam autem suffragia procedunt ex charitate per ecclesiæ actionem, vt sunt cõmunia suffragia, quæ in persona ecclesiæ fiunt: & horũ communio, spectat ad fideles omnes ab ecclesia non præcisos: sunt enim hæc cõmunia fidelibus omnibus etiam existẽtibus in peccato mortali (vt platũ est. Et hæc differẽtia inter hominem fidelem existẽtẽ in mortali peccato absque excommunicatione, vel cum excommunicatione ꝙ non excommunicatus adiuuatur à pia matre cõmunibus ecclesiæ suffragijs: excommunicatus autem non adiuuatur per illa, sed sibijpsi relinquitur vt gentilis, iuxta domini præceptũ: non tamen omnino deserit illos mater ecclesia: quia requirit illos, vt resipiscant: nec salutem eorum sicut nec Paganorum negligit, vt August. vbi supra subiungit. Et ad hanc solicitudinem vltra personale onus spectat, quòd ecclesia obligat clericum excommunicatum ad horas canonicas, sicut & omnes excõmunicatos ad ieiunium ab ecclesia institutũ. Conceditur igitur ꝙ excõicatio nõ nisi præsuppositiuè tollit cõionem charitatis: sed cum hoc stat, ꝙ directè tollit cõmunionẽ suffra-

gium communium ecclesiæ:ac per hoc internorum bonorum,quæ sunt illorum suffragiorum fructus:quia ista nõ spectant ad communionem charitatis immediatè:de qua sola dictum est, Particeps ego sum omniũ timẽtium te: quamuis hæc verba verius intelligenda sint in persona veri mẽbri ecclesiæ non præcisi ab ea:hic enim verè dicit Particeps ego sum,&c.quia omnium simpliciter est particeps. Ad secundam dicitur, ꝙ propriè loquendo,excommunicatio iniusta quo ad ipsam,(puta pro non crimine,)non est excõmunicatio simpliciter & absolutè, sed secundum quid tantum,hoc est in foro iudiciali. Et ꝙ nõ sit simpliciter excõmunicatio,patet ex illa vniuersali Iniustum iudicium nõ est iudicium:excommunicatio enim quoddam iudicium est. Et manifestatur facilè:quia excõmunicatio actus iudicis est,actus autem iudicis est ius dicere:constat autem,ꝙ dicere iniustum non est dicere ius. Et similiter excommunicare est ius tale dicere, iniusta autem excommunicatio est iniustum tale dicere:non igitur est excommunicatio,si iniusta est secundum substantiam excommunicatio. Secus autem est de iniusta ex parte motiui,puta,quia ille potest excõmunicari ex suo crimine,sed tamen ego non moueor nisi ex odio ad excommunicandum. Hæc enim excõicatio est iusta secũdũ se, ꝗuis sit iniusta ex parte motiui:& ideo est verè excõicatio, & omnes excõicationis effectus secum fert. Sed excõicatio secundum se iniusta,non fert secum excõmunicationis effectus,nisi in foro exteriori:non est enim sic excõmunicatus,priuatus suffragijs ecclesiæ secundum veritatem:quia non est verè excommunicatus in cælo:quia non est ecclesiæ non auditor,ac per hoc non sicut ethnicus. Vnde August.de verbis Domini Matth.18.cœpisti habere fratrem tuum tanquam publicanũ,ligas illum in terra, sed vt iustè alliges,vide:nam iniusta vincula disrumpit iustitia. Parere tamen excommunicationi debet,ab extrinseca communione se abstinendo:quia in foro extrinseco ligat. Et hoc est quod Greg.docet,dicens,ꝙ sententia Pastoris siue iusta,siue iniusta est timenda. Secus autem.(vt communiter dicitur,& bene,)esset,si sententia esset nulla,hoc est inualida etiam in foro exteriori:ita ꝙ inter excommunicationem iniustam,& nullam non est differentia, quia illa excommunicatio sit,& ista non,(neutra enim est excommunicatio absolutè)sed quia illa est excommunicatio in foro exteriori,hæc autem in nullo foro:& ideo nulla dicitur. Et est quando continet errorem intolerabilem vel in facto,puta si excommunicatur quis,quia non tenet concubinã,vel in iure,vt si excõicetur post legitimã appellationẽ ab eodem,& huiusmodi:vt habes in glossa dicti ca. Non ergo communiter se habet excõmunicatio ad excõmunicationem iustam & iniustam:sed ly iniusta,est conditio diminuens rationem excommunicationis:sicut homo nõ se habet communiter ad hominem verũ & pictũ. Et propterea non est de natura excommunicationis iudicandum,secundum ꝙ saluatur iniusta: sed simpliciter & absolutè,prout est in sua integra ratione & efficacia,quã solum significat excommunicatio,propriè & formaliter loquendo,quoniam actus est iudicis dicentis ius. Ad cõfirmationem dicitur,ꝙ ex sacra Scriptura habetur excommunicatum priuatum esse spiritualibus bonis & regno cælorum,Matth.18. Ex eo enim,ꝙ ecclesię fit vt Gẽtilis,priuatur ecclesiæ suffragijs:sicut Gentilis expers eorum est ex eo autem ꝙ ligatus est in cælo,priuatur bonis soluentibus vincula cælestia. Habetur quoq; idem ex ipsa forma excommunicationis:nam ea,quæ extra fiunt ab ecclesia,sunt signa eorum quæ sunt intus,si error non interuenit. Et propterea ex hoc ipso,ꝙ ecclesia ab ecclesiastica communione exterius separat hominem excommunicando,significat illũ ab interna cõmunione ecclesiæ separari. In cuius signum in primitiua ecclesia etiam sensibiliter potestati dæmonum excommunicati tradebãtur, quasi à Christo excisi. Nec est verum ꝙ in primitiua ecclesia sola externa pœna excõmunicati mulctabantur:sed vltra internas addebãtur externæ pœnæ à diabolo:sicut vltra interna bona in primitiua ecclesia boni visibiliter visitabãtur à Spiritu sancto, Loquentes linguis, &c. Nec obstat quod dicitur, Vt spiritus saluus fiat : quoniã hoc spectat ad finem.cõstat autem ꝙ excommunicatio priuat etiam suffragijs ecclesiæ,& relinquit hominẽ sibijpsi, vt resipiscat, Vt spiritus saluus fiat:est enim velut medicina quædam in capit.quum medicinalis.de sen.excom.lib.6. Augustæ,die 29. Octobris 1518.

TRACTATVS VICESIMVS

De iniunctis pœnitentijs unica quæstione contentus.

QVAESTIO.

Num pœnitentia iniuncta à confessore si nõ impleatur in hac vita,exoluenda sit in alia.

QVAERITVR Vtrum pœnitentia secundum canones imposita à confessore,non si nõ impleatur in hac vita,exoluenda sit in alia vita. Et videtur ꝙ nõ: quia nec canones pœnitentiales,nec sententiæ hominis intelligũtur imponi,nisi in hac vita, vt patet discurrendo. Et confirmatur,quia mortui sunt extra territorium humani iuris:constat autem impune posse non parere extra territorium ius dicenti.

¶ In oppositum enim est communis ecclesiæ sensus.

CONCLVSIO.

Pœnam canonicã pœnitentibus iniunctam,si in hac vita non impleatur,exolui oportet in alia futura vita, non quidem secundum pœnæ qualitatem, sed secundum substantiam, cui ex hac vita decedens semper pœnitens obnoxius est, quousque eam impleuerit.

AD EVIDENTIAM Huius sciendum est, ꝙ pœna ritè imposita,quæ in hac quæstione nuncupatur pœna canonica,duo in se continet. Alterum est id quòd pro culpæ satisfactione debetur:quoniam nisi pœnitens remaneret debitor ad satisfaciendũ diuinæ iustitiæ nulla deberet ei pœna imponi. Claues enim ecclesiæ sicut non soluunt in veritate nisi dignos absolutione,ita non ligant secundum rei veritatem nisi alligatione dignos:sic enim & non aliter confessor exhibet se Christi ministrum,vtendo claue potestatis. Vnde ad discernendum dignos ab indignis,data est ei altera clauis, scilicet autoritatis discretiuæ. Alterũ est id ꝙ cõfessor apponit,ꝙ se habet ad primũ sicut determinatum ad indeterminatũ,& sicut qualitas ad substantiam,seu accidentale ad substantiale. Nam ad satisfactionem pro peccato,substantialiter exigitur,ꝙ pœna sufficienter exoluatur:an autem tali vel tali pœna satisfactio fieri debeat,pro indeterminato habetur donec à Deo vel homine determinetur:puta ꝙ ieiunet, peregrinetur,& huiusmodi. Et quoniam possunt etiam hæ determinationes mutari(vt patet quum imposita pœnitentia cõmutatur,& substãtiale debitũ satisfactionis,ꝙ erat quasi vestitum priori qualitate pœnitentiæ induit ex commutatione nouam qualitatẽ puta si prius erat sub forma orationis,& postea mutatur in forma eleemosynæ)ideo vt accidentale ad substantiale,& vt determinatio ad determinabile se habet quod apponitur à confessore ad, id,quod pro peccati satisfactione exoluendum restat. Importat ergo canonice pœna,non solas qualitates appositas ab homine secundum canones, nec solam suppositam pœnam peccato debitam:sed vtrunque. *Pœna canonica pœnitẽtibus iniũgenda.* Ita quòd inter pœnam debitam pro satisfactione peccati simpliciter & absolutè, & pœnam canonicam,hæc est differentia, quòd illa primo modo significatur nuda:secundò autem, hoc est per pœnam canonicam,significatur vestita per determinationes à confessore canonicè appositas.

¶ Quocirca ad propositam quęstionem respondendũ cũ distinctione est, vt vterque extremus error vitetur. Nam si dicatur ꝙ pœnitens non remanet post hanc vitam obligatus,errabunt multi,inferentes ex hoc,ꝙ mors absoluit omnes à pœnis debitis pro peccatis,dummodo hic fuerint impositæ à cõfessoribus & acceptatæ,quãuis non exoluerint omnes,hoc enim clarè constat esse erroneum. Et rursus si dicatur:ꝙ pœnitens remanet obligatus post hanc vitam,errabunt forte aliqui,sumentes ex hoc alterum extremum,scilicet,ꝙ mortui tenẽtur ad ieiũnia,peregrinationes,&c.quòd est ridiculum.

¶ Dicatur ergo secundum distinctionem iam dictam & probatam,ꝙ pœna canonica non remanet exoluẽda quantum ad qualitatem ab homine appositam,& ex hoc sequitur,quòd non teneantur ad ieiunia,& alia huius vitæ opera mortui. Remanet autem quo ad substantialem pœnam ; & ideo sequitur , quòd post mortem teneantur exoluere quod hîc non soluerunt. Ratio autem quare remanet quo ad substantiale est : quia satisfactio substãtialis erat debita ex ipso peccato,seclusa impositione canonis & sacerdotis:& nũquam est soluta in hac

vita. Ex hoc enim cōuincitur primò, ꝙ aut nunꝙ exoluetur: & sic peccatum remanebit absq; satisfactione (quod est impossibile in his qui saluantur) aut ꝙ exoluetur post hanc vitam: quod est verissimum, & à catholica ecclesia confessum. Conuincitur secundò, ꝙ nō est eadem ratio de remansione post hanc vitā pœnitentiæ sacramentalis quo ad substantiale, & de alijs pœnis vel operationibus impositis à iure humano, vel ab homine: puta ꝙ dicamus horas canonicas, ꝙ ieiunemus ī Quadragesima & huiusmodi. Manifesta siquidem est diuersitatis ratio, ex hoc ꝙ pœnitentia sacramentalis claudit in se pœnam debitā simpliciter pro satisfactione peccati: ratione cuius remanet, quia pœna simpliciter debita peccato, non hîc tantum, sed aut hîc, aut in futuro exoluenda est, si in patriam cœlestem ingressus patebit. pœnæ autem & opera alia solummodo præsentis vitæ exercitationes debitas continent: & ideo cum vita præsenti totaliter spirant.

ET PER Hoc patet responsio tam ad primam obiectionem, ꝙ ad secundā, vtraq; enim loquitur de vinculo canonum, quo ad id, ꝙ ex solo humano vinculo pendet. Pœnitentiam autem sacramentalem remanere constat non ex canonis vinculo, sed ex eo quòd ipsa claudit pœna simpliciter peccato debita hîc, aut in futuro, tam hominis, quàm canonis arbitrio secluso. Augustæ die. 30. Septembris. 1518.

TRACTATVS VIGESIMVSPRIMVS *De sigillo Confessionis unica quæstione contentus.*

QVAESTIO.

Num confessor teneatur occultam seruare deliberationem, confitentis se omnino occisurum regem, aut Pontificem summum.

VAERITVR Vtrum confessor teneatur occultam seruare deliberationem confitentis se omnino occisurum Regem, aut pontificem summum.

¶ Videtur enim ꝙ non. Tum quia cōfitens non habet contritionem, aut attritionem de tali deliberatione, & consequenter non est occultanda à sacerdote, sicut nec à Deo occultatur. Tum quia peccatum cadens sub sigillo cōfessionis est commissum, non committendum: cum confessio non sit de futuris. Sed homicidium est futurum: igitur licitum est reuelare, vt caueat.

CONCLVSIO.

Nullatenus licet confessori reuelare peccatum confitentis, etiam deliberatam occidendi summum Pōtificem voluntatem habentis.

IN OPPOSITVM Autē est autoritas Theologorum in 4. dist. 21. ibi enim communiter tenent, quòd in nullo casu etiam infectionis hæresis licet reuelare peccatum in confessione detectum: vt patet in sancto Tho. Sco. Petro de Palude.

HAEC Quæstio mota est occasionaliter quidē propter quendam reuerendissimum dominum Cardinalem, qui hoc percontatus iussit, vt scriberem, complectiuè autem propter opinionem Panormit. in cap. omnis vtriusq; sexus. de pen. & remis. Vnde duo facienda sunt. Primò fundabitur illius opinio. Secundo confutabitur, ostendendo quid sentiendum: & sic satisfiet obiectis.

Opinio Panormitani.

QVO AD Primū, Panor. ex quibusdā Innocētij verbis in eodem cap. motus dixit, ꝙ cōfessor potest reuelare ne eueniat tantū malū: dixitq; hoc sentire Innocentiū: fundátq; se super rationibus principio adductis. Sed vt melius veritas elucescat, fundetur opinio ista sic iuxta verba Innocētij. Illa tantū cadunt sub sigillo cōfessionis, quæ à pœnitente, inquantū pœnitēs est, dicūtur. Sed obstinatio sua ad occidēdū, nō dicitur ab eo, inquantū est pœnitens: quia implicat esse obstinatū & pœnitētē respectu eiusdē: ergo. Præterea, ex parte peccati: & in idē redit. Illa tātū cadunt sub sigillo cōfessionis, quæ reuelantur vt occultabilia sacramento cōfessionis. Sed obstinatio ad futurū homicidium non reuelatur, vt occultabilis per sacramentū: quia implicat proponere, vt absolubile, & vt pertinax: ergo. Et similiter potest fundari ex parte confessionis. Quia scilicet ad illa tantum se extendit sigillum, ad quæ se extēdit ministerium confessoris actu vel potentia: sed ad obstinationem nullo modo se extendit: ergo. Hæc de primo,

QVO AD Secundū. Ista opinio tripliciter errat, primò à veritate: ex triplici enim capite ostēditur, talem obstinationem sub sigillo cadere confessionis. Primò, quia eiusdē rationis est confiteri peccatū vt absoluēdum, & confiteri impedimentū prohibens absolutionē, vt patet ex eo, ꝙ ad eundem iudicem & in eodem foro spectat nosse vtrunq;, quid absoluendū sit, & an adsit impedimētū aliquod, alioquin nō posset nisi casualiter rectè absoluere. Sed obstinatio in peccato, reuelatur & cognoscitur vt impedimentū prohibens absolutionē: ergo eiusdem rationis fori & iudicis sunt: sed constat peccatum reuelari à pœnitente ministro Dei: ergo & obstinationem. Et per hoc patet defectus fundamenti opinionis aduersæ: quoniam pœnitens inquantum pœnitens non solùm dicit ea, quorū pœnitēti, sed impedimenta veræ pœnitētiæ, & sic dicit se obstinatū. Et similiter non solū quod proponitur vt occultabile per absolutionem, sed quod apponitur vt impedimentū absolutionis, infra ordinem occultabilium clauditur. Et similiter ad ministeriū confessoris pertinet non solū absoluere, sed impedimēta absolutionis cognoscere. Secundò, quia sermones, circunstantia, & vniuersaliter quicquid dictū pandit hoc peccatum cōmissum & confessum huius personę, cadit sub sigillo cōfessionis. Sed manifestare homicidium ab hoc cōmittendum, pandit peccatū iam cōmissum, scilicet voluntatē, qua deliberauit se homicidiū cōmissurū: ergo cadit sub sigillo cōfessionis. Et ex hoc ruit secūda ratio in principio adducta ex Panor. Nō em̄ vidit, ꝙ in confessione illius obstinationis reuelātur duo cōnexa, scilicet cōmissum propositum, & cōmittendū factū: & ꝙ similiter in reuelatione quā faceret cōfessor, nō solū reuelaret cōmittendū factū, sed commissum propositū. Tertiò, quia si obstinatio huiusmōi posset reuelari, ergo ꝗtū est ex natura sacramēti, nulla obstinatio de mortali caderet sub sigillo cōfessionis: & tunc ergo nō esset reus violati sigilli cōfessionis, quicūq; reuelaret aliquē obstinatū in odio, in luxuria, in superbia, &c. quæ sunt manifestè cōtra cōmunē ecclesiæ doctrinam: ergo. Et propterea San. Thom. vbi supra hāc opinionem erroneam reputauit in responsione ad primum.

¶ Errat secundò à cōmuni Theologorū doctrina in quartò vbi suprà, vbi etiā si aliquis obstinatus in hæresi cum periculo infectionis aliorū cōfiteretur, occultandus de necessitate sacramenti dicitur. Et ratio est: quia confessio immunda nihilòminus cōfessio est sacramētalis, sicut & Baptismus immundus verū sacramentū est. Et tantò detestabilior est error iste, quantò materia hæc theologalis non canonica est, nisi per accidens, quia canoni inserta: sicut etiam materia de trinitate. Errat tertiò ab ipso Innocentio, cui hanc imponit opinionē: vt enim ex plana verborum Innocentij serie apparet, duæ ibi distinctiones ponuntur: altera de confessione, altera de fine confitētis. De cōfessione quidē: quia primò ponitur confessio sacramētalis: secundò confessio per modū secreti: scilicet, dico tibi hoc in pœnitētia, seu in confessione. De fine autē, quia aut propter partē pœnitentiæ suscipiendā, & orationū suffragia & consiliū animæ suæ: aut propter auxiliū vel consilium non animæ, sed ad alia. Et dicit ibidem Innocētius de confessione primo modo propter finē spiritualē, ꝙ confessor tenetur occultare, & ꝙ non placet sibi responsio dicentium, ꝙ non reuelantur vt ministro. Deinde addit de confessione secūdò modo propter finē secularē: & dicit ꝙ tenetur manifestare nō obstāte cōfessione. Ex quibus apparet, ꝙ oppositum cōcludit eius, ꝙ Panormitanus somniauit. Nec prima ratio in principio adducta de incontritione aliquid valet. Quia (vt patet ex dictis) & sufficit ꝙ manifestetur vt impedimentum contritionis, & confessio immunda verè sacramētalis confessio est, &c. Vnde tu simplex cōfessor caue à summa angelica in hoc passu; quia nesciens quid diceret, scripsit sibi placere opinionem Panormitani. Romæ die 13. Septembris 154.

TRACTATVS VIGESIMVS *secūdus De Pollutione ex auditione Confessionis proueniente, unica Quæstione contentus.*

QVAESTIO.

Num confessor cognoscens ex his. quæ audit in confessione, sequi in seipso emissionem seminis sibi displicentē, peccet mortaliter audiendo, vel prosequēdo tales confessiones.

VAERITVR Vtrum confeſſor cognoſcens ex his quæ audit in confeſſione, ſequi in ſeipſo emiſsionem ſeminis ſibi diſplicentem, peccet mortaliter audiendo vel proſequendo tales confeſsiones. Et videtur ꝙ ſic. Primò, quia omnis voluntaria ſeminatio extra matrimonium eſt peccatum mortale: ſed hæc eſt huiuſmodi: ergo. Probatur minor: quia in poteſtate iſtius ſtat auferre cauſam pollutionis talis: voluntaria enim eſt auditio talium, vt patet.

¶ Secundò, Quia ſicut tentatio carnis ex his proueniens, non excuſatur à peccato veniali (dicente Auguſt. ꝙ nonnullum peccatum eſt cum caro concupiſcit aduerſus ſpiritum) ita ſeminatio ex eiſdem proueniens non excuſatur à mortali: eſt enim huiuſmodi ſeminatio ſecūdum ſe mortalis, ſicut tentatio venialis.

PRAETEREA, Si excuſaretur à peccato mortali, hoc eſſet quia ſic eſſet voluntaria cauſa, quòd non eſſet voluntarius effectus. Sed hoc eſt impoſsibile in cauſis, ad quas naturaliter ſequitur effectus, & ſequela eſt cognita: quicunque enim vult antecedens, vult conſequens, neceſſarium naturali neceſsitate & cognitū: quãuis diuerſimode, quia antecedens directè, conſequens verò indirectè.

IN OPPOSITVM Videtur, & eſt multorū opinio, quia ex retractione confeſſoris ab huiuſmodi, ſequeretur ſcandalum cum pluribus inconuenientibus: puta quòd bonus confeſſor non poſſet vacare ſaluti animarum: imò quòd curatus, qui tenetur ad audiendas confeſſiones, teneretur omittere curam ouiū: & quandoque (puta in Paſcha) eſſet perplexus audiendo vel omittēdo, propter præceptum, quo alligatur pœnitens, &c.

AD EVIDENTIAM Huius dubitationis, primò manuducendus eſt intellectus ad concluſionem. Deinde intenta reſponſio ratione firmanda eſt. Et ſic demum ſatisfiet obiectis.

CONCLVSIO.

Non debet confeſſor relinquere confeſsionē, ſi ex ea ſequi animaduertit pollutionem, tam non ſit ſimpliciter voluntaria ſed in ſua cauſa.

QVO AD Primum ſcito, quòd aliquid eſt dupliciter voluntarium. Primò in ſeipſo: cum ſcilicet aliquis vult illud facere, puta dormire. Alio modo in ſua cauſa, puta, cum aliquis vult bene comedere & bibere, quę ſunt cauſa ſomni: quamuis non hoc velit vt dormiat. Voluntarium autem tantum in cauſa, non refert quo ad bonitatem vel malitiam moralē, an in ſomno, an in vigilia fiat: ex quo enim ſecundum cauſam tantum habet rationem voluntarij, in ea quoque tantum oportet habere rationem boni vel mali moralis: & ſi in cauſa tantum conſiſtit moralitas, cætera erūt per accidens, & cōſequēter per accidens erit, vtrum in ſomno, vel vigilia effectus expleatur. Ex hoc autem ſequitur, ꝙ quando pollutio eſt voluntaria in ſua cauſa tantū, non refert vtrum pollutio ſequatur in vigilia, vel ſomno, ac per hoc, ſi talis pollutio in ſomno non eſſet peccatum mortale, nec auferret virginitatem: ſi etiam eueniat in vigilia, non auferet virginitatem, nec erit mortale peccatum. Cum autem in quæſtione propoſita ſeminatio non ſit voluntaria ſecundum ſe ipſam, ſed in ſua tantum cauſa, idem eſt iudicium de tali pollutione, ſi cognoſcitur quòd ſequitur ſtatim & vigilando, & ſi cognoſcatur ꝙ ſequeretur nocte ſequenti dormiendo. Ad hoc ergo quæſtio omnis venit, ꝙ ſi talis pollutio in ſomno non eſſet peccatū mortale, nec in vigilia, & ſi in vigilia, ꝙ & in ſomno. Nec obſtat his ſi dicatur ꝙ hoc non ſequitur, quia in ſomno homo non poteſt peccare, quia hoc non eſt verum niſi de peccato voluntario ſecundum ſeipſum, & quo ad actum electionis ſeu imperij: quia ſcilicet non poteſt tūc illud imperare vel eligere. Peccatum autem voluntarium in cauſa & in ſeipſo, poteſt homo committere in ſomno vt exequens. Mulier enim quæ ideo obdormit, vt à conſanguineo quaſi neſcia opprimatur, inceſtus rea eſt, & virginitatem vtranque perdit, ſi ab eo dormiens cognoſcitur: electus eſt enim tunc ſomnus vt medium conueniens ad perpetrandum peccatum. Nec minus reus eſt vtens ſeipſo dormiente ad peccandū, quā vtens miniſtri alicuius opera ad explendum homicidium, quod contingit cōpleri dormiente eo qui præcepit. Pari igitur, imò eadem exiſtente ratione boni vel mali in ſomno vel vigilia in propoſito, cum cōſtet ex ſancto Tho. in 4. ſen. di. 9. ꝙ pollutio in ſomnis accidēs, cū ſecūdum ſe non eſt voluntaria, ſecūdum cauſam conſideranda iudicandáq; eſt, & ꝙ pollutio proueniēs in ſomno ex cogitatione diſputatoris vel prædicatoris de materia venerea non eſt peccatum, proueniens verò ex cogitatione tali & delectatione abſq; conſenſu eſt peccatum veniale: ſequitur ꝙ ſi pollutio ſecundum ſe non voluntaria in vigilia ex eiſdē contingat cauſis, eodem quoq; modo, aut non ſit peccatū, aut ſit veniale. Nec obſtat ſi dicatur, ꝙ ſequela futura in ſomno, aut neſcitur, aut non conſideratur: ſequela autē, quæ tunc eſt, in vigilia, & ſcitur & cōſideratur. Quoniā ſequela in ſomnis ſciri poteſt: tum quia naturalis cauſa eſt vt in pluribus, multiplicata enim imaginatio venereorū, naturalis eſt cauſa ſeminationis, vt experientia teſtatur: tū propriæ naturæ cognitione, tū quia ſi ſciret aliquis ſequelam futuram in ſomnis, non propterea peccaret. Et idem eſt iudicium de conſideratione: poteſt enim quis conſiderare hoc actualiter: & ſi conſideraret, non propterea peccaret. Non enim cauſa quare talis prædicator aut diſputator non peccat aut non niſi venialiter peccat, aſsignatur: quia neſcit talem ſequelam, aut quia non aduertit: ſed quia cogitatio talis nullum peccatum eſt, delectatio verò ſine cōſenſu veniale. Et confirmatur hoc: quia aliter non redderetur ratio de diſputatore & prædicatore abſolutè: ſed tali, ſcilicet ignorante aut inaduertente: cum tamen de eis abſolutè ſit ſermo. Ex his igitur patet iam hoc demonſtratum eſſe, ꝙ huiuſmodi pollutiones, quæ ſecundum ſe non ſunt volitæ, ſed diſplicent, ſiue in ſomno, ſiue in vigilia, tantum habent boni vel mali, quantum in ſua cauſa ſortiuntur. Si ergo auditio talium in confeſsione vel extra ſine peccato eſt: ipſa quoque ſequens pollutio ſine peccato eſt: & ſimiliter ſi cum peccato veniali ipſa quoque venialis eſt: & ſi cum merito, ipſa quoq; cum merito eſt. Cum igitur confeſſor non ſolum qui tenetur, (vt curatus,) ſed quilibet vacans animarum ſaluti, ſine peccato quandoq; & quandoq; cum veniali tantum, & quandoq; cum merito audiat falſa, interroget reſpōdeátq;: conſequens eſt, vt patiendo talē pollutionem quandoq; non ſolùm non peccet, ſed mereatur, ac per hoc nō virginitatē perdit, ſi virgo eſt, nec eccleſiam polluit, ſi in eccleſia hoc accidit, quemadmodum nec perſonam ſuam ſacram polluit: ſicut nec ſi in ſomnis hoc pateretur. Hæc de primo.

QVO AD Secundum: iam habetur ex dictis vna ex communibus ratio, ſcilicet quòd voluntarium in cauſa tantum, menſuratur in bonitate & malitia morali ſecundum bonitatem vel malitiam cauſæ tantum: ſed hęc pollutio, (de qua eſt quæſtio,) eſt voluntaria in cauſa tantum, ergo, &c. Cum igitur cauſa quandoque non mala, quandoque bona ſit moraliter, reſtat vt pollutio ipſa mala moraliter non ſit. Ex proprijs autem probatur dicta concluſio, &c. Voluntarium indirectè, id eſt, quia eſt in poteſtate voluntatis, non imputatur voluntati ex eo, quia poteſt facere & non facit, ſed ex eo, quòd poteſt & debet facere, & non facit: vt patet in Prima ſecundæ Sancti Thom. quæſtione ſexta articul. tertio in cor. ar. vbi ſic dicit in forma. Voluntarium dicitur quod eſt à voluntate. Ab aliquo autem dicitur eſſe aliquid dupliciter: vno modo directè, quod ſcilicet procedit ab aliquo, inquantum eſt agens, ſicut calefactio à calore. Alio modo indirectè, ex hoc ipſo quòd non agit, ſicut ſubmerſio nauis dicitur eſſe à gubernatore, inquantum deſiſtit à gubernando. Sed ſciendum, quòd non ſemper, id quod ſequitur ad defectū actionis, reducitur ſicut in cauſam in agens ex eo, quòd non agit, ſed ſolum tunc cum poteſt & debet agere & non agit. Si enim gubernator nō poſſet nauem dirigere, vel non eſſet ei commiſſa gubernatio nauis, non imputaretur ei nauis ſubmerſio, quæ per abſentiam gubernatoris contingeret, &c. Hæc ille in forma. Voluntarium igitur indirectè, id eſt quia eſt in poteſtate voluntatis, non imputatur voluntati ex eo, quia poteſt facere & non facit, ſed ex eo ꝙ poteſt & debet facere, & non facit. Sed in propoſito pollutio hæc non cadit ſub voluntario niſi indirectè (quia ſcilicet voluntas non diuertit ab auditione, quæ eſt eius cā) & voluntas quis poſsit, nō tñ debet diuertere à tali actu auditionis, cogitationis, & ſimiliū: ergo hoc non imputatur volūtati. Declaratur minor, quia nullus artifex debet omittere inchoationem, aut proſecutionem operis propter defectus conſequentes ex neceſsitate materiæ: ſtultè enim aliquis omitteret conſtructionem ſerræ aut gladij ex eo, quòd rubiginem contrahent: propterea, quia ex ferro fiunt: & ſic

de alijs. Pollutiones autem & stimuli carnis in proposito cōtingūt ex necessitate materię: ex eo enim, ꝙ res venerea est materia purganda, lauanda, disputanda, prædicanda, cogitanda, exinde naturali sequela, sequitur cōmotio carnis, &c. Testatur autem hoc non solum experientia, sed doctrina tertij de anima, vbi in cap. de motiuo principio vult Arist. ꝙ quandoq; intellectu non pręcipiente, ex imaginatione moueatur pars aliqua corporis, &c. Non igitur debet homo propter defectus cōtingentes ex necessitate materiæ venereæ, omittere non solùm necessarias, sed vtiles cogitationes, locutiones, auditiones, &c. nam alioquin oporteret aut angelos, aut viros valde priuilegiatos tantum, de huiusmodi disputare, audire, &c. cuius oppositum ecclesiastica habet consuetudo, & ratio docet.

¶ Animaduerte tamen in re hac quatuor, primū in mente, secūdum in imaginatione, tertium in ore, & quartum in corpore. In mente quidē, ne ex auditione huiusmodi multiplicetur tentatio in mente, aliud est enim tentare in mente, & aliud in carne tantum hæc enim (vt dictum est) ex necessitate prouenit materiæ, & contra volūtatem sustineri præsupponitur: illa autem ad voluntatem currit, & ad cōsensum trahit. Si enim aliquis ex his periculo cōsensus proximus sit: omittere debet tam inchoationem, quàm prosecutionem: quoniam ad mortale peccatū nulla ratione properandum est. In imaginatione verò, ne timeat commotiones carnis: quoniam sicut imaginatio lapsus pedum, facit labi (quia excitat motum circa partes imaginatas) ita imaginatio huiusmodi cōmotionum, quę magna est in timentibus, causat illas, eueniśq; actualiter timentibus: vt vnde credunt obuiare cōmotionibus, inde excitent. Et hoc dico de timore habente pro obiecto huiusmodi commotiones: timor autem habēs pro obiecto Dei offensum cum eleuatione ab imaginatione talium, valde iuuat contra huiusmodi commotiones. Vnde huiusmodi confessores saluti animarum vacare sic debent, vt de huiusmodi commotionibus quas patiuntur, quantum possunt non cogitent, quamuis sentiant: ipsa enim cogitatio in causa est. In ore autem, ne superfluas faciant interrogationes in hac materia: & quantū possunt cæleriter hæc pertranseant: agentia nanque naturalia magis videntur agere ex mora, quàm ex magnitudine virtutis. In corpore demum ne putent omnem effluxum humoris esse seminationem: est enim præter vrinā & semen, tertius quidam humor, qui ex calefactione seu ex inflāmatione carnis fluit: de quo nisi cum rebellione carnis veniret, non magis curandum est quam de sudore videtur. Nunc autem non ratione sui: sed tentationis cauenda est, non tamen tanquam pollutio: vnde non excedit limites peccati venialis. Hæc de secundo.

QVO AD Tertium. Pro solutione obiectorū memor esto duarum distinctionum iam positarum, altera est de voluntario in seipso, & voluntario in sua causa tantum. Altera est de voluntario in sua causa tantū, aut quo ad conditionem electam in causa, aut ex necessitate materiæ eiusdem. Seminatio enim volūtaria in seipsa, extra matrimonium est peccatum mortale: voluntaria autē secundum causam, & non quatenus est electa, sed ex necessitate materiæ, non est peccatū, imò meritoria quandoq;.

¶ Et per hoc patet respōsio ad primum & tertium. Idem enim est iudicium de causa & effectu & antecedente & consequente. Quamuis etiam possit ad vtrunque argumentum aliter distingui de voluntario in causa, seu indirectè: quia quoddam est quod voluntas potest, & debet in sua causa vitare, quoddam est quod potest quidem, sed non debet, & quòd primum est peccatum, secundū non. Et quia pollutio in casu proposito est voluntaria in causa tantùm secundo modo, ideo quamuis sit quodammodo voluntaria, non tamen est voluntaria imputabilis.

¶ Ad secundum verò dicitur, quòd licet omnis cōcupiscentia carnis aduersus spiritum sit cum peccato: non tamen habet rationem peccati ex hac parte, qua procedit ex cogitatione vtili, & quandoque meritoria: vnde hęc causa excusat quantum est ex parte sui, & à mortali pollutione, & à veniali tentatione. Sed quia pollutio aliunde non habet rationem mortalis, ideo simpliciter restat sine mortali: concupiscentia autem carnis aliunde potest habere rationem venialis: & ideo non concluditur, quòd concupiscentia carnis interueniens simpliciter non sit veniale peccatum. Et hæc de quæstione hac dicta sufficiant. Florentiæ in sancto Marco, die 13. Octobris. 1519.

TRACTATVS VIGEsimustertius. De purgatorio in duas quæstiones diuisus.

1 Num in purgatorio possit esse meritum.
2 Num omnes animæ in purgatorio existentes sint certæ de sua salute.

QVAESTIO. I.

An in purgatorio possit esse meritum &c.

TRVM In purgatorio possit esse meritum aut charitatis augmentum. Et videtur quòd sic. Primò, quia vna ex pœnis Purgatorij est timor ex imperfecta charitate procedens, qui desinere non potest nisi charitate perfecta, quæ foras mittit timorem, primæ Ioan. 4. Probatur assumptum: quia horror mortis, qui imperfectè annexus est charitati, peccatū est: quia qui voluntariè non moritur, non obedit Deo vocanti nisi inuitus: huiusmodi autem horror animam sequitur in Purgatorio proportionaliter.

¶ Secundò, quia animæ in Purgatorio sunt in via: impossibile autem est esse statum in via in qua non progredi est reuerti: vt Hiero. dicit.

¶ Tertiò, quia virtus in infirmitate perficitur, primæ ad cor. 12. in Purgatorio autem est maxima infirmitas.

¶ Quartò, quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, ad Ro. 8. igitur & his qui sunt in Purgatorio.

¶ Quintò, quia impossibilis est vlla creatoris perseuerantia nisi accipiat magis atque magis: igitur non perseuerarent in charitate, qui sunt in Purgatorio, nisi magis ac magis acciperent.

CONCLVSIO.

Animæ in purgatorio existentes extra statum merendi, & demerendi sunt, non autem satisfatiendi.

AD EVIDENTIAM Huius sciendum est, quòd quia status Purgatorij est à nobis remotus, & parum de eo in Scriptura sacra habetur, oportet non ex certis inuestigare quòd quærimus. Certum autem est imprimis, quòd status ille medius est inter nostrum & beatorum statum, dum nos omnino in via, beati omnino in termino fœlici, illi verò, qui in Purgatorio sunt, non totaliter in via, aut extra viam, & similiter nō totaliter in termino, aut extra terminum sunt. Et quidem ꝙ nō totaliter in via sint, ex eo patet, ꝙ extra viam communem ad inferos & superos, nō possunt incurrere amplius supplicium æternum. Et similiter ꝙ non totaliter sint extra viam, ex eo patet, ꝙ adhuc non peruenerunt ad patriā cælestē, pro qua assequenda purgātur. Et hinc patet quoq; ꝙ nō sunt totaliter in termino, ad quē cōtinua purgatione appropinquant, nec sunt totaliter extra terminū, in quo sunt sic diuina cōfirmatione fixi, vt ab illo diuertere nequeāt. Hæc de Purgatorij statu, vt certa cōsq; ecclesiæ sensu confessa habemus: ex quibus clare patet an Purgatoriū sit vt via, vel vt terminus quo ad meritū. Sed qm̄ status Purgatorij nō est per se, sed per accidens medius inter nostrū & patriæ statū (vt patet ex hoc ꝙ mediū per se est in quod oportet ex altero procedētē extremo, primò peruenire q̄ in extremū: vt patet 5. Phy. & 10. Meta. constat aūt, ꝙ ex hac peregrinatione multi in cælestē patriā peruenerūt absque trāsitu per Purgatoriū: nō igitur est purgatorij status per se medius inter nostrū & beatorū) & propterea ex rōne medij si processerimus, facilè fallemur: cōtingit em̄ in his quæ sunt per accidēs, etiā sapiētes falli. Quocirca oportet videre penes qd est mediū Purgatoriū, vt sic veritatem quæsiti sciamus: inuenimus aūt ab ecclesia diffinitū Purgatoriū esse mediū quo ad satisfactionē pro actualibus peccatis, tūc tm̄ qn̄ homo in charitate decedēs non plenè satisfecit pro illis in hac vita, ita ꝙ si homo i charitate decedēs satisfecit hic, nō trāsit per Purgatoriū, & si nō satisfecit hic, trāsit p purgatoriū. Ex qua determinatione iuxta regulā nō Topicorū, sed Posteriorū Analyticorū: si affirmatio est causa affirmationis, negatio negationis, & contra in causis proprijs, habemus ꝙ Purgatorium per se & propriè non est nisi ad satisfactionem debitā pro actualibus peccatis exoluendam. Nam affirmatio satisfactionis adhuc debitæ in decedente in charitate, est causa affirmati transitus per Purgatorium: & negatio debitæ satisfactionis in decedente in charitate est causa negati transitus per Purgatoriū. Habetur autē hæc determinatio in cōcilio Flo. sub Eugenio 4. inter definita pro cōcordia

Græcæ & Latinæ ecclesiæ:vbi sic legitur:Si verò pœnitentes in Dei charitate decesserint, antequam dignis pœnitentiæ,fructibus de commissis satisfecerint & omissis: eorum animas pœnis Purgatorijs post mortem purgari. Vbi apparet affirmationem debitæ pro actualibus peccatis satisfactionis esse causam purgatoriæ pœnæ:& subditur,Illorúmq; animas,qui post Baptisma susceptum nullam omnino peccati maculam incurrerunt,illas etiã,quæ post contracti peccati maculã vel in suis corporibus, vel eisdem exutæ corporibus:prout superius dictum est, sunt purgatæ,in cælum mox recipi & intueri clarè ipsum Deũ trinum & vnum sicuti est.Vbi patet negationem debitæ satisfactionis poni causam negationis purgatoriæ pœnæ: dum & baptizatos sine adiũcta decedẽtes culpa, & eos, qui in suis corporibus satisfecerunt,mox in cælum recipi & intueri clarè Deum sicuti est, diffinitur.Ex his siquidẽ patet,quòd nec pro fomite purgando,(qui etiam in baptizatis remanet.)nec pro reliquijs quibuscunque,nisi satisfactione debita pro commissis vel omissis, pœnæ sunt purgatoriæ.Et similiter nec pro meritò augendo: quoniã satisfacere pro peccatis,nec meritum,nec cum nouo meritò oportet esse:quia nihil aliud est quàm exoluere pœnas debitas.Credendum est igitur & pro determinato habendum,quòd animæ in Purgatorio non sunt in via quo ad meritum. Et confirmatur autoritate Aug.in Enchi.ca. 110.de purgatorio loquendo dicentis, quòd illis prosunt ecclesiæ suffragia,qui hîc meruerunt,vt eis prodessent.Et rursus:hîc omne meritum cõparatur.Et rursus,nemo speret quod hîc neglexerit,cùm obierit à Domino se promereri,quo possit post hãc vitam releuari quispiam. Ex quibus absque alia probatione patet, quòd ponere meritum post hanc vitam,contradicit sententiæ beati Aug.apertissimè.Et in literis apostolicis, vbi datur indulgentia pro defunctis,dicitur de illis:Quò magis aliorum egent suffragijs,& quò minus sibijpsis proficere valent.Consonat autem hoc etiam rationi rectæ:quia ex eo quòd cõstat illos,qui in Purgatorio sunt, non posse demereri (alioquin possent damnari)consequens est,vt non possint mereri.

Quocirca consequenter ad determinationem ecclesiæ loquendo,dicendum est ex similitudine in naturalibus,quòd quemadmodum naturalia corpora extra propria loca genita,(puta si lapis genitus sit in loco superiori) habẽt determinationem sui ad proprium locum, à quo impeditur propter aliquod prohibens motum: ita decedentes in charitate habẽt determinationem sui ad cælestem patriã, ad quam statim irent,nisi prohibens pœna debita temporalis pro peccatis adesset.Et propterea sublata pœna vel per propriam exolutionem,vel per aliorum suffragia,statim cælum adit:sicut graue remoto prohibenti,tẽdit deorsum.Et sicut nihil acquirit graue ex remotione prohibentis (sed iuxta pristinam grauitatem tendit ad propriũ locum)ita anima ex remotione prohibentis, iuxta sortitam prius charitatem,in cælestis patriæ mansionem sibi paratam intrat.Et hæc exemplariter sint exposita:& vt nouitij intelligere possint,qualiter anima in morte sortitur diffinitionem sui status quo ad meritum & demeritum: & cum hoc stat quòd impeditur à consequutione regni cælestis propter debitam pœnam:quæ absque merito exoluitur,& aufertur à suffragantibus,velut à remouẽte prohibens.Consonare siquidem discursum hunc determinationi ecclesiæ de Purgatorio pro sola satisfactione necessariò,cuilibet exercitato facilè patere potest.Quod tantò magis approbandum est,quantò illi omnia consonare videtur,quæ de Purgatorio habẽtur:legitur enim 2.Mach. 12.Sãcta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare,vt à peccatis soluantur.Solui enim vinculi absolutionem importat:detinentur enim pœnalibus vinculis suorum peccatorum.Nec obstat si in textu hoc nõ inuenitur: quia maior est ecclesiæ autoritas,ex Hiero.hoc docentis. Purgatorij quoque nomen ideo accedit, quòd à peccatorum pœnalibus immundicijs animam purget: vt idonea sit ciuis cælestis patriæ. Et quia status augmenti charitatis ad statum meriti eiusdem spectat (nam augmentum charitatis terminat illius meritum)eadem ratione, qua charitas in Purgatorio extra statum est meriti, à statu quoque augmenti excluditur.

AD PRIMVM In oppositũ dicitur, quòd concesso in Purgatorio timore non damnationis,sed durationis magnæ futuræ pœnæ(vtpote quia incerti sunt de affuturis suffragijs diminutiuis pœnarum) non propterea sequitur quòd oporteat charitatem augeri ad excludendũ timorem: quoniam potest aliunde timor auferri,scilicet ex certificatione temporis & quantitatis pœnæ.Sed argumentum falsum assumit,scilicet quòd timor omnis aut ille ex imperfecta procedat charitate:potest enim cũ perfectissima charitate stare timor:vt patet de timore Christi.Nec obstat,quòd perfecta charitas foras mittit timorem:quoniam non vniuersaliter,sed particulariter intelligitur secundum glos.de timore scilicet seruili,vel initiali inquantum initiali.Falsum quoq; est,quòd horror mortis sit peccatum: quoniam naturalis est: & si cum imperfecta charitate sit,non tamen ex illa,sed ex naturali fuga mortis.Et licitum est inuolũtariè voluntate naturali mori,& similiter voluntariè voluntate rationali mori:dicẽdo cum Christo:Non sicut ego volo,sed sicut tu vis.Vbi monstrat se nolle mortem,& submittere tamen se voluntati Dei:talis autem est dispositionis quicunque in charitate decedit. Huiusmodi autem voluntas naturalis fugiens naturaliter pœnas,comitatur animam,si ad Purgatorium accedit, & facit animam tristari de pœnis: quia tristitia est de his,quæ nobis nolentibus accidunt: secundum Aug.Nec vnquam separatur ab anima,nisi ipsa posset separari à seipsa:sed actus eius(puta tristari,timere)cessant cessantibus eorum materijs seu causis, scilicet malis pœnæ.Et ideo non oportet crescere propterea charitatem: sed desinere obiecta tristitiæ & timoris,quæ stãtæ æquali charitate,tolli posse constat. Quamuis etiam si anima secum aliquod timoris vel alterius passionis peccatũ deferret,non propterea oporteret nouum in illa meritum ponere ad delendum illud peccatum, vt patet Matth.12.in glos.super illo verbo,Neque in futuro, dicente: quædam culpæ paruę,scilicet in futuro laxantur,quæ quidem post mortem grauant,sed & dimittuntur,si homo bonis actibus in vita vt sibi dimittantur,promeruit Hæc illa.

¶ Ad secundum dicitur,quòd animæ in Purgatorio eo modo,quo sunt in via,progrediuntur: sunt enim in via quo ad satisfaciendum:& continuè progrediuntur exoluendo per se vel per alium.

¶ Ad tertium dicitur,quòd ad literam Apostolus loquitur in hac peregrinatione: in qua virtus in infirmitate perficitur,non directè (infirmitas enim non est virtutis perfectiua)sed occasionaliter.Non est autẽ in Purgatorio huiusmodi occasione opus,vbi nõ est status proficiendi.

¶ Ad quartum dicitur,quòd diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum cęlestis beatitudinis:& sic omnia in purgatorio cooperantur animabus in bonum cælestis patriæ:quia in maiorem appropinquationem in illud.

¶ Ad quintũ dicitur,quòd ly magis ac magis, potest referri vel ad rem acceptam,vt sit sensus,nisi maiorem rem accipiat:& sic falsum assumitur:conseruatur enim res sine augmento sui.Vel ad acceptionem: vt sit sensus, nisi maior extensiuè sit acceptio:& sic est verum:nã nisi conseruatio continuè extẽdatur, desineret res esse:omnia enim in nihilum redigerentur,nisi ea manus omnipotentis conseruaret,inquit Greg.Vnde ex hoc non habetur augmentum charitatis:sed conseruatio eius Augustæ die 17.Octobris. 1518.

QVAESTIO. II.

Num omnes animæ in purgatorio sint certæ de sua salute.

QVAERITVR Vtrum animæ omnes in Purgatorio sint certæ de sua salute æterna.Et videtur quòd non. Primò, quia pœnæ inferni & purgatorij sunt eædem, ac per hoc tantus est pauor & horror aliquarũ animarum,vt impediat eas,vt nesciant in quo statu sint.

PRAETEREA, Quia multæ defunctorũ animæ apparuerunt nescientes statum suum,tanquam Deus sic eas iudicauerit: suspenderit tamen promulgationem sententiæ respectu illarum.

¶ Tertiò,quia nulla ratione aut autoritate Scripturę aut ecclesiæ inuenitur,quòd omnes animæ in purgatorio sint certæ de sua æterna salute,&c.

¶ In oppositum est communis ecclesiæ doctrina.

CONCLVSIO.

Omnes animæ in purgatorio existentes certæ sunt de sua salute.

AD EVIDENTIAM Huius qõnis sciẽdum est, quòd quum qualibet anima à corpore separata vi

deat seipsam,& omnes species seu habitus in seipsa existẽtes,(quoniam directe intuitus eius fertur in seipsam,non impeditam à corpore,vt in hac vita contingit,)consequẽs est,vt anima existens in purgatorio videat charitatem seu gratiæ habitum in seipsa existentem,ac per hoc sciat, quòd est in statu gratiæ,& consequenter est certa de sua salute æterna. Et confirmatur:quia in omni anima separata, quæ purgatur,remanet fides & certa cognitio, quã hîc habuit,quòd omnes in purgatorio sunt de numero electorũ:& scit se esse in purgatorio: ergo est certa de sua salute. Probatur quòd sciat se esse in purgatorio:quia retinet certam fidem,quam hîc habuit:secundum quòd non datur quartus gradus animarum separatarum baptisatarum,sed aut beatæ, aut damnatæ,aut purgandæ sunt statim post mortem: & scit se esse Baptisatam, & extra hanc vitam corpoream, & non beatam nec damnatam : ergo purgari ad æternam salutem. Et confirmari idem potest ex parte spei: remanet siquidem in omnibus animabus purgatorij virtus non solùm charitatis & fidei,sed etiam spei,non otiosè,sed tunc maximè accensè ad suum obiectum,quod est beatitudo æterna. Et quum spes sit certa expectatio futuræ beatitudinis, quam in damnatis impossibile est esse: sequitur idem quod prius.

AD PRIMAM Ergo obiectionem dicitur primò,quòd licet aliquæ pœnæ sint cõmunes inferno & purgatorio,non tamen eodem modo ex parte patientiũ:quia patientes in inferno,diuersissimo modo sunt dispositi à patientibus purgatoriĩ:vt patet. Quia qui purgantur, habent voluntatẽ rectam & conformẽ Dei volũtati,amantes iustitiam Dei,& sperantes in Deo ac Iesu Christi salute:damnati verò opposito modo se habent. Et propterea ignis communis inferis & purgandis non eodem modo suscipitur à damnandis & purgandis, & ad modorũ diuersitatem spectat error.in inferno enim horror est & diuinæ iustitiæ & pœnarum propter peruersam volũtatem eorum,in purgatorio verò dolor quidem pœnarum,sed non horror est:quia amant diuinam iustitiam,& libenter sustinent pœnas propter diuinam iustitiam. Dicitur secundò,quòd sicut horror maximè in damnatis non impedit eos à perceptione sui status, multò minus impediret purgandos à perceptione sui status:non enim horror maior in purgatorio quàm in inferno est.

¶ Ad secundum dicendum,quòd doctrina ecclesiæ non inhæret incertis visionibus:quales sunt istæ,quas ecclesia non approbauit: & fortè fuerunt somnia, aut extases, aut syncopæ,aut illusiones dæmonum ad noua dogmata inducenda.

¶ Ad tertium patet ex dictis,quòd certa ratione habetur omnes animas in purgatorio certas esse de sua æterna salute.In Augusta.25.Septembris.1518.

TRACTATVS VIGESIMUSQUARTUS. *De pœnarum Timore,in duas quæstiones diuisus.*

1 ☞ *Num imperfecta charitas necessario deferat secum post mortem timorem pœnalem.*
2 *Num iustus timendo pœnam,peccet.*

QVAESTIO I.

An imperfecta charitas necessario deferat secum post mortem,timorem pœnalem.

TRVM Imperfecta charitas necessariò deferat secum post mortem, timorem pœnalem.Et videtur quòd sic:quia imperfecta charitas, quandiu homo est in hac vita,habet secum timorem, quoniam de sola perfecta charitate scriptum est primæ. Io.4.Perfecta charitas foras mittit timorem,sed ex sola morte non perficitur,ergo necessariò fert secum timorem: sed timor pœnam habet vt ibidem dicitur:ergo.

IN OPPOSITVM Est:quia si sic esset, oporteret vt quilibet imperfectæ charitatis transiret per purgatorium:quoniam nullus ingreditur cælum cum timore pœnali,sicut nec cum quacunque alia pœna.

CONCLVSIO.

Non oportet imperfectam charitatem cuiusuis ex hac vita decedentis aliquem secum ferre timorem pœnalem,sed filialem,qui beatis proprius est.

AD EVIDENTIAM Huius sciendum est, quòd quia de statibus vitæ futuræ id tenere debemus, quod Scripturæ sacræ,aut ecclesiæ autoritate didicimus, idcirco oportet hîc supponere ecclesiæ diffinitionem:scilicet,quòd si aliquis baptizatus moriatur,antequam culpã aliquam committat,ipsum in cœlum mox recipi, & intueri clarè ipsum Deum trinum & vnũ, sicuti est:vt sub Eugenio 4.in concilio Flor.patet.Ex qua diffinitione sequitur,quòd charitas imperfecta nõ necessariò fert secum post mortem,timorem pœnalem. quoniam constat baptizatum hodie Ioannem adultum,& statim absque commisso peccato aliquo defunctum, non oportere habuisse charitatem perfectam. Imò communiter baptizati sortiuntur charitatem imperfectam, quia incipientium,& deinde proficiunt,& demum sunt perfecti:charitas enim meretur augeri,& aucta meretur perfici secundum Aug. Non consonat igitur ecclesiasticæ doctrinæ, charitatem imperfectam ferre secum necessariò post mortem timorẽ pœnalem:à ratione quoque dissonat huiusmodi necessaria conuectio. Habes quoque ex dicta diffinitione Florẽt. concilij,animas non retardari à visione Dei & beatitudine,ex hoc ꝙ quandiu vixerunt in corpore, fomitem cum imperfecta charitate habuerunt:nam si retardarentur,nõ statim baptizati,qui post non peccauerunt, beati migrãtes essent. Nam quum timor seruilis, à quacunque minima charitate excludatur(quoniam per charitatem filij sumus Dei,& non per Spiritũ seruitutis in timore:sed Spiritum adoptionis filiorum Dei accepimus,in quo clamamus Abba pater,secundum Apostolum) timor quicunque alius compossibilis charitati non necessariò ponitur in actu ex sola imperfecta charitate:sed oportet aliam positiuam causam apponere:puta aliquod malum imminens. Sed stat quòd homini imperfectæ charitatis nihil imminentis mali occurrat post mortem:puta quia est in statu, in quo satisfecit plenè pro omnib⁹ peccatis suis:ergo charitas illius nullum pœnalem secum ducit timorẽ: sed statim perficitur perfectione patriæ cælestis.Et sic licet in toto tempore præcedente charitas compassa fuerit aliquem timorem:ratione tamen status illius hominis (quia scilicet nulli culpæ nulliusq; pœnæ malo pro peccato subiacere tunc inuenitur) in primo instanti quo non viuit hîc, sed ibi,charitas illa perficitur perfectione patriæ: vt dictum est,& non nisi timorẽ illum secum retinet, qui permanet in seculum seculi.

AD OBIECTIONEM dicitur,quòd gloss. ibidem exponit de timore seruili,qui nec cum imperfecta nec cum imperfecta charitate manet.In cuius signũ text. dicit vtrunque:& quòd timor non est in charitate, & ꝙ perfecta charitas foras mittit timorem. Aliter exponitur primum de timore seruili, & secundum de timore filiali. Aliter & altius posset exponi de timore simpliciter & charitate simpliciter:vt sit sensus,Timor nõ est in charitate:quia scilicet non necessariò comitatur charitatem. Et ratio redditur,quia perfecta charitas (quæ scilicet est perfectio & perfecta simpliciter) foras mittit timorem: quia timor pœnam habet.Charitas autem simpliciter sine omni etiam passibili malo & pœnæ & culpæ est:charitas enim quum sit vna ex perfectionibus simpliciter,cõmunis est Deo & creaturis:& in solo Deo inuenitur perfecta,sicut & sapientia & bonitas:in quo nullum compati timorem siue naturalem,siue reuerentialem manifestum est.Et hæc expositio licet sit quo ad tex.illum noua: est tamen in se vera,& non aliena à tex.illo incipiente ibi, Deus charitas est,&c.& ex charitate Dei perfectionem charitatis in nobis imitandam proponente & docente. Sed ad propositũ sufficit expositio duplex inducta ex gl.

¶ Ad id verò quod dicitur,quòd per solam mortem charitas non perficitur,respondetur quòd sola mors non perficit charitatem:sed solus Deus gloriosus inueniens hominem in morte liberum à culpa & pœna peccatis commissis debita,perficit charitatem,lumen gloriæ illi infundendo,& ad visionem fruitionémq; suæ maiestatis illum admittendo.Augustæ die 14.Octobris.1518.

QVAESTIO II.

An iustus timendo pœnam peccet.

TRVM Iustus timendo pœnam, peccet. Et videtur quòd sic.Primò,quia iustus,nihil timere debet nisi solum Deum. Tum secũdò,quia timor pœnæ est ex amore sui,qui est peccatum:

char

charitas enim non quærit quæ sua sunt: primæ ad Corin. 13. & ab Apostolo vituperantur 2. ad Timo. 3. Homines seipsos amantes: & infinitæ ad hoc sunt autoritates. Tamen tertiò: quia ratio suffragatur: quia odio habens pœnā plus amat suam quietem, q̃ Dei iustitiam & voluntatē: hoc autem constat esse iniquum. Quartò, quia timor omnis ex diffidentia est: iuxta illud, Cōfidite, nolite timere, & similia: diffidentia autem peccatum est: ergo, &c.

CONCLVSIO.

Iustus sibi imminentem pœnam timendo, non propterea deserens quod rectum vsum rationis deceat, nullatenus peccat.

AD EVIDENTIAM huius quæstionis sciēdum est, ꝙ timor & dolor conueniunt in materia hac, scilicet malo pœnæ, vt patet: & vtrunque est de his, quæ nobis nolentibus accidunt (vt Aug. dicit) quamuis differenter: quia dolor de præsenti, timor de futuro est malo. Vnde sicut contingit rectè & non rectè dolere de præsentibus malo pœnæ, ita contingit rectè & non rectè timere futurum malum pœnæ: nam si dolor, quantumcunque magnus sit: voluntatem hominis à diuinis præceptis non auertit, rectè tristamur & doleamus de malo, quod patimur. Et vtrunque clarè videmus in Domino Iesu: qui ait, Tristis est anima mea vsque ad mortem. Et rursus, O vos omnes qui transitis per viam, videte si est dolor similis sicut meus. Et similiter timor futuri mali pœnæ quantuscunque sit, si non auertit hominē à diuinis præceptis, rectus est: & hoc etiam est videre in domino Iesu: qui cœpit pauere & tædere, Mar. 14. Tunc autem tantum tam dolor, q̃ timor malus est, quando hominem abducit à Dei mandatis: vt patet in his, qui dolore & timore fidem negant, vel quicquā aliud mandatorū omittunt. Ex quibus clarè patet, ꝙ nec dolor de præsenti malo pœnæ, nec timor de futuro, est secundum se malus: alioquin nunquam esset rectus. Nec dissonat ab homine mortali quantumcunque perfectissimo: alioquin non inuentus fuisset in Christo omnium perfectionum fonte. Et hinc prouenit ꝙ timor pœnæ quandoque vituperatur, & quandoque non, sed naturæ testis est bonæ. Et propterea iustus timendo pœnam infra limites naturæ ac rectæ rationis, nullo modo peccat, nisi Christus peccauerit, quod est blasphemia.

AD OBIECTIONEM Primam in oppositum dicitur, ꝙ naturalis timor mali pœnæ infra limites rationis rectæ consistens, non est timor, alterius q̃ Dei vt infligentis pœnam: quoniam non est malum pœnæ in ciuitate, quod non fecerit Dominus. Timor enim solius Dei, vt punitoris, non excludit timorem rectum pœnarum, vt patet.

Amor sui absque peccato nōnunquā est.

¶ Ad secundam dicitur, ꝙ amor sui duobus modis in sacris literis sumitur. Primò pro amore sui secundū id quod est ex naturalibus, siue gratuitis Dei donis: & sic amor sui est de præcepto naturæ. Et ad huius sui amoris imitationem præcepit Deus Diliges proximū tuū sicut teipsum & secundum hoc Apostolus dicit, Nemo vnquam carnē suam odio habuit: & Dominus, Dedi dilectam animam meā in manus, &c. Alio modo sumitur pro amore sui secundum id quod ex peccato habet: puta pronitatē ad malum, auersionem à Deo, & huiusmodi: & sic amor sui nō est rectus: debet enim homo odisse in se quicquid mali habet, inquantum est malum: amor enim non nisi boni est.

Quocirca si timor ex amore sui secundum Dei in se dona naturalia vel gratuita procedit, & infra rationis rectæ limites sistit, nullum peccatum est: sed testis est bonæ naturæ, bonitatisque diuinorum effectuum amabilium. Si autem prouenit ex amore sui secūdo modo, sic est peccatū: sicut & ipse sui amor, qui est fundamentum ciuitatis diabolicæ. Vnde prudētis lectoris erit discernere, q̄n Scriptura catholica vel doctorū loquitur de amore vel odio sui primo modo, & quando secundo modo: & sic non falletur. Quod enim dicitur: Erunt homines seipsos amantes, de amore sui, quantum ad id quòd peccati est, refertur: & sic de alijs vituperatis amoribus sui. Quod autem dicitur Charitas non quærit quæ sua sunt, multipliciter à glo. exponitur. Primo referendo cōmuniter ad ea quæ ipsius charitatis esse possunt materia: & exponit apponendo ly tantum: hoc est, charitas non tantū quærit quæ pro ipsa in habente ipsam sunt: sed etiam quæ pro alijs sunt: secundò, exponendo de temporalibus bonis, & sic vel non repetit ablata, vel non est amatrix pecuniarum. Aug. autem in regula exponit de eisdem tēporalibus: quia cōmunia proprijs, non propria cōibus anteponit. Ex quibus omnibus patet, quod in nullo obstat hæc autoritas dictis.

¶ Ad tertiam dicitur, quòd maior est vniuersaliter falsa: Christus enim testatur & se nolle mortis pœnam, & se tamen plus velle Dei voluntatem q̃ suam, quū dixit, Verumtamen non sicut ego volo, quo ad primum: sed sicut tu vis, quo ad secundum. Et similiter accidit in omnibus rectè tristibus & timentibus: habent enim simul nolle seu odium respectu malorū ex amore naturali quietis à malis (& quo ad hoc August. dixit, ꝙ sunt de his quæ nobis nolentibus accidunt) & velle respectu diuinæ voluntatis, iustitiæ & præcepti: alioquin nō sisteret tristitia aut timor infra limites rectæ rationis. Et propterea falsum esse liquet ꝙ odio habēs pœnā & appetens nō pati, plus amat se & suam quietem, quam Dei iustitiam, præceptum aut voluntatem. Ad quartam dicitur falsum esse, ꝙ omnis timor sit ex diffidētia: q̃uis enim timor, quia spei opponitur, minuatur ex confidentia, & ex diffidentia augeatur: non semper tamen ex diffidentia oritur: vt patet de timore Christi, in quo in nulla fuit diffidentia. Et de timore Hiero. ad Eustochium dicentis, Ego ille qui timore gehēnæ tali me carceri damnaueram: & tamen tunc maximē confidebat de diuina gratia. Vnde autē oriatur vniuersaliter timor, alterius est negotij: sat est ꝙ non est opus culpabilem semper esse. Augustæ die 14. Octobris 1518.

TRACTATVS VIGESImusquintus De obligatione, & obseruatione præceptorum tàm in Religione, quàm extra, in duas quæstiones diuisus.

1 Vtrum quod tibi præceptum obliget ad mortale.
2 Num Religiosus factus episcopus ad obseruantias regulares ex debito legati tenetur.

QVAESTIO I.

Num Quodlibet præceptum obliget ad mortale.

VAERITVR Vtrum omne præceptum obliget ad peccatum mortale. Et videtur ꝙ sic, quia communis animi conceptio est, quicquid sub præcepto positum est, ad mortale peccatum obligare, intantum quòd percunctantibus de aliquo actu an cadat sub præcepto, vbi responsum est affirmatiuè, statim intelligitur obligatio ad mortale peccatum.

IN OPPOSITVM Autem est: quia sequeretur omnem actum cuiuscunque vitij esse peccatum mortale: quod constat esse falsum. Et patet sequela: quia euitatio cuiuscunque vitij cadit sub præcepto.

CONCLVSIO.

Ea tantum præcepta obligant ad mortale, quæ de aliquo sub quod ad Dei, vel proximi charitatem spectat.

AD Euidentiam huius dubij sciendum est, ꝙ præceptum contra consilium distinctum in hoc à consilio differt, ꝙ consiliū est de bonis, quorū opposita non sunt mala: datur enim consilium de virginitate, quam si quis noluerit seruare, non peccat: vt patet primæ ad Cor. 7. & simile est de alijs. Præceptum autem de his bonis, quorum omissio mala est mortaliter: soli enim illi virtutum actus sub præcepto cadunt, quorū omissio peccatū est: vt patet discurrendo. Et propterea Apostolus ibidem dicit, De virginibus præceptū Domini non habeo, consilium autem do. & subdit, quod si nupserit virgo, nō peccat. Habet ergo præceptū pro materia actū bonum, cuius oppositum est peccatū: & econtrario omne peccatū opponitur alicui cōmissioni vel omissioni præceptæ. Quod ex eo patet, ꝙ trifariam diuisis actibus (quia aut præcepti, aut consulti, aut indifferētes sunt) neque contra indifferētia, neque contra consulta agēdo vel omittēdo peccatū incurritur: restat igitur, vt quod peccatū sit, opponatur cōmissioni vel præcepto. Quo fit, vt euidēter hinc sequatur, nō quicquid clauditur sub præcepto, vinculū habere mortale: nisi quis putet omne peccatū esse mortale. Si enim omne peccatū opponatur alicui præcepto, & nō omne peccatū est mortale, clarè sequitur, ꝙ aliquod peccatū est cōtra præceptum

quod non eſt mortale. Sed quomodo hoc ſit, declarandũ reſtat. Scito ergo ꝙ præceptorum moralium (de quibus ſolis eſt ſermo) quædam habent pro materia bonos actus, quorum contrarij cõtrariantur charitati: vt patet de præceptis fidei & iuſtitiæ. Sunt enim de credẽdo articulos fidei, & de tribuẽdo vnicuiq; quod ſuũ eſt: quorũ contraria (vt infidelitas & iniuſtitia) contra charitatem ſunt: illa contra dilectionẽ Dei, iſta contra dilectionem proximi. Quædam verò habent pro materia actus bonos, quorũ contraria non contrariantur charitati: vt patet de præceptis abſtinentiæ, affabilitatis, vrbanitatis, & ſimiliũ. Sũt enim de obſeruandis modis debitis in ſumẽdo cibum, aut conuerſando, aut iocando: quorũ contraria (vt ſpecies gulæ & ruſticitatis) non ſunt contra charitatẽ Dei & proximi, quãuis mala & peccata in genere moris ſint. Spectandum eſt ergo ad charitatem, quum diſcernendũ eſt præcepti vinculũ ad mortale peccatũ: quia ſolum per mortale peccatũ charitate tollitur & omne peccatũ mortale charitatem tollit. Si enim præcepti violatio charitatem tollit, ad mortale peccatũ obligat: ſi autẽ non tollit charitatẽ quãuis tollat quãcunq; aliam virtutẽ, ad mortale peccatũ non obligat. Charitas enim eſt animæ vita: quæ quia per peccatũ mortale tantũ tollitur, ideo peccatũ tollẽs ipſam, mortale appellatur: tolli autẽ charitatẽ ſolũmodo conſtat per id quod cõtrariatur dilectioni Dei, aut proximi. Et propterea duo ſunt genera moraliũ præceptorũ, quædam habẽtium vinculũ peccati mortalis: & ſunt illa ſola, quæ præcipiũt aliquã cõmiſsionẽ vel omiſsionẽ neceſſariã ad dilectionẽ Dei vel proximi. Neceſſariã autẽ dico vel ſimpliciter: vt in quibuſdã præceptis naturalis iuris: vt Deũ eſſe colendum, non eſſe adulterandum, & huiuſmodi. Vel ex ſuppoſitione: vt in quibuſdam præceptis diuini, vel humani iuris: vt, ſuſcipiendum eſſe Baptiſmũ, obſeruandos eſſe tales dies feſtiuos, & huiuſmodi: ſunt enim hæc neceſſaria ad ſalutẽ, quia ſic inſtituit Deus, vel Eccleſia. Quædam habentium vinculum peccati *venialis tantùm: & hę ſunt, quorũ violatio ſtat cum charitate Dei & proximi. Siue ſint de iure naturæ: vt, non eſſe mentiendum, eſſe affabilem & huiuſmodi: ſiue ſint de iure poſitiuo: vt, benedicendam eſſe mẽſam à clericis, & huiuſmodi. Peccant enim violantes hæc præcepta, ſed nõ mortaliter. Vnde patet, ꝙ nõ omne præceptũ habet vinculũ peccati mortalis.

* Alias, habebatur, mortalis, ſeu moralis.

Et ſi ad hãc diſtinctionem aduertiſſent priores, nõ concluſiſſent aliquid eſſe de cõſilio, ex eo ꝙ nõ eſt in pręcepto habente vinculũ peccati mortalis. Crediderim quoq; ego multa nos habere hodie ſecundũ animi communẽ conceptionẽ pro præceptis habentibus vinculũ peccati mortalis, quę ſi à patribus cũ hac diſtinctiõe fuiſſent interpretata, non haberemus hodie hæc ſub præcepto vinculi mortalis: vt eſt præceptum de ieiunio, &c. Multa enim ſunt, & opinione mea, infinita poſitiui iuris præcepta moralia abſque vinculo peccati mortalis, Sub huiuſmodi ſiquidẽ morali nõ mortali præcepto cadit tota regula beati Aug. ex eo ꝙ in principio dicitur: Hæc ſunt quæ vt obſeruetis, præcipimus in monaſterio conſtituti: & ꝙ monachi carnes non comedant. de conſe. diſt. 5. carnem, &c.

AD Obiectionem ergo in oppoſitũ dicitur, ꝙ quia nominibus vtendũ eſt, vt plures vtuntur, Præcepti nomẽ dupliciter inuenitur. Primò ſecũdum proprietatem ſignificationis ſuæ: & ſic præceptum in Politicis ſeu Moralibus diſtinctum contra conſilium in duo ſecatur genera: vt declaratũ eſt. Alio modo per antonomaſiã: & ſic præceptum antonomaſicè dicitur ſolũ illud, quod habet vinculum peccati mortalis. Et hinc orta videtur iſta communis vox. Romæ, die 14. Februarij. 1518.

QVAESTIO. II.

Num religioſus factus Epiſcopus ad obſeruantias regulares ex debito legali teneatur.

QVAERITVR An religioſus factus Epiſcopus teneatur debito legali ad obſeruantias regulares. Et videtur quòd non: quia in Decretis. 18. q. 1, cap. vnico: dicitur, ꝙ monachus factus epiſcopus electione canonica, eſt abſolutus à iugo regulæ profeſsionis monaſticæ: conſtat enim abſolutum à iugo legis, non teneri debito legali ad legis obſeruationem. Et confirmatur ex gl. ibidem dicẽte, quòd non tenetur ad ieiunia: ſimilis enim ratio eſt de alijs.

IN Oppoſitum autẽ eſt autoritas & ratio S. Tho. in Secunda ſecũdæ. q. 185. ar. 8. dicentis, quòd tenetur ad omnia non repugnantia epiſcopo: quia diſpoſitio non tollitur adueniente perfectione, ſed magis perficitur. Et confirmatur hoc, quia aliter ſequeretur, ꝙ monachus epiſcopus gauderet beneficio capituli explicati, extra de obſer. ieiu. vbi conceditur in die natalis Domini eſus carnium etiã feria 6. eis, qui nec voto, nec regulari obſeruantia ſunt aſtricti ad abſtinentiam à carnibus. Conſequens autem videtur falſum, quia conſtat exceptionem illam comprehendere monachos, quibus regularis inſtitutio carnes inhibet, abſque tamen peccati mortalis nota.

CONCLVSIO.

Religioſus factus epiſcopus non tenetur ex legali debito ad regulare obſeruantias, ſed tantum ad tria vota, morali tamen debito ad eas tantum teneri certum eſt, quæ non diſſonent epiſcopali ſtatui.

AD EVIDENTIAM Huius dubitationis ſciendum eſt, ꝙ dupliciter aliquis tenetur ad aliquid obſeruandum. vel ex debito legali, vel ex debito morali tantum. Dico autem tantum: quia debitum legale claudit in ſe morale debitum, & addit ſuprà illud legalitatem. Appellatur autem, & eſt debitum morale, vinculũ ex recta ratione, debitum verò legale eſt vinculum ex lege. Ita ꝙ vis obligatiua in debito morali, ex ſola recta ratione, vt à coactiua virtute proficiſcitur: ſiue habeat aliunde occaſionem, ſiue non. Tenetur enim quilibet ex debito morali ad non mentiendum: quia naturalis ratio ſic dictat veritatẽ ſectandam, vt contrarium ſecũdum ſe prauum diffiniat: & ſimile eſt de vinculo ad vitanda quælibet vitia. Tenetur quoque princeps ad obſeruationem legis communis ex debito morali (iuxta illud, Patere legem, quam ipſe tuleris: extra de conſti. ca. quum omnes: & Dominicam reprehenſionem, Matth. 23. Dicunt & non faciunt) quãuis nõ teneatur ad legis obſeruationem ex debito legali: quoniam lex non habet vim coactiuam ſupra principẽ. Verùm huiuſmodi debitum morale ex naturali ratione ſola, vt à virtute coactiua vim habens, occaſionaliter ortum habet à lege extante: nam niſi lex maneret in ſuo robore, ratio naturalis non obligaret principem ad illius obſeruationem, ſicut nec ſubditos, quos lex primò, & recta ratio ſecundò obligat, vt vis coactiua ad legis eiuſdem obſeruationem. Debitum autem legale eſt, quòd à lege *vt à coactiua virtute eſt: lex enim niſi habeat coactiuã virtutẽ, lex non eſt, ac per hoc reſpectu illius ſuprà, quẽ non habet virtutem coactiuam, lex non eſt ſimpliciter & abſolute, ſed ſecundũ quid, ſcilicet vt directiua. Et propterea dicitur & bene, ꝙ princeps ſolutus eſt legibus: quia ſcilicet lex ſimpliciter & abſolutè non eſt ſupra eum: quia non ligatur coactiua virtute legis. Et quia vis coactiua legum per legis actum punitiuum exercetur, vt proprium actũ: quia pœna eſt proprium legis mediũ: per quod ad ſui obedientiam inducit: vt S. Tho. docuit in Prima ſecundæ. q. 92. art. 2. ideo illi ſoli ſubſunt virtuti coactiuæ legis, qui legum pœnas incurrunt, contrafaciendo. Qui autem ſuapte natura non ex priuilegio, legum pœnas non incurrunt, quantumcunq; contra præcepta legum agant, virtuti coactiuæ legis non ſubijciũtur. Quocirca quia religioſus factus epiſcopus non ſubiacet pœnis regulæ, aut ſtatutorũ regularium (quod ex eo patet, ꝙ ſi puniendus eſt, non punitur ſecundũ regularia inſtituta, ſed ſecundum ſacros canones, ſicut reliqui epiſcopi) conſequens eſt, vt religioſus factus epiſcopus non teneatur ex debito legali ad obſeruantias regulares. Et quia cenſurarum & peccati mortalis pœna ad vim coactiuam legis ſpectant, ideo nõ incurrit cenſuras aut mortale peccatum, ſi huiuſmodi ex regula, aut conſtitutionibus tantum prohibeãtur, oppoſitum faciendo, quamuis peccet mortaliter aliquod triũ eſſentialium votorum tranſgrediendo: quia ad illorum obſeruationem ex voti vinculo, ceſſante lege tenetur. Tenetur tamẽ ex debito morali religioſus factus epiſcopus ad ſuæ religionis regulares obſeruantias non contrarias, aut diſſonas epiſcopo: quia ex aſcenſu ad perfectionis ſtatũ non debet deficere à fructu prioris vitæ: vt ratio ſancti Tho. monſtrat. Perderet autem, ſi ea, quæ etiam non conferunt ad perfectionem epiſcopalem, per quæ ad illam peruenit, desereret: ſimile ſiquidẽ accidit iſtis regularibus bonis in epiſcopo, quod accidit in naturalibus & diſciplinabilibus diſpoſitionibus. Videmus enim ad generationẽ ignis perueniri per calorem diſponentẽ ad ignem: & propterea igne genito, calor nõ minor manet, aliter tamẽ: quia prius inerat per virtutem quaſi coactiuam agentis: poſtea ineſt

* Alias, &

ut consequens naturam geniti. Et similiter frequens meditationis studium ad doctoratũ ducit: & propterea doctor nisi cancri more retrocedat amplius meditatur, licet aliter: quia prius quasi pædagogo cogente, postmodum tanquam actum cõnaturalem exercens. Ita & religiosus profitendo per regulares obseruantias, ad episcopalem perfectionem deducitur: qua adueniente, regulares obseruãtias episcopum decentes magis assumit: aliter tamẽ, quia prius tenebatur ad illas ex virtute coactiua legis: modò verò ex recta ratione dictante laborem viæ non debere perire in termino, & quòd per eadem bona perfectio conseruari debet, per quæ acquisita est.

¶ Ex quibus patet, vtranque opinionem verũ diuersimode dicere, & quod tenetur ad regulares obseruãtias, & quod non tenetur: nam tenetur ex debito morali, & non tenetur ex debito legali. Et hinc patere potest, quod monachus factus episcopus, licitè potest carnibus vesci in sexta feria, quãdo natiuitas Domini in illa euenit: quoniã à debito legali, quo sub iugo prohibentis regulæ astringebatur, absolutus est, & debitum morale tunc non habet locũ. Quia conuenientissimũ est, inquit diuus Tho. in Tertia parte, q. 40. ar. 2. vt qui cum aliquibus conuersatur, se eis in conuersatione conformet: ita quod in cibo & potu conformiter se sicut alij habeat: constat enim monachũ episcopum ad conuersandum cum ecclesia sua, & specialiter clericis suis trãslatũ. Et hoc præcipuè locum habet in tanta solennitate: in qua & sancti viri abstinentiæ detrahunt: decet enim tantã internæ lætitiæ causam foris erumpere ad lætas mensas.

Potest monachus factus episcopus feria 6. in Natiuitate Domini in ea aduenisse.

AD PRIMAM Ergo obiectionẽ pro parte negatiua ex decretis, dicitur, quod monachus factus episcopus absoluitur à regulari iugo, quod coactionẽ importat, sed non absoluit à morali debito operis regularis. Et similiter gl. verificanda est, quod absoluitur à iugo ieiunij, & nõ à ieiunij debito morali. Ad obiectionẽ primã pro parte affirmatiua ex autoritate S. Tho. dicitur, quod intelligẽdus est de debito morali, & non de legali. Quod patet tum ex ratione ibi reddita, quæ non nisi debitum morale concludit: tũ ex eo, quod iuxta illam doctrinã religiosus factus episcopus etiam Romanus, tenetur ad regulares obseruantias non dedecentes ipsum: & tamen constat ipsum non teneri debito legali, sed morali tantum ad huiusmodi. Ratio enim literæ illius non magis militat pro alijs episcopis, quàm pro Romano: quum iste teneatur esse perfectior cæteris.

¶ Ad secundam obiectionem dicitur, quod canon ille Honorij. 3. explicando restringens esum carnis in die natalis Domini ad eos, quæ nec voto nec regulari obseruantia sunt astricti, intelligitur de astrictis ex debito legali ad regularem obseruantiã: & non de his, qui ex debito morali subsunt regulari obseruãtiæ. Et ratio est: quia in qualibet sciẽtia nomina sunt interpretanda secundum vsum illius sciẽtiæ: constat autem solos astrictos debito legali appellari in iure astrictos lege, & non astrictos legali debito appellari solutos à lege, princeps enim solutus dicitur legibus, qui tamen secundum morale debitum subest legibus. Et quod magis viget ad propositum monachus episcopus à iugo regulæ monasticæ professionis absolutus dicitur, ca. statutum. 18. q. 1. non comprehendit igitur monachus episcopus in iuris dispositione inter astrictos regulari obseruantia: sed inter absolutos à iugo regularis obseruantiæ, si iuris textum vnum secundum eiusdem iuris textũ alium intelligere debemus. Et tu lector memento scripta nostra de huius quæstionis materia in commentarijs super Secunda Secundæ ad hæc referre subtilius discussa. Romæ 13. Februarij. 1518.

TRACTATVS VIGESIMUSSEXTUS De sacri ordinis Collatione unica Quæstione contentus.

QVAESTIO.

Vtrum in collatione sacri ordinis sufficiat tactus corporalis post completam prolationem verborum, in quibus consistit forma.

VAERITVR, An in collatione ordinis sufficiat tactus corporalis post completam prolationem verborũ, in quibus consistit forma. Et videtur quòd sic. Primò, quia de facto ritus hic seruatur alicubi absque reprehensione, vt à fide dignis dicitur. Porrigitur siquidem ab episcopo dicente semel tantum formæ verba in numero plurali, Accipite potestatẽ &c. calix præparatus: & quotquot sunt ordinandi in sacerdotes, sigillatim accedunt ad contactum calicis episcopo non repetente, neque continuãte verba, sed deinceps silente: absurdum est autem damnare tantam multitudinem: ergo, &c.

¶ Secundo, quia vbi est diuersitas opinionum, nõ est diffinitiuè asserendum, nisi liquidè manifestata sit veritas: ergo multò magis vbi nihil inuenitur etiam opinatum, non est damnanda altera pars, sed quilibet sensui suo relinquendus. Sed de simultate contactus corporalis in sacrorum ordinum susceptione, nihil apparet etiam opinatũ, quin potius de cõtactu ipso corporali diuersæ sunt opiniones: vt S. Tho. in 4. sen. di. 24. dicit. Non sunt igitur damnandi, qui tetigerunt quidem calicem præparatum, &c. quamuis non simul cum prolatione verborum.

¶ Tertiò, quia si contactus & verborum prolatio deberent esse simul tempore, hoc esset, quia verba formæ aliter non verificarentur Sed hoc non accidit in proposito, nam in verbis imperatiui modi satisfit, si incontinenti obeditur secundum intentionem imperantis. Episcopo autem porrigenti & dicenti, tot ordinandis, Accipite, obeditur incontinenti secundum eius intentionem: quoniam episcopus etiam explicitè dicit, Ego intendo omnibus conferre ordinem sic successiuè venientibus: ergo, &c.

RESPONDEO In hac difficultate: primò declarabitur veritas de necessitate contactus: secundò, de simultate cõtactus & verborum, tertiò satisfiet oppositis.

CONCLVSIO.

Corporalis contactus in sacri ordinis susceptione necessarium est, vt simul fiat cum prolatione verborum.

QVO AD Primum scito, quod non opinatiuè, sed assertiuè dicendũ est, quod contactus corporalis necessarius est in sacramento ordinis, non solum quia simile est in cæteris sacramentis, in quibus adhibetur extranea materia (Baptismus enim sine cõtactu aquæ, cõfirmatio sine contactu manuũ, vel chrismatis, & extrema vnctio sine contactu olei non fit, &c.) sed quia propria ratio formæ sacramenti ordinis hoc exigit, vt diuus Tho. in præallegato loco docuit. Oportet siquidẽ verba, in quibus consistit forma ordinis, verificari sic, quod actus significati impleantur: alioquin inefficacia vanaque sunt: sed in verbis formæ percipitur actus susceptionis corporalis: ergo oportet impleri tale imperium per corporalem acceptionem. Probatur minor: quia cũ dicitur, Accipe, aut imperatur solus actus interior, aut cum exteriori acceptione. Non interior solus, quia de interioribus solis ecclesia non se impedit: ergo iũctus exteriori acceptioni. Et confirmatur: quia cum sacramenta consistãt in rebus & verbis sensibilibus (vt patet in principio quarti sen.) demonstrationes iussionesque sacramentales ad sensum impleri oportet. Propter quod sicut cũ in forma eucharistiæ dicitur, Hoc est corpus meũ, oportet fieri demonstrationem non ad intellectum tantũ, sed ad sensum: ita cum in forma ordinis dicitur, Accipe, oportet fieri iussionem ad sensum: Et sicut ibi oportet mõstrare contentũ sub his sensibilibus speciebus panis, &c. ita hîc imperari acceptionem sensibilem, quæ contactu corporali perficitur, &c. Et hæc ratio non solùm infert, quod oportet corporalem susceptionem interuenire in illis traditionibus, quibus imperatur explicitè acceptio alicuius rei corporalis, (puta cum dicitur, Accipe librum vel claues, &c.) sed etiam cum dicitur, Accipe potestatem, vel accipe Spiritum sanctum: idem enim est vtrobique iudicium quia idem est in vtrisque imperatum. Meminisse enim oportet, quod sicut in consecratione sanguinis Iesu Christi, nõ demonstratur ex vi verborum id quod continetur sub specie vini, quod tamen deberet demõstrari sicut in consecratione corporis: sed demonstratur calix continens illas species, dicendo, Hic est calix, &c. & iuxta tropum metonymiæ ponitur continens pro contento, ad insinuandum, quod cõuersio fit in sanguinem, vt potabilem: ita in sacramẽto ordinis iubetur ex vi verborũ quanque acceptio spiritualis rei (puta potestatis seu Spiritus sancti) & iuxta eundẽ tropũ ponitur * quod dicitur per pro eo quod fit, id est acceptio potestatis, pro qua acceptio corporalis fit, loco ipsius acceptionis incorporalis, quæ in rei veritate imperatur. Oportet enim (vt dictum est) iussionẽ sicut & demonstrationẽ sacramentorum, ad sensum impleri, &c.

** Alias quod dicit.*

¶ Amplius, Nõ minus oportet impleri quod fit in sacramẽ-

eo,ꝙ quòd dicitur.Sed in ſacramento ordinis ſi fit traditio calicis actiuè,& nõ accipit,cõſtat ꝙ nõ implet quod fit:nulla enim actio impletur ſine paſsione,vnde epiſcopus & verbo (vt dictũ eſt)iuxta tropum prædictum,& facto,ipſa ſcilicet porrectione calicis,vel actiua manuum impoſitione.imperat corporalem ſuſceptionem.Propter quod ſicut non ſufficit epiſcopũ manus imponere actiuè tantum:ſed oportet corporaliter tangi ordinandũ,& obedire,contactum corporalem ſuſtinendo,quãuis ex vi verborum Spiritus ſanctus accipiendus iubeatur in illa impoſitione:ita non ſufficit calicem cum verbis porrigere, ſed oportet ordinandum obedire,ad corporalem tactum accedendo,quamuis ex vi verborum poteſtas accipiẽda dicatur imperatiuè,&c. Confirmatur quoque hoc autoritate decretalis de ſa.nõ ite.ca.presbyter.Vbi expreſsè apoſtolica traditione tactum corporalem debere interuenire Grego.9.dicit,&c. Non deeſt quoque autoritas ſancti Tho.& Petri de Pa.& rubricarum librorũ pontificalium,&c.Hæc de primo.

QVO AD Secundum ſciro, quòd oportet corporalem contactum fieri cum prolatione verborum, in quibus conſiſtit in forma ſimul tempore in toto,vel in parte,&c.quoniam nulla oratio verificatur, aut adimpletur, niſi ſignificatum ponatur in tempore conſignificato. Tempus autem conſignificatum per orationem,quæ eſt forma ſacramenti,non ſe extendit extra totum tempus prolationis eius: ergo intra tempus prolationis verborum, oportet acceptionem ſignificatam impleri,&c. Maior eſt per ſe euidens:minor autem continet duo:vnum eſt ꝙ tempus conſignificatum ſit præſens: alterum verò ꝙ tale tempus præſens non extendatur extra tempus prolationis verborum:his enim duobus euidenter habitis,tota ratio clara erit,ac efficaciter inferẽs intentum. Primum autem horum euidens fit ex conditionibus verbi imperatiui:nam inter præſens indicatiui, & præſens imperatiui,& futurũ eiuſdem(verbi gratia,accipis,accipe,& accipito)conuenientia eſt in ſignificatione: ſingula enim acceptionem ſignificant.In modo autem ſignificandi differentia eſt,quoniã ly, accipis,ſignificat acceptionẽ indicatiuè,ly verò,accipe, & accipite, ſignificãt acceptionem imperatiuè.In tempore verò differentia eſt, ſed aliter,quoniam tam ly accipis,ꝙ ly accipe, ſignificat acceptionem in præſenti,ly verò accipito, ſignificat acceptionem in futuro.Vnde inter ly accipis,& ly accipe, neque in ſignificato,neq; in tempore eſt differentia aliqua, ſed in modo tantum:quoniam dicendo,accipis, acceptionem præſentẽ in te indico:dicendo verò,accipe, acceptionem præſentem tibi impero, &c.Et ex hoc ſequitur,ꝙ ſicut verum non eſt dicere, accipis,te in præſenti non accipiente(indicatur ſiquidem eſſe in præſenti quod non eſt) ita efficax non eſt dicere,accipe,te nõ in præſenti accipiente:imperatur ſiquidem eſſe in præſenti quod non eſt.Ex proprietate igitur cõſignificati tẽporis in forma ſacramẽti ordinis conſiſtente in verbo imperatiuo præſentis temporis:apparet ꝙ oportet impleri quod iubetur in præſenti tempore. Quòd autem tale præſens non extendatur vltra tempus prolationis verborum, probatur. Primò ex ipſa ratione temporis conſignificati.

¶ Ad cuius euidentiam aduerte tria.Primum eſt ꝙ differentia temporis verborum non tenet ſe ex parte prolationis,neq; ex parte proferentis,ſed ex parte ſignificati:nam ſi ad tempus prolationis inſpicias,ita menſuratur tẽpore præſenti accipiam,& accepi,ſicut accipio,&c.ſimiliter ſi ad intentionem huius,vel illius proferentis aduerteris,ita poteſt intendere præſens tempus vnius anni, menſis, vel diei,&c.ſicut huius,nunc,&c.ſed ſi ſignificationẽ verbi perſpexeris,& menſurã durationis eius cõſignificatã conſideraueris, inuenies,ꝙ tp̃s cõſignificatũ vt mẽſura ipſius actus ſignificati ex vi talis verbi intelligitur. Secundũ eſt,ꝙ conſignificatum tempus eſt,& dicitur præſens,præteritum,vel futurum in reſpectu ad tempus,quo verbum ipſum ſignificans profertur: quilibet enim fatetur ſe falſum dicere ſi dicendo,credo,non habeat in ſe credulitatem quando hoc dicit.Et ſimiliter ſi dicẽdo,credidi,ſcit ſe nunquam niſi tunc,quando dicit,habuiſſe credulitatem,falſum dicit,&c.Et verba igitur præſentis temporis ſignificant actum coexiſtentem ipſis verbis, quando dicuntur, & præterita præteritum,& futura futurum. Tertium eſt,ꝙ licet ſecundum veritatem nihil de tẽpore ſit vnquã præſens niſi inſtans;apud Grammaticos tamen tempus præſens dicitur & conſignificatur,quod cuicunque parti orationis coexiſtit:propter quod in ſacramentorum actionibus apud Theologos effectus quidem, quia in inſtanti fit,in fine prolationis verborum fit. Actus autem ſacramentalis tam actiuè, quàm paſsiuè in quacunque parte menſurante prolationem verborum coexiſtat, ſufficit.Ex proprietate igitur conſignificati tẽporis euidẽter patet,ꝙ tempus præſens cõſignificatũ in forma ſacramẽtorum non extenditur vltra mẽſuram prolationis eorũ. Et confirmatur, quia ſicut in Euchariſtiæ conſecratione cum dicitur,Hoc eſt corpus meũ,ly eſt,non conſignificat tempus extra prolationem verborum:ita in ſacramento ordinis,cum dicitur, accipe, non conſignificatur tempus extra menſuram prolationis verborum:vtrobique enim eſt verbum præſentis tẽporis,& non differunt niſi in modo,indicatiuo,ſcilicet,& imperatiuo.Menſura autem nõ ex parte modi,ſed temporis ſe tenet:& propterea eadẽ eſt vtrobiq; ratio.Et ex hoc habes non ſolum, ꝙ ex proprietate verbi ſe tenet,ſed ꝙ talis rigoroſa proprietas in ſacramentis eccleſiaſticis ſeruatur,intenditur & exigitur:idem enim eſſe de omnibus iudicium debet. Et confirmatur: quia niſi tempus præſens conſignificatũ intelligatur præcisè terminari cum prolatione verborum,nulla eſſet certitudo quantum hoc præſens duraret : & ſic poſſet aliquis ſemel dicendo decem millibus hominum, Ego vos baptizo, &c.per totum diem effundere aquam ſuper ſingulos, & eſſent baptizati:quod conſtat eſſe falſum.Hæc de ſecundo.

QVO AD Tertium,ad primum in oppoſitũ dicendum eſt,quòd non eſt mirum,ſi Spiritus ſanctus permittit aliquos epiſcopos errare in iſtis,quoniam manifeſta apparet in eis demeritoria cauſa:quia ſcilicet non ſubmittunt actus ſuos rubricis põtificalibus,ſed ſenſum proprium ſectantes,euaneſcunt in cogitationibus ſuis:& dicentes ſe eſſe ſapientes,ſtulti facti ſunt.Epiſcopi tamẽ mutantes numerum ſingularem in pluralem,& dicentes,pluribus ſimul tangentibus,accipite,in nullo errãt:ſicut nec baptizans plures ſimul aſpergendo & dicendo, Ego vos baptizo,&c.Illi quoq; qui inter dicendum ſemel verba formæ pluribus ſucceſsiuè tangentibus porrigunt, dicendo,accipite,ſatisfaciunt ſacramẽto:quia etiam ſi vni tantum tradant dicendo, accipe, non exigitur ꝙ à principio formæ vſque ad finem ſemper adſit cõtactus:ſicut etiam in Baptiſmo non oportet ablutionem vnius durare:quãdiu durant verba formæ:ſed ſat eſt ſi in aliqua parte verborum durante fiat hîc ablutio,fiat ibi contactus,&c.Illi autem qui ante vel poſt prolationem verborum tangunt,nihil ſuſcipiunt:ſicut nec eſſent baptizati, qui ante vel poſt prolationem verborum abluerentur.

¶ Ad ſecundum verò dicitur, quod autoritas rubricarum pontificalium,expreſsè ſtatuentium contactum & eius ſimultatem cum prolatione, & rationes autoritateſque ſupradictæ, excludunt huiuſmodi opiniones, & determinant.

¶ Ad tertium autem iam patet, ꝙ non ſaluatur veritas ſeu efficacia orationis imperatiui præſentis temporis, niſi illo tempore præſenti fiat quod imperatur:& ꝙ ſacramẽtorum efficacia certa exigit tempus præſens, non ad libitum miniſtri,ſed ſecundum naturam ipſius ſacramẽti intelligi.Vnde intentio epiſcopi etſi in his, quæ iuriſdictionis ſunt,poſsit præſens ampliare:in his tamen,quæ ordinis ſunt,non poteſt:ſed oportet ipſum in captiuitatem reducere intentionem ſuam in obſequium Chriſti,& eccleſiæ, &c. Nec obſtant his dicta doctorum ſentientium,ꝙ ſacerdotes noui in ſua ordinatione formam conſecrationis Euchariſtiæ proferunt,& omnes referũt intentionẽ ſuam ad inſtans,quo terminatur prolatio formæ conſecrationis euchariſtiæ ab epiſcopo.Hoc enim non eſt intelligendum,ꝙ fiat ex vi intentionis nouorum ſacerdotum, qua ſi ipſi poſsint,ſuſpendere effectum verborum in aliud tempus.hoc enim non minus poſſent perfecti ſacerdotes. Sed quia ſic fit in eccleſia à Spiritu ſancto gubernata, vt omnium conſecratio efficax inueniri poſsit, humana ratio tentauit ſuadere,adhuc tamen non perſuaſit, ſed in captiuitatem ducto intellectu actus fit.Et hæc dicta ſufficiant.Piſis, die 20.Nouembris. 1519.

*

TRACTATVS VIGESIMVS *septimus de Dispensatione Matrimonij in Occidentali ecclesia, Quæstione unica contentus.*

QVAESTIO.

Vtrum summus Pontifex possit dispensare cum sacerdote occidentalis ecclesiæ, vt accipiat vxorem.

QVAERITVR Vtrum summus Pont. possit dispensare cũ sacerdote Occidentalis ecclesiæ, vt accipiat vxorem. ¶ Videtur enim, quòd nõ. Primò, quia traditum alteri non potest absque iniuria ab eo tolli: sed corpus sacerdotis occidentalis traditũ est diuinis obsequijs in castitate: ergo, &c.

¶ Præterea, Secundùm Sanct. Tho. in Secunda secundæ, quæstio. 83. artic. 2. dicitur, quòd summus Pont. non potest dispensare religiosum ad contractum matrimonij: ergo nec sacerdotem.

IN OPPOSITVM Est, quia castitas annexa est ordini sacerdotali ex statuto ecclesiæ, ergo per eam potest tolli.

IN HAC Quæstione iuxta tria, quæ apparent in sacerdote Occidentali, discutienda sunt tria, vt plenius satisfiat, & cuiusdã reuerẽdissimi domini Cardinalis votis, & Parisijs nuper exorta quæstio clarius appareat.

¶ Videndũ est igitur primò de sacerdotio absolutè, quomodo se habeat ad matrimonium: secũdò de annexo voto continentiæ: tertiò, de statuto ecclesiæ. Ex his enim, & nõ aliunde impediri contingit sacerdotem à matrimonio.

CONCLVSIO.

Potest summus Pontifex salua conscientia dispensare in matrimonio cum sacerdote occidentalis ecclesia etiam si non adsit aliqua publica vtilitatis ratio.

QVO AD Primum ergo duo dicuntur. Alterum affirmatiuum, scilicet ꝙ sacerdotiũ impedit matrimoniũ contrahendum: alterum negatiuum, scilicet ꝙ nõ dirimit contractum. Et primùm quidem intelligendum est de congruo: quoniam nec ratione, nec autoritate probatur, ꝙ absolutè loquendo, sacerdos peccet contrahendo matrimoniũ, quinpotius & ratio ad oppositũ ducit: qm̃, vt patet i 37. di. 4 sen. nec ordo inq̃tũ ordo, nec ordo sacer inquãtũ sacer est impeditiuus matrimonij: & in ecclesia occidẽtali olim dyaconi poterãt contrahere matrimonia, vt dicitur cap. dyaconi. dist. 28. Manifestè quoq; in 31. dist. in cap. aliter: dicitur, ꝙ Orientales in sacramentis constituti copulantur matrimonijs Nec admittenda est gloss. exponens, copulantur: id est, copulato vtuntur: quoniam manifestè series textus de contractu matrimonij loquitur, vt confirmat etiam aduersatiua subiuncta, scilicet ꝙ Occidentales non sortiuntur coniugia, &c. Secũdum verò dictum intelligendum est, ꝙ non dirimit matrimoniũ contractum siue antè, siue post. Et hoc (vt dixi) seclũsis omnibus legibus ecclesiasticis, stando tantũ in his, quæ à Christo & Apostolis habemus. Et confirmatur vltimò vtrũque horum ratione. Si ordo sacerdotalis ex natura sua impediret matrimonium contrahendum (ita ꝙ contrahere esset peccatum) aut dirimeret contractum, sequeretur ꝙ in nullo casu quantecunq; necessitatis, aut vtilitatis per ecclesiam militantem posset dispensari cum aliquo sacerdote, ꝙ contraheret matrimoniũ. Hoc consequens est & contra Theologos, & contra Canonistas, & contra autoritatem, qua de facto vtitur Ro. ecclesia. Cõsequentia autem manifestè patet ex exercitatis in Philosophia saltem rationali: quoniam quod est secundum se prauum, nulla ratione potest fieri licitum. Hæc de primo.

QVO AD Secundum, duo discutiẽda occurrũt. Alterum est, an secundum veritatem sacerdos voueat castitatem: alterum est de efficacia illius voti. Quidam putant sacerdotes Occidentales in hoc differre a religiosis, quo ad debitum seruandi continentiam: ꝙ religiosi astringuntur voto solenni: sacerdotes autem non voto, sed statuto ecclesiæ. Verùm hi manifestè errant: quoniã expressè mandatur episcopis, ꝙ neminem ordinent, nisi voueat castitatem, vt patet dist. 28. in ca. nullum. ex quo formatur talis ratio. Aut omnes episcopi occidentales sunt trãsgressores præcepti Apostolici, aut non. Non est dicendũ primum: cum cõstet multos esse viros timoratos & sanctos nec reprehendi se à conscientijs proprijs, ꝙ in actu ordinãdi sint transgressores huius præcepti: ergo obseruant hoc præceptum: ergo suscipientes ordines sacros intelliguntur vouere castitatẽ ipso facto, non verbo, sed facto suscipientes ordinem sacrum Occidentali ritu. Nec putes Scotum, Durandum, & Petrum de Pal. his aduersari, eo ꝙ dicũt, ꝙ non potest quicũq; ecclesiastica autoritate annecti votum ex facto extrinseco: quia votum est actus volũtatis intrinsecus & liber. Stant enim hęc simul cum prædictis, quoniam ex antedictis habetur, ꝙ suscipientes ordines sacros, absq; peccato fictionis vouent castitatẽ. Ex hoc autẽ habetur, ꝙ absolutè loquendo possunt suscipere ordinem sacrum absq; voto castitatis, quia voluntas non cõpellitur: sed tamen (vt dictum est) cũ peccato fictionis: mẽtiuntur enim facto profitentes se vouere, & interiori actu oppositum intendentes.

¶ De efficacia autem solennis voti, diuersa est Theologorum opinio. Scotus nanq; & Pet. de Pal. in 4. dist. 38. putant eandẽ vim habere simplex & solẽne votũ quo ad Deũ: ac per hoc nullũ, ex natura sua dirimit matrimoniũ contractum. Potéstque eorum positio fundari super hoc ꝙ si solenne votum ex natura sua dirimeret matrimoniũ post contractũ, nullo casu posset dispensari. Sanc. Tho. autem & Ricar. vbi supra tenẽt votum solenne dirimere ex propria natura matrimonium ea ratione, quia ponit ipsum Deum, seu ecclesiam in possessionem proprij corporis. Addit tamen in secunda secundæ S. Tho. 88. aliam rationem ex parte cõsecrationis: quia scilicet quod semel sanctificatum est Deo, non potest in alios vsus conuerti.

Nec valet responsio Scoti ad primã rationem, soluẽtis eam per interemptionem, dicendo ꝙ non plus ponit in possessionẽ votũ solẽne quã simplex, eo ꝙ nihil intrinsecum voto habet solẽne, quo careat simplex: vt patet in actu interiori volũtatis, cuius est vouere. Hæc inquã derisio derisibilis est: quoniã manifestè patet, ꝙ vouens votũ solenne, non solùm promittit, sed mutat de facto statum, ac per hoc vouens solẽniter vt sic, acceptat interiori actu mutationẽ status, promittens viuere de cętero in illo, &c.

¶ Videtur autem mihi rationabilior via sanc. Tho. si tamen rectè intelligatur. Puto enim ꝙ ad mentem eius, & secundum veritatem distinguendum sit cum ipso in Secunda secundæ, vbi suprà quòd solenne votũ est duplex. Quoddam per se solenne: vt professio religiosorum, & quoddam per accidens solenne: vt votum castitatis annexũ ordini sacro. Est autem ratio huius differentiæ: quia solennitas, siue consistat in exhibitione, siue in consecratione, per accidens coniungitur voto suscipientis ordinem sacrum. Quoniam talis exhibet seipsum, & consecratur nõ ad castitatem sed ad actus ordinis. Religiosus verò benedicitur, & exhibet se ad religionis statum: qui importat per se negationem propriæ voluntatis, corporis & bonorum. Hac verò distinctione stante duas dico propositiones. Altera est, ꝙ votum annexum ordini sacro, per se non dirimit matrimonium contractum: & ratio est: quia est solenne per accidens. Nec etiam per accidens fit ibi exhibitio corporis proprij ad aliquid repugnans matrimonio, sed promissio tantum: vt patet in ca. nullum. dist. 28. Altera est, ꝙ votum religionis per se dirimit matrimoniũ contractum: tum quia in eo fit exhibitio corporis ad statum repugnantem matrimonio: tum quia tantæ vis est, vt soluat matrimonium prius legitimè contractũ & non consummatum, non ex statuto ecclesiæ, sed ex propria natura. Et hanc rationem bene notabis contra doc. discrepantes à sanc. Tho. ipsimet enim vtuntur voto professionis quia morte ciuili, cum ad matrimoniũ prius contractum disputatio trahitur: cum verò ad sequens matrimonium dirimendum sermo conuertitur, dicunt professionẽ non plus efficaciæ habere, quàm votum simplex, manifestè insinuantes viris doctoris doctrinæ suæ ruinosum fundamentum. Eadem siquidẽ ratione & efficacia, qua professionis votum dirimit prius cõtractum, eadem dirimit post contractum: imò minor vis requiritur ad dirimendũ consequens matrimonium, quam antecedens, vt patet in ordine sacro dirimente consequens matrimonium, quàm antecedens, vt patet in ordine sacro dirimente consequẽs, & non antecedens. Non enim post contractum matrimonium per verba de præsenti, si quis inuita vel consentiente sponsa sacerdos fiat, propterea solutum est matrimoniũ sed illa non potest alteri nubere: cum tamen constet, quòd

si religiosus fuisset factus, soluta esset à vinculo cõiugali.

Nec obstat, quòd in libro 6. de voto & voti redempt. dicitur, quòd solennitas voti per solam ecclesiæ constitutionem est adinuenta. Hoc enim verum est, quemadmodum etiam consecratio calicis per solam ecclesiæ constitutionem adinuenta est. Cùm hoc nanque stat, quòd quemadmodum nec consecratio calicis in solo ecclesiæ statuto consistit, sed in diuina benedictione: ita solennitas quoque voti in diuina benedictione consistit: vt in Secunda secundæ. q. 88. dicitur, iuxta illud Nume. 6. Inuocabit nomen meum super filios Israël, & ego benedicam eis. Et rursus: sicut calix iam consecratus ex propria natura repugnat profanis vsibus, sic professus solenniter, ex propria natura repugnat proprietati rerum, & actibus venereis, & cæteris. Cùm his tamen teneo, quòd apud S. Tho. potest ecclesia dispensare in vtroque voto, scilicet religionis & ordinis, pro aliqua maxima necessitate. Et quòd ecclesia quidem possit, nolo aliter probare, quàm ex facto: quia scilicet summus Pontif. Regem Aragonum (vt Pe. de Palu. refert) dispensauit, imò compulit, vt religione dimissa vxorem duceret, &c. propter regni illius dispositionem. Quòd autem hoc sit de mente sanc. Tho. manifestè concipi potest ex initio & fundamento positionis suæ in contrarium in Secunda Secundæ, loco allegato. Ibi siquidem volens concludere, quòd Papa non possit dispensare cum religioso, pro radice positionis assumit autoritatem Decretalis, dicens, Sed quia Decretalis, cum ad monasterium manifestè dicit, &c. & deinde vt conformaret se Decretali adinuenit illam adaptatione de consecratione, vt ibi patet. Ex quibus omni passione semota, quilibet perspicacis ingenij elicere potest, quòd si tempore suo summus Pont. dixisset oppositum verbo vel facto (vt postmodum fecit) quòd ipse quoque accommodasset rationem inobedientiæ sedis apostolicæ. Et propterea illa opinio non est sua, nisi pro quanto sustentabatur ab illa Decretali.

POTEST Igitur ad rationes supratactas, quæ videntur concludere indispensabilitatem voti solennis religionis responderi. Et ad illam quidem de consecratione, potest cum alijs dici, quòd semel sanctificatum Deo, non potest in alios vsus passim conuerti: sed bene in magnæ necessitatis articulo. Liceret siquidem bibere in calice consecrato, vbi aliquis non posset aliter bibere, &c.

¶ Ad aliam verò de exhibitione, eodẽ modo dici potest, quòd quamuis res alteri tradita dono, non possit regulariter ab eo auferri potest in casu necessitatis, quo ablatio esset magis vtilis, quam possessio propter commune bonum, quod præeminet bono particulari.

¶ Ad aliam verò, quę adducta est pro fundamẽto positionis aliorum doctorum, dici potest, quòd magna differentia est inter aliquid esse per se tale, & posse per se tale quid. Quod enim est per se tale, nullo casu, nullaque dispẽsatione potest non esse tale: sed quod potest per se in aliquid, contingit impediri, vt effectum intentum non producat: vt patet in actibus naturalibus. Dico ergo in proposito, quòd votum religionis est potens per se in hunc effectum, id est dirimere matrimonium sequens: contingit tamen (& hoc rarissimè) vt intentum effectum non habeat propter concursum alterius causæ scilicet ecclesiæ autoritatis, & publicæ vtilitatis non paruæ. Hæc de secundo.

QVO AD Tertium (scilicet de ecclesiæ statuto constat iam, quòd hodie ex ecclesiastico statuto tam ordo sacer, quàm votũ professionis in aliqua approbata religione, impedit matrimonium contrahendum, atque dirimit contractum, Et quoniam ordo sacer non dirimit post contractum ex natura sua, nec ex natura voti impliciti (quia nõ est solẽne nisi per accidẽs: vt patet ex dictis) sed ex statuto ecclesiastico, idcirco cum summus Pontif. possit ad libitũ relaxare statuti vinculum, sequitur necessariò, quòd si sacerdos Occidentalis contrahat matrimonium de licentia summi Pont. absque vlla rationabili causa, quòd matrimonium ipsum est verè matrimonium, & contrahentes sunt verè coniuges, & proles est verè legitima. Quamuis contrahendo tale matrimonium sic peccet mortaliter vterque cõtrahens, contra votũ castitatis agẽs absque rõnabili, aut dubia saltem causa licentiatus: & consequenter nec ipse Pont. à mortali excusaretur: sed si causa rationabilis dispẽsandi in voto castitatis absit, contrahens dispensatus tutè contrahit, ac contracto vtitur. Et hinc patet, quòd cum rationabilis causa dispẽsandi in voto castitatis possit esse non sola vtilitas publica ciuilis aut ecclesiastica, sed aliquod aliud maius bonum nunc hic, & ab hoc, &c. quam seruata castitas: consequens est quòd summus Pontifex non solùm potest, sed etiam salua conscientia potest dispẽsare cum sacerdote Occidentali, quòd cõtrahat etiam cessante causa publicæ vtilitatis. Et proptera sumptuosa fuit quorundam determinatio, dicens absolutè, quòd absque tali causa Papa non potest. Cùm tamen, vt ostẽdimus, Papa absque causa vlla possit, peccando tamen, & cum causa rationabili quacunque absque peccato: & vtrobique matrimonium est validum. Romæ die 12. Aprilis. 1505.

TRACTATVS VIGESIMVS quintus De Matrimonio, Vnica quæstione contentus.

QVAESTIO VNICA.

Num matrimonium legitimè contractum inter Christianos per verba de præsenti, possit ante carnalem copulam dirimi autoritate Papæ absque religionis ingressu.

QVAERITVR Vtrum matrimonium legitimè contractum inter Christianos per verba de præsenti, possit ante carnalem copulam dirimi autoritate Papæ absque religionis ingressu.

Et arguitur quod non. Primò, ex ipsius natura, Quandocunque est aliqua res transiens, ad cuius positionem per se ponitur aliquid concomitans, impossibile est poni rẽ illam transeuntem, & non poni illud concomitans: quia quod conuenit alicui per se, conuenit necessariò & inseparabiliter. Sed sacramento matrimonij coniungitur indiuisibilitas & inseparabilitas personarum, quæ fiunt coniuges: quod probatur, quia hoc ponitur in diffinitione matrimonij. Ergo si matrimonium positum est actu, & transit, impossibile est quin restet inseparabilitas: sed nulla dispensatio potest super impossibile: ergo.

¶ Secundò ex parte institutionis: Matrimoniũ est de iure diuino: vtpote institutum à Deo in paradiso (dicente, Crescite, & multiplicamini) secundum quod est officium naturæ, & à Christo, secundũ quod est sacramentũ ecclesiæ sicut cætera sacramenta: vnde Matth. 20. dicitur: Quos Deus coniunxit, homo non separet: & ad Eph. 5. Sacramentum magnum in Christo & ecclesia. Papa autẽ non potest supra ius diuinum: ergo.

¶ Tertiò ex parte ipsius sacramenti: Non minoris efficaciæ est sanctificatio veri sacramenti sanctificatione consecrationis ecclesiasticæ. Sed res consecrata, puta calix non potest dispensatione Papæ desinere esse consecratus, quàm diu est calix: ergo vir & mulier sanctificati coniuges ipso sacramento matrimonij, non possunt quandiu viuunt desinere esse coniuges. Et confirmatur: quia sicut Papa non potest facere, quòd hostia semel consecrata desinat esse consecrata, ita non potest facere, quòd vinculum matrimonij semel contractum desinat esse inter personas, inter quas est contractum.

¶ Quartò ex parte talis sacramenti: Matrimoniũ inquantum sacramentum significat coniunctionem spiritualem Christi & ecclesiæ: vt patet per Magistrum sen. in 4. dist. 26. Sed coniunctio spiritualis inter Christum & ecclesiã est inseparabilis: quoniam scriptum est Matth. vlti. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad cõsummationem seculi. Ergo matrimonium inquantum sacramentũ, est inseparabile. Et confirmatur hæc ratio autoritate sancti Tho. in 4. distinct. 33. q. 2. ar. c. q. 1. ad tertium, dicẽtis, quòd matrimonium ex quo institutum est vt sit sacramentum est indispensabile, nisi fortè à Deo. Et cõfirmatur: quia tria sunt bona matrimonij fides, proles, & sacramentum id est indiuisibilitas.

¶ Quintò ex autoritate. Quia ista videtur communis sententia Theologorum.

IN OPPOSITVM Est autoritas Canonistarum vt patet in cap. ex publico de cõuersione cõiugatorũ.

IN HAC Dubitatione intẽdo Thologaliter veritatem inquirere & concludere præcipuè secundum doctrinam sancti Tho. vnde tria agenda sunt. Primò ostendetur in quo stat ratio ambiguitatis. Secundò ipsa ratio tractabitur. Tertiò satisfiet oppositis.

Quo

CONCLVSIO.

Matrimonium legitimè contractum per verba de praesenti potest autoritate Papae dispensari absque religionis ingressu.

QVO AD Primum, sciendum est, quòd cũ matrimonium dupliciter consideretur, (scilicet vt est officiũ naturae, & vt est sacramentum ecclesiae) si attendamus in omnibus & singulis conditionibus, quas habet, secundũ quòd est naturae officium: quaestio haec clara est: quia constat matrimonium esse dissolubile etiam post consummationem, vt patet de coniugio infidelium. Vnde à praesenti disputatione resecanda sunt quaecunq; spectant ad matrimonium, inquantum est naturae officium. Et propterea rationes omnes ex institutione in paradiso, & ex traditione mutuae potestatis in corpus proprium, & ex commixtione carnali, & ex inseparabilitate his annexa, non conuincunt intellectum ad confitendum indispensabilitatẽ: haec enim omnia ad matrimonium, secundum ꝙ est naturae officium, spectant, & de naturae iure sunt, recipere tamen dispensationem in aliquo casu patet, & 1. ad Cor. 2. & à sancto Tho. in 3. dist. 33. q. 2 artic. 1. & 2. Si verò consideremus matrimonium, secundum ꝙ est ecclesiae sacramentum, tunc distinguere oportet singulas eius conditiones. Sunt autem hae quatuor: scilicet sacramentum tantũ, res & sacramentum, res tantum significata & contenta, & res significata & non contenta: vt patet ex 4. sent. Sacramentum tantũ, vocantur actus sensibiles, quibus contrahitur matrimonium, non absolutè (sic enim spectãt ad naturae officium) sed vt ex diuina institutione signum & causa sunt inuisibilis gratiae. Res & sacramentum vocatur ipsum vinculum coniugij, non absolutè, (quoniam sic spectat ad nature officium) sed vt ex institutione significat aliquid sanctum (puta coniunctionem spiritualem inter Deum & animam) & disponit ad gratiam. Res tantũ significata & contenta, est gratia gratum faciens, quae in hoc sacramento confertur ad sanctè posse vti coniugio. Res autem significata & non contenta, triplex assignatur, scilicet coniunctio spiritualis per charitatẽ inter Deũ & animam, & coniunctio etiam per charitatẽ inter Christum & ecclesiam, & coniunctio per vnionem personalẽ inter verbum & humanam naturam: quae vocatur conformitas in natura Christi ad ecclesiam. Si igitur ex nullo horum habetur indispẽsabilitas, dissolubile erit: si autem ex his habetur inseparabilitas, dispensari non potest. Si diligenter autem inspiciamus, nihil inuenitur in omnibus his supradictis, quae ad naturae officium spectant, nisi signũ & signatum, & causa & causatum: haec enim tantũ addit sacramenti ratio supra naturae officiũ. Et ex parte quidem causae & causati, manifestè patet non haberi omnimodam inseparabilitatem matrimonij: quoniam nihil in hoc sacramento causatur indelebile, cùm non imprimat characterem, sed sit iterabile etiam viuentibus coniugibus: vt patet si alter religionem profiteatur: gratia quoq; hic causata amitti potest, imò quandoq; fit sacramentum hoc sine gratia, cum scilicet celebratur in peccato mortali in contrito. Ex ratione igitur signi & signati oportet inseparabilitatem hanc esse, si ex sacramenti vi sit. Et si quidem sacramentum hoc, primò significatum habet inseparabile, oportet inseparabilitatem sequi: si autem primarium eius significatũ, non est inseparabile, ipsum quoque separari potest. Notanter autẽ dixi primò seu primarium eius significatum: quoniam didici à S. Tho. vbi supra, ꝙ contra prima praecepta sacramenti, non admittitur dispensatio, nisi fortè à Deo. Prima autem praecepta signi, circa primarium significatum constat attendi: sicut vniuersaliter prima praecepta cuiuscunque gradus vel officij circa principalem illius finem. Ad hoc igitur tota quaestio haec reducitur, an sacramentũ matrimonij significat primò aliquid indissolubile. Et haec de primo.

QVO AD SECVNDVM. Duos ego in hanc rem inuenio dicendi modos. Magister siquidem sententiarum in 4. distinctio. 26. expressè tenet, quòd matrimonium contractum, est signum coniunctionis spiritualis inter Christum & ecclesiam. Et quoniam coniunctionem hanc constat esse inseparabilẽ, oportet secũdum ipsum, & eius sequaces, ꝙ matrimonium ratum etiã non cõsummatum, sit omnino indispensabile. Hanc opinionẽ videntur sequi omnes Theologi, qui partem negatiuã quaestionis tenẽt, ponentes tertium bonum matrimonij (quod sacramentum dicitur) indissolubilitatem cõiugij, nõ absolutè, sed inquantum signum indissolubilitatis inter Christum & ecclesiam ponit.

¶ Sed haec opinio salua tantorum virorum reuerentia, falsa videtur: quod dupliciter ostẽditur. Primò, Si matrimoniũ cõtractũ ac ratũ, sacramentũ esset cõiunctionis inter Christũ & ecclesiam, sequeretur ꝙ maritus relictae ante consummationẽ matrimonij esset verè bigamus hoc est falsum: ergo. Probatur sequela: quia ratio bigamiae est defectus sacramenti: quia scilicet nõ est vnicus vnius: sicut Christus vnus vni tantum vnitus est ecclesiae. Hic autem defectus manifestè adest secundo coniugio, si matrimonium ex solo contractu, sacramentum est coniunctionis Christi & ecclesiae. Falsitas consequentis patet ex determinatione ecclesiae, extra de bigamis, ca. debitũ. Et scito, ꝙ sumpta est haec ratio ex illa decretali, & conuincit me, quoniam à destructione cõsequentis ad destructionem antecedentis est optimus & necessarius processus. Et attestatur eidem ipse magister sen. quoniam sicut tenet antecedens, ita etiam affirmauit consequens in 27. dist. 4. Vnde à nobis sicut non sustinetur in consequente, ita nec in antecedente tenẽdus est, quin potius ecclesia determinando oppositum consequẽtis, determinauit oppositum antecedentis: connexa quippe sunt haec. Vnde inaduertẽter loqui videntur qui in materia bigamiae dicũt bigamiam non fieri ante consummationem plurium coniugiorum, & in materia matrimonij dicunt matrimonium non consummatum sacramentũ esse coniunctionis Christi & ecclesiae: haec enim, (vt ostensum est) habent contradictionem implicitam. Secundò: si matrimonium solo contractu significat coniunctionem inseparabilem inter Christum & ecclesiam, sequeretur quòd nec etiam per ingressum religionis naturaliter solueretur, hoc est falsum: ergo. Consequentia probatur: quia non sunt facienda mala vt veniant bona. Violatio autẽ sacramẽti cõiũctionis inter Christũ & ecclesiã, malũ est nõ paruũ: cũ sacrilegiũ sit. Et fieret per huiusmodi ingressum: quoniam solueretur matrimoniũ, & cõsequẽter sacrũ, signũ, & cõsequẽter daretur intelligi, quòd significatum esset solubile. Falsitas autem consequentis ex eo patet, ꝙ non dispensatiuè, sed regulariter licet cuilibet ante consummatum matrimoniũ ire ad religionem: imò secundum sanctũ Tho. dantur coniugibus duo menses ante cõsummationem ad hoc: & (vt in ca. ex publico de conuer. coniug. patet) Papa non dispẽsando, sed sequendo ecclesiae morem determinat matrimonium solui per religionis ingressum. Sunt etiam contra hoc autoritates: quae infra afferentur.

¶ Alij igitur sequentes determinationem in praeallegato cap. de bigamis factam, dicunt, ꝙ matrimonij sacramentum, quo ad significationem, non est completum vsq; ad carnalem copulam inclusiuè: ita ꝙ matrimonium contractum significet coniunctionem Dei ad animam per charitatem, consummatum verò coniunctionem Christi ad ecclesiam. Et inquantum prima coniunctio est solubilis, secunda non: ideo matrimonium contractum tantum solui potest, consummatum autem minimè: vnde Dominus Matth. 19. non dixit, Quos Deus coniunxit homo nõ separet: nisi post illa verba, & erunt duo in carne vna. Et apostolus ad Ephe. 5. non dixit, Hoc sacramẽtum magnũ in Christo & ecclesia nisi post illa verba, Et erunt duo in carne vna. Et ideo Leo papa (vt referunt Magister in 2. dist. primi, & Gratianus 27. q. 2.) ait, Societas nuptialis ita est à principio instituta, vt praeter commixtionem sexuum non habeat Christi, & ecclesiae sacramentum. Haec ille. Vbi clarè videas assertum à tanto doctore, quod probare laboramus nos. Sanctus Tho. quoq; in 4. di. 27. q. 1. art. 3. q. 2. expressè dicit duo notanda ad propositum. Primum est in responsione ad primum, ꝙ quia matrimonium contractum significat coniunctionem spiritualem inter Christum & animam, & haec est solubilis, ideo religionis ingressus aufert sacramentum. Secundum est in responsione ad tertium, ꝙ quia matrimonium contractũ tantum non est perfectum, ideo non habet omnimodam indiuisibilitatem. Ex his enim confirmantur omnia dicta. Et colligere potes hanc rationem sic. Si matrimonij sacramentum non consummatum esset indissolubile autoritate Papae, hoc esset, quia omnimoda indissolubilitas esset de ratione eius, sed hoc est falsum: ergo. Probatur falsitas consequentis: quia aut est de ratione eius, inquãtum est officium naturae, aut inquantum est sacramentum: sed

neutrum est, vt probauimus: ergo. Potest quoq; idem probari sic: De sacramentis ecclesiæ illud tenendum est, ꝙ Romana ecclesia tenet: sed Ro. ecclesia dispensat de facto apostolicis literis super huiusmodi matrimonia contracta: ergo. Minor patet in Martino 5. & Eugenio 4. quorum bullas super hoc refert Archiepiscopus florentinus se vidisse: & nostris temporibus pluries hoc factum videtur. Non deest etiam naturalis ratio, ꝙ sit dispensabile Videmus enim in vniuerso tria genera rerum: quędā enim sunt necessariæ simpliciter, quas scilicet impossibile est aliter se habere, vt sunt motus cælestes: & quædam sunt cōtingentes simpliciter, vt res volūtariæ: & quædam necessariæ nō simpliciter, sed vt in pluribus, vt naturalia istorum inferiorum. Et inter hæc manifesta est hęc differentia, ꝙ necessaria non possunt impediri: contingentia possunt fieri, vt libet: necessaria verò vt in pluribus possunt quidem impediri, sed rarò. Cum autem indissolubilitas sacramenti matrimonij non sit de genere contingentiū (vt patet, quia non potest ad libitum dissolui) nec sit de genere necessariorum simpliciter (quia potest quandoq; impediri, vt patet, si alter coniugum ingrediatur religionem) restat vt sit de genere necessariorum vt in pluribus. Et verè sic est: essentia nanq; matrimonij annexam habet indiuisibilitatem possibilem impediri ex cōcursu alterius causæ, Et hoc dupliciter: vel causæ quasi eiusdem ordinis, & hęc est professio regularis: vel superioris ordinis, & hęc est autoritas apostolica cum causa aliqua rationabili. Vtrū autem discordia orta inter coniuges huiusmodi sine spe remedij, sit rationabilis causa dispensandi, crediderim ꝙ sic, consensu coniugum accedente. Tum in fauorē animarum: ne scilicet in adulteria adolescentes ruant, aut permanere quasi cogantur, dū separati perpetuò manerent. Tū ad euitanda homicidia, quæ à desperatis cōiugibus facilè procurari possunt: præsertim, cum hac de causa Moyses libellum repudij permiserit. Tum ad bonum pacis restituendum inter eos, sublato hoc vinculo, quod causa discordiæ est, præsertim q̄a cōiugij finis vnitas est. Et hæc de secūdo.

QVO AD TERTIVM Respondetur ad primam obiectionem, & dicitur, ꝙ in diffinitione matrimonij non ponitur indiuisibilitas simpliciter, id est omnino: sed quantū est ex se, id est nisi impediatur. Et propterea posito matrimonio, ponitur indiuisibilitas personarum sic non omnino: indiuisibilitati autem sic non repugnat impediri.

¶ Ad secundum verò iam patet ex dictis, ꝙ institutio refertur ad sacramentum perfectum in significando, & non inchoatum tantum. Quamuis posset etiam dici & bene, ꝙ Deus nō instituit matrimoniū indissolubile omnino, sed quantum est ex se, vt dictum est. Et ideo papa non dispensat contra institutionem diuinā: sed vtitur potestate sua, qua potest impedire aliam causam impedibilem institutam etiam à Deo.

¶ Ad tertium dicitur, ꝙ coniuges non aliter sanctificantur hoc sacramento, q̄ per gratiam gratū facientē, & repræsentationem Christi & animæ per charitatem vnitorum. Vnde cum vtrūq; sit separabile, nulla est hic sanctificatio habens effectum perpetuum. Vnde q̄uis non possit fieri ꝙ coniuges non fuerint sanctificati, potest tamen auferri veraq; sanctitas ab eis. Et propterea non est simile de eis & de calice consecrato: à quo nō potest consecratio auferri. Nec est propterea minoris efficaciæ sacramentum q̄ sacramentale: quoniam longè maius est facere sanctum formaliter, etsi amitti possit illa sanctitas, q̄ facere sanctum ministerialiter, & secundum quascunq; alias huiusmodi denominationes. Vnde sacramenta omnia, quia gratiam conferunt, magis sanctificant cæteris cōsecrationibus: licet non ita diuturnos habeāt effectus propter variam dispositionem subiecti: effectus enim consecrationū & benedictionum non exigunt nisi cōstantiam subiecti: gratia autem & significatio vltra substantialem cōstantiam subiecti, exigunt immutationem voluntatis & status: & propterea mutatis his desinunt. Ad confirmationē autem dicitur, ꝙ peccat supponendo id quod probare debet, & quod in dubium vertitur: hic enim nihil aliud dubitatur, nisi an vinculū ex sacramento matrimonij cōtractum semel, sit inseparabile à personis, quæ contraxerunt: & argumētum hoc supponit, quia supponit, ꝙ se habeat ad personas sicut corpus Christi ad species panis semel consecrati: quod constat se habere inseparabiliter. Vnde neganda est similitudo; quia vinculum matrimonij non habet necessariam connexionem cum personis, sicut corpus Christi ad hostiam: necessaria nanque connexio est, quæ impedit dispensationem.

¶ Ad quartum patet respōsio ex dictis: negamus, scilicet significari coniunctionem Christi ad ecclesiam per contractum matrimonij. Posset quoq; dici, ꝙ cōiunctio spiritualis Christi ad ecclesiam potest considerari dupliciter. Primò secundum suam rationem, & sic est solubilis, quia est coniunctio per charitatem viæ. Secundò, secundum extrema, inter quæ est, scilicet Christum & ecclesiam: & sic est insolubilis. Et quia primo modo vnio spiritualis consideratur per se, secundo per accidens: ideo potest dici, quòd vnio illa est solubilis: vnio autem in conformitate naturæ est omnino insolubilis: quoniam est secundum esse diuinum hypostaticum. Hæc respōsio licet quo ad solubilitatem sustineri possit, non tamen euadit inconuenientia de vnitate: & propterea non est totaliter ei innitendum. Ad confirmationem verò ex autoritate sancti Tho. dicitur, ꝙ loquitur de matrimonio consummato: vt manifestè patet: & ex articulo præcedente in responsione ad secundum conuincitur. Ad alteram autē confirmationem de bono sacramenti, dicitur ꝙ propriè & formaliter loquendo, sacramentum quod est tertium bonū matrimonij, inuenitur quidem in matrimonio contracto, sed imperfectè, quia non nisi causaliter, inchoatiuè & impedibiliter, vt patet ex supradictis. In consummato autem inter fideles inuenitur formaliter, completè, & vt necessarium simpliciter: & propterea consummato repugnat dispensatio, vt sanc. Tho. docuit.

¶ Ad autoritates tenentium oppositum nescio quid dicam: nisi quòd si diligentius hæc animaduertissent, fortè sententiam mutassent. Romæ die 24. Ianuarij 1507.

TRACTATVS VIGESImusnonus *De Reddendo debito inter coniuges, altero eorum existente Adultero, unica Quæstione contentus.*

QVAESTIO.

Num vxor teneatur sub peccato mortali abstinere à carnali commercio viri publici concubinarij.

QVAERITVR An vxor teneatur sub peccato mortali abstinere à carnali commercio viri publici cōcubinarij. Et videtur ꝙ sic. Vir tenetur ad abstinendum se ab vxore publicè adultera: ergo econtrario. Antecedens patet in Scriptura: quia patronus est turpitudinis, qui crimen celat vxoris: vt in ca. quemadmodum de iureiurādo dicitur, & in sacris canonibus extra de adulte. ca. si vir. & 32. quæstio. 1. capitul. 1. & ca. si quis vxorem. & sacris doctoribus in 35. distin. quarti sen. Consequentia autem probatur: quia vir & vxor ad paria iudicantur circa fidem, libertatem, & debitum matrimonij.

IN OPPOSITVM Autē est: quia vxor non tenetur ad correctionem viri, sicut ecōtrario: quia vir est caput mulieris, vt dicitur primæ ad Corin. 11.

CONCLVSIO.

Vxor innocens & in amaritudine posita de viri adulterio, non amplius sperans per actus coniugij abstinentia, viri emendationē, non tenetur ad abstinendum ab eo, sed potest licitè vti matrimonio tam petendo, quàm reddendo.

AD EVIDENTIAM Huius sciendū est, ꝙ actus coniugij, quum secundū se licitus sit, ad hoc quòd reddatur illicitus ex alterius crimine, oportet vinculum aliquod nouum inde innocentē deriuari ad hoc, vt teneatur abstinere. Crimen autē mariti publici adulteri, quadrupliciter potest considerari: primò inquātum offensiuū vxoris: secundò inquantum emendabile pro bono ipsius mariti: tertiò inquantum punibile pro bono communi quartò inquantum quandam mali speciem in coniugem ducit. Si primo modo sumatur crimen propositū: ipsum quidem virum in lege coniugij errantem fidem violādo priuat iure exigēdi, nō petēdi actū coniugij. Iustū quippe est, vt iniuriā faciēs matrimonio, & à fide recedēs, ius cogēdi alterū ad seruādū sibi promissum perdat: simplici tñ petitione actū cōiugij postulare nō prohibetur à volente sibi cōsentire: sicut in alijs debitis, q̄uis extinctis iure potest creditor petere à volūtario debitore, qui nō vult iuris rigore vti. Sed ex hac ratione vxorem offensam in nullo

lig

ligat: nō est enim addēda afflicto afflictio: sat est ꝙ quatenus offensiuum est, ipsam affligat. Si secundo modo, vxor innocens non tenetur ad abstinentiam actus coniugij, nisi vt habet rationem remedij curatiui criminis viri: & hoc quia non tenetur ad hoc nisi ratione præcepti de correctione fraterna, ac iuxta mandatū Domini Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus, &c. si monitio verbis facta per se vel alios nō sufficit, (quum ipsa non possit verbere virum adducere ad pœnitentiam, sicut econtrario) tenetur adhibere pœnalem medicinam, abstinendo ab eo, & denuntiare ecclesiæ, si hoc non sufficit. Sed, quoniā præceptū de correctione fraterna non habet locum, vbi nō est spes pœnitentiæ, (quoniam finis eius est bonū ipsius peccatoris,) ideo, si vxor non sperat pœnitentiam per hoc remedium, non tenetur ad illud faciendū: & tantò minus si credit ꝙ peior fiet. Si tertio modo, sic quū procurare bonum cōmune in huiusmodi fiat per viam accusationis, non tenetur vxor & solo crimine adulterij viri: quū hoc non sit in corruptionem spiritualem vel corporalem boni communis, nisi annexam haberet corruptelam fidei Christianæ, vel proditionē patriæ, & huiusmodi. Si quarto modo, tunc pro tanto habet speciem mali, (vt cōmuniter affirmatur,) ꝙ innocens misceatur adultero publico, pro quanto videtur illius peccato consentire, correctionē debitam non apponendo. Constat autem, ꝙ si nō est spes pœnitētiæ per huiusmodi abstinentiā, correctio hæc non est debita secundū veritatē: & quod si notum est, ꝙ vxori hoc valde displicet, & propterea ducit in amaritudine animam suam, (vt communiter accidere videtur) cessat ratio apparētis mali & scādali actiui in vxore. Ex oībus igitˀ cōsiderationibus opportunis cōcluditur, ꝙ vxor innocens, & in amaritudine animæ posita de viri adulterio publico, non sperans per abstinentiā actus coniugij emendationē viri, non tenetur ad abstinendum ab eo: sed licitē potest matrimonio vti tam petendo, ꝙ reddendo.

ET AD Obiectiones in oppositum dicitur, quòd nec vir tenetur ad abstinendū, nisi subsit spes correctionis futuræ & ratione scandali. Sed quia ad virum spectat corrigere vxorem etiam facto: ideo tenetur ad vtendum omnibus remedijs vtilibus, sibi tamen conuenientibus: puta ad verberandum eam, segregandúmque à practica: & huiusmodi: inter quæ remedia computatur abstinentia à thoro illius, quando creditur expediens. Tenetur quoque magis ad euacuandum a se scandalum actiuum: quia nō facilē creditur vxorem publicē adulterari sine tacito consensu viri. Propter hæc nanque duo omnes autoritates allatæ damnant virum non separantem se ab adultera: vt patronum turpitudinis. Nec sacri canones intelligendi sunt condidisse nouum ius: sed applicasse doctrinam diuini iuris ad materiam matrimonij: vnde & patrocinium peccati & patronatus turpitudinis: & huiusmodi quæ diuini iuris sunt, afferunt. Et hæc de quæstione hac sufficiant. Romæ die 14. Martij, 1513.

TRACTATUS TRIGESIMUS de Vsu sacrorum Scripturarum ab Ecclesia unica quæstione contentus.

QVAESTIO VNICA.

An apostolica sedes in sacris canonibus abutatur verbis sacræ Scripturæ.

CHARITATE Iesu Christi cogente, quæritur an apostolica sedes in sacris canonibus abutatur verbis sacræ Scripturæ. Et videtur ꝙ sic. Primò, quia clemens VI. in extrauaganti: vnigenitus: de pœ. & re. abutitur autoritate Prouer. cap. 7. dum ad thesaurum, ex quo fiūt indulgētiæ, applicat eam: dicēs, ꝙ est thesaurus, quo qui vsi sunt, participes facti sunt amicitiæ Dei. Cōstat enī ꝙ per indulgentiarum gratiam non fit homo particeps amicitiæ Dei: sed solūmodo satisfacit pro pœna debita.

¶ Secūdò, qa Pelagius Papa in Decre. di. 21. ca. quāuis. probat sedē apostolicā esse plātā cūctis ecclesijs euāgelica voce Mat. 16. Tu es Petrus, & quodcūque solueris, &c. Et tñ cōstat per illā Dñi sentētiā nō esse Petrū prælatū cæteris.

Tū qa verba illa dicta sunt Petro in psona omniū, sicut ipse Petrus respōdit pro oībus. Vñ & sacri doctores intelligūt ibi non vni, sed vnitati æqualitatis oīm dictū. Quodcūque ligaueris, &c. Tū qa ipse Dñs replicauit in plurali eandē sententiā, Quæcūque alligaueritis, Matt. 18.

Tū qa Dñs dicit, Quod vni dico oībus dico, Mar. 13.

¶ Tertiò, quia extra de consti. ca. translato, affertur autoritas Apostoli, Trāslato sacerdotio, necesse est vt translatio legis fiat. Et decretalis sentētia est, sacerdotiū est translatum à Moyse in Christum, & a Christo in Petrum, sic interpretātur Iuristæ: & Pōtifex permittit seu approbat. Cōstat autem impiū esse dicere sacerdotium translatū à Christo in Petrum: abusiuē ergo apostolica sedes in suis decretalibus sacram Scripturam affert, vt inquit illi infert.

IN OPPOSITVM Est ipsius apostolicæ autoritatis dignitas.

CONCLVSIO.

Proprio sensu ac germano sacrarum Scripturarum ecclesia semper vtitur in sacris canonibus.

QVAESTIO Hæc mota est charitate vrgēte, ne hi, qui minus eruditi sunt legentes, vulgaras has iniurias apostolicæ sedi illatas, putēt veras esse. Et si fortè hi, q nouitatibus istis student, discant sapere ad sobrietatem, aut saltem cohibeāt linguas suas. Dedecet siquidē pastori & doctori omnium Christianorū Ro. pontifici iam si quādoque transumptiuē vteretur aliqua autoritate Scripturæ vt crebro doctores sacri faciunt, detrahere, non modo cōtumeliā irrogare, publicē scribēdo, ꝙ abutitur sacra Scriptura, ꝙ vim infert sacro eloquio. Nunquā hoc ab Augu. Hier. Ambr. alijsque sanctissimis doctoribus didicimus: Si quis, inquit Iacobus Apostolus, putat se religiosum esse, nō refrænas linguā suā, &c. huius vana est religio. Reducendus quippe est potius aut intellectus, aut sermo in captiuitatem in obsequiū Christi in suo vicario, qñ videntur nobis minus cōsona eius verba, modò fides salua sit: nec ponamus os in cælū, præsertim ꝙ humanū sæpe fallitur iudicium, & ꝙ vnus putat abusiuē dictū, alter intelligit propriē dictū. Et quia sic accidit in proposito, nulla siquidē inductarum autoritatum abutūtur sacri canones, sed in proprio sensu illarū quælibet vtuntur, vt sigillatim manifestabitur, ideo paruulū hunc laborē nō subterfugi.

¶ Clemens imprimis VI. nō abusiuē, sed propriē vtitur autoritate Scripturæ: qm̄ thesaurus, de quo loquitur Scriptura, est thesaurus diuinæ sapientiæ: est enī thesaurus meritorū Christi, qui est ipsa diuina sapientia, & fons sapientiæ. Et quicunque thesauro hoc verē vsi sunt, efficaciter cōsequendo indulgētias, cū perseuerātia sine qua quocunque thesauro vanē vtimur, verē participes fiūt amicitiæ Dei cōsummatæ. Cuius nullus pōt esse particeps, quādiu obnoxius est pœnæ alicui pro quocūque peccato: qm̄ Dei amicitia consummata nō nisi in cælesti patria habetur, in quā nihil pœnæ subiectū ingredi potest. Quia igitur indulgētiæ tollunt ab homine impedimēta diuinæ amicitiæ consummatæ, verē & propriē dicitur thesaurus indulgentiarū esse, quo qui vtūtur, participes fiunt amicitiæ Dei. Nec valet argumentū, Thesaurus diuinæ sapientiæ fuit ante indulgētias, & illo pōt quis vti sine indulgētijs, ergo indulgētiæ non spectant ad illū: qm̄ thesaurus diuinæ sapiētiæ continet multa in se diuinæ sapientiæ opera: vt sunt actus sapiendi secundū Deum, & merita Christi vt meritoria, & eadem vt satisfactoria, & multa alia. Et vt thesaurus ipse prior indulgentijs, non dependēt ab indulgentijs: sed econtra indulgentiæ depēdet ab illo. Et potest aliquis vti thesauro illo diuersimode: propterea potest quis vti illo sine indulgentijs, & per indulgentias. Et similiter potest aliquis fieri particeps diuinæ amicitiæ cōsummatæ, & sine indulgentijs & per indulgentias. Non docet siquidem Romana ecclesia indulgentias esse medium, sine quo non possit diuina amicitia consummata haberi: sed esse medium, per quod potest haberi, tanquam remouens prohibens, vt declaratum est.

¶ Quod autē secundò obijcitur de autoritate euāgelica, perspicaciter intentum Pelagio pontifici absque abusu suffragatur: nā ꝙ illa Dñi verba ad solū Petrū dirigātur, ex multis habetur. Primò ex hoc, ꝙ eidē facta est pmissio, cui exhibita est pmissa res: sed solū Petrū cōstat à Dño cōstitutū caput ecclesiæ, vt patet Ioā. vlt. vbi Dominus post resurrectionē Petro, vt distincto ab alijs Apostolis, dixit, Pasce oues meas. fecit enim comparationem Petri ad alios, dicens, Diligis me plus his? & statim ipsius, non ipsius & aliorum martyrum, pastoralis officij fructum subdidit, Quum esses iunior, &c. Et hoc ibidem confirmat Chrisosto. Præteriens, inquit, Dominus alios Apostolos, ad Petrum dixit, Si amas me, &c. Secundò ex eo, quòd Dominus dixit, Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis, &c. certū est enī, ꝙ ex hoc Dominus nō

beatos dixit omnes Apostolos, nec ꝙ singulis Pater reuelauerit quod Petro reuelatū est. Et cōfirmatur, quia inter discipulos erat tunc Iudas, qui non erat beatus nec in re, nec in spe, quum esset fur: vt Io. Euangelista testatur. Tertiò patet ex hoc, ꝙ Dominus inchoauit sententiam à Petro, vt ab alijs distincto, dicēdo, Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hāc, &c. cōstat autē ꝙ nec de Andrea, nec de Ioāne, nec de Iacobo, &c. verificatur, Tu es Petrus. Verba igit textus Euāgelij manifestāt, ꝙ Petro singulariter dictum est, Tibi dabo claues regni cælorū: ac per hoc Pelagius papa non abusiuè, sed propriè vsus est autoritate illa ad probandum Petri sedem à Domino voce et sensu cæteris esse prælatā. Nec fuit Pelagius primus, qui hac eadem autoritate vsus est ad idem probandū, quoniā Anacletus martyr sub Traiano hoc idē dixerat, vt habes in decreta. di. 22. cap. sacrosancta. Ad primā obiectionē respondetur, ꝙ Petrus dicitur respondisse pro omnibus, quia Dominus cōmuniter interrogauit, Vos aūt quē me esse dicitis? sed sicut reuelatio teste Domino, soli Petro dicitur facta: ita responsio non ex consilio aliorū, sed ex diuina reuelatione à solo Petro facta est. Sed, quia omnibus placuit responsio pro omnibus respondisse dicitur: frequētissimè siquidem accidit, ꝙ multis collegis præsentibus quod vnus optimè dixit, tanquā si ab omnibus fuerit dictū, habetur: laus tamen solius est illius, qui sapienter respondit. Sacri autē doctores accipiētes hæc verba nō pro vno, sed pro vnitate nō obstant: quia vera sunt. Nec aduersantur dictis, quia de vnitate ecclesiastica loquuntur, quæ est vnitas ordinis, caput vnū habēs. Imò interpretatio hæc, Pelagij sensum cōfirmat, quoniā verba illa dum vnitatē ecclesiæ respiciunt, caput vnū designāt: per quod vnitas ecclesię claues habeat regni cælorū, & ordine quodam à Petro ad alios in partē solicitudinis assumēdos potestas absoluendi atq; ligandi deriuetur. Et propterea nō vnus Petrus in persona, sed in omnibus successoribus suis, nec vnus Petrus cum successoribus solus suscepit claues, vt solus retineat: sed vnitas ecclesiæ per vnum suscepit, dum Petrus suscepit cōmunicandas in vnitate ecclesiæ. Quod aūt affertur in argumēto de vnitate æqualitatis, falsum est: nec est Sanctorū sententia de vnitate æqualitatis, sed ecclesiæ, quā constat esse vnitatē ordinis. Et aduerte, ꝙ non solùm glossa ordinaria, sed Cyrillus inter priscos Patres Orientales nulli secundus in lib. Thesau. de Petro et successoribus in Ro ecclesia, hoc intelligit: vt in cath. au. Matth. 16. habes. Ad secundā verò obiectionem dicitur, ꝙ Dominus non replicauit de clauibus regni cælorum, quum omnibus cōmuniter dixit, Quæcunque alligaueritis: in hoc discernendam relinquens excellētiam Petri super alios. Et rursus ordo ipse, dū primò soli Petro, & deinde cōmuniter alijs loquitur, insinuat quod prius Petro, deinde alijs Episcopis autoritas conuenire debebat absoluendi atq; ligandi. Ad tertiā aūt, Quod vni dico, omnibus dico, respondetur, ꝙ Dominus non dixit, Quod vni do, omnibus do, (nō em̄ omnibus discipulis dedit apostolatus dignitatem, nec etiā omnibus dedit dignitatem Septuagintaduorum) in proposito autem nō est quæstio de Dicere, sed de Dare, Tibi, inquit Dominus. Dabo claues, &c. Vnde patet extra propositum esse, quod vni dico, omnibus dico, ꝙ de doctrinali dicere ad literam voluit cælestis Magister intelligi, vt instructio quam vni impendebat, omnibus impensa nuncupetur.

¶ Ad tertium argumentū principale de autoritate Pauli Apostoli dicitur, ꝙ Decretalis illa nec somniauit vnq; ꝙ sacerdotiū sit translatum à Christo in Petrū: quū Petrus non nisi Christi sacerdotij minister sit, & Christi vicarium esse decretales clament. Vnde nulla culpa est Pōtificis, si iuristæ malè eam intellexerunt: nisi quis adeo desipiat, vt Pontifici imputet omnes errores doctorū, quia non reprobat eos. Admiratione profectò dignum esset, ꝙ in Papam, in Decretalē, sensum alienū retorquent arguētes isti, nisi manifestior lapsus, testimonium eorū studio perhiberet: subdunt em̄ plusquā octingentorū annorum Christianos totius Orientis, & Africæ nunquā sub Romano Pont. fuisse. Nam si Chalcedonensem synodū (vnā ex quatuor, quas sicut sanctum Euangeliū Greg. excipit) perlegissent, Patrūmq; decreta ac gesta librassent, vidissent contigua omnium ætatum testimonia, primatū Ro. ecclesiæ præferentia: falsissimūmq; esse Africæ Orientisq; Christianos Ro. ecclesiæ subditos non fuisse. Ad quod pro nunc sufficiant duo testes ante annos mille ferè. Alter est ex Græcis, Cyrillus, scilicet in libro thesau. vt habes in catena aut. Matt. 16. dicens, Secundum hanc Domini promissionem ecclesia apostolica Petri, ab omni seductione hæreticaq; cōuentione manet immaculata, super propositos Episcopos, & super omnes primates ecclesiarum & populorum in suis pontificibus in fide plenissima & autoritate Petri. Alter ex Latinis, Gregorius scilicet ad Ioannem Episcopum Syracusanum scribens: Constantinopolitanam ecclesiam, quis eam dubitet sedi apostolicę esse subiectam: vt habes in Decre. dist. 22. ca. de Constantinopolita. Maguentiæ die 22. Martij, 1519.

TRACTATVS TRIGESIMVS primus Ad Leonem decimum Pontificem maximum de septendecim Responsionibus ad diuersa præcipuè obiecta, quæ pro Martini Lutheri assertionibus facere uidebantur.

❦

IN XVII. RESPONSIONES TRActatus trigesimiprimi Summaria.

1 ☞ De expositione quinque articulorum Lutheri reprobatorum, Primus articulus est: Verum est prouerbium, & omnium hominum doctrinis de contritione adhuc traditis præstantius, quòd summa pœnitentia est non amplius peccare, & quòd optima pœnitentia est noua vita. Secundus: Nemini remittuntur peccata, nisi credat sibi remissa esse, quando Presbyter remittit, &c. Tertius: Error illorum magnus est, qui vadunt ad communionis sacramentum sub hac confidentia, quòd sunt confessi, & quòd cognoscunt esse se sine peccato mortali propter preces & præparatoria præmissa, &c. Quartus: Thesaurus ecclesiæ vnde Papa dat indulgentias, non sunt merita Christi & Sanctorum. Quintus: Si Papa cum magna parte ecclesiæ haberet hanc vel illam opinionem & nō erraret, tamen nec peccatum est, nec hæresis contra sentire (præsertim in re nihil pertinente ad animæ salutem) donec alterum per generale concilium reprobetur vel approbetur.

2 Quid sentiendum de sex propositionibus, in laudem beati Ioseph à quodam Theologo prædicatis: prima, quod Ioseph fuit magni meriti, & pater putatiuus Christi, qui Christum ipsum palpauit, & eo familiariter vsus est: Secunda, quòd Ioseph sanctus fuit verus vir virginis Mariæ: iuxta illud, Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ. Tertia, quòd fuit verum matrimonium inter Virginem gloriosam & sanctum Ioseph: quod non potuit esse nisi per mutuam corporis donationem, quæ fuit inter Ioseph & virginē. Quarta, quòd istud matrimonium fuit priuilegiatum: quoniam in isto matrimonio Virgo non dedit vsum corporis, licet per matrimonium dederit corpus, edocta à Spiritu sancto, vbi regulariter per contractum matrimonij datur corpus & vsus copulæ carnalis. Quinta, quòd virgo Maria dando corpus suum Ioseph, dedit & sanguinem totius corporis: ex quo sanguine fuit completū corpus Christi. Sexta, quòd hæc propositio est vera: Ex sanguinibus Ioseph fuit formatum corpus Christi, id est ex sanguinibus proprijs virginis Mariæ à Ioseph sancto datis per contractum matrimonij, fuit formatum corpus Christi.

3 An matrimonium contractum à iuuene, posquam religionem post discretionis annos ingressus est animo mutandi omnino vitam, & intra nouitiatus tamen annum egressus est ad secularem vitam & habitum, sit validum.

4 An adulter ipso facto sit priuatus iure exigendi debitum à coniuge innocente.

5 Ad quatuor dubia. primum, An iuridicè inquisitus de aliquo crimine teneatur, & debeat nominare complices, si non sunt infamati, & ante correptionem fraternam. Secundum, An si ipse tales nominauerit, possit iudex contra tales procedere ad inquisitionē. Tertium, An iudex sciens defectum alicuius à tribus, vel quatuor nō per modum indicij, possit ipsum cogere ad dicendum veritatem. Quartum, An infamatus de aliquo possit de omnibus inquiri.

6 An ij, qui ex Iudæis originem ducunt, si in nullo culpabiles inuenti, nec aliter suspecti nisi ratione originis sunt, possit negari ingressus religionis: & si fuerint nouitij, negari possit professio absque peccato mortali: an sit hoc contra præceptum charitatis.

7 An N. ingressus religionem quandam mendicantium, in quodam illius conuentu regularis vitæ, cum animo deliberato perseuerandi vsque ad mortē in illa particulari religione & in illa particulari conuentu in seruitium beatæ Virginis, cui ecclesia illa dicata est, postquam multos menses ibidem degit, possit ob scelera ibidem impunita ad seculum intra probationis annum redire.

8 An is qui in choro sic diuinum officium persoluit, quòd sui chori versus submissè sibiipsi soli dicit, alterius verò chori versus audit tantummodo, satisfaciat præcepto ecclesiæ de persoluendis canonicis horis.

9 Ad tres quæstiunculas: primam. An vsura soluta ab accipiente sine necessitate pecunias mutuò. sit reddenda illi, qui soluit. Secunda,

An

An pertinaci etiam vsque ad mortem in aliquo veniali, non ex contemptu sed quia est veniale, sit deneganda absolutio de cæteris peccatis, Tertium. Quomodo intelligatur delictum publicum, vt sine peccato possit reuelari: an quia potest probari, an quia fuit de eo conuictus coram iudice, aut quouis alio modo.

10 *An possit annua pensio ex beneficio ecclesiastico debita, pro certa summa pecuniæ semel persoluenda, vendi.*

11 *An Petrus consignans centum florenos apud Paulum mercatorem, vt eis pro parte lucri capitali saluo, assignet v. flo. residuo lucri sibi reseruato, licitè contrahat, & ad restitutionem illorum in foro animæ non teneatur.*

12 *Ad v. dubia. primum, An sit simpliciter de necessitate salutis pœnitentem confiteri de singulis peccatis numeraliter in eadem specie, quando potest ea sigillatim ad memoriam reducere. Secundum, Quando circunstantia loci sacri sit necessariò confitenda. Tertium, An sit tam venditor, quàm emptor sciat naturam rei & valorem, nullum subsit peccatum si res vendatur pro maiori vel minori pretio. Quartũ, An principes terrarũ per consuetudinem possint sibi licitè appropriare feras. Quintum, An dicti principes possint ita districtè prohibere dictarum ferarum captionem, vt nullus subditus possit eas capere, quin grauissimè puniatur, etiã si capiat eas, vt se à damno præseruet, quod inferunt in bladis, vel huiusmodi.*

13 *Ad vij. dubia. primum, Quomodo stent hæc simul: licet vendere Iudæis res quibus ipsi vtuntur in suis sacrificijs, & non licet cooperari ad reædificationem synagogæ Iudæorum. Secundũ, Quomodo stent hæc simul: occultissima per accidens subiacent ecclesiæ censuris, et autor homicidij occultus nõ est sub iudicio humano, quia persona est occultissima. Tertium, An hæc sibi inuicem repugnẽt: nullo modo licet inducere ad minus malum etiam paratos, & licet inducere, vt peccent minus. Quartum, Quomodo hæc se compatiantur. Excusantur qui omnino cenaturis tempore ieiunij exhibent carnam, & non licet exhibere vinum volenti omnino se inebriare. Quintum, Quomodo hæc. Sicut in alijs iniurijs sufficit restituere, & non oportet petere veniam, ita nec in contumelia: et quando translatio non est omnino voluntaria, oportet non solum reddere pretium agri, sed aliquid correspondens illi conditioni inuoluntarij: sicut semper in restitutionibus faciendum est. Sextũ, Cur neque in textu, neque in Cõmento totius Secunda secundæ tractatur de famoso murmurationis vitio. Septimum, Quid importet scrupulus conscientiæ, quo stãte licitè operamur oppositũ.*

14 *Ad quinque dubia. Primum. Cur permittitur simul stare bonitatem substantialem & veniale peccatum. Secundum, Quomodo verificetur, quòd non oportet restituere cum damno in re superioris ordinis: quum ex hoc videatur sequi mulierem, quæ ex adulterio suscepit prolem, non teneri ad se prodendum, quantũcunque veri hæredes inde damnificentur. Tertium, An hoc sit solidum fundamentum vtentem malitia alterius, semper petere debere aliquid absque peccato præstabile. Quartũ, An sicut votũ abstinentiæ vxoris, sic & votũ continẽtiæ viri irritare possit, sic vt vxor secura sit a... tuta Quintũ, An sit mẽs diui Tho. in 4. sen. di. 18. q. 1. ar. 1. q. 4. quòd excõmunicatio iniusta priuat suffragijs ecclesiæ.*

15 *Ad duo dubia. Primũ, Quomõ sustinetur quod votum est de meliori bono id est bono supererogatiõis, et quod religiosæ personæ venereis vacãtes agant contra votũ. Secundũ, An is qui ad occidendum hominem pergit, quoties interrupta cogitatione interim eandem renouat voluntatem peccandi, toties nouum peccatum committat, an totum sit vnum numero peccatum, &c.*

16 *Ad duo dubia. primum, Quomodo sit vnus cõceptus mentalis entis. Secundum, Quomodo hæc stent simul, analogum non absoluitur ab his, quibus analogum dicitur: & ens habet conceptum vnum simplicem, ad quem omnia prædicamenta & transcendentia adducunt in quem resoluuntur, qui est primò notus.*

17 *Ad quinque articulos circa emptionem rerum raptarum in bello iniusto. Primus est, an huiusmodi rapta etiam difficillimè reparabilia, sint iudicanda tanquam habita pro derelicto.*

Secundus est, An capta à priuatis, possint licitè emi post diem seu certum tempus, vt nonnullæ leges admittunt.

Tertius est, An in huiusmodi casibus, in ementibus scienter tota resolutio sumẽda sit ex intẽtione vtilitatis propriæ, vel Domini, &c.

Quartus est, An dictũ cuiusdã doctoris dicẽtis sic probabiliter credo, quòd totaliter emẽs paratus reddere vero Domino, si comparuerit, credens tamẽ quòd nõ cõparebit, & cõsequẽter preciũ pro se habiturũ, nõ peccat: quia verisimiliter põt de veri dñi voluntate præsumere, sit in cõsciẽtia tutũ et alijs diuulgãdũ. Quintus est, An emat rectè quis ex pietate calices, & huiusmodi sacra dedicatum, quòd manent apud infideles, daturus propria autoritate ea occurrẽti ecclesiæ habito pretio: & an Dominus taliũ sit cẽsendus omnino ignotus stante notitia regionis, puta Hungariæ.

PETRI Apostoli vestigijs inhærentes, parati sumus rationẽ reddere omni poscẽti nos de ea, quæ in nobis est fide. Quibusdã proinde Christifidelibus viris pro his, piè trepidãtibus circa quinque articulos in apostolicis literis contra Martinũ Lutherũ inter ꝓbatos cõtẽtos, opẽ luminis ferre volẽtes, aperire intẽdimus, quare reprobati meritò fuerint, subnectẽdo sigillatim dictos articulos cũ dubitantiũ obiectionibus, prout ad nos delati sunt, et cuicũque rõnẽ reddẽdo.

RESPONSIO PRIMA.

Super quinque Martini Lutheri articulos: Primus Lutheri articulus. Vera pœnitentia est, non amplius peccare, & nouam prorsus ducere vitam.

PRIMVS Igitur articulus est. Verũ est prouerbium, & omnium hominum doctrinis de contritione adhuc traditis præstantius, quòd summa pœnitentia est, nõ amplius peccare, & ꝙ optima pœnitẽtia est noua vita.

¶ Obijcitur: In hoc articulo oẽs sancti Patres vidẽtur cõsentire cũ Luthero: et iõ nec error põt esse hîc: nec hæresis.

RESPONDEMVS Hũc articulũ meritò reprobatũ tã secundũ illius articuli sensum, q̃ secũdũ ꝙ à Luthero prolatus est. Et quidẽ si ad propriũ sensum verborũ spectetur, falsus cõprobatur: nã nec summa, nec optima pœnitẽtia est, qua nõ fit remissio peccatorũ, promulgauit eñi Saluator pœnitentiã Christianã esse remissionẽ peccatorũ, Luc. vlt. Oportet, inquit, prædicari pœnitentiã in remissionẽ peccatorũ. Hæc aũt duo in articulo posita (videlicet Nõ amplius peccare, & Noua vita) cõstat nõ sufficere ad pœnitentiã in remissionẽ peccatorum: qñquidem exigitur præter hæc & dolor de præterito peccato (Petrus eñi post peccatũ commissum fleuit amare) & recursus ad diuinã misericordiã cum publicano, Deus propitius esto mihi peccatori. Vnde Ecclesiastici 21. dicitur, Fili peccasti, ne adijcias iterũ, sed pro pristinis deprecare vt dimittãtur tibi. Vbi & etiã Aug. notauit, nõ sufficit dicere, Ne adijcias iterũ: sed adiũcta est, deprecatio pro pristinis remittẽdis. Nõ est igitur summa pœnitẽtia: nõ amplius peccare: nec est optima pœnitẽtia, noua vita, quæ dolorẽ pro peccatis & deprecationẽ pro pristinis in se nõ claudit. Et videtur ꝙ ꝑcipitẽ daret pœnitẽtẽ hic articulus: nã secũdũ eũdẽ summè et optimè pœniteret auarum, si ab auaritiæ actibus cessaret, & liberalem deinceps vitã ageret. Et similiter accideret intemperato, si à passionibus intemperatis cessaret, & deinceps continenter viueret: & sic de alijs: hoc eñi significat non amplius peccare, & noua vita. Et si hæc summã, optimámque pœnitentiã constituunt, inanis fides nostra tam de necessario fletu peccatorũ, quã de recursu ad Deũ pro remissione eorũdẽ inuenitur. Meritò igitur secũdum ipsius sensum articuli reprobatus est.

¶ Si autem idem spectetur articulus vt a Luthero manauit, reprobatus quoque rationabiliter inuenitur: nam huiusmodi prouerbium allatum comprobatur à viro negante duas partes pœnitẽtiæ, scilicet contritionẽ & satisfactionem: & ad hoc per hmõi prouerbiũ tendit vt tã necessitatem cõtritionis: quæ præcipuè cõsistit in dolore pro peccatis, q̃ satisfactiõis tollat: vt patet in libris suis et alijs eius articulis dãnatis. Non consonat ergo dictus articulus sanctis Patribus tam secundũ seipsum, q̃ vt à Martino manauit, q̃uis si in sanctis Patribus huiusmodi sentẽtia inueniretur, piè esset interpretãda, & ad bonũ sensum reducẽda.

ARTICVLVS II.

His proculdubiò remitti peccata certum est, qui sibi remissa esse credunt presbytero illis remittente.

SECVNDVS Articulus est: Nemini remittuntur peccata, nisi credat sibi remissa esse, quando presbyter remittit.

¶ Obijcitur: Hic articulus sincerã videtur cõtinere veritatem, vtpotè quæ stabilimento fidei innitatur.

RESPONDEMVS Credere sibi esse remissa peccata absoluente sacerdote, cõtingit dupliciter, vel quãtum ex parte sacramenti, vel quantum est ex parte ipsius, qui absoluitur. Credere primo modo, necessarium est ad remissionẽ peccatorũ: nã hoc credere est actus fidei infusæ: sine qua impossibile est placere Deo. Credere aũt secũdo modo, nõ est necessarium ad remissionẽ peccatorum: qm̃ potest pœnitens, qui absoluitur, piè dubitare de propria dispositione, an scilicet dignè suscipiat illud sacramẽtum, Verebar, inquit Iob, omnia opera mea; & Isaiæ 14. dicitur, Vniuersæ iustitiæ nostræ quasi pãnus mẽstruatæ. Et cũ hac pia dubitatione, stat ꝙ dignè suscipiat sacramẽtũ absolutionis, & cõsequatur remissionẽ peccatorũ; quoniã huiusmodi pia dubitatio nõ cõtrariatur stabilimẽto

fidei infusæ, sed firmitati fidei acquisitæ: ad quã constat, ꝙ spectat credere de seipso an sit, vel non sit sufficiẽter dispositus. Sequitur igitur, articulum comprobari falsum ex hoc, ꝙ alicui remittuntur peccata, qui non credit, sed piè dubitat ex parte propriæ dispositionis remissa sibi esse peccata absq; præiudicio stabilimenti fidei Christianæ, quæ non est de hoc obiecto, scilicet mihi esse remissa peccata: sed de hoc, ꝙ est, remissa esse peccata mihi dignè suscipienti sacramentũ pœnitentiæ. Sicut non est fides Christiana, quòd sub hac hostia est corpus Christi, sed ꝙ sub hac hostia concurrentibus vndiq; omnibus requisitis necessariò ad sacramentum eucharistiæ, est corpus Christi. Non cõtinet igitur hic articulus synceram veritatem: sed meritò reprobandus fuit, vtpotè falsus.

ARTICVLVS III.

Vana est illorum fiducia, qui ad communionis sacramentum accedunt, putantes se sine mortali accedere cum sint confessi, & cæteris externis actibus dispositi.

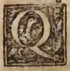
TERTIVS Est, Error illorũ magnus est, qui vadunt ad communionis sacramenta sub hac confidentia, quòd sunt confessi, & ꝙ agnoscunt esse se sine peccato mortali propter prces & præparatoria pmissa, &c.

¶ Obijcitur: Et hic articulus nititur firma fide, & ob id non videtur erroneus, nedum hæreticus.

RESPONDEMVS, Etsi ad sacramentũ communionis accedere cum dicta fiducia tãquam iustificatrice magnus error est, contra apostolicam doctrinam dicentẽ, Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum: accedere tamen cum eadem confidentia tanquã præseruatrice à peccato indigni accessus ad sacramentum eucharistiæ, nullus est error: sed consiliũ apostolicum. Docẽs siquidẽ idẽ Apostolus, quo pacto quis ad dictũ sacramentum non indignè accedat, nec ad iudiciũ sibi manducet & bibat, inquit, Probet aũt seipsum homo: & sic de pane illo edat & de calice bibat. Vbi manifestat eũ qui probauit seipsum, securè ad sacramentum accedere: ita ꝙ nõ est reus & corporis & sanguinis Domini, nec ad iudicium sibi mãducat & bibit. Et quoniã populus Christianus frequenter vtranq; Apostoli doctrinã audit, & vt vnusquisq; potest de seipso testari, quilibet ante cõionis sacramentũ probãs seipsum cõtritiõe, cõfessione, oratiõe, &c. vtitur hac fiducia tanq̃ pseruatrice à peccato indigni accessus, et nõ tãq̃ iustificatrice: iõ articulus iste Lutheran' tanq̃ pniciosus sanctæ fiduciæ Christianæ plebis, & scãdalosus, et inimicus apostolicæ doctrinæ reprobatus est.

ARTICVLVS IIII.

Indulgentiarum Thesaurus, non sunt merita Christi.

QVARTVS Articulus est: Thesaurus ecclesiæ vnde Papa dat indulgentias, non sunt merita Christi, &c.

¶ Obijcitur: In hoc articulo nulla autoritate Lutherus potest conuinci: hoc tamẽ facere decretum est, & bullam confirmare.

RESPONDEMVS Prænotando non vno atque eodem modo, nec æqualiter conuinci autoritate posse Christianum hominem de ecclesiasticis mysterijs, sed licet quædam plus, quædam minus explicata inueniantur in sacra Scriptura, conuinci tamen omnia autoritate affirmamus. Exempli gratia. Sacramentum Baptismi autoritate conuincitur, quia tam materia, quàm forma eius in sacra explicatur Scriptura: sacramentum verò cõfirmationis, quamuis nec materia, nec forma, nec institutio illius in sacra explicetur Scriptura: conuincitur tamen ex autoritate, qua Apostoli imponebant manus, & ecclesia vtitur: & simile est in multis alijs. Proinde si in articulo de thesauro indulgentiarum, Lutherum non posse conuinci autoritate dicitur, quia non ita explicitè sicut Baptismus in sacra habetur Scriptura, verum dicitur, sed deliratur, quærendo æqualem certitudinem in omnibus ecclesiæ mysterijs. Si autem piè quæritur autoritas, qua Lutherus potest de Thesauro indulgentiarum conuinci, non est difficile respondere, dicendo, conuinci posse Lutherum autoritate sacræ quidem Scripturæ radicaliter: vniuersalis verò ecclesiæ implicitè, Romanæ autem ecclesiæ, & multorum sanctorum Doctorum explicitè. Ex sacra quidem Scriptura habetur thesaurus superessluentium passionum Christi & Sanctorum, quatenus satisfactoriæ sunt. Et ꝙ Christus quidẽ pluspatiẽdo satisfecerit, ꝙ exigat satisfactio omniũ illorũ, quibus quandoq; applicatur passio Christi, & secũdum se liquidũ est, & ex sententia Ioannis Euangelistæ habetur: Ipsa est, inquit, propitiatio pro peccatis nostris, & non pro nostris tantum, sed pro peccatis totius mundi. Constat enim ex eo, quòd passio Christi quo ad effectũ non satisfacit pro peccatis totius mundi, quòd tota illa satisfactionum multitudo, quæ posset satisfacere pro his, qui pereunt, superabundat. De passionibus verò Sanctorum quòd scilicet plus passi sunt multi eorum, quàm satisfacere pro proprijs debuerint peccatis, testatur beatus Iob dicens, Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quã patior in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret. Simile est autem iudiciũ de Iob & multis alijs Sanctis: præcipuè martyribus, qui tot superauerunt tormenta: & beatissima Virgine, quæ quum pro nullo proprio satisfactura esset peccato, sustinuit tamen, iuxta Simeonis verbum, vt suam Christi gladius pertransiret animam: vnde plusquam martyr iure dicitur. Nec inueniri tantum thesaurum istum ex sacra habemus Scriptura: sed ex eadem quoque habemus thesaurum istum ea intentione à Christo & Sanctis conditum, vt ecclesiæ vtilitati prodesset: testante hoc Apostolo ad Col. 1. quum ait, Adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi, in carne mea pro corpore eius, quod est ecclesia. Simile est autem iudicium de Paulo & alijs Sanctis plus patientibus, quàm satisfacere debeant pro proprijs peccatis. Nec huic tam sanctæ sententiæ obuiat alia eiusdem Apostoli sententia: qua ait, Non sunt condignæ passiones huius temporis ad superuenturam gloriam. Nam passiones Sãctorum, quatenus meritoriæ sunt, & ad præmium respiciunt, sunt proculdubio non condignæ: & remunerãtur à Deo supra condignum: & hoc explicatur quum dicitur, quòd non sunt condignæ ad gloriam superuenturã. Eædem tamen passiones Sanctorum quatenus satisfactoriæ sunt, sæpè superabundant: quotiescunque scilicet plus patiuntur pro Christo sancti, quàm sit pœna debita pro proprijs peccatis actualibus. Ex hoc enim ipso, quòd ipsimet incapaces sunt huiusmodi superabundantium satisfactionum, vt satisfactoriæ sunt (quia carent peccato, pro quo satisfaciant) relinquuntur superabundantes: ac per hoc, vt Apostolus promulgauit, pro corpore Christi, quod est ecclesia, relinquuntur.

¶ Conuinci igitur potest Lutherus ex autoritate sacræ Scripturæ, & quòd in ecclesia Dei est thesaurus meritorũ Christi & Sanctorum, quatenus superabundanter satisfactoria fuerunt, & quod hic thesaurus est pro corpore Christi, quod est ecclesia. Et si his adiunxeris, quòd vniuersalis ecclesia probat indulgentias, vt pia matris ecclesiæ dona succedẽtia loco satisfactionis pœnitentialis, quæ est tertia pars sacramenti pœnitentiæ, perspicuum fiet, ꝙ indulgentiæ inueniuntur apud diuinam iustitiam satisfactrices pro pœna actualibus peccatis debita, quã exoluisset apud eandem diuinam iustitiam pœnitentialis satisfactio. Ex hac autem vniuersalis ecclesiæ approbatione oportet alterum horum fateri, aut quòd indulgentiæ ex sola autoritate huiusmodi vim satisfactiuam habent, aut quòd ex dicto thesauro fiant. Et primum quidem horum: quoniam tanquam absurdum non admittitur, restat vt ex dicto thesauro indulgentiæ vim satisfactiuam habeãt: quod autoritate sanctæ Romanæ ecclesiæ omnium ecclesiarum magistræ expressum est pluries. Nec desunt autoritates Sanctorum, Thome, Bonauenture, &c. Intelligat ergo eruditus quisque falsum esse, quòd nulla potest Lutherus autoritate conuinci de thesauro indulgentiarum.

ARTICVLVS. V.

Papam posse errare hanc vel illam opinionem habendo vel ipse, vel cum maiori parte ecclesiæ, non est hæresis.

QVINTVS Articulus est: Si Papa cum magna parte ecclesiæ haberet hanc, vel illam opinionem, & non erraret, tamen nec peccatum est nec hæresis contra sentire (præsertim in re nihil pertinente ad animæ salutẽ) donec alterum per generale concilium reprobetur, vel approbetur.

Obijc

❡ Obijcitur: Qui hunc damnarũt articulũ, ſentiunt Papam eſſe ſuper concilium generale, quod nunquam vlla bona autoritate Scripturæ probari poteſt, vt apertè declarat Patriarcha Antiochenus in libello de comparatione Pont. maximi ad ſacroſanctum concilium.

RESPONDEMVS, Falsò creditum ab obijciẽtibus eſt, dãnationẽ huius articuli procedere ex opinione ſuperioritatis Papæ ad concilium. Nulla ſiquidem cura huius quæſtionis habita, damnatio huius articuli procedit aliunde: ex hoc ſcilicet, ꝙ ſummus Pontifex habet autoritatem determinãdi quæſtiones fidei. Quam autoritatem in ſummo reſidere Pontifice ſacri canones clamant, Hiero. ad Damaſum teſtatur dicens, Quòd ſi hæc noſtra confeſsio apoſtolatus tui iudicio cõprobatur, quicunq; me culpare voluerit, ſe imperitum vel maleuolũ vel etiã non catholicum, non me hæreticum cõprobábit. Et Dominus aperuit dicens Petro, Ego rogaui pro te vt nõ deficiat fides tua, & tu aliquando cõuerſus cõfirma fratres tuos. Articulus ſiquidem iſte propter latens venenũ in ly, donec, alterum per generale concilium, &c. reprobatus fuit, vtpotè dogmatizans, ſummi Pontificis diffinitiuam in quæſtionibus fidei ſententiam non ligare ſed contrà ſentire nec peccatum, nec hæreſim eſſe: hoc enim refert ly, donec approbetur, vel reprobetur per concilium generale. Et quoniam magiſtra rerũ experientia teſtatur, multas hæreſes damnatas à ſede eſſe apoſtolica ſine generali concilio, idcirco articulus iſte meritò reprobatus eſt.

❡ Hæc ſunt pater beatiſsime, quæ inter tot aduerſas corporis valetudines obedientiæ tuę gratia ex prompto animo ſub apoſtolatus tui cenſura protuli. Tacitis obijcientibus, vt nemine accuſato, cuiuſq; in pectus, liberum habeat veritas aditum. Romæ 6. Iunij, 1521.

RESPONSIO II.

Super quadam dicta in laudem S. Ioſeph.
Ad reuerendiſſimum Dominum Nicolaum de Fiſco S. Romanæ eccleſiæ Cardinalem.

QVIDAM Magiſter in theologia in commendationem ſanctiſsimi Ioſeph & in laudem eius, dixit dum ſermonem haberet ad populum latino ſermone, quæ ſequuntur.

❡ Primò, quòd Ioſeph fuit magni meriti, & pater putatiuus Chriſti, qui Chriſtum ipſum palpauit, & eo familiariter vſus eſt.

❡ Secundò, ꝙ Ioſeph ſanctus fuit verus vir virginis Marię: iuxta illud: Iacob autem genuit Ioſeph virum Marię.

❡ Tertiò, quòd fuit verum matrimoniũ inter virginem glorioſam & ſanctum Ioſeph, quod non potuit eſſe niſi per mutuam corporis donationem: quæ donatio fuit inter Ioſeph & virginem.

❡ Quartò, quòd iſtud matrimonium fuit priuilegiatum quoniam in iſto matrimonio Virgo non dedit vſum corporis: licet per contractum matrimonij dederit corpus, edocta à Spiritu ſancto: vbi regulariter per contractum matrimonij datur corpus & vſus copulæ carnalis.

❡ Quintò, ꝙ virgo Maria dando corpus ſuum Ioſeph, dedit et ſanguinem totius corporis, ex quo ſanguine fuit completum corpus Chriſti.

❡ Sextò dixit, ꝙ hæc propoſitio eſt vera: ex ſanguinibus Ioſeph fuit formatum corpus Chriſti: quam propoſitionem ita expoſuit: Ex ſanguinibus proprijs virginis Mariæ, Ioſeph ſancto datis per contractum matrimonij fuit formatum corpus Chriſti.

REVERENDISSIME Domine protector, vidi ſchedulã à dominatione veſtra reuerendiſsima mihi tranſmiſſam, ſex dictorum à quodã magiſtro in Theologia in cõmendationem ſancti Ioſeph. Et reſpõdeo ꝙ in tertio, quarto, quinto, & ſexto vnum eſt non perſpicaciſsimè dictum, quia non plenè diſcuſſa eſt differentia inter copulam coniugalem & copulam carnalem. Si enim hæc nota fuiſſet, non dictum eſſet hic, quòd verum matrimonium eſſe non potuit ſine mutua donatione corporis: nam per copulam coniugalem non donatur corpus coniugi, ſed poteſtas vtendi corpore coniugis: iuxta illud Apoſtoli 1. ad Cor. 7. Vir non habet poteſtatem ſui corporis, &c. Vbi nota, quòd dicitur, corporis ſui non alterius: & dicitur poteſtas in alio. Non datur ergo corpus quo ad vſum per coniugalem copulam: ſed poteſtas vtendi tantum: ſed per copulam carnalem datur corpus quo ad vſum. Et ex hoc fundamento patet, quòd minus perſpicaciter in quarto dicitur, quòd regulariter per contractum matrimonij datur coniugi corpus, & vſus, &c. Conſtat enim falſum eſſe: quia non per contractũ abſolutè, ſed adiuncta conſummatione datur corpus & vſus: imò ſi puella contrahat verè matrimonium animo ingrediẽdi religionem, ſi Deus dederit ſibi Spiritum bonum, verum contrahit matrimonium nec perdit ex hoc virginitatem mentalem: quia conſentire in copulam coniugalem, non eſt conſentire in copulam carnalem, niſi in potẽtia, quæ eſt conditio diminuens, vt patet. Et propterea beata virgo nõ perdidit virginitatẽ mentalem ex cõſenſu in copulam coniugalem: nec expoſuit ſe periculo perdendi propter priuilegium diuinæ reuelationis: ſicut modo propter ſtatutum eccleſiæ concedentis duos menſes ſponſis ad conſummandum matrimonium vel ingrediẽdum religionem, contrahentes matrimonium niſi intendant conſummare, nec ſe exponunt periculo perdendi virginitatem, nec perdunt virginitatem mentalem. Ex eodẽ fundamento patet minus perſpicaciter in quinto dicto dictum eſſe, quòd ſanguis beatæ Virginis datus eſt Ioſeph, & abſurdè dictum in ſexto, quòd corpus Chriſti fuit formatum ex ſanguinibus Ioſeph, quoniam ſanguis beatæ Virginis non fuit datus Ioſeph: ac per hoc nõ fuit Ioſeph etiam vt datus: vt patet ex dictis. Quãuis habeat & aliã diſſonantiam ex hoc, quòd ſanguis non dicitur alicuius ſimpliciter, niſi ſit ipſius vt pars, quæ ſcilicet eſt, aut fuit pars eius (eo modo, quo ſanguis dicitur pars animalis) & non ex eo quod eſt alicuius poſſeſsiuè, vt ager aut ſeruus: aut quia poteſt vti eo, ſicut equus conductus. Videtur ergo mihi, quòd vltimum dictum ſit ſimpliciter falſum: reliqua verò quo ad ſupra dicta minus perſpicacia, & breuiter quòd ſententiam teneat, linguam cohibeat, qui hæc dixit. Nihil tamen contra aut præter fidem hîc apparet.

RESPONSIO III.

Quantum valeat matrimonium contractum à iuuene poſt religionis ingreſſum & egreſſum.

SVMMA.

Si quis iuuenis contrahat matrimonium poſt religionis ingreſſum vel poſt egreſſum, dummodo tacitè vel expreſsè non fuerit profeſſus in termino anni probationis, validum eſt matrimonium.

MAGNIFICE Domine, ſalutem & commendationem. Ad caſum mihi propoſitum. An ſcilicet matrimonium contractum à iuuene, poſtquam religionem poſt diſcretionis annos ingreſſus eſt, animo mutandi omnino vitam, & intra nouitiatus tamen annum egreſſus eſt ad ſecularem vitam & habitũ, ſit validum. Breuiter reſpondeo, quòd abſque dubio matrimonium illud eſt validum, quia, vt expreſsè dicitur in 6. de voto. capitul. 1. ſolùm votum, vel ſacri ordinis, vel profeſsionis tacitæ vel expreſſæ, dirimit poſt contractum matrimonium. Conſtat autem ex capitul. non ſolùm. de regularibus, libro 6. quòd iſte caſus diſtinguitur contra caſum profeſsionis tacitæ vel expreſſæ per notam diſiunctionis. Vel ergo iſte caſus non habet vim profeſsionis tacitæ vel expreſſæ, quo ad matrimonium dirimendum. Textus autem in oppoſitum ſoluuntur facilè ad literam: quia capitulum non ſolum, & in fauorem animæ nouitij & propter ius religionis noluit prohibere fratres ab impeditione iſtius, ne redeat ad ſeculum: cum etiam ſi votum ſimplex in ſeculo de ingreſſu religionis feciſſet, religio contra ipſum agere poſſet. Capitulum verò beneficium. ibidem (quod tantum ponderatis) non obſtat: quia renuntiatio beneficij, quam iſte nouitius ex facto ſuo præſumitur facere, dum manifeſtat ſe omnino vitam velle mutare, tunc ſufficit ad hoc, vt beneficium poſsit alteri conferri: quæ tamen non ſufficit ad profeſsionem tacitam vel expreſſam. iſta ergo duo non paríficantur, nec æquiparantur in textu. Sed nec quo ad vacationem beneficij hic caſus æquiparatur: quia in profeſsione tacita vel expreſſa eſt vera renuntiatio: hîc autem eſt præſumpta, quare, &c. Bene vale, Caietæ, die 22. Octobris, 1505.

RESPONSIO IIII.

De iure petendi debitum matrimonij ab adultero.

Ad R. Patrem Fratrem Cherubinum de Florentia diuini verbi concionatorem.

VAESTIO Proposita est, an adulter ipso facto sit priuatus iure exigendi debitum à coniuge innocente. Et est ratio dubij diuersa, vt videtur, sententia doctorum.

SVMMA.

Adulter, quamuis non sit ipso facto priuatus iure exigendi debitum à coniuge innocente, in foro tamen conscientiæ, eo iure priuandus est.

IN HAC Dubitatione præaduertenda sunt tria. Primum est, ꝙ non est ambiguitas aliqua nisi in foro cōscientiæ: nam in foro iudiciali constat non statim esse priuatū adulterantem coniugē. Secundū est, ꝙ etiam in foro conscientiæ tam quando adulterium vnius publicū est, quàm qñ occultum est notum, tamen est certitudinaliter innocenti, absolutus est, si vult innocens, à vinculo reddendi debitū: ac per hoc adulter nō potest exigere actum matrimonij, quāuis possit petere illū. Exigere siquidē importat coactionem, & est in proposito petere actum matrimonij vt debitum, petere autē nudam petitionē actus significat: petimus em̄ etiā quæ gratiosè cōcedenda putamus. Tertiū est, ꝙ tota hæc difficultas consistit, qñ adulterium cōmissum latet innocentē coniugem. Et est ratio pro parte affirmatiua: quia statim ꝙ alter coniugum in adulteriū declinat reliquus innocēs secundū rē est absolutus à debito reddēdo, & solū deficit sibi notitia facti ꝑpetrati, scilicet adulterij. Si nanqꝫ sciret factū, constat ꝙ esset absolutus: notitia em̄ nō absoluit, sed factū ipsum ex notitia sua, disponente sic iure naturali & diuino. Naturali quidē propter violatā fidem: diuino aūt propter autoritatem Domini, Matth. 5. vbi excipitur fornicationis caussa in præcepto de nō dimittēdo vxorē. Pro parte verò negatiua est cōmunis (vt videtur) animi cōceptio, scilicet ꝙ adulter occultus post pœnitentiā potest exigere debitum ab innocente, ex hoc nanqꝫ arguitur, ꝙ non statim innocens cōiux fuerat absolutus à debito, ac per hoc nec adulter priuatus iure exigendi. Manifestatur aūt hoc sic: Post pœnitentiā occulti adulterij, innocens in eodē statu est, in quo erat ante pœnitentiā adulterij: quoniā pœnitentia alterius non fecit ipsum de absoluto ligatum. Si ergo post pœnitētiam alterius tenetur secūdū rem reddere debitū, etiam ante tenebatur secundum rem: & sic ante pœnitentiam non tenebatur secundum rem: sequitur quòd etiam post pœnitentiam illius non tenetur secundum rem.

HIS PRAEMISSIS Narrādū est primò quid appareat veritatis pro altera parte, deinde inuestigāda est causa. Quum coniugiū ergo societas quędā sit, ex alijs natura vel volūtate contractis fœderibus, sumere possumus negatiuam partem esse, scilicet ꝙ nō sit statim priuatus, sed priuandus iure exigendi. Inter patrem siquidem & filium naturale ius est, sic vt si filius patrem etiam occultè offendat, nō teneatur pater hæredē illum habere: similiter inter patrē & filium adoptiuū simile ius est: inter socios quoqꝫ negotiatores violata ab altero fide reliquus non tenetur. In his tamen omnibus & similibus apparet, ꝙ liceat cuilibet, qui fidem violauit, vti iuribus societatis illius: filius siquidē tam naturali, quàm adoptiuo iure post crimē in patrem grauissimum latens Patrem, potest etiā in foro conscientiæ hæreditatem adire, & similiter connegotiator, modo damnum non intulerit: quia obligaretur ad restitutionem. Quo fit, vt adulter occultus, quamuis violati fœderis reus sit, non prohibeatur à matrimonij iure, sed prohibendus: sicut in supradictis similibus priuandus est violator fidei iure illo.

¶ Et quoniā hæc ita esse mihi vidētur, ratio reddēda est. Occurrit autē mihi vna cōmunis horū ratio, & est, ꝙ pœnæ illæ, quæ in potestate partis vel iudicis sunt ita constitutæ, ꝙ iudice vel parte sciente & eodē modo se habēte, vt prius aliquis nō punitur, non incurruntur ipso facto: constat aūt tales esse pœnas priuationū iuriū, de quibus est sermo: ergo. Maiorē propositionē differentia pœnarū clarificat: pœnæ nanqꝫ ecclesiasticarū censurarū non sunt ita in potestate iudicis, aut partis, vt iudicis vel partis, vt prius perseuerātia excuset cōtra facientē ab incursu censuræ, pœnæ aūt aliæ, siue cōuentionales, siue à iure: nisi pars aut iudex sciens velit, non ligant. Minor autem clara est, quia si innocens coniunx sciat adulterium alterius, & pater offensam filij, &c. & eodem modo se habeant cum eis, vt prius non sunt priuati. Consonat autem hæc ratio specialitati pœnæ consequentis incestum cum consanguineis coniugis: ad huiusmodi enim incestum comitatur ipso facto priuatio iuris exigendi: nec est in potestate partis non imputare crimen hoc ad hanc pœnam, nec etiam in potestate iudicis, quamuis possit dispensare. Ad adulteriū autem simplex, priuatio consequens est in potestate partis, scilicet offensi coniugis, vt pater. Differentia igitur inter vtrunque adulterium est: quòd ille sic incestuosus est priuatus ipso facto, iste autem adulter est non priuatus, sed priuandus: alioquin nihil speciale de adulterio sic incestuoso diceretur. Et hæc positio non dissonat fortè ab aliquo doctorum: nam illi qui videntur pro parte affirmatiua, ad hoc tendunt, vt scilicet adulter priuandus sit ab altero innocente in foro conscientiæ: quum dicunt, dignus est vt non seruetur fides ei, vel aliquid huiusmodi, alij autem pro parte negatiua volunt, quòd non est ipso facto priuatus & vtrunque est verum.

¶ Ad rationem autem pro parte affirmatiua, negatur quòd secundum rem innocens ipso facto sit absolutus: est enim ipso facto habens ius, quo seipsum posset absoluere in foro conscientiæ, si sibi cōstaret de facto. Romæ 20. Decembris, 1513.

RESPONSIO. V.

Ad eundem,

De Nominandis Complicibus à Reo in aliquo iudicio, & de eorum sententia.

ITERIS Tuis frater charissime perlectis, in quibus quædam dubia soluenda mihi proposuisti, respondere distuli aliquot diebus, occupatus in alijs: verum ne omnino charitati tuæ deessem, in hodiernum diē censui eximendum ab alijs.

SVMMA.

Non tenetur de aliquo crimine inquisitus complices in crimine nominare, vel accusare, nisi ipsorum crimen fuerit inquisiti criminis per se circūstantia, & in dānum publici, vel aliorum boni, & iudex ex zelo sui officij iuridicè procedat.

AD PRIMVM Itaque dubium, an iuridicè inquisitus de aliquo crimine; teneatur & debeat nominare complices, si nō sunt infamati, & ante correctionē fraternā: & similiter ad secūdum, an si ipse tales nominauerit, possit iudex cōtra tales procedere ad inquisitionem: & eorum rationem (quia consuetudo secularium iudicū habet, ꝙ tormentis cōplices requirunt, & ꝙ contra nominatos procedūt: in oppositum tamen est ordo fraternæ correptionis) & occultum complicis peccatum. Responderi vnico verbo potest, ꝙ hæ q̄ones decisæ videntur extra de confessis, cap. quum monasterium. Vbi dicitur ꝙ secundum vtriusque iuris statuta de se confessi, super aliorum conscientijs interrogari non debent, crimine læsæ maiestatis excepto: & ꝙ si cōtingat aliquos nominari, tales noīari nulli sunt pœnæ subdēdi, si tamen infamia huiusmodi nominati laborāt indicēda est purgatio tribus sui ordinis, adiunctis socijs. Quia tamen multæ fiūt exceptiones ab ista regula, & multi multa dicunt: vt diffusè habes à Panor super dicto capit. videtur mihi in primo dubio, ꝙ triplici distinctione vtendum sit in proposito, prima est, si nomen cōplicis est vel non est circunstantia actus proprij illius, qui inquiritur, Secūda. si crimē de quo inquiritur, pendet in perniciem publici boni, seu aliorum. Tertia est, si iudex ex solius illius causæ ritu & meritis procedit aut ex zelo proprij officij. Nam si nomen complicis esset circunstantia proprij actus, quum quilibet iudex cognoscēs de aliquo actu habeat ex meritis illius causæ etiā iudicare de illius circūstātijs, tūc iudex pōt inquirere, & tenetur inquisitus cōfiteri cōplicē, sicut quando in foro pœnitētiali pœnitēs nō pōt aliter exprimere peccatū suū nisi nominādo cōplicē, debet reuelare cōplicem, puta quum quis cognouit propriā matrē. Cōstat autē inter circunstātias annumerari, quibus auxilijs aliquis fecit. Difficile tamē apparet accidere casum, in quo nomē cōplicis sit circunstātia proprij actus in foro iudiciali, nisi peraccidens: puta quia probabiliter aliūde iudex dubitat, ꝙ reus fateatur id quod non cōmisit, vt euadat fortè tormenta, quoniam tunc ex nominatis complicibus cognoscere potest, an verum dicat: sicut ex alijs circunstantijs, puta loci, vel temporis. Sed hoc ex parte iudicis licitum videtur; sed ex parte rei, qui scit se verum dicere, non debet

infamia alterius occulti testari culpam suam, ex quo cõplicis nomen nõ est actus sui circunstantia, quantum est ex parte ipsius actus perpetrati. Similiter, si crimen pẽdet adhuc in perniciẽ Reipu. ecclesiæ, aut aliorum priuatorũ puta, quia sunt multi corruptores fidei, aut conspiratores aut latrones, aut subuersores aliorum: debet iudex ex officio inquirere, & reus huiusmodi perseuerãtes in malo perniciosos omnino occultos (de his sermo est) debet reuelare, nisi fortè probabiliter crederet correctione fraterna eos amplius non peccaturos, quod non facilè credendũ est de religiosis, præsertim huiusmodi sceleribus irretitis: sed dubitandũ potius videtur, quòd fingẽt se emendare. Et propterea tutius est in huiusmodi casibus, prælato potẽti per se vel aliũ, & volẽti saluare, nõ perdere oues suas, & curã famæ proximorũ solito habere, vt pastorẽ decet, cõplices siue nõ cõplices tales reo notos reuelare. Si autem crimen in detrimentũ aliorum nõ pendet, non tenetur reus occultos alios reuelare, sed ordinem fraternæ correctionis præponere. Illud præ oculis est semper habendum, ꝙ quẽadmodum in communi præcepto inquisitionis, si quis scit, &c. subintelligitur seruato iuris ordine: ita quum quis inquiritur in genere de complicibus, subintelligitur secundum iura reuelandis, quia nõ potest plus prælatus seu iudex præcipere. Et propterea non peccant prælati seu iudices de complicibus inquirendo, si intentio infra iuris limites consistit. Et similiter non peccant inquisiti si omnino occultos tacent, aut dicunt se non habere complices aliquos, habendo occultos tantum: quia responsiua verba intelligenda iuxta sensum interrogationum sunt: intentio tamen oportet, quòd sit infra iuris limites.

SVMMA.

Contra nominatos à Reo aliunde prorsus occultos non est procedendum.

IN SECVNDO Autẽ dubio, si aliunde omnino occulti sunt, qui nominati sunt, non est procedendum contra eos: quoniam talis reuelatio nõ sufficit ad accusandum, nec ad denuntiandum, nec ad infamandum, seu clamorosè insinuandum: propterea omnis via procedendi, quæ in tribus dictis inchoat, aufertur.

¶ Ad id verò, quòd de cõsuetudine opponis seruari: quia consuetudines patriarũ consistunt in facto, ipsi viderint si ita est. Non tamen credo ita esse, nisi in quibusdã criminibus exceptis: & hoc propter sequaces bartholi: & ꝙ nihilominus aliqua interueniãt indicia contra sic noĩatos.

SVMMA.

Non potest iudex quempiam cogere vt dicat defectum quem non iudiciarie nouerit.

AD TERTIVM Autẽ dubium, vtrum iudex sciens defectum alicuius à tribus vel quatuor non per modũ iudicij, possit ipsum cogere ad dicendũ veritatem: respondeo ꝙ quæstio hæc decisa est extrà de accusa. cap. inquisitionis. Vbi expressè dicitur, quòd si non extat infamia vel clamorosa insinuatio, non debet fieri inquisitio, etiam si duo vel tres iurati dicant se vidisse delinquẽtem, aut alicui libellum secreto tradant. Vnde patet quòd non potest prælatus cogere talem ad dicendam veritatem.

SVMMA.

Non nisi de crimine, cuius præcessit publica infamia potest quis inquiri.

AD QVARTVM Dubium, vtrum infamatus de aliquo, possit de omnibus inquiri: vt tenet Petr. de Pal. in 4. sent. respondeo quòd non potest inquiri de illis de quibus non laborat aliqua infamia: iuxta dictam Decretalem dicentem, Super illis solummodo fieri inquisitio debet, de quibus clamores aliqui præcesserunt. Dictũ autem Petri de Pal. (cum bona reuerentia dictum sit) tãtum valet, quantum sua ratio, scilicet quia iudicare de occultis non propter peccatum, sed propter peccatorẽ prohibetur. Hæc enim ratio falsum assumit: quia occulta ex ipsa ratione, qua occulta sunt, ab humano iudicio exempta sunt: & proportionaliter occulta in tali iudicio seu processu ab illo exempta sunt suapte natura.

¶ Hæc sunt pater venerande, quæ mihi occurrerunt scribenda ad tua dubia, non plus autoritatis habitura sunt, nec cætera mea, quàm ratio eorum mereatur. Bene vale, & Deum pro me ora. Romæ, die 5. nouembris, 1518.

RESPONSIO VI.

De negando religionis ingressu, & professione Iudæis, aliàs idoneis ad hæc.

Ad R. Patrem F. Matthiam de pace sacræ Theologiæ Salmaticensem Regentem.

SVMMA.

Tametsi in quibusdam locis mortale peccatum nullum sit negare religionis ingressum natis iudæis, aliàs ad religionis ingressum & professionem idoneis, hoc tamen illaudabiliter faciunt.

EVERENDE Pater salue: Humillimis paternitatis vestræ literis perlectis, quibus petit an illis, qui ex Iudæis originem ducunt, si in nullo culpabiles inuenti, nec aliter suspecti, nisi ratione originis sint, possit negari ingressus religionis. & si fuerint nouitij, negari possit professio absque peccato mortali, an sit hoc contra præceptum charitatis. Respondere, vt par est, volens, paucis me absoluam: eo quòd cum sapiente sit sermo. Actus recipiendi ad religionis statum, vt à prælatis ipsarum religionum egreditur, & terminatur ad aliquem indeterminatè, licet habeat rationẽ debiti, (quoniam religiones institutæ sunt non solùm propter præsentes, sed etiam futuros) vt tamen terminatur ad hanc, vel illam conditionem personarum, vel hanc, aut illam personã: caret debiti ratione, nisi necessitas aliqua debiti rationem inducat. Et de persona quidem determinata, patet ex hoc, quòd charitas non arctat ad diligendum seu benefaciendum alicui particulari non aliàs coniuncto, nisi in articulo necessitatis, vt testantur præcepta charitatis tàm in corporalibus de eleemosyna, quàm in spiritualibus de correctione fraterna. Vnde & diuus Thom. in quolibetis dicit, quòd habens de superfluo, nõ tenetur obuianti pauperi ac petenti eleemosynam dare: quia licet teneatur superfluum elargiri, non tamen dare huic. Et in Secunda Secundæ de correctione fraterna dicit, quòd cadit sub præcepto, secundum quòd est necessaria ad fratris emendationem. Constat autem quemlibet idoneum ad religionis statum communiter inuenire alibi gratiam, si ab vna religione refutatur. De conditione verò personarum patet ex hoc, quòd religionis prælati statuto possunt cauere, vt genus aliquod hominũ sine eorum culpa ad religionem non admittatur: vt testatur statutum de non recipiendis illegitimè natis. Nec multũ refert inter recipere huiusmodi ad habitum, & receptos ignoranter reijcere ante professionem, quoniam non minus libera est religio intra annum probationis: quàm nouitius: quum annus probationis in fauorem vtriusq; datus sit, nec vlla pollicitatio implicitè fiat magis hinc: quã inde. Constat autem ex sacris canonibus, vt patet extrà de regu. cap. statuimus. nouitium posse liberè intra annũ probationis redire ad priorem statum: igitur religio potest nouitium liberè à se excludere. Et confirmatur, quia quemadmodum nouitius si perlectis nouiter censuris in iure latis contra religiosos, & inhabilitatibus mendicantium, quas tamen in seculo præscire potuisset, relicta religione potest ad priorem statum redire: ita religio cognita origine nouitij prius indiscussa põt illum refutare. Quũ igitur natio eorum, qui ex Iudæorum genere sunt, conditionem habeat quibusdam minus gratam propter tot eiusmodi publicam apostasiam, in Hispania si religionis alicuius prælati statuto vel opere eos recusent recipere ad habitum, vel ignorantes receptos nolint ad professionem admittere, nullum ex hoc mortale peccatum ex suo genere incurrunt.

¶ Et quamuis ita esse mihi videatur: irrationabile tamen mihi videtur, perpetuum statutum aut opus huiusmodi refutationis respectu illorum, qui nulla alia suspicionis nota sunt affecti, nisi quòd originem ex Iudæis traxerunt. Tum quia salus nostra ex Iudæis est, ex quibus natus est Christus secundum carnem, & apostoli, & plurimi patres fidei: & ingrati inuenimur, sui generis filios repellendo. Tum quia occasio daretur Iudæis, vt ad fidem non conuertantur, dum intelligunt conuersorum filios in generatione & generatione repulsos a religione. Tum quia religionis status est talis, vbi ipsi potius si in aliquo dubitant solidari in fide, quàm alios inficere possunt. Hæc sunt Pater reuerende, quæ mihi occurrunt respondenda, in die sancti Matthæi Apostoli, Senis, 1514.

RESPONSIO VII.

De Vinculo perseuerandi in religione, cum quis hoc proposuerit.

SVMMA.

Ingressus religionem cum proposito perseuerandi in illa vsque ad mortem non tenetur in ea viuere nisi huic deliberato proposito fuerit adiuncta aliqua implicita promissio.

CHARISSIME Fili, quæstioni tuæ ob occurrentis de facto casus necessitatem interpositis alijs respondendum duxi. In casu ergo proposito, quum scilicet N. ingressus est religionem quandam mendicantium, in quodam illius conuentu regularis vitæ, cum animo deliberato perseuerandi vsque ad mortem in illa particulari religione, & in illo particulari conuentu in seruitium beatæ Virginis, cui ecclesia illa dicata est: & postquam multos menses ibidem egit, ob quorundam scelera ibidẽ impunita, ad seculum intra annum probationis rediit. Scito ex duobus capitibus procedi posse. primò, ex assumpto habitu cũ deliberatione perseuerandi vsque ad mortẽ. secũdò, ex intẽtione particulari ad hũc conuentũ, frustrata ob inopinatũ successum malæ vitæ inuẽtæ in conuentu illo. Et vt à primo incipiamus, quæstio ista petita fuit ab Innocentio III. vt patet extra de regu. & tran. ad religio. in cap. consulti. & ab ipso distincta: & postmodum à Greg. 9. in cap. statuimus, magis explicata. Est autem eorum sententia, quòd suscipiens religionis habitum volẽs absolutè vitam mutare, ad religionem tenetur. Quod potest benè & malè intelligi. Si enim per voluntatem absolutè mutandi vitam intelligatur deliberatum propositũ perseuerandi vsque ad mortem, et nihil aliud malè intelligitur: si autem per voluntatem absolutè mutandi vitam, intelligatur deliberatum propositum perseuerandi vsque ad mortem cum promissione implicita huiusmodi perseuerantiæ bene intelligitur. Quod patet dupliciter. Primò ex eo, quod votum requirit tria: propositum, deliberationem, & submissionem: ita quòd absque promissione nullum est votũ. Secundò ex eo, quòd ratio quare talis volẽs absolutè mutare vitam, tenetur etiam ad religionem, expressè assignatur in dicto capitulo. quia ipse renuntiat anno probationis in fauorem suum, sic suscipiendo habitum. Ex hoc enim habetur, quod voluntas illa est voluntas renuntiantis probationis & facientis hodie quod post probationem erat acturus: quod nihil aliud est quàm promittere perseuerantiam vsque ad mortem, quod est vouere religionem. Et si hanc distinctionẽ vis plenius intelligere, finge in religione duos modos distinctos sensibiliter & notoriè omnibus esse regulariter institutos ad ingressum religionis: alterũ cum anno probationis, & alterum sine vlla probatione. & finge rursus duos iuuenes ambos cum proposito deliberato perseuerandi vsque ad mortem, ingredi religionem illam, sed alterum per illum modum, cui adiungitur annus probationis, & alterum per reliquum modum, cui nulla adiungitur probatio. Et discernes voluntatem vnius à voluntate alterius in hoc, quòd iste secũdus cum deliberatione promissionem, imò exhibitionem sui habuit, ille non: & videbis, quòd de primo non verificatur, quòd vult absolutè mutare vitam, sed de secundo tantũ. Suscipere igitur habitum nouitiorũ (siue sola benedictione distinguatur ab habitu professorum, siue aliter) cum deliberato proposito perseuerandi vsque ad mortẽ, ita etiã quòd vellet hodie esse finem anni, vt posset tunc profiteri, nõ obligat hominem ad religionem in particulari, aut in communi: sed liberum relinquit, vt redeat ad seculum. Dixit autem nouitiorum propter suscipientem voluntariè habitum professorum, sciendo quid hoc importat: talis enim facto exhibet seipsum religiosum professum: & quia voluntas conformis est facto suo voluntario, in voluntatẽ non solùm est deliberatio, sed promissio ac exhibitio cum renuntiatione probationis. Nihil tamen scrupuli in re hac accidit, si nouitius cõtinuè gestet habitum veterem benedictum pro altero, etiam si libentius deuotionis causa: quia benedictus creditur, gestetur: quoniam habitus professorum vbi sola benedictio distinguit, penes benedictionem, quæ fit propriè professionis tempore, attenditur: vt ex dicto capitulo statuimus, sumitur.

ET LICET Hæc ad propositi casus claritatem sufficiant: vt tamẽ desiderio tuo, an etiam si intercessisset promissio, teneretur: respondebo iuxta secundum caput. Scito quòd si simplicis voti promissio comes fuisset, duo consideranda essent. Primò ex parte intentionis, distinguẽdo inter intentum & attractiuum: quia stat quòd attractiuum alicuius ad particularem religionem & ecclesiã, si deuotio ad aliquam figuram beatæ Virginis, cõuersatio cum quibusdam religiosis, grata amœnitas loci, & huiusmodi. intentum autem non sit ad hoc limitatum: quũ scilicet intendit esse sicut sunt illi religiosi, qui possunt ad arbitrium prælati secundum regularia statuta inde mitti ad alios conuentus: hoc enim testatur intentionem non esse limitatam ad hunc conuentum solùm. Et si intentio alicuius fuisset limitata ad vnum solum conuentum, euentus ille inuentorum scelerum considerandus est, an sint crimina communia, an paucorũ, an cum spe prouisionis, an sine spe prouisionis. Si enim impune scelera committerentur licet committere, nec spes humano more sit superuenturæ prouisionis, non obligatur iste ad obseruandam voti sui legẽ, quam constat in tali euentu non esse inuentam. Votum enim religionis quasi ad tutum portum tendens non debet esse vinculum detentiuũ hominis in tali perenni periculo: scriptum est enim, Cum sancto sanctus eris, & cum peruerso peruerteris, &c.

¶ Hæc sunt fili charissime, quæ mihi videntur ad quæstionis tuæ solutionem dicenda: tuum erit applicare ad particulare factum, & meliori, vbi opus est, iudicio vtendo, de N. casu iudicare. Bene vale, & Deum pro me ora. Romæ die. 11. Nouembris 1512.

RESPONSIO. VIII.

De modo exoluendi & dicendi horas Canonicas in choro. Ad eundem.

QVAESTIONI Tuæ frater charissime, an is qui in choro sic diuinum officium persoluit, quòd sui chori versus submissè sibi ipsi soli dicit, alterius verò chori versus audit tãtummodo, satisfaciat præcepto ecclesiæ de persoluendis canonicis horis, respondere eo pacto proposui, vt quia diuersi diuersa dicere videntur, vtriusque partis rationes pensentur. & sic veritas elucescat.

¶ Opinio igitur dicentium, quòd in casu proposito satisfit ecclesiæ, fundatur super hoc, quòd nullus in choro vel comitatus soluens diuinum officium tenetur dicere totũ: sed sufficit medietatem dicere & medietatẽ audire secundum alternationem versuum hinc & inde: vt consuetudo ecclesiæ testatur: sic autem fit in proposito, quia iste vnius partis versus dicit, & alterius audit: ergo satisfacit. Sed cõtra istam rationem militat: quia vtitur eo, quod est per accidens loco eius, quod est per se.

SVMMA.

Persoluens officium sic vt in choro vnum versum dicat, & alterum audiat non satisfacit diuino officio, sed tenetur secretè dicere.

AD CVIVS Euidentiam claram scito, quod præceptum ecclesiæ est, vt quilibet dicat totum officium, vt patet extra de celebratione missarum cap. presbyter. Sed quoniam aliquem dicere totum officium contingit dupliciter, scilicet communicando cum alio in officio, & sine communione cum altero: ideo duobus modis satisfit diuino officio, scilicet persoluendo sine alterius communione: & tunc, quia cum alio non communicat, totum solus dicit, & communicando cum altero: & tunc alternando, totum quilibet communicans directè censetur, dum quilibet communicans in persona communicantis secum dicit id quod dicit. Vnde in hoc modo dicendi officium, scilicet alternatim, aliquid concurrit per se, scilicet communio dicentium, quo fit, vt quodlibet ab altero dictum sit commune alteri: & aliquid per accidens, scilicet quòd iste partem dicat, & partem audiat. Constat autem, quod quum aliquis sic partem suam dicit, non vt communem, sed vt propriam. non communicat in ea cum altero: talis autem est dicens partem sui chori sic submissè, quod sibi soli dicit, Non communicat igitur iste in proposito casu cũ altera parte chori: ac per hoc non satisfacit. Et confirmatur: quia etiam in choro dicere partem suam nõ qualitercunque, sed vt communem, est pars chori. Dato ergo, quod ecclesia non præcepisset dicentibus officium cum aliquo, nisi dicere partem suam, adhuc sequitur, quòd iste non satisf

tisfacit in proposito: quia non dicit id officij, quod dicit vt partẽ ex quo id q̃ dicit vt partẽ cõis officij sibi & alij, sed vt propriam sibi: quia nõ cõicatur alij per audibilitatem. Et confirmatur: quia si sufficit medium dicere & medium audire, possem medium matutinale officium solus in camera dicere, & deinde audire alium legentem reliquum: quod est ridiculum. Cõcludendum ergo mihi videtur absq; ambiguitate, quod in casu proposito iste non satisfacit officio. Et hæc intelligenda sunt de toto officio: nam in aliquo particulari versu deficere, non est cõtra præceptum. Romæ die 3. Nouembris, 1514.

RESPONSIO IX.

De vsura & in veniali pertinacia, & publico delicto.

RECEPTIS Literis vestris reuerende pater, inueni tria in illis dubia à me requisita. Primum est, an vsura soluta ab accipiẽte sine necessitate pecunias mutuò, sit restituẽda illi, qui soluit. Et est ratio dubij, quia videtur hic iniustitia esse etiam ex parte dantis. Secundum est, an pertinaci etiam vsq; ad mortem in aliquo veniali, non ex contemptu, sed quia est veniale, sit deneganda absolutio de cæteris peccatis. Tertium est, quomodo intelligatur delictum publicum, vt sine peccato possit reuelari, an quia potest probari, an quia fuit de eo cõuictus coram iudice, an quouis alio modo.

SVMMA.

Restituenda est vsura accipienti pecunias mutuò, sine necessitate. Non neganda est cæterorum peccatorum absolutio pœnitere nõ volenti etiã in mortis articulo de veniali, quod veniale est.

AD QVAE Prout paternitas vestra exposcit, breuiter respõdendo dicitur, q̃ vsura sic soluta proculdubio restituenda est ei, qui soluit: quoniam ex parte dantis non est iniustitia secundum ipsam dationem, sed secundũ causam tantum, puta si propter pompas faciendas accepit mutuum sub vsuris, datio enim ipsa secundum se non habet vnde sit illicita. Liquidum quoq; est, quòd pertinaci proposito, cum venialium ordinem nõ transcẽdat, nec venialia remissionem mortalium impediant, nec vnum veniale cõnexionem cum alijs venialibus habeat, impendenda est absolutio cæterorum peccatorum.

¶ Ad id verò, quòd tertio quæritur, dicitur quòd per se publicum, (quod per accidens verò infinitis modis inueniri potest) est, quod ex se habet, vnde in communem notitiam perueniat. Vnde non censendum est publicum aliquid ex hoc, quòd probari potest, cum hoc non adhuc habeat, vnde ex se in communem notitiam veniat, quamuis hoc habere possit: sed bene constituitur in esse publico ex hoc, quòd confessus est iudicialiter, nisi per accidens à iudice inhibeatur executio publicationis. Contingit enĩ nõ solùm prædicto, sed multis modis humana delicta deuenire ad prædictam publicationem, vtputa si delinquatur in communi hominum præsentia, loco, scriptura, & alijs huiusmodi: quibus contingentibus sine detractionis vitio possunt delicta hæc tanquam publica dici.

¶ Hæc sunt doctissimẽ pater, quæ pro responsione occurrunt: quæ tu ipse optimẽ inuenire potuisses, si voluisses. Bene vale, & ora Deum pro me. Florẽtiæ in sancto Marco decimasexta Octobris, 1509.

RESPONSIO. X.

De Annuæ pensionis venditione ex beneficio ecclesiastico debita.

SVMMA.

Annuæ pensionis pecuniam recipiens, vel certa pecuniarum summa, vt liberetur ab onere exigendi, &c. non incurrit simoniã.

AMANTISSIME Frater, q̃stioni tuæ an possis annuam pensionem tibi ex quodã beneficio ecclesiastico debitam absq; Simoniæ vitio pro certa summa pecuniæ semel persoluenda vendere, respondendo dico nullam interuenire in hoc contractu Simoniæ labẽ: quia annuæ pensionis ius purẽ temporale est, nihil spiritualitatis habens. Quod ex duobus patet, eo quòd solos fructus beneficij ecclesiastici respicit: nam annua pensio non est beneficium ecclesiasticum, propriẽ loquẽdo: sed beneficium ex quo tibi annua debetur pẽsio, illius est q̃ tibi debet annuam pensionem de fructibus: propter quod solus ipse beneficium hoc habens, tenetur ad diuinum officium horarum canonicarum: tu enim ex pensione hac non teneris ad diuinum officiũ, vtpotẽ nõ propterea habẽs aliquod ecclesiasticũ beneficiũ. Ex eoq; põt etiã laicis: cõcedi: sicut & cõceduntẽ eis decimæ ecclesijs debitæ. Vt enĩ diuus Th. in Secunda Secundæ quæst. c. art. 4. ad tertium dicit, quũ concedit papa decimas ecclesiarum laicis, nõ intelligitur cõcedere ius spirituale decimarum, sed temporalem actionem circa fructus decimarum. Et similiter est dicendũ in proposito, quòd concessio annuæ pensionis non est nisi purẽ temporalis rei donatio, ac per hoc potest licitẽ pro certa summa pecuniæ beneficium ab onere pensionis liberari. Nec obstat, q̃ in bullis pensionis appositũ est, q̃ si non annuam soluerit pensionem beneficium sit tuum ipso facto: quoniam hæc & similia non ad ipsius pensionis naturã, sed ad pœnã nõ soluentis spectant: iudiciũ aũt de cõtractibus nõ secundum adiunctas accidentes pœnas sed secundum eorũ naturas attenditur. Et hæc accipe cessante fraude, quàm scio in te nõ habere locũ. Nam si quis in fraudem simoniæ, vnico contextu renuntiat beneficio reseruat sibi pensionem, & extinguit sibi pensionem pro tanta summa, non solùm apud Deum (qui venditionem beneficij palliatam inspicit in corde) sed etiam in foro humani iuris ab æquo iudice damnaretur: sicut in similibus damnantur contractus in fraudem vsurarum. Bene vale Romæ, die. 16. Februarij, 1518.

RESPONSIO XI.

De recipientium & soluentium pro locatis pecunijs quinque pro centum saluo capitali ad Magistrum Conradum Koelin.

SOLICITVDINI Tuæ pater reuerende deesse nequaq̃ possum, quum ex forte pietatis illã procedere video. Quæstionis igitur in qua meum poscis iudiciũ, propterea quòd nuper in partibus germaniæ est exorta, casus de verbo ad verbum est ille: Vtrum Petrus consignans centum florenos apud Paulum mercatorem, vt ei pro parte lucri capitali saluo assignet per annum quinq; florenos, residuo lucri sibi reseruato, licitẽ contrahat, & ad restitutionem illorum in foro animæ non teneatur.

¶ Et est ratio dubij: quia iste contractus, vt proponitur: est manifestẽ illicitus, sed vt exponitur, dicitur licitus. Exponitur autem, q̃ contractus iste includit virtualiter tres cõtractus: primò contractũ societatis negotiatiuæ inter Petrum ponentẽ centum florenos, & Paulum ponentem industriam: secundo contractum assecurationis capitalis inter eosdem, Paulo assecurante Petrum de suo capitali: non enim licet minus Paulo, quam cuicunque alteri assecurare Petrum: & propterea ponitur hic capitale saluum: tertiò contractum venditionis & emptionis lucri sperati inter eosdem, Petro vendente lucrum speratum Paulo pro certo precio scilicet quinq; pro centũ. Et iste similiter cõtractus non est minus licitus Petro cũ Paulo, q̃ inter Petrum, & quemcunq; tertiũ: & propterea determinatur hic certũ lucrũ, scilicet quinq; pro centũ.

¶ Hic est casus vt proponitur & exponitur. In quo tria dicenda occurrunt: primò q̃ contractus iste falso exponitur: ita q̃ non est capax istius expositionis: secundò, qualiter deberent adiungi alij duo contractus primo: tertiò quid absolutẽ respondendum est quæstioni.

SVMMA.

Consignans pecunias apud mercatorem, vt ei pro parte lucri capitali saluo assignet per annum puta, quinq; aureos residuo lucri sibi reseruato, illicitẽ contrahit, & in foro animæ & conscientiæ ad restitutionem tenetur.

QVO Ad primum declaratur, q̃ cõtractus iste falsò exponitur: quia iste contractus secundũ suam formam manifestẽ est contractus societatis: & si includit alios duos, aut includit eos ex natura sua, aut ex cõditionibus appositis. Non ex natura sua: quia contractus societatis est cõtractus disparatus ab illis alijs: sunt nãq; omnes isti contractus velut singulares quædam species non ordinatæ sicut numeri aut figuræ nec sicut causa & effectus virtualiter inclusi in causa, vt patet ex hoc q̃ singuli seorsum sine alio inueniri possunt, non includit ergo iste societatis contractus alios duos ex natura sua. Nec ex conditionibus appositis: quia ista conditio, saluo capitali, non infert contractum assecurationis. Probatur, quia cõtractus assecurationis capitalis est contractus cõmutationis: ac per hoc debet fieri dato aliquo honesto pretio pro assecuratione: alioquin commutatio non est: in proposito autẽ casu nihil omnino datur, aut promittitur à Petro pro assecuratione: non igitur ex illa, conditione apposita, scilicet

saluo capitali, habet cōtractus assecuratiōis capitalis, vt expositor fingit. Similiter altera cōditio, s. assignet qnq; florenos pro parte lucri, residuo lucri sibi reseruato, nō infert cōtractū vēditionis & emptiōis lucri sperati incerti: qm̄ cōtractus vēditiōis & emptionis lucri sperati incerti est & cōtractus cōmutatiōis, & debet ita fieri cū Paulo sicut fieret cū tertia psona. Cōstat aūt, ꝙ tertia psona nō emeret a Petro lucrum speratū ex centū hoc mō, s. vt ipsa tertia persona nihil in pñ̄senti acciperet. sed solā spē habēdi lucrū vltra quinq; pro centū. & ex ista sola spe obligaret se ad dandū Petro singulis annis quinq; pro cētū ex lucro illorū cētū. Et circa hoc nō oportet aliā probationē afferre: qm̄ mercatores ipsi locupletissimi testes sunt, ꝙ qlibet initurus hūc cōtractū, pretiū aliquod vltra illā spem exigit pro sua obligatione & periculo. Et qa in casu proposito ist i certificatio sperati lucri absq; ptio aliquo imponit Paulō, manifestē patet ꝙ nō interuenit hic cōtractus emptiōis & vēditiōis sperati lucri, sed solus cōtractus societatis cū illis conditionibus, falsò ergo exponitur contractus iste. Hæc de primo.

¶ Quo ad secundum, licet dicti tres cōtractus in veritate in casu posito nec formaliter, nec virtualiter sint: quia tamen fieri possent distinctē & seorsum dicti contractus cum appositis pretijs, dicendum occurrit quomodo licitē vel illicitē fieri possunt.

¶ Dupliciter aūt cōtractui societatis possunt dicti duo cōtractus cōiūgi, scilicet ex pacto, & sine pacto. Et siqdē cōtractus societatis habeat hæc pacta annexa, scilicet, vt Paulus teneatur assecurare capitale, & certificare lucrū sine aliquo pretio, manifesta est iniquitas, nec eget declaratiōe aliqua: qm̄ ex dictis satis patet, ꝙ esset societas hæc leonina. Si verò cōtractus societatis habeat hæc pacta annexa. s. vt Paulus teneat̄ assecurare capitale, & certificare lucrū pro eodē pretio, quo tertia psona assecuraret, & certificaret, adhuc Paul⁹ iniustē aliqualū grauaret̄, quātū est ex rōne iustitiæ: qm̄ cōtractu societate habēte suā æqualitatē nō debet secundū iustitiæ rōnē superadiungi Paulo hoc grauamen, scilicet ꝙ teneatur assecurare capitale & certificare lucrum illo pretio, quo alius faceret: quoniam constat, quòd ex æqualitate societatis ad hoc non tenetur, licet gratiosē posset hoc facere, sicut non est licitum ex pacto obligare accipiētē mutuò, vt teneat̄ remutuare q̄uis hoc gratiosē possit & debeat facere. Dixi autē secūdum iustitiæ rationē: qa si ex quasi cōdicto cōmuni pacta hæc in consuetudinē deducta, vt licita essent, sicut pactum de retrouēdēdo introductū cōiter est in detestationē fraudis vsurarū: tolerari possent ista pacta rōne hmōi cōsuetudinis, quæ tamen non esset introducēda: quia in fauorē est fraudis vsurarū. Aperitur enim per hæc pacta via palliādi vsuras cum dāno virorū industriorū, qui hæc pacta subeunt, quia egent pecunijs, vt possint de suis industrijs viuere: & minus malum est eis hæc pacta subire, quam cum manifesto interesse inuenire pecuniā eis opportunā.

¶ Sine pacto autem si dicti contractus superueniant contractui societatis, ita vt contractus societatis fiat liberē ex omni parte cum debitis conditionibus societatis & sociorum, sed seorsum ac disparatē, superaddantur isti contractus, vt Petrus à cura solicitudineque se exoneret, & à timore fraudis se liberet, dicendū occurrit, ꝙ contractus assecurationis capitalis, & cōtractus certificationis lucri ita possunt licitē fieri inter Petrū et Paulū socios, sicut inter Petrū & tertiā psonā possent licitē fieri: adhibitis scilicet honestis ptijs secūdū iudiciū sapiētū in illa arte, illo tpe, in illo loco, cū tali persona, & breuiter consideratis indiuidualibus cōditiōibus, q̄ scietificē determinationi nō subsunt. Cōstat nāq; ꝙ tali tpe, vel propter talē personā, vel ꝓpter talē artē in tali loco vix inueniret̄ assecurator, aut certificator lucri nō solū qnq; ꝓ cētū, sed nec in minimo. Et ꝓpterea nō videt̄ absq; vsurarū fraude fieri si ꝓmiscuē psupponatur cū qualibet psona, aut in quolibet artificio lucrū certificandū quinq; pro centū, aut capitale saluū. Experientia siquidē testis est multos ex vitio psonę, multos ex tēporis euētu, &c. deficere. Hæc de scđo.

QVO Ad tertiū, satis patet ex dictis, ꝙ absolutē loquēdo in qōne casus propositi, tā vt ꝓponit̄, q̄ vt exponitur, iniustū est societatē hāc inire, & Petrū teneri in foro animæ, ad restitutionē, si hmōi societatē cum Paulo de facto cōtraxit: qm̄ eū iniquē grauauit, de facto conditiones vsurarias apponendo capitalis salui & lucri certi: vt manifestum esse puto ex dictis.

¶ Hæc sunt pater amantissime, quæ mihi occurrunt pro solutione quæstionis propositæ. Rogo vt oretis Deū pro me. Romæ die prima Aprilis, 1515.

RESPONSIO II.

In quinque dubiorum solutiones distributas ad eundem.

CCEPI Reuerēde pater schedulā quinq; dubiorū, nescio cuius viri notabilis scrupulosē cōscientiæ petētis à me satisfieri: quū tñ P. V. doctissima optimē illi satisfacere potuisset, si mihi hanc sarcinā imponere noluisset. Vt ergo charitati vestrę & illius conscientiæ non desim, quāuis cōualescens, respōdere curabo repetente reuersuro latore respōsionē breuē.

SVMMA.

Non opus est pœnitenti conteri singulis peccatis numeraliter in eadem specie peccati.

EST Igitur primū dubiū, an sit simpliciter de necessitate salutis pœnitentē cōteri de singulis peccatis numeraliter in eadē spē, qñ pōt ea sigillatim ad memoriā reducere. Et est ratio dubij: qa hoc videt̄ cōiter doctores in 4. sen. sentire. Ad hoc dubiū breuiter dicit̄, ꝙ licet quidā videātur hoc sentire quantum ad integritatē satisfactionis, (ita ꝙ sigillatim in singulis peccatis mortalib⁹ adimpleuit volūtatē suā cōtra deū, ita si itegrē satisfacere debet oportet ꝙ sigillatim toties detestet̄ crimina sua) si qs tñ diligēter cōsideret, nec ad cōtritionē, nec ad cōfessionē, nec ad satisfactionē exigit̄ hmōi numeralis dearticulatio pctōrū. Et de cōtritiōe qdē patet ex veteri testō (qa in quacūq; hora ingemuerit pctōr, oīm iniqtatū eius nō recordabor) & ex nouo: qa dimissa sunt mulieri peccatrici pctā multa, qm̄ dilexit multū. Impossibile siquidē est, in quacunq; hora ingemiscimus, relinquēdo peccatorū multitudinem copiosam, oīa dinumerare: & rō dimissiōis peccatorum nō detestatio multiplex, sed multa dilectio reddit̄. Et vtrīusq; rō est: qa momētanea cōtritio virtualiter extēdēs se ad oīa crimina cōmissa, sufficit ad salutē & tāta posset esse ꝙ sufficeret ad oīmodā satisfactionē: vt de Latrone creditur. Nō minus siqdē satisfacit debitor cētū quadratum, si dat vnū aureū valētē cētū quadrātes, q̄ si daret cētū quadrātes numeral̄r. De cōfessiōe verò clarū est, ꝙ vnico ṽbo pōt cōfiteri cētū millia peccatorū: nec oportet sigillatim singula numeraliter dicere. De satisfactione aūt eadē est rō, q̄ de cōtritione dicta est: vnū siquidē opus pœnale magnū multis paruis æqualet, & tātō melius est, q̄tō maioris est virtutis vnū magnū opus q̄ multa parua facere: vt patet in Ethicis. Snīa igitur doctorū quarto verificat̄ in hoc, ꝙ oportet d̄ singulis aut formal̄r, aut virtual̄r cōteri.

SVMMA.

Circunstantia loci per se est necessariò confitenda.

SECVNDVM Dubiū, qñ circūstātia loci sacri est necessariò cōfitenda secūdū doctrinā S. Tho. et scđm veritatē. Ad hoc breuiter dicit̄, ꝙ tūc tm̄ qñ actus peccati cōmissus directē contrariatur sanctitati loci id est, ei ad qđ sanctificatus est locus, verbi gratia: Locus cōsecratus est ad sepulturā vel ad cultū diuinum, & ex consequenti ad libertatem confugientium & depositarum rerum, & huiusmodi: quando ergo fit contra ista, tunc & non aliter venit confitenda circunstantia loci sacri necessariò.

SVMMA.

Tam venditor, quàm emptor sciens naturam rei, & valorem peccati si rem maiori, vel minori pacto veniat, quàm valeat.

TERTIVM Dubiū est, si tā venditor, q̄ emptor sciat naturā rei & valorē, an nullū subsit peccatū si res vēdat̄ ꝓ maiori vel minori ptio. Et est rō dubij, qa scienti & volēti nō fit iniuria, et si in casu subsit peccatū, declaretur vñ oriatur peccatū illud. Ad hoc breuiter dicit̄, ꝙ si res vēditur ptio, ꝙ est extra totā latitudinē iusti ptij, nec aliqua hic interuenit donatio, (vt præsupponēdū est) sine dubio peccatū est. Nec oportet q̄rere aliā originē huius peccati, q̄ inæqualitatē rei ad rē, s. ptij ad rē emptā: in hoc em̄ cōsistit ipsa iniustitia opposita cōmutatiuæ iustitiæ. Occasiones aūt peccādi, quū possint esse diuersæ, & sint per accidens, extra artē relinquātur. Cōiter tñ necessitate cōpellēte id fieri videt̄, q̄ causat inuoluntariū mixtū. Nec est simile, ꝙ pro simili adducitur de puella pauperrima, q̄ nubit viro seni diuiti nō nisi necessitate paupertatis cogēte ducta: matrimoniū em̄ nō est cōtractus in æqualitate rei ad rē consistēs, sed socialis cōiunctio: ad quā per accidens se habēt diuitiæ & paupertas, & consequēter metus seu fuga paupertatis, et cætera spectātia ad id. Fit ergo sa-

ćis iniuria casu posito scienti & volēti volūtario mixto.

SVMMA.

Possunt principes per consuetudinem sibi terrarum suarum feras appropriare.

QVARTVM Dubiū est, an principes terrarum per cōsuetudinem possint sibi licitè appropriare feras. Et est ratio dubij: quia autoritate legis naturæ, feræ durante earum naturali libertate appropriantur cuilibet occupanti: vt patet insti. de re. diui. §. feræ. Et consuetudo contra naturæ ius videtur irrationabilis: & similiter præscriptio ab huiusmodi iure introducta, nō videtur iuuare principes.

¶ Ad hoc dicitur, quòd quum proprietas rerum ex iure sit positiuo, & consuetudo ad ea se extendat, quæ iuri subsunt positiuo, consequens est, quòd sicut lege positiua appropriari possunt alicui feræ, & ita consuetudine potest huiusmodi appropriatio fieri. Et hoc manifestum est in piscibus, dum venduntur iura piscandi. Et constat ꝙ populus habens dominium alicuius syluæ, posset legem ferre, quòd solus rector possit ibidem venari. Nec in hoc præiudicium fit iuri naturæ: quoniam de iure naturæ nō sunt feræ communes, nisi negatiuè: hoc est, quia nulli eas appropriauit. Cùm quo clarè stat, quòd à superueniente iure legis vel consuetudinis potest appropriatio fieri, sicut de reliquis. Nec est contra allatam legem, quæ loquitur de feris, quæ in nullius bonis aliquo iure sunt: dictas enim feras consuetudo in bonis principis posuit.

SVMMA.

Citra damnum tamen tales principes tantam iurisdictionem habent.

QVINTVM Dubium, an dicti principes possint ita districtè prohibere dictarum ferarum captionem, vt nullus subditus possit eas capere, quin grauissimè puniatur, etiam si capiat eas, vt se à damno præseruet, quod inferunt in bladis vel huiusmodi. Et huic annectitur aliud, an confessores principum possint eos absoluere si nolūt huiusmodi statuta reuocare.

¶ Ad hoc dicitur, quòd licet principes possint huiusmodi venationes prohibere, non tamen possunt prohibere in damnum aliorum: imò tenentur ad restitutionem principes de damnis illatis à suis feris ex hoc, quòd nō permittunt alios venari sicut habēs bouem cornupetam sibi notum, & non prouidens, tenetur de damnis subsequutis.

Et ex hoc patet quid debeant facere cōfessores talium principum: quum enim iniustitia sit peccatum mortale de genere suo, & statutum hoc sit iniquum, non debent ipsos absoluere nisi desistant à peccato. Bene valete, & pro me orate. Romæ secunda Maij, 1514.

RESPONSIO XIII.

In quorundam locorum contradictoriorum super cōmen. Secunda Secundæ explanationes distributa ad eundem.

LITERIS Tuis, pater venerande, petentibus quædam in commentarijs nostris super Secunda secundæ tanquam dubia seu obscura declarari, distuli hucusq; respōsionem ob impedimenta imbecillitatis, & occupationum aliarum. Nactus verò nunc aliquid otij, satisfaciendum charitati tuæ duxi, vt nouitijs quibus hæc obscura videntur, magis elucescant: Breuiter tamen, quia res claræ sunt.

PRIMVM Igitur dubium propositum est: quia in q. 10. ar. 4. dictum est; quòd licet vendere Iudæis res, quibus ipsi vtuntur in suis sacrificijs: in q. autem 169. ar. 2. ad quartum, dictum non est licere cooperari ad reædificationem synagogæ Iudæorum.

SVMMA.

Licet Iudæis vendere ea, quibus ipsi vtuntur in suis sacrificijs, dummodo non sint per se superstitiosa.

¶ Facilè respondetur, in primo loco sermonem fuisse de his rebus, quæ non per se ordinantur ad superstitionem Iudaicam: sed de rebus indifferentibus, quibus tamen ipsi Iudæi abutuntur ad superstitionem suam. In secundo autem loco sermo est de synagoga, quæ præsupponitur per se ordinata ad superstitionem Iudaicam. Et propterea eadem vtrobique seruata est sententia, vt patet legenti vtrunque.

SECVNDVM Est. In quæstio. 11. arti. 4. dicitur quòd occultissima per accidens subiacent ecclesiæ censuris: in q. verò 69. arti. 1. dicitꝰ, ꝙ autor homicidij occultus, nō est sub iudicio humano: quia persona est occultissima.

SVMMA.

Occultissima vitia subiacent ecclesiæ censuris, quāquam humano iudicio non subdatur, vt se prodat.

¶ Soluitur & hoc facillimè, remittendo ad locū secundò allegatū, vbi expræssè dicitur, quòd occultissimus autor notorij incendij non subest humano iudicio, quo ad hoc, vt teneatur se prodere: subest tamē humano iudicio, quia potest excommunicari: vt ibidem dicitur.

TERTIVM Est: In q. 78. ar. 4. dicitꝰ, Nullo modo licet inducere ad minus malum etiam paratos: in q. autem 85. art. 8. in 5. causa duelli, videtur dici, quod licet inducere, vt peccent minus.

SVMMA.

Tametsi ad minus peccandum quempiam inducere non liceat, ad pecc. tamen minus inducere sanctum est.

¶ Soluitur hoc dubiū declarando differentiam, quam nō penetrarunt mouentes hoc dubium. Aliud est enim inducere ad totum hoc, scilicet minus peccādum: & aliud est inducere solummodo ad ly, minus. Primum nunquā est licitum, & hoc in primo loco dicitur. Secundū est nō solùm licitum, sed sanctum, imò Angelorum officium, & hoc in secundo loco dictum est. Et hinc fit vt adulterum quum aliter non valemus retrahere, ad simplicē fornicationem licitè prouocemus, non hortando, vt fornicetur, sed si suæ vult satisfacere voluptati, alieno non iniurietur toro. Nec tamen oportet huiusmodi conditionales semper exprimere, sed sufficit quandoque eas mente retinere pro loco & tempore vt sapiens iudicabit: hoc enim non est inducere ad malū maius vel minus, sed est secundum rem retrahere à malo maiori. Fitq; frequentissima exercitatione hoc à redimentibus vexationem suam: vt fecerunt illi decem viri apud Hiere.

QVARTVM Est: In q. 147. dicitur; Excusantur qui omnino cœnaturis tempore ieiunij exhibet cœnā; & doctor sanc. dicit non licere exhibere vinum volenti omnino se inebriare.

SVMMA.

Volenti se inebriare ministrare vinum nō licet sicut exhibere cœnam cœnaturis tempore ieiunij.

¶ Soluitur hoc, dicendo quòd exhibēs cœnam, ministrat homini, non vitio: exhibens autem vinum, manifestè ministrat vitio. Quod patet ex differentia inter vacantē cœnæ & vacantem ebrietati: nam vacās cœnæ, vacat actui humano: & deformitas vitij, solummodo se tenet ex parte circunstantiæ cœnantis: puta quia quando non debet, cœnat. Vacans autem ebrietati, vacat actui per se deformi: ebrietas enim præsupponitur per se praua.

QVINTVM Est: In quæst. 72. articul. 3. dicitur. Sicut in alijs iniurijs sufficit restituere, & non oportet petere veniam, ita nec in contumelia: in quol. autem, q. illa, an in vsura transferatur dominium, contrarium videtur dici. Vbi habetur, quando translatio non est omnino voluntaria, oportet non solum reddere pretium agri, sed aliquid correspondens illi conditioni inuoluntarij: sicut semper in restitutionibus faciendum est.

SVMMA.

Non oportet in cæteris iniurijs vt in contumelia veniam petere, propter quòd ibi subest aliqua honoris gratia.

¶ Soluitur hoc, dicendo quòd petere veniam, dupliciter concurrere potest: vno modo, vt pars restitutionis. Et sic si contingat ad restitutionem honoris oportere veniam petere, ita necessaria est veniæ petitio, sicut necessariū est quodlibet aliud requisitum ad integritatem satisfactionis. Et hoc nunquam negatum est: quoniam semper affirmata est integra satisfactio, quæ proculdubio intelligenda est cum omnibus requisitis ad eius integritatē: ac per hoc cum petitione veniæ si ex parte restitutionis honoris exigitur. Alio modo petitio veniæ concurrit, vt res cōtra restitutionem distincta. Et sic dictum est, quòd non est necessaria: quoniam sicut in cæteris iniurijs sufficit integram exhibere satisfactionē, & non oportet petere ve-

niam, ita & in contumelia: quia enim petitio veniæ vltra restitutionem honoris, annexam habet submißionem petentis veniam, ad quam submißionem non facilè quilibet fieri potest, ideo prudentis viri consilio relinquitur si casus accidat, in quo integritas restitutionis honoris debiti contumeliam passo exigat petitionem veniæ.

SEXTVM Dubium est: Cur neq; in textu, neque in commento totius Secundæ Secundæ Tractatur de famoso murmurationis vitio.

SVMMA.

Omissa est in parte vitij murmurationis tractatio quia circuit omnia vitia, vt quid imperfectum, & in eorum explanationibus habita de ipsis est aliqua ratio.

¶ Ad quod dicitur, quòd murmuratio non est genus aut species alicuius vitij, sed circuit multa vitia, vt imperfectum quid in multis speciebus vitiorum: et propterea nō debuit specialis de murmuratione fieri tractatus, quū de generibus & speciebus vitiorum tractatum est. Neq; tamen silentio inuoluta est: quoniam murmuratio vt imperfectum quid sonat in vitijs verborum (puta contumelia, detractione & susurratione) tractata intelligitur inter imperfectas contumelias, susurrationes: & detractiones: & similiter quatenus sonat imperfectum quid in vitijs actionum vel paßionum, intus vel extra (vt inobedientiæ, impatientiæ vel præsumptionis) tractata quoq; intelligitur cum imperfecta inobedientia, impatientia, &c.

SEPTIMVM Dubium est, quid importat scrupulus cōscientiæ, quo stāte licitè operamur oppositū.

SVMMA.

Putans sibi hic & nunc hoc operari magis licitum esse, quàm illicitum, quamuis ignoret num licitum, vel illicitum sit, is non peccat operando sicut peccaret ex conscientia si sciret, et dubitaret de licito tunc operando quòd non malum, & illicitum esset, quod licitum per rationem nouit.

¶ Ad hoc quæsitum dupliciter videtur ab alijs responderi. Quidam enim distinguendam putant quātitatem ambiguitatis: ita quòd quum quis scrupulum habet de aliquo actu exercendo (puta an liceat pulsare in die festo, si sic fluctuat, quòd plus aut æquè credit esse illicitum) scrupulus est, quo stante nō licet sibi pulsare in die festo: si verò plus credit licitum esse, cum hæsitatione tamen illiciti, scrupulus (inquiunt) est quo stante licitum est illi pulsare in die festo. Quibusdam autem videtur ad rationem licitæ operationis exigi fidem certam excludentem omnem hæsitationem: alioquin periculo peccandi contra conscientiam exponeret se operans cum formidine alterius partis. Et apud istos scrupulus, contra quem licet agere, non est hæsitatio aliqua de opposito: sed consistit potius in quadam apparentia.

¶ Mihi autem occurrit dicendum, quòd siue scrupulus occurrat ex parte appetitus (vt contingit timentibus peccare in aliquo actu, & nesciunt quare) siue ex parte rationis, vt contingit ijs, qui ex aliqua ratione magna, mediocri vel leui fluctuant, distinguere oportet de modo, an huiusmodi hæsitatio seu vacillatio sit modo speculatiuo, vel modo practico: hoc est, an dubitet de licito vel illicito secundum se, vel vt est ratio operis sui hic & nunc. Nam si quis dubitaret, an pulsare in die festo sit licitum vel illicitum, & tamen non dubitaret sibi tunc esse licitum pulsare, iste non peccaret pulsando, quantumcunq; magna esset dubitatio apud eundem de actu pulsandi secundum se, an sit licitus vel illicitus, & similiter quantumcunq; esset maximus timor de eodem. Et per oppositum si quis esset certißimus de actu pulsandi secundum se, quòd est licitus in die festo, & tamen fluctuaret de exercenda nunc à se pulsatione, ita quòd ratio applicandi se ad pulsandū cum ambiguitate applicat, illicitè quis pulsaret; intellectus siquidem speculatiuus nihil dicit de operando. Et si certitudo speculatiua exigeretur, non solùm rudes, qui sola certitudine adhæsionis alienæ doctrinæ sunt contenti, sed doctores aliorum paßim periculo se exponerent: eo quod innumera sunt dubia, quorum alteram partem sic amplectuntur, vt absq; scrupulo operentur, & tamen an veritatem speculatiuè euidenter habeant, non pertinaciter asserunt. Difficilè enim, inquit Ari. est nosce se scire; quia difficilè est discernere ac scire an ex proprijs, &c. sciatur. Et diuersitas ipsa opinionum circa aliquod vnum nata est reddere intellectum speculatiuum nutantem. Non est ergo in hoc quæsito spectandū ad hæsitationē magnā vel paruam, ad fidem certam vel incertam de licito vel illicito absolutè, sed ad rationem operandi in singulari. Si enim applicatio ad operādum certa est, quicquid tam in ratione, quàm in appetitu fluctuet, scrupulus est, quo stante licitè oppositū operamur: si autem applicatio ipsa ad opus fluctuat circa rectū vel obliquū moris, scrupulus est conscientiæ, contra quem illicitè agitur, & obliquitas moralis incurritur. Ratio autem horum est, quia in proposito conscientia non significat scientiam, sed applicationē cognitionis ad opus exercēdum: & propterea scrupulus conscientiæ, qui per se opponitur conscientiæ in ipsa applicatione consistit, & eadem ratione scrupulus omnis ad ipsam applicationem non se extendens, conscientiæ non opponitur. Hinc enim fit, vt vacillatio conscientiæ in applicatione consistens deformem reddat actionem, quoniam fit applicatio modo, quo non debet, debet enim potentia rationalis determinari ad vnum, si rectè exire debet in actum, alioquin discrimini exponitur vtriusq; oppositi, si fluctuante illa quis vtitur. Fluctuans enim quantum sapit fluctuationis, tantum sapit indeterminationis, ac per hoc indebiti modi operandi. Et hoc ambæ supradictæ opiniones fortè intendebant. Prima enim ad hæsitationem intellectus in se videtur respexisse: secunda autem de fidei certitudine, vt est ratio operis, intelligenda est. Bene vale, & ora pro me. Romæ nono Februarij, anno salutis, 1521.

RESPONSIO. XIIII.

In quorundam locorum in Comment. Secunda Secundæ sibi inuicem oppugnantium conciliationes distributa ad eundem.

PVLSAS Venerande Pater, frequenter me pijs dubitationibus, non vt discas, qui alios gloriosè doces & verbo & scripto, sed vt explicem potius sensum meum. Vnde charitati tuæ satisfacere cupiens, propositis quæstionibus breuiter respondere curaui.

SVMMA.

Potest quispiam in peccato veniali existens substantialiter bonis esse, non tamen meretur peccando in opere substantialiter bono.

QVAERIS Ergo primò, cur in commentarijs nostris super Secunda Secundæ. q. 33. articul. 2. responsione ad tertium, & q. 83. articul. 5. in fine permittitur simul stare bonitatem substantialem atque veniale peccatum. Inde nanq; consurgere videtur, vt iustus in bono quolibet opere ob aliquam accidētem imperfectionē simul mereatur, et peccet venialiter: vt Luterani nouiter dogmatizāt.

¶ Huic quæsito respondetur primùm, non esse in commentarijs nostris scriptum, vnum atq; eundem actum numero esse simul bonum bonitate essentiali & malum venialiter, vt patet intuenti. Nā in primo loco allegato peccatum veniale dicitur omißio: bonitas autem essentialis saluatur in animo seu in virtutis habitu. in secūdo quoq; loco bonitas ponitur in actu orationis, peccatum autem veniale in obmißione. Deinde dicitur, ad rem potius spectando quàm ad verba, quòd magna est differentia inter has duas combinationes, scilicet bonitatem substantialem cum peccato veniali, & meritum cum peccato veniali. Nam prima combinatio frequenter simul cōcurrit in eodem numero actu, dum sæpè facimus actus moraliter bonos ex suo genere, cum aliqua circunstantia moraliter mala: vt quum quis reddit mutuum, non tamen ea hilaritate qua debet, & sic de alijs. Secunda autem combinatio nunquam simul inuenitur in eodem actu: quoniam nullus peccando meretur vitam æternam. Est enī tantæ vis peccatum veniale, vt tollat ab actu quem afficit meritum æternæ vitæ; quamuis non tollat æternæ vitæ meritum à persona: multi enim sancti viri absque hoc quòd perdunt æternæ vitæ meritum, peccant venialiter: verùm per illos actus qui peccata sunt venialia, non merentur vitam æternam. Hinc clarè patet, ex hac & sana doctrina non sequi, quòd iustus in quolibet suo bono opere peccet. Nam etsi posset in opere aliquo bono ex genere peccare, in nullo tamen opere meritorio potest peccare.

SVMMA.

Mulier suscipiens ex adulterio prolem non tenetur se prodere etsi inde viri heredes damnum patiantur.

SECVNDO Quæris ex eisdem commentarijs,

q.62.artic.6.circa responsionem ad tertium,vbi dicitur, Non oportet restituere cum damno in re superioris ordinis,&c.quod videtur ex hoc sequi mulierē,quæ ex adulterio suscepit prolem,non teneri ad se prodendum, quantumcunq; veri hæredes inde damnificentur:quod tamen sententiæ notabilium virorum relragatur.

¶ Huic obiectioni respondetur,mulierem quæ ex adulterio genuit,& propterea veri hæredes damnificantur,nō teneri ad damnificandam seipsam in fama, vt quantum in se est, veros hæredes à damno hæreditatis præseruet. Quoniam quemadmodum cessante iudiciaria coactione non tenetur homo perdere vitam aut libertatem,vt satisfaciat debito pecuniario,ita nec tenetur mulier huiusmodi perdere famam aut vitam procuitando damno alieno in re pecuniaria. Et si hoc aliqbus(vt dictis)viris notabilibus graue videtur,mirādū potius mihi videtur de ipsis: quum decretalis de pœ.& remis.ca.officijs.expressè dicat, mulieri,quæ timet viro suo hoc indicare, non esse denegādam pœnitentiam.Constat enim quòd certitudo de perdenda fama pensanda est,sicut timor,&c.quum non solū melius sit nomen bonum,quàm diuitiæ multæ:sed tolerabilior sit mulieris seruitus, aut mors, quàm eius infamia si communi consanguineorum voto creditur.

TERTIO Quæris ex eisdem comment.q.78. circa articul.4.& nescio quo opusculo nostro: vbi dicitur, vtentem malitia alterius semper petere debere aliquid absq; peccato præstabile, si solidū est hoc fundamentū. Nam videtur quibusdam hoc non oportere, ob id quòd apud August.licitè petitur iuramētum ab eo,qui per falsos deos iurat:ita quòd,si per verum deum iurare vellet, non admitteretur iuramentum:vt proinde petitur inquantum per falsos deos iurat: ergo petitur quòd sine peccato fieri nequit:ergo potest etiam peccatū licitè peti,dummodo nullum agatur præiudicium salutis.

SVMMA.

Vtentem alterius malitia non licet petere de peccato,cui non obstat idololatras nonnunquam peti posse per deos suos iurare.

¶ Ad huiusmodi obiecta respondetur,solidissimum esse iactum fundamentum,scilicet nunquam licitum esse petere peccatum,& implicare contradictoria:petere peccatum,& non agere in præiudicium salutis: quoniā ipsum petere peccatum,est peccatum. Quod ex eo patet, quòd quicquid licet petere, licet etiam appetere: quum petere actus humanus sit ab appetitu rationali,qui volūtas est, procedens. Sed cōstat quòd non licet appetere peccatum alterius quantumcunq; parati.scriptum est enim de charitate,quòd non gaudet super iniquitate:ergo nō licet petere peccatum alterius quantumcunq; parati. Augu.autem,vt patet in episto.ad publicolam, non dicit Barbari iuramentum,si vellet iurare per verum Deum, non esse admittendum:sed vtentem fide Barbari firmata iuramēto per falsos deos,non communicare peccato illius, quo per falsos deos iurat,sed fidei, id est fidelitati, qua dicta fiūt. Vñ petēs iuramētū ab idololatra,petit opus sanctū q ille pōt si vult absq; peccato præstare: quia nihil aliud petit nisi fidem iuramento firmatam: quod ille præstare potest si vult,credendo in vnum solum verum Deum & iurando per illum,sed ex sua infidelitate apponit ipse iniquitatem iurando per falsos deos. Falsum ergo opponitur,dicendo quòd si vellet iurare per verum Deum,iuramentum non admitteretur,nisi fortè obijcientes referant hoc ad irrisoriam iurationem:quasi idololatra non vt iuramento,sed vt vana & superstitiosa iurandi adinuentione,illo vteretur iuramento per Iesum Christū. Iuxta hūc enim sensum,fateor quòd non admitteretur, non ex defectu Christianorum,sed ex defectu idololatrarum exhibētium hoc non vt iuramentum.Sed ex ista refutatione si accideret, non sequitur, ergo petendum esset, vt iurarent per falsos deos, sed ergo petendum esset,vt iurarent, & non irriderent veram fidem.Et tunc vt prius dicebatur, non petitur nisi iuramentum: quamuis sciatur quòd iurans,iniquitatem apponet iurando per falsos deos.

SVMMA.

Non potest vir vxoris votum continentiæ irritare sicut votum abstinentiæ.

QVARTO Quæris ex eisdem commen.q.88.circa articu.8.An sicut votum abstinentiæ vxoris sic & votum continentiæ viri irritare possit, sic vt vxor secura sit atque tuta.

¶ Huic quæstioni respondetur,nō esse eandem rationem de vxoris voto circa abstinentiam, & circa cōtinentiam quo ad irritationem à viro: quoniam potestas irritandi vota vxoris,spectat ad virum,quatenus gubernator est, & vxor est illi subdita.Circa actus autem continentiæ, vir & vxor ad paria censentur:& propterea non spectat ad potestatem viri irritare votum continentiæ vxoris, quod non potuit facere,nisi quantum ad petitionem debiti,secundum quam libera est,nec viro subditur.

SVMMA.

Sentētia excommunicationis iniusta priuat ecclesiæ suffragijs quoad specialem ecclesiæ intentionem pro illo,orantis & ca. facientis non autem quoad eius communem intentionem pro suis membris bona operantis.

QVINTO Quæris,an sit mens sancti Tho.in 4. senten.distinc.18.quæst.2.artic.1.quæst.4.prout quidam sibi imponunt,quòd excommunicatio iniusta priuet suffragijs ecclesiæ,cuius contrarium in quadam quæstione speciali nostra legisse dicis.

¶ Ad hanc ambiguitatem respōdetur,duos esse modos, quibus cōmunia ecclesiæ suffragia participātur à Christi fidelibus.Primus est per communem ecclesiæ intentionē qua communia suffragia pro ecclesiæ membris communiter fiunt.Secundus est per specialem alicuius fidelis & præcipuè ministri ecclesiastici intentionem,qua communia suffragia diriguntur pro isto particulari, vt quum aliquis dicit vel facit dici Missam pro ista singulari persona.Excommunicatio autem iniusta habet suum effectū in priuando suffragijs ecclesiæ,hoc secundo modo: quia timenda est non solùm ab excommunicato,sed ab alijs:ac per hoc alij prohibentur celebrare speciali intentione pro illo,& pari ratione alia communia suffragia pro illo specialiter agere.Et iuxta hunc sensum intellige diuum Thomam dicentem excommunicationem iniustam habere effectum. Primo autem modo excommunicatio iniusta non priuat excommunicatum suffragijs ecclesiæ:quia rationabiliter interpretamur communem ecclesiæ intentionem in suffragijs communibus esse conformem diuinæ dispensationi secundum veritatem,& non secundum apparentiam,aut errorem humanum(descendit enim imitatiuè militans ecclesia à cælo). onstat autem quòd excommunicatio iniusta ex errore humano procedit, ac per hoc sub communi intentione ecclesiæ,qua excōmunicati priuantur communibus suffragijs apud Deum, non cōprehenditur priuatio excommunicatorum iniustè.nō enim intendit addere afflictionem afflicto: & quos cogitur ex humano iudicio, excommunicando priuare vno modo,non propterea intendit priuare vtroque modo.Et sic intelligenda sunt quæ alibi scripsimus,quòd excommunicatio iniusta non priuat communibus ecclesiæ suffragijs.

¶ Hæc mihi occurrerunt amantissime pater, ad quæsita tua scribenda:quæ si satisfecerint,gratiæ referantur Deo: sint aliter,suppleat perspicacia tua.Bene vale, & ora pro me.Romæ die 2 Iunij,1522.

RESPONSIO XV.

De natura voti,& vnitate numerali peccati,actus exterioris. Ad priorem Sancti Miniatis.

CHARISSIME Frater, acceptis literis tuis consulentibus me de duobus, considerans solutionem huiusmodi dubiorum multis profuturam,statim respondere inter tot occupationes curaui.

¶ Primū igitur dubiū natum ex ratione voti est: Quomodo sustinetur,quòd votum est de meliori bono, id est bono supererogationis,& quòd religiosæ personæ venereis vacantes agant contra votum: quandoquidem cognoscere non suam,seu alienam,secundum se malum est: & abstinere ab huiusmodi, bonum est non supererogationis,sed necessitatis.

¶ Alterum dubium est:An is qui ad occidendum hominem pergit,quoties interrupta cogitatione intereundum renouat voluntatem affectúmque occidendi, toties nouum peccatum committat, an totum sit vnum numero peccatum, an aliquanta mora, & quanta distinguat hæc peccata? Per quid enim,inquis,indiuiduantur voluntatis actus.

SVMMA.

Quanquam votum sit de meliori bono,potest tamē voti materia esse quicquid necessario seruandum nobis est,& ex hoc vel giosi venereis illicitis vtentes agunt contra votum.

AD PRIMAM Dubitationem facilè dici posset, quòd propria quidem voti materia est bonum supererogationis: communis tamen voti materia est etiam bonum necessitatis, nō quatenus necessarium, sed quatenus voluntarium est, vnde & Iacob Gen. 28. legitur vouisse habiturum se dominum in Deum. Et multi vouerunt se suscepturos Baptisma, seu Christi fidem: vt Gallicanus, & Clodoueus. Et si quis voueret se non commissurum adulterium, si contrafaceret, non solùm adulterij, sed fracti voti reus esset. Vnde religiosæ personæ non solùm abstinentiam à coniugio, sed ab actu venereo vouisse dici possunt: testante hoc animi sermonisq; conceptu ac vsu, credimus nanq;, & fatemur omnes castitatis votum in omni esse religione. Constat autem quòd castitas continē etiam non solùm à coniugio, sed à cæteris venereis significat. & sic votum castitatis non solùm castitatem supererogationis, sed omnem respicere potest & respicit.

¶ Perspicacius autem dici potest, quòd quia per votum religionis persona diuino cultui dicatur, ac per hoc fit alterius Dei, scilicet specialiter quo ad abdicationem etiam licitorum venereorum à se, vt cogitet quæ domini sunt: ideo non solum si coniugem de facto accipiat, sed etiam si ad alterius vxorem accedat, vel quomodolibet aliter venereis operam det, sacrilegium committitur: dum persona diuina violatur. Et hoc in suo simili patet. Mulier cùm nubit, nihil aliud sibi illicitum coniugali fide reddit, nisi libertatem alterius coniugij. Cognosci enim à quocunq; non suo, omnino ei illicitum erat: nupta tamen nō solùm alterum de facto coniugium contrahit, sed si cuicunq; alteri consenserit, adultera est, propter dictam rationem: quia scilicet persona sua iam est alterius. Sicut igitur stat, quòd fides coniugij non respiciat ad propriam materiam nisi debitum coniugale huic & non alteri coniugi (alteri enim personæ coniungi omnino illicitū ex se est) & tamen cum quacunq; persona alter coniunx coeat, adulterium committit: ita stat quòd votum religiosi, vt propriam materiam respiciat, abstinentiam à coniugio, & tamen quomodolibet religiosus coeat, sacrilegium cōmittit. Et vtrobiq; (vt dictum est) eadem est ratio: quia vtrobiq; persona fit alterius quo ad partem generatiuam, ac iniuria semper fit illi alteri, scilicet Deo, vel coniugi. & sic quemadmodum fides coniugalis redundat in omnes actus venereos extra coniugium: sic votum religionis in omnes actus venereos simpliciter.

SVMMA.

Vnus numero peccati actus est, quamuis interioris actus voluntatis interrumpatur.

AD SECVNDAM Verò dubitationem dicitur, quòd ibi est vnum tantum numero peccatum, tantò grauius, quantò pluries firmatum.

¶ Ad cuius euidentiam non oportet inspicere per quid voluntatis actus indiuiduetur, sed per quid peccatum fit vnū vel plura. Multi enim actus voluntatis sunt vnum numero peccatum: vt patet, cum quis actum intentionis, fruitionis, electionis, &c. & ad delectabile vnum habet. Peccatum autem formaliter, cùm deordinationem actus voluntarij importet, vbi est vna numero deordinatio, ibi est vnum numero peccatum. Cùm autem aliquis actualiter pergit ad occidendum, constat quòd in eo est actualiter voluntarium deordinatū in spem homicidij: ita quòd & verum est, quòd hic actualiter peccat in spem homicidij, & quòd voluntas eius est actualiter peccans tali peccato: alioquin non voluntariè iret ad occidendum. Interrumpendo autem interiores actus circa idem non fit noua deformitas: sed multiplicantur actus voluntarij: ita q quod prius erat voluntarium imperatum, modò est imperatum & elicitum: sed quotquot multiplicantur, in eandem incidunt deordinationē voluntarij, quam inueniunt augendo illam. Ita quòd quemadmodum lumen adueniens diaphano iam illuminato, non constituit aliud lumen, sed cedit in identitatem cum eo quod inuenit, q̄uis secundum se constitueret lumen nouū: ita quilibet actus elicitus circa homicidium in pergente ad illud cedit in identitatem actualiter inuenti voluntarij homicidij, quāuis secundum se constitueret nouum peccatum homicidij: regulare quippe est, quòd accidens eiusdem speciei in eodem identificatur inuento.

¶ Hæc sunt, amātissime frater, quæ mihi circa vestra dubia occurrunt. Superest, vt vnà cum fratribus tibi creditis ores pro me, & bene valeas. Florentiæ 27. Aug. 1508.

RESPONSIO. XVI.

De conceptu entis ad M. Franciscum Ferrariensem.

MANTISSIME Pater, ex acceptis vestræ solicitudinis literis percepi libellum nostrum de Analogia nominum vos perlegisse duóq; dubia, de conceptu entis mentem vestram tenere, soluiq; à me familiariter flagitatis. Ego autem quàm primum compleui expositionem librorum de anima (cuius fini incumbebam, cùm vestras recepi) respondere curaui: ne præclaro ingenio tuo deessem. Primum igitur dubium fuit ad hominem, meipsum scilicet, quia in commentarijs de ente & essentia sustineo vnum conceptum mentalem repræsentatiuum entis: & in tract. de analogia nominum videor hoc negare. Secūdum autem est ad diuum Thomam: quoniam ego in præfato libello sustineo Analogum nō absolui ab his quibus analogum dicitur, & diuus Tho. in q. de veri. q. 1. articul. 1. docet ens habere conceptum vnum simplicem, ad quē omnia prædicamenta & transcendētia addunt, in quem resoluuntur, qui est primò notus. Hæc enim inuicem sibi aduersari videntur: quandoquidem si ens absolui non pōt à naturis rerum, nō erit simplicissimus, nec primò notus, nec in quem vltimò resolutio fiat, & ad quē oēs addunt.

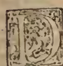
AD EVIDENTIAM Horum, & specialiter primi, recolito, quòd quicquid est imago alicuius similis alteri, est etiam imago illius alterius, quatenus primò assinuatur: ac per hoc omnis conceptus creaturæ est conceptus Dei, sicut omnis creatura aliqua est similitudo Dei. Hinc ergo fit, quòd cùm vnū proportionabilitate vt sic, habeat singula mēbra similia proportionabiliter, oportet q habeat etiam vnū conceptum mentalem repræsentatiuum illius vnius proportionabiliter. Nec huius oppositum teneo in trac. de Analogia nominum, sed conceptus iste vnus numero in mente secundum esse subiectiuum, est vnus Analogia secundum esse repræsentatiuum: nec repræsentat vnam solam naturam, sed vltra vnam, quàm determinatè repræsentant (à qua est impressus) repræsentāt implicitè cæteras similes illi primo repræsentatæ secundum id, in quo proportionabiliter eis similis est: idem enī est iudicium de similitudine rerum inter se, & conceptus mentalis & rerum. Quemadmodum enim ossis natura similis est naturæ spinæ in sustinendo carnes animalium (in quo analogantur) ita conceptus mentalis ossis, vt sustinens carnes, est similis ossi & spinæ: sed ossi determinatè, spinæ autem implicitè, sicut etiam ipsum os non est simile spinæ determinatè, sed quatenus spina sustinet carnes, sicut ipsum os. Hic est primus modus, quo Analogū habet vnum conceptum mentalem: ac per hoc ens, cùm analogum sit, vnum hoc pacto habet conceptum in mente à rebus impressum. Alter autem modus supet ipsius intellectus opere, quo natus est adunata diuidere, fundatur: & est tunc conceptus similis vnus numero in mente repræsentans analogum quidem determinatè, nullū autem eorum quæ fundant analogiam explicitè. Cōtingit autem hoc, cùm intelligens mentalem conceptum, quem paulò ante diximus, expoliat ab illa determinata natura, quā repræsentabat, & loco illius naturæ concipit pronomen aliquod referens, naturas fundantes analogia indeterminatè, verbi gratia: Si conceptus ossis, est os sustinēs carnes: intelligens loco ossis ponat quid, & dicat quòd sustinet carnes: tunc enim manifestè repræsentatur analogum explicitè, implicitè autem tantum natura fundātes analogiam. Est autem inter hos duos conceptus nō solùm dicta ex radicibus differentia: sed etiam quia primus ad quid rei spectat analogi: secundus autē ad id nominis neuter tamen perfectè repræsentat analogum. De quo scilicet perfecto seu adæquato explicitè conceptu analogi interpretandum est, cùm à me vel ab alio scriptum inuenitur, quòd non potest analogum, vnum numero mentalem conceptum habere, sed vnum analogia tantum. Et quoniam conceptus mentales sunt imagines rerum repræsentatarum (nisi sint fictitij) quemadmodum in mente cōceptus adæquatus analogi non est vnus, sed exigit repræsentationem omnium fundantium analogiam: ita significatum analogi adæquatum & perfectum non potest sic abstrahi, vt obijciatur, repræsentetur aut concipiatur absq; fundantibus rebus. Et sicut in mente duplex conceptus imperfectus reperitur, ita res significata, extrà potest

obijci dupliciter, imperfectè scilicet, vel in vno explicitè, in quo cætera obijciuntur indeterminatè: vel in nullo explicitè, sed omnia implicitè, in solo formalissimo significato explicitè. Nec prædicta contrariantur doctrinæ san. Thom. ens enim primò notum ordine generationis est secundum conceptum imperfectum: ordine autem distinctæ cognitionis est secundum conceptum perfectū. Ens quoq; habere conceptum simplicissimum, consonat dictis: quoniam cùm simplicitas compositioni opponatur, & vnum analogia non sit vnum compositione aliqua, non habet ens ex hoc, quòd analogum, compositionē admixtam. Et vt exercitatione resolutio monstretur, si substantiam in ens vis resoluere, si in conceptum distinctum entis resolutio quæritur, resoluetur in ipsam naturā substantiæ, quatenus esse fundat: quod est simplicissimū, cui & addit ipsa substantia, & addunt transcendentia. Et si in conceptū confusum, quod est, resolues: quod etiam est simplicissimū, cui etiā pdicta addūt. Sed occasio errādi multis est, qa in resolutione distincta quærūt resoluere in vnū analogia, sicut cōsueuit resolui in vnū vniuocatione. Ita quòd quærunt in analogia, quasi vnum numero terminum, sicut in vniuocis: cùm tamen terminus in analogia sit vnus proportionabiliter tantùm. Ita quòd & singula resolubilia resoluuntur in cōceptus simplices obiectiuos & mentales, & omnia in conceptum obiectiuum & mētalem, simplicem, & vnum proportionabiliter. Ita quòd (vt vnico verbo rem absoluam) ens esse primò notum, in quod fit omnis resolutio, in quod omnia addunt, per modum analogi interpretandum est: cum quo stare potest, quòd ens secundum perfectum adæquatúmq; cōceptum non abstrahit à naturis prædicamentalibus: sicut nec aliquod analogum à fundantibus analogiam. In hoc pendet tota vis claritatis rei huius: vt semper animaduertatur secundum analogorum morem hæc dici.

¶ Plura nunc non mihi occurrunt ad propositum dicenda: sed prolixior fui acutissimo ingenio tuo: quo ex vnico verbo conceptisses cuncta. Bene vale, & pro me orare digneris. Romæ die 27. Februarij, 1509.

RESPONSIO XVII.

De rebus in bello iniusto raptis, ad Fratrem Thomam Ragusinum ordinis prædicatorum.

DILECTE Fili pijs precibus tuis satisfacere volens, consideraui in literis tuis quæstionem distinctam in quinq; articulos circa emptionem raptarum rerum in bello iniusto. Primus est, an huiusmodi rapta etiam difficillimè reparabilia, sint iudicanda tanquam habita pro derelicto. Ad quem respondetur negatiuè: quia nec veri Domini (quamuis non possint recuperare res suas) abdicauerunt à se dominium illarum: nec ex conditione rei, loci aut temporis derelicto huiusmodi consurgit, vt in thesauris, & similibus. Distinguendum tamen esse inter rem & rem, videmus Romæ: quoniam feræ, vectes, & id genus reliqua publicè exposita, Romæ nullum inuenientia dominū, quia nullus scit discernere feras suas ab alienis (quum etiam vendentes lateat cuius fuerint) pro derelictis habentur per accidens, & licitè emuntur publicè. Dixi, per accidens: quia discernere nemo potest cuius fuerint: & publicè ac promiscuè quilibet emit, quamuis nō dubitetur, quòd pars direptionis Romanæ fuerint: hæc enim signa derelictionis sunt.

¶ Secūdus est, an rapta à prælatis, possint licitè emi post diem seu certum tempus: vt nonnullæ leges admittunt. Ad quem respondetur negatiuè in foro conscientiæ: q̄uis ciuiles leges impunitatem concedant ad euitandas lites. Et ratio illicitæ emptionis in vtroque articulo est, quia emitur res aliena sine consensu veri domini.

¶ Tertius est, an in huiusmodi casibus in ementibus sciēter tota resolutio sumenda sit ex intentione vtilitatis propriæ, vel domini: ita quòd ementes pro sua totaliter vel principaliter vtilitate, sint malę fidei possessores: ementes autem pro domini principaliter emolumento, rectè faciant, pretiúmq; repetere possint. Ad quem respondetur, quòd per se loquendo nulli licet emere rem alienam sine consensu veri domini: & si quis emit etiam bona fide, tenetur ad restituendum rem emptam, quam habet, verò domino: nec potest pretium solutum petere à verò domino: quia tenetur ad restitutionem non ratione iniustæ ademptionis, sed ratione rei alienæ, quæ apud ipsum est. Nec hoc est vertendum in dubium, loquendo per se, & propriè. Dico autem, propriè: quia magni refert emere vel redimere: nam emere huiusmodi aliena non licet: redimere autem licet: sed redimit is solus, qui vice veri domini redimit occupatam ab alijs rem illius: vnde non redimit, nisi qui personam veri domini induens, significaturus est verò domino, vt rem suam recuperet, redemptionis pretio soluto. Nec solùm licet, sed pium est redimere viliori pretio huiusmodi res. Emere autem propriè & per se non licet. Dico autem per se: quia per accidens potest esse licitum: vt si cognoscam res raptas fuisse consanguinei mei, impotentis redimere & destituti omni spe recuperandi res suas, & præsumens gratum esse consanguineo meo, quod ego fruar rebus sic irreparabilibus, emam illas. Sed eorū, quæ contingunt per accidens, non est certa regula.

¶ Quartus est, an dictum cuiusdam doctoris dicentis sic, probabiliter credo, quòd taliter emens, paratus reddere vero domino, si comparuerit, credens tamen quòd non comparebit: & consequenter sperans pro se rem habiturum, non peccat: quia verisimiliter potest de veri domini voluntate præsumere, sit in conscientia tutum, & alijs diuulgandum. Ad quem patet ex dictis responsio, scilicet quod nec per se est licitum (quoniam ratione rei alienæ tenetur ad restituendum vero domino sine pretio, quandiu res est apud eum: nec ipsa adeptio caret iniuria, ex eo quòd notum ementi est, quòd res est aliena) nec per accidens apparet aliquid speciale excusans adeptionem: quoniam communia tantùm proponuntur in articulo.

¶ Quintus est, an emat rectè quis ex pietate calices & huiusmodi sacra, dedignatus, quòd manent apud infideles, daturus propria autoritate ea occurrenti ecclesiæ, habito pretio. Et huic adiungitur, an dominus taliū sit censendus omnino ignotus, stante notitia regionis, puta Vngariæ. Ad quem respondetur, quòd hoc est vnum per accidens reddens licitam emptionem. Zelus enim Dei humanis omnibus præferendus efficit, vt licitè quis hæc redimat de manibus infidelium, redditurus, etsi non illi ecclesiæ calicis dominæ, quæ nescitur, attamē ecclesiæ Christi, significando ecclesiæ, cui datur vt quantum in se est, & publicet, & teneat pro ecclesia, cuius erat, & est restituto pretio redemptionis. Et quamuis non censenda sit ecclesia omnino ignota, cuius regio scitur: est tamen maior præsumptionis locus ex hac religiosa causa vni ecclesiæ de alia, quàm mihi de consanguineo meo: quoniam vnica domus est vniuersa per orbem sparsa Christi ecclesia. Hæc sunt, fili charissime, quæ mihi occurrerunt respondenda. Bene vale, & ora pro me. Romæ die 27. Nouembris, 1529.

Primi Tomi opusculorum Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Xisti finis.

TOMVS SECVNDVS OPVSCVLORVM THOMAE DE VIO CAIETANI, CARDINALIS SANCTI XISTI, CVIVS SVNT TREDECIM VTILISSIMI TRACTATVS.

***

TRACTATVS PRIMVS de Conceptione beatæ Mariæ uirginis ad Leonem decimum pontif. maximum, in quinque capita diuisus.

1 *De duplici via discernendi ea quæ fidei sunt, vel ei aduersantur.*
2 *Quæstio de conceptione, quomodo non sit de necessario credendis.*
3 *Quæ de conceptione sententia fidei aduersetur.*
4 *Sententia tenens beatam Virginem fuisse in originali conceptam, quàm probabilis existat.*
5 *Quantum valeant argumenta, quæ tenent oppositum.*

CAPVT I.

De duplici via discernendi ea, quæ fidei sunt, vel ei aduersantur.

Diuina reuelatio vel in sacris literis contēta, sanctisq; patribus facta, vel sedi apostolicæ cū synodo, vel sine synodo, vel diuinis miraculis confirmatio, vna est prorsus decernēdi quæ fidei sunt vel ad fidem spectantia.

FAVSTVM FELIXQVE Sit, Leo 10. Pōti. Maxime, q̄ de supremo potestatis tuæ opere prima offerēda tuæ beatitudini lucubratiunculæ causa sese obtulit. Definitio secretorū Christianæ fidei, quæ nosse soli Deo natura cōuenit, in mediū venit, propositū est, vt decernas in Lateranēsi synodo, verū Deus beatissimā Virginē Mariā à peccato originali præseruauerit, an mūdauerit. Quocirca duo occurrūt scribēda. Primò, viæ decernēdi ea q̄ sunt fidei, modíq;, quibus aliqd eiusmodi credēdū decernitur, explicabūtur, deinde iuxta singulos modos per vias ipsas sermonis ingressus dirigētur. ¶ Duæ sunt viæ, quibus decerni pōt religioni Christianæ quid credendū sit, altera ordinaria, altera extraordinaria. Ordinaria est diuina reuelatio facta in primis autoribus sacræ Scripturæ, cōtenta in canonicis libris Bibliæ, traditionibúsq; Apostolorū in symbolo & alijs, q̄ constat ecclesiā per Apostolos suscepisse: vt sacramēta: Reuelatio deinde facta apostolicæ sedi, siue cū synodo, siue sine synodo. Hæc eīm differentia ad solennitatē & congruitatem spectat iudicij apostolici de his, quæ sunt fidei, & non ad necessitatem: vt vniuersa testatur ecclesia, hæreticos indubiè tenēs, qui ab apostolica sede damnatā hæresim sectātur. Reuelatio demū facta sacris doctoribus, his p̄cipuè, quorū & vita & doctrina approbata est ab ecclesia. Sed est inter hæc distātia multa: qm̄ reuelationi contētæ in sacra Scriptura & decretalibus fidei inhæremus tāq̄ necessarijs: ita q̄ se hæreticum cōprobat quicūq; pertinaciter alicui horū aduersatur. Reuelatiōi aūt factæ Sanctis alijs quorū doctrinā ecclesia suscipit, tanquam probabilibus inhæremus: vt diui Augustinus, Thomásq; scripserūt, & magistra rerum experiētia cōtinua testatur. Nec refert in sacra Scriptura & alijs, an aliquid sit reuelatū explicitè, (vt creatio mūdi, incarnatio Verbi Dei, & alia eiusmodi) an implicitè, vt sunt omnia illa quorum opposita non possunt sustineri cū veritate sacræ Scripturæ & aliorum quæ certa fide scimus: nisi q̄ ingenio, labore, ratione, & intellectu opus est, vt manifestētur hæc quæ implicitè dicuntur contineri esse necessariò connexa illis, in quibus contineri dicuntur. Quò fit, vt in istiusmodi rebus antequā cōstat quid necessariò cōnexū sit certis & indubitatis fidei traditionibus, vnicuiq; liceat quod rationabilius sibi videtur amplecti, sine pertinacia tn̄. Et hinc rationibus locus datur ad ea, quæ sunt fidei: vt scilicet afferantur rationes ostēdentes cōsona aut dissona esse fidei, quæ in dubiū vertūtur. Propter quòd oportet oēs rationes ad ea, quæ sunt fidei nō ex solo naturali lumine, sed ex lumine diuinæ reuelationis in p̄dictis contentæ procedere, & in diuinā reuelationē in p̄dictis cōtentā resoluere. Et ideo nō ratio, sed diuina reuelatio, nō cuicūq;, sed p̄dictis facta est, cui fides nostra innititur: & secūdū eā oportet decernere qcquid in fide decernendū est. Extraordinaria verò via, qua pōt aliquid decerni in fide, esset, si miraculo, qd̄ verè miraculū esset, Deus attestaretur aliquid ad fidē spectās. Sed hic esset opus cautela magna: tū ex parte operū mirorū: qm̄ Angelus Satanæ trāsfert se in Angelū lucis: & signa & prodigia facere multa pōt, q̄ nos verè miracula à solo Deo factibilia putaremus: vt opera sanitatis, & elementorū, & similiū. Vn̄ & Antichristus facturus dicitur tot miracula in oculis hominū, vt si fieri posset, etiā electi fallerētur. Tū ex parte illusionū, vt cōtingit in p̄stigijs, tū qa signa teste Apostolo 1. ad Cor. 14. & beato Gregorio in homilia 10. data sunt infidelibus, nō fidelibus, ecclesiæ verò tanq̄ fideli, nō infideli data est reuelatio prophetica & apostolica. Vnde via signorū etsi est à Dn̄o data Marci vlt. propter infideles & ab ecclesia approbata quo ad fidē personalē, scilicet dicētis se missum à Deo: vt in ca. ex intūcto. extrà de hære. tamen nisi coram Romana ecclesia euidētissimè fieret, verū & indubitatū non mirum, sed miraculum, expressè ad testificandū hoc esse verum, non deberet Romanus pontifex determinare aliquam fidei ambiguitatem ex hac via. Et ratio est, quia habemus à Deo ordinariā viam decretorum fidei: in tantum, vt si Angelus de cælo oppositum huius ordinariæ viæ diceret, non esset ei credendum: vt Apostolus dicit ad Gala. 1. Accedit ad hæc, q̄ miracula quæ ab ecclesia suscipiuntur in canonizationibus Sanctorum, quæ tamen maximè autentica sunt, quum humano testimonio innitantur (eorum scilicet qui testantur) non omnino certa sunt: quoniam scriptum est: Omnis homo mēdax: licet sint certa more humano, fidei autem Christianæ certitudo nō humano more certa esse debet, sed infallibile omnino debet habere testimonium: quale nullus homo, sed solus Deus præstare potest. Vnde & Petrus Apostolus cælestis vocis in transfiguratione Domini à se auditæ proprio testimonio tanquam humano vtens, subiungitur. Et habemus firmiorem propheticum sermonem, subiungendo quòd non voluntate humana prophetia allata est, diuino ergo testimonio, nō humano certitudo haberi debet in decernendo iudicialiter res fidei.

¶ Ex dictis autem patet, non solùm decernendi via duplex, sed & modus duplex, quo credendum esse decerni potest. Nam quædam decernuntur credenda tanquā necessariò credenda, ita quòd contrarium sentiens est hæreticus, quædam verò tanquam probabiliter & piè credenda, ita quòd contrarium sentiens non est hæreticus: vt de assumptione beatæ Virginis cū corpore, & sanctificatione eius in vtero matris, & alijs huiusmodi communis ecclesiæ pietas probabiliter credit. Ratio autem quare omnis via tam ordinaria, quàm extraordinaria decernendi ea, quæ sunt fidei, sola reuelatio diuina est, in promptu est: quia scilicet ea, quæ sunt fidei, lumen humanæ mētis excedunt, & ex solo diuinæ volūtatis bene placito dependēt istiusmodi singularia. scriptum est autem, quòd quæ sunt hominis, nemo nouit nisi spiritus hominis, & quæ sunt Dei, nemo nouit nisi Spiritus Dei, & cui voluerit Spiritus reuelare. Hæc de primo.

Cap

CAPVT. II.

Quaestio de conceptione quomodo non sit de necessario credendis.

Beatam virginē à peccato originali fuisse mūdatā, vel ab eo praeseruatā opinari non sunt de necessario credendis.

DICTIS Autem vijs, incedendo vt propositum deinde fuit, manifestatur primò, quòd neutra pars quęsiti vt in dubiū vertitur, est necessariò credenda. Et ratio est, quia neutra in sacra Scriptura certisque fidei dogmatibus necessarijs explicitè habetur, & vtraque pars sustineri potest cū veritate sacre Scripturæ reliquisque necessariò creditis a Christi fidelibus. Et de parte quidem illa, quæ tenet beatam Virginem à peccato originali mundatam, certum est quòd fidei consonat, tum quoniam vniuersales propositiones de peccato originali in omnibus purè hominibus in sacra Scriptura habentur: vt patet ad Ro. 3. & 5. & 2. ad Cor. 5. tum quoniam vniuersali redemptioni Christi in sacra Scriptura traditæ consonat, tum quoniam innumera sacrorum doctorū & sanctorū multitudo hanc partem explicitè tenuit, vt infrà patebit. De parte autem altera, credente scilicet beatam Virginem præseruatam a peccato originali, licet quidam scripserit, quod contrariatur sacre Scripturæ & determinationi ecclesiæ, quidam autem quod non: mihi tamen theologorum minimo distinguendum videtur circa sensum huius opinionis. Nā potest dupliciter intelligi. Primò, vt beata Virgo sit præseruata totaliter à peccato originali, ita quòd fuit exempta ab omnibus ad dictum peccatum spectantibus. Secundò, vt beata Virgo sit præseruata à sola macula peccati originalis per infusionem gratiæ personalis. Est autem inter istos duos sensus maior distantia, quam inter celum & terram. Nam cùm anima alicuius hominis qui generatur, incurrit originale peccatū, non solùm macula originalis peccati cōtrahitur, sed in primo instāti, in quo anima rationalis creando infunditur, & infundēdo creatur, prius secundum naturæ ordinem caro seu materia, cui anima infunditur, est infecta: vtpote genita ex cōmixtione vtriusque parentis, & propterea anima, quæ infunditur illi carni, contrahit maculam in seipsa originalis peccati, quia infunditur carni infectæ: neque solam maculam ex carnis infectione contrahit persona in vtero genita, sed multa alia: scilicet reatum clausæ cæli ianuæ, fomitem peccati, & pœnam mortis temporalis: ita quòd infecta caro, cui infunditur anima, est, in qua fundatur ratio non potentiæ contrahendi originale peccatum, sed ratio contracti in propria persona debiti, quòd contrahatur in anima rationali sua peccatum originale, & secundū maculam, & secundum reatum pœnarum spiritualis & temporalis. Immò est talis carnis infectio peccati originalis initium inexistens in persona, quæ tunc simul concipitur, & concepta est. Quocirca positio dicens, beatam Virginem præseruatam totaliter à peccato originali, dicit ipsam nō contraxisse carnem suam infectam: ac per hoc non solùm sine macula peccati cōceptam & reatibus & fomite: sed etiam sine debito in propria persona habendi hæc. Positio verò dicens beatam Virginem præseruatam solùm à macula peccati originalis, & ijs quæ à macula sunt inseparabilia (vt est reatus æternæ pœnæ damni) non negat beatam Virginem carnem habuisse infectam: ac per hoc in propria persona debitum contrahendi maculam originalis peccati, & quo ad maculā, & quo ad reatus omnes, & fomitem: sed præseruante Dei gratia non redundauit in animam illius macula peccati originalis, licet redūdauerit & fomes, ligatus tamen per gratiam, & reatus clausæ ianuæ vitæ æternæ, & mortis tēporalis: quia hæc pœna, scilicet mortis, erat naturæ ex parte carnis: illa scilicet clausæ ianuæ erat naturæ ex parte temporis: quia scilicet Christus adhuc non aperuerat per suam mortem ianuas paradisi clausas per originale peccatum: & similiter fomes ex parte carnis se tenet.

CAPVT III.

Quaenam de conceptione sententia fidei aduersetur.

Opinio asserens beatam virginē ab originali peccato sic fuisse præseruatā vt nihil illius incurrerit, hæretica est, & ab ecclesia dānata: fuisse eā tamen à peccato sic liberatam, vt maculā ī carne, et pœna reatuum incurrerit, non aduersatur fidei catholicæ.

INTER Has igitur opiniones hæc mihi videtur quo ad fidem differentia, quòd positio dicens, beatam Virginem esse præseruatam à peccato originali & reatibus, &c. est cōtraria fidei catholicæ: quoniam repugnat his, quæ in sacra Scriptura & alijs documentis fidei certis & necessarijs continentur. Oportet nanque de beata Virgine firmiter credere, quòd Christus est mortuus pro ipsa, & quòd ipsa est mortua morte peccati: quoniam in sacra Scriptura habetur ista conditionalis, Si Christus est mortuus pro omnibus, omnes mortui sunt: vt patet Secundæ ad Cor. 5. ca. Constat enim quòd omnis conditionalis vera est necessaria: & quòd a destructione consequentis ad destructionem antecedentis valet argumentum. Formata ergo ratione, clarè apparebit, Scripturam esse falsam, & fidem nostram procedendo sic: Si Christus est mortuus pro omnibus, omnes mortui sunt: sed per istam positionē, Non omnes mortui sunt, quia beata Virgo nō est mortua morte peccati: ergo Christus non est mortuus pro omnibus: quod est manifesta hæresis. Nec potest hic locus glossari, quòd Omnes, distribuat generaliter, & quòd patitur exceptionem, & similia: quoniam constat, quòd in hac propositione illud signum, Omnes, distribuit pro omnibus sine vlla exceptione: quoniam hæreticū constat esse, dicentem Christum non esse mortuum pro omnibus sine vlla exceptione. Nec etiam potest negari, quin de morte peccati sit sermo in consequenti: vnde Aug. in 6. contra Iulianum, tractans hæc verba Apostoli, concludendo, dicit hæc verba: Consequens ergo esse voluit, vt omnes intelligantur mortui, si pro omnibus mortuus est. Quia ergo non in corpore restat, vt in peccato mortuos esse omnes, pro quibus mortuus est Christus, nemo neget, nemo dubitet, nisi qui se negat, aut dubitat esse Christianū. Hæc ille. Vnde cùm opinio illa neget beatam Virginem mortuam morte peccati, ac per hoc Christum non mortuum esse pro ipsa, sustineri iudicio meo non potest. Et ne longius protrahatur, hoc oportet summariè ante oculos habere, quòd istæ quinque propositiones sunt omnino confitendæ, scilicet, Christus mortuus est pro beata Virgine: beata Virgo est aliquo modo mortua morte peccati: beata Virgo est reconciliata Deo per Christum: beata Virgo est redempta per mortem Christi: beata Virgo etiam post sanctificationem sui non nisi per Christi mortē aditum habuit paradisi apertū. Quibus adduntur aliæ aut per se notæ (scilicet quòd omnis reconciliatus fuit inimicus: & quòd beata Virgo mortua est morte tēporali) aut determinatè per ecclesiam, scilicet omnis homo redēptus à Christo fuit verè captiuus, & mors est pœna peccati originalis. Primam enim harū refert Augustinus ad optatam de origine animæ a Papa Zozimo decretam, dicens, In epistola Zozimi sic legitur: Nullus, nisi qui peccati seruus est, liber efficitur: nec redemptus dici potest, nisi qui verè per peccatum fuit antè captiuus, sicut scriptum est, Si vos filius liberauerit, verè liberi eritis. Et subdit, In his verbis Apostolicæ sedis tam antiqua atque fundata certa & clara est fides catholica, vt nefas sit de illa dubitare Christiano. Hæc ille. Secundam verò, scilicet quòd mors est pœna peccati originalis, constat decretam esse à concilio Mileuitano: vt patet de conse. distinctio. 4. ca. placuit. Vnde patet quòd distinctio illa de redemptione præseruatiua, vel liberatiua, quo ad homines reprobata est, per Romanæ ecclesiæ determinationem: quāuis sanctus Bernardus super cāticis sermone 22. illam vsurpauerit quo ad angelos. Sunt & aliæ vniuersales propositiones certæ & indubitatæ, scilicet per vnum hominem peccatum transijt in omnes, & per peccatum mors, ad Ro. 5. & Omnes in Adam peccauerunt, ad Ro. 3. Et quisquis hominem aliquem esse putat cui necessaria non fuerit remissio peccatorum, excepto vno Mediatore, contrarius est sacræ Scripturæ, inquit Augu. in lib. de perfectione iustitiæ. Et solus Christus habuit similitudinē carnis peccati. Et aliæ huiusmodi, quæ aut nullo modo, aut vix possunt saluari ab huiusmodi opinione, si tamen opinio nominanda est, quū videatur manifestus error in fide. Vnde nec Sixtus 4. in extrauaganti, graue nimis de hac positione se impediuit, sed solum de præseruatione beatæ Virginis à macula peccati originalis: vt expresse patet legenti illā. Damnanda ergo videtur specialiter positio, quæ assereret beatam Virginem totaliter præseruatam a peccato originali, vt scilicet nihil eius incurrerit: quamuis neminem adhuc sciam hoc tenuisse.

¶ In secūdo autē sensu intellecta opinio de præseruatione beatę Virginis, scilicet quòd præseruata est à macula peccati originalis, & nō ab infectione carnis, ac per hoc nec à debito in propria persona illius maculæ, nec à fomite & pœnis, non est contraria sacræ Scripturæ, nec determinationi ecclesiæ, nec aliquibus necessariò creditis, quoniam beata Virgo præseruata ex speciali præuentione gratiæ à macula originalis peccati, & habens cætera, quæ diximus, non

creditur, quæ excluso peccato sanctam fecerit natiuitatem, non conceptionem.

Sanctus Erardus episcopus & martyr in sermone natiuitatis beatæ Virginis dicit, O felix puella, quæ concepta in peccato purificatur ab omni peccato, & filium concipit sine peccato.

Sanctus Antonius de Padua ordinis Minorum in sermone de natiuitate beatę Virginis dicit, Beata Virgo fuit in vtero matris à peccato per gratiam sanctificata, & sine peccato nata.

Sanctus Thomas de Aquino in tertia parte, q. 27. ar. 2. dicit, Beata virgo Maria, quia fuit cõcepta ex commixtione parentum, originale peccatum contraxit.

Sanctus Bonauentura ordinis Minorum in 3. senten. di. 3. q. 1. ar. 2. dicit. Dicendum est q̃ beata Virgo fuit concepta in peccato originali, & quod ei⁹ sanctificatio subsecuta est peccati originalis cõtractionẽ. Hic modus dicẽdi est communior, & rationabilior & securior. Cõior, quia ferè omnes id tenent. Rationabilior quia esse naturæ præcedit esse gratiæ, &c. Securior quia magis consonat fidei pietati, & sanctorum autoritati &c.

Sanctus Bernardinus ordinis Minorũ in sermonũ suorũ opere tertio incipiẽte, ignis à facie eius exarsit, in tractatu de beata Virgine, sermone quarto, incipiente, Sicut sol oriẽs mũdo, dicit, Tertia fuit sanctificatio maternalis, & ista remouet culpam originalem, confert gratiã, & remouet pronitatem ad peccandum tam mortaliter, quàm venialiter, & hæc fuit in Virgine matre.

Sanctus Vincentius confessor in sermone de conceptione Virginis dicit, Beata virgo Maria fuit in originali peccato concepta, sed eadem die & hora statim post animationem fuit per sanctificationem à peccato contracto mundata.

¶ Præter dictos autem Sanctos multitudo magna antiquorum doctorum conuenit dicens in indiuiduo beatam Virginem conceptam in peccato originali, quorum dicta aut in fonte, aut in libris domini Ioannis de Turre Cremata, & magistri Vincentij de Castro nouo, de conceptione Beatæ Virginis cõpilatis, vnde sumpta sunt inuenire quilibet potest.

¶ Hi sancti atque doctores probabilem valde reddunt fidem credentium, beatam Virginem in originali peccato conceptam.

ET QVIA Autoritates istæ non de humano genere, aut Christianis in communi, sed de beata Virgine in indiuiduo expressa loquuntur, ideo glossa illa, qua Sanctorum autoritates intelligendæ, dicuntur de lege cõmuni, & non de priuilegio singulari, locum hîc nullum habet, tunc quia glossa huiusmodi de lege communi, aut priuilegio locum habere potest, quando est sermo in communi, seu vniuersali (propter quod non attuli vniuersales propositiones Sanctorum solùm Christum à peccato originali excipientium) sed quando est sermo de aliquo singulari indiuiduo nominato, locum non habet glossa, quòd intelligatur de lege communi: nisi hoc (scilicet sermonem esse, quantum est ex lege communi) specificetur, vel ex ignorantia aut maliuolentia, aut dissimulatione hoc procedat, quæ omnia longè à Sanctis, & eorum autoritatibus allatis esse constat. Tum quia ex eo quòd sancti & doctores beatam Virginem in particulari explicant, subiacere legi communi in conceptione cum peccato originali, & excipiunt ipsam beatam Virginem à communi lege aliorum in duratione peccati originalis (quia dicunt ipsam ex priuilegio sanctificatam in vtero) constat quòd sancti & doctores antiqui beatæ Virginis priuilegia scrutati nullum de præseruatione eius à macula originalis peccati priuilegium admiserunt.

¶ Excludunt quoque dictæ autoritates glossam aliam, scilicet de facto, vel debito, vel (& in idem redit) quantum est ex se, vel ex causa extrinseca. Quasi Sancti intenderint quòd beata Virgo incurrerit peccatum originale non de facto, sed de debito: hoc est quia debuit contrahere originalem maculam, sed non contraxit de facto, similiter quòd quantum est ex se, beata Virgo contraxisset peccatum originale: sed de facto non contraxit ex causa extrinseca, Deo scilicet præseruante per suam gratiam. Hanc, inquam, glossam excludunt, tum quia ly de debito, & ly quantum est ex se, est conditio secundum quid aut diminuens: quoniam habens aliquid quantum est ex se, vel de debito, non habet illud simpliciter & absolutè, sed si solùm ex debito habet, secundum quid habet: & si solùm quantum est ex se habet, non habet illud, sed oppositum illius. Sancti autem & doctores dicunt, quòd beata Virgo habuit peccatum originale sine vlla conditione secundum quid, aut diminutione, ac per hoc simpliciter & absolutè. Tum quia non deerant vocabula sanctis & doctoribus, quibus debitum originalis peccati in beata Virgine, & non peccatum ipsum explicarent. Tũ quia petendum est ab istis, si verba ista, beata Virgo fuit concepta in peccato originali, & similia, non explicant quòd ipsa de facto contraxit originale peccatum, quibus verbis vti debebant sancti & doctores ad hoc explicãdum. In his nanque explicatur persona beatæ Virginis nominatim, vt subiectum originalis peccati: explicatur tempus conceptionis, explicatur originale peccatum, explicatur factum per ly concepta est, contraxit & similia: quid vltra debuit apponi? Et si ista hoc non significant, consequens est, vt dicentes oppositum, scilicet beatam Virginem non esse conceptam in peccato originali, non significant hoc quod dicunt. Fatuæ ergo atque temerariæ sunt huiusmodi non extorsiones, sed corruptiones autoritatum, locutionúmq; Latinarum.

¶ Repellunt etiam dictæ autoritates glossam de conceptione ante infusionem animæ vel in ipso instanti infusionis animæ, quasi Sancti & doctores intendant, quòd beata Virgo fuit concepta in peccato originali, quo ad conceptionem ante infusionem animæ, & non quo ad conceptionem in infusione animæ. Tum quoniam sancti & doctores ita loquuntur de conceptione beatæ Virginis in peccato originali, sicut de conceptione aliorum hominum per commixtionem seminum genitorum: constat autem quòd sermo semper est de conceptu in infusione animæ: ergo. Tum quoniam ante infusionem animæ non habet locum peccatum originale: quoniam sine anima rationali non inuenitur culpa originalis. Tum quoniam loquuntur de beata Virgine: constat autem quòd ante infusionem animæ non erat beata Virgo. Restat ergo, vt sola illa stultitia pro glossa Sanctorum & antiquorum doctorum admissione digna sit, scilicet si Sancti & prisci doctores nunc essent, dicerẽt oppositum. Hãc ergo glossam ita veram putauerim, quemadmodum verum puto, quòd si Christus nunc in terris conuersaretur, mutaret doctrinam fidei suæ vt conformaret se populis, &c. Stant igitur solidæ allatæ Sanctorum & doctorum autoritates ad sustinendum beatam Virginem conceptã esse in peccato originali: & propterea rationabilem probabilémq; esse partem illam constat.

CAPVT V.

Quantum valeant argumenta tenentium Beatam virginem ab originali fuisse præseruatam.

ALTERIVS AVTEM Partis (scilicet quòd beata Virgo præseruata est de specialissima gratia à macula peccati originalis) probabilitas affertur ex nouẽ: ex autoritate doctorum multorum, ex determinatione synodi, ex cultu ecclesiastico, ex indulgentia concessa, ex communitate sequacium, ex scandalo piarum aurium, ex pietate opinionis, ex reuelationibus nouis, ex miraculis. Quæ sigillatim examinanda sunt pro veritatis honore.

DOCTORES Tenentes beatam Virginem esse præseruatam, sunt numero infiniti, si ad modernos spectemus, Paulò antè tamen aliqui, licet pauci fuerunt: vt Scotus Franciscus de Maironis. Et beatæ Brigidę reuelatum dicitur beatam Virginem præseruatam esse ab originali peccato. *Primum argumentũ à Sanctorũ & doctorũ dictis.*

¶ Sed hæc probabilitas valde exigua est: tum quia est contra tot Sanctos: & nullus est inter istos Sanctus. Sanctæ autem Brigidæ è regione ponitur sancta Catharina de Senis, quæ dixit sibi reuelatum esse oppositum: vt refert Archiepiscopus Florentinus in prima parte Summæ suæ titulo septimo, capitulo secundo, circa finem.

Et maiori fide digna videtur sancta Catharina: quia canonizata est sicut cæteri sancti: sancta verò Brigida canonizata est tempore schismatis, quo nullus habebatur certus & indubitatus Papa, à Bonifacio in sua obedientia nono. Tum quia in ijs, quæ sunt fidei, magis sentiendum est cum antiquis, q̃ cum modernis. Tum quia ipse Scotus, qui primus doctor aut inter primos introdu-

cit hanc opinionem, timet hanc opinionem sequi. Nam in 3.sentent. distinctio. 3. quæstione 1.post tractatas de conceptione Virginis cum peccato,aut sine peccato originali opiniones,dicit,Quod autem horum factum sit, Deus nouit:si autoritati ecclesiæ vel autoritati Scripturæ non repugnet, videtur probabile quod excellentius est attribuere Mariæ.

¶ Quod aut noui sint oẽs doctores,hãc opinionẽ tenẽtes patet ex eo,ꝙ Magister sententiarũ de Sanctorum testimonio in re hac dicit in 3.dist.3.Sanè dici potest,& credi oportet iuxta Sanctorũ attestationis conuenientiã,ipsam (scilicet carnem Christi) prius peccato fuisse obnoxiam sicut & reliqua virginis caro:sed sancti Spiritus operatione ita mundatam,vt ab omni peccati contagione immunis vniretur verbo,Hæc ille.Et sanctus Bonauẽtura in.3. sent.dist.3.q.1.loquens de autoritate sanctorũ, dicit.Nullus autem inuenitur dixisse de ijs,quos vidimus & audiuimus auribus nostris beatã Virginẽ fuisse ab originali peccato immunem in sui cõceptione.Et Adam angelicus in 3.sen.dist.3.dicit,Si credendum est dictis Sanctorum, tenendum est beatam Virginẽ fuisse conceptã in peccato originali:& nullus Sanctorum inuenitur dixisse contrariũ.Hæc ille.Et ipse Franciscus de Maironis.in 3. di.3.q.2. art.4.dicit ꝙ non obstante beata Virgo fuerit præseruata à peccato originali,propter dicta tamen Sanctorũ possumus dicere ꝙ aliquo modo peccatum originale cõtraxit. In quibus verbis ipsemet ostendit,ꝙ dicta Sanctorum cogunt ad confitendum peccatum originale in beata Virgine.ipse enim labor istorum ad glossandum dicta Sãctorum testatur,ꝙ sancti contrarium suæ opinionis sonant. Quamuis vanus sit eorum labor,nisi ad autoritates Sanctorum,quæ in cõmuni de humani generis originali peccato loquuntur,referatur. Illæ nanque quæ de originali peccato in beata Virgine in indiuiduo cõtracto loquuntur,glossari nequunt:vt patet ex dictis.Propterea non est mirũ,si nullus Sanctus,nullus illustris doctor antiquus pro hac parte afferatur,nisi fortè à falsarijs. Vnde autoritates quorundam Sanctorum(scilicet Augustini,quum de peccatis agitur de Maria propter honorẽ domini, nolo habere quæstionẽ.Et Anselmi,Docuit,vt mater Domini ea puritate niteret:&c.Et sancti Thomæ in primo sen. Immunis fuit ab oĩ peccato,&c.& si quæ sunt similes quæ pro hac opinione afferuntur)licet scholastica disputatione nõ sint indignæ,à iudicio tñ veritatis procul esse debẽt:qm̃ nõ ex dictis facilè veras glossas & expositiões rationabiles habentibus extorqueri debet hæc singularis veritas:sed debent afferri autoritates Sanctorum & antiquorũ non in genere,sed in specie peccati originalis maculam negantes à beata Virgine,non tempore conceptionis Iesu Christi,sed tempore conceptionis propriæ: vt nos fecimus pro opposita opinione,prætermittendo communia.Constat nihilominus allatos tres sanctos expressè docuisse beatam Virginem cum peccato originali conceptam:vt patet ex allegatis.

Argumẽtum ab Autoritate basilii. synodi.

DETERMINASSE quoque inducitur Basilieñ.synodum in sessione 36.pro hac opinione in hæc verba,Nos diligenter inspectis autoritatibus & rationibus, &c.doctrinam illam asserentem gloriosam Virginẽ preueniente & operante diuini numinis gratia,singulari nũquam actualiter subiacuisse originali peccato,tanquam piam & consonam cultui ecclesiastico,fidei catholicæ, rectæ rationi & sacræ Scripturæ ab omnibus catholicis approbandam fore tenendam & amplexandam diffinimus & declaramus:nullisque de cætero licitum esse in contrarium prædicare seu docere.Hęc ibi.Anno Domini,1439. 15.Cal.Octobris.

¶ Sed isthæc determinatio multò minus prodest,quàm prima:tum quoniam congregatio illa Basilieñ.tunc temporis non erat synodus,nec concilium,sed erat schismatica:vt pote scissa à capite ecclesiæ Eugenio quarto : vt patet ex ordine sessionum:nam in 34.sessione, 7.Cal.Iulij deposuerunt de facto Eugenium,& post in sessione 36. quintodecimo Calen.Octobris sequentis determinarunt de conceptione.Vnde hinc non nisi synagogæ Satanæ autoritas afferri potest : quòd licet etiam ipsa verba allata contraria dictis Sanctorum, vt in suprà allegatis patet, manifestent,vniuersalis tamen ecclesia adorans tunc & post continuè vsque hodie dictum Eugenium : & Nicolaum quintum eligens ac suscipiens superstite antipapa Basilieñ.conciliabuli Amadeo locupletior testis est. Quocirca allegare Basilieñsem synodum pro tempore illo, quo fuit schismatica,perinde est ac si allegaretur Pisanum nuperrimè contra Iulium secundum cælebratum conciliabulum : quod vidimus omnes, & manibus tetigimus fuisse schismaticum. Tum quoniam dicto conciliabulo è regione opponitur verum ac venerandum cõcilium ex Ferraria in Florentiam translatum Græcorum & Latinorum sub prædicto Eugenio quarto:vbi inter dogmata fidei traduntur hæc verba, Firmiter credit,profitetur, & docet sacrosancta Romana ecclesia, neminem vnquam ex viro fœminaque conceptum à diaboli dominatu fuisse liberatum,nisi per fidem Mediatoris Dei & hominum Iesu Christi domini nostri : qui sine peccato conceptus, natus, & mortuus,humani generis peccata delendo,solus sua morte prostrauit,& regni cælestis introitum,quod primus homo peccato proprio cum omni sua successione perdiderat,reserauit.Hæc ibi.Quæ pro tanto inducta sunt,vt appareat,quòd illo tempore, quo res in quæstione erat, vniuersalis ecclesia solum Christum excepit ab originali peccato : quod non erat dicendum, si beata quoque Virgo excipienda esset.

Argumẽtũ ab ecclesiastico cultu.

ECCLESIASTICVS Deinde cultus affert, ꝙ iam per omnes fere ecclesias Latinas festum conceptionis non sanctificationis celebratur : insinuando per hoc, quòd non sanctificata est à peccato originali:sed cõcepta est sine illo beatissima Virgo.

¶ Sed hæc probabilitas dupliciter deficit. Primò quia multæ ecclesiæ sunt per orbem diffusæ celebrantes in illo die sanctificationem nõ conceptionem.Et in hoc ecclesia vnumquenque in suo sensu abundare permittit.Secũdò, quia constat, quòd à quibuscunque catholicis celebratur hoc festum, celebratur ratione sanctificationis beatæ Virginis in vtero matris : siue illa sanctificatio fuerit præueniens, & quasi præoccupans peccati originalis actualẽ incursum.vt opinio ista dicit,siue fuerit mundans ab originali peccato iam cõtracto,vt altera dicit opinio. Quocirca omnes cõueniunt in sanctificatione beatæ Virginis:& quòd fuit in vtero,& quòd est ratio celebritatis iuxta illud.Tu solus sanctus,Mariam sanctificans.Licet differant in effectu sanctificationis an scilicet præseruauerit,an mundauerit à macula, Et propterea rationabiliter ab omnibus deberet celebrari dies conceptionis sub nomine sanctificationis vt nomen consonaret rei.

Argumẽtũ ab indulgentijs.

INDVLGENTIA verò concessa nihil confert huic opinioni sicut nec festi celebritas:quia ad honorem beate Virginis ob gratiam propriæ sanctificationis in vtero fertur,relinquẽdo ambiguum,an præseruans à macula,an mundans fuerit gratia illa,vt dictum est.

Argumẽtum à sequacibus

¶ Quòd autem tam cõis facta sit hodie ista opinio (ita vt omnes ferè catholici Latinæ ecclesię arbitrentur obsequium se præstare Deo in huiusmodi sequela opinionis) ex eo reddit opinionem probabilem:quia probabile est quod multis videtur. Sed probabilitas hæc vulgarem autoritatem nõ excedit:& eisdem contrà ponitur,ꝙ probabile in veritate est,quod videtur sapientibus:qui vt patet ex supradictis,contrariam secuti sunt opinionem. Vulgus autem probabile in apparentia non in veritate constituit.

Argumẽtũ a scãdalo.

¶ Quia scãdalosa deinde dicitur opposita opinio & piarũ auriũ offensiua à multis etiã vniuersitatibus Theologorum,probabilis redditur ista opinio. Sed quoniam vniuersitates contra tot Sanctorum & cõmunem priscorum doctorum doctrinam in his,quæ sunt fidei,præsumptuose sunt,& scandalum hoc nõ actiuum,sed passiuum insipientium est potius quam piarum aurium imò Pharisæorum conuinceretur esse, declarata eis veritate, ideo nihil ex hoc probabilitatis sortitur opinio hæc nisi apud ignorantes.

Argumẽtũ ab auriũ pietate.

¶ Pietas denique huius opinionis magna esse dicitur: quoniam piũ valde est credere,quòd beatæ Virgini quicquid gratiæ conferri potuit, sub Christo tamen,totum collatum est:quoniam illi dixit Angelus,quòd erat plena gratia,&c. Sed hæc radix zelo quidẽ innititur sed non secundum sciẽtiam:propter quod à fide ad deuia multa abduceret:iuxta hanc siquidẽ vocatã pietatis regulã liceret cras credere,ꝙ beata Virgo fuit concepta de Spiritu sancto,& tñ sub Christo:quia propterea non esset Deus & homo.Possemus quoꝗ dicere,ꝙ beata Virgo erat in hac vita simul viatrix & cõprehendens:& tñ sub Christo, quia non in tam alto beatitudinis gradu. Possemus

etia

etiam adhuc dicere, q̃ ipsa fuit Deus & homo:& tamen sub Christo,quia Christus masculus,& ipsa mulier:Christus vniuersalis redemptor per suam mortem, ipsa non. Et multa fortè alia erronea aliquis ex tali pietate deduceret. De solo nanque vnigenito Dei credimus, q̃ non ad mensuram datus est Spiritus: beatæ autem Virgini & reliquis Sanctis secundum mensuram donationis Christi plus & minus, prout voluit, datum credimus. Si tamen restringatur ad actualem munditiam à peccati macula dicta propositio,& dicatur quòd pium est credere, quòd beatæ Virgini quicquid gratiæ, sub Christo tamen conferri potuit ad actualem munditiam à peccati macula collatum est, fateor quòd pia esset credulitas ista, nisi Sanctorum autoritates obstarent. Quod Scotus timuit: sed minus docti non timent: propterea fortassis, quia ad pauca respicientes de facilè enuntiant.

Nouæ autem reuelationes contra tot Sanctòs & antiquos doctores, Angelum Satanæ in Angelum lucis trãsformatum, aut phantasias, vel etiam figmenta sapientibus ingerere videntur. Hæ siquidem cum vacatis miraculis, quæ in hac causa afferuntur pro mulierculis, non pro sacra sunt synodo: vnde nec censeo digna, de quibus verba fiant.

EX OMNIBVS Autem dictis facilè est colligere, quòd neutra pars propositæ quæstionis in sensu quo vertitur in dubium, est necessariò credenda: & quòd altera (scilicet dicens, beatam Virginẽ esse mundatam ab originali peccato) est probabilis: altera verò (scilicet dicens, beatam Virginem esse præseruatam à macula originalis peccati) est tolerabilis: & apud sic affectos vel assuetos, aut verè Theologiæ sanctorum parum, aut nihil habentes, probabilis.

Hæc sunt, beatissime pater, quæ sanctitati tuæ, cuius correctioni atque iudicio hæc & reliqua à me tam scripta, quàm scribenda submitto, offerenda occurrunt. Vnde euidenter cernitur pars credens, beatissimam Virginẽ ab originali peccato mundatam in sinu Sãctorum & sacrorum doctorum priscorum quiescens, nilq; sibi timens à sacrosancta synodo (quandoquidẽ à Spiritu sancto, quo inspirati locuti sunt Sancti Dei homines contrariè in fide sententiæ prodire nequeunt) quin potius sperat, si decernẽdum aliquid est, seipsam tanquam probabiliorem & sanctorum ac doctorum dictis consonam approbandam: exemplo Viennẽ. synodi sub Clemente quinto, quæ de Baptismi effectu decreuit partem probabiliorem, dictis Sanctorum & doctorum consonam. Pars verò reliqua credens, beatam Virginem à macula originalis peccati præseruatam, multitudine sequacium & fauoris amplitudine conspicua apparet. Superest igitur, P.S. vt inter quindecim sanctos (Augustinum, Ambrosium aliósque, quorum expressa sunt nomina) necnon innumeros doctores antiquos ex vna, & pauidum in causa hac Scotum, Franciscum de Matronis, Petrum Aureoli (contra tamen patres sui) ordinis modernos & promiscui vulgi clamores ex alia, medius tu arbiter à Christo datus, in hac sancta Latera. synodo religionis Christianæ vel veritatem firmiter amplectendã tradere, vel à publicis oblocutionibus & scandalis consulere digneris: memor illius oraculi, nõ in multitudine, nec in commotione Dominus. Vale felix semper Augustæ. Romæ anno salutis 1515.

Tractatus de conceptione beate mariæ virginis, editi per Thomam de vio caietanum Cardinalem Sancti Xisti: finis.

TRACTATVS SECVNDVS
Thomæ de Vio. Caietani Card. S. Xisti. De Erroribus contingentibus in Eucharistiæ Sacramento in duodecim capita diuisus.

1 *Quomodo Ioannis 6. Dominus non modò de fide formata in ipsum habenda, sed de ipsius spirituali manducatione in eucharistia sacramento, locutus fuerit.*
2 *Quod Dominus Io. 6. dicens, caro non prodest quicquam, non exclusit ab eucharistiæ sacramento carnem suam, nec veram corporis sui spiritualem manducationem.*
3 *Quòd falsum sit Theologos opinari in Eucharistiæ sacramento corporaliter & perceptibiliter sumi corpus Christi.*
4 *Quomodo non falsò, sed verè extimant Theologi fidem venire humanis iudicio & electione, & extendi vsq; ad sensibilia.*
5 *Quòd sibi inuicem minimè aduersantur hæc, in Eucharistiæ sacramento verum Christi corpus esse, & spiritualiter tantum manducari.*
6 *Quomodo non decurrunt Theologi non esse cogitandum de misterio Eucharistiæ.*
7 *Quomodo catholicè sint exponenda verba ipsa formæ Eucharistiæ.*
8 *Quomodo non falsum, sed verum sit deleri peccata per hoc sacramentum Eucharistiæ.*
9 *Quomodo Eucharistiæ sacramentum sit sacrificium & in missa offerri sit institutum à Christo, vel ab apostolis.*
10 *Quomodo non sit idolatria adorare sanctum Eucharistiæ sacramentum.*
11 *Quòd nullus vnquam sanctorum doctorum verbis suis fouerit Christi corpus esse in eucharistiæ sacramento vt in signo.*
12 *Quòd non duæ, sed vna tantum sit salutis via his, qui fidem habent de Eucharistiæ sacramento.*

RIMVM Caput est, quòd Dominis Ioã. 6. non loquitur de eucharistia. Tum quia loquitur de fide & fiducia hominum in Christo. Tum quia ibidẽ dicitur. Qui manducat carnem meam & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Constat autem multos sumere eucharistiæ sacramentum, & non manere in Christo per fidem charitate formatam.

CIRCA Hoc caput aduerte erudite lector, aliquid dici verũ, & aliquid falsum. Verum quidẽ est, quòd in capite 6. Io. Dominus loquitur de fide formata charitate in ipsum habenda: vnde & prius loquitur de credenda diuinitate sua: & deinde de credenda morte sua pro vita mundi. Falsum autem dicitur: pro quanto excluditur à sermone illo fides sacramenti Eucharistiæ.

Ad cuius euidentiam memento, quòd tria inueniuntur in eucharistia: scilicet ipsum sacramentum, quod adoramus, & manducatio sacramẽtalis, quæ est communis bonis & malis, dicente Apostolo 1. ad Corinth. 11. Qui mãducat & bibit indignè, Vbi clarè patet indignos manducare & bibere sacramentali manducatione & potu: hoc est, sumunt hostiam sacram vt sacramentum, nõ vt panem, sumunt enim credendo illud esse sacramentum corporis Christi. Tertiò interuenit manducatio spiritualis, quæ est propria bonis, quæ fit per fidem formatã charitate: quæ est refectio animæ secundum vitam spiritualem, secundum vitam, de qua dicitur, Viuo ego, iam non ego, viuit verò in me Christus, ad Gal 2. His autem tribus inuentis circa sacramentum Eucharistiæ, ex eo quòd in hoc capite Dominus non loquitur de vno eorum, (scilicet de sacramentali manducatione) non verè infertur, quòd excludantur reliqua duo, stat enim quòd de reliquis duobus loquatur, de sacramento ipso, & de manducatione spirituali sacramenti. Et quidem quòd loquatur, de manducatione spirituali, verba ipsa sonant dicendo, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Manducare enim spiritualiter Eucharistiæ sacramentum, est per fidem formatam charitate in Christo manere, & econuerso Christum in ipso manere. Quòd de sacramento quoq; ipso loquatur, apparet, tum quia in futuro loquitur, dicens, Panis, quem ego dabo: nondum siquidem instituerat sacramentum Eucharistiæ, quum hæc diceret in synagoga Capernaum: constat enim quòd sacramentum Eucharistiæ institutum est Hierosolymis in nocte, qua tradebatur. Tum quia distinguit manducare & bibere, dicens, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Si nanque de fide solius mortis suæ pro vita mundi loqueretur, sat fuisset explicare mortem suam pro vita mundi per separationem carnis à sanguine, quæ in cruce facta est: sed vbi non solùm carnis & sanguinis separationem pro vita mundi, sed carnem præcepit manducandam & sanguinem bibendum, si vitam vellemus habere in nobis ipsis insinuauit, quòd sacramentum erat instituturus corporis & sanguinis sui per modum cibi & potus: ita quòd nisi spiritualiter manducauerimus, & biberimus carnem, & sanguinem in cruce immolanda & in sacramento continenda: non haberemus vitam in nobis. Significatur siquidem per hoc, quòd de necessitate salutis tenemur credere etiam Eucharistiæ sacramentum.

Accedit ad hæc quòd Ioannes Euangelista (cuius studium fuit scribere altissima Christi mysteria, minus ab alijs Euangelistis explicata) tractans cœnam Domini,

nihil de ſacramento euchariſtiæ ſcripſit: quia ſacramentalem vſum alij Euangeliſtæ expreſſerant, ſpiritualem autem cum illius effectu, ipſe hîc deſcripſerat: dicens, Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam, &c. Niſi enim tanti ſacramenti rationem Ioannes habuiſſet, non tantâ fuiſſet vſus diligentia ad diſtinguendum actus manducandi & bibendi, ad declarandum vtrunque coire in vnum in præſenti (ſcilicet manere in Chriſto, & econuerſo) ad declarandum effectum perpetuum vtriuſq; vitam æternam, ad declarandam vtriuſque neceſsitatem, Niſi manducaueritis, &c. Hæc enim omnia collecta præ ſe ferunt, quòd de manducatione & potatione ſpirituali non ſolùm mortis Chriſti, ſed ſacramenti mortis Chriſti ſub ſpecie cibi & potus, Euangeliſta ſcribebat.

¶ Ex his omnibus collatis cum textu euangelico, videre facilè potes, erudite lector, quòd licet verum ſit & quòd de fide formata Chriſti filij Dei ac mortis eius pro vita mundi, & quòd non de manducatione ſacramentali eſt ſermo in capite ſexto Ioannis: non tamen verum eſt excludi à capite illo fidem formatam ſeu manducationem ſpiritualem ſacramenti euchariſtiæ. Hæc de primo.

CAPVT II.

Quòd Dominus Ioannis 6. dicens, Caro non prodeſt quicquam, nullo modo excluſit ab euchariſtiæ ſacramento corporis ſui veram & ſpiritualem manducationem.

ECVNDVM Caput eſt, quòd Dominus Ioannis quoque 6. dicens, Caro non prodeſt quicquã, excluſit à ſacramento Euchariſtiæ veram ſuam carnem: quia ſenſus proprius eſt, Caro comeſta nõ prodeſt quicquam. Et hunc eſſe naturalem ſenſum, patet ex eo, quòd Iudæis quærentibus, quomodo poteſt hic nobis dare carnem ſuam ad manducandum? Dominus dixit, Caro non prodeſt quicquam. Ex hoc enim, quòd quæſtio & ſermo de manducatione erat, conſequens eſt vt de carne relata ad manducationem dictum ſit, Caro non prodeſt quicquam: quod eſt dicere, Caro comeſta non prodeſt quicquam. Hinc enim ſequitur, quòd caro in hoc ſacramento non comedatur, ꝙ nulla ſit in hoc ſacramẽto caro (vtpote quæ nihil prodeſt) nulla debet in hoc ſacramẽto de carne quæſtio eſſe: quia caro non prodeſt quicquam.

CIRCA HOC CAPVT, Quia pro fundamento firmiſsimo totius erroris aſſumitur, & millies repetitur, aduerte primò non eſſe naturalem ſenſum literæ Caro non prodeſt quicquam gloſſaræ, Caro comeſta non prodeſt quicquam: quoniam expreſsè contradicit euangelico contextui. Nam ibidẽ, eodémque contextu Dominus dicit, carnem ſuam comeſtam dare vitam æternam: ait enim, Qui manducat meam carnẽ & bibit meũ ſanguinem, habet vitam æternam. Non ſolùm ergo cõtra ſenſum, ſed contra verba Domini eſt gloſſa iſta, Caro comeſta non prodeſt quicq;. At ſi quiſpiã excuſet gloſſam dicẽdo, ꝙ mens gloſſatoris eſt non de comeſtione ſpirituali, ſed de comeſtione carnali gloſſare, habes tunc intentũ: quia verba Domini ſic gloſſata nõ excludunt carnẽ Chriſti ab hoc ſacramento, quoniam eccleſia non docet carnẽ Chriſti carnaliter mãducari in hoc ſacramẽto. Si enim caro carnaliter comeſta excluditur à ſacramento, optimè excluditur: ſed nõ poteſt propterea inferri, Ergo vera Chriſti caro exluditur à ſacrõ: quia caro Chriſti vera ſpiritualiter concludenda eſt in hoc ſacramẽto: & comeſta ſpiritualiter in hoc ſacramẽto, dat vitam æternam. Et vſq; adeo ſpirituali comeſtioni hoc tribuimus, vt fateamur, ꝙ quãtumcunque caro Chriſti ſumatur in ſacramento niſi ſpiritualiter manducetur, non prodeſt quicquam.

¶ Aduerte ſecundo, ꝙ germanus ſenſus dupliciter poteſt explicari: & vtroq; modò in vnam & eandem veritatis ſententiam redit. Vbi nota, ꝙ Chriſtus non loquitur in iſtis verbis plus de carne ſua, q̃ de aliena, ſed ſimpliciter abſolutè de carne: non enim dicit, Caro mea non prodeſt quicquam, ſed, Caro nõ prodeſt quicq;. Rurſus Chriſtus loquitur de carne, è regione diſtinguendo carnẽ à ſpiritu: vt contextus teſtatur euangelicus, dicens, Spiritus eſt qui viuificat, caro non prodeſt quicquam proculdubio ad viuificandum.

¶ Alter itaq; modus intelligendi eſt, Caro ſola non prodeſt quicq; ita ꝙ ly ſola excludat ſpiritum. Ac ſi dictum ſit, Caro ſine ſpiritu non prodeſt quicq; ad vitam æternã, quia ſpiritus eſt qui viuificat. Et hæc gloſſa fundatur, tũ ſuper verbum, Caro, abſolutè prolatum: conſtat enim carnem ſimpliciter & abſolutè ſine ſpiritu: nihil conferre ad vitam æternam. Tum ſuper diſtinctionem carnis contra ſpiritum à Domino inductam. Firmatur quoque hæc gloſſa: quia applicata ad propoſitum inuenitur quadrare. Tum quia de carne Chriſti, quæ deſcripta eſt dans vitam æternam manducata, modo aperitur, ꝙ ſine ſpiritu nihil prodeſt ad vitam æternã. Et verè ſic eſt, quia caro Chriſti quantumcũque crucifixa pro nobis, nihil prodeſt ſine ſpiritu adoptionis filiorum Dei. Tum quia Iudæis quærentibus, Quomodo poteſt hic nobis dare carnem ſuã ad mãducandum, directè reſpondetur, ꝙ non de ſola carne fuit ſermo, quũ dictũ eſt, caro mea vere eſt cibus: & Niſi manducaueritis carnem filij hominis &c. quia caro ſola non prodeſt quicquam ad vitam æternã: ſed de carne comitata ſpiritu: quia Spiritus eſt qui viuificat: vt ſic intelligere poſſent, ꝙ eius caro quidem eſſet manducanda, ſed Spiritu interueniente, ſed Spiritu faciente manducationem: nã efficiente Spiritu manducationem carnis meæ erit quod dixit, Qui manducat meam carnem, habet vitam æternã.

¶ Alter modus eſt, quòd caro nõ eſt nomẽ ſubſtantiale, ſed carnalis officij hoc in loco, & ſignificat cibũ carnalẽ. Ita quòd ſenſus eſt, Cibus carnalis nõ prodeſt quicquam. Et hic ſenſus ex eodẽ procedit fonte: quia ſcilicet de carne abſolutè, non de carne ſua ſpecialiter dicit, Caro non prodeſt quicquã, & caro diſtinguitur cõtra ſpiritum: & vbi de manducatione eſt ſermo, & dicitur, ſpiritus eſt qui viuificat caro non prodeſt quicquam: ſenſus eſt, quod carnalis cibus non prodeſt quicquam, ſpiritualis autẽ cibus eſt qui viuificat. Et hoc directè reſpõdet quæſtioni Iudæorũ, qui non de ſubſtantia, ſed de modo quærebant, Quomodo poteſt hic nobis dare carnẽ ſuam ad mãducandũ? Præſupponebant carnem, & quærebant modum. reſpondet Dominus quòd modus non eſt carnalis, ſed ſpiritalis: quia caro, id eſt cibus carnalis, non prodeſt quicquam ad vitam æternam, ſpiritualis autem cibus eſt, qui viuificat animam.

¶ Quòd enim in Scriptura ſacra caro ſumatur quandoque non pro ſubſtantia carnis ſed pro officijs carnalibus, patet in Apoſtolo primæ ad Corin. 15. dicente, Caro et ſanguis regnum Dei poſsidere nõ poſſunt. Cõſtat enim quòd non excluditur à regno Dei ſubſtantia carnis et ſanguinis (Quoniã reſurgemus, ſicut Chriſtus, carnẽ et oſſa habentes) ſed carnalia offitia. Quòd autem in hoc loco caro non ſumatur pro ſubſtantia carnis, ex ipſomet euangelico contextu patet. Nã ibidem Dominus dixit de ſubſtantia carnis ſuæ, Qui mãducat meam carnem, et bibit meum ſanguinem, habet vitam æternã Hinc enim clarè patet, quòd ſubſtãtia carnis eius ſpiritualiter manducata prodeſt multum, et viuificat: vtpote dans vitam æternã. Non ergo de ipſa ſubſtantia carnis dictum eſt, Caro non prodeſt quicquam. Quòd autem de carnali officio ad literam ſit intelligendum, patet tum ex eo, quòd Iudæis carnaliter quærentibus, Quomodo poteſt hic nobis dare carnem ſuam ad mãducãdum, directè reſpondetur, quòd caro, id eſt carnalis cibus prodeſt quicquã, ſed ſpiritualis cibus facit vitã æternã, vt per hoc intelligere non poſſent quòd quum dictum eſt, Niſi manducaueritis carnem filij hominis &, Caro mea verè eſt cibus, &c. non de carnali cibo, ſed de ſpirituali fuit ſermo. Tum quia ſicut Nicodemum alloquens Dominus de generatione ſpirituali, poſtquam dixerat, Niſi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu non poteſt introire in regnum Dei, ſtatim ſubiunxit ad excludẽdam generationem carnalem: Quod natum eſt ex carnæ caro eſt: & quod natũ eſt ex Spiritu, ſpiritus eſt: ita Iudeis quærentibus, Quomodo poteſt hic nobis dare carnem ſuam ad manducãdum: dixit, Spiritus eſt qui viuificat, caro nõ prodeſt quicquam: ſignificãs quòd cibus carnalis non prodeſt niſi carni, cibus autem ſpiritualis eſt qui viuificat. Et ſi vnico verbo vtrunque modũ exponẽdi placet cõplecti, dic, Caro carnaliter non prodeſt quicquam ad vitam animæ, ſpiritu autem prædita viuificat.

¶ Ex hiis omnibus habes erudite lector, quòd licet verum ſit, quòd de carne relata ad manducationem Dominus loquatur, dicẽs, caro nõ prodeſt quicq;: falſum tñ eſt, quòd loquatur de carne comeſta: ſed loquitur de carne, vt cibo carnali. Falſum quoque eſt, quòd per hæc verba excludatur ab Euchariſtia vera Chriſti caro. Et ſi proteruos

ex euangelicis verbis vis conuincere,petito,an caro Christi manducata spiritualiter, prosit ad vitam æternam: si prodest,ergo vera Christi caro comesta prodest: ergo ex hoc,quòd Dominus dicit,Caro non prodest quicquam, non excluditur quin caro Christi spiritualiter manducata prosit.si non prodest,quia caro non prodest quicquã,ergo falsum est quod Dominus ibidem dicit, Qui manducat meam carnem,& bibit meum sanguinem, habet vitam æternam.Hæc de secundo.

CAPVT III.

Quòd falsum sit Theologos opinari in Eucharistiæ sacramento corporaliter & perceptibiliter sumi corpus Christi.

ERTIVM Caput est, quòd Theologi prætendunt corporaliter & perceptibiliter in eucharistia sumi corpus Christi: iuxta coactam confessionem Berengarij. de consecratione , distinctione secunda, Ego Berengarius.

CIRCA Hoc caput constat falsissimũ esse, quòd theologi dicunt corpus Christi corporaliter & perceptibiliter sumi:quoniam & spiritualiter & non percipiendo (siue sensu,siue intellectu)sed credendo dicũt corpus Christi sumi in eucharistia:sacramentales autem species corporaliter & perceptibiliter sumuntur.

¶ Verba autem confessionis Berengarij ex ratione dicẽdi interpretanda sunt.Quia enim Berengarius errorem,quẽ iste suscitare conatur, secutus est, (scilicet quòd in sacramento Caro Christi erat sicut in signo tantum, & ecclesia catholica fatetur carnem Christi non solùm significari,sed contineri in hoc sacramento)ideo Patres in concilio decreuerunt in detestationem talis erroris,quòd confiteretur Berengarius, corpus Christi sensibiliter sumi, manibus sacerdotum tractari,& dentibus conteri: vt intelligerent Christiani per hæc verba, quòd fideles sumendo eucharistiam,sumunt non solùm sacramentum(hoc est sacrum signum carnis Christi) sed sumunt etiam speciem continentem carnem Christi,quod hæretici isti negãt & impugnant.Et non intelligebant Patres,nec volebãt intelligi,quòd caro Christi in seipsa sentitur,tangitur, conteritur dentibus: hoc enim nec somniant Christi fideles.

Tota itaque differentia in hoc cõsistit,quòd qui prius confitebatur Christum manducari in signo tantum,coactus est à fide catholica confiteri carnem Christi manducari non solùm in signo,sed in continente sacramento eucharistiæ.Hæc de tertio.

CAPVT IIII.

Quomodo non falsum,sed verè extimant Theologi Fidem venire hominis iudicio & electione, & vsque ad sensibilia extendi.

VARTVM Caput est, quasi theologi errent in duobus.Primo quòd putant fidem ex hominis venire iudicio atque electione. Secundò, quòd fidem ad res sensibiles extendunt: quum nullus credat quod sentit aut videt.

CIRCA Hoc caput scis eruditè lector, falsum esse,quòd theologi dicant primum: quoniam cum Paulo Apostolo ad Ephe.2.fatentur fidem donũ Dei esse, quòd quia non confertur inuito,sed volenti,sed disposito ad illud voluntaria electione Christianitatis,ideo dispositiuè verificatur fidem pendere ex hominis electiõne.

¶ Secundum autem dictum nosti posse bene & malè intelligi.Nam si intelligeretur fidem extendi ad res sensatas tanquam ad res creditas,falsum esset:constat enim, quòd quæ creduntur,non sentiuntur.Sed in hoc sensu non dicũt Theologi fidem extendi ad sensibilia,nam fatentur cum Paulo ad Heb.11.quòd fides est eorum quæ non apparẽt. Si autem intelligitur,quòd fides extenditur ad res sensibiles tanquam ad extrema rerum creditarum, optimè dicitur,& pessimè reprehenditur,nam multæ res creditæ consistunt in coniunctione rerum sensibilium cum rebus insensibilibus:ac per hoc quum oporteat credere coniũctionem rei sensibilis cum re insensibili,necesse est tunc fidem extendi ad rem sensibilem tanquam ad alterum extremũ coniunctionis creditæ.Et patet quod dicimus in mysterio incarnationis:Fide credimus,quòd Verbum caro factum est,& consistit mysterium hoc in cõiunctione Verbi ad carnem sensibilem:nec potest credi ista coniunctio, nisi credulitas extendatur ad carnem.Ita ꝙ si videremus Christum hîc præsentem,non crederemus carnem, quam videremus,sed crederemus coniunctionem diuinitatis cũ carne:ac per hoc extenderetur fides nostra ad carnem visam,non quatenus videtur,sed quatenus est extremũ inuisibilis cõiunctionis cum Deitate.Vnde habes clarè,quòd qui negat fidem sic extendi ad sensibilia, negat fidẽ Christianam esse de mysterio Verbi incarnati.Sic autem est in proposito:quoniam non credimus,sed videmus species sacramenti eucharistiæ,credimus autem præsentiam corporis Christi sub illis speciebus,ita ꝙ coniunctio ineffabilis illarum specierũ ad corpus Christi,sub fide cadit:& non species ipsa,quæ palpatur,& videtur.Hæc de quarto.

CAPVT V.

Quòd sibiinuicem minimè aduersantur hæc,in Eucharistiæ sacramento verum Christi corpus esse,& spiritualiter tantùm manducari.

QVINTVM Caput est,ꝙ simul stare non possunt hæc duo, in sacramento Eucharistiæ esse verum Christi corpus,& spiritualiter manducari,quia spiritus & corpus adeò à se distãt, vt neutrum possit alterum esse:& dicere corporalem carnem spiritualiter manducari,nihil aliud est quàm dicere spiritum esse corpus,& econuerso.

CIRCA Hoc caput,quia ridiculum est argumẽtũ, manifestè videre potes,prudẽs lector,ꝙ digreditur à re ad modũ rei.Nullus ita insanit,vt dicat spm̃ esse corpus: sed dicimus corpus Christi habere modũ essendi spũalẽ ĩ hoc sacramẽto:quia est quidem in sacramẽto verũ corpus,sed nõ per modũ corporis in sacramẽto existit,per modũ quidẽ corporis existit in cęlo,in sacramẽto autẽ nõ existit per modũ corporis:nõ enim existit occupãdo locũ,sed spirituali modo incõpræhẽso ab intellectu humano,sicut etiã incõpræhẽsus est modus vnionis verbi Dei ad humanitatẽ assumptã:sicut etiã incõpræhẽsus est modus,quo vnus Deus est trinus in personis.Credimus enim hæc omnia, quamuis nõ cognoscamus illa.Et similiter mãducatur verũ Christi corpus in sacramẽto,sed nõ corporaliter,sed spiritualiter.Et hoc est dictũ ꝙ mãducatio corporalis nõ masticat Christi corpus,quãuis cõterat sacramẽtales species corporis Christi, sub quibus continetur vera caro Christi: sed spiritualis manducatio, quæ per animam fit,ad Christi carnem in sacramento existentem pertingit.Hæc de quinto.

CAPVT VI.

Quomodo non docuerunt Theologi non esse cogitandum de mysterio Eucharistiæ.

SEXTVM Caput est, ꝙ Theologi docuerũt, vt nõ cogitẽt Christiani ĩ mysterijs eucharistiæ,vt eo pacto veritas nõ prodiret in lucẽ.

CIRCA Hoc caput,ridiculũ ferè est mĩdere.Quia constat Theologos iuxta qualitatem personarum consilia dare:& idiotas ac simplices hortari, vt sufficiat eis credere tam ea quæ sunt trinitatis, quàm ea quæ sunt huius sacramenti & prædestinationis & similia: iuxta illud, Altiora te ne quæsieris: viros autem idoneos ad capiendum mysteria fidei hortari ad meditandum & sciendum ex sacris literis mysteria fidei & sacramenti eucharistiæ.Hæc de sexto.

CAPVT VII.

Quomodo catholicè sint exponenda verba ipsa formæ Eucharistiæ.

SEPTIMVM Caput est,ꝙ in verbis cõsecrationis,Hoc est corpus meũ:verbũ,est,nõ est intelligẽdũ secũdũ propriã significationẽ:sed vsurpatur extra propriã significationẽ,ita vt sumatur Est,pro,Significat:& est sensus,Hoc significat corpus meũ. Vnde corpus Christi non est in hoc sacro nisi sicut in signo.Vbi quatuor dicunt. Primũ ꝙ,in sacra Scriptura pluries vsurpatur Est,pro, significat: vt patet Gen.41.& Matth.13.& Luc.8. Secũdo redditur ratio, quare cogimur intelligere in verbis cõsecratiõis Est,pro, Significat:quia oportet alterũ duorũ dicere:aut ꝙ Christus falsum dixit,dicendo,Caro non prodest quicquam, quòd est impium:aut quòd Est, sumitur pro, Significat. Et patet sequela:quia si Est sumitur propriè, esset in hoc sacramẽto vera Christi caro vtilis ad vitam æternam:& sic falsum dixisset Christus,Caro non prodest quicquam,

Tertiò asſignatur alia ratio ad idem ex fide:quia quicquid corpus eſt,vel quod percipi aut tangi poteſt, nullo pacto ad fidem pertinet. Quartò aſsignatur ratio ad idem,quia omnia quadrant,intelligndo Eſt, pro,Significat.Quadrat enim quod dominus dixit,Hoc facite in mei commemorationem.Quadrat quod Paulus dixit : Quotieſcunque manducabitis panem hunc & calicem bibetis ,mortem Domini annuntiabitis. Quadrat quòd in primitiua eccleſia deſcribitur fieri,primæ ad Corint. 11. de conuentu Chriſtianorum in eccleſia ad cœnam Domini,&c.

CIRCA Hoc caput,ſingula ſigillatim notanda ſunt.Quod igitur imprimis dicitur, in Scriptura ſacra vſurpari quãdoque Eſt,pro,ſignificat, verum dicitur:ſed in hoc erratur:quòd non diſcernitur diuerſus loquẽdi modus.Scriptura liquidem quandoque loquitur metaphoricè,& quandoque propriè. Et quum ſermones ſunt metaphoricè, tunc Eſt æquiualet ad Significat : puta, Petra autem erat Chriſtus,Ego ſum vitis vera,Ego ſum oſtiũ, & ſimilia.In his enim vis ſermonis ſimilitudinarij cogit ad intelligendum eſſe, Eſt,erat, ſum, fui, non ſecundum proprietatem,ſed ſecundum ſimilitudinem. Et in hoc genere conſtat contineri omnes textus ſcripturæ, quos iſte allegat:vt patet intuenti.Quum autem non ſecundum ſimilitudinem,ſed ſecũdum proprietatem Scriptura loquitur,nunquam Eſt, eſſe, erat, fuit, trahitur extra propriam ſignificationem,ſed ſecundum proprietatem ſuæ ſignificationis intelligitur.In propoſito autem conſtat, Chriſtum non loqui de corpore ſuo ſimilitudinariè, ſed de verò & proprio corpore ſuo, dicendo, Hoc eſt corpus meum : vt etiam ipſi aduerſarij confitentur.Erratur ergo vſurpando hîc eſt,pro,Significat,ex eo quòd in loquutionibus metaphoricis & parabolicis Eſt vſurpatur,pro,ſignificat.

¶ Quum autem ſecundò affertur ratio, quia caro non prodeſt quicquam,ampliore inſtructione non eget.Monſtratum ſiquidem eſt in ſecundo capite,quòd per illa verba,Caro non prodeſt quicquam,Dominus nihil aliud ſignificat,niſi quòd caro ſola,ſeu carnalis cibus,nõ prodeſt quicquam ad vitam æternam.Cum qua veritate optimè quadrat hæc etiam veritas,quòd hoc,ideſt ſubſtantia ſub his accidentibus eſt corpus meum:quoniam corpus Chriſti in hoc ſacramento contentum, nec eſt cibus carnalis, nec prodeſt ſine ſpiritu.

¶ Quum verò tertio loco affertur ratio ex parte fidei, dicendo,quòd quicquid eſt,corpus nullo pacto ſpectat ad fidem:mirum eſt tam manifeſtam falſitatem ingeri. Plenum eſt ſymbolum fidei,quòd credimus Chriſtum crucifixum,mortuum & ſepultum, quòd aſcendit in cælum, credimus carnis reſurrectionem:hæc omnia corpora ſunt: Quomodo ergo dicitur,quòd ad fidem nullo pacto ſpectat quicquid corpus eſt?

¶ Quum demum quartò affertur,quòd omnia quadrãt ſcripta de hoc ſacramento, &c.aduerte venenum.Verum ſiquidem eſt,quòd ſacramentum hoc eſt memoria recordatióq; mortis Chriſti : imò quod plus eſt, quòd eſt ſignũ corporis Chriſti.Scis enim plenis buccis Theologos in quarto ſenten.ſonare,quòd ſpecies ſacramentalis eſt ſignũ geminæ rei:ſcilicet corporis Chriſti naturalis, vt rei contentæ & ſignificatæ,& corporis Chriſti myſtici, vt rei non contentæ,ſed ſignificatæ. Hæc enim omnia vera eſſe affirmamus,ſed iſte homo ab affirmatione ſigni, memoriæ & huiuſmodi,infert negationem carnis Chriſti contentæ.Quaſi non ſtent ſimul,quòd in ſacramẽto hoc ſint ambo,ſignum ſcilicet, & ſignatum : quæ tamen conſtat veriſsimè ſtare ſimul:ſed iſte homo ex veritate non integra excludit aliam veritatem. Et per hoc patet, quòd conuentus Corinthiorum ad cœnam Domini & annuntiatio mortis Chriſti,& id genus reliqua,vera ſunt, affirmant quòd verum eſt:ſed non negant alteram veritatem de exiſtentia corporis Chriſti in eodem ſacramento.

¶ Vbi etiam libet intueri,quòd conuentus Corinthiorũ ad cœnam Domini,ab Apoſtolo Paulo mõſtratur,quòd non erat conuentus ad gratiarum actionem tantùm, ad panem ſignificatiuum tantùm,ſed ad verum corpus Chriſti ſacramentaliter ſumendum : alioquin non dixiſſet, Qui manducat,& bibit indignè, iudicium ſibi manducat,& bibit.Et quare ſubdit,Non dijudicans corpus domini,ſi ad ſignum tantum corporis Domini conueniret ſumendum, nõ eſſet reus corporis & ſanguinis Domini indignè ſumẽs:quia cõſtat non eſſe reum corporis & ſanguinis Dñi,qui indignè panẽ in eccleſia ſumit,qui panem benedictũ(vt in multis eccleſijs fit)comedit,q diuinis intereſt officijs,vt Chriſtianus.Et tñ ad hæc oĩa cõuenĩetes in eccleſia,profitemur nos eſſe Chriſtianos, nos pertinere ad corp⁹ Chriſti myſticũ:vtpote Chriſtianos:ſicut apud iſtos hæreticos cõuenientes ad cœnã Dñi,profitenť ſe eſſe de corpore Chriſti myſtico.Vñ ex ipſa Apoſtoli doctrina circa illũ cõuẽtũ,docemur cõuẽtũ ad cœnã Dñi plus importare,q̃ ad panẽ ſignificatiuũ:dum inſtruimur,ꝙ reus erit corporis & ſanguinis Dñi,qui indignè ſumit.Quæratur ab iſtis,qb⁹ verbis debuiſſet vti Apoſtolus ad ſignificãdũ verũ Chriſti corpus,ſi hæc nõ ſufficiũt:qb⁹ verbis Chriſtus vti debuit,ſi illa nõ ſufficiũt,Hoc eſt corp⁹ meũ? Cõfunde demũ iſtos,ꝗrẽdo ab eis,Si hæc Chriſti et Pauli verba nõ ſat ſunt ad docẽdũ verũ Chriſti corpus eſſe ĩ ſacramẽto euchariſtiæ,dicite,quæſo vos, qb⁹ verbis vtẽdũ erat,vt exprimereť verũ Chriſti corpus eſſe ĩ hoc ſacro? Si hæc Chriſti verba,(Hoc eſt corpus meũ) ꝓpriè, imò proprijſsimè ſignificãtia ſubſtantiã demõſtratã ſub accidẽtibus panis eſſe copus Chriſti,nõ ſufficiunt :ſi locutio ſecũdum proprietatem ſermonis non ſufficit,nullus ſermo ſufficiet.Si metaphoricus fuiſſet ſermo, varius eſſet ſenſus: ſi circunlocutione vſus fuiſſet,minor inueniretur certitudo,minor inueniretur veritatis explicatio:omnis enim ſermo alius à proprio,minor eſt proprio.Dicite,quæſo, quibus verbis Paulus manducationem ſacramentalem veri Chriſti corporis debebat explicare,dicendo,Qui manducat,& bibit indignè,iudicium ſibi manducat, & bibit, non dijudicans corpus Domini,explicando,Reus erit corporis & ſanguinis Domini,nõ explicauit?Hæc enim tam clarè ſignificant, vt clarius explicari nequeat. Reus, inquit,erit corporis & ſanguinis:nõ ſigni corporis,aut ſanguinis.Erubeſcant ergo.

CIRCA Claram intelligentiam verborum conſecrationis,Hoc eſt corpus meum,recolito primò, ꝙ verba hæc ſortiuntur veritatem ſuam in fine prolationis,& non antè.Et hoc non eſt proprium huic locutioni,ſed eſt commune ei & omnibus locutionibus enuntiatiuis. Et ratio eſt,quia veritas locutionis enuntiatiuè comitatur ſignificationem eius:conſtat enim ꝙ non prius locutio enunciatiua eſt vera,quàm ſignificet:ac per hoc antequã habeat completam ſignificationem, nec eſt vera, nec falſa.Conſtat quoque,ꝙ vſque ad finem prolationis nõ completur ſignificatio orationis : & conſequenter non eſt vera nec falſa ante finem prolationis.Et hinc eſt,ꝙ ſi ſacerdos non finiret verba hæc non ſolùm ſignificant verum,ſed etiam efficiunt veritatem,quã ſignificant.Significant enim hoc eſſe corpus Chriſti(quod eſt veriſsimum prolatis his verbis in perſona Chriſti:in cuius perſona conſtat ſacerdotẽ affirmare,hoc eſt corpus meũ,)efficiúntq; hoc eſſe corpus Chriſti.Et ſignificationem quidẽ verba ipſa ſonant: efficientiam autem exercere fides Chriſtiana confitetur:credimus enim verba hæc eſſe cõuerſiua panis in corpus Chriſti.Et ad hoc ſola fides ſufficit. Collige conſequenter,verificari in fine prolationis horum verborum duo ſimul, ſcilicet eſſe & fieri,id eſt hoc fieri,& eſſe corpus Chriſti. Nam ſignificationi verè reſpondet eſſe,id eſt hoc eſſe corpus Chriſti:vel autẽ efficaciæ reſpõdet fieri,id eſt hoc fieri corpus Chriſti,ita ꝙ ſimul & ſemel in eodẽ inſtanti verificatur hoc fieri,& eſſe corpus Chriſti.Quòd ſi quis philoſophiæ naturalis expers mirabile reputet aliquid ſimul in eodẽ inſtãti fieri,& eſſe,habes in prõptus canonẽ philoſophicũ de efficiẽtijs inſtantaneis quib⁹ idẽ ſimul in eodẽ inſtãti fit et eſt tale:vt patet de aëre,qui inſtãtanea illuminatiõe ſimul ĩ vno inſtãti et fit,& eſt diaphanus actu. Aptiſsimũ fuit hoc exemplum.

HIS Præmiſsis patet primò,ꝙ in iſtis verbis,Hoc eſt corpus meũ,pronomẽ Hoc,neq; demonſtrat panẽ, neque demõſtrat corpus Chriſti : qa demõſtrationi panis repugnat veritas eſſendi:nã ſenſus eſſet,hoc,id eſt,iſte panis,eſt corpus meũ:qđ cõſtat eſſe falſiſsimũ:nã nec in fine ſermonis,nec poſtea,nec antea iſte panis eſt corpus Chriſti:qm̃ nunq̃ panis eſt corpus Chriſti.Quãuis em̃ ſacramẽto cõfecto,& ipo durãte,verũ ſit,ꝙ id qđ fuit panis,eſt corpus Chriſti,nũq̃ tñ verũ eſt,ꝙ panis eſt corpus Chriſti.Demõſtrationi aũt corporis Chriſti repugnat verũ fieri, ſeu veritas efficiẽtiæ:qm̃ corpus Chriſti nõ fit corpus Chriſti.Si em̃ pronomẽ,hoc,demonſtraret corpus Chriſti,eſſet ſenſus,Hoc,id eſt,corpus meũ,eſt corpus meũ:qđ conſtat nõ fieri p hęc verba,ſed eſſe veriſsimũ añ iſta verba ꝓlata,Verè ergo ſignificationi verborũ repugnat,ꝙ ꝓnomẽ,

Ho

Hoc, demõstret panẽ: qa panis nunq̃ est corpus Christi. Et verè efficiẽtiæ eorũdẽ verborũ repugnat, q̃ pronomẽ, hoc, demõstret corpus Christi: qa corpus Christi non fit corpus Christi, nõ cõuertit̃ i corpus Christi. Oportet igit̃ per pnomẽ, hoc, demõstrari id qđ cõgruit vtriq̃, scilicet & esse & fieri: vt illud demõstratũ simul & semel & fiat & sit corpus Christi. Qđ (vt prisci Patres docuerunt) est indiuiduũ substãtiæ absq̃ determinatione naturæ tã panis q̃ corporis Christi. Nec hoc volũtariè asserũt: sed quia pronomẽ, hoc, est demõstratiuũ substãtiæ, pculdubiò singularis, ideo affirmãt demõstrari substãtiã indiuiduã. Et qa nõ plus exigit vis pnominis (quũ etiã apud grãmaticos significet substãtiã sine qualitate: id est, sine determinatione naturæ) & huiusmodi demõstratio quadrat tàm respectu fieri, q̃ respectu esse: ideo cõcludũt q̃ pronomẽ, hoc, i his verbis demõstrat substãtiã, q̃ sub illis est accidẽtib⁹, nõ explicãdo naturã panis aut corporis Christi. Quadrare aũt hãc demõstrationẽ tã ad fieri, q̃ ad esse, clarissimè patet. nã p hæc verba in fine prolationis substãtia cõtẽta sub his accidẽtib⁹ fit corpus Christi: & rursus verissimũ est in fine prolationis, q̃ substãtia cõtẽta sub his accidẽtibus est corpus Christi. Vbi manifestè videre potes iuxta hũc sensum verificari & verã significationẽ verborum, & eorũdẽ verã efficiẽtiã: qa p hæc verba in persona Christi prolata (scilicet hoc, id est hæc substantia, est corpus meum) hæc substantia fit, & est corpus Christi.

¶ Ampliato & manifestato hæc, eo quòd nulla in hoc sensu interuenit extorsio, nulla improprietas, nulla mendicitas, sed sistitur infra proprietatem verborum & fidei Christianæ confessionem. Hæc de septimo.

CAPVT VIII.

Quomodo falsum non sit, sed verum, deleri & remitti peccata per hoc sacramentum Eucharistiæ.

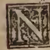

OCTAVVM Caput est, q̃ falsa est fides, sacramẽtũ hoc delere peccata: qa sola mors Christi nostra delet peccata.

CIRCA Hoc caput errorẽ facilè deprehẽdes, si vim rõnis inspicias. Ex hoc eĩm, q̃ sola mors Christi nr̃a delet peccata. nõ seq̃r, Ergo applicatio mortis Christi ad nos nõ delet peccata. Sicut nãq; ex hoc, q̃ solus artifex facit sphærã, nõ excludũtur instrũ artificis, quib⁹ sphærã operatur: ita ex hoc, q̃ sola mors Christi delet nr̃a peccata, nõ excludũtur sacramẽta eccl'iæ, quæ sunt instrumẽta, quibus mors Christi applicat̃ ad nos, alioqn delere oportet ex symbolo, Cõfiteor vnũ Baptisma i remissionẽ peccatorũ. Si eñi ex hoc, q̃ sola mors Christi delet nostra peccata, excluderetñ sacra. Baptism⁹ quoq; excludit̃ à deletione peccatorũ. Et sicut secũdũ veritatẽ nõ excludit̃ Baptismus, ita nec alia sacramenta excluduntur à deletione peccatorum. Nihil ergo valet inducta ratio. Hæc de octauo.

CAPVT IX.

Quomodo eucharistiæ sacramentum sit sacrificium, & in missa offerri sit institutum à Christo, vel ab Apostolis.

NONVM Caput est, Falsa est fides tenẽs, q̃ Eucharistia sit sacrificiũ. Tũ qa sacrificiũ Christi semel in cruce oblatũ sufficit in æternũ: vt patet ex doctrina Pauli Apostoli ad Hebræ. 10. Vna eĩm sanctificatione cõsummauit inæternũ sanctificatos. Et nono, Per pprĩũ sanguinẽ introiuit semel in Sãcta, æterna redẽptione inuẽta. Tũ qa falsum est Christũ offerri in eucharistia, nam Christus non offertur in sacrificium nisi moriatur, nisi sanguine intercedente: vt patet ex doctrina Pauli Apostoli etiam ad Hebræ. 9. dicentis, neq; vt sæpe offerat semetipsum, alioquin oportebat eum frequẽter pati ab origine mundi, &c. Constat autem Christum in hoc sacramento non mori, nec posse mori. Tum quia nec à Christo, nec ab Apostolis instituta est missa.

CIRCA Hoc caput, aduerte errari in hoc, q̃ existimatur sacrificiũ altaris esse diuersum sacrificiũ à sacrificio qđ obtulit Christus in cruce: quũ tñ in veritate sit illudmet: sicut est illudmet corpus Christi, & illemet sanguis Christi in altari, & in cruce, & in cælo modò. Differẽtia aũt est in modo offerẽdi: qa tũc oblatũ est corporaliter, modò offert̃ spũaliter: tũc est oblatũ i re mortis, nũc offertur in mysterio mortis. Et hoc intellige referẽdo oblationem tam ad rẽ contentã, q̃ significatã in sacrificio hoc. Quod dico: qa si ad species sacramẽtales refertur, oblatio corporalis & sensibilis manifestè est. Nec pptetea spũalis hæc oblatio sit, q̃ insufficiens fuerit sacrificium Christi, sed vt in sacris mysterijs Christus eiusq; sacrificium iugiter recolatur, iuxta Christi mandatum Hoc facite in mei commemorationem. Vnde patet rationes allatas ex doctrina Pauli ad Hebræ. ad æquiuocum afferri, quoniã Paulus Apostolus loquitur de corporali oblatiõe Christi, quam fatemur esse vnam & sufficientissimam in æternum, quum autem de Eucharistiç sacrificio est sermo ad spiritualem oblationẽ Christi transitur. Et bene nota, quòd nõ dicimus spirituale corpus Christi offerri in sacrificio altaris: sed dicimus spirituali oblatione offerri naturale Christi corpus in sacrificio altaris.

¶ Et hæc erudite lector intellige spectando ad rem contentam in hoc sacrificio, corpus scilicet & sanguinẽ Christi: nam si ad mortem Christi sacrificiũ altaris referatur signum tantum, & non res inuenitur: nam neque mors Christi neque status mortis Christi est secundum se: sed Christus viuit, & regnat in cœlo, & consequenter in sacrificio hoc non continetur, sed significatur mors Christi. Intellige sanè iterum duo: Christus in hoc sacrificio significatur, & continetur: mors verò eius significatur quidẽ, sed non continetur. Vnde nõ oportet, & quoties hoc sacrificium offertur, verificare, quòd Christus moritur, sicut oportet verificare quòd Christus in eo continetur: in eo offertur, in eo tanquam res existens contenta & oblata. Significatur autem Christi mors hoc sacrificio nõ solum quia verba consecrationis illam explicant, (dicendo, Qui pro vobis, & pro multis effundetur,) sed etiam quia sanguis seorsum à corpore consecratur: ipsa enim separatio sacramentalis significat separationem realem sanguinis à corpore Christi in morte ipsius.

¶ Quum autem obijcitur, sacrificium altaris non esse institutum à christo neq; ab Apostolis, aduerte, q̃ ex verbis Pauli Apostoli in epistola ad Corinthios prima, colligitur, Christum instituisse hoc sacrificium, & tempore Apostolorum fuisse in vsu non solùm vt sacramẽtum, sed vt sacrificium. Inquit siquidem Apostolus: Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis, quoniã dominus Iesus in qua nocte tradebatur, &c. Ex hoc enim, q̃ Paulus dicit se tradidisse Corinthijs, antequã scriberet eis primam Epistolã, quod accepit à Domino de Eucharistia, duo dicimus. Alterum est, quòd multa Apostoli tradiderunt ecclesijs seruanda, quæ tradita fuisse ab Apostolis non est scriptum in sacræ Scripturæ libris. Ecce vides hîc q̃ nisi subsecuta fuisset hæc Epistola, nesciremus Paulum tradidisse Corinthijs id quod accepit à Domino de Eucharistia, & tamen in rei veritate ipse tradiderat Corinthijs ante Epistolam doctrinam eucharistiæ, quam acceperat à Domino: vt ipse testatur. Alterum est, quòd id quod acceperat à Domino, & tradiderat Corinthijs de eucharistia est illud, cuius in præcedenti capitulo meminerat tanquam ritus iam in ecclesia Corinthiorum vsitati, dicendo, Fugite ab idolorum cultura: calix benedictionis cui benedicimus, nonne cõmunicatio sanguis Christi est: & panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est? quoniam vnus panis & vnum corpus multi sumus: omnes quũ de vno pane & vno calice participamus: videte Israel secundum carnem, nonne qui edũt hostias, participes sunt altaris? Quid ergo, dico quòd idolis immolatum sit aliquid, aut quòd idolum sit aliquid? sed q̃ quæ immolant Gentes, dæmonijs immolant, & non Deo, nolo autem vos socios fieri dæmoniorum, non potestis calicẽ Domini bibere, & calicẽ dæmoniorũ, nõ potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum. In quibus verbis, in quo textu & contextu clarissimè patet, quòd Apostolus supponit ritum ecclesiæ, qui tunc, & nunc seruatur: scilicet quòd sumentes eucharistiam, sumunt de sacrificio altaris, & ex hoc ipso quòd sumũt de sacrificio, de immolatis Deo, monet Corinthios vt fugiant culturam idolorum, afferens ex veteris ritu legis, quòd edentes hostias, erant altaris participes, & similiter Gentiles dæmonijs immolantes, mensæ dæmoniorũ sunt participes, &c. Habes ergo ex hoc singulari textu, quòd calix & panis Domini tempore Apostolorum in sacrificij vsu erant: nisi quis adeò desipiat, vt impertinenter hæc omnia ab Apostolo tam accuratè allata putet.

Et hic textus iunctus ei, quod dixit apostolus, Ego enim accepi à Domino, quòd & tradidi vobis, sufficit ad testimonium perhibendum quod Christus instituit non solùm hoc sacramentum, sed etiam hoc sacrificium, & quòd Apostoli docti à Christo tradiderũt ecclesiæ hoc

sacrificium.

¶ Si extra sacram scripturam alijs scriptoribus credendū est, inuenimus Iacobum fratrem domini missæ celebrationem addidisse, vt sexta synodus refert de conse. di. 1. ca. Iacobus. Inuenitur tempore Telesphori Papæ (qui octauus cōputatur papa à beato Petro) missas celebrādas esse nocte natiuitatis Domini: vt patet de conse. distin. 1. c. nocte.

Nota hîc, non institutionem sed testimoniū sextæ synodi de additione facta à Iacobo fratre Domini circa missam: quia non Romanus pontifex, nō latina ecclesia, sed Græca, sed Orientalis tēpore Agathonis papæ, & constantini Iunioris Imperatoris Constantinopoli congregata centū quinquaginta Patrū, testatur missam à Iacobo Apostolo, ordinatā: si vnius historici scriptoris testimonio creditur, certè indubia debetur fides centū quinquaginta Patrū testimonio. Taceo quòd etiam vt dictū est, tempore Telesphori papæ q̄ octauus à beato Petro papa recēsetur (qn̄ ecclesia Romana nullo temporali gloriabatur imperio, sed triumpho martyrum) inuenitur sacrificium missæ in nocte natalis Domini offerendum: vt patet de cōse. di. 1. ca. nocte. Et si gestis martirum autenticis apud ecclesiā fides ab istis datur, habes ante Constantini tempora (quū ecclesia Romana non gloria temporali, sed martirio floreret) sacrificium eucharistiæ viguisse: vt patet ex verbis Laurētij ad Sixtum: Quo Sacerdos sanctæ sine diacono properas? tu nūquam sine ministro sacrificium offerre cōsueueras. Ecce quod Sixtus sacrificium offerre consueuerat, proculdubio eucharistiæ. Vnde de se diacono subdit: Experire verum idoneum ministrum elegeris: cui cōmisisti Dominici sanguinis dispensationem.

¶ Aduerte hîc demum quòd etiam si nihil esset scriptū, ipsa successiua traditio non vnius partis mundi, sed vniuersalis ecclesiæ toto orbe diffusæ sufficiēs testimoniū præberet sacrificiū hoc institutū esse à Christo & traditū ab Apostolis, vt patet ex eo, quòd autoritas ecclesiæ sufficit ad maiora. Ex autoritate siquidem ecclesiæ habemus oēs libros sacræ Scripturæ: nam Euangelium Ioannis nescirē magis, quàm Bartholomei nisi me authoritas ecclesię admoneret: & sic de alijs. Si sacrificiū hoc latina tm̄ ecclesia haberet, aut de nouo in ecclesia Dei esset introductū, esset fortè locus suspicioni, quòd adinuentio fuit Romana: sed vbi Græci, Latini, Barbari, &c. hoc semper habuerūt sine initio alicuius medij temporis: etiam si Scripturæ testimonium deesset, sufficere deberet: quantò ergo magis, cùm tot scriptis testimonijs. Hæc de nono.

CAPVT X.

Quomodo non sit idololatria, adorare sanctum Eucharistiæ sacramentum.

DECIMVM Caput est, quòd idololatria est adorare eucharistiæ sacramentum. Tum quia pura Christi humanitas non est adorāda. Tum quia solus Deus, quem nemo vidit vnquam, adorandus est, adorantes autē Eucharistiam, adorant quod vident. Tum quia non legitur, Apostolos adorasse eucharistiam in cœna.

CIRCA Hoc caput, facilè patet error primæ rationis: quia in sacramēto hoc non adoratur humanitas Christi pura, sed adoratur Christus verus Deus, & veram habens carnem assumptam. Et per hoc idem patet error secundæ rationis, quia non adoramus accidentia illa panis & vini, quæ videmus, sed Christum contentum sub accidentibus illis.

¶ Circa id verò quod tertio affertur: quia non legitur, Apostolos adorasse Eucharistiam in cœna, duo dicito. Primùm, quòd non legitur, eos adorasse Christum præsentē in cœna, quid mirū si nō legitur, adorasse sacramētū ipsius Christi? Si propterea quòd non legitur, Apostolos Christum adorasse in cœna argumentum valet, ergo nec à nobis Christus est adorandus. Deinde dicito, nō valere argumentum vniuersaliter: non legitur hoc factum ab Apostolis, ergo non est faciendum. Nusquam enim in sacra Scriptura legimus, eos condidisse symbolum fidei, & tamen fecerunt illud: nusquam enim legitur in sacra Scriptura approbasse eos Euāgelium Lucæ & Marci, & tamen ab illis credimus approbatum. Hæc de decimo.

CAPVT. XI.

Quòd nullus vnquā Doctorum ac sanctorum verbis suis fouet Christi corpus esse in eucharistiæ sacramento, vt in signo.

VNDECIMVM Caput est, q̄ Tertulianus, Augustinus, Origenes, Hilariusq; fouent, quòd in Eucharistia corpus Christi est vt in signo, &c.

CIRCA Hoc caput (in quo iste homo multa affert, quæ facilè ab erudito quoque ex supradictis comprobantur inutilia ad errorem istius) aduerte, quòd autores isti vbi quandoque affirmant sacramentū esse figuram, aut signum corporis Christi, aut aliquid huiusmodi, vera dicunt: non tamen propterea negant cum hoc signo inueniri etiam rem signatam figuratā, & continentam Christi carnem. Ratione siquidem specierum sacramentalium appellauerunt, & appellant doctores sacramentum hoc signū, figuram, & id genus reliqua: non tamen propterea negant rem contentam sub tali signo.

Vbi etiam aduerte, quòd sapienter sacri doctores frequentia sacramentorum postponunt virtutibus quia virtutes sunt bona propria bonis hominibus, sacramēta verò communia sunt bonis & malis. Hæc de vndecimo.

CAPVT XII.

Quòd non duæ, sed vna tantùm sit salutis via his, qui fidem habent de Eucharistiæ sacramento.

DVODECIMVM Caput est, quòd si fides esset de Eucharistia, essent duæ viæ salutis: vna fidei in Christum, altera fidei in sacramentum.

CIRCA Hoc caput, scis erudite lector, ridiculum esse. Non enim duæ sunt artes in aurifice, altera operandi anteà, altera vtendi instrumentis ad faciendum aurea opera. Non sunt duæ fides: altera ad Christum, altera ad instrumenta Christi, quibus mediantibus nobis suam virtutem salutiferam applicat. Sacramenta siquidem ecclesiæ instrumenta sunt Christi ad nostram salutem ab ipso instituta, Et qui fidem sacramentorū negat, deleat ex Euangelio, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non potest introire in regnum Dei. Hæc de 12. anno. 1525.

TRACTATVS TERTIVS

De Missæ celebratione, in duas quæstiones diuisus.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum sacerdos sumpta ablutione, licitè possit sumere reliquias Eucharistiæ, in calice vel extra remanentes.

QVAERITVR Vtrum sacerdos sumpta ablutione, licitè possit sumere reliquias Eucharistiæ, in calice vel extra remanentes. Et videtur quòd non. Primò quia verè non est ieiunus ieiunio naturæ: quoniam sumpta ablutio vinum vel aqua est, quorum vtrunq; soluit ieiunium naturæ.

¶ Secundò, Quia si hoc liceret, cùm ita sit perfectè corpus Christi in qualibet particula relicta, sicut in tota hostia, pari ratione posset vnam aliam hostiā consecratam sumere: quod constat esse illicitum. Et rursus pari ratione posset aliam missam celebrare: quod non esse licitum, patet ex ritu ecclesiæ in nocte natalis Domini, &c.

¶ Tertiò, Si liceret sacerdoti post ablutionem sumere reliquias Eucharistiæ, liceret quoque communicantibus: sed hoc non licet, vt patet: ergo, &c.

CONCLVSIO.

Sumpta ablutione potest sacerdos sumere Eucharistiæ reliquias intus vel extra remanentes.

IN HAC DVBITATIONE Scito primò diuersas esse opiniones. Quidam enim (de quorū numero est Scotus in 4. sen. di. 8.) putant nō licere post sumptam ablutionem reliquias Eucharistiæ sumere propter primam rationem: quidam autem sentiunt oppositum.

¶ Et quoniam hæc opinio rationabilior atq; ecclesiæ ritui conformior est, ideo declaranda firmandáq; est. Scito ergo, q̄ vnum (vt patet 5. Meta.) cum multipliciter dicatur, quantum ad propositum spectat, dicitur dupliciter: scilicet simplicitate & perfectione. Quod non solū est verum in rebus, sed in actibus: nam non solùm aliqua res est vna simplicitate (vt albedo) aliqua perfectione (vt calceus constans ex omnibus ad ipsum requisitis) sed aliqua

oper

operatio eſt vna ſimplicitate, vt viſio: & aliqua perfectione, vt prandere conſtans ex multis operationibus requiſitis ad prandium: vt ſumere panem, carnem, vinum, &c. Qui igitur examinant actus ſacerdotis ſacrificiũ offerentis & ſumentis, ſecundum naturam actuum ſimplicium, coguntur conſequenter dicere, ꝙ ſumpta ablutione non poſſunt ſacerdotes ſumere reliquias. Qui autẽ actus ſacerdotis ſecundum naturam actuum perfectorum conſtantium ex pluribus ad ſui perfectionem, diſcutiunt, dicunt ꝙ ſicut oblatio corporis & ſanguinis eſt vnum perfectum ſacrificium, & ſumptio eorundem ſub ſpeciebus panis & vini eſt vna perfecta refectio cõſtans ex cibo & potu: ita tota ſumptio euchariſtiæ, reliquiarum, & ablutionis eſt vnus conſummatus actus: ac per hoc reliquiæ tunc ſumptæ ad eundem numero actum perfectum ſpectant, non vt neceſſariò requiſitæ ad integritatem illius, ſed vt partes materiæ.

¶ Quòd autẽ actus ſumptionis euchariſtiæ & actus ablutionis, computari debeant, non tanꝗ̃ diuerſi ſimplices actus, ſed pro vnico actu: ritus eccleſiæ cogit omnes confiteri, ex hoc, ꝙ non ſaluari rectè aliter poſſunt difficultates accidentes in huiuſmodi ſumptionibus, & ſic optimè ſaluantur. In primis non poteſt aliter ſaluari, quomodo reliquiæ euchariſtiæ adhærentes palato, vel dentibus, poſſint licitè poſt ablutionem deglutiri. Et patet ratio: quia ſumptio cibi vel potus, quo ad ieiunium naturæ, & quo ad veram comeſtionem & potationem, non eſt abſq; deglutione. Cùm igitur in caſu hoc non ſit ieiunus, quomodo hoc ſaluabis, niſi dicendo ꝙ totũ pro vnico actu computatur? Nec officit intento, ſi quis dicat, ꝙ non eſt ſimile de reliquijs in calice, & patena, & in ore: quia iſtæ ſunt ſemel ſumptæ, ille non. Nam ſatis eſt in propoſito, ꝙ oportet acceptari ab omnibus hoc, ꝙ actus iſti non iudicãtur vt diuerſi ſecundum ſe, ſed cõputantur pro vnico, adhuc enim euchariſtia etiam tota remanente in ore, etiam ablutione ſumpta, licitè ſumitur abſq; diſpẽſatione ieiunij nõ alia ratione, niſi quia totum pro vnico actu computatur. Nam ſi ſinguli actus ſeorſum acciperentur, nõ poſſet ille ieiunus euchariſtiã verè ſumere, id eſt deglutire: ſumptio enim in ore ſola, non eſt ſumptio, ſed inchoatio eius: quia non eſt comeſtio, neq; potatio. Non poteſt quoq; deinde aliter ſaluari, quomodo in paraſceue, quando hoſtiæ pars in vino poſita remaneret in calice, ſumpto vino, ſumi à ieiuno rectè poteſt, niſi totum pro vnico actu computando ſecũdũ enim ſimplices actus iam nõ ieiunus ſumeret. Non poteſt quoq; ſaluari, quomodo diſtinctis hauſtibus ſumpta etiã prima ablutione, licitè ſumitur à non ieiuno (quod tamen oportet) niſi totũ pro vnico actu cõputando. Quòd autem oporteat primam ablutionem, ſi ſtatim ſumitur, ſumi à nõ ieiuno, ex eo patet, ꝙ ſtatim adhuc eſt ibi verus ſanguis Chriſti. Cũ enim ſemper in calice maneat aliquid humiditatis poſt ſumptũ ſanguinẽ: & illud non ſit ſine ſubiecto, ſi vinũ fuiſſet, proculdubio retinet adhuc vini ſpeciem: & cùm non tam citò corrumpatur, reſtat vt in ſecũdo hauſtu ſanguis Chriſti adhuc ſumatur mixtus vino: qui nõ niſi à ieiuno ſumendus eſt. ſicut nec pars hoſtiæ mixta vino, &c. Non poteſt quoq; aliter reddi ratio, quare liceat ablutionem ſanguini mixtã ſtatim duobus hauſtibus ſumere, & particulam hoſtiæ poſt primum hauſtum in calice remanentem oporteat relinquere quare enim magis licet ſanguinis reliquias vino mixtas, ꝗ̃ hoſtiæ poſt primum ablutionis hauſtum ſumere? Non poteſt quoque aliter ſaluari differentia in præfatis caſibus inter hominem ſumpta ablutione, & hominem, qui prius tantundem bibiſſet. Et tamen qui bibiſſet, ab omnibus iudicatur inhabilis ad ſumendas etiam reliquias: hîc autem, qui ablutionem ſumpſit, in omnibus prædictis caſibus abſque diſpenſatione excuſatur. Nec hoc eſt aliunde, ꝗ̃ ex hoc, ꝙ abſolutio non computatur contra reliquias.

¶ Quòd verò reliquiæ euchariſtiæ vt partes materiæ ſe habeant, ex ritu eccleſiæ, & ratione apparet. Ex ritu quidem: quia non dicitur bis communicare, qui poſt ſumptã hoſtiam ſacram particulas reliquas ſumit, etiã ſi credens ſe nihil amplius accepturum, adoratum fuit ante ablutionem: vt in religione fit. Et tamen ſi aliam hoſtiam ſumeret, quantumcunq; ieiunus, iterum cõmunicaret, niſi forte vt reliquias communionis ſuſciperet: quod cõfirmaret intentum: quia ſcilicet ratio reliquiarum haberetur. Ex ratione autem: quia ſicut in alijs rebus duplices aſsignantur partes, ſcilicet ſpeciei & materiæ, ita in euchariſtia vt partes ſpeciei ſunt ſpecies ſacramẽtales panis & vini: hæc enim in diffinitione cadunt: vt partes verò materiæ ſunt particulæ ſpecierum panis & vini: quæ etſi in diffinitione non ponerentur, ſicut nec ſemicirculus in diffinitione circuli, ad integritatem tamen materiæ ſpectant. Vnde quamuis euchariſtiæ ſacrificiũ ſumpta hoſtia & ſanguine, perfectum ſit eſſentialiter, adhuc tamen perficiendum reſtat quo ad partes materiæ: quę reliquię ſunt. Et quoniã ablutio neceſſariò immiſcetur his partibus, ideo ſumptio ablutionis & partium huiuſmodi pro vnico actu rationabiliter computantur.

¶ Ex p̃dictis igitur, tu ſtudioſe collige quid eſt in hac difficultate, ſuper quod rationes fundari & difficultates ſolui poſsint: & eſt quòd ſumptio reliquiarum euchariſtiæ & ablutionis earum pro vnico actu computantur. Oportet enim hæc duo ſimul concurrere: ſcilicet rationem reliquiarum, & rationem ablutionis earũ ad hoc, vt ad vnũ ſpectent actum: propter quod non eſt idem iudicium de alia hoſtia, & de reliquijs, nec de potatione præcedẽte & de ablutione: nec de ablutione quã pro reuerentia ſumũt cõmunicantes ſub ſpecie panis, & ablutione ſacerdotali: quoniam iſta eſt ablutio reliquiarum extra manentium, illa non, ſed aut pro intus tantùm manentibus, aut pro reuerentia. Et quoniam ablutio ſacerdotalis nõ eſt ablutio ſpecierum ſanguinis tãtùm, ſed corporis: idcirco reliquiæ corporis & ſanguinis poſt ſumi poſſunt. Et quoniam particulæ hoſtiæ remanentes in patena vel corporali de numero reliquiarum ſunt, quamuis non ablutæ, ſumi ſicut ablutæ poſſunt alioquin particula hoſtiæ ex ſtridore frigoris fortè parietibus interioribus calicis inhærens non abluta, ſumi non poſſet cum ablutis: quod eſt ridiculũ. Ex quo enim ſaluatur ratio tam reliquiarum, quàm ablutionis reliquiarum, quamuis nõ omnes ſint actu ablutæ, omnium ſumptio pro eodem actu computatur, &c.

EX HIS PATET Reſponſio ad obiecta. Nam ad primum dicitur, ꝙ ieiunium naturæ debet præcedere totum actum ſumptionis ſacramenti, & non ſingulas eius partes, &c. reputatur enim ieiunus totũ ſumere, qui ieiunus cepit: vt dictum eſt.

¶ Ad ſecundum patet reſponſio: quia licet quo ad rem ſacramenti: ſcilicet corpus & ſanguinem Chriſti idem ſit de toto & partibus iudicium: non tamen quo ad ſpecies ipſas: quæ ſunt ſacramentũ tm̃, vt ritus eccleſiæ cõuincit.

¶ Ad tertium autem dicitur, quòd communicãs ſtatim vt ablutionem reuerẽtialem acceperit, refectionem ſuam compleuit. Nec eſt amplius de numero diſcumbentium: vnde eſt mirum, ſi non poteſt ſumere reliquias. Sacerdos autem qui ablutionibus reliquiarum ſumẽdis vacat, adhuc eſt in actu refectionis: propter quod non eſt mirum, ſi licet ſibi reliquias ſumere. Et ſimile eſt iudicium de ſumentibus particulas hoſtiarum ſacrarum in vino calicis, poteſt enim poſt primum hauſtum remanẽtes reliquias, ſecundo & tertio hauſtu aſſumere, & hærentem ſacerdotis digitis particulam ſugere: quandiu ſumendis vacat reliquijs & ablutioni earum. Et hæc dicta ſufficiãt. Piſis die 26. Nouembris, 1509.

QVAESTIO II.

Vtrum ſacerdos celebrans pro pluribus, ſatisfaciat pro ſingulis.

QVAERITVR, Vtrum ſacerdos obligatus ad celebrandum pro aliquo, & accipiens eleæmoſynã ab altero vt celebret pro eo, ſatisfaciat dicendo vnam tantum miſſam pro vtroque.

¶ Et videtur ꝙ non. Primò, quia effectus miſſæ, pro quo habendo miſſa petitur & promittitur, eſt finitus. Finitũ autem diuiſum, minus habetur à ſingulis, quàm ſi totum haberetur ab vno. Quicquid igitur datur ſecundo, adimitur à primo, & ſic neutri ſatisfit. Aſſumptum: ſcilicet quòd effectus miſſæ ſit finitus, probatur ex eo, quòd pro eodem dicuntur plures miſſæ.

¶ Præterea, Cùm idem ſit iudicium de duobus & de valde multis, imò de omnibus, ſi poteſt miſſa promiſſa vni ſatisfacere pro altero, ſatisfactiua ergo eſt pro omnibus: & ſic eccleſia non bene inſtituiſſet miſſas pro aliquibus determinata, ſed debuit omnes pro omnibus offerre: vt bonum commune ſine detrimẽto particularium procuraret, communis mater omnium.

¶ Præterea, Si ſatisfacit hic ſacerdos vnica miſſa pro pluribus, pari ratione ſatisfaciet etiam vnica miſſa pro qua

tuor missis promissio eidem, accepta ab illo eleemosyna pro quatuor missis. Hæc autem constat esse falsa: damnaretur enim ab ecclesia, q vnica missa dixisset se satisfecisse pro missis beati Gregorij, quæ sunt triginta ergo, &c.

IN OPPOSITVM Est: quia virtus missæ est infinita: quia est virtus Iesu Christi in seipso. Infinitum autem potest quibuscunque applicari, & ab eis participari absque vllo singulorum damno: ergo, &c.

CONCLVSIO.

Sacerdos suscipiens eleemosinã, vt pro aliquo celebret, si acceipiat à pluribus eleemosinam, pro omnibus satisfacit, iuxta illorum deuotionem.

IN HAC Quæstione, quia missa cõtinet duo: scilicet orationem & sacrificium eucharistiæ, primò de sacrificio (quod est præcipuum in missa) deinde de oratione dicendum est. Rursus, quia effectus vtriusq; est multiplex: scilicet meritum, impetratio & satisfactio, sigillatim definiendũ est. Rursus, quia effectus dupliciter oritur, scilicet ex opere operato, & ex operè operãte, vt perfecta habeaĩ de quæsito notitia, singulis examinatis decernetur quid simpliciter respondendum sit quæsito.

¶ Sacrificiũ igitur missæ dicit duo. Est nanq; sacramentum & sacrificium: & inquantum sacramentum, non est ad propositũ: quia effectus eius est respectu sumentis tantùm. Inquantum verò sacrificium est ad propositum, & distinguitur ex parte operis operantis, & ex parte operis operati. Et sumptum hoc sacrificium secundũ opus operatum consideratur dupliciter, scilicet secundum seipsum absolutè: & secundum seipsum applicatum huic: si enim consideratur hoc sacrificium secundum opus operatum absolutè, sic est immolatio Iesu Christi, ita q res oblata est Iesus Christus. Et quantitas huius sacrificij est infinita, ita q est impetratiuum, meritorium, & satisfactiuum infinitè: vnde effectus eius infinitus est sicut & passionis Christi: est enim Deo acceptius, q̃ sint exosi omnes peccatores, &c. Verũtamen sicut infinitas effectus Christi crucifixi est secundum sufficientiam, & non secundũ efficientiam, & secundum naturam causæ vniuersalis, indeterminatæ, scilicet & non determinatæ ad hunc aut illum: ita hoc sacrificiũ est ex suipsius natura infinitæ sufficiẽtiæ, & indeterminatæ efficaciæ. Et sicut efficacia passionis Christi determinatur ad hunc per hoc vel illud sacramentum: ita efficacia huius sacrificij per hanc vel illã deuotionem. Et quoniam deuotio pertinet ad applicationem sacrificij, ideo loquendo de effectu huius sacrificij ex solo opere operato secundum se. patet nullum habere particularem effectum in quocunq; homine, sed tantum in ordine ad Deum habet acceptibilitatem, gratiarum actiones, commemorationem, & si quid est huiusmodi. Vnde in hoc videtur cõmunis multorum error, q putãt hoc sacrificium ex solo opere operato habere certum meritum, vel certam satisfactionẽ, quæ applicatur huic vel illi: hoc enim non esse verum, iam patet. Et confirmatur: quia cum ex opere operato sit infinitæ virtutis, etiam in satisfaciendo non esset maior ratio ex se, quare magis tantam & non maiorem satisfactionem daret.

¶ Si autem sumatur hoc sacrificium vt applicatum isti vel illi, sic effectus eius est finitus iuxta quãtitatem deuotionis offerentiũ, vel eorũ, pro quibus offertur: ita q quia in applicatione huius sacrificij duo sunt: scilicet applicatio ipsa ad hunc vel illũ, & effectus particularis in hoc, vel in illo, duo quoq; actus cõcurrunt ad hanc determinationẽ: intentio, scilicet & deuotio: intentio enim applicat hoc sacrificiũ huic vel illi, deuotioni autẽ effectus rñdet: vnde intentio propria est sacerdoti, deuotio autẽ cõis est ei & alijs. Vnde & in canone missæ sacerdòs actũ intẽtionis applicatiuè huius sacrificij exercẽs, dicit, Tibi offerimus pro ecclesia tua sancta, papa nostro, &c. &, Memẽto Domine famulorum famularũmq;, &c. & omniũ circunstantium. Deinde actum deuotionis subiungit, Quorum tibi fides cognita est, & nota deuotio. Hoc enim nõ solum ad circunstantes, sed alios refertur: ex his insinuãs applicationem huius sacrificij non solùm intentione, sed deuotione adiuncta perfici: ita q quanta est horum deuotio, tanta applicatur eis ex illa infinitè satisfactio.

¶ Et ratio est: quia in sacrificijs & oblationibus quantitas deuotionis magis pẽsatur, q̃ quantitas rei oblatæ. Vt patet de vetulæ oblatione Luc. 21. & ex autoritate Gre. in homi. Ambulans Iesus iuxta mare Galilææ, dicẽtis, Nõ perpendit Deus quantũ in eius sacrificio, sed ex quanto proferatur. Et qm̃ ex parte rei oblatæ, est infinitas in hoc sacrificio, & per vnicã deuotionẽ non exhauriĩ, nec minuiĩ, consequens est vt non solũ pluribus, sed infinitis deuotionibus vnicũ sacrificiũ sufficienter respondeat, cuilibet certã pariẽdo satisfactionẽ. Nihil igitur adimiĩ alicui faciẽti pro se offerri hoc sacrificium, ex quãtitate effectus huius sacrificij secũdũ se & applicati ad ipsum, ex hoc, q alter procurat eandẽ pro se dici, nec econuerso: sed vnicuiq; respõdet tantundẽ, quantũ si pro se solo diceretĩ: qa vnicuiq; sufficienter, & efficienter iuxta quantitatẽ deuotionis suæ.

¶ Et cõfirmatur hoc ex ipso canone missæ, in quo non solũ generaliter pro ecclesia, pro principibus & omnibus Christianis: sed specialiter pro his qui in Memento cogitantur, & oĩbus circũstãtibus offerri diciĩ hoc sacrificiũ. Cõstat nanque, q non est determinatus numerus cogitandorum in Memẽto: & multò minus determinatus est numerus circũstantium: & q nullus ex alterius cõsortio minus habet de effectu missæ: & quòd hæc non referunĩ ad orationẽ, sed sacrificium: quoniã ibi expressè dicitur, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerũt hoc sacrificium laudis. Et quòd non solũ pro impetratione, sed pro satisfactione offertur: quoniã expressè dicitur, p redẽptione animarum suarum: redẽptio enim à malis est, & vt ipsum nomẽ testatur, satisfactio per modũ solutionis est: sicut Christus redemit nos soluendo pretium Deo patri. Potest igitur sine cuiusq; detrimẽto p infinitis sacrificiũ hoc offerri, & satisfacere iuxta singulorum deuotiones.

Caue tamen hîc ne fallaris: putans ex hoc sequi, q vna missa tantum satisfacit si dicatur pro vno quantũ pro pluribꝰ. Hoc enim nõ sequiĩ ex dictis: qm̃ nõ diximꝰ, q effectus huius sacramẽti respõdet intẽtioni, sed deuotioni. Nõ enim quantũ intẽdo ex hoc sacrificio satisfacere tantùm satisfacio, sed quãtam deuotionẽ habeo, tantùm, ex illo haurio. Vnde si ego offerens hoc sacrificium, habeo deuotionem tantam, q ei respondet in hoc sacrificio satisfactio vnius anni, & intendo celebrare pro satisfactione vnius, ille releuabitur satisfactione vnius anni. Si autem intendo satisfacere pro duobus æqualiter. quilibet releuabitur pro medio anno tantum, si pro tribus, pro tertia parte anni: & sic de singulis. Et similiter etiam dico de satisfactione respõdente deuotioni Martini, qui facit celebrari eãdem missam, q si pro vno fit, totam sortitur ille: si pro pluribus, diuiditur inter eos. Et similiter dico de quotcunque alijs facientibus eandem missam celebrari. Semper enim satisfactio cuilibet deuotioni respondens est finita, & si ad plures per intentionem applicetur diuidiĩ, & minus à singulis participatur. Et sic verificatur theologorũ snia, dicentiũ effectum huius sacrificij finitũ & diuisum minorari in eis quibus applicatur. Intelligiĩ enim (vt patet ex dictis) nõ in ordine ad plurium deuotiones: sed vti participatum ab hac vel illa deuotione.

¶ Ex his ergo patet, q missa rogata à luribꝰ, plus satisfacit, cæteris paribus, q̃ rogata à paucioribus: quia ex pluribus deuotionibus offerĩ: & similiter missa rogata p alijs quibus, plus valet illis, q̃ si ex sola deuotione sacerdotis pro illis diceretur: quia ibi effectus est iuxta deuotionem etiã rogãtium, hic non. Et ex hac doctrina (quã accepi ex tertia parte diui Tho. q. 79. ar. 5.) soluũtur oẽs difficultates accidentes in hac materia, quoad valorẽ sacrificij.

Hinc saluatur infinitas sacrificij secundum se, & finitas effectus in vnoquoque, & autoritas doctorum, & ritus ecclesiæ in celebrando pro particulari, & maior fructus in vno, q̃ in pluribus & cõsuetudo tam offerentium pro vna missa (vt in parrochijs accidit) quam celebrantiũ pro pluribus petentibus eandem sine fraude, vt in solennitatibus accidit. Si autem consideretur hoc sacrificiũ ex parte operis operantis, sic etiam quantitas effectus eius attenditur secundum quantitatem deuotionis offerentium. Sed quoniam ex hac parte non est quæstio, nec ex ista parte petita, aut promissa intelligitur missa (sola enim intẽtio sacerdotis applicatiua sacrificij ad hunc, petitur & promittitur communiter) ideo pertranseo.

ET AD Secundam partem missæ, quæ est oratio, descendendo, dicẽdum occurrit, q oratio cũ sit actus religionis, cuius est cultum Deo exhibere (vt ex Secunda Secundæ, q. 83. patet: per orationem enim mens ipsa Deo offertur: vt Diony. Greg. & S. Tho. dicunt) ex proprio genere infra latitudinẽ sacrificij cõtinetur: iuxta illud Oseæ vlti, Reddemus vitulos labiorum nostrorum. & ad Heb. vlt.

vlt. Per ipsum ergo offeramus hostiā laudis semper Deo, id est fructum labiorum cōfitentium nomini eius. Addit tamen aliquid speciale ex propria ratione, inquantum est petitio: propter quod distinguitur de oratione, inquātum est meritoria, vel satisfactoria, vel impetratoria, vel cōsolatoria. Et quia nullus meretur de condigno nisi sibi, & similiter, quia cōsolatio spiritualis est effectus in ipso orāte ex attentione & meditatione propria procedens, nulla est hic difficultas de oratione, inquantū meritoria & consolatoria, vbi de oratione secundum eius communicabilē effectum est quæstio. Impetratoria autem vis, fidei principaliter innititur ex parte nostri: iuxta illud Mar. 11. Quicquid orantes petitis, credite, quia accipietis, & fiet vobis: ex parte verò Dei innititur suæ misericordiæ. Et quoniā nec fides de vno petito minuit fidem de alio obtinendo, nec liberalitas diuina circa vnū minuitur ex alterius largitione: ideo oratio, inquantum impetratoria, non minus, si pro pluribus, q̄ pro vno fiat, valet: sed magis pro quāto ex maiori fiducia diuinæ largitatis: & ampliori charitate procedit. Inquantum autem satisfactoria, vim habet ex duobus, scilicet ex deuotione (sicut & alia sacrificia) & ex pœnalitate orantis, sicut cætera opera pœnalia. Et quoniam de omni sacrificio verū est, q̄ satisfacit iuxta quantitatem deuotionis offerētium (vt patet ex autoritatibus adductis) vel eorum, pro quibus offertur (vt patet ex responsione ad secundum, in q. supradicta tertiæ par.) ideo idem est proportionabiliter iudiciū de satisfactione orationis & sacrificij eucharistiæ: non quo ad quātitatē oblati, sed quo ad quantitatem deuotionis & satisfactionis illi respōdentis: & propterea sicut dictum est, istud posse pro pluribus offerri, ita & orationem. Quo ad pœnalitatem autem resultantem in orante, quum sit personalis, & oratio de genere suo non sit opus pœnale, nulla etiam apparet difficultas in proposito: quia non petitur propriè à sacerdote afflictio (vt in ieiunio) sed intentio applicandi orationes ad impetrandum pro se primò, & ad satisfaciēdum: quoniam dum petitur oratio, tale sacrificium, scilicet petitorum postulatur. Ex his autem patet quid dicendum sit etiam de ipso sacrificio missæ, inquantum impetratorium vel meritorium. Nec restes dubius propter meritum congrui: quoniam cùm consistat in quadam condecētia (vt scilicet nobis facientibus quod in nobis est, Deus faciat quod ipsum decet) vis meritoria de congruo in sacrificijs & postulationibus attenditur secundum deuotionem & fidem offerentium, vel eorum, pro quibus offertur. Et ideo multitudo nihil nocet singulis ex hac parte: sicut de alijs dictum est. Et per hæc patet, quòd affirmatiuè respondendum est quæsito.

VNVM Tamē dubium restat in prædictis, an appellatione deuotionis eorum, pro quibus offertur, veniāt defuncti & remoti, nihil sciētes de hac missa, quæ offertur pro omnibus secundum eorum deuotionem: quoniam si omnes intelliguntur, par erit conditio procurantis, & nō procurantis missam: omnino enim secundum suam deuotionem erit eius particeps. Si verò non omnes intelliguntur, non erit vniuersaliter verum, q̄ hoc sacrificiū valeat secūdum deuotionem eorum, pro quibus offertur: pro omnibus enim offertur. Sed hæc ambiguitas ex ipso concursu deuotionis ad sacrificia, soluitur. Concurrit nanq; deuotio vt causa quædam determinatiua sacrificij ad hūc effectum: vnde Greg. in autoritate allegata, affectus deuotionē ponit vt causam, dicens q̄ perpendit Deus ex quāto profertur. Vnde deuotio quantificans effectum sacrificij non se tenet ex parte accipientium effectum, q̄uis indispositio talium ad impediendam receptionem talis effectus sufficiat: sacrificium enim non operatur per modum agentis vt sacramenta, sed per modum oblationis: sed tenet se ex parte concurrentium ad tale sacrificium causaliter, quomodolibet sit causalitas ista, pura petendo, ministrando, consulendo, adiuuando, fauendo, &c. Quo fit, vt defunctis secundum præcedētem eorum deuotionem in communibus vel in specialibus, & secundum deuotionē viuentium pro eis offerentium, viuentibus verò circunstantibus tanquam seruitoribus ad minus: vniuersis autē tanq; communicantibus in tali oblatione iuxta eorū deuotionem prosit. Quum enim sacerdos oret, & offerat in persona ecclesiæ, & quilibet fidelis sit membrū ecclesiæ, consequens est, vt quilibet per sacerdotis actus oret, & offerat: & sic causaliter concurrat ad sacrificiū, ac per hoc quælibet missa singulis fidelibus prodest etiā satisfactoriè iuxta eorum deuotionē, quam habent in cōmunibus ecclesiæ orationibus & sacrificijs: sicut habentes deuotionem in orationibus & missis alicuius personæ participes fiunt illarum iuxta suam deuotionē, ex generali communione Sanctorum. Nec propterea æqua est rogantis & non rogantis conditio: sicut non est magis & minus deuoti æqua cōditio: sicut nō est æqua vno tm̄ & vno & altero modo facientis sibi aliqd debitū cōditio. Rogare enī & eleemosynam pro hoc tribuere, corporaliter venerari, & huiusmodi, & maioris sunt deuotionis, & faciunt vt non ex communione sanctorum tantùm, sed ex tali actu etiam hoc assequatur.

AD PRIMVM Argumentum in oppositū iam patet responsio ex dictis, quòd effectus, scilicet missæ est finitus cuilibet secūdum suā fidem, quo ad impetrationem, & secundum suam deuotionē, quo ad satisfactionē propterea vtrunque dicitur in canonem, Quorum tibi fides cognita est, & nota deuotio. Est tamen infinitus in multitudine: quia infinitis potest respondere, singulis suas satisfactiones finitas & impetrationes pariendo.

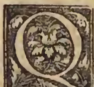
¶ Ad secundū dicitur, quòd canon missæ testatur missas ita ab ecclesia ordinatas pro particularibus, vt tamen semper pro omnibus viuis & defunctis explicitè celebrētur: vt patet inuenti, Vnde prouida simul & pia Mater voluit, vt ex deuotione sua omnibus sacrificiū prodesset, & specialiter capitibus: & ex deuotionibus priuatis his vel illis pdesset, & sic sine fraude, & sine cuiuscūq; dāno excitat priuatas deuotiones pro se vel alijs, vt iuxta eorū deuotiones fructus referant speciales. Est etiam alius fructus ex specialibus missis quoniam enim naturaliter vnicuique amabile est proprium bonum, & quod cōmune est negligitur, excitamur magis. Adiungitur quoque non parui pēdēdus effectus in sacerdote: q & de propria deuotione offert pro particularibus à quibus suscepit eleemosynas, vel quibus afficitur.

¶ Ad tertium dicitur: quòd si offerentes & pro quibus offertur haberent tantam deuotionē in vna missa, quātā habēt in triginta, vna missa satisfaceret pro triginta. Sed quia non est sic (manifestè enim patet petentem habere maiorem deuotionem in triginta & meritò, quia maior honor exhibetur Deo in pluribus, quàm in vna, cæteris paribus) ideo qui promittit dicere triginta, tenetur dicere triginta. Et hæc de hac quæstione dicta sufficiant. Romæ, 1510. die primo Decembris.

TRACTATVS QVARTVS

de ualore orationum dictarum ab audientibus missam in Die festo, unica quæstione contentus.

Num ad Canonicas horas obligatus, aliquam earum, infra missam exoluens, ad quam ex die festo obligatur, satisfaciat vtrique.

VAERITVR An obligatus ad canonicas horas exoluens earū aliquā infra missam ad quā in die festo obligatur, satisfaciat vtrique. Videtur namq; quod nō. primò ex numero cultus: quia cultus missæ distinguitur contra cultum horarum canonicarum. Nam sicut tenetur quis ad Primam & Tertiam, vt duos cultus, ita tenetur ad missam & horas vt diuersos cultus, ac per hoc sicut non potest simul duas horas exoluere, ita nec missam & horam. Et confirmatur, quia homo tenetur interesse missæ attentè, sicut tenetur exoluere horas attentè. Cuius signum est, quòd si quis ex proposito per notabilē partē missæ non curaret attēdere secūdum suum modū, sed mentē ad alia diuerteret, non satisfaceret præcepto de missa: quia nō diceretur interesse missæ plusquam dormiens.

¶ Secundò ex tempore, quia sicut ecclesia totum diem festum determinauit ad cultum Dei per cessationē à seruilibus, ita partem temporis, scilicet qua missa celebratur: determinasse videtur ad cultū Dei positiuum, ac per nō licet occupare hoc missæ tempus ad quemcunque alium cultum proprium exigentem tempus, vt est quælibet canonica hora.

IN OPPOSITVM Autem est, quia obligationes istæ sunt de compossibilibus simul, quia missa exigit solam præsentiā. & hora exigit q̄ attentè dicatur: cons-

stat autem ꝙ vtrunq; potest simul fieri. Quòd autem ad missam sufficiat præsentia, patet ex eo ꝙ aliter tā surdus & cæcus, ꝗ̄ multitudo maxima vni præsens missæ, & vbi sacerdos submissè dicit (vt in Germania) non satisfaceret præsens missæ: quod falsum reputatur.

¶ Præterea in huiusmodi missa, præsentibus licitum est orationes vocales priuatas dicere, saltem quum sacerdos non auditur, aut nō intelligitur: sed nulla hora canonica, nulla oratio iniuncta pro pœnitentia est, quam quis non possit dicere, vt priuatam orationem: ergo pari ratione vtrunq; licet. Et confirmatur, quia duobus dicentibus in missa Tertiam, aut Psalmos pœnitentiales, altero pro debito horæ, seu pœnitētiæ, altero ex sua deuotione, & vtrosque pari attentione dicēte, aut neuter minuit debitū missæ, & habetur intentū, aut vterq; violauit debitū missæ, quod omnes negant: aut alter tantùm, qui debitor erat horæ aut pœnitentiæ: & tunc nisi voluntariè hoc dicatur, oportet reddere rationem differentiæ, quum cōueniāt ambo in oratione dicta, & illius quantitate, & in attentione. Si dicatur, ꝙ q̄a differunt in ratione debiti, quia alter debet, alter non: ideo ille non satisfacit, & iste sic: hæc differentia nihil facit ad propositum, quia ratio debiti per accidens se habet ad impediendum, vel non impediendū cultum missæ. Si enim huiusmodi oratio impedit cultū missæ, ita impedit, si sponte, ꝗ̄ si ex debito dicatur: & si non impedit ita, potest solui ex debito sicut sponte: tota enim ratio illiciti si est, pendet ex hoc, quòd vnum impedit seu tollit aliud tanquam sibi incompossibile.

¶ Præterea, Quū de hoc sint contrariæ opiniones, & cōtingit aliquem de facto exoluisse infra missam in festo horam, aut pœnitentiam, si non licet, erit iste reus omissionis aut missæ (& sic errauit irreparabiliter) aut tot horarum: & sic commisit tot peccata mortalia omissionis: quod est durum. Et præterea quæ est maior ratio, quòd sit reus amissionis horarum, quàm missarū aut econuerso, quum alterum impedierit.

CONCLVSIO.

Quanquam minus liceat infra præceptam missam orationes alias præceptas dicere: dicens tamen illas, satisfacit vtrique.

AD EVIDENTIAM Huius quæstionis primo præmittendū est, quid sub præcepto cultus missæ cōprehendatur quantum ad populum. Secundò declarandū est in quo stat difficultas. Tertiò respondendum quæsito.

¶ Quo ad primum, quia missa principaliter importat sacrificium & secundario doctrinam, (vnde pars doctrinalis vocatur missa catechuminorum, quia ad eruditionem ordinatur: sacrificium verò vocatur missa sine additione alicuius) ideo sicut ministris præcipitur vt sacrificium offerant: ita populo præcipitur, vt intersit corpore & mente. Si enim sola corporalis præsentia sufficeret, posset quis se præsentem sacrificio facere & voluntariè dormire: & rursus posset mentem ad quæcunq; volūtariè diuertere: quorum vtrūq; est absurdum. Præceptum enim ecclesiæ hominibus factum de interessendo sacrificio, intelligendum est more humano, vt scilicet intersint vt rationales. Ita ꝙ sicut clericos præceptum de horis canonicis dicendis obligat, vt dicant ore & mente, hoc est proposito, seu animo vacandi Deo (quia præcipitur cultus diuinus homini, vt homo, hoc est vt rationali: non colit autem ratione vtens, qui animum ad alia spōte diuertit, quia ratio ipsa dictat oppositū) ita populus ex hoc, ꝙ obligatur ad missæ cultui interessendum, tenetur corpore & mente interesse: hoc est cum animo vacandi Deo, quantum Deus dederit.

¶ Est autem in missæ cultu inter sacerdotem & populū conuenientia & differentia. Cōueniunt siquidem in duobus, scilicet in attentione & materia, scilicet missa: nam vterq; tenetur attendere missæ, & de sacerdote quidē clarum est. De populo autem vltra dicta, declaratur ex quatuor. Primò ex eo, ꝙ ipsi dicitur, Orate fratres, &c. vbi mandatur petitio: vt petat, scilicet sacrificij acceptationē. Secundò, ex eo ꝙ eidem dicitur, Sursum corda: vbi indicitur oratio: hoc est mentis eleuatio ad instans sacrificiū. Tertiò, ex eo ꝙ eidem dicitur, Gratias agamus, &c. vbi inuitatur ad gratiarum actionem. Quartò, ex eo ꝙ institutio missæ habet, vt populus & audiat quæ doctrinæ sunt, & dicat quæ laudis sunt. ad populum enim (iuxta Patrum instituta) spectat hymnum cantare, Sanctus, Sāctus, &c. dum sacerdos agit sacra mysteria. Cōmunis est igitur vtriq; attentio ad missam. Sed differunt in exteriori occupatione: quia sacerdos est exteriori operatione occupatus circa missam tam dicendo, ꝗ̄ faciendo: populus autem secluso auditu eorum, quæ altè dicuntur, quū intelliguntur, ab exteriori occupatione vacat, & in sola attentione ad missam relinquitur. Et quoniam imperfectorum, (qui sola mente circa missam occupari nō sufficiūt.) magna est multitudo, inde fit vt licitè populus aliquam vocalem orationem, dum sacerdos diuina facit, aut secretò dicit, & pari ratione dum altè dicit, si non intelligūtur quæ dicuntur, assumat ad excitandam aut conseruādam mentem attentam seu vacantem Deo durante sacrificij tempore. Hæc enim in adminiculū humanæ imperfectionis ad vacandum mente tanto sacrificio, fieri piè intelliguntur: melius enim, imò recta via esset vt sola mēte aut quasi sola mente circa tantum sacrificium occuparentur præsentes, petendo vt sacrificium gratum sit pro ecclesia, pro se, pro defunctis, &c. gratias agēdo Deo de tanto beneficio passionis Christi & præsentiæ ibi, &c. Nec propterea laqueum inijcimus animabus: quoniam sicut clericus obligatus ad horas, & sacerdos celebrans, si præter intentionem euagatur, excusatur ab attentione: ita & populus: satisfit enim huic præcepto ex proposito, quo quislibet vadit ad missam, vt faciat quod ecclesia ordinauit, dummodo voluntariè postea non ponat obicem, diuertēdo aduertenter mentem ad alia notabiliter: quia modicū pro nihilo reputatur. Hæc de primo.

QVO AD Secundum difficultas consurgit ex eo, ꝙ hinc licitum est populo assumere quancūq; orationem ad habendam mentem Deo vacantem tempore sacrificij: ac per hoc non prohibetur ad hoc assumere orationem votiuam, aut pœnitentialem, aut etiam horam canonicam: quum nihil horum habeat aliquid in se repugnās ad finem, ad quem assumitur: imò quodlibet horum ad sacrificium missæ optimè ordinatur. Inde autē obstat, quoniam si sic fieret, ex duobus cultibus debitis non solueretur, nisi vnus tam quo ad attentionem, ꝗ̄ quo ad tēpus: nam, quum in missa dicuntur Psalmi pœnitentiales, licet dicatur missa, & dicantur Psalmi, vnica tamen attentio est, qua quis attendit missæ & Psalmis: & similiter vnicum tempus est, quo persoluitur vtrunq;: quum tñ duo disparati cultus (quales sunt propositi) exposcant suas duas attentiones (sicut quælibet duæ disparatæ materiæ exigunt suas duas disparatas formas) & similiter exigāt duo sua tempora. Vnde fraus committi videtur quo ad numerum cultus, secundum attentionem & tempus, ex duabus debitis attentionibus persoluendo vnam, & ex duobus temporibus soluendo vnum. Hæc de secundo.

QVO AD TERTIVM Duo occurrunt pro responsione ad quæsitum dicenda. Primum est, Non licet in missa præcepta dicere orationes alias præceptas. Probatur, tum quia disparati cultus debiti sunt in sua disparatione exoluendi, alioquin non suauiter exoluuntur: Tum quia oppositum faciendo interuenit confusio attētionum & temporum dum duæ attentiones confunduntur in vnam, & duo tempora in vnum. Tum quia minus soluitur, quoniā pro duabus attentionibus soluitur vna, & pro duobus temporibus dicatur Deo vnū. Tum quo ad horas, quia priuata autoritate non licet vnum publicum cultum subordinate alteri publico cultui disparato: quod tamen fieret, si vna hora canonica diceretur infra missam: quia assumeretur ad habendam mentem vacantem Deo tempore sacrificij. Et sic verificatur opinio tenens, quòd non possunt hæc infra missam præceptā dici. Non tamen per hæc intelligas, quin dum cātatur Kyrie, possit licitè sacerdos lectis legendis dicere horas canonicas: quoniam tunc non tam missa, ꝗ̄ missæ solēnitas agitur: & ipse nihil omittit missæ, sed est tempus, et per accidens vacans, & idem est iudicium de ministris & alijs in choro, qui graduali lecto, dum cantatur, horam persoluunt residuam.

¶ Secundum est, Si infra præceptam missam aliqua oratio alias præcepta dicitur, vtriq; satisfit: quamuis minus bene, vt dictum est. Et loquor quando secreta dicuntur, vel quando sacerdos non auditur, aut non intelligitur. Et similiter loquor de satisfacere, quantum ad vitandū peccatum mortale omissionis vtriusque: non autem quantū ad meritum: quia nullus peccando venialiter, meretur vitam æternam. Et propterea si peccatum est dicere hæc infra præceptam missam, tollitur meritum, quod haberetur

per talem actum, si rectè fieret. Hanc itaq; conclusionē non pono, eo q illius rationem affirmatiuã videam, sed quia non video vnde sit falsa: vt patet discurrendo per singula. Rationes enim quæ inferunt præcedentem conclusionem, quamuis sufficere videantur ad concludendũ esse illicitum exoluere vtrunque debitum simul, non tamen sufficiunt ad concludendum, non valere solutionē vtriusque si de facto fiat. Quod enim multa debita ex diuersis præceptis possint simul & vnico actu Deo exolui, non est dubium: nam si quis vouisset exponere se martyrio, & antequam implendi votum tempus transeat, occurrit casus, in quo quis ex præcepto confitendæ fidei tenetur exponere se martyrio, non est dubium, quòd exponens se satisfacit & præcepto voti reddendi, & præcepto Christi de martyrio, & præcepto de satisfactione pro peccatis cõmissis. Potissima igitur ratio in oppositũ est, q disparati debiti cultus nõ exoluũtur vt sunt (vt scilicet diuersi & disparati sunt) si simul exoluũtur. Sed hæc recipit distinctionem: quoniam disparati cultus sunt duplices. Quidã, quorum materiæ sunt simul incompossibiles, vt duæ horæ canonicæ, & similes, quorum scilicet vterque exigit occupationem exteriorē: & hos oportet disparatos solui vt sunt. Quidam verò quorum materiæ sunt simul compossibiles: quia alter non requirit occupationē exteriorē: & possunt vtroque modo exolui: & disparatè, & simul subordinando vnum alteri. Et tunc licet non exoluantur, vt sunt totaliter disparati, exoluuntur tamen disparata materia: quia vtraque materia, missa scilicet & pœnitẽtialis oratio, exoluit. Et hoc sufficit: quia nullibi hoc præceptũ inuenitur vt non valeant, nisi exoluantur, vt totaliter disparati. Et sic quando populus non occupatur exterius circa missam, potest orationem pœnitẽtialem vel votiuã assumere ad mentem Deo vacãtem habendam tempore sacrificij: sicut potest quamcunque aliam assumere: & sic cultui vtrique faciet satis. Quòd verò de duabus attentionibus & temporibus obstare apparet, euaditur ex eo quòd licet præceptum sit, quòd quilibet cultus exoluatur attentè: non tamen inuenitur præceptum, quòd omnes duo cultus duabus attentionibus exoluantur. Et propterea si duo cultus possunt sub vnica attẽtione exolui, nulla conuincitur præcepti trãsgressio. Sat enim est, quòd quilibet exoluitur attentè. Et idē dicitur de duobus temporibus: nullum enim inuenitur præceptum de duobus temporibus: propterea si multi possunt sub eodem exolui tempore, nullum præceptum violatur. Et similiter dicitur, quòd licet minus quantum ad numerum attentionũ & tẽporum exoluatur, non tamen huiusmodi minoratio destruit valorem cultuum debitorum. Et similiter licet malè faciat aliquis subordinando priuata autoritate horam canonicam missæ, non tamen propterea euacuat alterum cultum. Et sic verificatur altera opinio.

VNDE PATET Responsio ad primum argumentum. Conceditur enim, quòd peccatum est simul hæc exoluere: si tamen fiat, valet.

¶ Et idem dicitur ad secundum, addendo quòd non est simile præceptum de festo præcepto de missa: quia illud datur directè de tempore: & ideo tempus oportet in illo præcipuè considerare: in quo tamen licet dicere votiuas & pœnitentiales orationes: quia tempus festiuum habet indeterminatam materiam positiuam, in qua homo occupari debet: & libertati Christianæ relinquitur, in quo sancto opere, siue alius debito, siue non, quis se in festo occupet. Istud verò datur directè de cultu missæ, & tempus missam mensurans per accidens respicitur. Si enim tempus missæ per se præciperetur, quum habeat materiã determinatam, scilicet missam, non satisfieret vtrique cultui: quia non satisfieret vtrique tempori, vt patet.

¶ Rationes autem ad alteram partem allatæ non concludunt, quòd liceat vtrunque simul exoluere. Prima enim soluitur, quia suauis exolutio exigit duas disparatas attentiones in duobus disparatis cultibus. Missa enim exigit solam præsentiam sed nõ solius corporis, sed etiam mentis: vt declaratum est.

¶ Ad secundam dicitur, quòd non est par ratio: quia hîc sunt duo cultus disparati debiti, vt sunt: non sic autē est in spontaneis orationibus. Et per hoc respondetur ad confirmationem. Et quum instatur, quia ratio debiti est per accidens ad impediendum, respondetur, quòd non ideo illicitum interuenit in hoc casu, quia vnus impedit aliũ, sed quia vnus occupat attentionem & tempus & suauitatem alterius: quod per se oritur ex hoc, quòd vterque est debitus seorsum suauiter.

¶ Ad vltimam dicitur, q non interuenit mortale peccatũ: & si reatus omissionis esset, omissa esset oratio assumpta: quia principale, quod est missa, intelligeretur nõ violari per adiunctam orationem aliàs debitam: quia ad vacandum Deo sacrificij tempore assumpta intelligitur.

TRACTATVS QVINTVS

De præcepto Eleemosynæ ad mentem S. Thomæ in sex capita diuisus.

1 Operis ratio ac intentio, atque falsæ quorundam opinionis super mentem diui Thomæ circa necessitatem largitionis eleemosynarum, relatio, & possibilis origo.

2 Quàm falsa fuerit æstimatiò eorum, qui imponunt D. Tho. quòd negauerit necessitatem eleemosynæ.

3 Verborum diui Thomæ, ex quibus reprobata opinio pullulauit, explanatio.

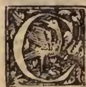
4 Quorundam obiectionum solutio ponitur, quæ falsam sententiam D. Thomæ impositam confirmare videbantur.

5 Solutio obiectionum in primo capite positarum pro fundamento illius falsæ opinionis.

6 Exposita opinionis S. Thomæ ex Sanctorum, & illustrium virorum autoritate confirmatio.

CAPVT I.

Operis ratio ac intentio: atque falsæ quorundam opinionis super mentem diui Tho. circa eleemosynarũ largitionis necessitatem relatio & possibilis origo.

HARITAS Christi vrget me, vt propter fratres meos & proximos meos loquar pacem: hoc est, ordinis tranquillitatem in eleemosynarum largitione necessariò seruãdam: intuitus siquidem sum ob quorundam scripta minus bene doctrinam sancti Thomæ intelligẽtium, multos facilè periclitari. Et quãuis omnis quæstio de peccato mortali, periculosam habeat à vero deuiationem, & ea maximè timenda ac cauenda sit a veritate declinatio, qua latiori quis se credit vietum quia proni sunt sensus hominis ad assensum præbendum his, quæ libẽter sequuntur: tum quia facilè est viam latam ingredi quum multorum sit, & peccati expers vix esse potest: in hac specialiter quæstione tantò maius imminet periculũ, quantò vltra prædictas causas viri celebres, quorum cõsilio confessores regũtur, sanctum Thomam docuisse id quod in re hac falsum esse ostendetur, asserunt. Sanè Abbas Siculus in iure Canonico doctor famosus super secundo Decretalium de iureiurando cap. si verò. & frater Antoninus Archiepiscopus Florentinus veteribus Christiani gregis pastoribus non minor, in secunda parte suæ Summæ titulo primo. ca. 14. de inhumanitate scilicet; & quidam frater ordinis Minorum, qui Summulam fecit Rosellam nomine, in de eleemosyna & mutuo: non malitia, sed minus perspicaci intellectu in hac re ducti imponunt sancto doctori ex Secunda secundæ, quæst. 32. erroneam & procul ab humanis finibus opinionem circa eleemosynarum largitionis necessitatem. Aiunt, quòd secundum sanctum Thomam ibidem homo non tenetur de necessitate salutis facere eleemosynam, nisi concurrentibus his duabus conditionibus simul, scilicet quòd dans habeat aliquid superfluum, nedum naturæ, id est vitæ, sed personæ, id est decentiæ status, tam sibi, quam suis (quorum scilicet ei cura incumbit) & quòd appareat pauper patiẽs extremam necessitatem, aliàs licet bene faciat quis eleemosynam faciendo, non tamen tenetur.

CONCIPERE Autem poterunt hunc sensum ex sancto doctore propter duo. Primo ex eo, quòd articulo. 32. quæstio. vbi disputat, an dare eleemosynam sit sub præcepto, in corpore articuli determinans hanc quæstionem, dicit hæc verba, Quia præcepta dantur de actibus virtutum, necesse est, quòd hoc modo donum eleemosynæ cadat sub præcepto, secundum quòd actus est de necessitate virtutis; scilicet secundum quòd recta ratio requirit: secundum quam est aliquid considerandũ ex parte dantis, & aliquid ex parte eius, cui est eleemosyna danda. Deinde subdit, quæ sunt ista consideranda: & dicit, quòd sunt superfluitas, non solùm naturæ, sed personæ ex

parte dantis, & extrema necessitas ex parte pauperis: & subdit deinde: alias autem eleemosynas dare est in consilio. Ex his enim videtur haberi, quòd ad hoc quòd eleemosyna cadat sub præcepto, oportet simul concurrere aliquid ex parte dantis, scilicet superfluitatem, & aliquid ex parte recipientis, scilicet extremam necessitatem.

Secundò, ex eo quòd in sequenti articulo determinando dicit, quòd quando occurrit extrema necessitas alicuius priuatæ personæ, vel etiam aliqua magna necessitas reipublicæ, laudabiliter aliquis prætermitteret id, quod ad decentiam sui status pertinere videtur, vt maiori necessitati subueniret. In his enim verbis expressè dicit, quòd concurrente altero prædictorum tantùm, scilicet extrema necessitate alicuius, non habens de superfluo personæ, id est decentiæ status sui laudabiliter eleemosynam facit. Quòd si laudabiliter, igitur non de præcepto, sed de consilio est eleemosynam dare: nisi vtraque supradicta conditio concurrat. Confirmatur hoc: quia ante hæc verba loquens de necessario personæ præmittit hæc verba: De huiusmodi ergo dare eleemosynam est bonum, & non cadit sub præcepto, sed sub consilio. Hæc ille.

CAPVT II.

Quàm falsa fuerit eorum æstimatio, qui imponunt D. Thomæ, quòd negauerit largitionis eleemosynarum necessitatem.

VOD AVTEM Prædicta expositio non sit secundum mentem & doctrinam Sanct. Thom. liquet primò ex eo, quòd Sanct. Tho. in 4. senten distinctio. 15. quæstio. 2. articu. 1. quæstio. 4. expressè determinat oppositum. Tenet enim has duas conclusiones. Prima est, Habens superfluum naturæ & personæ tenetur de præcepto erogare pauperibus illud superfluum, etiam si non patiatur extremam necessitatem. Secunda est, Patienti extremam necessitatem tenetur de præcepto habēs superfluum naturæ, licet non personæ, subuenire. Superfluum naturæ & personæ dicitur, quòd secundum statū præsentem non est necessarium sibi, vel his, quorum sibi cura incumbit crassa pensatione: attentis tamen futuris casibus, qui probabiliter futuri æstimabuntur, & non omnibus, qui possunt contingere: hoc enim ad consilium non pertinet, vt dicitur 3. Ethi. Extrema autem necessitas vocatur, non quādo aliquis iam spiritum efflare cernitur, & subsidium recipere non potest: sed cùm apparent signa probabilia futuræ necessitatis extremæ, nisi subueniatur, nec apparet, nec in promptu est qui ei subueniat. Determinat autem has conclusiones adeò clare, vt inficiari impossibile sit. Sunt siquidem verba eius ibidem ista, Quū eleemosyna sit actus virtutis, oportet q aliquo modo cadat sub præcepto: quia præcepta legislatoris ad virtutem inducere intendunt: vt dicitur 2. Ethi. reducitur autē ad hoc præceptum, Honora parentes. Honor autē ille secundum Augu. ad reuerentiam & subuentionem in necessarijs pertinet, & nomine parentum omnis proximus intelligitur: sed præcepta affirmatiua non obligant ad semper quamuis semper obligent, sed obligant pro loco & tempore, & secundum alias determinatas cōditiones. Quum autem vsus diuitiarum sit ordinatus ad subueniendū necessitatibus præsentis vitæ, quæ quidem subuentio debet esse ordinata, patet q qui diuitijs non vtitur ad subueniēdum necessitatibus præsentis vitæ, vel inordinatè vtitur, à virtute recedit. Ordo autem subuentionis talis debet attendi, quantū ad duo. Primò ex parte eorum, quibus subuenitur, vt primò sibi, postea sibi coniunctis subueniat, deinde extraneis. Secūdò, ex parte necessitatis talis debet esse ordo: vt prius absolutis necessitatibus subueniatur, quàm alicui necessitati conditionatæ, quæ est quum quis indiget aliquo ad sui status decentem conseruationem. Et ideo præceptū legis ad hoc obligat, vt illud quod superest alicui post subuentionem perfectam sibi, & sibi coniunctis, puta familiæ, quā gubernare debet, respectu vtriusq; necessitatis in eleemosynas expendat ad subueniendum alijs respectu vtriusque istarum necessitatum: sicut etiam natura id quod sibi de alimento superfluit ab actu nutritiuæ, in quo attendit necessitas absoluta, & actu augmentatiuæ in quo attēditur quasi necessitas conditionata, parat ad conseruationem speciei, generatiuæ virtuti subministrans. Et similiter præceptum legis obligat, quòd etiā necessitati extraneorum absolutæ, primò subueniatur, quàm propriæ vel propinquorum conditionatæ: & ideo dicitur communiter, quòd dare eleemosynam de superfluo cadit in præcepto, & similiter dare eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate. Dare autem de eo quod est necessarium necessitate secunda, non autem de eo quod est necessarium necessitate prima: quia hoc esset contra ordinem charitatis. Hæc ille. Vbi apparet, quàm apertè supradictas conclusiones asserat atque confirmet: & consequenter manifestè cuique liquere potest, quòd doctrinæ suæ consona non est opinio illa sibi imposita ex Secūda Secūdæ. Quòd si aliquis dixerit hoc, quod dixit in 4. senten. retractata ab ipso sanct. Tho. in Secunda Secundæ, aduertat se in errorem lapsum propter septem. Primò, quia non est consuetudinis suæ, vt opinionem quam alibi non solùm sequutus est, sed probauit, retractet absque memoria vel suæ olim opinionis, vel illorum, qui sequuntur eam, vel ipsius opinionis. Secundò, ex eo, quòd ista sententia non solùm sua, sed cōmunis antiquorum fuit: vt ipse refert in supradictis verbis. Quis autem vnquam inuenit san. doc. reprobare suam olim, & communem aliorum opinionē, si non illius opinionis meminerit, ac aliqua eam ratione refellerit. In hac siquidem Secunda Secundæ, quæstio. 88. artic, 2. opinionem, quam in 4. senten. distinct. 38. quæstio 1. artic. 4. secutus fuerat circa dispensationem voti per professionem solennizati reprehendens, expressè eius meminit. In tertia quoque parte, quæstio. 9. artic. 4. opinionem, quam tenuit in 4. sent. distinct. 14. artic. 3. circa scientiam animæ Christi retractans, explicitè seipsum reprehendit. In Tertia similiter partē, quæstio. 70. artic. 4. opinionem, quam in 4. senten. distinctio. 1. quæstio. 2. artic. 4. circa gratiā circuncisionis secutus est, reprehendens, expressè etiam seipsum mutasse opinionem asserit. Alibi quoque similiter facit: sed sufficiat hæc tria adduxisse. vt ostendatur mos eius. Si ergo hæc est eius consuetudo, quomodo hoc in loco suam & communem ipso teste sententiam renocat, nullam penitus innuens illius memoriam. Tertiò, patet hoc idem ex eo, quòd non sine suæ gloriæ macula potuit intendere retractationem suæ olim & communis opinionis verbis adeò obscuris & extortè exponendis, absque vt dictū est, suæ intentionis propalatione. Hoc siquidem & est cōtra promissionem à se factā in proœmio totius Summæ: vbi dilucidè secundū quòd materia patietur, se prosequi cuncta velle spondet. Et est contra tanti doctoris prouidentiam: quis enim (nisi desiperet) in re tam ardua verbis oppositum præ se ferentibus vteretur, potens claris vti: Nūquid timebat hîc seipsum ac alios reprehendere, & alibi æquanimior factus est? An fortè diuites odio habebat, vt veritatem eos celare vellet? Quartò, ostenditur hoc idē ex verbis san. Tho. in Secunda Secundæ ibidem: concludendo enim ait, Si ergo dare eleemosynam de superfluo est in præcepto, & dare eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate, alias autem eleemosynas dare est in consilio. Quum enim San. Tho. Latina scripserit lingua, & dilucidè, is sensus ex istis est sumendus verbis, quem verba ipsa significant. Accersito autem quemcunque optimum grammaticum, & proponas sibi quid intelligendum sit ex istis verbis, Præceptum est, vt fiat hoc, & fiat illud, respondebit certè, quòd duo præcipiuntur: & quòd scilicet hoc fiat, & q illud fiat. Quum autē verba san. Tho. talia sint, quare nō talis fuerit edus est sensus. Dixit enī, In præcepto est dare eleemosynā de superfluo, & dare eleemosynā ei qui est in extrema necessitate. Duo ergo grammaticaliter intelligendo præcipit, cum dicit, & quòd detur eleemosyna de superfluo, & quòd detur eleemosyna patienti extremam necessitatem. Quintò, confirmatur hoc idem ex verbis san. Th. in eadē Secunda Secundæ. q. 66. articul. 7. in cor. vbi ait, Res, quas aliqui superabundanter habent, ex naturali iure debentur pauperum sustentationi: vnde dicit Ambro. & habetur in Decretis distinct. 47. Esurientium panis est, quem tu detines: nudorum indumentum est, quòd tu recludis: miserorum redēptio & absolutio, est pecunia, quam tu in terra effodis. Sed quia multi sunt necessitatem patientes, & non potest ex eadem re omnibus subueniri, committitur arbitrio vniuscuiusque dispensatio propriarum rerum, vt ex eis subueniat necessitatem patientibus. Hæc ille. Vbi cernere potes primam conclusionem. Secunda autem ex his, quæ addit ibi in corpore, & in responsione argumentorum,

elici potest. Sextò cõfirmatur hoc idẽ ex verbis san. Tho. in eadem Secunda Secundæ, q.87. articul.1. ad quartum: vbi ait, Tertiæ verò decimæ, quas cùm pauperibus comedere debebant, scilicet in veteri testamento, in noua lege augentur, per hoc, quod Dominus non solùm decimam partem, sed omnia superflua pauperibus iubet exhiberi, secundũ illud Lucæ 11. Quod superest, date eleemosynam. Hæc ille. Vbi apertè cernis iussisse, non consuluisse Dominum Iesum superflua erogari pauperibus secundũ doctrinam S. Tho. Septimò confirmatur hoc idem ex verbis sanc. Tho. in eadem Secunda Secundæ, q.118. ar.4. ad secundũ: inquirens enim ibi an auaritia semper sit peccatum mortale, arguit secundo loco ad partem affirmatiuam sic, Minimum in auaritia est, quòd aliquis retineat sua inordinatè: sed hoc videtur esse peccatum mortale. dicit enim Basilius, Est panis famelici, quem tu tenes: nudi tunica quam tu conseruas, indigẽtis argentũ, quod tu possides: quocirca tot iniuriaris, quot exhibere valeres: sed iniuriari alteri est peccatum mortale, quia contrariatur dilectioni proximi: ergo multò magis omnis alia auaritia est peccatũ mortale. Deinde respondendo huic argumẽto ait, Ad secundum dicendũ, quòd Basilius loquitur in illo casu, in quo aliquis tenetur ex debito legali bona sua pauperibus erogare, vel propter periculum necessitatis, vel propter superfluitatem habitorum. Hæc ille. In quibus verbis clarissimè vtranque conclusionem posuit. quomodo ergo in Secunda Secundæ retractauit quod dixit in 4. senten. si in tot locis in Secũda Secũdæ expressè confirmat quod determinauit in Quarto. Caue ergo ne deceterò talia sancto doctori imponas.

CAPVT III.

Verborum diui Tho. ex quibus reprobata opinio pullulauit, explanatio.

VERVM Quia non satest falsam expositionem destruere, nisi vera apponatur, ideo declaranda sunt verba eius, quæ illi minus bene intellexerunt. Verba eius in loco allegato (scilicet in Secunda Secundæ, q.32. arti. 5. vbi inquirit, an dare eleemosynam sit in præcepto) sunt ista: Quum dilectio proximi sit in præcepto, necessè est omnia cadere sub præcepto, sine quibus dilectio proximi non cõseruatur. Ad dilectionem autem proximi pertinet, vt proximo non solùm velimus bonum, sed etiam operemur: secundũ illud 1. Ioan.3. Non diligamus verbo neque lingua, sed opere & veritate. Ad hoc autẽ vt velimus & operemur bonum alicuius, requiritur quod eius necessitati subueniamus: quod fit per largitionẽ eleemosynarum: & ideo eleemosynarum largitio est in præcepto. Sed quia præcepta dantur de actibus virtutum: necessè est quod hoc modo donum eleemosynæ cadat sub præcepto, secundũ quod actus est de necessitate virtutis, scilicet quod recta ratio requirit, secundũ quam est aliquid considerandum ex parte dantis, & aliquid ex parte eius, cui est eleemosyna danda. Ex parte quidem dantis considerandum est, vt id quod in eleemosynas est erogandum, sit superfluum: secundum illud Lucæ 11. Quod superest, eleemosynam date. Et dico superfluum non solùm respectu sui ipsius (quod est supra id, quod est necessariũ indiuiduo) sed etiam respectu aliorum, quorum cura sibi incumbit, quia prius oportet quod vnusquisque sibi prouideat, & his quorũ cura sibi incũbit, & postea de residuo aliorum necessitatibus subueniatur: respectu quorũ dicitur necessarium personæ, secundũ quod persona dignitatem importat: sicut & natura primò accipit id sibi, quod est necessariũ ministerio nutritiuæ: superfluum autem erogat ad generationem alterius per virtutem generatiuam. Ex parte autem recipientis requiritur, quod necessitatẽ habeat: alioquin nõ esset ratio, quare ei eleemosyna daretur. Sed quũ non possit ab aliquo vno omnibus necessitatem habentibus subueniri, non omnis necessitas obligat ad præceptum, sed illa sola, sine qua is, qui necessitatem patitur, sustẽtari non potest: in illo enim casu locum habet quod Ambro. dicit: Pasce fame morientem: si non paueris, occidisti. Sic ergo dare eleemosynam de superfluo est in præcepto, & dare eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate: aliàs autem eleemosynas dare in consilio est, sicut & de quolibet meliori bono dantur consilia. Hæc ille. Ex quibus talis est accipienda sententia: Eleemosynarũ largitio est in præcepto: quia dilectio proximi non solùm secundũ affectũ, sed effectum, est in præcepto. Tunc autem est in præcepto, quãdo est necessaria virtute charitatis, ita quòd sine tali eleemosyna donatione charitas manere non potest: quia est actus eius. Tunc autem est de necessitate charitatis, quando recta ratio ad hoc necessitat. Necessitantia autem secundũ rectam rationem ad eleemosynæ actum sunt duo: aliquid scilicet ex parte dantis, & aliquid ex parte eius cui eleemosyna est danda. Ex parte quidem dantis necessitans ad eleemosynæ actum est superfluitas bonorũ non solùm naturæ, sed personæ: iuxta Christi præceptum, & naturæ processum. Ex parte autem eius, cui eleemosyna est danda necessitans ad eleemosynæ actum, est necessitas, seu indigentia, non quæcunque (quia ab vno etiam habente superflua non potest omnibus necessitatibus apparentibus subueniri) sed extrema, iuxta verba Ambrosij. Vnde & dare eleemosynam de superfluo est in præcepto ratione superfluitatis: & dare eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate, est in præcepto ratione necessitatis extremæ: aliàs autem est in consilio. Quòd autem iste sit verus sensus, patet ex eo, quod secundũ istum sensum nulla extorsio est literæ, nullum sequitur inconueniens, nulla discordia inter principia & conclusiones, nulla contradictio inter dicta eius hîc et in alijs locis supra allegatis: sed omnia inueniuntur cõsona, non solùm supradictis, sed etiã alijs dictis sanc. Tho. In quæstionibus siquidem de malo, q.13. art.2. ad quartum, exponens supradictam autoritatem Basilij ait, Basilius loquitur in casu illo, quãdo aliquis tenetur bona sua pauperibus erogare: puta si sit ei superfluum: secundũ illud Lucæ 11. Quod superest, date eleemosynam. In quolibetis quoque, quolibeto 7. vel 8. apud aliquos codices, q.6. arti. 2. vbi quærit vtrum ille, qui non dat pauperi petenti, si habeat de superfluo, peccet, ponit eandem primam conclusionem in hæc verba: Circa hoc distinguendũ est: supposito enim, quod aliquis habeat de superfluo & respectu indiuidui, & respectu personæ, quod tenetur pauperibus erogare, aut videt in paupere petente euidentia signa extremæ necessitatis, aut nõ: si videt, certum est, quòd tenetur dare, & peccat non dando: in hoc enim casu loquitur Ambro. Pasce fame morientem: si non paueris, occidisti. Si verò non apparent, tunc non tenetur dare pauperi petenti: quia quamuis teneatur dare superfluum pauperibus, nõ tamen tenetur omnibus dare, nec huic dare, sed tenetur distribuere, secundum quòd sibi visum fuerit, opportunũ. Hæc ille. Ex quibus prima cõclusio euidẽter apparet. ¶ Fundantur autem hæ conclusiones super rationes multas. Quũ enim bonum consurgat ex causa integra, malũ autem ex particularibus defectibus (vt Dio. dicit 4. cap. de diui. nomi.) charitas ipsa erga proximum indigentem conseruari non potest, nisi ex parte vtriusque omne corruptiuum tollatur: contrariatur autem dilectioni proximi (vt ex dictis & dicendis patet) ex parte dantis superfluũ personæ indigentibus negare, ex parte verò pauperis extrema necessitas non adiuta: & ideò quodcunque illorum inueniatur, charitas non saluatur, & consequenter malũ culpæ mortalis consurgit: & hæc est ratio quam tetigit S. Tho. in q.32. loco præallegato: quũ dixit, quod actus eleemosynæ est de necessitate virtutis, secundũ quod recta ratio requirit, secundũ quam aliquid est cõsiderandũ ex parte dantis, & aliqd ex parte eius, cui danda est eleemosyna. Amplius: Quũ ordo charitatis sit in pr̃cepto (vt testatur sanctus Thomas in Secunda Secundæ, q.44. artic. vlti.) & ex charitate diligenda sit vita corporalis proximi: secundum omnes plus tenemur diligere vitam proximi, quàm bona nostra exteriora, sicut plus animam proximi, quàm corpus nostrum. Sed decentia status est quoddam bonũ exterius: igitur tenemur de necessarijs ad decentiam status nostri subuenire vitæ corporali illius, qui est in extrema necessitate. Et similiter quum charitatis ordo exigat, vt decentiã status proximi superfluitatibus nostris praeponamus (quoniam tale bonum charitas proximo vult) hoc autem malum abijcit, tenemur ex superfluo naturæ & personæ aliorũ necessitatibus subuenire. Et hæc est ratio, quam adduxit sanctus Thomas in 4. sent. vbi supra. Amplius: Quum virtuti duo sint extrema cõtraria, scilicet superabundantia & defectus, (vt dicitur 2. Ethi.) charitas autẽ licet secundũ se extremo superabũdanti careat (quia, vt inquit Bernar. charitatis modus est absque modo esse: ex eo quòd obiectum non potest tantum amari, quantum est amabile) vtrunque tamen extremũ habet secundum exteriores operationes: vt ex Secun-

tienti extremam necessitatem) & à quo subueniendū est, ab eo, scilicet qui nouit & potest. Posse autem quemlibet superfluum naturæ habentem, clarum est. Nec est verum, quòd quandoq; impossibile sit hoc obseruare: quoniam secundū euangelicam doctrinā pauperes semper habebimus nobiscū: & dato quòd nō appareret aliquis indigēs obseruaretur præceptū, futuris pauperibus thesaurizādo.

Dicitur secundò, ꝙ quia (vt dictum est) sermones morales sunt secūdū subiectam materiā, quæ vt in pluribus hoc habet, ideo si in aliquo particulari casu aliquid occurrat quod impedire videtur obseruationem præcepti, nihil vigoris ipsi præcepto adimitur.

¶ Ad tertium sufficienter respōdetur quantū ad propositum spectat, quærendo ab obijcientibus, ad quid sanctus Doctor in 4 senten. distinct. 15. post articulū adductum, in quo expressè has conclusiones determinauit, mouit illammet dubitationem (an scilicet eleemosyna danda sit de necessario) in eadem qō. ar. 4. Causa enim quam redditari sunt, quare hoc fecit in quarto, est illa quare hoc fecit in Secunda Secundæ: & quum in 4. videant, quòd talis articuli quæstio non repugnet veritati huius prioris determinationis, nec superfluè addita sit, fateantur fallax assumpsisse signū in Secunda Secundæ ad suā expositionem probandā. Est aūt in promptu causa, quare vtrobiq; talem articulū adiecerit: quia specialem scilicet præ se fert difficultatem necessariorum distributio: quū enim audis necessarium: distribuendū non videtur. Vnde licet ex præcedenti articulo facilè deduci potuisset conclusio ista, quòd necessarium personæ erogandum est patienti extremam necessitatem: tamen tota quæstio, an scilicet liceat necessarium erogare, nota non erat: quare, &c.

¶ Ad quartum dicitur, ꝙ oportet intelligere responsionum terminos secundū ꝙ in argumētis oppositis assumpti sunt. In illis autem argumētis non est sermo nisi de necessario naturæ & superfluo naturæ: vt patet in primo ex præcepto Ioannis Baptistæ Luc. 3. quod inducitur scilicet, Qui habet duas tunicas, det vnā nō habēti: duæ enī tunicę sunt superfluū naturæ, nō personæ: vt glossa ibidē dicit, & Petrus de Palude in 4. di. 15. & ratio conuincit, tum propter temporū variationē naturalem secundū calidum & frigidum serenitatē & intemperiem: tum propter communem humani generis morem. Vnde verba illa, quæ in solutione primi dicit, confirmant secundā conclusionem suprà determinatam: quia necessarium personæ quod est naturæ superfluū, in articulo necessitatis extremæ erogandum dicit sub peccato mortali.

¶ Secundū autem argumentū replica est contra hāc responsionem hoc modo. Dare omnia etiam necessaria naturæ, est in præcepto in articulo necessitatis, quod tamen simpliciter est in consilio: ergo dare superflua naturæ, qđ est in præcepto, obligat extra articulum necessitatis. Tenet consequētia: quia præceptū obligat plus quam concilium: ergo malè responsum est, ꝙ præceptū illud de duabus tunicis, & similia, intelliguntur in articulo necessitatis. Et ad hoc respōdet, ꝙ vtrunq; est in præcepto secūdū præparationem animi pro articulo necessitatis: sed articulus necessitatis habet latitudinē. Necessitas enī obligans ad necessaria naturæ cōmunicāda, est non quæcūq; extrema necessitas pauperis, sed illa, qua quis etiam vitā propriam tenetur discrimini exponere propter illū: si enī pro fratribus mori aliquando est in præcepto, consequēs est ꝙ priuare se necessarijs vitæ adminiculis, committendo se diuinæ prouidentiæ in aliquo casu præceptū sit. Necessitas autem ad superflua obligans naturæ cōmunicanda, est minor: sufficit enim ad hoc, ꝙ pauper non habeat vnde sustētari queat. Vn̄ ex hac responsione secūda cōclusio iterū confirmatur, sicut & per corpus illius articuli.

CAPVT V.

Solutio obiectionum pro fundamento illius opinionis in primo cap. adductarum.

AD EA Verò, q̄ in principio pro fundamēto illius expositionis adducta sunt, respondetur. Et ad primū quidē rn̄sio ex dictis aperta est. Iā enī declarauimus & probauimus, q̄uo duo cōsiderāda sunt secundum rectam rationem ad necessitatem virtutis eleemosynariæ.

¶ Ad secundū verò dicitur, ꝙ ly laudabiliter, pōt dupliciter sumi. Vno modo, vt distinguit cōtra, Necessariè, & sic idē sonat laudabiliter qđ bene, sed nō de p̄cepto, sed de cōsilio. Alio mō vt distinguit cōtra, vituperabiliter: & sic idē sonat qđ virtuosè. In p̄posito S. Tho. accepit, Laudabiliter secūdo mō, & non primo. Et nihil aliud voluit dicere, nisi ꝙ in illis casibus trib⁹, quos enumerat nō inordinatè, sed virtuosè qs necessaria personæ largietur. Ex hoc aūt ꝙ virtuosè hoc fieri dicitur, nō sequitur, ergo nō de præcepto: qm̄ actus virtutis cōis est p̄ceptis & cōsilijs.

¶ Et qa hoc verbū arbitror fuisse occasionē erādi alijs, & falsam fouisse expositionē, propterea ꝙ creditū est, ꝙ S. Th. vteretur ly Laudabiliter, primo modo: ideo ostēdo ꝙ secūdo modo accepit Laudabiliter ex quatuor. Primò ex articuli titulo, ac S. Th. more. Quū enī cōsueuerit diuinū eius ingeniū qōnibus respōdere sermone formali: propter qđ vniuersaliter profundæ sunt eius sententiæ, & occultæ minus perspicacibus: & titulus articuli non sit, an de necessario fieri eleemosyna debeat sub p̄cepto vel consilio, sed an de necessario dare liceat eleemosynā, sua non intererat rn̄dendo differere, ꝙ hoc sit in cōsilio vel præcepto: sed ꝙ hoc sit cōtra virtutē vel secūdū virtutē, licet ad perfectiorē doctrinā potuisset post subiūgere: & hoc non solū est secūdū virtutē, sed etiā in p̄cepto. Quod dixit. Ergo Laudabiliter, Virtuosè exponēdū est, si difficultati motæ formaliter respōsum esse fateri volumus. Secundò, ex prima parte corporis illius articuli, ait enī ibi, ꝙ nō licet dare de necessario naturæ, nisi ad sustentationē reipublicæ, vel ecclesiæ in aliquo casu necessitatis. Tūc enī laudabiliter, inquit, seipsum et suos mortis exponeret periculo: qa bonū cōmune p̄ponēdū est proprio. Ex hoc arguitur sic: Certū est, ꝙ in aliquo casu tenetur qs de p̄cepto, nō solū mortis periculo se exponere, sed etiā mori p̄ fratribus: ergo quū S. Tho. dixit laudabiliter hoc fieri in aliquo casu, nō accepit, Laudabiliter. vt distinguitur cōtra Necessario, seu de p̄cepto, qa falsum dixisset, quū in p̄cepto hoc esse nō sit dubiū in aliquo casu, accepit igitur, Laudabiliter, id est virtuosè. Quod si hîc hāc acceptas glossam, quare nō infra in proposito nostro? nulla siquidē est q̄stionis aut stili disparitas. Tertiò, ex regula gn̄ali, ex qua excipiens profert hæc verba: Quū enī distinxisset Necessariū in necessariū naturæ & personæ: & de necessario naturæ regulā tradidisset, ꝙ nō licet dare ex eo eleemosynam. & exceptionē fecisset ad necessariū personæ trāsiens, ipsum absolutè cōsiderans (vt qō exigebat) duas regulas tradidit. Prima est, ꝙ dare de necessario personæ, simpliciter scilicet & absolutè considerādo ipsum: est bonū sub cōcilio tm̄, nō præcepto. Secūda aūt quasi aduersatiuè addita est, ꝙ inordinatū est dare tm̄ de necessario personæ, ꝙ de residuo nō possit cōueniēter vita peragi. Et ab hac secunda regula excipit tres casus, ingressum religionis, facilem reparationē, & extremā necessitatē priuatæ personæ, vel magnā reip. qa in his laudabiliter necessaria personæ erogātur. Ex his verbis videre quispiā pōt clara luce, ꝙ laudabiliter posuit cōtra inordinatū. Regula enī erat, ꝙ necessariū personæ nimis a seipso subtrahere est inordinatū. Exceptio aūt est, ꝙ in tribus casibus hoc fit laudabiliter: id aūt est dictu laudabiliter, vt distinguitur cōtra inordinatè & cōtra vituperabiliter. Quartò patet hoc idē ex 4. sen. di. 15. q. 2. ar. 4. q. 1. ibi enī tractās hūc articulū, eādē regulā tradit, & eosdē tres casus excipit ab illicitis. Cōstat aūt ꝙ ibi iam determinauerat, ꝙ nō solū licitum, sed præceptū erat dare de necessario personæ vltimā necessitatē patienti. nihil ergo obstat prædeterminatæ sententiæ, ꝙ id quod præceptum dixerat, post laudabile aut licitū dicat, exigente hoc noua difficultate: quia formaliter sibi vult responderi. Laudabiliter igitur, id est virtuosè dixit dari eleemosynam de necessario in articulo necessitatis.

¶ Et per hæc patet, qualiter intelligēda sint verba illa, q̄ ad cōfirmationē dicebātur, scilicet dare eleemosynā de necessario personæ, est bonū, & nō cadit sub præcepto, sed cōsilio. Quū enī hæc verba in eodē sint articulo, accipienda sunt, vt quæsitū formaliter determinat. Quæritur aūt ibi, an nō liceat de necessario dare eleemosynā in tali vel tali casu: sed, vt dictū est, quia ipsum Necessarij nomē erogationē excludere videt, q̄ritur an cōsiderādo id qđ necessariū est alicui absolutè & simpliciter, liceat eleemosynā de eo dare. Ad hoc aūt quęsitū facta distinctione de necessario naturæ & personæ, subtiliter & optimè quo ad necessarium personæ dictum est, quòd licet seu bonum est de consilio, tamen non de præcepto. Ex hac tamen responsione non sequitur, ergo in nullo casu, vel in casu, extremæ necessitatis hoc non cadit sub præcepto: quæsita enī aliter à sapientibus determinantur solitariè sumpta, & ali

ter coniuncta alicui casui,siue fini.Si enim quæras, an oc cidere hominem sit bonum,optimè respōdebitur ꝙ non, quòd si addas in casu,quo iustitia exigit, respondetur ꝙ hoc est in pcepto.Similiter si quæras an exponere se mortis periculo,sit bonum,optimè respondebitur quòd nō:ꝙ si addas propter actum virtutis,dicetur quòd hoc quandoꝗ cadit sub præcepto:& similiter de alijs euidenter apparet,quòd aliam responsionem sibi vendicant solitariè quæsita,& alia coniuncta cum aliquo alio.Vnde ad insinuandum san.Tho.quòd dare de necessario personæ solitariè sumptum bonæ affectionis est,dixit quòd sub consilio,non præcepto cadit.Ad insinuandum autē, quòd hoc in aliquo casu sub præcepto cadit,suprà dixerat. & infra dicit,& alibi,vt est allegatum,quòd de necessario personæ extremæ necessitatis sub præcepto tenetur quis subuenire.Patet igitur ex dictis,quòd S.Th.sententia est, quòd duo sunt præcepta circa eleemosynam faciendam,scilicet dare de superfluo naturæ & personæ indigentibus quibusuis,& dare de necessario personæ patienti extremam necessitatem.

CAPVT VI.

Exposita opinionis S.Thom.ex multis illustribus doctoribus antiquis & modernis,confirmatio.

ET QVIA Hoc videtur multis fortè nimis graue,& S.Tho.quem prius imitabantur sequendum,non putabunt,& coacteruabunt sibi magistros prurientes auribus, vt omnino inexcusabiles reddantur,apponendos censui multos illustres doctores eādem tenentes sententiam: licet non paruipendendum sit verbum illud S. Tho.in 4.quando ait hanc esse communem sententiam.

¶ Primam ergo conclusionem, scilicet quòd habens superfluum naturæ & personæ,tenetur alijs subuenire ratione superfluitatis licet pauper non appareat in extrema necessitate:tenent imprimis Basilius & Ambr. in verbis suprà adductis.Aug.quoꝗ ad Macedonium:vt habetur 14.q.4.ca.quid dicā:idem sentit in his verbis. Nōne oēs qui sibi videntur gaudere conquisitis, eisꝗ vti nesciunt, alienum possidere conuincimus?hoc enim certè alienum non est,quòd iure possidetur:hoc autem iure, quòd iustè, & hoc iustè,quòd bene, omne igitur quod malè possidetur,alienum est:malè autē possidet qui malè vtitur. Hæc ille.Vbi apparet superfluum naturæ & personæ alienū esse quo ad vsum,& consequenter dispensandū:aliter iniustè possidetur,quia habens non rectè vtitur illo. Eandem confirmat sententiam Hiero.di.42.ca.hospitalem:dicēs, Aliena rapere cōuincitur,qui sibi vltra necessaria retinere probatur. Hæc ille. Theophilus quoꝗ super illa verba Luc.16.Facilius est camelū,tractans an hæc Dñi sententia impossibilitatē ostēdat circa diuitū salutē affirmānsꝗ impossibilitatē, ait: Reuera ita est:aliud em̄ est diues,& aliud œconomus:nam diues est, qui sibi reseruat diuitias œconomus verò,siue dispēsator,qui ad opus aliorū has tenet.Porro attēdatur,ꝙ diuitē quidē impossibile dicit saluari,possidentem verò diuitias difficile,quasi di. Diues, qui captus est a diuitijs,& famulatur eis,non saluabitur: habens verò illas,qui scilicet eis dominatur, vix saluabitur,causa humanæ fragilitatis. Hæc ille. Vbi manifestè damnantur omnes reseruantes sibi diuitias, id est superflua,& qui eis famulantur.Quòd autem talis famulatus excludens à vita æterna, sit ipsa custodia superfluorum, apparet ex verbis Chrys.ibidem dicentis, Non prohibet ditari,sed opibus famulari, vult vt in necessarijs vtamur eis,non vt custodiamus:nā famuli est custodire, sed domini dispensare.Si conseruari eas vellet,non tradidisset eas hominibus,sed fineret eas in terra iacere. Apparet etiam ex verbis Domini,Matthæi 6. Non potestis Deo seruire & Mammonæ,vbi Hieronymus, exponens quid sit seruitus diuitiarum,ait,Audiat hoc auarus,audiat hoc qui censetur vocabulo Christianus, non posse simul diuitijs,Christóꝗ seruiri:& tamen non dicit,Qui habet diuitias:sed,Qui seruit diuitijs: qui em̄ diuitiarum seruus est, diuitias custodit,vt seruus:qui autem seruitutis excussit iugum,distribuit eas vt dominus.Hæc ille.Vbi expressè apparet,quòd est impossibile superflua custodire,non dispēsando,& Christū amare.diuitijs enim amatis, se odio haberi,necessarium esse,ibidem dicit Dominus. Beda quoque super illud Luc.11.Quod superest, date eleemosynam,ait,Neꝗ enim ita facienda iubetur eleemosyna, vt teipsum cōsumas inopia:sed vt tui cura corporis explета,inopem quantum vales,sustentes.Hæc ille.Vbi iuberi exposuit sustentationem inopum post necessaria nobis.

¶ Inter posteriores verò doctores Petrus de Palude in 4.dist.15.q.3.expressè ponit hoc cadere sub præcepto.Ricardus quoque in 4.dist.15.quæst.secunda hoc idem confirmat.Durandus autem & Romanus ibidē,quasi mortale pauidi timent.

¶ Secundā aūt conclusionē (ꝙ scilicet dare eleemosynā existenti in extrema necessitate de necessario personæ sit in præcepto)Ambro.di.86.ca.pasce:cōfirmat dicēs,Pasce fame morientem:si non pauisti, occidisti. Gregorius quoque in homilijs suis ait:Quia enim in lege scriptum est, Diliges proximum tuum sicut teipsum,minus proximum amare conuincitur,qui non cum eo in necessitate illius etiā ea quæ sunt sibi necessaria, partitur:idcirco de diuidēdis cum proximo duabus tunicis datur præceptū. Hæc ille. Vbi euidēter apparet,quòd necessaria non communicata necessitatibus absꝗ dubio extremis,minorem debito dilectionem Christi conuincunt: & consequēter charitatis extinctionem,quæ diminutionem nō patitur.

Basilius etiam super illud Lucæ,3.Qui habet duas tunicas,ait,Hic autem docemur,ꝙ ex omni eo quod affluit supra proprij victus necessitatē,tenemur erogare illi, qui non habet,propter Deum:qui quæcunꝗ possidemus,largitus est.Hæc ille. Vbi clarè sonat intentā sententiā. Iuniores quoque,scilicet Petrus de Palude, Richardus, Duran. & Romanus in 4.sen.dist.15.intrepidè asserunt teneri quemlibet de necessario personæ subuenire extremæ necessitati pauperis.Non absque temeritate ergo à tot doctoribus ac rationibus subtrahet se quispiam, volens magis hominibus placere, quàm veritatē sequi. Quòd si mihi illud Rosellæ obieceris,quòd scilicet diuitum confessiones audiri nō possent,& confessores damnationem incurrerent:audi dominum Iesum Christum in Euangelio,diuitibus dicentem,Facilius est camelum transire per foramen acus,quàm diuitem intrare in regnum cœlorū. Confessoribus autem,Si cæcus cæco ducatum præbeat, ambo in foueam cadunt.

¶ Et sic patet regula generalis,circa eleemosynarū necessariam largitionem:applicatio autem eius ad particularia scientificæ determinationi non subest, sed prudentiæ committitur,quæ circa particularia versatur.Est autem magna opus circunspectione,vt concludatur hunc habere superflua.oportet siquidem considerare statum, filios, filias,seruos,alumnos,hospites,conuiuas,diuisionem, munificentiam,magnificentiam, & si qua sunt huiusmodi: & habere semper præ oculis, quòd necessarium personæ non consistit in indiuisibili:multis enim adiunctis, non apparebit superfluum:& multis subtractis,non censebitur quis indigens. Et hæc de eleemosynæ præcepto dicta sufficiant.Anno Domini, 1496. Finis.

TRACTATVS SEXTVS

De monte pietatis in quindecim capita diuisus.

CAPVT PRIMVM.

Quid sit mons pietatis, quæ eius Capitula, & quid discutiendum.

Quid Mons pietatis.

ONS PIETATIS In multis iam Italiæ populis erectus, & nunc discutiendus, vocatur summa quædã pecuniæ ad perpetuum vsum pauperum deputata, hoc modo. Compatiẽtes diuini verbi prædicatores aliqui inopiæ multorum pauperum, quorũ facultates, (quia non semper in promptu habere contingit, vnde suis prouideant necessitatibus) ab Hebræorum vsuris vorantur: induxerunt populũ, vt pietatis intuitu oblatione volũtaria quisquis quod sibi placeret, offerret, quatenus ex multis oblatis vna quædam fieret nummorum summa, conseruãda integrè ad hoc, vt pauperi cuiq; mutuari posset, vnde sibi prouideat. Et quoniam charitate plena res est hæc, fructuosa fuit prædicatio: adunataq; est pecunia multa sub communibus custodibus reposita, quæ mons pietatis dicitur. Quũq; modũ conuenientem & perpetuum humano more rectores ciuitatis statuere vellent, quo pauperibus prædicta pecunia distributione perpetua & æquali mutuari possit, statuerunt bonos ciues ad hoc exequendum cum his capitulis.

¶ Primò, ꝙ custodiant dictam pecuniam, & sient parati ad mutuandũ egentibus tot aureos (puta tres ad summum) & intra tantum non plus temporis (puta annum) restituendos, & hoc vt bonum possit esse communius.

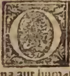
¶ Secundò, ꝙ pignora ab accipientibus mutuũ sumãt, & suo periculo custodiant in domo ad hoc conducta, & restituentibus intra annum reddant: non restituentium verò publicè vendant, & ex venditione pecuniam exigerent reddendã domino venditi pignoris, deducto prius eo, quod Monti debet: & horũ omniũ & totalis suæ administrationis rationes scriberent, & redderent. Et hoc totum fit, vt perpetuari possit Mons, & futuris pauperibus prodesse.

¶ Tertiò, ꝙ vltra pecuniã mutuatã exigãt secũdũ numerũ librarũ singulis mẽsibus tot denarios à pdictis debitoribus, ita ꝙ quot libras aliquis mutuò susceperit à Monte, tot denarios singulis mensibus, quibus illas retinet, dare teneatur. Et hoc non, vt aliquid vltra sortẽ Monti accedat: sed pro recõpensatione operarũ custodũ & ministrorum, qui publico pauperũ bono in supradictis cũ suo periculo & labore deseruiunt, & expensarũ quæ pro pensione domus, & emptione librorũ, & cæteris ab eisdẽ fiunt. Hæc sunt capitula Mõtis pietatis. Quorũ duo prima, qm̃ per se notũ est esse sancta, tertiũ examinãdum restat, an sit licitum aut illicitũ: & si illicitum, an vsurã sapiat.

CAPVT II.

Ex quibus, & quomodo procedendum est ad huius veritatis inuestigationem.

Nõ ex sacris literis, vel summi Pont. autoritate materia hæc ventilãda ẽ, sed ex principijs Moralis philosophiæ naturali lumine notis.

PORTET Aũt huius dubitationis, sicut & cuiusq; alterius verã solutionem ex eius proprijs principijs indagare. Quũ autẽ quæstio hæc moralis sit, & ab homine naturaliter scibilis, non est ex autoritate diuina aut humana, sed moralis philosophiæ principijs tantũ procedendũ. Ex autoritate siquidẽ diuina in canonicis sacræ Scripturæ libris contẽta quædã per se ponũtur credenda: & hæc sunt, quæ humani excedunt vires ingenij, (qm̃ fides est argumentũ rerum non apparentiũ) vt puta ꝙ Deus sit trinus, & alia huiusmodi. Quædam quasi per accidens: & hæc sunt multa ratione naturali cognoscibilia tam credenda, quàm operanda, vt citius, cõmunius, & tutius veritas humano generi innotescat, vt puta ꝙ Deus sit, & ꝙ sit vnus, ꝙ adulteriũ est malũ, &c. In neutro aũt horum genere præsens continetur quæstio, scibilis siquidem naturaliter est, & nullibi in sacra Scriptura decisa inuenitur. Ex traditis autem in ea si solui debet, oportet ad morales venire propositiones: non inquantũ creditas, sed lumine naturali notas. Hoc autẽ est ex principijs moralibus, non ex diuina procedere autoritate. Autoritas verò humana tã canonica, quàm ciuilis duo similiter tradit operum genera. Quædam ideo bona, quia mandata: vel mala, quia prohibita, & quædã ideo præcepta, quia bona, vel prohibita, quia mala. In horum primo ordine constat hos, de quibus agimus, actus, non contineri: in secundo autem claudi, nullibi explicitè habetur, Implicitè autem probari non potest ex iuris principijs, inquantum humana sunt autoritate firmata: sed oportet recurrere ad philosophiam moralem, vt ex eius rationibus naturali lumine fultis, ostendatur, an hoc sit secundum se malum, aut bonum.

¶ Ex hoc autem, quòd nulla autoritas quæstionem hanc propriam sibi vendicat, euidẽter quatuor patere possunt.

Primò, quòd præsentis quæstionis decisio, nec canonici, nec ciuilis iuris doctores, nec purum Theologum, secũdum quòd Theologia vltra philosophicas disciplinas est simpliciter necessaria, exposcit, sed moralem philosophũ.

Secundò, quòd sapientes in hac parte nec habendi, nec vocandi sunt doctores prædicti: sed ponentes potius falcem in messem alienam. Gratiæ tamen sunt eis habendæ, qui secundum iura, quantũ licuit, quæstionem hanc ventilarunt. Tertiò, quòd non est mirum, si tot huiusmodi homines in re hac minus bene dixerint: quoniam tractãt fabrilia fabri. Quartò, quòd ex eo quòd tot & tales dixerint, vel dicturi sint in re hac suas opiniones, aut decisiones, nemo hæc intelligens debet, aut potest conscientiã suam eis credere: sicut nec corporeæ infirmitatis periculũ aromatarijs, nisi stultè committeret.

¶ Nec obstat quòd agere de contractibus & vsura, ad iura spectet, & ad Papam & principem decernere: hoc em̃ verum est quo ad cõtentiosa fori exercitia & humana iudicia. Inter homines siquidem summi Pontificis est vsurarum ambiguitates determinare, & non simpliciter.

Dupliciter enim aliquid ad ecclesiasticum iudiciũ spectat, scilicet per se, & simpliciter. Et sic summi pontificis iudicio subsunt ea tantum, quæ sunt fidei: eo quòd ipse est constitutus à Christo doctor & rector fidelium, inquantum fideles sunt, & nõ hominũ, inquantũ homines sunt: & sibi promissa est omnis veritas de necessarijs ad salutẽ fidelium: & non omnis veritas naturaliter scibilis, aut moralis. Aliquid verò subditur ecclesiæ iudicio per accidens, & secundum quid: si scilicet illud necessarium certa ratione nescitur, aut si ratio verè scita ab aliquibus, nõ capitur ab alijs, &c. & de horum numero constat ex dictis quæstionem hanc esse. Et propterea sicut in his, quæ sunt fidei, summi Pontificis autoritas omnibus præest rationibus: ita in his scibilibus suprà tam ipsum, quàm quemcunq; alium iudicem, ratio naturali lumine roborata locum obtinet: contra quam sola autoris naturæ autoritas statuere, aut decidere aliquid potest. Et quoniam solius veritatis amore opus hoc agitur, & materia moralis est, vt omnibus amabilis veritas reddatur, nemo opinãs nominabitur, aut mordebitur quouis modo: sed opiniones discutiemus, bene dicta suscipientes, minus autem bene, ordinantes, & secundum vires fraternitate & charitate emendantes.

CAPVT III.

In quo genere, & in qua specie virtutis, aut vitij operationes istæ locentur.

VMANA Opera virtutis, aut vitij susceptiua, in duo secantur genera. Quædam em̃ sunt, quorum bonitas vel malitia in ordine ad operantem consistit, vt concupiscere, irasci, timere, audere, & vniuersaliter humanæ passiones. Talium siquidem rectitudo sufficienter habetur, si ipse operãs in seipso aliqualiter se habet, puta si passio secundum rationem refrænetur, &c. Alia autem sunt, quorum propria & per se primò bonitas aut malitia consistit in ordine ad alterum, licet ad completam virtutis bonitatem etiam in ordine ad operantem bona esse oporteat: vt reddere depositum, restituere accõmodatũ, & vniuersaliter operationes, quæ iustitiæ subiacent. Ad horum siquidem rectitudinem propriã, id est ad hoc vt iusta opera sint, sufficit ꝙ alteri æqualiter cõmensurata sint, puta ꝙ restitutio acceptioni æquetur. Non em̃ refert, qua quis intentione depositum reddat, aut debitum persoluat, si operis iustitiam inspicimus: licet plurimum intersit, si iustitiæ virtutẽ operanti attribuere volumus. Propter quod hoc est quòd singulare in iustitiæ operib⁹, ꝙ iusta operari possunt carentes iustitiæ virtute, cæterarũ autem virtutum opera nemo absq; virtute illa explere sufficit. Quod ideo, (vt ex dictis patet,) accidit, quia cæteræ virtutes perficiunt hominem in his, quæ sunt ad se, iustitia verò in his, quæ sunt ad alterum, vt in quinto dicitur Aethi.

Opera, q̃ in Mõte pietatis exercẽtur, non modo ad cõmutatiuæ iustitiæ rationẽ reducũtur, sed etiam distributiuæ.

¶ Quum autem clara luce liqueat opera hæc, de quibus præſens agitur quæſtio, in numero eorum, quæ ad alterũ ſunt cum æqualitatis ciuili debito contineri, eorum bonitatem vel malitiam ex ipſa ratione iuſti, quod ad alterum eſt, ſecundũ æqualitatẽ ciuiliter debitam, conſiderare oportet. Et ob hoc omnes rationes, quæ in re hac adducuntur, ex rectitudine voluntatis & pietate intẽtionis communitatis & miniſtrorum defectiuæ ſunt, non enim attingunt ad opus ſecundũ ſe, an iuſtũ vel iniuſtum ſit.

Et quoniã iuſtum non humana lege poſitum (quoniã illud non eſt ad propoſitũ, eo ꝙ non habet locũ niſi in indifferentibus) ſed naturale, id eſt ex ipſa rei natura æqualitate aliqua alteri commenſuratũ, in duas ſecatur ſpecies, ſcilicet ſecundũ iuſtitiam commutatiuam, & ſecundũ iuſtitiam diſtributiuam, oportet non latere, ſecundum quã iuſti ſpeciem opera hæc examinare oportet: non enim eodem modo iuſti ratio in vtraq; inuenitur. Quamuis autem primo aſpectu ad commutatiuam iuſtitiam omnia huiuſmodi opera ſpectare videantur (quia vel reſtitutionis, vel recompenſationis, vel locationis actus ſunt) quia tamen ſecũdum multos diſtributiua admiſcetur iuſtitia, idcirco primò ſecundum formam iuſtitiæ commutatiuę, deinde ſecundum admixtam diſtributiuam, & demum quandam ſingularem opinionẽ examinãdo procedemus.

CAPVT IIII.

Conditiones iuſti commutatiui & diſtributiui.

QVIA VERO Ignoratis rationibus terminorum, impoſsibile eſt intelligere cætera, prælibandum eſt quid ratio iuſti in cõmutationibus exigat, et ſimiliter quid ratio iuſti in diſtributionibus requirat: ad hęc enim aſpicientes, oportet reliqua examinare. In ciuitate, quũ totum quoddam ſit triplex debiti ratio, ſine qua iuſtum non inuenitur, conſiderari poteſt, ſcilicet partis ad partem, & totius ad partes, et partiũ ad totũ. Primus ordo dirigitur à iuſtitia cõmutatiua, ſecundus à diſtributiua, tertius a generali, quæ legalis alio nomine dicitur, de qua in quinto Ethicorum dicitur, ꝙ neq; heſperus, neq; Lucifer eſt ita fulgens, aut admirabilis. Partes ſiquidem ciuitatis ſunt ſingulares perſonæ: quarum & res & opera & perſonas cõmutare adinuicem oportet, vt quod vni deeſt, abſq; dantis damno ab altera habeatur. Bonum ſimiliter vel malum commune neceſſe eſt ſingulis proportionaliter diſtribuere: ſingulorũmq; bona ad commune bonũ ordinanda eſſe nemo dubitat.

Cõmutatiua iuſtitia exigit, vt aliquid detur et accipiatur aliter ſingulares perſonas ſecundum æqualitate arithmeticã: diſtributiua verò exigit diſtributione a principibus, vel ciuitate factã ſingulis perſonis ſecundu æqualitate geometricã.

¶ Sed omiſſa pro nũc tertia hac iuſtitia (quoniã vt poſt patebit, nõ eſt ad propoſitũ) ſciendũ eſt, ꝙ iuſtũ ſecundũ iuſtitiam cõmutatiuã requirit tres cõditiones. Prima eſt, ꝙ ibi ſit datio & acceptio ex parte vtriuſq; extremi: aliter commutatio non eſſet, & cõmutatiuæ iuſtitiæ (quæ directiua cõmutationũ eſt) propria deeſſet materia. Secũda eſt, ꝙ ſit inter partẽ et partẽ, id eſt ſingulares perſonas: aliter a diſtributiua, aut gñali iuſtitia nõ diſtingueretur, vnde ſeruitium cõmunitati exhibitũ, recompenſatur ab ea, vt ſingularẽ perſonam induit: ſicut & vendit & emit, vt perſona ſingularis. Tertia eſt, quòd ſeruetur ęqualitas arithmetica, id eſt quantitatiua: vt ſcilicet quantũ fuit ſeruitiũ, tanta ſit merces, & quãta læſio tãta vindicta, &c. aliter cõmutationes iuſtæ non eſſent. Mutuanti enim quatuor, niſi quatuor reſtituerentur, iniuſtitia eſſet, & ſimile eſt in alijs.

¶ Iuſtum aũt ſecundũ iuſtitiam diſtributiuam, tria ſimiliter exigit. Primò, ꝙ ibi ſit diſtributio, quæ propria eſt iuſtitiæ diſtributiuæ materia, vt ex eius nomine patet. Secũdò, ꝙ ſit inter totũ & partes, ita ꝙ à toto ad partes terminetur: aliter debiti ratio & diſtributio in vnũ non coirent. Diſtributio nanq; partitionẽ ſonat alicuius: quòd niſi totius eſſet, partibus debitum, vt diſtribueretur, nõ eſſet. Vocamus aũt totum cõmunitatem vel principẽ vt ſic: partes autẽ ipſos ciues. Tertiò, ꝙ ſeruetur æqualitas geometrica, id eſt proportionalis: vt ſcilicet talis ſit ꝓportio eius quod datur de cõmunibus bonis vni perſonæ ad id quod datur alteri, qualis eſt inter perſonas ipſas, id eſt, vt quantum vna perſona præcedit alteram in illa republica, tantùm quod vni datur excedat id, quod datur alteri. Aliter æqua non eſſet diſtributio: quia boni totius partibus debiti tantò plus alicui parti debetur, quantò pars illa principalior eſt in illo toto: quæ principalitas in diuerſis politijs ſecundũ diuerſa attenditur, ſcilicet ſecundum virtutem, aut diuitias, aut aliquid huiuſmodi.

CAPVT V.

Prima opinio, dicentium nihil vſuræ aut iniuſtitiæ inueniri in contractibus Montis pietatis, ſtando infra limites iuſtitiæ commutatiuæ.

HIS IGITVR Præmiſsis illorum occurrit opinio, qui terminos commutatiuæ iuſtitiæ non egrediendo, contractus omnes huius Montis, nec vſuræ nec iniuſtitiæ aliquid ſapere credunt. Et quoniam hi duabus incedunt vijs: illa primò adducenda eſt, quæ hos contractus adeò ſecundum ſe iuſtos dicit, vt ſi de cuiuſq; priuatæ perſonæ intentione recta conſtaret, ſicut de pia communitatis & Montis intentione modò conſtat, cuilibet liceret pecunias ſuas cum ſupradictis contractibus pauperibus mutuare.

Mutuantes in Mõte pietatis & quõ nullam vſuram, vel in iuſtitia maculã i contrãt.

¶ Vt autẽ huius ambiguitatis veritas clarius eluceſcat: ex quo non refert ſecundum hanc viam, quis mutuet, publica ſcilicet an priuata perſona, nec refert cuius ſit quod mutuo datur, an ſcilicet mutuantis ſit an alterius: ponamus in terminis caſum diſcutiendum, præſuppoſita recta intentione mutuantis, quam tamen præſupponere non eſt opus: quia contractus ſecundũ ſe iuſtitiam quærimus, quæ in æqualitate commutationis conſiſtit, quacunque id intentione fiat. Sit ergo Petrus mutuis indigentium exponẽs 10000 ducatos, cõducátq; miniſtros ſcriptores, & cuſtodes pignorum, ſine quibus mutuum nulli dare vult: exigátq; vnum denarium pro qualibet libra ſingulis menſibus à ſingulis accipiẽtibus, & retinẽtibus mutuum, ſuppoſito quòd tanta quantitas pecuniæ requiratur ad mercedem reddendam debitam miniſtris, & cuſtodibus, &c. Dicit itaque his ſtãtibus hæc prima opinio tria. Primò, quòd hîc ſunt tres contractus: ſecundò quod in his nulla interuenit vſura: tertiò quòd in his nulla inuenitur iniuſtitia.

¶ Primum horum declaratur diſtinguendo contractus. Eſt ſiquidem hîc primò contractus mutui inter Petrum mutuantem & Ioannem pauperem. Eſt deinde cõtractus pignoris inter Ioannem pauperem & ipſum Petrum, ſeu miniſtros eius, quod idẽ eſt: qa in mutuantis perſona pignus ſuſcipiũt. Eſt & tertiò contractus locationis: quo miniſtri operas ſuas locant ad ſcribendũ, cuſtodiendum & excutiendum pignora, &c. & pauperes mercedẽ eis debitam retribuunt, vnum denarium pro libra ſoluendo.

¶ Secundum verò, ſcilcet quòd hîc nulla ſit vſura, probant ex ipſius vſuræ ratione dupliciter. Primò: quia vſura eſt quando aliquid vltra ſortẽ ex mutuo quæritur: ita quòd mutuum ſit non occaſio aut cauſa ſine qua non, ſed ratio & cauſa propter quam aliquid pecunia æſtimabile vltra ſortẽ percipitur. Conſtat autem ex diſtinctione contractuum, quod hîc nihil propter mutuum vltra ſortem quæritur: ſed tantùm propter locatas operas miniſtrorum, cuius euidens ſignum eſt, quòd ſi miniſtri gratis hæc facere voluiſſent donantes ſingulis illos denarios, nemo turbabitur. Secũdò: Quia ſi iſta miniſtrorũ merces eſſet vſuraria, à quocunq; redderetur, eſſet vſuraria: nõ enim refert, an fœneratori vſuræ dẽtur ab accipiẽte mutuum, vel à principe, vel à quocũq; alio. Sed conſtat quod prædictis miniſtris abſque vllo ſcrupulo põt tanta merces pro his laboribus à communitate vel principe reddi: vt Mediolani, & Brixiæ, & Veronæ fit: ergo non eſt vſura.

¶ Tertium autem, ſcilicet quod hîc nulla ſit iniuſtitia, declaratur ſic: Si hic eſſet iniuſtitia, aut eſſet iniuſtitia iſta ex parte miniſtrorum: vt ideo iniuſtitia ſit exactio iſta, quia ipſi gratis tenentur operas ſuas impendere & hoc non: quia non ſumus in caſu extremæ neceſsitatis, aut ſuperfluitatis tantæ quód teneantur ad hoc. Aut ex parte modi accipiendi: vt ideo iniuſta ſit acceptio, quia taxatur vnus denarius pro libra ſingulo menſe, & hoc non: tum quia multorum ſapientium & bonorum virorum ſententia conſideratis particularibus circunſtantijs via hæc æquiſsima iudicata eſt: particulariũ autẽ iudicium prudentibus viris cõmittendum eſt ſecundũ moralem philoſophiã. Tum quia huic modo ratio ſuffragatur, cõmenſuratur enim hoc modo ſoluto periculo & labori miniſtrorũ. Quantò maioris pretij pignus, aut maiore tẽpore retinetur, tantò plus periculi cuſtodes ſubeunt & curæ & laboris, ſi excutienda (vt ſępe accidit) pignora ſunt. Aut ex parte pauperũ: vt iniuſta ſit hæc exactio, qa a non debẽte ſoluere exigitur, & hoc nõ ꝓpter duo. Primò, qa ſi pauper nõ tenetur ad hoc, cũ aliquis ad hoc teneatur, de-

bet

bet aſsignari quis eſt, qui ad hoc obligetur. Ipſe Petrus mutuans non tenetur: quoniã damnũ incurrere non tenetur ex hoc, quòd beneficium mutui impendit, quinimò ſi aliquod damnum ex hoc incurreret, poſſet à paupere accipiente mutuũ illius recompenſationem exigere: vt ab omnibus doctoribus concorditer dicitur. Princeps quoq; aut cõmunitas ad hoc non tenetur, tũ quia ſumus extra caſus extremæ neceſsitatis & ſuperfluitatis, extra quos eleemoſyna non eſt in præcepto: tum quia principes, etſi teneantur pauperum curam habere, & eis ſubuenire, non tamen tenentur hoc modo ſubuenire: vt de ſe patet. Si ergo nullus inuenitur, qui ad hoc teneatur, reſtat ꝙ pauper ipſe teneatur. Secundò, quia morale principium eſt, quòd ille debet onera rei ſuſtinere, in cuius fauorem res agitur, cum autem cõſtet, quòd miniſtrorum opera propter pauperes fiant, vt habeant vnde ſuis prouideant neceſsitatibus, conſequens eſt: quòd ipſi pauperes debeant miniſtrorum operas recompenſare.

CAPVT VI.

Examinatio præpoſitæ opinionis cum determinatione, quòd in his contractibus committatur multiplex iniuſtitia.

Non niſi iniuſtè exigitur à pauperibus pro ſibi mutuata pecunia aliquid pro mercede illorũ, q in Monte pietatis laborant præterquam ad ſoluendã continuã et obligatã mutui præparationem.

QVOD Autẽ prædicta opinio in multis à veritate deficiat non ex opinabilibus, ſed ex per ſe notis principijs moralibus deducendum eſt. Aſſumamus itaq; duo principia in cõmutationis contractibus per ſe euidentia. Alterũ affirmatiuum, ſcilicet ille tenetur mercedem reddere, in cuius fauorem opus agitur. Alterũ negatiuũ, ſcilicet nullus tenetur mercedẽ reddere pro opere facto in alterius fauorem. Hæc principia ſtando infra limites iuſtitiæ cõmutatiuæ per ſe nota ſunt: quoniã ex ſeipſis æqualitatem iuſtitiæ clarè continent, & ideo indiſciplinati eſſet quærere eorum probationẽ. Sub his aũt principijs oportet ſubſumere propoſitiones minores, quas difficilè eſſet intellectu penetrare niſi prius operationes miniſtrorum interuenientes in contractibus iſtis diſtinguerẽtur, & ſigillatim diſcuterētur quę in cuius fauorẽ fiat, hac enĩ deciſione habita, ſtatim tota ratio integrè patebit. Sed ad hanc deciſionem abſq; errore habendã, oportet ex his, quæ per ſe inueniũtur in operatione qualibet, & non ex his, quæ per accidens inſunt, & ex proprijs & immediatis cuiuſq; conditionibus, & non ex cõmunibus & remotis ſententiã proferre. Propter quod nõ eſt in hac cõſideratione immiſcendũ, ꝙ hoc, vel illud opus fiat in fauorem boni cõmunis, aut aliud huiuſmodi, finis ſiquidẽ cõmunis & remotus eſt vniuerſitatis bonũ in particularibus commutationibus. Iam enĩ ſtabilitum ſuperius eſt, quòd iuſtum ſecundum iuſtitiæ cõmutatiuæ formam attenditur ſecũdum æqualitatem commutationis huius perſonæ ad illã perſonam, & non ſecundum ordinem ad cõmunitatem.

¶ Ex per ſe ergo & proximis conſideratum, diſtinguamus imprimis operas has miniſtrorũ, dicentes ꝙ harum operarum quædã ſunt quaſi per ſe cõmuniter intentæ: & hæ ſunt illæ, quę vſq; ad venditionẽ pignorũ interueniũt. Quædã verò ſunt ſpecialiter, & per accidens intentæ: & hæ ſunt ſubhaſtatio & venditio pignorum, & his annexa, quæ ex mora quorundã debitorũ accidũt. Diſtinguẽdo autem ſigillatim prima opera, dicimus ea eſſe hæc, ſcilicet cuſtodiam pecuniæ, præparationem ad mutuandum actum mutuandi, ſumere pignus, ſcribere hæc, cui annectuntur expẽſæ pro libris, &c. cuſtodiam pignorum: cui coniungitur conductio domus pro eorum cõſeruatione, & tandem reſtituere pignora. Horum autem pars maior & periculoſior in fauorem ſit Petri mutuantis, aut vniuerſitatis pauperum: cuſtodia enim pecuniæ, acceptio pignorum, eorum cuſtodia, ſcribere hæc, expenſæ pro libris conductióq; domus (in quibus totum periculum eſt) ad alterius vel vtriuſq; ordinantur ſecuritatem. Reliqua autem paucula, ſcilicet præparatio ad mutuandum, & ipſe actus mutuandi, & reſtitutio pignoris ad huius pauperis ordinantur vtilitatem.

ET VT CLARIVS Eluceſcant hæc, videamus ſingula. Cuſtodia imprimis pecuniæ, in illius fauorem proximè fit, cui cuſtodienda reponitur: pecunia autẽ hæc cuſtoditur duobus, ſcilicet Petro mutuanti, cuius eſt directum dominium huius pecuniæ: & vniuerſitati pauperum, cuius eſt quaſi dominium vtile eiuſdem. Nulla enim alia ratione hanc pecuniam oportet conſeruari, niſi vt Petrus ſit ſecurus, ſi quando vellet rehabere pecuniam ſuam. & vniuerſitas pauperum ſit certa, quòd communis ſit etiam futuris pauperibus vtilitas iſta. Acceptio ſimiliter pignorum, quum ad conſeruationem & ſecuritatem capitalis proximè ordinetur, conſtat quòd in fauorem ipſius Petri & vniuerſitatis pauperum ſit. Et ſimile omnino eſt de ipſo actu ſcribendi, & expenſis pro libris. Hæc enim omnia nulla alia ratio fieri cogit, niſi ob integritatem & ſecuritatem pecuniæ. Ioannes enim pauper mutuum accipiens, non curat quòd hæc præſcribantur, aut quòd pignus ab eo exigatur: ſed hæc omnia pecuniæ dominus ſecuritati ſuæ conſulens fieri vult.

¶ In cuſtodia autem pignorum cõſiderandum eſt, quòd ſicut pignus habet in ſe duo: ſcilicet quòd ſit pignus, & quòd ſit talis res, (puta veſtis,) ita in ipſa pignorum cuſtodia diſtinguendum eſt, quòd ipſa eſt cuſtodia pignoris, & quòd eſt cura talis rei. Si conſideretur formaliter pignorum cuſtodia, manifeſtè patet quòd in fauorem Petri mutuantis, & vniuerſitatis pauperum ſit: quia proximè ordinatur in ſecuritatem pecuniæ rehabendæ. Vnde quia contractus pignoris ſecundũ veritatem eſt in fauorem acipientis, ideo accipiens ipſum tenetur ad reſtitutionem eius, ſi etiam perdidit illud, vt cõuincitur ex illo morali principio reſtitutionum poſito à ſan. Tho. in Secũda Secundæ q. 62. ꝙ aliquis tenetur ad reſtitutionẽ non ſolũ ratione rei acceptæ, ſed etiã ratione acceptionis tenetur reſtituere, etiam perdita re. Et in hoc differt accipiens depoſitũ ab accipiente pignus, ꝙ ille depoſito perdito, nõ tenetur ad reſtitutionẽ: quia obligatur ad reddendum depoſitũ ratione rei acceptæ, & nõ ratione acceptionis: quia depoſitũ datur in fauorem deponentis: iſte aũt, ſcilicet accipiens pignus, quia tenetur & ratione pignoris accepti, et ratione acceptionis (quia pignus datur in ſecuritatem petentis ipſum) obligatur ad reſtitutionẽ non ſolũ quandiu pignus habet, ſed etiã ſi non habet: ſuo enĩ periculo tenetur naturali iure illud cuſtodire: ſicut qui accõmodatum accipit eadẽ ratione, &c. Si autem conſideretur cura talis rei, quæ eſt pignus, (puta excuſsio veſtiũ & huiuſmodi ſolicitudo) ſic quia hoc accidit pignori, de ſui ratione nõ exigit, ꝙ ſit in tali materia, ſed ſufficit ſibi ꝙ ſit tanti pretij, vt ſecura ſit pecunia rehabẽda: ideo non eſt eadem ratio de ſolicitudine exercenda, & de ipſa cuſtodia. Hæc nanq; cura quãuis in fauorem vtriuſq;, dantis ſcilicet & accipientis cedat (dũ pignoris domino res ſua illæſa ſeruatur, & huic creditori pignoris pretium conſeruatur, vnde poſsit mutuatam rehabere pecuniã) ſimpliciter tamen & per ſe fit in fauorem domini pignoris: quia mutuãs licet exigat pignus: nõ tamen exigit qualitatem pignoris, imò hãc oneroſam conditionẽ refugit naturaliter. Vnde paciſci poſſet cũ Domino pignoris talis, quòd ipſe non vult ſolicitudinẽ hanc, ſed ꝙ Dominus ipſe mittat tẽpore curæ habendæ ad excutiẽdas veſtes ſuas, & alia huiuſmodi.

Nec obſtat, ꝙ ſi nullo interueniente pacto veſtes in pignus acceptas contingit lædi, retinens ipſas tenetur ad ſatisfaciendum domino pignoris. Hoc enĩ non prouenit ex eo ꝙ retinens tale pignus teneatur per ſe ad curã eius: ſed ex eo quòd per accidens iſte tenebatur ad hoc: quia ſcilicet non fuit proteſtatus, manifeſtando domino pignoris, ꝙ talis pignoris curam refutaret. Implicitè enĩ obligatur quilibet ſumens pignus qualecũq; ad eius curã, (expenſis tamen domini.) niſi aliud proteſtetur. Domus autẽ conductio, inquantum deſeruit cuſtodiæ pecuniæ & pignorum, &c. in fauorem eſt Petri mutuantis, & vniuerſitatis pauperum. Inquantum autem pignorum expanſioni & curæ vtilis eſt, in horum pauperum fauorem ſit. Reliqua autem tria opera, ſcilicet actus mutuandi, & pignora reſtituendi, & paratum eſſe ad mutuandum, in fauorem manifeſtè fiunt Ioannis pauperis. Sed prima horum, ſcilicet actus mutuandi, & reſtituendi pignus, ſub mercede non cadunt: quoniam actui mutuandi reſpõdet actus reſtituendi acceptum mutuũ: & actus reſtituendi pignus reſpondet actui dandi ipſum pignus: ſicque par pari refertur. Tertium autem ſub mercede eſſe per ſe patet: pecunia ſiquidem æſtimabilis eſt obligatio ad paratum eſſe ad mutuandum. Opera verò in altero diuiſionis membro poſita, ſcilicet quæ ſpecialiter reſpectu quorundam accidunt, (vt venditio pignoris, & cætera annexa,) non opus eſt diſcutere, in cuius fiant fauorem: quoniam propter moram debitoris ab ipſo ſoluenda ſunt: ſicut & expenſæ, quæ poſt eius moram fierent in citatione coram iudice & litibus, &c.

EX OMNIBVS Igitur his colligendo, cum pateat vnum tantum actum mercenarium propriè & per se ordinari vniuersaliter in fauorem cuiusque singularis pauperis, scilicet obligatam præparationem ad mutuandum, ex supradictis principijs facilè veritas intenta deduci potest, consistens in quinque conclusionibus. Prima est negatiua, scilicet, Nullus pauper tenetur ad reddendam mercedem debitam ministris huiusmodi pro custodia pecuniæ vel pignoris, pro opere scribendi libros ratiocinij, aut pro domo ad hęc cōducta. Patet ista ex illo principio negatiuo, quo dicitur, quòd nullus tenetur mercedē reddere pro opere facto in alterius fauorem. Ex dictis enī iam constat ista opera nō esse facta in fauorē Ioānis pauperis, sed alterius, puta Petri mutuantis, vel vniuersitatis pauperum, vel vtriusq;. Secunda est etiam negatiua, scilicet, Non omnis pauper accipiens mutuum, tenetur ad reddendam mercedem ministris pro cura pignorum, aut domo ad hæc vtili. Patet ista ex eodem principio: quia non omnis pauper offert pignus tale, id est, onerosum, & consequenter non omni pauperi exhibetur hoc seruitium. ac per hoc nec à quolibet reddendam esse mercedem iustitia exigit cōmutatiua. Nec obstat, si quis fingat omnes teneri ad hoc: quia licet hic non det mihi pignus excutiendum: ego tamen qui ignorabam quale pignus esset allaturus, iam conduxi excussorum in seruitium eius & aliorum paratum. Ignorantia siquidem hæc non suffragatur: quoniam probabilem cognitionem (quæ in huiusmodi, certitudini par est) Mons habet, quòd pauperum indigentium mutuò alij afferent pignora excutienda, & alij nō: vt quotidiana experientia testatur. Et consequenter conducendus est sibi excussor pro quibusdam, ab illis mercedem recepturus, si iustitiæ commutatiuæ æqualitas seruari debet. Tertia est affirmatiua, scilicet, Petrus mutuans, siue vniuersitas pauperum tenetur ad satisfaciendum ministris pro operibus in prima cōclusione positis, scilicet custodia pecuniæ & pignoris, &c. Patet ista ex affirmatiuo principio, quo dicitur, quòd ille tenetur mercedem reddere, in cuius fauorem opus agitur. Patet equidē ex dictis, quòd opera ista in vtriusq; vel alterius horum fauorē per se fiunt, non Ioannis pauperis. Quarta etiā est affirmatiua, scilicet, Quilibet pauper mutuum sumēs tenetur satisfacere pro obligata pręparatione ministri ad mutuandum, & illi pauperes tenentur ad satisfaciēdum pro cura pignorum onerosorum & particula pensionis domus inquantum deseruit ad hoc, qui pignora talia afferūt. Patet ista ex eodem principio: patet enim ex dictis obligatam præparationem ad mutuandum in fauorem singulorum pauperum esse, & excussionem pignorum in fauorem Dominorum. Quinta conclusio principaliter intenta, (quæ ex prædictis apertè sequitur) est ista: Iniustè exigitur à quolibet paupere vnus denarius pro libra singulis mensibus, pro mercede reddenda supradictis ministris, &c. Clarissima est ista: quia cum iniustè exigatur ab aliquo id, ad quod non tenetur, & ex dictis constet, q pauper quilibet non tenetur ad hæc omnia soluenda (sed ad vnum, scilicet obligatam præparationem ad mutuandum) cōsequens est, quòd iniustè exigatur à quolibet merces pro omnibus ministrorum operibus reddenda.

CAPVT VII.

Secunda opinio examinatur, soluendo duo dubia concernentia dicta in præcedenti capite.

Pauperū vniuersitas ad cætera soluenda tenetur, q̄ pauptas iniustè solueret.

ANTEQVAM Soluātur obiectiones ad oppositum factæ, & examinetur, an vsura hîc inueniatur, duo circa supradicta relicta soluenda sunt: inserendáq; horum solutioni est secunda opinio, quia eius decisio simul apparet. Restat igitur dubiū primò, an Petrus mutuans an vniuersitas pauperum, an vterque simul teneatur ad satisfaciendum ministris pro illis operibus, pro quibus Ioannes pauper non obligatur. Sed si prædicta diligenter inspiciantur, patere potest, quòd non Petrus mutuans, sed vniuersitas pauperum tenetur ad hoc. Adductū enim iam est principium, dicēs, quòd ille, in cuius fauorem res agitur, tenetur ad mercedem reddendam: constat autem, quòd custodia seu conseruatio pecuniæ integræ (ad quam cætera hæc opera ordinantur) non in Petri fauorem, sed pauperum vniuersitatis fit: quia Petrus non propter se custodiendam pecuniam deponit, ipse enim per seipsum custodiret pecuniam propriam, nisi pauperum vtilitas exponendam pecuniam suam custodibus exposceret. Patet etiam hoc idem ex eo, quòd pecunia hæc non custoditur periculo Petri offerentis: quoniam restituenda est sibi nō solùm ratione rei acceptæ, sed ratione acceptionis, & iam dictum est, quòd quando aliquis tenetur ad restituēdum ratione acceptionis, etiā re perdita tenetur: Petrus igitur gratis offerens pecuniam mutuis, licet non donet, nō tenetur, sed pauperum vniuersitas.

ET TVNC Surgit secundum dubium, cur iniustè dicatur exigi à Ioanne paupere particula quædā eius, ad quod vniuersitas pauperum tenetur, cū Ioannes pars sit totius pauperum vniuersitas, sicut autem vniuersitas tenetur ad integram satisfactionem, sic pars eius ad partem. Quinimo impossibile est, q aliter vniuersitas pauperum satisfaciat: quoniam præter pauperū res nihil habet. ¶ Sed ad hoc quoque dubium ex dictis responsio facilè haberi potest. Iniustam siquidem esse huiusmodi exactionem ratio indicat commutatiuæ iustitiæ: infra cuius latitudinem stando, à parte exigi non potest id, ad quod totū tenetur: eo quòd totum vt extremum est cōmutatiui iusti, partis rationem habet, idemq; est a parte exigere secundum iustitiam commutatiuam id, ad quod totum secundum eā tenetur, ac si exigeretur ab vna parte id, ad quod pars alia tenetur: quod iniustissimum esse constat. Ex prędictis autem sufficienter habetur, quòd omnes huiusmodi operationes secundum iustitiæ commutatiuæ formam modò examinantur. Quid autem dicendum sit secundum iustitiam distributiuam, si locum in hac re habet, proprio loco dicetur. Sat sit tunc scire, q iniustè exiguntur hæc à Ioanne paupere, si infra iustitiæ commutatiuæ limites res agatur, vt opinio prima dixit.

EX PRAEMISSIS Autem patere potest defectus alterius opinionis, defendentis contractus istos secundum iustitiam commutatiuam, licet non ita amplè sicut prior. Propius siquidē accedens secunda hæc opinio ad casum Montis pietatis, & non curans an singulari personæ liceret pecuniam propriam tali mutuò exponere, casum in terminis ponens, licet in cæteris concordet cum præcedenti: in hoc tamen differt, quòd Petrum posuit abdicantem à se proprietatem & dominium pecunię mutuandæ, sicut & illi qui Monti pietatis pecunias offerunt, donant. Et sic casus omnino idem cum Monte pietatis est iste. Petrus vocato populo cum eius rectoribus offert donatione libera & irreuocabili 10000. ducatos, ad hoc vt inde perpetuò pauperibus mutuet: hac donatione facta statuuntur postmodum à populo & rectoribus ministri, &c. vt suprà. In isto dicit casu, cùm dominium pecuniæ nec Petri, nec alicuius alterius sit (cuius signum est, quòd absolutè loquendo, quicunque eam distraheret, iniustè hoc faceret: vtpote contra expressam intentionem piam donantis, qui non nisi ad hoc donauit) consequens est, quòd obligatio ad mercedem reddendam ministris, ad singulos deriuetur pauperes. Cōmunitas enim ad hæc non tenetur, cùm extra casum necessitatis extremæ & superfluitatis res hæc agatur, & vt dictum est, non tenetur ad habendum determinatum modum subueniendi. Patet siquidem huius opinionis defectus ex consideratione principiorum supradictorum: nihil enim minus iustitiæ in hoc accidit casu, quàm in præcedenti. Tum quia Ioannes pauper etiam hîc non tenetur ad mercedem reddendam: quia non fit opus in suum fauorem, & nihil refert, an hoc opus fiat in fauorem Petri mutuantis, an communitatis, an vniuersitatis pauperum, an etiam ipsius Dei. Sufficit nanque Ioanni pauperi ad hoc, quòd ipse non teneatur, ista negatio, scilicet quòd opus hoc non fiat in suū fauorem: quia in hoc casu inueniri probatum fuit. Principium enim negatiuum adductum est, quòd nullus secundum iustitiam commutatiuam tenetur ad mercedem reddendam pro seruitio alteri impenso. Alterum autem esse etiam ipsum pauperum collegium à singulis pauperum, in primo Politicorum patet: & infra iustitiā commutatiuam stando, probatum est prius.

¶ Tum quoniam vniuersitas, siue collegium pauperum ad hoc tenet etiam in isto casu: & consequenter iniustè à singulis pauperibus mutuum accipientibus hoc exigitur. Eadem siquidem ratio, qua vniuersitatem pauperum ad hoc teneri prius dicebatur, hîc locum habet: quoniam non ratione dominij ipsius pecuniæ ad hoc tenebatur, sed ratione quasi vtilis dominij, id est quia pecunię securitas, & integritas in suū per se & proximè fiebat

fau

fauore: quòd in hoc casu manifestius fieri apparet. Et ideo vniuersitas ipsa pauperum ad satisfaciendum ministris pro operibus illis, quæ non sunt in fauorem Ioannis pauperis, tenetur. Est igitur multiplex secundum istam viam in contractibus his iniustitia.

CAPVT VIII.

Solutio rationum, arguentium quòd contractus prædicti secundum commutatiuam iustitiam sint iusti.

OBIECTIONVM Autem in oppositum adductarum prius conuenit illas soluere, quæ iniustitiã ab his contractibus auferre conabantur, & postmodum illas examinare, quæ de vsura eorum agebant. Dupliciter igitur hîc inueniri iniustitiã ex dictis patere potest, scilicet ex parte modi exigendi, et ex parte pauperũ à qbus exigitur. Ex parte siquidẽ pauperum: quia ipsi nõ tenẽtur ad satisfaciendum ministris, nisi quo ad aliquid tantum. Nec est inter modica deputandũ id, in quo aggrauantur: quoniam, vt ex dictis liquet, nõ tenetur fortè quilibet pauper ad tertiam partem soluendam eorum, quæ ab ipso modo exiguntur, vniuersaliter enim non tenetur nisi ad satisfaciendum pro obligata præparatione ad mutuandũ: quod cum omnibus suis appenditijs si mercedis nunc exactè tertiam partem sibi vendicat, sufficientem recompensationẽ habet. vnde cũ grauetur Ioãnes pauper in duabus partibus, non in modico grauatur. Imò si immediate, vel tertia, vel quarta, vel decima pte grauari eũ necesse esset, iniustitia esset non inter modica reputãda: tũ quia decima pars aliquid notabile esse potest: incerta siquidem est eius quantitas: quoniã secundum Montis diuitias plus & minus poterit mutuari, &c. tamen quia iniustitia modica non reputatur, nisi quando per accidẽs incurritur: in proposito autem ex intentione committitur vnde iniustitiæ mortale peccatum non euitatur.

AD ID Autem quòd obijciendo quæritur, quis teneatur ad hoc si Ioannes pauper non tenetur, dico duo. Primò, quòd de iuris rigore tenetur vniuersitas pauperũ: cui pecunia cõseruatur per pignora, &c. Et teneretur ipse Petrus mutuans si non in fauorem vniuersitatis pauperũ pecuniam custodiendam exponeret, aut donaret. Et ad id, quod in contrarium adducitur (scilicet quòd nullus mutuans tenetur aliquod damnum incurrere ex hoc, ꝙ beneficium mutui impẽdit: quinimo potest si quod damnum ex hoc incurrit, secundum omnes doctores exigere: dico quòd hoc commune dictum est summè verum, sed malè applicatur ad propositum: quoniam expensæ istæ nõ causãtur ex bñficio mutui, licet occasionẽtur & remotè ex mutuo prouenĩãt, sed causantur ex contractu pignorum, quod formaliter est in fauorem mutuantis. Dixi notabiliter, quòd occasionantur & remotè proueniũt expensæ istæ ex contractu mutui, & non dixi, ex beneficio mutui causantur: quia mutuum non est causa, sed occasio harum expensarum, non proximè sed remotè: nec habet rationem occasionis huiusmodi, inquantum est in fauorẽ accipientis mutuum. Propter quod ratio ista concludit oppositum sui intẽti, eo quòd sicut iniquum est mutuantem ex hoc, quòd mutuat dãnificari: ita iniquum est dantem pignus ex hoc lædi: æqua enim est vtriusque cõditio per se loquendo. Vnde exẽplum ꝙ adducũt, ꝙ opinionem hanc plurimùm fouisse videtur, ad propositum non est. Dicunt enim: Si Petrus Mediolani existens Ioanni petẽti ibidem pecuniam mutuò, frater dicat, Pecuniam quã petis, Genuæ habeo: mittamus tuis expensis pro illa, & sic mutuũ gratis accipito, constat quòd Petrus nõ exigit iniustè à petente mutuum expensas illas: quia non tenetur incurrere damnũ hoc ex hoc quod mutuat: ergo à simili, neque in his contractibus iniustum est expensas exigere. Ad propositum, inquam, nõ est exemplum hoc: quia clarè patet quòd expensæ istæ fiunt ad hoc vt pecunia ad mutuum petentem perueniat: & consequenter in eius fauorẽ per se & proximè ordinantur: in proposito autem nostro expensas istas nõ ordinari per se in fauorẽ Ioannis pauperis mutuum accipientis, ex dictis clarissimè constat.

¶ Propter quod aduertant cuiusque ordinis viri, vt exemplis nõ fallantur: quoniam multa in eis dissimilia inueniuntur, quorum quodlibet, quia nõ facile est cuilibet discernere, duo subiũgenda duximus, ex quibus cætera facilius diiudicari possint. Creditur enim primò, ꝙ sicut Martinus qui mutuat Bernardo indigenti, accepit pecunias à fœneratore, & expensas fecit, vt pignora per famulos tutè deueharentur, licitè potest à Bernardo paupere exigere nomine interesse huiusmodi expensas, & vsurã, quã soluit: sic in proposito fieri posset a Petro seu cõmunitate qui ad has expensas cogitur ex alio opere facto in fauorẽ Ioannis pauperis, scilicet mutuo. Creditur quoq; secundò, ꝙ sicut a petente mutuum licitè potest mutuans exigere securitatem: & si accipiens mutuum, chirographo eum facere tutum eligat, notarióq; mercedem reddat, nõ iniustè grauatur, & tamen Chirographum fit in fauorem mutuantis: ita in proposito petens pignus nõ iniustè grauat Ioannem pauperem circa expensas, ex quibus nihil sibi vtilitatis accresit, sed sola indẽnitas Mõtis seruatur.

¶ Sed in his & huiusmodi plurima est dissimilitudo. Et primum quidem exemplum à Montis natura differt, ꝙ expensas illas Martinus facit, & Bernardi persona induit indigentis subsidio tali, quasi sibi pignora accommodãs, vt mutuum inueniat: & ideo non est mirum, si expensas tales Bernardus tenetur subire: nihil enim minus tenetur quàm si ipse per seipsum à fœneratore mutuũ sumens, expensas illas fecisset propter hæc accidentia. In casu verò Montis, nec Petrus, nec communitas in personã Ioan. pauperis expensas has facit, sed collegij pauperum, vt ex dictis patet: & ideo Ioan. pauper iniustè grauatur in huiusmodi expensis. Circa secundũ verò exemplum sciendum est, quòd vt dicitur in 4. Meta. nisi cuiq; quæsito respondeatur formaliter, omnis certitudo destruetur, eò ꝙ extra rationẽ formalem vagantibus infinita occurrunt circa quodlibet. Vnde in proposito solicitè semper attendendũ est quid formaliter quæratur, aut ratiõe inãdo adducatur. Aliud enim est petere securitatem rehabẽdæ pecuniæ, & aliud est petere talem securitatem, scilicet habẽtem expensas annexas, puta Chirographum: quemadmodũ etiam superius distinctum est, ꝙ aliud est loqui de pignore, & aliud de tali pignore. Petens enim securitatem nihil petit in sui fauorẽ habẽs annexũ damnũ eius, à quo petit illam: sicut nec petens pignus. Vnde si accidat, quòd petitam securitatẽ aut pignus ego dare non possim, nisi cum aliqua expẽsa, quam qualitas securitatis aut pignoris à me electa parit, ego ipse damnum mihi hoc infero: sicut in exemplo adducto contingit. Non enĩ ex securitate petita, sed ex qualitate securitatis à me oblata expẽsæ istæ per se proueniunt. Et ideo teneor ego notario mercedem reddere: sicut & expensas illas subire, q̃ ex pignoris emanant accidentibus. Petens verò securitatem talẽ (puta chirographum) cùm in fauorẽ sui petat rem habentẽ expẽsas annexas, & iniquũ sit ex eo, quod in fauorem sui agitur, alterũ damnificari, iniustè grauat eum à quo illam petit, ad reddendam mercedẽ notario debitam. Vnde euidẽter patet, ꝙ Montis natura ab hoc exemplo distat in hoc, ꝙ hic petens securitatẽ, nihil petit, ex quo per se oriatur expensa aliqua: in Monte autem volens pignus, vult sibi à Ioanne paupere solui pro custodia alijs, ad quæ ipse tenetur naturali iure, aut quæ ipse fieri vult nõ in Ioannis pauperis fauorem, vt ex dictis patet. Omnes ergo iterũ atq; iterum monitos esse rogo, quatenus caueant ne exemplis inhæreant: quoniam multa latent in eis accidẽtia, ex quibus etiam sapientes contingit falli.

¶ Secundò dico, quòd non sufficienter arguendo probatur, communitatem aut principem non teneri ad soluendam ministris mercedem. Licet enim rectè concludatur, quòd non teneantur simpliciter: non tamen ex hoc concluditur, quin teneantur ex suppositione, id est supposito quòd hunc modum mutuandi statuant. Et licet, vt dictũ est, vniuersitas pauperum de iuris rigore, non communitas aut princeps ad hoc teneatur, quia hæc omnia ad cõmutatiuam iustitiam spectant, & absq; publica autoritate facta iniusta non essent: æquitas tamen à iustitia nõ multùm remota exigit, quòd princeps aut communitas ex publico ærario pauperibus etiã hoc modo subueniat.

¶ Modus autem accipiendi, quòd etiam iniustitiam contineat, manifestatur. Cùm duo genera operum sint, pro quibus hęc à paupere exiguntur (scilicet illa, pro quibus non tenetur) vel quia nullus pauper ad hoc tenetur (putà pro custodia pignorũ) vel quia hic non tenetur, puta prò excussione pignorum (quia ferreas virgas in pignus dedit) de modo exigendi mercedẽ, pro istis non oportet probare, quòd sit iniustus: quia si exactio est iniusta, modus eius iustus esse nõ potest. Sed & modus exigendi pro his, ad quæ Ioannes pauper tenetur, scilicet pro obligata præ

paratione ad mutuandum, iniustus ostēditur: ex eo quòd obligatæ præparationi ministri ad mutuandum, nec ratione periculi, nec ratione laboris, aut cuiusuis occupationis, aut damni commensuratur diuturnitas temporis, quo mutuum acceptum tenetur, aut quantitas acceptæ mutuò ipsius pecuniæ. Nisi quis diceret damnum incurri ex eo, quòd non potest tam frequenter mutuum iterare: ac pro hoc cessat ministri merces à pluribus suscipienda. Sed subtiliter consideranti apparebit, quòd ex hoc nō habetur, quòd oportet mercedem istam quātitati mutui & tempori quo retinetur, commensurare: sed quòd oportet consideratis omnibus, certum salariū sibi statuere, & illud summariè ac verisimiliter, calculatis prudentiū arbitrio pauperibus venturis ad suscipiendū mutuum, soluendum æqualiter taxate, eo quòd æqualiter ad omnes huiusmodi se obligat, sic eñ merces ministris debita reddetur absq; ambiguitate & iniustitia aliqua. Nec inconueniens contingere pauperē pluries indigentem plus soluere minus paupere: quoniam merces hæc redditur non mutuò, aut quantitati pecuniæ mutuatæ, sed obligatæ præparationi ad mutuandum: quæ æqualiter omnes respicit, & pauper pluries sumens, duorum rationem habet. Nec est opus prudentium virorum iudicio ista tantùm submittere, quia scientiæ subiacent: sed eorum arbitrio, vt dictū est, relinquitur quantitas stipendij ministris debiti, & taxatio quantitatis pecuniæ à singulis soluendæ æqualitate supposita, & alia huiusmodi singularia.

CAPVT IX.

Determinatio, quòd in prædictis contractibus committitur vsura.

RELIQVVM Quo ad hanc partem est, videatur, an iniustitia, quæ in his cōuenitur contractibus vsuræ rationem habeat, quod ex duobus considerandum est.

¶ Primò ex eo, ꝙ vsura duobus modis cōmittitur, scilicet augendo ex mutuo capitale, & exigēdo recompensationem damni, quod nō propter mutui beneficium incurritur. Neq; enim minus vsuram sapit velle ab accipiente mutuum recompensationem damni, quod ab hostibus vel latronibus passus est, quàm velle ad augendas opes aliquid vltra sortem. In proposito autem, cū iam pateat, Montem pietatis, siue vniuersitatis pauperū, & breuiter volentem sibi pecuniam Montis integrè & securè saluari, quicunq; sit ille, exigere à Ioan. paupere mutuum petente expensas, quæ non in illius fauorem fiunt: consequens est quòd exigat recompensationem damni, ꝙ non ex mutui beneficio incurritur, sed propter pecuniæ rehabendæ securitatem. Nec obstat aliqualiter, ꝙ damnum hoc ex mutuo emergit, saltem occasionaliter: nihil siquidem refert, vnde dānum hoc proueniat, aut à quo inferatur, dummodo ex eo, quod fit in fauorem Ioā. pauperis vt sic, non causetur, isti eñ negatio sufficit ad hoc quòd iniustè exigatur ab eo: & consequenter quòd vsurariè, ex quo, vt dictum est, non refert ad vsuram, damnum indebitum à petente mutuum exigere, aut lucrum quærere.

¶ Secundò ex eo, quòd non minus vsurarium est, mercedem alteri debitam, non ex seruitio impenso ad mutui beneficium vt sic, ab accipiente mutuum exigere, ꝙ quodcunq; aliud lucrum vltra sortem petere: neq; enim ab vsura remotius est grauare iniustè accipientem mutuum ad soluendum aliquid vltra sortem alteri, quacunq; ex causa quàm sibiipsi mutuanti. Constat autem, quòd hic grauatur iniustè Ioannes pauper, dum accipiēs mutuum ad soluendum ministris pro operibus, pro quibus non tenetur: quanquam nihil ad Montis mutuantis augmentum exigatur. Non igitur subterfugi potest, quin vsuraria sit exactio ista, secundum iustitiæ commutatiuæ formam loquendo.

AD EVIDENTIAM Verò solutionis obiectionum in oppositum diligenter attendendū est, quòd hic sunt duo, scilicet reddere mercedem ministris, seu (qđ idem est) ipsos ministros accipere mercedem pro locatis operibus, & hoc est iustissimum & omni æquitate plenum: quia eius causa est locatio operum suorum. Alterū est exigere huiusmodi mercedem à Ioan. paupere, & hoc iniustum & vsurarium est: quia eius nulla causa alia est, nisi mutuum: quoniam operæ illæ colatæ non sunt Ioan. pauperi, vt propter illas ab eo exigi merces possit.

¶ Vnde prima ratio peccat, assumendo quòd hic nihil vltra sortem quæritur propter mutuum; sed tantùm propter locatas operas: quoniam secūdum veritatem ex mutuo exactio ista causatur, vt ex dictis patet. Vel (& in idē redit) verbaliter respondendo dicatur, quòd exigere propter locatas operas, potest contingere dupliciter. Vno modo propter locatas operas in fauorem accipientis mutuum: & tunc benesequitur, ergo nō propter mutuum: quia locatio operarum in huius accipiētis mutuū fauorē facta, causa proxima est, quòd ab eo iustè merces hæc exigatur. Alio modo propter locatas operas nō in fauorem huius accipientis mutuum, sed alterius, quicunq; sit ille, & tunc malè infertur, ergo non propter mutuum: quoniam causa proxima huius exactionis est vel mutuum, vel locatio operarum: sed locatio operarum causa secundum iustitiam esse non potest, eo quòd operæ non sint in fauorem huius accipientis mutuum locatæ, igitur mutuū huius exactionis causa proxima est, ac per hoc vsura cōmittitur. Ned obstat id quod confirmando subdebatur, scilicet quòd si ministri donare hoc volunt, Mons nō turbabitur. Ex hoc enim nihil aliud haberi potest, nisi ꝙ Mons lucrum ex hoc non quærit. sed non habetur quin Ioan. pauper grauetur ex accepto mutuo ad mercedem reddendam ministris, ad quam non tenetur: sicut si pauper ab aliquo mutuum sumat, cum onere, quòd rustico cultori vineæ mutuantis mercedem reddat, vsura nō deficit ex eo quòd rusticus potest illi pauperi absq; mutuātis turbatione donare mercedem propriam.

¶ Secunda autem ratio concludit, mercedem ministrorum non esse vsurariam, & hoc proculdubio verum est: quoniam iusta & sancta est, sed non probat quin mercedis exactio à Ioan. paupere, qui non tenetur, sit vsura: debet enim merces illa exigi ab eo, qui tenetur ad illam, & non ab hoc paupere. Et ideo si reddatur merces talis ab eo, qui tenetur, iustitia est, vel charitas. si pietatis intuitu ab aliquo, qui non tenetur. Si autem exigatur ab eo, qui non tenetur, clarè constat, quòd, quamuis merces sibi debeatur, iniusta tamen exactio est: quia hic nō tenetur. Et si adiunxeris, quòd exactio ista non nisi propter mutuum mandatur, vsuraria manifestè apparebit: quod in casu isto contingere iam patet. Est igitur infra iustitiæ cōmutatiuæ terminos loquēdo, multiplex iniustitia & vsura in capitulis Montis pietatis.

CAPVT X.

Opinio dicentium iusta esse capitula Montis pietatis secundum formam iustitiæ distributiuæ.

SVNT IGITVR Alij subtilius naturam Montis huius speculantes, qui infra iustitiæ commutatiuæ limites standū non credunt, sed iustitiam distributiuam insertam dicentes secūdum eius formam iustitiam in his capitulis saluari defendunt. Hi casum Montis pietatis illum esse approbantes, qui in ca. 7. positus est: in quo scilicet Petrus vocato populo donat 10000. ducatos nō consumendos, sed mutuandos perpetuo tempore pauperibus, &c. vt suprà. non inferunt iustitiam distributiuam ipsis cōtractibus mutui, vel pignoris, vel locationis operarum, sed inuentioni mercedis reddendæ operarijs. Si nanq; superius dicta aduertantur, ad hoc deuentum est, ꝙ pauperum vniuersitas tenetur reddere mercedem ministris Montis: & ideo ipsa vniuersitas pauperum ex quo in communi nihil possidet, inuenire volens, vnde soluere possit mercedem hanc ministris sibi deseruientibus, onus hoc distribuendum esse in suas partes, pauperes scilicet, statuit. Vnde ipsa mercedis redditio in iustitiæ commutatiuæ terminis relinquitur: sed intentio mercedis reddendę secundum iustitiæ distributiuæ formam fieri secundum hanc opinionem potest, & de facto in Monte hoc fit.

¶ Dicit igitur duo hæc opinio. Primò, quòd secundum distributiuam iustitiæ formam in vniuersitate pauperū inuenienda est merces reddenda ministris. Secundò, quòd inuentio ista iustè secundum iustitiæ distributiuæ æqualitatem in capitulis huius Montis ordinatur, ita quòd nullus pauper iniustè grauetur.

¶ Primum probatur dupliciter. Primò, quia cùm vniuersitas pauperum teneatur de suo satisfacere his ministris, suum autem non sit nisi altero modo, vel quia in communi aliquid habetur, vel quia suarum est partium: & in proposito vniuersitas non possideat aliquid in communi, restat vt de his, quæ partiū sunt, satisfacere debeat, partes autem pauperes esse patet. inter eos igitur oportet

pecun

pecuniam hanc inueniri. Et cùm constet, quòd cõmunia onera iustè distribuenda sunt, consequens est quòd secundum iustitiam distributiuam inuentio hæc fieri debet.

Secundò, quia sicut bonum totius partibus est debitũ, & ideo proportionaliter eis distribuendum: ita & malũ totius partes quoq; proportionaliter sustinere tenentur, onera autem omnia inter mala computantur. onus igitur huius mercedis soluendæ partes vniuersitatis pauperum proportionaliter sufferre tenentur. Hoc autem est inueniri pecuniam istam in vniuersitate pauperum secundum iustitiæ distributiuæ formam, quod erat probandum. Secundum autem, scilicet quòd de facto nulla iniustitia in modo distribuendi hæc onera inueniatur, probatur etiã dupliciter. Primò, quia in hac vniuersitate bonũ est ipsa subuentio & releuatio pauperum, malum verò est onus soluendi mercedem: æquum autem est, vt qui plus boni percipit, plus etiam mali sentiat: cui igitur maior fit subuentio, is magis onus solutionis subire debet. Et sic statutum est in hoc monte: vt scilicet cui plus & maiori tempore mutuatur, plus onus soluendi ministris sentiat. Secundò, quia æquum est, vt cõmunium onerum illis plus imponatur, qui maiorem occasionem subeundi talia onera vniuersitati præbent. Illi autem, quorum pignora maiori tempore & periculo custodiuntur, sunt huiusmodi: quoniam maiorem mercedẽ tenetur reddere vniuersitas ministris pro custodia illorum, quàm aliorum. ergo illi, qui diutius pignora ibi tenent, & similiter illi, qui pretiosiora offerunt pignora, ex hoc quòd maius mutuum sumunt, debent amplius grauari: quod in capitulis Montis pietatis continetur. Non est ergo iustitiæ distributiuæ violatio in capitulis istis.

CAPVT XI.

Examen prædictæ opinionis, determinans quomodo hic fit distributio.

VT EODEM Autem ordine ostendatur, opinionem hanc deficere, primum dictũ examinando oportet ex communibus animi conceptionibus incipere, & ostendere quomodo ratio distributionis hîc saluatur. Quia ergo, vt dicitur in 5. Ethic. iustum in distributionibus cõfitentur omnes secundũ dignitatem quandã oportere esse, ita quòd sicut iustitia commutatiua dignitatem personæ non considerat nisi inquantum in quantitatem rei redundat: vtputa cùm considerat dignitatem principis percussi. quia percussio ex hoc criminosior est: ita iustitia distributiua quantitatem rei non ponderat, nisi inquantum redundat in dignitatem personæ: vt puta cùm magnificat virtutis egregium actũ, ex hoc quòd dignior persona illa ex tali opere redditur: ex hoc inquam, consequens est, quòd distributionis ratio absq; dignitate non inueniatur. Dignitatem autem dicimus non quodcũque bonum hominis, sed illud, ex quo homines sortiuntur, quòd partes sint totius vniuersitatis, siue illud sit virtus, vt politia, aristocratia: siue rerum abundantia, aut nobilitas, vt in olicratia* siue libertas, vt in democratia, siue quodcunq; aliud. Et cùm talis partium dignitas ad commune aliquod opus, quod totius proprium est, ordinetur, oportet si hanc pauperum vniuersitatem in communitatem quandam erigere velimus, inuenire & quid sit totius opus, & secundum quid partium dignitas attẽdatur. Est autem hîc opus totius perpetua commoditas mutui inueniendi: propter hoc enim omnia fiunt, & hoc sequitur mediante pecuniæ mutuandæ (quæ mons dicitur) integra conseruatione. Dignitas verò indigentia est: id enim in qualibet communicatione dignitas dicitur: propter quod aliquis debet admitti, & iniustè repelli putatur, vt discurrendo per omnes supradictas politias apparet. Sola autem indigentia existente, meretur quis de hoc esse collegio, & iniustè expelleretur, suppositis semper his, quæ secundum legem ordinata essent: puta quòd tantùm pauperes ciuitatis admittantur, igitur indigentia pro dignitate in hac vniuersitate habetur. Indigentiam autem dicimus non quãcunque, sed talem, quæ scilicet pignoribus possit securum facere Montem. Hic est modus, quo vniuersitas pauperum velut communitas quædam distributionis est auctrix & capax. Qui licet sit sustentabilis, clarius tamen & verius distributionis forma in ea saluatur, dicendo quòd sicut si militibus vltra debita stipendia propter res bene gestas pro republica distribuenda statuatur quædã pecuniæ summa, distributiõis iustus modus erit, vt quãtò melius hic illo egit, tantò maius sit quod huic, eo quòd illi datur: & sic modus & forma distributiuæ iustitiæ seruatur absque tot difficultatibus. Ita si pauperibus multis onera distribuenda sunt, vt hîc accidit, sufficit quòd distributionis iustæ forma seruetur, quæ exigit æqualitatẽ proportiõis, vt dictum est: quæ tunc tantùm seruatur cùm æqualibus æqualia, & inæqualibus inæqualia imponuntur.

Consistit hæc distributio in inuentione mercedis reddẽdæ operarijs, à quocunq; hæc distributio mandetur.

Aliàs oligocratia seu oligarcia.*

¶ Et quoniam siue hoc, siue primo modo ponatur distributio in pauperum vniuersitate: non refert quo ad præsentem quæstionem, idcirco concedatur distributionem inueniri in inuctione mercedis reddẽdæ operarijs Montis: à quocunque distributio ista mandetur, siue à principe, siue à communitate, siue ab ipsa pauperum vniuersitate.

CAPVT XII.

Determinatio, quòd secundum iustitia distributiua formam multiplex in hoc Monte iniustitia cõmittatur.

RESTAT Ergo cõsiderandum secundum, scilicet, an distributio isto modo facta iusta sit. Vbi præmittendum est, quòd licet in distributionibus communiter minus seruetur iustum etiam absque conscientiæ periculo, quàm in commutationibus: eo quòd comparationes personarũ sunt odiosæ: & pacis bonũ tollũt quod cæteris bonis cõibus præstat: statuta tñ distributionũ dispositiua tãtò iustiora esse oportet, quãtò facilius ab eis declinare quodãmodo cogimur. Si enim ipsa statuta à iusto declinare inciperẽt, nimia postmodum in distribuẽdo elõgatio à medio fieret, sicq; iustitia corrũperet. Et ideo diligẽter oportet distributionis huius statuta examinare, ne lex iniusta sui obseruatores ad iniustitiam deducat.

¶ Sciendum est igitur, quòd aliter bonum, aliter malum distribuendum est inæqualibus partibus alicuius totius. Bonum siquidem distribuendum est sic, vt digniori maius bonum detur. Et ratio est, quia bonum totius, quod est debitum alicui parti, tantò maius est, quanto pars illa maiorem principalitatem habet in toto: & tantò minus quãtò pars minorem habet dignitatem in toto. Malũ autem econuerso distribuendum est vt scilicet digniori parti minus malũ, & minus dignè maius malũ imponatur. Et huius ratio est: quia ex quo minus malum habet rationem boni, vt dicitur in 5. Ethi. quia eligibilius est quàm maius malum: eiusdẽ rationis est, quòd alicui debeatur plus boni & minus mali. & cõsequẽter parti principaliori, cui debetur maius bonũ, debet etiã minus malũ & proportionaliter parti viliori, cui minus bonorũ debetur, plus malorũ imponendũ est. Et loquimur semper de bono & malo totius quod partibus distribuendum est.

Secundũ distributiuæ iustitiæ rigorẽ, sicut maius bonũ melioribus & dignioribus distribuendum est ita eisdem minus malum inferendũ esse.

¶ Suadet quoque hanc distributionis esse æqualitatem naturæ operatio, quæ alimentũ distributura membris, ad principalia mẽbra digniores partes, & ad viliora viliores trãsmittit: infirmitatẽ autẽ si põt à principalibus mẽbris ad viliora propellit, vt experientia continuè docet. Vnde si in pauperum vniuersitate, quæ super indigentia fundatur, bona distribuenda essent, quantò aliquis esset magis indigens, tantò maius bonum sibi deberetur: eo q; maiorẽ principalitatẽ habet in tali toto, sicut magis diues maiorẽ principalitatẽ habet in politia, q̃ fundať supra diuitias, quæ olicratia vocatur. Et cõsequenter quantò aliquis est magis indigens, tantò minus mali cõmunis sustinere debet. Et quia onus hoc mercedis soluendæ inter mala connumeratur, oportet quòd secundum iustitiæ distributiuæ formã magis indigens minus soluat. Magis autem indigentem inter pauperes esse constat, qui maiori eget mutuo, & minus cito potest soluere. Non ergo iustè statutum est, quòd plus mutui sumentes & maiori tẽpore retinentes, plus teneantur soluere. Nec impeditur conclusio huius processus, si quis cauillationibus fortè adinuentis non suscipiat: id quod tamen probatum est, scilicet vniuersitatem hanc super indigentia fundari, aut quòd ista non sit verè communitas quędam. Stat enim vis rationis in hoc, quòd distributio onerosa non debet commensurari indigentiæ: ita quòd quãtò quis plus eget, tantò plus cõmunis oneris sustineat: hoc enim probatione non eget. Sub hoc autem principio, siue vera distributio, siue modus distributionis hîc saluetur, sumitũ quòd ista distributio est onerosa: quod manifestè patet: ergo non debet quantò quis magis eget, tantò plus

grauari. Sed secundum capitula huius Montis quantò pauper magis eget, magis grauatur, quod manifestè patet, quia magis grauatur diutius plus mutui retinens: hic autē est magis egens: ergo. Committitur etiā vltra hæc iniustitia hic dupliciter: & ea scilicet, ad quæ aliqui tantùm secundū iustitiam commutatiuam tenentur, omnibus imponendo, scilicet mercedē pro excutione pignorū: & ea, ad quæ omnes æqualiter tenentur, scilicet mercedē pro obligata præparatione ad mutuandum, imponendo inæqualiter. quoniam omnia in vnum adunando, ad formam seu modum distributionis, & quæ commutatiuæ iustitiæ sunt confunduntur: & quæ distributiuæ sunt violantur.

EX HIS Autē facilè est soluere rationes in oppositum. Prima siquidē peccat, primò in medio termino, in quo tota vis rationis cōsistit. Assumit enim æquum esse, vt qui plus boni totius percipit, plus etiam eius mali sentiat. hoc autem falsum esse monstratum est. Iniquū quippe secundū iustitiæ distributiuæ formā est, vt is plus cōmunis mali sustineat, qui plus boni suscipere debet: quia vt dictum est, minus malum quoddam bonum est. Sed aduerte diligenter, quòd dicētes plus aut minus boni vel mali, de quantitate absoluta ipsius boni vel mali loquimur, & non de quantitate proportionali. De hac enim loquendo æquale malum & æquale bonum omnibus partibus de communibus dandū est: quia iustum in distributionibus in æqualitate proportionali consistit: vt superius ex 5. Ethi. diximus. Et quia paruū malum magis lædit nobilem partem, quā magnum vilem, vt patet in mēbris corporis: & in proposito plus pauperculus læditur ex solutione duorū solidorū, quàm artifex minus egens ex solutione quatuor: ideo non vsquequaque falsum est illud assumptū, scilicet æquū est, vt qui plus percipit boni, plus sentiat mali. sed vt iam patet, etiā sic non est pro opinione illa. Secundò peccat in eo, quod subsumit, scilicet subuentio mutui est bonū cōmune huius vniuersitatis pauperum. Releuatio nanque pauperis ex accepto mutuo ex ipso mutui beneficio causatur. Mutuum autem ad iustitiam commutatiuam adeò spectat, vt iniustitiæ distributiuæ attribuere ridiculū sit, nisi fortè distributio mutui statueretur: qđ hic non fit. Iniusta deinde lex esset, si qua statueret, quòd ex subuentione, quā ex mutui beneficio quis percipit, aliquid pecunia æstimabile mutuanti daret, & similiter cuicunque alteri, cui ex alia causa non tenetur. Ex hac siquidem causa nulli ciuiliter obligatur, quàuis amicabiliter debeat. Si mutaretur quoque argumentū, & esset sermo nō de subuentione per mutuū, sed de cōmoditate perpetua mutui inueniendi, quam totius commune bonum dictum est, non potest adhuc concludi iustitiam seruari: quoniā si penes commoditatē illam, distributio oneris agenda est, cùm commoditas illa omnibus mutuum sumentibus æqualiter respondeat, inæqualiter distribui solutionis onus nequaquam deberet: licet vt ex dictis patet, iniquum sit, malum distribui, sicut & bonum.

¶ Secunda verò ratio, quæ metitur onus soluendi iuxta datam soluendi occasionē, facilè soluitur, dicendo quòd aut occasionis vocabulo propriè vtitur, aut cōiter, vt etiā causam occasionem vulgariter dicimus. Si propriè loquatur, falsum est, quòd huiusmodi occasionibus commensurandæ sint distributiones boni aut mali communis, quod debetur partibus, vt patet in omni politia: secus autē de gratuitis dicendum esset remunerationibus. Si autē occasionem pro causa ponit, tunc falsum subsumitur: causa enim harum expensarum est vniuersitas ipsa, quæ pignoribus tutè vult pecuniæ montem saluari. Et ex hoc clarius patet veritas primi membri: quia pauper ipse occasio valde remota est, & non nisi ipsa mediante & causante vniuersitate, quæ soluere tenetur, vtpote non concurrens ad hoc nisi propter mutui petitionem, ex qua occasionem sumit mutuās, quòd pignus vult, ex quo deinde prouenit, quòd vniuersitas teneatur soluere. Patet igitur quòd occasionibus huiusmodi nulla iustitia distributiones æquari debent. Ex his autem formari alia potest ratio ad principale intentum talis. In hac pauperum vniuersitate quatuor sunt, commoditas perpetui mutui habēdi, releuatio ex mutuo suscepto, remota occasio non data, sed sumpta, alicuius expensæ & indigentia: nulli horum distributio oneris huius iustè commensuratur in hoc Monte: vt patet ex dictis: ergo in capitulis Montis iustitia distributiua non saluatur.

CAPVT XIII.

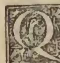
Opinio dicens, in Monte hoc nullum esse propriè mutuum, sed societatem potius quandam piissimis capitalis ad commune bonum initam.

SVRREXIT Propter has fortè rationū angustias opinio alia, nedum hæc capitula: sed alia quæ ab omnibus repulsa videtur cōmunitatibus pietate plena defendere volēs.

Hæc quātum ad propositum spectat, tria dicit. Primò, quòd hic est contractus societatis positiuæ & perpetuò cōseruatiuæ. Secūdò, quòd nō est hic contractus mutui propriè, sed temporalis vsus cōmunis depositi. Tertiò, quòd hic est contractus locationis operarum ad custodiam pignorum, &c. cui à pauperibus merces reddenda iustè exigitur, &c. Primum declaratur explanādo naturam huius Montis sic: Pauperes ciues cōuenientes mediante intercessione prædicatorum, &c. à diuitibus & a seipsis quandam pecuniæ summam dono obtinent, non distribuēdam, sed perpetuo vsui eorum per modum mutui conseruandam, eiúsque custodiæ ac prædicti vsus dispensationi, & pignorum custodiæ & curæ & cæteris vt suprà, pro securitate communis pecuniæ ministri quidā à pauperū patribus prçponuntur, reddēdáque statuitur eorū operibus merces à singulis pauperibus, vt suprà: scilicet vnus denarius pro libra singulis mensibus, &c. Hæc est pauperum ciuium societas, deponens summam illam sub communibus custodibus per modum mutui eius pauperibus dispensandam, & reddens mercedem custodibus debitam, &c. Et quia in societate ista nunquam intenditur diuisio capitalis communis, scilicet depositi, nec secundū totum nec secundū partem, sed potius procurare augmentū, & pro cōseruatione illius tuta quilibet aliquid soluit: puta duos denarios pro libra, &c. & ideo hic est contractus societatis non diuisiuè, sed positiuè, & perpetuò conseruatiuè. Secundum verò, scilicet quòd non sit hic cōtractus mutui: probatur ex parte rei, quæ mutuari dicitur, & ex parte extremorum, inter quæ mutuū dicitur. Vbicunque nanque est propriè mutuū, ibi & res mutuata aliena est à iure petentis mutuū: & mutuans omnino à petente mutuū distinguitur. Sed hic neutrū istorum inuenitur: quia pecunia, quç mutuatur, communis est eis quibus mutuatur, & mutuans est ipsum commune depositum, seu ipsa societas, quæ à pauperibus societatis membris nō omnino distinguitur: ergo non est hic propriè mutuū. Maior propositio assumpta, quo ad vtranque sui partem ex ratione iustitiæ commutatiuæ in mutuis patet: quia iustitia commutatiua non est inter totū & partes: & mutuū nō est nisi de eo quod alterius partis id est singularis personæ est, & cōsequenter omnino alienū ab hoc petente mutuū. vnde quando pauper à Monte mutuum propter penuriam vocabulorū petit, temporalem vsum communis depositi secundū veritatem petit non mutuū. Ex ex hoc vlterius manifestè sequitur, quòd vsura hîc non est, quæ mutuum explicitè vel implicitè comitatur. Tertium autē, quòd scilicet hic fit, contractus mercenarius inter ministros & pauperes, & consequenter quòd pauperes iustè teneantur reddere eis mercedem, &c. vt per se notū relinquitur.

CAPVT XIIII.

Examen prædictæ opinionis, determinans iniustitiam nihil minus inueniri in capitulis Montis secundum hanc viam, quàm secundum alias supradictas.

QVONIAM Autem opinio hæc tanquā singularis communiter derelicta videtur, duo in eius examine facienda occurrunt: vt scilicet primò ostendamus malè formatum esse ab ea casum Montis pietatis, & propterea communiter minus eius dicta recipi. Deinde admisso casu, quòd iniustitiam non euitet, manifestandum est, quòd contractus iste non sit socialis: vt ex Pauli secundi Pontificis Maximi literis ad Perusinum legatum habetur. vbi monet ne vltra stipendia ministris debita aliquid accrescens habeatur, ne fortè vsuræ labes aliqua incurratur. In contractu enim societatis hoc, quòd socij ad communis boni augmentum tendunt, ridiculum est, in dubiū apud sedem maximè apostolicam verti, an sit vsura. Quòd etiam hic sit contractus mutui, ex literis pluribus plurium Romanorum Pōtif. patet. Semper enim mutuari dicunt pecuniam pauperibus à ministris Montis: & distributionem mutuò sic annectunt, vt verè mutuum

reſtet: quoniam mutuari ſecūdum quandam diſtributionem dicunt, vt ſcilicet plus egentibus, ſi conſtat, plus mutuetur, infra tamen ſtatuti latitudinē. Nec ſufficit fugiēdo dicere, quòd penuria vocabulorum huius cauſa eſt. Tum quia in promptu vocabulum temporalis vſus, cōmunis depoſiti vel boni erat. Tum quia expreſsè in literis huiuſmodi pecuniam collectam Montem pietatis vocari dicitur: et depoſita pecunia apud eos, qui mutuaturi pauperibus ſunt, appellatur. Si enim mutuū verè non interueniret, mutui nomen quandoq; mutatū quoq; eſſet, & ſaltem circunlocutione aliqua non eſſe mutuum inſinuatū eſſet: præſertim quia omnes fortè huiuſmodi literæ emanarunt ad inſtantiam eorum, qui vſuram in hoc Monte non eſſe contendunt. Qua enim faciliore & magis apparente via excludi vſura potuiſſet, quàm mutuū non interuenire declarando? Sed quid in probabilibus moror? probatur ratione non eſſe huiuſmodi contractum facilem abſq; mutuo, vt dicitur: Vbicunq; iuſtum eſt ſecundum æqualitatem ſimpliciter rei acceptæ ad datam, ibi verè eſt iuſtitia commutatiua: ſed contractus ille, qui mutui vocatur, inter Montem & Ioannem pauperem eſt iuſtus ſecundū æqualitatem ſimpliciter pecuniæ redditæ ad acceptam: ergo eſt contractus iuſtitiæ commutatiuæ, Sed iuſtitia commutatiua non vertitur inter totū ſeu totius bonum vt ſic, & partem, ſed inter partem & partē, ita ꝙ etiam totum, vt extremum commutatiuæ iuſtitiæ partis rationem habet: vt ex dictis patet, quæ ex Sanct. Tho. expreſsè habentur: ergo contractus iſte non eſt inter Montem inquantum eſt totum ſiue commune bonum, & Ioannem pauperem inquantum totius partem: ſed eſt inter totum, inquantum partis rationem habet, & Ioannem pauperem vnum de populo, &c. & cōſequenter eſt verè cōtractus mutui. Admiſſo aūt talis ſocietatis cōtractu, quæ ſi non eſt, poſſet tamen fieri: iniuſtitiam omnino ibi committi, ſic declaratur. In contractibus iſtis, de quibus eſt ſermo, aut ſtandum eſt infra limites commutatiuæ iuſtitiæ, aut infra limites iuſtitiæ diſtributiuæ, aut vtriuſq;, aut neutrius. Si ſecundum iuſtitiæ commutatiuę puræ formam agimus, cùm conſtet ꝙ totū apud eam, vt pars reputatur, id ad quod totū tenetur, à parte exigi nō poteſt: & conſequenter quamuis ſocietas pauperū teneatur ſoluere mercedem miniſtris, iniuſtè tamē ab hoc paupere exigitur: quia non in eius fauorem fit. Et breuiter eodem modo hic conuincitur iniuſtitia & vſura, quo ſuperius infra iuſtitiæ cōmutatiuæ terminos probauimus inueniri. Si ſecundū iuſtitiam diſtributiuam purā procedendum eſſe creditur: quoniam cōtractus locationis operarū non eſt inter miniſtros & ſingulos pauperes, ſed inter miniſtros & ſocietatem pauperum, vt ſuperius dicebatur: manifeſtus error ſtatim patet: quoniā locatio operarum & eius merces, & ſimiliter acceptio pecuniæ, quæ mutuata dicitur, & eius reſtitutio, fingi non poteſt quin æqualitatē cōmutatiuæ iuſtitiæ requirant. Si aūt vtriuſq; iuſtitiæ forma miſcetur, ſecundū veritatem idē eſt caſus iſte cū eo, quē ſuperius ſecūdū diſtributiuę iuſtitię modū diſputauimus, & concluſimus iniuſtū eſſe. In hac ſiquidē ſocietate diſtributio non aliter, quàm ibi miſcetur: niſi ꝙ iſta opinio ponit ipſam pecuniam per modū mutui etiā diſtribui in vſum, &c. Sed hoc nihil penitus variat caſum quo ad rationē iuſti vel iniuſti: quia in ſocietate iſta aut omnes habentur æquales, aut non. Si omnes æquales, ergo iniuſtè vnus plus alio grauatur onere ſolutionis, ad quam ſocietas tenetur: quoniam ſecundum dignitatem iuſtum in diſtributionibus attēditur. Si inæqualitas inter eos ponitur, cùm non niſi ratione indigentiæ ponatur, quia plus egenti plus mutuandum ſtatuitur, infra latitudinem tamen aliquam, puta 10. ducatorum: tunc manifeſtè redit iniquitas illa in diſtributionibus, qua plus accipiens communis boni, plus cogitur ſentire cōmunis mali: & diſtributio communis oneris commenſuratur ſingulorum indigentiæ. Et manifeſtius accidit hic iniuſtitia, quæ in gabellis pro rebus, quæ deferuntur ad vſum, inuenitur. Vtrobique enim iniuſtum ex natura rei inuenitur ex eadem cauſa: quia ſcilicet ſupportatio cōmunis oneris commenſuratur neceſſario vſui, vſus autē neceſſarius cōmenſuratur indigentiæ, & ſic de primo ad vltimū perſeitate ſeruata, oneris cōis diſtributio indigentiæ ciuiū & pauperū cōmenſuratur, qđ eſt iniquū. Refugit eñ omnis auris, ꝙ tātò quiſq; cōmunibus grauetur, quātò magis proprijs indiget. In hac eñ ſocietate quantò quis magis eget, vt proprijs poſſit prouidere neceſſitatibus, tātò maius mutuū ſumit, et diutius retinere cogitur, & tātò plus exigit̄ ab eo pecuniæ debitæ a ſocietate ꝓ ſeruitijs ſibi impēſis: vt patet. Et ne iterū dicta repetant̄, eodē eſt mō hîc iniuſtitia diſtributiua, ſicut ſuperius eiſdē rōnibus. Si aūt neutrius iuſtitiæ formā introduci oportere quis putet, ſed iuſtitiam legalem tantùm, quæ cōmune bonum per ſe reſpicit, & ad illud omnia dirigit cum fraterna quadam ſocietate: errat in primis, ad fraternā ſocietatē confugiens: quoniam operationes hîc interuenientes ſecundum genus ſuum ad iuſtitiam non ad amicitiam, &c. ſpectant, quoniam ſunt operationes ad alterum cū ciuili debito æqualitatis, in quibus ratio iuſti cōſiſtit. Nec fraterna voluntas omnia communia volens, hîc apparet, niſi apud mētis propriæ parum cōpotes: qui omne volūtariū iudicant ſimpliciter volūtarium. Errat deinde, quia ſub iuſtitia legali ſeu generali non cadunt niſi indifferentia, & quæ aliarum ſunt virtutum & vitiorum. Expreſsè nanq; in 5. Ethi. habetur, quòd omnis particularis bonitas aut malitia ſub iuſtitia legali cadens, ſub aliqua alia virtute aut vitio neceſſe eſt contineatur. cū ergo conſtet, ꝙ actus hi indifferētes nō ſint, & nō ſint oē bonū aut omne malū, oportet quòd ſub alia virtute aut vitio comprehendantur. Et ſi huic iunxerimus ſupradicta, quòd ſcilicet ſpectant ad iuſtitiam, oportet ad commutatiuam vel diſtributiuam deſcendere, vt fecimus: ſecundum quaſiā patet, iniuſtitiam euitari in capitulis huius Montis non poſſe.

AD RATIONES Ergo, quibus probat̄ quòd hîc non interuenit mutuum, dicendum eſt, quòd inter aſſumpta & caſum eſt implicatio contradictionis, repugnat enim, quòd ſit cōtractus, rei inter totum vt ſic, & eius partem, & quòd ſint ſecundum æqualitatem rei ad rē. Sí nāque eſt ſecūdū æqualitatē rei ad rē, ergo eſt iuſtitia commutatiua. ergo inter partem & partē: ergo nō inter totum vt ſic, & partem. Et ſimiliter ſi eſt inter totum vt ſic, & partem, ergo eſt ſecundum dignitatem partium in toto: ergo non ſecūdum æqualiatē rei acceptę aut datæ, conſtat autē, quód hîc ſeruatur æqualitas rei ad rem, dum à paupere mutuum reſtituitur, & tamen ſecundum iſtam opinionem inter totum vt ſic, & partem contractus eſt. implicatio igitur accidit. Eſt autem cauſa defectus in huiuſmodi ratione, quia nō diſcernitur inter per ſe & per accidens. Accidit enim Monti, inquantum pecuniam reddendam tribuit pauperi, vt ſuis prouideat neceſſitatibus, quòd totū ſit: hoc enim ſub partis ratione facit. & ideo mutuās hîc eſt omnino alius à mutuum ſumente, ſi formaliter conſiderentur: quoniam ſingulariū perſonarū quo ad hoc locū tenent. Et ſimiliter accidit pecuniæ in quantum ſic Ioāni pauperi mutuatur, quòd cōmunitatis, aut cōmunis ſocietatis, aut cuiuſque alterius aut nullius ſit, ſufficit enim, quòd Ioannis pauperis ſic nō ſit, quòd ad eius reſtitutionem integrè teneatur. Accidit quoque defectus: quia inter totum & partes neceſſaria diſcretio omittitur: huiuſmodi enim totū ſpecie à parte differt: & quod toti debet̄, parti nō debetur. Et ſimiliter ad quod totū tenetur, pars non tenetur, loquendo ſemper ſecundum æqualitatem rei ad rem, quæ hîc eſt: quoniam pro ſeruitijs ſocietati impenſis, non in fauorē huius, qui accipit mutuum vt ſic: ſed totius perpetuæ ſocietatis tenetur ipſa ad mercedem reddendam miniſtris (vt ſupra patuit) & reſtitui ſic ac conſeruari pecuniam vult.

¶ Accidit & tertiò defectus in hac via: quia non diſtinguit inter aliquid fieri in fauorem pauperis mutuum ſumētis, proximè & remotè. Quod enim in fauorem communis, perpetuæque ſocietatis fit, non niſi remotè fit in huius pauperis fauorem: vt ex dictis patet. Nullo igitur modo capitula huius Montis pietatis iniuſtitiam ſubterfugere poſſunt,

CAPVT XV.

Excluſio quorundam extraneorum dictorum, concludens vltimò intentam ſententiam.

PERAGRATIS Omnibus his opinionibus, quæ aliquid ad propoſitum ex moralibus rationibus adduxerunt, reſtat primò nominanda tantùm opinio dicens Montem hunc pietatis cum ſuis capitulis non mutuū facere, ſed rem quandam diuinam eſſe, & hominibus in-

effabilem,& propterea rationibus huiusmodi,quę humanos scrutantur actus,nō omnino committendum esse iudicium huius Montis,&c.Nos enim cū sua diuinitate veluti loquentes,in aëre relinquere oportet. Remanet dein de eis satisfaciendū,qui contractus huius Montis ab apostolica sede approbatos dicūt,aut audiunt:ac per hoc rationes sophisticas putant,etiam si soluere nesciant.Sciant igitur hi Montem quidem pietatis ab Apostolica sede approbatum,sed non illius capitula: vt exemplo literarum approbationis conijcere potui. Appellatur autem Mons pietatis(vt in eisdem dicitur)summa illa pecuniæ piæ collecta,& sub custodibus deposita, ad perpetuam releuationem pauperum mutuò mediante. Vbi nota ꝙ Mons ipse est simpliciter approbatus & erectus ab ipso summo Pontifice.Eius autem capitula supradicta sunt approbata cum hoc adiectiuo, scilicet sacris canonibus non contraria:vnde si qua capitula sunt sacris canonibus cōtraria,approbata non sunt.Hæc autem esse ea,quæ iniustitiā continent,nullus dubitat.Non sunt igitur approbata capitula illa,quæ iniusta esse superius monstratum est:propter quod si ita est,non paruum peccatū fuit, facere imprimi summi Ponti.bullas truncatas absq; illa particula,scilicet sacris canonibus non contraria.Laqueus siquidem est animarum: in quem ego incidissem, vel saltem absq; suspensione non fuissem, nisi viua voce audissem sic haberi in originalibus,& calamo scriptam particulā illam in bullæ Mantuanæ copia vidissem. Ex hac quoq; eadem radice satisfit illis,qui ex priuilegijs & indulgentijs concessis à Romano Pontifice illis,qui ad Montis cōseruationem,aut augmentum manus porrigunt adiutrices,arguunt.Iam enim patet,quòd Mons ipse sanctus est, & in ordine ad illum hæc omnia conceduntur. Annexa tamen mala ex hoc non approbantur:sed potius tolerantur ad euitationem maioris mali,quo per publicos vsurarios res pauperum vorantur.

Mõs pietatis quis verè & propriè appelletur.

EX RATIONIBVS Ergo proprijs iustitiæ commutatiuæ,& iustitiæ distributiuæ, clarum iam esse cuilibet patet,non solùm, quòd nullo prædictorum modorum iniustitiæ macula abest à capitulis Montis huius, sed etiam quod quocunq; alio modo casus formetur,iustitiæ æqualitas nō seruatur.Nec oportet omnem sigillatim obiectionem excludere:quoniam ex supradictis (quæ ex Ethicis Aristotelis & doctrina Sanct. Thom. adeò sumpta sunt,vt si sigillatim allegatio fieret,omnia plena allegationibus essent) cuilibet in moralibus exercitato facilè est omnibus satisfacere, vt omnes veritatem agnoscant,quæ à prima est veritate.Cui honor & gloria sit ex hoc opusculo.Papiæ in sancto Apollinare completo hodie, id est die 13. Iunij 1498. per infinita secula seculorum. Amen.

Tractatus Thomæ de vio Caietani sancti Xisti,de Monte pietatis finit.

TRACTATVS SEPTIMVS
de Cambijs, in octo capita diuisus: ad Dominum Andream Brixiensem Brixiæ priorem.

1 *De tribus generibus cambiorum.*
2 *De opinionibus dicentium,in cambijs realibus esse mutuum.*
3 *De opinionibus dicētiū, in cābijs realibus esse cōtractū pmutatiōis.*
4 *De opinione singulari circa cambia.*
5 *De natura artis campsoria.*
6 *Quomodò oporteat numismatum commutationes fieri ad hoc, vt rectitudo seruetur.*
7 *An talia cambia proposita sint verè cambia, & iustificata.*
8 *De alijs cambijs propositis ex parte accipientium cambia.*

ONCESSVM Mihi his diebus otium,venerande, amātissimeq; pater, ad edendū promissum paternitati tuæ tractatum de cambijs inuitans post auditos campsores, perlectiásq; diuersorū de his opiniones, ac diutinam meditationem,ad scribendum tandem impulit. Tanta siquidem est rei huius obscuritas & inuolutio,vt hinc consuetudine nō absq; fautoribus,& inde doctoribus plurimis,modernis tamen, sistentibus(antiquis siquidem proposita difficultas hæc non fuit)tacendū potius videretur. Verùm vbi plures dies lectioni meditationiq; iam dedissem,& infidelis promissionis reatus occurreret,diuina fretus ope,tria de cambijs tractanda censui.

Discernenda sunt primò dubia à certis. Adducendæ sunt deinde opiniones aliorum de dubijs.Firmandum est demum quid mihi videtur de his sentiendum.

CAPVT I.
De tribus generibus cambiorum.

AMBIORVM Modi quamuis multi sint,quo ad differentiam tamen certi vel dubij,trifariam ea diuidere sufficit.Quædā siquidē sunt,quorū iustitia clara est. Quædam verò, quorum iniustitia similiter aperta est.Et quædā:quæ an sint iusta vel iniusta, in dubium inter doctores vertitur.

¶ Iustificata siquidem sunt,quæ fiunt his tribus modis. Primò,quū in cambio minuto campsor moderatè lucratur secundū patriæ consuetudinem.Vocatur autem cambium minutum,quum campsor pro aureo ducato monetam dat consuetam in patria illa expendi, vel econuerso, aliquid minus dando,quàm recipiat. Hoc enim continet naturalem æquitatem,ex eo quòd industriæ & operæ cāpsoris ratio habenda est.Quum enim cæterarum artium ministros liceat in cōmutationibus proprijs laboris, industriǽq; mercedem componere,campsoribus,qui commutationibus numismatū deseruiunt, id quoq; licere nō est dubium.Propter quod non irrationabiliter dicūt opinātes tale lucrum campsoribus tantùm licitum: ita quòd priuatus homo si cambire debet ducatum aureum, nihil debet lucrari.Commutatio nanq; numismatū patriæ nō vagatur quo ad valorem (quemadmodū cæteræ commutationes) sed determinata est: puta quòd ducatus aureus valet duodecim macellos.Et sicut in cæteris cōmutationibus æqualitatem violare iniustum est,ita in commutatione numismatum. Vnde nisi vel propter mercedem seruitij,non in numerando pecuniā,vt quidam putant(quoniam contingit sæpe minus numerare campsorem,quàm accipientem,& actus numerandi non est propriè mercenarius,sed solitus gratis concedi,vt vsus libri, & numerationi campsoris respondet numeratio dantis aliam monetam,sed in arte campsoria Reipublicæ ministrādo,vel propter incommodum,quod quis incurreret ex ablatione talis generis pecuniæ a se, vel qualitatem numismatū (vt infra declarabitur)non licet plus in cambio minuto accipere,quàm datur:Quorum nullum locum habet vniuersaliter in singularibus hominibus non campsoribus.

Secundò quū campsor moderatè lucratur, ex eo quòd Petrus habens certam summam pecuniæ Mediolani,dat eam campsori,qui faciat æqualem summam Romæ dari sibi vel alteri. Si enim ex hoc campsor mercedem exigit, iusta est exactio,campsor enim translatoris in hac parte locum tenet, nec est æquū, vt merces suo seruitio subtrahatur. Tertiò,quādo campsor lucratur, ex eo quòd monetam alicubi minus valentem congregatam transfert in locum,vbi plus valet.Hæc enim est negotiatio numismatum:ex qua primò ortum habuisse videtur ars campsoria,vt videtur in primo politicorum.Et est licita sicut cæteræ negotiationes ad augendas opes licent.

Cambia iniusta.

INIVSTA Verò absq; dubio cābia illa sunt, quæ his duobus modis fiunt.Primò,quum campsor lucratur, aut lucrari intendit,ex eo quòd Petro egenti Mediolani dat certam summam pecuniæ sub nomine cambij de Lugduno vel Londris:& tamen secundum veritatem ibidē restitutio facienda vtrinq; scitur,siue fiant literæ cambij, & non præsententur, siue non fiant literæ. Interuenit siquidem hîc manifestè solo nomine cambium,& secundū rem mutuum cum lucro, aut spe lucri, secundum quòd diuersimodè fit.

¶ Secūdò(& in idem redit)quū campsor,vt lucretur,dat Mediolani Petro egēti centū ducatos, recepturus ab ipso Petro ibidem hinc ad mensem tantū, quantum valebūt, tunc Venetijs.secundum cursum cambiorū decem libræ grossorum,quæ æquiualent centum ducatis regulariter, sed in cursu cambiorum Venetijs quandoq; excedunt,& quandoque exceduntur. Hîc enim secundum veritatem est contractus mutui, Cambij nomine palliatus: & fit cum spe lucri contra illud Luc. 6. Mutuū date, nihil inde sperantes.Et celebratur communiter cū probabili coniectura,quòd erit ibi lucrum: quia communiter solent tūc valere plus decem libræ grossorum, quamuis quandoq;

sed rar

sed ratò minus valeant. & propterea est hic vsura. Nec potest excusari, nisi in casu in quo petrus egeret illis centum ducatis, & campsor haberet in promptu verũ cambium agendum cũ illis centum pro Venetijs illo modo, & ad instanti Petri illos sibi eo pacto daret. Et hoc si cõtractus talis veri cãbij est licitus, de quo infra erit sermo.

DVBIA Autem cambia, quædam sunt ex parte cãpsorum, quædam ex parte accipientium cambia. Ex parte quidẽ cãpsorum sunt, quæ dupliciter fiunt: aut scilicet appretiando numisma extraneũ, de quo restitutio fienda est, minus quàm valeat cõmuniter in loco vbi debet fieri restitutio: aut appretiando numisma proprium quod datur, magis ꝙ valeat cõmuniter in loco, vbi restitutio debet fieri. ad hos enim duos modos, qui valde propinqui sunt, & in idem redeunt omnia cambia sicca reducuntur pro quibuscunq; locis fiant. Ad primũ enim modũ spectat cambium Lugduni, in quo Petro indigẽti marca auri, quæ cõmuniter valet ibi 60. scutos, campsor Mediolani dat 60. scutos, non secundum valorem scuti Lugduni, sed quum ibi cõmuniter valeat scutus 30. grossos, appretiatur hic 28. & sic dat sibi tantam summam pecuniæ, quę ascẽdat ad 60. scutos ad rõnẽ 28. grossorũ pro scuto.

¶ Ad secundũ verò modum spectat cambium tam Londrense, quàm Brugeñ. in quo Petro egenti Ianuę dat campsor ianuæ 1000. ducatos, non secundũ valorem ducati currentẽ Brugis aut Londres, sed quũ ibi valeat ducatus 50. grossos, appretiatur Ianuæ 52. ita quòd pro quolibet ducato tenetur accipiens cambium restituere Brugis vel Londres 52. grossos. Cætera aũt cambia ex parte campsorum similia sunt. Nec fiat vis si in istis exemplis vera quantitas monetarũ non recitatur: quoniam exempla ponimus, vt addiscentes intelligant. Auget autem cãbiorum prædictorũ ambiguitatem incerta temporis ratio: fatentur enim campsores, quòd quantò tempus restitutionis est distantius, tantò minus appretiatur moneta in primo modo, & tantò magis in secundo modo.

¶ Ex parte autem accipientiũ cambia, sex modis variantur cambia secundũ differentiam eiusdem vel diuersę monetæ, & differentiam certi vel dubij aut accidentis lucri: hæc enim videntur aliquam per se differentiam in cãbijs facere. Contingit primo modo, ꝙ Petrus dat Mediolani campsori centum ducatos florentinos aureos, & vult totidem florentinos Florentiæ. Contingit secundò, quòd Petrus pro dictis ducatis vult Florentiæ monetam argẽteam: pura grossos florentinos, sed tot quot æquiualeant florentiæ ducatis 100. florentinis aureis. Cõtingit tertiò, quòd Petrus pro dictis ducatis vult bonam monetã auream vel argenteam Florẽtiæ, secundũ quòd tempore solutionis (puta in nundinis) cambia valebunt Florentiæ.

Et quodlibet horũ contingit dupliciter fieri, scilicet simpliciter, vt propositum est: & cum adiuncto aliquo certo lucro ita, scilicet quòd Petrus vult non solùm prædictos 100. ducatos Florentiæ modo dicto, sed vltra hoc vult sibi dari quatuor alios ducatos. Et quoniam de his non principalis est quæstio, sed de illis quæ se tenẽt ex parte campsoris cõmuniter: ideo de illis erit sermo diffusus, de istis autem in fine tracta. dicetur. Et ne nugatio aut æquiuocatio accidat legẽtibus, vocentur in sequentibus cambia nunc discutienda, cambia realia: quamuis à multis cambia sicca, aut per literas nuncupentur.

CAPVT II.

De opinionibus dicentium in cambijs realibus esse mutuum.

QVONIAM Aũt secundum diuersa præsupposita diuersimodè inueniũtur doctores locuti de huiusmodi cãbijs, & ex alijs principijs procedũt supponentes hmõi cambia mutui contractũ sapere, & ex alijs procedunt negantes hîc mutuum interuenire: ideo sigillatim discutiendæ sunt singulorum rationes.

¶ Vnde eorũ occurrunt primò opiniones, qui asserũt aut suscipiunt cõtractus cambiorũ realium secundũ veritatẽ esse contractus mutui, licet cambia vocentur. Sunt autẽ contrariæ horũ opiniones: dum quidam dicũt talia cambia esse iniusta & vsuraria, quidam verò ꝙ sunt licita. Et illi quidem, qui asserunt vsuraria, licet multis rationibus moueantur, hoc tamen habent pro fundamẽto: quia vsurarium est mutuare sub spe & pacto verisimilis lucri, vt patet: constat autem omnes campsores spe lucrandi hæc cambia exercere: & ideo pacta supradicta adijcere, vt verisimiliter lucrum euenire possit, quamuis nõ semper eueniat, vt ipsimet fatentur. Vsurarium est igitur hæc cambia facere. Quòd autem verè supponatur hic esse mutuũ, probant ex eo, ꝙ contractus iste dat pecuniam, quæ est inuendibilis cum translatione dominij, & recipit pecuniam: has aũt esse constat conditiones ad mutui contractũ sufficientes. muniturq; opinio hæc autoritate Gof. & Host. in summa de vsuris: & Archiepiscopi Floren. in 2. & 3. parte Summæ, vbi etiam dicit multos viros doctos & timoratos fuisse huius opinionis.

¶ Acceptantes autem mutuum hic esse, & tamen absq; vsura cambia fieri, fundantur super ratione interesse, & operarum locatarũ. Et quo ad interesse quidem: quia etiã in contractu mutui licet seruare se indennem: constat autem, ꝙ mutuans Ianuæ 100. ducatos aureos, damnũ incurreret si Brugis restituuntur sibi totidem aurei, vel eis æquiualẽs ibi præcisè. Tum quia plus daret, ꝙ reciperet: ex eo ꝙ ducatus aureus plus valet Ianuæ quàm Brugis. Tum quia oportet ipsum subire expensas delatorum pecuniæ, vt Ianuæ rehabeat, vbi contractus mutui celebratus est: ergo licitum est æstimare ducatum aliquid plus, vt mutuans nullum damnũ incurrat: & hoc in istis cambijs accidit. Quo ad locatas verò operas: quia quũ nullus debeat proprijs stipendijs militare, & campsor & ministri publicę vtilitati deseruiant in opere licito in mutuis faciendis prædictis, consequens est ꝙ propriam mercedem reportare debent: quemadmodum ministri Montis pietatis. Et quia industriæ accedentis operi licito, ratio est habenda, aliquid etiam mercedis ei dari debet: quo fit, vt omnibus pensatis talis excrescentia sit licita.

SED REVERA Neutra harum opinionũ veritatem assequitur. Primæ eñ fundamentũ ruit: quoniã (vt infrà patebit) hic non est contractus mutui. Secũda autem & falsum assumit, & consequenter non loquitur. Falsum quidem assumit, dum dicit in his cambijs illud plus sumi, vt vitetur interesse: hoc enim cãpsores testãtur esse falsum, & dicunt ꝙ non vt damnum euitent, sed vt lucrentur huiusmodi cambijs insistunt: & quòd si accipientes cambia obligarẽt se ad restituendũ præcisè quantum accipiunt in loco vbi accipiũt, ipsi non mutuarent, quia lucri causa artẽ hanc exercent. Et ex hoc patet, ꝙ nec pro interesse stipẽdij ministrorũ plus sumitur. Si eñ campsores ex cambijs nihil aliud quærerent, ꝙ se seruare indẽnes, cambia non aggrederentur: sed pecunias suas secũ tenerent, aut aliter exponerent, vt ipsimet testantur. Cõsequenter autem non loquitur: quoniam non est licitum artem mutuatiuã in ciuitatibus erigere, & ministros statuere, et laborũ industriæq; ratione habita, inde etiã sustẽtatoriũ lucrũ quærere: qm̃ hoc esset vsurariã artẽ facere moderatã, vt patet. Ministris aũt Mõtis pietatis quomodo & qualiter liceat mercedẽ reddi, & à quibus oporteat reddi, in tractatu speciali de hoc diffusè diximus. Hic autem satis sit nosse, & quòd non est simile: quia in cambijs intenditur lucrum, & quòd experientia teste non licet artem facere mutuatiuam, vt operarum, periculorũ & industriæ rationẽ habendo, plus forte recipiatur, vnde ipse cum familia sustentetur: sicut in artibus & negotiationibus licet. Est igitur vsura in his cambijs, si contractum mutui implicant. Propter quod Gof. & Host. sub Mutui nomine casum tractantes (quum scilicet mutuatur, vt restituatur alterius generis moneta cum spe lucri) vsuram esse dixerunt.

CAPVT III.

De opinionibus dicentium in cambijs realibus esse contractum permutationis.

EMERSIT Ergo propter prædicta fortè aliorum opinio, dicentiũ in his cambijs nõ esse contractũ mutui, sed innominatum, scilicet do vt des: vel si nominari debet, esse cõtractũ permutationis. Et horum contrariæ quoq; sunt opiniones alijs asserentibus hæc cambia licita, & alijs illicita. Et illi quidem, qui dicunt esse licita, studium suum adhibent non tam ad probandam eorum iustificationem, quàm eorum naturam extra mutui rationem esse. Et quamuis multiplicent rationes, ex tribus tamen conditionibus separant cambia hæc à mutuis. Primò ex periculo. Mutui enim natura periculum mutuatę sortis in accipientem mutuum transfert, cambium verò reale, damni periculum campsori relinquit, si minus sor-

te contingat accipere:vt quandoq; (licet rarò) contingit.

Secundò,ex diuersitate rei restituendæ & loci:nam mutui ratio exigit,vt eiusdem generis & bonitatis res restituatur,& ibidem.Nec sufficit reddere æquiualens: aurũ enim pro auro & triticum pro tritico restituendum est, & adducitur ad hoc textus iuris ciuilis.ff.de solu.l. Paulus.In cambijs autem realibus fit permutatio monetarũ diuersorum generum & in diuersis locis. Tertiò ex modo contractus:quia in cambijs realibus est venditio vel contractus similis venditioni,dum ducatus vẽditur 52. grossis Flandrensibus:& æstimatur vna moneta cũ alia quod licere patet extrà de censi.cap.olim causam.& cap. cum canonicis.in mutuo autem nihil horum fit. Quum igitur contractus mutui non sit,sed permutationis & negotiatiuus, pro licito relinquitur, spes enim lucri in his non damnatur,& industriæ laborum,periculorum,expẽsarũmq; ratio habenda est.

¶ Dicentes verò cambia hæc nullo modo licere, & tamen mutuum non implicare,quamuis non inuenerim:ex dictis tamen ab his,qui absolutè cambia hæc damnant: aut dubitant illicita esse,triplex ratio colligitur. Prima ex eo,quòd cambia hæc in fraudem vsurarum introducta videntur, quum permutationem monetarum campsor non intendat,sed necessitatibus indigentis nolẽs gratis mutuare,nomine permutationis monetæ mutuũ palliat,vt lucretur: præsertim quum plerunq; contingat in eadem fieri moneta restitutiones,& hoc in cambijs infra Italiam:& periculum,quod rarò accidit, ponderandum non sit in commutationibus,quæ regulandæ sunt secundũ communiter euenientia. Secundò, ex eo, quòd ratio temporis in contractu emptionis & venditionis haberi non pōt,in huiusmodi aũt cambijs,vt patet in casu posito,quãtò distantius est solutionis tempus, tantò plus sibi solui paciscitur campsor. Tertiò, quia etiam in contractu venditionis,vendere plus quàm nunc aut hic valet, non est licitum:nisi vendens intendebat vsq; ad tempus illud seruare,vt in ca.nauiganti,extrà de vsuris:aut intendebat ad illum locum deferre:vt dicit Rayn.Inno.& Io. Andre.& Ioan.Calderi.campsores autem non intendunt seruare,aut trãsferre pecuniam:sed paratam ad huiusmodi cambia tenent.Quid autem de his sentiendum sit, in decisione manifestum erit.Nunc autem ad aliam properandum est opinionem.

CAPVT IIII.

De opinione singulari circa cambia.

OST PRAEDICTAS Opiniones egregij cuiusdã doctoris in Theologia opinio singularis occurrit:tenens huiusmodi cambia esse licita,& tria singulariter dicẽs. Primum est,quòd contractus iste, quem innominatum vocant,nomen habet: quoniam vt Sanct. Tho.dicit in Secunda Secundæ,q.77. negotiatio tripliciter fit,aut commutando res pro rebus, vt vinũ pro tritico,aut res pro pecunia,aut pecuniam pro pecunia. Et quum primus contractus vocetur vulgo baratto, secundus vocetur venditio,&c.& tertius cambium,ita q; cambium est permutatio pecuniæ pro pecunia.

¶ Secũdũ est,q; in cãbijs nõ cõsideratur pecunia, vt pecunia,seu vt mẽsura est,sed vt res quædã est. Constat enim secundũ omnes vtroq; modo posse accipi pecuniam, vt patet de locantibus pecuniam ad ostẽtationem. Et quòd campsores pecuniam vt rem considerent,ex Sanct. Tho. autoritate probat in secundo de regi.prin.dicentis, quòd numisma potest accipi,& vt mensura,& vt quædam res est:& hoc modo vtuntur eo campsores. Fabricátque super hoc fundamento doctor ille vendibilem esse pecuniã à cãpsoribus,vtpote rem quandã,& eius pretia variari sicut aliarũ rerũ, iuxta tẽporũ locorúmq; diuersitates, &c.

¶ Tertium est singularissimum, quòd licitum est campsoribus plus accipere, quando tempus solutionis distantius est. Distinguit siquidem accipere plus ratione temporis dilati dupliciter, vno modo, quòd sola temporis dilatio excessum pretij operetur, & hoc dicit esse vsurarium. Alio modo, quòd res in dilato tempore considerata pretium augeat in commutationibus:& hoc dicit esse licitum. Et dat exemplum in emptionibus rerũ in futuro assignandarũ. Si quis enim hyeme emit lanas assignandas sibi in vere, minus q; valeant in hyeme,eo q; lanæ tẽpore veris credũtur minus valituræ,iustè emit; eo quòd res in tempore illo sumpta pretium minuit.Si autem minus emeret,quia nũc anticipat solutionẽ, vsurã cõmitteret:qa propter solã tpis morã pretiũ variat.Subditq;,cãpsores nõ plus accipere rõne dilati tpis, sed rõne rei in dilato tempore cõsideratæ.Quoniam,verbi gratia, marcha auri soluenda in nundinis Ianuarij,non ideo minus emitur à campsoribus Mediolani mense Octobri, quàm Nouembri,quia longius distat secundum tempus: sed quia marcha illa considerata in tali tempore, minus æstimatur communiter à negotiatoribus,& magis in tẽpore proximiori.Et meritò,vt dicit:quia quum negotiatoris finis sit cõmutãdo lucrari,nec ideo emat,vt empta habeat,sed vt iterum commutet cũ lucro:licitum est sibi considerare quanto tempore pecuniam occupatam in re empta tenere oportet,carius enim emitur quod citò distrahitur,quàm quod longo oportet tempore retinere, ne pecuniæ mortuæ teneantur. Signum autẽ, quòd campsores nõ rationem temporis dilati,sed rei in tempore habeant,est quòd non semper secundum temporis approximationem pretium crescit: sed quandoque instantibus nundinis cõtingit pretium minui,adeo vt minus vendatur tunc marcha auri in proximo assignãda,quàm fuerit vendita tribus mensibus antè.

SED HAEC Opinio(cũ bona venia)multipliciter à veritate deficit,quamuis bono zelo ad veritatem accedere conetur. Primum in primis dictum secundo non consonat: quoniam nomina formaliter sumpta intelligi oportet,vt 4.Meta.tradit.Aristo.alioquin periret certitudo à locutione: quoniam extra formale significatũ infinita sunt,vt ibidem dicitur.Vnde si in cãbijs pecunia consideratur vt res,non vt pecunia, vt dicit, cõtractus iste non debet permutatiuus pecuniarum vocari:nec debet in tertio loco contractuum à san.Tho.dictorum reponi,sed primo.

¶ Secundum deinde dictum verum nõ sonat, & sancti Tho.verba malè interpretari videtur. Verba siquidem eius in secundo de Regi.prin.ca.14.sunt ista: Numisma quamuis sit mensura & instrumentum in permutationibus, tamen per se aliquid esse potest: puta si conflетur, erit aliquid.videlicet aurum vel argentum: ergo semper non ordinatur ad permutationes.Et hoc etiam habet veritatem in alijs speciebus pecuniarum:imò amplius,vt in campsoria,quæ non propriè ordinatur,vt sit mensura rerum venaliũ:sed magis ad permutationem numismatis.

Ex quibus verbis non habetur:quòd pecunia considetur à campsoribus,non vt mensura,sed vt res: sed habetur quòd pecunia non vtuntur campsores vsu primario: propter quem est inuenta,scilicet vt mensura seu pretium sit rerum venalium: sed vsu secundario,ad quem est trãslata, inquantum tamen pecunia, scilicet vt permutetur cum alia pecunia: vterque siquidem vsus conuenit pecuniæ per se: & secundum campsoribus conuenit: vt infra patebit ex primo Politicorum.

¶ Quid autẽ de tertio dicto sentiẽdũ sit,in decisione dicetur.Hæc igitur sunt quæ hactenus de cambijs dicta sunt.

CAPVT V.

De natura artis campsoriæ.

T AVTEM Natura cãbiorum vniuersaliter & faciliter percipi possit,tali ordine procedẽdum credimus, vt scilicet primò de ipsa arte cãpsoria dicatur, & quid sit, & quàm licita sit: deinde de conditionibus requisitis ad eius actus rectitudinem tractetur:& demum ad cambia prædicta descendendo videatur, an artis sint campsoriæ,& quid in eis licitum,aut illicitum est, obiectiones factas soluendo.Sic enim de huiusmodi cãbijs sermone cõpleto,ad alia ,ppósita procedi libere poterit.Principium autem ad declarandam campsoriam,oportet sumere ex primo Politicorum,eius vestigia sequendo.

¶ Sciendum igitur inde est, quòd rei vsus per se est duplex: scilicet proprius & communis: seu primarius & secundarius. Est autem proprius cuiusque,siue naturalis siue artificialis rei vsus ille,ad quem ex ipsa rei natura primò ordinatur,vt vestis ad vestitum, panis ad esum, & vinum ad potũ,&c.Communis autem siue secundarius est,quo res inquantum talis,alteri tamen à primo fine applicatur,vt cõmutatio respectu calcei aut tritici, & aliorum huiusmodi.Calceus enim quum venditur,inquantũ calceus consideratur: non enim pro simplici pelle venditur:non tamen propter vẽditionẽ est calceus, sed propter

calc

calceationem: & sic de alijs. Quemadmodum ergo cæterorum, sic & numismatis duplex est vsus: vt ibidem dicitur. Primus est commutatio pro rebus venalibus necessarijs, scilicet ad vitam humanam, scilicet tritico, panno, atomatibus, &c. propter huiusmodi enim commutationes numisma inuentum esse constat, dum ea quæ vni patriæ desunt, aliunde haberi nõ possent, nisi datis pro eis æquiualentibus: & multum incommodi esset, res semper transferre æquales (ob hoc enim aurum, argentum, æs, & quicquid eiusmodi est facile portatile & vtile) statuerunt commutãdis rebus adæquatum iri: & propterea numisma dicitur mensura rerum venalium. Refertur enim ad naturalia, ad vsum necessaria, vt mensura ad mensurata: propter quod charactere insignitum est, in testimonium qualitatis & ponderis: sicut & cæteris mensuris publicis consueuit signum imprimi, testans earum iustificationẽ. Secũdus autem numismatis vsus est cõmutatio pro alio numismate, vt ducati aurei pro carlinis. Nõ enim ꝓpter hoc factum est: & tamen hanc commutationem subit, nõ inquantum aurum aut es absolutè, sed inquantũ numisma, vt continua experientia docet. Orta autẽ videtur hæc commutatio ex inæqualitate numismatum, dum vel ad supplendam rei naturalis æqualitatem, ad numisma maius paruula numismata addebãtur: vel habenti maius minora erant commodiora, aut econuerso. Lucrum autẽ ex numismatum commutatione primò quidem, vt Philosophus ibidem dicit: casu euenisse videtur, dum accidit aliquid puta aureum numisma, plus alicubi æstimari, sicq; pro illo plura ærea dari ibi, quàm dentur ibi, vnde ductũ fuit. Humana deinde industria artificiosè circa huiusmodi numismatum commutationes lucri vias composuit: sicq; ars campsoria contexta est. Vnde nihil aliud campsoria est, quàm negotiatio in commutatione numismatum: materia siquidem & actus & finis eius sufficienter in hoc explicantur, vt patet.

¶ Quamuis autem à Philosopho cãpsoria vituperetur, & ratione materiæ: quia tantũ numismata tractat, à proprio numismatis vsu diuertens, & ratione finis: quia lucri gratia, quod fine caret: & vtriusq; simul: q̃a pecuniæ, vt instrumenta œconomicæ & politicæ, habẽdæ quærendæq; sunt non propter se, sicut nec quodcunque aliud organum per se appetitur. Si tamen ex hominis campsoris fine honestetur (vtpote ad familiæ & status sui decẽtem sustentationem ordinata) licita est, quemadmodũ & aliæ negotiationes. Potest enim id, quod solitariè consideratũ consonum non videtur, ex adiũcto fine honestum reddi: vt patet de hominis occisione, quæ absolutè repellenda est: si tamen addatur propter iustitiam, &c. præcipienda est: sicut econuerso ars ex se honestissimum finem habẽs, vt medicina sanitatem vitupabilis ex fine medicantium reddi potest, dum lucri causa medentur. Quum ergo experientia teste pateat, ꝙ multa necessaria ciuitatibus plurimis deessent, nisi mercatores essent: & ipsi non commodè possint absq; cambijs negotia sua exercere, necessarium & honestum est campsoriam in ciuitatibus esse, nõ quatenus purè campsoria est, sed quatenus œconomicę politicæq; ministra est, vt ex dictis patet. Et sic campsores nedum possunt seruare se indẽnes, sed etiam lucrari & industriæ rationem habere, quũ negotiationi licitæ & vtili Reipublicæ illam apponant.

CAPVT VI.

Quomodo oporteat numismatum commutationes fieri, vt rectitudo seruetur.

NON SOLVM Autem oportet declarare quid rectitudo cambiorum in cõmuni exigit, sed in speciali quomodo in hoc, vel illo modo rectitudo seruanda sit, dicendum est: omissis tamen singularibus, quæ scietificæ determinationi nõ subsunt. Quum ergo campsoria circa commutationẽ numismatum versetur, necesse est iustitiæ commutatiuæ canones in ea seruari, sicut & in cæteris commutationibus.

¶ Ex quinto verò Ethi. patet quòd vniuersalis regula cõmutationum est, vt seruetur æqualitas rei ad rem: vt scilicet æquale sit datum accepto & econuerso. vnde si cõmutatio numismatum iusta esse debet, æqualis valoris oportet esse commutanda numismata. Et quoniam hoc pluribus modis contingit seruari, secundum differentiam numismatum & locorum & temporum, ideo potest æqualitate salua lucrum prouenire campsoribus. Quod quomodo cõtingat, videri potest, si prædictas differẽtias scrutati fuerimus. Numisma igitur quum vbiq; duplex esse consueuerit, scilicet expendibile ibidem, & non expendibile ibidem, contingit dupliciter cambium fieri. Aut dando numisma expendibile pro non expendibili, aut pro expendibili. Et vtrunq; horum contingit dupliciter, aut dando numisma melius commodius, & magis amatum communiter, pro minus bono, cõmodo & amato, vt aureum pro argenteo vili, vel æteo, &c. aut econuerso. Et quodlibet rursus horum potest fieri pro eodem vel alio loco, & similiter pro eodem vel alio tempore.

¶ Et quia simplicia priora & certiora compositis sunt, à primis inchoandum est, nulla locorum aut temporum diuersitate admixta: sed in sola talium numismatum commutatione sistendo. Si igitur commutandum est vnũ numisma expendibile cum alio expẽdibili, quantum est ex parte commutationis oportet numismata commutanda æqualis valoris esse: quoniam vtrunque lege aut cõsuetudine certum habet pretium. Nec saluaretur in commutatione æqualitas, si ex aliqua parte excessus esset. Cõtingit tamẽ ex parte æqualitatis numismatũ in se vel in ordine ad campsorem, quòd sit hæc commutatio iusta, numisma minoris pretij absolutè dando. Ex hoc est quando campsor dat bonam monetam pro mala non falsa aut defectiua: vt ducatos aureos pro argenteis, quæ vix argenti nomen merentur. Tunc enim licet campsor det minus in aurea pecunia, quàm accipiens det in illa moneta: æqualitas tamen seruatur ex eo, quòd centum ducati in moneta sic bona & portatili æquiualent centum & duobus. Verbi gratia, in moneta tam vili, vt patet, si cõflanda essent numismata, & ex vtilitate, quæ potest ex illis percipi in faciendo ex eis vasa, & ex vtilitate expensionis secundum locum & tempus, bona enim numismata quamuis antiqua aut extranea, libenter acceptãtur: & ex periculo, quoniam malæ monetæ, vtpote exosæ facilè possunt à principibus inexpendibiles reddi, & de facto in prouincijs bene ordinatis & non orbatis redduntur. Nec obstat determinatio valoris monetarum per legem: quoniam illa respicit numisma, quo ad per se primum vsum eius, qui est commutatio pro venalibus. Lege siquidem vel cõsuetudine statuitur, quòd aureus ducatus & nonaginta solidi in commutationibus œconomicis & politicis æquiualeant: in quibus pecuniæ pro rebus commutantur. Commutatio autem numismatum, arbitrio sapientum iuxta eorum qualitatem, aut abundantiam, &c. dimittitur: vt experientia testatur. Similiter quoque seruatur æqualitas, si quis commutans numismata minus dat pro eo ꝙ danda à se numismata commodiora sibi erãt: sicut etiam licet vẽdere rem carius, quàm absolutè valeat, ex eo quòd vendenti commodior est. Vnde habens ducatum aureũ, si à volente commutare paruam monetam pro illo, solidũ vnum exigat, quia ille sibi commodior, non peccat. Qui tamen non vult absque lucro cõmutare ducatos Ianuenses pro alijs ducatis æquè pretiosis, & sibi cõmodis, quia petenti commutationem commodiores sunt Ianuenses ad deauranda sua vasa, peccare videtur, eo quòd vendit alterius commodum. Et quia in istis non ex campsorum expensis aliquid plus accipitur, sed aliunde (vt patet) ideo cuilibet ex istis causis licet in huiusmodi cambijs minus pecuniæ dare, quàm accipere. Cãpsori autem vltra hæc, licitum est in cambio minuto, (etiam si meliorem & cõmodiorem, quàm det accipiat) aliquid plus accipere propter expensas, &c. vt superius dictum est.

¶ Si autem fiat cõmutatio numismatis expendibilis pro non expendibili, notabile potest inde lucrum prouenire: ex eo quòd non solùm haberi potest ratio materiæ & cõmodi, sed etiam extraneitatis: qua fit, vt tales pecuniæ in tali commutatione multum à numismatis ratione declinantes, quasi vt res quędam commutentur. Duplici enim existente pretio numismatis (scilicet inquantum est talis res, puta aurum, & inquantum numisma) & secundo excedente primum, ex hoc quòd aliqua pecunia alicubi inexpendibilis est numismatis pretiũ ibi perdit, magisq; vt res quædam commutanda venit: quam tamen campsor in locis, vbi numismatis pretium obtinet, procurans habere, ipsam commutando, multum lucrari potest. Et quoniam pretia rerum prudentis arbitrio relinquuntur, erit in hac commutatione æqualitas seruanda, pensata quantitate extraneitatis, & alijs conditionibus, vt sapiens determinabit.

LOCI Autem differẽtia tripliciter potest omnibus prædictis cõmutationibus admisce:i.Cãpsore enim existente & dante suas pecunias Mediolani,& recipiente alias alibi,aut contractus commutationis fit pro Mediolano,aut pro alio loco,vbi accipiens cambium habet pecunias(puta Lugduno)aut pro vtroque simul.

¶ Si cõtractus fit primo modo,scilicet Mediolani & pro Mediolano,tunc quũ accipiẽs cambiũ ex vi talis cõtractus teneatur Mediolani dare pecunias,quas commutat, nulla diuersitatis locorũ ratio habẽda est, sed tanq̃ cambium manuale agendũ est,eorũ,quæ supradicta sunt, rationem habendo.Ex eo tñ ꝙ accipiens cambiũ vult se liberare ab obligatione & onere & periculo deuehendæ pecuniæ ex loco vbi habet,Mediolanum, & cãpsor vult hæc subire,licitum est mercedem exigere.Sed hoc potius ad cõtractus locationis & cõductionis spectat, q̃ cãbij, & ideo iuxta eorum canones reguletur, si accidat.Quod tamen raro credo euenire. Si verò cõtractus fit secũdo modo, scilicet Mediolani quidẽ, sed pro Lugduno, tunc nulla Mediolani ratio habenda est:sicut neç in contractu èmptiõis,quo absentes merces pro loco,in quo sunt,emũtur.Oportet eñ loci sicut & tpis pro quo contractus fit, rõnẽ habere,nõ in quo fit,si pro alio loco aut tẽpore tãtũ cõtractus fit,vt nunc proponitur.Et hoc siue certificetur Mediolani cõmutatio,coniectando verisimile pretiũ loci,pro quo fit.Et q̃uis talis modus cãbij nunq̃ fortè fiat: fieri tñ posset hoc modo,ꝙ Petro habẽti Venetijs Venetam monetã,& egenti Mediolani centũ ducatis,campsor Mediolani det centum ducatos aureos recepturus de illa moneta Venetijs tantũ,quantũ Venetijs pro illis cõmutatur in cãbio manuali,& nõ in cursu cambiorũ quæ fiũt pro locis distãtibus.Sicut etiã triticũ existẽs in villa emitur ab his,q sunt in ciuitate tanti,quãti vẽdit in villa,vbi assignatur,& non quãti venditur assignãdũ Mediolani.

¶ Si autẽ contractus fiat tertio modo(vt cõiter accidit, scilicet Mediolani ꝓ Mediolano & Lugduno simul) tũc vtriusq; loci simul,ac per hoc distãtiæ eorũ,periculorum expẽsarũmq; intercedentiũ adhibẽda est ratio:sicut & in contractu emptionis.Constat enim ꝙ aromata Alexandriæ,assignanda Ianuæ,empta atq; soluta vt Ianuam deuehantur,longè minus valent,q̃ si manualiter Ianuæ assignarentur:quia res cõducenda à tanta distantia, cùm tot periculis & expẽsis,&c.lõgè minor est Ianuẽsibus, seipsa conducta,& tot periculis expensisq; libera.Et hoc modo in contractu cõmutationis numismatũ pro locis diuersis celebrato, numismata ipsa sic expedit & oportet adæquare:vt loci cõditiones in ordine ad aliũ locũ ex vna parte cõputentur.Sicq; fiet,vt si centũ ducatis aureis Mediolani,trecẽti argentei Lugdunenses adæquarentur, Lugduni assignati ducenti & nonaginta fortè adæquãtur, cõcurrentibus etiã alijs supradictis rõnibus:& fortè pauciores. Viliora siquidẽ sunt cõducẽda cũ periculis & expẽsis, q̃ manualiter habita.Nec obstat ꝙ cãpsor Mediolanẽsis habet fratrẽ aut factorẽ Lugduni,aut omnino erat Lugduni tãtã summã pecuniæ expẽsurus pro alijs suis negotijs, hæc enim oĩa per accidẽs se habẽt ad contractus naturã, in cuius æqualitate iustitia cõsistit.Quid eñ ad contractus cõmutatiuos,in q̃bus æqualitatẽ rei ad rẽ fieri oportet,si ex industria mea,aut casu ego affines habeo in diuersis locis,aut ministros ferè gratis inuenio,& exinde viarum ministrorũmq; expensas lucrans diues fio, dũmodo rerum conditionibus pensatis æqua fiat commutatio?

DE TEMPORIS Autẽ differẽtia, bimẽbris tantũ distinctio cõsideranda est,scilicet præsentis tm̃, aut futuri tm̃:vtriusq; enim simul ratio habita nullã iustã diuersitatẽ pretij in cõmutationibus facit, vt infrà patebit. Potest ergo in cõmutatione numismatũ iuxta tẽpus contractus æqualitas sumi.Et hoc siue fiat manuale cambiũ, siue non,& siue in eodẽ loco sit æquiualẽs reddẽdum siue alibi,locorũ tamen ratione habita.Vnde potest campsor dans aureos & recepturus aliã monetam vel econuerso, certificare quantitatẽ reddẽdæ pecuniæ, ac si tũc manualis cõmutatio fieret.Potest & futuri tẽporis :quo scilicet assignatio reddendæ pecuniæ erit,rationẽ habere.Et hoc dupliciter:aut incertè cõmutationem relinquendo:vt scilicet pro centũ aureis nunc datis teneatur accipiens post duos menses dare tot argenteos,quot post illos duos menses æquiualebunt centũ aureis.aut certificando cõmutationem:vt scilicet habito respectu ad futuras commutationes post duos mẽses stabiliatur nunc cõmutatio commensurata illis,ita ꝙ parum plus aut parũ minus verisimiliter credantur commutanda esse talia numismata.Vt si creditur ꝙ hinc ad duos menses,quũ assignanda erit pecunia ab accipiẽte cãbiũ 100,aureis æqualebũt 1000. argẽtei.vel 1000.& 20.põt ex nunc certificari cõmutatio ꝙ pro centũ aureis datis teneat accipiẽs assignare tũc 1000.& 10.argẽteos,siue plus siue minus tunc cõtingat cõmuniter assignari.Patẽt autem hæc ex alijs cõmutationibus : vt in contractu emptionis rei assignandæ futuro tempore manifestum est:& habetur expresse extra de vsuris.ca.nauiganti.in secundo casu:in ista enim commutatione numismatum tempus assignandi numismatis attenditur.Nec aliquid plus aut minus sumi diximus, ex eo ꝙ prius campsor sua numismata dat.

¶ Vtriusque autem temporis simul differentia nullã diuersitatem videtur in quibuscunque cõmutationibus facere,sicut vtriusque loci,quoniam res in tempore futuro danda non est deterioris conditionis ex hoc, quòd absens à præsenti,& reducenda ad præsens, sicut res in loco distanti ex hoc quòd reducenda ad locum præsentem. Nec subiacet periculis, & expensis, industriæ aut ministris, vt ad præsens secundum tempus fiat,sicut secundum locum. Nisi quis dicat,quòd subiacet periculo perditionis:quia potest mori debitor, aut interim pauper effici, &c.Sed hæc pericula pro nihilo in commutabilibus reputari patet,tum ex eo ꝙ aut tam rara sunt, ꝙ consilio non subsunt(vt de status deiectione dicitur intra tã breue tp̃s) aut talia sunt,ꝙ etiã si acciderẽt adhuc tuti essent creditores: vt de morte,& hmõi patet.Tum quia ex mutuis & alijs cõmutationibus experiẽtia teste patet,hmõi pericula nõ cõsideranda esse:nõ enim qui mutuat,aut vẽdit licitè aliquid,plus exigit ꝓpter hmõi pericula,quæ in temporis dilatione possunt accidere vẽdendo ad tempus,aut mutuando.Et quia breuitas & prolixitas temporis,differẽtiæ sunt temporalis distantiæ, cõsequẽs est ꝙ nec in cãbijs nec in alijs cõmutationibus ex quãtitate tẽporis aliqua cõditio rei commutãdæ accedat per se ex qua possit vilior aut pretiosior iustè æstimari. Notanter autẽ dico per se : quoniã per accidens cõtingit res æqualis bonitatis eodẽ tempore assignanda,diuersa notabiliter habere pretia & iustè,vt si triticũ assignãdũ mense Iulij, Ianuario præcedẽte ematur iuxta æstimationẽ cõmunem pretij assignationis temporis futuri,& deinde mense Martij subitis exortis bellis credatur multò plus vendendũ,fiet aliud pretiũ pro eodẽ tp̃e ab alijs emẽtibus:& si in mẽse Maij cõtingat bella augeri,aut spicas grãdinibus ꝑcuti, &c.augebitur pretiũ pro illomet tempore.Sed hoc non operatur temporis prolixitas aut breuitas : sed euentus incidentes,ex quibus res æstimatur vilior aut pretiosior, vt de se patet. Vnde singularis illa opinio,dicens,in cõmutationibus prolixitatis temporis rationẽ haberi posse nõ rõne temporis:sed quia res in tempore prolixiore cõsiderata minus valet,&c.à veritate deuiat in hoc : quoniam res nec ex eo quòd in tempore, nec ex eo quòd in tanto tempore sumpta commutatur , æstimatur vilior aut pretiosior,sed ex tali euẽtu in tẽpore:puta bello, penuria,aut abundantia,&c. Ex hoc verò ꝙ pecuniæ diutius occupatæ sunt tenẽde in hac cõmutatione,res cõmutãda nec pretiosior nec vilior cõi pretio redditur: vt san.Tho. expressè dicit in Secunda secundæ.q.78.ar.2.ad primũ, asserens ꝙ mercator vẽdens rem aliquã ad tẽpus,nõ põt vẽdere plus cõi pretio ex hoc, ꝙ pecunias suas mortuas tanto tẽpore tenebit.Et si hoc licitũ diceretur:iam vsura nõ esset dãnata in venditione ad tẽpus,&c. Quod aũt merces carius emãtur quæ citius cõmutãdæ sunt,proposito nõ obstat : quoniã celerior venalitas æstimata,à maiori vsu aut necessitate illius rei procedit.Res aũt q̃to magis necessaria aut vsitata alicubi,tantò ibi est pretiosior. & ideo merito ibi carius à primo vẽditur,& à mercatore emitur reuendẽda.in rem igitur cõmutandã redundantẽ cõditionẽ aliquã sub tempore,ex qua res cõmuniter pretiosior aut vilior æstimetur,& nõ quãto tẽpore pecunia occupetur,cõmutationũ natura pensat : quæ æqualitatẽ rei ad rem exigit sic longissimo adiũcto tẽpore,ac si manualiter cõmutatio perficeretur. Propter ꝙ cãpsoribus nõ licet mẽsurare tp̃s mediũ inter dationẽ & acceptionẽ, aut rẽ seu pecuniã ꝓlixiori tẽpore dandã vilius æstimare q̃uis liceat in dando æqualitatem commutationi statuere,iuxta præsentem æstimationem de futuri tẽporis commutationibus,quæ secũdum diuersos euentus tẽporibus

diuersis varia est sicut & in cæteris commutationibus.

CAPVT VII.

An cambia proposita sint verè cambia & iustificata.

ACILE Autem est ex prædictis videre, an prædicti contractus à campsoribus nuper inuenti, de quibus quæstio præsens est, sint verè cambia, & iustè fiãt. Quum enim cambij contractus cõsistat in commutatione numismatum, & in propositis casibus nulla alia commutatio nisi numismatum fiat, cõsequens est ꝙ prædicti contractus ex sua forma verè cambia sunt, diuersorum tamen graduum. Quadrifariam nanque numismatum commutatio in huiusmodi cambijs fit. Aut totaliter, vt fit in cambio Brugensi, & Londrensi, in quo totaliter alia est moneta data ab accipienda. Aut partialiter, vt fieri contingit, quãuis non semper in cambio Lugdunensi, in quo marcha auri accipitur in tribus monetis, scilicet scutis, aureis & argenteis, &c. & contingit ꝙ dans dat etiam scuta. Aut quasi nihil: vt fieri contingit in cambijs infra Italiam, in quibus numisma datum ab accipiendo parũ, aut nihil quãdoque differt, propter proximitatem locorum & communicationem in nummis. Aut omnino nihil: vt fieri contingit & in Italia, & fortè extra, quando nulla ratione habita qualitatis numismatum, sed sola quantitate datæ & accipiendæ pecuniæ in alio loco pensata cambium dicitur fieri, vt quum Petro habenti Romæ pecunias suas, & egenti Mediolani 1000. ducatis, cãpsor dat Mediolani 1000. ducatos pro 1000. & 10. verbi gratia, assignandis sibi Romæ.

¶ Et in primis quidem tribus modis, quorum cõmutatio numismatum semper interueniat, licet plus & minus cõtractus cambij saluatur. In quarto autem modo cambij nomen non nisi æquiuocè saluari videtur: nulla siquidem ibi numismatum commutatio in pactum ducitur, & manifestè patet, ꝙ contractus commutationis numismatũ non est, qui si manualiter fieret, nullam numismatũ commutationem requireret, sicut nec contractus venditionis est rerum distantium ille, qui si manualis cõmutatio fieret, venditio non esset: vt patet. Constat autem ꝙ si campsori Mediolani pro datis 1000. ducatis daretur 1000. & 10. ducati, nulla esset commutatio numismatum, nisi quia alij numero essent dati ab acceptis: quod est extra propositum. Propter quod videtur ꝙ contractus iste mutui sit, sed cãbij nomine palliatus: ac per hoc non licet lucrari campsori ex eo: sed se tantũ seruare indemnẽ, vt superius de mutuantibus pro locis remotis declaratum est.

¶ Si quis tamen diligenter contractum consideret, videbit nec mutui nec cambij propriè contractũ esse: sed contractum quasi emptionis & venditionis, per quandam analogiam ad cambia pertinentem. Quãuis enim in contractu hoc numisma pro numismate nõ cõmutetur: commutatur tamen numisma præsens cũ numismate distante localiter. Et numisma in hac commutatione materialiter, & vt res quædam accipitur: commutatur enim vt res tanti pretij præsens cũ re æquali distante, habita vtriusque ratione loci. Constat autem ꝙ res distans à Mediolano vilior est Mediolanẽsibus seipsa Mediolani sita, propter expensas & pericula, & cætera ad vendendum ipsam requisita. Vnde queadmodũ emitur pecunia in naui fluctuante constituta minus, ꝗ̃ absolutè valeat, quia non emitur inquantum pecunia, sed inquãtũ res tanti pretij sub tali periculo cõstituta: & sicut pecunia debita Ioãni à malo debitore emit à Petro minus quã valeat, q̃a est res sub tali labore possidendi constituta: sic pecunia absens, inquãtũ res subiacens periculo & expensis delationis emitur, minus, ꝗ̃ absolutè in se valeat. Et propterea nec mutui nec cambij contractus iste est propriè: sed ad cambium quodammodo reducitur, pro quanto res præsens, & res absens, quæ commutantur, numismata sunt. Et quia hic contractus per modum cõditionis omnibus supradictis adest, ideo pensandus est in cæteris.

¶ Iustitia verò in his cambijs tunc erit, quando nec excessus fiet in æstimando, sed pensatis cõditionibus numismatum ex qualitate & distantia & alijs ad rem facientibus & industriæ ratione habita, æqua fiet cõmutatio. Seruabitur autem hoc, quando secundũ communẽ æstimationem cõmutatio regulabitur, aut sapiẽtũ in hoc arbitriũ imitatũ fuerit: nec tẽporis prolixitas aut breuitas pẽsabitur: sed semper in veri æstimatione pretij stabitur, siue citò siue tardè pecunia assignanda sit. Si enim hoc defuerit, vsura est ratione impliciti mutui: sicut in vẽditione plus iusto pretio ad tempus. Si autem primum deesse cõtigerit vsura quidem non est, sed iniustum lucrũ, & restitutioni obnoxium: sicut quando res plus iusto pretio venditur.

Vnde proposita cambia, si seruatis his duabus conditionibus necessarijs ad iustificationem etiam cæterarum commutationum celebrantur, iustè fieri possunt.

¶ Ex his autẽ patet non licere cãpsoribus, aduenientibus nundinis Brugensibus vel Londrensibus, debitori tunc ex accepto prius cambio dilationem solutionis concedere vsque ad sequẽtes nũdinas, & ex hoc plus recipere, ꝗ̃ prius deberet, aut pacisci sibi deberi sicut in sequentibus nũdinis cambia current: hic enim est contractus mutui cũ spe lucri solo cambij nomine fultus: & prolixitatis temporis ratio manifestè habetur. Campsoribus quoque pro Lugduno vel alio loco: iuxta prolixitatem aut breuitatẽ temporis medij inter dationem & acceptionẽ marchã auri aut reddendam quãcunque monetam plus & minus æstimantibus, æterna ex hoc paratur damnatio: vtpote vsurarijs.

¶ Nota tamen diligẽter hoc in loco, ꝙ sufficiens signum iniusti contractus, non est minus dare pro cambio multo interiacente tẽpore vsque ad nundinas, & plus dare quãdo proximæ sunt nundinæ: quoniã consuetudo hæc ꝗ̃uis prima facie introducta videatur pro habẽda ratione temporis medij, quo accipiens pecunias Mediolani redditurus in nundinis Lugduni vtitur illis pecunijs acceptis: perspicacius tñ scrutantibus occurrit, ꝙ consuetudo hæc introduci potuit propter inuentionem aut nõ inuentionẽ campsorum tenentium loca quasi venditorũ: vel propter multitudinem aut paucitatẽ eorum. Propter quod sciendum est, ꝙ in huiusmodi cambijs accipientes Mediolani pecunias pro assignãda marcha auri Lugduni in nũdinis, qui sunt quasi venditores marchæ auri absentis loco & tẽpore communiter cũ suo damno cambium hoc faciunt: scientes semper quantũ damni ex tali venditione incurrẽt. Ex hoc aũt prouenit consequẽter, ꝙ nullus: simpliciter loquẽdo, inueniẽ quasi vẽditor in hmõi cãbijs: sicut nec in quacunque alia cõmutatione, in qua certum est venditorẽ dãnificari. Nec propterea censenda est illicita commutatio: quia scilicet venditor nocumentũ incurrit: quia dũmodo res absens vel præsens vendatur iusto pretio, contractus est licitus, quæcunque pars inde nocumentũ incurrat. Ex hac quoque eadẽ radice prouenit, ꝙ tunc tantum inueniũtur quasi venditores in istis cambijs, quando mercatores egent pecunijs, & volũt potius tales inire venditionis cõtractus cũ aliquali dãno, ꝗ̃ à maiori lucro vel commodo abstinere, quod ex accepta pecunia paratũ vel acquirendum sperant. Vnde nisi esset huiusmodi indigentia pecuniarũ cùm inter medio tẽpore, quo negotiationibus suis prouidere ex acceptis pecunijs possent illi qui sunt quasi venditores, nullus vnquam inueniretur quasi vẽditor in istis cambijs. Quemadmodũ ergo tẽpus intermedium est occasio, ꝙ inueniantur quasi venditores, ita multũ tẽpus intermedium est occasio multorũ venditorũ cõmuniter, & paucum tẽpus multorũ emptorum. Ac per hoc multo interiacente tẽpore, propter abundantiã venditorũ rationabiliter minus datur a soluentibus, qui sunt quasi emẽtes marchas absentes: & modico interiacente tẽpore, propter abundantiam emptorũ plus ab eisdẽ quasi emẽtibus soluitur. Adeóque dicuntur abundare quandoque emptores prope nundinas, vt nihil lucrentur, imò cũ dãno suo cambium faciãt, quia non inueniuntur vẽditores: & hoc contingit quando friget negotiatoria ars. Vnde quũ contractus cambiorum huiusmodi abstracta ista temporũ differentia liciti sint (vt ex dictis & dicẽdis patere potest) & hæc temporis differentia dãnari nõ possit: quia prædicto modo saluari potest, restat ꝙ si pensata loci absentia, &c. aliàs iustè fiat talis numismatum commutatio iniusti iudicari non debent contractus tales. Quòd si plenius vis conspicere, finge lanas vel quamlibet aliam rẽ absentem loco vẽdi, & emi in huiusmodi cõtractibus: videbis enim clarius veritatẽ: quoniã quũ numismatũ cõmutatio tractatur inter nũmos hinc & inde mẽs posita, semper ad mutui contractus declinare consueuit. Verũ autẽ de facto moderatum sit lucrum, quod ex huiusmodi cambijs reportatur, scientificè non subest decisioni, quæ ad singularia non descendit. Illud tamen rationi consentaneum videtur, ꝙ moderatum censendum sit lucrum, quod communis consuetudo approbat: vt scilicet cambia fiant, secundum quia tunc currunt pro locis illis cõmuniter. Pen

sanda autem diligenter & applicanda subtiliter hæc sunt pro cambijs Bruges & Londres,&c.

NEC OBSTANT Prædictis ratiões ad propositum in tertio capitulo adductæ.Falsum siquidē supponit prima,ꝙ cambia hæc fiant in fraudem vsurarum: imò pro communi bono mercatorū sunt introducta.Nec ex eo quòd Petrus non mutuaret pecuniam,qui commutare propter spem lucri est paratus,peccat: quoniam nec opus,nec intentio deformitatem continet:quia non tenetur ad mutuum,& iustis commutabilibus vacat.

❡ Secunda verò ratio concludit non illicitos cōtractus, sed illam temporis conditionē non posse apponi fine vsuræ vitio sicut etiam in venditione ad tempus.

❡ Tertia autē cambia hæc non subtiliter scrutatur:quia campsor ementis rem in futuro assignandam magis,quā vendentis rem conseruandam,aut transferendam locum tenet in vtroꝗ modo cambij.quoniam etsi in secūdo modo videatur vendere ducatum ex hoc, ꝙ æstimat ipsum 52.grossis,secundum tamen veritatem emit tot grossos Flandrenses Brugis assignandos vno ducato.Illa siquidē æstimatio ducati concurrit ibi,vt modus computandi facilius quantitatem ducatorum & grossorum commutãdo,& non vt ducati venalis pretium. Est autem interpretatio hæc meritò admittenda,ex eo ꝙ ipsi contractum realis seu veri cambij dicunt se facere,qui tali modo interpretandus est,vt iustitiam contineat:cambij siquidē nomen sensum hunc admittit.Quid ergo de cambijs his & de recitatis opinionibus sentiendum sit,ex dictis manifestum est.Nunc ad reliqua cambia ex parte accipientium proposita transeamus.

CAPVT VIII.

De alijs cambijs propositis ex parte accipientium cambia.

RELIQVA Igitur in fine primi capituli proposita cambia examinando, distinguendum videtur:& dicendū quid de facto sit, & quid possit fieri. Aliter siquidem hæc cambia fieri ex eorum verbis percipitur, aliter fieri possent.

❡ Considerando ergo quod fit,omnia illa cābia ex parte non campsorum,sed Petri dantis pecuniam cāpsori alibi sibi assignandam, iniusta esse videntur, per se loquendo: quum enim campsor non accipiat pecuniam à Petro in fauorem sui,sed Petri cui assignanda est alibi,nulla æquitas censet campsorem ex hoc damnum aliquod pati.Pateretur autem in his cambijs damnum ad minus duplex. Primum est,ꝙ seruitium suum,quo pecunias Mediolani acceptas Florentie perinde ac tutò delatas assignat,irremuneratum remanet,& tamen seruitium mercenariū est. Secundum est,ꝙ plus dat aut dabit cāpsor,vt sperat Petrus,ꝗ̄ acceperit:quoniā ducati Florentini minus valent Mediolani,vbi dantur cāpsori,ꝗ̄ Florentiæ,vbi assignãtur.Vnde campsor si se indemnem quo ad hoc seruare debet,deberet mittere eos Florentiam,& sic expensarū damnum maius incurrere:alioquin expendendo eos extra Florentiam,constat ꝙ plus dat,ꝗ̄ acceperit.Et hæc duo in tribus primis modis locum habent:in alijs autem tribus, in quibus vltra prædicta Petrus vult quatuor ducatos vltra illos centum.Tertium damnum campsori adiūgitur.

Dixi autem hæc esse illicita secundum ꝙ fiūt:quia huiusmodi homines exigunt hæc à campsoribus, vt dicitur, propter vsum pecuniæ,quam dant,in tēpore medio à datione vsꝗ ad assignationem. Dicunt enim campsori,tu lucraberis cum his pecunijs interim,& negotijs tuis eas accommodabis,& propterea volo & ego aliquid cōmodi.Sicꝗ lucrum ex industria campsoris non ex pecunijs prouenìens iniustè pensando lucrari volunt nō absꝗ vsura. Dixi autem,per se loquendo: quoniam per accidens contingit,absꝗ culpa hæc fieri:vt in tertio casu quibusdā videtur,si Petrus ex abusione mercatorum & campsorū nescire potest quantum ducati sui Florentiæ valēt, & sic egens pecunijs suis ibi,conectat iustum prout cābia valebunt tunc,non ex spe lucri:& sic quum cōsueuerint ad primam petentium vocem campsores seruitium suū gratis impendere,ne fortè volentes tres transferre pecunias cambij contractū secū velle inire deposcant,& sic æqualem promittunt Florētiæ summā pecuniæ, videtur posse transire.Quamuis enim hoc faciant campsores propter vsum pecuniæ:quia tamen eorum seruitium in his onerosum non est,quia omnino mittunt pro alijs negotijs & cambijs & ministris soluunt,parum & consuetum pro nihilo haberi videtur, sicut de vsu libri in pignus dati, Sanct.Thom.dicit.

SI AVTEM De cambijs his loquamur,vt fieri possunt,quia scilicet Petrus posset emere Mediolani à campsore 100.ducatos Florentinos assignandos Florentiæ,vel commutare numismata,attenta qualitate numismatum & distantia locorum (vt de contractibus campsorum diximus) tunc omnia cambia prædicta iustificari possent:quoniam contingit interdum 100.& duos emi alibi 100.vt ex dictis patet. Nec obstat,quòd Petrus non intendat pecuniam absentem præsentem facere, sed potius præsentē absentare,quoniā ex industria Petri hoc prouenit,ꝙ absentaturus pecuniā suā,exponit eā tali cōmutationi numismatū,aut cōtractui emptiōis rei assignandæ in illo loco,vt sic vbi cum dāno suo transtulisset eam simpliciter,per talē negotiationem transferat cum lucro.Nec est hæc industria dānabilis tanquā in fraudem inuenta,sed laudabilis,tanquam adinuentiua viarum iustarum & vtilium simul, vnde Prouer.ca.11.dicitur, Simulator decipit amicū suū, iusti aūt liberabuntur scientia.Et quoniā multos contingit esse volentes trāsferre pecunias suas de loco ad locum,& audientes alios ex huiusmodi translatione lucrari saltem propter varietatē monetarum,& nescientes distinguere contractum simplicis translationis ab huiusmodi contractibus commutationum:& confusè intendentes licitè lucrari non ex vsu pecunię quam dant campsori,sed ex cābio,ex quo credūt alios lucrari:non videtur,ꝙ isti sint dānādi,sed in meliorem partem eorum potius contractus sint interpretandi. Ex hoc enim ꝙ ex cambio dicunt velle lucrum,iam contractum, quem nesciunt se velle inire, insinuare videtur: præsertim si arguant,ideo se hoc lucrum velle:quia si ipsi cāpsores econuerso contractum talem cum eis facerent, maius lucrū exigerent.Ex hoc enim iam manifestè patet, ꝙ contractus campsorios supradictos inire intendunt:& tantò iustius,ꝗ̄tò mitius ꝗ̄ campsores. Accedit ad hæc, ꝙ non videtur verum, ꝙ de facto communiter volentes suas pecunias transferre cum lucro,dicant se hoc pro vsu pecuniæ velle:sed fortè aliqui mali sunt hoc dicentes vel (ꝙ verius puto) verba illa ignorāter à quibusdā dicuntur, credentibus se rationabilem causam assignare.Et siquidē ignoranter assignantes huiusmodi rationem, intendant contractum cambij inire & propter hoc lucrum referre, quãuis in ratione assignanda errent:iniustum tamen non faciunt.Sicut si quis credat se in contractu venditionis & emptionis licitè lucrari propter tēpus, quo pecunias suas occupatas tenet:& tñ non vendit,aut emit, nisi iusto precio.Signum aūt ad cognoscendū,qui sunt qui hoc intēdāt potest accipi duplex.Primū est,si in animo habent, nullo pacto vsurarijs contractibus se immiscere:secundū verò est,si assignant aliam rationem tangentem contractum licitum,puta ꝙ ita eis licere credunt, sicut campsoribus. Et hæc de cābijs dicta sint.Mediolani in conuentu sanctę Mariæ Gratiarū,Anno Salutis.1499.die.9.Decembris.

❡ Hæc sunt pater venerande quæ mihi de cambijs sentiēda videntur, saluo semper omniū melius sentientium iudicio. Tu ergo perspicaci ingenio quo polles, dicta scrutando perlege, & si votis rē parē feci, omnipotenti Deo, diuoꝗ Thomæ gratiæ referantur.Sin autem,da veniam: ego enim secundum ingenioli mihi præstiti vires, quod potui,feci. Bene vale. Finis.

TRACTATVS OCTAVVS

De Vsura,in sex Quæstiones diuisus.

1 *Num in vsura transferatur dominium.*
2 *Num mutuans sub spe aliquid vltra sortem habendi,non aliter mutuaturus,absque omni tamen conuentione sit vsurarius mētalis.*
3 *Num vsurarius mentalis teneatur ad restitutionem.*
4 *Nū oīa bona vsurarij sint obligata eis,à quibus vsuræ extortæ sunt.*
5 *Nū altero herede vsurarij nō potēte restituere,alter teneaē ī solidū.*
6 *Nū qñ liceat petere dām lucri cessantis possit peti totū lucrū cessans.*

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum in vsura transferatur dominium.

QVAERITVR Vtrū in vsura trāsferatur dominium. Et videtur quòd sic.Primò,quia cū homo sit dominus rerū exteriorum per volūtatem, ex voluntaria translatione rei suæ in alterum,trāsfertur dominium:sed accipiēs mutuum sub vsuris voluntariè transfert plus forte in alterum,ergo, Si dicatur quòd vsuræ

com

solutio non est simpliciter volūtaria, & ideo non trāsfert dominium: contra, Voluntariū mixtum, quale est in vsura, est voluntarium simpliciter, quamuis non sit omnino voluntarium: quia habet aliquid inuoluntarij admixtū: vt patet ex tertio Ethi. & ex eo ꝙ si quis taliter voluntariè consentiret actui peccati (puta stupro) non excusaretur à peccato mortali, quod non potest nisi voluntariè cōmitti: quāuis enim malè libenter, omnibus tamen consideratis voluntariè hoc eligit.

¶ Praeterea, In his quæ traduntur metu mortis, trāsfertur dominium. ergo & in vsura. Cōsequentia probatur: quia ibi tantò minus est de voluntario, quantò metus mortis maior amissione, vel defectu rerum exteriorum inducente ad accipiendum mutuū sub vsuris. Titulus quoq; habendi & possidēdi iniustior est in extorquēte aliquid metu mortis, q̄ in extorquente per vsurariū mutuū. Si ergo ibi transfertur dominiū, necesse est hîc quoque transferri.

IN OPPOSITVM EST Sanctus Tho. in Secunda Secundæ, q. 77.

CONCLVSIO.

Nullum à soluentibus vsuras rei dominium transfertur.

RESPONDEO, In hac dubitatiōe sunt tres opiniones. Prima est tenentium in vsura transferri dominiū: & hi mouentur rationibus adductis. Habetq; opinio hæc antiquos sectatores: vt san. Tho. in 4. di. 15. dicit. Sequiq; eam videntur Sco. in 4. dist. 15. q. 2. arti. 3. & Pe. de Palu. ibidem. & gl. 14. q. 4. si quis vsuram. Secunda est tenentium in vsura transferri dominium aliquorum, scilicet eorum, quorum vsus non est eorum consumptio. Sed quia hæc distinctio nulla ratione fulcitur, ideo dimittenda est nouitas hæc. Non enim ex qualitate rei per vsuram extortæ, oriri potest ratio transferendi vel non transferendi dominium, cùm res data, materialiter concurrat in huiusmodi contractibus, & translatio dominij ex voluntate & iustitia dependeat. Tertia autem opinio est dicentium, in vsura non transferri dominiū: & hæc habet omnis generis sectatores. Tenent autem eam S. Tho. & Bonauentura, hic quidem in 4. dist. 15. ille verò in Secunda Secūdæ, q. 77. arti. 3. vbi in calce corporis articuli dicit hæc verba: Si quis domum vel agrum alterius per vsuram extorsisset, non solùm tenetur restituere domum vel agrū, sed etiam fructus inde perceptos: quia sunt fructus rerū, quarum alius est dominus: & ideo ei debentur.

ET QVIA Hæc opinio iudicio meo rationabilior est, ideo intēdo probare eius veritatē tripliciter. Praenotando primò, ꝙ traditio rei & trāslatio dominij illius rei non sunt inseparabiliter connexæ. Cōtingit enim rem puta vestem alteri tradere absq; translatione dominij: quia potest multis rationibus tradi in depositū, scilicet vel in pignus, &c. Contingit & dominiū rei, puta vestis alteri tradere absq; ipsius vestis traditione: vt patet cū donatur alteri res à tertio occupata. Ex hac aūt separabilitate manifestè habetur, ꝙ ad volūtariam traditionem rei non sequitur necessariò volūtaria translatio dominij illius rei. Ad quod enim non sequitur translatio dominij, fieri non potest, vt sequatur translatio dominij volūtaria. Constat autem ꝙ volūtariam traditionem rei, dominij translatio non sequitur: vt patet cùm traditur in depositū. Non comitatur igitur necessariò voluntaria translatio dominij voluntariam traditionem rei. Hoc ergo stante arguitur sic: In vsura aut transfertur dominiū ex ipsa volūtaria vsuræ exhibitione, aut ex adiuncta voluntaria translatione dominij, aut ex vtroq; simul: sed nihil horū hoc efficit: ergo. Diuisio est sufficiens, quoniam homo est dominus rerum exteriorum per voluntatem: & in proposito necesse est si dominiū transfertur, voluntate soluentis vsuras hoc fieri. quoniam constat lege, aut quacunq; aliena volūtate hoc non causari. Voluntate aūt soluentis hoc fieri, duplici tātū via potest: aut per exhibitionē rei, aut per ipsam trāslationē dominij. Aut enim transfertur dominiū eo ꝙ soluens vsuras volūtariè dat vsurario plus sorte, aut quia intendit transferre dominiū illius excrescentiæ à se in vsurariū, vel propter vtrūq;. Sed ꝙ dominiū non transferatur ex vi volūtariæ traditionis illius excrescētiæ, ex dictis patere potest: iam enim patet, ꝙ ad hoc non sequitur necessariò translatio dominij. Ex hoc enim ꝙ vsurario do vnū ducatū pro vsura, nihil aliud necessariò cōuinci pōt, nisi ꝙ volūtariè illū ei assigno: nec potest ex hoc conuinci, ꝙ trado illū ad hoc, vt sit suus. Et si quæratur, Ad qd ergo das ducatū illi? in promptu responsio est: ego quidem do, quia mutuare aliter non vult. Et cōfirmatur: quia sicut soluens vsuras, consentit in solutionem ducati: & tñ non consentit in eam, in quantū iniusta est (quia nullus patitur iniustū volens: vt dicitur in 5. Ethi.) ita consentit in nudam traditionem ducati absq; hoc, ꝙ consentiat in translationem dominij illius. Quòd verò in soluente vsuras nō sit intentio transferendi dominiū, patet ex eo ꝙ in huiusmodi partim inuolūtarijs traditionibus q̄tò minor abdicatio iuris proprij saluari potest, tanta censenda est & non maior: vt patet de projiciēte merces proprias in mare, orta tempestate. Quamuis enim proiectio talis sit voluntaria, non tamen habentur res proiectæ pro derelictis: sed intendit projiciens, si res casu saluantur, vt suas habere. Vnde & delatas à maris impetu in terram si quis acciperet, teneretur domino petenti & ostēdenti suas esse, liberè tradere. Constat aūt ꝙ minus abdicat à se ius quod habet in re: dans eam retinendo sibi dominiū, q̄ transferendo dominiū, & reseruando sibi tantū ius repetendi: quoniā primum claudit secūdū, & non econuerso. Constat quoq; ex dictis, ꝙ vsuræ solutio volūtaria saluari potest absq; intenta abdicatione dominij: quia aliud est volūtariè dare, & aliud est volūtariè dare ad hoc, vt sit suū. Nō igitur est intentio, aut volūtas transferendi dominiū in soluente vsuram. Et confirmatur: quia quū contra vsurarios omnia iura clament, interpretanda sunt omnia, quantū veritas permittit in odium eorū: & si res hęc penderet sub dubio, contra vsurarios declinandū esset. Liquet aūt ꝙ trāslatio dominij multū fauet vsurarijs: ergo non est censenda, nisi ratio ad hoc cogat: ex supradictis autem apparet rationē ad oppositum esse: ergo. Et per hæc sufficienter patet tertium membrum, ꝙ scilicet in vsura non transfertur dominium propter vtrunque simul, scilicet voluntariā assignationem rei, & intentionem transferendi dominium.

¶ Secundo principaliter probatur idem sic: Si in vsura trāsferretur dominiū extorquens agrum vsurariè non teneretur ad restitutionē omniū fructuū, sed satisfaceret restituendo agrū vel eius pretiū: sed hoc est falsum, & cōtra omnes: ergo in vsura non transfertur dominium. Consequentia (in qua sola cōsistit tota difficultas) declaratur ex differentia, quæ est inter æqualitatē seruandam in recompensatione rei fructificantis, quando translatū est dominium, & æqualitatem seruandā in recompensatione eiusdem, quando non est translatū dominiū. Cùm enim ager trāsit de dño, in dñm, quocūq; titulo id fiat, sufficiēter satisfit primo dño, si datur sibi tantū, quantū valet substātia agri, pensata virtute fructificatiua, & alijs cōditionibus, quæ in contractu venditionis eius pēsandæ fuissent: nec plus exigit iustitia commutatiua, q̄m seruata æqualitate rei ad rem completa est ratio iustitiæ. Quando verò ager mutat quidem possessorem, sed non dominū secūdū veritatem, non sufficienter satisfit domino eius, dādo pretiū agri: sed oportet omnes fructus perceptos, & qui potuissent à diligenti cultore percipi, restituere, quia sunt fructus agri, cuius alter est dominus. Si ergo in vsura trāslatum est dominiū agri per vsurā extorti, sufficienter fieret restitutio dando agrum tantùm, vel pretiū æquale, pēsata substātia agri & eius virtute fructificatiua, non autē fructibus perceptis: quoniam vsurarius percepit fructus de re sua. Et confirmatur hoc ex ratione, qua constat, ꝙ fructus perceptos ex agro empto ex pecunia vsuraria nō tenetur quis restituere: quia sunt fructus agri sui. Hæc enim eadem ratio cùm efficax sit, in vi istius vniuersalis tenet, nullus restituere alteri fructus agri sui proprij, nisi enim vniuersalis hæc verificaretur, ratio ex particularibus conficeretur, & cōsequenter rueret. Si ergo agri per vsuram extorti transfertur dominium in vsurarium, sequitur ꝙ non tenebitur ad restitutionem fructuum, quos per viginti fortè annos percepit, quod erat deducendum. Si dicatur, quòd in translatione dominij omnino voluntaria (qualis est venditio, &c.) verum est, quòd sufficit reddere æquiualens agro: sed in translatione inuolūtaria aliqualiter (qualis est vsuræ solutio) non sufficit reddere pretium agri, sed oportet fructus quoque perceptos restituere. Hoc non euadit: quoniam tota differentia ex hac ratione assignatur propter omnino voluntarium & voluntarium mixtum. Ex hac autem differentia nihil aliud oritur, nisi quòd vbi translatio non fuit omnino voluntaria, oportet non solùm reddere pretium agri, sed aliquid correspōdens illi cōditioni inuolūtarij: sicut semper in restitutionibus faciendum est. Nec habetur ex ea, ꝙ

teneatur restituere fructus: qua enim ratione potest vnquã conuinci, ꝙ teneatur aliquis restituere alteri fructus agri proprij? Si dicatur, ꝙ restitutio fructuum facienda est non ratione dominij, sed ratione damni, quod patitur ille, à quo ager extortus est per vsuram, damnificatus siquidem est non solùm in agro, sed in fructibus percipiendis: & ideo quamuis vtrorũq; translatum sit dominium à se, competit tamen repetitio. Hæc responsio falso innititur fundamento, scilicet ꝙ damnificatus in agro sit damnificatus in omnibus fructibus percipiendis: sic ꝙ restitutio debet adæquare & agrum, & fructus. Tum quia hoc non habet locum, quando transfertur rei fructificãtis dominiũ: quia statim translato dñio rei, oẽs dãnũ aut emolumentum futurum domino rei cedit. Tum quia etiam quãdo nõ transfertur dominiũ, vniuersaliter verũ nõ est.

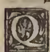
¶ Ad cuius euidentiam, subtiliter & breuiter, tangendũ est, quare & quando aliquis teneatur ad restitutionẽ fructuum, & quando & quare non. Hoc autem ex duobus principijs regulantibus restitutiones haberi potest. Primum est, ꝙ sufficit restituere simpliciter: secundum est, ꝙ aliter restituendum est damnificato in his, quæ erant eius in actu, & aliter in his, quæ erant eius in potentia. Ex his enim habetur, quòd si ponatur quòd Petrus rapuerit agrum Martini, quem subitò combusserit ac inutilem totaliter reddiderit, & idem Petrus rapuerit similem & æqualem agrum Ioannis, quem conseruauerit fertilem: & elapsis 10. annis Petrus vtriq; satisfacere velit, non tenetur tantum dare Martino, quantum Ioanni: sed Martino sufficit reddere tantum, quantum valebat ager tempore rapinæ & combustionis, (subintellecta semper satisfactione iniuriæ & interesse. Ioanni verò oportet reddere & agrum & fructus per decenium perceptos. Quia quum sufficiat reddere simplum quod simplum ablatũ est, & à martino sit ablatus tãtum ager cum fructibus in potentia, qui in potentia fructificatiua agri pensarentur, quando venderetur ager, sat est reddere tantum, quãtum valebat ager fructificatiuus. Quia verò à Ioanne non tantùm ablatus est ager, sed fructus actu producti per decennium occupati sunt, quoniam fructus agri nascuntur domino agri, non satisfieret Ioanni, si æquale agro & potentiæ fructificatiuæ restitueretur: sed oportet æquale fructibus actu perceptis reddere. Statim enim vt producuntur fructus, sunt actualiter sub dominio eius, qui est agri dominus, ꝗuis non possideat: & ideo oportet tanquam res, quæ fuerunt actu alterius restituendo recompensare.

¶ Ex his autem omnibus id quod intendimus euidẽter habetur: ꝙ scilicet fructus restitutioni obnoxij non sunt, nisi quia sunt fructus rerum, quarum alius est dominus: ita ꝙ dominium fructuũ non quodcunq;, sed actuale exigitur ad hoc, ꝙ fructus agri sint sibi restituendi. Sed si in vsura transfertur dominiũ, nec actuale nec potẽtiale proximè dominium fructuum remanet apud eum, à quo extortus est ager: quia non remanet actu dominus agri, qui est dominus in potentia proxima fructuũ producẽdorũ. Nulla igitur ratione vsurarius tenebitur ei de omnibus fructibus perceptis: sed sat erit, si vel pretium agri tantũ reddet, vel secundũ hęc vltimò tractata si satisfaciet quo ad fructus perceptos ad arbitrium boni viri: sicut dãnificans aliquem in his, quæ habet in potentia. Vtrunq; autẽ horum est contra omnes doctores & veritatem. Fatendũ est ergo absolutè, ꝙ in vsura non transfertur dominium.

ET PER Hæc patet responsio ad obiecta. Ex dictis siquidem in prima ratione patet solutio vtriusque primi quidẽ, quia plus requiritur ad translationem dominij, quàm voluntaria traditio illius rei: exigitur enim quòd volũtariè tradat eam alteri ad hoc vt sit sua: quod soluẽs vsuras nõ facit. Et per hoc idẽ negatur assumptũ secundi: meticulosus eñ ꝗuis volũtariè det pecuniã ꝓpriã inuasori: nõ tñ ad hoc, vt sit sua, sed ipse videriit. Et ideo nõ transfert dominiũ illius à se. Medio. die ij. Aprilis. 1500.

QVAESTIO II.

Vtrum mutuans sub spe aliquid vltra sortem habendi, non aliter mutuaturus absque omni tamen conuentione, sit vsurarius mentalis.

VAERITVR Vtrũ mutuans sub spe aliquid vltra sortem habendi, non aliter mutuaturus absque omni tamen conuentione, sit vsurarius mentalis.

¶ Et videtur quòd sic. Primò, quia spes principalis alicuius muneris habendi ex mutuo vsuram parit: iuxta illud Luc. 6. Mutuum date, nihil inde sperantes: & communem sententiam doctorum: sed in casu proposito inuenitur talis spes: ergo.

¶ Præterea, Taliter mutuãs, malè agit: vt patet extra de vsuris, ca. consuluit: & vt ibi dicitur, tenetur ad restitutionem. Constat autem, quòd nulla alia prauitas hîc interuenit nisi propter aliquid vltra sortem speratum ex mutuo, quod pertinet ad vsurariam prauitatẽ: ergo talis mutuans est vsurarius mentalis.

IN OPPOSITVM Est commune hominũ iudicium, excusans eum, qui non vult amplius mutuare amico, qui noluit sibi remutuare, sed vult mutuare alteri amico, à quo sperat, quòd accidẽte casu remutuabit sibi. Talis enim manifestè sperat obsequium à manu mutuando: & nisi crederet illud futurum, non mutuaret: vt patet ex eo, quòd nõ vult priori amico amplius mutuare: quia noluit sibi remutuare, & tamen secundum communem sententiam non peccat. Non est ergo vsurarium mutuare sub spe aliquid vltra sortem consequendi.

CONCLVSIO.

Mutuans sub spe aliquid vltra sortẽ accipiendi ex amicabili quodam affectu eius, cui mutuauit, non autem ex mutuo vsuram non incurrit.

RESPONDEO, Ista quæstio mota fuit coram Vrbano 3. (vt in decretali allegata patet) nec fuit apertè decisa: sed glossa ibidem distinguit de duplici spe (principali scilicet, & secundaria) & dicit quòd spes principalis constituit vsuram, non autem secundaria.

¶ Subtilius aũt decidẽdo, occurrit ex dictis S. Th. in q. de malo. q. 13. art. vlt. ad decimum tertiũ, notandũ ꝙ dupliciter aliquid potest à mutuãte sperari. Vno modo, quasi debitum ex aliqua obligatione tacita vel expressa, & sic quodcunque munus speretur, illicitè speratur. Alio modo, vt gratuitum & absque aliqua obligatione præstandum: & sic quodcunque munus speretur, licitè speratur. Licitè autem sperari à mutuante dico, quodlibet munus, gratuitè & amicabiliter tribuendum sibi ab eo, cui mutuat, etiam si alias nollet mutuare. Et hoc probatur dupliciter: ratione scilicet, & autoritate. Ratio siquidem huius est: quia licitum est ex mutuo affectum beneuolentiæ spe etiam principali intendere. Ex vero autem amore & solo ipso sufficiẽter emanat gratuita & amicabilis recõpensatio: & propterea eiusdẽ rationis est sperare amicitiam, & sperare gratuitam remunerationem. Vnde si mutuans spe principali affectus beneuolentiæ, nihil illicitè sperat, consequens est, quòd mutuans spe gratuitæ remunerationis nihil illicitè speret. Et confirmatur: quia quũ gratuita remuneratio sit mutuãti debita secundum naturale ius, & ipsa sola speretur in proposito, nec in ciuile deducatur, cõsequens est ꝙ nihil vltra sortẽ & debitũ speretur: & quòd sicut rationabiliter à mutuando desistit desperans de restitutione mutuandæ sortis, ita rationabiliter quoque desistit desperans de amicabili affectu. Vtrunque horum mutuanti naturali iure debetur, quamuis difformiter: quia primum ciuili etiam obligatione reddendum est, secundum naturali gratitudine tantum.

Autoritas autem ad hoc habetur, differentia assignata ibidem à san. Th. inter spem in vsura & simonia. scilicet quòd quia in simonia id quod datur, est Christi, & non dantis: ideo nullum munus debet sperari. In vsura verò mutuans dat id quod suum est, ideo potest sperare aliquam amicabilem recompensationem. Ex hac siquidem differentia patet, ꝙ de spe principali loquitur, sine qua scilicet res non fieret: aliter differentia nulla esset: nam cõstat quòd etiam in traditione spiritualiũ, oculus sinister seu spes secundaria potest dirigi circa aliquam remunerationem temporalem.

¶ Quũ ergo quæritur, an mutuans sub spe aliquid vltra sortem habendi, aliter non mutuaturus, omni tamen conuentione & petitione cessante, sit coram Deo vsurarius. Absolutè quidẽ respõderi põt, ꝙ vsurarius est: quia quæstio talis sic proposita, sonat spẽ mutuãti inesse, vt ex mutuo aliqd habeat vltra sortẽ: quod est illicitũ. Sed si addat titulo quæstionis ly amicabiliter, aut gratuitè (vt scilicet quæraĩ, an mutuãs sub spe alicuius muneris amicabiliter cõsequẽdi, aliàs nõ mutuaturus, &c. sit vsurarius) dicẽdũ est ꝙ nõ: q̃a nihil sperat ex mutuo vltra sortẽ, sed ex affectu amicabili. Vnde breuiter posset cum distinctione ad quæstionem motam dici, quòd aut talis mutuans sperat aliquid vltra sortem ex mutuo: & sic vsurã cõmittit, aut

ex

ex affectu amicabili eius cui mutuat: & ſic non peccat.

ET PER HAEC Patet reſponſio ad obiecta: quoniam mutuū dantes iubentur nihil inde, id eſt ex mutuo ſperare. Et in decretali illa dicūtur malè agere: quia niſi ex mutuo aliquid ſperarent emolumenti, non mutuarent. Ex dictis autem patet hoc eſſe verū, nec obſtare determinationi, qua dictum eſt licitum eſſe ſperare aliquid gratuitè conſequendum. Mediolani, die 6. Aprilis. 1500.

QVAESTIO III.

Vtrum vſurarius mentalis teneatur ad reſtitutionem.

QVAERITVR Vtrum vſurarius mentalis teneatur ad reſtitutionem.

¶ Et videtur quòd ſic. Omne alienum reſtitutioni eſt obnoxium, ſed omne lucrum vſurarium eſt alienum: vel quia non eſt tranſlatum dominium, vel ſaltē quia cōpetit repetitio: ergo.

¶ Praeterea, Extra de vſuris. cap. conſuluit: dicitur quòd vſurarij mentales ad ea, quae taliter ſunt accepta reſtituenda in animarum iudicio efficaciter ſunt inducēdi: ergo ad reſtitutionem tenentur.

IN OPPOSITVM Autem eſt, quia nullus tenetur ad reſtitutionem eius, quod nullo modo occultè aut manifeſtè extorſit per ſe vel alium, quamuis intendat extorquere: ſed vſurarius purè mentalis nihil directè, vel indirectè extorquet, quamuis hoc intendat: ergo non tenetur ad reſtitutionem eius, quod ſibi vltra ſortem datum eſt ſecundum ſpem ſuam.

CONCLVSIO.

Oblatum & donatum lucrum ex recipientis mutuum amore, quanquam praua & vſuraria intentione mutuātis, nec illi qui donauit, nec pauperibus, neque alieni reſtituendum eſt.

RESPONDEO In hac dubitatione praemittendum eſt, quis & quotuplex ſit vſurarius mentalis: deinde reſpondēdum eſt quaeſito. Ad vſurarium mentalē tria requiruntur. primò quòd intendat praeter mutuatam ſortem aliquid lucri: aliter vſurae ratio non ſaluaretur. Secundò, quòd talis intentio ſit talis quòd ſine ipſa non mutuaret: ſpes enim ſecundaria vſurarium non facit.

Tertiò, quòd illud lucrum non intendatur quaſi gratuitè & amicabiliter habendum, ſed vt ex obligatione propter mutuo praeſtitum dandum: vt enim in alia quaeſtione ex doctrina ſancti Thom. diffinitum eſt, ſpes habendi aliquid vltra ſortem gratuitè & amicabiliter vſuram non facit, ſed licita eſt. Et ſic vſurarius mentalis eſt, qui intendit ex mutuo aliquid vltra ſortem non gratuitè dandum, aliter non mutuaturus.

¶ Quamuis autem propriè loquendo duplex tantùm ſit vſurarius mentalis (de quo eſt quaeſtio) extenſo tamen vocabulo triplex inuenitur. Primus eſt, cui lucrum ſperatum ſuccedit modo ſperato: id eſt non gratuitè, ſicut & ipſe ſperabat non gratuitè ſibi dandum. Secundus eſt, cui lucrum ſperatum ſuccedit non modo ſperato, ſed meliori: quia ſcilicet lucrum quod ſperabat ex obligatione dandum, gratuitè ſibi datum eſt. Tertius eſt, cui lucrum ſperatum datur propter aliquam tacitam eius petitionē.

Et quia vſurarius tertio modo, eſt non purè mentalis propter exteriora ſigna, quibus tacitè petit aliquid vltra ſortem ex mutuo, & hoc parum differt à perfecta vſurae ratione, quo pacto aliquid plus exigitur: & ideo de hoc non eſt praeſens queſtio, conſtat enim talem teneri ad reſtitutionem. Quia etiam vſurario mentali primo modo lucrum, quod datur, nō datur omnino volūtariè, & praua intentione ab eo ſperatur, communiter & bene dicitur etiam talem teneri ad reſtitutionem. Sed de vſurario ſecundo modo (cui ſcilicet gratuitè donatur quod praua intentione ſperatur) diuerſa doctorum videtur eſſe opinio. Ioan. And. in Mercurialibus, regula, pactum, Inno. Hoſt. & Panor. in ca. conſuluit de vſuris. & gl. in ca. mandaro. de ſimonia: dicentibus talem obnoxiū reſtitutioni. Richardo verò & Scoto in 4. di. 15. cum ſequacibus hoc negātibus. Et illorum quidem ratio duplex eſt. Prima, quia omne lucrum vſurarium eſt lege vtriuſq; teſtamēti prohibitum, & reſtituendum indiſtinctè à Theologis dicitur. Conſtat autem tale lucrum, quamuis dono datū eſſe vſurarium ex eo quòd mutuū fuit vſurarium ex prauitate intentionis. Secunda: quia contractus à principio vitioſus effectum ſortitur vitioſum, contractus autem talis mutui eſt vitio vſurae deprauatus ex intentione lucri conſequendi, ergo effectum inde ſecutum, ſcilicet lucrum dono datū, vitioſum neceſſe eſt eſſe, & cōſequēter reſtitutioni obnoxiū. Iſtorum autē ratio ſuper donatione libera illius lucri fundatur, adſtruūntque hoc exemplo furti mētalis, dicentes. Si alicui intēdenti furari aliquid, illud à domino donetur, licitè accipitur abſque obligatione ad reſtituendum. Simile enim quid patet accidere in vſurario mentali: intendit namque iniuſtè habere lucrum, melius tamen ſibi ſuccedit, quia donatur. Dicentium quoque vſurarium mentalem teneri ad reſtitutionem, alij aſſerūt reſtituendum eſſe ei, qui donauit: quia regulare eſt, quòd lucrum vſurarium reddēdū eſt ei à quo habitum eſt. Alij autem affirmāt dādum eſſe tale lucrum pauperibus, non illi qui dedit: quoniam ex quo ſponte dedit, repetitionis ius a ſe abdicauit: ex quo verò vſurarius iniuſtè accepit, retinere illud nō pōt, ac ꝑ hoc pauperes Chriſti ſuccedūt.

¶ Et qm̄ (vt ex inferius dicendis patet) opinio dicens talem vſurarium non teneri ad reſtitutionem, veritatem aſſequitur: ideo declaranda ſunt tria. Primò, quòd non tenetur reſtituere illi, qui dedit, ſecundò, quòd non tenetur reſtituere pauperibus: tertiò quòd abſolutè non tenetur reſtituere. Primum declaratur ſic: Reſtitutio ſecundum communem Theologorum doctrinam non ideo eſt neceſſaria, vt ab illo qui lucratus eſt, lucrum auferatur: ſed in commutationibus inuolūtarijs, vt dānū paſſo ſatisfiat, & in cōmutationibus voluntarijs, vt illi qui minus habet, quàm debet habere, reddatur quod eſt ſibi debitum. Sed in caſu propoſito ille qui dedit nec eſt damnū paſſus: quia nullus patitur iniuſtum volens, nec minus habet, quàm ſibi debeatur: quia liberè donauit: donum autem eſt datio irredibilis: ergo ſibi non eſt reſtitutio facienda. Secundum declaratur dupliciter. Primò, quia (vt patet ex Theologis in 4. ſen. di. 15.) duo ſunt genera lucri illiciti, pauperibus erogandi. Alterum prohibitum ſecundum ſe, vt ſimoniacum, &c. Alterum prohibitum ſecundum ſuam cām tantùm, vt meretricium. Conſtat autem lucrum propoſitum nec eſſe prohibitum ſecundum ſe (quia datio non eſt iniuſta, quum ſit libera donatio) nec ſecundum ſuam cauſam: quia ſupponitur liberè & ſpōte hoc donari, & non ex obligatione mutui accepti, ergo nulla rōne pauperibus eſt erogādū. Secūdò, ſi pauꝑibus erogandū eſſet, hoc nō eſſet ob aliud, niſi propter iniuſtā accipientis intentionem: ſed ex hoc non ſequitur obligatio ad reſtituendum: ergo. Declaratur minor: quia ſuſcipiendo illud lucrum ſecundum veritatem dono datum, aut credit illud donari: & tunc patet etiam receptionem eſſe iuſtam, quāuis prima mutuantis intentio fuerit praua, & adhuc perſeueret, ſicut quòd etiam ſi nō donaretur vellet aliquid lucri. Aut credit illud non donari. ſed malè libenter ſibi dari: & tunc quum ſecundum veritatē illud donetur, & donum licitè accipi poſſit, iſte iniuſtè accipit non ideo, quia agat cōtra aliquod ius, ſed quia agit cōtra cōſcientiam dictātem ſibi quòd receptio haec ſit iniuſta: quum (vt dictum eſt) ſecundum veritatem ſit iuſta ſecundum ſe, & in promptu ſit, vnde poſſit diſcerni, quòd iuſta ſit: ex eo nanque quòd nec directè, nec indirectè ipſe aliquid petijt, & ille ſponte offert, conijcere poterat quòd libera donatio erat. Ex hoc autē ſolo, ꝙ acceptio eſt contra conſcientiā nulla ratio ſuadet naſci obligationē ad nō retinendum illud acceptum, niſi durante tali conſcientia: poteſt nanque poſtmodum conſcientia erronea deponi, & incipere iuſtè poſſideri, quod cū peccato retinebatur. Si autem talis conſcientia deponi non poſſet ab aliquo, reddēdū eſſet non pauperibus, ſed illi qui dedit: quia non eſt acceptata donatio, quam nō credit eſſe. Aut neutrum credit, vel quia non cogitat, vel dubius eſt: & tunc quicquid ſit de peccato, eiſdem rationibus habetur, quòd ad reſtitutionē nō tenetur: quū non ſit deterioris conditionis in hoc tertio caſu, quàm in ſecundo. Tertiò autem declaratur ſoluendo ſimul rationes alterius opinionis. Vbi ſcito, quòd aliquod eſſe lucrum vſurario dupliciter contingit, ſcilicet per ſe, & per accidens. Vſurarium per ſe, integratur ex duobus: quorum ſecundū ſequitur ex primo, ſcilicet ex eo quòd eſt pretium rei iam ſolutae vel non extantis, & ꝙ eſt aliquo modo inuoluntariū. haec em̄ eſt natura vſurae, vt patet exercitatis. Vſurariū aūt per accidēs eſt, qđ ſecūdū ſe has nō habet cōditiōes, ſed ſecūdū ꝙ ſtat ſub intētione vel opinione alicuius, & ꝓpterea contingit eſſe volūtariū, ac ꝑ hoc nō eſſet vſurariū, ſecūdū ꝙ vſurariū lucrū ſpecies eſt lucri inuolūtarij. Quum autē reſtitutio ex natura lucri naſcat, quòd ſecūdū ſe alteri debitum

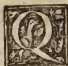
Lucrum meretricium, ac ſimoniacum pauperibus diſtribuē da ſunt.

est, vt reddatur (quia est actus iustitiæ commutatiuæ: cuius terminus & obiectum est id quod secundum se est iustum, quod opponitur iniusto secundum se, nō secundū accidens (consequens est, quòd lucrum vsurarium per accidens non est restitutioni obnoxium, sed tantū lucrū secundum se vsurariū. Et quia in casu proposito lucrū perceptū nō est vsurariū per se (quia nec datur pro mutuo nec inuoluntariè, sed ex affectu gratuito sponte donatur) sed es vsurarium per accidēs propter intentionem, scilicet corruptam suscipientis: consequens est quòd tale lucrum non sit restitutioni obnoxium. Et quoniā scientia est de his, quæ sunt per se: ideo sermo Theologorum dicens indistinctè vsuram esse restituendam, intelligitur de vsura per se, nō per accidēs, qualis est in proposito. Lucrū siqdē vsurarium per se est effectus ipsius prauæ intentionis adiunctæ mutuo, & datur non omnino voluntariæ. Quod autem sponte dono datur, quamuis ex praua intentione suscipientis vsurarium per accidens fit, non illius prauæ intentionis effectus est, sed ex gratuito affectu donantis procedit: & ideo restitui non oportet.

ET PER HOC Idem fundamentū patet responsio ad obiecta in principio: quia licet vsurariū per se sit alienum, non tamen vsurarium per accidens, quale est istud. Decretalis quoque illa de lucro vsurario per se intelligenda est, non de eo quod est per accidēs. Mediolani, die 8. Aprilis, 1500.

QVAESTIO IIII.

Vtrùm omnia bona vsurarij sint obligata eis, à quibus vsura extorta sunt.

VAERITVR Vtrū omnia bona vsurarij sint obligata eis, à quibus vsuræ extortæ sunt.

¶ Et videtur quòd nō. Quia obligatio realis transit cum re: sed multæ res vsurariorum possunt alienari absque aliqua obligatione eas concomitante: vt patet de bonis patrimonialibus: non ergo omnia bona vsurarij sunt obnoxia vsuris reddendis.

¶ Præterea, Si oīa vsurarij bona essent obligata, nec gener vsurarij posset accipere dotem ab eo qui habet aliàs, vnde posset restituere, nec aliquis posset aliquid ab eo emere simpliciter: & creditoribus competeret actio super illis rebus: & sic multi illaquearētur etiam bona fide incedentes. Hæc autem omnia absurda sunt: ergo, &c.

IN OPPOSITVM Est glossa, extra de vsuris in c. tua nos. & in 6. in cap. quanquam.

CONCLVSIO.

Quæuis bona vsurarij per vsuram extorta, sunt obligata eis à quibus extorta sunt reali obligatione: cætera verò eius bona alio quocunque modo habito, sunt eisdem obligata personali obligatione.

RESPONDEO In hac quæstione sunt duæ opiniones: vt refert Panormita, extra de vsuris in cap. quum tu. & in c. tua nos. Cōmunis siquidem antiquorū canonistarum opinio fuit, ꝙ omnia bona vsurarij sunt tacitè obligata eis, à quibus vsuræ exortæ sunt. Ioānes autem And. & Host. & ipse Panormi. & moderni tenēt oppositum: quia nullo iure probatur talis obligatio, & quia aliter multi illaquearentur.

¶ Sed, si diligenter considerauerimus, inueniemus vtrāque opinionem aliquo modo verum dicere. Sciendum est ergo triplicia bona posse habere vsurariū, scilicet extorta per vsuram, & empta ex pecunia vsuraria, & alia quæ omnino munda sunt ab vsuris, puta patrimonialia. Obligatio quoque alicuius rei est duplex, realis & personalis. Obligatio realis est, quæ conuenit rei ex iure, quod habetur super re illa particulari. Obligatio verò personalis in proposito est, quæ conuenit rei non ratione sui, sed ratione personæ, cuius est. Differunt autem hæ obligationes tripliciter. Primò in radice iam tacta: quia, scilicet realis oritur ex ipsa re, quæ alteri obnoxia est: vt patet de re furto ablata. Personalis verò redundat in rem ex persona domini obligati ad satisfaciendum, puta ad reddendū creditoribus 1000. ducatos, quos accepit. Secundò: quia realis semper comitatur rem ad quemcunq; & quocunq; res transeat: vt patet de re rapta: personalis verò non semper comes est rei, sed quandoq; res liberatur ab illa obligatione, perseuerante tamen obligatione in domino eius. Quum enim domus, verbi gratia, non est obligata creditori, inquantum hæc res, sed inquantum est debitoris, statim vt desinit esse debitoris, desinit esse obligata: cessat enim obligationis ratio. Ex hoc autem differunt tertiò, quia res obligationem realem habens annexam, nec vendi, nec emi aut quocunque alio modo alienari liberè potest, obligata autem ratione personæ, alienari libere potest, quandiu apud personam illam remanet vnde creditori satisfacere possit. Patent autē hæc in bonis furis, non tamen furto ablatis, & in cæteris debitis.

¶ His igitur stantibus deduco duo. Primò, quòd bona per vsurā extorta sunt obligata eis, à quibus extorta sunt obligatiòne reali. Secundò, quòd bona cætera siue empta ex pecunia vsuraria, siue non, sunt obligata vsurario obligatione personali, non reali. Primum patet ex eo, quòd vnaquæque res occupata ab altero habet realem obligationem ad dominum suum: sed res per vsuram extortæ occupantur ab vsurario absque translatione dominij: vt aliàs diffinitum est: ergo sunt reali obligatione obnoxiæ eis, à quibus extortæ sunt. Confirmatur quoque hoc ex iure fructuum. Res enim ex sui natura non fructificans possessori, sed alteri, illius alterius actioni reali subiecta est in alioquin enim ex sui natura non fructificaret illi: sed res per vsuram extortæ si fructificant, non vsurarijs sed illis, à quibus extortæ sunt, fructificant, non ex aliquo pacto aut contractu superaddito, sed ex natura rerum: vt patet: ergo. Secundum verò quo ad omnes partes à Sanct. Thom. quoque in Secunda Secundæ, quæstione 97. articul. 3. ad secundum, habetur: & ratione probatur. Quòd enim non sit in eis obligatio realis, patet ex eisdem medijs negatiuè sumptis; quia scilicet talium bonorum vsurarij sunt verè domini, & eis fructificant. Quòd verò personalem habeant obligationem annexam, patet & ex eo ꝙ passi vsuram habēt actionem super omnibus bonis vsurarij, si vsurarius soluere renuit, sicut quilibet alius creditor: non enim deterioris est conditionis is, cui vsura restituenda est, alijs creditoribus. Et ex eo quòd secundum theologorum sententiam filiam illius, cuius bona non excedunt vsuras reddendas, nullus potest tuta conscientia vxorem accipere cum dote: hoc autem nulla alia ratione dicitur, nisi qa supponitur omnia bona illius obligata esse eis à quibus vsuræ extortæ sunt. Et sic tam antiquorum: quam modernorū opinio saluari potest, vt illorum sermo de personali, horum verò de reali obligatione accipiatur.

AD OBIECTA Verò, quamuis ex dictis possit patere responsio: quidam tamen vnicā distinctionem addēdā cēsent, scilicet de titulo lucratiuo & oneroso dicentes quòd si bona vsurarij transeunt ad alterū titulo oneroso (puta emptione vel dote, &c.) quòd trāseunt absque obligatione aliqua: si verò transeūt titulo lucratiuo, quòd remanent obligata. Alij verò huic distinctioni aliā superaddunt de bonis emptis ex pecunia vsuraria, & bonis aliter habitis: & credunt distinctionem illam de duplici titulo locum habere in bonis emptis ex pecunia vsuraria: & hoc ex officio iudicis, & non in alijs bonis.

¶ Et quoniam nulla necessaria ratione hæc firmare videntur, dicendum est sequendo Theologos (quorum est de vsura determinare) quòd loquendo de bonis non per vsuram extortis, sola temporis distinctio consideranda est, scilicet quòd aut tempore, quo res vsurarij ad me deuenit, quocunque titulo, vsurarius remanebat potens, ad restituendum, aut non. Si remanebat potens, res transit absque aliqua obligatione: si remanebat impotēs, transit cum obligatione. Et sic ego teneor ad satisfactionem pro illa parte, quocunque titulo ad me res deuenerit: & mihi imputandum est, si ab illo emi, vel dotem accepi, cuius erant tot debita, quòd adæquabant vel excedebant bona propria. Nec distinguo inter empta ex pecunia vsuraria & alia bona, quoniam idem esse iudicium de eis & de alijs ratio suadet, ex quo verè habet eorum dominium & fructus: & S. Tho. vbi suprà, dicit hæc sicut alia bona obligata esse. Et ideo in decret. cum tu, extra de vsuris, Alex. 3. non mandat ipsa restitui, sed vendi vt pretium habeatur, ex quo possint vsuræ reddi. Mediolani die 14. Aprilis, 1500.

QVAESTIO V.

Vtrùm altero herede vsurarij non potente restituere, alter teneatur in solidum.

Quær

QVAERITVR Vtrùm altero hærede vſurarij non potente reſtituere, alter teneatur in ſolidum.

¶ Et videtur quòd ſic. Primò: quia hoc ſentit glo. in cap. tua nos: de vſu. & eam cõmuniter ſequuntur doc. vt Panor. ibidem dicit.

¶ Secundò: quia filij tenentur ad reſtitutionem ſicut parentes ſui ſi viuerẽt: vt in prædicta decre. dicitur: ſed parentes tenerentur ſecundum totam facultatem ſuam: ergo filij tenentur ſecundum totam hæreditatem: ſed abſque conſumptione mediæ hæreditatis quandoque reſtitutio integra fieri poteſt: vt patet in magna hæreditate & paucis paruiſque vſuris, ergo altero hærede non ſoluendo alter tenetur in ſolidum.

IN OPPOSITVM Eſt generalis regula ſoluendorum debitorum, ſcilicet quòd hæredes tenentur ſecundum hæreditarias portiones tantùm.

CONCLVSIO.

Altero hærede vſurarij non potente reſtituere, alter minimè tenetur in ſolidum.

RESPONDEO Quòd canoniſtæ (vt allegatum eſt) tenent partem affirmatiuam: aut quia credũt omnia bona vſurarij eſſe tacitè obligata eis, à quibus vſuræ extortæ ſunt, ac per hoc quilibet hæres tenetur ratione hæreditatis obligatæ: aut quia putãt hoc eſſe practicãdũ in fauorem defuncti, vt eius anima citius liberetur, quamuis non credant de iuris rigore eſſe neceſſariũ. Mihi autem ſecundum Theologalia principia videtur oppoſitum: & ratio eſt, quia ſufficit reſtituere ſimplũ quod ſimplum ablatum eſt. Conſtat autem, ꝙ in diuiſione hæreditatis admixtæ vſuris diuiditur ſimul & æs alienũ: ac per hoc ſecundũ portiones hæreditarias fiũt & vſurarum, vt, ſcilicet ſuccedens in duabus partibus hæreditatis, ſuſcipiat etiam duas partes lucri vſurarij, &c. Si igitur vnius reſtituere vult, ſat eſt quod tantum reddat quantũ hæreditauit: vel vt melius loquar, quantum hæreditaſſet ſecundum propriam portionem hæreditatis. Dico autẽ hoc, quia etiam ſi nihil vſurarum ad hæredem peruenit, nihilominus tenetur ſecundum portionem hæreditariã, quia perſonam patris induit ſecundum ſuam portionem, & conſequenter eius obligationem participat. Et confirmatur, quia nullus tenetur ad reſtituendum pluſquã obligetur: ſed obligatio paterna diuiditur in hæredibus proportionaliter, ſicut hæreditas: quemadmodum & ius exigendorum: non ergo tota obligatio ad alterũ tranſit hæredem, & conſequenter non tenetur in ſolidum.

Nec obſtat ſi dicatur, quòd regulariter hæredes vſurarij tenẽtur ſecundum hæreditarias portiones: ſed in caſu, quo alter efficitur impotens ad ſoluendum, & vires hæreditariæ in altero ſufficiunt, alter tenetur in ſolidum. Hoc enim eſſe voluntarium ex eo patet, quòd quum ex iure ſucceſsionis & hæreditatis perceptæ manifeſtum ſit, non teneri niſi ſecundum portionem hæreditariam, ex hoc quòd alter in mora reſtituendi fuit, non debet alter grauari: alioquin ſequeretur, quòd ſi alter hæres in principio ſucceſsionis, ſecundum portionem ſuam reſtituiſſet, altero nolente ſatisfacere, & poſtmodum impotente reddito, quòd ille innocens tunc teneretur ſatisfacere etiã pro portione cohæredis: quod eſt maniſtè abſurdum & contra rationẽ: quia quum hæreditas ſecundum iuſtitiam adeunda ſit, deducto ære alieno, cõſequens eſt quòd ille qui portionem hæreditatis ſibi debitæ percipit, proportionaliter ſatisfacturus quo ad æs alienũ, etiam ſecundum iuris rigorem nullo reatu adſtrictus remaneat. Nõ ergo tenetur alter in ſolidum cohærede impotente effecto: & hoc per ſe loquendo: poſſet enim per accidens contingere, quòd teneretur in ſolidũ, ſi in diuiſione, aut ſucceſsione hæreditatis induxiſſet cohęredẽ ad retentionẽ vſurarũ.

¶ Rationes autem alterius opinionis facilè ſoluuntur: quum enim obligatio omnium bonorum vſurarij ad vſuras reſtituendas non ſit realis, ſed ratione perſonæ (vt ſuperius dictum eſt) conſequens eſt quòd diuiſa perſona vſurarij in hæredes, diuiſa quoque proportionaliter tranſeat ad hæredes obligatio illa: ac per hoc nullus hæres tenetur ex hoc, niſi ſecundũ ſuã portionẽ. Et nota ꝙ obligatio illa bonorũ quodãmodo augetur, & quodãmodo minuitur in diuiſione hæreditatis. Minuitur quidẽ pro quanto diuiditur ſicut hæreditas. Augetur verò pro quãto ſingulæ partes illius obligationis ſingulos hæredes ſic afficiunt, vt tranſeant in oĩa eorũ bona, etiam aliũde habita: ita quòd omnia bona cuiuſque hæredis vndecũq; illa aduenerint, ſunt obligata ratione perſonæ ad ſatisfaciendũ pro illa parte obligationis, ex quo illam obligationem in ſe ſemel hic hæres ſuſcepit, hæreditatem adeundo. Hæc enim eſt natura tacitæ obligationis bonorũ ratione perſonæ, vt omnia bona illius inquantum illius ſunt, non abſolutè afficiat. Practica autem quæ in fauorem animæ creditur exercenda, nullum fundamentum iuſtitiæ habet, ſed eleemoſynariæ largitatis tantùm: nõ enim debet cogi aliquis ad id, ad quod non tenetur.

AD PRIMVM Ergo horum, quæ in principio obiecta ſunt, dicitur quòd quum gloſ. fundetur ſuper obligatione totius hæreditatis ad reſtitutionem vſurarum, & ex hoc non ſequatur concluſio ſua, ſcilicet quòd alter teneatur in ſolidum, admittenda nõ eſt gloſſæ autoritas, nulla ſufficienti ratione fulta, ſed ſola turba ſequacium. De qua non eſt curandum: quia voluntariè ſequuntur gloſſam, negando eius fundamentum (vt moderni) vel errant in fundamento, vt antiquiores; quemamodum in præcedenti quæſtione dictum eſt.

¶ Ad ſecundum verò dicitur, quòd filij tenẽtur, ſicut & pater, obligatione ſcilicet perſonali omnium bonorũ ſuorum. Sed in hoc eſt differẽtia, quòd pater eſt tota illa perſona, ac per hoc habet totam obligationem: quilibet autẽ hæres eſt pars illius perſonæ & conſequenter partem tantùm obligationis ſubit: & ideo quemadmodum viuente patre omnia ſua bona erant tacitè obnoxia ratione perſonæ eis, à quibus extortæ ſunt vſuræ quo ad omnes vſuras extortas: ſic diuiſa hæreditate cuiuſque hæredis bona omnia ſunt tacitè obligata ratione perſonæ eiſdem quo ad partem vſurarum iuxta portionem hæreditariam. Nec aliud poteſt concludi ex decretali illa. Mediolani die, 18. Aprilis, 1500.

DE PETITIONE LVCRI *ceſſantis.*

QVAESTIO VI.

Vtrùm quando licet petere damnum lucri ceſſantis, poſſit peti totum lucrum ceſſans.

QVAERITVR Vtrùm quando licet petere damnum lucri ceſſantis, poſſit peti totum lucrum ceſſans.

¶ Et videtur quòd ſic. Primò, qa hoc videtur deciſum in ca. nauiganti. de vſuris in fine, vbi excuſatur vẽdens rem ſeruandam tanti, quanti vendenda creditur tempore ſtatuto: hoc enim nihil aliud eſt, quam totũ lucrum ſperatum in futuro ex nunc percipere.

¶ Præterea, Secundum doctores creditor poſt morã debitoris poteſt petere intereſſe lucri ceſſantis: ſic ꝙ poteſt petere tantum quantum veriſimiliter ille lucratus fuiſſet cum illa pecunia, ſi eſt mercator induſtrius. Hoc autẽ eſt totum lucrum ceſſans petere, ergo.

IN OPPOSITVM Eſt differentia inter intereſſe damni emergentis, & lucri ceſſantis: quia illud eſt æqualiter compenſandum, hoc autem non.

CONCLVSIO.

Quamuis nonnunquam liceat petere damnum lucri ceſſantis, non tamen licet totum petere, dum illud actu minimè adſit.

RESPONDEO, Quòd quia contingit ſcire in vniuerſali, & ignorare in particulari. 1. Poſte. ideo quum communis animi conceptio & Theologorum & Canoniſtarum ſit, quòd inter habere aliquid in actu & habere illud in potentia multum refert, ſic magna debet eſſe differentia inter recompenſationem eius, quod habetur in actu, & illius quod poſsidetur in potentia. Contingit tamen, quoſdam non aduertentes, quòd lucrum ceſſans ſit de numero eorum, quæ habentur in potentia, & veritati & ſibi ipſis contradicere, dum aſſerunt poſſe peti totum lucrum ceſſans, quando damnum lucri ceſſantis recompenſandum venit. Manifeſtè ſiquidem patet, lucrum ceſſans nondum actu haberi, ſed in potentia tantùm eſſe, vel fuiſſe: ac per hoc multipliciter poſsibile impediri, vnde abſque dubio quamuis licitũ ſit quandoque petere damnum lucri ceſſantis, non tamen eſt licitum petere totum lucrum ceſſans, ſed ſecundum propinquitatem & elon-

gationem potentiæ ab actu,& alias particulares circunstantias ad arbitrium boni viri recōpensatio faciēda est.

AD PRIMVM Ergo in oppositum dicendū, quòd decretalis illa non habet rationem lucri cessantis, sed temporis,pro quo res venditur.Quum enim regulare sit,quòd pretium rei venalis statuitur secundum tempus, pro quo fit venditio non in quo ille, qui erat seruaturus suas merces:& tamen nunc vendit,supponitur ꝙ vēdat pro tempore,pro quo intendebat vendere tunc:nunc verò contractum celebrare cum rei exhibitione:& ideo potest vendere quanti creditur tunc vendenda. Quamuis etiam Decretalis hoc non dicat: sed solùm ꝙ potest vendere amplius,quam tempore contractus valeat.

¶ Ad secundū dicitur,quòd doctores illi imitandi in hoc non sunt,quia sibijpsis etiā contradicunt. Vnde in multis particularibus casibus(quos hîc non oportet enumerari)quando doctores dicunt,quòd licet plus forte accipere ratione interesse, quia negationibus licitis aut agris emendis pecunia exposita esset,nō intelligas, quòd liceat petere tantum,sed aliquid ad arbitrium sapientum. Mediolani die,24.Aprilis,1500.

TRACTATVS NONVS
De Simonia in tres Quæstiones diuisus.

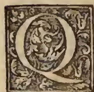
1 ☞ *Num emptio ecclesiasticorum beneficiorum sit simoniaca, quia prohibita, vel prohibita, quia simoniaca: hoc est, vtrùm sit in eorum emptione simonia de iure diuino, aut positiuo.*

2 *Num emens & acquirens episcopatum, non intendendo soluere promissam pecuniam, sit simoniacus.*

3 *Num vacante sede, & quærentibus omnibus pontificatum per fas & nefas propter ambitionem & auaritiā, & ecclesiæ ruinam, liceat viro probo & digno quærere pontificatum, adhibendo promissiones, & exhibendo temporalia & beneficia, &c. pro suffragijs propter hunc finem, vt in sede positus ecclesiæ prosit, & illam reformet.*

QVAESTIO PRIMA.

Vtrùm emptio beneficiorum ecclesiasticorum sit simoniaca, quia prohibita: vel prohibita, quia simoniaca: hoc est, vtrùm sit in eorum emptione simonia de iure diuino, aut positiuo.

VAERITVR Vtrum emptio beneficiorum ecclesiasticorum sit simoniaca, quia prohibita : vel prohibira, quia simoniaca:hoc est, vtrùm sit in eorum emptione simonia de iure diuino,aut positiuo.

¶ Videtur enim quòd sit iuris positiui.Primò:quia titulus præbendæ annexus est ecclesiasticis ordinibus à iure positiuo,vt patet ex eo quòd in primitiua ecclesia erant pastores & ordines absque præbendis: imò vsque ad Vrbanum primum Ecclesia Romana dicitur absque reditibus vixisse.

¶ Secundò:quia quandocunque sunt duo coniuncta, alterum spirituale & alterum tēporale : emere illud totum ratione temporalis non est illicitum secūdum se, vt patet de vasis sacris,& decimis,&c.sed in beneficijs est vnum spirituale(puta ordo aut cura animarum) & alterū temporale,scilicet præbēda:ergo licet hæc emere ratione præbendæ:sed omnes,qui emunt,non nisi ratione præbendæ emunt:ergo nullus committit simoniam, nisi forte agat contra ius positiuum.

IN OPPOSITVM Videtur communis Theologorum sententia.

IN HAC QVAESTIONE Tria agēda sunt. Primò ponentur opiniones. Secundò,examinabuntur. Tertiò,respondebitur obiectis.

CONCLVSIO.

Emptio beneficiorum ecclesiasticorū, quæ clericatui sunt annexa, & non solùm illorum, quæ habent clauium administrationem, vel ordinis executionem, est prohibita, quia simoniaca, & non simoniaca, quia prohibita.

QVO AD PRIMVM Tres sunt hic opiniones,duæ extremæ,& vna media. Prima extrema est, quòd simonia in beneficijs vniuersis est tantum prohibita iure positiuo.Et consequenter quum papa sit supra ius positiuum,ipse non solùm censuras,sed peccatum euadit simoniæ vendendo ecclesiastica beneficia : quamuis non euitet peccatum scandali & acceptionis personarū in huiusmodi.Et hanc opinionem sequuntur gloss.in capit.ex parte.de officio deleg.& ibidem Ant.de But.Imo.& Cardinalis in cap.primo de Simonia. Secunda opinio extrema est,quòd simonia in omnibus beneficijs ecclesiasticis est prohibita iure diuino,ac per hoc,quum Papa diuino subdatur iuri,peccatum simoniæ incurrit hæc vendendo,quamuis iuris positiui pœnas euadat.Et hanc videntur communiter Theologi sequi. Ratio huius opinionis ponitur à S.Tho.in Secunda Secundæ.quæst.c.articul.4. quia scilicet beneficia ecclesiastica non possunt esse sine spiritualibus antecedentibus & causantibus ipsa.Ex hoc enim sequitur,quòd venditis præbendis etiam spiritualia venditioni subijciantur. Tertia autem opinio media est,quòd simonia in beneficijs quibusdam est prohibita iure diuino, & in quibusdam iure humano.In habētibus siquidem administrationem ordinis, vel executionē clauium,simonia prohibetur diuino iure:in non habētibus autem horum(vt sunt administrationes hospitaliū, &c.) simonia iure tantùm humano committitur.Et consequēter in illis Papa inuoluitur vitio simoniæ si vendit, in istis non.Et hæc est opinio Panormi.in c.primo de simonia.& in repetitione:qui verò,in ca.extirpandæ.de præb.

Et fundatur hæc opinio super duobus.Vnū est, quòd ordo est de iure diuino : quod probat, quia erat in veteri testamento.Alterum est, quòd in connexis vendito vno, venditur reliquum.quod probatur infra,q.3.si quis obiecerit.Ex his enim arguit,quòd in horum venditione venditur executio ordinis:ac per hoc quodāmodo ordo ipse, quod est in se simoniacum.Nec potest dici, quòd annexū temporale tantùm vendatur:quia neutrum inuenditum relinquitur.Hæc de primo.

QVO AD SECVNDVM,Quia omniū opinionū rationes ex duobus pendent, scilicet distinctione eius,quod est ex iure positiuo ab eo, quod est ex iure diuino,& connexione eorum:ideo tria sunt perscrutanda.Primò, quid in his ecclesiasticis beneficijs sit ex iure diuino,& quid ex iure positiuo.Secundò, an id quod est in eis ex iure positiuo,sit venale.Tertiò,an connexio talis efficiat,vt vno vendito,vtrunque necessariò vēdatur. Ijs enim elucidatis, opiniones omnes radicitus examinatæ erunt,& veritas simul totius quæstionis apparebit.

¶ In ecclesiastico beneficio duo sunt : clericatus ad minus, & præbendæ titulus. Clericatum esse ex iure diuino constat, tamen ex eo quòd clericatus nihil aliud est, quàm addictio ad ministrandum sacrificijs diuinis: vnde & à sorte nomen accepit:quia in sortem Domini, qui clerici sunt,electi sunt.Fuerunt enim omni tempore clerici. Ante legem quidem primogeniti clerici erant : vnde & primogenituræ ius factum erat.Sub lege autem tota tribus Leui sanctificata est ad diuina officia. *Clerici omni tempore fuere.* Tum ex eo ꝙ spirituale quoddam est.omnis enim clerici officiū in spiritualibus actibus consistit:vt patet discurrenti.Vnde in prima tonsura ex vtraque parte præcisio corporalis in capite fit:scilicet secundum partem superiorem, in qua fit tonsura:& secundum partem inferiorem,per quatuor angulos,in qua inciduntur capilli, ad significandum, quòd à temporalibus vndique præcisi,ad superna,quæ spiritualia sunt,ministri deputantur. Tum autoritate Sanct. Tho.in Secunda Secundæ quæstio.c.arti.4.qui officium clericale non spirituali annexum,sed spirituale esse à Deo dicit,vt ideo beneficium ecclesiasticum spirituali annexū censeatur,quia clericali officio coniunctum est.Spiritualium autem autor Deus est,quamuis ex institutione ecclesiæ sit modus faciendi clericos. Et ex hoc patet quòd opinio Panormitæ diminuta est,enumerando executionem ordinis & clauium,& prætermittendo officium clericale.Quāuis enim in spiritualibus sint gradus, & ordo sit spūalior clericatu,& claues sint magis spirituales multis ordinibus,omnia tamen in spiritualiū genere sunt:& omnia inuendibilia sunt:quia totum genus spiritualium est materia repugnans venalitati.vt pulchrè in eadē quæstio.art.1.ostendit san.Tho.Est ergo in omnibus ecclesiasticis beneficijs vnum spirituale & omnino inuendibile, scilicet officium clericale.

¶ Alterum verò,scilicet præbendæ titulus multa in se continet.Præbenda enim duo dicit:scilicet stipendiū clericale,& certam determinationem talis stipendij secundū quantitatem(puta 1000.ducatorum)secundum tempus (puta annuum)secundum locum:puta ex fructibus talis

terr

territorij,&c. Et consequenter in præbēdæ titulo possunt considerari quatuor: primò ius stipendij: secundò stipendium: tertiò ius talis & tanti stipendij in tali loco, &c. & quartò ipsum tale & tantum stipendium ibi, &c. De quibus sigillatim est dicēdum. Ius stipendij proculdubio ex diuino est iure & spirituale: quia eo ipso est, quo officium clericale. Ex hoc enim quòd aliquis diuinis est addictus ministerijs, ius habet vt sustētetur a populo, pro quo Deo ministrat. Vnde si sacerdotibus Aegypti ex publico prouidebatur, vt dicitur Gen. 47. & tribus Leui, quia ius hoc habebat, partem inter fratres suos non accepit, & vt dicitur. 1. Corin. 9. Qui altari deseruiunt, de altari participant: & rursus, Quis militat suis stipendijs vnquam? Stipendium verò ipsum tēporalis res est, sed diuino iure debitum, vt probatum est: iniquum quippe esset, vt assistentibus Deo pro nobis, & opportuna non daremus. Ius autem talis aut tanti stipendij, ex iure prouenit positiuo, si tale ius à primo iure aliud est: si enim idem est cum primo, quum primū sit ex diuino iure & spirituale, hoc quoque erit ex diuino iure & spirituale. Quòd autem non sint duo iura (vnum scilicet respectu stipendij, & alterum respectu quantitatis & qualitatis stipendij) sed vnū tantū, probatur dupliciter: ratione scilicet, & autoritate. Ratio est. Quia ita se habet ius clericale ad beneficium ecclesiasticum, quemadmodum ius sacerdotis ad curam habētem animarum: imò magis & arctius cōiungitur ius clericale cum præbenda, quàm ius sacerdotis, cum animarū cura: quia ibi est ratio debiti: hîc non. clerico enim debetur stipendium, sacerdoti autem non debetur cura animarum. Sed sic est, quòd per hoc quòd sacerdoti ex iure positiuo datur cura talis ecclesiæ, aut autoritas audiendi confessiones, non confertur ei nouum ius, sed iuri, quod habet à Deo, determinatur ab ecclesia materia, circa quam operatur. Non enim sacerdos parochialis habet duas autoritates (alteram à Christo, & alteram ab ecclesia) sed vnam tantum a Christo, qua sacerdos potest absoluere & ligare indeterminatè. Et quum ab ecclesia determinatur, quòd personæ talis loci, aut voluntariè subijciantur, ei potestas illa determinatam iam habens materiam potest exerceri, quæ prius ex defectu propriæ materiæ exerceri non poterat: ergo à fortiori per hoc, quòd clerico confertur certa præbenda, non confertur ei nouum ius, sed determinatur, iuri quod à Deo habet certa possessio. Ita quòd ius clerici à Deo est indeterminatum, nec magis exigit hoc quàm illud stipendium: sed ecclesia dando certos reditus, determinat illud, assignando illi propriam materiam. Vnde non sunt duo iura in clerico respectu beneficij: sed vnum tantùm, & à Deo indeterminatè datum quo ad materiā, & ab ecclesia postmodum determinatum. Et confirmatur hæc ratio ex multis similibus: scilicet præcepto de sanctificatione festorum & de confessione facienda, & decimis soluendis, &c. Hæc enim omnia ex iure diuino sunt indeterminata, & ab ecclesia sunt quo ad determinationem temporis, quantitatis, modi, &c. Et tamen non sunt duo præcepta de custodiendis festis (vnum ex iure diuino & alterum ex iure positiuo) sed vnum tantùm de iure diuino indeterminatè, & ab ecclesia determinatum, & similiter est de alijs. Quemadmodum ergo in præceptis indeterminatè datis à Deo & determinatis ab ecclesia, non multiplicamus præcepta, ita in iure indeterminatè à Deo, & determinato ab ecclesia, non multiplicatur ius, sed vnum restat in seipso. Autoritas est sanct. Tho. in quæst. præfata ad tertium: vbi dicit, quòd ius accipiēdi decimas est spirituale. Constat enim idem esse iudicium quo ad propositum de iure decimarum & præbēdarum: quia vtrobique est aliquid ex iure diuino, scilicet quòd aliquid indeterminatè detur, & aliquid ex iure positiuo: scilicet quòd illud aliquid sit decima pars, aut quòd sit tale vel tantū, hîc vel ibi, &c. Si ergo ius decimarum est spirituale, & tamen decima est de iure positiuo, quo ad determinationem (vt patet, & sanct. Tho. expressè dicit in Secunda Secundæ, quæstio. 87. articul. 1.) consequens est, quòd ius præbendæ est spirituale, & de iure positiuo non sit, nisi quo ad determinationem temporis, quantitatis, &c. Eorum igitur, quæ in clerico beneficiato sunt, omnia de iure diuino sunt, nisi quartum, scilicet determinatio stipendij. Ex iure si quidem positiuo à prælatis ecclesiæ actum est, vt annua stipendia, & tantæ quantitatis, &c. in illa aut illa sint ecclesia, & tali ministro applicata sint, &c. Et sic patet primum quod discutiendum erat.

¶ Secundum autem (quid scilicet sit hîc venale, & quid non) ex his facilè haberi potest. Quum enim spirituale venditionis materia esse non possit, & ius omne clericale tam respectu stipendij indeterminatè, quā respectu talis & tāti stipēdij spirituale sit, sequitur necessariò quòd ius præbendæ venale non sit: & si venditur, simoniacum est, non quia prohibitum, sed quia in se est simoniacum: Ipsum autem stipendium seu ipsa præbenda, quum sit purè temporalis res, vendi potest. Vnde sanc. Tho. in præfata quæst. 100. dicit, quòd quum Papa cōcedit decimas militibus, non cōcedit eis ius spirituale accipiendi decimas: sed tantummodo res temporales, quę decimæ appellātur.

¶ Ex his autem patet tertium propositorum, an scilicet connexio ista excludat venalitatem. Est enim hîc duplex connexio: scilicet iuris præbendæ ad clericatum: & ipsius præbendæ ad hunc clericum. Et prima quidem connexio venalitatem omnino excludit: tamen ex natura connexorum, quia vtrunque est spirituale, vt patet ex dictis: tum ex natura connexionis: iā enim patet, quòd ius præbendæ non est connexum, quasi aliena res coniuncta, sed est connexum per identitatē aut quasi identitatem cum ipso clericali officio. Notanter autem dixi, aut quasi identitatem: quoniam fortè ius præbendæ se habet ad clericatum, vt passio ad subiectum, & non vt omnino idem. Vnde sanc. Tho. in quæst. præfata beneficium ecclesiasticum annexum clericatui, & pendere ab eo dixit. Sed in proposito nihil refert: eiusdem enim rationis est, obiectum & passionem vendere, vt Iaspidem & proprietatē eius. Secunda autem connexio venalitatē & cōpatitur, & excludit diuersimodè. Cōpatitur quidē respectu ipsius clerici actiuè: quia pōt ipse vēdere & locare fructus beneficij sui. Excludit autē respectu eiusdē passiuè: quia scilicet nō pōt sibi vendi propter duo. Primò, quia vendi non potest res à non domino: nullus autem prælatus, nec summus Pont. est dominus fructuum percipiendorum: reditus enim omnium ecclesiarum quamuis sint Papæ, vt principalis dispensatoris, nō tamen sunt eius, vt domini & possessoris: inquit san. Tho. vbi suprà ar. 1. ad septimum. Secundò, quia cōferendo alicui clerico beneficium, & vendendo sibi fructus percipiendos, nihil aliud est quàm vendere illi executionem proprij & spiritualis iuris: paria autem sunt vendere ius & illius executionem. Vnde & duo peccata hîc concurrunt, iniustitiæ, quia venditur clerico quod est suum. prius enim intelligitur habere titulum, qui dicitur gratis dari: & deinde executionem, quæ habentis iam titulum ipso iure est. Et simoniæ: quia vēdi conuincitur exequutio tēporalis iuris.

¶ Ex prædictis autem patet solutio quæstionis. Liquet siquidem ex rationibus adductis, quòd emptio ecclesiasticorum beneficiorum quæ clericatui sunt annexa, & non solùm illorum, quæ habent administrationem clauiū aut executionem ordinis, est prohibita, quia simoniaca, & non simoniaca: qa prohibita: qa emptionis materia est res spiritualis, quæ venalitati omnino repugnat, quod quia non aduerterunt alij domini canonistæ, errauerunt.

Et confirmatur hæc conclusio, quia emens beneficiū, proculdubio intendit emere ius talis prebendæ. Vnde, si Papa vellet sibi vendere fructus absque iure præbendæ, aut non emeret, aut multò minus solueret. Sed ius talis præbendæ est spirituale, sicut & ius decimarum, ergo velint nolint res spiritualis est, quæ vēditur & emitur. Et consequenter simonia, non quia prohibita, sed in se committitur. Hæc de secundo.

QVO AD Tertium satisfaciendum est obiectis Et ad primum (quod est fundamentum totius erroris) dicitur primò, quòd peccat secūdum nō cām vt causam, Dependentiā nanq; ex iure positiuo non est cā venalitatis, sed negatio spūalitatis, vnde spiritualia, quę ex iure positiuo pendent, venalia nō sunt: vt patet de cōsecratione sacrorum vasorū & vestiū, & de benedictione nuptiarū, &c. Oportet ergo pro fundamento assumere, q; titulus præbendæ est res tēporalis, & nō quia est de iure positiuo vt possit secundum se materia vēditionis esse. Secundò dicitur, quòd aliquid esse de iure positiuo, contingit dupliciter. Vno modo quo ad substantiam rei: vt sunt officia tpalia, & alia huiusmodi. Alio mō quo ad determinationem tantùm. Prima, quia sunt totaliter ab homine, venalia sunt: alia verò, quia secundum spiritualem eorum substātiam sunt, & ab ecclesia tantùm modificationē & determinationē recipiunt, venalitati repugnāt. Rursus,

prima eccleſia poteſt annullare, vtpote totaliter tota opera ſecunda verò poteſt mutare, & aliter determinare. Vnde quamuis in poteſtate eccleſiæ ſit ſeparare à iure clericali determinationẽ præbendę, quam acceptauit & ſtatuit: ſi tamen ſuſtinet, ex quo ſpiritualis iuris determinatio eſt, vendi non poteſt. Quemadmodum in poteſtate eccleſiæ eſt, ſubtrahere conſecrationem virginum quam determinauit: ſi tñ ſuſtinet, vendi non pôt niſi ſimoniacè.

❡ Ad ſecundum etiam dico duo. Primò, quòd loquẽdo de iure præbendæ, falſum ſupponitur quòd ſit res temporalis. Secundò, quòd loquendo de ipſa præbenda temporali, diſtinguendum eſt de connexione: quia connexio rei temporalis cum ſpirituali (vt ſanctus Thomas ibidem dicit) contingit dupliciter. Vno modo, quòd tẽporale ſe habeat ad ſpirituale vt ad conſequens, ita quòd temporale ordinatur ad ſpirituale aliquod exercitium, & in his connexum poteſt vendi ratione temporalis: vt patet de calice. Alio modo vt temporale ſe habeat ad ſpirituale, vt ad præcedens, ita quòd temporale oritur & conſeruatur ex ſpirituali, & in his connexum non poteſt vendi ratione temporalis. Tale autem eſt beneficium eccleſiaſticum: quoniam ex clericatus gradu, quo addictus quis eſt miniſterijs diuinis, ius innaſcitur præbendæ: & ſtante illo, præbendæ ſtipendium debetur diuino naturalíque iure.

Ratio autem diuerſitatis huius inter hæc duo connexorum genera aſsignatur ibidem: quia in iſtis in quibus temporale dependet ex ſpirituali, intelligitur vendi ſpirituale, in illis non. Et ratio eſt: quia paria ſunt vendere effectum, & vendere cauſam eius in fieri & cõſeruari (quum ex tali cauſa omnino pendeat effectus) ſed non eſt par vẽdere rem & ordinem ad vſum illius, modo præbenda (vt dictum eſt) pendet ex ſpirituali in fieri & eſſe: calix autẽ, & ſimilia non pendent ex ſpirituali vſu, ad quem ſunt ſacrata. Romæ die 26. Decembris, 1504. inchoante.

QVAESTIO II.

Vtrùm emens & acquirens epiſcopatum non intendendo ſoluere promiſſam pecuniam, ſit ſimoniacus.

QVAERITVR Vtrùm emens & acquirens epiſcopatum, non intendendo ſoluere promiſſam pecuniam, ſit ſimoniacus.

❡ Et videtur quòd non. Tum quia peccatum principaliter conſiſtit in voluntate: voluntas autem iſtius non fertur ad ſimoniam. Tum quia non ſequitur actus completus, traditio, ſcilicet temporalis pro ſpirituali.

IN OPPOSITVM Autem eſt: quia hîc interuenit acceptio ſpiritualis, ſcilicet epiſcopatus ex pactione procedens, & conſequenter ſimonia: vt patet ex diffinitione ſimoniæ aſsignata per Hoſt. in titulo de ſimonia.

AD EVIDENTIAM Huius dubitationis duo ſunt videnda. Primò, an ſecundum rem ſit hîc ſimonia. Secundo, an ſecundum eccleſiæ iudicium ſit hic ſimonia, ſacris canonibus punita & excommunicata.

CONCLVSIO.

Simoniacus is procuidubio eſt, & puniendus eccleſiaſticis cenſuris.

QVO AD PRIMVM, Quum actus exterior ad genus moris non niſi propter actum interiorem ſpectet, quum ſimonia vitium morale ſit, oportet primò ipſam intus inuenire. Et quum non circa paſsiones, ſed actiones liberas verſetur, in voluntate oportet eam primò inquirere. Vnde & in eius diffinitione dicitur, quòd eſt ſtudioſa voluntas, &c. vbi igitur deeſt omnino emẽdi voluntas, ibi emptio ſecundum veritatem non eſt. Sed in propoſito caſu, hîc non intẽdit emere: nulla ergo eſt ſecundum rem emptio, ſed emptionis tantummodo ſimulatio.

Et quia emptio & venditio correlatiua ſunt, nec claudicare poſſunt, conſequens eſt quòd nulla ſit hic venditio ſecundum rei veritatem, quamuis ſit vẽditionis affectus, cum opere ſubſequuto, ijs quantum eſt ex parte vendentis. Neque enim intelligi poteſt, vt vendat quis nulli emẽti, quamuis fieri poſsit, vt velit & credat quis ſe vendere emere ſimulanti. Vbi autem nec emptio nec venditio ſecundum veritatem eſt, ſed ſecundum apparẽtiam, ibi nec ſimonia ſecundum veritatem eſt, ſed ſecundum apparentiam tantùm, ſi de ſpiritualibus agitur, vt in propoſito. Et quoniam pœnæ iuris inſtitutæ ſunt contra ipſa vitia ſecundum veritatem, non ſecundum apparentiam tantũ (non enim apparentes ſimoniaci, ſed ſimoniaci ſuſpẽduntur & excommunicantur: apparentia enim eſt conditio diminuens, ſicut pictura: non autem homo pictus eſt homo, & ita nec apparens ſimoniacus) idcirco in hoc caſu nulla incurritur cenſura. Niſi quis dicat propter affectum intentionis cum opere ſubſequuto, venditorem tanquam ſimoniacum punitum cenſuris iuris: iuxta dicta extra de biga. nuper. & cap. à nobis. Sed illud videtur ſingulare ius: non enim qui facit aliquid quod credit prohibitum cenſuris excommunicationis & irregularitatis, &c. contemnens illas, incurrit eaſdem: & tamen in eo eſt affectus intentionis cum opere ſubſequuto. Quamuis autem ſimulator hic à propria ſimonia & pœnis illius excuſetur: non excuſatur tamẽ à peccato mortali multiplici. Primò participationis cum ſimonia mentali vendentis, dando ad hoc operam efficacem. Secundò inſaniæ propriæ: ſufficienter ſiquidem mentitur ſe ſimoniacũ: quòd ſi contra proximũ ageret, detractionis vitio non careret: quanto magis contra ſeipſum, quem plus proximo diligere tenetur? Tertiò ſcandali, manifeſtè ſiquidem dat occaſionẽ ſcãdali alijs: vt patet. Quartò mendacij, dum fingit quod non habet in corde: quod eſt ſecundum ſe prauum (vt dicitur tertio Ethi.) nec vlla poteſt intẽtione rectè fieri. Quod quamuis veritati pernicioſè opponatur, ac per hoc officioſum videatur ſecundum tamen veritatem propter prædicta pernicioſum eſt. Hæc de primo.

QVO AD SECVNDVM, Sciẽdum eſt, quòd non vertitur hîc in dubiũ, an in iudicio eccleſiæ ſtaretur teſtibus, & non excuſationi iſtius ſimulatoris, qua diceret ſe finxiſſe: quoniam liquidum eſt quòd ſecundum ea quæ exterius acta ſunt, eccleſia iudicaret. Sed quod multis ingerit dubitationem, eſt, quia non eſt conſummatè perfectus actus exterior. Interuenit ſiquidem hic vltra pactionem datio & acceptio ſpiritualis: ſed deficit datio & acceptio temporalis, ſcilicet pecuniæ promiſſæ pro ſpirituali. Videntur enim canoniſtæ omnes dicere, quòd ad hoc vt incurratur ſimonia punita ab eccleſia, requiritur actus exterior, non tantùm intentio aut pactio, ſed cũ intentione & pactione executio: an autem completa vel incompleta, non dicunt quantum vidiſſe me memini. Sciendum eſt igitur, quòd tria numerata (ſcilicet intentio, pactio & executio) ita ſe habent ad ſimoniam punitam ab eccleſia, quòd quodcunque horum defecerit, non incurritur verè ſimonia punita. Si enim intentio deficit, vera ſimonia non eſt. Et ſi intentio eſt abſque alijs, mentalis tantùm eſt. Et ſi intentio cum pactione abſque executione eſt ſecundum Tancre. (vt refert gloſſ. in capit. tua nos. de ſimonia) videtur iſta ſimonia punita: quia ſola pactio apud ipſum facit ſimoniam. Et ſatis rationabiliter videtur hoc dici: quia vbi eſt intentio cum pactione, ibi eſt vera venditio & vera emptio ſpiritualium, &c. & cõſequenter vera ſimonia: & eſt exterius ſubiacens iudicio eccleſiæ. Vnde nulla apparet ratio, quare pœnas iuris ſtatim pactione facta ſimoniaci incurrere non debeant. Et confirmatur: quia ſimonia in cõtractu emptionis & venditionis conſiſtit in rei veritate: executio enim nihil aliud eſt, quàm ponere in poſſeſsionem rei iam emptæ & promiſsi pretij. Vnde nulla ratione cogente: ſed ſola autoritate veterum, creditur requiri tertium, ſcilicet executionem. Quod ex Hoſt. diffinitione apparet: inquit enim quòd ſimonia eſt acceptio vel datio ſpiritualis ex pacto temporalis, &c. proueniens. Vbi manifeſtè patet, quòd in ſimonia punita ab eccleſia pactum locatur, vt cauſa: ipſa verò executio locatur, vt ſubſtantia ſimoniæ. Fatendo ergo quòd hæc tria requirantur, reſtat videre, an executio incompleta & claudicans ex altera parte, ſcilicet temporaliũ ſufficiat. Et breuiter ex tribus colligo quòd ſic. Primò ex prædicta diffinitione Hoſt. quæ communiter acceptatur: in ea enim dicitur, quòd acceptio ſiue datio ſpiritualis ex pactione rei temporalis, eſt ſimonia punita ab eccleſia: ergo. Secundò ex communi dictorũ, ſcilicet quòd quando concurrit ex pacto collatio ſpiritualis, eſt ſimonia punita: nec vllus vnquam addit, quòd requiratur acceptio etiam tẽporalis. Tertiò ex cap. ſi quis de ſimonia, vbi expreſsè iudicatur ſimoniacus conferens ordinem ex pacto rei futuræ.

❡ Sed tunc inſurgit dubitatio, an ſit etiam ſimonia punita, ſi claudicat executio ex parte ſpiritualis: puta ille dedit ex pacto temporale, puta pecuniam) & hic accepit: ſed nõ

ded

dedit adhuc spirituale, puta episcopatum. In hoc siquidē casu nulla interuenit datio aut acceptio spiritualis: sed intentio & pactio vtriusq;, executio autem solius temporalis. Audirē libenter decisionē. Crediderim tamen ego, quòd non incurrantur cēsuræ ex defectu executionis. Nec est eadem ratio de claudicatione ex hac parte & ex illa: quia spirituale tenet principalem locū, & est ratio & radix totius repugnantiæ ad vænalitatem: & ideo penes illius executionē videtur attendi executio simoniaca. Quia ergo in casu nostro ecclesia præsupponit simoniacam intentionem, & constat de pactione & de acquisitione spirituali, & deficit tantùm executio tēporalis pro spirituali, iudicabit ecclesia simoniam esse sacris canonibus vetitam & punitam: & vtranq; partem excommunicatam. Hæc de secundo.

¶ Nec oportet aliter respondere ad in principio obiecta: quia satis patent ex dictis. Romæ die, 4. Ianuarij, 1504.

QVAESTIO III.

Vtrùm vacante sede, & quærentibus omnibus pontificatum per fas & nefas propter ambitionē & auaritiam ac ecclesiæ ruinam, liceat viro probo & digno quærere pontificatum, adhibendo promissiones, & exhibendo temporalia & beneficia, &c. pro suffragijs propter hunc finem, vt in sede positus, ecclesiæ prosit, & illam reformet.

QVAERITVR Vtrùm vacante sede, & quærētibus omnibus pontificatum per fas & nefas propter ambitionem & auaritiam ac ecclesiæ ruinam: liceat viro probo & digno quærere pontificatum, adhibēdo promissiones, & exhibendo temporalia & beneficia, &c. pro suffragijs, propter hunc finem, vt in sede positus ecclesiæ prosit, & illam reformet. Est autem ratio dubitandi: quia vtrinque rationes sunt.

¶ Quòd enim hoc sit licitum, quadruplici ratione videtur. Primò: quia cuius finis bonus est, ipsum quoque bonum est: constat autem finē huius operis sanctū esse: ergo.

¶ Secundò: quia non magis obligant iura prohibentia huiusmodi promissiones & emptiones, quàm votum & iuramentum: sed constat, quòd quando votū & iuramentum seruata in publicæ vtilitatis damnum redundant, seruanda non sunt quamuis alias iusta & sancta essent: ergo nec huiusmodi leges seruari debent in tali casu: in quo ecclesiasticæ reip. ruina imminet manifestè.

¶ Tertiò. Quia si hic interueniret aliquod peccatum, hoc non esset nisi simonia. Sed simonia hîc non est, probatur: quia in beneficijs ecclesiasticis simonia est de iure positiuo: vt multi canonistæ asserunt. Constat autē quòd nullum ius positiuum contra communem ecclesiæ vtilitatēm ad eiusque ruinam seruandum est: quoniam omnia (vt Bernardus inquit) statuta tandiu seruanda sunt, quādiu contra charitatem non militant ergo, &c.

¶ Quartò. Quia vnicuique licet redimere vexationem suam, & proximi & præcipuè publicam: sed in hoc casu nihil aliud fit, nisi quòd redimitur vexatio propria & publica totius ecclesiæ: ergo licet.

PRO OPPOSITA Autem parte est, quia non sunt facienda mala, vt veniant bona: sed emere spirituale est malum: ergo non est faciendum propter quodcunque bonum.

AD EVIDENTIAM Huius quæstionis quatuor agam. Primò ostendam distinctè in quo stat difficultas. Secundò, quia difficultas stat in duobus, respōdebitur quo ad vnum illorum. Tertiò quo ad alterū. Et quartò satisfiet rationibus in contrarium.

CONCLVSIO.

Illicita omnino & simoniaca esset procuratio illa, pro seipso.

QVO AD PRIMVM, Sciendum est, ꝙ operationum humanarum quinque sunt genera. Nā prima diuisione distinguuntur in bonas malas & differentes. Et rursus bonæ distinguuntur in omnino bonas & in bonas non omnino: & malè quoq; distingūntur, in secūdum se prauas, & in solitariè malas. Vnde fiunt quinq; genera: duo bonarum, & duo malarum, & vnum indifferentium. Omnino bona opera sunt, quæ non solùm bona sunt, sed non possunt malè fieri, vt interior charitatis actus proprius: non enim potest quis Deum amare ex charitate, & tamen malè: vt patet. Bona autem non totaliter sunt, quæ licet in seipsis bona sint, possunt tamē mala intentione fieri: vt dare eleemosynam, colere Deū exterioribus sacrificijs, &c. possunt enim hæc propter ●●nē gloriā fieri. Mala verò secundū se praua sunt, quæ nulla possunt intentione bene fieri: vt mentiri, adulterari: & alia huiusmodi. Mala aūt solitariè vocantur illa opera, quæ si sola nudáque considerantur, nocumentum aliquod important: quæ tamen possunt tot circunstantijs vestiri, vt bona & sancta sint: vt occidere, mutilare aut priuare hominē rebus suis. Hæc enim si sola considerantur, cùm vnde bona sint non habeāt, mali rationē prætendunt, pro quāto mala proximorum afferunt: & tamen si hæc fiant propter bonum publicum ab habente autoritatem, seruato iuris ordine, &c. iusta & sancta redduntur. Indifferentia demum opera sunt, quæ secundum suam speciē nec boni nec mali rationem habent: vt leuare festucam de terra.

His autem stantibus liquet, quòd actus iste, de quo disputamus, scilicet dare aliquid temporale pro episcopali sede habenda, secūdum se non est in genere bonorum nec indifferentium, quum sit prohibitus. Sed dubium est, an contineatur in genere malorum, quæ sunt secundum se praua, an inter ea, quæ sunt mala solitariè. Si enim est secundum se prauus: nulla intentione, nulláque circunstātia poterit fieri licitus, de talibus enim malis intelligitur illud Apostoli, Non sunt faciēda mala, vt veniāt bona. Si autem nudè sumptus speciem habet mali honestabilem per adiectas circunstātias, poterit aliqua intentione & ratione rectus reddi: quamuis sit prohibitus, quia vt plurimum malè fit. Vt autem manifestetur in quo genere cōtineatur, prius distinguere oportet in quot speciebus locari potest operatio proposita. Potest siquidē reponi in specie duplici, scilicet emptionis, vel quasi emptionis, & in specie redemptionis. In specie quidem emptionis, aut quasi, inquantum datur vel promittitur pecunia pro suffragijs habendis. In specie verò redemptionis, inquantum promittitur vel datur pecunia pro redimenda vexatione ecclesiæ aut propria. Vnde ad hæc duo vniuersa quęstio ducit: an scilicet emptio talium suffragiorum aliquo casu sit licita vel an hîc habeat locum redemptio vexationum: altero enim horum modorum oportet saluare actum istum, si licitus est. Vnde si emptio est illicita, redemptio non haberet locum, non video tertium modum quo quis fingeret actum istum bonificari posse. Hæc de primo.

QVO AD Secundum dico, quòd actus iste est simoniacus. Quod probo sic: In episcopatu sunt multa appetibilia: vt habes à sanc. Tho. in Secunda Secūdæ, q. 185. puta cura animarum, excellentia gradus, sufficientia temporalium, &c. quæ quantum ad propositū spectat, ad duo reducūtur, scilicet ad titulum pastoralē, & titulū pęrbēdæ cōputādo cū prębēda oia tpalia, honorē, gloriā, &c. Aut iste vir probus & dignus pontificatu, intendit directè ad acquisitionē autoritatis pastoralis, aut ad titulū præbēdæ. Si intēdit directè emere suffragia pro titulo prębēdæ, tūc insurgunt diuersæ canonistarū opniones: credentibus quibusdā hoc esse simoniacū, quia prohibitum: alijs verò prohibitum quia simoniacū. De qua difficultate erit quæstio specialis post: quia in proposito constat, quòd non refert, quæ harum opinionum sit vera. Ex casu nanque proposito patet, quòd iste non directè intendit ad acquisitionem temporalium: sed directa & principalis intentio eius est acquirere episcopalem potestatem, qua possit reformare ecclesiam. Si ergo intendit directè ad pastoralem autoritatem, manifestè & statim liquet, quòd intendit directè emere suffragia pro spirituali autoritate habenda: & consequenter secundum omnes committit simoniam, non iuris positiui, sed diuini. Autoritas nanq; qua cura habetur animarum, qua pręsul populo prodest, quáve conseruari ac reformari ecclesiasticum corpus potest, est spūalis, & à Christo data Petro, quū dixit, Pasce oues meas. Et confirmatur: quia ista duo obiecta: scilicet pastorale officium, & titulus præbendæ opposito modo se habēt respectu intentionis & respectu emptionis. Respectu nāque intentionis vituperatur titulus præbendæ ꝗa auaritiæ aut ambitionis esse videtur affectus episcopatus propter annexa temporalia. Commendatur autem pastorale officium: quia charitatis est velle aliorum incūbere saluti. Sed respectu emptionis magis vituperatur pastorale officium, quàm præbenda: quoniam illud est materia nullo modo vendibilis, hæc autem aut est aliquo

modo vendibilis, aut magis appropinquat ad naturam rerum venalium. Vnde emptio in casu proposito, quamuis videatur habere in se quandam pietatis speciē ex intentione bene vtendi pastorali autoritate, est tamen secūdum genus suum grauius simoniæ peccatū, quàm intendentis emere suffragia propter annexa temporalia: quia actus emptionis cadit super materia magis repugnante. Et quia omnis actus moralis transiens super materia sibi repugnante est secundum se prauus, consequens est, vt actus iste sit secundum se prauus: ac per hoc nulla possit rectitudine intentionis bene fieri. Hæc de secundo.

QVO AD Tertium, an scilicet redemptio vexationis hîc habeat locum, distinguo: quia aut est sermo de redemptione vexationis propriè. Et de hac dico, ꝙ non habet locum: quoniam secundum sanctum Tho. & communiter doctores, in consequutione beneficiorum redemptio vexationis propriè non habet locum ante ius acquisitum: constat autem quòd huic non est acquisitum pontificatus ius. Aut est sermo de redemptione vexationis ecclesiæ. Et de hac dico quòd posset habere locum in proposito, si vna circunstantia amoueretur: quia ecclesiæ debetur bonus & dignus pastor: nec est dubiū, quòd sit illi ius quæsitum de hoc, & quòd electores tenentur sibi prouidere de tali capite, & excellētis esset charitatis, si volentibus electoribus caput perniciosum eligere, pecuniā quis eis daret, ne tam immane sacrilegium committerēt, sicut volentibus materiale templum spoliare, pecunia laudabiliter datur, ne hoc faciant, & incidentes in latrones, licitè offerunt pro vita aut libertate redimenda pecuniā: & si iuramento se obligent ad aliquid eis dandum, tenentur seruare promissum. Tātò autem magis in casu nostro licitum & laudabile est, pecuniam dare & promittere, quantó vita ouiū Christi omnibus rebus temporalibus præponenda est: quum pro his Dominus animam posuerit, cæterisq; ponendam mandauerit non solùm exteriorē substantiam, sed vitam quum oportuerit. Circūstantia autem auferenda est velle sedem episcopalem pro seipso, siue pro quocunque alio in particulari, cui ius quæsitum non est. Hæc nanque circunstantia reliqua polluit. Et ratio est: quia redemptio vexationis (vt eius nomen sonat) non importat acquisitionem boni nisi iure debiti, & exclusionem mali iniustè illati aut inferendi. Ecclesiæ autem vexatio satis redimitur, si malum non eligunt, si bonus & dignus, non autem hic vel ille eligitur. Quocirca quamuis liceat, & sanctum sit, auaris electoribus aliquid dare, vt bonum & dignum in cōmuni eligant (quia eiusdem rationis est dare, ne malus eligatur, & vt bonus eligatur, propterea quòd minus bonū, quàm opus sit, mali rationem habet) non tamē dare licet, vt iste vel ille bonus & dignus eligatur. Et propterea quum in casu proposito quæratur pontificatus à viro digno pro seipso, consequēs est quòd hîc non quærit redimere vexationem ecclesiæ, sed suam: & quia hoc non licet, igitur casus iste nunquam est licitus.

¶ Sed insurgit tūc dubium: quia dicere quispiam potest, quòd in tali casu sunt duo actus disparati: scilicet datio pecuniæ, & petitio pontificatus pro se: & quòd pecunia datur pro redimenda vexatione ecclesiæ non propria, & seorsum petitur pontificatus pro se digno propter vtilitatem ecclesiæ & pastum ouium Christi. Fateor ingenuè, quòd si sic fieret, quòd liceret, & ab excellentissima hoc charitate procederet.

¶ Aduertenda tamen sunt hîc tria. Primò, quòd in casu posito non est sic: quia acquisitio pontificatus pro se ponitur cadere sub conuentione pecuniæ datæ aut dandæ: quando autem actus isti sunt diuisi, oportet quòd seorsum fiat redemptio vexationis ecclesiæ, & seorsum petitio pontificatus fiat rogando absque omni conuentione. Vinculum tamen iuramenti addere liceret, si tamen in æquè bonum & dignum, aut meliorem non mutaretur sententia: non enim licet ponere obicem Spiritui sancto & ecclesiæ libertati ad æquè bonum, aut saltē ad meliorem. Secundò, quòd quia sæpè mens sibijpsi mentitur (vt Grego. dicit in pastorali) & fingit sibijpsi de bono opere amare quod non amat, solertissimè, solicitissimè & cautissimè scrutandum est, quo quis animo moueatur: & (vt idem Greg. in homi. Pentecostes dicit) de dilectione Conditoris & proximorum propter eum, non mens tantùm, sed manus requiratur. Si enim quis in minoribus constitutus coaceruauit diuitias, nec proximis egentibus distribuit, quomodo nunc tam repente tanta affluit charitate, vt pro sola ecclesiæ vexatione redimēda omnia dare velit? Signum aūt infallibile ad sciendū quid ipsum moueat, est, si in veritate daret omnia illa quæ dat pro redimenda ecclesiæ vexatione, etiam si alius fieret Pontif. æquè bonus aut melior. Nam si non daret, conuincitur ꝙ pro seipso aut illo sublimando soluit, & non tantùm pro ecclesiæ redemptione. Tertiò, quòd in casu proposito fit mentio non solùm de pecunia, sed de beneficijs ecclesiasticis. Non enim etiam pro sola redemptione vexationis ecclesiæ licet dare beneficia ecclesiastica indignis, quales supponuntur esse auari electores. Dare enim ecclesiasticū beneficium indigno, est actus secundum se prauus: & nulla potest excusatione aut intentione rectè fieri. Vnde sicut non licet dicere mendacium pro saluanda ecclesia, ita nō licet dare ecclesiasticum beneficium indigno. Quare concludendo, casus iste, vt proponitur, omnino est illicitus: potest tamen, diuidendo actum redemptionis ab actu petitionis, licitè fieri, pecuniam, non ecclesiastica beneficia dando. Hæc de tertio.

CONCLVSIO.

Exercens actus sacros aliqua consecratione sanctificatos in peccato existens mortali peccat mortaliter, non autem si exerceat actus sanctos, vel iustos, non consecratos tamen.

QVO AD Quartum respondendum est obiectis. Et ad primum dicitur, quòd illa maxima tenet in non malis: ita quòd cuius finis bonus est, ipsum quoque bonum est, si non sit de genere secundum se prauorū. Non enim furari est bonum, si fiat propter eleemosynam largiendam: quia est secundum se prauum. Sic autem est in proposito: quia talis emptio est secundum se praua: vt patet ex dictis.

¶ Ad secundum dicitur, quòd ratio illa deficit in duobus. Primò, quia hîc loquimur de actu secundum se malo: iuramentum autem & votum tunc non sunt implenda, quando sunt respectu minus boni: aliud est enim prætermittere minus bonum, & aliud est committere se malum. Secundò, quia simonia ista (vt patet ex dictis) est directè respectu spiritualium, ac per hoc totaliter sub iure diuino tantùm. Vota autem & iuramenta partim ex iure diuino, partim humano pendent: & ideo maius est vinculum huius prohibitionis, quam voti & iuramenti.

¶ Ad tertium dicitur, quòd hîc non est sermo de simonia respectu tituli præbendæ, de qua est dubium inter canonistas: sed respectu spiritualis potestatis directæ, quæ non vertitur in dubium.

¶ Ad quartum iam ex dictis patet, quomodo liceat ecclesiæ vexationem redimere: quomodo potest hic interuenire, & quomodo non. Romæ die 26. Decembris, 1504. inchoante.

TRACTATVS DECImus de Vsu spiritualium, cuius est unica Quæstio.

QVAESTIO.

Num quilibet vtens spirituali in peccato mortali, peccet mortaliter.

QVAERITVR Vtrùm quilibet vtēs spirituali in peccato mortali peccet mortaliter.

¶ Videtur quòd sic. Primò, quia indignè exequens officium prælationis, peccat. ergo par est de alijs spiritualibus officijs ratio.

¶ Secundò, quia minister debet conformis esse principali agenti. Deus autem & ecclesia, cuius sunt ministri Officiales spirituales, sancti sunt, ergo, &c.

¶ Tertiò, quia docere sacram Scripturam ex officio, siue prædicando, siue legendo, siue corrigendo, siue, &c. peccatum mortale dicitur, ergo, &c.

IN OPPOSITVM Est, quia sequeretur ꝙ qui tenentur ad horas canonicas, & cantores in choro, & prælati dando licentiā vni fratri eūti ad emendū panem, si essent in peccato mortali, peccarent mortaliter: quod nō solùm durum, sed dissonum satis est.

IN HAC QVAESTIONE Quæ propter verba diui Tho. mota est, primò rem tractabo: Secund

cando ad verba ſancti Tho. deſcendam.

QVO AD Primum, ſciendum eſt, quòd ex duplici capite pendere poteſt, quod peccator exercens ſpiritualem actum ſecundum ſe licitum, propter finē debitū, &c. peccet. Primò ex parte ſanctitatis ipſius actus. Secūdò ex parte ſanctitatis officij, ſeu poteſtatis qua vtitur. Et ſi quidem actus ſanctitatem attendamus, cū cōſtet ꝙ nō qlibet ſanctus actus malè agitur à peccatore (vt patet de oratione, voto, iuramento, eleemoſyna, &c.) diſtinguere oportet. Similiter cùm conſtet, quòd non quodlibet ſacrum officium malè exercetur à peccatore (vt patet de officio clericali officiandi ecclefiam, & in exactione decimarum: ius enim decimarum ſpirituale eſſe conſtat à ſancto Tho. in Secunda Secundæ. q. 87. ar. 3.) diſtinguere quoq; hîc oportet. Et qm̄ potentia eſt propter actū, diſtinguatur cū S. Tho. ex 3. parte. q. 64. art. 3. actus ſanctus in duo genera. Quidā enim ſancti ſunt, quia conſecratione aliqua ſanctificati: & hi propriè ſunt actus ſacramētorum. Quidam verò ſunt ſancti, quia ſunt ſecundum ſe mundi, & ad Deum ordinati: & hi ſunt omnes actus virtutum. Et proportionabiliter officia ſeu poteſtates duplicis generis ſunt: nam quædam in cōſecratione conſiſtunt, vt patet de poteſtate ordinis: & quædam non, vt patet de poteſtate iuriſdictionis eccleſiæ.

¶ His præmiſsis pono duas concluſiones. Prima eſt, Quilibet exiſtens in peccato mortali vtens ſacro officio ſecundū actū ſanctum id eſt cōſecratione aliqua ſanctificatū, peccat mortaliter pctō ſacrilegij. Et ratio eſt: qa q̄ꝰ tū eſt in ſe, polluit ſancta, q̄uis incōtaminabilia ſecūdū ſe ſint ſacramenta. Et hæc concluſio communiter conceditur, habetúrque in 4. ſenten. diſt. 5. & in Tertia parte. quæſtio 64. arti. 6. Secunda eſt: Exercens in peccato mortali actus ſanctos, id eſt iuſtos quoſcūque, non cōſecratos tamen, non peccat mortaliter, per ſe loquendo. Et probatur hæc concluſio: primò, quia ſi hoc eſſet peccatū eſſet ſacrilegiū: ſed hîc ſacrilegium eſſe nō pōt, cū ſacrū propriè nullum ſit. Et ſi dicatur, quòd licet non ſit ſacrum aliquod ex parte actus, eſt tamen hîc ſacrū aliquod ex parte officij: puta prælationis, vel miniſterij Chriſti & eccleſiæ. Nihil obſtat: quia cum potentia ſit propter actum, nullus potentia, vt ſacra, vtitur: qui ſacrum actū non exercet, ſacrilegium autem tunc tantùm committitur, qn̄ contra ſacrū, vt ſacrū eſt, agitur. Secūdò, quia ſi in huiuſmodi exequutionibus peccatoris eſſet per ſe peccatum mortale, non eſſet in quibuſdam ſic & in quibuſdam non: ſed aliquod vniuerſale oportet inuenire, cui hoc per ſe conueniat.

¶ Et ſi diligenter attendamus diſtinctionibus factis, ad hæc oportet venire: oportet nāque aut ex ſanctitate actus tantū (puta tāgere corpus Chriſti) aut ex ſanctitate officij tantū (vt exigere ſuas decimas) aut ex ſanctitate vtriuſque peccatum mortale oriri. Sed ex ſanctitate actus tantùm hoc nō eſt etiā ſi cōſiſtat in ſanctitate cōſecrata: quia licet pctōri tāgere corpus Chriſti, leuādo ipſum de luto: & baptizare in caſu neceſsitatis ſine ſolēnitate. Nec ex ſanctitate officij tm̄, qa oportet actū ipſum eſſe ſanctū, alioquin Epiſcopus aut Curatus exigēdo debita ſubſidia, ſi eſſet in peccato mortali, de nouo peccaret: quia officij ſui actum exequitur: hoc autem eſt ridiculum. Ergo ex ſanctitate vtriuſque. Et cum non ex ſanctitate largè ſumpta (quoniam ſic nō liceret peccatorem clericum orare: quoniam officij ſancti opus eſt ſanctum) relinquitur, quòd ex ſanctitate strictè in conſecratione conſiſtēte ratio peccati ſumatur. Dixit autem, per ſe loquendo, quoniam etiam orare in peccato mortali, eſt peccatū mortale per accidēs: vt patet ī celebrādo miſſam ī peccato mortali. Hæc de prīo.

QVO AD Secundum verba diui Tho. in. 4. di. & 5. di. 19. ar. 1. q. 2. & in Secunda Secundæ. q. 33. art. 5. & q. 60. ar. 2. ad tertium: & in Tertia par. q. 64. articu. 6. & ſpecialiter ad primum, conſona non vidētur. Nā in ſententijs durè nimis loqui videtur: & prælatum expreſsè dicit peccare corripiēdo, & omne aliud proprij officij exequendo, ſi eſt in peccato mortali. In ſumma expreſsè dicit peccatorem corrigere abſque nouo peccato, ſi humiliter hoc facit: & ſimiliter iudicem non peccare arguendo & iudicando: & vtrunque ſuper eadē. Aug. autoritate fundat. Si eīn peccatorē prælatū iſta facere eſſet ſecūdū ſe peccatū mortale, nulla humilitas ſtans cū peccato mortali, faceret, vt eſſet licitum: vt hîc docemur. Et in Tertia par. vbi ſupra docuit nos illam diſtinctionem de duplici ſanctitate tam actus: quàm miniſtri. Et per illam oſtendit, quòd peccatores miniſtrantes Deo in operibus charitatis non peccant: & tanti eam facit, vt vtatur ipſa iuxta illam regulam: Si affirmatio eſt cauſa affirmationis, negatio eſt cauſa negationis, & econuerſo: dum ex negatione ſanctitatis conſecratæ, infert negationem peccati in miniſtro peccatore: & ex affirmatione conſecratæ ſanctitatis, infert affirmationem peccati in miniſtro peccatore. Et quia ſuper hoc tota hæc deciſio fundatur, optima cenſenda eſt: procedit enim ex per ſe cauſa.

¶ Ex quibus credo ego, quòd dicta in ſententijs, ad doctrinā in ſumma traditam tanquam reſolutiorem ſint reducenda, & non econuerſo. Vnde cùm omnes actus in arguendo allati ſint ſancti, quia ſunt actus virtutum, & non conſecrati (vt patet diſcurrendo in ſingulis (eos in peccato mortali exercens: per ſe loquendo, non mortaliter peccat, niſi prædicatio excipiatur: quia eſt actus ſacerdotis, aut diaconi: quamuis hæc exceptio non neceſſaria videatur: quia prædicatio non eſt actus ordinis, per ſe loquendo: & conſequenter cum non ſit niſi ſecundò modo actus ſanctus: idē videtur de ipſo & alijs iudicium: non tamen ex æquo: quia præcipuus eſt paſtoris actus: dicēte Chriſto in inſtitutione pontificatus Petro, Paſce oues meas. Et confirmatur hoc de prędicationis miniſtro, quia in ſynagogis Iudæorum & templo etiam non Sacerdotes, aut Leuitæ prædicabāt: alioquin non fuiſſet Chriſto permiſſum prædicare. & Act. 13. nō fuiſſet à principibus Synagogæ requiſitū, & conceſſum, quòd Paulus prædicaſſet in ſynagoga. Cùm hoc tamen ſtat, quòd fortè prædicare ex officio (ſicut epiſcopus prædicat) cum ſolennitate, ſit mortale: ſicut baptizare ex officio, vt ſanctus Tho. dixit.

¶ Ad rationem ergo primam (quæ in 4. ſen. mouit autorē) dicitur, ꝙ indignè pro nunc ſumitur dupliciter: ſcilicet priuatiuè, & contrariè & quòd indignè priuatiuè exequēs non ſemper peccat ſed non meretur id quod priuata dignitas adimit. Indignè aūt contrariè faciens aliquid, peccat: ſed tunc hoc reſtat probandum, quòd prælatus exequens officium ſuum quo ad actus charitatis & iuſtitiæ ſcilicet corrigere, docere, &c. indignè agat cōtrariè. Quid enim contra ſanctitatem horum actuū facit perſonæ macula, non dico manifeſta aut ſcandaloſa, ſed abſolutè ipſa macula peccati? Certè nihil video, niſi quòd priuat illos actus bonitate meritoria: quod non eſt de nouo peccare mortaliter. Nec autor ibidem ex hac ratione cōcludit peccatum mortale, ſed peccatum tantùm, vt patet intuēti. Hanc autem rationem ipſe modificauit in Tertia par. quaſi addens, quòd tunc eſt indignus contrariè, quando eſt reſpectu actus ſancti: id eſt conſecratione myſtica ſanctificati. Et in Secunda Secundæ ad propoſitum idem ſcilicet de correctione fraterna, explanauit quòd reddit ipſum correctore indignum, ſic ꝙ quoddā impedimentū correctioni proximi confert non tamen tale, quòd per humilitatem peccatoris non poſsit ſuppleri ſeu honeſtari. Vnde actus iuriſdictionis quorumcunque prælatorum & ſuperiorum, & actus per acidēs miniſtrorum ordinis & vniuerſaliter non conſiſtentes in conſecratione aliqua à peccatoribus exercitati, non pariunt per ſe nouum peccatum mortale. Miniſtratio autem ſacramentorum, & eorum ſuſceptio puritatem à mortali crimine exigit. Verum ſcito quòd nec vere contritus nec credens ſe contritum quia diligenter & ſi non ſufficiēter diſcuſsit ſeipſum cenſetur in peccato mortali quo ad hæc exiſtere; alioquin quilibet qui peccauit mortaliter, exponeret ſe periculo peccandi mortaliter, cum ad miniſtrandum aut ad ſuſcipiendū ſacramenta accedit: cum nemo ſciat, vtrum odio vel amore dignus ſit; & hoc expreſsè ſentit ſanct. Tho. in 4. diſtinct. 9. &c.

¶ Et per hæc patet reſponſio ad obiecta. Romę die 24. Augu. 1506.

TRACTATVS VNDECIMVS

De Voto non nubendi & de Nouitijs, in tres Queſtiones diuiſus.

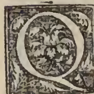
1 *Num votum non nubendi æquiualeat voto caſtitatis.*

2 *Num emiſſurus profeſsionis votum poſsit abſolutè renunciare propinquis hæreditatem, quam probabiliter dubitat male adepto ære infectam.*

3 *Num per votum, quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini beatæ virginis ſit acquiſitum ius illi eccleſiæ.*

QVAESTIO PRIMA.

Num votum non nubendi aequivaleat voto castitatis.

VAERITVR Vtrum votum non nubēdi æquivaleat voto castitatis.

¶ Et videtur quòd non. Primò, Quia minus non æquivalet maiori. Sed votū castitatis maius est, quàm nō nubendi: sicut servare castitatem plus est quàm non nubere. ergo.

¶ Præterea, Duorum convertibilium quicūque destruit unum, destruit & reliquum: sed committens fornicationem agit contra votum castitatis, & non contra votum nubendi: ergo hæc duo non convertuntur.

CONCLVSIO.

Votum castitatis, & votum non nubendi propriè sumendo votum, aequivalēt atque idem sunt, & eadem ratione dispensabilia vel indispensabilia, quamquam communiter capiendo votum aliquo pacto diversa esse videantur.

RESPONDEO, Quòd hæc quæstio duplicem sensum habere potest. Primò, vtrum hæc duo vota simpliciter æquivaleant. Secundò, vtrùm æquivaleant quo ad indispensabilitatem aut incommutabilitatem: ita quòd nulla autoritas possit in alterum, quæ non potest in reliquum.

¶ Et in primo quidem sensu licet prima fronte propter argumenta adducta videatur, quòd non æquivaleant: attentius tamen considerantibus apparet, quòd distinguendum est de voto. Potest enim dupliciter sumi: vt placet Theologis in 38. distin. primi. Vno modo propriè: alio modo communiter. Voti siquidē propriè sumpti materia tantummodo est bonum supererogationis: eo quòd de ratione voti est, quòd sit de meliori bono. Voti verò cōmuniter materia: est etiam bonum, ad quod quis aliàs tenetur: non inquantum huiusmodi, sed inquantum voluntarium, vt patet de voto in Baptismo emisso. Si ergo loquamur de voto castitatis propriè, cùm sub tali voto non cadat, nisi castitas supererogationis, quæ nihil aliud excludit nisi coitum matrimonialem (quia ad servādam extra matrimonium castitatem quilibet ex præcepto tenetur) consequens est quòd tale votum, & votum nō nubendi æquivalent. Si verò loquamur de voto castitatis cōmuniter, cùm sub tali voto claudatur omnis castitas, consequens est quòd tale votum, & votum non nubendi non æquivalent: sed longè maius est votum castitatis.

¶ In secundo verò sensu quid tenendum sit, ex modò dictis concludendum est. Quidam enim, quia sedi apostolicæ vltra illa tria vota peregrinationis, duo tantùm inveniuntur reservata, scilicet religionis & castitatis, & reservationes non sunt ampliandæ, sed potius restringendæ (quasi odiosa prælatis, quorum autoritas restringitur) & votum castitatis omnem coitum secundum communem loquentium vsum excludere intelligitur, credunt hæc vota non esse æquè incommutabilia: sed in voto non nubendi episcopum, in voto verò castitatis solum Papam dispensare posse.

¶ Sed opinio hęc à veritate lōgè est: quod tripliciter probatur. Primò: quia hæc duo vota æquivalent quo ad id quod per se & simpliciter in voto castitatis, absolutè loquendo, invenitur. sub voto enim castitatis, absolutè loquendo, cadit castitas supererogationis per se & simpliciter: vtpote tanquam ad quod institutum est: castitas autem ad quam omnes necessariò tenentur, non cadit, nisi forte secundum quid: constat autem quòd in voto nō nubendi clauditur tota castitas supererogationis. Relinquitur igitur, quòd eiusdem rationis est dispensare vtrunq;.

Secundo: quia votum castitatis intantum est reservatum Papæ, inquantum est ab eo dispensabile. Non est autem dispēsabile, nisi quo ad castitatem supererogationis: in qua eiusdem rationis est cum voto non nubendi. Ergo hæc duo vota inquantum dispensabilia non solùm æquivalent, sed sunt idem: nihil enim aliud dispensando in voto castitatis concedit Papa, nisi nubere, & pro nullo alio obtinendo vult se adiri sedes apostolica ab habētibus votum castitatis, nisi pro coniugio. Vnde dicere, votum non nubendi nō esse reservatum, vt votum castitatis, est propriam ignorare vocem. Tertiò: quia nisi aliūde ad oppositum quandoque cogamur, verba iuris propriè interpretanda sunt. Alioquin nulla posset expositio certa haberi: sed omnia ambigua essent, dum propriè vel impropriè intelligi dubitaretur. Voti autem nomen (vt ex dictis, & ex suo proprio fine, ad quem inventum est, patet) obligationem ad ea, quæ supererogationis sunt, propriè importat: nulla enim est necessitas votiuę obligationis ad ea, ad quæ ex præcepto tenemur. Vnde applicatum ad materiā veneream, dicendo votum castitatis, obligationē ad abstinendum à venereis, quæ licuissent, propria significatione insinuat. Quum ergo reservatum apostolicæ sedi dicitur, propriè sumitur. Sic autem æquivalere, imò idem esse quòd votum non nubendi, ostēsum est. Relinquitur ergo quòd vtrunque apostolicæ sedi eadem ratione & reservatione reservatum est. Nec fit hîc aliqua reservationis ampliatio: nec vocabula extra communem vsum doctorum trahuntur, quamvis vulgares largius loquantur.

AD VTRANQVE Autem rationem in oppositum simul dicitur, quòd nihil aliud concludunt, nisi quòd votum castitatis largè sumptum, & votum nō nubendi, non æquivalent simpliciter: quod (vt ex dictis patet) non cōtrariatur determinationi nostræ: qua diximus, quòd votum castitatis propriæ, & votum non nubendi, simpliciter æquivalent: & quòd votum castitatis absolutè loquendo, & votum non nubendi, quo ad dispensabilitatem vel indispensabilitatē æquivalent. Mediolani, die 18. Decembris, 1500. In sancta Maria gratiarum.

DE NOVITIIS

QVAESTIO II.

Num emissurus professionis votum, possit absolutè renuntiare propinquis hæreditatem, quam probabiliter dubitat malè adepto ære infectam.

VAERITVR Verùm emissurus professionis votum, possit absolutè renuntiare propinquis hæreditatem, quam probabiliter dubitat malè adepto ære infectam.

¶ Et videtur quòd sic. Primò, quia vnusquisque potest liberè vti iure suo, etiam si inde alterius damnum sequatur. Ius autem renuntiandi competere constat tali novitio, qui nondum adijt hereditatem: potest igitur iure huiusmodi vti.

¶ Præterea, Nullus tenetur constituere se debitorem alteri, nisi propter aliquam acceptionem, aut rem acceptam. Constat autem quòd in hoc casu novitius adhuc nullo modo concurrit ad aliquem acceptionis modum, nec res pervenit ad eum, quamvis sit in potentia proxima ad perveniendum ad ipsum. Et adeundo hæreditatem infectam, constitueret se debitorem his, à quibus res iniustè extortæ sunt: ergo non tenetur ipsam acceptare.

¶ Et confirmatur, quia hæreditati gravatæ debitis novitius indubiè posset renuntiare, & non se constituere debitorem: ergo hæreditate obnoxia, multis restitutionibus idem poterit: neque enim magis ad hæc, quàm ad illa tenetur: imò secundum quosdam solutio debitorum ex mutuo vel emptione, &c. præcedit restitutionem malè ablatorum.

¶ Præterea, In professione religionis homo moritur mundo, ac per hoc debet abdicatis omnibus solicitudinibus seculi huius in novitatem se vitæ transferre. Constat autem quòd si restituendi in se onus suscipit, continget multa opus esse solicitudine, rebus præsertim dubijs extantibus: tum videndo, & examinādo ratiocinia multa antiqua & difformia: tum in rerum venditione, vt possit ex pretio singulis satisfieri: tum in creditorum infinitorum investigatione, & alijs quamplurimis, quæ cum religiosi animi quietè non stant.

¶ Oportet ergo, si renuntiare non potest aut professum solicitari circa ea, quæ mundi huius sunt, multo tempore, aut paternam obligationem obicem sibi esse ad professionis holocaustum offerendum. Quorum vtrunque videtur inconveniens: quum beatus Matthæus, qui rapere solebat aliena, teste Beda, relictis omnibus secutus legitur Dominum, Luc. 5. sic quòd vt glo. dicit, etiam rationes incommoditas dereliquit: ergo.

IN OPPOSITVM Est, quòd ius naturæ expressum à Domino, Matthæi 7. Quæcunq; vultis vt faciant vobis homines, hæc eadem illis faciatis, inuiolabiliter seruandum est. Constat autem, quòd ipse nouitius si esset in statu creditorum, a quibus res iniustè extortæ sunt, vellet regulata voluntate sibi satisfieri à bene dispositis ad restituendũ, & non remitti ad mundanos, qui naturaliter abhorrent restituere: ergo & ipse debet hoc facere alijs.

CONCLVSIO.

Potest nouitius hæreditatem, quam probabiliter dubitat malè adepto ære infectam, propinquis, quos indubiè credit restituturos, absolutè renuntiare, quos etiam si secus nouit, debet ita renuntiare, vt omnino quæ restituenda sunt restituantur, apponendo tot & tales conditiones suæ renuntiationi, vt vel per propinquos vel alios restituantur aliena.

RESPONDEO Cũ distinctione: & dico quatuor. Primò, quòd si propinqui, ad quos post renuntiationem perueniret hæreditas, sunt tales quòd indubiè credantur restituturi, quando, quantum, quibus, &c. debetur, potest nouitius absolutè renuntiare insinuando illis propinquis dubitationem, quam habet, & vnde eam cõcepit, &c. Secundò, quòd si propinqui prædicti sunt tales, quòd indubiè credantur, nunquam, aut quasi nunquam restituturi, non potest nouitius absolutè renuntiare. Tertiò, quòd si propinqui medio modo se habent, scilicet quòd dubitetur, an restituent vel ne, nõ potest nouitius absolutè renuntiare. Quartò, quòd in his duobus vltimis casibus, & vniuersaliter in omnibus casibus extra primum tenetur nouitius sic prouidere, vt absque dubio credatur restitutio futura tẽpore debito, &c.

¶ Ad quorum euidentiam aduertendum est, quòd renuntiare hæreditati duo importat: vnum explicitè, scilicet nolitionem hæreditatis: & alterum implicitè, scilicet diuersionem hæreditatis ad alium, vel alios. Renuntiante enĩ aliquo, hæc duo semper se inseparabiliter comitantur: sic quòd renuntians, directè hæreditatem nolle se fatetur: & ex hoc naturali necessitate sequitur, quòd ad alterum hæreditas declinet. Et si in renuntiationis quidem actu sola nolitio consideretur, hæreditatis, difficilè & fortè impossibilè est, impedimentum aliquod afferre vetans talem nouitium à libera & absoluta renũtiatione: quoniam nec præcepta restitutionis ad hoc ipsum cogunt, quum ad ipsum adhuc se non extendant: quia non comprehẽditur sub aliquo nouem generum personarum ad restitutionẽ obligatarum secũdum doctores in illis versibus, Iussio, consilium, &c. vt patet discurrenti per singula. Nisi quis crederet, quòd nolendo hæreditatem, fieret non obstans detentioni rei alienæ, quum possit non renũtiando obstare: ac per hoc obnoxius fieret restitutioni. Sed hoc non videtur necessarium: quia, vt sanctus Thomas in Secunda Secundæ quæstio. 61. articul. 7. ad tertium dicit, tunc solùm non obstare obligat aliquem ad restitutionẽ, quando præsupponit obligationem ad obstandum in eo, qui non obstat: in hoc autẽ nouitio nulla præsupponitur obligatio, sed quæritur an in eo sit. Nec apparet aliquòd præceptum charitatis ad hoc obligans: sed (vt obijciendo tactum est) apparet oppositum, ex eo quòd cuilibet licitũ est vti iure suo: & nullus omnino expers tam facti, quàm rei tenetur se inuoluere nouis quæstionibus & obligationibus, vt alteri satisfiat. Si verò in renuntiationis actu consideretur declinatio hæreditatis ad alium vel alios, quamuis prima facie videatur, quòd quicquid hinc sequatur, ponderandum non sit: eo quòd renuntians non est autor talis diuersionis, nec intendit eam, sed ordinario cursu concomitatur intentum à renuntiante, scilicet nolitionem hæreditatis: diligenter tamen considerandi videri facilè potest, declinationem istam esse, etsi non principaliter, secundariò tamen intentam à renuntiante: quoniam scit principali suo intento annecti declinationem hæreditatis ad tales, & potest impedire connexionem talis declinationis, renuntiando alijs, vel modificando, &c. Attenta ergo in renuntiationis actu diuersimodè hæreditatis ad tales propinquos, verificandi habetur via per quatuor supradictas conclusiones. Quũ enim huiusmodi hæreditatis declinatio ex voluntate libera renuntiantis procedat, non vt casualis, sed vt per se secundò intentus effectus (vt patet ex se & ex dictis) & ex hac dependeat detentio aut restitutio alieni æris hæreditati immixti (quoniã ex ista declinatione ius hæreditatis acquiritur, & dominium factũ respectu æris alieni: etsi ad auaros diuerso fit, perseuerabit detentio alieni: si verò ad bonos viros fiet restitutio) consequens est, quòd talis diuersio debeat sic à renuntiante eius autore modificari, quatenus nullius ius ex illa violetur: alioquin ipse reatum iniustitiæ euadere non potest. Et confirmatur: quia renuntians, inquantum est autor talis deuotionis, quamuis implicitè, positiuè tamen disponit de hæreditate infecta. Constat autem, quòd ordinans & disponens de hæreditate infecta, immunem ab iniustitia non se seruat nisi prudenter & fideliter disponat de ære alieno restituendo: nec protestatione aut renuntiatione aliqua excusari potest. Tenetur igitur huiusmodi nouitius ad sic prouidendum, vt restitutio fiat: alioquin vt mutus subtractione præcepti, ad quod tenetur in dispositione hæreditatis infectæ, ad restituendum ipse tenebitur. Nec refert in proposito, an certum aut dubium verisimile sit de infectione hæreditatis: quoniam quemadmodum disponens de hæreditate, tenetur, quæ constat aliena esse ordinare, vt omnino restituantur: sic tenetur de dubijs bonis ordinare, vt certitudo habeatur, et si aliena comperiantur reddantur: quia ad hoc teneretur ipse sibi hæreditatem in se susciperet. Quia igitur huiusmodi liberæ renuntiationis nihil obstat, nisi restitutio alieni quam ante professionem fieri non posse supponitur ob sui intricationem: cõsequens est quòd renuntiatio licita sit, si annexam habet debitam prouisionem restitutionis agendæ: siue hoc fit propter cognitam fidelitatem bonorum propinquorum succedentium post liberam renuntiationem, vt prima conclusio dixit: siue hoc fit propter multas cautelas & fideles executores electos, & alias huiusmodi circunstancias in modificata renũtiatione, vt quarta conclusio proposuit. Et quia oppositorum eadem est disciplina, ex eisdem principijs patet illicitum esse absolutè renuntiare, quando ex hoc scitur, aut dubitatur ad tales restitutio æris alieni deuoluenda, quibus exosa est restitutio: vt secunda & tertia conclusione dictum est. Nec est in dubium vertendum, an fideliter restituẽt cohæredes, qui proportione sua infecta non curant satisfacere: voce etenim Domini dicitur Matthæi 7. A fructibus eorum cognoscetis eos.

AD ARGVMENTA Ergo in oppositum pro quanto inferre intendunt licitum esse absque distinctione aliqua absolutè renuntiare, respondendum est.

¶ Ad primum ergo dicitur, quòd nouitio non competit ius absolutè & libere renuntiandi hæreditati infectæ in omni casu: sed tunc tm̃ qñ ex tali renũtiatione hæreditas deuoluitur ad non detentores alieni: vt ex dictis patet.

¶ Ad secundum dicitur, quòd quum in renuntiatione interueniat dispositio quædam rei alienæ hæreditati immixtæ, nisi talis dispositio debitis circunstantijs fulta sit, damnificarentur ex hoc illi, quibus res debet restitui: ac per hoc acceptio quædam alienæ rei suboriretur in ipso renuntiante, obligans ipsum ad restitutionem: acceptionis siquidem nomine omnis damnificatio intelligitur in hac materia. Vnde tenetur nouitius non debitorem se constituere, sed sic ordinare, vt satisfiat: non propter aliquam præcedentem acceptionem, sed ne in ipsa dispositione alienæ rei, acceptio interueniat. Ad confirmationem verò dicitur, quòd ideo grauamen debitorum paruipenditur, quia creditoribus consueuit etiam à detentoribus alieni satisfieri, & propter contractuum cautiones, & propter suorum quinternorum fidem seruandam, & alia huiusmodi. Vnde si contingeret ex renuntiatione ad tales hæredes deuoluendam esse hæreditatem grauatam debitis, quos crederetur non soluturos, & propter potentiam, vel aliquid aliud non posse cogi (vt pluries contingit circa grauamen legatorum ad pias causas) eadem esset regula seruanda, quæ circa restitutionem malè ablatorum dicta est.

¶ Ad tertium dicendũ, quòd nouitius perplexus non remanet in hoc casu: sed absoluere se absq; multa difficultate põt ab huiusmodi solicitudinibus, etiã quando habet propinquos auaros, adhibendo necessarias cautelas in renunciatione. Quod põt multipliciter fieri vel renuntiãdo alijs, quos nouit non detenturos alienum, vel renũtiando quidẽ auaris propinquis, sed substituendo alios hæredes, nisi intra certum terminum sub certis iudicibus discus-

sum sit quid restituendum sit, & restitutum: vel renunciando quidem auaris propinquis, sed ordinādo, quòd hæreditas ad eorū manus peruenire nullatenus possit quousque tales electi ab ipso renuntient, non inquisierint, examinauerint, iudicauerint, et restituerint quicquid restituendum est. Et quoniam nemo militat proprijs stipendijs, legare debet hmōi iudicibus & executoribus condignā & honorabilem mercedē, vt accendantur ad fideliter cūcta peragenda. Et sic horum aliquo, vel quouis alio modo rectè disposita renuntiatione Christum nudū nudus sequi profitendo poterit. Matthæus enim non ante restitutionē pauperem Christum pauper sequutus est, quū Zachæus Luce 19. legatur restitutionem pollicitus. Nec Euangelista de vsu rerum simpliciter, sed de affectu quidem simpliciter, de vsu verò pro tunc dixit, Relictis omnibus sequutus est eum: nam postmodum conuiuium magnum fecit in domo sua sumptibus proprijs, glossa quoque illa eodem est intelligenda modo. Mediolani, die vigesimanona Septembris, 1500.

QVAESTIO III.

Vtrum per votum, quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini beatæ Virginis, sit acquisitū ius illi ecclesiæ.

VAERITVR Vtrum per votum, quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini beatę Virginis, sit acquisitum ius illi ecclesiæ.

¶ Et videtur ꝙ sic. Primò: quia per promissionem acquiritur ius illi, cui fit promissio: vnde pōt agere contra eum, qui promisit, si non seruauit promissum, sed in talibus votis fit promissio non soli Deo, sed etiam tali ecclesiæ implicitè vel explicitè: ergo per tale votum acquiritur ius illi ecclesiæ. Minor patet ex eo, quòd sic vouens intendit se obligare non solùm ad offerendum Deo tale quid, sed ad offerendum tali ecclesiæ vel imagini. Si dicatur, quòd illa promissio non est acceptata à prælatis illius ecclesiæ, & ideo nō acquiritur illis ius. Contra hoc est: Tum quia est acceptata implicitè: quoniam quemadmodum constat Deum acceptare promissionem sibi factam, ita ecclesiam. Tum quia acceptatio non exigitur ad hoc quòd acquiratur ius in huiusmodi: vt patet in legatis factis ecclesijs. Præterea, Si per tale votum nō esset acquisitum ius ecclesiæ, non posset ecclesia ipsa agere cōtra vouentem: sed ecclesia agit contra non seruantes talia vota: vt patet extrà de censibus, cap. ex parte: & ab Innocen. & ab Abba. ibi. & ex gloss. 12. quæstione prima. cap. scimus. & Archi ibi. Ergo.

IN OPPOSITVM Est Gulielmi, & Summæ Pisanæ sequaciūmque opinio.

CONCLVSIO.

Nullū alicui ecclesiæ, seu imagini ius acquiritur ex eo, quòd quippiam ibi offerendum vouetur quacunque id quispiam ratione vouerit, studere tamen vnusquisque debet implere quod vouit, nec sine dispensatione, vel commutatione, votum præterire, aliter peccat mortaliter.

RESPONDEO, Quidam tenent vel absque ratione aliqua, vel propter rationes adductas, quòd tali voto acquiritur ius illi ecclesiæ, cui res offerenda vouendo decreta est: & propterea talia vota esse incommutabilia, ac per hoc mortaliter peccare commutantes huiusmodi vota. Alij verò oppositum sentiunt, dicentes hæc vota esse commutabilia, sicut cætera: quando scilicet necessitas vel vtilitas id exposcit.

¶ Et horum, iudicio meo, opinio vera est, & conformis Theologorum antiquorum sententiæ. Vera quidem: quia cùm ex voto nulli ius aliquod acquiratur nisi ex obligatione vouentis: obligatio autem vouentis ex sola eius promissione oriatur, secundum quòd in voto inuenitur promissio, iudicanda est obligatio & iuris acquisitio. Cū autem in voto sint duo, scilicet promissio, & res promissa, & contingat quandoque rem promissam vnam aliam promissionem esse (vt patet in voto professionis) necesse est duo esse genera votorū: quædam vna promissione cōtenta, quædam duplici promissione munita. Et vota quidem illa quæ vnicam tantùm continent promissionem soli Deo, cui promissio illa necessariò fit, ius acquirunt: talia autem sunt omnia vota, quibus Deo tantùm aliquid promittimus. Vota autem quæ duplicem implicant promissionem (alteram vt materiam voti, alteram vt essentiam voti) duobus ius acquirunt, & creaturis illis quibus aliqua boni promissio fit, & creatori, cui vouetur implenda promissio creaturis illis facta. Talia autem sunt vota, quibus sanctis aut prælatis aliquid pollicemur vt san. Thom. in Secunda Secundæ, q. 76. art. 5. docuit. In huiusmodi siquidē votis, promissio obedientiæ prælato, tanquam quoddam supererogationis bonum est res promissa Deo, & materia voti: promissio autem, qua Deo, ad id nos seruādum obligamur, essentia voti est, & actus latriæ. Et quoniam promissio rationis actus est, expectationem pariens in eo, cui fit promissio, non potest fieri nisi rationem habentibus: & consequenter nulla promissio sub voto cadere potest, nisi quæ Creatori aut rationali creaturæ fiat. Ac per hoc ex voto nulli potest ius acquiri, nisi Creatori aut creaturæ rationali: sola enim promissio in voto ius parit. Cum ergo in huiusmodi votis, quæ fiunt alicui imagini Crucifixi aut beatæ Virginis, &c. nulli fiat promissio, nisi Deo, & Sancto alicui, nulli consequenter acquiritur ius nisi Deo & Sanctis. Eiusdem autē autoritatis est dispensare vel commutare promissiones factas Deo & suę curiæ cælesti: cum non sit minor autoritas ecclesiæ in concernentibus cælestē curiam, quā in spectantibus ad eius principem, nec aliquod damnum ciuibus cælestibus prouenire possit, quibus Deus ipse est omnia: vnde omnia huiusmodi vota cōmutabilia sunt, habita ratione gloriæ illorum Sanctorum quibus promissum aliquid erat. Nec contendat aliquis implicari in his votis promissionem prælatis illius ecclesiæ, ex eo quòd res quam vouens promittit offerre illi ecclesię, intelligitur prælatis ecclesiæ promissa. Hoc enim falsum esse ex eo constat, quòd in huiusmodi votis locus, in quo implendum est votum, nō cadit sub voto, vt persona, cui fit promissio, sed vt circunstantia rei promissæ sicut tempus & quantitas, & alia huiusmodi. Nihil enim aliud huiusmodi votis agitur: nisi quòd promittitur Deo talis res, tali tempore, & in tali loco offerenda: vbi patet nullam promissionem prælatis ecclesiæ esse materiam voti, sed tantummodo rem talibus circunstantijs vestitam. Nec refert an tales circunstantiæ sint locus, tēpus, quātitas, &c. an sint personæ humanæ. Si qs enim vouerit nutriturū se tales pauperes Christi vno die, quamuis teneatur hoc facere, potest tamen eius commutationem procurare & obtinere, sicut & aliorum supradictorum: quia personæ illæ non concurrunt in illo voto, vt quibus fit promissio aliqua, sed vt circunstantia eleemosynæ offerendæ Deo, vt dicit san. Tho. in. 4. dist. 38. q. 1. art. 1. q. 1. ad quintum.

¶ Nec oportet in huiusmodi votis obliquos nominum casus ponderare: an scilicet vouens dixerit secum, promitto Deo & beatæ Mariæ offerre cereū in tali ecclesia an dixerit, promitto Deo & tibi beatæ Mariæ talis ecclesiæ offerre cereum: vt credatur per hanc diuersitatem in secundo casu acquiri ius illi ecclesiæ, quia imago illius ecclesiæ significatur ibi concurrere, vt persona, cui fit promissio. Hoc enim friuolum esse ex duobus patet. Primò quia imaginem vouens non alloquitur, nisi secundum id quòd repræsentat, scilicet beatam Virginem in cælo regnantem, & cùm non promittat nisi ei, cui loquitur, ipsi soli promittitur: & sic cætera concurrunt, vt circunstantiæ rei promissæ. Secundò: quia omnia, quæ implicitè in voto inueniuntur infra voti limites, secundum voti rationem interpretanda sunt, nisi ex intentione vouentium aliud habeatur. voti autem ratio Deo promissionem fieri exigit. Aliam autem promissionem vt materiam habere tunc tantùm promittitur, quando alicui creaturæ rationali promissio seruanda, voto vel promissioni adiungitur vt ex dictis patet. Constat autem ex intētione vouentium, qui non nisi vouere intendunt (quod promissionem supernæ curiæ creditur importare) quòd talis promissio non adiungitur voto. Relinquitur igitur quòd omnia vt circunstantiæ rei promissæ intelligantur, & sola superna curia concurrit vt persona cui fit promissio.

¶ Conformis autem Theologis opinio ista est: quia indistinctè communiter Theologi scripsērūt, omne votum esse commutabile in votum religionis. Constat autem id de quo est ius acquisitum alicui ecclesiæ: non posse commutari in votum religionis. Non enim satisfit pensioni debitæ ecclesiæ cathedrali, si debitor ingreditur religionē, nec ab obligatione soluendi legati, aut contractus, ingressus

sus

ſus religionis abſoluit. Nec acceptanda eſt cuiuſdam gloſſa, dicentis hoc intelligi de votis perſonalibus, non autem de votis realibus: voluntaria enim eſt. Admirandum quippe eſt valde, ſi reſtringendum dictum commune foret, cur eorum aliquis explicitè vel implicitè non reſtrinxerit. Imò Richardus omnia ad realia vota extendi vult: vnum tantùm excipiens: ſcilicet de notabili ſubſidio Terræ ſanctæ: in quo Papam conſulendum dicit.

Sanctus Thomas quoq; in Secunda Secundæ, quæſt. vlt. expreſsè ſentit quòd obligatus voto ſimplici religioni imperfectiori, reus fracti voti non eſt, ſi perfectiorem religionem ingreditur: quia in maiori clauditur minus. Ex hoc apertè inſinuans, per votum non eſſe acquiſitum ius religioni illi imperfectiori: ſi enim acquiſitum ius alteri religioni eſſet, non poſſet abſq; violatione voti proprio motu aliam religionem perfectiorē ingredi: quoniā in his, quæ alterius ius concernunt, locum non habet propoſitio dicens, q; in maiori clauditur minus. Non em̄ qui debet centum alicui eccleſiæ, ſi ſoluat centum quinquaginta alteri eccleſiæ, vbi ſanctius viuitur, &c. abſolutus eſt à debito. Si igitur ex voto ſimplici non acquiritur religioni ius perſonæ voto promiſſæ, conſequens eſt, q; nec aliarum rerum. Non acquiritur igitur ius aliquod eccleſiæ ex eo q; aliquid ibi offerendum vouetur (ſiue ad ornatum, ſiue ad ſubſidium, ſiue ad quodcunq; aliud commodū eccleſiæ ſpectet) tenetur tamen vouens implere quod vouit, & ibi offerre, vbi ſe oblaturum vouit: alioquin ſi abſq; diſpenſatione vel commutatione votum integrè non ſeruaret, mortaliter peccaret.

ET PER HAEC Patet reſponſio ad primum. Falſum eſt enim, quòd in his votis fiat aliqua promiſsio prælati eccleſiæ: iam enim patet, quòd cū dupliciter promiſsio poſsit in voto inueniri, ſcilicet formaliter & materialiter, de illa, quæ eſt eſſentia voti, conſtat q; creatori tātùm fit: materia autem voti ſi promiſsio eſſe debet, oportet quòd creaturæ rationali fiat. Et ſi indiſpenſabilis aut incommutabilis, oportet quòd fiat creaturæ rationali militantis eccleſiæ, cui ex commutatione damnum & præiudicium fieret: quod hîc non accidere ex dictis liquet.

¶ Ad ſecundum dicitur, ſecundum Theologiam loquendo (ad quam ſpectat de votis tractare) quod eccleſiā poſſe agere contra vota huiuſmodi non ſeruantes, poteſt dupliciter intelligi. Vno modo, vt eccleſia agat pro iure ſuo contra eum qui vouit: & ſic nec iure probatur, nec rationi conſonat, quòd agere poſsit: quia nulla ſibi pollicitatio ne facta, nullum ſibi exigendi ius congruit. Ex Decretali ſiquidē illa hoc non habetur: quoniā ibi agitur cōtra eos, qui iam antiqua obſeruatione ſe debitores eccleſię cōſtituerunt ex votis emiſsis: cōcurritq; ibi obligatio votiua quaſi per accidens: ex quacunq; ſiquidem cauſa lōgis temporibus continuè perſoluiſſent certam frumenti menſuram, eadem quæſtio emerſiſſet. Autoritas autem Innocentij, Abbatis, Archidiaconi & gloſſ. non eſt maior rationibus ſuper quibus fundantur, quas conſtat nō concludere acquiſitum eſſe ius eccleſiæ alicui. Innocentius enim opinans monaſterium poſſe agere contra eum, qui vouit ingredi illud: fundat ſe ſuper hoc, quòd votum eſt obligatorium. Ex hoc autem non ſequitur, quòd illud poſsit agere: ſed ille cui promiſsio facta eſt, Deus ſcilicet.

Abbas verò ſuper verbis illius Decretalis: ſcilicet, Cogendi, exigenda. Sed ex his nihil habetur ad propoſitū: quia, vt patet, textus loquitur quando eccleſiæ erat ius acquiſitum ex ipſa vouentium antiqua obſeruatione. Gloſſa verò illa, quia vniuerſaliter, abſolutè & imperialiter loquitur, dicens, quòd ex nulla pollicitatione poteſt quis conueniri, nihil obſtat. Quamuis ſuper nulla ratione fundetur, ſi ad hoc adducatur propoſitum. Archidiaconus verò prædicta ſequitur. Poſſet quoque & fortè melius dici, quòd doctores iſti, licet dicant, quòd eccleſia poſsit agere: non tamen ideo, quia habeat ius acquiſitum, ſed potius propter obligationem vouentium: vt patet ex rationibus ſuis. Alio modo contingit eccleſiam agere, vt vices Dei gerit, cui eſt facta promiſsio. Et hoc modo Epiſcopus quidem ex officio agere poteſt contra non ſeruantes talia vota: aliæ verò eccleſiaſticæ perſonæ poſſunt indirectè agere, ſuggerendo in fauorem diuini cultus. Et quia hoc medium eſt inter poſſe conueniri ab eccleſia, vt illi dicebant, & non poſſe conueniri, vt alij ſentiebant: ideo nō eſt mirum, ſi diuerſa ſenſerunt: ad medium enim ex extremis venitur. Mantuæ, die 13. Martij, 1500.

TRACTATVS DVODEcimus de Maleficijs, cuius eſt unica quæſtio.

QVAESTIO.

Num liceat maleficium ſoluere, opera malefici ad hoc parati vtendo.

QVAERITVR Vtrum liceat maleficiū ſoluere opera malefici ad hoc parati vtendo.

¶ Et videtur q; ſic. Quia neceſsitate exigente, licet vti iniquitate alterius ad commodum proprium: vt patet in petente mutuū ab vſurario. Sed hîc nihil aliud interuenit, niſi vti iniquitate alterius parati, &c. ergo hoc eſt licitum. Et confirmatur: quia non minus malū eſt iurare per idola, q̄ ſimplex maleficium: ſed ſecūdum Aug. ad Publicolam, licitum eſt vti iuramento alterius per idola in pacis fœdere componendo: ergo licitum quoq; erit neceſsitate vrgente vti maleficio alterius.

IN OPPOSITVM EST Communis ſententia Theologorum.

CONCLVSIO.

Non licet maleficiū ſoluere, vtēdo malefici ad hoc parati opera, niſi fortè ſimplici diſſolutione, & abſque aliquo maleficij opere.

RESPONDEO Quamuis præſumptuoſa quædam ac temeraria opinio ſenſerit licitum eſſe non inducere ad maleficium faciendum: ſed neceſsitate extante vti iniquitate parati ad maleficium faciendum propter rationem ſupradictam: indubiè tamen ab omnibus fidelibus oppoſitum tenendum eſt. Tum propter diuinum præceptum promulgatum Leuit. 19. & 20. & Deuteron̄. 18. prohibetur ſiquidem in his locis recurſus ad magos, ariolos, diuinos, &c. Conſtat autem q; tales ſunt parati ad huiuſmodi ſacrilegia & homines, vt plurimùm neceſsitate aliqua conſueuerunt declinare ad eos. Autoritate ergo diuina damnantur recurrentes ad eos, qui parati ſunt maleficia agere: & mortis pœna puniendi dicuntur & abominabiles Domino. Illicitū eſt igitur vti iniquitate ſortilegorum maleficorum, & aliorum huiuſmodi ad ſuum cōmodum, quacunq; id neceſsitate, voluntariè tamen fiat. Tum propter rationem.

AD CVIVS Euidentiam ſciendum eſt, nō ſemper licere vti iniquitate alterius parati ad peccādum, ſed tunc ſolùm quando poteſt hoc fieri abſq; participatione in crimine: quando autem hoc contingat, hîc ſumēdū eſt. Duo ſunt genera operū, quæ malè exerceri poſſunt à paratis ad peccandū. Quædā ſunt, quæ deformitatē peccati habēt neceſſariò annexā, ſic q; ab his nō poſſunt, etiam ſi vellent, abſque peccato fieri: vt patet de meretricio actu. Quædā verò ſunt, quæ ſecūdū ſe bona vel nō mala ſunt, q̄ tn̄ ex volūtate operantiū ſemper habēt annexū peccatū: vt patet de mutuo vſurarij: mutuare em̄ nō exigit peccatū, ſed vſurarius paratus eſt annectere ſemper mutuo vſuræ vitiū. Ex hoc aūt ſequitur alia differentia, q; primos actus nullus pōt petere aut cōſentire, vt ab alio fiat, quia ſunt ſecūdū ſe mali: et Ro. 1. dicitur, Digni ſunt morte nō ſolū qui talia agūt, ſed et qui cōſentiūt facietibus. Secūdi verò generis actus licitè pōt quis petere, & eis cōſentire: q̄m deformitatem peccati nō ex ſe trahūt: ſed voluntatē alterius adiunctā ſuſtinēt. Ex hoc aūt ſequitur tertia differentia, q; ſcilicet in primis actibus nō licet vti iniquitate alterius: qa hoc fieri nō pōt abſq; ꝑpria. In ſecūdis verò licitè pōt quis vti iniquitate parati ad hoc: quia ipſe petit actū bonū, pura mutuū, ſed ille adiūgit iniqtatē ſibi ipſi.

¶ Duobus quoq; modis contingit maleficiū à maleficis ſolui. Primò ꝑ ſimplicē diſſolutionē ſeu deſtructionē maleficij prius facti: puta diſſoluendo ligaturā capillorū cū anulo ligneo, &c. Et hoc abſq; dubio licitum eſt, nec eſt opus malefici vt maleficus eſt, ſed hominis ſciētis impedimētū boni proximi ſui. Q̄m hic nulla euenit dæmonū inuocatio, ſed ſola diſſolutio ſigni, quo durāte diabolus ſtatuerat malū cōſeruare alterius. Secūdò per inuocationē dæmonū, ſeu aliud maleficiū. Et hoc eſt abſq; dubio peccatū mortale: et eſt opus malefici, inqtū maleficus. Et qa tale opus nō ex volūtate malefici, ſed ex neceſsitate deformitatē peccati ſibi coniūgit, iō nō ſolū agētes, ſed petentes & cōſentiētes, peccato ſe ſubijciūt. Et iō q̄uis liceat debita prudentia adhibita, ire ad maleficiū, et rogare vt factū maleficiū deſtruat ſimplici diſſolutiōe: nō tn̄ licet ire ad

cū,petendo vt alio maleficio aut inuocatione dæmonum primū destruat.Nec etiam licet absolutè ire,ad maleficū, & absolutè petere,vt succurrat maleficiato. Tum quia malefici opus,vt sic petitur, quando absolutè petitur, fis cur cūm quilibet alius artifex exposcitur.Tum quia particulare opus necessè est petere,& nō vagè relinquere arbitrio viri diabolici petitionem propriam.

Quomodo liceat uti iniquitate alterius. ET PER HAEC Patere pōt respōsio ad obiecta.Tūc em̄ tm̄ licet vti iniquitate alterius ad propriū cō modū,&c. qñ petens petit actū bonū, vel non malū, sic ꝙ pōt à rogato fieri absq; peccato:quemadmodū cōtingit & in acceptione mutui sub vsuris,& in postulatione pacti pacis cū infidelibus.Ille em̄ petit mutuū, quod pōt gratis cōcedi:et hic petit fœdus pacis,qđ pōt ab illis principibus fieri,& stabiliri absq; peccato,veniendo ad fidē, & iurādo per verū Deū:q̄uis sciatur, neutrū id velle facere absq; peccato:quia parati sunt ex bonis petitis sumere occasionē peccādi Sed à maleficis id qđ petitur,fieri nō pōt absq; peccato:qm̄ subuētio dæmoniaca petitur necessariò ab his,qui nō possunt aliter subuenire, q̄ per dæmonum inuocationem. Mediolani die 26.Martij, 1500.

TRACTATVS DVODECImus de Spasmo beatæ uirginis Mariæ, cuius est unica quæstio.

QVAESTIO.

Nam quod de Spasmo gloriosissima virginis Mariæ matris Dei dicitur,sit canonicum.

SVPPLICANTIBVS Quibusdā, indulgētiāmq; petētibus in festo spasmi beatæ Mariæ, & eius octauis(qđ celebratur à dñica in passione vsq; ad dñicā palmarū inclusiuè) iussum est, vt ego consulerē,si id,quod dicitur de spasmo sit canonicū,cui præcepto pro eo ac debui cōfestim obtēperās,qd mihi videt,&,qua rōne,scribere curaui, quatuor dicturus.Primò,qd intelligatur rōne spasmi beatæ Mariæ.Secūdò,si illud fuit spasmus ꝓpriè dict⁹.Tertiò,si fuit spasmus vulgariter.Quartò respōdebitur directè q̄sito.

QVO AD Primū,cū Saluator noster tēpore passionis exiuit à domo Pilati in caluariæ locū, baiulās sibi crucē(vt dicitur Ioan.19.)& tres alij euangelistæ (vt patet Matthæi 27.& Marci 15.& Luc.23.) narrant Simonem quendā Cyrenēsem angariatū, vt portaret crucem Dñi,euidēter elicitur ꝙ Saluator noster adeo debilitatus erat ꝙ crucē solus toto itinerē portare nequijt. Sed pter hæc,q̄ ex euāgelio habētur:scriptū inuenimus,non tñ autēticè,ꝙ Saluator noster ante angariatū Simonē,sub cruce cecidit:& ꝙ beata virgo mater eius cōpatiēs,etiā cecidit spasmata,& ꝙ ad perpetuā memoriā ædificata est ecclesia ibi,vocata sancta Maria de spasmo. Festum igitur spasmi beatæ Mariæ significat festū illius tristitiæ in illo casu habitæ,et tātæ assertæ,ꝙ fuerit spasm⁹. Hęc de pmo.

QVO AD Secundū,Spasmi nomē dupliciter sumitur.Vno mō propriè,vt sumitur à Physicis. Alio modo vulgariter,vt cōmuniter idiotæ cōsueuerūt dicere aliquem cecidisse in spasmo. Prius ergo de spasmo propriè dicto videamus,si in beata virgine fuit.Videtur em̄ ꝙ in ea fuit vel esse potuit:quia posita causa, ponitur effectus: sed excellens dolor qñq; est causa spasmi secundū Auicē. in tractatu de Spasmo.igitur cū dolor Christi beatæ Virgini fuerit maximus:vt patet per Damascenū in lib.3. dicentē,ꝙ dolores,quos mater Dñi euitauit in partu,passa est in passione filij:tūc em̄ impletū est illud Simeonis, Luce 2.Et tuā ipsius animam pertransibit gladius:ergo potuit causare spasmum proptiè dictū. Sed si diligentius cōsideretur,neq; literæ,neq; rationi hoc cōsonat. Dissonat quidē à ratione Beatā Virginē ægritudinem aliquam passam fuisse.Tū qa similis debet credi filio per omnia,quātum fas est:de filio aūt testatur Chrysostomus,ꝙ nō fuit cōueniens ipsum aliquo morbo lāguescere. Tū quia hoc præstitū videtur Ioanni Euāgelistæ, dicēte Hieronimo in prologo Euangelij Ioānis,ꝙ positus est ad patres nostros tā extraneus à dolore mortis,q̄ à corruptiōe carnis inuenitur alienus:spasmū autē propriè constat esse morbum contrahentē neruos:nō igitur conuenit ipsum asserere in beata Virgine. Dissonat quoq; à litera Euāgelij.nā Ioā. 19.dicitur,ꝙ beata Virgo stabat iuxta crucem:& si spasmū (id est neruorū tā dirā cōtractionē)in itinere passa est, quomodo tam citò liberata ad crucē venit,nec sedet,sed stat,præsertim nō subtracta,sed potius crescente cā doloris spasmatis?Nec currēdū est ad miracula,sed ꝙ verisimile ac rationi cōsonū dicēdū. Nec largè putes Euāgelistā dicere stātem, quasi dixisset manētem.Tū quia Euāgelista replicat,subdens:cū vidisset Iesus matrē & discipulū stantem.Tū quia consuetudo literæ euāgelicę est quando rē gestā narrat,proprietatē situs designare:vt patet Ioannis primo de Ioāne Baptista,Stabat Ioānes,&c.& Ioānis 4.Iesus ergo fatigatus ex itinere sedebat sic supra fontē: hora aūt erat quasi sexta,&c.& Lu.18.Duo hoies ascēderunt in tēplū,vt orarēt,vnus Pharisæus & alter Publicanus.Pharisæus stās hæc apud se orabat,&c.& infrà.Et publicanus à lōge stās: & infrà.Stās aūt Iesus iussit illū adduci ad se. Et nisi noīa propriè interpretemur,oīa cōfusa erunt:vt Philosophus docet in.4.Meta. Tenēdū igitur indubiè mihi videtur, ꝙ nec neruorū cōtractio,nec morbus alius in beata Virgine fuerit. Et q̄uis dolor ingens spasmū causare possit, nō tamē necessariò causat.pōt em̄ & non causare spasmū:vt patet in Saluatore nostro:cuius dolor fuit maximus absque spasmo.Hæc de secundo.

QVO AD Tertiū:quia nominibus est vtēdū, vt plures vtuntur secundum Philosophum,2.Topi.non incōuenit etiam de spasmo,vt vulgus loquitur,tractare. Dicit igit vulgò spasmatus aliquis cecidisse:cū præ doloris magnitudine syncopē seu ectasim patiens cadit:occurritur enim tūc ad sustinēdum,& aqua in vultū aspergit. Et iuxta hūc sensum,crediderim ego dici beatæ Marię spasmū.Huiusmodi autē doloris modū in beata Virgine fuisse,ex magnitudine suæ tristitiæ credi pōt.Sed reuera neq; isto modo spasmus in beata Virgine fuit:cū enim fuerit gratia plena,Lucæ primo,oportet corporales defectus de ea negare, qui ple‑‑nitudine pfectionēq; gratiæ impediūt. Cōstat aūt ꝙ dolor extra se personā faciens : exercitium rationis impedit pro tunc:& tūc erat ips maximè actualiter secūdū rationem considerandi passionē Christi.Igitur huiusmodi dolor,gratiæ perfectionē secūdū actualē cōsiderationē rōnis turbasset, qđ est valde incōueniens: nō fuit igit huiusmodi casus in beata Virgine. Et cōfirmatur,quia gratius erat Deo,ꝙ beata Virgo cōpateretur ei secūdū rationem,quā secūdum partem sensitiuā:quia illā pars est nobilior,& propriè meritoria,& per se grata. Oportuit ergo,vt dolor beatę Virginis ita esset summus, quod tñ tota pars sensitiua regularetur,& subderetur rationi eius vigilāti:stāte aūt rationis exercitio ac dominio actuali super partē inferiorē,nō accidit dolor extra se faciēs personā & casum. Quare spasmus vulgariter dictus longè à beata virgine Videtur fuisse.Hæc de tertio.

CONCLVSIO.

Nulla diuina,vel humana autoritate firmatum,canonicū est id,quod de Spasmo beatæ virginis dicitur.

QVO AD Quartū ex supradictis motus, dico ad quæsitum id,ꝙ de spasmo dicitur, non esse canonicū multipliciter.Tum quo ad radicem: quia non est autentica.Tum quo ad veritatē significatā per nomē:quia Spasmi nomē nec propriè,propter dignitatē corporis, neq; vulgariter sumptū propter dignitatē animæ verificatur. Tum quo ad tēpus:quia vestigijs sanctorum Patrum inhærēdo Dominica in Passione,& Dominica in Ramis palmarū,etiam si festū Annuntiationis beatæ Virginis euenit,non cælebratur,sed transfertur:sunt enim priuilegiatæ Dominicæ illæ.Et tamen isti non quandoque, sed perpetuò,præfatis diebus volunt noua festa celebrare, & consequenter antiqua delere.Octauæ quoque si fuges illo tempore permittuntur,missæ Quadragesimales aliáque vetusta officia cessare possunt. Accedit ad hæc, ꝙ cū in cœna Domini sacramēta corporis & sanguinis Christi instituta noscantur, ecclesia tamen transtulit festum corporis Christi in aliud tempus: quoniā circa corporis Christi venerationem illo tempore occupata, distrahi in alia quamuis bona non debet.Vnde si festū doloris beatæ Virginis celebrandum est,in aliud,iudicio meo, tēpus & nomē mutādum est.Hæc sunt reuerēdissime dñe,quæ mihi visa sunt in re hac dicenda. Apostolicæ tamen sedis censuræ omnia submitto.Romæ die,17.Iulij.1506.

¶ Secundi Tomi opusculorum Thomæ de vio Caietani,Cardinalis sancti Xisti. Finis.

TOMVS TERTIVS OPVSCVLORVM D. THOMAE DE VIO CAIETANO S. R. E. CARDINALIS DIGNISSIMI, TITVLI S. XISTI: CVIVS SVNT QVINDECIM VTILISSIMI TRACTATVS.

***

TRACTATVS PRIMVS, *in sex Orationes diuisus.*

ORATIO PRIMA

De vi cultus diuini, & orationis efficacia, corã Alexandro sexto Põ. Max. Dñica prima Aduentus, anno Salutis, 1501. habita.

ESPICITE Et leuate capita vestra, Luc. 21. ca. Ingenij mei vires mẽsus. S. ac B. pater mihi ipsi satis esse ad dicendũ corã maiestate tua, pollicitus nõ sum. Noui siquidem quanta mẽtis acie, quãta orandi arte & consuetudine, quanta disciplinarũ omniũ vbertate opus sit, vt in hoc celeberrimo orbis Senatu dignus quis ad orandũ habeatur. Nec adduci potui, vt mea huc sponte conscenderem, sed malo parendo tanto me discrimini credere, quàm minus auscultãdo in tuto silentij portu me cõmorari: præsertim ꝗ non aduẽtitiũ, sed proprio annexum officio munus explendum est. Verùm quia etiã ignorantibus quid agere debeamus, hoc superest refugij, vt oculos nostros ad Patrem luminum dirigamus, eius opem quo vberius ipetremus, reginam cæli vna, præcor, adeamus. Aue Maria. &c.

XCITATVRVS Torpẽtiũ corda fideliũ Dñs ac Redẽptor noster prodigia illa tremẽda cõmemorauit, qbus vniuersus cõquatiẽ orbis: et vbi cũctorũ animos ingenti pauore soluẽdos respexit, tremefactis discipulis, orõnis ꝑtinus patefecit auxiliũ, Respicite, inqt, mẽtis ꝓculdubio lumine, ad quã maximè spectat oratio, & leuate capita vestra, intellectũ & affectũ ad superiora erigite: his nanq; partibus suis, duabus veluti librata alis, tribunal Altissimi mens petit humana: cuius nimirũ ascensum propriè orationẽ appellamus. Ea de re à Dñicæ exhortationis instituto nequaquã diuertens, de vi orationis aliqd in mediũ afferẽdũ cẽsui, qđ et tãto cõsensu indignũ non sit, & mẽtis vtranq; partẽ vel mediocriter oblectet.

¶ Apud maiores nostros, eosdẽ studiosissimos viros, nõ negligenda illa ambiguitas excitata iampridẽ fuit: quis votorũ mortaliũ precũmve ad Deũ proprius fructus sit, quorsum orationes, obsecrationes, cæremoniæ, sacrificia, omnisq; Dei optimi maximi cultus. Epicurei siquidẽ, Stoici, Peripateticorũmq; nõnulli (diuerso ꝗuis calle) cõtra Deũ hominũmq; cõmercia progressi sunt: in eam tñ sententiã conuenere, vt eorũ, qui diuinis rebus operã dãt, spem omnẽ deludant. frustrari nanq; expectationẽ lachrymarum, oblationũ, venerationũ, & id genus humanorũ officiorum omniũ asseuerant. AEgyptij verò, supplicationibus, processionibus, reliquóve diuinarũ rerum cultui eam tribuere potestatẽ, quo ipsum mundi rectorẽ mouere, atq; in alterutram partem flectere posse crediderint.

Christiana autẽ religione Spiritussancti virtute fundata, & splẽdore pariter illustrata, orationum effectus tam pulchrè moderata est, vt neq; diuinæ prouidentiæ quippiam ademptum autumet, neq; mobilem eã quouis pacto fatẽtur. Quocirca pro huius tantæ difficultatis veritate disputanda, prouinciã suscipiens, primùm, ꝗ oratio in numero causarũ, deinde ꝗ in effectiuarũ ordine, demũ ꝗ in suprema earum sede locanda sit, differre constitui.

¶ Omnipotens Deus etsi solus quæcũq; facta infectáve simul nõ implicant, efficere põt: quemadmodũ tñ diffundendæ bonitatis suæ gratia, res omnes, quæcunq; sint, existentia donauit: ita res ferè cunctas omni relegata inuidia ad supremã deitatis participationẽ asciuit, dũ agendi eis virtutes liberali largitione concessit: & tanto fœdere secundas sibi causas deuinxit, vt nec illius immensitas quantulamcunq; efficaciam absorbendo cõsumeret, aut præueniendo impediret, nec harum interuentus, illius ad vltima quæq; aditum obstrueret. Illapsus enim quidã diuini numinis adeò intimè fit, vt cælum ac terras camposq; liquentes, Lucentémq; globum Lunæ, Titaniaque astra, Spiritus intus alat: totámq; infusa per artus, Mẽs agitet molem, & magno se corpore fundat. Distribuit quoq; ea lege totam agentiũ seriem in tres ordines (corruptibilium, cælestiũ, & immaterialium,) vt & inferior superiori obtemperet, atq; extrà, quin potius supra omnes, ipse totius orbis princeps moderator præsideat: neq; enĩ fas est alijs primam cõnumerare causam, quasi partis cuiusdam naturam locum teneat: quando totius bonitatis fons, origo, custodia, consummatióque sola ipsa existit. Quamobrem præclarè Aristoteles gloriosum Deũ summũ bonũ vniuersi, non in ipso clausum, sed extra ipsum tradidit. Nec ipsius sola natura, cuiuscunq; naturalis ordinis legibus est absoluta: verũ diuinas etiã quasdam participationes fatemur exemptas. Credimus modũ quẽdam rerum esse, quas etsi impartiri plerisq; intellectu præditis non ambigimus, connaturales tamen alicui nulla autoritate fieri posse prædicamus, docemus, demõstramus: sunt autẽ gratia, charitas, lumen gloriæ, & id genus multa. Quæ idcirco super oẽm eleuantur naturã & creatã, & ꝗ creari posset, quia diuinũ assequũtur ordinẽ, veluti deitatis (si fas est dicere) proprietates. Eodẽ qppe naturæ vinculo, quo vltimæ ꝑparationes cõsequẽtésq; vires proprijs connexæ sunt formis, & parẽ esse oportet naturæ cuiusq; & comitũ cõmunicationẽ, eodẽ inquã vinculo, quæ memorauimus, excellentissimæ illi naturæ cõiungũtur diuinæ: nec minus vis omnis seipsam excedens illius fieri consors potest essentiæ, quàm rerum harum fiat participatio insignis: nec deitatis capax esse quisquã magis potest, ꝗ̃ earundẽ perfusione reddatur. Has itaq; creaturarum eminentissimas qualitates, naturaliũ causarum ordines transcendere ea fatendũ est ratione, vt inter causas secũdas annumeratæ, primatum obtineant. Vniuerso itaq; agentium principiorum ambitu, quo disseruimus modo disposito, quam promisimus orationum causandi vim, diuersos causarum gradus inuestigando, perscrutemur. Familiaribus quidem nobis rerum principijs producendũ si quid est, calore resolui, frigore comprimi, humido fluere, ariditate sisti, raritate extendi, densitate constringi, affectionibus reliquis subijci, fluxa atq; oppressa pugnantium inter se virtus exigit. Mens autem, cuius orare proprium est, quantum hæc aspernetur, his præstet, horum infra se subiecerit potestatem, nec illos quidem latet, quibus philosophia, sensuum, quoq; opera ab his libera esse monstrauit, sed quibus in semetipsis vel hoc aduertere datum est, quòd immutati contemplemur. Paulò superius artium genus, organorum series secreto vehit nexu: hisq; ademptis otiosi redduntur opifices. At qui optimã elegerint Mariæ partem, exterioribus sese negantes, publicas priuatásq; actiones solicitudinésque recusant,

Bonorum deinde officiorũ virtutis,morũ,totiúſve animi ornatus,quæ indita à natura ſemina ſunt,intra ſingulos quoſq; cõtinenſ:neq; fieri poteſt,vt altero voluptates à ſe abdicante, parſimoniam ſectante, iram moderante, timorem depellente, ius vnicuique,reddente, diſciplinæ cuiuſuis operam dante, mentémque quomodolibet excolente,continens,temperatus,manſuetus,fortis, iuſtus doctúſve efficiatur alius.Diuinarum verò obſecrationum vis,in anguſto orantis angulo non arctatur,ſed ad extrema quæque diffunditur,omnia perluſtrat cunctorum fines attingit,penetrat,pertranſit. Syderea quoq; poteſtas quintæ integratur eſſentiæ à terminis aſtrorum, curſu, luce occultóve influxu perficitur. Supplicationes verò ſacras cæleſtis naturæ,motus,luminis influxúſque expertes vtroque patet eſſe modo: agere enim noſtra iſthæc cæleſtium more nemo,niſi deſipiat,credit.Agi autem ſuperiorum corporum afflatu opinãtes intellectiuã animæ portionẽ(vt princeps Phyſicorũ ait)à ſenſitiua ſeparare neſcierũt.Intelligentiæ denique(quas Angelos appellamus)aut abſq; orbis motu efficere poſſunt nihil, aut certè ſolis localibus(vt Theologis placuit)præſunt mutationibus.At precibus puro de pectore emanãtibus hominũ ſubdi oĩa,obſequi,ſubterfugeréque nihil earũ imperiũ,veritas teſtatur: Quicq̃d orãtes petitis,credite,inquit,quia accipietis,& eueniet vobis, Quapropter ſi naturales, factiuæ,actiuæ,cæleſtes,ſpiritualéſq; cauſæ noſtrarũ intra ſe non claudunt orationum potentiam, ſolúſque ſupernaturaliũ diuinarúmque ordo ſuperſit, in hoc rerum faſtigio humanarum precũ ſi cauſæ ſunt,reponẽdam eſſe dignitatem mentémq; quis non videt? Verũ cũ altiſsima ſit iſta hæc rerum ſeries,Creatoríq; ſoli cognata, fieri quo pacto poteſt,vt obſeruãtiæ huiuſmodi(humana quidẽ facta)noſtro ſubditæ arbitrio,in tã excelſo rerũ cacumine locandæ credãtur?Incredibile autẽ diſſonũq; ne cuipiam hoc eſſe videatur,humana vota bifariã perſpiciẽda ſunt: vt hominis nuda opera,atq; iterũ vt cæleſtis gratiæ afflatu decorata.Noſtra ſi cõſpecta fuerint,congenitã boni cupidinẽ ad bene beatéq; viuendi facultatem præ ſe ferunt,& veluti ſemina terræ cõmẽdata, ſole, imbre,rore,cultúq; reliquo pullulant,creſcunt,floreſcunt atq; fructificãt: nõ ſecus latens in homine ſpiritus,frequẽti officio, diſciplina,ſtudio,diligentiáq; excultus quicquid virtutis exculpi poteſt:proferet,fouebit,alet atq; perficiet.

¶ Et quia natura ſuperuacanea abhorret, nec ratio ſuadet alterius opẽ quærere vbi poſsis ipſe perficere, nulla adhuc ſupplicãdi neceſsitas,nulla tot precũ vtilitas apparet. Quò fit,vt poſthabendi penitus non ſint magno excellẽtiq; ingenio præditi philoſophi,ſi ad vulgares cõpeſcendas inſolentias,ad effrænẽ moderandã audaciã,ad bonos inferendos mores,cultũ iſthunc adhibendũ tradiderunt.Inſitas ſcrutati vires,ſingularẽ de hominis ſalute clementiſsimi Dei ſolicitudinẽ,ex qua noſtrarũ petitionũ oritur efficacia,promiſsámq; æternę vitę beatitudinẽ, quæ eiſdẽ fructũ præbet,ignorarũt:abſcondit enim hæc Deus pater arcana à ſapiẽtibus & prudentibus huius ſeculi,quæ ſuis erat paruulis quãdoq; reuelaturus.Ornata autẽ humana mẽs gratia,fide,ſpe,charitate,cæteriſq; perfuſa cæleſtibus habitibus,primæ ſummæq; bonitatis amore rapitur, illius intuitũ concupiſcit, inhiat, anhelat. Et quia oculus nõ vidit,nec auris audiuit,& in cor hominis nõ aſcẽdit quod præparauit Deus diligẽtib⁹ ſe:& nõ mõ debilis,infirmus,deficiens oĩm hominũ & angelorũ conatus,verũ etiam nullus fore comprobatur:hinc potẽtiſsimi Dei inuocãda eſt manus,hinc implorandũ auxiliũ, hinc expetendus ducatus,hinc miris quidẽ veris tamẽ modis,& immoto conſilio diuina exoratur clemẽtia & orationũ noſtrarũ non perit efficacia.Quemadmodum enim generi animantiũ inanimatarúmq; rerũ omniũ eſt à natura tributus appetitus quidã inquirendi boni:id tamen aſſequi nequaquã poteſt, niſi ſecretis adhibitis adminiculis ab eo qui operatur omnia in omnibus, eóuſq; ducatur:ita ſanè cõcitata in nobis per Spritũ ſanctũ ſummi boni deſideria,expletũ iri humili intercedente poſtulatione congruit. Expoſcit nanq; diuinitatis perſpecta lex ab optimo omnia nedum prona ad bonum fieri,ſed opem ſortiri,qua ſeſe ad id diuerſo ferant gradu:ſi enim effuſa diuinæ bonitatis quãtulacunq; ſimilitudo res omnes conſtituẽs,atq; decorãs ſecundũ affert, niſi contingẽs quidpiam præpediat innati cuiuſq; appetitus finẽ voluptatẽq; naturæ quãtò magis impreſſa ſanctiſsimæ Trinitatis imago ineffabili gratiæ ſplendorem coruſcans conferet,vt quem à facie Domini concepimus, & parturiuimus Spiritum ſalutis,proprijs nexibus quandoq; pariamus. Commonentis præterea officium eſt, ſi quos ad optandum,aggrediendũ,agendúmq; impulerit,eorundẽ electione,aggreſſu,actione vti, cœptáq; quo ad eius fieri poteſt,perficere:propterea quidem qua ratione mouẽtur ſingula,eadem & quieſcunt. Natura etenim lata, natura aſſequuntur,natura manent, vi autem expulſa,vi trahuntur vſq; conſiſtunt. Fecit aũt ſapientiſsimus Deus nos ad ſe,et inquietum eſt cor noſtrum,donec requieſcat in ſe.Scimus nanque, quòd omnis creatura ingemiſcit, & parturit, & intra noſmetipſos gemimus adoptionem filiorum Dei, expectantes redemptionem corporis noſtri. Suum igitur erit, pios, quos inſeruit affectus, quibus ad eum ſuſpiramus, quos petendo accendimus, non excludere, ſed admittere, fouere, beare. Cur rationalis creaturæ ſublimitas ſcribitur,prædicatur,extollitur, vt diuinæ naturæ conſortes, vt filij Dei nominemur & ſimus,ſi Dei cooperatores non ſumus? Si ad capeſſendum paratum nobis ab origine mundi æternitatis regnũ opera noſtra efficiunt nihil, miſerabiliores profectò nõ modo nationibus,ſed vilißimis etiam quibuſque rebus filij Dei ſunt, ſi reliquorum formæ actiones & fines paritate congaudent, eis verò acceptæ naturæ ad quietem obtinendam omnis actio ſubtracta ſit.Quorſum diuinæ amicitiæ munus humano collatum eſt generi, ſi amicorum iura ſeruare non poſſunt? ſi cuiuſque hominis apud Deum nulla eſt autoritas? ſi quod optat quis optimum, potentiſsimi Dei amicus efficere nequit? ſi æqua eſt petentis atque non petentis conditio, & par vtriuſque facultas? Præſtare nempe obſecrantem non id infert,vt aliquid velit aut malit immutabilis Deus: ſed vt opera noſtra fiat, quod aliàs factum non fuiſſet, ſed vt accommodè cauſæ efficiendis adhibeantur rebus. Secundarum quippe cauſarum leges nõ norunt, non ideo negant vanas eſſe, quòd ſummi opificis potẽtiam augeant aut voluntatem mutent: ſed quia ſtatus ordo ſeruatur, quia effectus cognatas etiam habent cauſas, quia à ſummo bono deſcendunt conſono gradu rerum perfectiones. Ita nanque ſapientia attingit à fine vſq; ad finem fortiter,& diſponit omnia ſuauiter. Proinde quæ ſeruorum Dei paupertatem, cælibatum, ſeruitutem, ieiunia, vigilias,ſolicitudinem,orationes,cæteróſq; ſupernæ vitæ gratia ſuſceptos labores deſpiciunt,& cauſare nihil contendunt, defendant vana eſſe ſingula hominum ſtudia: accuſent auidos agricolas,arguant ſolicitos negotiatores, milites,omnium artium opifices,& varijs literarum diſciplinis operam dãtes,damnent ipſam deniq; naturam: quæ ſicut ad vitæ ſtatus gloriæq; commoda poſsidenda, laborandum eſſe ſuggerit, ſic ad felicitatem habendam orandum eſſe docuit fideliſsimo naturæ teſtimonio, omnium nationum,omnium prorſus ſeculorum ritu comprobante: neq; enim vel noua vel ſingularis obſecrationum eſt religio:ſed ætates,tempora,ciuitatéſq; ſi recẽſeas, vetuſtiſsimam hanc obſeruationem totóq; orbe terrarũ diffuſam, tametſi diuerſo cultu, ſemper inuenies. Quod autem indeficiens apud omnes perſeuerat,à natura inditum, aut immobiliori aliqua cauſa inſtitutúm eſſe, omnium philoſophantium ſchola confirmat. Non vana itaq; nec parua poteſtate donati ſumus,quando interpellandæ nobis diuinæ maieſtatis facultas cõceſſa eſt. quando noſtræ orationes,noſtri exempli efficiuntur cauſæ deſiderij:hoc de primo quidẽ diuiſionis membro diximus.

DEINCEPS Vt erat propoſitum, ad quod genus cauſarum referenda ſit oratio, paucioribus abſoluimus. Quamuis P.B.arguta dicta, quæ diſſeruimus,ſcioli plerique putent: retundere tamen quàm aſſentire malunt. Cauſarum, inquiunt, genus quadrifariam diuiſum cùm ſit, veſtra iſthæc religio, ſi earum, continetur ambitu, quam denique ſubit cauſandi rationem, finis, forma & materia eorum,quæ in ſacrificijs obtenta creduntur,ab humana longè ſunt opera:efficiens verò cùm oporteat rem aliquam dare factis,& hominum vota nil oratione tribuant impetratis, procul eſſe ab agentium finibus fatendum eſt. Deficiunt præterea nunquam aut certè rarò,rerum per ſe actiua,oratur autem plerũq; expectatione vana:fortuita igitur,aut nulla huiuſmodi cultus vis eſt. Animaduertiſſent profectò hi argumentationũ ſuarũ,quam friuola ſit ratio, ſi mentis oculos ad geminã

In ordine. Hoc quarum cauſarũ locãda ĩ oratio,et in ordine ſupra primo ca.

coni

coniecissent sectionem. Alteram agentis in disponens, adiuuans, consulens, &. perficiens: alteram modi agendi in imperium, suffragiū, atq; ministerium. Relucet in his agētis nomine etiam suffragantē admitti, nec enim dūtaxat dicitur dare qui tribuit, sed & qui interpellat, vt detur. Nec ab re: vt enim præcipiens effectiuū esse constat (quia obtemperantem executorem ad agendum promouet) sic & petens qui actorem ad faciēdum flectit: quia & apud grammaticos idem imperatiuus & deprecatiuus est modus. Nec indignū rationali censeas creatura, q̄ reliquis quietum esse ex proprijs viribus sit à natura collatū, ipsi autem tam humili actione alienā opem implorare necesse sit. Meminisse eñ oportet, quàm in ardua difficultate de cælestibus motibus disserens autor Peripateticorum protulit sententiā: meliorem inquit fore ægrotantis fortunam compluribus auxilijs perfectā assequi sperantis valetudinem, q̄ paucioribus exiguā. Librandas rerum naturas ex hoc voluit, non quia potiundi boni potentia est maior, sed quia bonū potiundum est maius. Non minor itaq; rationalis est creatura, q̄ externo destituta auxilio optimum in tota natura consequi non valet: sed eo altiorem conscendit gradum, quo excellentior & omni cogitatu superior illi fœlicitas proposita atq; parata est. Non officit etiam, q̄ nostris optatis plerunq; oratio non respōdet: causarum enim non quouismodo: sed ritè dispositarū lex est nunquam aut rarò deficere. Vegetabilium quippe semina non aliter, quàm vdis mandata sulcis suo tempore opportunáq; deligētia exculta obtinēt: vt sæpè fructus afferant. Sol cū homine hominē, cū leone Leonem, cū singulis animantibus singulorū genera semper ferè generat, modò quædam non desint præparationes. Quocirca si Dominū precantes, nulla affectio causarū more, efficaces saltem frequenter redderet, meritò causalis eos ordo à se abdicaret: sed cùm eorū tātus sit vigor, vt totus adsit orationis effectus, non sine quo incassum ligant, sed cū quo fructum referant expectatum: iure inter effectiuas causas locum sibi vendicant. Accepimus verò petētes piè, perseueranter, pro se necessaria ad salutem obtinere non sępè: sed semper efficere quod cupiunt. Piè quidem petendum est: alioquin licet multiplicauerimus orationes, petimus, & non accipimus: eo quòd malè petamus: qui enim declinat aurem suam, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis: & cùm is qui displicet ad impetrādum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. Dedit equidē postulantibus regem in furore suo: & respexit in orationem humilium, qui voluntatem timentium se facit, & deprecationem eorum exaudit. Perseueranter autem: quoniam pater misericordiarum & Deus totius consolationis rogari instantissimè vult, ne oblata aut illico impetrata vilescant: & nosipsos ad percipienda promissa deuotionis igne accensos præparemus. Clausis ostijs intempesta nocte se pueris q; suis somnum capientibus, euāgelicus amicus post negatum mutuum, post increpatam molestiam improbitate pulsantis victus, quotquot opportunitati fuerant panes elargitus est. Pro se verò quandoquidē obstare eius, cui petimus aut oramus scelera, ne etiam Sanctorū preces admittantur, Hieremiæ contestatus est Dominus: Tu, inquit, noli orare pro populo hoc, nec assumas pro eis laudem, & orationem, & non obsistas mihi: quia non exaudiam te. Et rursus: Si steterint Moyses, Iob & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum. Necessaria demum ad salutem æternam petēda sunt: quid enim reliquorum oremus, sicut oportet nescimus. nouit autē cælestis Medicus, quid ægris salubræ sit: & idcirco sæpè non tribuit quod volumus, vt tribuat quod mallemus. Si eñ nos cū simus mali, nouimus bona data dare filijs nostris, nec credētibus se petere panē, ouē, aut piscē. lapidē, scorpionē, aut serpētē porrigimus, quātò magis pater noster cælestis quæ obfutura videt ? clementius negat, quàm indulgeat: Iacobus & Ioānes indiuidui Christi comites, dextram læuámq; regni sedem petitum mittunt, & audiunt, Nescitis quid petatis. Paulus vas electionis stimulum carnis suæ angelū Sathanæ ægrè ferens; ter Domino rogato pro illius ablatione exauditus non est: quia si illo caruisset, saluus esse non potuisset. Efficit ergo semper optatū, modò suis partibus constet oratio: reliquum est, vt in suprema sicut præmisimus reponatur. Tanti nos fecit munificētissimus Deus, vt ex infimo genere vota huiusmodi in altissimo post se causarū solio, omni ei creatura subacta statueret, declararet, factúsque cōprobaret. Oratione nāq; terra aperta est, & deglutiuit Dathan, & operta congregatione Abiron rursus clausa est. Iordanis vnda perpetem suū meatum retorsit: aër mēsibus sex & annis tribus serenitatem seruauit: ignis à castrorū combustione cessauit. Oratione grando, tonitrua, pluuia, muscæ, ranæ, locustæ fugatæ sunt, Rebecca à sterilitate soluta, Maria a lepra mundata, excæcati & rursus illuminati Syri, Ezechiæ terquini adiuncti sunt anni, vita functi pueri reuixerunt. Oratione Moyses Amalecitarum profligationem, Sanson extremum robur, Salomon sapientiam, Daniel visorum reuelationem, Hester assueri gratiam, Mardochæus populi liberationem, Susanna intētatæ mortis vltionem obtinuit. Oratione sol cōmoratus in cælo, longiorem triumphanti populo diem præstitit: solis recessus in decimum pertransitæ viæ gradum, Esaiæ vaticinio testis affuit. Oratione immanissimus draco, cui permissum est animas seducere, in angustum deserti carcerem detentus est, dæmonum genus apostolicæ autoritati resistens ejcitur, Angelus Domini centum octoginta quinq; virorum millia interemit. Michael Iudæis præsidium tulit, Gabriel Danielem solatur, Raphael Tobiæ lachrymis affuit: sed quid per creaturas vagor ? Creator nempe ipse humillimi famuli sui oratione detentum se fatetur: Dimitte, inquit, me, vt irascatur furor meus. O' humilis lachryma, quanta est potentia tua, vincis inuincibilem, & superas Omnipotentem. Tua sunt hæc Deus optimè opera, qui seruos tuos tam ineffabiliter magnificas: quippe cū eorum interpellationibus desiderijsq; vniuersam subieceris creaturam, tu amicos tuos tam admirabili gloria decorasti, vt quicquid à natura, virtute, fortuna, spiritu, atq; à temetipso expectandū est, hoc totum illorum votis commiseris. Verè misereris omniū Domine, & nihil odisti eorum, quæ fecisti: quandoquidē cæci illius in Christū tuum adhuc caligantis sententiā (qua dixit, Nos scimus quòd peccatores Deus non exaudit) dum Nabuchodonosor, Achab, Publicani, Petrîq; preces admittis, confutasti, & ad flagitiosos quosq; exorādi munus ostendisti. Habet itaq; ecclesia tua B.P. sacrum cultum non vanum, aut fortuitū, sed inter causas effectiuas supremi ordinis omnia sua dictione concludentem. Nec in vacuū obsecro tantā Dei gratiam, largitatémq; recipiamus, regnū tuum Domini Iesu est oratione comparatum: dicēte ad illum Patre, Postula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Idem est eiusdem oratione confirmatum, dicente ipso ad Petrum: Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: propter quod Romana ecclesia immaculata fide perseuerat. Collapsum ergo idem præceps ac propè ruinam cùm videamus, experiamur, sentiamúsq;, sursum respiciamus, & leuemus capita nostra. Oremus mente, oremus & spiritu, ne vox illa repetatur, populus hic labijs me honorat: cor autem eorum longe est à me: cui debetur omnis honor & gloria in secula seculorum. Amen.

ORATIO II.

De vnione verbi cum natura humana, coram eodem Alex. 6. dominica prima Aduentus, anno Salutis 1502 habita.

VIDEBVNT Filium hominis cum potestate magna & maiestate. Lucæ 21. capi. Admirabile sacramentum, quo filius Dei se nostra cum humanitate coniunxit, Diony. Areopagita B.P. profundius sensit, quàm à nobis explicari possit. Silentium tamen ab hoc nobis non indixit, sed mysterij altitudinem commendauit. Quamobrem studiosas mentes, quæ ad difficilima quæque perscrutanda sese rapiunt, prouocauit ad huius tantæ rei contemplationem non minus salutarem, quàm difficilem. Tali concitatus desiderio statui apud me ipsa vnione verbi cum natura hominis aliquid tam subtiliter, támque modestè disserere, vt tanto loco dignum quippiam afferrem, & professioni meæ videretur aptissimum. Attamen primū Mariæ numen, vt præsens nobis assit, humiliter imploremus, dicentes, Aue Maria, &c.

CVM AD Aedificationem perpetui templi solius atq; omnipotētis Dei, in quo vos B.P. et reuerēdissimi Dñi tāq; colūnę postri statiᵒ, illud immutabile fundamētū iaceretur, Verbū q̄ in principio erat Deus, caro factū est, admiratione pariter & stupore commoti sunt

plurimi, subtiliúsque inuestigare molientes, quomodo vnus atque idem verus Deus & verus homo esse posset, ad philosophiam sese contulere. Cunque in illa prospexissent, quòd omnis vnio aut secundum substantiam, aut secundum accidens fit, vtranque perscrutati, diuersa vtrinque obstacula offenderunt. Etenim si substantialis est ipsa Dei hominísque coniunctio, aut diuinitas erit humanitatis forma, et perinde, vt Apollinaris somniauit, tertia quædam natura ex vtriusque commixtione cōflata est. Si verò accidētalis affirmatur, siue diuinum dicamus Verbum habitare in illo homine, veluti in templo, siue vt indumento connexum (quemadmodum duas hypostases in eandem personam cōponentes cōcedere oportet) Hestorianam impietatem à finibus ecclesiæ iam pridem à Patribus explosam vltro reuocaremus. Quò fit, vt nodosa nimis quæstio Christianæ religiōis professoribus obiecta videatur. An fortè satis erit nobis pertransire crassa (vt aiunt) Minerua: & ruditer arbitrari talem fuisse illam vnionem, qualem Deus voluit, aut qualē ecclesia credit. Sed si hæc fides sufficit, vana est admonitio principis Apostolorū, qua nos paratos esse iubet de ea, quæ apud nos est inconuulsa fide, omni poscenti nos rationem reddere. Quo itaque fœdere Verbum caro factum sit, quantum à sanctis Patribus accepimus, & nobis tribuere dignatus est qui omnem hominē ad se humiliter properātem adiuuat & illuminat, paucis mihi prosequendum restat. Et quoniam omnis de aliqua re institutio à diffinitione debet proficisci, vt intelligatur quid sit id de quo disputatur, inprimis prælibandum reor, quid sit vniri in natura quidve in persona. Vniri in natura dicuntur, quæcunque è diuerso venientia ad vnius naturæ integritatem perficiendam concurrunt siue informatione quadam, vt anima & corpus hominem integrant: siue continuatione qualibet à natura instituta, qualem animalis membra præ se ferunt, siue quauis alia enascentium conuersatione rerum id euenire contingat. Cùm autem ex philosophia, nedum à sacris literis, didicerimus diuinitatem & in seipsa omnis compositionis expertem: & in cuiusuis alterius concretionem venire non posse (vtpote, cuiuslibet imperfectionis rōne illi repugnāte) assumptio hominis à Dei verbo vnionem in natura repellit. Vniri verò in persona illa dicuntur, quorum vna eadémque existit à Græcis hypostasis appellata à nobis autē substantia indiuidua. Addidi autem, indiuidua: quoniam consuetudo Latinorum, & quæ communis est substantiam vsurpat. At vnio hæc secundum personam nō vno tantùm modo intelligi potest: nam quodlibet accidens ab eo, in quo est, constat secūdū personā indistinctū esse: partes vel integritatis vel essentiæ cuiuscūq; hominis, quātū ad personam attinet, eædem sunt cū eo, cuius partes esse dicuntur. Verùm cum diuino verbo fas non sit quippiā accidere, & ordo rerum nequaquam patiatur humanitatem, quæ ad substantiam spectat accidentis essentiā subire, intelligi nullo modo potest, vt humana natura deuincta Deo personaliter sit: quemadmodum accidens subiecto suo inhærescit. Quòd si ad alterum modum recurras, quo partes atque membra personæ copulantur, incidis in Scyllam cupiēs vitare Charybdim. Deū enim aut hominem partis diffinitionem subintrare fatendum esset: quorum vtrunque riderent philosophi, alterum orthodoxa detestaretur ecclesia. Quid ergo: succūbendúmne nobis erit? minimè gentium. Perspicacius quidem intuentibus videri potest, quòd membra cuiusque hominis & partes sunt & organa: partes quidem, quoniam totum integrant: organa verò, quia ad officia munerá que propria accommodantur. Organa autem dixerim non quæcunque, sed connexa. Habent siquidem artifices & alia instrumenta à seipsis abiuncta, quæ à prioribus tantùm distant, vt nequaquam valeat alter alteri manus aut oculos, quemadmodum ensem aut calamum commodare, propterea quòd nostra isthæc membra nobiscum subsistunt, illa verò remota à nobis sunt, & existunt per sese ipsa. Nec partes, & quæ diximus coniuncta organa, tam mutuo inter se connectuntur vinculo, vt neutra possint ab alterutris separari: quando quidem & si nullum intelligatur genus partium, possunt nihilominus huiusmodi instrumenta remanere. Nam & sensoriæ quæque partes non eo q̄ partes cōpares habent, organa sunt, sed quoniā ad suas aptæ sunt functionnes: vnde si senex oculum solū iuuenis assumeret, videret vtique sicut iuuenis: & si quis præterea corpus totum animæ organum dixerit, nullus erit error. Quocirca modus quidam relinquitur, quo personalis aliqua coniunctio definiri potest, nulla se vel partium, vel accidentium natura commiscente, quando organum implicitum asseuerauimus cuipiam tributū esse personæ, atq; hoc nimirum pacto nostram naturam Dei verbo vnitam citra omnem dubitationem confitemur.

Et quoniam in tota earum, quæ apud nos sunt, vniuersitate rerum, nihil tam simile verbo Dei, quàm intellectiua anima reperitur, ab ipsa exemplo qualicunq; sumpto, ea quæ diximus, fortasse subobscura pendantur. Cernere libet nostram animam, præter quod corporis est forma, vtroq; potiri instrumenti genere: dū & sui corporis eiúsq; partium perinde ac cōgeniterum organorum vtitur ministerio, & externa adminicula perficiendis adhibet operibus: hominis enim corpus coniunctū intellectiuæ animæ organū putandum est non ob id esse, quia ipsa illud informat & perficit: sed ob eam potius causam, quòd idē cum ipsa sortitum est subsistere. Enimuero si sola vi intelligentiæ adimeretur animæ, hoc ipsum q̄ corporis perfectio est, retineret nihilominus secum illud idem corpus, quatenus instrumentū coniunctū: vt Platonici omnes, Peripateticorum verò illi, qui vnum hominibus dedere intellectum, affirmant. At si incredibile aut ambiguū adhuc cuiquam videtur, vt spiritualis aliqua substantia corporeum habeat quippiam eiusdem secum esse participans, quo proprias absoluat actiones, & tamen eius forma non sit, ad seipsum redeat, seipsum intueatur, de seipso dubitet. Nónne intellectus hominis ad explicandos eorū quæ intelligit, conceptus lingua vtitur, quæ corporalis est, & eadem omnino persona cum illo constans, & tamē intellectus nullius corporis est actus? Quemadmodum itaq; intellectiua anima miris quidem, veris tamen, modis geminū habet instrumentum, iunctum & abiunctū: non secus profectò gloriosus Deus vniuerso creaturarum genere veluti organo vtitur separato, dum per secretum, intimúmq; illapsum se rebus immiscens, ad suæ voluntatis arbitriū deducit omnia, et cūcta in singulis, et singula in cūctis operatur. Illam aūt humanitatē, quæ in Christo permanet, tāquam organum coniunctum assumpsit: atq; ad illa magnifica & excellentissima solius Dei opera, redemptionem generis humani, sanctificationem peccatorum, æterni regni aditum, & id genus multa accommodat, agit, exercet. Quare præclarè Athana. vnionem animæ ad corpus, non vt materiam, sed vt instrumentum proprium intuitus dixit, sicut anima rationalis & caro vnus est homo, ita Deus & homo vnus est Christus. Cū igitur vnio omnis (vt primo loco dicebamus) vel secūdū personam fit, vel secūdum essentiam, & essentialem procul à proposito repulerimus: superest vt personalem vnionem hanc afferamus. Rursus cum personalis vnio interdum penes substantiam constare possit, interdum autem penes accidens, & quæ accidentis est similiter prætermissa sit, vtriq; substantialis remanebit. Postremò, quia & hęc in eam, quæ asciscit partes: & in eam quæ organis contēta est distincta reperitur, constet verò partium proprietates vtriq; repugnare naturæ: consentaneum est, vt diuinitas atque humanitas Christi in vnam coēant nō naturam, sed personam: non accidentaliter (vt ita loqui liceat) sed substantialiter: nō vt partes, sed vt altera humanitas, quod veluti instrumentum quoddam (vt sæpè dictū est) adiunctum diuinæ personæ sit: atq; ita sanè adiunctū, vt corpus illud verum Dei corpus, & anima illa vera Dei anima verè atq; constanter possit appellari. Nec officit quicquam nobis, q̄ coniuncta organa ad integritatē naturæ eius, cuius sunt spectare videantur, non eñ oportet id continuè verum esse, vt sexti digiti quacūq; ex causa cōgeniti exemplo probari potest. is enim de speciei humanæ integritate non est, & tamen organum connexum est hominis habentis illum. Cæterum, quo nullus hæsitandi locus excellenti cuiquam ingenio relinquatur, nihil obesse scito, q̄ ipsum Dei verbum sola vi intelligētiæ ad assumptam naturam refertur: hoc enim minoris refert: q̄ curandum sit. Relatio nanq; sola non tātum habet momenti, vt hominem Deum faciat, verùm suum inspiciendum est, ex quo oritur fundamentum. Quod hoc in loco si attenderis, in eo cōsistit, quòd filius Dei ad idem omnino esse personæ substantiæq; suæ naturam hominis complexus est: hæc enim eiusdem esse indiuisso, est qua Deus homo est. Quæ & tanta tāq; singularis habetur, vt in

tam

tam numerosa rerum conditarum multitudine nullū diuus Bernardus reppererit, quam non fateretur ab ea excessi: cū docente Aug. didicerimus potiorem vnionem obtinuisse hominem in filio Dei, quàm (mirabile dictu) ipsemet filius in Patre, cū quo tam singulariter vnus Deus. Hæc est quæ prodigijs omnibus adeò præstat, vt ne dicam cætera mirabilia Dei opera (quæ vel tenuiter inspecta laudamus, miramur & obstupescimus) sed miracula vniuersa quæ fieri posse credimus longo supereminet interuallo: qn̄ quidē homo, qui natus est in ciuitate carnis nostræ idem ipse est Altissimus, qui fundauit eā. Hoc est magnum illud, atque apostolicū sacramentū: quo secūdus Adam tanq̄ sponsus procedens patrem reliquit & matrem, quando forma suscepta seruili splendorē maiestatis obtexit, & synagoga dimissa nouæ spōsæ inhæsit, factiq; sunt duo, Deus inquam & homo in carne vna. Hæc est ardentis simúlque incombusti rubi flagrantia: qua Deus noster (qui ignis consumens appellari voluit) quā asciuit humanitatem, absque consumptione continet atque illustrat. Nec secus quàm ros in vellere abditur: & tanquam lapis sine manibus humani operis de monte virgineæ altitudinis abscissus creuit in montē maximum, omnia implentem, quando vniuersa & quæ in terris, & quæ in cœlis sunt, instaurat, magnificat, beat. Hæc demum est quæ mortalitatem nostram abiectam atq; prostratam supra ne dicam sydera, sed angelorum quoque altitudinem efferens diuinitatis consortium adeò nobis impartiuit, vt nunc quidem essemus & appellaremur genus electum, regale sacerdotium, gēs sancta, populus acquisitionis eius qui de tenebris nos in admirabile lumen suum vocauit, & demum quādo apparuit, similes ei simus, immortales, impassibiles, nullius egentes, sancti, gloriosi, beati. Agnosce ergo quisquis Christianæ professionis ceseris, dignitatem tuam, & diuinæ iam consors factus naturæ noli in veterem vilitatem degeneri conuersatione redire. Memento cuius capitis, corporisque membrum sis. Etenim si prę oculis nostram hanc tantam præstantiam in prōptu haberemus, & ad illam mores nostros metiremur, & cogitatus, quàm parata & expedita esset nobis via ad bene beatéque viuendum. Quicunque nempe salutis suæ curam non negligit, in hac vnionis gratia, qua Christo infectus est, standum, aut ad eam redeundum sibi fore facilè prospicit. Nam quia nos insani per impietatū nostrarum iniquitates ab vno vero summóque bono resilientes euanueramus, in multa discissi, per multa inhærentes multis: nunc denique Dei nostræ perditionis miserentis, venit Emmanuel vnus, & se nobiscum effecit vnum, vt à multis exonerati, applicaremur ad vnum, amaremus vnum, frueremur vno, persisteremus vnum: qui cum patre & sancto spiritu viuit & regnat deus. Amen.

ORATIO TERTIA.

De causa & origine Mali: & cur homines plura & maiora mala inuaserint magis quàm cætera animalia coram Alex. 6. Dominica 1. xl. anno salutis, 1501. habita.

DVCTVS EST Iesus in desertum à spiritu vt tentaretur à diabolo. Propositum hodie singulare duellum, S. ac B. P. admirandum vniuersæ creaturę spectaculum exhibet. Vnigenitus nanque omnipotentis Dei, idemque Deus omnipotens trabea nostræ mortalitatis indutus non in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati progrediens, alter pugillum mediam veluti in arenā, & totius orbis theatrum prosilijt, cōtra principē tenebrarum pugnaturus. Quis non miretur? quis non stupeat? quis nō omnibus propè sensibus deficiat? Magnitudo rei & scaturientium multitudo mysteriorum, rationis virtute omnem circunfundit. Cùm autem cuncta mens nō valeat humana comprehendere, & quæ percipere datum est, enumerare singula orationis modus non libenter sinat: ad vnum illud oculos inieci meos, non aliorum potissimū, sed, quòd exilibus ingenijs (quale meum fateor) & tractatu facilius, & ad nostrā maximè respiciat naturā. Cū enim intueor Saluatori nostro, eidēq; Deo optimo, creaturam suam, quam bonam sanctámque condiderat, obuiam fieri, culpam suadere, & nequitiæ suę venenū ad fontem vsque bonitatis extēdere tentare: id modo versatur in animo Deus omnipotens maximus autorem omnium, eorundémq; & singula bona, & cuncta valde sunt bona: vnde igitur malum rebus adiunctum est? quis malum mūdo inseruit? Operepretium itaq; esse arbitror, quàm breuissimè discutere prius vnde malum in vniuerso sit: deinde quam ob causam hominum genus præ cæteris plus mali occupauit. Veruntū nostro vt aspiret instituto, Mariā summi boni parentē adeamus. Aue Maria.

MALI ORIGINEM Inuestigare tentantibus ille quàmprimum occurrit quæstionis nodus, Malum an ab alio productū an verò ex seipso subortū sit. Si ab alio, à bono igitur: aliud nempe à malo, non nisi bonum est. Quo autem pacto à bono malū manare potest, cùm pugnent inter se, nec solùm contraria, sed contrariorum quoque causę fini? Si ex semetipso malum est, Manichei redit error, nec vnus vniuersi est princeps (vt Stoici & Peripatetici rationibus affirmarunt) sed duo rerū prima principia, alterum quidem bonorum, alterū verò malorum (vt Pytagorici finxisse visi sunt) confiteri necessarium esset. Implicitē autem huius difficultatis nexum, qui sibi absolui explicariq; desiderat, eorum quæ sunt, geminam aduertat esse naturam. Altera quidem ad propriū bonum ita disponitur, vt tamen ab eius consecutione deficere possit: qualia sunt ea omnia, quæ in hoc vltimo orbe frequēti & alterna generatione atque corruptione variantur. Altera verò (ad quorum numerum cælestia pertinent corpora) infallibili ratione proprium bonum consequuntur. Nascitur autem hæc rerum disparitas ex ea, quæ præcedit diuersitate mutabilitatis atq; constantiæ. Illud quippe rerum genus, cui opportuna quæq; principia ad vltimum suæ naturæ adipiscendū mutabilia sunt, fraudari profectò suo bono potest. Cui autem vel obtenti vel obtinendi necessaria omnia præsto certáq; assunt, hoc à suo desiderio decidere (etiam si fingere liceat) impossibile esse videtur. Plantæ etenim & semina idcirco ab intento germine inueniuntur quidem defecisse, quòd per impedimenta obuiātia naturalis eorum profectus interceptus est, sol verò ab instituto nunquam diuertit ob eam causam, quòd inuariabili ordine natus est moueri. Oritur & hæc diuersitas ex priore differentia secundum potētiam, & eam, quam Græci endelechiam, nos verò actum atque perfectionē appellamus: variabilitas quippe cōnexionis cuiusq; ex potētia surgit, inflexibilitas verò ex illa rei cōsummatione firmatur, quæ potentiam omnē ad quoduis repugnans procul abegit. Nunquam enim obirent animalia, si tanta esset perfectio vitæ, quæ omnem moriendi potentiam excluderet. Sunt tamen non pari ratione tantæ inæqualitatis prima principia actus & potentia. Ille enim primam sedem tanta sibi autoritate vendicant, vt antecedens omne secundum quodcunq; genus abijciat. Hæc autem & prius se fundamentum consequi non recusat: possibilitatis nanq; cuiusq; radix censetur ex nihilo esse (vt nostri) vel non ex se esse (vt philosophi tradunt) cū potentia mater est defectus. Quem ex non ex se esse pullulare ab aëre proferamus exemplum, quemadmodum enī aër, quia non ex se lucet, quicquid luminis habet, alio vtique illustrāte habet: quotusquisq; verò fulgoris gradus illi defuerit, ex hoc ipso prouenit, quòd nullum ex seipso aspirat lumen. Haud aliter creatura quælibet; quia non ex se existit quicquid perfectionis possidet, alio largiente quocunq; sortitur: defectus autē omnis, qui affuerit, propterea aduenit, quòd nihil ex se est. Quamuis autem cuiuslibet possibilitatis ipsum nihilum radix sit: nō omnia tamen, quæ in nihilum reuertentur, nisi illa manus omnipotētis tueretur, huiusmodi habent potētias: sed sua cuique pro naturæ atq; proprij finis ratione accommodata est. Quocirca licet ea, q̄ suapte natura ad singulare aliquod bonum prona sunt, diuerso calle ex nihilo prodierint (dū alia id boni tanto sibi fœdere copularunt, vt nullus sit relictus contrario aditus, alia verò ab illo nihilo vnde veniunt, tam parum discesserunt, quòd non modò ad destinatum finem tendere: sed in contrarium possunt inter ea remeare) quæcunq; tamen ad vniuersale bonum capescēdum facta sunt (qualia sunt cuncta intellectu prædita) vno eodémq; interuallo ex nihilo proficiscuntur: quando quidem eorum nullum ad finem propriū necessariò perstringit, sed omnia ingenito possunt arbitrio & ad propriū se agere bonum, & in aduersam partem reniti, pergere, peruenire. Diuinitatis nanque cùm proprium sit, vniuersum bonum esse, ipsámquemet sibi legem existere, & ha-

bere deniq; rationem eandem, quam & voluntatē, reliqua natura quæ intellectus rationis est particeps, libertate donari haud alia valuit, quàm quæ ex nihilo potuit exire: hæc autem cum particulare quoddam bonū assequitur, & alterius legi, cui vniuersum bonum est, naturale subijcitur, & voluntatem ex se defectricem afficit. Eiusdem enim rationis est, esse creaturam liberam absq; potentia diuertendi ab eo, ad quòd destinata est, vniuersum bonū, & creaturam vniuersum bonum esse: quod profectò non solùm non fieri, sed ne cogitari potest. Qui em̃ tāta quidē viget libertate, vt à bono discedere nequeat (cum bonum omne voluntas possit appetere) totam bonitatis naturā, eandēmq; immobilem in semetipso habeat necesse est: nā aliter pro ea parte, qua minus habet, aut mutabilis est, posset planè decidere. Quamobrem Areopagita Dionysius, malum particulari bono comitem alligauit indiuiduum. Quum igitur malum ex naturali boni defectu, defectus ex mutabilitate, mutabilitas ex possibilitate, possibilitas ex finitate, finitas demum suboriatur ex nihilo: consequens est, vt quæcunq; mala sunt, idcirco sint, quoniam illa, quæ malis subijciuntur, ex nihilo veniunt. Et cùm potestati non subiaceat diuinæ, vt creaturæ sint, & non ex nihilo, ineuitabile est, quin malum sit, si tamen subsistere mundus debet. Verùm inter malum naturæ atque moris tantum interest, vt illud quidem & posse & esse necessarium sit: hoc autem posse similiter necessariū, facere autem libertatis fuerit. Percunctantibus itaq; vnde malum, ex se an ab alio, iam liquet malum quidē posse quatenus in malū tendit, nec ex se (quia ex nihilo exurgit) nec ab agente autoréq; aliquo, siue volente, siue nolente, aut per se, aut per accidens prouenire. Quemadmodū non frigescere, ignem inseparabiliter comitatur: nulla tamen causa petenda est, quæ ignem efficiat non frigidum. Malum verò ipsum à bono nascitur, sed per accidens: dū quædam bona appetuntur, quibus mala implicita sunt aliorum. Nullus enim operatur aspiciens ad malum, sed ad bonum ipsum, aut saltem apparens bonum agentis omnis studium contendit. Nemo profectò lacessitus tanto vnquam furore vltionem expetijt, vt alterius malum primaria optione eligeret: sed dum bonis quibúsque nostris (vtilia, delectabilia, honestáve sunt) acquirendis tuēdisq; operam damus, aduersa quæque declinanda, refellenda, destruendáq; occurrunt. Hæc est origo atq; via, qua malum mūdo obrepere cœpit, extremásq; eius partes ambas iā penetrat, lustrat, occupat. Sed de mali origine hactenus.

Origo mali.

Cur hominē, magis quā cætera, mala plus inuaserint.

DEINCEPS Vt promisimus, quare tanta mali inundatio homines præ cæteris inuaserit, paucioribus absoluamus. Singularis humanæ naturæ miseria atque calamitas Sanctæ pater, flenda potius quàm disputāda esset. Cælum enim & terras & mixta quæq; conspiciens, intueor rerum omnium species ad proprios certatim fines contendere, intentis bonis potiri, vel in nullis, aut certè in paucis singularibus desiderium falli, & impedimentū perpeti. Humanum aūt genus omne, terra vorago vitiorum (quæ verè mala sunt) sic complexa est atque absorbuit, vt Rara auis in terris, & nigro simillima cygno, Vir bonus & sapiens, qualem vix reperit vllum Milibus è cunctis hominum consultus Apollo. Cur solum humanum genus Deus optimè tot ac tantis malis respersisti, aut certè inuolui passus es? Nūquid omnia certo fine gubernas, hominúmq; solos despicis actus? Nunquid totius huius operis abiectissima pars homines sumus? Hęccine est imago tua Domine? Vbinā illud Prophetæ tui, de tua ergo nos misericordia admirantis: & tāti homines feceris, quòd eorum pedibus cuncta subieceris, oues & boues vniuersas, quin & pecora campi? Si cæteris animantibus præstamus, quanta obsecro, & qualis excellentia hæc: si communem nobis, & illis optimi appetitionē congenerasti, & illa ferè omnia finem assequuntur, nostrum autem paucissimi voti compotes euadunt?

¶ Bifariam aliquid accidere rebus factis ex philosophia didicimus, ex electione ipsius artificis, vt accommodum quippiam sit ad boni aliquid: & rursus ex materiæ necessitate, quæ constat veluti ex purpura tinea, & ex ferramētis quibusq; corrodens emergit rubigo. Quapropter sicut faber seram facturus, duram ferri eligit materiam, & ad secandum idoneam: quòd autem rubiginem contrahat, tantum abest, vt optet, vt quo ad possit, studeat propulsare. haud aliter plasmaturus Deus hominem, quoniam animæ actiones instrumento indigebāt pro tangendi sensu nobilissimo (ob idque molles carnes, bene aptos mente, dociles q; videmus) oportuit tale effingere corpus, quod earum qualitatum, quæ tactu percipiuntur, mediū temperamentū haberet. Compositū proinde oportuit fieri hominē ex intellectuali & sensitiua natura, et spiritu & carne, ex rationali appetitu atq; sensibili. Electa nimirū sunt ambo, vt sensibilibus bonis pariter et intelligibilibus certa quadā rōne frueremur. Nunc aūt cū simulátq; editi in lucē & suscepti sumus, sensibilibus assuescimus bonis, cū vtilibus, tum delectabilibus, atque itaque hæc sensuum blandimenta naturali nobis necessitudine iuncta frequēti vsu adeo familiaria fiunt, & tam vehementer nos impellunt, vt & insignem mentis nobilitatem obnubilent, & putemus nos sensitiua natura primò constare. consectamur propterea blandientem libidinem, nullum habentē modum nullúmq; finem, & toto impetu paulatim ferimur, imò rapimur in istas sensuum oblectationes. Delecta hæc non sunt, vt in homine essent, sed ex connexione partium pullularunt: hinc siquidem caro cōcupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem: hinc Apostolus queritur, Video etiam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati. & rursus, Non quod volo bonum, sed quod nolo malum hoc ago. Hinc manifesta carnis opera fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, auaritia, veneficia, inimicitiæ, æmulationes, contentiones, iræ, rixæ, dissensiones sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & id genus multa, quibus non sat est animum inficere, nisi etiam corporis mala tot tantáq; secum ferant, vt in nobis ipsis experiamur nullā ferè hominibus ægritudinē accidere, quæ ex animi huiusmodi perturbationibus originem non traxerit: ob eámq; causam cæteris animalibus, crebrioribus & grauioribus molestijs, infirmitatibus, morbis & ærumnis infestatur, & quatitur genus hominum. In sola igitur nostra natura, mirum non est si tanta vtriusque mali rubigo resideat, quando sola ex sensu & intellectu constat: & eo vinculo, vt sensus, & quæ illius sunt manifesta, facilia domesticáque nobiscum coalescant: intellectus autem et eius bona obscura, ardua, alienaq; appareant. Accedit ad hæc, quòd sicut à sanctis Patribus accepimus, aduersarius noster diabolus circum quærtiās quē deuoret, & menti falsa suggerere, & suas delicias sensibus suadere, & si qua sunt spiritualium bonorum desideria vel extinguere, vel inficere non desistit. An sunt nobis fortasse longius aut ignota exempla petenda? audacissimam enim bestiam illam & infensam dominū Iesum paulò antè audiuimus, quam importunissimè aggressam. Et primò quidem esurientem ad ea, quæ carnis erant, sola tamen externa suasione inuitauit: non enim decebat immaculatum agnum, qui venerat tollere peccata mundi, interna carnis pugna tentari: cùm (vt diuus ait August.) nonnullum peccatum sit, cum caro concupiscit aduersus spiritum. Deinde religionis sanctimonia ad egregiam popularis famæ extensionem prouocans, si illæsus per aëra descenderet, quæ mundi sunt subministrauit. Demū ratus, quòd si peccare licet, regnandi gratia maxime licet, omnia regna terrarum pollicitus est. Et sic dum res gesta geminatos hostes (intimos scilicet & externos) habere nos admonet, causam simul affert quare rempublicam humanam malis crebrescentibus labefactatam singulariter videmus.

¶ Nec propterea virtutis nomen tanquam impossibile pauendum nobis est, & via desperanda salutis: bonorum enim officiorum omnium semina à natura nobis indita sunt, & aduersantia quæq; valemus pro nostro integro arbitrio superare. Adijce quòd intus & extra ad vtriusq; generis inimicos supplantandos, magna & munitissima præsidia posuit Conditor omnipotens & gloriosus victor noster. Exteriora quidem arma illamet, quibus ipse vsus est, ad vtendum contulit, sacrorum nempe librorum doctrinam: nulla siquidem ratione alia quàm sola Scripturæ autoritate certamē totum ad victoriam vsq; perduxit: compertū suo experimento id esse monens, vt quicquid credendum, agendū, omittendúmque occurrit, hoc sacri eloquij lance librandum esse censeamus. Interius verò auxilium tribuit: quandoquidem antequam duceretur à Spiritu sancto, vt tentaretur à diabolo, aquarum fluenta benedictione proprij Baptismatis consecrauit, & deinceps cumprimùm in nouā creaturā sacro fonte regeneramur, suæ gratię & charitatis aliarúmq; omniū

virt

virtutum muneribus ſic protegit, vt omnia nequiſsimi tela igneo veneno armata, facilè poſsimus obrumpere, retorquere & extinguere. Minimam nanq; charitatem diuus Thom. edocet ad omnium generum exquiſita tentata ſufficere. Quis nos, inquit Apoſtolus, ſeparabit à charitate Chriſti? tribulatio, an anguſtia, an gladius, an fames? certus ſum, quòd neque mors, neq; vita, neq; angeli, neq; principatus, neq; creatura alia poterit nos ſeparare à charitate quæ eſt in Chriſto Ieſu, qui cum Patre & Spiritu ſancto viuit & regnat in ſecula. Amen.

ORATIO. IIII.

De immortalitate animorum coram Iulio 2. pontifice maximo. Dominica prima aduentus anno Sal. 1503. habita.

ROPE EST REGNVM Dei, Luce 21. Poſtquam rerum humanarum atque earum, quæ intra nos ſunt, diuinarum culmine, potita eſt beatitudo tua, ſanctiſsimè Pater, agnoſco hoc orandi munus eadem ſpectāte fœlicitate mihi ſorte obtigiſſe. Eapropter omnes aut expectare catalogum quēdam laudum tuarum à me recenſitum iri, aut inuidere arbitror mihi fortunā meā. Magnorum enim oratorum animi excelſa virtutum tuarum faſtigia commendare geſtientes optaſſent vehementius hunc ſibi locum dari, quò tam in latum campum riuos totius effundere liceret eloquentiæ. Hos ego tantum abeſt vt reprehendam, vt ingentes quoq; gratias pijs eorum affectibus, ſanctitatis tuæ nomine, agendas putauerim. Attamen ab iſta procul valde ſententia meum conſilium diſtraxit: ſpectans enim ad magnanimitatem tuā, quam præclara facinora luculentius oſtendunt, quámve mortales omnes pleno ore congratulantes prædicant, auram iſtam popularem ventoſámq; orationem, quam animi magnitudo vti cætera quæq; caduca atq; fluxa ſpernit, omittendam cenſui. Verum maximam de immortalitate animorum difficultatem, & eam penitus explicatam (ſi tamen ita dici ſine arrogantia licet) maieſtati tuæ offerendam attuli. Ad primum ſiquidem mortalium principem, paſtorémq; animarum, prima oratio à prima religione, prima de hominum re iure habetur. Verùm quò tā arduum negotium dignius tractemus, diuæ Mariæ numen imploremus. Aue Maria, &c.

RINCIPIO Veluti baſim quandam atque totius orationis fundamentum id firmiter ab omnibus teneri velim, ad cognitionem latentium ſubſtantiarum, occultarúmq; rerum, proprijs earum effectibus deducentibus, nos rite ſanéq; peruenire. Effecta nanq; ſi tollas, nullus notitiæ de arcanis relinquitur locus, cúm (vt inuiſibilia mittamus) de corporibus cæleſtibus, de ſole, de luna, deq; reliquis aſtris, ſublatis officiorū ſuorū actionibus quis vel tenuē coniecturā caperet? Quis ignem leuē, terram grauem, illum calidum, hanc frigidam dignoſceret, ſi aſcenſus atque deſcenſus, ſi calefactio frigefactione nunquam fuiſſent ſenſibus explorata? Hinc igitur maximus ille philoſophiæ parens, Ariſto. exorſus: Si animus inquit, aliquam habet operationem propriam, fieri poterit eundem à corpore quoque ſeparatum nihilominus manere atque viuere, ſi nullam ſibi vendicat, ſed omnem (vt ita dixerim) ſuppellectilem habet cum corpore communem, cum ipſo quoque corpore intereat opus eſt. Hoc itaque iacto fundamento, ſubtilius eſt inquirendum, an animus per ſe ſolum agat quicquam. Et quoniam ſi quippiam ſolus perficit, id præcipuè eſt cōtemplationis opus, ad hoc vniuerſa deducit quæſtio, nunquid intelligere ſolius animi ſit, an verò animi ſimul atque corporis? Vt autem quod quærimus, clarius, facilius, tutiúſque inueſtigemus, rebus omnibus diſtributa pariter & accommodata officia legere atque accuratius diſtinguere operepretium duxi. Quatuor eſſe actionum genera philoſophi tradidere: quarū duæ extremę ſunt, reliquę autē mediæ. Et illarum quidem vnum genus eſt, quod in ſolo corpore materiáque verſatur: quales ſunt affectiones, quæ à calido frigidóque, humido, ſicco, duro, leni, atque his ſimilibus proficiſcuntur. Alterum verò eſt, quod à rerum ſenſibilium mole eleuatum, ad ſpiritualium naturam ſolummodo refertur. Noſtram autem intellectionem ad neutrum horum generum pertinere facilè conſtat, nec enim cùm intelligimus, affectus (quos modò dicebam) patimur corporales: quin potius ſi intenta mentis acies nimis fuerit, quanquam extrinſecus illa nobis admoueantur non ſentimus. Neque tam ſurſus tam alta petimus, vt corporeis imaginibus non immiſceamur: oportet enim intelligentem phantaſmata ſpeculari. Inter mediorum verò generum alterum, quod mali eſt propinquius (in quo & actiones ſenſuū cōtinentur) ab eiuſmodi affectionibus liberum eſt, ſed corporeo organo expletur, audientes nēpe vel videntes, & ſi non frigemus aut æſtuamus, quibuſdā tamen corporeis intercedentibus portionibus, ſonos, colores, odores, cæteráque ſenſata percipimus. Reliquum autem ſpiritualibus actionibus affine, non ſolùm ab elementaribus qualitatibus, ſed à corporeo quoque inſtrumento ſeſe eleuat: obiectis tamē nō corporibus, ſed corporum imaginibus (quæ phantaſmata philoſophi appellāt) naturali quadam neceſsitudine deuinctum eſt. In hoc profectò actionum generę noſtram intellectionem locari quiſquis veri iudicis naturam nouit, nequaquam ambigit: experimur nanque noſmetipſos intelligere diſcernereque non genus hoc aut illud, ſed vniuerſam corporum naturam. Decernere autem rectè non contingit aliter, quàm ſi is qui arbitratur, omni vacet affectu.

Probant hoc quotidianæ controuerſiæ: quibus ſedandis iudicē ad neutrā partem propenſum exquirimus atq; laudamus. Probāt interni mores, affectus paſsioniſq;: quibus manifeſtū fit, neminē oī hora ſapere, ſed qualis vnuſquiſq; inuenitur, talis ei finis videt. Probāt naturæ experimēta: vt enim verè diſcernamus quid amarū, quídve dulce ſit, nullo affectū ſapore guſtū ſeruare oportet: ægro nanque ideo cuncta videntur amariora, quoniam cholerica amaritudo ſenſorium infecit. Nec diſsimile reliquis ſenſibus accidit. vna ſiquidem omnis iudicij communis eſt ratio, vt ſit qui iudicat, à rebus iudicandis alienus: nam ſi illarum aliqua inhæſerit, aut totum ſibi iudicium inflectit, aut falſam facit aliarum afferre cenſuram. Quocirca quoniam vniuerſa ac ſingula quæ materiæ concreta ſunt intellectu nos diſcernere, atque hæc ipſa ſpritualibus diſtinguere experimento cōprobamus, neceſſe eſt vt noſter hic animus vniuerſæ naturæ corporeæ nat9 arbiter, ab oī ſit corpore alienus. Vnde preclarè Anaxagoras atque Ari. intellectum oportere eſſe immixtum dixere, tametſi diuerſis rationibus ducerentur, ille enim vt libero expeditóque imperio cuncta diſponat: hic autem vt recto ſanóque iudicio omnia decernat. Nec audiendi ſunt nobis, qui acriori ſe ingenio pręditos exiſtimātes, organū quidē (hoc eſt quādā corporis portionē) mēti non aſsignant: ab vniuerſo tamen hominis corpore eadem abiungi ratione, quā attulimus, aiunt non ſatis probatum iri. Tam irrationalis eſt iſtorum cauillatio, vt niſi velim eos noſſe eam me ſcire, atque à ſententia ea dimotum, referendam putaſſem minimè. Dicant obſecro iſti, ſi intellectum ab omni parte corporis oportet eſſe liberum, vt omne poſsit corpus diiudicare, quo pacto vni toti corpori merſus, vniuerſę rei corporeę æquus erit iudex: ſiue enim pars ſiue totum, modo corpus aut corporeum aliquid ſit, cui intellectiuam vim quiſpiam affixerit ad certam trahit, flectit definítque cognoſcēdorum corporum ſpeciem, quæ non ſolùm ampliſsimam illam de omni mole corporea cognitionem prohibet, impedit atque obſtruit, verùm intellectum quoque ipſum conſenſu miſcet, ſoláque vocabuli differentia alterum ſecernit ab altero. Quod ſi abſonum valde eſt (quandoquidem nihil diſtaremus ab animantibus) oportet, vt intellectus exercitium ſolius animi eſſe fateamur, & non animi corporiſque commune commodum ſentire. Quæcunque autem ſpecies operationum quippiam, ſola efficit, retinet ac ſuffert, ſuſtinentis alicuius adminiculo non eget. Alteri nanque ſi inniteretur, eóque ſubmoto labeſceret, nequaquam ſola eam actionem contineret: ſed communem magis reciperet cum eo, ſine quo ſubſiſtere non poſſet. Quòd ſi alieno fulcimento diuinæ huic formæ opus non ſit, ſua tantùm virtute ſubſiſtere quis dubitabit? Alterum enim ex duobus fateri oportet: aut illam per ſeipſam ſtare, aut hærere, & ſi quidem per ſe conſtat, in portu (vt aiunt) nauigamus. Si autem ſubuenitur, quomodo contemplationem ſuam in ſuo tantùm ſinu complecti, fouere, gerereq; valet? Si ſpecies itaque omnis, quæ propriam ſibi vel vnam vendicat operationem, communi philoſophorum ſententia cōſtans atque perennis, eſt inficiari profectò nemo poterit, quin noſtra mens (quam dum contemplamur, per ſe ſolā agere comprobauimus) per ſe quoq; ſolam eſſe manereq;

possit ac viuere. Immortalem ergo animum esse hactenus à propria actione probauimus.

Argumētū à naturali desiderio.

DEINCEPS Eiusdem sempiternitatem à naturali eius desiderio monstrandam curabo. Si cuiquā P.B. à natura inditum est, vt semper esse desideret, rem hanc Philosophi pariter & Theologi perpetuam fore, ea potissimùm ratione sunt arbitrati, quòd naturę appetitus inanis esse non potest. quare si noster animus suapte natura sempiternam cupit vitam, eum immortalitate vigere nemo dubitabit. Quòd autem ita sit à natura institutus vt optet se semper fore, manifestum sic fiet: Appetitionū duo sunt genera, alterum rebus omnibus commune, quo vnumquodque ad accommodum iuuans profuturúmq; fertur. Alterum eorum, quæ cognitione pollent propriū quo metuunt cupiúntque, dolēt gaudéntq;, & mille alijs variantur affectibus. Vtrunque tamen pro tuendo esse contendit: quandoquidem nulla prorsus res est, quæ se esse non amet.

¶ Quemadmodum autem communis ille appetitus, nō vno tantùm inuenitur modo in his, quæ certis finiuntur ætatibus, & in his quæ nunquā desinunt (quādoquidem quæ senescunt, effundere desiderium in omne tempus nō audent: quorum aut vigor temporis diuturnitate non lentescit, perseuerare sempereadem magnopere concupiscunt) haud secus appetitus alter, quem cognoscentium diximus esse proprium, diuersa ratione reperitur in his, quæ sensu tantùm mouentur, atque his, quæ intellectu præstant. Illa enim quoniam solùm quod adest, aut imminet, apprehendunt, in longum appetitiones non suspendunt: hæc autem, quia vniuersa varietatum, mutationū, temporúmq; volumina contemplatione pariter & prouidentia excellunt: reliquum est, vt parem vim appetendi sortita non hoc tantùm aut illo tempore, sed in æuum deducere vitam cupiant. At si ambiguum, subobscurum, aut leue testimonium hoc habetur, & obijcitur, nos metipsos, intellectu quidem præditos non dubitamus, semper tamen viuere, aut natura appetimus minimè, aut morientes fallimus. Eleuate obsecro paulisper mētis oculos, constantissimas vniuersalis naturæ leges intendite, sanctiones spectate duas. Alteram, qua æqualia pariter congenerantur omnibus, durandi desiderium & permanendi robur: ita vt quandiu quodque duraturum est, tandiu esse desideret, & quanto tempore expetit existere, tantisper permansurū sit. Altera, qua appetitus omnis, quo vnumquodque esse perseuerareq; subinde concupiscit, aut ad quandam temporis mensuram clauditur, aut vltra quancunq; temporis longitudinem se extendit, comparata sunt hæc in his, quæ de cælo naturæ scripsit interpres. His autē iunctum si fuerit, quòd intellectualis spiritus desiderium tendat ad esse: non hac aut illa ætate conclusum, sed ab omni tempore eleuatum (quoniam intellectu apprehensum solummodo cupit bonum, quod ab omnium temporum differentijs: quia vniuersale est, constat esse absolutum) consequēs est vt is, quo intelligimus & sapimus, animus, in vniuersum tēpus effusum habeat viuendi desideriū cum pati robore: euadere quippe quia non potest, quin aut certo tempore, aut semper esse desideret: cùm definito non subsit tempori, reliquum est, vt ad sempiternam se extendat. Immortalem perinde esse non hominem, sed seipsum noster animus propria appetitione (quæ praua falsáq; esse nequit) testatur, clamat, demonstrat: ipsius quippe animi propria est cupido hæc, veluti ipsius cupidinis parens intellectiua cognitio, nos autem semper viuere nequaquam optamus, nisi quemadmodum volare interdum cupimus. Sed quid diutius quæ domi sunt versamus? nónne & quæ extera à nobis sunt, cælestem hunc vigorem, & diuinum nostrum profitentur animum? Ex illo quippe naturæ vultu, quem dixere chaos, rudem, indigestámq; molem, res omnes eo ordine propagatas, eo fœdere dispositas atque connexas esse perspicimus, vt ab imis ad superiora conscendentibus perfectionum incrementa sensim apparerent succrescere, & quæ coniuncta sunt, alterum alteri paulùm admodum præstare. Consurgunt siquidem veluti depressi quidam gradus aut numeri rerum species, & ab his, quæ singulis proximè sunt, nullo distant interuallo; atq; idcirco adeò similes cognatásq; habent habitudines, naturas, actiones, atque figuras, quæ sibi mutuò coniugæ sunt, vt non facilè plerumque sit illas distinguere.

Peragratis autem vniuersis corporum, plantarum, animalúmque naturis, ad hominem cùm venitur, idem grauis ascensus, quo sensim pedetentímque procedebatur, nequaquam seruatur: sed sursum repentè natura trahitur, & ad alteram, eámque remotissimam contiguationem eleuatur. Maiori nanque interuallo homo à suprema animantium specie, quàm summum animal ab infimo non modò viuentium, sed abiectissimorum quoq; corporum genere distat. Ne autem hoc absque ratione dicere videamur, citentur nostra, alienáq; genera, conditiones actionésque. Genera in primis, quandoquidem cætera omnia, ex materiæ transmutatione proficiscuntur, nostra autem mens deforis venit. Conditiones deinde: illa enim tenui supellectile contenta, pauca quibus indigent, ab ipsa natura simulátque eduntur in lucem, accipiunt. Indumentorum vice cortices, testas, coria, spinas, villos, setas, pilos, plumam, pennas, squamas, vellera: pro armis autem cornua, vngues, dentes, rictus, rostra, aculeos, morsus, calces, venena Homo autē pro vniuersis his, & alijs quàmplurimis & varijs & magnificis studiosas facilésq; solas manus accepit. Actiones demum, quia singulis speciebus alijs, definitus est agendi modus: homo autem tot támque dissimilibus vtitur vijs, vt hic solus sit hominibus operandi modus, sine vllo certo agere modo. Alia, sola salus iuuat: hominem verò tam sensu quàm ratione apprehensa, etiam si nil aliud vtilitatis accessurum sit, delectant. Alia, de prole cibóque solicita pugnant: homo autem famam extendere factis auidus, nomen & gloriam soboli, saluti, vitæque anteponit. Alia postremò à consono illis bono raro deficiunt: homo autem (prohdolor) suum verè bonum sæpissimè amittit. Vnde igitur tanta distantia inter hominem cæterásque naturas? vnde solitæ pedetentim scandere, tantus repentè naturæ saltus? vnde quæ consueuerat per similiora in simillima duci, in tam disparia statim eleuata conspicitur? Nullam profectò causam aliam reddidisse sat erit, nisi animum è summo rerum fastigio venisse dixerimus: qui in alterum rerum ordinem naturam transfert, supremis infima iungit, caduca immortalibus inserit, orizonta æternitatis & temporis constituit: sic nempe omnis admiratio disparitatis cedit, si ex duabus naturis, spiritu & corpore, intellectu & sensu, immortali & corruptibili hominem constare non dubitamus. Quas ob res si animi nostri (de quo agimus,) facultas certi aliquid competire potest, & veritatis quippiam de seipso perspicere, si fortissimis argumentis fides vlla adhibenda est, si ratione inuestigata & ad sensuum vsque explorationem deducta humanæ sententiæ quietem tribuunt, ineruditi, indocilis, tardi, hebetis, stupidiq; est immortalitatem animorum in problema reuocare neutrum. O quàm sibi melius consulerent isti, qui se rerum occultarum scrutatores profitētes, quæ natura in sole exposuit, offundunt atque obtegunt, si suam cæcitatem silentio opprimerent: meliores nanque haberentur philosophi, dum tacerent, quàm imperitiores, dum tam ineptè garriunt.

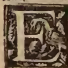
¶ Sed quid nobis cum re temeraria animum, P.B. sortiti sumus mundum, purum, splendidum, diuinum thesaurùm profectò pretiosissimum in vasis istis fictilibus reconditum? Mundum inquam accepimus: quandoquidem non ob merita (vt Origenes fabulatur) corporeis vinculis est addictus, neque vt luteum viuificando corpus eiusdem sordes contrahat: sed vt naturæ fœdere vitam influat, cupiditates, libidines, reliquósque aut tollat, aut moderetur affectus, humana quātum par est, disponat, æterna intendat, ad ea cuncta dirigat, & sese totum dedat. Accepimus præterea purum pariter & splendidum: vt quia illustrium spirituum vltimus, fulgorem micantissimæ lucis cum alijs non suffert, obumbratum materiæ tenebris lumen vel oculo noctuæ similis inspiceret, intelligibilia colligeret, atque vniuersa natura ascita seipsum omnia faceret. Accepimus deniq; diuinum, vt summum bonum intelligeret, intelligendo amaret, amando possideret, possidendo frueretur. Seruemus igitur obsecro, seruemus depositum quale accepimus: curemus, ne temporalium contagione polluatur. Timeamus propheticum illud, Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Excolamus virtutum semina nobis indita, tenebrarúmque operibus procul reiectis, induamur dominum Iesum Christum, quo feliciter

licā immortalitate, atque immortali felicitate tandem perfruamur. Dixi.

ORATIO V.

De modo, quo animæ patiuntur ab igne corporeo, & de corporum cruciatu coram Iulio II. Dominica prima Aduentus, anno 1504. habita.

RESCENTIBVS Hominibus præ timore & expectatione eorum, quæ superuenient vniuerso orbi. Luce 21. Si humanæ mentis imbecillitatem & abyssum caliginis, quas in se rerum varietas recondit, animo reuoluerimus. B.P. nihil ferè est, de cuius explorata cognitione placere nobis, & gloriari valeamus. Non enim ea solùm, quæ procul à nobis natura reposuit, sed illa quoque quæ in promptu habemus, quæ ipsi sentimus, ambiguitatis nebula offusa sunt. Hoc qui aduertit & sapit, sic difficillima quæque cunctabundo ingenio stilóque attingit, vt præclarè secum actum putet, vbi de occultis rebus probabile potuit quippiam attulisse. De subterraneis igitur pœnis reproborum, dæmonum hominúmque siue animas, siue corpora postremò cruciaturis, dicturum hodie me eo animo quæso, audite, vt cùm rationi maximè consentanea patefecero, malitiis vtcunq; concipere, quàm vel sensu vel certa demonstratione callere. Quòd si vires siue corporis siue animæ huic pronuntiationi succumbent, aut impares erunt, date præcor veniam valetudinario. Diuæ itaq; Mariæ tribunal solita pce veneremur. Aue Maria.

XCELLENTISSIMVM illud genus rerum quæ solo spiritu constant, & intellectu vigent, an pœnas aliquas subire dignum sit, quóve pœnarum genere affligi possit, diuersos autores varias legimus attulisse sententias. Quorum opiniones recensere & à fide aut veritate discrepantes sine interuallo refellere ea ratione constitui, vt purgatis erroribus, credibilis magis veritas fiat appareátque. Plurimi philosophorum intellectualis naturæ præstantiam metientes, ab vniuerso pœnarum genere tam humanas animas, quam angelicas omnes substantias liberarunt: ea potissimùm ratione persuasi, quòd malum omne citra orbem lunæ (infra quem duntaxat potest aliquid præter intentionem obuiare) conclusum est, neutrámque proinde illarum naturarum potest inuoluere, quæ à corporibus vniuersis sunt segregatæ. Horum error facilè deprehenditur si recti operis ratio, si creatæ voluntatis natura in mediū deducta fuerit. Rectum quippe opus, & opus est & rectum, quare à duobus necessè est proficiscatur principiis: quorum altero opus, altero rectum fit, illud voluntas, hoc lex est. Quocirca illa quidem voluntas, quæ simul voluntas & lex est, errare potest minimè: quæ verò voluntas tantùm est, non lex, nec legi immobiliter hærens, à rectitudine declinare suaptè natura valet. Cùm autem liberi arb. vniuersa lex, perfectam omnis boni rationem in se claudat (quandoquidem ad omnia liberi arbit. appetitic extenditur) & nec fieri nec cogitari valet, vt creata voluntas omne bonum sit, aut congenita natura possideat, consequens est, vt ipso summo bono excepto, reliqua libertatem sint flexibilem ad bonum & malum sortita. Potest igitur in separatis ab vniuersa corporea mole spiritibus malum culpæ inesse & quoniam iussisti Domine, & sic est, vt omnis inordinatus animus sibiipsi sit pœna, oportet malum quoque pœnæ eis inesse. Ex propria igitur officina confutatis philosophis, aliis pœnis affici posse autumant angelos, verum omnem eorum ærumnam in merore amissæ felicitatis consistere arbitrati sunt. Hos gemina peccati malitia statim arguit. Vt enim peccantes duo mala faciunt (dum Deum respuunt, fontem aquæ viuæ, & cisternas propriarum affectionum sibi fodiunt dissipatas) par est, vt duplici etiam in pœna dolore conterantur: & damno contemptæ felicitatis & supplicio inuoluentis calamitatis. Alii animarum supplicia asseuerantes, finxerunt nasci ea ex terribilibus corporum quorundam imaginibus: quas aspicientes, perinde aiunt pauore concuti ac dormientes, aut phreneticos, quos inania vel insomnia terrent, vel phātasmata alligant: tribuunt siquidem separatis animis organum quoddam cælestis naturæ, quo terrificas formas concipiant ad se cruciandas. Fabula quippe hæc est quasi reditū animis ad compares stellas pollicita. Et quāquam tam ineptè composita sit, vt digna non habeatur, quam vel philosphia nedum diuina sapientia coarguat: dedit tamen quibusdam ex nostratibus occasionem, etsi nō stultius cogitandi, à veritate tamen nihilo errandi minus. Quantum enim puduit peritos viros has ineptias sectari, tantum de nouo suo commento gloriati sunt: asserentes non sensibilibus, sed intelligibilibus corporum figuris mentes torqueri. Verùm hoc Philosophorum Teologorúmque schola confutat: eo quòd intelligere omne per seipsum delectabilile est. Argutos autem eorum intellectus decipi, vt tristia putent quæ verè nō sunt tristia, aperta fictio est. Nonnulli deniq; eorum eo igne cremari mentes astruere conantur: verùm ne puerilis sententia videretur, nescio quem habitum illas induerunt: quo fieret, vt ignis vstionem persentitent. Voluntariè profectò sunt hæc conficta & vana: nulla ratione, nulláque autoritate constantia.

¶ At qui in philosophiæ gymnasio, sacrarúmq; literarū ornatissimo domicilio versati sunt, duo pœnarum genera spiritibus infligenda docuerunt, alterum iacturæ summæ beatitudinis: alterū detrusionis teterrimo ignis carceri. *Duo pœnarū genera spiritibus infligēda.* Et quoniā dānum in aperto est, de igneo ergastulo libet parūper disserere. Detrusum iri dicimus abiectissimo loco non modò illustres dæmonum animarúmque substantias, sed insignes quasque earum vires, intellectum, liberum arbitrium, actiuámque potestatem. Coërcentur autem vinculis, catenísq; igneis, non eo quidem modo, quo corpus corporeis nexibus præpeditur: sed quēadmodum humanus animus terraceo huic corpori tanto fœdere implicitus est, vt suo arbitrio inde emigrare non possit, & tamen illum spiritum esse, hoc autem corpus nemo dubitat. non secus spiritus illi tartareo deuinciuntur igni. Sed tantum refert, quòd noster animus hoc, in quo tenetur, corpus, viuificat: illi vero spiritus, quibus alligantur corporibus, vitā minime præbent. Perspicua autem detrusio hæc nobis fiet, si modum ordinémque, quo corpori spiritus iungitur ac deuincitur, in medium deduxerimus. Spiritus omnis præter Deum certo loco suapte natura communi physicorum consensu potest definiri. Definitum autem etiam nolentem detineri naturæ vigore noster animus testatur. Quòd si tanta est naturæ vis, vt iunctum corpori spiritum manere cogat, quantò magis omnipotens conditoris naturæ autoritas addictū loco spiritum detinere etiam inuitum potest? Definitus igitur nō natura, sed vi detentus in loco spiritus, naturalem libertatem ac dignitatem, qua nulli subiicitur corpori, qua omne corpus euincit, qua omni corpori præeminet præsidétque infelicissimus perdidit, & se perdidisse miserrimè meret, atque merendo ineffabiliter cruciatur. Afflictatur intellectus, quando suæ captiuationis ærumnam non recogitare subinde non potest. Cúmque simul multa meditari nequeat, ab aliorum omnium, quæ leuamen afferre possent, consideratione prohibetur. Et quanquam meditatio pœnæ pœna nō sit, cùm liber quis meditatur solum nihil aduersi sentiens aut metuens: attamen vbi præsens est doloris obiectum, vbi suam vim exercet in meditantem, vbi denique meditatio ipsa coacta est, nihil acerbius animum quam eiusmodi consideratio afficere potest. Afflictatur voluntas: quippe ab omni delectabili depulsa id ferre cōpellitur, quòd dedignatur, respuit, abhorret: quā maximè odit Dei iustitiam, cui præcipuè inuidet diuinam celsitudinem magnificari in propria & ea abiectissima pœna, dolet, gemit, corroditur. Afflictantur denique actiuæ potentiæ: siquidem diro igni addictæ nulla aut certè modica possunt exercitatione sese subiectis admouere rebus. Quòd eo intolerabilius est, quò tanta eis vis inest, vt cōmouere nutu singula possent. Accidit ad hæc quòd iugis perennísque est eis definitus carcer & dolor: ita vt nulla valeat minuere, aut mollire aduentans cōditio: sed semper vti ab initio acerbissimè mœrere opus est: neque enim detrusi spiritus obliuione mederi, meditationi vacare, affectum deponere, sese adhortari, facere (vt aiunt) de necessitate virtutem vsquequaque valent. Nulla eis clementiæ aut varietatis spes, nulla in prætereuntis temporis euentu expectatio, sed quas luunt pœnas, nunquam terminandas aut minuendas certissimè sciunt, imò inuiti ad mœroris culmen clara luce vident. Hæc paucissima de spirituum pœnis attigerimus.

DEINCEPS De corporum cruciatu aliquid

afferamus. Corporeum ignem esse, P. S. apud inferos corporibus infestum ex nostris quidam imprudenter negarunt: scripturas autem sacras, quæ illius meminerunt, metaphoricè asserunt interpretandas, non minus quàm cùm tineam, vermem, fletúmque ad terrendos flagitiosos minantur: quemadmodum ecõtra cibum, potúmque, & humanas mille delitias iustis & sanctis in beatitudine pollicentur.

¶ Quidam verò opinionem hanc tanquam absonam respuentes, in aliam vulgarem magis quàm sapientem inciderunt. Verum enim affirmantes ibi ignem fore, falsò tamen æstimauerunt eius incendio corpora ipsa affici, calore æstuare, citra consumptionem ardere, & nihil tandem à nostro, quo vtimur, igne, in actione differre.

¶ At hi, qui & vi rationis, & lumine cælesti perfusi secreta rerum diuináque mysteria indagarunt, mediam viam sectati sunt. Aiunt nanque corporeum verúmque illic ignem flagrare, citra corporis tamen calefactionem eius vim atque incendium irrepere in neruos, in medulásque sæuire, fibrásque illas arripere ac torquere, à quibus dolor nascitur. Corporeum quippe ignem credimus, tum quia corporalis pœna nullo aptius modo, quàm per corpus infligitur. Tum quia in exponendis sacris eloquijs ea est lex, vt quòd propriè intelligi potest, ad metaphoricum sensum à literali expositione minimè transferatur: nam secus nulla definiri posset Scripturæ certa interpretatio. Cùm autem in pœnam reproborum paratum ignem Saluator noster fuerit comminatus, possimúsque eum aptissimè sic accipere, tanquam perspicuè locutum, vt quid parabolicè dictum putamus, & nodum in scirpo quærimus? Ignem Saluator noster comminatus est, verum ignem intelligere prohibet nihil. corporeum ergo ignem fateri oportet. Non calefactum autem iri illic corpora, sed ignem illum spirituali pariter, & sensibili afflictione corpora vexaturum ratione dicimus. Primi orbis motu iuxta euangelicam lectionem transeunte, reliqua omnis corporalis affectio atque alteratio ab illo vtique dependens, definet: & quemadmodum cælestis corporis, cui primus ille inerat motus sensibilis, quædam supererit actio, qua lucet, illuminat, atque videtur (quam nostro vocabulo intentionalem appellamus) haud secus in cæteris quoque corporibus eas aptitudines atque affectiones æstimandum est remansuras, quibus videri, tangi, audirique possint. Duo enim hæc genera actionum corporibus inesse, neutrúmque ab altero pendere, in his quæ de anima præclarè scripsit Aristote. didicimus. Quocirca ignis omnis geminam in corpora nunc exercet actionem. Alteram, qua calefaciendo vrit; & id à cæli motu pendet. Alteram, qua speciem non calidam tactui imprimendo sentitur: quemadmodum anulus aureus figuram non auream ceræ imprimit: & hæc ab altero actionis genere, quod paulò antè cælo inesse dicebamus, pendet. Proinde nunc vtraque actione & agit & offendit, quiescente autem cælo illa duntaxat vacabit, quæ à motu proficiscitur. Reliqua verò perpetua remanebit, hæc nimirum posterior in reproborum corpora exercebitur, sæuiet, affliget. Nec est doloris huiusmodi ratio quærenda alia, quàm excellentia sensibilis sensus organo admoti. habet enim quilibet sensus ex his, quæ in rerum natura sensibilia consistunt, vnum aliquod sibi proprium ac peculiare, quod philosophi obiectum appellant vt visus colorem, auditus sonum, olfactus odorem, quo cum tanta conciliatione atque necessariæ coniunctionis vinculo deuincitur: vt sine eo agere possit nihil: vt quandiu suæ facultati & potentiæ aptè congruit, éstque maximè accommodatum, iocundissimos fructus carpat naturalis amicitiæ. Vbi verò sensibile in immensum excedit, quasi dissoluta amicitia, quæ mutua quadam proportione, certæque rationis temperamento posita erat, sensum ipsum protinus irritat, lacessit, vexat, torquet. Stridens enim sonus turbat auditum, visus aciem lux immensa retundit ac dissipat: & si rigentem manum præ algoris magnitudine, ad ignem vehementem propius admoueris, protinus intimum irrepit atque cruciat incendium, vt hominem propè conficere videatur. Vnde quæso tunc ille dolor? num ex calore? nequaquam: tam enim nihil aut parum admodum caloris inhæsit, vt si altera manu attentes, plus frigere sentias, quàm calescere. immoderata itaque vis sensibilis, huiusce doloris relinquitur causa. Patimur igitur atque summo dolore sensibili cruciamur, cùm vehementer calida absque eo, quòd caleamus, tangendo sentimus, cum sensus suscipit excellentis sensibilis speciem sine materia.

Talem fatemur esse apud inferos corporum cruciatum. Hoc tantum pacto credimus reproborum corpora ab igne pati, & tamen non calefieri, nec consumi. Nec quicquam obest id, quod rectè dici solet, sensuum passiones eos perficere, non offendere, sed eò educere, quò maximè euadere postremò valeant. Volebat sanè autoritas illa ostendere quantum hæ spirituales sensuum passiones ab his, quæ circa corpus fiunt, alterationibus differant. Tanta siquidem est inter eas distantia, quòd hæ semper imperfectionis aliquid secum vehunt: illas autem puras atque sinceras contingit aduenire, quamuis non semper ab omni sese eximant admixtione mali. Obiectorum enim incompactiones ac incongruæ disparitates, sensibus ipsis (vt dicebamus) maximè aduersantur atque officiunt. Quocirca in promptu causa est, cur glorificato corpori dolorem excellens sensibili non infert. Dote nanque impassibilitatis protectum vehementiam obiecti nequaquam admittit. Corporalis itaque cruciatus nulla deest causa apud inferos, subtracta vulgari hac visione, quam calentes experimur.

Et vt summam rei vno verbo complectar, corporeum supplicium in hoc completur, quòd malum & id corpori admotum passibili sensu percipitur. hæc vbi sunt, dolere opus est secundum sensitiuæ animæ partem, quam affectiuam dicimus. Eapropter tam ingens tangibilis excessus, quantus in igne est, malus cùm sit corporei organi temperamento: dum passibilem reproborum sensum inuadit, acerbissimo dolore afficit, vexat, cruciat. Neque audiendi sunt, qui nescio quam turbationem sensoriæ harmoniæ addere, atque interponere voluerunt. Temporalis enim est commotio omnis: sentire autem omne siue accommodatum, siue excedens, absque mora contingit. Quare intemperatum immensúmque sensibile suaptè natura sensui non aduersaretur, nisi simul atque coniunctis alterum alteri officeret: neque vnigenia contrarietas foret, si in momento non consummaretur. Attestatur planè his, quæ diximus dissimilium pœnarum alteratio: etenim quonam alio pacto ab aquis niuium ad calorem nimium, rursúsque ex hoc in illas sine dolore interstitio aut mitigatione transibunt? Si enim æstum atque algorem corporaliter sentirent, non solas spirituales vexationes excipientes, sæpissimè dolore vacarent. Perennis autem atque continuus erit dolor: quoniam iuges ac viuaces aderunt causæ, & homo ipse sine morte passibilis erit, alterum reparata natura, alterum culpa exigente. Si igitur ignem illum tartareum verè corporeum esse non ambigimus, si vnũ atque eundem dæmonibus hominibúsque reprobis paratum credimus, consequens est, vt vtrique corporeo addicti sint igni. Sed tanti refert, quòd spiritus carceris afflictione: corpora autem sensibilis quoque intentionis effusione continuè, perpetuò, acerbissiméque torquebuntur. Arescentibus itaque hominibus præ timore tam diræ gehennæ manifestandæ vniuerso orbi, nobiscum benè actum erit, si timor Domini initium fuerit sapientiæ, si ceu seta filum amorem honesti bonarum artium, optimorúmque officiorum introduxerit. Non enim accepimus spiritum timoris in seruitute, sed Spiritum filiorum, in quo clamamus, Abba, pater. Sit Redemptoris nostri læua sub capite nostrarum actionum, vt dæmum dextera amoris illius amplexetur nos, cùm tradiderit regnum Deo & Patri, qui viuit & regnat gloriosus in secula. Amen. Dixi.

ORATIO VI.

De Ecclesia & Synodorum differentia coram Iulio secundo in secunda sessione concilij Lateranen. 17. Calen. Iunij, 1512.

VM ANIMADVERTAM, Iuli secunde pontifex maxime, reliquas omnes ecclesiasticæ reipublicæ consuetudines actionésque singulas, esse singulis ecclesiasticæ partibus accommodatas, gene

ral

rales verò synodos vniuersalem ecclesiam penitus respicere, eámque tanquam finem sibi proprium attendere: existimaui me facturum rem & vtilem & omnibus gratam, si hodierno die primum de ecclesia ipsa, deinde de synodis huius temporis, illarúmque differentia ac diuersitate dicerem. Sed cùm his diebus ex hoc loco viri doctissimi (qui hoc oratorio munere magna cum laude perfuncti sunt) de his ferè rebus verba grauiter sapienterque fecerint: ego qui ingenio illis & doctrina inferior sum, quò meis viribus minus confido, Pater sanctæ, eò humilius atque propensius tuam humanitatem & clementiam mihi propitiam esse, & summisse oro, & suppliciter peto. Sed quoniam nihil est quod homo de semetipso sine auxilio opéque diuina possit polliceri, ad gloriosam ipsam virginem Dei matrem, primũ conuertam orationem meam. Aue maria, &c.

CVM DILECTVS Christi discipulus & Euangelista, multa nobis ex prophetica illa misticáque visione nunciare instituisset, de Deo, de agno, de Dei agnique gloria, déque venturis prætetitísq; temporibus ac rebus diuinitus retulit: atque is etiam Christianam rempublicam & ecclesiam contemplatus, in hunc modum ipse aut per ipsum potius sanctus Spiritus locutus est, Vidi ciuitatem sanctam Hierusalem, nouam descendentem de cælo. Magna profectò & diuina, maximáque insuper atque omnem humanæ rationis terminum exuperantia. Ioannes vidit, Vidi, inquit, ciuitatem, vidi sanctam, vidi Hierusalem, vidi illam nouam, ac de cælo descendentem. Quæ est ista ciuitas, quam Ioannes vidit? quæ est ista, quam magister discipulo, Christus Apostolo, Spiritussanctus Euangelistæ ac vati, figuris & allegorijs reuelauit? Certè ciuitas hæc Christianæ reipublicæ vrbs est: quæ non vallo, aliquo terreno, non caduco murorum mœniúmque ambitu cincta est, sed multitudine copiáq; innumerabili clausa est ac permunita. Quamuis enim huius mundanæ sapientiæ antistites, certo quodam & præscripto ciuium numero ciuitates constitui oportere arbitrati sint, nimiámq; & nimis latè diffusam multitudinem summouerint, neque inter centies centena milia (vt ipsi aiunt) commercium fieri posse vllum existimauerint, solum tamẽ Christianum genus tanta, támque mirabili à Deo optimo maximo cognitionis, necessitudinis, societatísque copula deuinctum aut coniunctum est, vt in vnitate maximam multitudinem, vnius vrbis ambitu spatium amplissimum, in vna denique ciuitate totum terrarum orbem complectatur. Nam cùm in condenda & constituenda qualibet ciuitate duo in primis requirantur (primum vt partibus suis omnibus ipsa constituatur respublica. Deinde vt hæ partes inter sese ciuili amicitia quadam & consensione conspirent) licet cognoscere, quomodo priuatis publicísque in rebus ambabus his partibus nostra hæc Christiana ciuitas excellat. Quòd enim ea partes omnes perfectissimæ reipublicę habeat atque contineat, ea in primis sacra, quæ sacramenta appellamus, ostendunt: quæ tantæ sunt efficaciæ & virtutis, partim vt hominum generationes matrimonio propagent, partim vt Deo filios Baptismate gignant, tũ vt genitos communicatione corporis Christi alát & vegetent, deinde diuina Chrismatis virtute corroborẽt vbi corroborauerint, potestate atq; autoritate ecclesiasticis ordinibus augeant, mox aliquo errore lapsos cõfessione restituant, & postremò humanis culpis abluendis sancti olei vnctione perũgant. Præter hæc autem diuina & præclara munera multa habet alia hæc ciuitas cumulatissime, habet namque Apostolos, habet Euangelistas, habet Prophetas, habet Pastores, Doctores, Martyres, habet sermones scientiæ, sermones sapientiæ, genera linguarum, interpretationes sermonum, discretionem spirituum, gratiam sanitatum, fidem, vaticinia, miracula, & eam cælum claudendi, rursum aperiendi potestatem: vt quicquid in terris ligauerit, quicquid soluerit, denique id continuo in cælo dissolutum vel ligatum sit. Et quanquam hæc magna maximáque sunt: satis tamẽ non fuit tot tantáque ecclesiam habuisse, nisi & angelorum reuelationes, illuminationes, defensionésque habuisset. Quibus omnibus actionis nostræ contemplationísque studia non tueri modo ac defendere, sed propensius etiam & augere, & ornare, & perficere conatur. Ciuitas igitur hæc diuina illis reip. partibus illustratur, quibus nulla vnquam alia vel melioribus vel ornatioribus illustrata est. Quòd autem ciues ipsi arctius in hac copulantúrque quam in ciuili alia communitate deuinciantur, vel hinc patet manifestè, quòd hi non tam ciues sunt aut aduenæ, sed ciues sanctorum, sed domestici Dei, sed membra Christi: & ita vnius eiusdemque mystici corporis membra, vt alij alijs & membra sint: & quemadmodũ sunt, mutua sese communicatione ac societate confoueant. Cum igitur hæc ciuitas ex perfectissimæ reip. partibus perfectissimis constituatur, ipsiúsque ciues interiore & cognatiore, quam omnes aliæ societates genere colligentur, patet certè, hanc vrbem alijs esse digniorem, perfectiorem, excellentiorem, ipsámque præstare omnibus honore, decore, & (quòd maximum est) humana beatitudine ac felicitate. Quanquam enim cuiusuis ciuitatis proprium esse videtur, sufficienter ex se benéque ac beatè viuere: nulla tamen alia nisi hęc nostra hoc ipsum habere cumulatè ac largiter põt sed ne imitari quidem. In alijs nanque finis ciuilis amicitiæ, & societatis est optima inter se hominum coniunctio: in hac verò nostra, in qua hæredes Dei omnes, cohæredes autem Christi sunt, ad Deum ipsum, vt proprium Christiani generis finem cuncta referuntur. Hæc cùm ita sint, rectè Christi ecclesia, non tam ciuitas ab Apostolo Christi, quàm ciuitas sancta à viro sanctissimo commemoratur.

ID AVTEM Patres (vt nunc vos alloquar) mox extrema oratione ad hunc summum Pontif. caput omnium reuersurus, id inquam patres qua & ego quosque ratione demonstrauero, quæso intelligite. *Ecclesia ciuitas [illegible] est sancta.* Sanctitas ipsa (vt à diffinitione incipiamus, vtque Dionysio Areopagitæ placet) immaculata, libera, perfectáque munditia est. Proinde tametsi hoc summis antiquorum nostrorúmque rationibus firmatum sit, in Deo vniuersorum autore & gubernatore, omnium rerum naturas excellentias, dignitatésque consistere Deus tamen ipse præ his oibus propriã ita sibi vẽdicat sanctitatẽ: vt etiã summi philosophi Dei substantiã mũditia & sanctitate diffinirent. Nam cùm inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, sempiternam quoque eius virtutem ac diuinitatem intellectu conspicerent, vellentq; Dei nam & voluntatem, ac quicquid in Deo est, vnica alijsque rebus incommunicabili proprietate exprimere: non virtutis quidem, nõ diuinitatis aut reliquis tãtæ maiestati cõsentaneis nominibus vsi sunt, sed mũditiæ & sanctitatis significationibus: solam enim deitatis substantiam, a totius potentiæ macula & labe liberam remotámque esse perpendentes, illáq; ob id esse dicentes actũ purũ, eãdẽ certè ipsam diffinitione hac mundissimã esse sanctissimáq; dixerunt. Nec mirum si talis tantáque sanctitas, tantùm in mentibus hominum & numinis habuit & maiestatis: quandoquidem intelligentijs etiam beatis (quas Angelos dicimus) hymnum carménque Deo proprium constituit: angeli namque atque archangeli, cherubin quoque & seraphin repetitis ingeminatisq; vocibus, Sãctus, sanctus, sanctus proclamant: quo fit, vt Dei quoque ciuitatem (in qua magnus Dñs est) deceat sanctitudo. Atque hãc parte (quæ paucis demonstrari potest) breuissimè ostendam. Omnibus rebus, tum natura, tum arte constitutis, hoc principio attributum ingeneratumque est, vt cum aliæ alijs iungendæ sint, pari mutuáque dispositione ac similitudine conueniant: hoc ipse formæ secundum materiæ receptionis merita distributæ testãtur, hoc ad propria peculiaria; munera obeũda aptè appositæq; nostrorũ membrorum habitudines manifestant: denique hoc confirmant innatæ materijs ipsis (vt ita dicam) patientiæ, quibus ipse res hominum artificio subiectæ obtemperant.

Hæc nanque omnia & reliqua id genus, siue natura siue arte componenda sint, nisi primum amica inter se consensione conueniant, componi coniungíve non possunt. Cum igitur sanctitas & munditia propria Deo sit, illique conueniat maximè, cúmque contingendas res ipsas habiles inter sese ad coniunctionem esse oporteat, nemini dubium esse puto ecclesiasticam ciuitatem, quæ Deo coniunctissima est, puram, mundam, sanctam, immaculatámque existẽte. Veritate etenim prima, qua confirmatur, ac in qua fundatur, & errorum omnium expers pura mente perseuerat, & dilectione perpetua, qua ipsa in Christo, & Christus in ipsa manet vsque ad seculi consummationem, ab omni vitiorum sorde & con-

tagione remota est: atque ita virtute bonitatéque perficitur ac vallatur, vt neque mors, neque vita, neque instantia, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia illam possit à Christi amore separare. Rectè igitur ciuitas hæc nostra (quandoquidem omnium cœlestium virtutum præcipua) adeo pollet sanctitate omnibus ac cæteris mũdi dignitatibus, potestatibus, imperijs antecellit, satis esse arbitror huius ciuitatis demonstratam sanctitatem. Quæ ciuitas, quia sancta est, iure optimo à sancto Spiritu nomen illi impositum est præclarissimum: is enim hanc sanctam ciuitatem Hierusalem appellauit, quod profectò nomen ob hanc causam adepta est, quòd Hierusalem non modò pacem ipsam, sed ea etiam, quæ pacis sunt, innuere, sanctorum interpretatione tradatur. Tria igitur in hoc sunt, nam & hoc Hierusalem atque pacis optimum est, & id verum huius ciuitatis nomen: & postremò huic ciuitati ita proprium, vt nulli præterea alteri verè conuenire possit. Optimum certè est: nam optima res pax est: adeóque magna & diuina, vt vniuersa creatura hanc appetere, & per quam desiderare videatur. Cum enim pax ipsa Augusti. teste) tranquillitas ordinis sit, & tranquillitas ordinis tunc sit, cùm seclusis contrarijs quibusque ordo conquiescit, constat res omnes (si quidem naturaliter fines suos appetant, & impedientia cuncta summouere contendant) pacem appetere, pacísque & quietis fructus, vt adipiscantur, summa ope laborare.

Ecclesia ciuitas est Hierusalem.

Quod autem Hierusalem pacísque nomen verum nostræ ciuitatis nomen sit, is testis bonus est, qui dixit, & factus est in pace locus eius, Dei scilicet, qui & huiusce vrbis fines pacem posuit: & tantam in ea voluit propagari abundantiam pacis, vt ciues ipsi non modò cum Deo pacis autore & principe, non modò inter se, omnes pacem haberent, sed singuli etiam pacis tranquillitatísque abundantia, & intelligendo in veritate, & appetendo in ipsa bonitate conquiescerent. Ea verò pax, hæc vrbs Hierusalẽ, hoc sanctissimum Dei hominúmque domicilium, non quidem impiorum hominum est (qui quomodo non vera bona sectantur, ita nec veram pacem inquirunt) sed illorum est, Patres, qui pacifici sunt, qui pacis domum vnanimes inhabitant, qui pacem his qui propè & his qui longe sunt, annuntiant, qui his, ad quos diuertunt, pacem deferunt, & cum hospitio recepti non sunt, redeuntem ad se pacem ipsi recipiunt. Illorum est hæc sanctissima Hierusalem, quæ ex viuis lapidibus construitur, de qua Dauid loquitur: & cuius portarum seræ ac claustra à Domino confortantur. Hæc est illa Hierusalem, Patres, in qua sicut paulòantè inter diuinas res perlectum est, rex pacificus pacem relinquit nobis, pacem suam dat nobis. Sed non quomodo huius mundi homines dant, ipse dat nobis, hi enim pacem dant, vt molestia careant: sed pax ibi vera non est, vbi nec vera concordia est, nec corda hominum coniuncta, sed disiuncta sunt. Ea autem pax, quam Christus dat, & quæ in testamento pacis & in Hierusalem inuenitur, ea est, Patres, amoris vinculum, tranquillitas animi, simplicitas cordis, consortium diuinitatis. Quis vnquam vidit vel audiuit talia? quid fuit tam singulare, tam nouum, tam inusitatũ? Pax Christi non modò corda nostra & nostras intelligentias custodit, sed omnem etiam & humanũ & angelicum sensum exuperat: omnísque homo sanctus vocatur, qui scriptus, & qui relictus, & qui residuus fuerit in Hierusalem.

Ecclesia quomodo noua est ciuitas.

Hanc itaque præclaram in mutatione mundi rerum nouitatem videns Ioannes, ciuitatem hanc non solùm sanctam, non solùm Hierusalem: sed nouam etiam Hierusalem Spiritu sancto dictante appellauit. Noua est enim: nam qui in throno sedebat, & qui de thesauro suo noua & vetera profert: noua in ea fecit omnia. Fecit nanque, vt neque languesceret aut veterasceret vnquã, neque senio conficeretur. Ex quo fit, vt hæc lxgè sit, origine, dignitate atque autoritate eminentior Hebræorũ synagoga: quæ per antiquæ legis vetustatem consumpta cultum & notitiam veri olimque promissi Dei filij solita pertinacia atque animi obstinatione repudiauit. Nã cùm in synagoga ipsa in hodiernum vsque diem vetus homo sit, vetus lex, vetus fermentum, pristina conuersatio, in nostra certè hac Hierusalem omnia noua sunt, nouũ cor, noua lex, nouus homo, noua conspersio. Quæ enim maior nouitas esse potest, quàm Deum hominem esse, & rursus hominem Deum, eundemque verum Deum ac hominem, clauis confixum, spinis coronatum, & innumeris affectũ contumelijs, non alijs ipsum armis, quàm cruce, quàm morte, quàm vulneribus infernum vicisse, cælos ascendisse, ad Patris dexteram consedisse, propterque suum nomen ac legẽ trucidatos, & gloria & honore & fœlicitate perpetua affecisse? Quid? quòd illi discipuli rudes, pauperes, abiecti, obscurique homines, cùm vniuersus ferè terrarum orbis ignorantiæ tenebris inuolueretur, & erroribus ac superstitionibus sceleribúsque obtemperaret (tot atque tantis vt dæmones omnium gentiũ dominarentur, ac summopere ab hominibus colerentur) hunc tamen ipsum mundum immundum Christi discipuli hi ex infima plebe viri contra synagogæ Pontifices, contra mundi Imperatores, contra humani generis hostes, contra leges, consuetudines, opiniones, non armis, non opibus, non vi aut ferro vicerunt: sed fide tantùm, spe, & charitate superarũt, purgauerunt, illuminarunt. Tam autem propria est nostræ ecclesiæ diuina atque sempiterna nouitas hæc, vt nulla hominũ ætas fuerit, nulla vnquam ciuitas aut respublica, quæ non ab hac christiana ecclesia cuncta acceperit, quæ filiorum Dei adoptionis perpetuæ existunt. Nam (vt à diuo Thoma præclarè scribitur) summum illud Dei beneficiũ quod nostri gratiã appellant, & quo Dei filij efficimur: id à Deo noui Testamenti est, vt à mundi creatione sancti sanctǽque omnes quatenus naturæ diuinæ participes fuerunt, eatenus sub nouo Testamento comprehendũtur: ad quod Veteris omnia sunt referẽda.

Ecclesia de cælo descendit.

Verum cùm hoc fieri nequiuerit, vt excellens hæc diuini humaníque consortij nouitas ex terra terrenísque rebus oriretur (quod enim natum est ex carne, caro est, et quod natum est ex spiritu, spiritus est) par certè & consentaneum rationi fuit, vt de cælo ciuitas hæc sancta, & noua Hierusalem descenderet. Descendit nanque de cælo vrbs hæc noua: cuius fundamenta nec in poëtarum figmentis, nec in humanæ sapientiæ persuasibilibus verbis, neque in cuiusuis mortalis aut creatæ voluntatis appetitu seu opinione iacta sunt: sed quæ in montibus sanctis, hoc est in patriarcharum figuris, in prophetarum testimonijs, in præconijs Apostolorum, in supplicijs martyrum, in admirandis Christi operibus, in sanctorũ proborúmque hominum purgatissimis mentibus, in virtutis denique & Spiritus ostensione inconcussa ac firma perseuerant. Descendit autem de cælo non gressibus corporis, sed imitatione ac similitudine. Illius nanque exemplo, quæ in cælis reipubli. beatissimæ, huius, quæ in terris est, regimen constituit Deus, vt illud nõ penes omnes aut multos, sed penes vnum Christi vicarium & dominici gregis pastorem consistat. Nam sicut in Hierusalem illa quę in cælis est mater nostra, vnus tantùm Dominus est Iesus Christus: ita in hac Hierusalem illius filia, quæ Christi sanguine irrigata & matris est illustrata splendoribus, vnus tantùm princeps est vicarius Christi, & pontifex maximus, cui omnes descendentes Hierusalem ciues & incolæ, non solùm vt separatim singuli, sed etiam vt simul vniuersi obedire debẽt: quẽmadmodũ qui in superna sunt Hierusalem sancti, cùm singulatim, tamen vniuersæ diuisímque ac simul omnes, vni omnium Creatori subsunt, parent & obtemperant. Vt verò præclarissima hæc sunt? At dicet fortè quis, Cùm his temporibus duæ nobis ecclesiæ & duæ synodi proponantur (vna Romana, Pisana altera) vtrum ambæ de cælo descenderunt? Alteram enim earum tantummodo descendisse necesse est, siquidem Christi sponsa vna est. Sinite me hoc in loco Patres, respirare paulisper: nam quid à vobis in hac re constituendum sit, paucis dicam.

QVINQVE CHRISTI Ecclesiæ conditiones, nobis (vti audistis) sanctus Euangelista proposuit, illam enim in primis esse ciuitatem, deinde sanctam Hierusalem pòst, tum nouam esse, & de cælo postremò descendisse affirmauit. Illam igitur synodum & in terris ecclesiam militantem, quam de cælo credimus descendisse consentaneam esse præscriptis conditionibus, & in cælo triumphantis ecclesiæ formulis, procul dubiò reperiemus. Eam verò, quæ à supernorum imitatione prolapsa in præceps, ab illis deflectit viam, non vtique de cælo descendisse, quin potius ab inferis ascen[illegible] iudicabimus. Hoc quando ita se habet, non descen[illegible]dit de cælo, Patres, Pisana nuper Patrum illorum ecclesia, non descendit de cælo infaustus vbique & inuisus cœtus, non tantùm è cælo facinus. Non descendit inquam, sed ruit. Quamobrem: quia non obs

obseruat ea, quæ cæli sunt, non imitatur quæ cælorum regni esse traduntur. At quare hoc rursus? quia prorsus altera est à reuelatis Apostolo conditionibus. Vt autem eas congruo ordine percurramus, quis vestrum putabit, Patres, illum conuentum, qui vnius tantummodo nationis est (si tamen vnius est, & non dimidiatæ, vel nullius potius gentis legitima coitio) quis putabit illum vniuersam coëgisse synodum eius ciuitatis, ad quam fortitudo gentium venit, ad quam multitudo maris cõuertitur, ad quam omnes per circuitum orbis terrarum congregantur, cuius minimus in mille est, & paruulus in gentē fortissimam? Tantum enim abest, vt ecclesia illa Pisana vera Dei ciuitas sit, quantum abest vt sancta & legitima sit: tantúmq; recedit à candore sanctitatis, quãtum ad errorum sordes accedit, accedit autē plus tantò, quantò magis & Petrum ecclesiæ, & Papam concilio, & suo conciliabulo summum, verum certúmq; Christi vicariũ subijcere conatur. Quod tamen nil aliud est, mea sententia, q̃ naturæ ipsius rationisque ordinem peruertere, & filios patri, & membra capiti, pastorisq; ipsi suarũ greges ouiũ præficere. Sed & illud perspicuum est, Hierusalem nomen illi ecclesiæ nequaquam conuenire: propterea quòd nec pacem habet, nec ordinis tranquillitatem, quodque tam excellentem ecclesiæ ordinem subuertere connititur vtpote quæ contra Romanam ecclesiã togata armatáq; bella commouerit: quæque ad quoscunque diuerterit, nõ modò pacem illis non attulerit, sed spem omnem pacis funditus euerterit, quæ singulatim omnia commemorarem, nisi intelligerē nimio etiam plus quàm vellem esse manifesta. Non igitur Pisarum synodus, synodus Hierusalem est, sed ciuitas ac turris Babel potius: quæ in terra Senaar confusionem fecit, & concordiam ædificantium disiecit. At dicent nonnulli: Saltem vna ex multis, & quarta ex quinque præscriptis conditionibus Pisano cœtui conueniet: nouitas scilicet. Quid enim tam nouum & inusitatum ac mirabile est, quàm esse qui conentur efficere, vt miles duci, & filius patri, domino seruus imperet, oues pastori, denique pedes & cætera membra capiti? Fateor equidē & ego quoque noua hæc esse, sed tamen aliena prorsus ab illa sempiternæ sanctissimæq; ciuitatis nouitate. Multum enim inter hanc illámq; interest nouitatē, nomen vtrisque commune est, sed res & significatio diuersa. Hæc enim Hierusalem nouitas à Spiritu sancto est, & æterna est: at illam Pisanam vnica tantùm obedientia & ecclesiæ pars tunc effecit, cum schismaticis illius tempore, tres ita maximi pontifices habebantur, vt nullus eorum aut certus quidem, aut absque ambiguitate verus Petri successor existimaretur. Hæc itaque nunc Pisana nouitas Constantiæ tunc ortum habuit, & euanuit, Basilææ repululauit, & explosa est: atque his etiam temporibus (si vos viri eritis) interibit: quemadmodũ sub Eugenio quarto summo maximóq; huiusce sedis Pontifice repressa est. Neque enim de cælo descendit, atque ob id diuturna non est, neque vnius principatum amplectitur, qui & in illa triumphante ecclesia est, & hanc militantem conseruat: quémque synodus Pisana amplecti deberet, si è cælo descendisset, & nunquam multitudinis regimini (vti facit) inniti. Longè igitur ab hac Christi Pisarum ecclesia discrepat, hæc enim fidelium est, illa cauillantium: hæc domesticorum Dei, illa aberrantium: hæc Christianorum hominum, illa verò eorum, qui Christi vestem conscindere, & à mystico Christi corpore mystica Christi membra seiungere non verentur. Habetis, Patres, quid de Pisana synodo communiter constituendum sit, nunc de nostra Laterana & de sensu animi mei pauca dicam.

CVM ECCLESIA Pisana de cælo non descenderit (vti iam vidimus) & alteram ex propositis descendisse necessarium sit (hoc enim posuimus paulò antè) patet ecclesiam nostram, quam Lateranen. synodus perfecta refert, diuinam illam esse ciuitatem, quæ habet sanctitatem propriam, pacísq; abundantiam, & æternæ nouitatis azymos & synceritatis panes, quéque cum vno summo vnius Christi vicarij principatu, de cælo descendit. Hæc tametsi magno nobis esse debeant argumento, concilium nostrum rectum, sanctum atque legitimum esse: huc accedit tamen primum, quòd concilium hoc à Rom. pontifice indictum, inchoatúmque est: deinde quòd præclara nostrorum maiorum concilia non imitatur modò, sed eorũ etiam multa apostolici splendoris præsentia exuperat, quódque eidē postremò propterea quia præsentia hac illustratur, Dominus promittit Spiritum veritatis omnem illi veritatem esse patefacturum. Quæ cùm ita sint, nequaquã illis assentior, Patres, qui solo concilij nomine audito, rem sanctam & vtilem continuò arbitrantur effectam esse: propterea quòd qui aptius & callidius fallere consueuerunt, hi prauis rebus honesta vocabula prætendere sunt soliti. Et *tamen concilium illud probo, quod suis partibus omnibus absolutum perfectúmq; est, quódq; illa habet, quæ & necessaria concilijs sunt: & à sacrosanctis requiruntur atque expectantur. Expectãtur autem multa hoc tempore, & requiruntur: atque hæc potissimum ecclesiæ videlicet reformatio, morum prolabentiũ restitutio, exorti iam schismatis oppressio, conuersio infidelium, reuocatio hæreticorum, roboratio optimarum legum atque sanctionum, quæ ad salutem vniuersæ fidei Christianæ pertineant. Atque illa etiam, quæ passim deprauata & deformata cernimus, vt ecclesiasticæ dignitates, bene meritis tribuantur, virtutes præmijs honorētur, vitia aut seuerè puniantur, aut saltem ab honoribus & præmijs arceantur. Hoc enim nostrum Lateranense concilium, quod pia origine & ab autore suo sanctè & legitimè inchoatum est, si ad proprium quoque & cognatũ finem corrigendi atque emendandi, quæ detorta sunt prætenderit, nulla erit ratio, quare qui contradicere, aut vllo pacto opponere se voluerint, temerarij, amentes, scelerati insuper & nepharij homines nõ meritò existimētur. Quare si concilium hoc nostrum eum finem exitúmque habere desideratis, quem sanctissima semper florentissimáque concilia haberunt, de his Patres (quæ iam dixi) prouidendum est diligenter: atque de hoc celeriter omni cura diligentiáque constituendum, quòd neque hodierno die dissimulare possum, neque silētio vllo pacto præterire. Iactantur enim voces (quæ etiam ad aures meas peruenerũt) percussum pastorem, oues dispersas, Pisanam synodum summo Pontifice & in terris Deo potestate autoritatéq; interdixisse. Maximis ecclesiam, Patres, & dissensionibus inuolui & nouis quibusdam vexari & perturbari malis iampridem vidimus: sed hæc tanta, tam exitiosa, tam periculosa haberi concilia à Patribus illis, quis quæso vnquam putauisset? Nunc quicquid est, quãtum ad vos delatum dedecus, & facinus admissum sit, videtis, memoria tenetis, Patres: legistis enim quamplurima. Quid aliquãdo viri clarissimi & sapientissimi in Calcedonensi synodo contra Ephesinam secundam, & illius principem Dioscorum quid in Constantinopolitana (quæ octaua fuisse dicitur) contra Fotium omnium discordiarum satorem decreuerunt, propterea quòd Ephesinus cœtus grauiter errauerit, Dioscorus in Leonem vrbis episcopum sententiã scripserit: Fotius autem non solùm absque Romani pontificis autoritate concilium congregauerit (quod quidem alienum est ab homine Christiano) sed in Nicolaũ etiam summum Pontificem anathema protulerit. Quemadmodum igitur cõuentus Pisanus Fotium & Dioscorum secutus est delinquendo, ita vos consulendo atque animaduertendo, celeriter synodum Calcedonensem, illámque Constantinopolitanam imitemini, incumbite, Patres, ad ouium gregem, ad pastoris autoritatem, salutémque ecclesiarum omnium respicite, prouidete (quod ipsum & facilè factu est, & fieri debet) prouidete, Patres, ne quis talia posthac vnquam non modò perpetrare, sed ne cogitare quidem, aut desiderare possit.

VERVM Ne sanctissimo concilio nostro in tot aduersis rebus ad communem salutem & conseruandam & amplificandam legitima præsidia desint, quin potius (quod omnium votis expetitur, desiderijsque postulatur) ad debitum finem perueniat, ad te conuerto, Iuli pontifex maxime, quòd ea abs te peto, quæ tuæ virtutis, tuæ dignitatis, tuæ potestatis propria sunt. Antea enim cùm in singulis rebus insistebamus, alios ordines ecclesiæ inferiores sumus allocuti: nunc de summa rerum dicturi breuiter, summum principem & caput omnium appellamus. Te itaque, Pater beatissime, obsecro atque obtestor (tua enim post Deum maxima est potestas, tuũ est imperiũ, tua reipu. gubernatio, Christianæ fidei defensio) obsecro, inquam, & obtestor, hoc omni studio cures atq; efficias, vt hæc synodus Lateranensis per te congregata, quemadmodum ecclesia, quam refert, de cælo descendit (vti Ioannes vidit) ita cum illa rursus ascendat in cælum: hoc enim vniuersi totis deuotisque animis depre-

* Alias tantum.

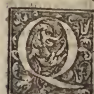
camur. Assequetur autem hoc, te volente, téque imperāte, si tu ipse Pater sancte, omnipotentis Dei (cuius vices in terris non solum honore dignitatis, sed etiam studio voluntatis gerere debes) potentiam, perfectionem, sapientiámque imitaberis. Atqui vt in primis potentiam imiteris, accingere, Pater sancte, gladio tuo, tuo inquam accingere: binos enim habes, alterum tibi reliquisque huius mundi principibus communem: alterum tibi proprium, atque ita tuum, vt illum alius nemo nisi a te habere possit. Hoc itaque gladio tuo (qui ecclesiasticae potestatis est) accingere potentissimè: & accingere super femur tuum, id est, super vniuersas humani generis potestates. Cúmque accinctus fueris, tum intende contra errores, contra hæreses, cōtra dissensiones, deniq; cōtra inferni portas, errorū, hæresum, & dissensionū autores: nec intende solū, sed etiam pcede & regna. Procede in primis, & prosperè procede, tes quæ bella volunt, dissipando: tum regna sacerdos & rex, quæ pacis sunt cogitando, inquirendo, persequendo. is nanque idem quem imitari debes, & Rex regum est, pacisque princeps & dominus dominantium, rexque pacificus. Hanc autem summam potentiam tuam, diuina perfectio comitetur: perfectio hæc misericordia est, qua Pater ille cælestis & perfectus, solem suum oriri facit super bonos & malos, pluitque super iustos & peccatores. Nam si tanta vbique misericordia præstabis, vt nō mō amicos, sed inimicos etiā ac hostes ad tui nominis reuerentiā, ad apostolicæ sedis cultū, ad Christi ecclesiæ vnitatem, ad huius concilij manifestam professionem venire compellas, rectè, pater sancte, Dei perfectionem imitaberis humano more. Nulla enim de virtutibus omnibus, nec admirabilior, nec excellentior misericordia est: nulla magis principi propria, nulla potentiæ summæ cognata magis atque amica est. Hæc te præ regibus terræ excellentissimum, hæc te vniuersis populis adorandum, Deóq; insuper te & gratum & amicum & simillimum reddet. Verùm cùm multos multarum nationum gentiúmq; viros clarissimos per Dei tuámq; misericordiā ad hanc synodum vēturos accessurósq; existimemus, vna se tibi ad hanc rem offert diuina sapientia, quæ à fine ad finem fortiter attingit, & disponit omnia suauiter. Huius nuper exemplo, à fine ad finem tum attigisti fortiter Pater sancte, cùm indicto concilio hoc atque inchoato, vniuersos ad bene de Christiana repub. sperandum excitasti. Dispones autem suauiter, prouidendo sapienter, ne vocati à te iustè queri possint, se, vt par erat, in re tanta expectatos non fuisse. Quare postquàm hodierno die (quod bonum, faustum, felixque sit) de singulis, quæ ad huiusce sanctissimæ synodi conseruationem & statū spectare videbuntur, constitutum fuerit, tum de his quoque constituatur nationibus, quæ quū intellexerint Romæ & à Romano pontifice concilium synodúmque haberi, & desiderari se atque expectari: cunctæ proculdubio nobiscū vnà ad Christianæ religionis disciplinam, ad apostolicę autoritatis maiestatem, ad communem fidelis populi salutē, ad labentium rerum restitutionem, ad totius præterea ecclesiæ defensionem & rem, conuertentur. Sic nanque hoc sacrosanctum concilium in cælum ascendet, cum catholica ecclesia, quam refert, & quam Ioannes ciuitatem esse, sanctam esse, Hierusalem nouámque esse, atque de cælo descendisse contemplatus est. Dixi.

¶ Sex Orationum Thomæ de vio Caietani Cardinalis sancti Xisti, finis.

TRACTATVS SECVNDVS
De Dei Gloriosi infinitate intensiua, Vnica Quæstione contentus.

Thomæ de vio Caietani, Cardinalis sancti Xisti, subtilissima de Dei gloriosi infinitate intensiua.

Vtrùm Deus gloriosus sit infinitæ virtutis.

QVAERITVR Vtrum Deus gloriosus sit infinitæ virtutis.

¶ Et arguitur quòd non. Primò. Quia aut Deus mouet cælum effectiuè & immediatè: aut non effectiuè, sed vt finis tantùm: vel effectiuè & mediatè. Si primo modo, & est infinitæ virtutis: ergo motus cæli esset in non tempore. quod est contra sensum. Consequentia patet ex. 8. physi. tex. 79. & primo cæli, tex. 52. & secundo cæli, com. 58. & alibi, &c.

Si secundo modo, aut tertio, & est infinitæ virtutis, ergo habetur in rerū natura vna virtus, quæ si moueret effectiuè & immediatè, motus fieret in non tēpore. Tunc vltra, sed possibile est virtutem illam infinitam mouere effectiuè & immediatè: ergo possibile est ex ea sequi motum in non tempore, quod est impossibile simpliciter.

Prima consequentia ex antedictis est euidens. Affirmatio verò vltimi antecedentis patet ex eo quòd virtus infinita nec est alligata causalitati finali motus, nec mediatè causalitati effectiuæ eiusdem, quin possibile sit ipsam ab his absolui, alioquin infinita virtus non esset.

¶ Si dicatur quòd hæc ratio supponit Deum agere naturaliter, id est non quantum vult, sed quantum potest, & quòd hoc non est necessarium: quia Deus est natura intellectualis cuius proprium est agere secundum intellectus sui diffinitionem, vt artifices facere videmus: & consequenter Deus tanta velocitate mouet: non quin plus possit: sed quia sic explicandæ suæ atti expedire videt.

Contra hoc primò. Quia saltem habetur intentum secundum Aristo. & Auer. cæterósque philosophos, tenentes Deum, licet intellectualem, naturali tamen necessitate agere. Demonstratio siquidem posita in primò cæli tex. 90. ad ostendendam vnitatem mundi, manifestè supponit hoc: vt patet ex dubio ibidem moto ab Alexā. & Auer. & san. Th. & cæteris. Venatio etiam numeri intelligentiarum iuxta numerum motuum cælestium in. 12. Meta. tex. 43. hoc idem ponit. Numerus enim motorū non adæquatorum, non potest ex motuum numero efficaciter concludi: cum posset facile quispiam dicere, plures motus ab eodē excedēte motore fieri. Inconueniens quoq; reputatur ab Aristo. 8. Phy. tex. 79. q; virtus finita & infinita possint æquali tempore mouere: quod tamen ex hac responsione sequeretur. Auer. quoque 8. Phy. com. 15. & primo cæli, cō. 21. & Auic. 6. Meta. hoc idem sentire videntur. Secundò. Quia vt dicitur primo Priorum, & primo cæli, textu centesimo decimonono, id ad quod sequitur falsum impossibile, est simpliciter impossibile: sed ad virtutem infinitam positā in rerum natura, licet agentem liberè sequitur falsum impossibile scilicet posse fieri ab ea motum in non tempore. ergo ipsam esse in rerum natura, est simpliciter impossibile. Probatur minor. Tum quia non est impossibile, Deum velle vti tota virtute sua: vt inductiuè patet in omnibus agentibus. Et vt dicitur in primo cæli. tex. 102. ab vniuersali manifestata per inductionem in omnibus sensibilibus, nō est resiliēdū. Tū quia cōsiderata tantùm virtute diuina infinita: non considerato modo agendi, qui est posterior, scilicet agere per libertatē, sequitur motum fieri in non tempore: quamuis non de facto: tamen quantum est ex ratione potentiæ motiuæ. Constat autem non solùm esse impossibile illud ad quod sequitur de facto poni aliquod impossibile in rerum natura, sed etiam illud ad quod sequitur aliquod impossibile simpliciter. Vnde hoc posset exemplificari sic: Quemadmodum positio tua duo dicit, scilicet quòd est virtus infinita, & quòd agit libere: sic consequenter ego deduco duo. Ex primo quidem, quòd fieret motus in non tempore: ex secundo autem quòd de facto hoc falsum est.

¶ Ex quibus simul infertur quòd ad infinitam virtutem licet agentē liberè, sequitur aliquod falsum impossibile, & consequenter ipsam inueniri est impossibile.

¶ Secundò arguitur sic: Omni potentiæ actiuæ in natura respondet aliquòd possibile ex potentia passiua, & econuerso: vt dicitur in primo cæli com. 124. vel saltem respondet aliquod possibile manifestatiuum totius illius virtutis actiuæ vt sic: aliter frustra esset: cùm potentia sit propter opus 2. cæli, textu decimoseptimo. Sed virtus diuina motiua est infinita per te, ergo sibi respondet saltem possibiliter aliquis motus manifestatiuus infinitatis illius: hoc autem est impossibile: quia aut ille motus esset corporis infiniti, quod impossibile est inueniri; aut corporis finiti in non tempore, quod est impossibilius: aut esset corporis finiti in tēpore æterno, vt est motus cæli & hic non concludit infinitam virtutē motoris, sed immutabilem & immaterialem: alioquin omnes motores cælorum essent infinitæ virtutis. Et confirmatur: quia quantitas virtutis actiuæ ex effectus quantitate cognoscitur: vt dicitur in primò cæli, textu centesimo decimosexto. Vnde cùm Deus non possit producere effectum inf

Secundū argumentum.

infinitum, vt communiter tenetur, & à philosophis & à Theologis: consequens est quòd virtus diuina infinita non sit. Et confirmatur secundo ex quarto Physicorum textu centesimo trigesimoprimo sic: Si impossibile est esse mobile, impossibile est esse motiuum, & econuerso. & similiter. si impossibile est esse mobile velocitate infinita, impossibile est esse motiuum velocitate infinita: sed impossibile est tale mobile inueniri: ergo & motiuum infinitæ virtutis.

Tertium argumentum.

¶ Tertiò arguitur à credentibus se arguere ex commentario trigesimooctauo secundi de cælo: vbi Auer. dicit, quòd si motor non haberet potentiam terminatam, ergo neque naturam terminatam: & sic intelligerentur ex sua natura motores infiniti: & non intelligerentur ex suo esse res propriæ ei, &c. Ex illo enim commento arguunt, quòd infinita virtus est ens impossibile inueniri in rerum ordine: quia si ponatur, sequeretur, inquiunt, quiddam, quòd totum nõ esset maius sua parte: accepta enim virtute illa infinita, & diuisa secundum intellectum in duas quasi partes: ex quo quanta est virtualiter, cùm quælibet pars infiniti sit infinita, & vnum infinitum non sit maius alio, consequens est quòd tota virtus infinita est æqualis cuilibet suarum partium: quod est impossibile. Et ad hoc deducit ibi Auer. cùm dicit, quòd si esset motor infinitus, intelligerentur ex sua natura motores infiniti. Alij verò eandem inde volentes deducere conclusionem, dicunt ideo esse impossibile ens habens virtutem infinitam: quia infiniti proprium est occupare totum. & ideo si daretur infinitum secundum virtutem, occuparet omnem virtutem: nec compateretur secum aliquam aliam virtutem: & sic periret ordo vniuersi. Et quia infinita natura contineret & occuparet infinitas naturas, natura autem est primum principium motus, ideo dixit, quòd intelligerentur ex sua natura infiniti motores. Potest tamen difficilius, & ad mentem Auer. ibidem argui sic: Causa finitatis intensiuæ est distinctio formarum: & hæc est communis formis materialibus & immaterialibus: ergo finitas illa est communis omnibus formis. Antecedens probatur: tum quia distinctio formarum mouentium est causa finitarum proportionum ad mobilia: nisi enim esset diuersa natura mouentis solem, à natura mouentis saturnum, non posset reddi ratio suarum commensurationum ad mobilia propria. Tum quia constitutiua formarum, ex quibus oritur earum distinctio, sic se habere necesse est, quòd vnum aliquid claudit positiuum, quòd reliquum non claudit, & econuerso. Ab infinito autem nullum positiuum excluditur: ac per hoc periret multitudo & differentia motorum.

Quartũ argumentum.

¶ Quartò arguitur sic. Si Deus esset infinitæ essentiæ, sequeretur, quòd nullum ens esset perfectius alio. hoc est falsum. ergo. Consequentia probatur supponendo, quòd perfectio attendatur penes accessum ad summum: quod etiam habetur in proposito ex decimo Metaphysicorum commentario septimo vbi dicitur, quòd primus motor est mensura omnium substantiarum. Hoc enim stante deducitur consequentia sic: Eorum, quorum nullum est alio propinquius summo, nullum est alio perfectius. sed si Deus est infinitus, nullum aliorum entium est sibi propinquius alio: quia à quolibet distat in infinitum. ergo inter entia alia à Deo non datur perfectius & minus perfectum.

Quintũ argumentum.

¶ Quintò arguitur autoritatibus. Et primò Auer. octauo Physicorum commẽtario septuagesimonono, vbi negat primum motorem esse infinitum. Secundò, in secundo cæli. commenta. allegato trigesimooctauo. & trigesimonono, vbi subdit, quòd infinitas intensionis impossibile est quòd inueniatur in formis, inquantum sunt formæ. Et confirmatur hoc idem in commentario septuagesimoprimo. & in de substãtia orbis, ca. tertio, &c. Aristo. quoque in secundo cæli, textu septuagesimoprimo. testimonium huic parti perhibet, dum dicit, quòd si adderetur stella orbi erratico, vltimus orbis esset in labore. Constat enim vt ibidem, & in commenta. quinquagesimooctauo: declarat Auer. quòd vltimum orbem reuoluere alios, est motorem eius hoc facere, quem omnia desiderant: quem constat esse Deum: & consequenter nihil aliud est dicere, vltimus orbis esset in labore, quàm Deus esset in labore. Hoc autem non sequeretur, si Deus esset infiniti vigoris. ergo.

IN OPPOSITVM Est autoritas Aristo. octauo Physi. text. commentarij vlti. vtentis infinitate pro medio termino ad concludendum Deum esse incorporeum.

CONCLVSIO.

Deus secundum mentem Aristotelis & Auerrois est virtutis infinitæ intensiuæ.

IN HAC QVAESTIONE Tria sunt agenda. Primò declarabitur titulus. Secundò. probabitur pars affirmatiua. Tertiò respondebitur rationibus ad oppositum.

Quæstio ẽ de quãtitate diuina perfectiõ.

QVO AD PRIMVM, Cùm finiti, & infiniti ratio quantitati congruat, vt dicitur primo Phy. tex. 15. & quantitas diuidatur in successiuã & permanentem, & hæc in quãtitatem molis, & perfectionis, supponamúsque Deum esse incorporeum & immortalem, &c. consequens est, quòd nec de quantitate durationis, nec molis quæstio præsens sit: sed de quantitate perfectionis, an infinita sit. Quia verò infinitum negationem claudit, non est putandum priuatiuè teneri, sed, vt communiter, & verè dicitur, negatiuè: quoniam nõ quæritur, vtrũ Deus non habeat perfectionis terminos, quos sua vel alicuius alterius natura nata est habere, sed simpliciter quæritur vtrùm nullos habeat perfectionis terminos. Et licet mutuò se consequantur infinitas virtutis & infinitas essentiæ: diuersa tamen quæsita formaliter sunt: & diuersa habent propria media. Propter quod diuus Tho. in 7. quæstio. primæ partis tractat infinitatem essentiæ Dei: & in quæstio. 25. infinitatem suæ potentiæ. Vnde quæstio nostra de infinitate virtutis inquirens, si infinitatem essentiæ quasi pertransibit, arguenda insufficientiæ non est. Vertitur ergo hoc in loco in dubium: an virtus seu potentia Dei gloriosi sit tantæ perfectionis, quòd nullis perfectionis limitibus angustetur, an non. Verbi gratia, applicando quæstionem ad virtutem motiuam, an virtus motiua Dei gloriosi sit tantæ perfectionis, quòd quantum est ex se, nullo limite claudatur: sed quacunque velocitate data possit facere maiorem: an concludatur aliquo termino: puta quòd vltra velocitatem vigintiquatuor horarum non possit facere maiorem. Et hæc de primo.

QVO AD SECVNDVM, Quia non est intentionis præsentis discutere difficultatem hãc, nisi inter Peripateticos: & horum duos tantùm, principem scilicet eorum, & Auer. à quibus metaphysicalia media propria ad infinitatem substantiæ diuinæ, aut non habemus, aut sic, vt nefas videatur mordaci multorum imperitiæ exponere: ideo duabus tantùm vijs propositum ostendetur. Vnum tamen de ipsa diuina essentia præmittendo, scilicet quod est ipsum esse per essentiam, & totam essendi virtutem præhabens, superexcedénsque nobilitates omnium rerum, quæ fuerunt, & quæ sunt, & quæ possunt esse, etiam simul sumptarum. Quòd enim sit ipsum esse per essentiam, Aristo. ij. Meta. text. 4. & Auer. 12. Meta. commenta. 51. testantur. Quòd verò ipsum esse per essentiam, totam essendi virtutem præhabeat, apud sapientes penetrantes terminos, in dubium verti non potest: sed communis animi conceptio est, quemadmodum incorporalia non esse in loco. Exprimitur quoque ab Auer. in commenta. 21. v. Meta. vbi dicitur, in Deo contineri nobilitates omnium generum: cuiusque siquidem rei nobilitas, secundum aliquam essendi rationem est.

Primum supplementum. Deus est ipsum esse per essentiam, & oĩm rerũ perfectiones eminẽter continẽs etiam simul sumptarum.

Confirmatúrque ab eodem in 12. Meta. commentar. 18. & 36. vbi dicit, in primo motore omnia contineri actu, & in commen. 51. Quòd autem omnium nobilitates simul sumptæ, deficiant à nobilitate prima: ex eo patet, quòd cùm ipse ita sit summum ens, quòd cæterorum nobilitates claudat in se nobilissimo modo, tantò omnibus præstat, quantò eorum in se naturas nobiliori habet modo. Habet enim omnia in se per modum sui, qui est purus actus omnino. Vnde ridiculum est, quòd quidam nõ sunt veriti scribere, scilicet quòd cum dupliciter possit intelligi, Deum habere in se perfectiones omnium, vno modo sic, vt habeat in se vnam simplicem essentiam præhabentem omnia, vt pura actualitas, alio modo sic, vt habeat in se gradus perfectionales correspondentes singulis perfectionibus contentis. Si secundo modo verificaretur, tunc Deus esset perfectior, cæteris simul

ſumptis: ſi verò primo modo, non concluditur, Deum eſſe perfectiorem omnibus ſimul,ſed ſingulis. Et quia primo modo verificatur,ideo ex his nõ habetur, Deũ eſſe perfectiorẽ omnibus ſimul ſumptis.Ridiculũ inquã eſt: quia puerile eſt in philoſophia,æquare perfectiones particulares perfectionibus vniuerſalibus. Non enim eſt poſsibile ſecundum rem, neque ſecundum intellectum, etiam data fingendi licentia,vt aliquid ſit melius ipſa bonitate per eſſentiam aut magis ens ipſo eſſe per eſſentiã, aut magis viuens,aut intelligens,&c.quàm ipſa vita, & ipſe intellectus per eſſentiam. Si ergo Deus ſecundum vnitatem eſt huiuſmodi,quomodo poteſt aliquid eo perfectius fingi? Vnde Ariſto.12.Meta.text.39.notanter concludit Deum eſſe viuum,& ſapientem,&c.vt Platoni attributum dogma confutaret, quòd nobilitates entium diuiſit,ponens aliud eſſe per ſe vnum, & aliud per ſe ens,& aliud per ſe vitam,&c. Vnde ſicut Leo Platonicus eſſet perfectior non ſolùm ſingulis,ſed omnibus leonibus ſimul,quatenus leones ſunt, etſi infinities infiniti leones particulares eſſent,omnes à per ſe leonis nobilitate deficerent:ſic omnia entia per participationem, à primo per eſſentiam ente neceſſe eſt deficere. Quod etiam ex cauſalitate æquiuoca primi ſuper omnia, manifeſtè patet,

¶ Hac igitur primi entis nobilitate præhabita, oſtendendum eſt,an virtus eius ſit infinita intenſiuè.

PRIMA Ergo via ex fine 8.Phyſ.ſumitur ſic: Ariſto,vt Auer.com.vlti.inquit,concludit in ſecunda figura, Deum non eſſe virtutem in corpore, ſic: Nullum corpus aut virtus in corpore eſt infinitum: primus motor eſt infinitus:ergo primus motor non eſt corpus, nec virtus in corpore. Probatur maior,quia virtus infinita aut eſſet in corpore infinito, & hoc non datur: aut in corpore finito,& hoc oſtenſum eſt eſſe impoſsibile. Minor verò quia mouens tempore infinito eſt virtutis infinitæ:primus motor eſt huiuſmodi: ergo. Iſte eſt proceſſus Ariſ.in quo manifeſtè vtitur infinitate virtutis pro medio termino.Nec refert ſiue ſic,ſiue aliter formetur proceſſus Ariſt.quoniam quocũque modo formetur,in idem redit,vt patet in tex.

¶ Quidam autem peruertentes textũ, dicunt, quòd Ariſto.ſumit quidem pro medio infinitam virtutem,ſed virtus infinita poteſt eſſe dupliciter. Vno modo intenſiuè: & ſic non accepit Ariſto.Alio modo ſecundum durationem:& ſic intellexit. Ita quòd maior eſt, Nulla virtus in corpore eſt infinita ſecundum tempus,&c. Sed contra hos ex hoc proceſſu arguitur ſic. Præmiſſæ alicuius ſyllogiſmi probatæ anterioribus ſyllogiſmis,in eo ſenſu ſunt ſumendæ,in quo fuerunt concluſæ in præcedentibus rationibus,iſta patet de ſe. Sed præmiſſæ ſyllogiſmi facti in text.vlti.fuerunt probatæ per alias rationes factas: vt ibidem fatetur etiam Ariſto.ergo accipiendæ ſunt in ſenſu,in quo probatæ ſunt. Conſtat autẽ quòd præmiſſæ illę probatæ ſunt loquendo de infinitate intenſiua,ergo accipiendæ ſunt,vt loquuntur de infinitate intenſiua. Diſcurſus bonus & vltima tantùm propoſitio reſtat declaranda. Quæ ſic declaratur. Maior huius ſyllogiſmi fuit concluſio probata in text.79.quo ad hoc, quòd virtus infinira non poteſt eſſe in magnitudine finita, & fuit concluſio probata in 3.Phyſ.longo proceſſu, quo ad hoc, quòd magnitudo infinita non datur. Sed in text.79.non poteſt inficiari,quin loquatur de virtute infinita intenſiuè,ergo prima præmiſſa loquitur de virtute infinita intenſiuè. Minor verò eſt concluſio probata ab Ariſto.in hoc textu ex concluſione text.78.Probat enim hîc primum motorem eſſe virtutis infinitæ, quia mouens tempore infinito eſt virtutis infinitæ: vt ibi probatum fuit. Ad illum enim textum expreſsè in hoc loco ſe remittit Ariſto.dicens,quòd impoſsibile eſt à finito moueri aliquid ſecundum tempus infinitum,monſtratum eſt nunc. Conſtat enim quòd nullibi probatum eſt,niſi in text.79.Apertiſsimè autem liquet etiam cæcis,quòd in text.78.non eſt ſermo niſi de finita & infinita virtute intenſiuè,ergo altera etiam præmiſſa loquitur de infinitate intenſiua. Superfluum autem eſſe duxi adducere demonſtrationes Ariſto.in tex.78.& 79.vt oſtendam ibi ſermonem haberi de finitate & infinitate intenſiua. Rationes enim adeò apertæ ſunt, vt oſtenſione hac non egeant, exigitur tamen ad hoc, vt videantur.Et ne ſuſpenſum quempiam reddamus, donec librũ Phy.viderit,fideliter ipſas demonſtrationes adduximus.

Demonſtratio ergo habita in text.78.ad oſtendendum quòd motus in tempore infinito non poteſt fieri à virtute finita,eſt ducẽs ad impoſsibile.Et accepit primò ab aduerſario eius poſitionẽ,ſcilicet ꝙ ſit ita ꝙ A virtus vt centũ,moueat B mobile centum cubitorũ in C tẽpore infinito.Deinde adiungit huic propoſitionẽ poſsibilẽ,ſcilicet ꝙ D virtus vt decem,quæ eſt decima pars virtutis, vt cẽtum moueat E mobile decem cubitorum,quod eſt etiam decima pars primi mobilis,in tempore Z.Et tunc arguitur ſic: Hoc tempus,in quo mobile decem cubitorum mouetur à virtute vt decem,non eſt æquale tempori illi,in quo mobile centum cubitorum mouetur à virtute vt centum,ſed minus eo.Quia demonſtratum eſt in 6. quòd cæteris paribus totum mobile, ſeu mobile maius, maiori tempore eget ad pertranſeundum aliquod certum ſignum,quàm pars eius ſeu mobile minus & ad ſenſum patet.Vel ſecundum Auer.(& in idẽ redit)quia maior potentia mouet maiori tempore,ſcilicet maius mobile reſpectu alicuius ſigni pertranſeundi, ſeu quod idem eſt,condiuidendo tẽpus mobili, aliter non eſſet verum: quia vt dicitur in 7.Phy.tex.36.media potẽtia mouet medium mobile in æquali tpe per æquale ſpatium. Cùm ergo illud tempus ſit infinitum,reſtat quòd hoc ſit finitum. Sit ergo tempus Z decem horarum.Et tunc arguitur ſic, Si augeatur virtus vt decem donec conſumat,aut adæquet virtutem vt centum,& ſimiliter augeatur mobile 10.cubitorum,donec conſumat vel æquet mobile centum cubitorũ,neceſſe eſt proportionaliter augeri tp̃s Z decẽ horarum,donec conſumat aut adæquet tempus,in quo virtus vt centum mouet mobile centum cubitorum, quia neceſſe eſt æquales virtutes mouere æqualia mobilia tempore æquali.Sed infinitum non poteſt conſumi,nec aliquid poteſt ei multiplicatum æquari, ergo tempus quo virtus vt centum mouet, impoſsibile eſt eſſe infinitum: quod erat probandum. Demonſtratio autem poſita in tex.79.probans,quòd in magnitudine finita non poteſt eſſe virtus infinita,eſt etiam ad impoſsibile.Et primò ſupponit tria. Primũ eſt ꝙ maior virtus motrix facit æqualem motum in minori tempore.Secundum(quod ex primo ſequitur)eſt,quòd infinita virtus facit plus in æquali tempore,quàm finita.Tertium eſt,quòd omnis motus eſt in tempore.Quibus ſtantibus arguitur ſic: Si in magnitudine finita eſſet virtus motiua infinita,ſequeretur quòd in æquali tempore æqualiter mouerent virtus finita & virtus infinita: hoc autem eſt impoſsibile.ergo.Conſequentia declaratur ibidem ſic:Sit A tempus vnius horæ in quo virtus infinita mouet:& ſit B tempus mille horarum,in quo virtus finita,puta vt centum, mouet.Tunc cùm quantò virtus motiua ſit maior,tantò tempus, in quo mouet,fiat minus per ſuppoſitiones,augeatur virtus motiua,vt centum,in tanta proportione,quanta tempus vnius horæ exceditur à tempore mille horarum: & tunc manifeſtè patet,quòd in æquali tempore æqualiter mouebit virtus illa finita in mille cupla proportione ad virtutẽ vt centum,& virtus infinita,quod erat impoſsibile deducendum. Ex his iam manifeſtè patet,quòd nunquã ſit ſermo de infinitate durationis,ſed ſemper de infinitate & finitate intẽſiua:vt qui his oblatis hoc non videt,non egeat medio, ſed ſenſu intellectuali. Et confirmatur. Præmiſſæ iſtius vltimi ſyllogiſmi intellectæ, vt dicũt, de infinitate durationis,aut aſſumuntur ab Ariſto,vt per ſe notæ,aut vt probatæ.Non vt per ſe notæ, quoniam ſunt aut falſæ,aut maximè dubitabiles:tũ quia ſol habet virtutem motiuam tempore infinito motu alterationis: tum quia totum corpus cæleſte mouet actiuè motu locali ſphæram ignis,& ſupremum aëris tempore infinito: & tamen conſtat quòd hæc ſunt corpora:nec ſecũdum veritatem apparet aliquid cogens,niſi loquentes ad dicendum,quòd virtus corporea actiua eſt neceſſariò finita ſecundum durationem.Vnde Ariſto.aſſumens vt per ſe nota ea,quæ ſenſus perhibent eſſe falſa,plurimùm peccaſſet. Nec vt probatæ: quia nullibi inueniuntur in hoc ſenſu probatæ,ergo.

¶ Et quoniam quæſtionem hanc non aggredimur ea ratione, vt ſciamus quid ſenſerit Ariſto.quoniam hoc à philoſophia extraneum eſt: ſed vt ſciamus, qua ratione hoc concluſum ſit: & in proceſſu prædicto ambiguitas magna eſt circa probationem minoris (quæ eſt quæſtionis huius obiectum) ideo videndum hîc eſt

quã

quàm efficaciter minor illa probetur. Est autem ratio dubitandi: quia com.tex.78. scilicet mouens tempore infinito est infinitū, ex qua probatur minor.tex.vlti. scilicet primus motor est infinitus: loquitur de mouēte tpe infinito ex parte mobilis: vt patet ex ratione probāte ipsam: condiuidit enim tempus mobili. minor autem ista loquitur de mouente tempore infinito ex parte magnitudinis, seu spatij super quod fit motus: vt patet in motu cæli. Primus enim motor non aliter mouet tempore infinito, nisi quia mouet cælum tempore infinito. Constat autē quòd nec tempus, nec motus cæli habet infinitatē ex parte mobilis: sed ex parte spatij infinities pertranseundi. Constat autem, quòd ad mouendum tempore infinito primo modo, requiritur virtus infinita: vt patet ex demonstratione Arist.tex.78. & hoc siue virtus illa sit corporea siue incorporea, permanet verum, & quòd ad mouendum tempore infinito secundo modo, non requiritur virtus infinita: vt patet de motore orbis lunæ, qui est virtutis finitæ, & sufficiens est mouere motu æterno. Eodem siquidem vigore, quo semel potest mouere suum orbem, potest infinities iterare motum illum: quia est inalterabilis & immutabilis virtutis: & vt dicitur in 8.Phy.tex.85. semper similiter se habens in se & ad mobile, semper idē faciet.

¶ Et vt clarius percipiatur modus quæstionis, sciendum est ex 6.Phy. longo processu, quòd tempus motus condiuiditur mobili, & cōdiuiditur magnitudini, super quam est motus. Et similiter dupliciter infinitum esse contingit, vno modo ex parte quantitatis mobilis, alio modo ex parte quantitatis spatij. Mobili quidem condiuiditur tēpus, & ex eo infinitatur: quia si aliquod certum signum in aliquo spatio designatum sit pertranseundum, prius pertransitur ab vna parte mobilis, quàm ab alia: & si pertrāseūdum est à pluribus mobilibus inæqualibus vno decem cubitorum, & altero viginti, &c. & cæteris paribus quæratur quantum erit tempus mensurans transitus istos: manifestè patet quòd si mobile decem cubitorum transit illud signum in vna hora, quòd mobile viginti cubitorū pertransibit illud in duabus: sicut etiam illud met signum prius transit medietas mobilis, q̄ totum. Oportet enim seruata æqualitate motus, quanto mobile est maius, tardius pertransire signum illud. Verbi gratia: Si primus orbis & orbis lunæ æqualiter mouerentur, signatū punctum Orientis orbis lunæ tanto citius pertransiret, quanto minor est primo orbe. Ita quòd quando orbis lunæ peregisset suum transitum, fortè adhuc nec millesima pars primi orbis punctum illum orientis transisset: & idē est in motu recto. Vnde si infinitum est mobile, infinitum necesse est esse tempus, in quo datum signum pertranseūdum est. Magnitudini verò cōdiuiditur tempus, & ex ea similiter infinitatur: quia finitū mobile prius transit vnā partem magnitudinis quàm aliam. & sic cæteris paribus quanto maior fuerit magnitudo pertranseunda, tātò maius erit tempus mensurans motum: & si infinita infinitum, vt in motibus processiuis manifestum est. Nec refert in proposito, an magnitudo seu spatium coincidat ratione materiæ in idem realiter cum quantitate mobilis: vt in motu cæli contingit. Non enim est aliud spatiū pertranseundum à primo corpore, quàm quantitas ipsius, vt Auer. dicit in 2.cæli, com.46. Patet enim, q̄ cælum prius pertransiret partem spatij, quę est ab Oriente ad Meridiē, quàm illam, quæ est a Meridie ad Occidens, nihilominus quàm si ibi esset realis distinctio quātitatis spatij & quātitatis mobilis. Similiter non refert in proposito, an quantitas spatij quantitatem temporis augeat, ex quantitate suarum partium nunquam ab illo mobili pertransitarū: vt contingit in motu recto & prima reuolutione circulari: an ex quantitate earūdem partium, quæ pluries pertranseundæ sunt: vt cōtingit in reflexione motus recti, & in secunda reuolutione circulari, & deinceps. Spatium enim idem secundo pertranseundum, alterius spatij æqualis primo rationem habet: & perinde quantificat & extēdit tempus, acsi alterū æquale primo esset (seu vt melius loquamur) acsi esset altera pars totalis spatij æqualis primæ parti: & similiter est de omnibus reuolutionibus circularibus.

¶ Ex his igitur patere possunt tria. Primum, quòd tempus, quo mouetur cælum perpetuò, est infinitum non ex parte mobilis, sed magnitudinis seu spatij: quia cælum corpus finitum est. & ideo tempore infinito mouetur, quia spatium ab Oriente in Occidens infinities peragit.

Secundum, quòd tempus, quo probauit Arist. in text. 78. non posse fieri motum à virtute finita, est infinitum ex parte mobilis: quoniam manifestè ibi fit diuisio temporis secundum diuisionem mobilis: dum augendū proportionaliter dicitur secundum augmentationem mobilis & motoris: vt contra proteruos syllogizetur sic, Quātitas temporis aucta & diminuta proportionaliter secundum augmentationem & diminutionem potentiæ motoris & quantitatem ipsius mobilis, est quantitas se tenens ex parte mobilis. patet ista ex terminis, & ex septimo Phys.text.36. sed quantitas hæc temporis, de qua loquitur Aristo. est huiusmodi, vt patet de se: & Auer. in com. expressè asserit cum cæteris expositoribus. ergo.

Ex his autem liquet tertium principaliter intentum, quòd scilicet processus Arist. non sufficiēter videtur probasse minorem, scilicet primus motor est virtutis infinitæ: sed æquiuocationem videtur commisisse in medio termino, qui est mouens tempore infinito: dum in maiore prosyllogismi, quæ fuit conclusio text.78. sumitur pro tempore infinito infinitate se tenente ex parte mobilis: cū dicitur, Omne mouens tempore infinito est virtutis infinitæ: & in minore sumitur pro tempore infinito infinitate se tenente ex parte spatij, cùm dicitur, Sed primus motor mouet tēpore infinito. Restat igitur ambiguitas non parua in hoc processu.

¶ Omissis autem opinionibus pluribus, quæ à diuersis de vi huius demonstrationis dicta sunt. Sco. enim in quolibet. quæstio.7. ad primum credens secundum Ari. primum motorem infiniti vigoris intensiuē, dixit hoc concludi ex eo, quòd mouet à se: quia quod mouet à se, est à se: & consequenter habet plenitudinem actiuitatis & entitatis, quæ absque infinitate intensiua non est. Aegidius verò in 8.Phys. credens idem, dixit hoc concludi ex eo quòd totus motus infinitus est proprius effectus Dei: quia quod potest in infinitum motum, quo ad suam totalitatem, potest nihil minus in ipsum, tam si sit vnius mobilis absolutè, quàm si sit vnius mobilis infinities iterati. & consequenter est virtutis infinitæ: quia à propria causa effectus recipit mensuram & speciem. His inquam omissis, quia absque probatione dicta sunt, quod mihi videtur scribendum est. Mirum enim & (vt melius dicamus) extraneum valde est, quòd Aristo. medium terminum tacuerit, & tantum studium apposuerit circa id, sine quo sua ratio ex tacito medio tenet: vt Sco. dicit. Non enim in 8.Phy. aliud medium assumitur, nisi mouere tempore infinito. & de hoc magna solicitudo fuit, quòd exigat virtutem infinitam. Constat autem quòd hoc abstrahit à mouere à se, vel non à se: & quòd motioni à se accidit, quòd sit in infinito tempore. nihil enim minus concluderetur, si esset in tempore finito, vt ipsemet fatetur.

Nec valet ratio dicens, quòd infinitas non dependēs, sed prima est proprium medium ad virtutem infinitam: quia secundum hoc primitas motus esset proprium medium, siue ille motus sit finitus, siue infinitus: & sic idem quod prius. Vnde finitas & infinitas motus vndique per accidens concurrunt, & sic Arist. scilicet scientiarum artifex, tacuisset ea quæ sunt per se in medio termino, scilicet primitatem motus: & solicitus fuisset circa ea, quæ sunt in eo, per accidens, scilicet infinitatem temporis. cuius oppositum vbique docuit faciendum. Aegidij verò deductio quamuis veritatem à longè tangere videatur (vt in sequentibus patebit) veritatem tamē assequuta non est: quia ex eo quòd totus motus cæli ponitur effectus alicuius causæ per se, non est ab eo nec sequacibus deducta infinitas intensiua illius causæ: sed assumptæ sunt proportiones voluntariæ vel remotæ: vtpote quòd proprius effectus à per se causa recipit speciem & mensuram. Ex hac enim non habetur quòd totalitas infinitatis extensiuæ necessariò fiat per se ab infinitate intensiua: sicut nec ex hac effectus infinitus fit à causa infinita, quum non appareat, quare ipsa totalitas & vnitas infiniti motus non possit per se intendi, & fieri à virtute finita, immobili ad cōtinuandā & conseruādam perpetuò inferiorum successionem, &c. vt dicitur in secundo de generatione, text.56. & 12. Meta. com.306. Latius igitur quod mihi in re hac apparet, prosequendū est: eo q̄ difficultatē motā directè discutit, & ad principale propositū propriā viam docet, & Arist. tam mēti q̄ verbis cōsona videtur. Pręmittendum est ergo primò, quòd perpetuitas motus sicut & alia quātitas dupliciter imaginari potest,

quòd fiat ab aliqua, virtute. Vno modo per se primò. Secundo modo non per se primò. Et ne in æquiuoco laboremus, illud dicitur fieri per se primò ab aliqua virtute, in quod potest virtus illa ex propria ratione: in illud autē dicitur posse aliqua virtus ex propria ratione, in quod potest ex perfectione clausa infra latitudinem propriam illius virtutis. Et per oppositum illud debet fieri non per se primò ab aliqua virute, quod quidē fit ab illa virtute ex aliqua conditione annexa illi virtuti, quæ est extra latitudinem illius virtutis formaliter sumptæ: verbi gratia, & est exemplum deseruiens proposito: Virtus calefactiua vt octo B ignis durātis centum annis, potest in duos effectus scilicet & calefacere vt octo, & centū annis cōtinuare hunc calefactionis motū: sed primū potest ex rōne propria inquantū est virtus calefactiua tātæ perfectionis scilicet vt octo. hęc em̄ pfectio infra latitudinē virtutis calefactiuæ clauditur. Secundū verò non potest ex propria ratione, alioquin omnis virtus calefactiua vt octo hoc posset: quod patet falsum in D igne durante per diem rantū: sed potest ex annexa sibi duratione centum annorum: quam patet esse extra rationem virtutis calefactiuæ & cuiuscunque alterius virtutis motiuæ formaliter sumptæ. Ideo enim B ignis potest continuare calefactionem per centum annos, quia virtus eius durat centū annis: vt de se patet. Tunc ergo perpetuitas motus dicitur fieri per se primò ab aliquo, quando ex perfectione infra latitudinem potentiæ agentis clausa causatur, tunc autem non per se primò, quando non ex ratione propriæ potentiæ agentis, sed ex conditione illius fit. Ex hac aūt distinctiōe ex parte effectus manifestè patere pōt alia distinctio ex parte causæ. Potest siquidem dupliciter imaginari, aliquam virtutem esse cōtinuatiuā motus tempore infinito. Vno mō per se primo id est ex ratione propria, vt exposuimus, & alio modo non per se primò, sed ex annexa eius conditione: vt etiam exposuimus. Differunt autem vis perpetuatiua motus per se primò, & vis perpetuatiua nō per se primò, ex assignatis rationibus adhuc dupliciter. Primò in hoc quòd vis perpetuatiua per se primò respicit infinitatem durationis, vt per se primò effectum, & per se primò terminum: quia ex propria latitudine in illam potest, sicut vis calefactiua respicit calefactionem seu calorem: vt per se primò effectum & terminum. Vis autem perpetuatiua non per se primò respicit infinitatem durationis, non vt per se primò effectū, sed vt conditionem proprij effectus.

❡ Secundò in hoc, quòd illa respicit quantitatem durationis vt per se proprium effectum: quia infinitas durationis quędam quantitas durationis essentialiter est, omnem quantitatis durationem in se claudens. Ista autē nō nisi per accidens quantitatē durationis respicit, scilicet vt conditionem necessariò comitē sui proprij effectus: quia non ex propria ratione, sed ex annexa conditione hoc facere supponitur. His verò prælibatis, oportet secundò tres conditionales stabilire: ex quarum veritate propositi ratio habebitur.

CONDITIONALIS PRIMA.

Si quid per se primò moueat tempore infinito, est infinitæ virtutis intensiuæ.

PRIMA CONDITIONALIS est: Si A per se primò mouet tempore infinito, A est virtutis infinitæ intensiuæ. Declaratur ista; quia stando infra latitudinem virtutis per se respicientis quantitatem durationis vt propriū effectū, quæ pōt vocari virtus quātificatiua motus, intelligēdo de quātitate durationis: valet argumentum. Ad continuandum aliquanto tempore requiritur aliquanta virtus, ergo ad maius tēpus, maior virtus, ergo ad infinitū infinita. Et fundatur hæc cōsequētia super illam regulam: Sicut simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis, & maximū ad maximū. Quare absque dubio vniuersaliter & necessariò tenet in his, quæ se respiciunt per se primò: vt san. Tho. in 3. contra Gen̄, ca. 139. dicit. Fundatur etiam super illud principium Metaphysicum: Cuiusque potentiæ propria latitudo, proportionabiliter respondet propriæ latitudini sui per se primo effectus. Quod patet inductiuè in omnibus: ergo virtutis quantificatiuæ motus, si esset propria latitudo, responderet propriæ latitudini quantitatis durationis: sed propria latitudo quantitatis durationis attenditur penes extensionem durationis: quia duratio non augetur per intensionem, vt qualitas, sed extensionem, vt quantitas: ergo virtus quantificatiua quantò maiorem posset quantitatem durationis producere, tantò maior esset, ergo si infinitam infinita. Vnde proportio virtutis quantificatiuæ seu continuatiuæ motus, ad quantitatem per se durationis, est sicut proportio virtutis calefactiuæ ad quantitatem per se caloris. Et nulla est differentia proportionum: quamuis sit differentia rerum substratarum proportionibus, quia quantitas per se caloris est quantitas intensiua, quantitas verò durationis est extensiua. Quod tñ, vt ex dictis patet, proportionem non variat: eo quòd hoc est materiale & per accidens. Formale enim est, vniuersaliter loquendo, quòd latitudo cuiusque potentiæ actiuæ respondeat latitudini propriæ sui per se primò effectus. An verò latitudo propria effectus attendatur secundum extensionem vel intensionem, accidens esse cognoscitur ab exercitatis in metaphysica, & ideo eadem ratione proportionis tenet consequentia supradicta, qua tenet ista. Ad producendum aliquantum calorem requiritur aliquanta virtus calefactiua, ergo ad maiorem maior, ergo ad infinitam infinita. Si quis autem dixerit, supradicta principia non habere locum, nisi quando quantitas per se effectus est quantitas intensiua: cùm philosophia abhorreat voluntarium, oportet huius restrictionis rationem reddere. Nulla autem ratione fulta apparet hæc responsio, nisi fortè dicatur, quòd quia magnitudo virtutis non est nisi secundum quantitatem perfectionalem, ideo non respondet nisi quantitati perfectionali effectus: quantitas autem perfectionalis non est quantitas durationis. Non enim quātò maior duratio, tantò perfectior effectus fit: sed æqualis perfectionis est ignis durans per horam, & per duas horas, & per tempus infinitum: vt dicitur primò Ethi. capit. 7. Sed hæc ratio in hoc deficit, & quasi æquiuocat: quoniam dupliciter contingit loqui de quantitate durationis: vno modo secundum se, alio modo vt est conditio aliarum rerum. Si consideretur vt est conditio rerum, puta hominis, aut albedinis: sic cùm sit extra rationes formales rerum, non auget propriā perfectionem alicuius rei: non enim est perfectior calor durans centum annis, quàm durans vno die. Et hoc modo est sermo de quantitate durationis in primo Ethi. vt patet ibi ex com. Auer. & Sanct. Th. & consequenter hoc modo verificatur, ꝙ quantitas durationis non est quantitas perfectionalis, nec sibi proportionatur virtus actiua alterius effectus.

❡ Si verò cōsideretur primo modo, scilicet secundū se: sic cū bonū diuidatur in decem prædicamenta, sicut ens, vt in primo Aethi. ibidem dicitur: & quantitas durationis sit quædam entis species: quandam etiam bonitatem secundum se necesse est ponat. Ac per hoc manifestè patet: quòd si duratio aliquam perfectionem secundum se ponat, maior maiorem ponet, & infinita infinitam: sicut etiam quantitas molis aliquam perfectionem dicit: alioquin inter entis species non esset: & maior maiorem, & infinita infinitam: non minus in suo ordine, quàm calor infinitus, & tamen quantitas molis maior & infinita dicitur secundum extensionem. Quòd ergo quantitas durationis sit quantitas perfectionalis, potest dupliciter intelligi, scilicet vt conditio aliorum, & sic est falsum: quia est extra latitudinem rationis formalis cuiusque alterius rei. Alio modo secundum se, & sic ipsa quantitas durationis est quædā perfectio vendicans sibi quantitatem perfectionalem secundum suam extensionem: quemadmodum calor vendicat sibi eam secūdum suam intensionem. Vnde ad rationem in oppositum dicenda sunt duo. Primò, quòd non oportet quantitatem durationis esse quātitatem perfectionis: sed habere illam infra suam latitudinem: sicut nec calor est quantitas perfectionis, sed habet illam. Secundò, quòd falsum est, quòd quantitas durationis secundū se non ponat quantò maior maiorem perfectionem, quamuis non ponat maiorem perfectionē huius, puta caloris vel hominis. Et quia sermo in prædicta cōditionali habitus, nō est nisi de quantitate durationis secundū se: consequens est ꝙ firma stet veritas illorū principiorū etiam in his effectibus, quorum propria quātitas est quātitas extensiua. Talia enim maiorem semper ponunt ex augmentata extensione perfectionem suæ speciei. Manifestè autem patere possunt oīa quæ de perfectione quātitatis durationis diximus in hac

Quantitas durationis quō sit perfectionalis quantitas.

solutione ex quantitate molis: applicando distinctiones factas & cætera dicta ad ipsam: vt facile est cuique exercitato deducere. Vnde potest formari ad principale propositum ratio talis. Magnitudo virtutis respondet proportionaliter magnitudini per se effectus: sic φ aliquanta virtus, ad effectum aliquantæ perfectionis requiritur, & maior ad effectum maioris perfectionis, & infinita ad infinitæ perfectionis effectum: sed duratior est effectus aliquantæ perfectionis: ergo ad faciendum per se primò aliquantam durationem requiritur aliquanta virtus, & ad maiorem maior, & ad infinitam infinita: cùm maior duratio maiorem dicat perfectionem, & infinita infinitam.

Rogóque omnes iterum atque iterum, ne auertendo mentis intuitum ab eo quod est per se, ad id, quod est accidens, fallantur, innitentes suprà adductæ glossæ: absque ratione dicendo, quòd si ad effectum aliquantæ perfectionis requiratur aliquanta virtus, ad effectum maioris perfectionis intensiuæ requiritur maior virtus: non autē ad effectum maioris perfectionis extensiuæ, qualis est maior & minor duratio. Hæc eñ glossa, vt ex dictis patet: optima est, loquendo de causa per se primò illius effectus, cui vtraque quantitas conuenit, intensiua infra propriam latitudinem, & extensiua extra: sicut est calor, &c. Vniuersaliter autem loquendo de quantitate causæ in ordine ad proprium effectum, & eius quantitate infra latitudinis suæ limites clausa, nulla opus est distinctione: eo quòd eadem ratio saluatur in proportione causæ & effectus, siue secundum propriam rationem augeatur intensiuè, siue extensiuè: ratio scilicet maioris perfectionis secundū propriam rationem suæ speciei. Non enim tenet illa regula in effectibus quantitatis intēsiuæ alia ratione, nisi quia quātò effectus per se primò alicuius est perfectior infra latitudinem propriam, tantò perfectiorem causam exigit. Propter hoc enim ex maiore quātitate extensiua caloris producti non concluditur maior virtus calefactiua, sed intensiua tantùm. Illa enim auget perfectionem caloris extra propriam latitudinem caloris: ista autem intra. Hæc autem met ratio saluatur in effectibus quātitatis præcisè quantitate extensiua: quoniam eorum propria perfectio augetur infra propriam latitudinem secundum extensiuam augmentationem. vnde vniuersaliter loquendo, effectum esse perfectiorem intensiuè vel extensiuè, accidit effectui perfectiori secundum propriam latitudinē suæ rationis formalis: quod per se cōsideratur in hac ratione, & est ratio vtriusque eorum, quod perfectiorem causam exigat & concludat: sicut esse album vel nigrum accidit colorato: & est ratio eorum, quòd sint visibilia. Falli autem multos contingit in re hac ex eo, quòd in cæteris entibus à quantitate manifestè videmus, quòd sola augmentatio intensiua effectus per se concludit maioritatem virtutis per se primò actiuam illius: & nullam perhibent sensus virtutem actiuam per se primò quātitatis: propter quod nunquam intellectui oblata apparet augmentatio virtutis ex intensiuo cremento effectus. Quicquid enim sit de virtute actiua per se primò quantitatis, siue permanētis, siue successiuæ, discernendum est intellectus acumine, vt dictum est, inter entia, quorum propria perfectio consistit in intensione, & quorum propria perfectio consistit in extensione: quoniam in illis extendi est extra limites rationum formalium suarum: & propterea non concludit maiorem perfectionem virtutum actiuarum illorum entium. In istis autem extendi est infra rationes formales eorum, & est ipsum eorum intendi: & ideo idem exigit & concludit in virtute eorum actiua per se primò, quod in illis infert intendi, si inuenitur virtus per se primò actiua quantitatis. Vnde non obstat proposito, si quis dicat non dari in rerum natura huiusmodi virtutem quantificatiuam motus: nobis enim sat est veritas conditionalis, quæ permanet etiam antecedente & consequente impossibili. Similiter puerile est, si quis putet dictum processum, ideo non tenere in effectibus quantitatis extensiuæ, sed intensiuæ: quia in extenso id quod additur licet perfectio quædam sit, non includit in se minus extensum, & aliquid vltra: intensius autem includit in se remissum, & aliquid vltrà perfectionis addit. & ideo hoc requirit maiorem virtutem, illud verò æqualem. Puerile inquam dixi, quia sic se habet maius secundum extensionem ad minus, puta spatium duarum horarum, ad spatiū vnius, aut bicubitum ad cubitum: sicut maius intensiuè ad minus: puta calor vt quatuor, ad calorem vt duo, vtrobiq; siquidem maius claudit minus, & aliquid perfectionis propriæ rationis formalis addit. Constat autem ex dictis, quòd in prædicto processu nulla est ratio exigēs aut supponens aliam similitudinem proportionum inter intensum & extensum, nisi maioris ad minus. Argutum enim semper est hoc modo. Potens per se primò in aliquantum, est aliquantæ virtutis, ergo potens in maius, est maioris: ergo in infinitum est infinitæ. Nihilominus diligenter aduertenti apparebit, quòd quemadmodum in extenso pars addita priori non includit priorem, & ideo seorsum non infert maiorem virtutem: ita in intenso gradus, verbi gratia, additus non includit priores, nec est maioris perfectionis gradus quartus albedinis, quàm sit primus: nec ex perfectione maiore quarti gradus seorsum infertur maior vis calefactiua: sed ex eo quòd totum calidum, puta habēs quatuor gradus caloris, est perfectius, quam calidum vt duo, quemadmodum etiam arguitur ex eo, quòd totum extensum est perfectius.

¶ Friuolum quoque omnino est, si quis admittat prædictum processum tenere quo ad effectus quantos quantitate permanente, non autem successiua. Oporteret enim abradere principia tradita in sexto & septimo & octauo Phy. de virtutibus motiuis & earum proportione: cùm motus & tempus, de quibus ibi est sermo, successiua entia sint. Stat ergo veritas primæ conditionalis.

SECVNDA CONDITIONALIS.

Si quid moueat per se primò tempore infinito vnum motum continuum, oportet tale esse immobile.

SECVNDA autem conditionalis est ista. Si A mouet tempore infinito vnum motum continuum, &c. A est mouēs immobile. & accipimus Mouet, propriè, vt distinguitur contra mutare. Et rursus accipimus mouet, vt motor, non vt instrumentum motoris. primū propter illuminationem. secundum propter corpus cœleste trahēs secum ignem: quem nihil minus traheret, si idem ignis numero perpetuo conseruaretur, secūdum totum & partes: & etiam propter primum orbem trahentem secum alios: vt multis lacuit, quamuis non sufficiēter. Probatur ista consequentia octauo Phy, tex. 85. ex proposito: & 12. Metaphy. tex. 43. ex hoc quòd motor motus non semper eodem modò se habet aut in se, aut in ordine ad mobile: id autem, a quo semper prouenit idem, eodem modo se habere necesse est vtroque modo: vt patet. ergo.

¶ Ex his autem duabus conditionalibus verificatis antequam veniamus ad tertiam iam patere potest distinctio superius præmissa cum suis membris in speciali. Liquet enim iā, quòd perpetuitas motus duabus attestatur causis. scilicet infinitati virtutis per se primò causantis ipsam aut immobilitati motoris: & consequenter quòd diuersis modè ab illis dependet, & illas infert: quoniam infinitatem non infert nisi in virtute per se primò (seu ex propriæ latitudinis perfectione) illam causante. Immobilitatem verò virtutis infert in omni virtute causante ipsam. Et meritò: quia immobilitas est extra latitudinem perfectionis virtutis tam motiuæ quàm quantificatiuæ motus. Infinitas autem rationis formalis cuiusque, infra ipsius latitudinem clauditur. Gradualitas enim alicuius speciei (puta caloris) etiam si in infinitum crescat, caloris naturam non exit. Immobilitas verò conditio est extra totam latitudinem caloris. Siue enim intelligatur calor vt quatuor siue vt mille, siue vt infinitus: nunquam perueniet ur ad hoc, quòd sit immobilis infra limites caloris stando. Et quod de calore exemplificauimus, de cæteris virtutibus actiuis, formaliter sumptis, siue secundum rem sint in materia, siue non, intelligi volumus. oportet enim philosophum formaliter loqui. Vnde distinctio iam probata in terminis specialibus repeti potest sic. Perpetuitas motus dupliciter pōt imaginari, quòd fiat. Vno modo à virtute per se primò ipsam causante: & sic oportet, quòd fiat à virtute infinita intensiuè: vt patet ex prima conditionali. Alio modo à virtute non per se primò ipsam causante, sed per se primò causante talem motum, & secundario causante eius perpetuitatem, vt illius conditionem: & sic oportet quòd fiat à virtute motiua immobili, quæ ex perfectione suæ virtutis causet talem motum, puta Saturni: & ex immobilitate eiusdem semper perseueret idē faciens. Vt sic conditio virtutis sit cā conditionis effectus sicut in primo modo propria perfectio ipsius virtutis est

causa propriæ perfectionis effectus.& propter hoc Arist. 8.Phys.in text.78.infinitatem temporis motus ascripsit infinitati virtutis,& in tex.85.ascripsit immobilitati motoris:vt iaceret fundamenta & ad primum motorem,& alias intelligentias inuestigandum:vt ibidem diuus Th. notauit.Ex primo enim primum motorem octauo Phy. tex.vlti.& 12.Meta,text.41.conclusit,Ex secundo verò numerum intelligentiarum tex.43.& 44.Nõ enim ibi inuestigatur numerus infiniti motoris(vt quidam rudes & cæci dicunt)sed numerus motoris inalterabilis & immobilis:vt patet ex fine text.41.& ex ipso text.43.vbi semp est sermo de immobilitate motoris tpe æterno,&c.

TERTIA CONDITIONALIS.

Si cælum mouetur tempore infinito,primum mouens ipsum est infinitæ virtutis intensiuè.

TERTIA IGITVR Conditionalis, cuius antecedens supponit Arist.cum suis sequacibus est ista,Si cælum mouetur tempore infinito,primum mouẽs ipsum est infinitæ virtutis intensiuè. Et aduerte difformitatem inter hanc consequentiam & priores.In prioribus enim inferebatur,A mouet,&c.ergo A est infinitæ virtutis:vt in prima;vel,ergo A est virtutis immobilis: vt in secunda.In hac verò non inferimus,ergo mouens cælum: nec,ergo quilibet motor cælestis:sed,ergo primũ mouens est virtutis infinitæ intensiuè. Probatur ista sic: Cælum mouetur tempore perpetuo:ergo ab aliqua virtute per se primò & directè potente in sempiternitatem motus,talis est infinita intensiuè:vt patet ex veritate primæ conditionalis probatæ : ergo inuenitur aliqua virtus infinita intensiuè.Aut igitur ista virtus est in quolibet motore cælesti,aut in primo tantùm.Non in quolibet : tum quia non oportet:tum quia neuter ab altero dependeret in sempiternè mouere:fatuum enim est ponere infinitum vt sic depẽdere,tum quia aliquid conueniret pluribus primo, scilicet mouere sempiternè:quod est impossibile, vt mõstratur primo Poster.ergo in primo motore tantùm.Totus processus clarus est & firmus, si prima consequentia probabitur.Cuius vis consistit in ista categorica, Sempiternitas motus causatur ab aliqua virtute, per se primò intendente & potente in ipsam. Hac igitur propositione probata,nihil remanebit huius rationis probãdum. Probatur ergo primò,quòd hoc sit possibile:deinde quòd sit de facto.Primum probatur:quia si esset incõueniens aut impossibile,sempiternitatẽ motus causari ab aliqua virtute actiua per se primò,hoc non esset,nisi vel quia duratio motus,cuius species est sempiternitas,nõest res separabilis à motu,sed simul est & non est,& fit & non fit cum motu;ac per hoc sufficienter fit à quolibet mouente, sicut & motus:vel quia duratio motus passio motus est:eo ꝙ tempus,vt dicitur in quarto Phys.text.130.& 12.Meta. tex.29.aut est idem motus,aut eius passio. Passioni autẽ non debetur aliud agens quàm productiuum subiecti:vt patet inductiuè.Vel quia,vt superius tactum est,duratio motus non est nisi conditio eius:conditionibus autem rerum non debetur propria virtus actiua:sed sat est conditiones actiui sequi.Præter enim hæc tria non apparet ratio,quare impossibile,aut inconueniens sit sempiternitatem vendicare sibi virtutem per se primò eius actiuam: sed nihil horum impedit.Inseparabilitas siquidem duarũ rationum formalium,etsi cõcludat,quòd producens vnã in rerum natura producat alteram:non tamen concludit, quòd à quocunque producatur per se primò vna, ab eodem producatur per se primò & altera.Quãuis enim esse ens sit inseparabile ab esse tale vel tale ens:& per hoc habeatur, quòd causans tale ens causet etiam ens : non tamen sequitur,ergo si est causa per se talis entis, inquantũ tale,ergo & inquantum ens:vnde Arist.in 6.Metaphy.in principio venatur principia & causas entium, inquantũ entia.Durationem autem passionem esse motus etsi verum sit quo ad aliquid : puta quia sub ratione temporis diffinitur per motum , & inseparabiliter concomitatur ipsum tanquam posterius suũ prius:non tñ est verũ simpliciter:quia constat ꝙ verè & simpliciter passio alicuius sic producitur consecutiuè ad productionem subiecti vt à virtute per se primò productiua subiecti,secluso quocunque extrinseco,sufficienter emanet.Duratio autem siue sempiternitas motus non emanat à virtute motiua, vt sit ratione ipsius virtutis sed consequitur conditionem extrinsecam ipsius virtutis, scilicet durationem eius, vt patet inductiuè.Non est igitur passio propriè loquendo sed potius conditio inseparabilis.Nec ex hoc quòd talis conditio potest poni in esse ex conditione virtutis motiuæ, concludi potest,ergo superfluè quæritur alia causa:quoniam non quæritur causa ad hoc, vt fiat absolutè:sed ad hoc vt per se primò fiat.

¶ Nõ enim superfluè quæritur à quo per se primò fiat animal,quamuis sciamus ipsum fieri à generante hominem & bouem. Nec inconueniens aliquod sequitur,si tam nobilis conditionis motus, qualis est sempiternitas,specialis causa quæratur,& nõ sat sit credere, quod fiat vt cõditio præcisè:nihil enim cõtra principia naturalia, aut metaphysica,aut quæcunque alia apparet sequi : imò inuestigatio hæc consequens est processibus Arist.in 6.& 7.& 8.Phy.vbi causas motus aptauit secundum diuersas proportiones ad eius durationem.Nõ est igitur impossibile aut inconueniens, sempiternitatem motus talẽ esse effectam:quòd possit produci ab aliqua virtute per se primò.Quòd autem hoc sit de facto probatur primò : quia vt dicitur 2.Phy.tex.26.& 8.tex.30.semper ponendum est id quod est aut causat per se,ante id quod est aut causat per aliud.Constat autem quòd causans sempiternitatem motus, quia immobile, causat eam per accidens seu per aliud à virtute sua actiua, ergo debet præcedi ab eo quod ex propria perfectione suæ virtutis actiuæ sempiternitatem facit:hoc enim tantum est quod per se primò illam causare potest.

¶ Secundò:quod sempiternitas motus cælestis est effectus dignissimus:vt eius effectus ostẽdit scilicet perpetuitas omniũ generabilium & corruptibilium,ad quam tota sphæra actiuorum & passiuorum,& singula in ea contenta secundum vires conãtur,& pro ea agunt, quicquid agũt:vt Auer.dicit 2.cæli,com.17.& Albertus Magnus ibidem confirmat.Irrationabile est autem effectum adeò nobilem in rerum natura absque per se primò causa actiua fateri. Et confirmatur:Quia cum in motu cælesti sint duæ cõditiones,scilicet sempiternitas & determinata velocitas,quæ in sui rõne claudit tps:vt patet in 4.Phy. tex.96.& sempiternitas eius sit nobilior determinata velocitate,vt ex effectibus,& de se patet,& 12.Meta.com. 41.habetur:vbi certa velocitas finitati virtutis sempiternitas verò infinitati attribuit motoris absq; potentia oĩno: secundo quoque cæli tex.17.dicitur, quòd sempiternitas est proprium diuinitatis opus,& Platonicis confirmantibus,ibidem à san.Tho.cognouimus entia tantum sempiternitatis,quantum diuinitatis sapere: & determinata velocitas absque dubio habet causam per se primò ipsam causantem apud omnes philosophos : quæ dementia esset sempiternitatem cælestis motus causa per se primò priuare. Relinquitur igitur ratio tota, & stabilis & efficax : cùm etiam fugiendi via concessa non sit.Duobus enim modis poterat quis tantum laborem sine priuare.Vel dicendo quòd sempiternitas motus non habet causam per se primò actiuam : quòd esse nefas ostensum est.Vel dicendo,quòd habet quidem,sed illa est virtus infinita,immobilis.Et hoc ostensum est esse ignorantiam propriæ vocis:quia nulla virtus per se primò actiua alicuius,est actiua illius ex aliquo extra eius propriam rationem formalem:alioquin esset actiua illius, circunscripto omni alio, & non circunscripto omni alio: quod im[illegible].Impassibilitas autem & vniuersaliter immobilitas, vt de se patet:& superius declaratum est : extra latitudinem est cuiusque rationis formalis virtutis actiuæ formaliter sumptæ:vnde dicere quòd virtus A sit per se primò actiua sempiternitatis,& dicere quòd ideo est actiua sempiternitatis:quia est immobilis,& semper manet eodem modo:est ignorare propriam vocem.

¶ His ergo præmissis ad motũ dubiũ contra processum Arist.redeũdo,dicimus,ꝙ qa sempiternitas motus exigit in per se primò motorẽ seu in eius propria potentia actiua infinitatem intensiuam:& hoc non habet ex eo quòd ponitur in motu infinito ex parte mobilis,nec ex eo quòd ponitur in motu infinito ex parte spatij infinities iterati, sed inquantum est secundum se effectus quidem,cui accidit quòd hoc vel illo modo saluetur : ideo ex propria ratione sempiternitatis motus siue saluetur in motu infinito per se,siue infinito per accidens, concludi optimè potest absque equiuocatione infinitas intensiua primi motoris potentis per se primò in sempiternitatẽ.Vnde attẽta

semp

ſempiternitate motus formaliter,& relata ad virtutem actiuam per ſe primò illam reſpicientem, quamuis æquè bene concludatur infinitas intenſiua illius virtutis,ſiue hoc ſiue illo modo ponatur.Ariſt.tamen à notioribus doctrinam ſubtiliſsimã tradens,deduxit in tex.78.ex ſempiternitate motus poſita in motu infinito ex parte mobilis,infinitatem intenſiuam potentiæ:& in tex.vltimo ex eadem ſempiternitate motus poſita in motu infinito ex parte ſpatij cõcluſit infinitatem primi motoris.Inſinuans nihil obſtare rõni ſumptæ ex ſempiternitate formaliter acceptæ in quouis motu ſaluari ponaẽ.Propter quod in tex.78.non poſuit mobile infinitũ,ſed tẽpus tantùm:vt doceret ꝙ non cõcludebat ibi infinitatem potentiæ ex infinitate mobilis,ſed ex propria ratione infinitatis temporis,& in tex.vlti.ſecundum vtranque translationem non ſat fuit Ariſt.ſubſumere,quòd primum mouens mouet motum perpetuum,aut tempore infinito, ſed ſubſumpſit vtrunque ſimul: vt oſtenderet,quòd non arguit abſolutè ex hoc quòd mouet perpetuò(cum hoc ſit commune omnibus motoribus cæli)ſed ex eo, quòd ſic mouet tempore perpetuo,vt ipſam infinitatẽ tẽporis per ſe primò cauſet: alioquin nugatio commiſſa eſſet in illa minore:quam nefas eſt Ariſtoteli imponere.

¶ Formaliter ergo dubium ſoluendo dicimus quòd medium ad probandum illam minorem,ſcilicet,primus motor eſt virtutis infinitæ,eſt hoc,mouens per ſe primò tempore infinito:ita quòd maior ſyllogiſmi ſumpta ex tex.78.eſt iſta,Mouens per ſe primò tempore infinito,eſt virtutis infinitæ.Minor verò ſubſumpta in tex.vlti.eſt iſta, Primus motor mouet per ſe primò tẽpore infinito,ergo primus motor eſt virtutis infinitæ, vbi nulla æquiuocatio interuenit.Et maioris probatio ex infinitate temporis ſaluati in motu infinito ex parte mobilis,non obſtat, ſed magis atteſtatur proceſſui:quia proportio virtutis per ſe primò reſpicientis durationem motus, ad finitatẽ & infinitatẽ temporis, abſolutè declarata & concluſa eſt ibi in materia clarius eam repræſentante ſcilicet in motu infinito per ſe:vt ex notioribus fieret doctrina. Differt autem deductio hæc a ſubtiliſsima deductione,quam diuus Tho.8.Phy.docuit in duobus.Primò in medio termino. Cùm enim medium Ariſt. ſit mouens tempore infinito, ille appoſuit ly per ſe ſupra ly infinito,nos verò ſupra ly mouens.Secundò in minore:quia apud nos,minor eſt vera de facto quo ad operationẽ primi motoris:apud illum verò minor eſt vera quo ad virtutem primi motoris.Nõ enim de facto primus motor mouet tpe infinito ꝑ ſe: ſed oportet eum eſſe tantæ virtutis,quòd quantum eſt ex parte virtutis ſuæ,poſſet mouere tẽpore infinito per ſe: quia cauſæ per ſe oportet reſpondere effectum per ſe.Primus autem motor eſt cauſa per ſe infinitatis motus, ergo ſiue ſit poſsibile tempus infinitum per ſe inueniri, ſiue non, oportet primum motorem tantæ virtutis eſſe ſi eſt per ſe cauſa infinitatis motus.Conueniunt tñ hæ deductiones in concluſione(quia vtrobique concluditur infinitas intenſiua primi motoris)& in radice: quia vterque proceſſus ponit primum motorem eſſe per ſe cauſam durationis infinitæ ipſius motus.Sed ille proceſsit ex eo quòd cauſæ per ſe oportet eſſe tantam virtutem vt poſsit in effectum per ſe:quod fundatur ſuper ſecundo Phyſi.tex.30.Iſte verò,quòd cauſam per ſe primò alicuius,oportet proportionaliter augeri ſecundum augmentum proprium effectus ſui:cuius fundamenta ſuperius dicta ſunt.

¶ Et vt multis philoſophantibus complaceamus,qui volunt potius cum Auer.errare quàm cum alijs verum ſequi:oſtendendum ſupereſt hoc idem Auerroim docuiſſe. In 12.ſiquidem Meta.com.41.poſtquam concluſit iuxta demonſtrationem 8.Phy.quòd virtus infinita requiſita ad mouendum tempore infinito corpus cæleſte,non eſt in magnitudine,quia moueret in non tempore:mouet ſtatim dubiũ cõiter tactũ à doctoribus 8.Phyſi.ſcilicet,cur ſi ponitur virtus infinita in magnitudine,ſequitur motus in non tẽpore:& ſi ponatur extra magnitudinem, non ſequitur motus in non tempore, quæ eſt ratio difformitatis?Et ſtatim reſpondet,quòd hoc ideo eſt,quia motus cæli fit à duobus motoribus:quorum alter eſt finitæ motionis,& eſt anima cæli,& alter infinitæ,& eſt potentia omnino ſine materia:& quod motus cæli à motore finito habet,quòd ſit in non tempore, & à motore infinito, quòd ſit tempore perpetuo. Vbi à plano ſenſu literæ non diuertendo,manifeſtè patet,ꝙ ipſe eſt opinatus primũ motorẽ eſſe infinitæ virtutis intenſiuæ,& propter iſtã infinitatẽ cauſare per ſe primò ſempiternitatẽ motus cæli.& in hoc differre à cæteris intelligentijs:quæ cùm ſint immobiles, poſſunt virtute propria cauſare perpetuitatem motus, per accidens tamen:vt ex dictis patet. Et quia prædicta verba Auer.alijs locis eiuſdem contradicere videntur(vt adduximus arguendo ad oppoſitum)ideo à diuerſis diuerſimodè expoſita,vel potius extorta ſunt: prout quilibet voluit non ſe Auerroiſtam, ſed Auerroim ſuum facere, vnde oportet expoſitiones eorum afferre,vt firmetur veritas. Quidam igitur dixerunt,quòd Auerrois intendit ꝙ ſit finitus intenſiuè primus motor,infinitus aũt in duratione: non tantùm formaliter, ſicut alij motores: ſed etiam cauſaliter:quia ſempiternitas motus aſcribitur fini ipſius motus,qui eſt purus actus omnino,& per hoc differt à cæteris motoribus. Et hi diuiſi ſunt in duas vias. Nam quidam eorum dicunt quòd illa diſtinctio motoris in finitum & infinitum,eſt diſtinctio realis:quidam verò quòd eſt diſtinctio rationis in primũ motorem, ſecundũ ꝙ eſt finis,& ipſummet ſecũdũ ꝙ eſt agẽs,& ſecundũ ꝙ agẽs mouet in tpe:quia eſt vigoris finiti intẽſiuè:ſecundũ verò quòd finis,perpetuat motũ:& ideo dicitur infinitus in duratiõe cauſaliter.Alij verò dixerũt,ꝙ primus motor non eſt virtutis finitæ nec infinitę intẽſiuè:qa non eſt virtutis actiuæ,ſed dicitur infinitus cauſaliter,cauſalitate finali:vt dictum eſt.Alij autem dixerunt, quòd illa verba Auerrois examinanda & gloſſanda ſunt ſecundum determinationes factas in de ſubſtantia orbis,&c.vbi magis ex ꝓpoſito tractauit rẽ hãc,vbi manifeſtè negauit infinitatẽ intenſiuã. Sed quòd omnes huiuſmodi reſpõſiones errant,manifeſtatur. Et primò,quòd loquatur de infinitate intẽſiua,probatur primò ſic:Quãdocunq; fit aliqua diſtinctio per oppoſita habentia plures ſignificationes, & alterum oppoſitorũ declaratur ab ipſo diſtinguẽte quo ad quid nominis,ſecundum quam intentionẽ ſumitur,reliquum debet ſumi ſecundum oppoſitam intenſionem.Patet iſta:alioquin periret omnis certitudo diuiſionum,& ſyllogiſmi diuiſiui,&c.ſed Auer.diuiſit motorem cæli in motorem finitæ motionis:& infinitæ motionis:& deſcripſit alterum membrum,ſcilicet motorem finitæ motionis per finitatem intenſiuæ,vt patet:quia ibi expreſſe ſubdit.Dicere finitatem,eſt dicere proportionem motoris ad motam rem: ergo reliquum membrũ ſcilicet motor infinitæ motionis eſt deſcribendum ſecundum intenſionem oppoſitam ſcilicet quòd dicere infinitatem, eſt dicere improportionem: & ſic erit motor infinitus intenſiuè. Secundò ſic:Termini quæſtionis & reſponſionis ſecundũ artem demonſtratiuam nõ differunt, ſicut nec q͂õ differt à cõcluſione in terminis,ſed in modo. Conſtat autẽ quòd motor infinitus, de quo eſt ſermo in quæſtione,eſt infinitus intenſiuè:quoniam eſt ille,de quo dicitur in 8.Phy.tex.79.quòd mouet in non tempore:ergo finitas & infinitas de qua eſt ſermo in reſponſione, eſt etiam intenſiua. Tertiò ſic.Quælibet reſponſio a ſapiente data,debet ſumi in ſenſu in quo q͂õni motæ rñdet: ſed iſta non reſpondet quæſtioni motæ,niſi intelligatur de infinitate intenſiua:ergo &c.Declaratur minor:quæſtio eſt cur virtus infinita requiſita ad mouendum tempore infinito,poſita in magnitudine,infert motum in nõ tempore & poſita extra magnitudinẽ,nõ.Huic autem quæſito non ſatisfit dicendo,quòd hoc ideo eſt,quia ibi ſunt duo motores ſeparati & ambo finiti,ſed alter actiuè, & alter vt finis:& ex motore vt finis eſt ſempiternitas,ex motore verò vt agẽs eſt quod motus ſit in tpe.Hoc enĩ ſiue verũ, ſiue falſum ſit,eſt impertinẽs quæſito:& ſolicitudo ſuperflua.Tota enim quæſtio eſt quare à virtute ſeparata non ſequitur motus in non tempore, ſicut à virtute poſita in magnitudine. Et conſtat quòd eſt ſermo de virtute actiua.Hæc autem quęſtio vt & nouitij poſsint percipere (ſicut & quælibet alia)aliqđ certũ ſupponit ſcilicet infinitatẽ virtutis ſiue in magnitudine,ſiue extra.Et quærit dubiũ,quare ſi illa infinita virtus ponitur in magnitudine, mouet in nõ tempore:& extra magnitudinẽ,non.Quæratur ergo ab iſtis primò:Qualis eſt illa infinitas virtutis, quæ ſupponitur intenſiua, an durationis?ſi intenſiua, habetur intentum:ſi durationis,quæſtio & nulla & ridiculoſa eſt.Nulla quidem:quia à virtute actiua infinita in duratione poſita in magnitudine,non ſequitur motus in non tempore:vt patet de virtute alteratiua ſolis à qua res aliqua alteratur,& tamen in tẽpore.Nec poteſt dici quòd

illud est verum tantùm de virtute motiua vnico motu locali tantùm: quoniam expressè Arist. in 8. Phy. tex. 79. vnde hoc sumptum est, dicit hoc verificari in omnibus virtutibus motiuis quocunque motu. Ridiculosa autem: quia puerile est quærere, quare à virtute finita in vigore, infinita autem duratione separata à materia, prouenit motus in tempore, & non in non tempore. Quis enim est adeò rudis, vt ignoret finitatem & infinitatem intensiuã virtutis, sequi velocitatem certam vel incertam motus, & non finitatem & infinitatem durationis? Vltimũ igitur refugium horum est, quòd quæstio illa neutram infinitatem determinatè supponit, sed infinitatem in communi: quoniam ex motu perpetuo neutra infinita determinatè concluditur, sed in communi cõcluditur, quòd oportet virtutem motiuam tempore perpetuo esse infinitam. Vnde dicunt quòd quæstio Auerrois est, cùm sit quòd virtus motiua tempore infinito sit infinita, abstrahendo ab hac & illa infinitate, quare posita in magnitudine infert motum in non tẽpore, & extra magnitudinem, non. Et responsio est, supponendo quòd si aliqua virtus posita in magnitudine, debet mouere tempore perpetuo, oportet quòd sit infinita intensiuè, ex octauo Physicorum, textu septuagesimooctauo: & consequenter moueret in non tempore, ex textu septuagesimonono. & addendo quòd si aliqua virtus motiua tempore perpetuo ponatur extra magnitudinem, & illa est necessariò infinita secundum durationem, & distinguitur in motorem & agens: & sic est finitæ motionis, id est, mouet in tempore: & motorem vt finis: & sic est infinitæ motionis, id est, mouet infinito tempore, quòd virtuti positæ in magnitudine conuenire non potest. Non enim potest distingui in motorem vt agens, & vt finis: & ideo oportet, quòd virtus motiua tempore infinito, si est in magnitudine, moueat in non tempore: extra magnitudinem, non. Sed verè isti innituntur telis aranearum. Deficiunt enim dupliciter, scilicet in re ipsa, & in expositione Auer. In re ipsa quidẽ, quia falsum est, quòd virtus motiua tempore infinito, si ponitur in magnitudine, est infinita intensiuè: si extra magnitudinem, non. Quæratur enim ab ipsis (ne in æquiuoco laboremus) de quali infinitate temporis est sermo. Distincta est enim superius ex 6. Phy. quia est duplex: ex parte mobilis, & ex parte spatij: seu per se, & per accidens. Si est sermo de virtute motiua tempore infinito ex parte mobilis, nulli dubium est, quòd illam oportet esse infinitam intensiuè: in textu enim 78. non est sermo de tali virtute, sed de prima: vt ex dictis patet. Amplius: Cùm Philosophus obedire debeat rationi, oportet reddere causam, quare cum ad mouendũ B mobile certa velocitate, puta motu vnius horæ, requiratur tanta virtus intensiuè, puta vt centũ: & ad continuandum illum motum tempore perpetuo sufficiat ex parte virtutis motiuæ, quòd semper perseueret in eodẽ vigore: quare, inquam, est quòd virtus talis si ponatur in magnitudine, sequitur quòd sit infinita intensiuè? Hoc enim neque ex parte perfectionis virtutis, nec ex natura magnitudinis oritur: & tamẽ hoc est super quod isti fundantur. Quod si dicatur quòd hoc oritur ex hoc, quòd illa virtus actiua semper remanere debet in eodem vigore, hoc puerile est: quia ex hoc nihil aliud sequitur, nisi quòd illa virtus oportet quòd ponatur in magnitudine inalterabili & incorruptibili. Ex hoc autem, ꝙ virtus actiua ponitur inalterabilis & incorruptibilis, infinitæque durationis siue in quanto, siue extra, non habetur maior perfectio intẽsiua: vt de se patet in primo Ethi. ca. 7. ab Aristo. & Auerroe dicitur. Et datur exemplum de albo: quod ex hoc, quòd ponitur perpetuum, nõ sequitur, ergo est albius: quia differentia maioris & minoris rationis non infert differentiam secundum magis & minus. Vnde ridiculum est, quòd quidam inter philosophos se locantes dicunt, quòd ideo non potest esse virtus motiua actiuè tempore perpetuo in magnitudine, quia oportet ipsam esse durationis infinitæ, & per hoc infinitam intensiuè. Deberent enim inferre, ac per hoc inalterabilem & incorruptibilem: ad quod sequitur infinitas intensiua.

Pudet autem adducere quorundam fatuitatem dicentium, quòd processus non fit ab Auer. & Arist. ad concludendum, primum motorem esse incorporeum absolutè, sed ad concludendum, ipsum esse incorporeum, id est nõ immersum materiæ, ad esse: quæ est tantùm apud eos in generabilibus & corruptibilibus. Rationis siquidem Arist. à text. 78. vbi inchoat, teste ipso Arist. ibi cũ Auer. tractatus intendentis ostendere impartibilitatem primi motoris: vis est ex natura quanti & extensi siue corruptibilis, siue non: vt patet. & in text. vlti. rationem formans ex efficacia probatorum, & nõ aliter, concludit primum motorem impartibilem. vnde hoc est simpliciter error nimis fatuus. Amplius, Hoc dictum, scilicet quòd virtus motiua actiuè tempore perpetuo si est in magnitudine, est infinita intensiuè, si extra, non oportet vel ex rationibus formalibus terminorum intelligibiliter deducere, vel sensibilibus assumere. Sed iam ostensum est ex rationibus terminorum hoc non deduci: sed oppositum quo ad primam partem, & sensibilia idem testantur. ergo hoc est voluntariè dictum. Ex sensibilibus enim habemus, quòd virtus alteratiua solis est motiua actiuè, & est in magnitudine: & tamen non est infinita intensiuè, nec alterat in non tempore. Nec potest dici, quòd quia sermo est de virtute actiua motus localis, ideo instantia non militat. Tum quia eadem est ratio quo ad mouere in non tempore, & infinitatem intensiuam de virtute alteratiua & motiua secundum locum, & vniuersaliter motiua si ponantur in magnitudine, vt dicitur 8. Phy. tex. 79. vt iam adductum iterum est. Tum quia si idem alterabile semper supponeretur alterationi solis, tunc sol vnum numero motum perpetuum posset continuare, nulla facta augmentatione suæ virtutis, quicquid sit de antecedente huius conditionalis: & sic virtus finita intẽsiuè, infinita duratione, moueret in tempore infinito vnum motum continuum & non in non tempore: vnde quòd de facto non sit hoc, est per accidens, quantum est ex efficacia virtutis. Accidit enim tantæ virtuti, ꝙ vnum vel plura subijciantur, &c. & nihil minus posset in vnum semper, quàm plura.

In expositione autem verborum Auerrois errant: quia ex huiusmodi sensu non habetur responsio ad quæsitum: esset enim responsio, ꝙ ideo virtus motiua tempore infinito pôsita in magnitudine moueret in non tempore, & posita extra magnitudinem, non: quia virtus extra magnitudinem distinguitur in motorem vt agens, & motorem vt finis: in magnitudine autem, non. Ex hoc autem quomodo haberi possit quæsita differentia, centum iuga boum non deducerent.

¶ Quartò principaliter probatur, quòd de infinitate intensiua sit sermo Auer. ibidem: ex eo, quòd ibi dicit, quòd motus cæli inquantum est ab anima cæli, sortitur determinatam velocitatem, inquantum verò est à primo motore, sortitur sempiternitatem. Ex hoc enim arguitur sic: Aut intendit ꝙ motus cæli habeat sempiternitatem à primo motore effectiuè, aut finaliter. Si effectiuè, cùm in hoc ponat differentiam inter primum motorem, & animam cæli, tripliciter potest hoc imaginari.

Primò, ꝙ anima cæli, aut non efficiat, aut non sufficiẽter possit efficere sempiternitatẽ motus, & ideo attribuatur primo motori tanquam causæ sufficienti, & hoc conuincitur demonstratiuè esse falsum supponendo animam cæli esse virtutem motiuam immobilem: vt patet ex 8. Phy. tex 85. & ex supradictis. Secundò, quòd anima cæli dependenter illam faciat, primus autem motor independenter, & ideo attribuitur primo motori, vt eius causæ actiuæ independenter. Et hoc conuincitur esse contra Auerroim ibi: aut loquimur de communi dependentia, qua omnia entia alia à primo, & actiones eorum dependent à primo: & sic non saluatur commentum, ponens differentiã inter sempiternitatem & determinatam velocitatem motus cæli in hoc, ꝙ illa est à primo motore, hæc ab anima cæli, tali enim dependentia communi tam sempiternitas quàm determinata velocitas est à primo motore mediante anima cæli. Aut loquimur de singulari dependentia: qua in faciendo talem effectum, scilicet sempiternitatem motus, anima cæli dependet à primo motore. Et hoc conuincitur esse impossibile, tenendo primum motorem finitum intensiuè: & deducitur sic. Motore sufficiente ex his, quæ in se intrinsecè sunt, applicato mobili disposito, circunscripto quocunque alio, excepta communi dependentia ad primum, necessariò prouenit effectus proprius illius motoris. Patet ista ex terminis: alioquin nulla esset via ad probandam consecutionem causæ ad effectũ, & econuerso. Sed anima cæli est actiuum sufficiẽs ex suis intrinsecis respectu motus æterni. ergo circunscripto quocunque alio excepto communi influxu primi, potest in motum æternum, ergo nulla est opus speciali dependentia. Probatur minor ex eo, quòd anima cæli habet ex suis

intrinsecis duo requisita ad faciendum sempiternitatem motus, scilicet tantam virtutem intensiuè (puta vt mille) & immobilitatem: quilibet enim motor habens hęc duo, potest sempiternum facere motum, quamuis non per se, vt dictum pluries est. Tertiò, quòd anima cæli licet sufficienter, tamen per accidēs facit sempiternitatem motus, primus autem motor facit eam per se: & ideo attribuitur primo motori, vt eius causæ actiuæ per se primò intēdēti illam. Et sic habetur intentum: quia, vt ex prima cōditionali ꝓbata patet, ex hoc sequitur, ergo primus motor est virtutis infinitæ intensiuæ. Et in rei veritate ista videtur mens Auer. in illo loco. Loquitur enim de actiua causalitate, vt quæstio mota ostendit, & non intendit subtrahere ab anima cæli causalitatem actiuā sempiternitatis, sed perseitatē causalitatis: cuius nulla virtus finita est capax, vt patet ex dictis. Vnde causam actiuā per se determinatę velocitatis posuit animam, sempiternitatis verò primū motorem. Si finaliter, hoc potest dupliciter imaginari. Primò, vt sit sermo de depēdentia communi: qua omnia causantur in genere causæ finalis à primo. Et hoc est contra Auer. ibidem: quoniā hoc modo non saluatur sua differentia inter determinatam velocitatē motus & eius sempiternitatem: hoc etenim modo vterque effectus depēdet finaliter à primo motore. Secundò, vt sit sermo de alio speciali modo dependendi, in genere tamen causæ finalis. Et quantum verba eorum sonant, videntur dicere, quòd quodam singulari modo sempiternitas est à primo fine, quo non est determinata velocitas: sic quòd sempiternitas motus in hoc differt ab eius velocitate, ꝙ ista sufficienter fiat ab agente, illa autem non nisi adiuncta causalitate finali primi motoris. Sed quia facile est dicere distinctionem in qualibet re quamuis ardua, & inexercitati est admittere illam in aëre: ideo quæramus ab istis, quomodo sit ista differentia. Hoc enim non potest nisi tripliciter imaginari, scilicet aut sic, quòd sempiternitas careat causa actiua, & finali tantùm attribuatur. Et hoc est ridiculum: quoniam non est intelligibile, quòd aliquid effectiuè producat motum, & non producat eius durationem, maximè cùm tempus, quod est duratio illa (vt 12. Meta. text. 29. dicitur) aut est ipse motus, aut eius passio. Constat autem quòd hæc ab eodem fiunt actiuè secundum rē, quāuis non eodem modo: potest enim eorum, quæ sunt, idem realiter vnum per accidens, produci ab agente inferiori, & alterum per se: vt patet cùm Sortes generat Platonem. tunc enim licet fiat Plato per se: fit tamen corpus vel mixtum per accidens: vt dicitur in primo Physicorum, text. 76. Aut sic, ꝙ ad determinatā velocitatem causa actiua sufficit absq; finali, ad sempiternitatem aūt, non. Et hoc etiam est ridiculum: quia finis est causa cæterarum causarum: nullusq; est effectus naturæ aut artis absq; fine. Aut sic, ꝙ ad determinatam velocitatem causa actiua cū fine communi sufficit, ad sempiternitatem autē non, sed requiritur specialis ratio dependentiæ ad primum motorem vt finem. Et hoc est iterū loqui in aëre: nisi huiusmodi ratio assignetur. Nec apparet alia ratio, ꝗ̄ illa, quæ in eodem com. 41. ex intentione Themistij subditur, scilicet ꝙ motor, qui mouet ad consequendum aliquid, vel conseruādū aliquid transmutabile, necesse est ꝙ quandoq; cesset. Motor autem, qui mouet propter aliquid semper in actu & immutabile, qua ratione mouet vno tempore, mouet semper. Et sic habetur specialis ratio dependentiæ sempiternitatis ex fine, quæ nō habetur in velocitate motus. Sed adducere hoc ad propositum, nouitiorum est. Cùm enim omnes animæ cælestes prima intētione operentur propter se (vt dicitur 12. Meta. com. 36. & secundo cæli. com. 17. & 21.) & ipsarum natura sit immutabilis in actu: & earum opera sint sicut opera artium: vt dicitur 12. Meta. com. 44. & finis sit principium in operabilibus: vt dicitur in 2. Phy. tex. 88. Quemadmodum ex actualitate immutabili finis sumunt animæ illæ rationem sempiternitatis in suis operibus, ita ex alijs conditionibus nobis ignotis sumūt rationem tantæ velocitatis: & quare magis ab Oriente moueant versus hemispheriū superius, & alia huiusmodi. Hæc enim omnia fiunt propter melius: vt ex secundo cæli, tex. & com. 34. habetur. Et ex fine necesse est bonitatē eorū fieri, cū naturalia agantur propter finē: vt dicitur 2. Phy. tex. Vnde ex hoc nō magis habetꝰ, ꝙ sempiternitas specialiter dependeat à primo, ꝗ̄ certa velocitas: vtrūq; eīn eorū habet hoc mō spālē rōnē depēdētiæ ex fine. Amplius, Cū rō sempiternitatis motus sufficiēter sumatur ex his finis cōditionibus, scilicet ꝙ sit in se actu, et habitu & mouēte, immutabilis. & hæc sint cōia oibus motoribus cælorum respectu propriarū essentiarum: nihil proprium primo motori dixisset Auer. sed totum quod dixit conuenit omnibus animabus cælorum in ratione finis. nec potest dici, quòd dictum Auer. cōmune quidem est omni motori separato in ratione finis, sed appropriatꝰ primo propter dependentiam aliorum a primo & in ratione finis: quia sic non saluatur differentia inter sempiternitatem & velocitatem: vtraque enim propter independentiam primo est attribuenda fini. Quòd si tanquā ad vltimum refugium recurrendo dicatur, quòd sempiternitas motus dependet à primo fine quodam singulari modo ignoto nobis: & hoc cognosci ex hoc quòd omnes motores cælestes conueniunt in sempiterne mouere, non autem in velocitate motus (hoc enim ideo esse credendum est, quia rationem sempiternitatis habent respiciendo primum, velocitem verò respiciendo propria.) Hoc est contra Auer. qui expresse dicit in secundo cæli, com. 58. quòd motores inferiores sumunt rationes suarum velocitatum. secundum quòd magis desiderant assimilari primo. Et loquitur non solùm de motu diurno, sed etiam in circulo obliquo. Deinde hoc non est sufficiēti ratione firmatum: quòd enim conueniant omnes in sempiternitate motus: vt dicit Auer. in secundo cæli, cō. 38. & 71. & alibi, est quia conueniunt omnes in hoc ꝙ sunt motores immateriales. Et ideo hoc non oportet conijcere, quòd sit ex singulari modo dependendia fine cùm clare pateat, quòd finis communis cum immaterialitate motoris sufficiat, nec locus est coniecturis in manifestis. Amplius: Velocitas de qua ibi loquitur Auer. vt patet in commen. nihil aliud est quàm temporalitas, in qua omnes motores cæli conueniūt, sicut & in sempiternitate: nullus enim mouet in nō tēpore. Restat ergo, ꝙ de infinitate intensiua sermo Auer. ibidē sit. Et licet euidentiores sint prędictæ rationes si duo motores secundum rem in primo orbe ponātur efficaces tamen sunt etiam si duo secūdum rationem, vnus autem secundum rem ponitur, vt patere potest cuilibet eas applicare scienti. Vnde omnes expositiones commenti prædicti falsæ apparent. Vltima autem ordinem librorum Auer. non pensauit. Cū eīn cōstet ex secundo cæli com. 3. quòd tunc iam fecerat libellum de substantia orbis: & ex pluribus commentis, quæ tunc etiam fecerat super libros Physicorum: & ex. 12. Meta. com. 65. quòd iuuenis erat quando fecit super li. de cælo, & sperabat in com. 352. se perfecturum astrologiam: & quòd senex scripsit super metaphysica, manifeste liquet, ꝙ omnia dicta Auer. sunt examinanda ad 12. Metaphysicæ eius, & non econuerso: quoniam opus illud testamentum eius est.

Secūdus modus ostēdēdi infinitatem intēsiuā primi motoris.

SECVNDA Autem via ad ostendēdam infinitatem virtutis dei gloriosi sumpta ex sanct. Tho. breuior est. Et supponit Deum esse cām actiuam alicuius substantiæ, siue mundi, siue primæ intelligentiæ, siue omnium incorruptibilium siue ab æterno, siue in tempore: nihil enim horum refert, dummodo concedatur per simplicem emanationem (quam nos creationem dicimus) Deum aliquid produxisse. Hoc autem nūc supponatur: Tum quia communiter excellentes viri hoc cōcedunt etiam de mente Aristo. & Auer. Tum quia expresse contra Algazelem pluries Auer. hoc dicit. Tū quia hoc exigeret specialem quæstionem, quam alibi tetigimus. Acquiescentibus ergo huic supposito, hæc via paratur: iuxta quam arguitur prælibādo rationes terminorum: scilicet quòd virtus creatiua est virtus actiua effectus ex nulla potentia passiua: siue sit creatiua ab æterno, vt Plato, & Arist. cū sequacibus posuerunt: siue in tempore, vt fides Christiana determinat. Cæteræ autem virtutes actiuæ sunt effectuum ex aliqua potentia passiua præsupposita: vt patet in naturalibus & artificialibus. Arguitur ergo sic, loquēdo semper de quantitate virtutis seu perfectionis: Omne quantum excedens aliud quantum, sic quòd quantūcunque excessum crescat, nunquam inter ipsa est aliqua proportio, est necessario infinitum intensiuè. Ista patet ex terminis, quia, vt dicitur in 8. Physi. text. 79. si excedens est finitum addendo semper quantum ad excessum, quandoq; æquabitur & excedetur. Sed virtus creatiua est aliquātæ perfectionis: & sic excedit virtutem factiuam rerum ex potentia subiecti, quòd quantumcunque augeatur, non est inter eas proportio: ergo virtus creatiua est infinita intensiuè. Probatur minor quo ad vltimam partem (quæ sola

eget probatione) & ducẽdo ad impoſsibile: quia ſequeretur ꝙ virtus tantùm actiua ex aliqua potentia, & virtus actiua ex nulla potẽtia poſſent eſſe æquales: quod eſt manifeſtè impoſsibile. Tenet conſequentia ſupponẽdo vnũ, quod probatione nõ eget, ſcilicet ꝙ quantò aliquod actiuum poteſt educere rem de remotiori potentia ad actum, tantò eſt virtuoſius. Ad ſenſum enim patet, ꝙ ad educendum calorem de potentia aquæ, maior virtus requiritur, q̃ ad educendum ipſum de potentia aëris: hoc igitur ſuppoſito arguitur more Ariſtotelico ſic: Sumaĩ virtus productiua alicuius (puta bouis) ex nulla potentia, & ſit A. Sumatur quoq; virtus productiua bouis ex aliqua potẽtia, puta C, & ſit virtus illa B. Tũc ſic: Iſtæ duæ virtutes: ſcilicet A & B per te habent aliquam proportionem, ſit ergo proportio centupla: ita ꝙ A excedat B non plus, q̃ in centuplo. Et tunc ſumatur potentia paſsiua in centuplo magis elongata ab actu q̃ ſit C, & ſit illa D. Cũ ergo oporteat tantò virtuoſius eſſe agens quantò elongatior eſt potentia ab actu, neceſſe erit virtutem actiuã bouis de potentia D, eſſe in portione centupla ad B, ac per hoc eſſe æquale ĩpſi A. Et ſic virtus productiua ex aliqua potẽtia, & virtus ꝓductiua ex nulla erunt æquales, quod eſt impoſsibile. Imò etiam eodẽ proceſſu poteſt deduci, ꝙ illa ſit etiã maior: quod eſt impoſsibilius. Nec põt infitiari quiſpiã hunc proceſſum ex eo, quòd non poteſt ſumi in rerum natura potentia remotior ab actu quacunq; potentia data: oportet enim ſic dicentes negare proceſſum Ari. 4. Phy. tex. 72. vbi aſſumit plenum ſubtilius quocunq; pleno. & 6. Phy. tex. 15. vbi aſſumit motum velociorem quocunque motu: & breuiter deſtruere doctrinam traditam in li. Phy. Saluatur enim efficacia horum & ſimiliũ proceſſuum ex rationibus formalibus terminorum, & ex veritate conditionaliũ: quicquid enim repugnat veritati conditionalis, eſt falſum & impoſsibile: vt Auer. dicit in 8. Phy. tex. 78. Vnde propoſito ſufficit veritas conditionaliũ: puta, ſi virtus aliqua produceret ex potentia in centuplo remotiori, eſſet in centupla proportione, &c. Stat ergo ratio firma: q̃uis quidam neſcientes, aut non volentes eam formare, ſoluiſſe ſe arbitrati ſunt: vt de Scoto patet prima diſ. quarti: Qui ideo credidit ſe ſoluiſſe: quia S. Tho. non ſolicitus circa terminos, qui in autenticis rationibus ſolent ſubintelligi, fecerat maiorem huiuſmodi: Eorum, inter quę nulla eſt proportio, alterum eſt infinitum: ſoluit Scotus, quòd hæc non eſt vera, vt patet de puncto & linea: & tamen punctum non eſt infinitum. Propter quod notanter nos poſuimus in maiore vtrunque eſſe quantum: vt has pueriles cauillationes effugeremus. Et hæc de ſecundo.

QVAESTIO.

Num Deus moueat vt finis, vel vt agens.

RESTAT IGITVR Argumentis in oppoſitum reſpondere.

¶ Ad primum ergo (quod tres difficultates tãgit, vnam principaliter & duas ex conſequenti) tali eſt ordine dicendũ, ꝙ duas annexas difficultates, ſcilicet an Deus moueat vt finis tantùm, vel vt finis & agens, & ſi vt agens, an mediatè vel immediatè: pertranſibimus dicendo, quia eſt.

Tertiam verò principalem, ſcilicet an expoſitione virtutis infinitæ intenſiuæ in rerum natura neceſſariò ſequatur motus in non tempore, pertractabimus dupliciter, ſcilicet ſecundũ Auer. & ſimpliciter. Quamuis igitur multi ex ſecundo cæli, tex. 64. vbi in ſummo gradu perfectionis vniuerſi locatur id, quod ſine actione optimum poſsidet: & ex 12. Met. text. 30. vbi dicitur, ꝙ Deus mouet ſicut amatum & deſideratum: credant Deum nõ eſſe cauſam agentem, ſed finalem: verius tamen dicunt ſentiẽtes vtroq; modo Deum eſſe cauſam: vt Simplicius arguit ex primo cæli, tex. 30. vbi Ariſt. dicit, Deum nihil agere fruſtra. Si enim ad hoc inconueniens ſolicitus fuit Ari. deducere, ꝙ Deus nihil agit fruſtra, ergo ſupponebat Deũ agere propter finem: ridiculũ enim eſſet deducere ad hoc inconueniẽs de cauſa non actiua. Auerrois quoq; in de ſubſtantia orbis, manifeſtè reprehẽdit dicentes oppoſitũ eſſe de intentione Ari. & in 10 Meta. com. 7. expreſsè dicit, ꝙ Deus mouet non tantũ vt finis, ſed vt motor. Quod etiã firmat in 12. commen. 7. & in commenta. 44. vbi etiam poſtmodũ Auicennã ponentem Deũ eſſe tantùm finem, arguit, ꝙ oportet primi principis eſſe actionẽ, quæ cum hoc, ꝙ ſit ſibi propria, ſit cõis cæteris: qualis eſt motus diurnus. Et in ſecundo cæli, com. 17, dicit, ꝙ omne habẽs actionem in ſe, habet actionẽ in alio: & in com. 21. dicit, ꝙ omne quod inuenitur propter ſe prima intentione, inuenitur propter aliud ſecunda intentione: niſi illic eſſet natura non innata ad largiendum. Et breuiter totus Auer. plenus eſt hac ſententia vel formaliter vel radicaliter: vt puta ꝙ in ſeparatis à materia cauſalitas finalis & ſufficiens eidem conueniunt: vt dicitur 12. com. & 35. & 38. & 55.

Nec obſtat ꝙ Ariſt. dixit, Deũ mouere vt amatũ: non enim dixit hoc cũ dictione excluſiua: imò ex hoc magis habetur propoſitũ, ſuppoſita illa vniuerſali Auer. quam modò diximus. Id verò quod ex ſecundo cęli adducitur, admiratione dignũ eſt, qua fronte ab Auerroiſtis adducatur, cùm Auerrois ipſe ibidẽ in cõſilio 46. expreſsè dicat, ꝙ in illo ſummo gradu habente optimũ ſine actione, datur latitudo includens omnes intelligentias: ita ꝙ apud ipſum oẽs intelligentiæ ſunt in illo primo gradu, & non tantùm Deus: & tamen conſtat apud eos etiã, ꝙ cæteræ intelligentiæ agunt ad extra. Intendit enim ibi Ariſtoteles apud Auerroim, intelligentias quatenus intelligentiæ ſunt, habere optimũ (quod eſt fœlicitas ſpeculatiua) ſine omni dependentia ab exteriori actione, nõ ſicut in nobis iuxta illud 12. Meta. text. 39. deductio autem qualis optima &c. & eſſe in primo gradu. Quatenus verò animæ ſunt, optimum aſſequi per motũ: & in ſecũdo locari ordine ſimul cũ corporibus, quorũ ſunt animæ. Vnde Deum mouere non ſolũ finaliter, ſed actiuè dicimus. Et q̃uis ex multis cõmentis videatur haberi, ꝙ Deus mouet immediatè: quia in cõ. 44. & 12. metap. reprehenduntur ponẽtes Deũ eſſe priorem motore primi orbis: & in com. 38. expreſsè dicitur, ꝙ primus motor mouet ſine medio: & in com. 48. numerantur ſubſtantiæ immateriales ſecũdũ numerum motuum cæleſtium expreſsè, ſupponendo nullam eſſe, quæ non mouet: vt tamen ex dictis ſuperius patere poteſt, in com. 41. & 12. expreſsè dicit motum cæli componi ex duobus motoribus. Et ideo ſciẽdũ eſt ꝙ iſta ſibiĩnuicem non contradicũt: quoniam quum ſint in hac re opiniones extremæ: vna Auicennæ, dicentis Deũ nihil agere ad motum cæli, niſi ſecundũ ꝙ prima cauſa operatur per ſecundas: ſed primum motorem eſſe primam intelligentiam productam a Deo, quæ cum anima cæli mouet. Alia eorum, qui dicũt Deũ ſolum mouere primũ cælum. Auerrois via inceſſit media, vtrunq; declinans extremum: & ideo nunc hoc, nũc illud excludit extremũ, q̃uis pluries Auicennam impugnauerit. Eſt igitur apud eum primus motor Deus glorioſus, non tamen mouet ſolus.

Sed quia in motu primi cæli ſunt duo (ſempiternitas motus, & certa velocitas: puta 24. horarũ) poſuit vtrũq; horum habere per ſe primò cauſam actiuam & propriã: ſempiternitatis quidem Deum, certæ verò velocitatis animam cæli. Et hic ſenſus reſpondet planè expoſitioni illius cõmenti abſque extorſione. Et ſic Deus non eſt prior motore totius: imò facit per ſe motum totius quo ad nobiliſſimam eius rationem, quæ eſt ſempiternitas: & hoc modo Deus nõ eſt anima alicuius orbis. Et ideo dixit ibi Auer. ꝙ eſt potentia non in materia: & per hoc volebat ꝙ differret ab anima cęli. Et hoc modo ſaluatur quod cõ. 44. dicitur, ꝙ illud quod intelligit motor corporis cæli de primo motore, eſt aliud ab eo quod intelligit motor orbis Saturni. Et ſic numerus immaterialium ſubſtantiarũ ſecundum numerum motuum ſaluatur: quia ex motuũ numero inuentus eſt numerus motorũ aliorũ à primo: quia iam ex infinitate motus ſtabilitus erat. Nullã enim ſubſtantiam immaterialẽ ponimus niſi ex motu concluſam: ſed primam ex infinitate motus, cæteras ex numero motuum regulariũ & perpetuorũ exigentiũ motores immobiles. Et hoc conſonat textui Ari. expreſsè quærẽti numerum motorũ immobilium, non numerũ motorũ infinitorum: vt per hoc inſinuaret quòd de alijs à primo loquebatur: q̃uis primus quoq; ſit immobilis. Eſt ſiquidẽ ſermo Ari. & Auer. & ibidẽ contra ponentes ſubſtantias immateriales abſque aliqua propria motione alicuius corporis, vt patet ibidẽ: quod nos nõ diximus. Et breuiter hoc modo omnia dicta Auer. inueniũtur conſona, & meritò: quia verò omnia conſonant. Vnde Heliæ Hebræi labor, q̃ vanus fuerit patet. Putauit enim, ꝙ ex hoc ꝙ Deus dicitur motor effectiuè primi cæli ſequeretur, ergo mouet ſolus primum cælum. Iam enim liquet, Deum propriũ motorẽ primi orbis, quo ad ſempiternitatem ſui motus actiuè cauſandam. Mouet ergo Deus cælum effectiuè vt motor proprius, & mediatè anima cæli, ſic vt vtriuſq; proprius effec

effectus motus cæli sit diuersimodè:& sic quo ad duo prima pateat quid tenendum sit.

Nam data virtute infinita intensiuè sequitur motus in nõ tẽpore.

¶ De tertio autem (in quo tota stat difficultas præsens) ambiguitas magna videtur: diuisi siquidem sunt Peripatetici circa id. Quibusdam enim apparet, quòd ex hoc antecedente, datur virtus infinita in natura, sequitur necessariò, ergo motus in nõ tempore. Quibusdam verò videtur, quòd distinctione opus sit in re hac:& hi in tres distincti sunt vias. Alij putant quòd distinctione modi agendi, s. liberè vel necessariò opus sit. Alij verò quòd distinctio modi essendi illius virtutis infinitæ, s. an habeat esse materiale, an immateriale, ad hoc sufficiat. Alij autem duas distinctiones necessarias credunt ad saluandam infinitam virtutem in rerum natura, scilicet modo essendi (quæ modò dicta sunt) & modi agendi, scilicet mediationem vel immediationẽ, ita quòd omnes huiusmodi opiniones sunt quatuor. Et primam quidem postponentes (quia ex discussione aliarum quid veritatis habeat patebit:& eius fundamenta sunt, quæ arguendo adduximus) ad secundam nos transferamus opinionẽ, quia tria dicit. Primò, quòd ex hoc antecedente, virtus infinita est in magnitudine: necessariò sequitur, ergo mouet in non tempore, quod implicat contradictionem. Et in hoc conueniunt cum Arist. 8. Phy. tex. 79. omnes Peripatetici: licet differant in modo deducendi consequentiam. Sco. enim in primo sen. distinc. 2. quæstio. 2. ad vlti. dicit. quòd ex eo quod in antecedente assumitur virtus infinita, subintelligendo, agat, necessariò sequitur, ergo actio sua est in non tempore: alioquin in æquali tempore agere contingeret virtutem infinitam & finitam, iuxta deductionem Aristotelis ibi. Ex eo verò, quòd in antecedente additur ly in magnitudine (id est extensa) sequitur quòd si agit, agat circa corpus:& consequenter quòd sit ibi aliqua resistentia, & sit etiam diuersa approximatio partium passi ad agens ac per hoc sequitur, ergo actio illius virtutis est mouere: quoniam hæ duę causæ, scilicet diuersa approximatio partium & resistentia, faciunt successionem esse in motu, & sic ex toto antecedente simul, scilicet virtus infinita in magnitudine, sequitur motus in non tempore. Sed hæc deductio manifestè peccat: quia ex hoc quòd aliqua virtus est extensa & agit in corpus, non sequuntur illæ duę causæ successionis: sed vna tantùm, scilicet diuersa approximatio partium passi ad agens: sed ex omnibus his absque resistentia non sequitur, ergo illa actio est motus. Et hæc omnia non egẽt probatione: qa manifestè patent de virtute illuminatiua. Hæc enim e t extensa, & agit in corpus, &c. & tamen nõ est motus propriè (de quo loquimur) vt distinguitur contra mutationem. Sanctus Tho. autem quia Arist. non fuit solicitus ibi de vtraque parte consequentis deducenda, supponit cum Auerroë & cæteris expositoribus (quãtum vidisse me recolo) quòd subiectum illius antecedentis, scilicet ly virtus, seu potẽtia, supponit pro virtute motiua, propriè sumendo motum, ita quòd antecedens illius consequentiæ secundum veritatem est hoc, virtus motiua infinita est in magnitudine, ergo. Et quòd hoc sit mens Aristotelis, patet ibi, ex eo quòd probando suppositionẽ vnam, scilicet quòd maior virtus facit æquale in minori tempore, dicit vt calefaciens, aut dulce faciens: aut projiciens, & omnino mouens. vbi manifestè patet, quòd de virtute motiua loquitur. Patet etiam ex fine intento: ad nihil enim aliud inducebat demonstrationem illam, nisi ad inuestigandam impartibilitatem primi motoris, quẽ constat mouere propriè. Vnde impertinens erat proposito tractare de omni virtute extensa: quamuis ex ista negatiua, non potest dari virtus motiua infinita in magnitudine, habeatur ex consequenti, quòd nulla virtus in magnitudine est infinita: quia quum sit virtus, aut substantialis, aut accidentalis, & accidẽtalis infinitas inferat infinitatem substantialis, & omnis virtus substantialis in magnitudine, si est simplex, sit principium alicuius motus naturalis (vt patet in primo cæli textu septimo) & simplicibus existentibus finitis impossibile sit mixtum fieri infinitum, manifestè deduci potest ex negatione infinitatis virtutis motiuæ in magnitudine, negatio infinitatis omnis virtutis extensę.

¶ Facit tamen vim Sanctus Thomas in ly magnitudine: ex hoc quòd virtus extensa non est intelligens, virtus autem extra magnitudinem est intelligens: vt patet tertio de anima commentario quinto: virtus autem motiua non intelligens mouet tantum quantum potest. Ac per hoc tenet cõsequentia Aristotelis. Quia si est virtus motiua infinita, & cum hoc mouet tantum quantũ potest, sequitur, ergo mouet in non tempore: vt patet ex deductione Aristo. ibidem. Secundo dicit, quòd ex hoc antecedente, virtus infinita est (etiam loquendo de motiua) non sequitur necessariò, ergo mouet in non tempore: quia potest illa virtus esse agentis liberi: in cuius potestate est & actio & modus agendi. Et quum hoc arguitur esse cõtra Aristo. & Auer. & omnes Philosophos. Sco. cum sequacibus non reputat hoc inconueniens: imò dicit in secundo senten. distinctio. prima quæstio. tertia eos sibijpsis contradicere, ponendo Deum agere necessariò.

¶ Mihi autem videtur hoc non esse contra Aristotel. eo quòd nulli imponendum est quod nec dixit, nec necessariò sequitur ex dictis eius. Deum autem non esse agens liberum, nullibi dixit Aristo. nec ex dictis eius sequitur necessariò. Demonstratio siquidem posita in primo cæli. textu 90. sufficienter saluatur supponendo omnes intelligentias differre specie, & mouere quantũ possunt, vt assimilentur Deo glorioso: cuius proprius effectus est sempiternitas, siue liberè, siue necessariò illam causet. Numerus quoque intelligentiarum eisdem suppositionibus stantibus optimè inuestigatur ex numero motuum: sunt enim omnes motores adæquati. Inconueniens etiam quod dicitur in textu 79. scilicet virtutem finitam & infinitam mouere æqualiter: manifestè ibidem adscribitur virtutibus mouentibus naturaliter:& breuiter quæcunque alia ad hoc adduci possunt, facilè saluari videntur absque hoc. Nolo tamen propterea Aristoteli attribuere, quòd posuerit Deum agere liberè, sed opinionem suam ad nos non peruenisse tantum: contra Auer. tamen illam responsionem esse non dubito: vt ex commentario quarto duodecimi Metaphy. deducere facile esset:& commentario vigesimoprimo secundi de cælo manifestè habetur.

¶ Sed quoniam ex principijs philosophiæ non necessariò sequitur, Deum agere necessariò: idcirco quum soli rationi obediendum sit, quod secundo loco contra hoc objicitur, soluendum est. Quum ergo dicitur, id, ad quod sequitur falsum, impossibile est simpliciter impossibile, &c. negatur minor. Et ad primã probationem dicitur, quòd quamuis non sit impossibile, Deum velle vti tota virtute sua: est tamen impossibile, Deum velle vti tota virtute sua, in hoc effectu, qui est velocitas motus. Nec hoc est ex defectu virtutis, aut voluntatis: sed quia hoc non est factibile: vnde Deus vtitur tota virtute sua per se causando sempiternitatem motus, & creando, &c.

¶ Ad secundam verò dicitur præmittendo quatuor. Notãdum est enim primò, quòd aliud est arguere ex potẽtia motiua infinita & aliud est arguere ex potentia motiua infinita habente talem modum essendi, scilicet in magnitudine, vel extra, vel modum operandi, scilicet necessariò, vel liberè. Primum siquidem antecedens abstrahit ab omni modo essendi & operandi: secundum verò modum essendi vel operandi coassumit. Constat autem quòd multa possunt deduci ex aliqua ratione formali, & modo essendi vel operandi simul: quæ non possent deduci ex illa ratione formali absolutè. Notandũ est secundò, quòd ex aliqua ratione * abstractè, seu absolutè sumpta, dupliciter aliquid deducere consueuerunt philosophi. Vno modo necessariò, sicut ex ratione motus deducitur, quòd oportet esse in tempore, alio modo non repugnanter, sicut ex ratione motus deducitur, quòd quocunque motu dato, potest dari velocior, &c. Et inter hæc tantùm refert, quòd consequens aliquid necessariò, comitatur ipsum, in quocunque ponatur secundum omnem modum essendi illius. consequens verò aliquid non repugnanter, non oportet comitari illud in aliquo: imò stat quòd repugnet ei in quocunque modo essendi: vt patet in exemplis adductis.

** Aliàs abstrahente.*

¶ Notandum est tertiò, quòd tripliciter potest imaginari quòd potentia motiua infinita exeat in actum secundum, vel quòd moueat A mobile certa velocitate, ita quòd non possit velocius illud mouere: sed illud mouere sit sibi adæquatum.

¶ Vel quòd moueat infinita velocitate, id est in non tempore: non est enim intelligibile ꝙ aliquid actualiter moueat infinitè velociter:& tñ in tẽpore: quia ex quo actualiter mouet, tempus illius motus certum est secundum se: signetur ergo, & tunc procedatur iuxta text. 79. octaui

Phy. & venietur ad hoc, quòd motus infinitæ velocitatis erit in æquali tempore cum motu finitæ velocitatis (vtpote à virtute finita facto) quod est impossibile. Idem est ergo mouere actu infinitè velociter, & mouere in non tempore. Vel medio modo, scilicet quòd nunquã moueat tãta velocitate A mobile, quin possit illud velocius moue re. Hęc autē tria aliter se habent ad potentiam motiuam infinitam absolutè, & aliter ad eam in magnitude. Ad potentiam siquidem motiuam infinitam in magnitudine, duo extrema comparantur immediatè, ita quòd respectu talis virtutis non datur medium inter mouere in non tēpore, & mouere certa velocitate.

¶ Ad potentiam verò motiuam infinitam absolutè, extrema hæc sunt mediata, ita quòd stat quòd moueat sic velociter, quòd tamen semper velocius mouere possit. Et ratio difformitatis est: quia virtutis extensæ quantum est posse, tantum necessariò est facere: vt patet inductiuè, & cōsequenter si est infiniti posse, ergo habet adæquatum facere. aut ergo hoc est certa velocitate mouere, aut in non tempore: mouere enim sic quòd velocius possit, non esse adæquatum virtuti patet. Virtutis verò motiuæ infinitæ absolutè non oportet quãtum est posse, tantum esse facere: quia abstrahit ab omni modo operandi, & essendi: & consequenter abstrahit ab hoc, quòd faciat secundum totum posse aut partem & tantum vel tantum: & ideo non necessariò sequitur, quòd si exeat in actum, quòd exeat in opus adæquatum. Notandum est quartò, quòd aliter arguendum est ex infinita velocitate ad infinitatē potentiæ motiuæ absolutè, & aliter ecōuerso. Ex infinita siquidem velocitate, determinatè infertur, ergo potentia motiua est actu infinita: quia impossibile est aliter talem effectum saluare. Ex infinita verò potentia motiua, nihil aliud potest inferri: nisi, ergo põt infinita velocitate mouere: quia si aliquãta virtus motiua potest mouere alioquanta velocitate, maior põt maiore, & infinita infinita. Sed qa posse mouere infinita velocitate contingit dupliciter. Vno mõ sic, ꝙ possit facere motũ infinitæ velocitatis in actu alio modo sic, quòd possit semper facere maiorem velocitatē quacunque facta velocitate, ideo non potest ex infinitate potentiæ motiuæ absolutè, inferri determinatè, ergo est actu infinita velocitas: sicut econuerso.

¶ His autem præmissis, dico quatuor. Primò quòd ex hoc antecedente A est virtus motiua infinita in magnitudine, optimè sequitur, ergo mouet in non tempore: quia si non, ergo mouet adæquatè certo tempore ex tertio notando: & tunc sequitur iuxta deductionem Aristo. ergo virtus finita & infinita secundum totum posse mouent æqualiter. Secundò dico, quòd ex hoc antecedente A est virtus motiua infinita, non sequitur necessariò, ergo A mouet in nõ tēpore: dicentibus enim quòd non, subinferri non potest, ergo mouet adæquatè in certo tempore: datur siquidem mediũ, scilicet quòd permittitur mouere A mobile tanta velocitate (puta decem horarum) non tam adæquatè, sed potest semper velocius: vt patet ex tertio notando. Quod non potest dici, si virtus illa est in magnitudine: & ideo Arist. fundans demonstrationem suam super illã distinctione, aut mouet in non tempore, aut certo tempore: loquendo de adæquata operatione assumit ab aduersario virtutem motiuam esse in magnitudine: quia de tali constat, quòd oportet supponere aliquam velocitatem esse illi adæquatam: quod nõ oportet verificari de virtute motiua absolutè, quia abstrahit ab his. Tertiò dico, quòd ex hoc antecedente A est potentia motiua infinita, non sequitur non repugnanter, ergo motus in non tempore. Probatur hoc ex illo principio: impossibile in se ex rationibus terminorum, ex nullo deducitur possibiliter, ex quo non sequatur necessariò. Hæc enim est differentia inter consequens possibile & impossibile ex terminis: quòd possibile ex aliquo antecedente oritur possibiliter, ex quo non oritur necessariò: vt patet de velocitate motus respectu motus & mobilis. Impossibile verò nisi habeat connexionem necessariam cum antecedēte ex illo oriri nõ põt: & hoc ideo est: qa impossibile ex terminis, est impossibile simpliciter, & omnino. Tale autem ex nullo oriri potest, nisi ex alio impossibili, ad quod conditionaliter sequatur: quod sine necessaria connexione fieri nequit. Constat autem, quòd motus in non tempore claudit cōtradictionem ex terminis: si est enim motus, ergo in tempore: & si in non tempore, ergo non est motus. Et ex antedictis patet, quòd hoc impossibile non sequitur necessariò ex infinita potentia motiua: ergo nec sequitur impossibiliter.

¶ Sed accidit hic dubiũ ex triplici capite. Primò, quia id quod sequitur necessariò ad aliqd cũ aliquo speciali modo essendi, sequitur permissiuè et possibiliter ad illud absolutè: verbi gratia: quod sequitur necessariò ad animal rationale, sequitur possibiliter ad animal: sed motus in nõ tempore sequitur necessariò ad virtutem motiuam infinitam habentem esse in magnitudine: vt patet: ergo sequitur possibiliter ad virtutem motiuam absolutè. Secundò, quia quum hoc argumentum valeat, Si aliquanta virtus motiua potest mouere aliquanta velocitate, ergo maior potest maiore, & infinita infinita: & vlterius valeat, aliquãta virtus motiua potest mouere tãta velocitate, ergo potest facere tãtam velocitatem actualiter & maior similiter maiorē: quare nõ valet, ergo si est infinita potest infinitam facere actualiter. Nulla enim ratio apparet difformitatis: & tamen oportet, si tenenda sunt prædicta, negare illam vltimam consequentiam: quia, vt patet ex dictis, posse facere velocitatem infinitam actualiter est idem quod posse mouere in non tempore. Tertio quia & si assignata sit ratio quare infinitę potentiæ absolutæ non oportet assignare adæquatum facere: quia scilicet abstrahit à modis operandi: non tamen habetur, quare infinitæ potentiæ motiuæ absolutè repugnet mouere secundum totum suum posse. Si enim non repugnat dato quòd ex ea non sequatur necessariò nec possibiliter, habetur intentum, quia si hoc sibi non repugnat, ergo est sibi possibile: possibili autem posito, nullum sequitur impossibile. Ex hoc autem sequeretur quòd moueret in non tempore: vt patet: ergo.

¶ Ad primum horum dicitur quòd maior est sic modificanda: Illud quod sequitur necessariò ad aliquid cum aliquo speciali modo essendi compossibili illi primo, sequitur permissiuè ad illud absolutè: sic enim est vera, & non aliter. Si enim aliquid iungatur cũ aliquo sibi incompossibili ex terminis id quod sequitur ad coniunctum, vtrique partium repugnat: verbi gratia: Ad hominem aereũ sequitur habere perfectissimum sensum tactus, non medium inter contraria; quod vt patet, nõ sequitur ex ratione hominis absolutè, nec aeris, Sic autem est in proposito: quia virtutem motiuam infinitam esse in magnitudine, implicat contradictionem, partesque coniuncti non sunt cõpossibiles: vt ex iam dictis patet, & effectus necessariò sequens monstrat: scilicet motus in non tempore.

¶ Ad secundum dicitur, quòd ratio difformitatis inter vltimam consequentiam & priores est: quia in omnibus prioribus proportionaliter adaptatur propria causa proprio effectui. In vltima autem non secundum veritatem, sed solã apparentiam: non enim proprius effectus virtutis potentis infinita velocitate mouere, est actualiter mouere infinita velocitate: sed nulli certæ velocitati obligatum esse suum mouere, quantum est ex parte motiuæ potentiæ. Hoc autem saluatur, si sic possit mouere actualiter, vt semper possit velocius mouere: vt patet. Et si quæratur, quum virtuti potenti mouere velocitate vnius horæ proprio effectu assignetur mouere actualiter in vna hora & duplæ potentiæ potenti mouere in medietate horæ ꝓprius effectus dicat mouere actualiter in medietate horæ: quare virtuti potenti mouere infinita velocitate proprius effectus non assignetur mouere actualiter infinita velocitate: Respondetur, ꝙ hoc ideo est, quia quandocunque quantitati virtutis potest dupliciter attribui quãtitas operis, & altero modo est impossibile propter implicationem contradictionis in ipso opere, altero verò est possibile, dicendum est, quòd effectus proprius illius est ille, in quo saluatur modus possibilis. Verbi gratia, & est exemplum theologicum: dicimus quòd virtus creatiua Dei est infinita, non solũ ex parte modi agendi, sed ex parte creabilium, non tamen saluatur infinitas in creabilibus, sic Deus possit creare aliquod infinitum ens, sed sic: quia quacunque creatura facta potest facere perfectiorem. Quum ergo in proposito inter virtutem motiuã quamcunque finitam, & infinitam respectu velocitatis motus hæc sit differentia, quòd finitæ virtutis quantitati vno modo & illo possibili, respondet quantitas velocitatis in effectu, scilicet faciendo illam actu: infinitæ verò virtutis quantitati duobus modis quantitas velocitatis respondere videtur: scilicet faciendo infinitam in actu, vel mouendo absq; obligatione ad certam veloc-

velocitatem: & primo modo infinita velocitas effectus rationem habere non potest, quum sit de genere impossibilium ex terminis, secundo modo infinitæ potentiæ proprius affectus est.

¶ Ad tertiũ dicitur, quòd infinitæ potentiæ motiuæ absolutè, repugnat mouere actualiter secundum totũ suum posse quo ad velocitatem motus, non autem quo ad durationem eius: quia operatio talis est de genere operationũ impossibilium ex terminis. Et id, quod multos in materia ista decipit, est, quia assumitur talis motio vt operatio quædã, & quare infinitæ potentiæ motiuæ repugnet, quærunt: quum tamen, vt ex dictis patet, nõ sit de genere operationum, sicut nec alterare cælum. Nec ex his imponas mihi, quòd dicam infinito posse non posse attribui adæquatum operari actualiter. Hoc enim ex dictis nostris diligenter inspectis non habetur: sed tantum quòd infinito posse motiuo, non potest respondere adæquatum operari actualiter, quo ad velocitatem motus. Ex hoc enim non sequitur vniuersalis nagatiua, ergo non potest respondere adæquatum operari: stat nanque quòd respondeat infinitum operari quo ad durationem motus: & quo ad operationes immanentes, scilicet intelligere & amare. Vnde ad quæsitum cum distinctione dicendum est, quòd infinita potentia motiua potest referri ad motus velocitatem, & ad eius durationem. Et primo modo repugnat sibi mouere secundum totum suum posse, quia ista non est operatio, sed quiddam plus quàm chimericum. Secũdo modo, non repugnat, imò de facto conuenit, vt ex dictis patet.

¶ Quartò dico, quòd ex hoc antecedẽte A est virtus motiua infinita agentis liberi, non potest inferri, ergo mouet, aut potest mouere in non tempore: dicam enim in illo tẽpore mouere potest tanquam adæquato effectu, sed mouet semper certo tempore sicut elegit: non tamen sic quin quantum est ex ratione virtutis, posset velocius mouere. Quum enim ex ratione potentiæ motiuæ infinitæ absolutè, nihil aliud sequatur, nisi quòd quia tanta potẽtia potest mouere tanta velocitate, & maior maiore, infinita potest infinita velocitate mouere: & hoc contingat dupliciter, scilicet aut quòd possit exire in actum secundum faciendo infinitam velocitatem, aut quòd sic semper possit, vt nunquam exeat in actum secundũ, faciendo aliquam velocitatem, quin possit adhuc facere maiorem: & ex ratione potentiæ motiuæ infinitæ absolutè non necessariò sequatur, quòd possit exire in actum primo modo: & ex hoc quòd est agẽtis liberi, necessariò sequatur quòd exeat in actum secundo modo, si debet exire in actũ: consequẽs est, ꝙ non ex infinita potentia motiua agentis liberi absolutè considerata, nec ex ipsa sumpta cum tali modo agendi deducatur necessariò, ergo motus in non tempore. Et consequenter quum omnis conditionalis non vera sit necessaria, ista conditionalis nõ est vera: si datur virtus motiua infinita agentis liberi, posset dari motus in non tempore. Et sic patet ad secundam probationem illius minoris, quid dicendũ sit, scilicet ꝙ falsum est, ꝙ ex ratione infinitæ potentiæ motiuæ, absolutè sequatur, ergo motus in non tempore. Tertium, quod habet hæc secunda opinio est, ꝙ non potest aliter saluari infinita potentia in rerũ natura, nisi ponendo ipsam agere liberè, eo ꝙ aliter sequeretur motus in non tempore. Sed hoc non est dictũ commune, vnde non videtur tutũ sequi illud: præsertim, quia (vt ex dictis & dicendis apparet) à multis illustribus viris saluatur, etiam si Deus non ageret liberè.

¶ Tertia verò opinio, quã S. Th. 8. Phy. ꝑtulit in lucẽ: dicit, ꝙ sola distinctio modi essendi, scilicet in magnitudine, vel extra, sufficit ad saluandam virtutem motiuam infinitam absq; motu in nõ tempore, quicquid sit de modo operandi. Ita ꝙ secundum eam quamuis ista conditionalis sit vera, si virtus motiua infinita est in magnitudine daretur motus in non tempore: ista tamen est vera, si motiua virtus infinita est extra magnitudinem, daretur motus in nõ tempore. Et fundamentũ huius est: quia veritas primæ cõditionalis fundatur super tribus. Primò, super infinitate motiuæ potentiæ: ex qua habetur ꝙ possit mouere infinita velocitate. Secundò, super modo essendi eius in magnitudine, ex eo quòd habetur quòd quantum est posse, tantum est operari. Tertiò, super hoc quòd effectus non est dignior sua causa: ex quo habetur, si aliqua virtus est in magnitudine, eius adæquatum opus potest recipi in magnitudine. Ex his enim tribus cõsurgere veritatem illius conditionalis patet ex eo, quòd quodcunq; horum trium desit, cõditionalis non est vera. Si enim deest infinitas potẽtiæ motiuæ, nunq; deducetur motus in non tempore: similiter si non ponitur in magnitudine, seu operari tantũ, quantũ potest, nunq; deduceretur motus in non tempore: & nihil minus, si non ponitur quòd operetur in passo capaci adæquatæ operationis illius potentiæ, nunquam sequeretur motus in non tempore: quem constat non sequi nisi ex motiõe adæquata potentiæ motiuæ infinitæ. In operationibus siquidem transeuntibus non solùm impeditur operatio & eius quãtitas ex parte potentiæ actiuæ sed ex parte passi. Constat autem quòd proprium passiuũ motiuæ virtutis, est mobile in actu: quod oportet esse actu quãtum & corpus, &c. vt patet 6. Phy. tex. 32. & ideo nisi ponatur, quòd adæquata motiuo virtutis motiuæ infinitæ assumptæ in antecedente possit recipi in corpore in actu seu in magnitudine (idẽ enim sunt in proposito) non potest deduci, ergo mouet in non tempore: & quia hoc non poni potest absolutè, quia est impossibile: ideo oportet poni vt sequens ex antecedente aduersarij: habetur autem, vt iam diximus ex illo, quia causa non est indignior effectu. Ex his autem patet, quare secunda conditionalis, scilicet: si virtus motiua infinita esset extra magnitudinem, daretur motus in non tempore non est vera: quoniam deficit sibi tertia conditione, non enim oportet virtutis existentis extra magnitudinem dari adæquatum opus in magnitudine, & ratio est: quia virtus immaterialis cõparatur ad omnia quanta, vt vniuersale ad particulare, non in prędicando, sed potius in essendo, & causando: nec est rationabile vt materiale possit totam immaterialium virtutem adæquare. Vnde ad maiorem horum euidentiam considerandum est, quòd motus relatus ad infinitam potentiam motiuam in magnitudine & extra, diuersimode comparatur. Illi quidem vt effectus proprius causæ particulari & propriæ, huic verò vt effectus particularis causę vniuersali (quemadmodum liquefactio ceræ virtuti solari) quia motus est effectus in corpore: & consequenter fit à virtute corporea, sicut ab vniuoco à virtute verò immateriali, sicut ab æquiuoco & vniuersali: & ideo sicut ridiculum esset ex quantitate virtutis solaris inferre quantitatẽ huius particularis effectus, vt adæquatẽ virtutẽ solis, ita irrationabile est, ex q̃titate virtutis immaterialis inferre q̃titatẽ huius effectus particularis, qui est velocitas motus tanq; effectum adæquatum. Considerandum rursus est, quòd inter potentiam motiuã infinitam in magnitudine seu absolutè: & potentiam motiuam infinitam incorporeã hoc interest, quòd illa aut nihil aliud per se dicit, nisi principium motus, vt patet si sumatur absolutè, aut si aliquid aliud addit, nihil addit eleuans ipsam supra rationem proprij principij motus: vt patet si sumatur in magnitudine. Ista autem est hoc, quòd immaterialis ordinis ponitur, supra rationem proprij principij motus eleuatur, sicut & supra corporalia. Propter quod ex hoc ipso, quòd ponitur extra magnitudinem, sequitur quòd non per se primò respiciat motus velocitatem, qui est corporeus effectus, quemadmodum faciunt virtutes corporales, sed altius quid per se primò aspiciat, & secundariò & quasi per accidens motum. Vnde fit, vt infinitas virtutis motiuæ si esset in magnitudine motus velocitate necessariò manifestaretur, Infinitas autem virtutis motiuæ existentis extra magnitudinem non: quia scilicet infinitas potentiæ in magnitudine est per se, primò particularis principij motiui, infinitas verò potẽtiæ extra, est per se primò rei eleuatæ supra ordinem principiorũ motiuorũ particularium, ac per hoc latius quid respicit vt adæquatum * motum quam velocitatem motus. *Alias motus.* Imaginandum est enim, quòd res illa infinita extra magnitudinem, quamuis habeat in se vnde possit mouere: hoc tamen opus non per se primò respicit ad illa, sed aliquid altius: quia, vt pluries dictũ est, motus ꝑ se primò est actus coporis, virtus aũt illa eleuata est sicut supra corpora, ita super oĩa corporalia per se primò: quod dico ꝑpter ens & bonũ, & alia huiusmodi: quę etsi sint corporalia, non tñ per se primò: & ideo nõ oportet, si virtus illa est infinita, velocitatem infinitam posse ab ea prouenire. Ex duobus ergo falsificatur secundum S. Tho. conditionalis ista. Primò ex eo quòd virtutem extra magnitudinem non oportet habere adæquatum facere suæ virtuti, quum agat per intellectum: vt dictum est in secunda opinione. Secundò ex eo quòd considerata virtute infinita extra magnitudinem non considerato modo

operandi, sequeretur, ergo daretur motus in nõ tempore: quia non posset fieri motio, quo ad velocitatem adæquatã virtuti motiuæ: quia moueret corpus in actu, puta cælum, quod non esset capax motionis adæquatæ illi virtuti, nec absolutæ, quia hoc implicat: nec ex hypothesi data, quia infinita potentia non est concessa in magnitudine, sed extra.

¶ Contra hanc autem opinionem dupliciter obijcitur. Primò, quia si ex sola incorporeitate virtutis motiuæ infinitæ habetur sufficiens ratio falsitatis secundæ conditionalis, manifestè sequitur quòd non refert, si ponatur, virtutem illam esse motiuam necessariò, dũmodo ponatur incorporea: stant enim ista duo simul, non enim est impossibile virtutem immaterialem esse necessariò motiuam, vt Arist. & Philosophi tenent de animabus orbium. Ex hoc autem quæratur in quanto tempore mouerec virtus infinita extra magnitudinem mouens secundum totum posse, & signetur illud tempus, & tunc procedatur iuxta tex. 79. octaui Phy. deducendo ad impossibile, ꝙ æqualiter moueant virtus finita & infinita. Secundò: quia hoc est expressè contra Auer. in secundo cæli. com. 38. & 71.

¶ Ad primum horum dicitur, quòd istæ duæ conditionales distãt sicut cælum & terra. Si infinita potẽtia motiua esset extra magnitudinem, moueret in non tempore, & si infinita potentia motiua existens extra magnitudinẽ, moueret secundum totũ suum posse, moueret in non tempore. Secunda enim est vera: quia in antecedẽte eius iam ponitur ipsam secundum totum posse actualiter mouere, & consequenter habere mobile talis motionis subiectũ: quũ motus sit actus mobilis, ac per hoc in hac conditionali saluantur tres antedictæ conditiones. In alia verò non habetur ex hypothesi antecedentis, mobile capax totius posse, & ideo est falsa ex defectu tertiæ conditionis. De illa autem conditionali, super quam firmatur argumentum, scilicet si esset extra magnitudinem infinita virtus motiua, necessariò daretur motus in non tempore: dicẽda sunt duo. Primò, quòd est impertinens proposito: quia non habetur ex dictis S. Tho. Multum enim refert posita virtute infinita incorporea, loqui de ipsa, & cõsequentibus ad ipsam vt sic, abstrahendo à quibuscunque alijs, quæ non necessariò ipsam infinitam & incorpoream comitantur: & loqui de ipsa, addendo sibi specialem modum agendi, scilicet necessariò. Primo enim modo est sermo sanc. Tho. & non secundo, & primus nihilominus modus nihil ponit incompossibile, secundus verò fortè adunat incõpossibilia: quia quãuis virtuti incorporeæ non repugnet esse necessariò motiuam & velocitatiuam motus, repugnat tamen fortè virtuti incorporeæ infinitæ, vnde non oportet de illa conditionali solicitum hîc esse. Si tamen de veritate eius quæratur, dicendum secundò videtur, quòd est falsa eadem ratione: quia scilicet ex hypothesi antecedentis habetur quòd in mobili posset recipi adæquatus effectus illi virtuti. Vt enim iam infinities tactum est, motus in non tempore est quoddam impossibile ex terminis, & non sequitur nisi ex aliqua hypothesi impossibili: quam requirere illa tria monstratum est. Et quum contra arguebatur, ergo moueret in aliquo certo tempore, signetur illud, &c. respondetur, quòd quia ex parte motoris nulla posset certitudo velocitatis determinari, quia nec ex libertate, nec ex finitate potentiæ, & in non tempore mouere nõ sequitur ex hypothesi: oportet dicere quòd si moueret, moueret ea velocitate, cuius mobile esset capax, puta si esset mobile non violentabile & capax motus 24. horarũ, tanto tempore moueret illud & non minore. Et si contra hoc dicatur: signetur tempus illud: intrepidè assignetur, puta vna hora vel decem: hoc enim non refert. Et si procedatur deinde ad hoc quòd eodem tempore mouebit idẽ mobile virtus finita & infinita, dicetur hoc non esse inconueniens, quando aliunde prouenit, quàm ex virtute motiua. Inconueniens siquidem est, quòd virtus finita & infinita ex proprijs meritis consideratæ moueantur æqualiter: sed quando aliunde hoc prouenit, puta ex libertate agentis (vt secunda opinio dicit) vel ex parte mobilis: vt modo dicitur, vel ex mediatione alterius motoris, vt vltima opinio Auer. dicet, nullum inconueniens est.

¶ Sed sunt in hac responsione adhuc duo dubia. Primũ est quia ex eo quod in antecedente ponitur, virtus infinita motiua, ponitur * consequenter mobile adæquatum. Motiuũ enim ad mobile refertur: vt dicitur 5. Meta. cap. de ad aliquid: & sic tertia conditionalis est vera. Secundum est, quia licet tale vel tale mobile certam velocitatẽ sibi determinet: non tamen mobile in communi: & ideò comparando illam virtutem infinitam separatam necessariò agentem ad mobile in communi, restat dubium, an moueret in non tempore, an certo tempore.

* Aliàs consequẽter.

¶ Ad primum horum dicitur: quòd ratio illa tenet. quando vis motiua est eiusdem ordinis cum mobili: tũc enim ex suppositione tãti actiui, necessario supponitur adæquatum proportionaliter passiuum. Quando autem supponitur tantùm actiuum altioris ordinis, non oportet tantum passiuum supponere: quia quum passiuũ non respiciat nisi mediante actione transeunte (quam facit vel facere potest in eo) & virtus altioris ordinis, scilicet vniuersalis immaterialis, non oportet quòd habeat, aut habere possit aliquam actionem in passo corporeo sibi adæquatam: consequens est, quòd non necessariò supposita tanta virtute motiua immaterialis supponatur mobile adæquatum proportionaliter. Vnde licet motiuũ dicatur ad mobile vniuersaliter, tm̃ tñ non dr̃ ad tm̃ mobile vniuersaliter: sed qñ motiuum est eiusdem ordinis cum mobili.

¶ Ad secundum dicitur, quòd quamuis docuerit Aristo. in Physicis motorem in communi mobili in communi comparare, & quicquid contradicit talibus in proportionibus esse impossibile: non tamen didicimus comparare mobili in communi motorem contractum: qualis est iste, de quo loquimur, motor enim est separatus à materia. Vnde tali motori attribuendum est tale mobile: puta cælũ, & non mobile in communi. Constat autem quòd tale mobile aliquam sibi certam velocitatem determinat: vt dicitur secundo cæli. textu 39. Et si curiose quæratur quid dicendum sit ad illud quæsitum. Dicendum est, ꝙ si ille motor applicaretur corpori mobili absolutè, quòd moueret nulla certa velocitate. Et si dicatur, hoc est impossibile, concedatur, quia etiam antecedens est impossibile: nec est à nobis vnquam concessum.

¶ Ad alteram obiectionem, qua dicebatur hanc tertiam opinionem esse contra Auer. dicitur dupliciter. Primò quòd non est verũ nisi per accidens. Auerrois enim ideo dixit, quòd si anima cæli esset infinitæ virtutis, moueret in non tempore: quia supponebat ipsam necessariò mouere: vnde ex modo agendi supposito tenet apud ipsum consequentia. Sanctus Thomas autem loquitur de virtute infinita incorporea, abstrahẽdo à modo operandi: ideo in hac opinione non sunt contrarij per se. Et si dicatur, saltem habetur, quòd secundum Auerroym illa tertia cõditionalis est vera. Dicitur secũdò quòd hoc est verũ: non tamen propterea est relinquenda: quoniam maior est autoritas rationis, quàm sit Auerrois & omnium philosophorum simul. Et puerorum non philosophorum est sequi dicta alicuius, credendo quòd non dixit hoc absque magna & sufficienti ratione: & relinquere argumenta ad oppositum necessaria aut propè.

¶ Quarta opinio ab Auerroe duodecimo Metaphisicorum, conclusione quadragesimaprima explanata: duabꝰ distinctionibus censet egere positionem, dicentem virtutem motiuam infinitam absque motu in non tempore. Prima est modi essendi: vt scilicet ponatur immaterialis, & non in magnitudine. Secunda est modi operandi: vt scilicet moueat mediatè, & non immediatè. Supponit enim omnia immaterialia agere naturali necessitate: & sic dicit, quòd ideo non sequitur motus in non tempore, si ponatur primus motor virtutis infinitæ: quia ille mouet mediante anima cæli, modificante in effectu velocitate: scilicet motus, infinitatem primi.

¶ Sed hæc opinio à Sancto Thoma & Aegidio, octauo Physico. arguitur insufficientiæ: à Scoto autem in primo sentent. distinctione octaua, quæstione vlti. ratione vlti. arguitur falsitatis. Insufficiens quidem dicitur à Sancto Thoma: quia quum Aristot. sexto Physicor. duos effectus attribuerit infinitati virtutis: scilicet mouere tempore infinito, in textu 78. & mouere in non tempore, in textu septuagesimonono. & Auer. ponendo infinitã virtutem, ex mediatione motoris finiti dicat impediri motũ in non tempore, & non impediri motum in infinito tempore: imò dicit, ꝙ quia ille primus motor est infinitæ motionis, ideo mouet tpe infinito: & quia ibi est alius motor finitus, ideo mouet in certa velocitate. Restat assignanda ratio quare mediatè mouere non impedit infinitatẽ tpis: sicut impedit infinitatem velocitatis: quod Auer. non fecit. Ab Aegidio verò: q a si Deus moueret immediatè, nõ

propterea moueret in non tempore: quia motus in non tempore est de genere impoſsibilium. Falſa autẽ dicitur, quia virtus infinita habet omnem perfectionem cauſæ efficientis, quam habet ipſa cum cauſa ſecunda proxima: & ideo ſequitur ꝙ immediatè poteſt cauſare omnem illũ effectum in cælo per ſe, quem poteſt cum anima, ergo & cauſat, ſi neceſſariò agit quicquid poteſt: vt ſupponitur: et vltra, ſi cauſat illud immediatè: ergo in nõ tempore: quia virtus infinita agens ſecundum vltimum virtutis ſuæ & immediatæ, non poteſt agere in tempore.

❡ Ad horum autem primũ dici poteſt, ꝙ quamuis difficilè ſit reddere illius quæſiti rationẽ: nõ tñ eſt impoſsibile. Difficilè quidem: quia ratio eius nõ poteſt ſumi ex eo, quòd infinitas temporis ſit effectus poſsibilis, infinitas verò velocitatis impoſsibilis. Ex hoc enim non habetur quare mediatio impediat ſequelam huius, & non illius licet habeatur quare illud poſsit fieri, & non hoc. Nec poteſt ſumi ex eo quòd aliter attribuitur infinitæ potentiæ infinitas temporis, & aliter infinitas velocitatis: ſcilicet ꝙ illa attribuitur infinitæ potentiæ ſiue in magnitudine, ſiue extra: hæc autem in magnitudine tantùm, quoniam dato ꝙ hoc ſit verũ, apud Auerroym reputatur falſum, vt patet ex dictis: & ideo ſolicitus fuit de virtute immateriali infinita, quare non mouet in nõ tempore, & poſuit mediationem motoris. Nec poteſt ſumi ex eo ꝙ virtus velocitatiua in infinitum non eſt cõmunicabilis, virtus aũt continuatiua in infinitũ eſt cõmunicabilis: quoniam hoc eſt falſum loquendo de virtute per ſe continuatiua in infinitum: qualis eſt virtus primi motoris.

❡ Impoſsibile autem non eſt: quia poteſt ſumi ratio ex eo, quòd ad hoc vt infinitas temporis proueniat ab infinita virtute, ſufficit per ſe primò reſpici ab illa, quòd mediatio motoris non aufert: mediatio enim cauſarum non aufert perſeitatem cauſalitatum.

❡ Non enĩ ex hoc, ꝙ ſol & homo generant hominẽ, tollitur perſeitas cauſalitatis ſolis reſpectu proprij effectus, quẽ habet in homine, ad hoc autẽ ꝙ infinitas velocitatis proueniat à virtute infinita, exigitur ꝙ virtus illa abſque vlla modificatione attingat motũ. Hoc aũt motoris mediatio tollit: quia virtus primi motoris modificata in ſecũdo, & nõ in ſua illuminatione attingit motũ. Et ſic ex vi mediationis ſatisfieri videtur quæſito, & ſufficiens reddi reſpõſio data. Ad Aegidiũ verò dicitur, ꝙ illa ratio nõ excludit, quin illa cõditionalis ſit vera, Si Deus virtutis infinitæ moueret immediatè, moueret in nõ tempore, ſuppoſito eo quod ſupponit Auerrois ſcilicet ꝙ agat ſecundũ totũ ſuum poſſe: vnde impoſsibilitas cõſequentis nihil aliud cõcludit, niſi ꝙ antecedẽs eſt impoſsibile: cuius oppoſitũ probãdũ erat ab Aegidio, ſi ex impoſsibilitate cõſequẽtis reprehenſione dignus cenſebatur Auerrois.

❡ Ad ſecundũ autem dicitur, ꝙ aliud eſt loqui de perfectione cauſæ, aliud de modo cauſandi: nec licet ex perfectione cauſæ ad modum cauſandi inferendo digredi, ſed cõmittitur ſophiſma figuræ dictionis. Vnde ex hoc, ꝙ primus motor eſt nõ minus perfectæ virtutis q̃ ipſe cũ anima cæli ſimul, nõ licet inferre, ergo eodẽ modo põt ſolus facere, quod facit cũ anima cæli: q̃a aliud eſt poſſe, aliud poſſe tali modo. Et ſimiliter non licet inferre: ergo poteſt immediatè facere quicquid poteſt facere cũ medio: quia immediatè agere ad modum agendi pertinet. Et ſi quæratur vt arguendo dicebatur, vnde põt reddi ratio, ꝙ virtus infinita ſit alligata tali modo mouẽdi, ſcilicet mediatè: diceret Auer. ꝙ hoc, non eſt ex defectu potentiæ, ſed ex eſſentiali ordine connectionéq; cauſarum & effectuum vniuerſi, vt in eo ſaluetur vtrũq;, ſcilicet & perſeitas cauſalitatis primi, dependentiæq; aliorum ab eo, & diſtinctio cauſarum effectuũmq; cum illarum efficacia, & iſtorum dependentia ab illis. Nihil enĩ horum neceſſariò ſaluaretur in vniuerſo, ordóq; vniuerſi neceſsitate careret, ſi primus motor infinitæ virtutis non eſſet neceſſaria connexione coniũctus medijs, cauſis in cauſando. Et ſi contra hoc inſtetur, quia, vt dicitur in prima propoſitione libri de cauſis, cauſa prima plus influit & prius in effectũ quàm ſecunda, ergo ſi eſt infinita & agit naturaliter, in primo ſigno totum effectum totaliter cauſat, & ſic non remanet ad quid actio cauſæ ſecundæ terminetur. Reſponderi poteſt, quòd ex hoc quòd cauſa prima plùs & prius natura influit, quàm ſecunda, non habetur, ergo totaliter cauſat ipſum, quantumcunq; ponatur infinita & naturaliter agens, accipiendo ly totaliter, ex parte cauſalitatis. Tum quia non cauſat ipſum omni modo, quem effectus exigit ad ſui factionẽ naturalẽ: nec ex eo ꝙ totus effectus cauſatur ab vna cauſa, habetur, ergo aliæ cauſæ nihil faciũt: q̃a faciũt idẽ realiter alio mõ. Nõ enĩ ideo dãtur plures cauſæ eſſentialiter ordinatæ eidẽ, quia aliquid eius fiat ab vna, & aliquid ab alia: ſed vt totus effectus ſecundũ quamlibet ſui rationem habeat propriã: & per ſe primò cauſam, quãuis totus a qualibet fiat ſecundũ rẽ: vt ſuperius dictũ eſt. Tũ quia infinitas cauſæ primæ nõ largitur neceſſariò niſi efficaciam cauſalitatis eius in ſuo ordine. verbi gratia, Quantũcunq; ponatur ſolis virtus infinita, ex hoc non habetur, ꝙ ipſe abſq; homine poſſet producere hominẽ: ſed ꝙ effectũ proprium in homine efficaciſsimè ſortiretur: ita quantũcũq; ponatur diuina virtus infinita & neceſſariò agens, ex hoc non ſubtrahuntur actiones ſecundorũ agentiũ, ſed ponitur, ipſam omnibus coagere, ad omnia, quæ illa agunt alio modo, & ſaluatur aliquem effectum (puta ſempiternitatem) habere per ſe cauſam, & proprium effectum primi eſſe intimũ & primum in quolibet effectu. Illud autem quod ibi dicitur, ꝙ in primo ſigno effectus totaliter eſt à prima cauſa, &c. imaginariũ magis, q̃ philoſophicum quid ſonat: non enĩ alia ratione philoſophi (ſecundũ quorũ intentionẽ loquimur) dicunt primam cauſam plus & prius influere in effectũ cauſæ ſecundæ, q̃ ſecundã: niſi quia per ſe primò effectus primæ cauſæ, cõmunioris & intimioris ac prioris rationẽ habet in effectu, vt patet in propoſitione adducta & eius commento. ſicut verbi gratia, cauſans per ſe vitã in homine, magis & prius dicitur influere in hominẽ, q̃ cauſans per ſe animalitatẽ in eodẽ: q̃a illud eſt intimius, prius & cõmunius. Ex hoc autẽ non habetur, ꝙ in illo priori totus effectus ſecundũ omnem rationem habet ſufficientem cauſam per ſe, & ꝙ aliæ ſuperfluant: etiã ſi dãs vitam, eſſet virtutis infinitæ, dato etiã ꝙ ſpeciali cauſalitate attingeret hominem. Quod tñ eſt erroneũ in philoſophia: quia cauſa prima nõ attingit effectũ cauſæ ſecũdæ, niſi media actione cauſæ ſecũdæ: quãuis magis & prius propter rationem dictam. Colligendo ergo reſponſionem ad primum argumentum principale, dicimus tripliciter reſponderi poſſe, vel tenendo, primum motorem mouere liberè, vel non conſiderando, hoc tenendo, ipſum eſſe immaterialem, vel tenendo ipſum mouere mediatè. Et quòd nulla harum Ariſt. repugnat, Auer. autem ſola prima, quamuis tertia ab ipſo habeatur.

❡ Ad ſecundũ argumentũ principale dicitur, ꝙ tenendo viam Auerrois de neceſſaria connexione virtutum agentium, &c manifeſtè patet, ꝙ nõ ponitur in rerum natura aliquid poſsibile ſecundũ potentiã actiuã, quin ponatur ſecundũ potentiã paſsiuã, & ꝙ infinitati potẽtiæ diuinæ reſpondet potẽtia paſsiua cæli ad ſempiternitatẽ motus: nec eſt alius effectus in motu poſsibilis ex illa virtute acceptа, ſecũdũ omnes cõditiones neceſſariò ipſam cõmitãtes in rerum natura. Tenendo aũt alias reſponſiones, itã patet reſponſio dupliciter. Primò admittẽdo, ꝙ omnipotentiæ actiuæ reſpondet paſsiua: ſed nõ quo ad omne q̃d eſſet abſolutè poſsibile ex illa virtute fieri, & ſic potẽtiæ infinitæ motiuæ reſpõdet potẽtia cæli quo ad ſempiternitatẽ motus: non autẽ quo ad omnem gradũ velocitatis, qui poſſet fieri ex illa virtute abſolutè. Et huius ratio ex dictis haberi poteſt: quia potentiæ actiuæ vniuerſali altioris ordinis: non oportet reſpondere paſſum corporeum capax totius eius virtutis quo ad omnia: quia non per ſe primò reſpicit effectum particularem: vt dictum eſt, & eſt philoſophiæ principijs ſatis conſonum. Secundò poteſt dici, quòd licet omni potentiæ actiuæ reſpõdeat poſsibile, non tamen potentia paſsiua, vt patet de productione intelligentiarum à Deo: ſiue ab æterno, ſiue in tempore, Et hoc propter rationem dictam. Nec tamen oportet reſpondere aliquod vnum poſsibile adæquatum: ſed, vt ex dictis patet, virtuti infinitæ reſpondet infinitum poſsibile, non ſic quòd poſsit produci aliquod infinitum niſi duratio: ſed ſic quòd nullis finibus poſsibilium producibile ab ipſa arctatur: ſed quocunq; producto poteſt perfectius producere, quantum eſt ex ratione virtutis actiuæ. Et hoc modo quantitas virtutis in effectu manifeſtatur: & non primo modo tantùm. Quod verò in vltima confirmatione dicitur, proportionaliter intellectũ propoſitum magis confirmat, quam impugnet: quia quemadmodũ mobile infinita velocitate poteſt dupliciter intelligi (vno modo quòd poſsit actualiter infinita velocitate

Ad ſecundũ principale.

moueri, alio modo sic ꝙ quacunq; velocitate motuũ pôt velocius moueri & prio) mõ impossibile est ponere mobile, secundo verò est possibile: ita est de motiuo: quòd scilicet impossibile est dare motiuum infinita velocitate primo modo, sed secundo tantùm: quòd etiam oportet esse infinitæ virtutis. Et aduerte, quòd de facto secundum philosophos huic argumento dicendum est, quòd potentiæ infinitæ respondet in rerum natura effectus infinitus, scilicet tempus infinitum motus cæli per se productum, & potentia passiua cæli ad hoc. Et quòd hoc est sufficiens manifestatiuum infinitatis virtutis: vt patet ex dictis. Cætera autem pro verè philosophantium quiete dicta sint.

Ad tertium principale.

❡ Ad tertium principale dicitur, quòd licet solo tertio modo arguatur ibi secundum mentem Auerrois, & nec etiam illo modo habeatur intentum, attamen singulis ordinatè respondendum est, præmissa prius intentione illorum verborum secundum veritatem. Intendit igitur ibi Auer. loquens de proximis motoribus orbium, non excludere infinitatem vigoris à Deo: qui nullius orbis est anima, sed concludere infinitatem vigoris non sequi ad motorem tempore infinito: ex hoc quòd motor infiniti vigoris habet necessariò infinitam potentiam, & consequenter infinitam naturam. Ex hoc enim sequitur, quòd si motor tempore infinito necessariò esset infiniti vigoris, quòd haberet & potentiam & naturam infinitam. Et quum plures sint motores tempore infinito, sequeretur vlterius, quòd ex positione plurium motorum cælestium tempore infinito, non haberentur propria naturis motorum; sed hoc tantum, quòd sunt motores infiniti. Et sic vlterius sequeretur, quòd non esset ibi multitudo motorum, nec diuersitas proportionum motorum ad mobilia, sed motus in non tempore &c. Et tenent consequentiæ vt ibi: quia tunc illi motores conuenirent in natura & potentia infinita intensiuè, quemadmodum modò de facto conueniunt in immobilitate: ex qua habent quòd possint continuare motum tempore infinito. Et sic non esset vnde differrent abinuicem. Hæc est sententia Auer. ibidem: vt patere potest cuilibet exercitato, ex qua non habetur primum motorem esse vigoris finiti. Ad primum ergo modum arguendi ibi tactum, dicitur quòd non sunt in eo tot verba quot errores. Consequentia primò nihil valet.

Propositio deinde dicens, quod qualibet pars infiniti est infinita, licet sit vera de parte aliquota, non tamen iuuat cum alia coassumpta, scilicet infinitum non est maius alio infinito. Patet enim in quantitate permanente, quòd si ponatur linea infinita vtrinque versus oriens & occidens, & secetur in directo puncti meridiei, quòd vtraque pars est infinita, & tota est maior vtraque parte. Et similiter in quantitate successiua, si secetur in termino decimæ horæ huius diei totum tempus æternum: vtraque pars est infinita: & tamen totum tempus est maius qualibet earum. Falsum est ergo cõparando infinitum simpliciter infinito secundum quid, quale est pars aliquota infiniti, quòd vnum non sit maius alio: & quia talis est cõparatio in proposito nostro, patet nihil concludi. Et vt ostẽdatur quantus error in hoc sophismate lateat, adhuc declaratur, quòd etiam comparando infinitum simpliciter infinito simpliciter, stat vnum esse maius alio. Numerus enim reuolutionum Lunæ est maior numero reuolutionum Saturni (& loquimur de motu proprio) & tamen vterque est infinitus secundum ponentes motum æternũ. Antecedens patet, quia singulis reuolutionibus Saturni respondent amplius trecenta sexaginta reuolutiones lunares: quoniam illæ singulis triginta annis vnam complet: illa verò vigesimooctauo quoque die vel circa suam peragit. Vnde diuus Tho. præclarè docet in tertia parte, quæstione decima articu. tertio. ad tertium, quòd non est proprietas infiniti non excedi simpliciter, sed non excedi in illo ordine, in quo ponitur. Et fundat hoc super tex. 37. & 38. tertij Phy. vbi dicit, quòd infinitum non est vt substantia, sed vt accidens quærendum: accidentis aũt proprium est qualificare id, cuius est accidens. Et propterea queadmodum infinitas adueniens alicui, puta diebus, nõ infinitat nisi numerũ dierum: ita impossibilitas infinitatẽ cõsequẽs non ponitur nisi in ordine dierũ. Et propterea infinitis diebus simpliciter, nõ possunt ri plures dies: sunt tamen multò plures horæ illorum dierum quàm ipsi dies. Et similiter infinitis horis non dantur plures horæ: sunt tamen multò plura minuta illarum horarum quàm horæ ipsæ. Nefas quoque esse videtur, cõditiones totius & partis, in impartibili & summè perfecto, ac per hoc vocato quanto virtualiter, requirere: quũ non maius quid sit totum hoc: Deus bonus, sapiens, viuus, quàm hoc solùm, scilicet Deus: aut econuerso: siue ponatur finitæ virtutis siue infinitæ: quia non est æqualis: sed eadem est perfectio rei illius, & omnium quæ eius sunt. Ad secundum verò modum arguendi dicitur, ꝙ sicut tactus quantitatiuus, quia secundum extrema est, expellit id, in quod fertur, tactus autem virtualis, quia interiora penetrat, magis conseruat & firmat si contrarius non est tacto: ita infiniti corporei propriũ est, sic oia occupare, vt omnia excludat, nihil secũ compatiens: infiniti verò virtualiter, & proprium est sic omnia implere, vt ea faciat virtuosa & cooperantia, & modificatia illimitationem suam in effectibus. Vnde ex infinitate virtutis non excluduntur alia actiua, sed magis ponuntur: vt superius quoq; dictum fuit. Ad vltimum autem dicitur, quòd dupliciter potest poni distinctio formalis. Vno modo sicut aliqua participantia aliquid, proprijs constitutiuis diuersificantur: sicut homo differt ab equo, & albedo à nigredine. Alio modo sicut aliquid per essentiam distinguitur ab alijs, quæ sunt talia per participationem: sicut homo separatus distingueretur à singulis hominibus. Distinctio primo modo est causa finitatis vtriusq; extremi: & de hac est sermo Auerrois ibidem. Secundo modo nõ infert finitatem nisi vnius extremi, scilicet participantis tantùm. Illud autem quod est per essentiam, ex hoc ipso quod pura est, ab alijs distinguitur absque aliquo finitante & contrahente. Et licet ab infinito nullum positiuum excludatur virtualiter, multa tamen excluduntur formaliter. quibus participãtia ipsum ab ipso distinguuntur, excellentiori modo omnia præhabente.

Ad quartum principale.

❡ Ad quartum principale dicitur, quòd consequentia nihil valet. Et ad probationem, concessa suppositione, negatur minor: scilicet quòd distantium ab aliquo in infinitum, alterum non sit altero propinquius illi: vt patet manifestè & in quantitate permanente, & successiua. In permanente quidem, si ponatur linea infinita ex parte Septentrionis, constat quòd tam pars intercepta sub Tropico Cancri, & circulo Aequinoctiali, quàm pars intercepta inter circulum Aequinoctialem & Tropicum Capricorni, in infinitum distat à quantitate lineæ infinitæ versus Septentrionem: & tamen dubium non est quin pars sub Tropico Cancri esset propinquior: quia minorem viã actura esset, si ad infinitam attingẽdam mouerentur. In successiua verò, quum tam dies hesternus quàm hodiernus in infinitum distet ab æterno tempore præterito, constat tamen quòd propinquior hesternus fuit quàm hodiernus, & hodiernus quàm crastinus. Alioquin mundus quotidie non esset maioris durationis, nec aliquid antiquius altero simpliciter: quæ sunt contra sensum. Est autẽ ratio quare stat inter aliqua esse distãtiam infinitã: & tamen vnum altero magis distare, quia distantia illa non est infinita vtrinque, sed ex vna parte tantùm, sicut contingit in proposito, & in instantijs adductis. Tunc enim & ex parte infiniti habetur ratio infinitæ distantiæ cæterorum ab illo, & ex parte finitorum habetur ratio maioris appropinquationis ad primum, vt patet in exemplis adductis: quia enim tempus præteritum est infinitum, ideo infinita distantia est à parte antè inter singulos dies & ipsum: quia verò hodiernus dies finit hinc tempus elapsum, ideo est finita distantia à parte pòst. Et consequenter ex ista parte potest accipi ratio, quare est propinquior æterno elapso, quàm dies crastinus. Et similiter est de distantia inter Deum & creaturas. Ex parte siquidem Dei infinitæ distantiæ ratio habetur: ex parte verò creaturæ distantia finitur. Et ideo hinc sumitur, quòd vna est propinquior altera primo enti infinito.

Vnde posset cum distinctione dici ad minorem, quòd distantia infinita est duplex: scilicet infinita vtrinque seu simpliciter, & infinita secundum quid, seu ex altera parte tantùm: & quòd quamuis primo modo sit vera, secundo tamen est falsa: & sicut est ad propositum.

Ad quintum principale.

❡ Ad quintum principale dicitur breuiter, quòd omnes autoritates Auer. in hac re, excepta illa octaui Phy. qua dicitur non esse virtutis finitæ nec infinitæ: loquuntur de motoribus proximis, id est animabus cælorũ: vt ipsemet Auer. in commen. 41. duodecimi dicit: quum post distinctionẽ infiniti à finito subdit, quòd proportio inter motorem & mobilem in cælestibus, est propter motor

torem finitum: & quod propter ipsum dixit Aristo. in 2. cæli, quòd primus orbis esset in labore, &c. Vel & clarius (licet in idem redeat) dicendum, quòd ideo sepè Auer. negat dari motorem infiniti vigoris, sic q possit semper velocius mouere: non ex defectu potentiæ primi motoris, sed ex ordine essentiali causarum & effectuum, & finitate motorum proximorum. Ex his enim fit, vt quemadmodum negatur 9. Metaph. commen. 7. Deum posse producere muscam, non ex defectu potentiæ, sed ex ordine essentiali causarum & effectuum exigente talem effectum fieri mediantè corpore cælesti mobili: ita nihil minus negari simpliciter ab ipso potest, quòd motor aliquis possit semper velocius mouere. Non ex defectu potentiæ primi motoris, sed quia non potest mouere nisi mediantè anima cæli, in qua modificatur virtus eius. Et sic nullus motor restat potens maiorem velocitatem facere quamuis primus sit vigoris infiniti. Illud verò quod in commen. 69. octaui Physicorum dicitur: scilicet quòd motor immaterialis, nec finitus, nec infinitus dici potest: quamuis sonet quid falsum & ridiculosum, & propterea reprehensum sit à multis. Quidam extorquentes intelligunt ea ratione dictum de solo Deo, quia non est virtutis actiuæ, sed tantùm mouet vt finis. Quidam verò, quia non est virtutis actiuæ respectu velocitatis motus, de qua ibi est quæstio: sed tãtùm sempiternitatis motus.

¶ Ego autem nolens Auerroim Thomistam facere, neque me Auerroistam, sed veritatem solam sequi (quantum cognoscere potero Deo concedente) puto id tunc voluisse Auerroim, quod sepè mentem meam pulsauit: tanquã de Aristo. officina veniens: scilicet quòd virtutes immateriales non sunt quantæ virtualiter, & consequenter nec finitæ nec infinitæ. Non simpliciter, sed eo modo, quo sunt quantæ virtutes corporales: scilicet quòd non sunt proportionales motibus, vt scilicet quantò maior motus, tantò virtus immaterialis maior: quemadmodum est in corporalibus, sed sunt altioris ordinis virtutes. Et hoc modo saluari videtur processus Aristo. 8. physi. quia quũ sufficienter excludatur ex textu 78. & 79. q nulla virtus corporea potest mouere tempore infinito ex eo q, talem virtutem oportet esse infinitam, & ad hoc sequeretur motus in non tempore, & de facto supponatur virtutem motiuam cæli mouere tempore infinito: restat quòd virtus illa sit extra ordinem virtutũ corporearũ, quarum nulla põt hoc facere: quia nec finita, nec infinita. Et cõsequenter habetur q sit impartibilis, & nec finita, nec infinita: etiã de virtuali quantitate loquendo, eo modo quo virtutes corporeæ: alioquin eodem modo posset argui de virtute corporea, sicut de incorporea. Et secũdũ hoc quũ in textu vltimo octaui Physicorũ dicitur motorẽ cæli esse potentiæ infinitæ, ly infinitæ, purè negatiuè teneri debet, id est non finitè. Hanc credo fuisse tunc mentẽ Auerrois: quam tamen quia vidit postmodum non esse veram (vt ex supradictis examinãdo rationẽ Aristotelis, & commentum. 41. deduci ab exercitatis potest ex medio termino Aristo.) ideo in 12. Metaph. cõmutauit in melius, admittẽdo ibi finitatẽ & infinitatẽ virtutis & proportiõis.

¶ Et sic sit finis pñtis quæstionis, anno Salutis, 1499. die 10. Septembris, Papiæ, in conuentu sancti Apollinaris: ad Dei gloriosi laudẽ & honorẽ, & eorũ temeritatem retundendam, qui philosophiam suo ingenio metiri præsumentes, non verentur dicere virtutem infinitam non esse in rerum natura, quia est ens impossibile secundũ principia philosophiæ. Iam enim patet, quòd nullo philosophiæ principio negato, non solùm sustentatur, sed etiam ex sensibilibus probatur. Erubescant ergo.

TRACTATVS TERTIVS, *de Potentia neutra, & de natura potentiæ receptiuæ in duas quæstiones diuisus.*

1 *Vtrum in rebus naturalibus detur potentia neutra.*
2 *Vtrum potentia receptiua actuum supernaturalium sit naturalis.*

QVAESTIO PRIMA.
Vtrum in rebus naturalibus detur potentia neutra.

IVXTA PRIMVM Articulum primæ quæstionis remansit tractãda quæstio de potentia neutra. Vnde quæritur: Vtrùm in rebus naturalibus detur potẽtia neutra.

¶ Circa quam difficultatẽ quatuor agẽda sunt. Primò declarabitur titulus quæstionis. Secundò ponetur opinio Scoti. Tertiò probabitur opposita opinio. Quartò respondebitur obiectis.

CONCLVSIO.

Quælibet potentia receptiua comparata ad actum in ea receptibilem, aut est naturalis, aut violenta, nec aliqua est in natura potentia neutra.

QVO AD PRIMVM. Res naturalis sumitur, hic vt distinguitur contra artificiales. Inueniri verò in rebus naturalibus, sumitur pro inuentione reali in singularibus naturalibus simpliciter. Et hoc ad differentiam eorum quæ dicuntur in abstractione: sicut contingit de proprietatibus quantitatis vt sic & alijs similibus: quæ tamen in rerum natura actualiter non inueniuntur. Potentia in proposito sumitur pro potentia receptiua. Neutralitas inclinationem naturalem respectu vtriusque actus, scilicet huius & oppositi negat, non simpliciter, sed in potentia receptiua vtriusque. Dico autem hoc: quoniam dupliciter contingit imaginari potentiam aliquam neutram. Primò per negationem potentialitatis ad vtrumque: queadmodum colorabile, nec ad grauem, nec ad acutum sonum est in potentia. Et sic non vocatur potentia neutra, sed potentia nulla: colorabile enim non est receptiuũ sonorum. Alio modo per negationem inclinationis in potentia receptiua vtriusque: sicut si poneremus aliquam superficiem receptiuã albi & nigri, & tamen ad neutrum inclinatam: & hæc propriè vocatur potentia neutra. est ergo sensus quæstionis, an inueniatur aliqua singularis potentia in rebus naturalibus, receptiua alicuius actus, & tamen nec ad illum nec ad oppositum inclinetur. Hæc de primo.

QVO AD SECVNDVM. Scotus in prologo primi sent. quæst. 1. & in 2. di. 2. quæstio. 6. tenet dari potentiam neutram ponens quòd potentia receptiua relata ad actum, aut est naturalis, aut violẽta, aut neutra. Naturalis quidem si naturaliter inclinetur in illum: violenta verò, ille sit contra eius inclinationem naturalem: neutra verò, si neque inclinetur ad istam formam, quam recipit, neque ad oppositam. Exemplum primi: vt motus deorsum lapidis. Exemplum secundi, motus sursum eiusdem. Exemplum tertij: superficies respectu albedinis & nigredinis. Etenim manifestè patet inueniri in angelis talem potentiam eo quòd potentia passiua quæ est in angelo ad essendum in loco neutra est. Quod probat dupliciter: tum quia tale passum non inclinatur naturaliter ad istam formam vel oppositam: tum quia si esset in aliquo loco naturaliter, esset in alio loco violenter. Et probatur sequela per Auicennam. 9. Meta. volentem q si motus cæli esset naturalis, terminaretur ad quietẽ naturalem, & motus ab illa esset violentus. Posset quoque multipliciter argui pro hac opinione: sed quoniam stabiliendo oppositam, habetur solutio omnium, ideo hæc sufficiant de secundo.

QVO AD Tertium propono vnam propositionem, & vnam distinctionem: ex quibus probabitur intentum. Propositio igitur est hæc: Omnis potentia rei naturalis respicit per se primò & naturaliter aliquẽ actum. Probatur quo ad primam partẽ: quia, vt dicitur. 9. Metaph. text. 13. potentia diffinitur per actum. Actus nanque diffiniens potentiam, proculdubio est per se primò respectus ab illa: quoniam neque actus per accidens, neque actus per se secundò, illi æquiualet. Quo ad secundam verò partem, scilicet naturaliter, probatur: quia ex secundo Physi. text. 78. vnumquodque sicut agitur, ita aptũ & natum est agi, & econtra: sed potentia fit à natura, & est propter actum: vt patet 9. Metaphy. text. 15. & 16. ergo potentia naturaliter fit, & est propter actum, ergo propter actum, quem per se primò respicit: & sic omnis potentia naturaliter respicit suum per se primò actum. Totus processus clarus est ex allegatis & traditis in 2. Physic. quomodo natura agit propter finem: & quo pacto ea quæ à natura aguntur propter finem naturaliter inclinantur in finem, &c. Distinctio verò est, q potentia receptiua potest comparari quatuor modis ad actus. Potest enim colorabile, verbi gratia, cõparari ad colorem, ad species coloris, ad cõtrarium coloris, & ad disparata, scilicet sonos. Si cõparetur ad colorem, sic cõparatur naturaliter & per se primò: si ad speciem eius, naturaliter quidem, sed non per se primò: si ad contrarium violenter: si ad disparata, nulliter, nisi fortè per accidẽs. Nec hæc egent probatione: qm per se sunt nota ex terminis, nisi quis obijciat actus, ad quos potẽtia se habet obediẽtialiter. Sed quoniam de hoc

erit sequens quæstio, nec hi locantur à Scoto sub potentia neutra, ideo nihil proposito obstant. Ex his autem deducitur opposita opinio: scilicet quòd omnis potentia in rerum natura relata ad actum receptibilem in ea, aut est naturalis, aut violenta: quòd nulla est neutra. Omissa pro nunc potentia obedientiali: vtpotè non spectante ad præsens propositum. Probatur autem hæc conclusio sic: Omnis potentia receptiua alicuius actus, aut respicit illũ per se primò, aut per se secundò, aut contrarium his: sed tam actũ per se primò respectum, quam per se secundò, respicit naturaliter, & contrarium eis respicit violenter: ergo omnis potentia receptiua alicuius actus aut est naturalis, aut violenta. Minor est per se nota. Et maior probatur sic: Si daretur quartum genus actuum receptibiliũ in aliqua potentia, illud esset actus disparatus ab eo, quẽ per se primò respicit illa potẽtia: sed hoc esse nõ põt: ergo potentia nõ potest recipere nisi illa tria numerata. Quòd aũt hoc sit impossibile patet inductiuè. Colorabile enim nullam habet potentiam ad sonos, neq; calefactibile ad colores: & sic de alijs. Et probatur ratione: quia potentia vnius generis non est ad actus alterius: vt patet 12. Metaphy, in tractatu de principijs prædicamentorum. Et quoniam rationi hæc consonant, ideo hanc sequamur viam. Et hæc de tertio.

QVO AD Quartũ respondetur, q̃ distinctio illa trimẽbris est volũtaria quo ad tertiũ mẽbrũ. Nec id qđ adducitur de superficie, iuuat: qm̃ aliud est loqui de superficie absolutè, & aliud de superficie physica tali in rerũ natura inuenta. Superficies enim absoluta non solùm abstrahit ab albo & nigro, sed etiam ab omni sensibili: & rursus aliqua superficies est quæ repugnat colori omni: vt patet de superficie cæli. Itaq; loquendo de superficie tali, id est colorabili, dicitur quòd vt sic non est indifferens ad album & nigrum per exclusionem inclinationis naturalis, sed per exclusionẽ maioris ad vnum quàm ad aliũ: quoniam huiusmodi superficies respicit naturaliter colorem, & omnes species eius, sed colorem per se primò, speciem verò per se secundò. Et simile est de materia prima respectu diuersarum formarum substantialium: ipsa quidem per se primò respicit formam per motum, aut mutationem acquisibilem quouismodo: per se autem secundò respicit hanc & illam formam. Et sic naturaliter inclinatur in omnes: & indifferens est ad omnes aut multas, non per excluconem inclinationis naturalis ad eas, sed per exclusionem maioris inclinationis ad vnam, quàm ad aliã.

Ad id verò quod adducitur de potentia locabili in angelo, dicitur, quòd falsum supponit: scilicet in angelo esse potentiam passiuam, respectu ipsius Vbi. Vt enim in tractatu de angelis dictum est, angelum esse in loco, non est ipsum recipere aut pati, sed virtualiter tãgere locum. Vnde nõ oportet solicitari nisi de actiua potentia angeli: quã constat esse naturalem, liberè tamen exercitam. Quãuis ea quæ adducuntur à Scoto ad probandum suum intentum de angelo, non cogant: quoniam hæc consequentia formaliter non valet, A est naturaliter in vno loco, ergo est violenter in aliquo alio: vt patet de singulis partibus orbis lunæ. Quælibet em̃ est naturaliter in occidẽte, & similiter in Oriente, & tamen nullibi violenter: & mutat locum subiecto & ratione. Nec confirmatio ex Auicen. conuincit: quoniam non nisi de motu merè naturali verificatur dictum eius. Motus enim cæli naturalissimus est ex parte principij passiui: ita quòd ex hac naturalitate reducitur ratio, quare in eo nullus est labor mouẽti: vt patet secundo cæli, textu 3. quamuis ex parte principij actiui sit animalis. Vnde hoc magis ad oppositum intenti Scoti videtur: quoniam sic motus angeli esset naturalis ex parte principij passiui absq; sequela inconuenientium, sicut de motu cæli dicimus. Hæc de quarto, & de tota quæstione.

QVAESTIO II.

Vtrùm potentia receptiua actuum supernaturalium sit potentia naturalis.

IVXTA EVNDEM Articulum quærendum erat, vtrum potentia receptiua actuum supernaturalium, sit potentia naturalis.

¶ In qua quæstione quatuor agenda sunt. Primò declarabitur titulus. Secundò recitabitur opinio Scoti. Tertiò examinabitur. Quartò respõdebitur q̃sito.

CONCLVSIO.

Omnes potentiæ in naturalibus actuum supernaturalium receptiuæ obedientiales sunt, non autem naturales.

QVO AD Primum potentia receptiua hic sumitur formaliter, vt receptiua est, quicquid sit de ipsa, vt elicitiua actus. Actus supernaturalis dicitur, quem nõ potest secũdum naturæ cursum adipisci: vt gratia, charitas, visio Dei, & reliqua huiusmodi. Potentia naturalis vocatur non subiectiuè, id est, potentia naturæ: sed formaliter, id est, potentia naturaliter inclinata. Ita quòd sensus quæstionis est, Vtrùm potentiæ in rebus naturalibus inuentę, in quibus recipiuntur actus supernaturales, naturaliter inclinentur ad illos. Hæc de primo.

QVO AD Secundum Scotus in primo, quęst. 1. prologi: & in q. 4. distinct. 49. in pluribus locis tenet affirmatiuam partem quæstionis. Putat nanq;, q̃ potentia comparari potest ad actum recipiendum, & agens impressiuum actus, & quòd in prima comparatione nulla est supernaturalitas, sed potentia est vel naturalis, vel violenta, vel neutra. In secunda autem comparatione est differentia naturalitatis à supernaturalitate: quoniam si cõparatur ad agens naturaliter impressiuum, est naturalitas: si non naturaliter impressiuum, est supernaturalitas. Confirmátq; positionem suam ex hoc, quòd potentia receptiua actus supernaturalis, seipsa est receptiuè capax illius: & naturaliter perficitur per illum, cùm habet, & naturaliter appetit illum. Ex his manifestè sequitur, ergo naturaliter inclinatur in illum: &, ergo est potẽtia naturalis respectu illius. Singula autem assumpta probantur. Primum quidem: quia nullo eget potẽtia animæ medio ad recipiendum charitatem: & similiter intellectus respectu luminis gloriæ, &c. Secundum verò, quia potentia naturaliter perficitur per actum, qui est eius perfectio. Tertium autem: quia vnumquodq; appetit naturaliter suam perfectionem, sed maximè naturaliter appetit maximam perfectionem, ex principio Metaphysicæ. sed actus supernaturalis, vt visio Dei, &c. maxima est perfectio. ergo, &c. Sumus igitur secundũ hęc in naturali potẽtia ad supernaturales perfectiones: nõ possumus tamẽ acquirere eas nisi supernaturaliter: quia oportet acquisitionem hanc ab agente supernaturali, scilicet Deo gloriose causari. Hæc de secundo.

QVO AD Tertium tria minus bene dicta in præfata opinione videntur: scilicet principalis conclusio, & eius probatio, & vsus vocabulorum. Malè in primis vtitur ly supernaturale, dum omnem actionem Dei ad extra supernaturalem vocat: quia Deus est agens non naturale, sed liberum. Constat nanq;, quòd alia est distinctio naturalis contra supernaturale, & alia naturalis contra liberum. Primo nanque modo anima Sortis producitur naturaliter: secũdo autẽ, non. Vnde nisi vocabulis abuti velimus ad placitum cuiusq;, supernaturale est, quod supra facultatem ordinis creaturis debiti in eis est. Omnes enim naturalia à supernaturalibus distinguimus frequenti vsu per hoc quod aliquid fit secundum debitum naturæ ordinem, & aliquid fit supra illum. Ratio deinde assumpta manifestè aut falsa est, aut petit principiũ. Quũ enim dicit, quòd potẽtia naturaliter perficitur per suum actum, & similiter appetit suam perfectionem: aut ly suũ significat suum per informationem actu vel potẽtia, aut suum per naturalem proportionem seu inclinationem. Si primo modo, falsa est maior: graue enim existẽs sursum, non naturaliter, sed violenter perficitur per esse sursum, & tamen esse sursum est actus & perfectio eius per informationem. Si verò secundo modo, petitio est principij in minore. hoc enim est probandum, scilicet quòd potentia naturalis habeat actum supernaturalem, vt suũ hoc modo. Quod quoq; dicitur de immediata receptione, ad propositum nihil infert: æs enim immediatè est receptiuũ figuræ Mercurij, & tamen non naturaliter. Conclusio demum principalis voluntaria relinquitur: & irrationabilis ostendetur probando oppositam. Hæc de tertio.

QVO AD Quartum conclusio responsiua quæsito est, quòd potentia ad actus supernaturales, non est naturalis, sed obedientialis. Et probatur tripliciter. Primò ex parte actus, sic: Actus supernaturalis dupliciter inuenitur, scilicet secundum se, vt gratia: & secundum talem modum fiendi, vt visus cæco datus. Visus enim secundũ se est naturalis actus hominis: sed quòd cæco in instanti detur, supernaturale est. Charitas verò & talia, sunt secũ

dum se actus supernaturales: adeò vt implicet contradictionem, connaturales esse, aut fieri alicui creaturæ factæ vel factioni, vt etiam ipse Scotus in secundo, distinctio. 23. fatetur. Si ergo in natura nulla est naturalis potentia ad actum supernaturalem ratione modi vt sic, à fortiori nulla est naturalis potentia ad actus supernaturales simpliciter. Sed in natura nullam esse naturalem potentiam ad illos actus, patet ex frequenti vsu quo naturalem potentiam ad miracula negamus. Et ex hoc sequitur, quòd supernaturalitas inuenitur non solùm comparando potentiam ad agens, propter supernaturalem acquisitionem actus, sed etiam comparando potentiam ad actum, propter supernaturalitatem actus in se.

¶ Secundò, ex parte potentiæ sic: Omnipotentiæ passiuæ naturali, respondet aliqua potentia actiua proxima: ergo respondet potentia actiua naturalis. Antecedens est maxima assumpta ab Arist. 3. de anima text. 17. ad probandum dari intellectum agentem. Fundatur enim super hoc, quòd in omni natura, vbi est patiens, oportet ponere agens. Et certum est quòd de proximo, non de primo agente loquitur: alioquin distributiuam non fecisset, dicens, in omni natura, &c. Et per hoc excluditur responsio Scoti, dicentis, quòd sufficit quòd detur primum agens. Consequentia autem probatur: quia potentia supernaturalis non est proximum actuum naturalis potentiæ, vt ex terminis patet: naturale enim soli naturali cognatum est.

¶ Tertiò ex parte subiecti. Quum enim quidditatiua cognitio alicuius sit sufficiens ratio omnium proprietatum eius, & ex ea soluantur omnes difficultates contingentes rei, vt in quarto Phy. dicitur, consequens est, quòd cognita quidditatiuè re aliqua, cognosci ex ea possint omnes eius naturales potentiæ: & quum potentiæ cognitio ex actu pendeat, vt dicitur 9. Metaph. consequens est, quòd actus, ad quos sunt naturales potentiæ, cognoscantur, & cũ huiusmodi actus sint supernaturales apud Scotum, sequitur de primo ad vltimum, quòd ex cognitione quidditatiua alicuius naturalis cognoscuntur supernaturalia: quod est manifestè falsum. Et confirmatur: quia certè scimus hanc maiorem, quòd nulla naturalis potentia est frustra. ergo si scimus hãc minorem, quòd in materia vel anima, vel quacunque alia re est naturalis potentia ad actum supernaturalem, oportet concedere quòd scimus supernaturalia illa debere esse: & sic sciemus resurrectionem mortuorum futuram, & gratiam iustificantem impium, &c. quod est ridiculum. Nec euacuat hanc rationem responsio Scotica, dicens, ꝙ anima secundum illam rationem est ignota. Cognitio nanque quidditatiua alicuius, nihil naturale illius incognitum relinquit: quoniam continet formaliter vel virtualiter omnem illius notitiam. Nec euaditur dicendo quòd substantia non põt à nobis pro statu isto quidditatiuè & propriè cognosci: quoniam quicquid sit de hoc, habetur intentum, scilicet quòd ex quidditatiua rerum naturalium cognitione, siue habeatur pro statu isto, siue non, possit scientia haberi de supernaturalibus. & sic reuelatio de gratia, beatitudine pollicita, resurrectione, & alijs huiusmodi, ad quæ naturalis ponitur potentia receptiua non frustrà, erit necessaria secundum quid, scilicet pro statu isto, & non simpliciter: quod est manifestè falsum. Hæc de quarto. Finis.

TRACTATVS QVARTVS de Subiecto naturalis Philosophiæ, unica quæstione contentus.

QVAESTIO.

An ens mobile sit subiectum in Philosophia naturali.

VAERITVR An ens mobile sit subiectũ in philosophia naturali. ¶ Et videtur quòd non. Primò. Quia aut ens mobile significat substantiam mobilem, aut accidens mobile, aut tertium commune vtrique. Si primum, cùm substantia mobilis & corpus mobile sint idem conuertibiliter, sequitur quòd poneretur secundum rem corpus mobile subiectum philosophiæ, quod est contra tenentes ens mobile. Si secundum, hoc est manifestè contra omnes, & veritatem. Si tertium tunc sequeretur, quòd ens diceret tertium conceptum abstrahibilem a substantia & accidente, quod est contra Thomistas.

¶ Secundò sic: Subiectum scientiæ debet esse vnius rationis formalis: alioquin non haberet quod quid est, & consequenter nec esset principium scientiæ: quia, vt dicitur in 1. de anima, in text. 11. principium omnis demonstrationis est quod quid est. Nec haberet aliquam per se primò passionem: quia ei, quod non est in se natura vna, quicquid per se vnum conuenit, conuenit ratione partium, & consequenter nulla passio conuenit ei primò. ens autem mobile dicit aggregatum ex duabus rationibus formalibus: ergo non est subiectum. Si dicatur, ꝙ illa duo ponuntur ad circunloquendum vnam rationem formalem, quemadmodum moris est ponere passiones loco differentiarum: contra, Ratio subiecti in scientia debet esse primò & maximè nota in scientia: eo quòd tota scientifica cognitio ex illa dependet: sed si circunlocutione eget, non esset huiusmodi: implicatio siquidem est in adiecto, dicere quòd est ratio formalis in scientia, & quòd circumloquitur illam passionis nomine, vtpotè occultam. ergo, &c.

¶ Tertiò: Si ens mobile esset subiectum philosophiæ naturalis, aut philosophia naturalis esset pars Metaphysicæ, aut esset subalternata illi: vtrunque est falsum: ergo. Tenet consequentia: quia aut ens mobile addit supra ens conditionem per se diuidentem ens, aut accidentalem enti. Si primo modo, sequitur quòd ens mobile a Metaphysico considerandum est: quia in primo Posteriorum ca. 22. dicitur, quòd eiusdem scientiæ est considerare subiectum aliquod & partes subiectiuas per se: & consequenter esset philosophia naturalis: cui ascribitur ens mobile, pars Metaphysicæ. Si secundo modo, sequitur quòd Philosophia naturalis Metaphysicæ subalternaretur: eo quòd dicitur in primo Posteriorum, capitul. 8. descendere de genere in genus secundum quid, id est, secundum conditionem accidentalem (vt communiter exponitur) est solius scientiæ subalternatæ conditio ab Aristotele tradita.

¶ Quartò sic: Subiectum in scientia debet esse illud, ad cuius rationem formalem omnes resoluuntur passiones & conclusiones illius scientiæ, vt de se patet: sed passiones & consequenter conclusiones Physicæ resoluuntur vltimò in Philosophia naturali ad quod quid est substantiæ, seu corporis naturalis: eo quòd omnia accidentia Physica causantur ex substantia naturali: ergo substantia naturalis seu corpus naturale ponendum est subiectum.

CONCLVSIO.

Ens mobile, non autem corpus mobile, aut substantia mobilis, vel naturalis, est subiectum adæquatum Philosophiæ naturalis.

IN HAC Dubitatione primò distinguam opiniones. Secundò declarabitur opinio sanct. Thom. Tertiò simul ipsa confirmabitur & contra alias opponetur. Quartò respondebitur argumentis in oppositum.

QVOAD Primum sciendum est de subiecto adæquato Philosophiæ naturalis (de quo hic est sermo) quosdam loqui in re hac naturaliter, quosdam verò innaturaliter: propter quod hi à nostra resecandi sunt disputatione, quàm inter Philosophos agimus. Supponunt enim intelligentias mobiles esse: & Philosophiam naturalem infra sensibilia non arctantes, commune aliquid sensibilibus & separatis à materia, quatenus mobilia sunt, subiectum Philosophiæ dicunt: operiuntque errorem suum Theologicæ pietatis nomine.

¶ Contra hos enim non oportet naturalem disputare: apud quem indubitatum principium est, substantias abstractas immobiles esse: & terminum considerationis philosophicæ esse animam humanam, partim abstractam, partim non: vt dicitur secundo Physicorum, textu vigesimosexto. & vltimum, quod potest naturalis de intelligentijs attingere, & declarare quia sunt: vt Auerrois dicit primo Physicorum, commẽtario vltimo.

Quanta tamen sit quorundam horum temeritas, silentio inuoluendũ non est, cũ præsumant propriã opinio

nem Theologiæ ſententiam aſſerere: ſicque theologicæ facultatis expertibus, in philoſophia tamen nutritis, deridendi Theologiam occaſionem præbent. Non eſt em̄ ex ſacra Scriptura, nec ex Theologis ſanctis ab eccleſia approbatis traditum, quòd angeli ſic mouentur, vt motus continui ſubiectum ſint: ſed potius oppoſitum, vt in Theologia diſcuſſum a Sanctis eſt. Vnde ſi Peripateticos arguendos cenſent, glorientur ex Scotica officina hos ſe errores deprehendere, non ex Theologia.

Auerroiſtæ aliq. Alberti & Aegidij ſequaces. Quinque opiniones naturales de ſubiecto philoſophiæ naturalis adæquato.

¶ His ergo omiſsis, ad naturales tranſeamus: Quorum opinio non eſt vna, dum alij mobile, alij ens, alij vtrunque ex ſubiecto phyſicæ reſecandum putant. Et illi quidem qui neutrius nomen recipiunt, ſecunda & quarta ratione ad oppoſitum facta mouentur: & ſenſibilem ſeu naturalē ſubſtantiam ſubiectum fore cenſent. Qui verò ens tantū abijciunt, corpus mobile ſubiectum philoſohiæ ponunt. Et hi adhuc diuiſi ſunt, dum quidam ly mobile, paſsionē ſignificare concedunt: quidam autem rationē formalem corporis phyſici ſupponere contendunt. Mobile autem tantùm abijcientes, ſunt qui ens naturale ſubiectum dicunt. Sunt ergo quinque opiniones naturaliter loquentium, S. Thomiſtarum tenentium ens mobile: & Albertiſtarum, dicentium corpus mobile: & modernorum multorum, dicentium ſubſtantiam naturalem ſeu ſenſibilem: & quorundam etiam modernorum aſſerentium corpus phyſicum ſeu naturale: & eorum qui ens naturale ſubiectum credunt.

QVO AD Secundū. Cū ens mobile cōplexionem quandā nominum contineat, ſingula diſtinguēda ſunt. Et primò quidē circa ly mobile triplici opus eſt diſtinctiōe.

¶ Prima eſt quòd cum mobile motum reſpiciat, ſicut motus ſumitur dupliciter, ſcilicet propriè, vt diſtinguitur contra mutationem in 5. Phyſi. & ad tria tantùm genera eſſe dicitur & communiter, vt continet in ſe & motū propriè dictum, & mutationem, ſcilicet generationem & corruptionem: ita mobile dupliciter ſumi poteſt. In quæſtione tamen iſta ſumitur communiter prout idem eſt quòd mutabile phyſica mutatione.

¶ Secūda eſt quòd aliquid poteſt dici mobile dupliciter, ſcilicet ſubiectiuè: quòd ſcilicet eſt ſubiectum motus: & terminatiuè: quòd ſcilicet eſt terminus alicuius mutationis. Et quamuis prima facie mobile ſonet ſubiectum motus, ſi tamen reſtringendum eſt in propoſito, magis tenendum eſt terminatiuè quam ſubiectiuè, vt ex dicendis apparet. iudicio tamē meo indiſtinctè tenendū eſt non ea ratione vt ſit commune ad omnia quomodocunque mobilia: contineátque vt partes ſubiectiuas materiam & formam, &c. quia hoc eſt contra ſan. Tho. in primo Phy. ſuper text. com. 6. vbi in diuiſione literæ expreſsè dicit, quòd in primo libro Phy. agitur de principijs intrinſecis entis mobilis, ſcilicet de materia & forma: ex hoc apertè inſinuans ens mobile, quod eſt ſubiectum philoſophiæ, non eſſe totum vniuerſale reſpectu materiæ & formæ, ſed totum integrale ſeu eſſentiale, ſed ea potius ratione vt ſcilicet illa notiſsima ſui acceptio ſupponatur, quam ex ſenſu ſupponere oportet: perhibent enim nobis ſenſus mobilia eſſe: an autem ſubiectiuè an terminatiuè moueantur ea quæ moueri videmus, ratione magis diſcernitur, quam ex ſenſu habeatur.

¶ Tertia eſt quòd mobile æquiuocum eſt nomē ad aptitudinem, ad motum & ad fundamentum illius aptitudinis: ſicut ſi riſibile ſignificaret aptitudinem ad ridēdum, & rationalitatem, quæ eſt eius fundamentum. Quid autem mobile in propoſito ſignificet, difficile eſt hac ſola quæſtione elucidare. Quamuis enim impoſsibile ſit ſubiectum & paſsionem ſimul accipi pro ſubiecto in aliqua ſcientia, ſic quòd totum aggregatum ſubiectum ſit (quia oportet ſubiecti vnam eſſe rationem formalem, & ex qd̄ qd eſt ſubiecti, & quid eſt paſsionis vna rō formalis conſtitui nequit) nihil tamen prohibet aggregatum ex ſubiecto & paſsione, ſubiectum ſic conſtitui, vt paſsionis quod quid eſt, ſit ratio formalis ſubiecti in illa ſcientia.

Et hoc modo intelligi poteſt mobile paſsionem ſignificare in propoſito: ita quòd mobilitas quæ eſt paſsio, ſit ratio formalis enti vel corpori, quod ſit ſubiectū philoſophiæ naturalis: vnde ſolet fieri reduplicatio ſupra ly mobile, dicendo ens aut corpus mobile, inquantum mobile eſt ſubiectum Phyſicæ. Suadetur autem in propoſito ſic ſumi mobile ex ſubiecto Mathematicæ: ſicut enim Phyſica eſt de entib⁹ in eo q̄ mobilia, ita Mathematica eſt de entibus in eo quod quāta. Conſtat autem Mathematicæ ſic eſſe ſubiectum ens quantum: vt quantitas ipſa quæ ſubſtantiæ materialis paſsio ſeu proprium accidens eſt, ratio formalis ſubiecti mathematicæ ſit. Erit ergo Phyſicæ ſubiectum ens actum moueri, ſic quòd aptitudo ad motum, ratio formalis ſubiecti ſit. Et confirmatur hoc magni Alberti autoritate: qui in 1. Phy. ſic diſtinguens corpus in Metaphyſicum, Mathematicum & Phyſicum, mobilitatem, quam rationem formalem ſubiecti dicit, poſteriorem corpore quanto naturaliter dicit. Nec obſtat quòd eiuſdem ſcientiæ eſt conſiderare de paſsione & ſubiecto eius: quoniam hoc intelligitur, quando tractatur de paſsione vt paſsio eſt: non autem quando paſſio primum ſubiecti locum tenet: vt patet de quantitate in Mathematica, quæ de ſubſtantialibus principijs ſubiecti eius, à quo fluit, non ſe impedit. Similiter nō obſtat quòd perfecta cognitio de re non habetur abſque quod quid eſt ſubiecti: hoc enim non eſt ſic accipiendum, vt omnis cognitio citra illam ſit imperfecta, ita quòd non ſit euidens & ſcientifica: ſed vt abſque quod quid eſt ſubiecti, conſummata omnimodáque notitia de re haberi non poſsit. Quod Phyſicæ accidere non inconuenit: quoniam Mathematicæ hoc conuenire certum eſt: Mathematicus enim ignorat an quantum ſit ſubſtantia vel accidens, & quantitatis ſubiectum, &c. & tamen certiſsimus eſt omnium: vt dicitur in ſecundo Metaphy. text. & commentario vltimo.

¶ Sed contra hanc viam eſt, quòd ſecundum eam ad philoſophum naturalem non pertineret conſiderare aliquod prædicatum quidditatiuum cuiuſcunque ſubſtantiæ, niſi fortè aliqua ſubſtantia ſit, de qua quidditatiuè prædicaretur aptitudo ad motū: & conſequenter philoſophia naturalis non eſſet de ſubſtantia, ſed eſſet de accidente, quemadmodum Mathematica. Si enim mobilitas (id eſt aptitudo ad motum) quæ paſsio ponitur entium naturalium, ratio formalis ſubiecti Phyſicæ acceptatur, non licebit Phyſico de ratione adæquati ſubiecti eius diſſerere: quia illa prior eſt, ac per hoc deſcendendo à mobilitate in communi ad talem vel talem mobilitatē in ſpecialibus partibus philoſophiæ naturalis, non licebit ad quod quid eſt talis vel talis ſubiecti deſcendere: ſed quemadmodum adæquati ſubiecti mobilitatis quod quid eſt omiſſum fuerat, pari ratione ſpecialia quod quid erat eſſe ſubiectum talium mobilitatum omittenda ſunt: quoniam nulla pars alicuius ſcientiæ tractat de aliquo priori propria ratione formali. Nec video quomodo poſsit huic rationi ſatisfieri, niſi tenēdo quòd Metaphyſicæ eſt conſiderare quod quid eſt in particulari. Quod quia nō credo verum, idcirco puto melius tenere, quòd mobile in propoſito non ſignificat ipſam aptitudinem ad motum ſi eſt paſsio: ſed eius fundamentum. Cùm enim iſta aptitudo, quam mobilitatis nomē ſonat, quibuſdam entibus repugnet, ſcilicet ſeparatis à materia, & quibuſdam nō, ſcilicet materialibus, & de entibus materialibus (puta homine & boue) non reputetur prædicari ſubſtantialiter: conſequens eſt, quòd aliquid præcedat in eis, ex quo ipſa aptitudinem hanc ſortiantur: & hoc fundamentum mobilitatis eſt. Notanter autem dixi non reputetur: quia communi voci ſatisfacere volens diſtinctionem hāc mobilitatis pertractaui. In 10. ſiquidem Metaphy. text. vlt. ſub dubio relinquitur, an corruptibile ſit ſubſtantia, an in ſubſtātia, id eſt an ſit de ſubſtantia rei, aut eam ſequatur: vt exponit Auerrois. Corruptibilitas autem quædam mobilitatis ſpecies eſt, vel mobilitas ipſa: ſecundum illud 8. Phy. text. comment. 25. in omni motu corruptio eſt. Sanctus Thomas etiam ibidem inter ſubſtantialia prædicata corruptibile ponere videtur. Ariſtoteles quoque in primo Phyſi. text. 8. idem ſentire videtur: dum dicit, quòd ad naturalem non ſpectat probare mobilitatē: hoc enim non eſſet verum, ſi mobilitas eſſet paſsio præuenta à formali ratione ſubiecti philoſophiæ naturalis: poſſet enim per illam rationem à naturali philoſopho probari. Niſi fortè quis dicat dictum Ariſt. non eſſe verum per ſe, ſed per accidens: quia ſcilicet eſt paſsio notiſſima. Sed hoc non eſt tutum: tum quia non eſt ſermo per accidens conſuetis Ariſtote. tum quia ſaltem defendere mobilitatem pertinet ad Philoſophum naturalem, & non ad Metaphyſicum: ſicut & quamlibet paſsionem ſubiecti proprij quilibet artifex defendere debet. Nec obſtat, quòd ſit paſsio per ſe nota de adæquato ſubiecto

iecto: quoniam per se notum, & non per se notum, faciunt quidem differentiã quo ad probari vel, nõ probari posse aliquid, vt patet in 2.Phy.tex.com.6.non tamen faciunt differentiam quo ad defendere vel non defendere: quoniam si occulta tuenda sunt, manifesta magis sunt tuenda, modò non sint principia, sed ex principijs: qualis est mobilitas, si passio ponitur. Quicquid autem de hoc sit mobilitas, quæ est ratio formalis subiecti physicæ, nõ passio, sed quod quid erat esse est entium naturalium: & præuenit naturalitatem & mobilitatem passionem eorũ si concedatur: illam quidem, quia relatiua proprietas est: istam verò, quia passio dicitur.

¶ Circa verò ly ens, hoc tantùm distinguere oportet, ꝙ dupliciter entis nomine vti consueuimus. Primò, pro omni eo quod habet esse quocunq; modo: & sic hic nõ capitur. Secundò, pro eo quod propriè esse dicitur: hoc autem in his, quæ fiunt, est id quod propriè fit: eius siquidẽ est esse propriè, cuius est fieri. Id autem quod propriè fit, vt 7.Meta.tex.com.28.patet, est compositum: siue substantiale, vt homo: siue accidentale, vt homo musicus. Et sic sumitur in proposito. Vnde colligẽdo dicta ad hoc ꝙ aliquid sit pars subiectiua entis mobilis, quod subiectum Physicæ dicimus, exigitur & quòd sit propriè ens, & quòd sit mutabile physica mutatione. Et propterea nec materia prima, nec forma substantialis aut accidentalis ens mobile est: sed entis mobilis principia hęc omnia sunt. Est ergo ens mobile cõmunius quàm sit corpus mobile, & quàm substantia naturalis siue sensibilis: quia cõtinet sub se omnia materialia cõposita, quæ solùm mutabilia sunt: siue sint substantialia, siue accidentialia, siue secundum formam absoluta, siue secundum vbi. Et est ens mobile abstractius quid quodcunq; prædictorum, quantò ens aliquem gradũ cõcomitans prius est illo: dato etiã quòd ad composita accidentalia se non extenderet. Nec obstat contradictio per ly mobile: quoniam sicut substãtia rationalis abstractius quid est, quàm animal rationale: sic ens mobile abstractius & prius quid est, quàm substantia mobilis: quamuis enim ex parte ly mobile æqua sit abstractio, ex parte tamen ly ens, & ly substantia, abstractius est ens mobile. Vnde quemadmodum concedẽs substantiam rationalem, adhuc disputandi locum haberet, an illa rationalis substantia esset corpus, an animal, &c. & cõtinuè ab abstractiori ad minus abstractũ quæstio descenderet, dum à substantia rationali ad corpus rationale, et à corpore ad corpus animatum, &c. veniretur, sic sub ente mobili quæstio remanet, an illud sit substantia, an corpus, &c. Cùm igitur in re mutabili considerari possit, & quòd sit corpus mutabile, & ꝙ sit substãtia mutabilis, & quòd sit ens mutabile, diui Th.sententia est, naturalia rationem subiecti philosophiæ naturalis induere primò, non quatenus sunt corpora mutabilia, aut substãtiæ mutabiles, sed quatenus sunt entia mutabilia: ita ꝙ ens mobile licet complexionem nominum contineat, incomplexum tamen & per se vnum quod quid est significat, sicut ens per se. Quemadmodum enim diuiso ente in per se & in alio, si simplicibus vocabulis careremus, substanti*a*m ens per se nominaremus, & accidens ens in alio, & tamen vnam formalem rationem significaremus, nõ aggregatam ex pluribus: ita diuiso ente in transmutabile & intransmutabile, carentes simplici vocabulo, ens transmutabile seu mobile vocamus alterum membrum quod vnius est quidditatis, & illud philosophiæ naturalis subiectum esse adæquatum dicimus. Hæc de secundo.

QVO AD Tertium, cùm ens mobile duo nomina complectatur, & vnum significet, primò ostendendum est, quòd eius significatum est adæquatum Philosophiæ subiectum: deinde quòd his nominibus conuenientißimè significatur.

¶ Primò probatur tripliciter. Primò sic: Adæquatũ subiectum primarum passionum naturalium est adæquatũ subiectum philosophiæ naturalis: sed ens mobile, & non substantia aut corpus naturale seu mobile, est adæquatum subiectum primarum passionum naturalium: ergo, &c. maior est per se nota. Minor verò probatur accipiendo transmutabilitatem, seu quod idem est, mutabilitatem pro prima passione Physica, vel saltem vna de primis, aut eis æquiualente: vt ab omnibus supponitur. Tunc sic: Adæquatum subiectum transmutabilitatis habet materiam, formam, & priuationem pro adæquatis principijs: sed tantùm ens mobile habet hæc pro adæquatis principijs: ergo nihil aliud ab ente mobili est subiectum adæquatum transmutabilitatis, & consequenter primarum passionum naturalium: quod erat probandum. Maior huius prosyllogismi est ex eo euidens, quòd oportet ista tria in omni materia esse adæquata sibi inuicem, scilicet passionem & subiectum, & propria passionis principia: vt patet de risibilitate, & homine, & animali rationali: constat autem ex 1.Physic. per longum processum trãsmutabilitatis principia primã esse materiam, formã, & priuationem: oportet igitur eius, ad quod tanquam ad adæquatum subiectum primò sequitur transmutabilitas, esse adæquata principia, materiam, formam, & priuationem. Minor patet ex his, quæ in 12.Metaph.a text. 19.vsque ad tex.29.dicuntur, scilicet quòd materia, forma, & priuatio ad genus substantiæ non arctantur, sed materia, forma & priuatio generis substantiæ sunt principia propria substantiæ mutabilis: & materia, forma & priuatio in genere quãtitatis sunt propria principia quãti mutabilis: & materia, formã & priuatio in genere qualitatis sunt principia propria qualis mutabilis.

¶ Si dicatur quòd quemadmodũ principia propria substantiæ continent propria principia cæterorum generũ, quia sunt causæ eorum (vt ibidem docet Aristo.) sic substantia mutabilis continet omne quantum & quale mobile, & transmutabilitas substantiæ omnem aliã. Et propterea licet materia, forma & priuatio excedant substantiam mobilem formaliter, non tamen virtualiter. Hoc licet sit subtiliter dictum, vim tamen rationis nõ excludit propter duo. Primò: quia falsum est, ꝙ principia propria substantiæ mutabilis sint principia principiorũ cæterorum generum mutabilium. Quamuis enim sit verũ & expressum in 11.Meta.cap.suprà dicto, ꝙ per se principia essendi in genere substantiæ sunt principia principiorum essendi in cæteris generibus: id est, quòd materia & forma substãtiæ sunt causæ materiæ & formæ in quãtitate & qualitate, &c. Veritati tamen aduersatur, quòd per se principia transmutabilitatis substantialis sint principia principiorum transmutabilitatis aliorum generũ. Priuatio enim in genere substantiæ, quæ est per se principium non substantiæ, sed transmutationis substantialis, non est vniuersaliter, & consequenter nec per se principium priuationis, quæ est principium transmutationis accidentalis, vt in corpore cælesti patet: vbi ens mobile secundum locum, habet omnia propria principia, scilicet materiam, formam & priuationem: cælum autem substantialiter non habet nisi duo principia, quæ sunt essendi per se principia, siue ibi sit materia, quæ est pura potentia: siue simplex corporeitas pro materia, & intelligentia & forma: nullo enim modo est ens mobile substantialiter. Secundò: quia dato, quòd esset talis inclusio virtualis, adæquatum tamen subiectum trãsmutabilitatis, & similiter adęquatum principiatum ex materia, forma & priuatione, non substantia mobilis, sed ens mobile: quoniam quando aliqua proprietas vniuersalis secundum prædicationem habet subiectum adæquatum secundum prædicationem, in quo reperitur causa, secundum quam inest quibuscunq; proprietas illa, illud tale est eius subiectum secundum quod ipsum. Nec est requirendum pro primo subiecto illius illud ad quod per viam resolutionis proprietas illa & eius principia reducuntur: alioquin periret doctrina tradita in lib. Poste. cap. de vniuersali. Docemur enim ibi sistere, quando adæquatum subiectum secundum prædicationem inuenimus, & causam in eo, per quam sibi cæterisque illa passio inest. Nulla etiam posset poni proprietas communis alicui analogo ad substantias & accidentia: cùm accidentia & eorum proprietates & principia in substantijs virtualiter includantur. Nisi ergo velimus abuti vocabulis & rationibus eorum, quod in se est subiectum adæquatum transmutabilitatis in se ipso adæquatè, claudit propria principia transmutabilitatis. Sed nec substantia mobilis, nec corpus mobile claudit in se illa: quoniam propria principia transmutabilitatis vniuersalis seu in communi, sunt materia, forma, & priuatio in communi, quæ genus substantiæ transcendunt. Enti autem mobili adæquantur: quicquid enim ex materia, forma, & priuatione constat, ens mutabile est: & econuerso, eo quòd priuatio machinatur ad malum. Ens igitur mobile est proprium, & primum mobilitatis subiectum.

¶ Secundò probatur propositũ, & directè arguitur contra ponentes corpus mobile sic: Coniunctio omnis mobilis cum ratione corporeitatis, non supponitur in naturali philosophia, sed in 6. Phy. probatur, ergo non corpus mobile, sed ens mobile est subiectum philospophiæ naturalis. Antecedens patet in text. 32. sexti physi. vbi probatur quòd omne mobile est corpus. Consequentia verò patet tum ex eo, quòd si corpus mobile ponitur adæquatũ subiectum, oportet supponi mobilitatem coniunctam esse corpori, aut vt rationem formalem, aut vt passionem: tũ ex eo, quòd oportet supponi corpus coextendi ipsi mobili: alioquin non supponeretur subiectum adæquatũ scientiæ. Vtrunque autem horum impossibile est supponi ignorata vniuersali coniunctione ipsius mobilis cum corpore: vt de se patet, ergo. Et hæc est ratio Sanct. Tho. in primo Phy. nunquã enim dixit ipse, quòd philosophus naturalis probet corpus mobile esse: vt communiter sibi imponitur, quia non intelligitur (corpus enim mobile esse, qui dubitant, non egent medio, sed sensu, quo vel seipsos moueri percipiant) sed dixit quòd probat omne mobile esse corpus. Et vt plenius huius rationis vis percipiatur, aduertendum est primò, quòd subiectum adæquatũ scientiæ resoluentis suas conclusiones in principia per se nota (qualis est philosophia naturalis) oportet & quòd sit subiectum primarum passionum, ac per hoc ꝙ sit principium essendi, & consequenter cognoscendi secundum naturam cæterorum: & quòd sit principium cognitionis in nobis, siue ad latentes proprietates & occulta principia à posteriori, siue à priori procedatur: quoniam subiecti cognitio omnibus ꝑsupponitur. & vt dicit Auer. in 2. Phy. com. 26. nec à priori, nec à posteriori probari potest in scientia: & innatum est nobis, quòd oportet semper à notioribus nobis procedere, vt in primo Phy. cõ. 4. dicitur. Sicut ergo prima ratio superius facta procedit ex ordine naturæ, sic ista procedit ex nostro ordine cognoscendi. Et propterea San. Tho. dixit, quòd ad audientes probatur, omne mobile esse corpus: insinuans per hoc, cognitionis magis quam rei ordinem. Aduertendum est secundò, quòd quamuis aliud sit omnem mobilitatem esse coniũctam corpori, & aliud cognosci omnem mobilitatem esse coniunctam corpori: ad hoc tamen quòd corpus mobile ponatur subiectum adæquatum, nihil refert quod horum deficiat: quoniam sicut deficiente coniunctione illa secundum rem, corpus mobile prohiberetur ex parte rei esse subiectum: ita deficiente coniunctione illa in esse cognito, ex parte cognitionis quæ præhaberi debet, impeditur. Non sufficit autem præsupponi aliquod mobile esse corpus (quod ad sensum patet) sed oportet supponere omne mobile esse corpus: tum quia ad hoc, quòd complexum aliquod, vel complexè significatum induat rationẽ subiecti adæquati in scientia, oportet id quod est vt formale, & sic & supponatur per se coniunctũ alteri, vt passio vel ratio formalis: alioquin frustra de materiali parte cõplexi illius quæstio fieret: cùm ea quæ sunt per accidẽs, variabilia & extra quæstiones scibiles sint. Hoc autem sicut impossibile est esse, nisi omne tale illi insit: ita est impossibile supponi, nisi omne tale inesse illi supponatur: qm̃ omnia hæc, sicut in naturæ ordine præexigunt de omni, ita & in cognitionis ordine. Vnde si naturalis scientiæ subiectũ est corpus mobile, oportet in hac sciẽtia, quæ de mobili in eo quod mobile tractat, supponere mobile, quod vt formale se habet, coniunctũ esse corpori per se, vel vt passionem, vel vt rationem formalẽ. Neutrum aũt horum fieri potest, nisi supponatur omne mobile corpori connexum esse: imaginari enim nõ potest, vt propria passio aut ratio formalis credatur esse alicuius, ad quod communius illo dubitatur. Tũ quia ad hoc vt aliquod cõplexũ vel cõplexè significatũ habeat rationẽ adæquati subiecti alicuius scientiæ, nõ minus oportet id qđ vt formale ponitur adæquari sciẽtiæ, q̃ id quod vt materiale sumitur coëxtẽdi illi formali: alioquin si materiale rationẽ formalis cõtraheret, sciẽtia, quæ adæquatæ rõnem formalẽ respicit, subiectũ suũ excederet: nihil aũt refert, vt dictũ est, coextensionẽ talem non esse, aut nõ supponi. Si igitur corpus mobile in eo ꝙ mobile, adæquatũ subiectũ ponatur philosophiæ naturalis, oportet philosophiam, quæ de mobili in eo ꝙ mobile est, supponere, corpus euacuare mobile: alioquin adæquatum sibi subiectũ, quãuis haberet, non tamen supponeret: & cõsequenter subiecti rationem non haberet. Hoc autem impossibile est supponi, quãdiu nescitur an omne mobile sit corpus: vt de se patet. Potes autem rationem hanc iuxta sanctum Thomã, sic colligendo formare: Nulla scientia habens subiectum complexum, aut complexè significatum, probat eam coniunctionem partium subiecti, sine qua complexũ illud subiecti rationem induere non potest: alioquin scientia construeret sibiipsi subiectum, quod de nulla scientia speciali dicere licet. Hæc enim maior æquiualet maiori sancti Th. breuius assumentis, nulla scientia probat: id est, construit, vel componit sibiipsi subiectum: loquendo enim de subiecto complexo, æquiualet dicere, nulla scientia componit aliquid, vt sit suum subiectum: & dicere, nulla scientia probat suum subiectum, apud formaliter terminos speculantes. Sed philosophia naturalis, si corpus mobile ponitur subiectum, construeret subiectũ suum, ergo, &c. Patet minor ex dictis: quia probat vniuersalem coniunctionem mobilitatis cum corpore, sine qua corpus mobile subiecti rationem habere non potest. Omissa autem verborum solicitudine, directè syllogizandũ est sic: Nullum coniunctum, cuius de omni coniunctio probatur in aliqua scientia, est subiectum adæquatum illius: corpus mobile est coniunctum, cuius de omni coniunctio probatur in philosophia naturali, ergo corpus mobile nõ est subiectum in philosophia naturali. Maior tam patet, ex eo quòd omne coniunctum, quòd ponitur adæquatum subiectum, supponitur & per se coniunctum saltem ex parte formalis, & coextensum rationi formali adæquanti scientiam: sed cuius coniunctio dubitatur de omni, non supponitur coniunctum per se, nec coextẽsum rationi formali: ergo. Minor ex sexto Physic. patet text. com. 32. vbi probatur vniuersalis coniunctio mobilis cum corpore & processu philosophiæ naturalis, maximè in secundo Phy. & secũdo tractatu primi de cælo, vnde habetur vniuersalis coniunctio corporis cum mobili.

¶ Sed remanent duæ contra rationem hanc obiectiones excludendæ. Prima est, quia non videtur verum, quòd in sexto Phy probetur, omne mobile esse corpus: eo quòd in tex. 32. probatur tantùm omne mobile esse diuisibile. Constat autem, quòd si probatur passio alicuius de mobili, non propterea probatur ratio formalis subiecti illius passionis: sic autem se habẽt diuisibilitas & corporeitas, vt patet. Secunda est: quia videtur hæc secunda ratio aduersari primæ: in hac siquidem dicitur omne mobile esse corpus: in illa verò dicitur ens mobile communius esse, & corpore & substantia mobili. Ad primum horum dicitur, quòd quia non cadit in intellectu humano, quòd aliquid supponatur esse corpus, de quo dubitetur esse diuisibile, nisi apud antiquis attributos errores, ponẽtes corpora indiuisibilia, quia diuisibilitas ipsa sic comes est corporeitatis & inesse, & in cognosci, vt prius absque posteriori nunquam cognoscatur: experimur enim nõ aliter nos cognoscere aut supponere corpus, nisi vt quantum quoddam quantitate molis: ideo si in philosophia nõ supponatur omne mobile esse diuisibile, à fortiori supponi non potest esse corpus; quia coniunctio mobilis cum corporeitate, dum dubitatur, cum diuisibilitate nõ potest cognosci, nisi ratione aut sensu. Ex sensu autem cõstat, quòd non habetur: ratio autem ad illam nulla inuenitur. Et si ex demonstratione illa 6. Physi. non acceptatur probatũ, saltem tanquam necessariò consequens conclusionem formaliter conclusam, relinquitur maius incõueniens, quòd scilicet omne mobile esse corpus, longè remotius est a philosophiæ principio: vt pote 3. cæli. & 1. de generatione. Peripatetici tamen ibidem vtranque concludi propositionẽ indistinctè intelligunt. vnde Auerrois in primo cæli, commen 5. dicit, Probatum est in sexto Phy. quòd omne mobile est corpus, &c. Ad secundum verò dicitur, quòd licet ens sit communius corpore (quia de multis prædicatur quidditatiuè, de quibus corpus non prædicatur quidditatiuè) non tamẽ est sic communius, quòd alicui insit, cui corporeitas coniuncta non sit, omne enim ens mobile est corpus, vel claudit inse corpus. Potest & secundò dici (licet in idem redeat) quòd in sexto Physic. probatur omne mobile esse corpus: id est corporeum aliquid. Probando enim mobile esse diuisibile, nihil aliud probatur, q̃ mobile esse ens corporeum, siue illud sit corpus, siue corporeum aliquid. Corporeum autem conuertitur cum ente mobili, dato quòd corpus cum eo non conuertatur. Et eodem modo potest argui contra ponentes substantiam naturalem aut mobilem. Omne enim naturale aut mobile esse

esse substantiam, cùm oporteat supponi, aut haberetur ex sensibus, aut ex naturali philosophia, aut ex Metaphysica. Ex sensu quidem non habetur. Ex naturali autem Philosophia si haberetur, cõcluderet hoc nõ posse supponi in ipsa: si autem à Metaphysico tractatur, vt Auer. dicit secundo Physic. commen. 4. hoc etiam concludit illud non posse esse subiectum in philosophia naturali: quæ scientia ex se est euidẽs absque Metaphysica. Habet enim subiectũ & principia propria ex sensibus per se nota: & non accipit ea positione: quamuis à Metaphysico defendi debeant si impugnentur: vt in primo Physic. tex. cõmen. 12. dicitũ.

¶ Tertiò probatur idẽ autoritate: & primò Aris. in tertio Phy. vbi in diffinitione motus non posuit corpus aut substantiam, sed ens in potentia, &c. Ex quo arguitur sic: Id est subiectum Philosophiæ, quod ponitur in diffinitione primorum accidentium naturalium: quia tale est proprium subiectũ eorum, vt patet in septimo Metaph. tex. 15. sed non corpus nec substãtia sed ens in potentia secundum quod in potentia (quod idem est quod ens mobile, vt patet in tertio Physi. tex. 6. & 9.) ponitur in diffinitione primorum accidẽtium naturalium: scilicet motus &c. ergo ens mobile est subiectum Philosophiæ naturalis. Et confirmatur hoc idem ex primo Physic. tex. 11. vbi supponendum dicitur in Philosophia omnia aut quædam moueri, & non omnia aut quædã corpora. &c. Secundò autoritate Auerrois, qui scilicet non solicitus de vocabulis in 3. Metaphysic. commen. 1. ens mobile. & in 12. eiusdem commen. 5. corpus mobile, & in proœmio Physic. res sensibiles subiectũ philosophiæ nominauerit, & propterea non verba sua in hac re, sed sensum ponderari voluerit: in secundo tamen Physic. expressè docet aliquid prius corpore subiectum esse philosophiæ naturalis: dum dicit commen. tertio: Et sciendum est, quòd subiectum istius libri est natura & principia naturalia, cùm sint communia omnibus rebus naturalibus: & ideo in hoc libro nõ diffiniuit corpus neque alia de quibus cõsiderat naturalis, sicut fecit in primo cæli & mundi. Ex quo habetur quòd apud ipsum cõsideratio de corpore mobili differtur vsque ad librum de cælo & mũdo, vbi ab eius diffinitione inchoatur: vt patet in tex. commen. secundo. Et rursus habetur subiectũ Physicæ esse cõmune corpori & alijs, de quibus considerat naturalis: vt prima ratione assumpsimus. Non ergo corpus mobile, sed aliquid prius eo commune naturalibus omnibus est subiectum philosophiæ: quod ens mobile esse ex prima ratione liquet. Est ergo significata ratio per ens mobile subiectum philosophiæ naturalis: nõ autem significata per substantiam, aut corpus naturale vel mobile vel sensibile.

¶ Quòd autem illis vocabulis conuenientissimè significetur, sic patet: Mobilis vocabulũ in primis cõueniẽtius sumitur, quàm sensibilis: quoniam admisso ente sensibili, adhuc non est naturalis philosophus liber à Parmenidis & Melissi inuectiõne: concedentes enim ens sensibile, negabant mobile. supposito autem ente mobili, philosophiæ principia inconcussa manent. Similiter conuenientius est, quàm naturalis nomen: tum quia redit idẽ inconueniens. Nam supposito ente naturali adhuc philosophus naturalis liber non incedit, nisi mobile addat: vt ipse Arist. testatur in primo Physi. text. 11. contra Parme. & Meliss. concedentes ens naturale, subdens, Nobis autem subijciatur, omnia aut quædã naturalia moueri. Tum quia subiectũ notissimè debet supponi, & constat diffinientia notiora esse diffinito: vnde cùm motus naturam diffiniat, quod clarè significatur per ens mobile, obscurè importatur per ens naturale: hoc enim si declarandum est, ad motũ oportet venire. Tum quia nominibus vtendum est vt plures, 2. Topic. vsitatissimum autem est naturæ nomen ad cuiuscunque rei quod quid est, & naturale ad omne non artificiale, siue de genere mobiliũ sint siue non. Et propterea si ens naturale supponeretur, ens non artificiale intelligeretur subiectum in philosophia naturali: quod est falsum. Et sic inficiationi locũ daret vocabuli æquiuocatio. quòd si distinguendum esset, & ens naturale, id est, habens in se principium motus supponendum, cur non potius absque glossa & distinctione ens mobile à principio dictis, clarius exprimendo? præsertim quòd secundi Physic. principium anticipandũ esset, vt glossa illa intelligeretur. Entis aũt nomẽ clarius propositis, ex dictis patet. Hęc de tertio.

Ad argumenta. NVNC QVARTO Superest argumentis in oppositum satisfacere. Et ad primum quidem dicitur, quòd ens significare tertium quid commune secundum analogiam substantiæ & accidenti, non est contra sanctum Thomam, nisi secundum analogiæ naturã ignorantes. Vnde nullum inconueniens est, ens mobile commune esse secundum rationem formalem, non vnam simpliciter, sed vnam analogicè entibus mobilibus omnibus, scilicet substantijs, quantis, & qualibus, & cæteris.

Quamuis etiam ratio ad oppositum non concludat contra tenentes, ens mobile extra substantiam non inueniri: quia homo ipse, inquantum est ens mobile, aliud est à seipso, inquantum est substantia mobilis. Et propter ea non sequeretur, ergo ponendo ens mobile subiectum, ponitur substantia, aut corpus mobile: quoniam differunt formali ratione.

¶ Ad secundum dicitur dupliciter. Primò, quòd mobilitas communiter sumpta, (vt de ea in hac loquimur quæstione) non est passio, sed substantiale prædicatum: sicut & materiale & possibile, iuxta ea quæ supra adducta sunt. Quæ possunt etiam ratione confirmari: ex eo quòd possibile substantiale prædicatum est entium, à materia sumptum. non enim homo est ens possibile per aliquam proprietatem ipsum cõsequentem, sed per intrinseca sua. Mobilitas autem apud naturalem idem sonat quod possibilitas apud Physicum: vt exercitatis in istis scientijs, non autoritatibus notum est. Sed quia hoc non est à prædecessoribus discussum, & vt nouum non facilè acceptabitur, sic debiliter firmatum: ideo secundò dicitur, quòd si mobilitas sit passio, adhuc subiectum Philosophiæ cõceditur esse vnius rationis formalis circumlocutæ per ly ens mobile. Et ad instantiam contra hanc responsionẽ respondetur tripliciter. Primò, quòd quamuis in scientijs à priori procedentibus subiectum debeat esse primò & maximè notum, quo ad quid rei, non tamẽ hoc oportet in scientijs à posteriori doctrinam facientibus qualis est naturalis Philosophia: vt Cõmentator dicit in proœmio, et in commen. primi Physic. com. 2. Sufficit enim quòd sit primò & maximè notum, quo ad an est, & quid nominis: vt ex primo Poste. patet. Huic autem nihil obstat talis circumlocutio. Secundò dicitur, quòd notitiam subiecti debere esse maximam, põt dupliciter intelligi. Vno modo respectu cognitionum possibilium haberi de illo. potest enim idem cognosci probabiliter & demonstratiuè, per cõmunia & propria, &c. Et hoc modo de subiecto non oportet supponi à nobis maximam cognitionẽ: vt patet inductiuè etiam in Mathematicis. Alio modo respectu aliarum cognitionum, quæ in illa scientia acquiruntur. Et hoc modo est verum: & conceditur quòd cognitio ista, quam habemus de illa ratione formali in isto circumlocuto, est maior omni cognitione, quam acquirimus in Philosophia naturali. Et si contra hoc instetur: quia multorum notitiam acquirimus in Philosophia naturali, quæ per intima eorum cognoscimus & nominamus (perfectior autem est cognitio per intima, quàm per passionem, sicut ratio illa cognoscitur.) respõdetur, quòd perfectio cognitionis, de qua est sermo in primo Poste. vnde sumitur, quòd subiecti cognitio debet esse maxima, non attenditur penes aliud quàm euidentiam. Vnde maius & minus in cognitione in proposito, penes euidẽtiæ latitudinem attendere oportet. & propterea aliud est cognosci intimius, & aliud euidentius. Cùm enim omnis cognitio acquisita in scientia, siue pertingat ad intima alicuius quæsiti, siue non, habet euidentiam ex cognitione subiecti sicut ex principio, necesse est cognitionem subiecti esse euidentiorem, & consequenter maiorẽ cæteris. Et verè sic est in proposito: quia cognitio entis mobilis, quam circumloquendo supponimus, est ex sensibus euidens: quæcunque autem alia acquisita est discursu syllogistico ex istius euidentia certa: propter quod autem vnumquodque illud magis est: vt dicitur in primo Poster. Tertiò dicitur, quòd si Philosophia haberetur à nobis sub perfecta ratione scientiæ, qua est in se procul dubiò subiectum, oporteret omnino esse primò & maximè notum, vt arguendo dicitur. Quia autem non sic est, tantum imperfectionis scientiæ nostræ admiscetur, quantum subiecti cognitio compatitur: ex hac enim incompleta cognitione subiecti, minus plena est cognitio subsequentium, difficultásque in soluendis quæstionibus non parua.

¶ Ad tertium dicitur negando consequentiã: quæcunque via teneatur. Non enim eiusdem scientiæ est considerare

aliquod subiectum,& per se partes eius subiectiuas, aut per se modos quoscunq; : sed eos tantùm, qui genus, scilicet illius subiecti, non egrediuntur. Mobile autem extra genus scibile Metaphysicæ est: quoniam à materia sensibili non abstrahit. Accidentalem autem conditionem entis mobilitatem esse,vt subalternatio requirit,nullo modo est possibile: vt ex his,quæ scripsimus super caput 13.primi Poste.patet: quia accidentalitas illa perfectatem & extraneitatem simul respectu illius subiecti exigit, quod respectu entis non est possibile: cùm nihil extraneum sit ab ente: vt dicitur 3.Metaph. text.11. Nec mihi obijciatur quòd sanct.Thom.in tractatu de natura generis dicit Philosophiam naturalem propter accidentalitatem huiusmodi subalternari Metaphysicæ:quia tractatum illum fortè nunquam vidit sanct. Thomas. Stylus enim eius non est: & multa ibi sunt, quæ doctrinæ eius non consonant.

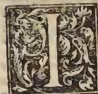
¶ Ad quartũ dicitur, quòd plus requiritur ad hoc,quòd aliquid sit subiectũ, quàm quòd ad ipsum fiat resolutio: alioquin principia subiecti, ad quæ vltimò fit resolutio, essent subiectum. Oportet ergo quòd ad eius rationem formalem fiat resolutio, tanquam adæquatum primarũ passionum subiectum: ad substantiam autem mobilem non fit mobilium resolutio, sicut ad adæquatum mobilitatis subiectum,sed sicut ad primum clausum in adæquato mobilitatis subiecto, quod est ens mobile. Post resolutionem siquidem passionum communium in analogum subiectum, potest analogum ipsum in se resolui, posterius in prius reducendo: vt in tractatu de nominum analogia diffusè diximus.

¶ Et hic sit finis huius quæstionis in cõuentu sanctæ Mariæ gratiarũ in Mediolani suburbio,anno Salutis 1499. die 6.Nouemb. Sume igitur amantissime mi frater Vincenti, solicitudinis hospitalitatisq; tuæ fructum: & quo præstas ingenij acumine, discute, dans veniam minus consentaneis,memor quòd nihil in vllo vnquam genere cultum repentinúmq; sit. Vale.

TRACTATVS QVINTVS de Nominum analogia, in undecim capita diuisus.

CAPVT PRIMVM.

Quotuplex sit analogia,& quid sit eius primus modus.

NVITATVS Est ab ipsius obscuritate,& à nostri qui flebili profundarum literarum penuria,de nominũ analogia in his vacationibus tractatum edere intendo. Est siquidem eius notitia necessaria, adeò, vt sine illa nõ possit metaphysicã quispiã discere,& multi in alijs scientijs ex eius ignorãtia errores procedãt. Quod si vllo vsquam tempore accidit, hac ætate id euenire clara luce videmus: dum analogiam, vel indistinctionis,vel ordinis, vel conceptus præcisi vnitate, cum inæquali participatione constituunt:Ex dicendis nanque patebit opiniones huiusmodi à veritate, (quæ vltro se offerebat)per abrupta deuiasse.

¶ Analogiæ igitur vocabulum proportionem seu proportionalitatem(vt à Græcis accepimus) in proposito sonat.Adeò tamen extensum distinctũmq; est, vt multa nomina analoga abusiuè dicamus:& multarum distinctionum adunatio si fieret,confusionem pareret. Ne tamen rectum, obliqui iudicio priuetur, & singularitas in loquendo accusetur,vnica diuisione trimembri omnia cõprehendemus, & à minus propriè analogis ad verè analoga procedemus.

¶ Ad tres ergo modos analogiæ analoga omnia reducũtur: scilicet ad analogiam inæqualitatis, & analogiam attributionis,& analogiam proportionalitatis. Quamuis secundũ veram vocabuli proprietatem & vsum Ari. vltimus modus tantùm analogiam constituat, primus autem alienus ab analogia omnino sit. *Triplex analogia*

¶ Analoga secundum inæqualitatem vocãtur, quorum nomen est commune,& ratio secundum illud nomen est omnimo eadem,inæqualiter tamen participata.Et loquimur de inæqualitate perfectionis: vt corpus nomen commune est corporibus inferioribus & superioribus. Huiusmodi autem analoga Logicus vniuoca appellat, Philosophus æquiuoca: eo quòd ille intentiones considerat nominum, iste autem naturas.vnde & in 10.Metaphysi. text. comment.vltim.Aristo.dicit quòd corruptibili & incorruptibili nihil est commune vniuocum: despiciens vnitatem rationis seu conceptus tantùm. Et in 7.Physico. tex.commen.13.dicitur iuxta genus latere æquiuocationes:quia huiusmodi analogia cum vnitate conceptus nõ dicit vnam naturam simpliciter,sed multas compatitur sub se naturas ordinem inter se habentes: vt patet inter species cuiuscunq; generis specialissimas, & subalternas magis. Omne enim genus analogum hoc modo appellari potest: licet non multùm consueuerint nisi generalissima & his propinqua, sic vocari: vt patet de quantitate & qualitate in prædicamentis, & corpore,&c. Hãc analogiam sanct.Tho.in primo senten.distinct.19.vocat analogiam secundum esse tantùm, eo quòd analogata parificantur in ratione significata per illud nomen commune,sed non parificantur in esse illius rationis. Perfectius siquidem esse habet in vno,quàm in alio cuiuscunq; generis ratio: vt in Metaphysica pluries patet. Non solùm enim planta est nobilior minera: sed corporeitas in planta est nobilior corporeitate in minera: & sic de alijs. *Analogia inæqualitatis.*

Perhibet quoq; huic analogiæ testimonium Auerrois in commen.2.12.Metaphysic.dicens, cum vnitate generis stare prioritatem & posterioritatem eorum,quæ sub genere sunt. Hæc pro tanto analoga vocantur:quia cõsiderata inæquali perfectione inferiorum: per prius & posterius ordine perfectionis de illis dicitur nomen illud commune.Et iam in vsum venit,vt quasi synonimè dicamus aliquid dici analogicè, & dici per prius & posterius.Abusio tamen vocabulorum hæc est: quoniam dici per prius& posterius,superius est ad dici analogicè.In huiusmodi autem analogis,quomodo inueniãtur vnitas,abstractio,prædicatio,comparatio,demonstratio,& alia huiusmodi, non oportet determinare: quoniam vniuoca sunt secundum veritatem, & vniuocorum canones in eis seruandi sunt.

CAPVT II.

Analogia attributionis quid sit, & quibus modis fiat, & quæ eius conditiones.

NALOGA Autem secundum attributionem sunt, quorum nomen est commune ratio autem secundum illud nomen est eadem secundum terminum, & diuersa secundum habitudines ad illud. Vt, Sanum commune nomen est medicinæ,& vrinæ,& animali,& ratio omnium inquantum sana sunt,ad vnum terminũ, sanitatem scilicet,diuersas dicit habitudines. Si quis enĩ assignet quid est animal,inquantum sanum, subiectum dicet sanitatis:vrinam verò, inquantum sanam, signum sanitatis: medicinam autem,inquantum sanam, causam sanitatis proferet. Vbi clarè patet, rationem sani esse nec omnino eandem,nec omnino diuersam: sed eandem secũdum quid,& diuersam secundum quid: est enim diuersitas habitudinum,et identitas termini illarũ habitudinũ. *Analogia attributionis quid.*

¶ Quadrupliciter autem fieri potest huiusmodi analogia secundum quatuor genera causarum: vocando pro nunc causam exemplarem,causam formalem. Contigit siquidem multa ad vnum finem, & ad vnum efficiens, & ad vnum exemplar, & ad vnum subiectum secundũ aliquam vnã denominationem attributionme, diuersimodè habere: vt patet ex exemplis ipsius Aristo. Ad causam enim finalem pertinet exemplum de sano in 3.Meta. text.commen.2.ad efficientem verò exemplum de medicinali ibidem positum. ad materialem autem analogia

erit

entis ibidem subiuncta: ad exemplarem demum analogia boni posita in primo Ethic.cap. 7. Attribuuntur autem analogiæ huic multæ conditiones, ordinarè se consequentes: scilicet quòd analogia ista fit secundum denominationem extrinsecam tantùm: ita quòd primum analogatorum tantùm est tale formaliter, cætera autem talia denominantur extrinsecè. Sanum enim ipsum animal formaliter est: vrina verò & medicina & alia huiusmodi sana denominantur non à sanitate eis inhærente, sed extrinsecè ab illa animalis sanitate significatiuè vel causaliter, &c. Medicatiuum quoq; à medicinali arte deriuatũ; medicum formaliter denominat. Instrumenta verò & quæcunq; alia medicatiua dicuntur, extrinseca denominatione ab illa arte dicuntur. Sola etiam substantia formaliter est ens, quasi esset subiectum, & habens esse: cætera aũt entia ideo dicũtur, quia illius entis mensuræ, dispositiones, actiua, &c. sunt. Boni quoq; ratio in bono per essentiam saluata quo exemplariter cætera denominãtur bona, in solo primo bono formaliter inuenitur: reliqua autem extrinseca denominatione secundum illud bonũ bona dicuntur. Sed diligenter aduertendum est, quòd hæc huiusmodi analogiæ conditio, scilicet quòd non fit secundum genus causæ formalis inhærẽtis, sed semper secundum aliquid extrinsecum, est formaliter intelligẽda, & non materialiter: id est, non est intelligẽdum per hoc quòd omne nomẽ quod est analogum per attributionẽ, est commune analogatis, sic quòd primo tantùm conuenit formaliter: cæteris autem extrinseca denominatione, (vt de sano & medicabili accidit) ista enim vniuersalis est falsa: vt patet de ente & bono: nec haberi potest ex dictis, nisi materialiter intellectis. Sed est ex hoc intelligendum, quòd omne nomen analogum per attributionem vt sic, vel inquantum sic analogum commune est analogatis sic, quòd primo conuenit formaliter, reliquis autem extrinseca denominatione. Hoc siquidem verum est, & ex formali intellectu præcedentium manifestè sequitur. Ens enim quamuis formaliter conueniat omnibus substantijs & accidentibus, &c. inquantum tamen entia omnia dicuntur ab ente subiectiuè vt sic, sola substantia est ens formaliter: cætera autem entia dicuntur, quia entis passiones vel generationes, &c. sunt, licet entia formaliter alia ratione dici possint. Et simile est de bono. Licet enim omnia entia bona sint bonitatibus sibi formaliter inhærentibus: inquantum tamen bona dicuntur bonitate prima effectiuè aut finaliter, aut exemplariter, omnia alia non nisi extrinseca denominatione bona dicuntur: illa met bonitate, qua Deus ipse bonus formaliter in se est.

Primum analogatorũ hac analogia oportet esse tale formaliter, cætera verò nõ, nisi denominatiõe extrinseca.

¶ Et ex hac conditione statim infertur alia: scilicet quòd illud vnum ad quod diuersæ habitudines terminantur in huiusmodi analogis, est vnum non solùm ratione, sed numero. Quod dupliciter intelligi potest, secundùm quòd analogata dupliciter sumi possunt, scilicet vniuersaliter & particulariter. Si enim sumuntur analogata particulariter, illud vnum necessariò est vnum numero verè & positiuè. Si autem sumantur vniuersaliter, illud vnum necessariò est vnum numero negatiuè, id est, non numeratur in illis analogatis vt sic, quamuis in se sit vniuersale quoddam & non vnum numero. Verbi gratia: si sumantur hæc vrina sana, hæc medicina sana, & hoc animal sanũ: hęc omnia dicũtur sana sanitate existẽte in hoc animali, quam constat vnam numero verè esse. Sortes enim dicitur sanus, quia hanc habet sanitatem: medicina, quia illã fecit: vrina, quia eandem significat, &c. Si verò sumantur animal sanum in communi, & vrina sana in cõmuni, & medicina sana in communi: sic formaliter loquendo, sanitas à qua huiusmodi sana dicuntur, non est vna numero in se: eo quòd causæ vniuersales effectibus vniuersalibus comparandæ sunt. Et simile est de signis, & instrumentis conseruatiuis, & alijs huiusmodi: sed est vna numero in istis analogatis. Non enim numeratur sanitas in animali, vrina & diæta: quoniam non est alia sanitas in vrina, & alia in diæta, & alia in animali. Et sequitur conditio ista ex præcedenti, quoniam commune secundum denominationem extrinsecam non numerat id, à quo denominatio sumitur in denominatis, sicut vniuocum multiplicatur in suis vniuocatis: & propter hoc, dicitur vnum ratione tantùm, & non numero, in suis vniuocatis. Alia enim est animalitas hominis, & alia æqui, & alia bouis animalis nomine adunante in vna ratione.

Analogũ est vnũ numero in omnibus analogatis positiuè, si sumatur particulariter negatiuè non, si sumatur vniuersaliter.

¶ Ex hac aũt conditione infertur alia: scilicet ꝙ primum analogatum ponitur in ratione cæterorum, secundum illud nomen analogum: quoniam cætera non suscipiunt illud nomen, nisi per attributionem ad primum: in quo formaliter saluatur eius rõ. Cadit siquidẽ in rõne medicinæ, & diætę, & vrinæ, &c. inquantũ sana sunt animalis sanitas: sine qua intelligi cætera sana non possunt. & simile est de alijs iudicium. Ex hoc autem sequitur vlterius, quòd nomen sic analogum vnum certum significatum commune omnibus partialibus eius modis, seu omnibus analogatis non habet. Et consequenter, quòd nec cõceptũ obiectiuum, nec conceptum formalem abstrahentem à conceptibus analogatorum habet: sed sola vox cum identitate termini diuersimodè respectis cõmunis est. Ita quòd cùm in hac analogia sint tria: vox scilicet, terminus, respectus diuersi ad illum, nomen analogum terminum quidem distinctè significat (vt sanum sanitatem) respectus autem diuersos ita indeterminatè & confusè importat, vt primum distinctè vel quasi distinctè ostendat: cæteros autẽ confusè, & per reductionẽ ad primum. Sanũ enim respectus multos ad sanitatem, puta habẽtis, significãtis, causantis, &c. sic in vna voce sanitatẽ distinctè importãte confundit: vt respectum primum, scilicet habentis seu subiecti distinctè significet. Sanum enim absolutè dicimus sanitatem habentem, vt subiectum: cæteros autem respectus indeterminatè importat & per attributionẽ ad primum: vt patet ex dictis. Et propter hoc tria de huiusmodi analogo dicũtur, scilicet quòd commune est omnibus analogatis non secundum vocem tantùm: & quòd simpliciter prolatum stat pro primo: quod non est prius primo analogato, in quo tota ratio formaliter saluatur. Primum quidem pecularius significat, & supra omnia analogata superius significatum non habet.

Primum analogatum ponitur in cæterorũ rationibus.

¶ Diuiditur autem a san. Tho. analogia hæc in analogiã duorum ad tertium: vt vrinæ & medicinæ ad animal sanum: & in analogiam vnius ad alterum: vt vrinæ vel medicinæ ad animal sanum. Nec habet diuisio ista alia membra à supradictis: quoniam hoc circuit analogiam secundum omnia genera causarum: sed ad hoc facta est, vt ostendatur differenter suscipi nomen analogum, quando ponitur primum analogatum ex vna parte, & cætera ex alia parte: & quando secundorum analogatorum vnũ hinc & alterum inde ponitur, secundum quodcũque genus causæ analogia fiat. Primo enim & cæteris sic commune est analogum, vt nihil eis prius ponat aut significet: & propterea vocatur analogia vnius ad alterum, ponendo omnia alia à primo loco vnius. Secundis autem analogatis sic commune est nomẽ analogum, vt aliquid omnibus eis prius ponat: primum scilicet quod omnia secũda attribuũtur. Et vocatur analogia duorum ad tertium, vel multorum ad vnum: quia non inter se est attributio, sed ad primum. Appellantur autem analoga secundum attributionem à Logico æquiuoca: vt in principio Prædicamentorum patet: vbi animal æquiuocũ dicitur ad animal verum & pictum. Animal enim pictum non purè æquiuocè, sed per attributionem ad animal verum animal dicitur: & in ratione eius inquãtum animal manifestè patet verum animal accipi. Quærenti enim, quid animal pictum in eo quòd animal: respondebitur, imago animalis veri. A philosophis verò Græcis, nomina ex vno, vel ad vnũ, aut in vno, & media inter æquiuoca & vniuoca dicũtur: vt pluries in metaphysica patet & expressè in 1. Ethi. hmõi noĩa cõtra analoga distinguuntur, vt infrà amplius dicetur. A Latinis autem vocantur analoga vel æquiuoca à consilio. Hanc analogiam san. Tho. in primo senten. dist. 19. vocat analogiam secundum intentionem, & nõ secundum esse, eo ꝙ nomen analogũ non sit hic commune secundum esse, id est, formaliter: sed secundum intentionẽ, id est, secundũ denominationẽ: vt enim ex dictis patet in hac analogia nomen commune non saluatur formaliter nisi in primo, de ceteris autem extrinseca denominatione dicitur. Hæc ideò analoga apud Latinos dicũtur quia proportiones diuersas ad vnũ dicũt extẽso Proportionis noĩe ad omnem habitudinem: abusiua tamen loquutio hæc est, quamuis lõgè minor, quam prima. Quomodo autem de huiusmodi analogis fit scientia, & contradictiones, & demonstrationes, & consequentiæ & alia huiusmodi de eis fiant, ex dictis & Aristotelis cõsuetudine patet. Oportet enim significationes diuersas prius distinguere (propter quod ambigua apud

Arabes hæc dicuntur) & deinde à primo ad alia procedere: sicut à cētro ad circūferentiā diversis proceditur vijs.

CAPVT III.

Analogia proportionalitatis quid & quotuplex sit, & quomodo propriè analogia dicatur.

EX ABVSIVE Igitur analogis ad propriè analoga ascendendo, dicimus analoga secundum proportionalitatem dici, quorū nomen est commune, & ratio secundum illud nomen est proportionaliter eadem. Vel sic, Analoga secundum proportionalitatem dicuntur, quorum nomen commune est, & ratio secundum illud nomen est similis secundum proportionem: vt videre corporali visione, & videre intellectualiter, communi nomine vocantur videre: quia sic intelligere rem animæ offert, vt videre corpori animato. Quamuis autem proportio vocetur certa habitudo vnius quantitatis ad aliam (secundum quod dicimus quatuor duplam proportionē habere ad duo) & proportionalitas dicatur similitudo duarum proportionum: secundum quod dicimus ita se habere octo ad quatuor, quemadmodū sex ad tria, vtrobique enim dupla proportio est, &c. Transtulerunt tamen Philosophi proportionis nomen ad omnem habitudinem cōformitatis, commensurationis, capacitatis, &c. Et consequenter proportionalitatem extenderunt ad omnem similitudinem habitudinum. Et sic in proposito vocabulis istis vtimur.

¶ Fit autem duobus modis analogia hæc, scilicet metaphoricè & propriè. Metaphoricè quidem, quando nomē illud commune absolutè vnam habet rationem formalē, quæ in vnū analogatorum saluatur, & per metaphoram de alio dicitur: vt ridere vnam secundum se rationem habet, analogum tamen metaphoricè est vero risui, & prato florenti, aut fortunæ successui. sic enim significamus hæc se habere, quemadmodum homo ridens. Et huiusmodi analogia sacra Scriptura plena est, de Deo metaphoricè notitiam tradens. Propriè verò fit, quando nomen illud commune in vtroque analogatorum absque metaphoris dicitur: vt principium in corde respectu animalis & in fundamento respectu domus saluatur. Quod vt Auerrois in commenta. septimo primi Ethic. ait, proportionaliter de eis dicitur.

Analogia hæc cæteris antecellit.

¶ Præponitur autē analogia hæc cæteris antedictis dignitate & nomine. Dignitate quidem: quia hæc fit secūdum genus causæ formalis inhærentis: quoniam prædicat ea, quæ singulis inhærent. Altera verò secundum extrinsecam denominationem fit. Nomine autem: quoniā analoga nomina apud Græcos (à quibus analogiæ vocabulum habemus) hæc tantùm dicuntur: vt ex Aristot. etiam colligitur, qui in Metaphysica, nomina quæ dicimus analoga per attributionem, ex vno, vel ad vnum, vel in vno vocat: vt patet in principio 4. & in 7. text. comment. 15. In quinto autem Metaphysicæ, cap. de vno in textu 12. diffiniens vnum secundum analogiam, vt synonymis vtitur vnum analogia & vnum proportione: & diffinit esse ea, quæcunque se habent vt aliud ad aliud, apertè insinuans illam esse propriè analogorum diffinitionem, quam diximus. Quod tamen clarius in Arabica habetur translatione, dicente, Illa quæ sunt vnum secundum æqualitatem, scilicet proportionalem, sunt quorum proportio est vna, sicut proportio alicuius rei ad aliam rem. vbi Auer. exponens ait. Et illa dicuntur vnū, quæ sunt vnum secundum proportionalitatem: sicut dicitur, quòd proportio rectoris ad ciuitatem & gubernatoris ad nauem, est vna. In secundo quoque Poste. c. 11. huiusmodi nomina proportionalia, analoga vocat. Et quod plus est in primo Ethic. cap. 7. distinguit supradicta nomina ad vnum aut ex vno, contra analoga, dum loquēs de communitate boni ad ea quæ bona dicuntur, ait, Nō assimilantur, à casu æquiuocis, sed certè ei, quod est ab vno esse, vel ad vnum nomina contendere, vel magis secundum analogiam. Et subdens exemplum analogiæ dicit: Sicut enim in corpore visus, in anima intellectus. In quibus verbis diligenti lectori non solùm nomen analogiæ hoc, quod diximus, sonare docuit, sed præferendam esse in prædicationibus metaphysicis hāc insinuauit analogiam in ly magis: vt sanctus Thomas ibidem propter supradictam rationem optimè exponit. Scimus siquidē secundum hanc analogiam, rerum intrinsecas entitates bonitates, veritates, &c. quod ex priori analogia non scitur. Vnde sine huiusmodi analogiæ notitia metaphysicales processus absque arte discuntur. Accidítque huiusmodi ignorantibus, quod antiquis nescientibus logicam: vt in 2. Elenchorum dicitur. Nec fuit fortè ab Aristo. tempore tam periculosus casus iste, sicut modò apud nos est: quoniam blasphemare ferè videtur, qui metaphysicales terminos analogos dicens secundum proportionalitatem communes exponit. Cùm tamen Auer. dicat super prædicto text. Et dignius his tribus modis est: vt sit nomen boni de eis secundum viam, quæ dicitur de proportionalibus. Vocatur quoque à sanct. Thom. in primo sent. dist. 19. analogia hæc, analogia secundum esse & secundum intentionem: eo quòd analogata ista nec in ratione communis nominis, nec in esse illius rationis parificantur, et tamen tam in ratione illius nominis, quàm in esse eiusdem * proportionaliter conueniunt. Sed quoniam, vt dictum est, obscura & necessaria valde res hæc est, accuratè distinctéque dilucidanda est per plura capitula.

** Aliàs, proportionabiliter*

CAPVT IIII.

Quomodo analogum nomen ab analogatis distinguatur.

QVONIAM Autem analogia media est inter æquiuocationem purā & vniuocationem, ex extremis medij natura declaranda est. Et quia in nominibus tria inueniuntur, scilicet vox, conceptus in anima, & res extra seu conceptus obiectiuus, ideo singula perlustrando, dicendum est quomodo analogum ab analogatis distinguitur. Et à rebus incipiendo (quia priores conceptibus & nominibus sunt) dicimus quòd nomine æquiuoco diuersæ res significantur, quòd vt sic non nisi voce adunantur. Vniuoco verò diuersæ res ita significantur, quòd vt sic ad rem in se simpliciter vnam, abstractā & præcisam in esse cognito ab eis, adunantur. Analogo autem nomine res diuersæ ita significantur, quod vt sic ad res diuersas secundum proportionem vnam vniuntur. Vocatur autem in proposito res non solùm natura aliqua: sed quicunque gradus, quæcunque realitas, & quodcunque reale in rebus inuentum. Vnde inter vniuocationem & analogiam hæc est differentia, quòd res fundantes vniuocationem sunt sic adinuicem similes, quòd fundamentum similitudinis in vna est eiusdem rationis omnino cum fundamento similitudinis in alia: ita quòd nihil claudit in se vnius ratio, quod non claudat alterius ratio. Ac per hoc fundamentum vniuocæ similitudinis, in vtroque extremorum æquè abstrahit ab ipsis extremis. Res autem fundantes analogiā, sic sunt similes, quòd fundamentum similitudinis in vna diuersæ est rationis simpliciter à fundamento illius in alia: ita quòd vnius ratio nō claudit id quod claudit ratio alterius. Ac per hoc fundamentum analogæ similitudinis, in neutro extremorum oportet esse abstractum ab ipsis extremis: sed remanent fundamenta distincta, similia tamen secundum proportionem: propter quod eadem proportionaliter vel analogicè dicuntur.

Et vt omnibus possint prædicta patere, declarātur exēplariter in vniuocatione huius nominis animal, & analogia huius nominis ens, homo, bos, leo & cætera animalia: quia habent in se singulas naturas sensitiuas seu proprias animalitates: quas constat diuersas secundum rem esse, & mutuò similes: sic quòd in quocunque extremo (puta homine aut leone) consideratur secundum se animalitas, quæ est similitudinis fundamentum, inuenitur æqualiter abstrahens ab eo, in quo est, & nihil includens in vno quòd non in alio: ideo & in rerū natura fundant secūdum suas animalitates similitudinem vniuocam: quæ identitas generica vocatur: & in esse cognito adunantur non ad duas vel tres animalitates, sed vnam tantùm: quæ animalis nomine in concreto per se primò significatur, & vniuocè vocatur communi nomine animal. Omnium siquidem eorum, secundum quòd naturas sensitiuas habent, indistincta omnino est ratio: quæ illius rei, quàm animalitatem vocauimus, adæquata est diffinitio. Substantia autem, qualitas, quantitas, &c. quia non habent in suis quidditatibus aliquid prædicto modo abstrahibile (puta entitatem) quoniam supra substantialitatem nihil amplius restat: ideo nullam substantialitatem vniuocantem inter se compatiuntur. Et quia cùm hoc, quod non solùm eorum quidditates sunt diuersæ, sed etiam pri-

mò

mè diuersæ, retinent similitudinem, in hoc, quòd vnumquodque eorum secundum suam proportionem habet esse: ideo & in rerum natura non secundum aliquam eiusdem rationis in extremis, sed secundum proprias quidditates, vt commensuratas his proprijs esse fundant analogiam, id est, proportionalem similitudinem. Et in intellectu adunantur ad tot res, quot sunt fundamenta, proportionis similitudine vnitas, significatas propter illam similitudinem entis nomine, & analogicè communi nomine vocantur ens. Differenter ergo res adunantur sub nomine Analogo & Vniuoco.

¶ Conceptus quoque mentalis non eodem modo inuenitur in vniuocis & analogis: quoniam nomen vniuocum & omnia vniuocata vt sic, vnum tantùm conceptum in mente habent perfectè & adæquatè eis correspondentem: quia fundamentum vniuocæ similitudinis (quod significatum formale est nominis vniuoci) vnius omnino rationis est in omnibus vniuocatis: ac per hoc in vno repræsentato, omnia repræsentari necesse est. In analogis verò, quoniam fundamenta analogæ similitudinis diuersarum sunt rationum simpliciter, & eiusdem secundum quid (id est secundum proportionem) oportet duplicem analogi mentalem conceptum distinguere: perfectum & imperfectum: & dicere quòd analogo & suis analogatis respondet vnus conceptus mentalis imperfectus, & tot perfecti, quot sunt analogata. Quia enim vnū analogatorum vt sic, simile est alteri, consequens est, q̄ conceptus repræsentans vnum: repræsentet alterum: iuxta illam maximam, Quicquid assimilatur simili vt sic, assimilatur etiam illi, cui illud tale est simile. ¶ Quia verò talis similitudo secundum proportionem tantùm est, quæ diuersam rationem in altero fundamēto habet: conceptus perfectè repræsentans vnum analogatorum à perfecta repræsentatione alterius deficit: & consequenter oportet alterius analogati alterum adæquatum conceptum esse. Vnde & analogum vnum habere mentalem conceptum, & plures habere conceptus mētales, verum est diuersimode: quamuis simpliciter loquendo, magis debeat dici, analogi esse plures conceptus, nisi loquendo occasio aliud exigat. Dicò autem hoc: quoniam cum cōtradicendus analoga omnino carere vno conceptu mentali sermo est, vnum eorum conceptum absolutè dicere non est reprehendendum. Propter quod oportet solerti discretione lectorem vti: quando inuenitur scriptum, q̄ analogata conueniunt in vna ratione, & quando inuenitur alibi, quòd analogo non conueniunt in vna ratione. Est ergo differentia inter analogiam & vniuocationem quo ad conceptum mentalem, ita quòd vniuoci & vniuocatorum vt sic, vnus est conceptus perfectè & adæquatè eis respondens: vt de conceptu animalis patet. Analogi verò & analogatorum vt sic, vt plures necessariò sunt conceptus perfectè ea repræsentantes, & vnus est conceptus imperfectè repræsentans. Non ita quòd sit vnus conceptus adæquatè respondens nomini analogo, & inadæquatè analogatis: quoniam secundum veritatē nomen illud vniuocum esset, sed ita quòd cōceptus vnus repræsentans perfectè alterum analogatum vt sic, imperfectè repræsentat reliquum. Quo ad vocem autem, nō est inter analoga & vniuoca differentia.

Nota distinctionem analogi ab analogatis.

¶ His autem prælibatis, intentum facile patere potest: quomodo scilicet distinguitur analogum, puta, ens, ab analogatis: puta, substantia, quantitate & qualitate. Vniuocum enim, puta animal, distinguitur ab vniuocatis (puta homine & leone) quo ad rem significatam seu conceptum obiectiuum, & quo ad cōceptum mentalem sicut vnum simpliciter abstractum, &c. à multis simpliciter, &c. Analogum verò quo ad rem seu obiectiuum conceptum distinguitur sicut vnum proportione à multis simpliciter, vel (& idem est) sicut multa & similia secundum proportiones à multis absolutè: verbi gratia, Ens distinguitur a substantia & quantitate: non quia significat rē quandā eis communē, sed quia substantia quidditatē tm̄ substātiæ importat, & similiter quantitas quidditatē quantitatis absolutè significat: ens autem significat ambas quidditates vt similes secundum proportiones ad sua esse: & hoc est dicere vt easdē proportionaliter. Quo ad conceptum autem mentalem adæquatum hoc quoq; eodē omnino modo distinguitur. Secūdū conceptū verò mētalē imperfectū, q̄uis distinguat sicut vnum simpliciter a multis simpliciter, non tamen sicut vnum abstrahens in repræsentando ab illis multis quemadmodum in vniuocis contingit. Quoniam, vt ex dictis patet, conceptus ille, puta, qualitatis, inquantum ens, alterius analogati, id est ipsius qualitatis, secundum quòd se habet ad suū esse, est adæquatè repræsentatiuus, & à qualitatis quidditate non abstrahens. cæterorum verò (puta quantitatis & substantiæ) imperfectè tantùm est repræsentatiuus, inquantum eis similis proportionaliter est.

CAPVT V.

Qualis sit abstractio analogi ab analogatis.

OPORTET AVTEM Ex præmissis ostendere, qualiter analogum abstrahat ab his, quibus commune secundum analogiam dicitur: puta qualiter ens abstrahit a substantia & quantitate. Insurgit siquidē difficultas quædam in re hac, & ex parte rerum, & ex parte cōceptus. Ex parte siquidē rerū: quia videt analogi nōis res significata, eodē abstrahibilis & abstracta modo quo res vniuoco nomine significata. Quoniam cùm (vt in quinto. Meta. dicitur) vnum in qualitate faciat simile, nulla apparet ratio, cur à quibusdam similibus sit vna res abstrahibilis, & à quibusdam non, licet euidens rō sit, cur ab his similibus, puta Sorte & Platone, abstrahibilis sit res magis vna, & ab illis, puta hoie & lapide, minus vna. Vnde si substantia & quantitas assimilantur in hoc, quòd vtraque est ens, & consequenter in eis est aliquid vnum, quod est fundamentum illius similitudinis, quid vetat ab eis abstrahi rē vnam vtrique communem? Ex parte verò conceptus, quia videtur eodem modo conceptus analogi abstrahere ab analogatis sicut vniuocū ab vniuocatis, eo quòd analogum nomen importat in confuso singulas proportiones analogatorum, & distinctè non significat nisi proportionem in cōmuni. verbi gratia, ens non significat habēs se ad esse sic vel sic, puta vt substantia, aut vt quantitas: sed si proportionale nomen est, significare videtur habens se ad esse secundū aliquam proportionem, quecunque sit illa. Hoc autem constat esse æquè abstractum à substantia, & à quātitate: & consequenter per modum vniuoci in analogis abstractio conceptus apparet.

VT AVTEM Euidens fiat huius ambiguitatis determinatio: sciendum est, quòd licet abstrahere diuersa significet, cùm dicimus intellectum abstrahere animal ab homine & equo, & cū dicimus animal abstrahere ab homine & equo: eo quòd tunc significat ipsam intellectus operationem attingentem in eis vnum & non alia, nūc verò significat extrinsecā denominationē ab illa intellectus operatione, qua res cognita abstracta denominatur. In vnum tamen & idem semper tendit: quoniam semper sonat intelligi vnum, non intellecto altero. Ideoque nihil aliud est agere de abstractione analogi ab analogatis, quàm inquirere & determinare, quomodo res significata analogo nomine intelligi possit, non cointellectis analogatis: & quomodo conceptus illius habeatur absque conceptibus istorum. cùm igitur ex supradictis, & ex ipso analogiæ vocabulo pateat, quòd analogo nomine non simpliciter vna res, sed res proportione vna significatur: talis autem idem est quod res diuersæ, vt similes proportionaliter, facilè deduci pōt, q̄ res analoga pōt quidē intelligi nō cointellectis analogatis, & cōsequēter abstrahere ab eis. Sed non sicut in vniuocis res vna (puta natura sensitiua, seu animal intelligitur non cointellectis oīno natura humana & equina vt sic) sed sicut duæ res vt proportionaliter similes intelligūtur, nō cointellectis ipsismet duabus rebus secūdū suas proprias naturas absolutè. Ita quòd analogi abstractio non consistit in cognitione vnius & non in cognitione alterius: sed in vnius & eiusdē intellectione vt sic, & non in intellectione absolutè. verbi gratia, entis abstractio non consistit in hoc, quòd entitas apprehenditur, & substantia aut quantitas non: sed in hoc quòd substantia, aut quantitas apprehenditur vt sic se habet ad proprium esse: secundum hoc enim similitudo proportionaliter attenditur: & non apprehenditur substantia, aut quantitas absolutè. Et simile est de alijs rebus analogis, quales sunt ferè oēs metaphysicales. Vnde cōcedi potest, rem analogā abstrahere, & non abstrahere ab analogatis diuersimodè. Abstrahere quidem, pro quanto abstrahit ab eis, quemadmodū res

declarauimus. Vnde nihil aliud est dicere ens abstractum à naturis prædicamentorum abstractione formali, quàm dicere naturas prędicamentales proportionales ad sua esse, vt sic præcisè: à specialibus autem seu singulis analogiæ rationibus extremis, non tertio conceptu simplici, sed voce communi & identitate proportionali earundem, quodammodo abstrahit.

CAPVT VI.

Qualis sit prædicatio analogi de suis analogatis.

VIDEBITVR AVTEM Fortè alicui ex his, quòd prædicatio analogi de suis analogatis (puta entis de substantia, & quantitate, aut formæ de anima & albedine, &c.) sit sicut prædicatio æquiuoci de suis æquiuocatis, ita quòd non sit prædicatio superioris de inferioribus, nec communioris de minus communi, nisi sola voce, sed eiusdem de seipso. Non est enim analogo res vna significata, quæ in vtroque analogatorum saluetur. absque hoc autem prædicatio communioris aut superioris non inuenitur secundum intrinsecam denominationem, seu existentiam. Sic enim analogum secundum proportionalitatem commune esse dictum est. Fouere quoque potest non parum opinionem hanc processus iuxta primum Topi. Aut scilicet analogum est prædicatum conuertibile, aut inconuertibile, seclusa vocis communitate. Et cùm constet non esse inconuertibile (quoniam substantia vt sic se habens ad suum esse, quod ens de substantia dictum prædicat, conuertitur cum substantia: & similiter quantitas sic commensurata suo esse, cum quantitate conuertitur, & sic de aliis) consequens est, quòd analogum tanquam superius, de analogatis prædicari non possit. Superioris enim intentionem suscipere non potest, quod conuertibile esse comprobatur. Et quoniam secundum veritatem analogum vt superius prædicatur de analogatis, & non sola voce commune est eis, sed conceptu vnico proportionaliter: cuius vnitas ad hoc, quòd prædicatum aliquod superioris rationem habeat, sufficit: quia superius nihil aliud sonat, quàm vnum prædicatum ad plura se extendens: vnum autem non per accidens, aut congregatione (sicut à ceruus lapidum) sed per se, constat esse etiam vnum proportione: ideo ad huius veritatis claritatem ex extremis procedendo, sciendum est, quòd quia analogum medium est inter vniuocum & purè æquiuocum, consequens est, quòd analogum idem aliquo modo, & non idem aliquo modo de suis prædicet analogatis. Et quia prædicat aliquod abstrahens aliquo modo à suis analogatis (vt ex præmisso patet cap.) consequens est, quòd comparetur ad sua analogata vt maius ad minora, seu superius ad inferiora: licet non omnino vnum secundum rationem sit, quod eis imponit. Quod vt clarius pateat, figuraliter declaratur sic: Tamen in æquiuocis quam vniuocis & analogatis, quatuor inueniuntur, scilicet duæ res ad minus, æquiuocatæ, vniuocatæ, aut analogatæ: & duæ res, seu rerum rationes æquiuocationem, vniuocationem aut analogiam fundantes. verbi gratia, In æquiuocatione canis inueniuntur hæc quatuor, canis marinus, & canis terrestris, & ratio illius, & ratio istius secundum nomen canis. In vniuocatione quoque animalis inueniuntur quatuor, scilicet homo & bos, & natura sensitiua hominis & natura sensitiua bouis: quæ animalis vniuocationem fundant. In analogia similiter entis quatuor sunt, scilicet substantia & quantitas, & substantia inquantum commensurata suo esse, & quantitas secundum quod suo esse proportionatur. Et licet prima duo, scilicet æquiuocata & vniuocata & analogata eodem modo quantum ad propositum spectat in omnibus his distinguantur, quia vbilibet ex opposito condistincta sunt: altera tamen duo vniuocationem, æquiuocationem & analogiam fundantia, diuersimodè vnita aut distincta sunt. In æquiuocis nanque rationes illæ, puta canis marini & terrestris, sunt omnino diuersæ secundum rationem: & propter hoc id quod prædicat canis de marino cane, nullo modo prædicat de terrestri, & econuerso: & ideo sola voce communius aut maius æquiuocatis dicitur, & est. In vniuocis verò res illæ (puta animalitas in boue & animalitas in leone) licet numero & specie diuersæ sint, ratione tamen omnino eædem sunt: ratio enim vnius est omnino eadem quod ratio alterius, & econuerso: & propter hoc id quod prædicat animal de homine, idem omnino prædicat de boue, & vniuocum dicitur & superius homine & boue.

In analogis autem res analogiam fundantes (puta quantitas vt sic se habens ad esse, & substantia vt sic se habens ad esse) licet diuersæ sint & numero, & specie, & genere, ratione tamen eædem sunt non omnino, sed proportionaliter: quoniam vnius ratio proportionaliter eadem est alteri. Et propter hoc, id quod prædicat analogū, puta ens de quātitate, illudmet proportionaliter prędicat de substantia, & econuerso. Est enim illudmet proportionaliter id, quod in substantia ponit, & econuerso: & propter hoc analogum (puta ens) non sola voce communius, maius aut superius analogatis est, sed conceptu (vt dictū est) proportionaliter vno. Ita quòd analogum & vniuocum conueniunt in hoc: quòd vtrumque communioris & superioris rationem habet. Differunt autem in hoc, quòd illud est superius analogicè seu proportionaliter, hoc verò vniuocè. Et meritò: quia fundamentum superioritatis vtrobique saluatur, vniuocationis autem non. Fundatur enim superioritas super identitate rationis rei significatæ, id est super hoc quòd res significata inuenitur non in hoc tantū, sed illamet non numero, sed ratione, inuenitur in alio. Vniuocatio autem super modò identitatis omnimodè, scilicet identitate rationis rei significatæ, id est super hoc, quòd ratio rei significatæ in illo, & in isto est eadem omnino. Quamuis enim in analogis hîc identitatis modus non inueniatur, quem in vniuocis inueniri pluries dictum est: identitas tamen ipsa rationis *rationum inuenitur, est namque identitas proportionalis, identitas quædam. Et ideo non minus analogum (puta ens) est prædicatum superius, quàm vniuocum, puta animal: sed alio modo, analogum enim est superius proportionaliter: quia fundatur supra identitatem proportionalis rationis rei significatæ, vniuocum autem præcisè & simpliciter: quia semper omnimoda identitate rationis rei significatæ eius superioritas fundatur. Propter quod sanctus Tho. superioritas fundamentum aspiciens in quinto Meta. dixit, quòd ens est superius ad omnia, sicut animal ad hominem & bouem.

*Alias identitas tamē rationum, &c.

¶ Vnde obiectiones ad oppositum adductæ, in hoc peccant, ꝙ inter identitatem & modū indētitatis non distinguunt. Fatendum est enim, ꝙ ad hoc, ꝙ aliquis terminus denominetur superior, aut communior, oportet vt rem vnam & eandē in vtroq; ponat: sed sophisma consequentis committitur inferendo ex hoc, ergo oportet quòd dicat rem vnam & eādem omnino. Et est semper sermo de identitate secundū rationem, seu diffinitionem. Identitas enim & vnitas continent sub se non solùm vnitatē & identitatem omnimodam, sed proportionalem, quæ in analogi nominis ratione saluantur. Negandum est igitur quòd in analogis non prædicatur idem de vno & alio analogato: quoniam vnum & idem proportionaliter de omnibus analogatis dicitur: & propterea inter prædicata non conuertibilia numerandum est. Quantitas enim licet adæquet ens de quantitate verificatum secundum rationem omnino eandem, non tamen secundum rationem illam proportionaliter: quoniam entis ratio non alia proportionaliter ad substantiam & qualitatem se extendit. Verùm quia analogum sonat identitatem proportionalem, ideo huiusmodi rationibus formaliter respondendo, nullo pacto concedendū est analogum conuerti cum aliquo analogato. Ad materiam tamen descendendo, potest intrepidè dici, quòd quia analogum rationem vnam proportionaliter tantùm prædicat, & vnum proportionaliter plura & esse proportionibus similia manifestum est: dupliciter potest secundum singulas rationes ad analogata comparari. Vno modo absolutè: & sic secundum singulas rationes cum singulis analogatis conuertitur: quia nulla omnino vna analogi ratio in duobus analogatis inuenitur. Alio modo secundum identitatem proportionalem, quam habet vna cum altera: & sic cum nullo analogato conuertitur: quoniā omnes analogi rationes indiuisæ sunt proportionaliter, & vna est altera proportionaliter. Et quia vt dictum est analogum hanc sonat identitatem, ideo formaliter & simpliciter loquendo, analogum inconuertibile & com-

munius prædicatum concedendum est esse. Non tamen genus, aut species, aut proprium, aut diffinitio, aut differentia, aut accidens vniuersaliter est. Nec propterea dimi nutus Ari. aut Porphy. fuit: quoniam prædicabile, quod simpliciter vnum est, docebant, ac per hoc inter æquiuoca analoga numerauerunt.

¶ Ex prædictis autem manifestè patet, quòd analogum non conceptum disiunctum, nec vnum præcisum inæqualiter participatum, nec vnum ordine, sed conceptum vnum proportione dicit & prædicat. De ordine tamen in analogis incluso infrà tractabitur. Vnde cùm dicitur de homine, aut albedine, aut quocunque alio, quod est ens, non est sensus, quòd sit substantia, vel accidens: sed sic se habens ad esse. Vtor autem ly, sic, quoniam de proprijs nominibus proportionum ad esse in actu exercito eas importantibus, disputare nolo ad præsens: quoniam Metaphysici negotij opus hoc est, & exemplariter hîc de ente loquimur. Simile siquidem est de actu, potentia, forma, materia, principio, causa, & alijs huiusmodi iudicium.

CAPVT VII.

Qualis analogatorum secundum analogi nomen diffinitio.

APPARERE QVOQVE Poterit alicui, quòd in ratione vnius analogati (puta qualitatis) secundum analogi, puta entis nomen, alterius analogati, puta substantiæ, vel quantitatis ratio secundum idem analogi nomen cadere debeat: sicut in analogia attributionis contingere dictum est. Fundamentum autem inde apparentiam hæc sumit: quia ratio vnius analogati vt eadem proportionaliter est alteri, absque illa altera exprimi complетè nequit. Dictum est autem, quòd analogo nomine rationes hæ importantur, vt eadem proportionaliter sunt. Et confirmat hoc expositio ipsa analogiæ ab Aristotele, Auerroe & sancto Thoma in primo Ethicorum posita. Exponunt enim, quòd bonum seu perfectio analogicè dicitur de visu & intellectu: quia sicut visus in corpore, ita intellectus in anima perfectio est. Constat autem, quòd non est intelligibile hoc se habere sicut illud, nisi vtrunque extremorum percipiatur. Necessariò igitur videtur, vnum analogatorum secũdum analogi nomen per aliud diffiniendum esse.

VT AVTEM Liqueat huius ambiguitatis solutio, recolendum est analoga hæc dupliciter inueniri, scilicet propriè & metaphoricè. Diuersimodè enim hæc se habent ad propositam quæstionem. In analogia siquidem secundum metaphoram, oportet vnum in alterius ratione poni: non indifferenter, sed propriè sumptum, in ratione sui metaphoricè sumpti claudi necesse est: quoniam impossibile est intelligere quid sit aliquid secundum metaphoricum nomen, non cognito illo, ad cuius metaphoram dicitur. Neque enim fieri potest, vt intelligam quid sit pratum in eo, quod ridens, nisi sciam quid significet risus nomen propriè sumptum, ad cuius similitudinem dicitur pratum ridere.

Est autem huius ratio radicalis: quia analogum metaphoricè sumptum, nihil aliud prædicat, quàm hoc se habere ad similitudinem illius, quod absque altero extremo intelligi nequit. Et propter hoc huiusmodi analoga prius dicuntur de his, in quibus propriè saluantur, & posterius de his, in quibus metaphoricè inueniuntur, & habent in hoc affinitatem cum analogis secundum attributionem: vt patet. In analoga verò, in qua nominis saluatur proprietas, nullum analogi membrum per alterum diffiniri oportet, nisi fortè gratia materiæ: vt sanctus Thomas in secunda quæstione, de Veri. articulo vndecimo docuit. Sunt enim analogatorum rationes secundum analogi nomen quodammodo mediæ inter analoga secundum attributionem, & vniuoca. In analogis enim secundum attributionem primum diffinit reliqua. In vniuocis verò neutrum alterum diffinit, sed vnius diffinitio est completa alterius diffinitio: & econuerso. In analogis autem neutrum alterum diffinit, sed vnius diffinitio est proportionaliter alterius diffinitio. Et loquimur semper de ratione secundum nomen commune, verbi gratia, in diffinitione cordis, secundum quòd principium animalis, non ponitur fundamentum, secundum quod principium domus, nec econuerso: sed eadem proportionaliter est principij ratio vtrobique, vt commen. vbi suprà dicit.

¶ Duabus autem opus est distinctionibus vti in re hac: ea scilicet, quæ in logica traditur de actu signato & exercito, & ea quæ à metaphysico, vt plurimum tractatur, de ordine rerum ex vno nomine ex parte rei, & parte impositionis nominis. Ex prima siquidem distinctione scimus duo. Primò, quòd sicut animal dictum de homine & æquo importans vniuocationem in actu exercito, non prædicat de homine totum hoc, scilicet naturam sensitiuam eandem secundum rationem naturæ sensitiuæ æqui & bouis, sed naturam sensitiuam simpliciter, quam tamen ad hoc, quòd vniuoca sit prædicatio, oportet esse omnino eandem secundum rationem naturæ sensitiuæ æqui & bouis, ita ens importans proportionalitatem in actu exercito, non prædicat de quantitate totum hoc, scilicet habens se ad esse sic proportionaliter vt substantia, aut qualitas ad suum esse, sed habens se ad esse sic absque alia additione: quod tamen oportet ad hoc, quòd analoga sit prædicatio, idem proportionaliter esse cum altero, sic se habere ad esse quod de substantia aut qualitate ens prædicat. Secundò, quòd sicut ex declaratione, qua manifestatur animal esse vniuocum, quia dicit vnam & eandem omnino rationem in omnibus, non fallimur, nec confundimur, nec vagamur circa hominis et bouis secundũ animalis nomẽ rationẽ, sed quiescimus, intuentes quod animal exercet, quod vniuocorum diffinitio et expositio significat. Ita ex hoc, quòd declaratur ens, aut bonum, aut quodcunque aliud esse analogum: quia dicit rationes plures easdem proportionaliter, & importat hoc se habere quemadmodum proportionaliter se habet illud ad esse vel appetitum, &c. non debemus turbari, & inquirere in analogi nominis (puta boni) ratione significationem istam, sed sat sit, distinguendo inter actum signatum & exercitum inspicere quòd analogi nominis ratio id exercet, quòd analogi ratio & declaratio significat. Ex his autẽ duobus patere iam potest intentum, quòd scilicet non oportet vnum analogiæ membrum per alterum diffinire, ex eo quod analogum significat ea esse eadem proportionaliter: quoniam hoc in actu exercito significat.

¶ Ex secunda verò distinctione scimus, non solùm quòd præposterus est ordo rerum & significationum quandoque sub nomine analogo, ita quòd prior secundum rẽ ratio, posterior interdũ significatione est (vt de ente & bono, & alijs huiusmodi communibus Deo & creaturis accidit: ratio enim, quam in Deo quodlibet horum ponit, significatione quidem posterior, re autem prior est) & propter alterum horum dicitur analogum prædicare de suis analogatis secundum prius & posterius, ipsam analogi * rationem. Sed etiam scimus, quòd quando ratio, quàm ponit analogum in vno, ex ratione, quàm in altero ponit, exponitur, non ideo fit, quia vnum in alterius ratione cadat: sed quia vnius ratio posterior altera est significatione, & per priorẽ vtpotè notiorem declaratur, vt sanctus Thomas in secundo articulo, quæstione decimatertia primæ partis fecit, declarans, quòd dicendo, Deus est bonus, sensus est, id quod bonitatem in creaturis dicimus, præexistit in Deo proportionaliter, &c. Et eadem intelligendum est rationem fieri, si posterior secundum rem per priorem declaretur. Non diffinit ergo analogum secundum vnam rationem, seipsum secundum alteram, licet exponat & declaret.

* *Aliàs, prædicari de suis analogatis secundũ prius & posterius eandem ipsam analogi rationem.*

OBIECTIONIBVS Autem in oppositum, quamuis ex dictis satisfactum sit, formaliter responderi potest, quòd cognosci aliqua vt eadem proportionaliter, seu hoc se habere sicut illud, dupliciter contingit. Vno modo formaliter, id est quo ad relationem identitatis & similitudinis: & sic absque extremis cognitio hæc haberi non potest. Alio modo fundamentaliter: & sic in ratione vnius non cadit reliquum, sed ratio vnius est alterius ratio, omnino, vel proportionaliter. Constat autem, quòd analogum nomen (puta ens aut bonum) non relationem identitatis aut similitudinis significat, sed fundamentum: & ideo obiectiones, quæ iuxta primum sensum procedunt, nihil concludunt contra intentum. Patet autem facillimè hæc esse ve-

ra exempla de vniuocis, ponendo & applicando ad identitatem vniuocationis. Significat nanque nomen vniuocum plura, inquantum eadem sunt vniuocè, seu secundum rationem omnino. Et identitatis relatio in nullo extremorum absque altero intelligibilis est, &c.

CAPVT VIII.

Qualis sit in analogo comparatio.

DIFFICVLTAS Etiam non parua, (quæ multos inuasit ac superauit) de comparatione in analogo dilucidanda est. Creditum enim à quibusdam est, quòd non posset analogia posita, sermo ille nisi extortè exponi, quo vnum analogatum magis aut perfectius tale secundum analogi nomen diceretur, verbi gratia: Substantia est magis, aut perfectius ens quam quantitas. Moti sunt autem ex eo, quòd comparatio in vno communi, vtrinque facienda est etiam secundum grammaticos: quod in analogo non inueniri videtur. Et potest formari ratio pro eis talis: Aut comparantur analogata in vna communi eis ratione, aut in suis rationibus: non in ratione communi, quia illa analogum caret: nec in rationibus proprijs: quia tunc falsum est, substantiam esse magis ens, quàm quantitatem. Non enim minus aut imperfectius quãtitas est sua ratio, quàm ens in ea ponit, quàm substantia sua, &c. Nullo igitur modo videtur comparationem cum analogia saluari posse.

¶ Succumbitur autem difficultati huic, quia proprium comparationis fundamentum non consideratur. Fundatur enim super identitate seu vnitate rei, in qua fit comparatio, & non super modo identitatis aut vnitatis: sicut de intentione superioritatis prædictũ est. Vnde, cùm analogum ex dictis constet rem vnã, licet proportionaliter, dicere: nihil prohibet, in ipso comparari analogata: licet non eo modo, quo vniuoca fit comparatio. Ad comparationem siquidem cùm requirantur & sufficiant hæc tria, scilicet distinctio extremorum, & identitas eius, in quo fit comparatio, & modus essendi illius in extremis, scilicet æquè, vel magis, aut minus perfectè: sub identitate autem seu vnitate proportionalis vnitas seu identitas contineatur, consequens est, quòd si in diuersis idem proportionaliter æquè vel magis aut minus perfectè esse habet, comparatio secundum illud proportionale fieri possit, comparatione non vniuoca, sed analoga. Sicut enim quia natura sensitiua est in boue, & illamet omnino secundum rationem est in homine, & perfectius esse habet in homine, quàm in boue, homo perfectius animal boue dicitur vniuoca comparatione, sic quia sic se habere ad esse est in substantia: & hoc idem proportionaliter est in quantitate, & imperfectius esse habet in quantitate, quam in substantia dicitur substantia magis seu perfectius ens, quàm quantitas, analoga comparatione. Vnde sanctus Thomas in septimo articulo quæstione septima de potentia Dei, tripliciter comparationem fieri docens, duos modos analogicæ computationis ponit: apertè ex hoc insinuans, comparationẽ non solùm super identitate numerali specifica aut generica fundari, sed etiam proportionali. Modi autem comparationis ibidem traditi sunt hi, scilicet secundum solam quantitatem rei participatæ: & sic vnum album dicitur altero albius.

Vel extendẽdo propter præsens propositũ, hunc modum ad omnem comparationem vniuocã, dicatur quòd primus attenditur secundum quantitatem rei participatæ eiusdem omnino secundum rationem, siue illa ratio sit specifica, siue generica: vt calidum magis calidum altero dicitur, & homo perfectius animal leone est. Secundus verò modus attenditur secundum quòd res aliqua in vno inuenitur participatiuè, alterum verò est per essentiam, quemadmodum homo Platonicus longè perfectior homo esset nobis. Et abstractione intellectus vtendo: quemadmodum bonitas longè melior est quocunque bono, quod participatiuè bonum dicitur. Tertius autem modus attenditur secundum quòd res aliqua in vno inuenitur formaliter, & secundum se, in altero autem virtualiter & eleuatum ad rem superioris ordinis.

Quemadmodum dicimus, quòd sol est magis calidus quàm ignis: vel quòd calor perfectius esse habet in sole, quàm in igne. Nec est dubium hos duos modos vniuocam comparationem impedire, vt Sanctus Thomas ibidem dicit. & Aristoteles in primo Ethicorum, de primo modo testatur: vbi bonum commune non vniuocè, sed secundum proportionalitatem dicendum docet, bonitati separatæ & bonis cæteris per participationem. Patet igitur ex his, eadem proportionaliter vt sic esse comparabilia: quamuis Physicè loquendo in sola specie aut genere comparatio fiat.

AD OBIECTIONEM Autem in oppositum, dicitur quòd vtroque modo in analogis comparatio fit. Comparantur siquidem analogata (puta substantia & quãtitas) in ratione vna & communi proportionaliter, quàm analogi nomẽ (puta ens) dicit, & addit supra analogata: vt ex dictis patet. Et comparantur secundum suas rationes, secundum tamen analogi nomen, quæ earum sit perfectior: secundum quòd dicimus, substantia est perfectius ens quantitate: quia ratio entis in substantia perfectior est ratione entis in quantitate. Ita quòd iuxta istam comparationem est sensus, substantia habet perfectiorem secundum entis nomen rationem, quàm quantitas, & non quòd substantia est magis aut perfectius substantia, quam quantitas sit quantitas: vt quidam somniare videntur. Vnde comparatio ista extenditur vsque ad analoga secundum attributionem: licet in tali analogia non nisi abusiuè comparatio fieri possit. Dicimus enim quòd ens reale est magis & perfectius ens ente rationis: quod per attributionem ad illud ens dicitur in quarto Methaphisicorum, textu secundo: quia ens reale habet perfectiorem secundum entis nomen rationem. Iuxta quem modũ si vsus admitteret, diceremus, animal est magis sanum vrina: quia perfectiorem secundum Sani nomen rationem habet.

CAPVT IX.

Qualis sit analogi diuisio & resolutio.

QVALITER AVTEM Analogum diuidendum sit, ex dicendis manifestum est. Potest siquidem trifariam analogi diuisio intelligi. Primò, vt diuidatur vox in suas significationes. Dictum est enim quòd analogum plures rationes significat immediatè, & hæc diuisio conuenit sibi, inquantum æquiuocum quoddam est. Secundò, vt diuidatur significatum eius in quasi membra eius: eo modo quo eius, quod proportionaliter vnum est, sic & sic proportionatum membra dici possunt. Dictum est enim quòd analogum non ita diuersas rationes significat, quin significet vnam rationem proportionaliter. Omnes nanque rationes analogo nomine immediatè significatæ, eadem proportionaliter sunt. Ratio autem vna proportionaliter, cùm constituatur ex pluribus rationibus proportionalibus, in eas secari potest. Hæc autẽ non est diuisio analogi in sua analogata: quoniam rationes hæ in ipsius analogi ratione intrinsecè clauduntur, & analogata ea sunt, in quibus rationes illæ saluantur, & non ipsæ rationes. Entis enim analogata sunt substantia & quantitas: & non rationes entis in substantia & quantitate. Rationes enim (vt dictum est) analogæ sunt. Vnde tertio modo potest diuidi analogum, diuidendo significatum eius in sua analogata per diuersos modos, quibus analogi rationem proportionalem analogata ipsa diuersimodè suscipiunt. Ita quòd diuisum est significatum vnum proportionaliter: diuidentia sunt modi fundantes & facientes in analogatis proprias proportiones, secundum quas fit analogia: constituta autem per diuisionem, vt partes subiectiuæ, sunt analogata ipsa. verbi gratia: Quando ens diuiditur in substantiam & quantitatem, diuisum est ratio entis nomine significata, quæ omnes in se Entis nomine significatas rationes claudit, vtpote vna proportionaliter: diuidentia sunt substantiuum & mensuratiuum, seu per se & in alio, sicut ex quibus substantia & quantitas habent quòd diuersas entis rationes subintrent, partes autem subiectiuæ sunt substantia & quantitas, quæ in entis ratione analogantur.

¶ Et quia hæc est propria analogi diuisio, idcirco distinctè explicãdũ est, quomodo differat diuisio hæc ab vniuoca. Tripliciter siquidem differunt. Primò ex parte diuisi, quia diuisione vniuoca vnum omnino secundum rationem secatur: hîc autem vnum proportionaliter.

¶ Secundò ex parte diuidentium quia differentiæ se-

cantes genus sunt extra genus: modi autem secantes analogum, in ipsius analogi ratione clauduntur, queadmodum ipsa analogata (vt in capitulo de abstractione declaratum est) propter quod in tertio Metaphy. tex. 10. ens genus esse nagatur.

¶ Tertiò ex parte ipsarum partium subiectiuarum, in quæ per diuisionem fiunt: quia partes diuisionis vniuocæ licet ordinem habeant secundum se (& originis, vt dualitas est prior trinitate: & perfectionis, vt albedo est perfectior nigredine) tamen secundum diuisi rationem, puta numeri, aut coloris, neutra altera prior, aut posterior est: sed omnes æqualiter in diuisi ratione communicant. Analogata verò, quæ analoga diuisione constituuntur, non solùm secundum se, sed etiam in ipsius analogi, quod diuiditur ratione, ordinem habent & aliud prius, aliud posterius est: adeò vt in vno eorum tota ratio diuisi saluari dicatur, in alio autem imperfectè & secundum quid. Quod non est sic intelligendum, quasi analogum habeat vnam rationem quæ tota saluetur in vno, & pars eius saluetur in alio: quoniam puerile est hoc. Sed cùm totum idem sit quod perfectum, & analogo nomine multæ importentur rationes, quarum vna simpliciter & perfectè constituit tale secundum illud nomen. & aliæ imperfectæ & secundum quid: ideo dicitur, quòd analogum sic diuiditur, quòd non tota ratio eius in omnibus analogatis saluatur, nec æqualiter participant analogi rationem, sed secundum prius & posterius.

Cum grano tamen salis accipiendum est analogum simpliciter saluari in vno, secundum quid in alio. Sufficit enim hoc verificari, vel absolutè (vt patet in diuisione entis in substantiam & accidens: illa enim absolutè loquendo dicitur ens simpliciter, hoc autem secundum quid) vel in respectu, vt patet in diuisione entis in Deum & creaturam. Vtrunque enim, licet ens simpliciter sit, & dicatur, absolutè loquendo, creatura tamen in respectu ad Deum, ens secundum quid, & quasi non ens est & dicitur.

CIRCA RESOLVTIONEM Autem analogatorum sciendum est, quòd cùm vniuersaliter primum in compositione sit vltimum in resolutione, & per diuisionem in ea, quæ actu in aliquo sunt resolutio fiat: eodem modo resoluenda sunt analogata in analogum, quo cætera resoluuntur, scilicet vtendo diuisione prædicta, (quæ vocatur diuisio in partes essentiæ vel rationis) & à posterioribus secundum consequentiam ad priora procedendo, si longa esset resolutio facienda. Ad rationem autem analogi, cùm deuentum fuerit, singulis analogatis in suas rationes secundum analogi nomen resolutis: cum illa analogi ratio ex multis constituatur rationibus, ordinem inter se & proportionalem similitudinem habentibus, vel ordinatè ad primam resolutio fit, veniendò semper ad similius & propinquius, primæ & id, in quo dissimilitudo est, relinquendo. Vel si non sic ordinatas inter se contingit esse rationes illas, ad primam omnes modo prædicto deducendæ sunt. Ordinem enim ad primam nulla subterfugere potest. Nec refert in proposito, an fiat resolutio ad rationem primam significatione, vel secundum rem. Intelligenda enim sunt hæc in suo ordine, scilicet significationum aut rerum.

CAPVT X.

Qualiter de analogo sit scientia.

VISVM EST Autem quibusdam de analogo scientiam esse non posse, nisi queadmodum de æquiuocis scientia habetur, eo quòd plures rationes dicit, licet similes. Imò fallaciam æquiuocationis committi in syllogismis in quibus analogo pro medio sumpto, certum analogatum subsumitur, nisi fortè gratia materiæ bonus esset processus, asserunt eadem ratione. Nec posse ex vnius analogati ratione secundum analogi nomen concludi alterum analogatum tale formaliter esse: sed semper prædictum incidere vitium ratione prædicta confirmant. verbi gratia: Si ponamus sapientiam esse analogicè cõmunem Deo & homini, ex hoc quòd sapiẽtia in hoie inuenta secundum formalem rationem præcisè sumpta, dicit perfectionem simpliciter, non concludere possum, ergo Deus est formaliter sapiens, sic arguendo: omnis perfectio simpliciter est in Deo: sapiẽtia est perfectio simpliciter, ergo. Minor enim distinguenda est: & si ly sapientia pro ratione sapientiæ, quæ est in homine stat, argumentum erit ex quatuor terminis: quia in conclusione sapientiæ stat pro ratione sapientiæ quam ponit in Deo, cùm concluditur, ergo sapientia est in Deo. Si autem pro ratione sapientiæ in Deo stat in minore, non concluditur ex perfectione sapientiæ creatæ Deum esse sapientem: cuius oppositum & philosophi & theologi omnes clamant.

¶ Decipiuntur autem isti, Scotum (cuius est ratio hæc in quæstione prima distinctione tertia primi libri) sequentes: quia in analogo diuersitatem rationum inspicientes, id quod in eo vnitatis & identitatis latet, non considerant. Rationes entis, analogi, vt superius etiam diximus, possunt dupliciter accipi. Vno modo secundum se, inquantum abinuicem distinguuntur, & ea quæ conueniunt eis vt sic, seu ex hoc. Alio modo, inquantum eadem sunt proportionaliter. Primo modo acceptæ vitium æquiuocationis inducerent, si quis eis vteretur, vt patet. Secundo autem modo eis vtendo, peccatum nullum incurritur: eo quòd quicquid conuenit vni, conuenit etiam alteri proportionaliter: & quicquid negatur de vna, negatur proportionaliter de alia: quia quicquid conuenit simili in eo, quod simile, conuenit etiam illi, cuius est simile, proportionalitate semper seruata. Vnde si ex immaterialitate animæ cõcluditur eã esse intellectualẽ ex immaterialitate proportionaliter posita in Deo, optimè cõcluderetur, Deũ esse intellectualẽ proportionaliter: vt quantum immaterialitas illa excedit istam, tantùm intellectualitas illa excedat istam, &c. Propter quod sanctus Thomas in quæstione secunda de potentia Dei, articulo quinto analogata omnia sub vna analogi distributione cadere dixit. Et meritò: quia vnitas analogi non esset in coordinatione vnitatum nnmeranda, nisi vnum proportionaliter, vnum esset affirmabile, & negabile, & consequenter distribuibile, & scibile, vt subiectum, & medium, & passio.

¶ Vnde ad obiecta in oppositum dicitur, quòd quia, vt in secundo Elenchorum, capitul. decimo dicitur, æquiuocatio latens in huiusmodi proportionalibus, peritissimos etiam latet, ideo oportet huiusmodi analogis nominibus vtendo ex parte vnitatis, semper modum proportionalitatis subintelligi: aliter in vniuocationem lapsus fieret. Nisi enim præ oculis haberetur proportionalitas, cùm dicitur immateriale omne esse intellectuale, tanquam vniuocè dictum acciperetur, & latens æquiuocatio non visa obreperet.

¶ Proportionalitate autem seruata de analogis sciẽtiam esse, & diui Thomæ processus de bono & verò, & aliis huiusmodi, & quotidianum conuincit exercitium. Testatur quoque demonstratiuæ artis pater Aristotel. in secundo Posterio. capitulo vndecimo incipiente, Vt habeamus autem proposita vel problemata analogum causam adæquatam esse alicuius passionis, & in medium oportere quandoque à demonstratore assumi: dum venationem propter quid docens, inquit, Amplius, alius modus est secũdum analogiam eligere vnum: idem enim non est accipere, quod oportet vocare sepion, & os, & spinam. Sunt autem quæ sequuntur, & hoc tanquam natura vna huiusmodi existente. Et in sequenti cap. ait, Secundum antem analogiam eiusdem, & medium se habet secundum analogiam. In quibus verbis non solùm docuit analogum vt medium assumi quandoque in demonstrationibus: sed etiam *ipsum non esse vnum in se expresse, & cùm hoc habere passionem adæquatam, ac si vnius esset naturæ. *Alias ipsum.

¶ Nec impedit analogia hæc processum formalem ad concludendum de Deo & creaturis prædicatum aliquod eis commune: quoniam accepta sapientiæ ratione, & segregatis ab ea per intellectum eis, quæ sunt imperfectionis, ex hoc quòd id, quod est sibi propriũ formaliter sumptum, perfectionem absque imperfectione claudit, concluditur ergo sapientiæ ratio non omnino alia, nec omnino hæc, sed hæc proportionaliter est in Deo: quia similitudo inter Deum & creaturam non est vniuoca, sed analoga. Nec pari ratione potest concludi, Deum esse lapidẽ proportionaliter: quia ratio lapidis formaliter sumpta quantũcunque expoliata, imperfectionẽ aliquã claudit: quæ prohibet tã ipsam secũdũ se, quàm ipsam proportionaliter in Deo reperiri, nisi metaphoricè: queadmodũ dictũ

est

eſt, Petra autem erat Chriſtus. Vnde cùm ſit huiuſmodi proceſſus, Omnis perfectio ſimpliciter eſt in Deo, ſapientia eſt perfectio ſimpliciter, ergo, &c. in minore ly ſapientia, non ſtat pro hac vel illa ratione ſapientiæ, ſed pro ſapiētia vna proportionaliter, id eſt, pro vtraque ratione ſapiētiæ nō cōiunctim vel diſiūctim: ſed inquantum ſunt indiuiſæ proportionaliter, & vna eſt altera proportionaliter, & ambæ vnam proportionaliter conſtituunt rationem. Significantur enim analogo noie, inquantum eædem ſunt, vnde non oportet analogum diſtinguere, ad hoc quòd contradictionem fundet: & enunciationis ſubiectum, aut prædicatum fiat: ſed ratione idētitatis proportionalis in ſe clauſæ, & quam principaliter dicit ex ſe ad hoc ſufficit. Contradictio enim dicitur conſiſtere in affirmatione & negatione eiuſdem de eodē, &c. & non in affirmatione & negatione vniuoci de eodem vniuoco: identitas ſiquidem tam rerum quàm rationum (vt pluries replicatū eſt) ad identitatem proportionalem ſe extendit. Ex hoc autem apparet, Sco. in primo ſenten. diſ. 3. quæſtio. 1. vel malè expoſuiſſe conceptum vniuocū, vel ſibi contradicere, dum volens vniuocationem entis fingere, ait, Conceptum vniuocum voco, qui ita eſt vnꝰ, quòd eius vnitas ſufficit ad contradictionem affirmando & negando ipſum de eodem: & ſic vniuocum vult eſſe ens. Si enim identitas ſufficiens ad contradictionem vniuocatio dicitur, conſtat ꝙ ponendo ens eſſe analogū, & ſecundum proportionalitatem tantùm vnum, ſatisfiet vniuocationi, quod Scoticæ doctrinæ aduerſatur, tenenti ens habere conceptum vnum ſimpliciter, & omnino indiuiſum: vt de vniuocis diximus. Si autem non omnis talis identitas ſufficit ad vniuocationem, non rectè igitur vniuocatio conceptus declarata eſt eſſe ea quæ ad contradictionem ſufficit, quaſi proportionalis identitas ad hoc non ſufficiat.

CAPVT XI.

De cautelis neceſſarijs circa analogorum nominum intellectum & vſum.

QVIA VERO Ariſtote. in prædicta ex elēchis autoritate, doctiſsimos viros circa horum nominum conceptus errare dicit ob latentem eorum vnitatis modum: idcirco neceſſarium fore duximus in fine huius tractatus cautelas quaſdam tradere, quibus poſsit ſe quis ab errore multiplici in re hac præſeruare.

Primus error.

CAVENDVM Eſt igitur in primis, ne ex vniuocatione ipſius nominis analogi reſpectu quorundam, credamus ſimpliciter ipſum eſſe vniuocum: omnia enim ferè analoga, propriè fuerunt prius vniuoca, & deinde extenſione, analoga communia proportionaliter illis, quibus ſunt vniuoca & alijs vel alij, facta ſunt. Sapientiæ enim nomen primò impoſitum eſt humanę ſapientiæ, & vniuocum, omnium hominum ſapientijs erat. Deinde ad diuinæ naturæ cognitionē aſcendentes, proportionalémque ſimilitudinem inter nos vt ſapientes & Deum contemplantes, Sapientiæ nomen extenderunt ad id in Deo ſignificandum, cui noſtra ſapientia proportionalis eſt: ſic quæ vniuocum nobis analogum factū eſt nobis & Deo. Et ſimiliter de alijs accidit. Falli autem contingit faciliter ex hoc, quia illa ratio prior, vt pote notior, & familiarior, & prior quo ad nos, ſemper profertur ab illuſtribus viris, & eorum ſequacibus, quando analogi ſignificatio quæritur, & dicitur eſſe tota analogi ratio, pro qua ſimpliciter prolatum ſtat, & omnia analogata illam participare: vt patet cùm ſapientiæ ratio redditur. Aſsignatur enim differentialis eius conceptus pro ratione, ſecundum quam communis ponitur Deo & creaturæ, & ſimile eſt in alijs. Creditur enim ex hoc, quòd ſit ipſa analogi ratio, & incautè vniuocatio acceptatur: non enim illa ratio eſt ratio analogi, ſed eius origo, quo ad nos: quoniam non illa, ſed illa proportionaliter in altero analogato inuenitur: vt ex dictis patet.

Secūdus error.

CAVENDVM Secundò eſt, ne nominis vnitas aut diuerſitas rationum, analogam vnitatem obnubilet: hoc enim tanquam quoddam accidens, in re hac ſuſcipiendum eſt. Nihil enim minꝰ analogicè idem ſunt ſepion, os, & ſpina, vnum non habentia nomen, quàm ſi vnū nomē haberent: nec magis idē eſſent, ſi vnum nomen haberent: & tamen ſi communi nomine oſſa vocarentur, ita ꝙ deſectu vocabulorum, vel rerum proportionali ſimilitudine oſsis nomen ad cętera extenſum eſſet, crederemus eiuſdem eſſe naturæ, & rationis oſſa, & ſpinas, &c. Præſertim quia (vt dictum fuit) ad ea, quæ ſunt proportionaliter eadem, conſequuntur paſsiones, tanquam ſi eorum eſſet natura vna.

Tertius error.

CAVENDVM Tertiò eſt, ne vocalis vnitas rationis analogi nominis, mentem reuoluat. Ex eo namque (verbi gratia) quòd principium dicitur eſſe id ex quo res fit aut eſt, aut cognoſcitur. & hæc ratio in oībus, quæ principia dicuntur, ſaluatur, Principij nomē vniuocū creditur. Erratur autem: quia ratio ipſa non eſt vna ſimpliciter, ſed proportione & voce: vocabula enim, ex quibus integratur, analoga ſunt: vt patet: neq; enim fieri, neque eſſe, neque cognoſci, neque ly ex, vnius omnino eſt rationis, ſed proportionalis. Et propterea ratio illa in omnibus, vt pote proportionalis ſaluatur: ſicut & principij nomen proportionaliter commune dicitur.

Quartus error.

CAVENDVM Demum eſt, ne diuerſa doctorum dicta de analogis, nos perturbent. Conſiderandū quippe eſt, quòd quia analogum medium inter æquiuocum & vniuocum eſt, & medium extremorum naturā ſapiens, ad alterum comparatum, alterum induit, adeo vt quādo medio ſecundum id quod de vno extremo habet, vtimur, illius extremi conditiones ei attribuamus (vt in quinto Phy. tex. com. 6. & 52. patet) ideo plerunque doctores vtentes analogo ex parte vnitatis, quā ex vniuocis participat, vniuocorum non ſolùm conditiones (puta abſtractionem, inſtinctionem &c.) ſed etiam nomen ei attribuunt: vtentes verò analogo ex parte diuerſitatis, quā ex æquiuocis trahit, conditiones quoque ſupradictis oppoſitas, & nomen illi imponunt æquiuoci. Et vt de multis pauca dicantur, Ariſt. in ſecundo Metahyſi. tex. 4. ens & verum vniuoca vocat: quia ex parte identitatis illis vtitur: vt proceſſus ſuus apertè oſtendit.

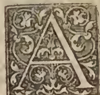
¶ Sanc. Tho. quoque pluries dicit in ratione alicuius analogi (puta paternitatis communis diuinæ & humanæ paternitati) omnia contenta eſſe indiuiſa & indiſtincta, & quòd paternitas (verbi gratia) abſtrahit à paternitate humana & diuina: quia vtitur analogo ex parte identitatis. Nec tamen falſæ ſunt aut abuſiuæ prędictę locutiones & ſimiles, ſed amplæ potius & largæ, quēadmodū pallidum nigro contrarium eſt, & dicitur. Saluatur ſiquidem in analogis identitas nominis & rationis: in qua (vt ex dictis patet) non ſolùm analogata, ſed etiam ſingulæ analogi rationes vniuntur, & quodāmodo confunduntur, vt pote abſtrahentes aliqualiter ab earum diuerſitate. Ariſto. rurſus in primo Phyſic. ex parte diuerſitatis, ente vtēs contra Parmenidem, multiplex ſeu æquiuocum (vt ipſemet illum tex. ſic exponendum ſpecialiter in ſecundo Elenchorum tradit) vocauit: vnde & Porphyrius Ariſto. dicere ens eſſe æquiuocum accepiſſe videtur: vtens ente ex parte diuerſitatis. Quod tamen Scot. in primo, diſtin, 3. quæſt. 3. in Logica Ariſt. non inueniri ideo dixit: quia prædictos tex. non coniugauit. Propter quod ibidē quoque contra textum gloſſauit principium Ariſto. contra Parmenidem in pri. Phyſic. tex. 13. vt in Elenchis (vt dictum eſt) clarè patet. Sanc. Tho. etiam ens prius non eſſe primo analogato, nihilque Deo prius ſecundum intellectum eſſe dicit pluries vtens analogo ex parte diuerſitatis rationum. Quælibet ſiquidem eius ratio ſecundum ſe, quia proprium analogatum in ſe claudit, & in ſui abſtractione illud ſecū trahens cum illo conuertitur (vt ſupra diximus) ideo prior ſecundum conſequentiam, aut abſtractior ſuo analogato negatur: ac per hoc primo analogato & Deo nihil eſt prius: quia eius ratio ſecūdū Analogi nomen, quæ ipſo prior ſecundum ſe non eſt, ſed conuertitur. cæteris prior rationibus. Cum his tamen ſtat, quòd ratio illa in Deo vt eadem eſt proportionaliter alteri rationi, ſecundum idem nomen ſuperior, & ſecundum conſequentiam prior logicè loquendo, ſit: vt ex dictis patet. Dico autem logicè: quia phyſicè loquendo analogum nec eſt prius ſecundum conſequentiam omnibus analogatis (quia ab eorum proprijs abſtrahere non poteſt: quāuis vt ſaluatur in vno ſit prius altero) nec poteſt eſſe ſine primo analogato, vbi analogata conſequenter ſe habent. Vnde ſi quis falli non vult, ſolerter ſermonis cauſam conijciet, & extremorum cōditiones medio applicaturum ſe recolat: ſic enim facile erit omnis ſanè exponere, & veritatem aſſequi, quæ à prima eſt veritate. Cuius cognitio

ex hoc exaltetur & firmetur opusculo, completo in conuentu sancti Apollinaris, Papiæ suburbio, die primo Septembris, 1498.

¶ Præclarissimus reuerendissimi Domini, Domini Tho. de Vio Caietani, Cardinalis sancti Xisti, de nominum analogia Tractatus explicit.

TRACTATVS SEXTVS
De conceptu entis in duo diuisus Quæsita, ad Fratrem Franciscum de Ferraria.

1 *Num sit vnus conceptus mentalis entis repræsentatiuus.*
2 *Num Analogum à rerum naturis, de quibus dicitur, absolui possit.*

MANTISSIME PATER, ex acceptis vestræ solicitudinis literis percepi libellum nostrum de analogia nominum vos perlegisse, duóque dubia de conceptu entis mentem vestram tenere solui que à me familiariter flagitastis. Ego autem q̃ primũ compleui expositionẽ librorum de anima (cuius sint incumbebam, cùm vestras recepi) respondere curaui, ne præclaro ingenio tuo deessem. Primum igitur dubiũ fuit ad hominem meipsum, scilicet quia in commentarijs de ente & essentia, sustineo vnum conceptum mentalem repræsentatiuum entis, & in tractatu de analogia nominũ videor hoc negare. Secundum autem est ad diuũ Thomam: quoniam ego in præfato libello sustineo analogum, non absolui ab his, quibus analogum dicitur, & diuus Tho. in q. de Veri. q. j. art. j. ens habere conceptum vnum simplicem, ad quem omnia prædicamenta, & transcendentia addunt, in quẽ resoluuntur, qui est primò notus. Hæc enim inuicem sibi aduersari videntur: quandoquidẽ si ens absolui non potest a naturis rerum non erit simplicissimus, nec primò notus, nec in quem vltimò resolutio fiat, & ad quem omnes addunt.

AD EVIDENTIAM HORVM, Et specialiter primi, recolito, quòd quicquid est imago alicuius similis alteri, etiam imago illius alterius quatenus primò assimilatur: ac per hoc omnis conceptus creaturæ est cõceptus Dei, sicut omnis creatura aliqua est similitudo Dei. Hinc ergo fit, quòd cùm vnum proportionalitate vt sic habeat singula membra similia proportionabiliter, oportet quòd habeat etiam vnum conceptum mentalem repræsentatiuum illius vnius proportionabiliter. Nec huius oppositum teneo in tractatu de analogia nominũ, sed conceptus iste vnus numero in mente secundum esse repræsentatiuum: nec repræsentat vnam solùm naturam: sed vltra vnam, quã determinatè repræsentat (à qua est impressus) repræsentat implicitè cæteras similes illi primò repræsentatè secundum id, in quo proportionabiliter eis similis est: idem enim est iudicium de similitudine rerũ inter se, & conceptus mentalis & rerum. Quemadmodum enim ossis natura similis est naturæ spinæ in sustinendo carnes animaliũ (in quo analogantur) ita conceptus mentalis ossis, vt sustinens carnis, est similis ossi & spinæ, sed ossi determinatè, spinæ autem implicitè: sicut etiã ipsum os non est simile spinæ determinatè, sed quatenus spina sustinet carnes, sicut ipsum os. Hic est primus modus, quo analogum habet vnum conceptum mẽtalem, ac per hoc ens, cùm analogum sit, vnum hoc pacto habet conceptũ in mentè a rebus impressum. Aliter autem modus ipse per ipsius intellectus opere, quo natus est adunata diuidere, fundatur, & est tunc conceptus similis vnus numero in mẽte, repræsentans analogũ quidẽ determinatè, nullum autẽ eorũ, quæ fundant analogiã explicitè. Cõtingit autẽ hoc, cũ intelligens, mentalem conceptum, quẽ paulò antè diximus, expoliat ab illa determinata natura, quã repræsentabat: & loco illius naturæ concipit pronomen aliquod referẽs naturas fundantes analogiã indeterminatè, verbi gratia: Si conceptus ossis est os sustinens carnes, intelligens loco ossis ponat q̃, & dicatur q̃ sustinet carnes: tunc enim manifestè repræsentatur analogum explicitè, implicitè autẽ tantùm naturæ fundantes analogiam.

Est autem inter hos duos conceptus non solùm dicta ex radicibus differentia, sed etiam quia primus ad quid rei spectat analogi, secundus autem ad quid nominis, neuter tamen perfectè repræsentat analogum. De quo scilicet perfecto seu adæquato explicitè conceptu analogi interpretandum est, cùm à me vel ab alio scriptum inuenitur, quòd non potest analogum, vnum numero mentalem conceptum habere, sed vnum analogia tantum. Et quia conceptus mentales sunt imagines rerum repræsentatarum (nisi sint fictitij) quẽadmodum in mente conceptus adæquatus analogi nõ est vnus, sed exigit repræsentationem omnium fundantium analogiam, ita significatum analogi adæquatum & perfectum non potest sic abstrahi, vt obijciatur, repræsentetur, aut concipiatur absque fundantibus rebus. Et sicut in mente duplex conceptus imperfectus reperitur: ita res significata, extra potest obijci dupliciter imperfectè, scilicet vel in vno explicitè, in quo cætera obijciuntur indeterminatè: vel in nullo explicitè, sed omnia implicitè, in solo formalissimo significato explicitè.

¶ Nec prædicta contrariantur doctrinæ sancti Thomæ; ens enim primò notum ordine generationis est secundum conceptum imperfectum: ordine autem distinctæ cognitionis est secundum conceptum perfectum. Ens quoque habere conceptum simplicissimum, consonat dictis: quoniam cùm simplicitas compositioni opponatur, & vnum analogia non sit vnum compositione aliqua, non habet ens ex hoc, quòd analogum cõpositionem admixtam. Et vt exercitatione resolutio monstretur, si substantiam in ens vis resoluere, si in conceptum distinctum entis resolutio quæritur, resoluetur in ipsam naturam substantiæ quatenus esse fundat, quod est simplicissimum cui & addit ipsa substantia & addunt transcendentia. Et si in conceptum confusum, quod est, resolues: quod etiam est simplicissimum, cui etiam prædicta addunt. Sed occasio errandi multis est, quia in resolutione distincta quærunt resoluere in vnum analogia sicut cõsueuit resolui in vnũ vniuocatione. Ita q̃ quærũt in analogia quasi vnum numero terminum, sicut in vniuocis: cum tamen terminus in analogia sit vnus proportionabiliter tantum. Ita quòd & singula resolubilia resoluũtur in cõceptu simplices obiectiuos & mẽtales, & omnia in cõceptũ obiectiuũ & mentalem simplicem, & vnum proportionabiliter. Ita quòd (vt vnico verbo rem absoluam) ens esse primò notum in quod fit omnis resolutio, in quod omnia addunt per modum analogi interpretandum est: cum quo stare potest, quòd ens secundum perfectum adæquatumque conceptum non abstrahat à naturis prædicamentalibus, sicut nec aliquod analogum à fundantibus analogiam. In hoc pendet tota vis claritatis rei huius: vt semper animaduertat secundum analogorum morẽ hæc dici. Plura nunc non mihi occurrunt ad propositum dicenda, imò prolixior fui acutissimo ingenio tuo, quo ex vnico verbo concepisses cuncta. Bene vale, & pro me orare digneris. Romæ die 27. Februarij, 1509.

TRACTATVS SEPTIMVS
super librum de Ente & Essentia S. Thomæ Aquinatis, in septem capita diuisus.

*

1 *Entis & Essentiæ nomine quidnam significetur ostendit: nomina item varia ponit, quæ essentiam significant.*
2 *Substantiarum essentiam propriè dici, accidentium autem, non nisi secundum quid, ostendit. Nobiliores item esse simplicium essentias quàm compositarum substantiarum probat. Quòd demum essentia substantiæ composita non materia, non forma, vel inter ea aliqua excogitata relatio, vel quidpiam ipsi composito superadditum, sed ipsum sit compositum varijs rationibus demonstrat.*
3 *Essentia generis, speciei, indiuiduorum, quomodo tam absolutè, quàm prima impositionibus nominibus concepta distinguantur: quomodo item genus, species, differentia, diffinitio differãt, exponit. Deinde quomodo essentia speciei, ipsis indiuiduis comparentur, declarat.*
4 *Quanam ratione compositorum essentia conueniat esse genus, speciem, & differentiam, ostendit.*
5 *Quòd simplicium substantiarum essentia minimè sit ex materia & forma, quid compositum, sed tãtum forma: quomodo item comparetur compositorum essentiæ, & quod ex esse & essentia sit composita: quid denique intelligentiæ effectiua sint a Deo, ex actu & potentia composita, multipliciter.*
6 *Qualisnam sit essentia Dei, quarum item ratione in simplicibus substantijs separatis, & à quo genus & differentia sumendum sit, & quomodo multiplicari eas contingat, exponit.*

Quòd accidentia habeant essentiam incompletam, ostendit: & varia item accidentia distinguit: & quomodo in ipsis sumatur genus & differentia, exponit.

PROOEMIVM.

Eorum, quæ dicenda sunt, vtilitatem ac necessitatem ponit: difficultatem item, illorum & ordinem ea exponendi, edocet.

T. c. 33. QVIA PARVVS Error in principio magnus est in fine, secundum Philosophum primo Cæli & Mundi: ens autem & essentia sunt, quæ primo in intellectu concipiuntur, vt dicit Auicenna in Metaphysica, (ca. 5. in prin.) ideo primo, ne ex eorum ignorantia errare contingat, ad horum difficultatem aperiendam dicendum est quid nomine Essentiæ & Entis significetur, & quomodo in diuersis inueniantur, & quomodo se habeant ad intentiones logicas, scilicet genera, species, & differentias.

OPVS ISTVD Insigne in duas partes diuiditur principales: in procemium scilicet, & tractatum incipientem ibi, Sciendũ est, &c. In procemio artem Rhetoricæ seruando tria agit. Primò reddit auditores beneuolos, vtilitatem & necessitatem dicendorum ostendẽs tali ratione, Omnis errans circa principia omnium intelligibilium magis errabit circa alia: omnis errãs circa essentiam & ens errat circa principia omnium intelligibilium: ergo omnis errans circa essentiã & ens magis errabit circa alia. Vtile igitur & necessarium est tradere notitiam de essentia & ente ad vitandos multiplices errores, qui ex eorum ignorantia accidunt. huius rationis Maioris subintellectæ probatio ponitur in litera sumpta ex primo cæli tex. commẽtario tricesimotertio. Minor autem probatur autoritate Auicen. primo suæ Metap. capite septimo. (ca. 5. in prin.) ¶ Ad euidẽtiam Maioris & suæ probationis scito, quòd quia principium est paruum in quantitate, ideo error in principio paruus appellatur, & quia principium est magnum in virtute (vt pote virtualiter continens omnia principiata) ideo error in principio paruus, in fine efficitur magnus. Crescit enim error sicut & dilatatur principium in suis principiatis, vt manifestè patet in principio biuij, in quo modica deuiatio ad magnam distantiam deducit in processu.

QVAESTIO I.

Num ens sit primum cognitum ordine & via originis.

AD EVIDENTIAM Minoris occurrit dubitatio in hoc studio trita, (Quæst. j.) an scilicet ens sit primo cognitum ordine originis ab intellectu nostro.

¶ In hac quæstione quinque agam. Primò declarabitur in quo stat difficultas quæstionis: secundò ponetur opinio Scoti cum fundamẽtis suis: tertiò ponetur opinio sancti Thomæ, & impugnabitur simul opinio Scoti: quartò arguetur contra dicta sancti Thomæ, & respondebitur: quintò satisfaciet argumentis principalibus.

QVO AD Primum notandum est quòd vniuersale (quod tantùm ab intellectu directè cognosci supponimus) duplicem habet totalitatem: est enim totum diffinibile, & est totum vniuersale. Differunt autem hæ totalitates tripliciter. Primò, quia totalitas diffinitiua fundatur supra actualitates rei: totalitas autem vniuersalis supra virtutem seu potestatem. Secundò, quia illa est in ordine ad superiora, si habet ea: ista verò est in ordine ad inferiora. Tertiò, quia illa naturaliter est ista prior. Et sicut habet duplicem totalitatem ipsum vniuersale: ita habet duplicem cognitionem, confusam, & duplicem distinctam. Prima cognitio confusa est, qua cognoscitur vt totum diffinibile, non resoluendo in in partes diffinitiuas. Secunda cognitio confusa est, qua cognoscitur vt totum vniuersale non cõponendo ipsum cum partibus subiectiuis. Prima distincta est, qua cognoscitur totum diffinitum, resoluendo ipsum in singulas partes diffinitionis: & hæc respondet primæ confusè. Secunda distincta est, qua cognoscitur totum vniuersale, componendo ipsum cum suis partibus subiectiuis: & hæc respondet secundæ confusè. Differũnt autem illæ duæ cognitiones confusè inter se tripliciter. Primò, quia prima cognitio respicit obiectum: vt totum diffinibile, secunda verò vt totum vniuersale. Tertiò, quia prima nullam notitiam distinctam eiusdem obiecti secum compatitur. Secunda verò compatitur secum notitiam distinctam eiusdem obiecti: in eo quòd totum diffinibile, vt pote non sibi oppositam. Similiter enim ignoro animal in suis speciebus, & noui quid sit animal. Tertiò, quia prima naturaliter est prior secunda: ex quibus pono verbalem differentiam. Et prima vocetur cognitio confusa actualis: secunda verò notitia virtualis confusa. Et meritò: eo quòd prima cognitione cognoscitur confusè id quod actualiter in obiecto reperitur: secunda verò cognoscitur confusè, id quod virtualiter in obiecto includitur.

¶ Illæ verò duæ distinctæ cognitiones differunt etiam tripliciter. Primò, quia prima cognitione penetratur res, vt totum diffinibile: secunda verò vt totum vniuersale. Secundò, quia prima compatitur secum eiusdem obiecti aliquam cognitionem confusam vniuersalem, scilicet vt pote sibi nõ oppositã, secunda verò nullam confusam secum compatitur: cum notitia enim animalis cum suis speciebus non stat ignorantia animalis in se: & ex hac sequitur tertia differentia, quòd secunda distincta infert primam, & non econuerso. Ex quibus pono etiã hîc verbalem differentiam: & prima quidem vocetur notitia distincta actualis, secunda verò notitia distincta virtualis. & meritò: quia prima penetratur res, secũdũ id, quod actualiter in ea inuenitur: secunda autem cognoscitur res secundum id, quod virtualiter in ea includitur.

EX HIS Elicio primò diffinitiones istarum quatuor cognitionum: deinde coordinationes quatuor earundem. Et quia priuatio cognoscitur & diffinitur per suum habitum: ideo à distinctis incipiendo, dicitur quòd cognitio distincta actualis est: qua penetratur id, quod actualiter in obiecto inuenitur. Cognitio confusa actualis est, qua circa penetrationẽ cognoscitur id, quod actualiter in obiecto inuenitur. Cognitio distincta virtualis est, qua obiectum penetratur secundum id quod virtualiter in ipso includitur. Cognitio confusa virtualis est, qua obiectum secundum id, quod virtualiter in ipso includitur non perfectè cognoscitur.

COORDINATIONES Harum cognitionũ sunt istæ, prima est cognitionũ cõfusarũ actualiũ: secũda confusarum virtualium: tertia distinctarum actualium: quarta distinctarum virtualium. In prima est cognitio, qua cognoscitur substantia in seipsa nõ penetrando tamẽ, & cognitio qua cognoscitur corpus: & qua corpus animatum vt sic, & qua animal vt sic, & qua homo vt sic: semper absque penetratione, id est, absque hoc quòd habeatur ratio formalis clara & resoluta. In tertia sunt cognitiones oppositæ supradictis, scilicet qua substãtia, & qua corpus & qua animal, & qua homo quidditatiuè cognoscuntur. In secunda sunt cognitiones, quibus substantia, corpus, corpus animatum, & animal cognoscuntur, non componendo cum inferioribus suis. In quarta sunt cognitiones his oppositæ, scilicet qua substantia iam cum suis inferioribus perfecta cognitione componitur totum vniuersale, scilicet cum suis partibus: & qua corpus similiter cum suis partibus subiectiuis penetratur, & sic de alijs. Cùm autẽ, vt ex dictis patet, ordo cognitionum confusarum actualium sit via originis prior cæteris, primũ cognitum in ordine cognitionis confusæ actualis, erit primum cognitum simpliciter: & sic cum hîc quæramus, quid sit primum cognitum simpliciter ab intellectu nostro via originis nihil aliud dubitamus sit quid nisi primum cognitum in ordine cognitionis confusæ actualis. (j. q. 85. articu. 3. subtilissime indagauit mẽtem doc. scilicet expositor.) Stat ergo inter nos & Scotũ difficultas in hoc, an in ordine cognitionis confusæ actualis via originis primum cognitum sit ens, an species specialissima. Ex quo patet defectus Antonij Trombete, qui hanc quæstionem mouẽdo adducit opinionem sancti Thomæ ex prima parte, q. 85. art. 3. etenim à san. Tho. nulla ibi facta est comparatio inter cognitiones confusas actuales: de quibus est hîc tota quæstio, sed cõparauit ibi cognitiones distinctas actuales inter se: comparauit quoque distinctam actualem superioris distinctæ virtuali eiusdem: comparauit & confusam virtualem superioris distinctæ virtuali eiusdem: comparauit & confusam actualem distinctæ actuali eiusdem obiecti, vt patet intuenti. est hæc de primo.

Sco. 1. d. 3. q. 2. QVO AD SECVNDVM Scotus primo ſen.diſt.3.q.2.ponit hanc concluſionem:Primum cognitum cognitione confuſa actuali eſt ſpecies ſpecialiſsima:cuius ſingulare efficacius primò mouet ſenſum. Et probat tribus rationibus.

¶ Prima eſt.Cauſæ naturales non impeditæ producunt primò perfectiſsimum effectum:quẽ poſſunt primò producere:patet iſta,quia agunt ſecundum vltimũ potentiæ ſuæ:ſed agentia ad primum actum intellectus ſunt cauſę naturales non impeditæ,ergo producunt primò perfectiſſimum effectum,quem poſſunt primò producere:talis effectus non eſt niſi conceptus actualis cõfuſus ſpeciei ſpecialiſſimæ,ergo &c.Probatur hoc vltimò aſſumptũ:quia ſi talis cõceptus.ſcilicet perfectiſſimus ſit cõceptus cõmunioris,ſequitur quòd nunquam illa agentia poterunt producere conceptum ſpeciei ſpecialiſſimæ. Tenet conſequẽtia:quia nunquam aliqua potentia poteſt in effectum perfectiorem ſuo perfectiſſimo effectu:conceptus autem ſpeciei ſpecialiſsimæ eſt perfectior conceptu communiori: ſicut totum ſua parte. Et confirmatur,inquit Antoni. Trombeta,quandocunq; ſunt aliqua duo naturalia agentia æquè approximata paſſo debitè diſpoſito,id, quod eſt actualius,præuenit id quod eſt minus actuale in agendo erga paſſum:ſed rationes obiectiuæ ſpeciei ſpecialiſsimæ, & cuiuſcunque ſuperioris ſunt huiuſmodi, ſcilicet quòd ſpecies ſpecialiſsima eſt actualior,ergo ſpecies ſpecialiſsima prius producit effectum ſuum,quàm genus.

c. 3. circa medium. ¶ Secũda ratio eſt iſta, Termini metaphyſicales,vel vniuerſaliſsimi ſunt vltimò actualiter noti via doſtrinæ.Patet iſta ex Auic.1.meta.cap.3.dicente, quòd Metaphyſica eſt vltima ordine doctrinæ,ſed termini illi ſunt vniuerſaliſsimi,ergo vniuerſaliora nõ ſunt prius nota actualiter.

Et confirmatur,ait Ant.Trombeta, quia ordo ſcientiarum quo ad nos attenditur penes ordinem cognoſcibilium quo ad nos,ſi ergo Metaphyſica eſt vltima quo ad nos,ergo termini ſui erũt etiã vltimò noti quo ad nos.

¶ Tertia ratio eſt iſta,Si oporteret ante ſpeciei conceptũ concipere vniuerſaliora,tunc ſuppoſito ſenſu in actu & intellectu ſoluto,magnum temporis interuallum accideret antequam intellectus cognoſceret ſpeciem:Tenet conſequentia,quia multa ſunt prædicata media inter ſupremum & infimum.

¶ Quartò ad idem arguit Anto.Trombeta ſic, Id prius cognoſcitur quod eſt facilioris abſtractionis, ſed ſpecies ſpecialiſsima eſt facilimæ abſtractionis, ergo ſpecies ſpecialiſsima prius cognoſcitur.Probatur Maior : quia cùm intellectus non intelligat niſi abſtrahendo:ſicut ſe habet ad abſtrahendum,ita ſe habet ad intelligendum. Minor patet.quia à ſimilioribus facilior eſt abſtractio, quàm à diſsimilioribus:indiuidua autem vnius ſpeciei, à quibus abſtrahitur genus:ſeu quoduis ſuperius.

¶ Quintò.Id vniuerſale prius cognoſcitur ab intellectu, cuius ſingulare fortius mouet ſenſum, ſed ſingulare ſpeciei ſpecialiſsimæ fortius mouet ſenſum,quàm cuiuſcunq; ſuperioris ſingulare:ergo ſpecies ſpecialiſsima primò cognoſcitur ab intellectu.Maior patet:quia noſtra cognitio intellectiua naſcitur ex ſenſitiua. Minor probatur dupliciter.Primò, Senſus mouetur à ſingulari,ergo maximè mouetur à maxime ſingulari (per regulam Topicam, ſicut ſimpliciter ad ſimpliciter)ſed maximè ſingulare eſt ſingulare ſpeciei ſpecialiſsimæ : quia eſt determinatum non ſolùm determinatione ſingularitatis,ſed etiã naturæ determinatæ:non amplius determinabilis per aliam naturam,quod indiuiduis ſuperiorum non cõuenit:ergo,&c. *Primo Topi.*

Secundò probatur eadem minor ſic,Singulare actualius fortius mouet ſenſum,ſed ſingulare ſpeciei ſpecialiſſimæ eſt actualius, cùm ſit perfectius : cùm ad alia ſingularia addat, ergo ſingulare ſpeciei ſpecialiſsimæ fortius mouet.

¶ Sextò ſic,Compoſitius eſt prius notum:ſpecies ſpecialiſsima eſt compoſitior omnibus ſuperioribus : ergo ſpecies ſpecialiſsima eſt prius nota omnibus ſuperioribus. Maior habetur à Commentatore primo Phyſicor.commento tertio.Minor à Porphyrio dicente, quòd ſpecies abundat à genere.Et hoc de ſecundo.

CONCLVSIO.

Ens concretum quidditati ſenſibili eſt primum cognitum cognitione actuali confuſa.

QVO AD TERTIVM Ponuntur duæ concluſiones.Prima eſt,Ens concretum quidditati ſenſibili eſt primum cognitum cognitione confuſa actuali.

¶ Antequam hæc concluſio probetur duo præmittam. Primò declarabo quid nominis ſubiecti concluſionis.ſcilicet quid ſit dicere ens concretum quidditati ſenſibili. Secundò declarabitur quoddam, quod præſupponit ipſa concluſio.

¶ Circa primum ſcito quòd ens ſub triplici conditione poteſt terminare actum intellectus.Primò vt habet conditionem iſtam,quæ eſt abſtractio totalis,non dico à ſingularibus ſed à ſpeciebus & à generibus.Secundo modo, vt habet conditionem iſtam quæ eſt abſtractio formalis ſimiliter à ſpeciebus & generibus.Tertio modo,vt neutram iſtarum conditionum habens:abſtractum tamen à ſingularibus,primo modo ens non eſt pertinẽs ad hanc quæſtionem:quia ipſum vt ſic eſt totum vniuerſale, nos autem loquimur de cognitione confuſa actuali non virtuali.Secũdo modo ens eſt terminus metahyſicalis:& forte adhuc viris doctiſsimis non innotuit.Tertio modo ens eſt primum cognitum,& nũcupatum eſt ens concretum quidditati ſenſibili:quia non eſt ſeparatum aliqua dictarum abſtractionum à quidditate ſpecifica vel generica. *Abſtractio formalis & totalis quæ ſint.*

¶ Ad horum pleniorem intelligentiam nota quòd ſicut eſt duplex compoſitio,ſcilicet formæ cum materia,& totius cũ partibus:ita duplex eſt abſtractio per intellectũ, ſcilicet qua formale abſtrahitur à materiali : & quia totũ vniuerſale abſtrahitur à partibus ſubiectiuis.ſecundum primã quantitas abſtrahitur à materia ſenſibili:iuxta ſecundam animal abſtrahitur à boue & leone.primam voco abſtractionem formalem,ſecundam verò voco abſtractionem totalem,eo quia quod abſtrahitur prima abſtractione,eſt vt forma eius,à quo abſtrahitur.Quod verò abſtrahitur ſecunda abſtractione,eſt vt totum vniuerſale reſpectu eius,à quo abſtrahitur. *Abſtractio.*

¶ Differunt autem hæ duæ abſtractiones quadrupliciter. Primò,quia in abſtractione formali ſeorſum vterque conceptus completus habetur:eius ſcilicet quod abſtrahitur,& eius à quo abſtrahit̃,id eſt, formalis & materialis: ita ꝙ conceptus alter alterum non includit.linea enim in eo quòd linea habet completè ſuam diffinitionem non includentem materiam ſenſibilem,& ecõuerſo,materia ſenſibilis lineæ habet completè ſuam diffinitionem non includentem aliquid lineę,in eo quòd linea:aliter diffinitiones naturales abſtraherentur à materia ſenſibili.In abſtractione verò totali non remanet ſeorſum vterque conceptus completus,ita quòd alter alterum non includit : ſed vnus tantùm,eius,ſcilicet quod abſtrahitur.Quãdo enim abſtraho animal ab homine non pręcidunt ſe inuicem cõceptus hois & animalis:ſed tm̃ conceptus aĩalis non includit conceptum hominis:homo enim non eſt intelligibilis ſine animali.Fundamentum huius differentiæ eſt, quòd illa abſtractio fit per cõſiderationem alicuius,quod eſt de ratione inferioris:& per remotionem,id eſt,non conſideration̄e alicuius,quod eſt de ratione illiuſmet inferioris:abſtrahitur em̃ animal ab hoie per hoc, ꝙ intellectus cõſiderat in hoie animal & non rõnale, quorũ vtrũq; eſt de rõne hoĩs.Illa autẽ abſtractio nõ fit per cõſideration̄e alicuius quòd ſit de illius ratione materiæ,& per non conſiderationem alicuius,quod ſit de illius ratione:ſed potius fit per ſeparationem eorum,quæ ſunt de ratione formalis,ab his quæ ſunt de ratione materialis,& econuerſo.vt exmplum datum oſtendit.

¶ Secundò differunt,quia per abſtractionem formalem oritur in eo quod abſtrahitur actualitas,diſtinctio & intelligibilitas.In abſtractiõe verò totali oritur in eo quod abſtrahitur potentialitatis confuſio : & minor intelligibilitas. Tertiò differunt : quia in abſtractione formali quantò aliquid eſt abſtractius,tantò eſt notius naturæ. In abſtractione verò totali quantò eſt abſtractius,tantò eſt notius nobis. Fundamentum harum differentiarum eſt,quia abſtractio formalis fit per ſeparationem a materialibus potentialibus, & huiuſmodi. Abſtractio autem totalis fit per ſeparationem à ſpecificis actualitatibus : à quibus quantò aliquid eſt abſtractius, tantò eſt potentialius,cùm genus poteſtate contineat inferiora : & tantò eſt minus intelligibile, cùm actus ſecundum ſe ſit notior potentia ſexto Metaph. tex.Commen.2.Quarto differunt, quia penes diuerſos modos abſtractionis formalis ſcientiæ ſpeculatiuæ diuerſificantur.vt patet ſexto Meta. in principio. Abſtractio autem totalis communis eſt omni ſciẽtiæ.Propter quod metaphyſicalia vt *tex. 1.*

ſic

sic non cõparantur ad naturalia per modũ totius vniuersalis ad partes subiectiuas, sed vt formalia ad materialia, sicut & mathematicalia: licet enim gradus metaphysicales sint vniuersaliores alijs, & comparari possint ad alia vt ad partes subiectiuas, eo quod eidem potest vtraque abstractio conuenire: tamen inquantum stant sub consideratione metaphysicali, non sunt vniuersalia respectu naturalium, sed formæ, & naturalia sunt earum materia: hoc est valde notandum. Patet ergo quomodo ens quandoque habet abstractionem formalem, quando scilicet cum præcisione cæterarum rationum genericarum & specificarũ accipitur: & quomodo quandoque habet abstractionem totalem, quando scilicet vt totum vniuersale potestate includens cætera genera & species, consideratur. Patere etiam potest quod nunc intendimus, quomodo ens sit concretum quidditati sensibili, cùm scilicet neutra illarũ abstractionum fulcitur: sed in quidditate sensibili abstracta à singularibus absque aliqua separatione inspicitur: & sic est manifestum quid significetur nomine Entis concreti quidditati sensibili.

Supplementum in cõclusione. ¶ Id verò quod præsupponit conclusio est, ens posse cognosci cognitione actuali confusa: quod Scotistæ negant, tenentes ens non posse cognosci cognitione actuali confusa, sed distincta tantùm. Et probant sic, Id quod habet conceptum simpliciter simplicem, non potest cognosci cognitione confusa actuali: ens habet conceptum simplicem: ergo. Maior patet ex eo, quòd cognitio confusa actualis fit, cùm intellectus fertur in obiectum secundum id quod actualiter in eo includitur, nesciendo resoluere in partes rationis illius obiecti. In id autem quod habet conceptum simpliciter simplicem, non contingit intellectum ferri secundum aliquid, & secundum aliquid non: aliter conceptus eius esset compositus. Minor patet: quia conceptus entis est irresolubilis. Vt autem videatur quod conclusio non præsupponit aliquod falsum, & pateat insufficientia huius rationis, aduertas quod sicut de ratione cognitionis distinctæ actualis non est, quod obiectum cognoscatur per resolutionem in partes rationis, vt patet, cùm distinctè cognoscitur ens: sed eius ratio stat in hoc, quod obiectum penetretur ab intellectu secundũ oẽ, quod actualiter in illo inuenitur: siue hoc fiat per resolutionẽ obiecti in partes rationis, siue fiat ex claro intuitu obiecti simplicis: ita non est de ratione cognitionis confusæ actualis, quòd intellectus intelligat obiectum secundum aliquid, & secundum aliquid ignoret: sed sufficit quòd intellectus feratur in obiectum ipsum actualiter, & non penetret eius actualitatem, ita quòd in hoc stat ratio cognitionis confusæ actualis, quòd intellectus feratur in obiectum secundum id, quod actualiter in eo est, non penetrando ipsum. Siue autem id cõtingat ex eo, quòd obiectum est resolubile in plures conceptus, siue ex alio per accidens, hoc se habet ad cognitionem confusam actualem: & sic ratio Scoti assumit maiorem falsam: & probationem peccantem fallam consequentis, ab inferiori ad suum superius negatiuè, a negatiua vnius modi cognitionis confusæ ad negatiuam vnius modi.

¶ Et quòd ita sit, & quòd ens & quodlibet simpliciter simplex possit cognosci cognitione confusa actuali, probo sic: Quandocunque intellectus fertur in ens, actualiter ipsum concipiendo, & nesciẽdo separare ens à substantia & accidente, habet de ente cognitionem confusam actualem: sed multorum hominum intellectus est huiusmodi: ergo, &c. Maior sic manifestatur: quia cùm intellectus actualiter fertur in ens: & tamen nescit separare propriam eius rationem à rationibus proprijs substantiæ & accidentis: aut habet cognitionem confusam, aut distinctam. Non distinctam: quia effectus inseparabilis cognitionis distinctæ, est scire illius obiecti differentiam ab alijs, ergo confusam: & cùm positum sit quod sit cognitio actualis, sequitur quod sit cognitio confusa actualis. Minorẽ experientia docet: videmus enim multos per plures annos exercitatos in studijs adhuc nescire distinguere rationem propriam entis à substantia & accidente: quos nescire habere conceptum actualem entis fatuum est dicere, & contra sensum: considerant enim ens secundum id quod actualiter in se habet, & totum attingunt: sed quia nõ totaliter comprehendunt: ideo nesciunt ipsum ab alijs separare: restat igitur præsuppositum in nostra conclusione solidum, & falsum esse, quod ens sola cognitione actuali distincta cognoscatur. Nunc superest probare conclusionem, quam habes quo ad primam partem à sanc. Tho. & Auicen. dicẽtibus, quod ens est id quod intellectui nostro primò imprimitur. probatur ergo sic conclusio: Conceptus imperfectissimus omnium est primus via originis: sed cõceptus actualis confusus entis est conceptus imperfectissimus omnium: ergo est primus via originis. Maior patet: quia imperfectiora sunt priora via generationis, 9. Metaphy. tex. com. 15. Minor etiam est de se euidens: quia omnis alius conceptus cùm addat ad entis conceptum, est perfectior illo, sicut totum sua parte. *T.c.15.*

¶ Respondet Ant. Trombeta, quod perfectio conceptus est duplex: perfectio obiectalis & perfectio euidentiæ, ille cõceptus est perfectior obiectalis, qui habet obiectum perfectius positiuè: ille autem est perfectior euidenter, qui habet obiectum pauciora includens ex Aristo. (in proœ. Meta.) Vnde si in argumento sit sermo de perfectione obiectali, maior est falsa, & minor vera: si de perfectione euidentiæ, maior est vera & minor falsa.

¶ Contra: & probo quod minor sit vera de perfectione euidẽtiæ loquẽdo: ita quod cõceptus actualis confusus entis sit imperfectissimus, quo ad euidentiam. Ille conceptus est omnium inuidẽtissimus, sub quo intellectus positus magis remotus est à cognitione aliorũ omnium, quàm sub quocunque alio conceptu, conceptus actualis confusus entis est huiusmodi, scilicet quod intellectus habens ipsum, magis distat ab aliorum cognitione, quàm habens quemcunque alium conceptum. ergo cõceptus actualis confusus entis est euidẽtissimus omnium. Maior patet ex eo quod euidentia cõceptus, cùm sit propria perfectio intellectus, quantò maior est, tantò intellectum magis propinquum reddit ad aliorũ cognitionẽ, præsertim cũ intellectus ex euidẽtibus ad ineuidẽtiam naturaliter procedat. Minor verò probatur sic, Quandocunque sunt aliqui duo conceptus, quorum vnus actualiter alterum includit, & non econuerso, intellectus habens illum, qui actualiter includit alterum, est in proximiori dispositione ad cognoscendum reliquum, quàm econuerso: modò conceptus entis ita se habet ad alios, quòd ipse alios non includit: alij verò actualiter ipsum includunt. ergo intellectus habens conceptum entis magis distat ab aliorum cognitione, quàm habens quemcunque alium conceptum. Et confirmatur per Sco. dicentem, quod pars rationis actualiter intellectæ est satis proxima intellectui, adeò vt proximius esse non possit. Illud autem quod adducitur ex proœ. Metaphy. quòd euidẽtia attenditur penes obiectum pauciora actu includens, ad propositum non est: quoniam certitudo illa est certitudo obiectalis: sermo autem noster est de euidentia se tenente ex parte intellectus: ex talibus enim euidentibus & certis procedit intellectus ad sibi ineuidentia & incerta. *Lec.2.*

¶ Secundò probatur eadem conclusio sic: Cognitio primorum principiorum est prima cognitio complexa: ergo cognitio entis est prima cognitio incomplexa. Antecedens patet ex eo quòd cognitio, quæ est à natura, debet præcedere eam, quæ est ex industria: & ex eo quòd in omnium sunt notitia etiã in pueritia, & ex eo quòd præsupponuntur ad quodlibet discere: vt habetur primo Poste. Consequentia verò probatur, quia cùm ens sit terminus ille, ex quo conficitur principium primum, si ens nõ esset primum cognitum, sed aliquid aliud, posset tunc fieri alia complexio ab intellectu, adhuc non habita notitia princip[ij], &c. *T.c.5.*

Contra Scoti positionem. ¶ Contra ipsam positionem Scoti arguitur: Species specialissima non est obiectum confusissimum simpliciter, ergo cognitio eius actualis confusa non est prima simpliciter, & consequenter ipsa non est primũ cognitum. Consequentia tenet ex positione aduersa dicente, quod ideo species specialissima est primum cognitum: quia est confusissima. Antecedens probatur sic: Genus est confusius specie. ergo ipsa non est confusissima. Consequentia iterum est nota: Antecedens probatur, Quod plura continet, est confusius, genus plura continet quã species: animal enim continet plura, quam homo. ergo, &c.

¶ Respondent, quòd continentia est duplex, quædam actualis, quædam potentialis: & quòd id est confusius, quod plura continet actualiter, non potentialiter, modò genus continet plura in potẽtia: species autem in actu, & ideo species est confusior.

¶ Cõtrà, cõfusius est qđ cõtinet plura sine ordine, quàm qđ cõtinet plura cũ ordine: sed cõtinẽs actualr̃ cõtinet plura ordinatè, spẽs enim ordinatè cõtinet partes diffinitiuas:

plicitet, ſcilicet ſimpliciter vel ſecundum quid: ſtat enim quòd aliquid ſit ſimpliciter, id eſt ſecundum ſuam naturam altero perfectius: quod tamen ſecundum aliquam conditionem eſt imperfectius illo: ſicut ſubſtantia materialis eſt ſimpliciter perfectior accidente, quo tamen eſt imperfectior ſecūdum quid, inquantum actuatur per illud. Dicit ergo quòd tam natura, quàm intellectus in proceſſu generationis tantùm ſemper procedit de imperfecto ſimpliciter ad perfectum ſimpliciter: eo quòd ordo generationis attenditur penes genus cauſæ materialis: ſicut animal prius generatur, quàm homo (vt dicitur in libro de animalibus). In proceſſu autem ſecundo proceditur de imperfecto non ſimpliciter, ſed ſecundum quid, ad perfectius ſecundum quid, ſicut ſubſtantia eſt prior generatione accidente: & vltra hoc eſt prior cauſalitate finali, eo quòd eſt finis eius, & quādoque agens. conſtat autem ipſam eſſe ſecundum quid imperfectiorem accidente, inquantum eſt in potentia reſpectu eius: & cauſalitatem materialem participat.

¶ Ad primam igitur inſtantiarum dicitur quòd præmiſſæ non ſunt priores concluſione via generationis tātùm, ſed etiam ordine cauſalitatis effectiuè (vt dicitur ſecundo Phy. tex. commen. 31.) In alia litera, vt teſtatur ibi ſan. Tho. & colligi poteſt ex primo Poſteriorum, & ideo ſufficit quòd notitia earum ſit imperfectior ſecūdum quid: vnde etiam in genere cauſæ materialis collocantur, ſecundo Phyſi. ibidem, & quinto Metaph. tex. com. 32. Idem dico ad ſecundam de proceſſu notitiæ cauſæ ad effectum. De aëre illuminato non eſt ad propoſitum: quia illuminatio non eſt ſucceſsiua, conceptus verò generis & ſpeciei ſibi ſuccedunt. Falſum quoque eſt quòd actus præcedens habitum ſit ſimpliciter habitu perfectior: licet hoc ſit verum de actu elicito ab ipſo habitu, vt habes primo Ethi. talis autem eſt poſterior habitu. Ordo quoque eſſentialis conceptus generici ad ſpecificum ſatis ſufficienter notus in notitia diſtincta eſt ex dictis ibidem, vnde non oportebit aliter laborare.

Tertium. Notitia ī vniuerſali eſt notitia incōpleta.

¶ Contra tertium, ſcilicet quòd notitia in vniuerſali eſt notitia incōpleta, arguit ſic, Demonſtratio vniuerſalis eſt potior demonſtratione particulari, ergo notitia in vniuerſali, quæ acquiritur per demonſtrationem vniuerſalē, eſt potior notitia particulari.

¶ Ad hæc dico quòd argumentum peccat per fallaciam æquiuocationis illius termini vniuerſale. Ariſt. enim vocat demonſtrationem vniuerſalem illam, qua paſsio de ſuo proprio ſubiecto ſcitur: & hoc tam in paſsionibus genericis, quàm ſpecificis, & vult dicere quòd potior eſt notitia illa, quam acquirimus per demonſtrationem demonſtrantem paſsionem de ſuo ſubiecto primo, quàm illa quæ fit per demonſtrationem, qua illa paſsio demonſtratur de parte ſubiecta primi ſubiecti. Nos autem dicimus quòd cognoſcere hominem in animali eſt cognoſcere hominem imperfectiùs, quàm cognoſcere hominem in ſeipſo: & hanc vocamus cognitionem in vniuerſali. Manifeſtum igitur eſt omni habenti ingenium, quòd noſtra dicta Ariſt. non repugnant. Aliud eſt enim dicere, A cognoſcitur in vniuerſali: &, A demōſtratur demonſtratione vniuerſali, primo modo A non cognoſcitur in ſemetipſo, ſed in ſuo ſuperiori: ſecūdo modo A in ſeipſo cognoſcitur ineſſe ſuo primo ſubiecto.

Quartū. Notitia ī vniuerſali eſt notitia ſecūdū quid & in potentia, ac confuſa.

¶ Contra quartum, ſcilicet notitia in vniuerſali eſt notitia ſecundum quid & in potentia: propterea quòd in ipſo vniuerſali intelliguntur particularia ſub quadam confuſione: ex quo infertur, ergo notitia in vniuerſali eſt notitia confuſa.

¶ Contrà, illa probatio nulla eſt, quæ procedit ſecundū fallaciam æquiuocationis: iſta eſt huiuſmodi, ergo, &c. Declaratur Minor: quia aliud eſt loqui de notitia actuali obiecti, & aliud de notitia virtuali eorum, quę in ipſo includūtur. Licet enim notitia virtualis particulariū in vniuerſali ſit confuſa: tñ notitia actualis ipſius vniuerſalis eſt diſtincta: & quia ab his, quæ actualiter confunduntur in obiecto, attenditur confuſio notitiæ cùm notitia ſpecificetur ab obiecto: & his, quæ ſunt intrinſeca non debet dici notitia confuſa, ſed diſtincta.

¶ Ad hæc dico quòd iſte non intelligit S. Tho. qui vult, quòd notitia diſiuncta animalis, vt eſt totum diffinibile, ſit notitia confuſa animalis, vt eſt totum vniuerſale: & conſequenter notitia confuſa ſpecierum. & ideo non accidit æquiuocatio. Fatemur enim quòd notitia qua actualiter fertur intellectus in ipſum animal, vt vniuerſale, & non in ſuas ſpecies eſt notitia cōfuſa animalis: vt totum vniuerſale eſt: & nō ſolum ſpecierū eius, vt expreſſè dicit ibi Sanct. Tho. vnde contingit animal ſimul eſſe notum diſtinctè & confusè diuerſimodè: vt ſupra dictum eſt. Nec oportet quòd ſi iſtæ duæ notitiæ ſimul inueniantur, ſint eædem cum etiam ſeparentur: puta cùm & actualiter & virtualiter animal diſtinctè cognoſcitur. Quod autem addit, quòd talis notitia non debet dici confuſa, falſum eſſe oſtenditur, ex eo quòd minor eſt cōfuſio actualis quā potentialis. Quod vltimò addit, quòd notitia ſpecificatur ab obiecto & eius intrinſecis, ad propoſitum non eſt: confuſio enim & diſtinctio non ſunt ſpecies cognitionum: alioquin cognitio confuſa & diſtincta eiuſdem obiecti non eſſent eiuſdem ſpeciei & ſic notitia non ſpecificaretur ab obiecto. vnde aſſumptum eius implicat contradictionem in propoſito.

1 q. 85. art. 3.

Quintū. Senſus exiens de potentia ad actū, magis cōmune prius attingit, quā minus cōmune.

¶ Contra quintum, ſcilicet quòd ſenſus exiens de potentia ad actum prius communius quam minus commune cognoſcitur. arguitur ſic, Senſus non cognoſcit niſi ſingulare, ergo non prius cognoſcit magis commune. Quòd ſi dicas ſenſum non cognoſcere magis commune in ſe, ſed pro cognoſcere ſingulare magis communius: contra, aut cognoſcit ſingulare magis cōmunius: ita quòd ſingularitas eſt ratio cognoſcendi: aut ita quòd natura communis ſit ratio cognoſcendi. primum non eſt dicendum, vt de ſe patet: nec ſecundum poteſt dici à Thomiſtis: quia hoc ideo eſſet, quia natura illa eſſet ratio mouēdi ſenſum.

¶ Contra quod arguitur ſic, illud non eſt ratio mouendi, quod eſt idē re & ratione ei, cui repugnat ratio mouendi: ſed natura communis eſt eadem re & ratione ſingularitati, cui repugnat ratio mouēdi: ergo, &c. probatur minor: quia natura & ſingulare non diſtinguuntur realiter: non ex natura rei apud ſe, nec ratione, quod probo: quia diſtinctio rationis ſequitur actum intellectus, in illo autē priori nullus actus eſt intellectus. Et confirmatur: quia actus realis non dependet ab ente rationis: ſed ſenſatio eſt actus realis: ergo non dependet ab ente rationis: ſed obiectum ſenſibile habens in ſe diſtinctionem rationis eſt ens rationis, vel aggregatum ex ente reali & rationis. ergo, &c. Et confirmatur ratio principalis ſic, Quæcunque ſunt indiſtincta omnino ſecundum rem, ſi vnū terminat ad aliquam actionem realem & reliquum terminabit eandem: ſed natura magis communis & minus communis ſunt homini: ergo &c. & hoc ſuppoſita debita approximatione ad ſenſum. Confirmatur ſecundò: idem ſenſus primò cognoſcit quod ſpecies ſenſibilis primò repræſentat, ſed ſpecies ſenſibilis primò repræſentat ſingulare ſpeciei ſpecialiſsimæ poſita debita diſtātia: ergo. &c. Minor ꝓbatur: Species ſenſibilis primò repræſentat obiectū ſub ea ratione, qua imprimitur ſenſui: ſed imprimitur ab obiecto ſub ratione naturæ ſpecificæ. Tum quia eſt actualior & perfectior. Tū quia ſpecies ſenſibilis eſt naturalis ſimilitudo cauſata ab obiecto repræſentans ipſam adæquatè ſecundum rationem ſibi eſſentialius competentem: ergo magis repræſentat ipſum ratione, quæ ſibi eſſentialiùs & perfectiùs competit, quam ſub ea ratione quæ ſibi remotè & minus principaliter competit.

¶ Ad hæc reſpondetur, quòd reſponſio ibi recitata eſt bona & recta. Ad impugnationem dico, quòd natura talis puta color & non natura communis, id eſt color communis eſt ratio mouēdi. Ad improbationem, negatur Minor pro vtraque ſui parte: nā apud S. Tho. in Prima parte. q. 3. ar. 3. in rebus materialibus natura & ſingularitas diſtinguuntur realiter, & diſtinctio rationis, licet actualiter ſit poſt ſenſationem, fundamentaliter tamen præuenit ipſam: & hoc ſufficit. Ad confirmationem dicitur primò, quòd obiectum ſenſibile habens diſtinctionem rationis fundamentaliter, non eſt ens rationis: nec aggregatum ex ente reali & ente rationis. Diſtinctio enim rationis fundamentaliter nihil addit ſupra rem. Dicitur ſecundò ꝙ ſenſatio non cauſatur a diſtinctione naturæ: ſed à natura ipſa habente talem conditionem; & ideo dato quòd diſtinctio illa eſſet ens rationis, adhuc nihil concludit, non enim color inquantum diſtinctus à ſua ſingularitate mouet: ſed hic color inquantum color, de cuius ratione, nec diſtinctio nec adunatio eſt. Ad aliam confirmationem dicitur, quòd maior eſt falſa quo ad actiones nihil reale ponentes in ſuis terminis, quales ſunt actiones immanentes, poſſum enim intelligere Dei ſapientiam nō

1. q. 3. artic. 3.

intelligendo eius bonitatem. Ad alias confirmationes præmitto, quòd non dicit S. Th. quòd semper sensus prius cognoscat magis cõmune, q̃ minus cõmune: verba enim sua sunt ista, Et quia sensus exit de potentia ad actum, sicut & intellectus, idem etiam ordo cognitionis apparet in sensu. nam primò secundum sensum dijudicamus magis commune, q̃ minus commune & secundum locum, & secũdum tempus. Ex quibus verbis non habetur nisi, quòd sensus primò secundum locum & tempus cognoscit singulare magis communis, & non habetur, ꝙ semper ita fit: vnde argumenta illa non sunt contra S. Th. licet non concludant. falsum enim est, ꝙ species sensibilis primò repræsentet singulare speciei specialissimæ: & eius probatio falsa est, scilicet ꝙ species sensibilis sit primò impressa à natura specifica. nã species sensibilis primò imprimitur à per se primo obiecto sensus. nullius autem sensus obiectum primum est species specialissima, vt patet discurrendo. propterea species visibilis imprimitur primò à visibili in eo, quod coloratum, & non ab ipso, in eo, quod est album vel nigrum. Nec obstat, ꝙ albedo sit actualior colore, quia hoc non sufficit: sed requiritur ꝙ sit primum obiectum potentiæ. Nec est verum quod assumit, scilicet ꝙ essentialius insit sensibili natura specialissima, q̃ natura generis: imò huic visibili, vt sic essentialior est color, q̃ albedo siue nigredo. quod patet ex hoc, quòd sublata albedine siue nigredine visibile remanet: non autem econuerso. Et hæc de quarto.

QVO AD Quintum respondetur ordinatè argumentis factis: & ad primum negatur illud vltimò assumptum, scilicet ꝙ perfectissimus effectus, quẽ possunt primò producere agentia ad intellectionem, sit conceptus specificus. Dico enim, ꝙ perfectissimus, quem pro tunc possunt, est conceptus entis. imò nullum aliũ possunt pro tunc. Et cùm contra hoc arguitur, quia sic nunquã produceretur conceptus specificus: non valet consequentia. Ad cuius probationem dicitur, ꝙ nulla virtus potest in perfectiorem effectum suo effectu perfectissimo simpliciter: quælibet tamen virtus potest in effectum perfectiorem suo perfectissimo effectu, in quẽ potest pro aliquo priori: quia ille non est perfectissimus, nisi secundum quid. Exemplum, Virtus generatiua leonis non potest in perfectiorẽ effectum, q̃ sit leo: quia huiusmodi est eius effectus perfectissimus simpliciter: potest tamen in effectum perfectiorem illo, quem producit in principio actionis: quia tamẽ effectus fuit perfectissimus, quem pro tunc posset producere. Ad confirmationem dicitur, ꝙ Minor est falsa: nam intellectus existens in pura potẽtia non est æquè dispositus ad conceptum specificum, sicut entis, non per positionem alicuius contrariæ dispositionis: sed propter ordinem conceptus generalissimi ad speciales: sicut materia prima omni contraria dispositione inconsiderata, non est æquè disposita ad formas specificas, & ad formam corporeitatis: sed oportet primò recipi formã corporeitatis propter ordinẽ formæ generalis ad speciales, propter quod cõsueuit dici, ꝙ est indispositus priuatiuè & non contrariè.

¶ Ad secundum patet responsio ex dictis: nã termini metaphysicales vt sic, non ponuntur à nobis primò cognosci: sunt enĩ termini metaphysicales abstracti abstractione formali: sed dicimus ꝙ significatum huius termini ens concretum quidditatis sensibilis est primò cognitum.

¶ Ad tertium dico ꝙ non oportet in quacunq; formatione conceptus specifici semper sigillatim præformare conceptum confusum entis: sed sufficit ens primò omnium fuisse cognitum: in illo enim omnia virtualiter concipiuntur. Vlterius dicitur, ꝙ cùm apud nos non ponatur ordo essentialis inter istos conceptus confusos, non oportet tantum temporis interesse.

¶ Ad quartũ dicitur, ꝙ spẽs specialissima nõ est facilioris abstractionis, q̃ ens, loquendo de abstractione ad propositum requisita; sicut enim ad conceptum confusum speciei specialissimę requiritur, & sufficit duplex abstractio: altera per actum intellectus agentis, scilicet separatio à singularibus: altera per actum intellectus possibilis, scilicet actualiter intueri speciem, & non actualiter intueri genus: ita ad conceptum confusum actualem entis duplex est abstractio necessaria. prima est à particularibus, quæ quidem fit, cùm species quæcũq; abstrahitur ab intellectu agẽte; altera fit ab intellectu possibili per hoc, ꝙ in quidditate quacunq; sibi primò præsentata actualiter, primò concipit ens non concipiẽdo actualiter cætera quæ in illo sunt: vnde tanta & tã facilis est abstractio illa entis, q̃ facilis est abstractio speciei specialissimæ: imò abstractio ista entis est facilior: quia facilius est actualiter concipere prius sine posteriori, q̃ econuerso. ex quo patet, ꝙ abstractio illa, de qua loquitur argumentum, non est necessaria ad cognitionem confusam.

¶ Ad quintum dico, ꝙ Minor est falsa: & ad eius probationem negatur consequentia, eo ꝙ sensus non mouetur à singulari in eo ꝙ singulare. Ille enim modus arguendi secundum regulam Topicam non tenet, nisi cùm prædicatum conuenit subiecto, secundum ꝙ ipsum, vt habes à san. Tho. in tertio contra Gentiles ca. 139. quod in proposito non reperitur: non enim hic color, inquantũ hic, mouet visum: sed inquantum color. Ad aliam probationẽ dicitur, ꝙ Maior assumpta non est vera vniuersaliter: eo ꝙ coloratũ magis mouet visum, q̃ hoc nigrũ: quia à remotioribus mouet. Agens nanq; corporale quantò in remotius agit, tantò fortius videtur. Secundò dicitur, ꝙ fortius mouẽt sensum multa singularia imperfecta, q̃ vnũ actualius & perfectius: & quia omnia singularia sunt singularia entis, ideo cogitatiua pueri, in quo noua cognitio oriri debet, magis mouetur à singularibus entis, q̃ à singularibus huius speciei, & cùm intellectus accipiat vniuersale ex multis singularibus, vt dicitur 2. Poste. (& in proœmio Meta.) ideo prius cognoscit ens, q̃ species: & secũdũ hoc dicitur ad argumentum, ꝙ Maior est vera cæteris paribus: non autem vbi aliqua imparitas sicut in proposito accidit, præponderans inuenitur: multò enim plura singularia entis præponderant paucioribus singularibus speciei, sicut plus trahunt mille homines non nimis fortes, quàm decem fortes.

¶ Ad sextũ dicitur, ꝙ Maior simpliciter est falsa. Ad autoritatem Philosophi dicitur primò, ꝙ tex. Commentatoris est corruptus: debet enim legi confusa & non composita. Dicitur secundò, vt saluemus Commẽtatorem, quòd compositum est notius suis componentibus, vt sic, nõ autem absolutè: vnde prius confusè cognosco hominem, q̃ partes eius diffinitiuas vt sic: absolutè tamen prius cognosco magis vniuersale. Ex his apparet veritas Minoris autoritate Auicennæ approbatæ.

DEINDE Reddit auditores attentos, dicẽdorum difficultatem aperiens, tria proponendo, quid nomine Essentię & Entis significetur, & quomodo in diuersis diuersimodè inueniatur, & quomodo se habeant ad intentiones Logicas. Horum enim difficultas non modica est, vt diuersitas opinionum circa ipsa testatur: sunt enim maximè vniuersalia, quæ sunt difficilima ad cognoscendum: vt dicitur primo Metaphy.

CIRCA Hanc particulam nota, ꝙ sicut quid rei est quidditas rei, ita quid nominis est quidditas nominis, nomen autem cũ essentialiter sit nota earũ, quæ sunt obiectiue in anima passionũ (ex primo Peri hermenias) non habet aliam quidditatem nisi hanc, ꝙ est signum alicuius rei intellectæ seu cogitatæ: signũ aũt vt sic, relatiuũ est ad signatum: vnde cognoscere quid nominis nihil est aliud, q̃ cognoscere ad qd tale nomẽ habet relationẽ: vt signũ ad signatũ. Talis autẽ cognitio potest acquiri per accidentalia illius signati, per communia, per essentialia, per nutus, & quibusuis alijs modis, sicut à Greco quęrẽtibus nobis (quid nominis anthropos) si digito ostendatur homo, iã percipimus quid nominis: & similiter de alijs. Interrogãtibus verò quid rei, oportet assignare id ꝙ cõuenit rei significatæ in primo modo perseitatis adæquatæ. Et hæc est essentialis differentia inter quid nominis & quid rei, scilicet, ꝙ quid nominis est relatio nominis ad signatũ: quid rei verò est rei relatæ seu significatæ essentiæ & ex hac differẽtia sequũtur oẽs aliæ quæ dici solẽt, puta ꝙ quid nominis sit non entiũ complexorum, per accidẽtalia, per cõmunia, per extranea: quid rei verò est entiũ incõplexorũ per propria & essentialia: relatio enim vocis potest terminari ad non entia in rerũ natura, & cõplexa, & declarari per accidentalia, & hmõi: essentia autem rei nõ nisi per ꝓpria essentialia habeẽ de entibus incõplexis. Quid rei & quid nõis in tellectu.

Quia verò ex compositis cognitionem simpliciũ accipere debemus, & ex posterioribus deuenire in priora, vt à facilioribus incipientibus conuenientior fiat disciplina: ideo ex significatione entis ad significationem essentiæ procedendum est.

¶ In hac tertia parte proœmij reddit auditores dociles ordin

dinem dicendorum proponens tali conclusione. Ab ente ad essentiam procedendum est: quam probat duplici medio, Primo sic, Ex compositis ad simplicia procedendum est: sed ens est velut compositum, & essentia velut simplex: ergo ab ente ad essentiam procedendum est. Secūdo sic, Ex posterioribus in priora procedendum est: sed ens est posterius essentia: ergo ab ente ad essentiam procedendum est. Maior vtriusque rationis probatur: quia ex facilioribus est inchoandum: composita autem & posteriora sunt faciliora nobis simplicibus.

capi. 3 in prin. c. 5. q. 2. inf.

¶ Circa minorem primæ rationis nota, q ens, vt infrà dicetur, significat id quod habet esse: id autē quod habet esse, comprehendit in se essentiam: essentia verò significat id quod importat diffinitio, vt dicetur: quæ non dicit esse vel non esse, ex primo Posteriorum. ens ergo ita se habet ad essentiam: quòd complectitur in se vtrunque, essentiā scilicet & esse: essentia verò alterum tantùm, & ideo ens appellatur compositum respectu essentiæ.

¶ Circa maiorem secundæ rationis scito, q quando dicimus, Ex posterioribus procedendum est, intelligitur ex posterioribus secundum naturam prioribus quo ad nos: innata enim est nobis via ex notioribus nobis in ignotiora naturæ, vt dicitur primo Physico. text. comment. 2. Minor secundæ rationis probatur ex eo, quòd compositū est posterius componentibus: & ens (vt dictum est) compositum est respectu essentiæ.

CAPVT I.

Entis & essentiæ nomine quidnam significetur, ostendit. Nomina item varia ponit, quæ essentiam significant.

SCIENDVM est, quòd sicut in quinto Metaphysicæ Philosophus dicit, ens per se dicitur dupliciter. Vno modo, qđ diuiditur per decē genera. Alio modo, quod significat propositionum veritatem. Horū autem differentia est, quia secundo modo potest dici ens omne illud, de quo affirmatiua propositio formari potest, etiam si illud in re nihil ponat: per quē modum priuationes & negationes entia dicuntur: dicimus enim quòd affirmatio est opposita negationi, & quòd cæcitas est in oculo. Sed primo modo nō potest dici aliquid quod sit ens, nisi quod in re aliquid ponat. Vnde primo modo cæcitas & huiusmodi non sunt entia. Nomen igitur Essentiæ non sumitur ab ente secundo modo dicto: aliqua enim dicuntur hoc modo entia, quæ essentiā non habent, vt patet in priuationibus: sed sumitur essentia ab ente primo modo dicto. Vnde Commen. in eodē loco dicit, Ens primo modo dictum est, quod significat substantiam rei.

¶ Hic incipit tractatus diuisus in duas partes. In quarū prima declaratur quid nomine Entis & Essentiæ significetur. In secūda verò q̄uo essentia in diuersis diuersimodè inueniatur. pars prima vnico absoluitur capitulo, pars secunda sex: & sic totū integrāt tractatū capitula septem. Quorū primū, quod præ manibus habemus, tres partes continet, in prima declaratur quid nomine Entis significetur, in secūda quid noie Essentiæ, in tertia differentia nominū ipsius essentiæ designatur. Primū tali diuisione declaratur, ens per se dupliciter dicitur: vno modo, vt diuiditur per decem genera, alio modo vt significat veritatem propositionū: quēadmodū dicit Ari. 5. Meta. text. cō. 14. Dixit ens per se ad differentiā entis per accidēs aggregati ex rebus diuersorū generū, vt homo albus: de quo habes quinto Met. tex. cō. 13. Et innuit, q tripliciter differūt ens primo modo, & ens secundo modo. Primò, q a ens primo modo prædicatur nō nisi de rebus existentibus in decem generibus, ens autē secūdo modo prædicatur de omni eo, quod potest esse subiectū propositionis affirmatiuæ. Secūdò differūt: quia ens primo modo est illud cōpositum, de quo suprà diximus, quod aliqualiter cōplectitur in se essentiam & esse: ens autē secundo modo nō est huiusmodi; qin aliquid est hoc modo ens (puta negatio aut chimera) quod non habet essentiam aliquā. Et ex hoc sequitur tertia differētia, q ab ente primo modo tanq̄ à cōposito notiori Essentiæ nomen sumitur: non autem secūdo modo.

Ens significare veritatem proposi. nō quid nam.

CIRCA Primam differentiam aduerte primò, q veritas propositionis, quæ est entis secundo modo significati nihil aliud est q̄ compositio facta in secunda operatione intellectus obiecto conformis. verbi gratia, Sortes est cæcus, ly est, non significat inhærentiam cæcitatis in Sorte. eo q cæcitas omni inhærentia caret, cum inhærere realium accidentiū sit: sed significat cōpositionem factā ab intellectu adæquante seipsum per illā obiecto Sorti, scilicet carente virtute visiua. vnde 5. Meta. in alia litera dicitur, q ens significās veritatē propositionis significat, quoniam propositio est vera. Prima autem significatio entis quid sit, infrà videbitur.

t. cō. 14. c. 1. q. 2. in fi. c. 4. circa medium.

ADVERTE Secūdò q licet nullo intellectu considerāte Sortes sit cæcus, & per considerationem intellectus non fiat magis vel minus cæcus: tamen cæcitas nullo intellectu considerāte nullum habet esse in Sorte, stant enim ista duo simul. Quod sic declaratur, Sortem esse cæcū, vt sic, non est Sortē habere aliquod esse substantiale, vt patet: nec accidentale, quia Sortes fit cæcus sola absentia visiuæ virtutis, quæ nihil supra Sortem addit: vnde cæcitas nullum esse omnino ponit in Sorte: ac per hoc quod absque omni consideratione intellectus virtus visiua Sorti nō inest, oportet Sortem nullo intellectu considerante esse cæcum. Dubitatio autem in hac re accidit, quia non rectè inspicitur q esse cæcū non est esse aliquid: sed carere virtute visiua. Exēplum, Nauis caret gubernatore nullo intellectu considerante, absentia tamen gubernātis nullū esse substantiale, aut accidentale ponit in naue, vnde nauē esse sine gubernatore extra animam nō est esse aliqđ, sed nō esse gubernatā. Acquirit aūt esse & fiūt entia priuationes & negationes, ex hoc q intellectus intelligēs priuationes per habitus: & negationes per affirmationes format in seipso rei carētis aliquo modo idolū quoddā. Verbi gratia, cum intellectus format in se idolū quoddā nauis gubernatore carētis: qđ est ista propositio mentalis. Nauis est sine gubernatore, non præsentia gubernatoris, quæ extra animā nihil ponit in anima, fit ens: per hoc q intellectus fecit ipsam propositionis terminum aliquē, & cū hoc esse sit in aïa, & nullū aliud esse habeat: consequēs est q negationes huiusmodi & priuationes non sint entia nisi in anima obiectiuè. & sic earū esse nihil aliud est, q̄ intelligi, quomodo tantùm omnia entia rationis habent esse.

CIRCA Tertiā differentiā aduertendū est, q cū nomina sint signa conceptuum, secundū ordinem concipiendi est & ordo nominandi: propterea sicut ab ente primo modo tanq̄ à cōposito nobis notiori essentiæ notitiā sumpsimus: sic Essentiæ nomen ab ente originē habet.

Et quia, vt dictum est, ens hoc modo dictum diuiditur per decem genera, oportet q essentia significet aliquod commune omnibus naturis, per quas diuersa entia in diuersis generibus & speciebus collocantur, sicut humanitas est essentia hoīs: & sic de alijs.

¶ In hac secūda particula declarat qđ noïe Essentiæ importetur tali cōclusione, Essentia significat quoddā cōe omnibus naturis omnium entiū. Cuius talem declarationē insinuat: sicut ens significat aliquod cōmune omnibus existentibus, ita essentia, cū ab illo sumatur, significat aliquod cōe omnibus generibus & speciebus: & sicut ens significat id qđ est ī quolibet genere & qualibet specie, ita essentia oportet q significet id quo aliquid est in quocunque genere & quauis specie. habēt enim se ens & essentia vt quod & quo. cū aūt naturæ rerū sint illę, quibus res reponūtur in generibus & speciebus: sequitur q essentia significat aliquod cōe omnibus naturis rerū: vnde quemadmodū ens prædicatur de homine, boue, & similibus, quę sunt in generibus: ita essentia prædicatur de humanitate & bonitate, quibus in generibus reponūtur. per nomē ergo Essentiæ intelligitur natura rei, sicut per nomē Entis, id quod habet naturam illam.

QVAESTIO II.

Num Ens & Essentia significent immediatè ipsa prædicamenta, vel illorum naturas, an mediatè.

CIRCA Hāc particulā insurgit dubitatio valde difficilis: an ens & essentia significēt immediatè ipsa prædicamēta seu naturas eorū, an mediatè. in hac dubitatiōe tria agā. Primò declarabitur titulus qōnis: secūdo adducetur opinio Scoti, & impugnabit. tertiò ponet opinionē D. Th.

¶ Pro primo scito, q significare mediatē in proposito est significare aliquid mediatè aliquo superiori: sicut animal significat species suas mediatè (mediāte scilicet natura sen

ſibili) non enim animal ſignificat hominem: niſi quia homo eſt ſubſtantia aĩata ſenſibilis. Significare immediatè eſt ſignificare aliquid non per aliquã naturam ſeu realitatẽ ſuperiorem, ſed per ipſam primò: ſicut animal ſignificat gradũ ſenſitiuũ ſeu realitatem ſenſitiuam immediatè vt patet. Vertitur ergo in dubium hoc, an ens ſignificet aliquẽ gradũ ſeu aliquã realitatem abſtrahibilẽ à naturis prædicamentalibus communem eis ſicut ſuperius eſſentiale ſuis inferioribus: & ſic mediatè ſignificet prædicamẽta, an immediatè ſignificet ipſas naturas prædicamentales. Hæc de primo.

Sco. 3. diſ. 3. q. 1. & 3. diſt. 8. q. 2.

QVO AD Secundũ. Sco. vt colligitur ex primo ſen. diſ. 3. q. 1. & 3. & di. 8. q. 2. opinatur, ꝙ ens ſignificet decẽ prædicamẽta mediatè: imaginatur enim ꝙ à quibuſcunq; ſimilibus ſit abſtrahibilis vna realitas obiectiua vtriuſq; cõmunis & prior vtroq;: & ſic cũ ſubſtantia & accidens habeant ſimilitudinẽ in ente, ab eis eſt abſtrahibilis vna ratio obiectalis vtriq; cõis & prior tam ſubſtãtia, ꝗ̃ accidẽte ꝗ̃ noĩe entis ſignificat. Quod vt melius intelligatur pono proceſſum iſtarum abſtractionũ diffuſè. Cùm enim Sortes cõueniat cũ Platone in humanitate & non cũ Brunello, ab eis poteſt abſtrahi humanitas cõmunis & prior eis: & inde cũ homo cõueniat cũ Brunello in ſenſibilitate & non cũ plãta, ab eis poteſt abſtrahi animalitas communis, & prior eis: & inde cùm animal conueniat cum planta in vegetabilitate, & nõ cum lapide, ab eis poteſt abſtrahi vita cõmunis & prior eis: inde cũ viuum conueniat cum lapide in corporeitate & nõ cum intelligentijs, ab eis poteſt abſtrahi corporeitas communis & prior eis: inde cùm corpus conueniat intelligentijs in ſubſtantialitate, & non cũ accidentibus, ab eis poteſt abſtrahi ſubſtantialitas cõmunis & prior eis: inde cũ ſubſtantia cõueniat cũ accidente in entitate reali, & non cũ entibus rationibus, ab eis eſt abſtrahibilis entitas cõmunis & prior eis, & cũ hîc realitas vltimò abſtrahibilis ſit illa, quam ſignificat ens immediatè, oportet quòd prædicamentales realitates ſeu naturæ mediatè ſub entis ſignificatione claudantur.

¶ Ad hanc poſitionẽ confirmandã multa poſſent adduci media, quæ ne digrediamur ad analogiam entis & cõparationẽ tranſcendẽtium ad prædicamẽta, an ſcilicet ſint eorum prædicata quidditatiua vel non, omittemus pro nunc: quia infrà ſpeciales erunt de his quæſtiones.

¶ Cõtra hanc opinionẽ arguo dupliciter. primò autoritate Ariſt. 8. Met. tex. cõ. 16. vbi ſoluens quæſtionẽ Quare quidditas ſit vna, dicit ꝙ in ſubſtantijs ſeparatis non eſt quærenda alia cauſa: quia in eis non eſt niſi forma, quæ ſtatim ſeipſa eſt ens & vnum: quẽadmodũ ens ſtatim ſeipſo eſt ſubſtantia & quãtitas, & cætera prædicamenta, non expectans aliud faciens. ipſum naturas prædicamẽtales. ex qua autoritate arguitur ſic, ens ſignificat quandam realitatem priorem prædicamentis: ergo expectat aliquid contrahens ipſum ad prædicamẽta conſequentia nota. conſequens autem eſt contra Ari. ergo à deſtructione conſequentis ad deſtructionẽ antecedentis ens non ſignificat realitatem priorem prædicamentis.

Ia. 2. q°. 3. cap. 1. & me. in quodam dubio. T. c. 16.

Com. 18.

¶ Secundo arguitur autoritate Commenta. 10. Meta. cõ. 18. dicentis, ꝙ hoc nomen ens, vnũ, ſignificat id quod ſignificat in prædicamẽto ſubſtantiæ & quãtitatis & qualitatis prima ſignificatione ſine medio & nõ mediãte aliqua cõmuni. Quid clarius? Ratione non arguo: quia oporteret egredi limites. Hæc de ſecundo.

Cõcluſiones duæ.

QVO AD Tertiũ pono opinionẽ ſan. Thomæ ex duabus concluſionibus eliciendã. Quarum prima eſt iſta, Ens ſignificat vnum cõceptum formalem cõmunem in repræſentãdo ſubſtãtiæ & accidenti Deo & creaturæ.

SECVNDA Eſt iſta, Ens ſignificat vt cõceptũ obiectalem aliquod reale inuentũ in omnibus generibus diſtinctum ſecundum rationem à proprijs conceptibus obiectalibus omniũ generũ: nullum gradũ ſupra naturas genericas, ſpecificas & indiuiduales exprimens.

¶ Pro intelligentia terminorũ nota, quòd conceptus eſt duplex, formalis & obiectalis. Conceptus formalis eſt idolum quoddã, quod intellectus poſsibilis format in ſeipſo repræſentatiuũ obiectaliter rei intellectæ: quod à Philoſophis vocatur intẽtio ſeu cõceptus: à Theologis verò verbũ. Cõceptus autẽ obiectalis, eſt res per cõceptũ formalẽ repræſentata in illo terminans actũ intelligẽdi, Verbi gratia, cõcept⁹ formalis leonis, eſt imago illa, quã intellectus poſsibilis format de quidditate leonina, cùm vult ipſam intelligere: cõceptus verò obiectalis eiuſdẽ. eſt natura ipſa leonina repræſentata & intellecta. Nec putandum eſt cũ dicitur nomen ſignificare cõceptũ ꝙ ſignificet alterũ tantùm: ſignificat enim Leonis nomen conceptũ vtrunq;, licet diuerſimodè. eſt nanq; ſignum conceptus formalis, vt medij, ſeu quo, & eſt ſignũ cõceptus obiectalis, vt vltimi, ſeu quod. Vnde idẽ eſt loqui de cõceptu entis & de ſignificatione eius.

¶ Probo ergo cõcluſionẽ primã tali medio, omnia ſimilia quacũq; ſimilitudine etiam analoga ſeu imitatiua ſecundũ id in quo aſsimilantur, poſſunt per eandem imaginẽ repræſentari: ſed Deus & creaturæ ſubſtantia & accidens habent ſimilitudinẽ inter ſe ſaltem analogã: ergo ſecũdum id in quo aſsimilãtur, poſſunt per eãdem ſimilitudinẽ repræſentari. Sed aſsimilãtur in eſſe: ergo eadẽ ſimilitudine poterũt repræſentari inquãtũ habẽt eſſe ſimilitudo illa eſt conceptus formalis entis. ergo, &c. Proceſſus clarus eſt, & propoſitiones ab omnibus ſunt cõceſſæ: cũ Maior fuerit dilucidata, quã ſic ex notioribus ſuademus. Vbicũq; inuenitur agẽs producere ſui ſimilitudinem in alio, ſi id aliud producat aliud ſimile ſibi ſecundũ id, quo ipſum aſsimilatur primo: oportet tertiũ aſsimilari vtriq; ea ratione: quia quicquid eſt ſimile alicui in eo, ꝙ illud eſt alteri ſimile eſt ſimile vtriq;: ſicut ſpecies Sortis in oculo meo producta ab imagine Sortis in ſpeculo eſt ſimilitudo repræſentatiua vtriuſq; & figuræ Solis. in ſpeculo à qua immediatè eſt cãta: & figuræ Sortis in ſeipſo a qua eſt mediatè cauſata. Sed ita eſt mõ, ꝙ inter habẽtia analogã ſimilitudinẽ Deum & creaturã, ſubſtantiam & accidẽs, reperitur huiuſmodi habitudo in ordine ad cõceptũ formalẽ. igitur, &c. Fit autẽ hoc ſic manifeſtũ exẽplariter, Sapientia diuina producit ſapientiã humanã, quæ eſt quædã ſui ſimilitudo (imperfecta tamẽ) ſapientia autẽ humana producit ſimilitudinem ſui in intellectu noſtro, quæ nil aliud eſt, ꝗ̃ ſapientia in eſſe intẽtionali: ſicut ſapiẽtia extra eſt ſapiẽtia in eſſe naturali. Cũ autẽ ſimilitudo iſta ſapientiæ in intellectu repræſentet ſapientiam humanã ſecundũ id quo illa aſsimilatur ſapiẽtiæ diuinæ: quia repræſentat eã ſecundũ propriã rationem formalẽ, ſequitur de neceſsitate, ꝙ hîc vnica ſimilitudo repræſentat vtrãq;, humanam ſcilicet & diuinã: vtpote quę ſimilis eſt vtriq;: licet ab humana ſit immediatè exemplata, à diuina mediatè. Ex hoc exẽplo in terminis ſpecialibus intuere propoſitũ noſtrũ in terminis trãſcẽdẽtibus, qualis eſt ens. Cũ enim eſſe creaturæ aſsimiletur eſſe diuino à quo exemplatũ eſt, & eſſe accidẽtale aſsimiletur eſſe ſubſtantiali à quo emanat: ſimilitudo producta in intellectu ab eſſe ſubſtantiali ſiue accidentali inquãtum aſsimilantur, erit omniũ repræſentiua imago, & cũ cõceptus nõ requiratur ad intellectionẽ niſi vt obiectaliter repræſentet rem vnico conceptu intellectus in Deũ & creaturã in quo ens feretur: & ſimiliter in ſubſtãtiam & accidens. Nec oportet ponere plures cõceptus & multiplicare entia ſine neceſsitate. Quòd autẽ hîc ſint non ſolũ ſecũdum mentẽ ſan. Tho. dicta, ſed etiam ſecundũ expreſſam ſentẽtiam, patet in q. de di. potentia Dei q. 7. ar. 5. in corpore: vnde hanc rationẽ accepi: & in eadẽ q. ar. 6. vbi circa finẽ corporis q. adduxit exẽplum de ſpeculo: & dicit expreſsè, ꝙ ſic ſe habet cõceptus noſter ad Deũ & creaturas ſicut ſpecies rei viſæ in ſpeculo: ita ꝙ Deus ſe habet vt res producens ſimilitudinẽ ſuã in ſpeculo: creatura vt ſpecies in ſpeculo: cõceptus noſter vt ſimilitudo extracta à ſpecie in ſpeculo vtriuſq; repræſentatiua. Vnde nullus mẽtis cõpos põt hoc negare in eius via.

CONCLVSIO Secunda habet tres partes. Quo ad primã declaratur ſic, cõceptus obiectalis entis eſt id ꝙ repræſentatur per eius cõceptũ formalẽ: ſed eius conceptus formalis repræſentat id, in quo aſsimilãtur omnia entia realia, ꝙ oportet in eis eſſe, ergo conceptus obiectalis entis eſt aliquid reale inuentum in omnibus. Secũda propoſitio aſſumpta licet patere poſsit ex dictis tamẽ declaratur adhuc, ſicut cõceptus formalis animalis repræſentat fundamentum ſimilitudinis genericæ: & conceptus formalis hominis repræſentat fundamẽtum ſimilitudinis ſpecificæ. & vniuerſaliter quælibet imago cõmunis pluribus in repræſentando repræſentat fundamentum ſimilitudinis inter illa plura: vt patet in exẽplo ſuprà poſito de ſpecie in oculo cauſata à ſpecie Sortis ſpeculo: quã illa repræſentat non ſimilitudinẽ inter ſpeciẽ in ſpeculo & Sortis: cũ ſit relatio, ſed fundamẽtum illius ſimilitudinis puta qualitates & lineamenta quæ ſunt in vtroq;: ſic cõ-

ccpt

ceptus entis formalis repraesentat fundamentum analogicae similitudinis in esse inter omnia entia realia existētis quod in omnibus esse absque opere intellectus exeo patet vnde quòd similia sunt extra animam: cùm hoc fundamentum repraesentatum sit conceptus obiectalis entis, vt dictum est, vt patet conceptum obiectalem entis esse aliquid reale inuentum in omnibus: quod erat in prima parte conclusionis positum.

¶ Secunda pars conclusionis sequitur ex ista, si enim conceptus obiectalis entis inuenitur in omnibus: & nullus conceptus obiectalis proprius substantiae aut accidētis inuenitur in omnibus, consequens est quòd non omnino sunt idem, & quòd saltem ratione distinguatur cōceptus entis à proprijs omnium cōceptibus obiectalibus: ꝙ erat secunda pars conclusionis.

¶ Tertia pars eiusdem sic declaratur, Si cōceptus obiectalis entis esset aliquis gradus supra gradus specificos & genericos, tunc consideratis praecisè gradibus specificis & genericis, cum eorum praecisè passionibus nō esset in eis vt sic, inuenire passiones entis. hoc est falsum. ergo à destructionibus consequentis, &c. consequentia declaratur: quia enim animal dicit alium gradum ab homine, ideo homini secundum differentialem conceptum praecisè non insunt passiones animalis, vt ostēdit falsitas istius reduplicatiuae, homo inquantum rationalis, est bipes, circumloquendo per ly bipes, passionē animalis propriā. & similiter si ens dicit alium gradū à substantia, sequitur ꝙ considerata praecisè ratione constitutiua substātiae substātia non est vna, nec vera nec bona, &c. quae nominātur passiones entis, &c. Falsitas consequentis probatur sic, Homo inquantum rationalis praecisè est vnum quid vnitate, quae est passio entis: homo inquantum rationalis dicit alium gradum ab ente, secundum te, contra quem arguo ergo passio entis conuenit alijs gradibus ab ente praecisè, vt sic acceptis: quod est oppositum consequentis. Prima propositio assumpta habetur ex Sco. in secundo sen. dist. 3. q. 1. tenente vnitatem mediam minorem vnitate numerali & maiorem generica esse passionem entis, & sequi naturam specificam ratione vltimae differentiae. Manifesta quoque fit sic pro nunc eadem propositio, Homo inquantum rationalis est indiuisibilis formaliter, supposito quòd rationale sit vltima differentia: ergo homo inquantum rationalis est vnus formaliter, vnitas enim nil aliud est, quā indiuisio. Sed de hoc (cùm de vnitate naturae agetur) amplior erit sermo. Nunc autem sufficiat, quòd in gradibus specificis praecisè, acceptis & similiter genericis, est inuenire passiones entis: quod erat probandum. & consequēter, quòd ens non significat distinctū gradū à naturis specificis & genericis: quod erat tertia pars conclusionis.

Infra ca. 4. q. 6.

SED TVNC Ex quo res significata per hoc nomen ens est aliquid inuentum in omnibus: & non est gradus distinctus contra specificos & genericos: declarādum superest quid sit. Quod sic declaratur, Gradus quicunque genericus vel specificus, vel differentialis vel indiuidualis, habet in se vnū ꝙ multis modis concipi possit: & secundum quod quilibet gradus est habens esse, nomine Entis importatur, & ad cōceptū obiectalem entis pertinet: secundum verò quòd absolutè talis gradus consideratur, nomine proprio significatur, & conceptus obiectalis illius est. verbi gratia, humanitas ex sua propria perfectione formali, qua distinguitur contra reliquas vniuersi perfectiōes, habet ꝙ per cōceptū formalē humanitatis repraesentetur & cognoscatur & significetur Humanitatis nomine, humanitas: vt sic etiā habet quod sibi debeatur, seu conueniat esse quidditatiuum, & actualis existentiae: & sic repraesentatur conceptu formali entis tanqoam pars sui obiectalis Conceptus & Entis nomine significatur. Similiter animal haec duo in se habet, & sic de alijs. Vnde conceptus obiectalis entis sunt naturae genericae & specificae, vt habentes esse, sic enim fundant analogam similitudinem, de qua loquimur, & propterea ens & passiones eius in quolibet gradu praecisè accepto saluantur: quilibet enim gradus vt sic habet in se vnde sit, & indiuisus sit & conformabilis intellectui & appetitui, &c. quod à ponētib' ens abstrahibile à gradibus specificis, & genericis saluari non potest. Quòd autem haec sint secundū doctrinam san. Tho. diligenter intuentem eius doctrinā censorem constituo. Infrà tamen cùm de analogia entis agetur, hoc ostendemus: pro nunc satisfaciant haec dicta, praesertim, quòd tam prima, quàm secunda pars conclusionis ex praecedente conclusione sequitur quam constat esse sancti Thomae.

¶ Tertia autem pars ab omnibus Thomistis asseritur vnanimiter. Si ergo patet qualiter ab omnibus entibus vtpote similibus abstrahibilis est conceptus entis, non modo Scotistico, vt patet, qualiter sit verum quod hic san. Tho. dicit, scilicet, essentia significat aliquid commune omnibus naturis omnium generum & specierum: non enim intendit quòd essentia significet aliquam naturam communem omnibus naturis, sed quòd significet omnes naturas, vt assimilantur in hoc, quòd essentia sunt. quaelibet enim naturae vt sunt (quibus res sunt) essentiae rationē habent: sicut quaelibet res habent rationem entis, vt sunt habentes esse seu quae sunt.

Et quia illud, per quod res cōstituitur in proprio genere vel specie, est quod significamus per diffinitionem indicantem quid est res. Inde est, quòd nomē Essentiae à philosophis in nomē quidditatis mutatur. Et hoc est quod philosophus in septimo Metaphysicae frequenter noīat, quod qd erat esse id est hoc, per quod aliquid habet esse quid. Dicitur etiam forma, secundum quod per formam significatur perfectio, vel certitudo vniuscuiusque rei, sicut dicit Auicenna in secundo Metaphysicae suae. Hoc etiam aliò nomine natura dicitur accipiendo naturam secundū primum modum illorum quatuor modorum, quos Boetius de duabus naturis assignat, secundum scilicet ꝙ natura dicitur esse illud, quod quocunque modo intellectu capi potest: non enim res intelligibilis est nisi per suam diffinitionem & essentiam. Et sic etiā dicit Philosophus in quinto metaphysicae, quòd omnis substantia est natura: Nomen autem Nature hoc modo sumptae videtur significare essentiam rei secundū quod habet ordinem vel ordinationem ad propriā operationem rei, cùm nulla res propria destituatur operatione. Qualitatis verò nomen sumitur ex hoc, quod per diffinitionem significatur: sed essentia dicitur secūdum quod per eam, & in ea res habet esse.

Quinque nomina quae ad Essentiā spectant.

¶ In hac tertia parte huius capituli declaraturus quomō differant nomina Essentiae inter se, enumerat quinque eius nomina: primò scilicet essentia, quidditas, quod quid erat esse, forma, & natura: quorum ratio & differentia satis clarè ac manifesto sermone in litera traditur, adeò vt addere non sit opus.

¶ Nota tamē circa id quod de Boetio assertur, quòd Boetius in libro de duabus naturis & vna persona Christi, naturam quadrupliciter accipi dicit. Primò omne intelligibile. secundò omnis substantia. tertio principium intrinsecum motus. quarto specifica essentia seu differētia. quos modos (si Boetium non habes) vide si placet in secundo sent. san. Tho. dist. 37. quaest. 1. ar. 1. primo modo accipit hîc naturā san. Tho. quoniam sic communis est essentijs substātialibus & accidētalib' genericis & specificis &c.

Parùm post principium.

CAPVT II.

Substantiarum essentiam propriè dici, accidentium autē non nisi secundum quid ostendit: nobiliores item esse simplicium essentias, quàm compositorum substantiarum probat. quod demum essentia substantiae composita non materia, non forma, vel inter ea aliqua excogitata relatio, vel quippiam ipsi composito superadditum, sed ipsum sit compositum varijs rationibus demonstrat.

SEd quia ens absolutè & primò dicitur de substantijs, & posterius, & secundum quid de accidentibus: inde est quòd essentia propriè & verè est in substantijs: sed in accidentibus est quodāmodo & secūdū quid, &c.

¶ Expedito primo propositorum exequens in hac secunda parte tractatus, quomodo essentia in diuersis diuersimodè inueniatur, quod secundo loco propositum erat. Primò declarat, quomodo essentia inueniatur in substantijs compositis in tribus capitulis: secundò in substantijs separatis duobus capitulis: tertiò in accidentibus vnico capitulo. Circa substantias compositas tria declarantur in illis tribus capitulis. In prīo, quid sint entia substātiarū compositarū: in secundo, qūo differāt inter se essentiae substātiarū cōpositarum: In tertio, quomodo se habeāt ad in-

tentiones Logicas.incipiens autē exequi in hoc cap.quomodo essentia in diuersis diuersimodè inueniatur. Primò hoc declarat in communi,omnes essentias vniuersi adinuicem comparando in duabus comparationibus.Secundò,quid sit essentia substantiarum compositarum tribus conclusionibus negatiuis,& quarta affirmatiua. Tertiò mouet dubitationem quandam circa conclusionem affirmatiuam,& soluit eam.Facit primò comparationem primam inter essentias substantiarum & accidentium tali conclusione,Substantia verè & propriè habet essentiam: accidens autem secundum quid quam sic probat,Vnumquodque sicut est ens,ita habet essentiā:sed substantia est ens simpliciter,accidens verò est ens secundum quid.ergo substantia habet essentiam simpliciter, accidens autē secundum quid.maior ex dictis in præcedenti capitulo patet.Minor licet habeatur septimo Meta.in principio,tamē sic probatur in litera:illud est ens simpliciter de quo ens absolutè & primò prædicatur,& illud est ens secundum quid,de quo ens posterius,& secundū quid dicitur:sed de substātia ens dicitur absolutè & primò,de accidente autem posterius & secundum quid:ergo substantia est ens simpliciter,accidens verò secundum quid.

QVAESTIO III.

Num ens per prius de substantia,posterius de accidente dicatur,an de vtroque vniuocè.

CIRCA HANC Particulā dubitatur,an ens per prius dicatur de substantia & posterius de accidente, an vniuocè de vtroq;.In hac quæstione quinque agenda sunt.Primò declarabitur titulus.Secundò ponetur opinio Sco.Tertiò arguetur cōtra illam.Quartò ponetur opinio S.Tho.Quintò respondebitur argumentis in oppositum.

¶ Quo ad primum sciendū est,q aliquid dupliciter contingit de aliquibus prædicari per prius & posterius.Vno modo secundum esse illius prędicati.Alio modo secundū propriam rationem eiusdem.Illud dicitur prædicari analogicè(secundū esse)quod perfectius habet esse in vno & sic oē genus prædicat per prius & posterius de suis speciebus:eo q perfectius esse necessario habet in vna specie, q̄ in alia.q̄ in alia.vnde;cō.12.Met.com.2.dicit q prioritas & posterioritas specierū non impedit vnitatē generis. & hoc modo nō quærimus hîc.per se enim notū est omnibus,q ens perfectiori modo est in substantia, q̄ in accidētibus,& q hoc mō prædicatur per prius & posterius.

¶ Illud verò dicitur prædicari analogicè,seu per prius & posterius secundum rationē propriā,quod de vno prædicatur sine respectu ad aliud,de altero verò non nisi in respectu ad aliud. Verbi gratia:Sanū prædicat de aīali sine respectu ad diætā,medicinam & vrinā,de istis verò prædicatur non nisi in respectu ad animal.dicitur enim animal sanum absque additione aliqua.vrina verò non dicitur sana,nisi quia est signum sanitatis existentis in animali:& diæta similiter non est sana,nisi quia est cōseruatiua sanitatis:& sic de alijs.Cùm enim diffinies sanum prædicatum de animali,non pones in eius diffinitione respectū ad aliquid horum Cùm autem diffinies sanum prædicatum de vrina,in diffinitione eius ponetur respectus ad sanitatem animalis cum ipsa animalis sanitate. & similiter in diffinitione diætæ & medicinæ in eo,q sanæ sunt.dices enim(vt iam dictum)q vrina est sana,in eo q signum est sanitatis:diæta in eo q conseruatiua:& medicina in eo q causa est illius: & hoc modo vertitur hîc in dubium an ens prædicetur analogicè: ita q absolutè prædicetur de substantia:de accidentibus verò non nisi relatiuè ad substantiam: quod idem est quod quærere,vtrum substantia in eo,q ens non includat accidens.accidens verò in eo q ens includat substantiam: & in hoc pendet tota quæstio inter nos & Scotum:quoniam accidens in eo,q accidens includere substantiam ab omnibus conceditur.sed non accidens in eo,quòd ens.Hæc de primo.

QVO AD Secundum Scotus primo sen.dist.3. q.1.& 3.8.q.2.ponit hanc conclusionem,Ens est vniuocū substantiæ & accidenti Deo & creaturæ:& probat eam sic:Omnis intellectus certus de vno conceptu,& dubius de diuersis, habet conceptum, de quo est certus, alium à cōceptu de quo est dubius;intellectus quisque potest esse certus de Deo seu de propria passione,quòd sit ens,dubitando an sit ens finitum vel infinitum:siue an sit substantia vel accidens.ergo conceptus entis est alius à conceptibus istis,& ita neutrum est ex se; sed in vtroque illorum includitur:igitur vniuocus.prima propositio patet ex terminis.Minorem verò experientia docet.

¶ Secundò sic,Ens non est vniuocum,ergo Deus nō est à nobis naturaliter cognoscibilis aliquo conceptu simplici.hoc est falsum.ergo à destructione consequentis, &c. Consequentia probatur,Nullus conceptus est producibilis in intellectu nostro,qui non contineatur essentialiter, vel virtualiter in obiecto relucente in phantasmate: sed cōceptus nō vniuocus Deo & obiecto relucente in phantasmate est non contentus tam essentialiter,quàm virtualiter in obiecto relucente in phantasmate.ergo nullus conceptus est producibilis in intellectu nostro, nisi sit vniuocus obiecto relucenti in phantasmate:hoc autem est creatura.ergo omnis conceptus simplex, quem habemus de Deo,est vniuocus creaturæ: & consequenter conceptus entis Maior patet,Minor declaratur:quia obiectum creatum continet essentialiter conceptum increatum,vt de se notum est,nec virtualiter:quia prius non includitur virtualiter in posteriori,sed econuerso.

¶ Tertiò sic,Omnis inquisitio Metaphysicalis de Deo procedit,considerando rationem formalem alicuius: & auferendo ab ea imperfectionem,quam habet in creaturis,& reseruando illam rationem formalem,& attribuendo sibi omnino summam perfectionem:& sic ponendo illam in Deo.ergo omnis inquisitio de Deo supponit intellectum habere conceptum eundem vniuocum, quem accipit ex creaturis.

¶ Quarto sic,Ens non est vniuocum substantiæ & accidenti.ergo substantia non est à nobis naturaliter cognoscibilis hoc est falsum:ergo,&c.Tenet consequentia, eo q cùm substantia non immutet immediatè intellectum nostrum ad aliquam intellectionem sui:sed tantùm accidēs sensibile,sequitur quòd nullum conceptum quidditatiuū habere poterimus de ea, nisi aliquis talis posit abstrahi à conceptu accidentis:sed nullus talis quidditatiuus abstrahibilis est à conceptu accidentis, nisi ens vniuocum accidenti & substantiæ.Hoc autem quod in ista ratione assumit,scilicet quòd substantia non immutet intellectū nostrum ad aliquam sui intellectionē.probatur sic,Quicquid sua præsentia immutat intellectum, absentia illius potest naturaliter cognosci ab intellectu quando immutatur(sicut appatet ex secundo de anima)quòd visus est tenebræ cognoscitiuus,quando lux non est præsens,eo q tunc visus non immutatur.igitur si intellectus naturaliter immutatur à substantia immediatè ad actum circa ipsam,sequeretur quòd quando substantia non esset præsens,posset naturaliter cognosci nō esse præsens:& ita naturaliter cognosci posset in hostia consecrata nō esse substantiam panis:quod est manifestè falsum.

¶ Quintò arguitur autoritatibus secundi Metaphy.tex. commen.4. Probans Aristoteles causam entitatis & veritatis,maximè entia & vera,assumit hanc propositionē, Vnumquodque maximè ipsum aliorum dicitur,secundū quod alijs inest vniuocatio.ens ergo vniuocum dicitur apud Aristotelem de causa entitatis,scilicet Deo & alijs: aliter processus Aristotelis nullus esset.arguit enim sic, Causa vniuoca entitatis & veritatis est maximè ens:& verè Deus est huiusmodi.ergo Auicenna quo que primo Metaphy.capitulo secundo dicit,Substantia & quantitas non habēt intentionem communem nisi entis, cuius quædam sunt quasi species:& quædam quasi accidentia propria.Et capitulo quinto facit argumentum,quod adductum est de conceptu certo,& dubijs,Omnes, inquit, imaginantur certitudinem entis.dubitant autem vtrùm sit agens vel patiens.Algazel in Metaphysica sua tractatu primo habet,quòd quidam homines putauerūt, quòd ens non prædicat alium conceptum à suis inferioribus,dicentes quòd esse accidentis nihil aliud sit,quàm esse substantiæ.Multa alia argumēta adducūtur ad hoc:sed quia (vt patebit)non probant vniuocationem,sed alietatem conceptus entis,omitto: & etiam quia ex dicendis cuilibet ingenioso patebit rñsio ad omnia.Hæc de secundo.

Aui. t. 2. circa me.

algazel.

QVO AD TERTIVM arguo primo sic, Nullum vniuocatū in ratione sui vniuoci habet aliquid plus,quàm reliquum vniuocatum:substantia & accidens sunt vniuocata per te in ente:ergo accidens non habet aliquid plus in ratione sui vniuoci, scilicet entis, quàm substantia: discursus bonus: conclusio verò est falsa, ergo altera præmissarum,non Maior:quia illa habetur ex ante prædicamentis:ergo Minor,quæ est conclusio aduersæ

Prima ratio.

part

partis. Falsitas conclusionis habetur septimo Meta. textis bus & commentis secundo & tertio, vbi dicitur quòd in ratione accidentis, inquãtum ens ponitur substãtia, vnde Commen. dicit in commento tertio, quòd sedens & stans non dicuntur esse entia sine substantia. patet autẽ quòd in diffinitione substantiæ, inquantum ens non ponitur accidens nec substantia, eo quòd abstrahit apud eos ab illis. Patet secundò, falsitas illius conclusionis ex dictis Antonij Trombetæ, qui in hac quæstione fatetur in diffinitione accidentis, inquantum ens, cadere substantiã. Vnde etsi ratio possit a Scoto secundum apparentiam solui, glossando Aristotelem (glossa destruẽte textum) nullo tamen pacto potest ab Antonio Trombeta solui: eo quòd ab ipsa veritate coactus concessit in Quolibeto suo falsitatem conclusionis, quam Scotus negaret.

Vide ad hoc propositũ cõmẽ. Iauellę doc. secundo post. c. 6. circa me. & videas cõsequentiam aristo. 1. di. 3. q. 3. ea. 3.

¶ Secundò arguitur sic, Ens est vniuocum prædicatum in quid de pluribus differentibus specie, in nulla differentia quidditatiuè inclusum: ergo est genus. Tenet cõsequẽtia ex diffinitione generis, & conditione apposita a Scoto in primo senten. dist. 3. q. 3. vltimam enim particulam assumptam exigi dicit ad genus & bene, secundum Aris. quarto Topi. Antecedens quo ad primam partẽ & secundam Scoti ibidem est. Quo ad tertiam autem probatur sic: Si ens esset inclusum in aliqua differentia nõ vltima, sequeretur quòd addendo differentiam non vltimam generi, esset nugatio: hoc est falsum: ergo, &c. Tenet consequentia: quia bis ens poneretur eodem modo: semel ratione generis, & semel ratione differẽtiæ. Verbi gratia, Si ens includitur quidditatiuè in ratione animalis & rationalis, dicendo animal rationale, erit nugatio: cùm enim prima pars rationis animalis sit ens, erit ratio propria animalis ens, A, B, C. Similiter cùm prima pars rationis rationalis sit ens, erit ratio rationalis ens, D, E, F. & sic dicendo animal rationale, dices ens, A, B, C, ens, D, E, F. & consequenter pones ens bis: & expressè nugationem committis. Nec est opus impugnare responsionem Scoti, vbi supra ad hoc argumentum, quia non est ad propositũ: ait enim quòd sicut dicimus, animal album absque nugatione, eo quòd ens clausum in ratione albedinis denominat accidentaliter ens clausum in ratione animalis: ita in proposito dicimus animal rationale, eo quòd ens clausum in rationali denominat essentialiter ens clausum in animali absque nugatione.

2. di. 3. q. 3. in solu tiõe quæsti contra vniuocatiõẽ entis.

¶ Hoc enim non est ad propositum: aliud enim est loqui de ente in sua ratione communi, in qua indistinctè vniuocantur supradicta: & aliud est loqui de ente particulariter accepto. Licet enim palliari possit, quòd ens particulatum ad album & rationale denominet ens particulatum ad animal: non tamen potest intelligi quòd prima pars rationis alibi formaliter sumpti, denominet primã partẽ rationis animalis. Ea enim est ens eodem modo sumptum, cùm vniuocum sit: remanet ergo, quòd nugatio est dicere apud Sco. animal rationale: imò animal album eodẽ modo arguendo, vt prius vtendo loco nominum eorum rationibus quidditatiuis.

¶ Quòd si aliquis vim faciendo in verbis Scoti, fortè dixerit, ens non claudi in rationali quidditatiuè & albo, sed in rationalitate & albedine, tunc interim sequitur principale intentum nostrum: quòd scilicet ens in nulla differentia includatur quidditatiuè: quia rationalitas non est differentia, sed differentiæ principium secundum verã Auicennæ doctrinam: differentia enim prædicatur de specie: rationalitas autem non, quare, &c.

¶ Tertio arguitur sic, Ens est vniuocum substantiæ & accidentis: ergo in ratione substantiæ expressè cadit ens: ergo in diffinitione hominis explicitè cadit ens: hoc est inconueniens & contra Aristotelem & viam communem: ergo, &c. Prima cõsequentia probatur, ex eo quòd omne superius vniuocum explicitè cadit in ratione sui essentialis inferioris: sicut animal cadit explicitè in ratione hominis. Secunda consequentia probatur ex autoritate Aristotelis posita in secundo libro Topicorum: illa scilicet quãdo aliquid ponitur in diffinitione alicuius loco illius: si ponatur eius ratio, clarior erit intellectus. Cùm ergo substantia ponatur in diffinitione hominis, & loco substantiæ liceat ponere eius rationem, in qua explicitè cadit ens, vt clarior sit diffinitio, sequitur quòd ens debeat poni in diffinitione hominis explicitè: vt clarior reddatur. Nec prohibet hoc communissimus ambitus ipsius entis, aut carentia differentiarum. Sicut nec ex his prohibetur ens tanquam prædicatum vniuocum & quidditatiuum cadere in ratione substantiæ. Et confirmatur hoc per Scotum, qui in primo sententiarum distin. tertia ponit ens esse primum cognitum cognitione distincta: eo quòd ens cadat in cõceptu quidditatiuo omnium tanquam primum prædicatum quidditatiuũ. Hæc de tertio.

8. meta. T. c. 16.

Cap. 5.

QVO AD QVARTVM Principale prænoto differentiam inter vniuocum & æquiuocum, purum & analogum. Vniuocata sunt, quorum nomen est commune: & ratio secundum illud nomen est eadem simpliciter. Pura æquiuocata sunt, quorum nomen est commune, & ratio secundum illud nomen est diuersa simpliciter. Analogata sunt quorum nomen est commune, & ratio secundum illud nomen est aliquo modo eadem: & aliquo modo diuersa seu secundum quid eadem, & secundũ quid diuersa. Verbi gratia, Animal & medicina sunt analogata sub sano: vnde habẽt illud nomen commune: vtrunque enim illorum dicimus sanum. diffinitio autem eorum inquantum sana sunt, est aliquo modo eadem, & aliquo modo diuersa: animal enim, inquantum sanum, est habens sanitatem: medicina, inquantum sana, est causa sanitatis: sunt enim eædem aliquo modo istæ diffinitiones: quia in omnibus includitur sanitas: & sunt diuersæ aliquo modo: quia diuersis modis sanitatem respiciunt: vnde analogum est medium inter purum æquiuocum & vniuocum: sicut inter idem simpliciter & diuersum simpliciter cadit medium idem secundum quid & diuersum secundum quid: & sicut medium sapit naturam vtriusque extremi, dicit enim quodãmodo plures rationes & quodammodo vnam propter quod inuenitur quandoque apud illustres phylosophos, quòd analogum dicit plures rationes, & quandoque quòd dicit vnam rationem.

1. dist. 3. q. 2.

¶ Nota secundò, quòd duplicia sunt analogata. Quædam secũdum determinatam habitudinem vnius ad alterum; Quædam secũdum proportionalitatẽ. Exẽplũ: Substãtia & accidẽs sunt analogata prio modo subente. Deus autẽ & creatura secundo modo: infinita enim est distantia inter Deum & creaturam. Differunt autem hæc plurimùm: quoniam analogata primo modo ita se habent, quòd posterius secundum nomen analogum diffinitur per suum prius: puta accidens, inquantum ens per substantiam. Analogata verò secundo modo non: creatura enim inquãtum ens non diffinitur per Deum: vnde analogata primo modo habent nomen cõmune: & rationem secundum illud nomen secundum quid eãdem & secundum quid diuersam: per hoc quòd analogum illud simpliciter, id est, sine additione aliqua de primo dicitur: & de alijs verò non nisi diuersimodè respiciendo primum, quod cadit in eorum rationibus: sicut in exemplo de sano manifestum est. Analogata verò secundo modo habent nomen cõe & rõnẽ secũdũ illud nomẽ aliquo modo eãdẽ & aliquo modo diuersam: non propter hoc, quòd illud simpliciter dicatur de primo & de alijs relatiuè ad primum, sed habent rationem eandem secundum quid propter identitatem proportionis, quæ in eis inuenitur, & secundum quid diuersam, propter diuersitatẽ naturarũ suppositarũ illius proportionibus. Exẽplũ, Forma & materia substãtialis & forma & materia accidentium sunt analogata quędam sub nominibus formæ & materię: habent enim nomen commune, puta formam & materiam & rationem secundum nomen formæ siue materię eandem & diuersam hoc modo: quia forma substantialis ita se habet ad substantiam, sicut forma accidentalis ad accidens: similiter materia substantiæ ita se habet ad substantiam, sicut materia accidentis ad accidens: vtrobique enim saluatur identitas proportionum cum diuersitate naturarũ & vnitate nominis: hunc modum analogiæ exprimit Commentator 12. Metaph. commẽto 28. & clarius cum Aristot. primo Ethicor. ca. 7.

cõ 28. & 5. metap. cõ 12. circa mediũ capi. 7.

QVIBVS SIC Prælibatis, pono duas conclusiones. Prima est, Ens analogicè vtroque modo analogatur dicitur de substantia & accidente. Secunda conclusio, Ens dicitur de deo & creatura secundo modo tãtùm. Prima conclusio probari potest rationibus factis contra Scotum, & maximè prima. Autoritatis autem Aristote. 4. Meta. text. com. 3. & Commentatoris ibidem: expressè enim ibi dicitur, quòd ens vnum, sed ad vnũ. Duodecimo quoque Metaphy. text. com. 28. expressè dicitur, quòd principia prædicamentorum non sunt aliquo modo eadem nisi secundum proportionem. Super qua autoritate potest argui sic. Illa non sunt vniuoca quæ nullam

Cõclusiones duæ.

i děitatem habent nisi proportionis: sed principia propria substantiæ & accidentium sunt huiusmodi: ergo, &c. Minor expressè est in litera Aristot. Maior est nota ex terminis: si enim nullam aliam identitatem habent nisi proportionis: oportet quòd careant vnitate vniuoca. Et hæc autoritas est notanda contra Scotistas, quia si concedant ens habere entitatem analogam, dicunt cum hoc, quòd habet etiam identitatem vniuocam: cuius oppositũ Aristotel. dicit, solam identitatem proportionis inter principia prædicamentorum ponens.

In tract. de Analogia.

¶ Secunda conclusio non aliter pro nũc probetur, quàm autoritate Sanct. Tho. in quæstionibus de veritate, quæstio. 2. articu. 3. vbi examinans quomodo scientia sit analoga scientiæ diuinæ & scientiæ creatæ, expressè fatetur, quòd secundo modo sit analoga & non primo modo. Vnde cùm ens dicitur de Deo & creatura, hoc modo dicitur proportionabiliter, qui exprimitur, ꝙ sicut Deus se habet ad suum esse, ita creatura ad suũ: sed de his aliàs, cùm ex proposito tractabitur, diffusius loquemur. modò sufficiant hæc pauca dixisse, ex quibus innotescere potest, quòd cõceptus entis formalis est vnus inæqualiter repræsentans esse substantiæ & accidentis Dei & creaturæ: & quòd conceptus obiectalis non habet nisi vnitatem proportionis determinatæ ex identitate termini vel vnitate proportionabilitatis & identitate proportionum. Ex quibus elici potest, quòd cùm talis vnitas apud Aristo. quarto Metaphy. tex. com. 2. sufficiat ad obiectum scietiæ, ens non oportet poni vniuocum ad hoc, quòd passiones habeat: & contradictionẽ fundet, & reliqua huiusmodi habeant sibi conuenientia. Hæc de quarto.

1 d. 3. q. 3.

QVO AD QVINTVM respondetur ordinatè ad argumenta.

¶ Et ad primum dicitur, quòd argumentum illud, si aliquid probat, alietatem conceptus non vniuocationẽ probat: sicut ipsemet Scotus dicit, & ideo gratis cõcedimus illud, sicut etiam Auic. qui tenet ens non esse prædicatum quidditatiuum, concedit ens dicere alium conceptũ, non tamen vniuocum & quidditatiuum.

¶ Ad secundum negatur consequentia. Ad cuius probationem dico, quòd aliquod continere virtualiter aliud, potest intelligi dupliciter. Vno modo sicut causa in virtute sua continet effectum. Alio modo sicut effectus continet virtutem causæ, participando illam sic: hoc stante Minor est falsa, etenim effectus quilibet virtualiter continet secundo modo Deum. Nec oportet quòd continens isto modo sit prius: imò necessariò est posterius. Quòd si mihi dixeris, quod hoc est abuti vocabulis, quia apud omnes cõtinere virtualiter non attribuitur nisi causæ: dico quòd si fiat vis in verbo, falsa est Maior; eo quòd datur triplex modus cõtinendi, scilicet essentialiter, virtualiter, & participatiuè: sicut effectus continet in se causam.

¶ Ad tertium, concesso toto antecedente, negatur consequentia: sufficit enim analogia illius rationis formalis.

¶ Ad quartum negatur consequentia. Ad probationem dicitur, quòd falsum supponit, scilicet quòd substantia nõ immutet intellectum per propriam speciẽ. Vnde ad eius probationem dico, quòd quantitas & accidentia in Eucharistia agunt & patiuntur totum, quod ageret & pateretur substantia, si esset: sicut enim acceperũt modũ essendi substantiæ, scilicet absque subiecto: ita etiam agere & pati eius: & ideo ex multis hostijs sensatis generatur in intellectu spẽs intelligibilis substãtiæ panis: & eius quidditatiua cognitio, sicut & ad nutritionẽ agũt, ac si esset ibi panis: non enim minus ex illis accidẽtibus nutrimur, quàm ex alijs hostijs non consecratis: sicut non minus ex consecratis generantur vermes & cineres, quàm ex non consecratis. Vnde ad argumentum dico, quòd panis absens immutat, quoniã non est omnino absens: remansit enim ibi accidens suum, quod est vice panis: quare non est simile de visu respectu tenebræ. Nec est contra nos autoritas Aristo. quoniam hæc omnia habent locũ, vbi est simpliciter absentia obiecti: quam hîc non concedimus quo ad operationes.

¶ Ad quintum dico, quòd quia medium comparatum vni extremorum, vt oppositum induit alterum extremũ, vt dicitur quinto Phy. tex. com. 6. ideo analogum comparatum æquiuoco, quod diuersas rationes simpliciter sonat, vniuocum appellatum est ab Arist. ibi: & meritò, eo quòd vtebatur analogo secundum id, quod habet de vnitate: oportet enim ad verificandam illam maximam, ꝙ causa & effectus non in sola voce conueniant, sed in ratione aliqua formali eadem aliquo modo in illis: vnde textus ille non est contra nos.

¶ Ad Auicen. & Algazelem dico, quòd nihil contradicunt: quia alietatem non vniuocationem conceptus entis insinuant.

Ad vltimum.

Substantiarum verò quædam sunt simplices, & quædam compositæ, & in vtrisque est essentia: sed in simplicibus veriori & nobiliori modo secundum etiam quod habent esse nobilius, sunt etiã causa eorum, quæ composita sunt, ad minus substantia prima, & simplex, quæ Deus est.

¶ Hîc ponitur secunda comparatio, qua substantias inter se comparat tali conclusione: Substantiæ simplices nobiliori & veriori modo habent essentiam, quàm compositæ, quam probat dupliciter: primò sic, Quorũ esse est nobilius, eorum essentia est nobilior: substantiarum simplicium esse est nobilius, quàm compositarum: ergo essentia substantiarum simplicium est nobilior. Secundo sic, Causa, supple effectiua, non vniuoca habet nobiliorem essentiam suo effectu: substantia simplex saltem prima est huiusmodi causa compositarum: ergo substãtia simplex est perfectioris essentiæ quàm composita.

Substantia simplices subsistentes perfectiores sunt substantiis compositis.

AD EVIDENTIAM Huius partis nota, ꝙ vt habes à sancto Tho. quarto sen. di. 11. q. 2. art. 1. ad primum: simplicitas nec perfectionem simpliciter nec imperfectionem sonat: res enim ex eo quòd simplex, non habet perfectionem maiorẽ: sed ex eo quòd taliter simplex, id est simplicitatem subsistẽtem habet. Vnde materia prima est simplicissima, & formæ accidentales sunt simplices, & tamen non sunt perfectiores substantijs compositis. Et ideo cùm dicimus substantias simplices esse perfectiores compositis, intelligas non de quibuscunque simplicibus substantijs, sed de simplicibus subsistentibus in sua simplicitate: quales sunt substantiæ separatæ omnes.

Sco. 1. d. 8. q. 1. ad primum quolibet. q. 5.

PROPTEREA Caueto hîc opinionem Scoti in primo sen. dist. 8. q. 1. dicentis simplicitatem esse perfectionem simpliciter. Vt autẽ veritatem tutari ac falsum impugnare scias, notato quid sit perfectio simpliciter.

Diffinitio perfectionis simpliciter.

Perfectio simpliciter, apud Anselmũ Monologion 15. est quæ in vnoquoque melior est ipsa, ꝙ̃ non ipsa. Glossa sic. In vnoquoq;, inquantum est indiuiduum entis, id est, hoc ens non inquantum est indiuiduum huius vel illius naturæ, puta, hic homo, aut hic angelus, melior est, &c. quia comparatiuum includit suum positiuum: ideo melior est, id est bonitatem seu perfectionem meliorem ponit, quàm non ipsa. id est quàm quodlibet sibi incompossibile: ita ꝙ (ly non ipsa) non teneatur contradictoriè, sed incompossibiliter. Vnde perfectio simpliciter exigit duas conditiones: primò, quòd dicat perfectionem: secundo, quòd illa perfectio in indiuiduo entis sit melior, ꝙ̃ quodlibet sibi inco incompossibile. Propter defectum enim primæ conditionis tam relatio, quàm negatio à perfectionibus simpliciter excluditur. Propter verò defectum secundæ, ratiocinari, ridere, latrare, & huiusmodi perfectiones simpliciter non sunt: quia ista etsi sint meliora in indiuiduo huius vel illius naturæ, non tamen entis. Diximus ꝙ ly non ipsa, tenetur incompossibiliter & nõ contradictoriè: quia aliter omne positiuum esset perfectio simpliciter: quia in indiuiduo entis melius est positiuum quodlibet quolibet contradictorio formaliter sumpto. Nec superficietenus consideres primam conditionem: quoniam propter defectum eius simplicitas non dicit perfectionem simpliciter. Simplicitas enim nihil aliud est quam negatio compositionis: vnde non est perfectio, sed negatio imperfectionis. Propterea deficit talis modus arguendi. In indiuiduo entis quodlibet incompossibile simplicitati dicit imperfectionem: ergo ipsa simplicitas est melior in vnoquoque quã non ipsa: & consequẽter perfectio simpliciter. Oportet enim addere in antecedente: & ipsa dicit perfectionẽ, quod falsum est, quia negatiuum prædicatum est.

¶ Potes autem contra Scoti positionem arguere sic: Nulla perfectio simpliciter saluatur in relatione, vt relatio est: simplicitas autem saluatur in relatione, vt relatio est: ad, siquidem est simplicissimum, nullam enim compositionem includit, & vniuersaliter secundum Scotũ omnis differentia vltima relationis. ergo, &c. maior patet, ex eo quòd relatio vt relatio, nec perfectionem nec imperfectionem sonat apud nos, & Scotum,

Præt

¶ Praeterea, Quod diuiditur per quantum, & nõ quantum, non est perfectio simpliciter. Patet ista, quia implicat q aliquid sit nõ quantũ & perfectio simpliciter. Sed simplicitas diuiditur per quantũ & non quantum. ergo, &c. Patet Minor, quia diuiditur in simplicitatẽ relatiuã & absolutam: simplicitas autem relatiua est nõ quanta.

¶ Si dicatur ad ista, q relatio formaliter sumpta non est simplex, sed simplicitas praedicatur de ea denominatiuè: hoc non euadit argumenta, quia simplicitas relatiua est passio relationis secundũ hoc, aut modus intrinsecus. Impossibile est autẽ, q alterũ horũ sit perfectius eo, cuius est, vt arguatur sic: Nulla passio est maioris entitatis subiecto suo: simplicitas denominãs relationem est eius passio, sicut vniuersaliter passio superioris est passio inferioris, licet non primo: ergo simplicitas relationem denominans non est maioris entitatis relatione, sed relatio nõ est quanta: ergo simplicitas relatiua nõ est quanta, ergo nec perfectio simpliciter. Stat ergo assumptum verum, scilicet q simplicitas diuiditur per quantum & nõ quantũ.

¶ Similiter arguere potes, si dicant q simplicitas sit modus, quod tamen minus consonũ veritati videtur. Substantiae ergo immateriales, (nõ ratione simplicitatis sunt perfectiores essentijs substantiarum compositarum,) sed ratione simplicitatis subsistentis, & adunantis in se tantam perfectionem, ita indiuisè, qua gaudent.

Materia nõ est essentia substantia cõposita.

Sed quia illarum substantiarum essentiae sunt nobis magis occultae, ideo ab essentijs compositorũ incipiendũ est, vt à facilioribus cõuenientior fiat disciplina. In substantijs igitur compositis forma & materia notae sunt, vt in homine anima & corpus. Nõ autem potest dici, q alterum eorum tantũ essentia dicatur essentia. Quòd enim materia sola non sit essentia, planum est: quia res per suam essentiam cognoscibilis est, & in specie ordinatur vel in genere: materia autẽ non est cognitionis principiũ: nec secũdum causam aliquid ad speciem vel ad genus determinatur, sed secundum id solum, quo in actu aliquid est.

¶ In hac secũda parte capituli quid sit essentia in substãtijs cõpositis, declaraturus (quia a notioribus inchoandũ est) conclusionẽ hanc negatiuã ponit, Materia sola nõ est essentia substantiae cõpositae: quã duplici ratione probat. Prima est talis, Illud quod est essentia substantiae cõpositae est principium cognoscendi illã: sed materia sola non est principium cognoscendi illam: ergo materia sola nõ est essentia substantiae cõpositae. Maior patet ex eo, quòd vnũquodq; per suã essentiam cognoscitur quidditatiuè: vnde omnes aliae cognitiones oriuntur. Minor habetur ex 9. Meta. tex. com. 20. vbi dicitur, quòd principium cognoscendi est actus & non potentia.

¶ Secũda ratio est, Essentia substantiae cõpositae est id, quo res ponitur in genere & specie: sed materia sola non est id quo res ponitur in genere & specie, ergo materia sola, nõ est essentia substantiae cõpositae. Maior est euidẽs inducẽdo in singulis: Sortes enim per suam naturam in specie humana collocatur: similiter in genere animalis: et sic de alijs. Minor probatur: quia id, quo aliquid in specie reponitur, oportet q actuale sit, eo q est principiũ distinguẽdi ipsum ab alijs speciebus: & collocãdi ipsum in tali gradu vniuersi: materia aũt sola actualitatẽ nõ includit.

Commẽtator 7. Meta. c. 21. & cõmẽt. 34.

Essentia substãtia cõposita nõ est sola forma.

Neq; etiam forma tantũ substantiae compositae essentia dici potest, quamuis quidã hoc asserere conentur. Ex his enim, quae dicta sunt, patet, q essentia est id, quod per diffinitionem rei significatur: diffinitio autem substantiarũ naturalium non tantùm formam, sed & materiam continet, aliter enim diffinitiones naturales & Mathematicae nõ differrent. Nec etiam potest dici, q materia in diffinitione substantiae naturalis ponatur, sicut additũ essentiae eius: vel ens extra illam naturam, vel essentiã eius: quia hic modus proprius est accidentibus, quae essentiã perfectã nõ habent. vnde oportet, q in diffinitione sua substantiam vel subiectum recipiant, quod est extra genus eorum: patet ergo quòd essentia comprehendit materiam & formam.

¶ Hic ponitur secunda cõclusio negatiua talis, Essentia substantiae cõpositae non est sola forma, quã vnica ratione probat sic, Illud est essentia substantiae cõpositae, quod per eius diffinitionẽ significatur: sed sola forma per eius diffinitionẽ non significatur. ergo sola forma non est essentia substantiae cõpositae. Maior est de se nota, minor probatur: quia diffinitiones naturales per hoc differũt à Mathematicis: quia istae significant solã formam, id est formam absq; materia sensibili: naturales verò significant formã & materiam sensibilem.

¶ Sed ad hanc rationẽ potest dici, q cùm significari per diffinitionẽ contingat dupliciter. Vno modo, vt pars rei diffinitae: alio mõ, vt subiectũ rei diffinitae: seu vt deferẽs rem diffinitam, per diffinitionem naturalẽ significatur sola forma vt res diffinita: & ideo quidditas est solã forma, materia autem significatur vt quidditatem deferens.

¶ Contra hanc responsionem subiungitur in litera talis ratio, Illud quod est propriũ accidẽtibus, ex imperfectione suae essentiae, nõ conuenit specificis substantijs: sed recipere in diffinitione aliquid extra essentiã suã est propriũ accidẽtibus ex imperfectione suae essentiae: ergo hoc non cõuenit substãtijs specificis: Maior patet ex terminis. quod enim est propriũ alicui ex sua imperfectione, nõ cõuenit alteri habẽti perfectionẽ oppositã illi imperfectioni. Minor habetur ex septimo Metaphy. tex. com. 13. 15. & 20.

CIRCA Maiorẽ nota, q licet formae partis, puta animae cõueniant etiam diffiniri per aliquid extra essentiã eius: ac per hoc istud videatur esse non propriũ accidentibus: sed cõmune eis & formis partiũ: in rei tñ veritate propriũ est accidẽtibus: eo q diffinitio nõ est nisi rerũ existentiũ in recta linea praedicamentali habentiũ speciem completam, cùm diffinitio cõponatur ex genere & differentia, sola autem accidentia inter entia & specie completa sunt per additamentum diffinibilia. & ideo proprium accidentibus dixit esse tali modo diffiniri: vnde & anima diffinitur per aliud extra essentiam suam, pro quanto participat de accidentis natura esse in alio.

Essentia substantiae cõpositae, non est relatio inter materiã & formã, aut aliquod superadditũ composito.

Non etiam potest dici, q essentia significet relationem, quae est inter materiam & formam, vel aliquid superadditũ illis, quia hoc de necessitate esset accidens extraneum à re, nec per eam res cognosceretur: quae omnia essentiae conueniũt, per formã enim, quae est actus materiae, materia efficitur ens actu & hoc aliquid: vnde illud, quod superaduenit, non dat esse actu simpliciter materiae, sed esse actu tale, sicut accidentia faciunt: vt albedo facit actu album, vnde quando talis forma acquiritur, non dicitur generari simpliciter, sed secundum quid.

¶ Hic ponitur tertia conclusio negatiua, Essentia substãtiae compositae non est aliqua relatio inter materiam & formam aut aliquid additum composito ex materia & forma: quam probat ex duabus rationibus. Primò sic, Omnis relatio media inter materiam & formã, & similiter omne additũ composito ex materia & forma est accidens extraneũ substantiae: nulla essentia substantiae cõpositae est accidens extraneum, ergo Minor est de se nota: Maior verò probatur, Omne adueniens enti simpliciter faciens formaliter ens tale est accidens extraneae naturae à substantia: omnis relatio media inter materiam & formam, & omne additum composito adueniunt enti simpliciter, & faciunt ens tale; ergo omnia huiusmodi sunt accidentia extraneae naturae à substantia composita. Huius prosyllogismi Minor declaratur. primò ex eo, quòd forma substantialis adueniens materiae facit esse simpliciter, & hoc aliquid, vt dicitur secundo De anima, tex. cõment. 2. Declarabitur secundò ex eo, quòd generatio terminata ad formam substantialem, est generatio simpliciter: terminata verò ad formam accidentalem, est generatio secundum quid, vt dicitur 5. Physi. tex. c. 7. cùm enim materia Sortis acquirit formam substantialem, tunc sine additione dicitur Sortes fieri: acquisita autem forma substantiali, cùm magnitudinem acquirit, nõ dicitur Sortes fieri simpliciter & sine additione, sed fieri magnus.

¶ Secunda ratio est ista, Nullum additum vt relatio illa media, aut vt quomodolibet sequens compositum ex materia & forma est proprium principium à priori perfectae notitiae substantiae compositae: essentia substantiae compositae est proprium principium à priori completae notitiae eius, ergo, &c.

Relinquitur ergo, ꝙ nomen Essentiæ in substantijs cōpositis significat illud quod est ex materia & forma compositū: & huic positioni sonat verbum Boëtij in cōmento prædicamentorū, vbi dicit, ꝙ ousia significat compositū. Ousia enim apud Græcos idem est, quod essentia apud nos, vt ipsemet in lib. de duabus naturis fatetur. Auic. autem dicit, ꝙ quidditas substantiarū compositarū est ipsa cōpositio formæ & materiæ. Cōmentator autem dicit super septimo Metaphysicæ, natura quā habent species in rebus generalibus, est aliquod mediū, id est compositū ex materia & forma. Huic etiā ratio cōcordat, quia esse substantiæ cōpositæ non est tantū formæ, nec tātum materiæ, sed ipsius compositi: essentia aūt est secundū quā res dicitur esse. Vnde oportet vt essentia, qua res denominatur ens, nō tantū sit forma, nec tātum materia, sed vtrūq; quāuis huiusmodi esse, siue essentiæ sola forma suo modo sit causa. Sicut enim in alijs videmus, quæ ex pluribus principijs cōstituūtur, ꝙ res denominantur ex altero illorū principiorū tantū, sed ab eo quod vtrūq; complectitur, vt patet in saporibus, quia ex actione calidi digerentis humidum causatur dulcedo. & quāuis hoc modo calor sit causa dulcedinis, non tamē denoīatur corpus dulce à calore, sed à sapore, q calidū & humidū cōplectitur.

Boëtius in libro de duabus naturis & vna persona christi. 5. Metaphy c. 4. Com. 27.

¶ Hic ponit quarta cōclusio affirmatiua: Essentia in substantijs cōpositis significat cōpositū ex materia & forma, quā per locum à diuisione cōcludit ex autoritate Boëtij, Auicēnæ, & Cōmētatoris, septimo Met. cō. 27. & ratione tali probat, Id quo tanꝗ principio cōpleto denomināte substātia cōposita est ens, est cōpositū: sed essentia ipsius substantiæ cōpositæ est id, quo tanꝗ principio cōpleto denomināte substātiæ cōpositæ est ens. ergo essentia ipsius substantiæ cōpositæ est cōposita. Minor de se est clara, dicitur enim, & est Sortes ens propter suā essentiā, quā habet: Maior verò declaratur sic, Quādocūq; aliqua res ex pluribus principijs cōstituitur, nō est talis ex altero eorū, vt cōpleto principio, sed ex cōplectente vtrunq; sed substantia cōposita est ens ex pluribus principijs constitutū, scilicet materia & forma; ergo nō ex altero tanꝗ completo principio, sed cōplectente vtrūq; est, & dicitur ens. sed id qd cōplectitur vtrunq; est compositū: ergo id, qd substātiæ cōposito tanꝗ cōpleto principio, denominante esse, oportet esse cōpositū: quod erat probandū: Maior huius prosyllogismi exēplariter in saporibus declaratur in litera tanꝗ ex notioribus: & declaratio est manifesta per se. qd autē dicitur, ꝙ sola forma & causa essendi, infrà patebit.

QVAESTIO IIII.

Num Materia sit pars quidditatis naturalis.

CIRCA Prædicta dubitatur, an materia sit pars qdditatis naturalis, In hac dubitatione tria faciā: primò ponā opinionē Cōmentatoris: secundò ponam opinionē san. Tho. tertiò respondebitur argumentis oppositis.

QVO Ad primū, Cōmentator 6. Metaph. cō. 21. et 34. opinatur, materiā nō esse partem quidditatis naturalis, sed cadere in diffinitione rei naturalis, vt deferens illā quidditatē: adducit aūt in 34. com. ad hæc rationē talē: Essentia rei est substātia declarans rem quidditatiuè: materia non est substantia declarans quidditatē rei: ergo materia nō pertinet ad essentiam rei: minor colligitur ex primo Physicorum, tex. cō. 69 vbi dicitur, ꝙ materia secundū se est ignota: & per consequēs alterius declaratiua nō est. Ex commento verò 21. potest elici talis ratio ad hoc: si quidditas hominis esset homo cōpositus ex materia & forma, tunc quidditas hominis haberet quidditatem: & sic quidditatis esset quidditas: qd est falsum. Tenet consequentia: quia quæcunque sunt idem, quicquid habet vnum, habet reliquum: si ergo quidditas hominis, & homo compositus sunt idem, cùm homo compositus habeat quidditatem, sequitur ꝙ quidditas hominis habeat quidditatē. Hāc eandē positionē videtur docere Aristot. 7 Metaphysicæ, text com. 34. expressè dicens materiam non esse partem quidditatis: & secundo Physicorum, tex. com. 28. partes diffinitionis in genere causæ formalis collocans. Vnde & 10. Metaphysicæ, tex. commento 25. dicit quòd mas & fœmina non variant speciē quia sunt differentiæ materiales.

¶ Idem etiam persuaderi potest ex consequentibus: materia enim est causa corruptionis, distinctionis suppositi à natura sensibilitatis & similium, quorum opposita conueniunt quidditatibus: sunt enim essentiæ rerum ingenerabiles, incorruptibiles, insensibiles, & huiusmodi. Hæc de primo.

CONCLVSIO.

Materia est pars quidditans substantia naturalis.

QVO AD SECVNDVM Sanc. Tho. 7. Metaph. supra tex. commen. 33. & prima parte quæst. 75. articul. 4. & hîc tenet materiam esse partem quidditatis substantiæ naturalis: probat hanc conclusionem tribus rationibus: quarum duæ in litera positæ sunt. Tertia verò est ista, Quicquid est de essentia omniū indiuiduorū cōtentorū sub specie, vniuersaliter cōceptū est de essentia speciei: ista est vera pro tanto: quia aliter essentia specifica non prædicaret essentialiter totam essentiam indiuidui: sed materia est de essentia omnium indiuiduorum naturalium: ergo materia vniuersaliter accepta est de essentia speciei, & sic non cadit in specie, vt deferens ipsam, sed vt pars essentialis. Lect. 9.

¶ Ad primam rationem in litera factam dicunt aduersarij, quòd proprium est accidentibus diffiniri per additamentum alterius generis: & hoc non conuenit substantijs sed diffiniūtur substantiæ per addituū sui generis: materia enim est in eo genere, in quo est quidditas delata.

¶ Contra, Ergo nulla est differentia inter diffinitionem formæ partis, & diffinitionem formæ totius, nisi fortè secundum modum significandi, cùm vtraque per additum sui generis diffiniatur: & sic eadem erit diffinitio animæ & viui: & tunc sicut nullum genus prædicamenti substātiæ ponitur in diffinitione animæ: ita nullū ponetur in diffinitione viui: & sic de alijs: quod est manifestè falsum.

¶ Confirmatur sanc. Tho. positio adhuc tripliciter. Primo sic, In omni obiecto quidditatiuè sumpto, cui conuenit aliqua passio adæquata, oportet inuenire intrinsecè causam illius passionis: sed corpus contrarietati subiectum quidditatiuè sumptum est subiectum, cui conuenit corruptibilitas per modum passionis adæquatæ: ergo in corpore contrarietati subiecto quidditatiuè sumpto oportet intrinsecè inuenire cām corruptibilitatis: & talis causa non est nisi materia: ergo, &c. Maior est de se nota: quia passio fluit ab intrinsecis principijs quidditatis: aliter nō conueniret ei secundum quod ipsa. Minor ex eo manifestatur, quòd corruptibilitas primò concluditur de corpore contrarietati subiecto. Quod autem causa corruptibilitatis sit materia, clarum est, apud Commen. maximè.

¶ Secundò sic, id quod est pars humanæ naturæ est pars quidditatis humanæ: quia natura & quidditas sunt idem: sed materia est pars naturæ humanæ: ergo, &c. probatur Minor ex eo quòd materia est natura secūdo Physico tex. com. 21. Et si non est pars, oportet quòd in Sorte sint duæ naturæ non partiales: quia non sunt partes alicuius naturæ: quod est impossibile. Tertiò declaratur hāc fuisse mentem Aristotel. primò ex octauo Metaph. tex. commen. 15. & 10. vbi assignat causam, quare diffinitio compositorum est vna: quia ex actu & potentia natum est fieri vnum. quidditates autem simplices seipsis, inquit, habent vnitatem statim, eo quòd formæ tantùm sint: ex quibus habetur, quòd si essentia substantiæ compositæ esset sola forma, non oportet Aristo. assignare causam propter quid sit vna: forma enim seipsa est vna: sed quia est composita ideo dixit quòd vnitatem habet, ex eo quòd altera pars est actus, altera potentia. Similiter 9. Metap. textu vltimorum commentorum dicit, quòd in quidditatibus compositorum accidit error: non autem in quidditatibus simplicium propter multitudinem partium: ex quibus sunt compositæ illæ quidditates, vnde ex earum compositione error accidere potest: qui in simplicibus, cùm careant partibus, locum non habet: ex quibus apparet ipsum opinari essentiam compositi esse compositam, & non simplicem: & quòd quidditas substantiæ materialis differt a qdditate separata, ex eo ꝙ ista est essentialiter simplex: illa verò est essentialiter cōposita. Hæc de secūdo.

Primo physi. tex. 70. & 9. metaph. com. 17. T. c. 7. T. c. 22.

QVO AD Tertium dicendum est ad rationes in

in oppositum: ad quartũ primã negatur Minor: licet enĩ materia secundũ se, id est solitariè sumpta sit ignota, adiũcta tamen & substracta tali formæ specificæ siue genericæ declaratiua est alterius.

¶ Ad secundã negatur consequẽtia: ad cuius probationẽ dicitur, ꝙ Maior illa potest intelligi dupliciter. Vno modo sic, Quæcũꝗ sunt idem realiter, quicquid realiter coniunctũ est vni, est & realiter coniunctũ alteri: & sic conceditur: sed non est contra nos. Alio modo sic, Quæcũꝗ sunt idẽ realiter, quicquid prædicatur de vno, prædicatur de altero: & hoc modo est falsa. Aliquid enĩ cõuenit vni, vt distincto secundũ rationẽ ab altero: quod nõ conuenit alteri, sicut in proposito: habere quidditatẽ conuenit homini, vt distincto a sua quidditate secundum rationem: distinguitur enim ab illa, vt habens ab habito: et quia sic oportet distingui illam Maiorem in proposito, ideo argumentum non procedit.

Tex. 34. & 37. ¶ Ad id quod additur ex Arist. dicitur, ꝙ septimo Metaphysicæ nõ remouet materiã à quidditate: sed materiam particularẽ & eas partes, quæ per accidens se habent ad speciei intellectũ, vt manus & pedes: verbi gratia, ab hominis ratione: & has carnes & hæc ossa. Quod autem partes diffinitionis in genere causæ formalis collocentur non est contra id quod dicimus. Meminisse enim oportet ꝙ omne superius se habet, vt formale respectu inferioris: vt ibidẽ, ab Arist. habetur. Masculus quoꝗ & fœmina etsi nõ differãt specie in genere animalis, sicut album & nigrũ, differũt tñ specie in genere sexus, cuius differentiæ ad genus animalis per accidens se habent, & ex parte materiæ: & propterea in illo genere non causant diuersitatem specificam. (Secundo Physico. Tex. 28.)

¶ Ad vltimam confirmationẽ de passionibus materiæ dicitur, ꝙ illa sequuntur materiam particulariter existentem: & non sequuntur materiam abstractam à singularibus, quæ est pars quidditatis specificæ: & ideo nõ oportet illa inesse quidditati, nec oportet materiam remoueri à q̃dditate ꝑpter hoc, ꝙ illorũ opposita q̃dditati insunt.

Sed quia indiuiduationis principium est materia, ex hoc fortè videtur sequi, quòd essentia, quæ cõplectitur in se simul & formam, sit tantùm particularis & non vniuersalis, ex quo sequeretur, vniuersalia diffinitionem non habere, si essentia est id, quod per diffinitionem significatur.

¶ In hac tertia parte huius capituli obijcit contra quartã conclusionẽ sic, Id, quod cõprehendit in se materiã intrinsecè, est particulare: essentia substãtiæ cõpositæ comprehendit in se materiã intrinsecè: ergo essentia substãtiæ est particularis: ergo nõ datur essentia substantiæ cõpositæ vniuersalis: quod est falsum. Et vlterius sequitur, ꝙ vniuersalia naturalia nõ sunt diffinibilia: quia rerũ naturaliũ nõ nisi essentiæ sunt diffinibiles: eo ꝙ diffinitio significat essentiã rei: essentiæ autẽ naturaliũ, vt deductũ est, particulares sunt. Maior probatur sic, Quod habet in se actu intrinsecè principium indiuiduationis, est particulare: habens intrinsecè materiam, habet in se principium indiuiduationis, quia materia est principium indiuiduationis: ergo, &c.

Et ideo sciendum est, quòd materia non quomodolibet accepta est principiũ indiuiduationis, sed solùm materia signata. Et dico materiam signatam, quæ sub certis dimensionibus consideratur. hæc autem materia in diffinitione hominis, inquantum homo ponitur, sed poneretur in diffinitione Socratis, si Socrates diffinitionem haberet: in diffinitione autẽ hominis ponitur materia non signata: non enim in diffinitione hominis ponitur hoc os, & hæc caro, sed os & caro absolutè, q̃ sunt materia hoĩs non signata.

¶ Hic respondet obiectioni, destruendo Maiorem cum sua probatione dicẽs, quod materia dupliciter accipitur: signata scilicet & non signata: signata est principiũ indiuiduationis, non signata ponitur pars essentiæ specificæ: signata poneretur in diffinitione Socratis si diffiniretur: non signata ponitur in diffinitione vniuersalium. vnde et patet vniuersalia diffiniri, & tamen materiam includere: sed non signatam, quæ particularitatis est principium.

QVAESTIO V.

Num materia sit principium indiuiduationis.

CIRCA Hãc partẽ dubitatur, an materia sit principiũ indiuiduationis. In hac q̃one sunt sex agẽda. Primò declarabitur titulus: secũdò ponetur opinio Scoti: tertiò impugnabit: quartò ponetur opinio S. Thom. quintò arguetur cõtra illã: sextò rñdebitur argumẽtis in oppositũ.

QVO Ad primũ nota, ꝙ cũ de principio indiuiduationis agitur, cũ indiuiduũ duo dicat, scilicet indistinctũ à se & distinctũ ab alijs: nihil aliud quæritur nisi per q̃d primò natura specifica reddatur incõmunicabilis: ita ꝙ repugnet sibi cõmunicari pluribus: vt superius inferioribus cõmunicatur. atꝗ per quid hoc indiuiduũ primò distinguitur realiter ab alijs eiusdẽ speciei. Duo ergo quærũtur cõcurrentia ad indiuiduationẽ, scilicet quo (primò) natura specifica reddatur incõmunicabilis & quo (primò) realiter distinguatur ab alijs eiusdem speciei. Et aduertas bene singulas partes tituli, quas declarauimus, quoniam aliquos in hac parte errare inuenio. Agitur enim hîc de incõmunicabilitate, quæ opponitur cõmunicationi reali, & nõ de incõmunicabilitate, quæ opponitur cõmunicationi formæ, hanc enĩ nullus dubitat primò conuenire materiæ. Et similiter agitur hic de distinctione reali indiuiduorũ sub eadẽ specie, quæ nõ est nisi inter entia realia: & non de distinctione, qua Sortes viuus & Plato mortuus distinguuntur. Aduertendo semper, quòd nõ loquimur nunc nisi de indiuiduatione substantiarum materialium. Hæc de primo.

SCOTI PROPOSITIO.

Non materia, nec forma, vel compositum, sed indiuidualis proprietas hecceitas, principium est indiuiduationis.

QVO ad secundũ. Scotus secũdo sen. dist. 3. q. 6. opinatur, ꝙ natura specifica indiuiduatur per quoddã positiuũ per se contrahẽs illã, & faciens vnũ cũ illa: ita ꝙ illud positiuũ nec est materia, nec forma, nec cõpositũ: sed est modus omniũ, seu vltima realitas materiæ, formæ & compositi: eadem illis realiter: et sic apud eũ de principio indiuiduationis ponitur talis conclusio, Principium indiuiduationis non est materia, nec forma, nec quãtitas: sed proprietas indiuidualis, scilicet hecceitas.

¶ Huius conclusionis probationes, quo ad tres primas partes nunc omitto, postmodũ quantũ ad propositũ spectat adducẽdas. Pro quarta arguitur sic: Vnitas sequitur entitatẽ, proportionaliter loquẽdo, eodẽ enĩ modo res est ens & vna. igitur vnitas simpliciter vltima, scilicet numeralis seu indiuidualis sequitur entitatẽ indiuidualem, sed clarũ est, ꝙ entitas illa indiuidualis nõ est aliquod eorũ, quæ sunt actu in specie, nec aliquod accidẽs: cũ omnia accidẽtia sint pòst: ergo est proprietas indiuidualis, indiuiduorũ scilicet constitutiua: & arguatur sic, Illud ad quod primò sequitur vnitas numeralis, est principiũ indiuiduationis: proprietas illa seu hecceitas est id, ad quod primò sequitur vnitas numeralis, ergo hecceitas est principiũ indiuiduationis. Maior patet: quia vnitas proportionaliter sequitur ens. Minor probatur: quia vnitas numeralis non sequitur quidditatem, vt patet: nec ad aliquod accidens, cùm præcedat totum genus accidentium.

¶ Secũdo sic, Omnis differentia differentiũ reducitur ad aliqua primò diuersa: alioquin non esset status in differẽtibus: sed indiuidua propriè differũt, ergo eorũ differẽtia reducitur ad aliqua primò diuersa, hæc non sunt naturæ ipsorum, nec priuationes, nec accidẽtia aliqua, ergo sunt hecceitates. probatio huius vltimi assumpti quo ad tertiam partẽ: quia si differẽtia indiuiduorũ reducitur ad aliquod accidens, maximè reducitur ad quantitatẽ: sed hoc non. Quod sic patet: quæratur enim per quid hæc quantitas & illa quantitas differant, non seipsis: sic enĩ specificè distinguerẽtur, ergo aliquo alio, puta sitibus. Sed hoc non potest esse: quia aut distinguũtur situ, qui est speciale prædicamentum, & hoc non: quia ille est posterior quantitate aut situ, quia est differentia quãtitatis, & hoc non: quia quæratur per quid illi situs distinguuntur: aut seipsis, & hoc nõ potest dici: quia seipsis nõ sunt hi, aut aliquo alio, & sic in infinitũ. Et propterea cũ situs, qui est differentia quãtitatis integretur ex cõtinuatione & permanẽtia partium idẽ est dicere, hæc quantitas differt ab illa propter aliũ sitũ, & ꝙ hæc quãtitas differt ab illa q̃titate seipsa.

¶ Tertiò sic, Id quod se toto primò cõstituit aliquod singulare in sua entitate singulari, & vnitate cõsequẽte talẽ entitatem, et se toto primo repugnat diuidi diuisione opposita illi illi vnitati: & consequenter est principiũ indiuiduationis, sed sola proprietas indiuidualis seu hecceitas

tas est huiusmodi.ergo,&c.Maior patet ex terminis:Minor eodem modo probatur:vt suprà.Hæc de secundo.

QVO Ad tertiū arguitur contra opinionē Sco.quadrupliciter:Primò sic,Omnis actus singularis præexigit potentiā singularem,quā actuat:sed heccheitas est actus singularis,ergo præexigit potētiā singularē, quā actuat: sed illa potētia est natura seu in natura ipsius indiuidui, ergo natura indiuidui est singularis ante aduentum heccheitatis:& sic heccheitas non est principiū indiuiduationis,propositiones assumptæ omnes sunt Scoti in hac materia:etiam maior:quæ tamen probatur ex doctrina Aristo.2.Physi.tex.com.38.vbi docet comparationes causarum,vnde sicut forma particularis præexigit materiam particularem:sic actus potentiam. Si dicatur,ꝙ hoc est verū,vbi actus & potentia distinguuntur realiter, eo ꝙ tunc potentia realiter recipit actum:hoc non obstat:eo ꝙ secundū Scot.quando aliqua duo adunantur realiter:eundem ordinem ex natura rei retinent,quē haberēt si essent distincta realiter:cùm ergo actus singularis si distinctus esset realiter,ex natura sua præexigeret potentiam singularem: oportet quòd & nunc hoc idem exigat, cùm ordo idem seruetur.

Contra Scoti existimationem.

¶ Secundò sic, Illa quæ sunt principia indiuiduationis, sunt seipsis primò diuersa:heccheitas Sortis & Platonis non sunt hmōi:ergo.Maior est Scoti, minor probatur, Id qđ cōuenit magis cū vno,quàm cū alio:non est primò diuersum ab eo,cū quo magis conuenit:sed heccheitas Platonis magis conuenit cum heccheitate Sortis,quàm cum heccheitate albedinis:ergo heccheitates Platonis & Sortis non sunt primò diuersæ:Maior prosyllogismi patet ex terminis: primò enim diuersum ab alio non conuenit cū illo. Minor probatur dupliciter: primò: quia heccheitas Sortis & Platonis conueniunt in specie:heccheitates Sortis & albedinis differunt genere. Secūdò,quia illa magis conueniunt quæ magis assimilantur:magis aūt assimilātur quæ sunt magis comparabilia:heccheitates autē Sortis & Platonis sunt comparabiles magis quàm heccheitates Sortis & albedinis: sicut vniuersaliter res eiusdem prædicamenti sunt magis comparabiles,quàm res diuersorum prædicamentorum.

¶ Tertiò sic,Quod conuenit & repugnat alteri indiuiduo eiusdē speciei præexigit necessariò ipsorū distinctionem:proprietas indiuidualis,puta Sorteitas,cōuenit Sorti,& repugnat Platoni eiusdem speciei indiuiduo: ergo proprietas indiuidualis præexigit distinctionem Sortis à Platone.& sic proprietas indiuidualis nō est id, quo primò Sortes distinguitur à Platone: Conlcusio est falsa secundū Scot.processus est bonus: ergo altera præmissarū est falsa:vtraq; aūt est sua:ergo oīno falsus cōuincitur: & Maior quidē habetur à Scoto in quolibet. quæstione 2. Minor autem est sua conclusio quā nunc impugnamus.

tex. 45.

¶ Quartò ostendo hanc positionem contradicere Peripateticis,Arist.& Commen.12.enim Metaph.text.cō.42. fit hæc consequentia, primū cælū,id est primū principiū est vnum specie & plura numero: ergo habet materiam, quæ consequentia nulla esset, si proprietas indiuidualis poneretur distinguere indiuidua eiusdem speciei.

¶ Glossam autem Sco.intelligentis per materiam indiuidualem proprietatem,destructiuam esse textus, apparet ex Commentatore ibi dicente, Omne quod est vnum in specie & plura in numero,habet materiā:sed iam declaratum est,ꝙ principium cæli non habet materiam.ex quibus verbis apparet,ꝙ de illa materia loquitur, quam declarauit non esse in primo principio. Apparet aūt in tex. commen.30.expressè declarasse motorē cæli non habere materiam ad vbi & ad esse,& nullam fecisse mētionem de proprietate indiuiduali. Apparet quoque fictio illius glossæ ex 3.Metaphy.text.commen.11.vbi dicitur,quòd omnis multitudo,aut est rerum differentium secundū formam,aut secundum quantitatem, quod idem habes in Commentatore in primo Physi.com.6.

¶ Nec admittenda est glossa Antonij Trombetæ, quòd intelligitur cōcomitanter.Eodem enim modo & vniformiter debet teneri(ly secundū)in primo mēbro & in secundo:in primo autem notat causalitatem, ergo & in reliquo. Deprehendi quoq; pōt esse puram fictionem nouā hanc de heccheitatibus inuentionem,ex primo cæli text. comment.92.& 93.vbi vnitatem & pluralitatem indiuiduorum in eadem speciē,in rebus materialibus non nisi ex materia,assignāt Arist.& Cōmen.Hæc de tertio.

t. co. 92. & 93.

CONCLVSIO.

Materia signata est per se intrinsecum indiuiduationis principium, non autem quippiam aggregatum ex materia & quantitate.

QVO Ad quartum opinio S.Tho.posita ab eo hîc & in multis alijs locis est ꝙ materia signata est principium indiuiduationis.

¶ Circa hanc conclusionem aduertendum est,quòd Thomistæ inter se differunt & conueniunt.Conueniunt in hoc omnes,quòd ad indiuiduationem duo concurrere debēt, materia & quantitas. Differunt autem,quia aliqui tenēt quòd aggregatum ex materia & quantitate sit intrinsecum indiuiduationis principium:materia dante incommunicabilitatem, siue indistinctionem in se, quantitate dante distinctionem ab alijs:& tale aggregatum dicunt esse materiam signatam.Alij verò longè melius sentiunt dicentes,quòd principium intrinsecum indiuiduationis & quo ad incommunicabilitatem,& quo ad distinctionem ab alijs est materia signata non materia quanta:seu aggregatum ex materia & quantitate.Et cum hoc iudicio meo sit doctrina S.Tho.vera vt ostendatur,ideo hanc declarare volumus & tueri.declarando primò quid importet materia signatā:secūdò excludendo primā expositionē Thomistarū:tertio probādo conclusionē intentam.

¶ Materia signata nihil aliud est ꝙ̄ materia capax huius quantitatis:ita quòd non illius: hæc nāque materia est pars intrinseca Sortis de diffinitione eius si diffiniretur. Imaginādum est enim quòd agens particulare,puta hoc semen continuè appropriat materiam ad formam inducendam hoc modo,quòd sicut semen humanum appropriat materiam ad animam humanam:ita hoc semen ad hanc animam.vnde cum in primo instanti generationis Sortis,quod est primum esse Sortis,& primum non esse formæ præcedentis & accidentium primo ordine naturæ fiat particulare compositum:deinde naturali ordine sequuntur omnia accidentia(in via nostra)in illo priori secūdum naturam:quo compositum particulare terminat per se primò generationem:materia quæ est pars intrinseca eius,scilicet Sortis,ita est appropriata ipsi Sorti ab agēte particulari,ꝙ nō est capax alterius quantitatis ꝙ̄ eius quā Sortes sibi determinat: omnium enim natura constātium determinata est ratio magnitudinis & augmenti, vt dicitur secūdo de anima ex cō.41 & talis materia vocatur materia signata.Nihil ergo addit materia signata supra materiam,nisi capacitatem huius quātitatis: ita ꝙ non illius.Capacitas autem materiæ respectu huius q̄titatis nihil aliud est quàm potētia receptiua huius quantitatis:ita ꝙ non illius,potentia autē receptiua nihil realiter distinctum in recto dicit:sed addit aliquid reale distinctū secundum rationem tantùm à materia.Sicut materia propria nihil addit supra materiam realiter distinctum ab ipsa:dicit tamen aliquid reale in materia, quod non explicat materia secundum se: materia enim signata non est diffinibilis nisi per hanc quantitatem si diffiniretur:sicut propria potentia non nisi per proprium actum diffinitur, vt dicitur tertio Physicorum, textu commentario.10.Materia autem secundum se hanc quantitatem in sua diffinitione non exigit.vnde materia propria indiuidui,& materia signata,& materia sub certis dimensionibus idem important: & propterea S.Tho.non dixit materiam signatam materiam cum certis dimēsionibus, scilicet sub certis dimensionibus:& alibi dicit,quòd sicut materia in ordine ad formas generales,puta formam totalem & partialem distinguit genericè corpora cælestia ab inferioribus:ita materia in ordine ad hanc vel illam quantitatem distinguit numeraliter in rebus materialibus.Materia igitur signata non dicit aggregatum ex materia & quātitate sed materiam in recto significat, quantitatem vero in obliquo, sicut potentia materiæ significat materiam in recto:in obliquo verò actum, quē respicit,eo quòd non nisi per actum est diffinibilis.Et sic manifestum est quid importet materia signata.

T. c. 41.

T. c. 30.

¶ Quòd autem Thomistæ alij non conuenienter exponant,sic declaratur,Idem est principium distinctiuum indiuidui à specie & ab altero indiuiduo eiusdē speciei : sed materia non quanta:sed sic signata modo præexposito est principium intrinsecæ distinctiuum indiuidui à specie:ergo non materia quanta: sed materia signata est principiū intrinsecum distinctiuū indiuidui ab altero eiusdē speciei indiuiduo.Minor ab eis cōceditur:& est sancti Tho.

Tractatio de principio indiuiduationis.

exp

expressè in tractatu, qui de principio indiuiduationis vocatur: qui secundũ veritatem & antiquum titulum vocatur de potentijs cognoscitiuis: vt habetur in Bibliotheca summi Pontificis, in qua sola tractatum illum cõpletum vidi: est enim truncatus ille, qui communiter habetur. Maior verò non nisi voce à proteruis negari posse videtur. vniuersaliter namq; verũ videmus, ꝙ quãdocũq; aliquod cõmune diuiditur in plures partes subiectiuas, per idem differunt inferiora inter se & à superiori: sicut per idem homo differt ab animali & à leone, scilicet differentia propria: vnde & Porphyrius tres actus differentiæ dat, diuidere superius, constituere inferius, & distinguere constitutum à superiori, & alijs cõparibus. Probatur ergo hæc conclusio modo præexposito, scilicet materia signata est intrinsecum indiuiduationis principium illud est intrinsecum principium indiuiduationis: cui primò repugnat communicari pluribus per modũ, quo vniuersale cõmunicatur particulari: sed materia signata est id, cui primò repugnat communicari, vt vniuersale particulari. ergo, &c. Maior ab omnibus conceditur. Minor verò probatur: sed nota quòd Minor duo includit in se. scilicet ꝙ materiæ signatæ repugnat cõmunicari pluribus: et quòd primò ei repugnat: primum horum ex se patet: materiam enim capacem huius quantitatis tantũ, impossibile est plurificari. Secundum autem probatur, Illud competit primò materiæ signatæ, quod circũscripto quocũq; alio sibi conuenit: & ipsa circumscripta nulla alteri cõuenit, (ex primo Posteriorum.) sed non communicari pluribus vt vniuersale particulari circũscripto quocunq; alio existente in substantia sensibili conuenit materiæ signatæ: & ipsa circumscripta nulli alteri conuenit: ergo nõ cõmunicari pluribus primò conuenit materiæ signatæ inter omnia, quæ in substantia sensibili inueniuntur. Probatur minor, quo ad vtranq; sui partem, quo ad primam sic, Id quod materia signata præcisè sumpta sibi vẽdicat, ita quòd sub eius opposito non est intelligibilis, cõuenit sibi circũscripto quocũq; alio: patet ista ex terminis, sed incommunicabilitas conuenit materiæ signatæ præcisè vt sic acceptæ: ita quòd sub eius opposito materia signata non est intelligibilis: non enim potest intelligi materia propria indiuidui communicabilis: ergo incommunicabilitas conuenit materiæ signatę circumscripto quocũq; alio. Secunda pars Minoris patet exemplariter: quia circumscripta Sortis materia signata, seu materia propria: quod idem est, certum est quod non remanet hic, neq; forma eius remanebit hic, neq; ipsa materia: si enim materiã propriã non habet per quid, exigit ordinẽ communium.

ex.de differentia.

Tex.14.

Secunda ratio.

Secundò probatur eadem conclusio sic, Frustra fit per plura, quod põt fieri per pauciora, et æquè bene: sed absq; quibuscũq; alijs ex materia signata sufficiẽter saluatur indiuiduatio substantiæ cõpositæ: ergo frustra addũtur quæcũq;. Minor ex dicẽdis apparebit: vbi solutis aduersariorum rõnibus, stabilis ac firma remanebit positio nostra.

Et cõfirmatur: quia cũ in substãtia cõposita nõ sint nisi materia & forma & cõpositũ ex his, et accidẽtia quæcũq; indiuiduo accidũt, nullã aliam intrinsecam causam habẽt, nisi aliquid horũ: & sic ad inuestigandã indiuiduationis causam nõ oportet extra hoc vagari. Probatur tertiò eadẽ cõclusio autoritatibus Ari. & cõ. supra inductis, quas nõ opus est repetere. Apparet quidẽ apud eos euidẽter omnẽ distinctionẽ aut ex formis, aut à quantitate oriri. Est igitur materia signata intrinsecũ indiuiduationis principiũ: quo intrinsecè, (licet particulariter) Sortes est hic. Dico aũt particulariter: quia non arbitror materiã signatã esse ipsam indiuidualẽ proprietatẽ seu differentiã; sed potius differẽtiæ indiuidualis essentiale principium. Opinor enĩ ꝙ proportio materiæ signatæ ad proprietatẽ seu differentiã indiuidualẽ sit, sicut proportio animæ humanæ ad differentiã hominis constitutiuam: sicut enĩ anima intellectiua nõ est ipsa differẽtia, puta rationale: sed id vnde sumitur: ita materia signata nõ est ipsa differẽtia indiuidualis: sed id vnde sumitur, & ꝙ causat eã sam intrinsecè. Et sicut homo est homo, & per rationale tanquã per principiũ formale totale, & per animã intellectiuam tãquã per principiũ partiale intrinsecũ formale, à quo rationale mẽdicat & causatur: ita Sortes est hic per differentiam indiuidualẽ, tanq; per totale quoddã denominans: quod nihil aliud est, ꝙ gradus indiuidualis: sicut differentia specifica est gradus specificus, & per materiam signatam tanquã per priorem causam intrinsecam, à qua ipsa indiuidualis differentia mẽdicat. Vt sic inter nos & Sco. in hoc stet diuersitas, ꝙ ipsi differẽtias indiuiduales absq; essentiali dependẽtia à materia signata multiplicant: nos autẽ sicut animal cõtrahere nesciremus ad hominem & bouem sine formis partium: à quibus differentiæ contrahẽtes animal causantur: sic speciem, puta hominẽ contrahere ad indiuiduum non nouimus sine materia signata, quæ est causa indiuidualiũ differentiarũ: & consequenter primò principium indiuiduationis intrinsecum. Moueor ad hoc dicendum: quoniam teneo Sortem substãtialiter sumptũ in recta scilicet linea prædicamẽtali sub specie esse vnum numero: nõ vnitate de prædicamento quantitatis: sed substantiali: quã necesse est antecedi, cum sit entis passio ab indiuiduali gradu: quẽ ipsa indiuidualis differentia importat. Et hoc an sit de mente S. Doct. non censeat quisquam, priusquam legerit ipsum: & in compẽdio Theologiæ, capitu. 157. vbi vult Sortem eodem numero esse post resurrectionem eius quantitate numerata, & in tractatu supradicto.

cap. 157. De principio indiuiduationis. & d.3.q.7.

QVO Ad quintũ arguitur contra conclusionem & dicta in ea à Sco. vbi supra. Primò sic, Impossibile est aliquid dependens à posteriori naturaliter, esse idem priori naturaliter: quia tũc esset prius, & nõ prius: sed substãtia est prior naturaliter quantitate: igitur nihil causatum à quantitate siue qualitercunq; præexigens naturã quantitatis potest esse idem substantiæ, nõ igitur signatio ista à quantitate causata est eadem substantia. probatio Maioris, vbi est vera & realis identitas, licet non sit formalis, ibi impossibile est hoc esse, & illud non esse: quia tunc idem realiter esset, & non esset: sed possibile est prius naturaliter esse sine posteriori naturaliter: ergo multo magis absque eo quod derelictum est: vel causatum à posteriori naturaliter.

¶ Præterea, Id quod est necessaria conditio causæ in causando, non põt habere esse à causato: quia tunc causa, inquantũ sufficiens ad causandũ, esset causata à causato: & illud causatum esset causa suipsius: sed singularitas siue signatio substantiæ est necessaria conditio in substantia ad causandam quantitatem: quia causatum singulare requirit causam singularem, ergo impossibile est istã signationem seu singularitatem esse à quantitate.

¶ Præterea, Quæro quid est quantitatem causare vel derelinquere talem modum seu significationem in substantia, si nihil ex hoc est, nisi quòd præfuit quantitati, tunc nullo modo signatio est per quãtitatem: quia tunc signatio substantiæ naturaliter præcedit ipsam quantitatem. Si autem aliquid aliud, quæro quomodo causetur à quantitate, & in quo genere causæ.

¶ Præterea, Quare quantitas potius relinquit talem modum in substantia, quàm qualitas: nõ videtur ratio: quia sicut qualitas in seipsa informat superficiem, nihil relinquendo in ea: ita quãtitas informat substantiã in seipsa, & non per aliam formam derelictam.

¶ Præterea, Quãtitas ista, quæ ad indiuiduationẽ cõcurrit, aut est quantitas terminata, aut interminata, nõ terminata: quia illa sequitur formã in materiã, & per cõsequẽs singularitatẽ substantiæ: quia sicut substantia est causa eius, vt est terminata, ita hæc substãtia est causa eius, vt est hic terminata. Et cõfirmatur hoc: quia cũ quãtitas terminata varietur sola rarefactione, idẽ indiuiduũ erit multis singularitatibus idem: quod est impossibile. Si aũt interminata, contrà: illa manet eadẽ in genito & corrupto.

¶ Præterea, Si quãtitas concurrit ad indiuiduationẽ, vt primò distinguẽs, oportet ꝙ in seipsa sit primò distincta numeraliter ab alia: sed tũc tua propositio nõ est vera: illa scilicet, omnis differẽtia formalis est specifica. quãtitas enĩ hæc & illa cũ sint formæ, se differẽt specificè. Quòd si quantitatẽ excipias ab illa proportione fundamẽtali ædificij ruinosi, vñ probabitur, ꝙ differẽtia formalis sit specifica: quæcunq; enim ratio fuerit adducta de forma, habebit locum in quantitate, cùm quantitas forma sit.

¶ Præterea, Tota latitudo prædicamenti substantiæ est prior cæteris prædicamentis, ergo cũ indiuiduũ substãtię claudatur in ista latitudine, oportet ꝙ sit intrinsecè completum absq; dependentia à quantitate, quę est posterior.

Et confirmatur: quia nihil reponitur in aliquo genere per aliquid, qđ sit extra illud genus. Multa alia argumenta fiũt à Scoto et alijs: sed quia cõcludũt materiã solã vel quantitatem solam vel aggregatum ex materia & quantitate nõ esse principium indiuiduationis, omisi: nihil enĩ

contra nos. Omisi prætérea quæ indirectè contra positionem nostram essent, breuitati studens. Hæc de quinto.

QVO Ad sextum respondendum est argumentis factis: nunc deinde aliis pro opinione contraria inductis.

¶ Ad primum igitur istorum dicitur, quòd falsa est Maior. Ad cuius euidentiam est notandum, quòd proportio materiæ signatæ ad hanc quantitatem est proportio potentiæ ad proprium actum: vnde sicut potentia materiæ est eadem realiter ipsi materiæ: & tamen dependet à forma: ita potẽtia seu capacitas materiæ respectu huius quãtitatis, quæ vocatur eius signatio, dependet à quantitate: & tamen est eadem materiæ. Et quia potentia est prior & posterior, & naturaliter actu, prior est in genere causæ materialis, posterior in ordine causæ formalis: ideo signatio materiæ est prior quantitate ordine causæ materialis: posterior autem in ordine causæ formalis, vnde vtroq; mõ Maior est falsa: tam si intelligatur de priori & posteriori secundũ genus causæ materialis, q̃ si intelligatur de priori & posteriori in ordine causæ formalis. Aliquid enim dependens à forma est idem realiter materiæ: & aliquid dependens à materia est idem realiter formæ vt patet. Ad probationẽ primã qua dicitur: quia tũc esset prius & non prius, dico q̃ nõ est inconueniens in diuersis generibus causarum. Ad aliam probationem, qua dicitur, Vbi est vera & realis identitas, &c. negatur secunda propositio assumpta: non enim omne prius potest esse sine posteriori: vt alias ostendetur.

¶ Ad secundum negatur Maior, cùm causatum est causa suæ causæ in alio genere causæ, sicut in proposito accidit: materia enim signata est causa quantitatis in genere causæ materialis: quantitas est causa materiæ signatæ in genere causæ formalis, vt actus potẽtiæ. Et patet falsitas Maioris in exemplo suprà posito: potentia enim materiæ est necessaria conditio materiæ ad causandam formam: & tamẽ dependet à forma in genere causæ formalis. Ad probationem dicitur, q̃ causa materialis secundum causalitatem suã dependet à suo effectu, scilicet forma: sed nõ inquantum est effectus eius, sed in eo quod est causa materiæ: causæ enim sunt sibi inuicem causæ, vt dicitur secũdo Physicor. text. com. 30. non ergo incõuenit causam in causando dependere à causato: non vt causato, sed vt causa est secundum aliud genus. J. 4. 5 q. 8. secundum.

¶ Ad tertium dicitur, quòd quantitatem causare talẽ signationẽ in materia nihil aliud est, quam materiam esse sub hoc agente factam capacem adeò huius quantitatis, quòd non illius: & sic quantitas concurrit ad signationem materiæ vt actus: propter quem talis capacitas fit. Agens verò vt efficiens illam: & talis signatio seu capacitas præest ipsi quantitati in genere causæ materialis: & non potest ex hoc inferri, ergo non fit per quãtitatem: eo quòd fit quantitate in genere causæ formalis, quæ sicut & finis inter causas posteriores inesse numeratur.

¶ Ad quartum dicitur, quòd non solùm quantitas tali modo signat materiam, sed etiam qualitates propriè. Materia enim Sortis ita est capax harum qualitatum, quòd non aliarum: sed quia sola quantitas immediatè recipitur in substantia, & ex sola quantitate oritur radicaliter distinctio materialis, ideo ad propositum, materiam signatam, materiam sub certis dimensionibus & non sub certis qualitatibus dicimus.

¶ Ad quintum dicitur, quòd quantitas illa quæ ad indiuiduationem vt originalem non intrinsecum indiuiduationis principium cõcurrit, est quantitas terminata. Nec obstat, quòd sequatur formã: quia etiam forma sequitur potentiam materiæ, à qua tamen causatur: & cõcedimus hanc substantiam esse causam materialem huius quantitatis: sed econuerso in genere causæ formalis hanc quantitatem esse causam huius signationis materiæ modo præexposito. Ad confirmationẽ Antonij Trombetæ dicitur, quòd quantitas terminata ad indiuiduationem concurrens non stat in diuisibili: sed latitudinem habet. sicut enim quælibet species naturalis determinat sibi quantitatem maximam & minimam infra quandam latitudinem: ita & quodlibet indiuiduum determinat sibi hanc quantitatem infra tales limites, & nõ in diuisibili. vnde potest fieri rarefactio sine eius (vt indiuiduatiua est) variatione: non enim hic accipitur quantitas terminata pũctualiter, sed cum certa latitudine.

¶ Ad sextum dicitur concedendo consequentiam primã: sed negando quòd ex hoc sequatur falsitas illius propositionis fundamentalis firmissimi ædificij. Peccauit enim arguens peccato maximo non distinguens inter differentiam formalem & formarum: omnis enim differentia formalis est specifica, non autem omnis differentia formarũ, vt dicit S. Tho. secũdo cõtra Gẽtiles, c. 81. alioquin forma huius ignis & forma illius ignis distiguerent specificè, cũ sint formæ, & differant. vnde linea mathematica diuisa in partes, habet duo indiuidua. quælibet enĩ pars lineæ est linea, & illa indiuidua sunt formæ, & differunt, sed non differẽtia formali. Appellatur aũt differẽtia formalis illa, quæ est per principia quidditatiua. hæc enĩ semper oritur à forma in eo quòd forma, qualis non est inter hanc lineam & illam, cum sit eadem vtriusque quidditas, verùm arguentis error est valde puerilis, sicut formæ, & differunt: ergo differunt formaliter; est monachus, & est albus, ergo est monachus albus.

¶ Ad vltimum negatur consequentia: licet enim id quod est in prædicamento substantiæ sit prius simpliciter quolibet alio prædicamento: tamen aliqua conditio, (sine qua indiuiduum vt sic non est in prædicamento) potest esse posterior in genere causæ formalis, & alterius prædicamenti, eo quòd causa formalis est posterior in esse.

¶ Ad confirmationem dicitur quòd quodlibet prædicamentum completur per res sui generis, si loquamur de his quæ ponuntur in prędicamentis, & de ratione reponendi ea in illis, non autem si loquamur de conditione rei repositæ in prædicamento. Sortes enim non est nisi substantia, & ratio ponens ipsum in prædicamento est substantia: conditio autem indiuiduationis, sine qua non est ratio reponendi ipsum in prædicamento, non inconuenit quòd coexigat aliquod accidens, puta quantitatem.

¶ Ad primum verò eorum, quæ pro opposita conclusione adducta sunt, dicitur quòd Minor est falsa, ad materiam nanq; signatam primò sequitur vnitas numeralis.

¶ Ad secundum dicitur, q̃ differentia indiuiduorũ reducitur ad quãtitates, quãtitates aũt differũt sitibus proprijs, qui sunt differentiæ quantitatis. situs autem non solum integratur ex illis duobus, scilicet permanentia & continuatione partium: sed ex his duobus cum tertio ordine, scilicet partium in toto: vt docet Alberic. in prædicamentis, cap. de quantitate: per hoc enim differt à situ speciali prædicamento qui dicit ordinem partium in loco: vnde situs in proposito distinguuntur suis ordinibus partium in toto, qui sunt de eorum ratione: ordines autem seipsis: in diffinitione enim ordinis cadit distinctio: & sic patet, quòd nõ est æquè dubium de his, ad quę facimus reductionem, & de quantitatibus, & quòd non oportet quantitates propter hoc distingui formaliter: talis enim ordo partium in toto vt materiale quid, est in ipsa quantitate quod in nulla alia forma inuenitur.

¶ Ad tertium Antonij Trombetæ dicitur quòd Minor est falsa: materia enim signata, vt probatum est, est id, cui prima repugnat diuidi, vt vniuersale in particularia: ratione enim repugnat esseitati. Cap. tertium.

CAPVT IX.

Essentia generis, speciei, & indiuiduorum quomodo tam absolutè, quàm primæ impositionis nominibus concepta distinguantur: quomodo item Genus, Species, Differentia, diffinitio differãt, exponit: deinde quomodo Essentia speciei ipsis indiuiduis comparetur, declarat.

Com. 10. *Essentia Generis, speciei et indiuidui distinguntur absolutè, considerata per nos signatum & nõ signatum.*

PATET Ergo, q̃ essentia hoĩs & Socratis nõ differũt, nisi secũdũ signatũ & nõ signatũ. vnde Cõ. dicit super 8. Metaph. q̃ Socrates non aliud est, quã aĩalitas & rõnalitas, quæ sunt quidditas eius: Sicut etiã essentia generis & essentia speciei secundum signatũ & non signatum differunt, quamuis alius modus designationis sit vtrobique, quia designatio indiuidui respectu speciei est per materiam determinatam dimensionibus, designatio autẽ speciei respectu generis est per differentiã cõstitutiuam, quæ ex forma rei sequitur.

POSTQVAM Determinatum est quid sit essentia substantiarum compositarum in communi, in hoc tertio capite intendens agere de differentia essentiarũ compositarum inter se: cùm essentiæ compositæ sint tres, scilicet generica, specifica, & indiuidualis, quinque facit. Primò loquit̃ de differẽtia earũ absolutè: secũdò determinaturus de differẽtia earũ, vt subsunt primis intẽtiõibus,

nibus,& illarum nominibus,ostendit quomodo essentia generica differat à specifica:tertiò genus,species, differentia; diffinitio qualiter inter se differant,declarat: quartò excludit quandam dubitationem: quintò assignat differentiam inter essentiam specificam & indiuidualem.

AD EVIDENTIAM Dicendorū praenotandū est ꝙ de essentijs possumus tripliciter loqui: primò,de eis absolutè absq; habitudine ad primas vel secundas intentiones:secūdò,de eis,vt subsunt nominibus primę intētionis:tertiò,vt subsunt nominibus secūdae intentionis: verbi gratia,De natura humana contingit loqui secūdū se:id est,secundū ea,quae cōueniūt sibi rōne sui:contingit loqui de ipsa,vt stat sub hoc nomine,humanitas: & hoc noie,homo,& similibus:contingit & tertiò loqui de ipsa vt stat sub hoc noie species. S.Tho. ergo in prima huius capituli parte loquitur de essentijs rerū primo modo: in toto verò residuo loquitur de eis secūdo modo sumptis: in sequēti aūt capitulo de eis tertio modo acceptis sermonē faciet: & hoc,si nō vis decipi in hoc capitulo diligētissimè notato: ponit igitur assignādo differētiā inter essentiā genericā,specificā,& indiuidualē secundū se sumptas hāc conclusionē:essentiae pdictae nō differūt nisi secundū signatū,& nō signatū:hoc sic declaratur,animalis,hominis,& Sortis essentiae propriè nō differūt nisi per hoc:qa in rōne animalis cadit substantia animata sensibilis absq; determinatiōe eius per rationale:in rōne aūt hominis ponitur substātia animata sensibilis rōnalis: & sic additur in ea designatio per differētiā:ratio verò Sor. ponit substātiā animatā,sensibilē,rationalē in istis carnibus & istis ossibus: & sic in ea additur designatio materiae,quae nō ponebatur in rōne hominis: vñ absolutè loquēdo,& secundū suas rōnes proprias apparet,has essentias,non nisi secūdū signatū & nō signatū differre,id est secūdū explicitā inclusionē alicuius designationis siue determinationis: & nō explicitā inclusionē illius,licet talis designatio non vniformiter sit in natura specifica,et in natura indiuidui: determinatio em̄,quā addit natura specifica supra genericā,est formalis essentialiter diuersificās gen⁹: vtpotè à forma in eo, ꝙ forma sumpta: determinatio aūt,quā natura indiuidualis supra specificā addit,est materialis,non formaliter,sed materialiter tm̄ diuersitatē in specie faciēs,vtpote sumpta à materialis conditionibus rei. Ex his habes ꝙ homo & humanitas,animal & animalitas secūdū se, id est,naturas significatas,nullo modo differūt,eadem omnino est ratio naturae significatae per hominē & humanitatē,ita ꝙ nulla designatione differunt:sed,vt pōst dicetur,differūt vt subsunt nominibus primae intētiōis. Quia verò distinctio per signatū & nō signatū non est distinctio realis,ideo dicit cō.7.Met. cō.10. ꝙ Sortes substantialiter sumptus nil aliud est q̄ aīalitas & rōnalitas,quę sunt quidditas eius: Sorteitas enim, quae naturam Sortis nominat,eadem realiter est animalitati & rationalitati.

Com.10.

Genus cō paratur ad speciē non sicut eius pars sed vt totum.

Haec autem determinatio vel designatio,quae est in specie respectu generis, non est per aliquid in essentia speciei existens, quòd nullo modo in essentia generis sit:imò quicquid est in specie,est etiam in genere,vt non determinatum,si enim animal non esset totum,quod est homo, sed pars eius,non praedicaretur de eo, cùm nulla pars integralis praedicetur de suo toto.

¶ In hac secunda parte capituli determinatur quomodo essentia generica differt à specifica,secūdū ꝙ ambae stant sub nominibus primae intētionis,puta quomodo differāt essentia hominis & essentia aīalis sub his nominibus, homo & animal,& intēdit ꝙ essentia significata per nomē genericū,puta animal,& essentia significata per nomen specificū,puta homo,nō differūt per hoc,ꝙ essentia significata per nomen specificum includat aliquam determinationem,quae omnino sit extra rem significatam per nomen genericum,sed per hoc ꝙ essentia per speciei nomen importata includit actu designationē specificam, quae fit per differentiam eius constitutiuam, sicut homo actu includit rationale: ponitur nanq; in eius diffinitione. Essentia verò nomine generico signata confusè & indeterminatè importat designationem illā: sicut animal in potentia includit rationale,vt dicit Porphyrius: vnde animal & vniuersaliter omnis essentia generico nomine importata vt sic,totū includit quod includit species: licet non eodem modo. Et propterea ad positae differentiae declarationē ponit talem conclusionem,Genus dicit totum esse speciei:quā sic probat, Omne praedicatū dicit totum esse eius,de quo praedicatur:genus praedicatur de ipsa specie: ergo natura generica, puta animal, dicit totum esse speciei. Maiorem probat per hoc: quia nulla pars praedicatur de suo toto. Vbi aduertendum est quòd hic sermo verus est de praedicatione in recto & directo, siue essentiali, siue denominatiua, & de parte, in eo quòd pars,& non de parte vt significatur per modum totius: potest enim pars vtrobique modo significari, sicut materia significatur vt pars rei,(per ly materia:) significatur autē vt totum,(per ly materiale,)his enim modificata conditionibus,propositio illa, scilicet nulla pars praedicatur de suo toto,nullam patitur instantiam: cùm enim dico,Homo est albus, ly albus, confundit in se totum quod est in homine. & similiter cùm dico,Homo est materialis, ly materialis, comprehendit in se implicitè totum quod est homo: & sic cùm dicitur,Homo est animal,ly animal,cōtinet implicitè totum quod est homo,modo qui infrà declarabitur. & sic probandum est, quòd essentia generico nomine importata includit designationem specificam: extra totum enim nihil est.

In cap. de differentia.

Genus cōparatum ad speciē cōcipitur vt pars.

Hoc autem quomodo contingat,videri potest, si inspiciatur corpus secundum quod ponitur pars animalis,& secundum quod ponitur genus: nō enim potest dici eo modo esse genus, quo est pars integralis. hoc igitur nomen,quod est corpus,multipliciter accipi potest: corpus enim secundum quod est in praedicamento substātiae, dicitur ex eo quòd habet talem naturam, vt in eo designari possint tres dimensiones: ipse autem tres dimensiones designatae sunt corpus, quod est in genere quantitatis. Contingit autem in rebus,quod habet vnam perfectionem, ad vlteriorē perfectionem pertingat, sicut patet in homine, qui naturam sensitiuam habet, & vlterius intellectiuā: similiter etiam & super hanc perfectionem, quae est habere talem formam: & vt in ea possuit tres dimensiones designari, potest alia perfectio adiungi,vt vita vel aliquid huiusmodi. potest ergo hoc nomen corpus,rem quandam designare,quae habet talem formam, ex qua sequitur in ipsa designabilitas trium dimensionum cum praecisione,vt scilicet ex illa forma nulla vlterius perfectio sequatur, sed si aliquid aliud superadditur,sit praeter significationem corporis sic dicti,& hoc modo corpus erit materialis & integralis pars animalis: quia sic anima erit praeter id quod significatum est nomine Corporis, & superueniens ipsi corpori, ita quòd ex ipsis duobus, scilicet ex anima & corpore, sicut ex partibus constituitur animal. Potest etiam hoc nomen Corpus hoc modo accipi, vt significet rem quandam, quae habet talem formam,ex qua possint in ea tres dimensiones designari: quaecunq; forma sit illa,siue ex ea possit prouenire alia vlterior perfectio,siue non: & hoc modo corpus erit genus animalis: quia in animali nihil est accipere,quod in corpore implicitè nō contineatur: non enim anima est alia ab illa forma, per quam in re illa poterant designari tres dimensiones: ideo,quādo dicebam,quòd corpus est,quod habet talem formam,ex qua possunt designari tres dimensiones, in eo intelligebam quaecunque forma esset illa,siue anima esset,siue lapideitas,siue quaecunq; alia forma,& sic forma animalis implicitè in corpore, siue in corporis forma continetur: prout corpus est genus eius.

¶ Quoniam declaratum est, genus comparari ad speciem, non vt eius partem, sed vt totum: aperire intendit hic quomodo res per genericum nomen significata possit vtroque modo accipi, vt pars scilicet & totum: & primò in corpore tanquam notiori: deinde in animali,dicens quòd ex quo nō potest eodem modo sumpta res esse pars rei & genus eiusdē (vt ostensum est) scire

debes, quòd hoc nomen Corpus accipitur dupliciter: est enim æquiuocum ad corpus quod est res prædicamenti *Immediatè suprà.* Substantiæ, & ad corpus quod est res prædicamẽti quantitatis. Corpus vt significat rem prædicamenti Substantiæ, importat naturam, ex qua nata est fluere trina dimẽsio. Corpus verò vt significat rem prædicamenti quantitatis, importat ipsam trinam dimensionem.

¶ Iterũ corpus quod significat rem prædicamenti Substantiæ, de quo nunc est sermo, accipitur dupliciter. Vno modo, vt significat naturam illam, ex qua nata est fluere trina dimensio, cum præcisione omnis substantialis perfectionis vlterioris. Alio modo, vt significat illammet naturam absque præcisione vlterioris perfectionis substantialis. Causam huius & similium distinctionum assignat in litera, ex eo quod res habens aliquam perfectionẽ substantialem, non excludit à se aliquam aliam vlteriorem substantialem perfectionem, sicut homo ex eo quòd habet perfectionem sensitiuam, non excludit à se perfectionem intellectiuam: & similiter corpus ex eo, quòd habet perfectionem corpoream, non excludit à se perfectionem vitalem: & sic de alijs: cum enim prior perfectio substantialis non excludat secundam & tertiam, & manifestũ sit etiam, quòd non includit eas in actu: potest prior perfectio concipi & significari, & cum præcisione seu exclusione aliarum, & cum inclusione confusa earum. Ex eo namque, quòd formaliter non includit alias, potest præcisè concipi & significari. Ex eo verò, quòd coniunctionẽ cum alijs non excludit, potest cum aliarum confusa & potentiali inclusione concipi & significari: vnde natura significata per hoc nomen Corpus, quia non formaliter includit perfectionem vitalem, nec sensitiuam, nec intellectiuam potest cum præcisione hominum horum concipi & significari: & quia non excludit adunationem essentialem sui cum illis: ideo potest absque eorum præcisione cõcipi & significari, vt confusè & determinatè includens omnia illa: colligitur autem ex textu triplex differentia inter hæc: differunt enim primò in hoc, quia corpus primo modo dicit corporeitatem solam, ex qua nata est fluere trina dimensio, & nulla vlterior perfectio: corpus verò secundo modo dicit formã quancunq;, à qua fit corporeitas: ex qua nata est fluere trina dimensio cum quacũq; alia perfectione. Secũdò differũt, q̃a corpus primo mõ est pars speciei, eo q̃ significatũ formale est prẹter & extra significatũ eius: sicut anima rõnalis est extra corporeitatẽ: sunt enĩ in homine duo, perfectio scilicet corporalis, q̃ pręcisè acceptã patet nõ includere aliquo modo intellectualitatem: & perfectio intellectualis, quæ est altera pars: corpus verò secũdo mõ est totũ respectu speciei, eo quia perfectio seu forma formaliter importata per speciẽ includitur in significato corporis sic accepti: significat enim quãcunque formam, à qua fit perfectio corporea: & sic anima intellectiua includitur in ly quacunq;. Tertiò differũt, quia corpus primo modo nõ est in recta linea predicamentali, sicut nec quæcũq; pars: corpus verò secundo modo est directè in prædicamento Substantiæ, sicut & quodlibet aliud genus.

Ad idem. Et etiam talis est animalis habitudo ad hominem. Si enim animal nominaret tantùm rem talem, quæ habet quandam perfectionem, vt possit sentire & moueri per principium in ipso existens, cum præcisione alterius perfectionis: tunc quæcunq; alia perfectio vlterius superueniret, haberet se ad animal per modum partis, & non sicut implicitè contenta in ratione animalis: & animal nõ esset genus. sed est genus secundum quòd significat rem quandam: ex cuius forma potest prouenire sensus & motus, quæcunq; sit illa forma, siue sit anima sensibilis tantùm, siue sit anima sensibilis & rationalis simul.

¶ Declarat hoc quoq; in hoc genere, quod est animal: potest enim animal accipi vt significat formam, ex qua præcisè oriantur sensus & motus, quibus animal à non animali discernitur: vt dicitur primo de anima, tex. com. 19. Potest etiam accipi animal, vt dicit formam quancunq;, ex qua oriantur sensus & motus non præcisè: & sic est genus: primo autem modo est pars speciei: vnde homo est compositus ex animali & intellectiuo principio tanquã ex suis partibus essentialibus, accipiendo animal primo modo, sic enim extra significatum eius est intellectiua natura: animal verò secundo modo est totum respectu hominis implicitè includens specificas perfectiones: cum enim sic dico, animal, dico habens naturam sensitiuam indeterminatè relinquendo: per quam formam habeat sensitiuam naturam, & sic implicitè includuntur omnes formæ specificæ: habetur enim natura sensitiua non nisi per formam hominis, leonis, vel bouis, &c. Ex his patet differentia inter essentiam genericam & specificam, vt subsunt nominibus generico & specifico primæ intentionis: quia scilicet differunt sicut includens implicitè & includens explicitè illamet.

Vide Auicen. 5. metap. ca. 5. per totum. Si igitur genus significat indeterminatè id totũ, quod est in specie, non enim significat tantùm materiam, similiter etiam differentia significat id totum, quod est in specie, & non tantùm formam: & etiam diffinitio significat totum, & etiã species, sed diuersimodè. *Genus, spẽs, differentia, ac diffinitio idem & realiter sunt: distinguuntur autẽ formalibus eorũ significatis.* Quia genus significat totum, vt quædam denominatio determinans id, quod est materiale in re sine determinatione propriæ formæ: vnde genus sumitur à materia: vnde patet ex hoc, quòd corpus dicitur ex hoc, quòd habet talem perfectionem, vt possint in eo designari tres dimensiones. quæ quidem perfectio est, vt materialis se habens ad vlteriorem perfectionem. Differentia verò econuerso est, sicut quædam determinatio à forma determinata sumpta præter hoc, quòd de intellectu primo sit materia determinata: vt patet cùm dicitur animatum, scilicet illud, quod habet animam, non determinatur quid sit, vtrum corpus, vel aliquid aliud. *5. meta. c. 5. circa med.* vnde dicit Auicen. quòd genus non est in differentia, sicut pars essentiæ eius, sed solùm sicut ens extra quidditatem, siue essentiam, sicut etiam subiectum est de intellectu passionum. & ideo genus non prædicatur de differentia per se loquendo, vt dicit Aristot. in tertio de anima, & quarto Topicorum: nisi fortè sicut subiectum prædicatur de passione. Sed diffinitio siue species comprehendit vtrunque, scilicet determinatam materiam, quam designat nomen Generis: & determinatam formam, quam designat nomen Differentiæ.

¶ In hac tertia parte capituli comparat genus, speciem, differentiam & diffinitionem inter se quo ad conuenientiam & differentiam. Conuenire ait hæc omnia in hoc quòd quodlibet eorum significat totum quod est in specie. Quod ex prædictis immediatè sequitur: si enim genus significat totum: quia verè & propriè prædicatur de specie, & confundit in se omnia, ad quæ se extendit: pari ratione differentia cùm verè & propriè prædicetur de specie, & confundit in se omnia, ad quæ se extendit vt prædicabile, totum significabit. Differentiam autem duplicem ponit inter ea. Differunt primò quo ad formalia significata eorum: quia formale significatum generis est perfectio materialis: formale autem significatum differentiæ est perfectio formalis: formale verò significatum speciei est aggregatũ ex vtraque perfectione, non distinguendo eas: formale autem significatum diffinitionis est similiter aggregatum ex vtraque perfectione: sed diuidendo in singulas: verbi gratia, formale significatum animalis est natura sensitiua quæ se habet vt materialis ad perfectionem intellectualem, quæ formaliter importatur per rationale: & consequenter perfectio intellectualis se habet vt formalis. similiter formale significatum hominis & animalis rationale est aggregatum ex natura sensitiua & intellectiua: sed animal rationale separatim explicat vtrunque, homo verò non.

PRO Intellectu horũ nota q̃ significatũ formale nõis ad præsens est perfectio seu forma determinatè: & primò explicata per illud nomẽ. Materiale verò est illud quod sub nominis significatione cadit non primò: vnde considerato omni eo quod tam formaliter quàm materialiter importatur per genus, speciem, differentiam & diffinitionem, dicit, quòd idem significant, & quòd conueniunt: consideratis autem formalibus eorum significatis, dicimus, quòd differunt & quòd non significant idem. Sed ne vageris, quærendo differẽtiam inter significatum formal

male speciei & diffinitionis: quoniam nulla est, sed in modo tantùm exprimendi idem formale significatum differunt: species enim indistinctè actu tamē explicat totum: diffinitio verò diuidit in singula, vt dicit 1. Phy. tex. cō. 5. Genericū ergo nomen, puta animal formaliter & determinatè explicat materialem hominis perfectionē, scilicet sensitiuā: & ideo genus sumitur à materia, 8. Meta. tex. cō. 9. Differentiæ verò nomen puta rationale, formaliter & determinatè explicat formalē rei perfectionem: ideo dicitur ibidē sumi à forma. Et sicut in formali significato generis non cadit perfectio per differentiā importata, quia indeterminatè in illo includitur; ita in formali conceptu differentiæ nō cadit genus eadē ratione: quia scilicet perfectio generica indeterminatè cadit in nomine Differentiæ. Sicut eñ ex eo ꝙ animal significat habens naturam sensitiuā, duo significat, naturam sensitiuā formaliter, & primò, & ꝙ habet illam indeterminatè; non eñ explicat an id sit homo vel bos: sic rationale, ex eo ꝙ significat habens rationalitatē, duo significat, scilicet rationalitatem formaliter & primò, & habens illā secūdariò & indeterminatè. non eñ determinat quid sit id habens an homo, vel animal, & ideo dicit Ari. ꝙ genus non est in differentia, sicut pars essentiæ eius, id est sicut pars sui formalis significati, sed est extra formale significatū eius: sicut subiectū est extra formale significatū suæ passionis. Album eñ purā qualitatē significat: vt dicitur in prædicamētis. Et licet genus nō sit de intellectu differētiæ tali modo, scilicet vt formaliter significatū per illā: est tamen de intellectu eius alio modo: vt subiectū scilicet de intellectu passionis. Dupliciter eñ vt suprà dictum est, aliquid cadit in ratione alicuius. Vno modo vt pars quidditatis. Alio modo vt subiectū eius: quo subiectū intrat diffinitionem passionis: vt habes 7. Meta. text. cō. 19. & ideo dicit Ari. 3. Meta. tex. cō. 10. & 4. Topi. c. 3. ꝙ genus per se nō pdicatur de differētia, nisi forte subiectū pdicatur de passione. Ratio primi dicti est, quia genus in nullo modo dicendi per se prædicatur de differentia: non quidē in quarto, quia differentia non explicat causam generis: nec in secūdo, quia differētia nō ponitur in generis diffinitione, nec etiā in primo propriè, quia prædicata primi modi in recto, quæ propriè prædicātur, sunt ea quæ intrinsecè in ratione cadūt, & nō eaꝗ per additamentū in ea sunt. homo eñ nō prædicatur propriè de risibili in primo modo, qđ patet ex eo ꝙ ista Risibile est homo, est per accidens, vt dicitur 1. Poste. ca. 18. Ratio secundi est, quia si genus est de intellectu differentiæ, sicut subiectum est de intellectu passionis: consequēs est ꝙ genus prædicetur de differētia, sicut subiectum de passione. Quod dicit fortè, nō dubitantis est, sed non determinantis, consueuit enim apud ipsum res non decisa sub dubia verborum forma poni.

2. Meta. cap. 6.

prædicamēto sub stantia.

Vide aui cen. 5. metaph. c. 5.

¶ Aduerte ꝙ licet in intellectu differentiæ cadat genus determinatè: nomen tamen differentiæ genus illud nō explicat determinatè. rationale eñ non explicat animal cū rationalitate, sed habens rationalitatem, sicut & in diffinitione risibilis cadit homo; & tamen hoc nomen risibile non explicat hominem determinatè, significat enim habens risibilitatem.

Genus sumitur à materia, quā nō significat: differentia verò à forma, quā non importat: species verò à composito ex vtraque, quæ tamē nō significat.

Et ex hoc patet ratio, quare genus & species & differentia se habeant proportionaliter ad materiā, formā & compositū in natura: quāuis non sint idem cum illis, quia neq; genus est materia: sed sumitur à materia vt significans totum: nec differentia est forma, sed sumitur à forma, vt significans totū. vnde dicimus hominem esse animal rationale, & non ex animali & rationali, sicut dicimus eum esse ex corpore & anima. Ex corpore enim & anima dicitur esse homo, sicut ex duabus rebus quædam tertia res constituta, quæ neutra illarum est: homo enim nec est anima neq; corpus: sed si homo aliquo modo ex animali & rationali dicatur esse, non erit sicut res tertia ex duabus rebus, sed sicut intellectus tertius ex duobus intellectibus. Intellectus enim animalis est sine determinatione formæ specialis naturam exprimens rei, ex eo ꝙ est materiale respectu vltimæ perfectionis. Intellectus aūt huius differentiæ rationalis consistit in determinatione formæ specialis, ex quibus duobus intellectibus constituitur intellectus speciei vel diffinitionis: & ideo sicut res constituta ex aliquibus, non recipit prædicationem earū rerum, ex quibus constituitur: ita nec intellectus recipit prædicationem eorum intellectuum, ex quibus constituitur: non enim dicimus, quòd diffinitio sit genus vel differentia.

¶ Corollariè cōcludit secūdam differentiam inter genus & speciem & differentiam: quia scilicet genus proportionaliter se habet ad materiam, quæ est pars compositi, & non significat ipsam: differentia proportionaliter se habet ad formam, & non significat ipsam. species proportionaliter se habet ad compositum ex materia & forma: & vt sic non significat compositum ex materia & forma, sed aliquid complectens genus & differentiam. In assignatione huius differentiæ secundum quodlibet membrum ponuntur duæ particulæ. puta in primo membro prima particula est, quòd genus proportionaliter se habet ad materiā, secūda verò est, ꝙ genus non significat materiā: similiter in secūdo & tertio membris. Prima particula omniū sequitur ex supradictis. Si enim perfectio generica, quæ formaliter importatur per genus, est materialis respectu perfectionis differentialis, quæ formaliter importatur per differētiam, oportet quòd sicut se habet materia respectu formæ in composito naturali, puta Sorte: ita genus respectu differentiæ in composito rationali, scilicet specie. vt sicut materia est potentialis, & perficitur ac specificatur per formam, sic generica perfectio est potentialis perfectibilis & specificabilis per differentiam. Secunda verò particula, licet sequatur etiā ex supradictis quia ex eo quòd genus differentia & species significat totum, sequitur immediatè quòd genus non significet materiam quia materia nō est totū: & ꝙ differētia non significet formā, quia forma non est totum: & ꝙ species vt sic non dicat compositū ex materia & forma, eo quòd partes eius vt sic nō sunt materia & forma, sed genus & differentia. Attamen S. Tho. probat eam tali ratione, Materia & forma sunt partes sui totius, sicut duæ res tertiæ rei: genus & differentia non sunt partes sui totius, scilicet speciei, vt duæ res tertiæ rei. ergo genus & differentia non sunt materia & forma speciei. Maior patet ex se, homo enim est alia res à materia sua, & alia à sua forma. Nec est curæ modò vtrum sit res distincta realiter vel secundum rationem ab illis duabus coniunctis. sufficit enim nobis, quòd sit tertia res realiter distincta à qualibet parte. Minor verò declaratur hoc modo, Si genus & differentia componerēt speciē, vt duæ res tertiam, tunc homo esset cōpositus ex animali & rationali: hoc est falsum. ergo à destructione consequentis genus & differentia non componunt speciem, vt duæ res tertiam: quod erat probādum. Consequentia patet ex se: falsitas verò cōsequentis probatur, ex eo, quòd nulla pars prædicatur de suo toto, vt suprà dictum est. Habetur quarto Topicorum cap. 11. Animal autem prædicatur de homine: similiter rationale. dicimus enim ꝙ homo est animal, & quòd est rationalis.

ADVERTENDVM Est quòd S. Tho. in textu explanando Maiorem exemplariter dicit, quòd homo dicitur esse ex anima & corpore, sicut ex duabus rebus tertia res. Circa quæ verba dubitatur quomodo hoc sit verum, eius doctrinam sustinendo ponentis vnicam formam substantialē in composito. quæcunq; enim sunt idem realiter, non constituunt aliquod, vt duæ res tertiam. perfectio autem corporea & anima sunt idē realiter, si vnica forma ponitur. quomodo ergo constituent hominem, vt duæ res tertiam?

¶ Hanc dubitationem propter eius magnam difficultatem diuersimodè soluunt. Quidam dicunt, Corpus & anima non sunt secundum rem partes hominis, sed secundum rationem tantùm: licet enim anima sit verè pars, corpus autem secundum rem est totum. dicit enim compositum ex materia & forma, quæ est anima: ideo non est compositus ex anima & corpore tanquam ex duabus partibus secundum rem, sed secundum rationem, sed bene est compositus ex eis tanquam ex duabus rebus: eo modo, quo totum & pars sunt duæ res, vt tertia res secundum rationem distinctam ab altera, scilicet corpore: & secundum rem ab altera, scilicet anima.

¶ Alij dicunt, & in idem redit, quòd homo est composi-

tus ex anima & corpore, sicut ex causa formali, & eo cuius est causa formalis. Diuersæ enim res sunt secundum Auicen. causa formalis, & id cuius est causa formalis: sicut lucidum est compositum ex luce & lucido. vnde & isti dicũt, q̃ est cõpositus homo ex duabus rebus, scilicet ex toto & ex parte: sed nõ ex duabus partibus secũdũ rẽ.

¶ Alij dicunt, q̃ locutio ista est intelligenda per synecdochen, Homo est compositus ex anima & corpore ratione suæ partis, scilicet materiæ. Mihi autẽ pro nũc videtur dicendũ, q̃ homo est cõpositus ex anima & corpore, non solùm tanquã ex duabus rebus tertia res: sed tanquã ex duabus partibus secundũ rem totũ, accipiẽdo corpus, nõ vt est genus, sed vt significat partẽ: & accipiendo animã præcisè, vt diffinitur secũdo de anima. Significat aũt corpus sic acceptum compositum ex materia & perfectione corporea præcisè. Anima verò perfectionẽ vitalẽ præcisè. Probatur intentũ sic, Corpus differt realiter ab anima, et non vt totum à parte. ergo vt pars à parte. probatur media: quia totum confusè saltem includit partem, corpus autẽ sic acceptũ excludit animã: vnde in diffinitione animæ ponitur corpus, vt subiectũ deferens animã: vt ibi dicit S. Tho. Prima propositio est ex se euidens, & ab omnibus concessa. Consequentia autem ex sufficienti diuisione robur trahit: oportet ẽm vel vt totũ à parte, vel vt pars à parte, corpus realiter differre ab aĩa: si realiter differũt, homo igitur est cõpositus ex corpore & aĩa tanq̃ ex partibus realiter distinctis: quod erat intentũ. Et aduerte q̃ corpus, pars cùm importat corporeitatem præcisè extra ipsum, est identitas perfectionis corporeæ ad animã seu perfectionẽ vitalem: accidit ẽm, accidente extraneo corpori præcisè, q̃ eius perfectio sit idem cum anima: per se ẽm præscindit animã: & ideo per se loquẽdo subtiliter dictũ est, hominem componi realiter ex anima & corpore. Vnde secundũ hoc ad obiectionẽ deductã, dic q̃ licet perfectio corporea seu forma corporeitatis sit eadẽ realiter animæ: corpus tamẽ aliud est realiter ab anima, & ipsa perfectio corporea, per se loquẽdo, non est eadem realiter ipsi animæ, imò ipsam excludit præcisè accepta: & ideo corpus & anima cum præcisione, per se loquẽdo realiter partes ipsius hominis conceditur esse. Huic responsioni fauent verba text. vbi assignatur pro causa dicti præcisio animæ à significato corporis. Quod diximus de corpore, est anima respectu animalis, dicere poteris de animali & anima intellectiua respectu hominis, de corpore & forma lapidis respectu lapidis: & sic de alijs, semper accipiẽdo terminos præcisè pro partibus, licet non cõsuetũ sit dici inanimata cõponi ex corpore & forma specifica, sicut animata ex anima & corpore, propter latentem differentiam inter corporeitatem & formam inanimatorum: & etiam quia forma animatorum eleuat compositum ad hoc, quòd moueat seipsum, oportuit in ipso distinguere partem mouentem, & partem motam: animam scilicet & corpus: quod non inuenitur in formis inanimatorum.

ADVERTE Secundò, q̃ S. Th. ad clarificandã Minorẽ dicit, q̃ homo nõ est ex animali & rationali, sicut ex duabus rebus tertia res: sed sicut intellectus tertius ex duobus intellectibus. Vbi sciendũ, q̃ genus, species & differẽtia possunt accipi tripliciter. Primo mõ pro re significata per nomẽ genericũ, specificũ, & differentiale primæ intẽtionis. Secundo modo pro cõceptu formali talium nominũ. Tertio modo pro re significata per eorum nomina secundæ intẽtionis: verbi gratia, Animal, homo, & rationale possunt accipi primò pro re significata per hæc nomina: secũdò pro cõceptibus eorũ formalibus: tertiò pro relationibus generis, speciei & differẽtiæ: primo modo nec species nec diffinitio est cõposita ex genere & differentia, eo q̃ res significata per speciẽ & diffinitionẽ est eadẽ realiter cũ re significata per genus & differẽtiã: idem ẽm non cõponitur ex seipso. Tertio modo similiter nec species nec diffinitio est cõposita ex genere q̃ differentia, eo q̃ relatio speciei relatiuæ apponitur relationi generis, vt dicitur à Porphyrio. Nullũ autẽ correlatiuũ componitur ex suo correlatiuo, & vniuersaliter non apparet quomodo relatio possit cõponi ex alijs relationibus: vnde sicut relatio, quã significat hic nomen Propositio, non est composita ex relatione prædicati ad subiectũ: sed est, relatio attributa ab intellectu ipsi complexo ex prædicato & subiecto: ita relatio diffinitionis est relatio attributa tali formato conceptui in prima operatione intellectus explicanti distinctè genus & differentiam,

¶ Secundo verò modo tam species, q̃ diffinitio est cõposita ex genere & differẽtia: conceptus ẽm formalis speciei integratur ex cõceptu formali generis & cõceptu formali differẽtiæ tãq̃ ex duabus ptibus: verbi gratia, Cõcept⁹ formalis hoĩs est aggregatũ q̃d ex cõceptu formali aĩalis, & cõceptu formali rationalis. Quod ex supradictis sic deducitur: ex eo ẽm q̃ ostẽdimus, genus & differẽtiã & speciẽ differre in significato formali, liquet q̃ conceptus formalis aĩalis est cõceptus pfectionis sensitiuę, & cõceptus formalis rationalis est cõceptus perfectionis intellectiuæ, & conceptus formalis hominis est cõceptus vtranq̃ perfectionẽ cõplectens ex illis tanq̃ conceptus tertius illorum adunatione formatus: & sic homo est ex animali & rationali tanq̃ intellectus tertius ex duobus intellectibus: id est tanq̃ conceptus tertius ex duobus cõceptibus & non tanquam res ex duabus rebus: & quia nulla pars vt pars prædicatur in recto de suo toto: ideo intellectus siue conceptus formalis animalis nõ prædicatur in recto de intellectu, id est conceptu formali hominis. Ista ẽm est falsa, Conceptus formalis hominis est cõceptus formalis animalis: quia cõceptus formalis hominis aggregat totũ ex intellectiua et sensitiua perfectionis cõiunctũ: cõceptus verò formalis animalis non nisi partẽ, scilicet perfectionẽ sensitiuã dicit: licet, vt suprà dictũ est, secundũ cõceptũ seu significatũ materiale & formale simul totum dicat. homo ergo secundũ suũ formalẽ intellectũ seu conceptũ acceptus non est animal, neq̃ rationale: sed ex animali & rationali. Et sicut dictum est de homine, qui est species, ita dicito de animali quod est diffinitio: animal ẽm rationale secundũ suũ formalẽ cõceptũ, nõ est animal neq̃ rationale, sed ex animali & rationali: differt nanque formalis cõceptus animalis rationalis à conceptu formali animalis, & à cõceptu rationalis sicut totũ à partibus.

HOC AVTEM Quod dictũ est, conceptũ formalem, scilicet speciei & diffinitionis cõponi ex cõceptibus formalibus generis & differentiæ, potest dupliciter intelligi, vno modo de conceptu mẽtali. alio modo de cõceptu obiectali formaliter sumpto. Si primo mõ, adhuc dupliciter intelligi põt. Vno modo de conceptu mentali secundum esse subiectiuũ, seu secundum id quod est. Alio modo de illo secundum esse repræsentatiuum: conceptus mentalis speciei, secundũ id quod est, non est compositus ex conceptibus mentalibus generis & differentiæ, secundum id quod sunt, eo q̃ omnes sunt qualitates simplices, nec possunt distingui in plures partes componentes. Nõ ẽm est imaginandũ, cũ intellectus format conceptum diffinitiõis hominis, scilicet animal rationale, q̃ formet plures conceptus, sed vnũ tantũ: qui est quædã simplex qualitas, distinctè singulas repræsentãtẽ, sicut & in re extra, res diffinita est habens rem generis & differentiæ absque cõpositione reali: vnde hoc primo modo dictũ nostrum non est verũ: conceptus verò mentalis speciei secundũ esse repræsentatiuũ formaliter acceptus est cõpositus ex cõceptibus mentalibus generis & differentiæ secundũ esse repræsentatiuũ formaliter acceptis, sicut idolũ repræsentans totũ ex idolis partiũ: homo ẽm in mente repræsentat aggregatũ ex perfectiõe sensitiua & intellectiua: animal verò in mente formaliter nõ repræsentat nisi perfectionẽ sensitiuam, rationale autẽ non nisi intellectiuã; vnde hoc modo verificatur dictũ nostrum. Conceptus aũt obiectalis speciei formaliter sumptus, cũ nihil aliud sit, q̃ significatũ formale, conceptus mentalis eiusdẽ est compositus secundũ rationẽ ex conceptibus obiectalibus generis & differentiæ formaliter acceptis: sicut significatũ formale speciei est compositũ secundũ rationẽ ex significatis formalibus generis & differentiæ, vt suprà ostensum est. vnde homo acceptus vt est obiectus conceptui mentali, suo scilicet specifico non est animal neq̃ rationale: sed ex animali & rationali, accipiendo etiã animal & rationale, secundũ q̃ obiecta sunt suis mentalibus conceptibus: vt ostendit falsitas huius propositionis, Obiectum formale specificum est obiectum formale genericum, siue differentiale: dicit enim homo vt sic aggregatum ex perfectione sensitiua & intellectiua: animal verò vt sic non nisi vnã partem aggregati, scilicet sensitiuam naturam, rationale, vt sic non nisi alteram partem, scilicet intellectiuam perfectionem. manifestum est autem quòd aggregatum non est aliquod aggregatorum: vnde & hoc modo dictũ nostrum veritatem cõtinet: & est maximè ad propositum. Et sic animal quo ad rem importatam, nec est pars, nec

totum respectu hominis & animalis rationalis, quo ad significatũ verò materiale & formale simul est totũ: quo ad significatum, formale autẽ est pars tam obiectaliter, q̃ repræsentatiuè sumptum. Vnde cũ dico, Homo est animal rationale, si res ipsa solùm attẽdatur, nec partis, nec totius ratio saluabitur: si verò res ipsa sic significata, scilicet implicitè includens inferiora inspiciatur, totius rationẽ habet: si autẽ res ipsa sic significata attendatur secundũ id, ꝙ explicitè includit vt sic: partis rationẽ sortitur, propter quod animal ponitur in diffinitione hominis, vt totum: res enim de re prædicatur vt totũ, quia prædicatẽ in recto, & vt pars, qa addiẽ differẽtia, q̃ aliud explicat, &c.

¶ Quod suprà diximus de specie, dicito de diffinitione, seruato semper eo quod dicitur 1. Physic. tex. cõ. 5. scilicet ꝙ diffinitio diuidit in singula: non autẽ species. Nec fallaris, nostra dicta in hac materia legens, & suprà (qm̃ supra) nec cõceptum formalem conceptum mentalẽ distinctũ contra obiectalẽ accepimus: in hac materia verò per intellectum seu conceptũ formalẽ tam mentalẽ cõceptũ, quàm obiectalem formaliter sumptũ intelligi volumus.

Tametsi genus significet vnam essentiam, plures tamen species essentialiter distinguuntur.

Quamuis autem genus significet totam essentiã speciei, non tamen oportet vt diuersarum specierũ, quarum est idem genus, sit vna essentia: quia vnitas generis ex ipsa indeterminatione vel indifferentia procedit: non autem ita quòd id quod significatur per genus, sit vna natura numero in diuersis speciebus, cui superueniat res alia, quæ sit differentia determinans ipsum: sicut forma determinat materiã, quæ est vna numero: sed quia genus significat quandam formam, tamen non determinatè hanc vel illam, quam determinatè differentia exprimit, quæ non est alia quàm illa, quæ indeterminatè significabatur per genus: & ideo dicit Commentator in 11. Metaphysico. quòd materia prima dicitur vna per remotionem omnium formarum, sed genus dicitur vnum per communitatem formæ signatæ: vnde patet, quòd per additionem differentiæ remota illa indeterminatione, quæ erat causa vnitatis generis, remanent species diuersæ per essentiam.

¶ In quarta parte capituli huius intendit excludere talẽ obiectionem, Quæcunque habent vnum genus, habent vnam essentiam: diuersæ species habent vnum genus: ergo diuersæ species habent vnam essentiam, quod est falsum: quia species differunt essentialiter. Maior probatur ex eo, quòd genus secundum prædicta dicit totam essentiam specierum, Et licet ista obiectio faciliter solui posset, dicendo quòd species habent eandem essentiam genericè, non tamen specificè: quia tamen argumentum altiorem difficultatem petit, ex altiori principio respondere oportuit. Inducta est enim hæc obiectio ad concludendum diuersas species habere eãdem essentiam simpliciter, & nõ genericè: vt patet ex medio assumpto sic arguendo, Ea, quorum tota essentia est vna, habent eandem essentiam simpliciter: diuersarum specierum eiusdem generis, tota essentia est vna: ergo diuersæ species eiusdem generis habent eandem essentiam simpliciter. Minor patet ex eo, ꝙ genus dicit totam essentiã specierum, & est vnum in eis.

¶ Ad huius obiectionis exclusionem declarat quomodo genus est vnum, & innuit talem distinctionem. Aliquid significat vnum dupliciter: vno modo per positionem vnius determinatæ rei significatæ: alio modo per indifferentiam seu indeterminationem plurium rerum importatarum. Primo modo genus non significat vnum, sed secundo modo. Illud enim primo modo significat vnum, cuius significatum secundum se acceptum est vna aliqua natura & determinata: sicut homo significat humanitatem, quæ est certa & determinata natura, scilicet humana. Illud autem, quòd significat vnum secũdo modo, habet significatum, non aliquam determinatam naturam, sed plures naturas indeterminatè: sicut animal significans perfectionem seu naturam sensitiuã nõ significat aliquã certã & determinatã naturã siue formã: nulla enim est in vniuerso forma, q̃ sit aĩa sensitiua, sed quælibet est vel bouina, vel leonina vel humana, &c. vnde dicitur 7. Physi. tex. com. 31. quòd iuxta genus latent multa. & 10. Meta. tex. com. 24. quòd natura generis diuersa est in speciebus. & 2. de Anima. tex. com. quòd ratio animalis secundum vnumquodque animal est altera. est igitur genus vnum secundo modo. vnde ad formam rationis dicitur secundum præmissam distinctionem, quòd quorum est tota essentia vna primo modo, eorum est essentia eadem simpliciter, non autem quorum tota essentia est vna secundo modo; sicut est in proposito. specierũ enim totam essentiã nõ adunat genus nisi vnitate indeterminationis.

ADVERTENDVM Autem est, in litera appositam fuisse differentiam inter vnitatem generis & vnitatem materiæ primæ ad maiorem prædictorum euidentiam; quam etiam differentiam ponit Commen. 12. Metaphy. Commen. 14. vbi nota quòd de materia contingit loqui dupliciter, Vno modo, vt est quoddam totũ vniuersale respiciens hanc materiam vel illam, vt partes subiectiuas; & sic de ipsa modò non est sermo, idem enim est iudicium de eius vnitate & de vnitate cuiusque vniuersalis. Alio modo cõtingit loqui de ea solitariè sumpta secundũ se: non prout est vniuersalis, aut particularis, neque prout est in hac specie vel illa: & sic de ea loquitur Commen. ibi, & S. Tho. hîc. differunt; ergo vnitas materiæ sic accepta & vnitas generis in hoc, ꝙ vnitas materiæ est vnitas numeralis fundata supra determinatã rem: vnitas verò generica est vnitas non numeralis, sed indeterminationis fundata supra diuersas naturas indeterminatè. Cùm autem audis vnitatem materiæ primæ esse vnitatem nũmeralem intellige negatiuè non positiuè. Dicitur enim aliquod vnum numero dupliciter: positiuè scilicet & negatiuè. illud est numero positiuè, quod est vnum per positionem proprietatis seu differentiæ numeralis: sicut Sor. & hoc modo materia prima secundũ se non est vna numero: quia nullam proprietatem indiuidualem includit. Illud est vnum numero negatiuè, quod viniuersale cũ non sit, est non plura numero. hoc autem est illud, quod nullum distinctiuum includit in se: vnde pluralitatem & numerum habere queat: & hoc modo materia prima secundum se est vna numero: & talis vnitas numeralis fundatur supra determinatam entitatem, illam, scilicet quæ est materia: quæ nullum distinctiuum includit, cum ab omni denudata sit actu, cuius est distinguere: & ideo dicit Com. ꝙ materia est vna per remotionem omnium formarum: quia vnitatem suam negatiuè habet, ex hoc ꝙ non habet distinctiuas formas. Genus autẽ nõ esse vnũ numero neq; positiuè, neq; negatiuè propriè loquẽdo, ex eo patet qa vnitas numeralis tã positiuè, q̃ negatiuè fundatur supra certam & determinatam rem; qđ in genere non inuenitur. dicit enim genus plures naturas & res, ex quibus numerari potest, Sed & ꝙ genus sit vnum vnitate indeterminationis, ex eo patet ꝙ naturæ plures per genus importatæ non adunantur in eius significatione, nisi propter hoc, ꝙ indeterminatè significat eas: animal enim ideo adunat in se equum, bouem, leonem &c. quia non determinatè explicat quis eorum sit habens perfectionẽ sensitiuam. & ideo dicit Commen. ibi, ꝙ genus est vnum per communitatem formæ significatæ, id est ex eo ꝙ communiter & non determinatè formas significat. Vnde & patet quomodo proposito S. Tho. deseruit inducta autoritas. Si enim materia & genus in hoc differunt ꝙ materiæ vnitas est per negationẽ formarũ supra entitate determinata fundata, & genus non est vnum nisi propter hoc ꝙ significat communiter plura consequens est quòd genus nõ sit vnũ nisi ex indeterminatione: qđ erat propositũ.

Essentiã speciei in indiuiduis cõparatã totũ contingit esse, et partẽ, vt autem pars est de illis, minime prædicatur, vt autẽ totũ est, & in concreto nomine significata de illis prædicatur.

Et quia, vt dictum est, natura speciei est indeterminata respectu indiuidui, sicut natura generis respectu speciei, inde est quòd sicut id, quod est genus, prout prædicatur de specie implicitè in sua significatione, quamuis indistinctè, totum id quod determinatè est in specie, ita id quod est species secundum quod prædicatur de indiuiduo: oportet quòd significet totum, quod essentialiter est in indiuiduo licet indistinctè; & hoc modo essentia speciei significatur nomine Hominis; vnde homo de Sorte prædicatur, Si autem significatur natura speciei cum præcisione materiæ signatæ, quæ est principium indiuiduationis, sic se habebit per modum partis; & hoc modo significat nomen humanitatis: humanitas enim significat id vnde homo est homo. Materia autẽ signata

non est illud, vnde homo est homo: & ita nullo modo continetur inter illa, ex quibus homo habet, quòd sit homo. cùm igitur humanitas in suo intellectu includat tantùm ea, ex quibus homo habet, ꝙ sit homo, patet quòd à significatione eius excluditur vel præciditur materia determinata vel signata. Et quia pars non prædicatur de toto, inde est, ꝙ humanitas nec de homine, nec de Sorte prædicatur. vnde dicit Aui. ꝙ quidditas compositi non est ipsum compositũ, cuius est quidditas, quãuis etiã ipsa quidditas sit cõposita, sicut humanitas, licet sit composita, nõ tamẽ est homo, imò oportet quòd sit recepta in aliquo, quod est materia signata. Sed quia, vt dictum est, designatio speciei respectu generis est per formas, designatio autem indiuidui respectu speciei est per materiã: ideo oportet vt nomen significans id, vnde natura generis sumitur, cum præcisione formæ determinatæ perficientis speciem significet partem materialem totius: sicut corpus est pars materialis hominis: nomen aũt significans id, vnde sumitur natura speciei cũ præcisione materiæ designatæ, significat partem formalem: & ideo humanitas significatur vt forma quædam. Et dicitur quòd est forma totius, non quidem quasi superaddita partibus essentialibus materiæ & formæ, sicut forma domus superadditur partibus integralibus eius, sed magis est forma, quæ est totũ, scilicet formã complectẽs & materiã: cũ præcisione tamen eorũ, per quæ materia est nata designari. Sic ergo patet, ꝙ essentia hominis significatur hoc nomine, homo, & hoc nomine, humanitas: sed diuersimodè, vt dictũ est: quia nomen, homo significat eam vt totũ, inquantũ scilicet non prætendit designationẽ materiæ, sed implicitè continet eã: & indistinctè, sicut dictũ est, ꝙ genus continet differentiam: & ideo prædicatur hoc nomen, homo de indiuiduis: sed hoc nomen humanitas significat eã vt partem, nec continet in sua significatione nisi id quod est hominis inquantum homo, & præcedit omnem designationem materiæ, vnde de indiuiduis hominis non prædicatur. & propter hoc quandoq; hoc nomen essentia inuenitur prædicatum de re: dicitur enim Sortis essentia quædam: & quandoque negatur, sicut dicimus quòd essentia Sortis non est Sortes.

¶ In hac quinta & vltima parte huius capituli cõparat essentiam specificam ad indiuiduũ secundum totalitatẽ, partialitatem, prædicabilitatem & formalitatem.

¶ Ad quorum euidentiã aduertendum est, ꝙ sicut suprà de essentia generica dictum est, ꝙ põt significari per modũ totius & per modũ partis, ita nunc dicitur, ꝙ essentia specifica põt accipi vt significata nomine primæ intẽtionis per modũ totius, & per modũ partis. Per modũ qdẽ totius sicut essentia humana significatur ꝑ ly homo: per modũ verò partis, sicut illamet significatur per ly humanitas. Differt autẽ ipsa à se altero modo significata in hoc ꝙ significata per modũ totius implicitè includit indiuidua: significata verò per modũ partis excludit illa à sui significatione. Qđ sic declaratur exẽplariter, Homo cùm significet habẽs naturã humanã, implicitè includit sub ly habens omnia indiuidua humana: habens enĩ naturã humanã est quodcunq; indiuiduũ humanũ: humanitas aũt cùm significet quo homo est homo, omne aliud ab humanitate excludit à ly quo: nullum enĩ aliud ab humanitate est, quo homo est homo: & ideo cũ principia indiuiduantia sint aliud ab humanitate, vt suprà dictũ est, sequitur ꝙ humanitas excludit principia indiuiduãtia à sui significatione: & cõsequẽter indiuidua, q̃ sine indiuiduatione intelligibilia nõ sunt: sicut nec species absq; differẽtia intelligi põt, & cũ pars vt pars nõ ꝑdicetur de suo toto: omne autẽ ꝑdicatũ in recto habet rõnem totius, ideo essentia primo modo, id est per modũ totius significata de indiuiduis in recto ꝑdicatur: significata verò per modũ partis, nequaquã, & propter hoc illa est vera, Sortes est hõ, illa autem falsa, propriè loquendo. Sortes est humanitas (vt Auic. testatur) & sic iam patet proportio essentiæ specificæ ad indiuiduum secundum tria, scilicet totalitatẽ, partialitatem, & prædicabilitatem.

¶ Quo ad formalitatẽ verò declaratur apposita differentia inter essentiã genericã per modum partis significatã respectu speciei, & essentiã specificã per modum partis significatã respectu indiuidui. Differunt enĩ in hoc, ꝙ illa est pars materialis speciei, ista verò est pars formalis indiuidui. Et ratio est, quia illa, scilicet essentia generica cõparatur ad alterã partẽ speciei, vt materia ad formam & perfectibile ad suã perfectionem, cùm designatio seu determinatio generis ad speciẽ fiat per differentiam, quæ sumitur à specifica forma, quæ perficit & cõplet perfectionem genericã: ista verò, scilicet specifica essentia comparatur ad alteram partem indiuidui, vt forma ad materiã, & perfectio ad perfectibile, cùm designatio seu determinatio speciei ad indiuidua fiat per materiam signatam, quam imperfectiorẽ esse specifica forma, qua essentia specifica sumitur, constat: ideo animalitas est pars materialis hominis, humanitas verò est pars formalis Sortis: & dicitur quòd est forma totius non quasi superaddita, &c.

AD EVIDENTIAM Horum verborum est notandũ, ꝙ forma totius & forma partis, vt in secundo ca. visum fuit, differũt realiter: nõ sicut vna forma differt ab alia forma, puta albedo à dulcedine, sed sicut totum et pars, & ideo dicitur hîc, ꝙ forma totius nõ est quasi superaddita partibus, id est, nõ est forma addita materiæ & formæ, sicut forma domus est, forma addita lignis, lapidibus, cæmento, & cæteris partibus: sed magis est forma, quę est totũ, id est ipsum cõpositum resultãs ex partibus. Quod cũ ꝑ modũ partis formalis significatur, forma totius appellatur, eo ꝙ totius est cõpletè certificatiuũ et distinctiuum & determinatiuũ: hæ enĩ sunt cõditiones formæ. Et residuum sermonis epilogus per se patens est.

CAPVT IIII.

Quanam ratione essentia conueniat esse genus, speciem, vel differentiam, ostendit.

VISO Quid significetur nomine Essentiæ in substantijs compositis, videndum est quomodo se habeat ad rationem generis, speciei, & differentiæ, quia autem cui cõuenit ratio generis, speciei vel differentiæ, prædicatur de hoc singulari signato, impossibile est ꝙ ratio generis vel speciei vel differentiæ cõueniat essentię, secundũ qđ per modum partis significatur, vt nomine humanitatis vel animalitatis: & ideo dicit Auic. quòd rationalitas non est differentia, sed differentiæ principium, & eadem ratione humanitas non est species, nec animalitas genus.

Nulla essentia substãtiæ cõposita significata per modum partis, est genus, vel species, vel differentia.

5. Meta. cap. 6 in princip.

IN HOC Quarto ca. intendens determinare qũo essentia substantiarũ cõpositarũ se habeat ad intentiones logicas, scilicet genus, speciem, differentiã, quatuor facit: primò sex conclusionibus determinat intentũ: secundò excludit quendã Auer. errorẽ: tertiò excludit quandã aliam obiectionem: quartò rñdet cuidam tacitæ obiectioni.

¶ Pro intellectu primę partis notãdę sunt duę distinctiones. Prima est ista: Natura seu essentia substãtię cõpositæ põt tripliciter accipi: primò, vt significata per modũ partis: secũdò, vt per se existens separata à singularibus: tertiò, vt significata per modũ totius. Secũda distinctio, quę est subdiuisio tertij mẽbri est ista: Natura substantiæ cõpositæ significata per modum totius potest accipi tripliciter: primò, secundũ se, secundò, secundũ esse quod habet in singularibus: tertiò, secũdũ esse qđ habet in intellectu.

¶ His prælibatis, scias ꝙ secundũ singula mẽbra harum diuisionum ponit singulas cõclusiones: secundum primã quidẽ duo membra vtriusq; diuisionis ponit quatuor negatiuas: secũdũ verò vltima vtriusq; ponit duas affirmatiuas, ita ꝙ secũdũ q̃libet diuisionẽ primò ponit duas negatiuas. deinde tertiã affirmatiuã: et sic fiũt sex cõclones.

¶ Prima ergo cõclusio negatiua est, Essentia substantiæ cõpositæ significata per modum partis, sicut aialitas, humanitas, rõnalitas nõ est genus neq; spẽs neq; differẽtia: Quã probat sic, Tã genus, q̃ spẽs, q̃ differẽtia ꝑdicatur in recto de hoc particulari supposito, puta Sorte: essentia substãtiæ cõpositæ significata per modũ partis nõ prædicatur in recto, de hoc particulari supposito: ergo essentia

taliter significata non est genus, nec species, nec differētia: Omnes propositiones patent ex præcedenti cap. & ideo dicit Auic. q rationalitas, quæ significat per modū partis, nō est differentia, sed principiū differētiæ: & similiter aīalitas nō est genus, sed generis principiū: & humanitas nō est species, sed speciei principiu, sicut albedo est principium albi, & pars est principium eius, cuius est pars.

Essentia p se subsistēs, nō in singularibus est genus vel species, vel differentia.

Similiter etiam nō potest dici, q ratio generis, speciei, differentiæ conueniat esse, secundū q est quædā res existens extra singularia, vt Platonici ponebāt: quia sic genus & species non prædicarentur de hoc indiuiduo: non enim potest dici quòd Sortes sit hoc, quòd ab eo separatum est. Nec separatum illud proficit in cognitione huius singularis signati.

¶ Hîc ponitur secūda cōclusio negatiua. Essentia substātiæ cōpositæ per se nō in singularibus existēs nō est spēs siue genus. Et pbat eā duplici rōne. Primò sic, Genus seu spēs pdicatur de hoc particulari: essentia per se subsistens nō in singularibus nō prædicatur de hoc particulari: ergo essentia per se subsistēs nō in singularibus nō est genus seu spēs: Maior patet, Minor probatur sic, Subiectū est id quod in recto de eo pdicatur: Sortes nō est homo separatus: ergo Sortes nō est subiectū respectu hoīs separati: ergo hō separatus nō pdicatur de Sorte: quod erat assumptū in Minore. Secundò sic, Genus seu spēs est id, quo indiuidua cognoscuntur: essentia per se subsistēs nō in singularibus nō est id, quo indiuidua cognoscūtur: ergo essentia per se subsistēs nō est genus neq; spēs: Maior patet ex eo q vnūquodq; per suū genus spēm, differētiā cognoscitur. Minor verò ex eo, q vnūquodq; cognoscitur quidditatiuè per id qd est in eo: et nō per id quod nō est in eo.

Essentia substantiæ cōposita vt p modū totius significatur, siue noie cōcreto, ē genus, species, vel differentia.

Et ideo relinquitur, q ratio generis, vel speciei, vel differētiæ conueniat essentiæ, secundū quod significat per modum totius, vt nomine Hominis, vel animalis prout implicitè & indistinctè continet totum hoc, quod in indiuiduo est.

¶ Hic ponitur tertia cōclusio affirmatiua: Essentia substātiæ cōpositæ significata p modū totius est spēs, genus vel differētia, &c. probatur sic, Genus, spēs seu differētia substātialiter cōtinet & implicitè totū, quod est in indiuiduis: essentia substātiæ cōpositæ nō nisi significata per modū totius cōtinet implicitè totū esse indiuiduorū: ergo essentia substātiæ cōpositæ significata p modū totius est genus vel species vel differētia. Propositiōes oēs ex pcedenti cap, patent: vbi diximus genus, speciē, differētiā, cōuenire in hoc q significāt totū, qd est in inferioribus, & sua abstracta excludere ea, q sunt in inferioribus: est igitur animal genus, homo species, rationale differentia.

Essentia, vel naturæ p se, id ē absolutè accepta non nisi prædicata quidditatiua conueniunt, sumpta verò vt habet esse in singularibus, vel ī aīa, cōueniunt, prædicata p accidens, & denoiatiua, & absolutè sumpta est, quæ prædicantur de indiuiduis.

Natura autem vel essentia sic accepta potest dupliciter considerari. Vno modo secundū naturam & rationem propriā: & hæc est absoluta consideratio ipsius: & hoc modo nihil est verū de ea dicere, nisi q conueniat sibi, secūdū q huiusmodi. Vnde quicquid aliorū sibi attribuitur, falsa est attributio: verbi gratia, Homini in eo, quòd est homo, conuenit rationale & animal, & alia quæ in eius diffinitione cadunt, album verò vel nigrum vel quodcunque huiusmodi, quod non est de ratione humanitatis, non conuenit homini in eo, quòd est homo. Ideo si quæratur verū ista natura possit dici vna vel plures, neutrum concedendum est: quia vtrunque est extra intellectum humanitatis, & vtrunq; potest sibi accidere. Si enim pluralitas esset de ratione eius, nunquam posset esse vna: cū tamē vna sit secundum q est in Sorte. Similiter si vnitas esset de intellectu & ratione eius, tunc esset vna & eadē natura Sortis & Platonis, nec posset in pluribus plurificari. Alio modo consideratur, secūdum q habet in se in hoc vel in illo: & sic de ipsa prædicatur aliquid per accidens ratione eius in quo est: sicut dicitur q homo est albus, qa Sortes est albus, quamuis homini non conueniat in eo, quòd est homo. Hæc autem natura habet duplex esse, vnum in singularibus, aliud in anima & secundum vtrunque consequuntur accidentia dictam naturam: & sic in singularibus habet multiplex esse secundum diuersitatem singulatium: & tamen ipsi naturæ secundum propriam considerationem, scilicet absolutam, nullum istorum esse debet. falsum enim est dicere, quòd natura hominis, inquantum huiusmodi, habeat esse in hoc singulari. si enim esse in hoc singulari conueniret homini, inquantum est homo, non esset vnquam extra hoc singulare. similiter si conueniret homini, inquantum est homo, non esse in singulari, nunquam esset in eo. Sed verum est dicere, quòd homo, inquantum est homo, non habet quòd sit in hoc singulari vel in illo. patet ergo quòd natura hominis absolutè cōsiderata abstrahit à quolibet esse: ita quòd non fiat præcisio alicuius eorum: & hæc natura sic considerata, est quæ prædicatur de omnibus indiuiduis.

¶ Hîc antequā ponatur quarta conclusio, inchoatur secūda diuisio supra posita, cuius terminos oportet prædeclarari ad intellectū conclusionū. Natura per modū totius significata, secundum naturam seu rationem propriam, vel secundum se, idem sunt quod natura considerata secundum eas conditiones, siue ea prædicata, quæ cōueniunt sibi ex sua diffinitione, siue in primo modo dicendi per se.

Natura verò secundū esse in singularibus idem sonat quod natura considerata secundum eas conditiones: siue secundū ea, prædicata, quæ cōueniūt sibi ex hoc, q in singulari vel in singularibus esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat quod natura cōsiderata secundū eas cōditiones, siue illa prædicata, quæ cōueniūt sibi ex hoc, q habet esse in intellectu. Differūt autē quadrupliciter, vt ex textu colligitur, conditiones cōuenientes naturæ secūdū has diuersas acceptiones, eo q cōditiones debitæ naturæ secūdū se sumptę sunt pdicata essentialia: homo enim secundū se est nisi animal rationale, conditiones verò debitæ naturæ reliquis duobus modis sunt prædicata denominatiua. homo enim nō est res illa, quæ cōuenit ei ex esse in singularibus, sed ab ea denominatur: non enim homo est albedo quæ cōuenit ei ex hoc, q est in Sorte, sed ab ea denominatur albus. Similiter homo nō est res illa, quæ cōuenit ei esse in intellectu, puta relatio vniuersalitatis, aut speciei, sed denominat ab ea vniuersalis, & spēs. Et licet hæc duo vltīa mēbra in hoc cōueniāt, q attēduntur penes prædicata denominatiua: differūt tn quia prædicata denominatiua, quæ cōueniūt naturæ secundum esse in singularibus, aliquid ponunt reale supra ipsam, sicut albū addit supra hominē, naturam albedinis quæ est ens reale: prædicata verò denominatiua, quæ cōueniunt rei secundū esse in intellectu, nihil ponunt reale supra naturā ipsam: sed denominationē negatiuā aut relatiuā secundū aliquā relationē rationis. Cū enim dico, Homo est species, ly species, nihil reale addit supra hominē sed solā relationē rationis, qua respecit suū genus: species enim generis est species.

¶ Secundò differūt istius diuisionis positæ mēbra in hoc q natura absolutè sumpta nec est vna numero, nec plures numero. si enim esset vna numero, non posset reperiri in pluribus numero: quod patet esse falsum, eo q natura humana est in Sorte & Platone. Cōsequentia probatur sic, Natura secundū se est vna numero: ergo nō potest esse distincta numero: ergo non potest reperiri in pluribus numero: quod erat intētū. Prima cōsequentia harū ex eo est clara: quia impossibile est alicui conuenire oppositū eius quod conuenit ei secundū se sicut impossibile est homini conuenire irrationale, distinctio autē numeralis est opposita vnitati numerali, & ideo si natura secundum se habet vnitatem numeralē, nunquā habere potest distinctionē numeralē. Similiter probatur, q natura secundū se nō sit plures numero: sequeretur enim naturā humanā non esse in Sorte, quia non posset habere vnitatē numeralē, ex quo vēdicat sibi secūdū se distinctionē numeralē. Natura autē secūdū esse in singularibus vnitatē & distinctionē numeralē sortit: propterea nanq; homo est vnus numero, quia Sortes est vnus numero: & propterea homo est distinctus numero in pluribus: quia Sortes & Plato sunt distincti numero.

¶ Tertiò differunt in hoc, quia natura secundum se sumpta nullum esse sibi vendicat, scilicet nec esse in singulari

aut singularibus, nec esse in intellectu: nec etiam vendicat sibi non esse in singulari & singularibus, aut nō esse in intellectu, quod patet ex eisdem fundamentis. si enim esse in singulari esset de ratione sua, nunquā extra illud inueniretur: cū nihil inueniatur extra id quod est de eius ratione. similiter si esse in singularibus esset de eius ratione, modò posset in vno inueniri: quia in vno natura existens nō est in pluribus. similiter si esse in intellectu esset de ratione eius, nunquā posset extra intellectum reperiri. eodem modo si nō esse in singularibus aut singulari esset de eius ratione, nunquā posset habere esse in aliquo singulari: & si non esse in intellectu esset de eius ratione, nunquā posset habere esse in intellectu ex illo fundamento. Nulli pōt conuenire oppositū, qđ est de ratione sui: vnde natura absolutè sumpta ab omni esse et nō esse abstrahit sine praecisione, id est nec includit nec excludit aliquod hmōi esse vel non esse. Natura autem tam secundo, quàm tertio modo accepta, alterum illorum esse includit, & alterum excludit. vt de se patet. homo enim secundū quòd est in singularibus, non est in intellectu, & econtra: secūdum quòd est in intellectu, non est in singularibus.

¶ Quartò differunt: quia natura per modū totius significata secundū se sumpta est ea, quae praedicatur de indiuiduis, cùm dicitur, Sortes est homo. Natura autem sumpta tam prout est in singularibus, quàm prout in intellectu non praedicatur de indiuiduis: quod declaratur sic, Id praedicatur de indiuiduis, quod attribuitur illis in propositione: sed natura absolutè accepta & non secundum esse in singularibus, neq; secundū esse in intellectu attribuitur indiuiduis in propositione: ergo natura absolutè sumpta & non secundū esse in singulari vel intellectu praedicatur de indiuiduis. Maior est nota ex terminis: Minor declaratur exēplariter, cū dico, Sortes est homo, sensus propositionis est, Sortes est animal rationale: ita quòd in ista propositione nihil attribuitur Sorti nisi esse animal rationale: quae sunt conditiones naturae humanae absolutè acceptae: vt patet. non enim cùm dico, Sortes est homo, attribuo Sorti aliquod debitum naturae humanae ex esse in singularibus, aut ex esse in intellectu: neq; attribuo Sorti habere naturā humanam cum aliquo addito: sed tantùm attribuo Sorti habere naturam humanā, seu esse animal rationale: quae sunt, vt dictum est, conditiones naturae humanae secundum se acceptae. Natura igitur primo modo sumpta est, quae praedicatur de indiuiduis, et non natura secundo & tertio modo.

Dubitatio. IN HOC Loco antequā vlterius procedatur, dubia quaedā examinanda sunt. Circa praedicta dubiū est. Primò circa primā differentiam assignatam in eo, quod dictum est, quòd naturae secundū se sumptae non insunt nisi praedicata quidditatiua. hoc enim patitur difficultatem tum propter transcendentia, tum propter quaedam praedicata negatiua. si enim transcendentia, quae sunt, ens, res, vnum, aliquid, verum, & bonum, conuenire asserantur naturae absolutè sumptae erunt praedicata quidditatiua, & sic ponatur in diffinitione. nulla enim diffinitio est completa, nisi omnia praedicata quiddditatiua includat: transcendentia aūt in diffinitione poni omnes negāt. ¶ Cōfirmatur consequentia ex dictis S. Tho. in litera, vbi habetur, q; quae insunt natura absolutè sunt de diffinitione illius. si aūt transcendentia dicatur nō conuenire naturae absolutè, tunc homo secundum se sumptus nō est aliquid, nec res, nec vnum quid: quod omnino negatur.

DE PRAEDICATIS Verò negatiuis occurrit difficultas talis: quia negationes naturarū disparatarū si cōueniunt naturae absolutae erūt praedicata quidditatiua: & sic negatio erit de diffinitione substantiae. Si aūt cōueniunt naturae secundum esse in singularibus vel in intellectu, tunc accipiendo hominem absolutè, ista erit falsa, Homo non est leo: quod videtur irrationabile.

AD HORVM Dissolutionē considerandum est primò, quomodo transcendentia se habeant ad naturas rerum, supra quas cadunt. vt autem supra in quaestione de significatione entis tactum fuit, nullum transcendentium importat alium gradum, seu aliam naturam à gradibus seu naturis eorum, quibus apponuntur. *c.1.q.2.* cum enim dico, ens homo, vnus homo, res homo, verus homo, bonus homo, aliquid homo, nullum alium gradum ab humanitate significo, sed ipsam humanitatem diuersis modis. ly enim ens, significat humanitatē, prout habet esse: ly vnus, illam prout non est diuisa formaliter: ly res, illam prout ratitudinem habet, vt potè non ex intellectu fabricata: ly bonum, ipsam, prout perfectiua est appetitus: ly verum, ipsam, vt perfectiua est intellectus: ly aliquid, ipsam, vt aliud quid est ab alijs. Simili modo est dicendum accepto quocunque gradu generico: vt faciliter exemplo manifestari potest.

CONSIDERANDVM Est secundò, q; cùm primum inter transcendentia sit ens (eo quòd eius ratio caeterorum rationes praeueniat) & omnia conuertantur cū ente, tanquam eius passiones, cùm declaratum fuerit quomodo ens conueniat naturis rerum, planum erit de caeteris. Scotus ergo primò sent. distin. tertia, quaest. tertia: opinatur ens esse vniuocum & praedicari, inquit, de omnibus inferioribus exceptis vltimis differentijs. Et primum quidem horum tanquam per se notum supponens, secundi duplicem rationem reddit. *Sco. 1. di stin. 3. q. 3. in sol. q. 3. vt supra dictū est c. 2. q. 3. prima ratio.*

¶ Primò, quia si differentiae includant ens vniuocè dictū de eis, & non sunt omnino idē: oportet quòd sint diuersa aliquid idem entia: & consequenter sequitur, quòd differentiae vltimae sint propriè differentes, & sic habent alias differentias, & non sunt vltimae.

¶ Secundò, quia sicut ens compositum in re est compositum ex actu & potentia: ita conceptus compositus per se vnus est compositus ex conceptu actuali & potentiali determinabili & determinante. Sicut ergo resolutio compositi in re fiat ad simpliciter simplicia, scilicet actum vltimum & potentiam vltimam: ita quòd actus nihil potentiae, & potentia nihil actus includat: ita resolutio conceptus debet stare ad conceptus simpliciter simplices actualem & potentiam determinabilem tantùm, ita quòd nihil determinantis includat, & determinantem tantùm, quòd nihil determinabilis includat. tales sunt conceptus entis & vltimae differentiae: ergo vltima differentia non includit formaliter ens.

CONTRA Primum arguitur: quia sequeretur, quòd ens poneretur in diffinitione, contra Aristot. octauo Metaphy. tex. com. 16.

¶ Praeterea sequitur, quòd esset negatio in diffinitione, vt suprà in quaest. de vniuocatione entis deduximus. *t.c.16.*

¶ Contra secundum dictum arguo sic, Omne id, de quo formaliter sumpto praedicatur in secundo modo passiones entis includit in se formaliter ens: sed de vltima differentia formaliter sumpta praedicantur in secundo modo passiones entis: ergo vltima differentia includit in se formaliter ens. *c.1.q.3. ratione 2.* Minor patet, quia vltima differentia est per se vna & intelligibilis. Maior probatur sic, Omne formaliter includens medium proprium à priori, per quod demonstrātur passiones entis, includit in se formaliter ens, patet ista: quia entis cōceptus est illud mediū. Sed omne id, de quo formaliter sumpto praedicantur in secūdo modo passiones entis, includit in se formaliter mediū, per qđ tales passiones de eo sunt demonstrabiles: ergo omne tale includit formaliter ens. Patet ista Minor, quia implicat oppositum. Si enim formaliter non includit proprium medium concludendi B, quomodo de A formaliter sumpto erit à priori demonstrabili B. Secundò arguo, & in idem redit: Omnis passio conueniens pluribus formaliter sumptis, cōuenit eis ratione alicuius communis inclusi formaliter, cui illa passio primò conuenit: sed vnitas vel intelligibilitas est passio conueniens omnibus vltimis differentijs formaliter sumptis: ergo conuenit eis ratione alicuius communis formaliter inclusi in eis, cui primò conuenit: tale autem est ens: ergo omnes differētiae vltimae includunt ens. Minor est per se nota. Maior est Ari. primo Posteriorum. Nec potest dici ad Maiorem, quòd sufficit, subiectū denominatiuè includi in eis, quibus formaliter sumptis conuenit passio illius subiecti. Quia cùm tota ratio quare passio alicuius insit alteri, sit participatio illius subiecti primi: *t.co.12.* si alicui formaliter sumpto inest passio, eidem formaliter sumpto inest & subiectū: & si formaliter sumptum subiecti expers est, quomodo formaliter sumptum illius passionem habere potest? Vt arguatur sic, Id, quod formaliter sumptum à se subiectū excludit, etiam à se passionem excludit: sed vltimae differentiae formaliter sumptae non excludunt à se passiones entis in secundo modo: ergo nec excludunt ens in primo modo. Nec patiantur aures tuae audire responsionem Francisci de Matronis dicētis, regulam adductam Posterioristicam Aristot. non tenere in transcendentibus. Voluntaria enim & destructiua totius Metaphisicae glossa est.

Ad

Prio sen. q.6. quae quaeritur vtrum a simpliciter simplicibus possit abstrahi aliquis conceptus communis in fine.

¶ Ad rationes autem Scoti dicitur, quòd cùm tam prima, quàm secunda supponant ens habere conceptum obiectiuum vnum simpliciter, nihil concludit. Dicitur secundò ad secundam, quòd argumentum à simili claudicat: licet enim fit similitudo quo ad aliquid inter compositum naturale & intellectuale: dissimilitudo tamen est magna in proposito, quia partes compositi naturalis mutuò se excludunt: quia quædam res speciales sunt, partes autem compositi intellectualis non possunt mutuò se excludere: quia altera (puta ens) est adeò vniuersalis, vt nihil possit eam subterfugere.

AVICENNA Autem Alpharabius & Algazel, vt testatur Albertus in Postprædicamentis, cap.9. opinantur, quòd ens non conueniat naturæ absolutè sumptæ. Vnde dicunt hanc consequentiam non valere, Homo est substantia: ergo homo est ens: eo quòd ens significat aliquid additum essentiæ rei: quod non est de eius ratione: quod expressè etiam de Auicenna refert Cõmentator quarto Metaphysicæ comment.3.& 10.Metaphysicæ commento 8.

Cap.5. Cap.3. Cap.8.

SANCT. THOM. Autem, cuius est opus, quod exponendum suscipimus super quarto Metaphy. lectu.2.super textu commen.3.& super lect.2.supra tex. comment.8. expressè in hoc reprehendit Auicen. vnde sententia eius non est censenda eadem opinioni Auicen. licet difficile sit videre in quo differat ab ea, cùm ipse teneat nullum aliud à Deo esse ens per suam essentiam, sed per aliquid additum suæ essentiæ: & expressè dicat in quolibeto secundo, quæstione secunda, articulo primo, ens non esse prædicatum essentiale: & in primo contra Gẽ.ca.26.dicat, ens non cadere in conceptu substantiæ: quod est genus generalissimum.

Circa T. com.5. Circa T. cap.8.

Quolib. 2 q.2. arti.1. contra Gẽ. cap.26.

¶ Propter quod à quibusdam dicitur, quòd ens dupliciter sumitur, scilicet nominaliter & participaliter. Et quòd ens nominaliter quidditatiuè & intrinsecè de omnibus prædicatur: sic enim vnumquodque est ens per essentiam suam. Ens verò participaliter, cùm idem sonet quod existens, non est prædicatum quidditatiuum: sic enim nihil aliud à Deo est ens per essentiam suam: vnde secundum istos ens nominaliter conuenit naturæ absolutè, non autem ens participaliter. Addunt quoque quòd ens nominaliter est diuisum in decẽ prædicamenta, & est transcendens conuersum cum alijs, propriè loquendo, non ens secundo modo: & ideo reprehensibilis erat Auic.qui hanc distinctionem prætermisit.

¶ Mihi autem aliter dicendum occurrit: Dico enim quòd ens participaliter est id quod est transcendens, diuisum in decem prædicamenta. Quod ex eo patere potest, quòd sanctus Thomas prima parte, quæstione quinta & sexta. & in quæstione de veritate, quæstione vigesimaprima, ostendit bonum, quod etiam diuiditur in decem prædicamenta (vt dicitur primo Ethicorum) conuerti cum ente participaliter non nominaliter, vt clarè patet ex duobus.

Prima parte, q.5 arti.1. ad primum de veri. q.21 ca.7. vide cõ. huius doctri. & poste.ca.6. i prin. & circa medium.

¶ Primò ex eo quòd dicit, quòd cùm bonum & ens conuertantur sicut res est ens, ita bona: sed non est ens per essentiam suam: ergo nec bona. In quo processu, vt fallacia æquiuocationis vitetur, non nisi de ente participaliter est sermo. Secundò, ex eo quod dicit, id, quo res formaliter est bona, non esse ens: quod dictum de ente nominaliter falsum est: quia esse actualis existentiæ, quo res est ens & bona, est ens nominaliter. Ens igitur quod conuertitur cum bono, quod est transcendens, diuisum in decem prædicamenta, est ens participaliter.

¶ Sed in Entis nomine duo aspici possunt, scilicet id à quo nomen Entis sumitur, scilicet ipsum esse, quo res est. Et id, ad quod nomen Entis impositum est, scilicet id quod est. Suprà enim, in principio operis dictum est, ens significare id quod est in quolibet prædicamento: & in hoc differre ab essentia, quæ significat id, quo res in prædicamento reponitur. Vnde primo Physicorum, textu commenti decimotertij. Aristot. loco ly ens, posuit ly quod est. Auicen. ergo attendens ad id, quo res est, vnde nomen entis sumptum est, dixit simpliciter, ens esse prædicatum extra essentiam rei: sanctus Thomas verò intuens id quod est, ad quod nomen Entis impositum est, Auicen. non adhæsit. Nanque ipsum quod est, non prædicat aliquid extra essentiam rei. Insuper aduertens, quòd ipsum, quo res est, scilicet actualis essentia, non est extraneæ naturæ ab ipso, quod est, sed per principia propria ipsius, qđ est, construitur inter prædicata accidentalia, ens annumerare noluit: hoc enim non potest asseri de quocunque alio extra essentiam rei. Nihil enim extra essentiam rei per propria principia ipsius rei constituitur, nisi rei existentia. Quodcunque enim aliud per principia propria alterius generis constituitur, scilicet genus proprium, & differentiam propriam, & vniuersaliter propria illius prædicamenti principia.

Duo includũtur in prædicamento Entis c.1. i prin. T.c.13.

Discordia inter S.Thom. et D.Auicen.

Ipsum autem existere, non nisi per genus & differentiam & principia ipsius, quod est constituitur. Et hæc est ratio, qua san. Tho. arguit Auicen. quarto Metaphysi. vbi suprà, vnde ens prædicatum de aliquo, puta homine, cùm non trahat hominem extra proprium genus & propriam differentiam: nec ratione ipsius, quod est substãtiale, prædicatum esse relinquitur cum Aristotele & Commentatore, vbi suprà, licet non sit omnino eodem modo substãtiale, quo prædicata illa, quæ in diffinitione cadũt. His prælibatis, ad dubium dico quòd transcendentia nõ sunt prædicata propria naturæ secundum suam absolutã considerationem, neque secundum esse in singularibus, neque secundum esse in intellectu: sed sunt prædicata cõmunia naturæ quomodolibet acceptæ, conuenientia non solùm concomitariuè, sed & causaliter. Et de natura quidem tam secundo quàm tertio modo accepta, patet: ex hoc enim quòd homo in singularibus inuenitur entis, vnius rei, & reliquorum rationem habet. Similiter ex hoc quòd habet esse in intellectu ens est aliquo modo indiuisum, & c. debetur enim sic sibi aliquod esse, licet rationis. De natura autem primo modo sumpta, ex dictis patere potest: & ex eo ꝙ in quocũque inuenitur posterius transcendens, inuenitur & prius. Manifestum est autem de posterioribus transcendentibus, quæ sunt vnum, res, aliquid &c. quòd conueniunt naturæ absolutè. Vnde de homine, absolutè loquendo, ista est vera, Homo est ens. Vnde & S.Tho. dicit super. 10. Meta. vbi suprà, quòd ens prædicat naturas decem generum, secundum ꝙ sunt actu, vel potentia, & non tantùm secundum quòd sunt actu.

Circa T.c.3.

T.c.14.8

Ad dubiũ primum principale.

Circa T.c.8.

¶ Ad rationem in dubio tactam, qua dicebatur, Si sic, ergo transcendentia essent ponenda in diffinitione, dicitur primò, quòd non oportet omnia prædicata essentialia poni in diffinitione, sed ea tantũ quæ explicant aliquem gradum essentialem diffiniti: qualia non sunt transcendẽtia, de quibus dictum est: ꝙ eundem gradum prædicant, quem genus vel differentia importat. Vnde 8. Meta. tex. com.19. dicit Aristo. ꝙ ideo nec ens ponitur in diffinitionibus, nec vnum: quia ens statim est vnumquodque: diffinitio enim completa tunc est, cùm omnes rei gradus explicantur a prima potentia vsque ad vltimum actum intrinsecum, quòd sine transcendentibus, quæ nullum gradum addunt, fit. Dicitur secundò de ente, quòd quia ens importat aliquo modo ipsum esse: quod pertinet ad quæstionem, an est: & non ad quæstionem, Quid est: ideo à prædicatis quidditatiuis aliqualiter declinat.

Supra ca.1.q.2. fi. T.c.16.

Immediatè supra. T.c.10.

¶ Ad dictum san. Tho. dicitur, quòd transcendentia duo habent: & quòd in nulla diffinitione ponatur ratio dicta & quòd in quolibet conceptu includantur, vt dicitur de ente, 3. Meta. tex. com.10. quod secundum ideo dictum arbitror: quia trãscendentia quemlibet gradum comitantur: & ideo conceptui nulli desunt. Et sic dico, quòd ea quæ naturę absolutè conueniunt, in cuius ratione cadunt conueniũt rei in eo, quòd talis. homo enim in eo ꝙ homo, est ens, res, aliquid, &c. Ex his diligens lector, habes vnde diuersa dicta san. Tho. sanè intelligere debeas.

Ad secũdum dubium de negatiuis prædicatis.

¶ Quo ad prædicata negatiua verò dicitur breuiter, ꝙ negationes illæ possunt dupliciter accipi, formaliter, scilicet & fundamentaliter. Si formaliter falsum est, quod cõueniant naturæ absolutè: per opus enim intellectus attribuuntur ei, cùm negationes entia rationis sint. Si fundamentaliter, cùm negatio super affirmatione fundetur, conceditur esse prædicata quidditatiua, sed sic sumptæ nihil aliud sunt, quam genus & differentia propria. Fundamẽtum enim negationum naturarũ disparatarum de homine nihil aliud est quàm natura hominis: ex hoc nanque ꝙ homo est animal rationale, non est leo neque bos, &c.

QVAESTIO VI.

Num natura absolutè sumpta vnitatẽ vel pluralitatem habeat.

DVBIVM Secundò est circa dictum S.Tho. in litera in assignatione secundæ differẽtiæ, quo dicitur, ꝙ na

tura absolutè sumpta nec vnitatē, nec pluralitatē habet.

¶ Videtur enim hoc esse impossibile, cū id, quod vnū nō est, distinibile non sit, vt dicitur 7. Meta.tex.com.13. imò nec intelligile, vt habetur quarto Meta.cō.10. Et si vnitatem naturæ absolutè habere concedatur, qualis sit illa vnitas, non est facilè assignare: cùm non numeralis sit, vt declaratum est, nec specifica, nec generica, cùm hæc ex intellectu fiāt, nec analogica, vt de se patet. homo enim nō est vna analogicè. Nec etiam facilè quisquam dicet, an vnitas illa sit realis an non.

T.c.13.
T.c.10.
In expositione litera.

¶ Ad euidentiā huius dubitationis quinq; facięda sunt. Primò videndum est quid sit vnitas qualibet. Secundò, vnde habeat vnitas realitatem. Tertiò, quomodo vnitas qualibet sit extra animam. Quartò, respondendum est dubitationi motæ. Quintò, q̄dā obiectiones excludēdæ sunt.

QVO AD Primū sciendum est, ꝙ cùm vnū nihil addat supra ens, nisi priuationem diuisionis: ita quòd vnum nihil aliud est, quàm ens indiuisum: vt dicitur 4. Meta.tex.com.3. Vnitas qualibet nihil aliud est, quàm rei indiuisio. Et quia qualibet priuatio per suum habitū cognoscitur: ideò vnitas quæ indiuisionem sonat, ex natura diuisionis, quam priuat, cognosci debet: & secundū diuisionis multiplicitatem, multiplicitatem vnitatis accipere oportet.

Vnitas qualibet est diuisio.
T.c.3.

¶ Considerandū est igitur ꝙ diuisio est duplex, quędam est materialis per principia indiuiduationis causata, quædam est formalis, quæ per essentialia fit. Et hæc habet latitudinem, quia quædam est per essentialia principia propria. Quædam verò per principia essentialia communia: & hoc iterum habet latitudinem, secundū ꝙ principia essentialia communia sunt magis & minus communia. verbi gratia, Inter Sortem & Platonē est diuisio numeralis & non formalis: quia non causatur distinctio eorum ex essentialibus, sed indiuidualibus principijs. Inter Sortē verò & hunc leonē, dato ꝙ leo & homo essent sub eodē genere ꝓximo, est diuisio formalis per essentialia principia propria, vltimas scilicet differentias per tantùm. Inter Sortem verò & hanc plantam est maior diuisio formalis per principia, scilicet essentialia cōmunia Sorti, & multis alijs speciebus, scilicet sensibile & insensibile. Inter Sortē verò & hunc lapidem est diuisio formalis adhuc maior per communiora principia, scilicet per animatū & inanimatum. Et sic semper ascendendo intenditur diuisio formalis: adeò quòd inter Sortem & hanc albedinem est maxima diuisio formalis: vtpotè per propria & communissima principia essentialia, scilicet substantiuum & dispositiuum modos entis prædicamentorum constitutiuos.

¶ Similiter per omnia de vnitate dicendum est. Vnitas enim est duplex. Quædam numeralis, & quædam formalis. Vnitas numeralis attenditur penes priuationem diuisionis numeralis. Vnitas autē formalis attenditur penes priuationē diuisionis formalis: & hæc habet latitudinē. Quædam enim priuat diuisione formali omnino causabili per principia propria cōmunia: & hæc est vnitas formalis simpliciter. Quædam verò priuat diuisione formali nō simpliciter, sed taliter causabili, scilicet per principia communia: & hęc est vnitas formalis secundū quid, & habet latitudinē secundū ꝙ diuisio priuata causabilis est à magis & minus communibus principijs essentialibus. verbi gratia, Sortes est vnus numero: quia nō est per materiales differētias in se distinctus. Homo est simpliciter vnus formaliter: quia non compatitur secum diuisionem formalem quamcunq;. Animal verò est vnum formaliter, inquantum non compatitur secum diuisionem per sensibile & insensibile: nō tamen habet vnitatē simpliciter, quia cōpatitur secum diuisionē per rationale & irrationale. Corpus verò est minus vnum formaliter: est enī vnū, quia nō est in se diuisum per corporeū & incorporeum. Est autem minus vnū, quia cōpatitur secum diuisionem formalem maiorem, scilicet per animatum & inanimatum. Ens autem minimè est vnum, vnum quidē est pro quanto non est in se diuisum proportionaliter: minimè verò pro quāto tantam diuersitatem formalem cū sua vnitate compatitur. Ex his patet primùm, quid scilicet sit vnitas qualibet: quia scilicet vnitas est indiuisio, & talis vnitas est talis indiuisio, id est diuisionis priuatio: ita ꝙ nihil aliud est dicere, Sortes est vnus numero, id est Sortes est ens carens diuisione numerali. Homo est vnus formaliter, id est homo est ens carēns diuisione formaliter. Hæc de primo.

QVO AD Secundū est sciendum, quòd ens reale dupliciter accipitur. Vno modo vt distinguitur contra ens ab intellectu fabricatum. Alio modo vt distinguitur contra non existens actu. Primo modo omnis res prædicamentalis est ens reale siue sit, siue non. Secundo modo id tantùm quod realiter existit extra causas suas, est ens reale. Et quia hoc propriè est ens reale apud sanctum Thomam dicentem in quæstionibus de potentia Dei, q. 3. articul. 5. ad secundum, quòd res antequam existat, est nihil, & est sententia hæc conformis Aristoteli in prædicamentis dicenti, quòd destructis primis substantijs, impossibile est aliquid remanere: ideo vnitas sicut & cæteræ realitatem habet, propriè loquendo: pro quanto ipsa existit actu extra animam & causas suas.

Vnitas ens reale prout existit extra suas causas.
Potentia. q.3.ar.5.
2. in prędicamento substātia.

QVO AD Tertium propono tres propositiones. Prima est, Qualibet vnitas supradicta, tam scilicet numeralis, quàm formalis existit extra animam. Secunda est, Nulla vnitas communis extra animam pluribus suppositaliter distinctis existit in rerum natura. Tertia est Omnis vnitas formalis existens extra animam multiplicatur realiter ad multiplicationē ipsarum rerū. Prima propositio est adeò manifesta, quòd nullus sanę mētis potest eam negare. In Sorte enim præter omnem intellectus operationem apparet vtraq; vnitas. Caret enim in seipso diuisione numerali et formali causabili per principia propria & communia: & sic indiuisionem numeralem & formalem habet. Vnde in Sorte non est sola vnitas numeralis, sed formalis multiplex secundum multitudinē prædicatorum quidditatiuorum: & sicut non sola indiuidualitas Sortis est extra animam: sed quodlibet eius prædicatum quidditatiuū: ita non sola vnitas numeralis, sed quęlibet eius vnitas formalis extra animam dicenda est esse.

Probatur prima propositio.

AD INTELLIGENTIAM Verò secundę est notandum, quòd res potest intelligi communis extra animam dupliciter. Vno modo positiuè: alio modo negatiuè. Illa res est communis positiuè, quæ indiuisa manēs in pluribus suppositaliter distinctis inuenitur. Illa verò est communis negatiuè, quæ nulli supposito est propria. Primo modo rem communem nullam recolo asserentē dari extra animam nisi essentiam diuinam secundum fidem Christianam. Secundo modo videtur à quibusdam poni res extra animam communis, de quibus sermo erit infrà: & quia hoc alienum à veritate mihi videtur: ideo de tali communitate intelligendo secundam propositionem probo dupliciter.

Probatur secunda propositio.

¶ Primo sic, Nulla res exigens quidditatem solitariè inueniri extra animam existit in rerum natura: sed vnitas communis extra animam, negatiuè pluribus suppositaliter distinctis est res exigens quidditatem solitariè inueniri extra animam. ergo nulla vnitas communis extra animam pluribus suppositaliter distinctis existit in rerū natura. Maior sic probatur: Nullum exigens ad suum existere aliquod impossibile inuenitur: sed quidditatem extra animā solitariè inueniri est impossibile. oportet enī ipsam esse in aliquo supposito. ergo id, quod exigit ipsam solitariè inueniri, nunquam existit in rerum natura. Minor autem probatur sic: Id, quod exigit quidditatē non propriam alicui supposito extra animam, exigit ipsam solitariè existentem. Sed vnitas hominis extra animam pluribus suppositaliter distinctis exigit quidditatem nō propriam alicui supposito. ergo vnitas communis extra animam pluribus suppositaliter distinctis exigit quidditatem solitariè inueniri in rerum natura. Huius prællegati præmissæ notæ sunt ex terminis. Maior quidem: quia quidditas non propriè alicui supposito necessariò est solitariè. si enim non est solitariè, est in aliquo supposito: & si est in aliquo supposito, est propria illi. Minor verò patet: quia commune & proprium sunt opposita: commune enim includit negationem proprij, & econuerso. Statim enim vt res appropriata est alicui communis negatiuè, esse desinit, eo quòd negatione appropriationis caret: & statim vt communis negatiua est appropriata alicui, non est, eo quòd negationem appropriationis habet. Oppositum ergo prædicati infert oppositum subiecti in vtraque præmissa.

In hac q̄one.

¶ Præterea secundò probo sic: Omnis res existens in rerum natura est res particularis. Nulla vnitas communis extra animam pluribus suppositaliter distinctis est res particularis. ergo nulla talis vnitas est in rerum natura. Maior est nota ex communi Peripateticorum sententia.

Min

Minor probatur sic: Omnis res particularis est alicui vni supposito propria: aliter non esset particularis. Nulla vnitas cōmunis extra animam pluribus suppositaliter distinctis est alicui vni supposito propria. Hoc patet ex terminis. ergo nulla talis vnitas est particularis.

Probat tertia propositio. ¶ Tertia propositio probatur sic: Quotiescunque aliqua duo sunt conuertibiliter idem realiter, multiplicato realiter vno, multiplicatur & reliquum: sed res vna & vnum sunt conuertibiliter idem realiter: ergo multiplicata re aliter multiplicabitur realiter & eius vnitas. Sed pluralitas numeralis est realis. ergo plurificata re numeraliter plurificabitur, & eius vnitas. vnde in Sorte & Platone sicut sunt duae corporeitates, animalitates, & humanitates: ita sunt duae vnitates formales sequētes corporeitates, & duae sequētes aialitates, & duae sequētes humanitates. Oportet enim secundum numerum praedicatorum essentialium esse numerum vnitatū formalium in quolibet indiuiduo. Sicut enim quodlibet praedicatum quidditatiuū dat aliquid esse: ita dare oportet aliquam vnitatem, vnum enim & ens idem sunt, vt dicitur quarto Met. tex. com. 3.

T. com. 3. ¶ Ex his patet tertiū, quomodo scilicet vnitates habeant esse extra animam: quia sunt non communes, sed particulares & multiplicatae numeraliter iuxta numerum indiuiduorum, quorum sunt. Haec de tertio.

Natura absolutè sumpta vnitatem formalē generi cam, vel specificā habet, nō quidē formaliter, sed quia talis vnitatis fundamentū est, nullo aūt modo vnitatem vel pluralitatē numeralē habere dicitur. QVO AD Quartum dico, quod natura absolutè sumpta habet vnitatem quandam: vt efficaciter concludit ratio adducta, quae est sancti Tho. in tractatu de natura generis.

¶ Et quando quaeritur, aut illa vnitas est numeralis, aut specifica, dico quod est vnitas formalis, quae alia est à numerali: sicut diuisio formalis alia est à materiali. Nec illa vnitas formalis est specifica aut generica formaliter: sed est fundamentum vnitatis specificae & vnitatis genericae. Hę enim vnitates formaliter ab intellectu fiunt: illa verò omnem actū intellectus praeuenit. Quod autē in litera dicitur, quod natura absolutè sumpta, nec est vna, nec est plures: intelligendum est de vnitate & pluralitate numerali.

¶ Ad id verò, quod dubitationi additur, an ista vnitas sit realis, aut non, dico quod secundum se est realis primò illorū modorum, quos suprà posuimus, accipiendo ens reale sicut & natura ipsa absolutè sumpta: & sicut natura secundum esse in singularibus est ens reale secundo modo, ita vnitas illa, quae semper naturam comitatur, in particularibus, posita est realis verè & propriè. Idem enim est iudicium de natura & eius vnitate. Haec de quarto.

In hac quaestione. QVO AD Quintum duo dubia propria occurrunt. Primum est circa secundam propositionē, in qua dictum est, quod nulla est vnitas communis extra animam.

Secundum est circa id quod nunc dictum est: qua scilicet alietate sit alia vnitas formalis à numerali in Sorte.

¶ Contrà primum enim instatur sic. Quaecunque suppositaliter distincta sunt vnum formaliter extra animam habent aliquam vnitatem communem eis extra animam, Sortes & Plato sunt vnum formaliter extra animam: ergo Sortes & Plato habent aliquam vnitatem sibi cōmunem extra animam. Maior ex eo videtur manifesta, quòd si aliqua suppositaliter distincta sunt vnū in eo, quo sunt vnum in eo, quo sunt vnū, non distinguuntur: & sic illud vnū est cōmune vtrique extra animā, ex quo sic sunt vnū.

¶ Praeterea, Humanitas quae est in Sorte, quantum est ex se, non est determinata ad Sortem vel Platonē: ergo vnitas formalis humanitatis, quae est in Sorte, quantū est ex se, est communis negatiuè Sorti & Platoni. Cōsequentia est nota: quia etiam vnitas formalis non est determinata quantum est ex se ad Sortem & Platonem. Antecedens autem de se est manifestum: datur ergo extra animam aliqua vnitas communis negatiuè pluribus suppositaliter distinctis.

CIRCA Secundum dubium videtur, quod inter vnitatem formalem & vnitatem numeralē in Sorte existentem sit alietas realis: quia quarumcunque priuationū habitus distinguuntur realiter, ipsae quoque distinguūtur: sicut quia visus & auditus distinguuntur realiter, caecitas etiam & surditas realiter differunt: sed vnitatis formalis & numeralis habitus distinguūtur realiter: ergo, &c. Patet ista: quia diuisio formalis & diuisio numeralis adeò distinguuntur, quod in rebus separatis à materia formalis sine numerali inueniatur: & in istis inferioribus indiuidua eiusdem speciei numeralem diuisionē absque formali habeant.

¶ Ad opposita verò respicienti apparebit, quod sit alietas rationis tantùm: quia sicut se habet natura formalis ad naturam indiuidualem, ita vnitas formalis ad vnitatem numeralem: sed natura formaliter sumpta est eadem naturae numeraliter sumptae, & non nisi ratione ab ea distinguitur: ergo vnitas formalis est eadē realiter vnitati numerali, & non nisi ratione ab illa est alia.

PRO Dissolutione primi dubij nota, quòd aliqua duo suppositaliter distincta esse vnum formaliter contingit dupliciter. Vno modo per hoc, quod illa duo adueniuntur in aliquo extra animam cōmuni vtrique indiuiso in vtroque illorum. Alio modo per hoc, quòd illa duo habēt mutuam negationem inter se diuisionis formalis. Exemplū primi non inuenio in rerum natura, nisi (vt dictum est) secundum fidem Christianam in Trinitate. Exemplum secundi inuenitur in omnibus indiuiduis eiusdem speciei. Sortes enim nullo intellectu considerante, habet hanc negationem: scilicet quod non est diuisus à Platone formaliter, & Plato similiter non est diuisus à Sorte formaliter. Et quia ad eos esse vnum formaliter, nihil aliud requiritur, quàm esse indistinctos formaliter: ideo simpliciter verum est Sortem & Platonem esse vnum formaliter extra animam. Committitur ergo fallacia Consequentis in argumento à superiori ad suum inferius affirmatiuè, esse enim vnum formaliter est superius ad habentia aliquod commune indiuisum in eis extra animam, & ad habentia duas naturas cum mutua negatione diuisionis formalis. Nō enim est imaginandum Sortem & Platonem esse vnum formaliter: quia conueniant in aliquo, in quo non distinguuntur extra animam: sed ideo, quia vterque negatione diuisionis formalis ab altero gaudet. Vnde enim formaliter nihil aliud est, quàm non diuisum formaliter. Et quod dicimus de vnitate formali simpliciter inter Sortē & Platonem, intellige de vnitate formali secūdum quid inter Sortem & hunc leonem, & hunc lapidem, & hanc intelligentiam, &c. Sicut enim quia Sortes & Plato habent duas naturas, inter quas non cadit diuisio formalis: ideo sint indistincti formaliter simpliciter extra animā: ita quia inter Sortis & huius leonis naturas non cadit diuisio formalis talis qualis nata est causari per sensibile & insensibile. ideo Sortes & hic leo sunt indistincti formaliter secundum quid. Ita etiam quia inter Sortem & hunc lapidem non est diuisio formalis per corporeum & incorporeum, ideo Sortes & hic lapis sunt indistincti formaliter secundum quid: ita quoque quia inter Sortem & Gabrielem non est diuisio formalis, quia nata ēst causari per modos entis, scilicet per se & in alio: ideo Sortes & Gabriel sunt indistincti formaliter secundum quid: & consequenter sunt vnum formaliter absque omni opere intellectus: iam enim pluries dictum est, vnum idem sonare quod ens indiuisum.

¶ Ad secundum dico, quòd aliud est dicere, natura humana existens extra animam secundum se est cōmunis pluribus negatiuè, seu indifferens negatiuè. Et aliud est dicere, natura humana existens extra animam est communis pluribus seu indifferens negatiuè, prima enim est vera, secunda verò est falsa. Et veritas primae patet ex supradictis, vbi diximus quòd natura, quae est extra animā, puta natura Sortis, secundum se, id est solitariè sumpta, non est determinata, neque appropriata alicui: & consequenter est indifferens seu communis negatiuè. *In hac quaest.* Falsitas autem secundae patet ex eo, quòd omnis propositio est simpliciter falsa, in qua praedicatum repugnet subiecto ratione conditionis explicitè importatae in illo: sicut ista est simpliciter falsa, Ignis non approximatus combustibili comburit: quia comburere repugnat igni non approximato passo.

Sed illa propositio secunda, scilicet natura existens extra animam est communis pluribus negatiuè, est huiusmodi: ergo ista est falsa.

AD Euidentiam minoris scito, quod cùm dico natura secundum se, seu natura absolutè, dico duo, scilicet naturā & solitudinem, & eius conditionem. Similiter cùm dico, natura existens extra animam, dico duo, scilicet naturam & particularem existentiā sibi coniunctam, & eius cōditionem. Vnde aliquid cōuenit siue repugnat naturae absolutè ratione naturae, & aliquid rōne solitudinis. Similiter aliqd cōuenit siue repugnat naturae existenti extrà, rōne naturae & aliquid ratione associationis eius ad particulare. Cū igitur communitas negatiuae, quae est praedicatū in propositione nostra, non cōueniat naturae absolutè ratione sui, scilicet naturae, quia non est eius praedicatum quid

dit ttiuum,sed conueniat ei ratione explicitè conditionis per ly secundū se,seu ly absolutè,quæ est solitudo (ex hoc enim natura est communis negatiuè,quia solitariè accipitur absq; determinatione ad hoc,vel illud)oportet quòd repugnet naturæ sub opposita conditione sumpta ratione illius oppositæ conditionis.Explicat autem conditionem oppositam solitudini natura existens extrà:eo quòd explicat coniunctionem eius ad particularē existentiam, quæ solitudinem illius tollit.Et ideo communitas negatiuè repugnat naturæ existenti extra:non ratione naturæ, sed ratione conditionis explicitæ per ly existenti extra animam:& consequenter propositio illa, in qua subiectum erat natura existens extrà,& prædicatum erat communitas negatiuè,est simpliciter falsa.Statim enim, vt natura perdit solitudinem,communitatem quoque perdere cogitur.Amittit autem solitudinem,quàm primū in alio est.

¶ Vnde apparet respōsio ad argumentū, quòd licet tam natura quàm vnitas formalis,quantum est ex se,id est solitariè,sit communis negatiuè:ipsa tamen existens extra, non est communis:sicut ipsa, quantum est ex se, non est cum alio:ipsa tamē existens extrà necessariò est cum alio, & sic non licet inferre, ipsa quātum est ex se non est cum alio,ergo ipsa existens extrà non est cum alio:ita non licet inferre,Ipsa quantum est ex se,est communis negatiuè,ergo ipsa existens extrà,est communis negatiuè.Vtrobiq; enim idem peccatum accidit,& est secundum fallaciam
Sco.2.di.3.q.1. accidentis.Et si hoc intuitus fueris,videbis in quo differt positio Scoti in secūdo sen.di.3.q.1.à positione nostra:& vnde in talem opinionem incidit.Dicit enim ipse naturā specificam,puta humanitatem ratione sui sequi hæc duo, scilicet vnitatem formalem & communitatem negatiuā seu indifferentiam ad plura numero.Dicit nanque in fine illius quæstionis,quòd non oportet quærere causam,quare natura sit communis : quia natura ipsa est causa sufficiens suæ cōmunitatis:sed bene oportet quærere causam, quare sit singularis:quia non ex se est singularis : & ideo sicut extra animam inuenitur natura vna formaliter:ita inuenitur natura communis pluribus.Nos autem in primo non dissentimus,sed in secundo.Dicimus enim naturam ratione sui sequi vnitatem formalem:sed communitatem negatiuam fatemur non sequi eam ratione sui, sed ratione solitudinis suæ:sicut singularitatem sequi eam diximus ratione associationis eius ad existentiam.Et quia conditio solitudinis non conuenit naturæ ratione sui, nec ratione ipsius esse,quod habet extra animam, sed ratione intellectus,qui natus est adunata diuidere:ideo ante oēm actum intellectus nulla cōmunitas in natura inuenitur. Et sicut quærenda est causa,vnde habeat natura esse solitarium,& esse extrà,quia de se neutrum habet:ita quærenda est causa,vnd habeat natura communitatem & singularitatem:de se enim neutrum habet.

Causa duplex erroris pessimi Scotistarū.

¶ Causa autem vnde falsitas in hac Scotica processit opinione,videtur duplex. Prima est æquiuocatio illius termini,ex se,seu,de se.Potest enim vtrunque eorum accipi dupliciter.Vno modo positiuè:& sic dicit aliquam habitudinem causæ. Alio modo negatiuè:& sic dicit solitudinem,id est non cum alio,& primo modo intellexit naturam esse cōmunem ex se:ita quòd ipsa est sibi sufficiens causa suæ communitatis,vt ex verbis eius ibi patet:cùm tamen debuisset intelligere secundo modo : natura enim ex se,id est non cum alio,est indifferens & communis: sicut quando dicitur,natura ex se est sola,ly ex se, non dicit aliquam causalitatem,sed tantùm negationē coniunctionis cum alio.

Secūda. ¶ Secunda causa est distantia inter propositionem negatiuam & affirmatiuam de prædicato infinito, reduplicatione addita.Licet enim ex affirmatiua de prædicato infinito sequatur negatiua,& econuerso,vt dicitur in secundo Peri hermenias,quando non sunt reduplicatiuæ, cum reduplicatione tamen licet ex affirmatiua de prædicato infinito,sequatur negatiua de prædicato finito : non tamen econtrà.Hac enim,Homo in eo q homo nō est albus,non sequitur ista,Homo in eo,q homo,est nō albus.
Cap.1. Lec.3. Si enim homo in eo homo esset non albus, nūnquàm homini coniungi posset albedo:quia quod conuenit alicui, secundum quòd ipsum,conuenit ei semper necessariò & per se. Apparet autem in hoc defecisse manifestè processum Scoticum:cùm enim commune negatiuè idem sonet quod non proprium,argumentatus est sic, Natura, puta humanitas,inquantum talis,non est propria alicui : ergo humanitas inquantum humanitas,est non propria : vbi expressè patet defectus prædictus. Et q sic processerit, patet ex suo processu.Cōclusio eīn sua est affirmatiua de prædicato infinito,cùm concludat,ergo natura ex se est communis,id est non propria.Antecedens verò est negatiuum,scilicet natura non est de se hīc,id est propria alicui.Similiter patet ex alio processu,quem ibi inducit,scilicet humanitati Sortis rōne sui nō repugnat esse in alio, ergo humanitas Sortis ex se est cōmunis:vbi apertè patet prædictus defectus. Reduplicationē enim in primo processu sonat ly ex se,seu de se,in secundo ly ratione sui,&c. Et hoc est valde notandum in hac materia,& in materia de vniuersalibus:eo quòd hinc omnia pendent.Attentum ergo oportet esse,quòd hæc propositio, Natura ex se est communis,si debet esse vera,oportet quòd tam ly ex se, quàm ly communis,teneatur negatiuè secundum viam nostram,& veritatem:& tunc idem est,ac si dicatur, Natura non cum alio sumpta,est non propria alicui : quod patet esse verum.Secundum verò Sco,ly ex se tenetur positiuè,& malè:& sensus est,Natura ratione sui siue inquātum talis est nō propria alicui:quod est manifestè falsum.

¶ Attentior adhuc sis,quòd aliud est dicere,natura, puta humanitas,inquātum huiusmodi,non est propria alicui. Et aliud est dicere,humanitas,inquantum huiusmodi,est non propria seu communis,quod idem sonat in proposito. Prima enim est vera:quia humanitati in eo, quòd humanitas, non conuenit quòd sit appropriata alicui. Secundum verò patet esse falsum ex eadem radice : quia humanitati in eo quòd humanitas, non conuenit, quòd sit non appropriata alicui. Abstrahit enim ab vtroque,scilicet ab esse proprio,& ab esse nō proprio. Si enim humanitas in eo quòd humanitas, esset non appropriata,nunq humanitas esset appropriata alicui : qa vt dictum est ex primo Posteriorum,quod conuenit alicui secundum quod ipsum præsupponit de omni, necessarium & per se.Quòd autem naturæ ratione sui non conueniat illa communitas,scilicet supra indirectè probatū fuerit,vbi duabus rationibus d ducta est falsitas istius propositionis,Vnitas existens extra animam est communis pluribus suppositaliter distinctis: ad falsitatem enim huius sequitur falsitas illius:quia quod non conuenit rei extrà animam,non conuenit ei ratione sui.Directè tamē nunc probo sic,Omne quod sequitur aliquam naturam ratione sui,prædicatur simpliciter,id est sine aliqua additione de supposito illius naturæ:sed communitas sequitur naturam humanam per te ratione sui,ergo communitas prædicatur simpliciter,id est sine aliqua additione de supposito naturæ humanæ.Processus bonus in tertio primæ: cōclusio autem est falsa,ergo altera præmissarum:nō Maior,vt declarabitur:ergo Minor quæ est positio tua.Falsitas cōclusionis patet:quia ista est simpliciter falsa,Sortes est communis pluribus : & si addatur ly ex se, adhuc est falsum dicere.Sortes ex se est communis pluribus.Veritas Maioris declaratur sic,Quod sequitur naturā rōne sui aut est passio,aut modus aut prædicabile per se,aut per accidēs,aut separabile,aut inseparabile.Modò omnia ista,si commitantur naturam ratione sui,ita se habent quòd sicut natura prædicatur essentialiter de indiuiduo,puta homo de Sorte, ita ista prædicātur denominatiuè in suo ordine de ipsomet indiuiduo:vt patet discurrendo.

T.c.12. T.lec.4.

¶ Et confirmatur hoc,quia in proposito nostro naturam humanam sequūtur vnitas formalis & communitas ratione sui secundum te.Vnde,neutrius est alia causa quærenda nisi natura ipsa.ergo sicut vnitas formalis prædicatur simpliciter de Sorte : ista enim est simpliciter vera,Sortes est vnus formaliter,ita communitas prædicabitur de Sorte simpliciter dicendo, Sortes est communis.Hoc est falsum.ergo &c. Quænam est maior ratio de vnitate quàm de communitate,& quare eorum, quæ sequuntur naturā ratione sui,alia prædicentur de indiuiduis,alia nō. Non enim erit facilè fingere rationes Scoti,quas ibi facit: quia non cōcludunt communitatem dari extra animam: sed vnitatem:ideo superfluum iudicaui adducere. Si quæ autem ex eis aut expositis ab eodem in septimo Meta. ad communitatem probandam adducerentur, non erit difficile sumere responsionem ex dictis ad duas illarum hic inductas.

AD SECVNDI DVBII Euidentiam sciendum,quòd vnum, cùm dicat ens indiuisum, importat aliquid positiuum,& aliquid priuatiuū.Si loquamur Ad secūdum dubium.

mut de vnitate formali & vnitate numerali substātiali, quod ad propositum quod important, sic sunt idem realiter:& distinguuntur sola ratione. Sic idem realiter sunt Sortes & homo:& ratione distinguuntur:eo ꝙ eadē res est quæ est vna formaliter & numeraliter. Si autē loquamur de his vnitatibus, quo ad priuationes diuisionū importatas, sic dico ꝙ distinguūtur realiter: dummodo non fiat vis in hoc, ꝙ distinctio realis sit passiō entis realis:eo ꝙ alia priuatio est priuatio diuisionis formalis:& alia est priuatio diuisionis numeralis. Sicut alia est diuisio formalis,& alia est diuisio numeralis. Nec inconuenit in vno esse plures vnitates substantiales realiter distinctas: quo ad priuationes importatas: esset autē impossibile in vno esse plures vnitates substantiales realiter distinctas quo ad res positiuas, quas important. Vnde vtriusque rationis adductæ conclusio concedenda est, diuersimodē loquendo: nec aliter respondere est opus.

QVAESTIO

Num Natura absolutè sumpta sit illa, quæ prædicetur de indiuiduis.

Dubium tertium. DVBIVM EST Tertiò circa assignationem quartæ differentiæ: non enim videtur verū, ꝙ natura absolutè sit illa quæ prædicatur de indiuiduis: quia natura absolutè sumpta, non est vniuersalis, neque communis. In huiusmodi autē propositionibus, Sortes est homo,& Sortes est animal,& similibus prædicatur vniuersale,& superius de particulari & inferiori. Similiter etiam cùm quæritur, an ista prædicatio, Sortes est homo, sit æqualis de æquali, vel inferioris de inferiori, nō videtur posse responderi, tenendo quòd natura absolutè prædicatur, cùm illa nec æqualis, nec superior sit.

¶ Ad hoc dicendum est, ꝙ sicut in natura extrà est considerare ipsam rationem agendi:& est considerare cōditionē eius, sine qua non operatur. Verbi gratia, in colore consideratur natura eius, ex qua est visibilis:& consideratur particularitas, quæ est cōditio, sine qua non est visibilis. Ita in natura prædicabili est considerare duo, scilicet id quod prædicatur & attribuitur subiecto, & cōditionem sine qua non attribuitur illi. Sicut in hac propositione, Sortes est homo, id quod attribuitur subiecto, est ipsa natura humana:& nihil aliud. Conditio verò, sine qua ly homo, non prædicatur de Sorte, est esse vniuersale superius commune, vel aliud huiusmodi: vt enim infrà patebit,& habetur ab Ari. septimo Metaph. tex. cō. 46. *In fi. huius capituli.* *t.c.46* Nulla res prædicatur, nisi vt habet esse in intellectu: eo ꝙ prædicatio ab intellectu dependet. Vnde ad dubiū dico, ꝙ natura secundum suam rationem est id quod prædicatur de ipso indiuiduo. Est enim prædicatio rei de re. Superioritas tamen & vtilitas & cætera huiusmodi, sunt conditiones eius. Et ideo ad interrogationem, an in illis prædicationibus sit prædicatio æqualis vel superioris, dico quòd est prædicatio superioris.

¶ Nec obstat, quòd superioritas non insit naturæ absolutè quæ prædicatur: quoniam non dicit san. Tho. quòd naturæ absolutè, prout abstrahit ab omni esse, conueniat hæc conditio, scilicet prædicatio de indiuiduis: sed dicit quòd res cui cōuenit illa conditio, est natura absolutè,& non aggregatum ex natura & esse in intellectu, seu in singulari. Nō enim cùm dico, Sortes est homo, est sensus, Sortes est homo secundum esse in intellectu, aut in singulari: aut superiori, aut æquali: Sortes est habēs humanitatem.

¶ Vnde valde attendenda est distinctio inter id quod prædicatur & conditionem prædicati: qua non attenta fortè decepti sunt dicentes absolutè ex hoc textu haberi, ꝙ ista, Homo est animal: nec est prędicatio superioris, nec inferioris, nec æqualis. Sensus ergo literæ est, Natura absolutè quæ est prædicatur, id est natura secundum conditiones sibi debitas ratione sui est id quod attribuitur singularibus:& non secundum conditiones sibi debitas ex esse in intellectu vel singulari, cum quo stāt, quòd esse in intellectu vniuersalitas & superioritas sint conditiones, sine quibus natura ipsa non prædicatur de singularibus.

Essentia absolutè sumpta nō est vniuersalis. Non tamē potest dici, quòd ratio vniuersalis conueniat naturæ sic acceptæ, quia de ratione vniuersalis est vnitas & communitas. Naturæ autem humanæ neutrum eorum conuenit secundum suam absolutam considerationem. Si enim communitas esset de intellectu hominis, tunc in quocūque inueniretur humanitas, inueniretur communitas:& hoc falsum est: quia in Sorte non inueniretur cōmunitas aliqua, sed quicquid est in eo, indiuiduatum est.

¶ Hic iam ponitur quarta conclusio negatiua, Essentia substantiæ compositæ absolutè sumpta non est vniuersalis, vt species,&c. Probatur sic, Vniuersale est vnum commune multis: essentia substantiæ compositæ secundum se non est vna cōmunis multis: ergo essentia substantiæ cōpositæ secundum se non est vniuersalis,&c. Maior est Aristo. secundo Posteriorum. Minor verò probatur ex eo, ꝙ si secundum se essentia substātiæ compositæ esset vna & communis, in quocūq; inueniretur illa essentia, esset vna & communis multis, quod est impossibile. *T.c.27.* Et cōsequentia patet ex eo, quòd omne quod conuenit alicui secundū se, conuenit ei in quocunque ponatur: vt ex primo Posteriorum apparet. Impossibilitas autem consequentis adeò est manifesta, vt Aui. dicat secundo suæ Metaphysicæ, ꝙ nullus sanæ mētis potest oppositum illius opinari. Quis enim est adeò fatuus, qui dicat essentiam Sortis sibi communem esse & Platoni? *T.c.11.*

SED HIC Occurrit dubium circa propositionē illam, supra quā fundatur totus processus, scilicet, Omne quod conuenit alicui secundum se, conuenit ei, in quocūque ponatur: videtur enim multas habere instantias. Motus enim secundum se est velocitabilis in infinitum: ex sexto Physicorum, tex. com. 15. Motus autem in cælo positus, nequaquam, sed est velocitas vt dicitur secundo Cæli, tex. com. 28. *T.c.15.* Similiter continuū secundum se est diuisibile in infinitum: ex sexto Physicorū. tex. com. 3. *T.c.28.* Continuum autem in re naturali positum, non cum omnium natura constantium determinata sit ratio magnitudinis: *T.c.3.* vt dicitur secundo de Anima: text. com. 41. Similiter motus secundum se habet contrarium, ex 5. Physicorum, tex. com. 8. & 14. *T.c.41.* Motus autem in cælo positus caret contrario: primo Cæli, tex. com. 20. *T.c.8.& 14.*

AD HAEC Et similia dicitur prænotādo quòd aliud est dicere, A conuenit aliquid secundum se:& aliud est dicere, A non repugnat aliquid secundum se. *T.c.20.* Ad veritatem enim primi exigitur, ꝙ A vendicet sibi illud in primo, vel secundo, vel quarto modo perseitatis. Ad veritatem secundi sufficit, ꝙ ipsi A vt sic, non repugnet illud. Ad veritatem quoque primi sequitur, illud conuenire sibi in quocunque ponatur: ad veritatē secundi, non. Multa enim sunt quæ non repugnant animali in eo ꝙ animal: quæ tamen non inueniuntur in quolibet animali. Quicquid autem conuenit animali in primo, vel secundo, vel quarto modo dicendi, per se inuenitur in omni animali. Vnde in proposito dico, ꝙ nulla instantiarum adductarū est cōtra propositionem assumptam, eo ꝙ omnia, quæ in illis dicuntur, intelligenda sunt per non repugnantiā & conuenientiam. Cùm enim dicitur, motum esse velocitabilem in infinitū, intelligimus motui vt sic, non repugnare velocitatem in infinitum. Similiter cùm dicitur, continuum esse diuisibile in infinitum, intelligitur continuō sic, vt non repugnare diuisibilitatem in infinitum. Similiter cùm dicitur, motum habere contrarium, intelligimus motui, vt sic non repugnare habere contrarium.

¶ Quod si hoc non placet, dicito, ꝙ aliud est dicere, A in eo ꝙ, A conuenit aliquid:& aliud est dicere, A in eo ꝙ, A non conuenit aliquid: vt patet. Et ꝙ quicquid conuenit A, in eo ꝙ A, cōuenit omni A: quicquid autē non cōuenit A, in eo quod A, nō oportet negari ab oī A. Risibile enim non conuenit animali in eo, ꝙ animal:& tamē non negatur ab omni animali. Conuenit enim animali in homine. Et subiungito, ꝙ omnes propositiones in instantijs adductæ sunt intelligendæ negatiuè, vt sit sensus: Motus est velocitabilis in infinitum, id est motus vt sic, est determinatæ velocitatis. Similiter continuum est diuisibile in infinitum, id est continuum vt sic, non est determinatæ diuisionis. Similiter motus habet contrarium, id est motus vt sic, non determinat sibi esse absque contrario:& sic secundum vtrunque modum respondendi, remanet propositio assumpta vniuersaliter vera.

Posset tamen & aliter dici ad has instantias: sed quia magis ad formam propositionis attendo, quàm ad materiā, ideo impræsentiarum pertranseo.

Essentia absolutè accepta non est vniuersalis vt habet esse ī singularibus. Similiter etiam non potest dici, quòd ratio generis accidat naturæ humanæ secundum illud esse, quod habet in indiuiduis, quia non inuenitur in indiuiduis natura humana secundum vnitatem, vt sic

vnum quid conueniens cuilibet, quod ratio vniuersalis exigit.

¶ Hîc ponitur quinta conclusio negatiua. scilicet essentia substantiæ compositæ secundum esse quod habet in singularibus, non est vniuersalis, probatur sic, Vniuersale est in multis: essentia substantiæ compositæ secundũ esse quod habet in indiuiduis, nõ est vna in multis, sed diuersa in multis: ergo essentia substantiæ compositæ secundũ esse, quod habet in indiuiduis, nõ est vniuersalis: & consequenter, nec species nec genus, nec differentia quæ vniuersalitatem supponunt.

Essentia vt habet esse in intellectu, est vniuersalis, vel vt genus vel species, vel differentia.

Relinquitur ergo quòd ratio speciei accidat naturæ humanæ secũdum illud esse, quod habet in intellectu. Ipsa enim natura habet esse in intellectu abstractum ab omnibus indiuidualibus, & habet rationem vniformem ad omnia indiuidua, quæ sunt extra animam: prout essentialiter est imago omnium: & inducens in cognitionem omnium, inquantum sunt homines, & ex hoc, quòd talem relationem habet ad omnia indiuidua, intellectus adinuenit rationẽ speciei: & attribuit sibi, vnde dicit Comment. primo de anima, quòd intellectus est, qui facit vniuersalitatem in rebus: hoc etiam Aui. in suæ Metaphysicæ octauo dicit.

Cõ. 8. in medio.

¶ Hîc per locum à diuisione concluditur sexta cõclusio affirmatiua determinatiua quæsitæ difficultatis, scilicet essentia secundũ esse in intellectu est vniuersalis, genus, species, differentia, &c. probatur sic. Vnum in multis & de multis est, vniuersale natura secundum esse in intellectu est vna in multis & de multis: ergo est vniuersale. Probatio Minoris, Vniformiter se habens ad multa, vt essentialis eorum imago, est vnum in multis & de multis natura secundum esse in intellectu est huiusmodi. quia habet esse abstractum ab omni difformitate indiuiduorum essentialiter eorum cognitionem gignens: ergo, &c.

A D E V I D E N T I A M Huius conclusionis & rationis: quia termini multipliciter dicti secundum Arist. doctrinam distinguendi sunt. Nota primò distinctiones terminorum in conclusione positorum. Esse in intellectu cõtingit dupliciter, subiectiuè & obiectiuè. Esse in intellectu subiectiuè est inhærere ipsi, sicut accidens suo subiecto, vt albedo superficiei. Esse in intellectu obiectiuè, est terminare actum intellectus. Intellectus est duplex in nobis, agens & possibilis, vt dicitur tertio de anima. tex. com. 17. Intellectus agens est ille, qui abstrahit speciem intelligibilem à phantasmatibus. Intellectus possibilis est ille, qui intellectionem recipit in se. Vniuersale duplex, in repræsentando & in prædicãdo. Vniuersale in repræsentando in proposito est quod repræsentat rem, non repræsentando conditiones eius indiuiduales. Vniuersale in prædicando est illud quod prædicatur de multis differentibus secundum esse.

T. c. 17.

¶ His visis, scito conclusionem illam, scilicet natura secundum esse in intellectu est vniuersalis trifariam verificari. Primò sic, Natura secundum esse obiectiuum in intellectu agente est vniuersalis in prædicando. Secundo sic, Natura secundum esse subiectiuum in intellectu possibili est vniuersalis in repræsentando. Tertiò sic, Natura secundum esse obiectiuum in intellectu possibili est vniuersalis in prædicando.

S C I E N D V M Est secundò, quod res extrà, secundum quod est actu intelligibilis est obiectiuè in intellectu agente: sic enim terminat eius actionem, quia ad hoc positus est ab Arist. intellectus agens, vt faciat rem intelligibilem in potentia, intelligibilem in actu, vt Commen. dicit tertio de anima. com. 18. Fit autem actu intelligibilis res extrà ab intellectu agente, non per hoc quod recipiat, aut perdat aliquid secundum esse per illius actionem, sed ex hoc quòd eius species intelligibilis producitur ab intellectu agente. Per hoc enim res extra repræsentatur non repræsentatis conditionibus indiuidualibus: cum quibus in potentia intelligibilis erat non in actu. Vnde ipsa productio speciei intelligibilis est factio rei extrà: intelligibilis in actu. Habet enim ratio illa duos terminos. Vnũ intra aĩam, scilicet speciẽ intelligibilẽ, quæ realiter producitur de nouo in intellectu possibili. Et aliũ extrà, scilicet rẽ cuius est illa spẽs quæ nihil reale ex hoc acquirit, sed tm̃ denominationẽ extrinsecã, scilicet quod est abstracta ab hoc, & nunc: quod est actu intelligibilis, &c.

Com. 18.

¶ Natura autem extrà, secundum quod est actu intellecta, est obiectiuè in intellectu possibili: sic enim terminat eius actionem, quæ est intelligere. Fit autẽ & est actu intellecta res extra, non per hoc quòd aliquid accipiat, aut amittat per actionem intellectus possibilis, sed ex hoc quod conceptus eius formatur ab intellectu possibili: tunc enim res intelligitur, quando eius conceptum formamus. Vnde ipsa cõceptus formatio est factio rei extrà actu intellectæ: habet enim & hæc actio duos terminos. Vnum intra animam, scilicet conceptum, qui realiter fit, qui nihil aliud est quàm expressa similitudo rei, rem præsentẽ obiectaliter faciens intellectui possibili. Et alterũ extra, scilicet rem quæ ex producto conceptu extrinsecè denominatur actu intellecta.

¶ Ex his patet. quæ sit differẽtia. & quæ sit cõueniẽtia inter rẽ obiectiuè in intellectu agẽte & itellectu possibili. Differẽtia siquidẽ est quia ex hoc quod obiectiuè in intellectu agẽte fit, & est actu intelligibilis, non autem intellecta. Ex hoc verò quòd est obiectiuè in intellectu possibili quæ iam erat actu intelligibilis, fit actu intellecta. Conuenientia autẽ est, quia tam ex hoc quod est obiectiuè in intellectu agente, quàm ex hoc quod hoc est obiectiuè in intellectu possibili, habet quod sit repræsentata absque indiuidualibus & cõditionibus: & cõsequenter quod sit abstracta ab hoc & nũc, &c.

S C I E N D V M Est tertiò ex Auic. 5. Met. c. 1. quod vniuersale in prædicãdo, est id quod i intellectu nõ est impossibile prædicari de multis. Ex hoc tripliciter põt se habere. *cap. 1.*

¶ Primò, quòd illa multa sint actu in rerum natura: sicut homo obiectus intellectui est vniuersale respectu Sortis & Platonis.

¶ Secundò, quod illa multa non sint: possint tamen esse, sicut domus heptãgula obiecta intellectui, est vniuersale respectu plurium heptangularũ, quæ non sunt, possunt tamen esse.

¶ Tertiò, quod illa multa nec sint esse sicut luna obiecta intellectui est vniuersale respectu plurium lunarum, quas impossibile est esse. Et Gabriel obiectus intellectui est vniuersale respectu pluriũ Gabrieliũ, quos implicat contradictionẽ esse. Vniuersale primo modo vocatur à san. Th. prima parte. q. 13. vniuersale secũdũ rẽ & secũdũ rationẽ: quia res illa realiter est in pluribus, & nõ solùm vt obiecta intellectui. Vniuersale tertio modo vocatur ibidem vniuersale seu commune secundum rationẽ tãtum: quia res illa non inuenitur realiter in pluribus, sed vt obiecta intellectui tantùm. Vniuersale secundo modo ibi distinguitur contra vniuersale primo modo. Posset tamen nomine proprio dici vniuersale secundum rationem & secundum rem. in potentia tamen. Nec solùm nomina ibi imponuntur a san. Tho. sed & dictorum ratio assignatur valde subtilis, quę super quatuor propositiones fundatur.

1. p. q. 13. arti. 9. c.

¶ Prima est, Vniuersalitas & prædicabilitas non cõueniunt rei secundum se: nec secundum esse, quod habẽt extra animam. patet illa ex dictis. *In hoc capite.*

¶ Secũda est, Res materialis, quæ sola per propriã speciẽ cognoscitur à nobis, secundũ quod est in intellectui nostro, obiectiuè repræsentatur absque cõditionibus indiuidualibus. patet illa etiam ex dictis.

¶ Tertia est. Res immaterialis etiam Deus ipse, secundũ quod est in intellectu nostro, obiectiuè repręsentatur per modum rerum materialium. scilicet non repræsentatis proprietatibus indiuidualibus. Patet illa: quia res illæ non cognoscuntur a nobis secundum quod in seipsis sunt, sed per modum rerum materialium: nec per proprias species, sed per species rerum materialium.

¶ Quarta est, Res omnis vt repræsentata absque conditionibus indiuidualibus, nõ magis respicit vnũ quàm plura indiuidua. Patet illa: quia vt abstracta est, ęqualiter ad vnũ & multa se habet. Nihil enim fingi põt, vñ abstractũ vt abstractũ vnũ magis respiciat, quàm plura, vel econtra. Vnde & notanter Auic. apposuit in diffinitione vniuersalis illam particulam, secundũ quod est in intellectu. Multa enim sunt vniuersalia, quibus tam secundum esse extra, quam secundum propriam rationem repugnat prædicari de pluribus, vt de intelligentijs dicetur. Nulli autẽ vniuersali, secũdũ quod est in itellectu repræsentatũ, absque ppria & particulari existẽtia seu proprietate & hypostatica repugnat pdicari de pluribus. Ex quibus formatur talis rõ: Res quæ habet & sola æqualiter se hãbẽs ad vnũ & plura indiuidua est *c. 5. q. 9.*

vniu

vniuersalis in actu prædicãdo res qualibet sola vt repræsentata intellectui nostro, est æqualiter se habens ad vnũ & plura inferiora: ergo res qualibet & sola, vt repræsentata intellectui nostro, est vniuersalis in actu in prædicando. Maior patet ex diffinitione vniuersalis assignata ab Ari. primo Peri hermenias. Minor verò quo ad secundam partem patet ex prima propositione: quo ad primam autem partem ex reliquis tribus.

c. 5. circa principiũ.

EX HIS Corollariè elicio, ꝙ ad hoc ꝙ aliquid sit vniuersale in actu in prædicãdo, non exigitur actualis relatio naturæ obiectæ ad particularia: sed sufficit ꝙ res ipsa sit in ea dispositione, secũdũ quã intellectus ad libitũ possit illam relationem sibi verè attribuere, nihil addendo præter ipsam actualem relationem.

¶ Istis prælibatis, iam patere potest conclusio intenta secundum omnes tres sensus assignatos.

Primus sensus.

¶ Et pro primo quidem sensu argui potest sic, Id quod in intellectu non est impossibile prædicari de multis, seu (vt Aris. verbis vtar) aptum natum est prædicari de multis, est vniuersale in prædicando: sed res secundũ esse obiectum in intellectu agente est huiusmodi, ergo res secundum esse obiectiuum in intellectu agente est vniuersalis in prædicãdo. Maior patet ex Auic. & Arist. Minor verò probatur sic, Res abstracta à conditionibus indiuidualibus vt sic, est apta nata prædicari de pluribus: res secundum esse obiectiuum in intellectu agente, est abstracta à conditionibus indiuidualibus: ergo, &c. Præmissæ omnes ex dictis sunt manifestæ.

2. dist. 3. q. 1.

EX HIS Habes q̃ malè dixerit Sco. secundo sen. distin. 3. q. 1. in rñsione ad primũ, dicẽdo, quòd natura ante actum intellectus possibilis nihil habet, nisi quòd conuenit sibi extra animam. Patet enim iam quòd secundum sententiam Arist. est actu intelligibilis abstracta ab hoc & nunc: & consequenter vniuersalis in actu ante actum intellectus possibilis.

¶ Pro tertio sensu arguere aliter non est opus: eo quòd eodem modo procedendum esset.

Secũdus sensus.

¶ Secundus autem sensus intelligentibus terminos ex rationibus terminorum clarus est. Natura nanque secundũ esse subiectiuum in intellectu possibili, nihil aliud est q̃ similitudo immaterialis sui repræsentatiua in illo existẽs. Similitudo autẽ immaterialis à singularibus abstracta, rem vniuersaliter necesse est repræsentet: eo ipso ꝙ abstracta est. Si enim rem vniuersaliter non repræsentet: sed particularibus conditionibus immixtam: & non à materialibus conditionibus abstractam, non esset vniuersalis: ergo in repræsentando ipsam est vniuersalis res, secundum quod est subiectiua ĩ intellectu possibili, id est species seu similitudo ipsius naturæ pro quanto repræsentat naturã ipsam non repræsentatis conditionibus indiuidualibus.

¶ Et nota q. q. a natura ipsa habet duas similitudines in aĩa, scilicet speciẽ intelligibilẽ & cõceptus: siue speciẽ impressam & speciẽ expressam: ideo secundũ vtranq; speciem est vniuersalis in repræsentando. Quare autem oporteat duas species ponere, & quomodo, si Deus cõcesserit nobis vitam, alibi dicetur. Quamuis autem conclusio secunda possit omnibus modis dictis verificari: attamen primus & tertius sunt ad propositum literæ. Intendimus enim hic de vniuersali in prædicando, ꝙ intentionẽ logicam sonat, & non de vniuersali in repræsentando ꝙ nulla intentione secunda logica dicitur vniuersale, sed ex esse proprio, quod secundum rem sortitur.

¶ Literã sic glossare potes. Ipsa enim natura habet esse in intellectu agente vel possibili tam obiectiuè, q̃ subiectiuè abstractũ ab omnibus indiuidualibus conditionibus. Et habet rationẽ vniformẽ obiectiuè in prædicando, subiectiuè in repræsentãdo, ad omnia indiuidua quæ sunt extrà, prout essentialiter est similitudo omnium obiectiuè in essendo: subiectiuè in repræsentãdo, inducens cognitionem omnium, inquantum sunt homines: quia vt sic assimilantur. Et ex hoc quòd talem relationẽ, scilicet vniformitatis & similitudinis essentialis vel repræsentatiuæ habet natura ad omnia indiuidua intellectus, adinuenit rationem speciei, id est, secundam intentionem, quæ est species, & attribuit ipsi naturæ vniformiter se habenti ad indiuidua ex hoc, quòd repræsentatur absque omni indiuiduantium difformitate.

QVAESTIO VII.

Num Vniuersalia in actu sint extra animam.

CIRCA Dicta est quæstio non modica, An vniuersalia in actu sint extra animam, an fiant per opus intellectus, quemadmodum dictum est. In hac quæstione primò declarabitur titulus. Secũdò ponetur opinio Scoti. Tertiò ponetur opinio S. Tho. Quartò respondebitur ad argumenta in oppositum.

QVO AD Primũ: quia hæc quæstio diuersimodè intellecta, diuersis modis à philosophis determinata est, impræsentiarum Peripateticam sententiam supponendo, scilicet ꝙ vniuersalia non subsistant extra singularia, declaranda est quomodo intelligatur.

¶ In nomine Vniuersalis tria intelligimus. Primò vniuersalitatem, quæ est relatio rationis. Secundo rem, quæ denominatur vniuersalis ab illa vniuersalitate. Tertio, aptitudinem ad essendum in multis, quæ est quid mediũ inter illa duo, & est fundamentum proximum, quare res suscipiat illam relatiuã denominationem: ideo enim rei intellectus attribuit relationẽ vniuersalitatis, quia res illa apta nata est esse in pluribus: nõ vertitur in dubiũ, an illa relatio, quæ vocatur vniuersale formaliter sit extra animam: eã enim omnes ab intellectu fieri dicũt. Nec quæritur an illa res, quæ denominatur vniuersalis, quæ vocatur vniuersale obiectiuè in potẽtia, sit extra animã. Cõmunis enim sentẽtia est, ꝙ qñq; res illa est extra animã, quandoque non. Si enim res illa est res realis, puta homo, bos & huiusmodi, ponitur extra animã. Si autem res illa sit ens rationis, non ponitur extrà, vt subiectũ, prædicatũ, propositio, syllogismus, & similia. Sed dubitatio est, an aptitudo ad essendũ in multis sit extra animam: ita ꝙ absque omni tẽpore intellectus inueniatur res apta nata esse in multis, quæ vocatur vniuersale in actu obiectiuè: an solũ extra animã sit res. Aptitudo autẽ ad essendũ in multis inest rei per opus intellectus. Et quia aptitudo illa cõplet rationẽ vniuersalis in actu obiectiuè sumẽdo vniuersale, licet nõ formaliter: ideo quærere an extra animã inueniatur totum hoc, scilicet res apta nata esse in pluribus, est quærere, an sit extra animã vniuersale in actu obiectiuè.

ET DEBES Scire ad euidentiam terminorũ, ꝙ sicut albũ accipitur dupliciter, scilicet formaliter & subiectiuè: ita vniuersale accipitur dupliciter, scilicet formaliter & subiectiuè. Subiectiuè enim accipi non potest, eo quòd vniuersalitas in nullo est subiectiuè cùm sit ens rationis. Vniuersale formaliter est ipsa vniuersalitas, quæ relationis est. Vniuersale obiectiuè subdiuiditur in vniuersale obiectiuè in actu, & vniuersale obiectiuè in potẽtia. Vniuersale obiectiuè in actu est totũ hoc, scilicet res vna apta nata esse in pluribus. Vniuersale obiectiuè in potentia est res ipsa vna formaliter, non adiũgẽdo sibi aptitudinẽ ad essendũ in pluribus. Ex his patet, in quo stat difficultas: & patet in quo quid nominis terminorũ in titulo quæstionis positorũ. Intẽdimus enim non de vniuersali formaliter, nec de vniuersali obiectiuè in potentia: quia in his cõuenimus, sed de vniuersali obiectiuè in actu. Propterea cũ loquimur de vniuersali in actu absque additione obiectiuè intelligi volumus ne in æquiuoco laboremus. Hæc de primo.

Vniuersale dupliciter sequitur.

QVO AD Secũdũ Sco. supra 7. Met. q. 16. sequẽdo fundamẽta sua: ꝙ scilicet naturã extra animã sequatur vnitas formalis & communitas, opinatur rem vnã aptã natam esse in pluribus dari extra animam: ac hoc dicit vniuersale in actu esse in rerũ natura absque omni opere intellectus. Adducit quoq; ad hoc multas rationes, quas in medium afferre esset limites intẽtionis nostræ excedere: propterea eas afferam, ex quarum solutione reliquarum debilitas innotescit.

Sco. 7. meta. q. 16. & 2. dist. 3. q. 1.

¶ Arguit primò per locũ à diffinitione ad diffinitum sic: Circunscripto quocũque actu intellectus res est apta nata esse in plurib⁹: ergo datur vniuersale in actu extra animã. Tenet cõsequentia, quia vniuersale obiectiuè in actu, vt distinguitur contra singulare & prædicabile diffinitur, primo Peri hermenias, Vniuersale est quod aptũ natũ est esse in pluribus. Antecedẽs probatur: quia si nõ, ergo aptitudo ad essendũ in pluribus repugnat sibi, nec cõferri sibi posset saltem ab intellectu: quia tũc pari ratione posset dare Sorti talem aptitudinem.

cap. 11. Lect. 10.

¶ Præterea, Vniuersale in actu est propriũ obiectũ intellectus: igitur præcedit actũ intellectus. Tenet cõsequẽtia ex secũdo de anima, vbi dicitur ꝙ obiectũ est prius actu.

T. 4. 35

¶ Præterea, Obiectũ scientiæ realis est ens extra animã, vniuersale in actu est obiectum scientiæ realis, igitur vniuersale in actu est ens extra animam.

¶ Praeterea, Relatio mensurae est realis, quinto Meta. sed illa fundatur in aliquo vniuersali. Probatur: quia oportet esse aliquod vnum mensuram aliarum specierum: sed nō vnum numero secundum Arist. ergo vniuersale.

T. 4. 20.

¶ Praeterea, Operatio seu passio realis primò & adaequatè inest vniuersali: vt intelligere homini ex primo posteriorum, igitur datur vniuersale extra animam.

T. 4. 39.

¶ Praeterea, Contrarietas est oppositio realis: & eius extrema sunt vniuersalia non singularia, ergo dantur vniuersalia extra animam.

¶ Praeterea, Si vniuersale sit ab intellectu, quomodo res praedicatur de re? & quomodo vniuersale est vbique & semper incorruptibile & aeternum? & quomodo materia & forma pertinent ad quidditatem vniuersalis Physici? & quomodo vniuersalium tantùm est diffinitio? & quomodo genera & species, & vniuersaliter praedicamenta sunt entia extra animam?

¶ Praeterea, Si nihil esset in re nisi singulari, nulla esset vnitas realis, nisi numeralis, quae est propria singulari: consequens est falsum; ergo, &c. Haec de secundo.

Opinio sancti Tho.

QVO AD Tertium scito nos sequentes S. Tho. ac per hoc communem Peripateticorum doctrinam oppositam in hac re proferre sententiam. Dicimus namque, quod illorum trium, quae in Vniuersalis nomine intelliguntur, vnum tantùm quandoque est extra animam, scilicet res ipsa. vna formaliter reliquis duobus opus intellectus consequētibus: quod & probatur simili modo arguēdo, quo suprà argutum est, Quicquid sequitur naturam ratione sui, simpliciter praedicatur de indiuiduo illius naturae: sed aptitudo ad essendū in pluribus apertè sequit naturā: puta humanitatē rōne sui, ergo aptitudo ad essendū in pluribus praedicatur simpliciter de indiuiduo humanae naturae: igitur ista erit vera, Sortes est aptus natus esse in pluribus: quod est impossibile. Maior manifesta fuit suprà, ex eo, quod omnia, quae comitantur naturam ratione sui, non separantur ab ea posita in indiuiduo: & consequenter praedicantur de eo; quia, esse in, fundat dici de.

In hoc art. q. 5. circa. fi.

¶ Praeterea, Omnis aptitudo fluens ab aliqua natura, inuenitur in qualibet singulari natura inferiori ad illā: sed aptitudo ista, scilicet ad essendum in pluribus, fluit ab aliqua natura: puta ab humanitate, ergo aptitudo ad essendum in pluribus inuenitur in qualibet natura humana. processus bonus, & conclusio falsa: ergo altera praemissarum, non Maior, quae ex terminis patet: ergo Minor, quae est conclusio aduersariorum. Falsitas conclusionis probatur sic, Illa aptitudo attribuenda non est cuilibet humanitati, quae in qualibet humanitate impossibilis est reduci ad actum, Patet ista; quia aliter ociosè data esset talis aptitudo. Aptitudo enim est propter actum: sed aptitudo ad essendum in pluribus est huiusmodi, scilicet quod in qualibet humanitate posita impossibilis est reduci ad actum: quia impossibile est, vt humanitas Sortis actu sit in Sorte & Platone, aut migret de Sorte in Platonem: ergo aptitudo ad essendum in pluribus non est attribuenda cuilibet singulariter humanitati. Dicamus igitur rem vnam esse extra animam. Aptitudinem autem ad essendum in pluribus conuenire rei secundum esse, quod habet in intellectu: quia conuenit ei sub solitudinis conditione positè. Solitariè enim accepta natura apta nata est in multis, saltem secundum rationem esse. Solitudo autem cùm importet separationem naturae à proprietatibus indiuidualibus, non conuenit rei nisi in intellectu agente vel possibili obiectè.

hoc art. q. circa fi.

ET ADVERTAS Ad Maiorem nostrae positionis euidentiam quod hîc accidit similis defectus Scoto illi, qui positus est supra. Cùm enim aptitudo ad essendum in pluribus sit idem, quod non repugnantia ad essendū in pluribus, arguit sic, Naturae, puta humanitati inquātū humanitas nō repugnat esse in pluribus: ergo humanitati, inquantum humanitas, cōuenit aptitudo, seu non repugnātia ad essendū in pluribus: & cōsequēter humanitas est vniuersalis absque opere intellectus. Apparet autē manifestè peccari in hoc processu, cū ex negatiua infertur affirmatiua de praedicato infinito reduplicatione addita. Prima enim propositio, quae est negatiua veritatē habet. Secunda verò quae affirmatiua est, est impossibilis: quod patet ex eo, quod humanitas inquantum humanitas abstrahit à repugnātia ad essendum in pluribus, & non à repugnantia ad essendum in pluribus sicut abstrahit ab albo & non albo. Si enim humanitas vindicaret sibi inquantum humanitas, non repugnantiam ad essendum in pluribus, nullo pacto humanitati posset cōuenire repugnātia ad essendū in plurib': et sic nec per se, nec per accidēs posset repugnare humanitati esse in pluribus: quod est manifestè falsum. Humanitati enim Sortis ratione adiunctae haeccheitatis repugnat esse in pluribus: Consequētia tenet: quia oppositum eius quod conuenit alicui, secundū quod ipsum nullo modo potest inueniri in illo: vt habes ex primo Posteriorum. Quamuis igitur naturae ratione sui non repugnet esse in pluribus: non tamen vendicat sibi ratione sui non repugnantiam ad essendum in pluribus: & cùm eam non vendicet sibi secundum esse, quod habet in singularibus, relinquitur quod vendicabit eam sibi secundū esse quod in intellectu sortitur. Et quia ad hoc quod aliquid sit vniuersale in actu, exigitur quod vendicet sibi non repugnantiam ad essendum in pluribus cùm in diffinitione eius ponatur: quod enim ponitur in diffinitione per se cōpetit diffinito: ideo res ratione sui non potest esse vniuersalis in actu, sed quamprimum est obiecta intellectui agenti vel possibili, sit vniuersalis in actu, quae vniuersalis erat in potentia. Quomodo autem fiat huiusmodi reductio potentiae ad actum, iam dictum est, scilicet quod ab intellectu agente fit per productionem speciei intelligibilis, ab intellectu verò possibili per formationem conceptus.

T. 1. 18.

¶ Quod si aliquis finxerit, vniuersale in actu constitui per negationem repugnantiae ad essendum in pluribus: & non exigere affirmationem non repugnantiae aduertat se errare propter tria.

In hoc co capi.

¶ Primò, propter hoc, quod in diffinitione vniuersalis affirmatiuae cadit ipsa aptitudo seu non repugnantia ad essendum in pluribus.

¶ Secundo, quia si ad vniuersalē sufficit negatio repugnātiae ad essendū in pluribus, ad singulare quoque sufficiet negatio repugnantiae ad essendum in vno solo. Sicut enim vniuersale se habet ad multa: ita singulare ad vnum tantùm: & si sic est tunc humanitas, inquantum humanitas, erit vniuersalis & singularis: de ea enim vt sic negatur vtraque repugnantia.

¶ Tertiò, quia cùm vniuersale in actu distinguatur contra singulare: sicut singulari repugnat esse in pluribus, ita vniuersali in vno tantùm: humanitati autem, de qua negatur repugnantia ad essendū in pluribus, non repugnat esse in vno tantùm: ergo negatio talis repugnantiae non sufficit ad constituendum vniuersale in actu. Et potest haec ratio formari cōtra principale sic: Vniuersale in actu repugnat esse in vno tm̄: humanitati inquantū humanitas non repugnat esse in vno tātū, aliter non posset saluari in vniuoco tantùm indiuiduo: ergo humanitas vt sic, non est vniuersalis in actu. Similiter dicas de quacunque alia natura. Haec de tertio.

2. di. art. 1. q. 33.

QVO AD Quartum respondendum est argumētis in oppositū. Et primi quidem negatur antecedēs, ad cuius probationē dicitur negādo cōsequētiā. Nō enim valet res circūscripto actu intellectus, nō est genus: ergo sibi repugnat esse genus. Stat enim quod abstrahat ab vtroque: sic autē est in proposito. Natura enim ipsa circūscripto actu intellectus abstrahit ab aptitudine ad essendum in pluribus, & à repugnantia ad essendum in pluribus: vt ex dictis patet.

¶ Ad secundum dupliciter respondetur, & vtroque modo bene. Primò negatur consequentia, si sermo sit de intellectu agente; quia potentia actiua non praesupponit obiectum suum, sed facit illud. Si autē sermo sit de intellectu possibili, concessa consequentia prima, non sequetur, ergo vniuersale in actu est extra animā: quia fit per actū intellectus agētis. Secūdò dicitur, quod cū vniuersale in actu nominet duo, scilicet rem & aptitudinem, &c. res ipsa est obiectum, aptitudo autem est modus obiecti seu conditio, sine qua res nō est obiecta. Sufficit autem, quod res ipsa, quae est obiectum, praecedat actum intellectus: & non oportet quod modus eius praecedat. Obiectum enim, ait Aristot. est prius actu, non modus obiecti. Vnde ad formam argumēti negetur consequentia: quia & si posterioritati antecedētis non obstet aptitudinem esse medium obiecti,: obstat tamen illationi consequentis ex eo, prioritas enim modi non potest inferri ex posterioritate obiecti.

2. d. art. 1. q. 33.

¶ Per hoc idem respōdetur ad tertium, quòd scilicet res obiecta scientiae reali est extra animā, nō modus rei obiectae: vniuersale autem in actu nominat vtrumque, scilicet rem & modum: & ideo vniuersale in actu non sequitur esse extra animam, ex eo quod res, de qua est sciētia est extrà.

Ad

¶ Ad formam argumenti dicitur, quòd vera existente maiore committitur fallacia figuræ dictionis: mutatur enim res obiecta in modum rei, seu in rem cum modo.

SED CONTRA Istas respōsiones instat Sco. ibi: & primò contra primam sic, Quicquid est per intellectum agentem est prima intentio: ergo nullum vniuersale est in genere substantiæ: consequenter nulla est prædicatio in quid superiorum de inferioribus.

¶ Præterea, Vniuersale præcedit sensum, vt aliās probatum est, ergo præcedit intellectum agentem.

2.d.3.q. 2. in quinta via cōtra ad. ¶ Præterea, Intellectus agens & possibilis sunt vna potentia: aliàs quilibet homo haberet duos intellectus: sed vnius potentiæ est vnum obiectum: quare si præcedit actum vnius, præcedit actum alterius.

¶ Præterea, Secundum hoc non esset generatio vniuoca sine actione intellectus agentis. Dicetur fortè quòd non habeat aliquam vnitatem realem generans & genitum, sed similitudinem. Contrà, quia proximū fundamentum similitudinis est vnum, quintò Metaphysicæ: sed nō generans neque genitum, ergo aliquid commune vtrique.

T.c.20. CONTRA SECVNDAM Verò responsionem arguit: quia nullo intellectu considerante non erit vniuersale in actu: & ita scientia habitualis non esset obiecti vniuersalis in actu.

¶ Præterea, Obiectum, inquantum est prius actu, non intelligitur sub hoc modo: ergo vel sub nullo, vel sub opposito modo: sed non sub nullo: ergo, &c.

¶ Præterea, Aut ille modus est factus ab intellectu, aut non: si non, habetur intentum: si sic, ergo non est necessarius in obiecto: quia prius obiectum est intellectum sine illo modo causato per intellectionem obiecti.

AD HAS Instantias respondetur, præsupponendo sæpe iam dictum, quòd vniuersale duo dicit, rem & aptitudinem, seu vniuersalitatem. Vniuersale pro re posita in prædicamento est prædicabile, scibile est obiectum intellectus, diffinibile, & huiusmodi. Vniuersale autē pro aptitudine est modus seu conditio rei prædicamentalis prædicabilis, scibilis, diffinibilis, &c. neque intellectus agens, aut possibilis facit rem, sed modum tantùm.

¶ Ad primam ergo cōceditur, ꝙ vniuersale pro eo quod fit ab intellectu agente, nō est in prædicamēto substātiæ, vlterior autem consequentia nullam habet apparentiam.

¶ Ad secundam negatur antecedens, visus enim etsi sit coloris vniuersaliter, vt habes, à S. Tho. Prima secūdæ, q. 26. ar. 6. non tamen est coloris vniuersalis.

¶ Ad tertiam similiter negatur antecedens, necessarium enim est vt dicitur tertio de anima, tex. com. 17. in anima nostra esse duos intellectus, scilicet agentem & possibilē: qui non possunt esse eadem potētia, cùm potentia actiua &, potentia passiua non sint eadem apud Arist.

¶ Ad quartā negatur consequentia, & dicitur ꝙ responsio illa ibi data est optima sanè intellecta. Ad improbationem eius dicitur, ꝙ similitudo fundatur supra res ipsas, puta duas albedines, vel humanitates, tanquā fundamentum: & ꝙ vnitas non est fundamētum similitudinis, sed conditio fundamenti; fundatur enim similitudo propriè dicta supra duas res habentes illam conditionem, scilicet mutuam negationem distinctionis formalis, puta duas

T.c.20. albedines: & hoc modo intelligēdus est Arist. 5. Meta. Et dato ꝙ vnitas esset fundamentum, adhuc nō sequeretur, dari aliquid commune vnum vtrique: dicam enim quòd similitudo non fundatur supra vnum, quod est generans, neque supra vnum, quod est genitum, sed supra vnum,

In hoc. c. 9.5. quod sunt generans & genitum. Iam autem declaratum est suprà committi fallaciam consequentis, si sic procedatur, Generans & genitum sunt vnum formaliter, ergo habent aliquid vnum commune vtrique.

AD PRIMVM Eorum, quæ contra secūdam responsionem adducuntur, dicitur ꝙ præcisè loquendo, de intellectu possibili, sequatur vniuersale, quemadmodū scientia: ita ꝙ scientia in actu est vniuersalis in actu: scientia in potentia est vniuersalis in potentia, & sciētia in habitu est vniuersalis in habitu, quod tunc accidit, quando cùm volumus ipsum, in actu facimus. Egrediendo autē ad intellectum agentem, dicitur ꝙ nullo intellectu considerante, dummodo producta sit species intelligibilis, datur vniuersale in actu: eo ꝙ Philosopho dormiente, rosa, cuius species intelligibilis in illius intellectu conseruatur, denominatur repræsentata absque hoc, & nunc actu intelligibilis, &c.

¶ Ad secundum dicitur, ꝙ obiectum vt prius actu nullum sibi vendicat modum. abstrahit enim ab omni esse & modo quidditas.

¶ Ad tertium dicitur, ꝙ modus ille fit ab intellectu agēte: & cùm infertur, ergo non est necessarium, negatur consequentia: quia potentia actiua non præsupponit conditionem sui obiecti, sed facit. Dicitur secūdò, ꝙ dato quòd non fieret ab intellectu agente, fit ab intellectu possibili: & similiter negatur illa consequentia. Ad probationem dicitur, ꝙ falsum assumit, scilicet ꝙ prius intellectus intelligit rem, deinde facit eius modum: simul enim vtrunque fit: intellectus enim formando conceptam rem absque hoc & nunc apud se facit: neque potest imaginari, quòd prius faciat rem: deinde absque hoc, & nunc, sicut Sortes simul generat hominem nunc, & non prius hominem: deinde hunc.

¶ Ad quartum negatur, ꝙ relatio mensuræ fundetur in aliquo vniuersali: fundatur enim neque in vniuersali, neque in singulari, vt sic: sed in natura vna formaliter quę in singulari reperitur: & sic non est vnum numero: vt sic mensura aliorum, sed vnum formaliter.

¶ Ad quintum dicitur, ꝙ nihil aliud concludit, nisi ꝙ vniuersale pro re est extra animam: sic enim accepto vniuersali inest primò passio seu realis operatio, homo enim est cui primò conuenit ridere: non homo vniuersalis. alioquin risibile non inueniretur in homine non vniuersali, puta Sorte.

¶ Ad sextum dicitur similiter, ꝙ extrema contrarietatis sunt res, ipsæ non res particulares vt sic, neque vniuersales: aliter res non vniuersales scilicet hæc albedo & hæc nigredo, non essent contrariæ.

¶ Ad septimum dicitur, ꝙ stant ista duo simul, Vniuersale prædicatur de rebus: &, Vniuersale fit ab intellectu: eo quòd vniuersale pro re est id quod prædicatur: & quo ad hoc non fit ab intellectu. Vniuersale autem pro aptitudine est conditio rei, quæ prædicatur: & talis fit ab intellectu: prædicatio enim non debetur rebus nisi habētibus conditionem aliquam intentionalem. Vnde & Aristo. 7. Met. tex. com. 46. ait, ꝙ substantia non dicitur de subiecto: quia loquebatur de ea secundum suam naturam. In prædicamentis verò vbi de substantia indura accidentia intentionalia loquebatur, dixit substātiā dici de subiecto.

¶ Ad id verò, quod ibi additur, dicitur ꝙ omnia illa verificantur de vniuersali pro re: sed exponenda est affirmatiua propositio negatiuè, vt sit sensus, Vniuersalia sunt vbique, &c. id est, naturæ ipsæ denominatæ vniuersales non terminant sibi locum neque tempus. Similiter dicitur ad id, quod subiungitur, ꝙ forma & materia pertinent ad quantitatem vniuersalis, id est rei physicæ, quæ denominatur vniuersalis. Similiter vniuersaliū tātū est diffinitio, id est rerū que denoīatæ sunt vniuersales. Similiter res denoīatæ genera, species, & differentiæ sunt extra animā: conditiones autem earum sunt per opus intellectus.

¶ Ad octauū dicitur, ꝙ per ly singulare, duo intelligere possumus: quandoque intelligitur ipsa singularitas, quādoque totū, scilicet res singularis. Primo modo accipiendo singulare, cōceditur cōsequētia: sed antecedēs nō est verū. Secundo modo antecedens Peripateticū est: sed cōsequētia nihil valet: suprà enim iam diximus, in singulari multas vnitates existere, & non tantùm numeralem,

Et quāuis hæc natura intellecta habeat rōnem vniuersalis, secūdū ꝙ cōparatur ad res, quæ sunt extra animā, quia est vna similitudo omniū: tamē secūdum ꝙ habet esse in hoc intellectu vel in illo, est species quędā intellecta particularis: & ideo patet defectus Cōmentatoris in tertio de anima: qui voluit, ex vniuersalitate formæ intellectæ vnitatē intellectus cōcludere, quia nō est vniuersalitas illius formæ secūdum hoc esse, ꝙ habet intellectū, sed secūdū ꝙ ad res refertur, vt similitudo rerū. Sicut etiā, si esset vna statua corporea repræsentans multos homines, constat ꝙ illa imago vel species statuæ haberet esse singulare & proprium, secundum quod esset in hac materia, sed haberet rationem communitatis, secundū quod esset commune repræsentatiuum plurium. hoc. c. 9. 5. Com. 5.

¶ In hac secunda parte capituli huius Auer. errorem remouere intendit, ꝙ in tertio de aīa, cō. 5. ex vniuersalitate

formæ intellectæ voluit d clarare vnitatem intellectus hæc modo, Quod est vniuersale, suam vniuersalitatem retinens est indistinctum numero: forma intellecta, id est natura secundũ esse in intellectu subiectiuè est vniuersalis suam vniuersalitatem retinens: ergo est indistincta numero. igitur subiectum eius quod est intellectus possibilis non est distinctum numero: & sic vnus intellectus in omnibus hominibus concluditur. Maior videtur ex se nota. quia vniuersalitati opponitur distinctio numeralis. Minor verò ex eo patet quod species intelligibilis repræsentat vniuersale. Hæc ratio etsi alterius principium exigat pro sui dissolutione, & pro sui probatione: attñ quantum præsentis intentionis est ex dictis sic destruitur, Vniuersale est aliquod duplex, scilicet in essendo & in repræsentando. Vniuersale in essendo esset, si daretur natura hominis separata, vt idea Platonis: & de tali vniuersali vera est Maior: sed falsa Minor. Vera quidem Maior, quia tali vniuersali cùm secundum esse vniuersalitatem sortiatur, secundum esse quoque repugnabit distinctio numeralis: vnde impossibile est imaginari plures homines vniuersales. Falsa aũt est Minor, q̃a species intelligibilis nõ est vniuersalis in essẽdo, cũ sit in singulari subiecto. scilicet intellectu possibili. q̃ indiuiduũ quoddã est, licet immateriale. Vniuersale verò in repræsentãdo (vt dictũ fuit) est qđ rem vniuersalẽ repræsentat: & de tali vniuersali falsa est maior licet Minor sit vera & Maioris q̃dẽ falsitas ex eo cognosci põt, q̃ tale vniuersale vniuersalitatẽ nõ habet secundũ suum esse, quo respicit subiectum, vnde vnitas vel pluralitas numeralis in accidentibus oritur: sed habet vniuersalitatem secundum repræsentationem, quæ respicit obiectum: vnde non repræsentat obiecta distincta numero: sed vnũ & idem obiectum omniũ repræsentant omnes species cuiusdem rei. puta species humanitatis in re & in me: sicut eadẽ Sortis facies a pluribus per plures species idem omnino repræsentantes videtur. Minoris autem sic intellectæ veritas ex supradictis liquet: species enim intelligibilis repræsentat naturam, non repræsentando conditiones particulares eius vt dictũ est. hæc est sententia literæ in hac parte.

Hoc eo. capitulo.

Et quia naturæ humanæ secundum suam absolutam considerationem conuenit, quòd prædicetur de Sorte: & ratio speciei non conuenit sibi secũdum suam absolutam, scilicet humanæ naturæ considerationem, sed est de accidentibus, quæ consequuntur eam, secundum quoddam esse, quod habet in intellectu: ideo nomen Speciei non prædicatur de Sorte, vt dicatur, Sor. est species, quod de necessitate accideret, si ratio speciei conueniret homini secundum esse, quod habet in Sorte, vel secundum suam absolutam considerationem, scilicet inquantum est homo, quicquid enim conuenit homini, inquantum est homo, prædicatur de Sorte.

¶ In hac parte tertia capituli huius talem obiectionem ex supradictis excludere intendit: quia quod prædicatur de prædicato prædicatur & de subiecto: sed species prædicatur de homine, quod est prędicatum respectu Sortis, ergo species prędicatur de Sorte: & sic Sortes erit species, Conclusio est falsa: Maior vera ex Antepræadicamentis habetur. Huius obiectionis peccatum vnde oriatur ex supra posita distinctione eorum quæ conueniunt naturæ: manifestat simul ex hoc insinuans quam conueniens tradita fuerit doctrina, cũ ex ea difficultates accidentales dissoluuntur. Cùm enim dictũ sit, q̃ triplicia sunt quę de natura prædicantur, quædam scilicet absolutè, & quædã secũdũ esse in intellectu, & quędã secũdũ esse in singlari, ea quæ cõueniunt naturæ secundũ esse in intellectu, non cõueniunt ei absolutè, neq; secundũ esse in singulari cùm opposita sint: & ideo in prædicto processu error accidit: quia denominatio specifica homini secundum esse in intellectu conuenit: & concluditur de homine secundum esse in singulari: dum infertur, ergo Sortes est species. Vt autem ad formam argumenti dici possit, innuit talem distinctionem: Prædicari de prædicato cõtingit dupliciter. Vno modo vt prædicato, id est secundum quod illud prædicatur de altero, sicut animal prædicatur de prædicato Sortis, scilicet homine: secundum id secundum quod homo prædicatur de Sorte: secundum idem enim homo recipit prædicationem animalis & prædicatur de Sorte, secundum suam naturam: & hoc modo Maior est vera: Minor autem falsa. Alio modo contingit prædicari de prædicato, non vt prædicato: id est non secundum illam rationem, qua illud prædicatum de suo subiecto prædicatur, sicut in proposito species non prædicatur de homine inquantum homo est prædicatum Sortis, id est non prædicatur de homine secundum illud esse, quo homo prædicatur de Sorte: eo quòd homo prædicatur de Sorte secundũ suum esse quidditatiuum absolutè: species autem prædicatur de homine non secundum eius esse quidditatiuum, sed secundum esse quod in intellectu habet: & hoc modo Maior est falsa: Minor autẽ vera semper: ergo altera præmissarum est falsa. Et hoc est quod in litera dicitur, quòd ratio speciei non conuenit homini secundum suam absolutam considerationem, secundum quam conuenit sibi prædicari de Sorte: quia sic oporteret etiam conuenire Sorti (vt supra dictum fuit) sed conuenit ei secũdum esse in intellectu secundum quod esse prædicatur de Sorte.

In hoc c. sup.

Et tamen prædicari conuenit generi per se, cùm in eius diffinitione ponatur. Prædicatio enim est quoddam, quod completur per actionem intellectus componentis & diuidentis: habens tamen fundamẽtum in re, ipsam vnitatem eorum, quorum vnum de altero dicitur. Vnde ratio prædicabilitatis potest claudi in ratione huius intẽtionis: quæ est genus, quæ similiter per actionem intellectus completur, nihilominus id, cui intellectus intentionem prædicabilitatis attribuit, componens id cum altero, non est ipsa intentio generis, sed potius id, cui intellectus intentionem generis attribuit, sicut quod significatur hoc nomine Animal. sic ergo patet qualiter essentia vel natura se habet ratione speciei, quia ratio speciei nõ est de illis, quæ conueniunt ei secundum suam absolutam considerationem: neque de accidentibus, quæ consequuntur ipsam secundum esse, quod habet extra animam, vt albedo vel nigredo: sed est de accidẽtibus, quæ consequuntur eam secundum esse, quod habet in intellectu: & per hunc modum conuenit sibi ratio generis vel differentiæ.

¶ In hac quarta parte capituli huius respondere intendit cuidam tacitæ obiectioni, quæ talis est, Quod per se prædicatur de speciebus, conuenit ipsis speciebus: sed ly genus, per se prædicatur de speciebus, puta homine & boue: ergo ly genus, conuenit ipsis speciebus: & sic homo erit genus & similiter bos. Maior est ex terminis nota: implicat enim quòd aliquid per se prædicetur de aliquo in quocunque modo perseitatis & non conueniat illi. Minor probatur sic, Illud, in cuius diffinitione ponitur prædicari de speciebus. per se prædicatur de illis: sed ly genus est, in cuius diffinitione ponitur prædicari de speciebus: ergo genus per se prædicatur de speciebus. Maior syllogismi huius patet ex eo, quòd quælibet pars diffinitionis in recto in primo modo perseitatis cõuenit diffinito. Minor autem ex Porphyrio patet sic dicente, Genus est prædicabile de pluribus specie differentibus.

capitulo de Genere.

¶ Similiter omnino potest argui de specie respectu indiuidui, cùm etiam in diffinitione speciei ponatur prædicari de indiuiduis, & sic videtur quòd malè dictum sit, Sortem non esse speciem. Huius obiectionis in litera motiuũ tantùm tangitur, cùm dicitur, Et tamen prædicari per se conuenit generi, cùm in eius diffinitione ponatur.

¶ Respõsio autem in residuo ponitur: in quo ad plenam materiæ huius discussionem duas distinctiones innuit. Prima est, prædicari dupliciter capitur, scilicet formaliter, & fundamentaliter, seu materialiter. Secunda est, genus dupliciter accipitur, scilicet formaliter, & fundamentaliter, seu materialiter. Et debes scire, vt terminos intelligas, q̃ in hac propositiõe, Homo est aĩal, sunt tria. scilicet ly homo, ly est, & ly animal: quæ extra animã nihil aliud sunt, q̃ natura humana importata per ly homo, & natura sensitiua importata per ly animal, & vnitas seu cõiũctio earum inter se importata per ly est. hæc enim tria intellectus appræhendens in secunda sua operatione format hanc propositionem, Homo est animal: qua formata reflectendo se super illa tria, vt terminant actum sui com

pon

ponẽtis adinuenit & attribuit eis quaſdam relationes: & ly homo, attribuit relationem ſubiecti: & ly animal, relationem prædicati: & ly eſt, relationem prædicationis. Vnde prædicatio formaliter eſt illa relatio adinuenta ab intellectu: fundamentaliter verò ſeu materialiter eſt cõiunctio rei prædicatæ cum re ſubiecta. Similiter cùm intellectus appræhendit naturam ſenſitiuam, & reflexerit ſe ſuper illam, vt ſtat ſub actu eius, viderítque eam vt ſic indifferenter ſe habere ad ſpecies in quibus primò inſpexerat naturam illam ſaluari, attribuit naturæ ſenſitiuę ſeu animali obiecto relationem generis: & ſic genus formaliter eſt illa relatio: genus autem fundamentaliter ſeu materialiter eſt natura ipſa, puta ſenſitiua: & ſic patent termini diſtinctionum.

EX HIS Tria deducuntur. Primum eſt, quòd cùm genus fundamentaliter, puta animal, non includat in diffinitione ſua prædicationem fundamentalem, quia in diffinitione animalis non ponitur cõiunctio eius cum homine vel boue, neque prædicationem formalem, quia in diffinitione rei non ponitur res ſecundæ intentionis: cõſequens eſt quòd genus formaliter ſumatur, quando diffinitur à Porphyrio.

Capitulo de genere.

SECVNDVM Eſt, quòd cùm in diffinitione generis formaliter non cadat prædicatio fundamenlis de ſpecie, puta homine, quia relatio generica non eſt coniuncta realiter rei, quæ denominatur ſpecies: conſequẽs eſt, quòd prædicari de pluribus poſitũ in diffinitione generis, ſit accipiendum formaliter, ſcilicet pro relatione prædicationis, vna enim relatio põt cadere in diffinitione alterius: ita vt conceptus relationis, quæ eſt prædicatio de pluribus, &c. cadat in conceptu relationis, quæ eſt genus. Et hinc habes, quàm conformiter ſanct. Thom. dicant aſſerentes genus & ſpeciem diffiniri pro ſecundis intentionibus in concreto.

TERTIVM Deducendum eſt, quòd aliquid dicitur prædicari de ſpecie dupliciter. Vno modo, vt res denominata prædicabilis de ſpeciebus: & ſic animal prædicatur de homine & boue. Alio modo, vt id, quo res denominatur prædicabilis de ſpeciebus: & ſic genus, in cuius diffinitione ponitur prædicari de ſpeciebus, prædicatur de ipſius ſpeciebus. Sicut aliquid dicitur diſgregatiuum viſus dupliciter. Vno modo vt res denominata diſgregatiua viſus, hoc enim modo nix dicitẽ diſgregatiua viſus. Alio modo, vt id, quo res denominatur diſgregatiua viſus quẽadmodum albedo dicitur diſgregatiua viſus, cùm in diffinitiõe eius ponatur, diſgregare viſum. Et ſicut ſtãt iſta duo ſimul, ſcilicet quòd res diffinita per diſgregare viſum eſt albedo, & non nix, res autem denominata diſgregatiua viſus eſt nix & nõ albedo: ita præciſè in propoſito ſtant iſta duo ſimul, ſcilicet quòd res diffinita per prædicari de ſpeciebus eſt relatio generica: res autem denominata prædicabilis de ſpeciebus eſt natura, quæ ſubeſt illi relationi, puta animal: ita quòd res diffinita per prædicari, &c. eſt genus formaliter non materialiter: res autem denominata prædicabilis eſt genus materialiter, non formaliter. Vnde in litera dicitur, quòd ratio prædicabilitatis clauditur in hac intentione, quæ eſt genus: id tamen, cui intellectus intentionem prædicabilitatis attribuit nõ eſt ipſa intentio generis, ſed res: cui etiam ipſa intentio generis attribuitur.

De hoc vide cõ. huiuſdoc. ſuper Porphy. in c. de genere in princi.

¶ Ex quibus patet reſponſio ad obiectionem: quia loquẽdo de eo, quod per ſe prædicatur de ſpeciebus, vt res denominata prædicari, vera eſt Maior, ſed falſa Minor, loquẽdo autem de eo quod per ſe prædicatur, vt ratio denominandi falſa eſt Maior: licet Minor ſit vera. Vnde cùm ſemper altera præmiſſarum ſit falſa nihil concluditur. Hac diſtinctione nũc aſsignata in terminis ſimplicibus ſic vti poteritis, prædicabile de ſpeciebus dupliciter: formaliter & denominatiuè: quod prædicatur de homine & boue denominatiuè eſt animal: quod autem prædicatur formaliter de homine & boue, eſt genus, de prædicabili nominatiuè falſa eſt Minor, de p̃dicabili formaliter falſa eſt Maior. Hæc dicta cùm applicaueris ad ſpeciem reſpectu indiuiduorum ad differentiam, proprium, & accidens, & reliqua huiuſmodi, ſolues multas obiectiones, & illuceſcet tibi veritas multarum propoſitionum, quæ obſcurę apparent. Reſiduum capituli eſt Epilogus: per ſe patent. &c.

CAPVT V.

Quòd ſimplicium ſubſtantiarum eſſentia minime ſit ex materia & forma quid compoſitum, ſed tantum forma, non item comparetur cõpoſitorum eſſentiæ, & quod ex eſſe & eſſentia ſit compoſita. Quòd denique intelligentiæ effectiuè ſint à Deo ex actu & potentia compoſitæ, multipliciter oſtendit.

NVNC Reſtat videre ſecundum quem modum eſſentia ſit in ſubſtantijs ſeparatis, ſcilicet in anima, intelligentijs, & cauſa prima. Quamuis autem cauſæ primæ ſimplicitatem omnes Philòſophi concedant, tamen compoſitionem materiæ & formæ in intelligentijs & animabus quidam nituntur ponere, cuius poſitionis fuiſſe dicitur Auicebron Autor libri Fontis vitæ. Hoc autẽ dictis philoſophorũ reperitur quid eſſe contrarium, quia eas ſubſtantias à materia ſeparatas nominant, & abſque omni materia eſſe probant, cuius demonſtratio potiſsima eſt ex virtute intelligendi, quæ in eis eſt. Videmus enim formas non eſſe intelligibiles in actu, niſi ſecundum quòd ſeparãtur à materia, & à conditionibus eius: nec efficiuntur intelligibiles in actu, niſi per virtutem ſubſtantiæ intelligentis, ſecundum quod recipiuntur in ea, & ſecundum quòd aguntur per eam: vnde oportet, quòd in qualibet ſubſtantia intelligente ſit omnimoda immunitas à materia, ita quòd nec habeat materiam partem ſui, neque etiam ſit ſicut forma impreſſa materiæ, vt eſt de formis materialibus.

Subſtantia ſimplicium atque eſſentia immateriales ſunt.

¶ Hìc incipit tractatus ſecundus huius operis, intendens in duobus capitulis tradere notitiam de eſſentijs ſubſtantiarum ſimplicium, quemadmodum tradita eſt de eſſentijs ſubſtantiarum compoſitarum. Facit autẽ ſex in præſenti capitulo. Primò declarat, quòd eſſentia in ſimplicibus non ſignificat compoſitum quid ex materia & forma, ſed formam tantùm. Secundò comparat illas eſſentias eſſentijs ſubſtantiarum compoſitarum. Tertiò oſtendit tales ſubſtantias eſſe compoſitas ex eſſe & eſſentia. Quartò declarat intelligentias habere eſſe effectiuè à Deo. Quintò oſtendit eas eſſe compoſitas ex actu & potentia. Sextò de multitudine eorum agit. Præmiſſa igitur primò concordi ſententia Philoſophorum de ſimplicitate omnimoda primæ cauſæ: & quibuſdam diſſentientibus circa immaterialitatem intelligentiarum adductis. Contra hos talem concluſionem ponit, Omnis ſubſtantia intellectualis eſt immaterialis, id eſt cõpoſita ex materia & forma, & independens a materia: quam ſic probat, Omne patiens, vel agens, vel recipiens, vel habens in ſe intelligibile in actu eſt immateriale: omnis ſubſtantia intellectualis eſt patiens, vel agens, vel recipiens, vel habens in ſe intelligibile in actu: ergo omnis ſubſtantia intellectualis eſt immaterialis. Maior quo ad tres ſui partes ex eodem medio probatur, ſcilicet ex hoc ꝙ intelligibile in actu oportet eſſe immateriale, tertio de anima. tex. com. 11. & 15. agens autem rem immaterialem oportet eſſe immateriale, eo ꝙ agens non poteſt eſſe ignobilius ſuo effectu, vt dicitur 3. de anima. tex. com. 18. & tex. com. 40. recipere quoq; immateriale non poteſt res immaterialis, vt patet 3. de anima. com. 5. vnumquodque recipitur per modum recipientis: & per idem innoteſcit, quòd habere non poteſt res immaterialis immateriale cognoſcibile in ſeipſa. Minor autem ab omnibus conceditur. Fruſtrà enim eſſet ſubſtantia intellectualis niſi aliquid intelligeret: cũ vnumquodque ſit propter ſuam operationem, vt dicitur 2. Cæli. tex. commenta. 17.

idest non coposita

T. c. 11. *T. c. 15.* *T. c. 5.*

Nec poteſt dicere aliquis quòd intelligibilitatẽ non impediat materia quælibet, ſed materia corporalis tantùm: Si enim hoc eſſet ratione materiæ corporalis tantùm, cùm materia non dicatur corporalis, niſi ſecundum quòd ſtat ſub forma corporea, tunc oporteret, quòd hoc haberet materia à forma corporali, ſcilicet impedire intelligibilitatem. Et hoc non poteſt eſſe, quia & ipſa forma corporalis actu intelligibilis eſt, ſicut & aliæ formę, ſed quòd à materia abſtrahuntur. Vnde in anima intellectiua & intelligentia nullo modo eſt compoſitio ex materia & forma: vt hoc modo accipiatur materia in eis ſicut in ſub-

Intelligẽtia ſimplex immunis eſt non modò à corporali, ſed ab omni materia, & forma tantùm eſt.

ftantijs corporalibus: fed eft ibi compofitio formæ & effe. Vnde in commento nonæ propofitionis libri de caufis dicitur, quòd intelligentia eft habens formam & effe, & accipitur ibi forma pro ipfa quidditate, vel effentia fimplici.

ℭ Quia poffet aliquis credere rationem factam recipere refponfionem: ideo intendit hîc excludere refponfionem, quæ poffet imaginari fufficiens. Ad hoc poffet aliquis diftinguere de materia corporali & materia fimpliciter: & dicere quòd maior eft vera de materia corporali, non autẽ de materia fimpliciter: & confequenter concedere, quòd omnis fubftãtia intellectualis eft immunis à materia corporali: non autem à materia, quia non materia, fed materia corporalis impedit intelligibilitatem in actu.

ℭ Contra hanc fugã inftatur ratione ducente ad impofsibile fic, Materia corporalis impedit intelligibilitatem per te: ergo forma corporalis eft id vnde materia habet, quòd impediat intelligibilitatem: hoc eft impofsibile: ergo à deftructione confequentis, &c. confequentia eft nota ex terminis. Cùm enim materia corporalis duo dicat, fcilicet ly materia, & ly corporalis, & ex ly materia fecundum aduerfarium non impeditur intelligibilitas in actu, reftat quòd hoc impedimẽtum fit ex ly corporali: fed ly corporalis nihil addit fupra materiam, nifi formam corpoream: ergo ex forma corporali feu corporea oritur, ꝙ materia impediat intelligibilitatem in actu. Falfitas autẽ confequentis probatur fic, Omnis forma non concepta cum materia eft actu intelligibilis: patet ifta ex 3. de anima. text. com. 11. Forma corporea eft forma fecundum fe non concepta cum materia: accipitur enim diftincta contra materiam: ergo forma corporea fecundum fe eft actu intelligibilis. Tunc vltra, Nihil fecundum fe actu intelligibile ex fe impedimentum præftat intelligibilitati: forma corporea eft homini: ergo forma corporalis non eft id vnde materia impedimentum intelligibilitatis fumat: quod erat probandum. Eft igitur tam anima intellectiua, quàm intelligentia quælibet non compofita ex materia & forma. Si accipiamus compofitionẽ ex materia & forma vniuocè, prout fcilicet, materia & forma nominant partes effentiales rei, quemadmodum dictum eft, fubftantias aliquas effe compofitas, in præcedentibus, fed eft in eis aliud genus compofitionis, fcilicet ex forma effe: de quo infrà erit fermo: & fic habetur prima pars intenti, fcilicet quòd effentia in fubftantijs intellectualibus nõ fignificat compofitum quid ex materia & forma. Remanet ergo modò declarandum, quomodo fignificet formam tantùm: propterea fubiungit,

T. c. 11. — *in cap. 2. hic co. c. Dubio feq. poft q. 10.* — *Effentia fimpliciũ tantũ forma eft.*

Et quomodo hoc fit, planum eft videre. Quæcunque enim ita fe habent ad inuicem, quòd vnũ eft caufa effe alterius, illud quod habet rationem caufæ, poteft habere effe fine altero, fed non conuertitur. Talis autem inuenitur habitudo materiæ & formæ, ꝙ forma dat effe materiæ: & ideo impofsibile eft effe aliquam materiam fine forma: tamen non eft impofsibile effe aliquam formã fine materia. forma enim non habet in eo, quòd forma dependentiam ad materiam, fed fi inueniantur aliquæ formæ, quæ non poffunt effe nifi in materia, hoc accidit eis fecundum quòd funt diftãtes à primo principio, quod eft actus primus & purus. Vnde illæ formæ, quæ funt propinquifsimæ primo principio, funt formę per fe fine materia fubfiftentes: non enim forma fecundum totum genus fuum materia indiget, vt dictum eft, & huiufmodi formæ funt intelligentiæ: & ideo non oportet vt effentiæ, vel quidditates harum fubftãtiarum fint aliud, quàm ipfa forma.

Albertus caufa exiftens poteft fecundum aliquid fui ordinis effe fine illo.

ℭ Intẽdens in his verbis declarare, quomodo effentia in fubftantijs fimplicibus fignificet formam tantùm, tali ratione hoc probat: Quæcunque ita fe habent, quòd vnum eft caufa effe alterius, & non econuerfo: illud quod habet rationem caufæ, poteft effe fine altero: fed forma & materia ita fe habent, quòd forma caufat effe materiæ, & non econuerfo: ergo forma poteft effe fine materia, & materia non fine forma. Tunc vltrà, Effentia intelligẽtiarum non eft compofita ex materia & forma, & nõ poteft effe materia tantùm, ergo eft forma tantùm.

ET NOTA Quòd maior propofitio poteft dupliciter intelligi. Vno modo fic, quòd id quod eft caufa alterius, & e. idem numero pofsit effe fine altero: & fic nõ affumitur à nobis, quia eft falfa & extra propofitũ. Falfa quidem: quia fubiectum caufat effe propriæ pafsionis, & non econtra: & tamen fubiectum nõ poteft effe fine propria pafsione. Extra propofitum verò, quia nolumus concludere, quòd forma, quæ eft in materia, fit fine materia: fed quòd aliqua forma non exigit materiam. Alio modo intelligitur Maior, quòd id quod habet rationem caufæ fecundum fuum ordinem, poteft effe fine altero, id eft fecundum aliquod fui ordinis poteft reperiri fine altero, & fic eft vera, & ad propofitum. Vera quidem, quia caufa cùm independens fit à caufato, confequens eft, vt aliquod pertinens ad fuum ordinem pofsit habere effe extra caufatum. Ad propofitum verò, quia intendimus cõcludere, quòd forma fecundum fuum genus non dependet à materia, ita quod aliqua forma poteft inueniri feparata. Vnde & in minori notanter non affumitur forma materialis feu habens effe in materia: fed forma fine additione aliqua ad infinuandum, quòd loquimur de forma, vt forma eft, non vt talis vel talis. Patet autem Minor illa ex nono Metaphyfi. tex. com. 13. & 15. vbi habetur ꝙ actus eft prior potentia fimpliciter & independens ab ea. Ex eo enim quòd forma effentialiter eft actus, materia autẽ effentialiter potentia, fi actus fecundum totam fuam latitudinem non dependet à potentia, confequens eft quòd forma fecundum totum fuum ordinem non dependeat à materia. Materiam autem cùm effentialiter fit potentia, neceffe eft dependere à forma, fine qua actualitas non inuenitur: & fic patet Minor, quia à forma abfolutè in eo quòd forma, dependet à materia in fuo effe, ficut potentia ab actu, & non econuerfo. Quòd verò alicui actui conueniat, quòd non inueniatur nifi receptus in aliqua potentia, hoc eft ex eius imperfectione, & non habet hoc in eo, quòd actus: & fimiliter quòd aliquæ formæ non fint nifi in materia, hoc habent ex fua imperfectione, quæ attenditur penes diftantiam à primo principio Deo gloriofo, & propinquitatem ad primam materiam: vnde tales formæ non folùm caufant effe materiæ, fed & ipfæ caufatæ funt quodammodo à materia. Caufæ enim funt fibi inuicẽ caufæ, vt dicitur fecundo Phyfi. tex. cõ. 30. Effentia igitur fubftantiarũ intellectualium eft immaterialis & forma tãtũ.

T. c. 13. & 15.

QVAESTIO VIII.

Num materia pofsit effe fine forma.

CIRCA Hanc partem occurrit quæftio, & hæc eft octaua: an materia pofsit effe fine forma. In hac quæftiõe tria facienda funt, primò ponetur Scoti opinio: fecundò ponetur opinio fan. Tho. tertiò refpondebitur rationibus in oppofitum. *T. c. 30.*

QVO AD Primum Scotus in 2. fen. dift. 12. q. 2. opinatur poffe materiam effe fine forma: arguitque ad hoc probandum multipliciter. *Sco. 2. di. 12. q. 2.*

ℭ Primò fic, Non minus dependet accidens à fubftantia quàm materia à forma: fed accidens põt effe fine fubftantia, vt patet in Sacramento altaris. Ergo materia poteft effe fine forma. *Secundo.*

ℭ Præterea, Abfolutè diftinctum & prius alio abfoluto poteft effe fine illo abfque contradictione: materia refpectu formæ eft huiufmodi, ergo poteft effe fine forma: minor eft euidens, maior probatur, quia prius in eo quod prius, non dependet à pofteriori, & accipitur hoc ex quinto Metaphy. tex. com. 16. priora funt, quæ poffunt effe fine alijs, alia non fine ipfis. *T. c. 16.* *Tertiò.*

ℭ Præterea, Quicquid abfolutũ facit Deus in creaturis mediante caufa fecunda, quæ non eft de effentia caufati, poteft facere fine illa: fed materiã Deus facit mediãte forma, quæ nõ eft de effentia eius, ergo poteft facere fine illa. *Quartò.*

ℭ Præterea, Quicquid Deus immediatè creat, immediatè conferuat vel conferuare poteft: fed materiam Deus immediatè creat, ergo immediatè conferuare poteft, ergo fine omni forma. *Quintò.*

ℭ Præterea, Cùm nihil Deus extra fe neceffariò velit ex hoc quòd vult materiam effe, non eft neceffe quòd velit materiam effe, nifi propter neceffariam cõnexionem vtriufque: fed inter materiam & formam non eft talis neceffaria connexio: ergo, &c. Quòd autem non fit talis neceffaria connexio inter materiam & formam, probatur: quia tunc fequeretur, quòd materia determinaret fibi neceffariò aliquam determinatam formam. Probatio confequentiæ,

tiæ, Quod determinat sibi genus formæ determinat sibi aliquã speciẽ in genere illo: & quod determinat sibi speciẽ: determinat sibi esse in aliquo indiuiduo illius speciei, omne enim quod de necessitate est homo, necessariò est hic vel ille homo: consequens autem est falsum, materia enim nullam sibi determinat formam: ergo relinquitur, quòd materia non determinat sibi genus formæ ad hoc quòd sit. Confirmatur, Quicquid contingenter se habet ad quodlibet generis absoluti, contingenter se habet ad id genus absolutum: sed materia contingenter se habet ad quamlibet formam: ergo materia contingenter se habet ad genus formæ. Probatur adhuc, quòd si materia sibi determinat de necessitate genus formæ, quod etiam de necessitate determinat sibi vnum indiuiduũ solum illius generis: quia vnum essentiale & vnum singulare est impossibile dependere à pluribus essentialiter eiusdem generis: materia autem est vna essentialis & singularis: ergo impossibile est, quòd dependeat à pluribus formis eiusdem generis: & sic si necessariò determinat sibi genus formæ, necessariò quoque determinabit sibi aliquam vnam formam, quod falsum est. Hæc de primo.

1. q. 66. a. 1. &c. põ. qõ. 4. ar. 1. quo li. q. 3. QVO AD Secundum S. Tho. in prima parte, q. 96. ar. primo, & in quæstionibus de potentia dei, q. 4. ar. primo, & in quoli. q. 3. ar. 1. cõfirmat id q hîc dicit, scilicet materiã non posse esse sine forma duadus rationibus.

¶ Prima est ducens ad impossibile sic, Si materia existeret absq; oĩ forma, materia simul non esset: & nõ esset hoc implicat cõtradictionem. ergo: probatur consequẽtia quo ad secundã partem, quia quo ad primam ab aduersarijs conceditur. Impossibile est effectum formalem separari à forma: sed existere est effectus formalis formæ. sic enim diffinitur, Forma est quæ dat esse rei, ergo impossibile est ponere existentiã siue forma. Sicut enim impossibile est esse album sine albedine, ita esse in actu sine actu: actus autem primus, cuius est dare esse, idẽ est quod forma. Ex illa ergo propositione, Materia existit absque omni forma, sequuntur duo contradictoria simul vera: ex eo enim quòd materia existit, sequitur quòd sit in actu: ex eo autẽ quòd est absque omni forma, sequitur quòd non sit in actu. Huic rationi dat Sco. quandam responsionem: quæ quia non nisi chimerica, & tanquam indigna, de qua verba fiant, omittatur, quolibet enim proferente contraria solicitum esse stultũ est: ait Arist. à quo didicimus in libro nono Metaph. quid sit actus & quotuplex.

1. Topic. cap. 9. T. c. 11. ¶ Secunda ratio S. Tho. ad hoc idem est ista, Omne indiuiduũ determinatum ad genus completum vel incõpletum in rerum natura per se existens est in aliqua certa specie per se vel reductiuè: materia sola neque per se neque reductiuè est in aliqua certa specie: ergo materia sola non potest esse indiuiduum quodcunque in rerum natura. Minor est ex se clara. non enim facile esset fingere, in qua determinata specie esset materia sola. Maior probatur ex eo quòd indiuiduum omne tam completum, quàm incomplectum, si per se existit in rerum natura separatum (quod dico propter indiuiduum generis, vt hæc substantia, hoc animal &c.) non continetur sub genere per se vel reductiuè immediatè, sed mediante specie. inter genera enim & indiuidua mediat species, & inter principia generis & principia indiuidui mediant principia speciei pariformiter. Insuper hæc Maior potest probari ad hominem assumendo dicta Sco. 5. argu. ibi enim ipse expressè assumit, quòd quicquid determinat sibi genus aliquod, determinat sibi aliquam certam speciẽ illius generis. Et potes etiam ex dictis Sco. ibi arguere ad hominem, & probare oppositum intenti sui sic, Quicquid determinat aliquod genus, determinat sibi aliquam certam speciem illius generis: materia sola determinat sibi genus substantiæ. ergo determinat sibi aliquam certam speciem substantiæ saltem reductiuè. ergo materia sola esset in

2. dist. 3. q. 2. aliqua certa specie. hoc est falsum: Minor est omnium, & processus bonus: ergo, &c.

¶ Hanc veritatem approbat Ari. (vt ipse Sco. confitetur) loco allegato. Sed quia dicit ex falso fundamento Aristo. hanc conclusionem tenuisse. scilicet ex hoc, quòd Deus non potest agere sine causis secundis: ostendo in hoc, Scotum errare ex dictis Commen. secundo enim Physi. Commen. 12. Auer. ex eodem præcisè fundamẽto quòd sanctus Tho. adduxit in prima ratione, tenet istam cõclusionem. Vbi nullam fieri mentionem de connexione causalitatis primæ causæ apparet, sed tantùm de actu & potentia: ita quòd ex natura actu & natura primæ materiæ, quæ est pura potentia, concludit Auer. quòd duo contradictoria essent simul vera. vt deductum est &c. Auicenna quo- *Com. 12. 1. Phy. c. 56. & se ptuagesi mo.* que in secundo Metaphysicæ suæ, capitulo tertio tenet conclusionem Scoti esse impossibilem; & tamen posuit expressè materiam esse creatam. Vnde hæc tanquam destructiua Metaphysicalium principiorum vitanda est. Hæc de secundo.

Ad primum. QVO AD Tertium respondeo. Ad primum negatur antecedens. plus enim dependet potentia pura ab actu, quàm actus imperfectus ab actu perfecto.

¶ Sed contra hoc instat Antonius Trombeta sic, Magis dependet posterius à priori, quàm prius à posteriori: sed accidens est posterius substantia: materia autem est prior forma: ergo magis dependet accidens à subiecto, quàm materia a forma. Fortè diceretur (ait) quòd materia nõ est prior sed posterior forma. Cõtra: nã licet materia sit posterior forma ordine perfectionis: est tamen prior ordine generationis: & consequenter prior simpliciter: vt arguatur sic, Quandocũque sunt aliqui duo ordines: quorum vnus simpliciter est prior altero, quicquid est in ordine priori est simpliciter prius quocunque existente in ordine posteriore: sed ordo originis & ordo perfectionis ita se habent, quòd ordo originis est simpliciter prior ordine perfectionis (& hoc in natura limitata) ergo quicquid est prius origine, est prius simpliciter quocunque priore ordine perfectionis: sed ita est, quòd materia est prior origine forma, licet forma sit prior perfectione, ergo materia est simpliciter prior forma. Processus bonus: et Maior probatur: quòd scilicet ordo originis est simpliciter prior ordine perfectionis. nam priora generatione sunt posteriora perfectione. natura enim semper procedit de imperfecto ad perfectum. ergo quicquid est imperfectius, est simpliciter prius quocunque perfectiori: sed materia prima est imperfectior forma. ergo materia prima est simpliciter prior forma. Tunc vltra, Est simpliciter prior forma. & omne prius in suo priori potest esse sine posteriori: ergo, &c.

¶ Ad hoc respondetur triplici responsione, ad insinuandũ argumenti multiplicem defectum.

¶ Primò dicitur, quòd forma, licet sit posterior materia ordine generationis: est tamen prior etiam ordine generationis materia existente. Magni enim refert dicere materiam, & materiam existẽtem: sicut superficies est prior albedine, albedo tamen est prior superficie habente esse album. vnde in proposito cùm sermo sit de materia existente (si enim poneretur materia sola in rerũ natura oportet ipsam existere) patet falsum assumi.

¶ Secundò, dicitur quòd aliud falsum ibi assumitur, scilicet quòd ordo generationis sit simpliciter prior ordine perfectionis, stãdo infra limites naturæ finitæ. cùm enim actus sit prior potentia simpliciter, tam si ponatur Deus finitus, quàm infinitus: vt patet ex nono Meta. tex. Commen. 15. & 12. & textu Commẽ. 30. & prioritas actus sit *T. c. 15. T. c. 30.* prioritas perfectonis. cõsequẽs est quòd secũdum Aristot. & veritatem ordo perfectionis sit simpliciter prior ordine generationis. Amplius, Id quod est prius natura ratione & tempore, est simpliciter prius. ordo perfectionis prior natura ratione & tempore ordine impefectionis, qualis est ordo generationis, qui se tenet ex parte causæ materialis: ordo igitur perfectionis est prior simpliciter. media quoque propositio est Aristote. octauo Physi. tex. com. 75. vbi expressè loquitur in natura finita ad pro- *t. cõ. 75.* bandum, scilicet motum circularem esse primum. Vnde ad probationem: concesso, quòd priora generatione sunt imperfectiora, & quòd natura procedit de imperfecto ad perfectum, negatur consequentia, ergo ordo generationis est simpliciter prior: licet enim agẽs naturale prius attingat imperfectum, oportet tamen prius agens in se perfectum esse: vt dicitur in 12. Meta. tex. Com. 40. Hic aduerte tu, quòd oportet mendacem esse memorem: in quæstione de primo cognito Anto. Trõbeta, quas impugnat propositiones, has nunc assumit, &c.

¶ Tertiò dicitur, quòd dato toto processu, vltima consequẽtia nihil valet, falsum est enim, quòd omne prius pos- *t. c. 40. q. 1. vide.* sit secundum rem absolui à posteriori quolibet (vt ad secundum dicetur.)

¶ Sed contra primam responsionem, quæ ponit materiã non habere propriam existentiam: sed eam mendicare à froma, instatur sic: Cuicunque conuenit actu causare pro

aliquo signo cõuenit & existere pro eodem signo: sed materiæ primæ in primo signo, quo recipit formam, conuenit causare, ergo pro tunc sibi conuenit existere: sed pro illo signo non habet existentiam formæ, ergo propriam.

Et confirmatur, quia materia aut causat compositũ, & recipit formam, quando existit, aut quando non existit: non quando non existit, ergo quando existit, ergo pro tunc conuenit sibi propria existentia: quia existentia formæ sequitur totum compositum. Et confirmatur secundò, quia causa non mendicat à suo effectu, materia autem causat existentiam cõpositi & formæ: ergo non mendicat existentiam ab eis, &c.

¶ Ad hæc dicitur, ꝙ sufficit causæ pro quolibet instanti temporis quo actu causat habere existentiam: nec apparet necessarium, quòd pro quolibet signo naturæ insit existẽtia sibi, quo inest causalitas: ordo enim naturæ talis est in eodem instanti temporis, quòd scilicet materia recipit formam: ex quibus resultat compositum, cui iam esse actualis existentiæ aduenit: quo ipsum compositum primo, forma secundo, & materia tertio existunt. Ad formam autem primæ instantiæ negatur Maior. Ad primam confirmationẽ dicitur, quòd materia causat, quando existit: quia pro omni instanti quo causat, existit: quando enim est terminus temporalis. Ad secundam
T.4.2.2. confirmationem dicitur, quòd licet causa vt causa non
dis.3.q.3. mendicet à suo effectu: tamen causa materialis mendicat à suo effectu, qui est eius causa in altero genere causæ: eo quòd causæ sunt sibijnuicem causæ, quinto Metaph. tex com. 2. Oportet autem has responsiones à Scotistis admitti: quia cùm Sco. ponat secundo sent. distin. 3. q. 3. existentiam esse vltimum actum posteriorem tota coordinatione prædicamentali, licet non distinctum realiter à re cuius est, oportet essentiam materiæ ex natura rei habere habitudinem ad suam euidẽtiam, vt potentiam ad actũ. Et tunc potest argui sic, Essentia materiæ, vt distincta contra suam existentiam, causat ex natura rei in genere causæ materialis suam existentiam, recipiendo eam: ergo sibi pro illo signo conuenit existentia: & sic habet existentiam antequam recipiat eam. similiter stãdo in illo signo: aut essentia materiæ recipit ex natura rei suam existentiã, quando est, aut quando non est, &c.

¶ Ad secundum principale negatur Maior. Ad eius pro-
Ad secundum. bationem dicitur, quòd non sola dependentia, sed necessaria connexio aliquorum potest esse causa inseparabilita-
T.4.6. tis eorum. Ad id, quod adducitur ex quinto Meta. dicitur quòd vniuersalis affirmatiua non cõuertitur simpliciter: ista enim est vera, Quæcunque possunt esse sine alijs & alia, non sine ipsis sunt priora: sed non conuertitur, quæcũque sunt priora, possunt esse sine alijs, & alia sine ipsis.

¶ Et nota quòd maxima illa Scotica, Omne prius absolutum, &c. non potest saluari, etiam sequendo viam Sco. quod pro nunc ex duobus manifestatur. Primo ex eo, ꝙ partes essentiales simul sumptæ sunt priores toto: & tamen apud Sco. non possunt esse sine toto.

¶ Secundo ex eo, quòd prædicamentum quantitatis est absolutum prius prædicamento Qualitatis, præsertim quo ad quartam speciem eius: & tamen non potest fieri quantitas continua sine figura. Si enim quantitas sine figura fieri dicatur aut finita aut infinita: non infinita, quia illa non dabilis: & si forte imaginetur dari adhuc, cùm oporteat esse lineatam, aut ergo linea recta aut curua, & sic esset figura: si finita, ergo figurata: figura enim est quæ termino vel terminis clauditur, & similiter aut habet lineas rectas, aut curuas, aut circulares, &c.

Ad tertium. ¶ Ad tertium quicquid sit de Maiori, negatur Minor: forma enim etsi non sit de essentia materiæ, est tamen de essentia materiæ existentis.

¶ Ad quartum dicitur, quòd cùm mediũ sit duplex effe-
Ad quartum. ctiuum & formale, quicquid immediatè Deus causat effectiuè, potest absque media causa effectiua conseruare: non autem absque media causa formali, quale mediũ est forma respectu materiæ.

¶ Ad quintum negatur, quòd inter materiam & formã
Ad quintum. non sit necessaria connexio. Ad cuius probationem negatur consequentia, cuius probationis falsa est Maior: per id autem quod additur, scilicet secũdum ꝙ necessariò est homo. necessariò est hic vel ille homo, nihil aliud habetur, nisi ꝙ quia materia necessariò determinat sibi genus formæ: ideo materia non potest esse sine hac vel illa forma: quod est intentum nostrum. Non enim valet consequentia, A necessariò est homo: ergo A necessariò est hic vel ille determinatè, sed vagè: & sic conceditur, materia necessariò determinat sibi formã: ergo necessariò determinat sibi hanc vel illam formam non determinatè, sed vagè.

¶ Ad confirmationem, cùm dicitur, Quicquid contingenter se habet ad quodlibet generis absoluti, contingenter se habet ad genus ipsum: eodem modo respondetur: distinguendo contingenter se habere ad quodlibet determinatè vel vagè. Primo enim modo falsa est Maior. Secundò verò falsa est Minor: materia enim non contingenter, sed necessariò se habet ad quamlibet formam indeterminatè, & vagè.

¶ Ad aliam probationem dicitur, quòd vnum essentialiter vnum & singulare negatiuè, sicut est materia prima, potest essentialiter dependere in esse à pluribus eiusdem generis indeterminatè & vagè, secundum quod illa plura habent vnam rationem communem, sicut in proposito omnes formæ conueniunt in hoc, quòd dant esse actuale. Reflecte hoc argumentum contra Sco. de quantitate & figura, & fortè persuadebis infirmitatem eius: quantitas enim continua determinat sibi genus figuræ, nullam tamen sibi figuram vendicat. Hæc de quarto.

In hoc ergo differt essentia substantiæ compositæ & substantiæ simplicis, quòd essentia substantiæ compositæ non tantùm formam, nec tantùm materiam, sed complectitur formam & materiam: essentia verò substantiæ simplicis est forma tantùm. Et ex hoc causantur duæ aliæ differentiæ, & vna est, ꝙ essentia substantiæ compositæ potest significari vt totum, vel vt pars: quod accidit propter materiæ designationem, vt dictum est. & ideo non quomodolibet prædicatur essentia rei compositæ de ipsa re cõposita. Non enim potest dici, quòd homo sit quiddi- *5. Meta.*
tas sua. Sed essentia rei simplicis, quæ est sua forma, *ca.5. post*
non potest significari nisi vt totum, cùm nihil sit ibi *medium.*
præter formam, quasi formã recipiens. Et ideo quocunque modo sumatur essentia substantiæ simplicis, de ea prædicatur. Vnde Auicenna dicit, quòd quidditas substãtiæ simplicis est ipsummet simplex: quia non est aliquod recipiens ipsam.

¶ In hac secunda parte capituli comparat essentias substantiarum simplicium essentijs substantiarum compositarum, tripliciter differentiam inter eas assignando. Prima differentia est, ꝙ essentia substantiæ simplicis significat formam tantùm, essentia autem substantiæ compositæ significat cõpositum quid ex materia & forma: vtraque pars differentiæ patet ex suprà dictis. Secunda differentia est, quòd essentia substantiæ compositæ potest significari vt totum & pars, non autem essentia substantiæ simplicis. Vnde oritur, quòd quia prædicatum nõ debet habere rationem partis, quòd essentia substantiæ cõpositæ quandoque prædicatur de ea: & quandoque non, cùm scilicet significatur vt pars. Essentia autem substantiæ simplicis, quia vt pars denotabilis nõ est: semper prædicatur de eo, cuius est.

AD EVIDENTIAM Huius differentiæ notandum: quia primo aspectu apparet falsa ex eo, ꝙ patet, ꝙ in positis nominibus substantijs separatis, possunt significari earum essentiæ in abstracto & in concreto, & consequenter vt totum & pars: possum enim dicere, Gabriel & Gabrielitas, Deus & Deitas, &c. Sed licet ita appareat, diligenter tamen inspicienti oppositum illucescit.

Considerandum enim, ꝙ loquimur de essentijs rerum & conditionibus earum, quæ eas sequuntur, & non de illis, quæ ex solo opere intellectus fiunt. essentiæ enim substantiarum compositarum ex eo, ꝙ duas partes realiter habent, seu ex eo, quòd sunt formę in materia, ex se habẽt: vnde intellectus fundet in eis significationem per modũ partis & per modum totius. Cùm enim significat formã illam in habente seu deferente, significatur vt totum & concretum, vt homo: cùm autem significat illam, non vt in habente seu differente, sed per se significat in abstracto & per modum partis, vt humanitas. Essentiæ autem substantiarum immaterialium, quia dicunt formas non receptas in materia: ideo ex se non habent quòd significentur in concreto & in abstracto, vt totũ & pars, &c. nõ enim est

est ibi deferens nec delatum. Sed quia intellectus noster intelligit res simplices & altissimas per modum rerũ compositarum: ideo, vt dicunt Commentato. 12. Metaphysic, com. 39. & san. Thomas, prima parte, q. 13. fuit necesse, vt in illis formaret abstractum & cõcretum, & intelligeret eas per modum totius & partis. Differẽtia ergo posita hîc est cũ additione intelligẽda: sic ꝙ essentia substantiarum compositarum ex se habet, ꝙ significabilis sit per modum totius & partis, essentia autem simpliciũ ex se non habet ꝙ significetur per modum totius & partis, sed ab intellectu tantùm: & ideo diuersitas, quæ inter abstractum & concretum in substãtijs compositis est ex parte rei, & reducitur ad distinctionem, quæ est inter subiectum deferens & formam delatam. Diuersitas autem, quæ est inter abstractum & concretum in substantijs separatis, non est id ex parte intellectus: vt Commen. ibi dicit. Et propter hoc dicit Auicen. quòd quidditas simplicis est ipsum simplex, & quidditas compositi non est ipsum compositum.

Ca. 39. t. q. 13. a. — *capit. 39.* — *f. 5. meta. ca. 5.*

CIRCA Hanc particulam est vnum dubium, An verum sit, ꝙ in substantijs separatis idem sit quidditas, & id, cuius est, id est natura & suppositum. Est autem ratio dubitandi: quia S. Tho. in quolib. 2. q. 2. arti. 2. dicit ꝙ cùm apud Arist. 7. Meta. tex. com. 20. & 21. in his, quibus admiscetur aliquod accidens, natura & suppositũ distinguuntur, & intelligentijs alijs a prima aliquod accidens sit in omnibus excepta prima: natura & suppositum distinguuntur siue quidditas, & id cuius est. Ex alia parte, 3. de anima, Commen. 9. dicit in separatis à materia idẽ est, quòd quid est & id, cuius est. Et in prima parte, sanc. Tho. q. 3. artic. 3. expressè hoc dicit: quod & apparet hîc autoritate Auicennæ.

quolib 2. q. 2. ar. 2. — *T. c. 20. & 21.* — *T. c. 9.* — *1. q. 9. ar. 3.*

AD Intellectum huius difficultatis est notandum, quòd cum nomine Naturæ intelligatur id quod per diffinitionem significatur: nomine autem Suppositi indiuiduum habens illam quidditatem secundum triplicẽ gradum substantiarum, in vniuerso tripliciter inuenitur differentia suppositi à natura.

¶ In substantijs siquidem materialibus suppositum differt à natura dupliciter secundum rem, & vltra hoc secundum rationem. Differt primo modo intrinsecè, quia aliquod reale suppositum sibi intrinsecũ includit, quod non includit natura, scilicet principia indiuiduatiõis. Si enim Sortes diffiniretur, in eius diffinitione poneretur hæc materia, quæ non ponitur in diffinitione naturæ humanæ. Differt secundò extrinsecè: quia aliquid reale extrinsecum sibi includit suppositum, scilicet esse actuale existentiæ: quod non includit natura. existẽtia enim primò est actus suppositi, cuius est fieri: quæ tamen caderet in diffinitione Sortis, si diffiniretur. Differt tertiò secundum rationem, vt patet.

¶ In substantijs autem separatis alijs à prima suppositũ differt à natura duobus modis tantùm, scilicet extrinsecè secundum rem, & secundum rationem, nihil enim reale intrinsecum sibi includit suppositum in eis, quod non includat natura: quia non indiuiduatur per aliquod positiuum contrahens naturam specificam, quod sit velut differẽtia indiuidualis suppositio intrinseca, sicut est in substãtijs materialibus. Sed quia in eis, vt patebit, existẽtia differt realiter à natura, quæ primò, vt dictum est, est actus suppositi: ideo suppositum in eis differt extrinsecè à natura: addit enim extrinsecè realitatem existentiæ. Differt secunda secundum rationem, vt patet. In Deo verò glorioso suppositum vno modo tantùm differt, scilicet secundũ rationem, quia nec natura diuina indiuiduatur per additum: nec existentia sua distincta est realiter ab eius essentia: vnde patet, quòd vtraque pars dubij est vera aliquo modo: & ꝙ in substantijs separatis differunt secundum rem quod quid est, & id cuius est, quia extrinseca differẽtia differunt secundum rem, & quòd sint idem: quia non differunt per aliquam intrinsecam differentiam realem: hanc autem esse mentem san. Tho. diligenter intuenti dicta eius in locis allegatis facilè innotescere potest.

In eo. ca.

Secunda differentia est: quia essentiæ rerum compositarum ex eo quòd recipiuntur in materia designata, vel multiplicantur secũdum diuisionem eius, contingit quòd aliqua sint idẽ specie, & diuersa numero. Sed cùm essentia simplicium non sit recepta in materia, nõ potest ibi esse talis multiplicatio. Et ideo non oportet ꝙ inueniãtur plura indiuidua vnius speciei in illis substantijs. Sed quotquot sunt indiuidua, tot sunt species, vt Auicenna dicit expressè.

Essentiæ simpliciũ non plurificantur in eadem specie, sicut cõpositorum.

¶ Hîc ponitur tertia differentia in ordine vocata secũda inter eas quæ oriuntur ex prima, & dicitur quòd differũt etiam in hoc essentia substantiæ compositæ & essentia substantiæ simplicis, quòd essentia substantiæ compositæ est plurificabilis numero in eadem specie, sicut essentia humana distinguit numero in Socrate & Platone. Essentia autem substantiæ simplicis, id est separatæ à materia non est plurificabilis in plura indiuidua eiusdem speciei, sed quodlibet indiuiduum cõstituit vnam speciem, & distinguitur specificè ab alio. Et fundamentum eius est in duabus propositionibus: quarum prima est, Cùm actus sit, quod diuidit & separat. 7. Meta. tex. com. 46. omnis diuisio aut est formalis aut quantitatiua: vt Arist. inquit, 3. Meta. text. Com. 11. & Commentator primo Physicorũ, com. 6. Secunda est, Formæ specificæ sunt indiuisibiles formaliter. Ex his enim deducitur quòd formæ specificæ, quæ recipiuntur in materia, diuidũtur ad diuisionẽ materiæ per quantitatem, & sic fiunt multa indiuidua eiusdẽ speciei. Forma autẽ specifica nõ recepta in materia omni diuisione caret: & formali quidem ex eo, quòd species specialissima est: quantitatiua autem ex eo, quòd non est recepta in materia, quam sequitur quantitas & ideo non potest esse multa indiuidua in eadem specie; multitudo enim diuisionem sequitur.

Ca. 49. T. co. 11. Com. 6.

QVAESTIO IX.

Num qualibet species substantiarum separatarum, vnum tantum habeat indiuiduum.

CIRCA HANC Partem occurrit quæstio, An quælibet species substantiarum separatarum vnum tantum habeat indiuiduum. In hac quæstione tria sunt facienda. Primò ponetur opinio Scoti cum fundamentis: secundò ponetur veritas Peripatetica: tertiò respondebitur argumentis in oppositum.

Scoti. 3. d. 3. q. 7.

QVO AD Primum Scotus secundo sententiarũ di. 3. q. 7. opinatur plures esse intelligentias eiusdem speciei talibus medijs.

primum.

¶ Primò sic, Omnis quidditas quantum est de se est communicabilis: intelligentia est aliqua quidditas: ergo quidditas intelligentiæ est de se cõmunicabilis. ergo potest inueniri in pluribus. Maior probatur: qa si quidditas omnis non esset communicabilis, vel communicabilitas repugnaret ei ratione perfectionis quidditatiuæ aut imperfectionis: non ratione perfectionis, quia communicabilitas, secũdum fidem catholicam, cõuenit quidditati diuinæ quæ summè perfecta est. Nec ratione imperfectionis quia communicabilitas conuenit quidditatibus substantiarũ cõpositarum: quæ sunt imperfectæ. Cùm ergo ratione neutrius repugnet sibi, restat Maior vera.

¶ Præterea, Omnis quidditas intelligibilis sub ratione vniuersalis, absq; contradictione est plurificabilis numero: quidditas separata est intelligibilis sub ratione vniuersalis absque cõtradictione. ergo est plurificabilis numero. Maior probatur ex eo, quòd implicat intelligi sub ratione vniuersalis, & esse de se hoc: est enim vniuersalitas opposita haeccheitati: sicut implicat intelligere essentiam diuinam sub ratione vniuersalis, quia est de se hoc.

Secunda.

¶ Præterea, Deus potest hunc Angelum in hac specie annichilare: isto annichilato, Deus potest speciem hanc reparare in aliquo alio indiuiduo, non in eodem, secũdum istã opinionem: quia secundum istos homo non posset resurgere idem numero nisi anima intellectiua remanente eadem numero. ergo in eadem specie erunt plura indiuidua saltem successiuè.

Tertia.

¶ Præterea, Animæ intellectiuæ distinguũtur numero in eadem specie: & tamen sunt immateriales. ergo &c.

Quarta.

¶ Præterea, Aug. in Enchiridio. ca. 29. dicit, quòd quia tota natura seu species humana ruerat, ideo misertus Deus ad eam saluandam venit: non autem venit ad saluandã naturam angelicam; quia totà non ruit. Ecce, quòd Aug. dicit totam naturam angelicam non lapsam esse per peccatũ, quod nõ potest esse verũ, si tot sunt species, quot sunt indiuidua; sic eñ multæ naturæ angelicæ lapsæ totaliter essent, humana autẽ tantũ vna, cũ humana nõ sit nisi vnã.

Quinta.

¶ Præterea Damascenus in Elementario, cap. 12. dicit, quòd secundũ vnãquamque speciem fecit Deus angelos.

Sexta.

¶ Præterea, Arguit ad idem in quolibet q. 2. quòd præ

quoli. q. 2. suprà parisi.

dicta opinio est damnata Parisijs in pluribus articulis. Primus est, Si quis dixerit Deum non posse multiplicare formas sine materia, error. Secundus, Si quis dixerit formam non recipere diuisionem sine materia, error. Tertius Quòd quia intelligentiæ non habent materiã, Deus non posset eiusdem speciei facere plures, error. *quolib. q. 2. ar. pa- risi.*

¶ Quod si dicatur, inquit Ant. Trombeta quòd ista sententia non est damnata vbique, dato quòd Parisijs sic sit: contrà, nam sententia damnata in aliqua Vniuersitate famosa vbique est damnata, aut suspecta de hæresi, non solùm autoritate diœcesani, sed etiam autoritate domini Papæ, vt patet extrà de hæreticis. capitulo ad abolẽdam. Hæc de primo.

CONCLVSIO.

Quæuis intelligentia constituit vnam speciem.

QVO Ad Secundum, veritas Peripaterica ab Arist. Commen. & S. Tho. accepta est, ꝙ quælibet intelligentia constituat vnam speciem ita quòd non possint ibi inueniri plura indiuidua eiusdem speciei. Et san. Tho. quidem in quæstionibus disputatis de spiritualibus creaturis. arti. 8. & in secundo contra Genti. c. 93. & in prima parte. q. 50. arti. 4. & alibi probat hoc multis rationibus, quarũ duabus nunc vtendum est. *S. Tho. 1. q. 50. arti. 4.*

¶ Prima ex earum immaterialitate sumitur. vnde omni principio distinctiuo numeraliter carent: & formatur ratio sic; Omnis species habens plura indiuidua, habet in se distinctiuum numerale: intelligentia non habet tale principium distinctiuum. ergo Minoris probationem habes suprà immediatè ante quæstionem. Et nota, ꝙ hæc ratio est sumpta ex 12. Metap. tex. Com. 49. vbi fit hæc consequentia, Cælum, id est primum principium est vnũ specie & plura numero, ergo est materiale: vnde expressè datur intelligi, quòd immaterialitas est sufficiens causa non plurificationis numeralis. Sed quia Sco. expressè dicit loco præallegato, quòd opinio sua est contra Aristotel. ideo omittam autoritates. *Text. cõ. 49.*

¶ Secũda ratio S. Tho. est sumpta ex ordine vniuersi fundata super tres propositiones: quarum prima est, Vniuersum habẽs tres partes, scilicet sphærã generabiliũ & corruptibiliũ, corpora cælestia, & substãtias ĩmateriales, habet pro bono intrinseco ordinẽ, hęc habeẽ. 12. Meta. tex. cõ. 52. *T. c. 52.*

¶ Secunda propositio est, ꝙ ordo est duplex, scilicet per se & per accidens. Ordo per se inter essentialiter ordinata, vt species, quæ sunt sicut numeri 8. Meta. tex. cõ. 10. Ordo per accidens est inter indiuidua eiusdem speciei: vt dicitur tertio Meta. tex. commen. 11. *T. c. 10. S. c. 11.*

¶ Tertia propositio est, quòd ea pars vniuersi, in qua est ordo per se purus, est potior ea, in qua est ordo per se admixtus ordini per accidens, ex 12. Meta. tex. com. 52. vbi comparatur prima pars vniuersi filijs familias, quibus nihil ordinatum per accidens inest. Super his propositionibus fundatur talis ratio, Id quod caret ordine per accidẽs nõ habet plura indiuidua eiusdem speciei: suprema pars vniuersi caret ordine per accidens, ergo non habet plura indiuidua eiusdẽ speciei. Maior ex terminis patet: Minor licet ex Arist. habeatur loco allegato: quia isti tamen negãt Arist. in hac parte, sicut & alibi, rõne probatur sic. Nõ min⁹ excludit ordinẽ per accidẽs suprema, pars vniuersi, q̃ media pars: cũ suprema sit perfectior & bonitas vniuersi in ordine cõsistat, & ordo per accidẽs sit imperfectũ quid & deficiens ab ordine per se, imò ordinatum per accidens est inordinatum, eo quòd per accidens est conditio diminuens ratione ordinis, sed media pars excludit ordinem per accidens, vt patet: corpora enim cælestia non habent plura indiuidua eiusdem speciei, non enim est nisi vnus sol, vna luna, &c. ergo suprema pars vniuersi à fortiori excludit ordinem per accidens. Hæc de secundo.

QVO Ad Tertium respondetur argumẽtis Sco. Et ad primum quidem, vt terminos Theologicos admisceamus, quia argumentũ theologicum est, dicitur quòd communicabilitas est triplex. Quædam cum diuisione essentiæ, sicut vniuersale communicabile est particularibus, Quædam verò absque diuisione aliqua essentiæ & esse per idẽtitatem, sicut essentia diuina communis est tribus suppositis. Quædam per assumptibilitatẽ ad hypostaticam vnionẽ, sicut natura humana communicabilis est omnibus suppositis diuinis. Si in præmissis Sco. assumit communicabile primo modo, falsa est Maior, patet in essentia diuina. Si secũdo modo, falsa etiam est Maior; nulla enim essentia creata est illo modo communicabilis. *Responde- tur ad ar- gu. Ad pri- mum.*

Si tertio modo falsa quoque est Maior, vt patet de essentia diuina. Si autem accipiatur communicabile neutro illorum modorum: sed pro communicabili in cõmuni non descendendo determinatè ad hoc vel illud cõmunicabile, concesso toto argumento, non concluditur quòd quidditas angelica sit communicabilis, sicut vniuersale particularibus. Committitur enim fallacia consequentis à superiori ad inferius affirmatiuè. Vnde probatio adducta nihil contra nos facit. Communicabilitas primo modo repugnat intelligentijs propter earum perfectionem. Communicabilitas secundo modo repugnat intelligẽtijs propter earum imperfectionem. Cõmunicabilitas tertio modo conuenit eis ex earum imperfectione: quia esse distinguitur realiter ab earum essentia.

¶ Ad secundũ dicitur distinguẽdo maiorẽ. Aliquid enim esse intellibile sub ratione vniuersalis cõuenit dupliciter. Vno modo ex parte rei & intellectus, vt verbis S. Tho. vtar. Alio modo ex parte intellectus tantùm. Primo modo Maior est vera, & Minor falsa. Secundo modo Maior est falsa, licet Minor sit vera: cũ enim vniuersalitatis fundamentum ex parte rei sit, inuentio illius quidditatis in pluribus indiuiduis simul vel successiuè. Fundamentum verò ex parte intellectus sit præsentatio illius quidditatis non repræsentatis cõditionibus indiuiduationis, vt sic, illud est vniuersale vtroque modo, scilicet ex parte rei & intellectus: quod vtroque fulcitur fundamento, sicut humana essentia est intelligibilis sub ratione vniuersalis ex parte rei: quia ipsa est realiter diuisa & inuenta in multis & ex parte intellectus: quia repræsentatur absque hîc & nunc. Illud autem est vniuersale ex parte intellectus tantùm, quod altero tantùm fulcitur fundamento, scilicet repræsentatione, & c. ita quòd eius vniuersalitas ex hoc solo habetur, quòd obiectiuè in intellectu ponitur: cùi obijcitur res secundũ conditiones quidditatiuas non indiuidua les vt sic: & hoc modo quidditas intelligentiæ est vniuersalis. Licet enim indiuiduale & specificum esse ibi idem habeat principiũ: quia tamen repræsentatur vt talis res non vt hoc: quia non repræsentatur secundum quod in se est, sed secundum modum rerum compositarum, in quibus aliud est natura, & aliud est indiuiduũ illius naturæ: ideo est vniuersalis, vt obiecta est tantùm. Ex hoc eodem modo est prædicabilis quidditas intelligẽtiæ de pluribus, scilicet nec actu nec aptitudine, sed vt obiecta est intellectui. vt ab Auicen. habes 5. Metaphy. quinimo ipsa quidditas diuina hoc modo communis & vniuersalis secundũ rationem est, vnde & numerum pluralem apud Grammaticos habet. Ad probationem autem Maioris sic negatæ patet responsio: cùm enim dicitur, ꝙ implicat quidditatem esse de se hanc & vniuersalem & prædicabilem de pluribus: hoc est verum, accipiendo vniuersale ex parte rei: & similiter prędicabile. Vniuersale enim secundum rationem tantùm est vnum in multis, & de multis vt obiectum est tantùm. Vniuersale tantùm ex parte rei est in multis secundum rem, licet vnitatem habeat, vt obiectum est. Hæc si vis plenè intelligere, memento eorũ, quæ dicta sunt in q. de Vniuersalibus. *Ad secun- dum. 1. q. 13. su- pra. q. 6.* *Cap. 1.* *Suprà. c. 4. q. 7.*

¶ Ad tertium dicitur, quòd in casu illo repararetur necessariò idem numero Angelus: ex eodem enim Gabriel est hic & Gabriel. Nec est verum quòd apud nos Deus non possit idem numero reparare, licet dicamus quòd si in resurrectione non resumeretur eadem anima numero, quæ non annichilata esse debet; si resurrectionis ratio saluãda est, non esset idem homo numero, cum quo stat idem numero posse reparari à Deo. *Ad tertium. Vide. S. Th. quol. 5. q. 5.*

¶ Ad quartum dicitur, quòd non est simile de intelligentijs & animabus intellectiuis quo ad hoc, qa animæ sunt partes speciei corporibus vnibiles: non autem intelligentiæ: sed de his infrà erit amplior sermo. *Ad quar- tum.*

¶ Ad quintum respondet san. Tho. quòd natura humana & angelica possunt dupliciter accipi. Vno modo secũdum esse naturæ: & sic natura humana est vna: angelica verò plures. Alio modo accipiuntur secundum esse viæ, scilicet vt viatrices ad beatitudinem supernaturalem: & sic sicut natura humana est vna, ita nota latitudo angelicarum specierum est vna natura, eo quòd sicut omnes homines vno modo tendunt ad patriam, scilicet per liberũ arbitrium flexibile remediabiliter: sic omnes Angeli vno modo tendunt ad beatitudinem, scilicet per liberum arbitrium flexibile irremediabiliter. semel enim flexum reuerti amplius nõ potest: apprehẽdunt enim immobiliter. *Ad quin- tum. c. 6. q. 1. in de spi- rituali- bus crea- turis. q. vni. 8. ad. pri- mum.*

Et

Et propterea Aug. vt Theologus loquens ad quem pertinet consideratio de homine & Angelis in esse viæ & patriæ vocauit omnes angelos vnius naturæ.

Ad sextũ ¶ Ad sextum dicitur, quòd Damasc. fortè opinionem illorum quos in hoc nõ sequimur imitans dixit illa verba. Vel per speciem intellexit speciem subalternam. non specialissimam: & hoc mihi placet magis, cùm non constet ipsum contrariæ opinionis esse: & nunc largè Speciei nomen accipiendum est, si veritatem habere debet.

Ad septimum. ¶ Ad septimum dicitur primò, quòd argumentum procedit ex malo intellectu articulorum Parisiensium. illi enim sunt contra Auerroystas, qui animam intellectiuã, non multiplicabilem numero dicunt: quia est forma immaterialis: vnde sensus primi articuli est, Si quis dixerit Deum non posse multiplicare formas sine materia, id est sine dependentia à materia, error. Similiter secũdi, Si quis dixerit formas non recipere diuisionem sine materia, id est sine depẽdẽtia à materia, error. Similiter tertij, quòd quia intelligentiæ non habent materiam, Deus non posset eiusdem speciei facere plures, error. non habent materiam, id est dependentiam à materia, vel non posset, id est ex impotentia Dei procederet. *De artic. Parisien sibus.*

Reuocati sunt art. Parisienses, vt tãgũt doct. S. Th. Vide de in sin artic. Capreo. 2. d. 2. q. 2. ad. 8. cõtra primam cõclusioné. ¶ Vel dicatur secundò, quòd articuli Parisienses, in quãtum tangunt vel tangere videntur doctrinã sancti Tho. reuocati sunt per dominum Stephanum episcopum Parisiensem apud Bertiliacum, anno Domini. 1325. die Iouis ante sacras Cineres, vt patet in literis, quæ incipiunt, Magistra rerũ experiẽtia certis indicijs euidenter demõstrat.

¶ Dicitur tertiò, quòd cùm sanctissimus Vrbanus papa doctrinam S. Th. approbauerit in Extrauaganti quæ incipit Laudabilis Deus in Sanctis suis & in sui maiestate mirabilis: mirum est quomodo isti audeãt contra Romanæ ecclesiæ approbationem reducere articulos Parisienses. Sunt autem verba domini Papæ in calce Extrauagantis ad Vniuersitatem Tholosanã, ista, Volumus insuper, & tenore præsentium vobis iniungimus, vti dicti beati Thomæ doctrinam tanquam veridicam & catholicam sectemini, eamque studeatis totis viribus ampliare. Datum apud Montem Flasconem, &c. Hæc verba attẽdant aduersarij, & videant quanta temeritate cõtra mandatũ summi Pontificis catholicam sancti Thomæ doctrinam impugnare nituntur.

Essentia simpliciũ cõposita sunt ex esse & essentia. Huiusmodi ergo substantiæ quamuis sint formæ sine materia, non tamen in eis est omnimoda simplicitas, nec sunt actus puri, sed habent permixtionem potentiæ: & hoc sic patet, Quicquid enim non est de intellectu essentiæ vel quidditatis, hoc est adueniens extrà, & faciens compositionem cum essentia: quia nulla essentia sine his quæ sunt partes essentiæ intelligi potest. Omnis autem essentia vel quidditas intelligi potest sine hoc, quòd aliquid intelligatur de suo facto, Possum enim intelligere quid est homo vel phœnix, & tamen ignorare an esse habeant in rerũ natura, ergo patet quòd esse est aliud ab essentia vel quidditate.

¶ In hac tertia parte capituli huius probatur substantias separatas esse compositas ex esse & essentia. Sed antequàm ad probationem accedatur, prænotandum est in substantijs materialibus inueniri quatuor realiter distincta, scilicet materiam, formam, essentiam compositã ex eis, & essentiam. In homine enim est considerare materiã, in qua recipitur eius forma: & formam ipsam, quæ est illius materiæ, actus: & essentiam humanam, quæ nec est materia nec forma, & esse actualis existentiæ, quo homo formaliter existit in rerum natura: vnde fit, vt in istis substantijs duæ compositiones pertinentes ad genus substantiæ reperiantur. Quarum prima est ex materia & forma secunda est ex, essentia & existentia quæ vocatur compositio ex esse & essentia. *Conueniẽtia et differentia inter cõpositionẽ ex materia et forma, & cõpositionẽ ex essentia & esse.*

¶ Conueniunt autem inter se & differunt hæ compositiones. Conueniunt quidem in duobus. Primò in hoc, quòd vtraque cõstat ex actu & potẽtia materiam enim & formam clarum est se habere, vt potẽtiam & actum: essentia autẽ & esse ex eo liquet, quod se habent vt potentia & actus quia quidditas quælibet ex hoc ponitur in rerum natura quòd existentiam acquirit. *Differũt primò.*

¶ Secundò conueniunt in hoc, quòd vtriusque extrema sunt in eodem genere, tamen enim materia & forma hominis, quàm essentia & esse eius in genere substantiæ & specie humanæ reponuntur.

¶ Differunt autem quo ad decem. Primò, quia extrema primæ compositionis sunt partes substãtiæ, & nõ sunt substantia, propriè loquendo, vt patet. Materia enim & forma non sunt in genere substantiæ nisi reductiuè: vnde prædicationem substantiæ, quæ est genus generalissimũ non nisi in obliquo suscipiunt. Extremorum verò secundæ compositionis neutrum est pars substantiæ: sed alterũ est substantia, essentia scilicet quæ est in recta linea prædicamentali, alterũ verò extra substantiã scilicet existentia.

Secundo. ¶ Secundò differunt, quia extremum illud quod se habet vt potentia in prima compositione, est ens purè potẽtiale materia scilicet. Extremum verò illud quòd se habet in potẽtia, in secunda compositione non est pura potẽtia, sed ens in aliqua specie quidditatiuè cõpletũ essentia scilicet.

Tertiò. ¶ Tertiò differunt, quia extremum illud, quod se habet vt potentia in prima compositione, non est id quod est, nec quod fit, propriè loquendo. Materia enim non fit, vt dicitur 7. Metaphy. tex. commen. 27. eiusdem autem est esse, cuius est fieri, cũ fieri ad esse terminetur. Extremũ verò id quod in secunda compositione se habet, vt potentia est id quod est, & fit: cum omnis factio ad compositum terminetur, vt ibidem dicitur. *T. ca. 26. & 12. me. text. cõm. 22.*

Quartò. 7. met. T. c. 27. ¶ Quartò differunt, quia extremum illud quod in prima compositione se habet, vt actus non est vltima actualitas rei: sed causat alium vlteriorem actum: forma enim hominis, quæ eius materiam informat, causando totum compositum, complet proprium receptiuum ipsius existentiæ: & sic eam causat, quæ est vlterior actus. Extremum verò illud quod in secunda compositione se habet, vt actus est vltima actualitas illius generis, post existentiam enim Sortis nihil sibi substantiale amplius aduenit.

Quintò. ¶ Quintò differũt, quia extremum illud, quod in prima compositione se habet vt actus est ita actus quòd tamen comparatur ad aliud, vt potentia. Extremum verò illud quod in secunda compositione se habet vt actus est ita actus, quòd ad nihil ipsius rei comparatur vt potentia. Quod patere potest aduertendo proportionem, quæ est inter formam & existentiam. Est enim proportio formæ ad esse actuale, sicut proportio diaphaneitatis ad lumen, forma siquidem recipit existentiam & causat eam, sicut diaphaneitas lumen. Sicut nanque aër in eo, quòd aër nõ est capax luminis, sed oportet ipsum diaphaneitate informari, vt proprium receptiuum luminis fiat: ideòque neque aër nec diaphaneitas, sed aër diaphanus est qui primò luminosus est, licet secũdariò tam aër quã diaphaneitas lumine careat. ita in ppposito materia sola nõ est capax existentiæ, quia actus in propria suscipi debet potentia: sed oportet in ipsa formam recipi, vt proprium exceptiuum existentia fiat, non materia nec forma, sed compositum ex eis. Id enim quod primò existit, est compositum cuius primò etiam est fieri: tamen tam materia, quàm forma secundariò actuatur illamet existentia: Vnde sicut diaphneitas est causa formalis aëri diaphano, & eius cõplementum formale ad hoc vt proprium susceptiuum luminis sit, & cum hoc comparatur ad lumen adueniens vt potentia recipiens: licet secundariò ad actũ: ita forma est causa formalis composito & complementum eius formale ad hoc, vt proprium receptiuum existentiæ fit, ac per hoc, comparatur ad ipsam existentiam subsequentem vt potentia recipiens: secundariò tamen ad actum receptum, vnde fit, vt ipsum esse actualis existentiæ ad nihil aliud comparetur, vt potentia ad actum: sed sit vltima actualitas omnis rei etiam ipsius formæ. *No. optimè hanc subtilissi. doctri*

Sextò. ¶ Sextò differunt, quia extremum illud, quod in prima cõpositione se habet vt actus est de intellectu seu diffinitione rei extrinsecè: forma enim secundũ oẽs intrinsecè in diffinitione cõcipitur, Extremũ verò illud quod in secũda cõpositiõe se habet vt actus, est extra quidditatẽ rei diffinitio eũ non significat esse, vel non esse, vt dicit primo Poste. *T. c. 25.*

Septimò. ¶ Septimò differunt, quia ex extremis primæ cõpositionis fit vnum tertiũ per se vnum. Ex extremis verò secũdæ compositionis non fit vnum tertium per se vnum neque per accidens, propriè loquendo. Et colligitur ratio huius differentiæ ex supradictis: vnum enim per se non fit nisi ex duobus, quorum vtrumque est pars substãtiæ: nulla enim substantia completa facit vnum per se cũ quocũque alio, & quorum alterũ est pura potẽtia: ex duobus enim

actibus non fit tertium per se vnum, & quorum alterum est ita actus, vt possit comparari ad aliquid aliud, vt potentia, partes enim sunt materia totius, quinto Metaphy. T. cõ. 3. tex. com. 3. Cùm autem in prima cõpositione omnes istæ compositiones saluentur, in secunda verò nulla: sequitur quòd in secunda compositione non fiat vnum tertiũ per se, neque etiam vnum per accidens fit: quia vnum per accidens aggregat res diuersorum generum: cum his tamen Octauò. stat quòd essentia per se adunetur cum esse.

¶ Octauò differunt, quia prima compositio est compositio ex his: & ideo fit ibi vnum tertium. Secũda verò est compositio cum his. Nulla enim res datur, quæ cõstet ex essentia, & existentia, propriè loquendo, sicut datur res constans ex materia & forma: sed essentia componit cum existentia & econuerso: & ideo dictum est, quòd adunantur Nonò. per se, non tamen componendo tertium.

¶ Nonò differunt, quia prima compositio ad pauciora se extendit, quàm secunda. Extrema enim primæ compositionis non inueniuntur nisi in rebus sensibilibus: eã nanque solam ex materia & forma constare, suprà cõclusum est. Extrema verò secundæ compositionis reperiuntur & in rebus sensibilibus, & in rebus immaterialibus, habẽt c. 2. 44. 5. enim intelligentiæ quidditatem & existentiam. Vnde pri in princi. ma compositio infert secundam, & non econuerso: omne enim compositum ex materia & forma est compositum ex essentia & esse: sed non conuertitur.

Decimò. ¶ Decimò differunt quo ad passiones suas: compositionẽ enim primam quantitas, accidentia sensibilia, & trãsmutatio saltem localis sequuntur. Compositionem autem secundam neque generatio, neque corruptio, neq; transmutatio aliqua physica sequitur: sed tantùm recipere & reci Formationẽ li pi, perficere & perfici: quia hæc sequuntur actùm & po tera in tentiam, illa verò materiam & formam. In litera igitur tex. post hanc secundam compositionem in omni ente citra primũ rem. inueniri probatur tali conclusione proposita, Omne ens aliud à primo est cõpositum ex esse & essentia. Ratio talis est, Omne habens aliquid realiter suæ quidditati coniunctum, quod est extra essentiam eius, est compositũ ex quidditate & illo addiramento, id est essentia & esse: omne ens aliud a Deo habet aliquid reale suæ quidditati realiter coniunctum extra essentiam eius, scilicet esse: ergo omne ens aliud à Deo est compositum ex esse & essentia. Maior relinquitur à sancto Tho. pro manifesta. Et est modificanda ita, quòd illud additum sit extra essentiam rei particulariter sumptam (quod dico propter inferius, cùm sit extra essentiam superioris: non tamen componit cum illo) & etiã deseruit sic modificata propositio, quia esse est extra essentiam Sortis, non enim poneretur in eius diffinitione si diffiniretur. Relinquitur igitur manifesta Maior, quia duo adunata, quorum neutrum est contrahens alterum: & alterum se habet vt actus, & alterum vt potentia, non nisi per compositionem realiter sunt con T. co. 25. iuncta. Minor autem patet ex sexta differentia. & Aristotel. primo Posteriorum dicente, quòd nulla diffinitio significat esse.

Nisi fortè sit aliqua res, cuius quidditas sit suum esse: & hæc res non potest esse nisi vna & prima, quia impossibile est vt fiat plurificatio alicuius nisi per additionem alicuius differentiæ, sicut multiplicatur natura generis in speciebus. Vel per hoc, quòd forma recipitur in diuersis materijs, sicut multiplicatur natura speciei in diuersis indiuiduis. Vel per hoc, quòd vnum est abstractum, & aliud in aliquo receptum: sicut si esset quidam color separatus, esset alius à colore non separato, ex ipsa sua separatione. Si autem ponatur aliqua res, quæ sit esse tantùm, ita vt ipsum esse sit subsistens, hoc esse non recipiet additionem differentiæ, quia iam non esset esse tantùm, sed esse, & præter hoc forma aliqua. Et multominus recipiet additionem materiæ, quia iam esset esse non subsistens, sed materiale. vnde relinquitur, quòd talis res, quæ sit suum esse, non potest esse nisi vna: vnde oportet, quòd in qualibet alia re præter eam sit aliud esse suum: & aliud quidditas vel natura, seu forma sua. Vnde in intelligentijs oportet, quòd sit esse præter formam, & ideo dictum est, quòd intelligentia est forma & esse.

¶ Hîc ponitur secunda ratio ad idem quæ inducitur per modum exclusionis tacitæ responsionis, quia aliquis posset dicere ad rationem factam, quòd aliqua res, est cuius quidditas est suum esse & illius diffinitio non abstrahit ab existere. Contra hoc inquam inducitur secunda ratio probans, quòd in vno solo ente, scilicet primo, essentia est idem quod existentia: & consequenter in quolibet alio, esse & essentia distinguuntur realiter. Ratiocinatur ergo sic, Omne plurificabile seu plurificatũ altero trium modorum multiplicatur vel per additionẽ differẽtiæ formalis, vel per receptionẽ vtriusq; in materia, vel per receptionẽ vnius in materia & alterius separatione: sed quidditas quæ est suũ existere, nullo istorũ modorũ est multiplicabilis: ergo quidditas, quæ est suũ esse, nec esse plurificabilis nec plurificata: ergo est vna tm̃: & sic omne aliud ab ea non est sua existentia. Processus clarus: Maior verò declaratur, quoniam cùm pluralitas sequatur diuisionem: diuisio alicuius fit per differentias formales: sicut natura generica animalis multiplicatur in homine & leone. Vel per differentia indiuiduales, sicut natura specifica multiplicatur in Sorte & Platone propter hoc, quòd humanitas Sortis est in alia materia signata ab illa, in qua est humanitas Platonis. Vel tertio modo potest imaginari diuisio inter aliqua duo eiusdem naturę, propter hoc, quòd alterum est omnino separatum, à materialibus conditionibus, alterũ verò concretum est illis sicut homo separatus apud Platonẽ, distinguitur ab homine particulariter propter hoc, quòd homo separatus est immaterialis: natura verò Sortis est recepta in hac materia. Nec apparebit discurrenti per omnia Prædicamẽta aliquis alius modus realis multiplicationis in vniuerso. Nec aliquis mihi obijciat quòd quantitas & substantia distinguuntur realiter: & tamen non per differentias formales: nec, &c. Quoniam siue modis siue differentijs fiat diuisio, non refert, dummodo contrahẽs ad aliquam limitatam naturam trahat contractũ. Minor autem declaratur quo ad omnes eius particulas. Primò, quòd non sit multiplicabilis per modum generis, patet ex eo, quòd genus recipit additionem differẽtię, per quam trahitur natura generis ad determinatã naturam specificam: & sic perdit genus puritatem propriam: animal enim contractum ad humanam speciem non est purum animal, sed animal humanum: quidditas verò, quæ est sua existentia, est ipsum esse purum, & non coarctatũ: statim enim quòd contraheretur, perderet puritatem, & essent ibi duo esse, scilicet & quidditas, ad quam contractum esset. Secũda pars Minoris clarius patet: quod enim recipitur in alio, non est esse purum, & per se subsistẽs, sed sustentatur in alio: quidditas autem, quæ est suum esse, est pura: & consequenter per se subsistens, & non alteri admixta, in quo sustentetur. Per idem quoque patet tertia pars Minoris: si enim vna quidditas, quæ est suũ esse, est separata, altera quæ est recepta ex hoc, quòd est recepta, non poterit esse eadem suæ existentiæ: vt enim dictum est, esse receptum non potest esse idem quidditati: & sic concluditur, quòd quidditas, quæ est suum esse, est vna tantùm, quæ est prima causa omnium, ac per hoc cætera habent esse distinctum à suis essentijs.

Omne autem quod conuenit alicui, vel est causatum ex principijs naturæ suæ, sicut risibile in homi- Intelligẽtiæ sunt effectiuè productæ à Deo. ne, vel aduenit ab aliquo principio extrinseco, sicut lumen in aëre ex influentia solis. Non autem potest esse, quòd ipsum esse sit causatum ab ipsa forma, vel quidditate rei. dico sicut à causa efficiente: quia sic aliqua res esset causa suiipsius, & aliqua res seipsam in esse produceret, quod est impossibile: ergo oportet, quòd omnis talis res, cuius esse est aliud à natura sua, quòd habeat esse ab alio.

¶ In hac parte quarta huius capituli declaratur, intelligẽtias habere esse à Deo effectiuè, in quo oĩno idẽ est esse cũ essentia: primũ horũ in sua vniuersali conclusione hoc, scilicet omne aliud à prima causa est productũ ab ipsa, probatur sic, Omne habẽs esse distinctũ à sua quidditate, est ꝓductũ effectiuè à prima causa: omne ens aliud à causa prima habet esse distinctũ à sua quidditate: ergo omne ens aliud à prima est effectiuè ꝓductũ à prima cã. Minor supponitur ex dictis & dicendis. Maior probatur sic,

Om

Omne illud, cui cõuenit aliquod distinctum à sua quidditate, ita se habet quòd vel ipsum est causa effectiua illius, aut habet illud ab alio effectiuè, non enim potest imaginari tertiũ: risibilitas siquidem & albedo, & quicquid aliud conuenit homini, aut causatur ab ipso homine effectiuè, aut ab aliquo alio, quod non est hominis quidditas sed impossibile est, vt aliquod ens efficiat suam propriam existentiam, vt dicitur 2. de anima. tex. comen. 47. ergo oportet quòd illam habeat ab alio effectiuè. Quòd autẽ sit impossibile, vt aliquid ens efficiat suam propriam existentiam, patet ex eo, quòd sequeretur, quòd illud esset antequam esset, ex eo enim quòd efficeret, esset: omne enim efficiens existit, 3. Physi. text. Commen. 17. ex eo verò ꝙ suum proprium esse causaret suum existere, eius causalitatem sequeretur: & sic esset antequam esset.

T.c. 47. — T.c.17. — *Essentia primæ causæ est suũ existere.*

Et, quia omne, quod est per aliud, reducitur ad id, quod est per se, sicut ad causam primam: ideo oportet quod sit aliqua res, quę sit causa essendi omnibus rebus, eo quòd ipsa est esse tantùm, aliàs iretur in infinitum in causis, cùm omnis res, quæ non est esse tantùm habeat causam sui esse, vt dictum est. Patet ergo, quòd intelligẽtia est forma & esse, & quòd esse habeat à primo esse, quod est esse tantùm: & hoc est prima causa, quæ Deus est.

immediatè supra.

¶ Hic declaratur secundum propositorum, hæc conclusio, scilicet essentia primæ causæ est suum existere, tali ratione, Omne quod est per aliud tale, præceditur ab eo quod est per se tale: omne ens aliud à prima causa est per aliud tale, id est ens, ergo præceditur ab eo quod est per se ens, causa est omnibus vt entia sint: vt dicitur 2. Metaphysi. text. Commen. 4. prima ergo causa est ex se ens, seu per se ens, & consequenter sua quidditas est ipsum esse, aliter non esset per se: sed per aliud à sua quidditate ens: & consequenter dependeret ab alio, vt antè posita ratione deductum est. Maior propositio etsi habeatur secundo Physi. text. Commen. 66. & 8. text. Commen. 39. tamen in litera probatur ex eo, quòd aliter sequeretur processus in infinitum in causis: si enim non esset deuenire ad vnũ per se tale, sed omnia essent per aliud talia: qua ratione aut vnũ est, aliud, eadem ratione ante illud erit aliud: et sic in infinitum. Minor verò est cõclusio præcedentis rationis.

T.c.4.

QVAESTIO X.

Num intelligentiæ sint à Deo effectiuè productæ.

CIRCA Hanc partem dubitatur, an intelligentiæ effectiuæ sint productæ à Deo.

¶ Et pro parte quidẽ negatiua arguitur sic, Omne agẽs aliquid, agit illud per motum: nulla causa substãtiarum immaterialium agit eas per motum: ergo nulla causa earum est agens eas. Maior est Aristo. 1. de Generatione. tex commen. 45. Et confirmatur: quia apud Arist. 12. Metaphy. text. Commen. 12. omnis productio exigit tria, à quo, ex quo, & ad quod, quæ in substantijs immaterialibus saluari non possunt.

¶ Præterea, In primo Physic. textu Commenti trigesimitertij, communis conceptio Philosophorum est, quòd ex nihilo nihil fit, sed si intelligentię sunt effectiuæ à Deo, sunt ex nihilo, &c.

¶ Præterea, Quarto Cœli, com. 1. nullum æternum, inquit Auer. habet efficiens verè, nisi per modum formæ & finis. Similiter 12. Met. cõ. 44. reprǽhẽdit modernorum morẽ, dicẽs, ꝙ in separatis à materia non est verè agere.

T.c.4. — T.c.12. — T.c.33.

¶ Præterea, Nullũ possibile ex se est necessarium ex alio, apud Commentatorẽ 12. Met. com. 41. nisi motus: sed intelligentiæ, si sunt effectiuæ à Deo, sunt possibiles ex se, ergo non sunt necessariæ ex alio, ergo corruptibiles.

Auerr. 12. co. 44. post me. secunda ratio. cõ. 41.

IN HAC Dubitatione, quoniam nostra ætate in hoc Patauino studio non vertitur in dubiũ, an ita sit, ꝙ Deus creauerit intelligentias, sed an hoc sit secundũ mentem Aristo. & Commentatoris: ideo breuiter & incidenter persuadere volumus, quòd omnes intelligentiæ sunt à Deo effectiuæ secundũ Commentatorem: & consequenter Aristo. omnes enim admittunt in hac re consequentiã istam. Deinde quoniã multi in hac re quærunt modum, quo apud Com. productio ista fit, declarabitur & modus productionis.

¶ Primũ declarabitur sic, Id quod est maximè ens & verũ est causa entitatis & veritatis in cæteris, 2. Meta. text. com. 4. Deus est maximè ens & verũ: ergo Deus est causa entitatis in cæteris. Si dicatur quòd est causa finalis & non effectiua, contra 12. Metaph. com. 36. & 44. qualibet res separata à materia, cuiuscunque est principiũ finale, est principiũ efficiens: ergo si Deus est principium finale intelligentiarũ, erit & principium efficiens earũ. Dicitur forte, ꝙ Com. non ponit illam propositionẽ vniuersaliter, sicut assumpta est, sed indefinitã: contra, Cõmentator ex separatione à materia seu immaterialitate rei ponit causalitatem effectiuam concomitari causalitatem finalem respectu eiusdẽ effectus: vt patet ibi: ergo vbicũque reperitur immaterialitas cum causalitate finali respectu alicuius, oportet etiam reperiri causalitatem effectiuã respectu eiusdem. Confirmatur ex verbis Commentatoris in de substantia orbis, capitulo secundo: vbi expressè dicit cælum egere intelligentia non solùm mouente, sed largiente in sua substantia permanentiam æternam. par autem est ratio de intelligẽtijs. Quòd si dicatur, quòd loquitur de causa finali & formali exẽplari, replica facta est: & adde ꝙ ibi dicit Commentator, ꝙ finis significat agens significatione necessaria: & sunt verba valde notãda. Confirmatur adhuc, quia Auerrois in 12. Metaph. & nunc nunc declarabitur, non solùm ponit ipsas produci, sed etiam modum quo à prima causa omnes producuntur, assignat. Modus autẽ productionis ab ipsomet ponitur, 44. Commento 12. Metaphysi. reprǽhendit Auic. non quia ponebat intelligentias produci à Deo: sed quia ponebat, quòd Deus causaret eas per modum naturæ, scilicet quòd ab vno vnum tantùm procedat. Posuit enim Auicenna Deum gloriosum, qui pura actualitas est, intelligendo se, producere primam intelligẽtiam, quæ producta intelligendo Deum, producebat secundam intelligentiam: intelligendo autem se secundum id, quod habet de actualitate, producebat animam primi orbis: intelligendo autem se secundum id quod habet de potentialitate, producebat orbem primum. & similiter secunda intelligentia faciebat vsque ad vltimam, quæ præsidet sphæræ actiuorum & passiuorum. Reprǽhenditur ergo Auicen. de hoc, quòd vnum tantùm procedere à Deo immediatè dicebat. Vnde dicit, Non enim est illic prouẽtus, neque conse cutio neque actio: ita ꝙ dicamus, ꝙ vna actio sequitur vnum agentẽ. Vbi apparet quòd propterea apposuit ly. Ita quòd vna actio, vt declararet modum productionis se impugnare. Vnde & verè productionis modũ subiungit in verbis sequentibus dicens, Tantùm enim est illic causa & causatum, secundũ quod dicimus, intellectũ est causa intelligentis. Vbi scito ex Alberto 12. Metaph. quòd contemplatio intelligentiarum, si veritatem inuenire quęrit, in eas, vt operatiuas non speculatiuas tendat. sunt enim essentialiter opifices, vt earum instrumenta corpora, scilicet & cælestia præ se ferunt. Inter artes enim talis inuenitur processus, ꝙ ars cõmunis & principalis speciales artes subseruientes causat exemplariter & effectiua (partialiter saltem) prout diuersis modis est imitabilis: Verbi gratia, ars militaris causat equestrem & frænefactiuam, & alias huiusmodi, vt sic, & sic & aliter imitabilis. omnes enim inferiores artifices intuendo artem principalẽ, & communẽ, ad eius imitationẽ formãt operationes suas proportionatas illi. Deus autẽ gloriosus est ars prima & cõmunissima imitabilis ab omnibus artificibus specialibus, quales sunt omnes intelligentiæ. Vnde ipsa ars diuina vt sic imitabilis, puta per modum talem, qualis est motus Saturni causat artem intelligentiæ Saturni: & vt alio modo imitabilis, puta per operationes tales, quales sunt Iouis, causat artem intelligẽtiæ Iouis, & sic de alijs. causat dico nõ solũ exẽplariter, sed effectiuè, & totaliter. Ars enim vniuersalis in humanis ideo nõ causat, nisi partialiter & exẽplariter artes speciales: quia non potest nisi concurrente lumine intellectus agentis in alterius intellectus fieri. Si namque ars vniuersalis esset separata à materia per se subsistens ex se, nõ prohiberetur quin posset artes speciales sui imitatiuas effectiuè producere. Vnde cùm ars diuina sit per se subsistens, & summè efficax, non requirit coagens: sed sola intelligendo se vt pluribus mobilibus imitabilem artes speciales orbium motiuas tanquam propriorũ instrumentorũ produxit: & quia artes illæ non sunt receptæ in aliquo, oportet ꝙ sint subsistẽtes, & ꝙ sint nõ solũ formę intelligibiles, sed intelligẽtes. Omnis enim res immaterialis si est subsistens, est intelligẽs secundũ doctrinam Ari. 3. de

T.c.14. — t.36. circa med. & 44. ibidẽ de forma habẽti &c. — Cap.2. — Co.44. — Vbi supra cap. 44. parũ post principium. — Nota hic diuinam declarationem.

anima text. Com. 16. Vnde cùm Deus immediatè producat plures artes speciales subsistētes, sequitur quod immediatè producat plures intelligentias, ipsæ enim sunt essentialiter artes: & sic ibi est tantum causa & causatum, sicut intellectũ, id est, ars communis intellecta, est causa intelligentis artificis subseruientis.

T.c.16. & 15.

In eodē Comm.

¶ Confirmāt hunc sensum verba sequentia, quibus ait, non est impossibile, vt id quod est per se intelligentia & intellectum, sit causa plurium entium, secūdum quod ex eo intelliguntur multi modi. Ars enim diuina, quæ est puta intelligētia & purum intellectũ, secundũ quod intelligitur à se practicè pluribus modis imitabilis, plures artes producit. Quarum cuilibet, quia quod concipit de arte communi, est ratio operādi, eam sumat principia sua ab illa: ideo subdit, quòd aliud est quod cōcipit de primo motore motor orbis Iouis, & aliud quod concipit motor orbis Saturni: & est causa in anima, eius scilicet, quòd operetur.

¶ Confirmat quoque hoc idem proportio inter intelligentias assignata ab ipso Comment. ait enim in Comment. 44. quòd habitudo intelligentiarum aliarum ad primam est habitudo artium specialium ad communē: ita quòd sicut artes speciales perficiuntur & causantur à communi in humanis: ita proportionabiliter intelligentiæ aliæ perficiuntur & causantur à prima.

Ad primum.

AD PRIMVM In oppositum dicitur, quod agens dupliciter sumitur. Quandoque propriè pro illo, quod ex sua actione infert passionem, quæ magis facta abijcit à substantia: & sic sumitur ibi ab Aristote. agens, sic enim opponuntur agens & patiens. Alio modo pro omni eo, quod in genere causæ efficientis causat: & sic agens communius est mouente, vt patet ex septimo Metaphysicorũ Commento 31.

Ad confirmationē Com. 31.

¶ Ad confirmationem primam dicitur, quòd & illud & similia intelligenda sunt de productione Physic. scilicet per motum & mutationem. Similiter dicitur ad secundum.

Ad primam rationem.

¶ Ad autoritates Commentatoris adductas & similes sibi dicitur, quòd loquuntur de agente proprio dicto & productione Physica: vel contra positionem Aui. quòd vnum ab vno emanat.

Ad secundam rationem.

¶ Ad rationem secundam concessa Maiore, negatur Minor. stat enim apud Aristot. Comment. & sanct. Thom. & veritatem aliquid esse ab alio effectiuè, & tamen esse necessarium ex se.

AD CVIVS EVIDENTIAM Notandæ sunt quatuor propositiones. Prima est, Possibile ex se est id, quod habet in seipso potentiam ad non esse. Patet ista ex extremis. ideo enim aliquid est in ordine possibilium & non in ordine necessariorum: quia habet in seipso potentiam ad non esse. Si enim careret potentia ad non esse, impossibile est ipsum non esse: & sic necessarium esse illud esse.

SECVNDA PROPOSITIO Est, Id solum habet in seipso potentiam ad non esse: cuius aliquid habet potentiam ad aliud esse. Patet ista ex eo, quòd nulla potentia per se primò appetit non esse: omnis enim appetitus per se tendit ad aliquod esse, sed quia cum illo ad quod tendit, non potest stare esse quod habet: ideo ex consequenti appetit non esse, quod est priuatio formæ, quam habet. Sicut materia aquæ per se primò appetit formam ignis: sed quia cum forma ignis non potest simul stare aquæ forma, ideo ex consequenti appetit priuationem formæ aquæ, quam habet. Potentia ergo omnis appetens non esse prius natura appetit aliquod aliud esse. Notanter autem dixit in hac propositione, cuius aliquid habet potentiam: quoniam non totum appetit aliud esse, sed pars potentialis. non enim tota aqua appetit esse ignis, sed eius materia.

T.co. 6.

TERTIA PROPOSITIO Est, Necessarium ex se est illud quod caret potentia ad esse & non esse. Patet ista ex terminis quinto Metaphysicæ. textu Commenti sexti. Necessarium enim est quod impossibile est aliter se habere. quod autem caret potentia ad esse, & non esse, impossibile est aliter se habere. omnis enim successio, quæ dicitur sic ad aliter se habere, fit per posse hoc esse perdere, & aliud acquirere.

QVARTA PROPOSITIO Est, quod nec intelligentiæ, nec corpora cælestia habent aliquid sui, quod sit in potentia ad aliud esse. Ista quo ad intelligentias est per se nota: quia sunt simplices formæ: quo ad corpora cęlestia verò secundum Auerroim similiter dicendum est, quia sunt substantiæ simplices apud ipsum: secundum autem sanctum Thomam ex eo est vera, quòd materia cuiusque eorum nō est capax nisi formæ quā habet.

¶ Ex quibus quatuor propositionibus succinctè declaratis patere potest, quòd secundum veritatem intelligentiæ & corpora cælestia sunt necessaria ex se arguendo sic, Oē carens potētia ad esse & non esse est necessarium ex se: intelligentiæ & corpora cælestia carent potentia ad esse & nō esse. ergo, &c. Cum hoc tamē stat, quòd sint effectiuè ab alio: potest enim vnum necessarium esse effectiuè ab alio necessario. vt dicitur octauo Physico. tex. Com. 15. & quinto Meta. tex. Comment. 9. Vnde intelligentiæ & corpora cælestia dupliciter sunt necessaria & ex se & ab alio. ex se quidē formaliter & extrinsecè: ab alio verò effectiuè & extrinsecè. Vnde Commētator 12. Metapysi. Commen. 41. dicit, quòd non potest esse aliquid possibile ex se, necessarium verò ex alio nisi motus: & nō dixit impossibile est aliquid esse necessarium esse ex se & ex alio. Et cùm hoc inspexeris fugabuntur omnes dubitationes inter dicta eius in de Substantia orbis, & hîc, reputauit enim impossibile nisi in motu aliquid esse necessarium ex alio præcisè. pro nunc sufficiant hæc.

T.c.15. T.c.6.

Com. 41. Nota vera hæc et optima.

Omne autem, quod recipit aliquid ab alio, est in potentia respectu illius: & hoc quod receptum est in eo, est actus eius, ergo oportet, quòd ipsa forma vel quidditas, quæ est intelligentia, sit in potentia respectu esse, quod à Deo recipit. & illud esse receptum est per modum actus, & ita inuenitur actus & potentia in intelligentijs: non tamen forma & materia, nisi æquiuocè. vnde etiam pati, recipere, subiectum esse, & omnia huiusmodi, quæ videntur rebus ratione materiæ conuenire, æquiuocè conueniunt substantijs intellectualibus & corporalibus, vt in tertio de anima Commentor dicit.

Intelligētia sunt composita ex actu et potentia, quo est, & quid est.

¶ In hac quinta particula declaratur talis conclusio, Intelligentiæ sunt compositæ ex actu & potentia, quo est & quod est: sic omne quod recipit aliquid ab alio effectiuè, est compositum ex recipiente potētia & actu recepto: intelligentiæ recipiunt aliquid ab alio, scilicet esse à deo: ergo intelligentiæ sunt cōpositæ ex potentia & actu. Maior ex eo patet, quòd nihil est in seipso. Minor autē ex præcedentibus nota est. Et quamuis sic sit, quòd in intelligentijs inueniatur actus & potentia: nō tamē habent formā & materiam. In plus enim se habent actus & potentia, quā forma & materia. Vnde pati, recipere, & subijci, & similia, quæ sunt passiones materiæ æquiuocè in inferioribus, & superioribus reperiuntur. Alia enim est ratio recipiendi, ibi & hîc: ibi absque omni motu & materiali cōditione, in istis verò non nisi cū motu & indiuidualibus conditionibus, vt & Commentator testatur 3. de anima commen. 14.

Cap. 14. circa prīcip. capi. magno: circa prīcip.

Et quia, vt dictum est, intelligentiæ quidditas est ipsamet intelligentia, ideo quidditas vel essentia eius est ipsum quod est ipsa, & esse suum receptum à Deo est id, quo subsistit in rerum natura, & propter hoc à quibusdam huiusmodi substantiæ dicuntur cōponi ex quo est, & quod est, vel ex quo est, & essentia, vt Boëtius dicit.

Ca. præd. 14. i pri. In lib. de Hebdomad. ca. 1.

¶ Assignat rationem, quare intelligentiæ dicuntur compositæ ex quo est: & quod est, Omne cōpositum ex quidditate, quæ est ipsum suppositum & esse est compositum ex quo est, & quod est: intelligentiæ sunt compositæ ex quidditate, que est ipsa intelligentia, & esse quo subsistūt. ergo sunt cōpositæ ex quo est & quod est. Omnia assumpta ex prædictis sunt manifesta.

Sco. 3. d. 6. q. 1.

QVÆSTIO X.

Num esse actualis existentia & essentia distinguantur realiter.

CIRCA Supradicta duæ dubitationes sunt. Prima est, an esse actualis existentiæ & essentia distinguantur realiter. Secunda est, an intelligentiæ sint compositæ ex

tæ ex

tæ ex actu & potentia.

Circa primam tria agẽda ſunt: primò ponetur opinio Scoti. Secundò ponetur opinio Sancti Thomæ. Tertiò reſpondebitur argumentis in oppoſitum.

QVO AD Primum Scotus in tertio ſententiarum, diſtinctione ſexta, quæſtione prima, opinatur eſſe actualis exiſtentiæ & eſſentiam rei eſſe idẽ realiter: licet diſtinguãtur ex natura rei, ſicut modus intrinſecus & quidditas cuius eſt: ſicut nec albedo diſtinguitur à ſuo modo intrinſeco, gradu ſcilicet, vt tria vel quatuor. Ad probãdum autem hoc licet adduci poſſent rationes Scoti: quia tamen vnionem naturæ humanæ cum ſuppoſito diuino concernunt, decem rationes inductas ab Antonio Trombeta in Quolibeto ſuo nunc recitandas primò cenſui.

Antonius Trõbeta in Quolib. medioli.

Primò arguit, vt ipſe dicit, contra fundamentum Thomæ ſic, Manente eadem ratione, manet idem effectus: ſed tota ratio quare ponitur ab iſtis, eſſentiam differre ab eſſe eſt propter indifferentiam eſſentiæ ad eſſe & non eſſe: nam, vt dicunt, lapis eſt in potentia, vt ſit & non ſit. ergo vbi talis indifferentia inuenitur, ibi ponenda eſt talis diſtinctio: ſed ita eſt, quòd eſt conſimilis indifferentia eſſe ad eſſe & non eſſe (eſſe enim roſæ in hyeme non eſt, in vere autem eſt) conſimilis etiam indifferentia eſt eſſentiæ ad eſſentiam & non eſſentiam, eſſentia nanque creaturæ ab æterno non eſt, ergo eſſe differt realiter ab eſſe, & eſſentia differt ab eſſentia, quod eſt ridiculum.

Secundò. Præterea, Quandocunq; ſunt aliqua duo eſſentialiter ordinata & realiter diſtincta, prius poteſt ſine contradictione fieri abſq; poſteriori: ſed eſſentia non poteſt fieri ſine exiſtentia. ergo Minor patet: quia eſſentia particularis, quæ ſola fit, neceſſariò eſt exiſtens.

Tertiò. Præterea, Quæcunq; diſtinguuntur, realiter ſe habent ſicut res & res: ſed eſſentia & exiſtentia non ſe habent ſicut res & res: ergo, &c. Patet iſta: quia res, propriè loquẽdo, conuertitur cum ente in actu actualitate exiſtentiæ.

Quartò. Præterea, Nulla res componit cũ ſua realitate, ergo nulla quidditas differt realiter à ſua exiſtentia. Tenet conſequentia: quia exiſtentia eſt ipſa realitas rei, nihil enim aliud eſt dicere rem eſſe realiter, quàm exiſtere, & econuerſo. Antecedens eſt de ſe notum, ridiculum eſt enim dicere quòd aliquid componat cum ſua realitate.

Quintò. Præterea, Homo verus nõ componit cum ſua veritate: nec homo affirmans cum ſua affirmatione: ergo quidditas non componit cum ſua exiſtentia. Conſequentia patet ex eo, quòd rei exiſtentia nihil aliud eſt, quàm poſitio veritatis & affirmatio huius. Antecedens autem oppoſitum nõn videtur bene intelligibile.

Sextò. Præterea, Exiſtentia & eſſentia habent idẽ contradictorium, ergo non diſtinguuntur realiter, Conſequentia eſt nota: antecedens verò manifeſtatur ex eo, quòd nihil eſt quod priuet eſſe, quin priuet eſſentiam: nec eſt aliud nihil priuans eſſe: & aliud nihil priuans eſſentia.

Septimò. Præterea, Homo in potentia non componit cum homine in actu: ergo eſſentia & exiſtentia non componunt: et conſequenter non realiter diſtinguuntur. Conſequentia relinquitur per ſe nota: quia eſſentia eſt in potentia, exiſtẽtia verò eſt actualitas eius. Antecedens verò patet ex eo, quòd actus & potentia diuidunt ens, vt conditio diminuens, & perficiens: ſicut verum & pictum diuidũt animal, vt Commentator dicit nono Metaphy. commento ſeptimo. homo ergo in potentia cùm non ſit homo ſimpliciter, cùm ſit homo in actu, ſolam conditionem diſtrahentem perdit poſitum ſub conditione perficiente: & ſic nullam compoſitionem habet cum homine in actu.

Com. 7.

Octauò. Præterea, Eſſe exiſtentiæ ſi eſt diſtinctũ realiter à quidditate, non eſt ſubſtantia, nec accidens: ergo probatur antecedens: quod enim non ſit accidens vt conceſſum ponatur. Quòd autem non ſit ſubſtãtia, probatur: quia aut eſt materia, aut forma, aut compoſitum: nullum illorum eſt apud Thomam: ergo, &c.

Nonò. Præterea, Exiſtentia & eſſentia diſtinguũtur realiter: ergo in qualibet generatione ſubſtantiali ſunt duo termini totales, & duo termini formales. Conſequens eſt impoſſibile: ergo, &c. Conſeqũẽtia probatur quo ad vtranq; partem, ſupponendo duo. Primum eſt, quòd compoſitũ per ſe vnum ſit ex per ſe actu, & per ſe potentia, ex octauo Metaphyſicæ, vbi nullam cauſam nouit Ariſtoteles quare compoſitum ſubſtantiale eſt per ſe vnum, niſi quia materia eſt per ſe potentia, forma verò per ſe actus. Secundò ſupponitur, quòd eſſentia eſt per ſe potẽtia: exiſtentia verò per ſe actus. Ex quibus concluditur, quòd id quod reſultat ex eſſe & eſſentia, eſt per ſe vnum, quò dato, ſequitur quòd erunt duo compoſita per ſe vnitatem habẽtia: quorum alterum erit compoſitum ex materia & forma, alterum ex eſſe & eſſentia: & cùm vnum quodq; per ſe vnum natum ſit terminare generationem, ergo in generatione erũt duo termini totales: & ſic patet prima pars. Erunt etiam duo termini formales, ſcilicet exiſtentia, & forma ſubſtãtialis. quod etiam probatur ſic, Terminus formalis generationis eſt id, quo aliquid generatur: ſed tam exiſtentia, quàm forma eſt id, quo aliquid generatur, ergo, &c. probatur Minor ſic, Eo modo, quo aliquid eſt ratio eſſendi, eſt ratio generãdi: ſed exiſtentia eſt ratio eſſendi, ergo eſt ratio generandi. Vel formetur ſic ratio, Eo modo quo aliquid generatur, eo modo eſt: ſed per ipſum cõpoſitum non generatur per eſſe ſic, quòd eſſe ſit terminus generationis: ergo non habet eſſe per ipſum eſſe. Conſequens eſt falſum, ergo altera præmiſſarum: non maior, ergo minor.

T. 4. 15.

Decimò. Præterea, Ex exiſtentia & eſſentia fit per ſe vnum: ergo datur proceſſus in infinitum in eſſentijs. Conſequens eſt impoſsibile: ergo, &c. Antecedens patet ex præcedenti ratione: & probatur ſic, Nam ſicut ex materia & forma reſultat tertium per ſe vnum: quia illa eſt per ſe potentia, hæc per ſe actus: ita ex exiſtentia & eſſentia, cũ etiam exiſtentia ſit per ſe actus, & eſſentia per ſe potentia, eadẽ enim ratio eſt. Conſequentia autem probatur: quia ſi ex eſſe & eſſentia ſit tertium per ſe vnum, cùm illud iterum diſtinguatur à ſua exiſtentia, componet cum ea: & ex eis fiet aliquod per ſe vnum: & iterum arguitur eodem modo de illo: & ſic in infinitum. Hæc de primo.

QVO AD Secundum, opinio ſancti Thomæ ab eo poſita in ſecundo contra Gentiles, cap. 52. eſt quòd in omni creatura quidditas & eius eſſe actualis exiſtentiæ diſtinguuntur realiter: & licet hæc concluſio nunc in textu probata ſit, attamen ad pleniorem declarationem deducam tres probationes ex ſancto Thoma ibi.

Opi. ſan. Tho. 2. contra Gen. ca. 52.

Prima ratio. Prima eſt, Omnis eſſentia creata habet aliquid ſibi realiter coniunctum, præter ſuum eſſe: nullum eſſe receptum habet aliquid ſibi annexum præter ſe: ergo nullũ eſſe irreceptum eſt eſſentia creaturæ, & conſequenter eſſe & eſſentia non ſunt idem. eſſet enim ipſum eſſe irreceptũ, ſi eſſet idem eſſentiæ, ſicut & ipſa eſſentia irrecepta eſt, de ſubſtantijs loquendo. Maior eſt nota per ſe: Sortes enim præter ſuum eſſe habet quantitatem, albedinem & ſimilia: ſimiliter ſubſtantiæ ſeparatæ, vt nunc ſuppoſnimus, habent aliquod accidens, puta actum intelligendi ſaltem. Minor verò declaratur ex eo, quòd ſi affirmatio eſt cauſa affirmationis, negatio erit cauſa negationis: ſed præciſa cauſa, quare eſſe habeat aliquid præter ſe annexum, eſt, quia eſſe eſt receptum in alio, in quo poteſt recipi aliud: quod patet ex hoc, quòd eſſe ſubſtantiale Sortis & eſſe album eiuſdem nulla alia ratione adunatur, niſi quia vtrunque recipitur in Sorte: ſunt enim tantùm vnum ſubiecto. Cùm ergo eſſe non erit receptum, non remanebit aliquis modus, quo poteſt habere aliquid ſibi annexum.

Confirmatur hoc: quia eſſe ſubſtantiale Sortis, aut adunatur cum alijs præter ſe identicè, & hoc eſt manifeſtè falſum eſſe: eſſe enim ſubſtantiale Sortis, non eſt eſſe album. Aut ſicut potentia & actus: ita quòd eſſe ſubſtantiale ſit potentia & accidentale actus eius: & hoc non, quia nullum eſſe actualis exiſtentiæ poteſt poni ſubiectum alterius, cùm ſit vltima actualitas. Remanet igitur, quòd ea ratione adunentur, quia ambo recipiuntur in tertio: & ideo ſublato hoc ab ipſo eſſe actualis exiſtentiæ, quòd ſit, ſcilicet receptum, auſertur etiam quòd poſsit habere aliquid ſibi annexum. & hoc eſt quod Boetius dicit in Hebdomadibus quòd ipſum quod eſt aliquid, habet ſibi præter ſe coniunctum: ipſum verò eſſe nihil.

Capi. 2. propoſitione. 4.

Secunda ratio. Secunda ratio ad idem eſt, Omne eſſe irreceptum eſt infinitum ſimpliciter: nullum eſſe creaturæ eſt infinitũ ſimpliciter, ergo nullum eſſe creaturæ eſt eſſe irreceptum: ergo diſtinguitur ab eſſentia, &c. Minor eſt per ſe nota. Maior probatur ſic, Omne purum eſſe eſt infinitum ſimpliciter: Omne eſſe irreceptum eſt purum eſſe: ergo omne eſſe irreceptum eſt infinitum ſimpliciter. Maior eſt nota ex terminis (eſſe enim ideo eſt limitatũ, q̃a non eſt purũ ſed prædicamentis mixtum) eſſe enim limitatur per natu-

ras prædicamentales:à quibus si deputetur, omni finitate carens infinitum omnino restabit. Minor verò etiam patet ex præcedenti ratione,& ex ratione facta suprà in textu. Et adhuc exẽplariter declaratur,Albedo si ponatur nõ recepta in aliquo,est pura albedo: & nihil haberet nisi se tantũ,& esset infinita in specie albedinis, vt de se clarũ est:non ẽm potest à sano intellectu imaginari albedo separata definita ad aliquẽ modũ albedinis: omne ẽm quod est per se tale,habet omnem perfectionẽ possibilem illi naturæ:sicut homo separatus apud Platonem,habet omnem perfectionem possibilem naturæ humanæ.

3.di.3.q.4.

Nec valet id quod Antonius Trombeta contra hoc dicit sumptũ ex Scoto,secundo sententiarum,distin.3.q.vlt. quòd si albedo esset separata,& haberet omnem perfectionẽ possibilem tali speciei, sequeretur quòd albedo esset infinita simpliciter:quia haberet perfectionem infinitorum indiuiduorum possibilium esse sub specie albedinis.Hoc inquam nihil valet:quoniam sicut infinita indiuidua albedinis,etiam simul posita non sunt perfectionis infinitæ simpliciter,cũ sint limitata ad speciẽ albedinis: ita nec albedo separata eorum perfectiones habens erit infinita simpliciter,sed in tali specie.

Tertia ratio. ¶ Tertia ratio est ista,Id quod conuenit naturæ specificę absq; omni causa effectiua,distinguitur realiter ab eo,qđ cõuenit illi,non nisi per aliquam causam effectiuam:sed prædicata quidditatiua conueniunt rei absque omni causa effectiua:existentia autem non conuenit rei nisi per aliquod efficiens:ergo prædicata quidditatiua & existentia rei distinguũtur realiter:Maior est per se nota.Minor etiã quo ad secundã partem est clarissima:quo ad primam verò declaratur sic,Seclusa omni causalitate effectiua respectu rosæ,quæro an ista sit vera, Rosa est substantia corporea:si sic,habeo intentũ:si non,ergo sola absolutè sumpta nõ est in prato:& prædicata primi modi possunt intelligi non ad esse rei, & diffinitio separatur à diffinito:q̃ omnia non sunt imaginabilia,&c. Videtur etiam hæc opinio ab antiquis deriuata,Platone scilicet,Alpharabio, Auicenna,Algazele,Boëtio, Hilario, Alberto, & eorum sequacibus:licet ab Aristotele nihil manifesti in hac re habeamus. Hæc de secundo.

Videas Iauandu. cõmen.in 2.post.ca.6.circa princip. 2.contra Gen.c.52.

QVO AD TERTIVM Respondetur argumentis in oppositum.Et ad primum dicitur præmittẽdo,quòd arguens non vidit sanctum Thomam in fonte:vt enim apparet ex secundo contra Gentiles,vbi ex intentione septẽ rationibus fundat suam opinionem seu positionem:ratio assumpta ab arguente non nominatur inter illas:vnde peccauit imponendo nobis hoc esse totum fundamentũ positionis nostræ, licet illa ratio ex dictis sancti Thomæ primo sententiarum,distinctione octaua, quæstione quarta,articulo secundo,elici possit(vbi tamẽ de hac re nõ tractat)& est formãda,sic ratio illa,Essentia particulariter sumpta est indifferens ad esse & non esse: ergo distinguitur realiter à suo esse. Nec valet responsio sua dicens,q in antecedẽte oportet addere, quòd essentia habeat propriam realitatem aliam à realitate existentiæ, quia hoc est voluntarium. Distinctio enim realis est inter materiam & formam; quas Philosophi non dubitant habere eandem realitatem existentiæ,cũm ex eis possint vnum per se fieri.

1.di.8.q.4.art.2.

¶ Ad argumentũ ergo contra hãc rationẽ factũ dicitur, q falsum est,q esse sit indifferens ad esse & non esse, & essentia ad essentiã & non essentiã:nihil ẽm est indifferẽs ad aliqua duo:quorũ alterũ sibi determinat in sua diffinitione:cõstat aũt q esse est de intellectu esse, & essentia de intellectu essentiæ. Quòd autẽ esse rosæ in hyeme nõ sit, sed in vere:hoc ideo est,quia essentia rosæ,cui semper sua prædicata quidditatiua adsunt, ad actũ essendi non peruenit,& nõ ideo,quia ipsum esse sit indifferens.Cùm aũt addit,q essentia est indifferens ad essentiã, & non essentiã,quia nõ est ab æterno, non videtur intelligere vocem propriam:ex negatione enim actus essendi ab æterno,bene sequitur,q rosa sit indifferens ad esse & nõ esse:sed nõ q sit indifferens ad rosam & nõ rosam:vt ẽm dicunt Alpharabius,Auicenna,Algazel, & Albertus, siue rosa sit, siue non sit,semper est rosa,& semper est substãtia corporea,&c.si in aliquo termino mensuræ in his vti licet.

Ad secundum. ¶ Ad secundũ negatur vtraq; præmissa:& Maior quidẽ supposita ostẽsa est esse falsa.Minor verò ostẽdit in Christo in quo humanitas absq; creata existentia actuali est.

Ad tertium. ¶ Ad tertium negatur Maior ad intellectum arguentis: non enim requiritur ad distinctionẽ realem,quòd vtrunque eorum habeat propriam existentiam.

¶ Ad quartum dicitur,quòd sicut esse est duplex,scilicet existentiæ & essentiæ,ita duplex est realitas essentiæ & existentiæ:& licet nulla res componat cum sua realitate, tamen cum hoc stat,quòd componat cum realitate existẽtiæ:vnde essentia hominis absolutè in reali prædicamento, substantiæ scilicet,reponitur:posita autem in rerum natura fit realis realitate existentiæ. *Ad quartum.*

¶ Ad quintum dicitur eodem modo:quia etiam verum conuertitur cum ente & re: vnde simpliciter homo dupliciter est verus, scilicet veritate essentiæ & existentiæ. homo verus veritate essentiæ non componit cum tali veritate, quæ nihil aliud est, quàm fundamentalis conformitas ad sua prædicata quidditatiuè: componit autem cum sua veritate existentiæ: id est cum esse, quòd fundat hanc veritatem,homo est.similiter dicitur de affirmatione. *Ad quintum.*

¶ Ad sextum negatur antecedẽs:cuius probationis vtrũque assumptum est falsum.Cùm enim quot modis vnũ oppositorum dicitur,tot dicatur & reliquum (in primo Topicorum)sicut ens dupliciter dicitur,scilicet ens quidditatiuum & existentiæ:ita non ens, seu nihil dicitur dupliciter:scilicet nihil quidditatiuè,& nihil existenter: homo enim absolutè sumptus cùm sit in prædicamento substantiæ,est ens quidditatiuè,non tamen extra nihil oppositum actuali existentiæ:& ideo aliud est nihil oppositum enti prædicamentali seu essentiæ,& aliud,quod opponitur existẽtiæ actuali,&c.& similiter alia est negatio essentiæ,& alia est negatio existentiæ. *Ad sextũ Capi.12.*

¶ Ad septimum negatur consequentia: non enim idem est dicere,homo in potentia componit cũ homine in actu & essentia componit cum existentia.prima enim est falsa quia idem non componit cum seipso:secunda autem est vera,quia extrema realiter distinguuntur, vnde non est eadem proportio existentiæ ad essentiam,& hominis in actu ad hominem in potentia.Inter prima enim est proportio potẽtiæ receptiuè ad actũ:& distinctio realis vtroque extremo posito extra causas suas:inter secunda verò non,sed est proportio eiusdem ad seipsum secundum diuersas sui dispositiones simul incompossibiles,scilicet esse in potentia & esse in actu. *Ad septimum.*

¶ Ad octauum negatur antecedens:existentia enim substantiæ est substantia,& existentia accidentis est accidens & (vt suprà patet)existentia substantiæ non est materia, nec forma,nec compositum,sed actualitas omnium eorũ & sic est reductiuè in gener. substãtiæ. Sed contra hoc instat arguens sic, Omne quod est reductiuè in genere, reponitur vt principium ipsius:sed esse nõ est principium substantiæ,ergo non est in genere substantiæ reductiuè. *Ad octauum. in hoc eodem cap.*

Ad hoc dicitur, quòd cùm esse sit vltima actualitas rei:& vltimum in generatione sit primum in intentione esse in genere substãtiæ vt principium formale vltimatũ ipsius substãtiæ:per hoc enim res reponitur in genere substantiæ, quia est capax esse substantialis: etenim differentiæ in omnibus generibus (vt infrà declarabitur)sumuntur ab ordine ad ipsum esse. *Capit. 6. par.3.*

¶ Ad nonum negatur consequentia.Ad cuius probationem dicitur,quòd primum suppositum malè intellectum adducitur, eo quòd Aristo.53.Metaphy.textu cõmen.15. quem arguens adducit,non dicit quòd ex per se potentia & per se actu resultet vnum tertium, sed quòd ideo res habens partes est vna:quia altera est actus,altera verò potentia,& intelligendum est(sicut suprà declaratum fuit) si ad compositionẽ realem referatur,scilicet q altera pars est pura potentia,eo quòd ex duobus actibus non fit tertium per se vnum:modo quidditas rei & existentia eius non se habent sicut pura potentia & actus,nec sunt partes,vt patet:vnde autoritas illa non est ad propositum. Relinquitur ergo falsum esse q essentia fiat tertium per se vnum & consequenter probatio consequentiæ quo ad primam partem nihil valet,quia non sunt ibi duo componita. Ad probationem vero consequentiæ quo ad secundam partem dicitur,quòd non inconuenit generationem habere duos terminos formales difformiter, vnum primò,alterum secundariò:terminus formalis generationis primus est forma,secundarius autem esse,sicut per oppositum creationis terminus formalis primò est esse; secundarius verò forma,& hoc modo conceduntur argumẽta. *Ad nonũ T.ca.15.* *In hoc eodẽ capitulo.*

¶ Quòd si intendat probare,quòd esse sit terminus generat

sumit, scilicet eo modo, quo aliquid est ratio essendi, est ratio generādi, falsum est: licet enim sit verum, ꝙ id quod est ratio essendi, sit ratio rei, quòd generetur: non tamen est verum, ꝙ eo modo quo est ratio essendi, sit ratio generandi, & ratio est: quia res per generationē non exit de nō esse omnino ad esse, sed de priuatione ad formam, vt dicitur 1. Physicorum, creationis enim est proprium, vt res transferat de nō esse omnino ad esse, quo fit vt esse, quod est primò ratio essendi, meritò sit & primò ratio primæ productionis, quæ est creatio: & forma, quæ est secundariò ratio essendi, sit prima ratio secundæ productionis, generationis scilicet. vnde & primo Physicorum principia generationis ponuntur forma & priuatio. Per idem patet ad aliam formam eiusdem rationis. falsa enim est Maior, alius nanque est modus quo res generatur: & alius quo est, est enim per formam secūdariò, per se autem primò: generatur verò econuerso.

T.co.75. *T.c.66. & 67.*

¶ Ad decimum patet responsio ex dictis, falsum enim est antecedens.

Ad decimumsecundum dubiū. Intelligētia sunt cōposita ex actu & potentia. op. Sco. 1. di. 8. q. 2.

CIRCA SECVNDVM Dubium sciēdum est, communem Philosophorum sententiam esse intelligentias alias à prima nō esse actus omnino puros: sed admixtionem in se potentia habentes: verùm diuersitas inter eos magna est de modo, quo hæc duo, actus scilicet, & potentia eis insunt.

¶ Et vt reliquos omittamus, ne limites intētionis nostræ egrediamur. Sco. in primo sententiarum, distinct. 8. q. secunda, opinatur omnem creaturam esse compositam ex actu & potentia hoc homo, quia quælibet creatura cùm non sit nihil, oportet quod habeat aliquam actualitatem: & cùm sit definita ad tale genus vel speciem seu gradum perfectionis, oportet quòd habeat in se negationem alterius perfectionis possibilis reperiri in latitudine entis: & sic sit possibilis, quicquid em̄ est ens, & caret aliqua perfectione in ente possibili, est simpliciter possibile. & sic quælibet res est composita ex actu & potētia obiectiua: ex eo enim, quòd est, habet in se actum: ex eo verò, quòd est ens possibile, habet in se potentiam, possibile nanque à potentia dicitur. Cùm autem solus Deus sic actus non possibilis, id est non potens terminare actionem alicuius agentis sui factiui: intelligentiæ apud ipsum erunt compositæ ex actu & potentia obiectiua tantùm: quia nullā in earum substantia receptiuam formam ponit.

SANCTVS THOMAS Aūt ex fundamētis in dubitatione præcedenti positis opinatur intelligentias & quamlibet creaturam esse compositas ex actu & potentia: sicut ex duabus rebus distinctis realiter, esse scilicet & essentia: nec oportet repetere probationes, sed soluere rationem Sco. quā ibidem facit contra hoc. Arguit enim sic, Si in qualibet creatura est compositio ex duabus rebus, accipio alteram illarum rerum componentiū, & quæro, an sit simplex, an composita. Si simplex, ergo non quælibet res creata est composita. Si composita, iterum quæretur de partibus eius: & sic in infinitum.

rō. Scot. vbi supra.

Respondetur.

¶ Ad hoc facillimè respondetur: procedit enim argumentum ex malo intellectu positionis nostræ, cùm nanq; dicitur, ꝙ quodlibet aliud à Deo est cōpositū, (ly Quodlibet,) distribuit non nisi pro his, quæ verè sunt, & propriè esse habent: quæ apud Aristot. & veritatem sunt sola subsistentia: omne ergo suppositum tam substantiale, ꝙ accidentale (si sic loqui licet) est compositum ex actu & potentia realiter distinctis, quidditate scilicet & esse: Sortis enim quidditas, vt declarauimus, distinguitur realiter, à suo esse: & huius albi, albedo distinguitur realiter à sua propria existentia, vt ex dictis patere potest. Non enim sumus adeò insensati, vt dicamus omnem entitatē qualitercūq; esse cōpositā. Cōponentia em̄ vltima in resolutione quis dubitat oportere esse simplicia? Dicimus igitur in proposito intelligentias cùm subsistant habere in se quidditatē, et existentiam adunatas vt potētiam & actū: & sic compositas esse ex duabus rebus realiter distinctis. Scot. autem sententiam tenere potest suam absque alterius læsione: sed linguam cohicere debet.

Septimo Metaph. T.c.27. 3.q.pced.

Facile est numerū intelligētiarū inuenire cū sint composita ex actu & potentia. 5.s.

Et quia in intelligentijs ponitur potentia & actus, non erit difficile inueniri multitudinem intelligentiarum: quod esset impossibile, si nulla potentia in eis esset. Vnde dicit Commen. in tertio de anima, quòd si natura intellectus possibilis esset ignorata, non possemus inuenire multitudinem in substantijs separatis. Est ergo distinctio earum adinuicem secūdum gradum potentiæ & actus: ita quòd, intelligentia superior: quæ plus propinqua est primo, habet plus de actu, & minus de potentia, & sic de alijs: & hoc completur in anima humana, quæ tenet vltimū gradum in intellectualibus substantijs. vnde intellectus potentialis eius se habet ad formas intelligibiles sicut materia prima, quæ tenet vltimum gradum in esse sensibili ad formas sensibiles, vt Commentator tertio de anima dicit: & ideo Philosophus comparat eam tabulæ rasæ, in qua nihil est depictum. Et propter hoc, quia inter alias substantias intelligibiles plus habet de potentia: ideo efficitur intantum propinqua rebus materialibus, vt res materialis trahatur ad participandum esse suum. ita quòd ex anima & corpore resultat vnū esse in vno cōposito, quāuis illud esse, prout est animæ, non sit dependens à corpore, & ideo post istam formam, quæ est anima, inueniuntur aliæ formæ plus de potentia habentes, & magis propinquæ materiæ, intantum, quòd esse earum sine materia non est: in quibus etiam inuenitur ordo & gradus vsque ad primas formas elementorū, quæ sunt propinquissimæ materiæ, vnde nec aliquam operationem habent nisi secundum exigentiam qualitatum actiuarum & passiuarum, & aliorum, quibus materia ad formam disponitur.

c. magistro circa fin. c.5. *Tertio de anima. T.c.14.*

¶ In hac sexta & vltima parte huius capituli de multitudine intelligentiarum agens primò proponit duas cōclusiones: quarum prima est, quòd secundum fundamenta prædicta non est difficile inuenire pluralitatem intelligentiarum. Secunda est, quòd absque talibus fundamentis impossibile est inuenire in eis pluralitatem: & hoc quidem non nisi autoritate comment. 3. de anima, cōmē. 14. Probatio verò primæ conclusionis est: quia quandocunque est aliquod mediū per participationem vtriusque extremi plurificatur penes maiorem participationē vnius & minorem alterius. verbi gratia, Imponatur nomen coloribus medijs, & vocentur A: tunc A quia est inter albedinem & nigredinem medium, per participationem multiplicatur in plures species: puta pallidum, croceum, citrinum, propter maiorem appropinquationem ad albedinem et recessum à nigredine, & econuerso: sed intelligentia est quid medium secundum præhabitā inter duo extrema, scilicet actum purum & puram potentiam, participans naturam vtriusq;: quia habet actū coniunctum potentiæ: ergo intelligentias plures esse, ex hoc fundamēto facile perpendi potest, scilicet ex eo quòd sunt compositæ ex actu & potentia.

AD HORVM Euidentiam est sciendum, quòd in latitudine entis sunt duo extrema, scilicet Deus gloriosus actus purus omnino, & materia prima pura potentia omnino: reliqua omnia sunt inter media, vtpotē habentia actum & potentiam: & attenditur eorum essentialis seu specifica multitudo penes appropinquationem & elongationem ab extremis: quia enim aliquid magis sapit naturam actus, quàm aliud, & illud, quàm aliud, ideo plura sunt & dignitas in eis est penes maiorem appropinquationem ad extremum nobile, scilicet actum purum: quantò enim res est actualior & minus potentialis, tantò nobilior: omnes igitur formæ intermediæ participant actum & potentiam. Sed inter eas quædam tantùm actualitatis sortitæ sunt, vt adeò propinquæ sint actui puro, quòd per se absque materia subsistant, vtpotè ab ea valde elongatæ: non tamen sine admixtione potentiæ, cuius puritas est ratio materiæ quod sit extremū: & inter has tāta latitudo est secundū maiorē & minorē participationē actus & potētiæ, vt vltima earū tm̄ potētialitatis habeat, q̄d materiā informet, (anima scilicet intellectiua.) Hæc em̄ inter omnes formas subsistētes elōgata est maximè ab actu puro: propter q̄d cōtingit, ꝙ adeò appropinquat alteri extremo, vt materiā ipsam recipiat et ad eius esse trahat. Aliæ aūt formæ tm̄ potētialitatis habēt, ꝙ à materia depēdēt i esse et fieri: inter quas ēt magna latitudo inuenit, dū q̄dā quibusdā actualiores sunt. Q̄d ex operibus cognoscere potes (operatio enim facit cogno-

ſcere formam) vnde formæ elementorum, quæ ſunt maximè potentiam habentes, vtpote materiæ propinquiſsimæ, nullius ſunt principia operationis, niſi per materiales qualitates, ſcilicet caliditatem, frigiditatem. Formæ verò mixtorum, vtpotè eleuatiores, à materia altiori modo operantur: ſicut adamas trahit ferrum non ratione caliditatis, aut frigiditatis, ſed ex naturæ proprietate. Formæ autem animaliũ longè actualiores dignoſcuntur, cũ ſeipſa mouere & alia diſcernere intuemur.

EX HIS Non ſolùm percipitur, quàm facilis ſit aditus ad pluralitatem intelligentiarũ cognoſcẽdam, ſed etiã quòd impoſsibile eſt fingere illam abſq; hoc fundamento. Quomodo enim latitudo poteſt inueniri in eo, quòd actu & potentia caret? Commune eſt nanque omnibus extremis, ſi extrema ſunt, latitudinem in ſeipſis non compati: eſſent enim vltima, & non vltima, vt de ſe patet: & ideo oportet media eſſe illa, in quibus latitudo quæritur, quæ vtriuſque extremi naturam ſapiant. Et quia intellectualem naturam, quàm ex hoc, quòd intellectualis eſt, ſcimus actualitatem habere, non cognoſceremus habere potentiam admixtam, niſi videremus animam noſtram illam habere, cùm potentia æquiuocè dicatur de potentia rerum intellectualium, & de potentia rerum ſenſibilium: & ſine potentia non poteſt intelligi multitudo ſubſtantiarum intellectualium. ideo Commentator ait, quòd ſi non eſſet nota natura intellectus poſsibilis, non poſſemus intelligere pluralitatem in ſubſtantijs abſtractis.

Tertio de anima. c. 5. ſ. NOTANDA Sunt in hac litera tria. Primum eſt, hoc ex dictis Commentatoris adducitur, quòd ſi non eſſet nota natura intellectus poſsibilis, nõ poſſumus ſcire pluralitatem in ſubſtantijs immaterialibus.

¶ Secundum eſt, quòd ſanct. Thom. non dicit animam intellectiuam eſſe adeò potentiæ participem, vt forma materialis ſit: ſed vt materia trahatur ad participandum eſſe ipſius animæ.

¶ Tertium eſt: quia dicit animæ & corporis eſſe vnum & idem eſſe: quod eſt independens à corpore.

T. c. 43. PRIMO Dicto videtur obuiare proceſſus Ariſto 12. Metaphyſicæ, ex comment. 43. vbi ex pluralitate motuum pluralitatem intelligẽtiarum concludit, & nullo modo meminit actus & potentiæ. Sed hoc rectè intelligentibus non obſtat. Aliud eſt enim concludere numerum motorum, & aliud eſt concludere pluralitatem ſubſtantiarum intellectualium: licet enim idem ſubiecto ſint motores orbium & ſubſtantiæ immateriales: differunt tamen ratione, adeò vt ad diuerſas ſcientias pertineat, ſecundum Commentatorem 12. Metaphyſic. commẽt. 6. & ideo ex pluralitate motuũ quamuis pluralitas motorum vt ſic concludi poſsit: non tamen pluralitas ſubſtantiarum intellectualium vt ſic. Intendunt igitur *Com. 6.* Auerrois & ſanctus Thomas, quòd intelligentiarum, in quantum intelligentiæ ſunt, multitudo non niſi per notam naturam intellectus poſsibilis diſcernitur à nobis: licet earum, inquantum motrices ſunt orbium, ex ſuorum effectuum numero pluralitas inferatur. Vel dicito, quòd venatio illa ſuppoſita notitia habita in libro de anima: vbi radicaliter innotuit pluralitas ſubſtantiarum intellectualium poſsibilis quærit ex numero motuum, quot ſunt. Quòd autem ibi ſupponatur, motores proprios orbium habere potentiam admixtam, poteſt perſuaderi ex eo, quòd ſupponitur ibi, ſcilicet motores proprios orbium eſſe proportionatos ſuis orbibus: ita vt vnus vnum tantùm moueat orbem. Et ſi ſtella adderetur, vel non moueret, vel tardius (vt dicitur ſecundo cæli) textu commenti ſeptuageſimiprimi. Talis enim *T. c. 71.* proportionis ſeu commenſurationis, cùm alterum extremum ſit res materialis, ſcilicet orbis, reliquum extremũ à potentia omnino denudatum putandum non eſt: imò à ſano intellectu non eſt intelligibile.

PROPTER Secundum intelligendum eſt inueniri duplicem rerum ordinem in vniuerſo, intelligibilium ſcilicet, & ſenſibilium. Ordo ſenſibilium materialis eſt materiam ſibi neceſſariò vẽdicans: omnes enim ſubſtantiæ ſenſibiles materiã habent, licet diuerſimodè: vt dicitur 8. Met. tex. com. 3. & 12. Ordo intelligibiliũ immaterialis eſt, & à materia non dependens. Intelligibile *T. c. 3. & 12. & 14.* enim eſt vnumquodque per ſeparationẽ à materia. vbi di*T. c. 11.*citur 3. de anima text. comment. 11. Cùm ergo materia ſit ſub aliqua forma ſenſibilis ordinis, cuiuſmodi eſt omnis forma habens omnes vires ſuas ſenſibilibus organis affixas, nõ egreditur limites proprios: ipſa enim ad illud genus pertinet. Cũ verò ſit ſub forma intelligibilis ordinis, extrà limites ſuos aſcendit & trahi dicitur ad id, quod capacitatem eius tranſcendit, ſcilicet eſſe rei à ſe non depẽdentis: & quia ſupremum infimi attingit infimum ſupremi ſecundũ doctrinã Dioniſij in libro de cæleſti hiera. ca. ideo ſupremum inter ſenſibilia: homo ſcilicet ſeu materia eius coniũgitur infimæ formæ intelligibilis ordinis: ſcilicet animæ intellectiuæ, & eius eſſe participat: & propter hoc dicitur quòd materia trahitur ad eſſe eius, eleuatur enim materia ad ſuperius.

Num eſſe animæ ſit & ipſius corporis AD EVIDENTIAM Tertij adducendæ ſunt rationes Scoti contra hoc dictum ſancti Thomæ, vt magis veritas eluceſcat. Scot. in quolib. q. 9. & 4. ſenten. diſtin. 43. quæſt. prima, ſex motiuũ contra hoc facit: quorum aliqua recitantur ab Antonio Trombeta, in quæſt. vtrùm corruptum per potentiam diuinam poſsit idem numero redire in quã tã ipſe, quàm Sco. vbi ſuprà ſanc. Tho. opinionem non ſuam attribuunt de eo, quod ibi quærit: & hoc quia locuti ſunt non tota lege perſpecta & iuxta Ariſtot. ad pauca reſpicientes de facili enuntiant. *Sco. quolib. q. 9. 4. di. 43. q. prima.*

Primò. ¶ Arguit ergo primò in propoſito ſic, Eſſe animæ & hominis eſt idem: ergo anima coniuncta corpori non eſt perfectior ſeipſa extra corpus: Conſequens eſt contra ſanctũ Thomam prima parte quæſtione. 89. vbi dicit, animam habere perfectiorem ſtatum in corpore, quàm extrà. Conſequentia autem probatur: quia nihil habens idem eſſe, ex hoc ſolo eſt perfectius, quòd aliquid communicat alteri, licet alterum perficiatur ex hoc: communicare enim licet ſupponat perfectionem in communicante, non tamẽ dat illam ei: modò anima in corpore ſit ſemper retinet idem eſſe: nihil in corpore plus habet, niſi quod communicat eſſe ſuum corpori: ergo ex hoc non eſt perfectior ſeipſa ſeparata. *Cõfirmatio.* Et confirmatur: quia ex hoc ſolo quòd cauſa non communicat aliquid, nullam imperfectionem acquirit: ergo anima non eſt imperfectior ſeparata, ſi idem eſſe retinet: nihil enim amiſit niſi ſui communicationem corpori.

Secundò. ¶ Præterea, Anima habet idem eſſe cum homine: ergo homo non eſt perfectior in eſſendo ipſa anima in eſſendo. Antecedens eſt falſum: conſequentia verò probatur quia quæcunque habẽt omnino idem eſſe ſunt æquè perfecta in eſſendo, vel ſaltem id, cui communicatur illud eſſe non eſt perfectius in eſſendo communicante.

Tertiò. ¶ Preterea, Homo, vt homo, eſt tertium ens realiter diſtinctum ab vtraque ſui parte, ſcilicet anima & corpore: ergo habet proprium eſſe aliquid ab eſſe partium: & conſequẽter non eſt idem eſſe animæ & hominis. Tenet conſequentia, quia diſtinctum ens debet habere diſtinctum eſſe.

Quartò. ¶ Præterea, Eſſe hominis in morte corrumpitur, eſſe aũt animæ non corrumpitur: ergo eſſe animæ & hominis nõ ſunt idem. Conſequentia plana eſt, & antecedens probatur: quia ſicut generatio terminatur ad eſſe compoſiti, ſcilicet hominis: ita corruptio ad eſſe ipſius.

Quintò. ¶ Præterea, Homo poſt mortem non manet: ergo nec eſſe eius. Tunc vltrà, Eſſe hominis non manet poſt mortem: ergo eſſe animæ & hominis nõ eſt idem: cùm eſſe animæ remaneat. Proceſſus totus clarus eſt excepta prima conſequentia: quæ probatur ex eo quòd nullius actuale eſſe inuenitur, cùm illud cuius eſt, non inuenitur. *[illegible]*

Sextò. ¶ Præterea, In homine eſt alia forma præter animam: ergo in ea eſt aliud eſſe præter eſſe animæ. Conſequentia eſt nota: quia qualibet forma habet proprium eſſe: antecedens verò alias probatum eſt.

1. par. q. 76. a. 4. q. de a. q. 9. quo. 11 q. 5. 1. p. q. 76. a. 3. & 4. Potentia Dei q. 3. & a. 9. neq; forma elementorũ 1. q. 76. a. 4. ANTEQVAM AD ARGVMENTA Hæc rñdeatur, aduertas primò, fundamẽtum S. Tho. vniuerſaliter eſſe, in omni compoſito non inueniri niſi vnum eſſe ſubſtantiale actualis exiſtẽtiæ, de quo nunc ſermo eſt eo quòd vnam tantùm formam ſubſtantialem in cõpoſito tenet, ab vna enim forma non eſt niſi vnum eſſe ſubſtãtiale. *b. Differentia.* Sed inter eſſe hominis & eſſe aliorũ diuerſitas eſt, quòd licet tam eſſe hominis, quàm aliorum primò ſit actus ſuppoſiti, vt quod in homine: tamen totum compoſitum mendicat illud eſſe a forma: cuius eſt primò actus, vt proprij & completi principij: in alijs verò compoſitis forma mendicat illud à compoſito. Et eſt ratio diſparitatis: quia in ſolo homine, qui ſupremum tenet locum inter ſenſibilia, ordo inferior, ſenſibilis ſcilicet, trahitur ad ordinẽ ſuperiorẽ intelligibilẽ & immaterialẽ. Vnde eſſe hominis

Interbo minē & alia composita materialia.

nis, cum ab anima intellectiua fluat, immateriale & altioris ordinis, quam homo, sicut & ipsa anima: & ideo homo mēdicat illud ab anima: cui est proprium: vt potē ad suum pertinens genus: & inde est quòd post mortem hominis anima remanet, esse etenim proprium independens erat à composito corrupto: & sic illud retrahendo ad se subsistit. Cæterorū verò esse, cùm sint eiusdem ordinis cum compositis, quibus attribuūtur, sicut & formæ à quibus fluunt, formæ ipsæ mendicant à compositis, sicut & fieri: ita quòd tandiu illo gaudent, quandiu in cōpositis sunt. vnde corruptis compositis ipsæ (cùm sine existentia remanere non possint) desinunt statim.

ADVERTE Secundò pro resolutione argumentorū tres propositiones. Prima est, ꝙ cùm duplex sit perfectio rei, prima scilicet & secunda, res creata potens causare, etsi non efficiatur perfectior secundum defectionem primam, ex hoc quòd actu causat, efficitur tamen perfectior secundū perfectionem secundā. Patet hoc ex tribus. Primò ex eo quòd est magis in actu res actu causans re in potētia causante. operatio enim est actus secūdus causæ, perfectio autem actualitatem sequitur, sicut imperfectio potentialitatem. Secundò patet ex eo quòd vnūquodque est perfectius coniunctum suo fini, quàm separatum ab illo: res autē actu operans coniuncta est suo fini intraneo, qui est operatio: iuxta illud secundi de cęlo & mūdo

T.c.17. tex.com.17. Vnumquodq; est propter suā operationem. Tertia patet idem, quòd vnumquodq; quantò est similius Deo, tantò perfectius est: res autē actu causans est similior Deo, quàm non actu causans: quia non solùm assimilatur Deo secundum hoc, quòd est, sed etiam secūdum hoc, quòd est communicare se alijs.

Libro de Hebdomadibus 1.q.8.art.1.

¶ Secunda propositio est, Res est perfecta simpliciter nō propter perfectionem primam sed propter vltimam. Hoc traditur à Boetio in libro de Hebdomadibus dicente, Intueor in rebus aliud esse, quòd sunt, & aliud esse, ꝙ bona sunt: & declaratur à sanct. Thom. prima parte. qō. quinta arti. primo ad primum.

Ad primum. 1.q.6.art.3.ca.

Triplex perfectio rei.

¶ Ad cuius intellectū nota, quòd, vt idem dicit prima parte, q.6. art. tertio, triplex est perfectio rei, scilicet prima, secundū quā res constituitur in suo esse, sicut prima perfectio hominis esse suum substantiale. Secunda verò est, secundū quam est potens proximè ad suas perfectas operationes: sicut vires animæ & habitus eas informantes, quibus homo in perfectam operationem potest exire. Tertia autem perfectio est, secundū quam coniūgitur suo fini: sicut speculatio, quæ hominem substantijs separatis vnit. Manifestum est autem, non esse hominem simpliciter perfectum, qui sola naturæ bonitate gaudet: aut qui à proprio fine procul est, vnde ordo entis simpliciter ad ens, secundū quid oppositus est ordini perfecti simpliciter ad perfectum secundum quid: secundū nanq; esse substantiale homo ens simpliciter dicitur, perfectus autē secundū quid: ideo enim qui nullam aliam perfectionem habet, nisi quia est homo perfectus, non asseritur simpliciter, sed cū additione dicimus, quòd est perfectus secundū esse substantiale. Secundū verò esse accidentale, quale est habituū & operationum, ens secundum quid homo dicitur, perfectus autem simpliciter. nihil enim tunc sibi deficit eorum, quæ ad perficiendum hominem exigūtur. Patet ergo intenta propositio, quòd scilicet res est perfecta simpliciter ex vltima perfectione.

Opposito modo dicitur ordo entis simpliciter, & ordo perfectionis simpliciter.

¶ Tertia propositio est ista, Realis pars essentiæ perfectior est in toto existens, quā separata: & declaratur sic, Vnumq uodq; est perfectius, cùm est in complemēto sui esse specifici, quàm cùm deficit ab illo: pars aūt essentialis, quando est in toto, est in complemento suæ speciei, ad cuius integritatem essentialiter ordinatur: cùm autē est separata ab eo, iam cum esse completo speciei non est natura specifica materiam & formam aggregante: perfectior igitur est in toto pars essentialis, quàm separata.

¶ Ex quibus ad propositum descendendo, dicimus perfectiorem statum habere animam intellectiuam in composito, quàm extrà: eo quòd quando est coniuncta corpori, habet non solùm perfectionem primā, quæ est esse, sed etiam perfectionem secundam, influendo vires suas corpori, & communicando se: & sic similior est Deo, quàm separata: licet Deus omnino immaterialis & incomponibilis sit: sicut cor motum similius est Deo, quàm nō motum, licet Deus sit omnino immobilis, perfectio enim eorum consistit in hoc.

¶ Est præterea perfectior in corpore: quia in eo habet cōpletum esse specificum, quod non nisi partialiter obtinet separata. quamuis enim integrum esse existentiæ retineat separata, quod in composito habebat: non tamen habet tunc integrum esse essentiæ completum in specie eo modo, quo nata est habere, scilicet vt pars in toto: ad quod tamen habendū non accidentaliter, sed essentialiter ordinatur: vnde falsum est, animam separatam retinentem, idem esse actualis existentiæ, & nihil nisi sui communicationem ex separatione perdidisse: amisit eīn esse quidditatiui specifici integritatem, quandoquidem in sua specie integra non manet: vnde & beatus Thom. in quæstionibus de anima, q.1. ad 16. ait principia essentialia alicuius speciei ordinari, non ad esse tantùm, sed ad esse huius speciei. Licet igitur animal possit per se esse, non tamen in complemento suæ speciei esse sine corpore. q.de.a.q.1.16.

ADPRIMVM ERGO Argumentorum negatur consequentia. Cuius probationem patet ex prima propositione assumere falsum: licet enim communicare supponat primam perfectionem, in communicante, tamen perficit ipsam perfectionem secunda, qua res perfectior simpliciter dicitur: imò apud Dyonisium supremum, quod participant creaturæ, de Deo est, quòd communicatiuæ sunt. Ad primum.

¶ Dicitur secundò, quòd etiā minor probationis est falsa, scilicet ꝙ anima separata hoc solo careat, scilicet communicatione sui, vt patet ex tertia propositione: caret eīn integritate specifici sui esse: & hoc est primum & principale quod reddit imperfectiorem animam separatā: ideò nanq; caret perfectionibus secūdis, quia caret integritate specifica, & non econuerso. Ad confirmationem patet ex prima propositione: quia causa creata ex hoc, ꝙ causat, habet perfectionem secundam, cuius priuatio imperfectio magna est: & in proposito aliquid plus est: quia anima separata non solùm desinit communicare se, & vires suas: sed est in statu tali, in quo impeditur à sui & virium suarum communicatione. & hoc est signum imperfectionis non modicæ: & est ea, quā diximus, scilicet separatio à completo esse quidditatiuæ suæ speciei: vt expressè habetur à sanc. Tho. in quæstione de spiritualibus creatu. secunda, ad quintum. Ad confirmationē. q.de spiritualibus crea. q.5.

¶ Ad secundū negatur cōsequentia. Ad probationē dicitur, quòd cùm esse sit duplex, quidditatiuum & existentiæ actualis: primum non remanet in anima nisi partialiter. homo verò habet illud integraliter: & secundū tale est homo est perfectior in essendo. Quo ad esse autem existentiæ potest dici homo perfectior, quo ad modum habendi hunc, scilicet quia habet illud vt suppositū. anima autem secundum alium modum perfectior dici potest: inquantum scilicet tale esse est sibi, & non homini proprium, modo supra declarato: vnde se habent in hoc homo & anima sicut excedens & excessum. Ad secundum.

¶ Ad tertium negatur consequentia, de esse actualis existentiæ loquendo: non enim res distincta realiter ab alia habet aliā existentiam ab illa: iam enim dictum est, partes & totum habere idem esse. Conceditur autem consequentia de esse essentiæ: sed hoc nostrò fauet proposito. Ad tertium.

¶ Ad quartum dicitur sicut antè, quòd si in antecedente sit sermo de esse essentiæ, verum assumitur in prima eius parte, sed non in secūda: liquet enim ex supradictis, quòd esse specificum completum animæ corrumpitur. Ad quartum.

¶ Si autem sit sermo de esse existentiæ, potest dupliciter intelligi. Primò, quòd esse actualis existentiæ hominis desinat simpliciter. & sic est falsum: retrahit enim anima illud ad se. Alio modo potest intelligi, ꝙ esse hominis in morte desinat esse hominis, id est desinat informare hominem. & hoc modo conceditur: sicut enim de generatione hominis specialem sermonem facimus, & non sic de cæterorum propagatione animaliū, dicente Aristotele, in secundo de generatione animaliū, cap.3. ꝙ intellectus tantùm venit ex intrinseco, & ipse solus est diuinus, eo ꝙ operatio sua non habet communicationem cum operatione corporali omnino: ita de corruptione eiusdem specialis sermo esse debet, dicente eodem 12. Metaphysicæ textu comment. 17. quòd in quibusdam nihil prohibet formam remanere post, vt si est anima talis, non omnis forsan, sed intellectus. Cap.3. T.c.17.

¶ Ad quintum negatur prima consequentia. Et ad probationem vtendo distinctione facta dicitur, ꝙ cùm esse actuale hominis dupliciter sumatur, scilicet secūdū se, seu Ad quintum.

simpliciter. Alio modo prout est huius. primo modo res manere non est impossibile corrupto homine, secũdo modo non est intelligibile, ꝙ remaneat. nullius ergo rei esse actuale manet, vt eius est, quando id, cuius est, nõ inuenitur: potest tamen simpliciter inueniri. & ratio est in proposito sæpè iam dicta: quia id esse non est proprium hominis, sed animæ: ideo oportet quòd inueniatur semper quando est id, cuius est proprium; etsi desinat id, cuius erat vt communicatum.

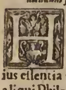
Ad 6.

¶ Ad sextum negatur antecedens. Ad probationes verò aliàs factas sunt responsiones aliàs datæ. relinquitur igitur verum esse de esse actualis existentiæ, ꝙ vnum omnino est esse animæ intellectiuæ & hominis, quod secundũ se independens est à corpore, vt potè non causatum ab illo: quia nõ est eductũ de potentia materiæ, licet prout est huius, scilicet hominis, non nisi in corpore inueniri possit.

CAPVT VI.

Qualisnam sit Essentia Dei: quænam item ratione in simplicibus substantijs separatis, & à quo genus & differentia sumendum sit, & quomodo multiplicari eas contingat, exponit.

Essentia diuina ē ipsum eius esse.

HIS VISIS, patet quomodo essentia inuenitur in diuersis. Inuenitur autẽ triplex modus habendi essentiam in substantijs: aliquid enim est sicut Deus, cuius essentia est ipsum suum esse: & ideo inueniuntur aliqui Philosophi dicentes, quòd Deus habet essentiam: quia essentia eius non est aliud, quàm esse eius.

Cap. 5. in princ. & circa medium.

¶ Hoc est principiũ capituli sexti, quod diuiditur in quatuor partes. In prima agitur de essentia Dei. In secũda de essentia intelligentiarũ & animæ. In tertia ostẽditur, quo modo ista se habeant ad intentiones logicas. In quarta replicatur de essentijs compositis. De essentia ergo Dei positurus duas conclusiones, & exclusurus duos errores ponit primam conclusionem affirmatiuam talem, Essentia in Deo significat ipsum esse eius: Hanc conclusionem non aliter, quàm ex supradictis deducẽdo ponit. fuit nãq; suprà probata, & ab omnibus est cõcessa. Est autem intellectus conclusionis, ꝙ esse actualis existentiæ diuinum est ipsa quidditas eius: ita ꝙ prædicatur de Deo sicut prædicatum primi modi dicendi per se: ita ꝙ ista, Deus est, est in primo modo perseitatis; quod de nullo alio à Deo communis via fatetur. dato etiam, quòd esse & essentia in creaturis teneatur esse idem realiter, & quia ipsum existere est essentia Dei: ideo à quibusdam Platonicis, scilicet, dicitur, quòd Deus non habet essentiam, quasi pura existentia sit.

Deus nõ est in genere.

Et ex hoc sequitur, ꝙ ipse nõ sit in genere: quia omne quod est in genere, oportet ꝙ habeat quidditatem præter esse suum: cùm quidditas aut natura generis aut speciei non distinguatur secundum rationem naturæ in illis, quorũ est genus vel species: sed esse est in diuersis diuersimodè.

¶ Hic ponitur secũda cõclusio & negatiua, Deus nõ est in genere: Probatur in litera ex antedictis sic, Omne quod est in genere, habet quidditatẽ præter suũ esse; Deus non habet quidditatẽ præter suũ esse: ergo Deus non est in genere. Minor est conclusio præcedens: Maior probatur sic, Omnia, quæ sunt in genere, indistincta sunt in essentia generis vel speciei; distincta autẽ per diuersimodè habere esse illius naturæ genericæ vel specificæ: ergo esse naturæ genericæ vel specificæ est præter naturam ipsam genericam vel specificam: & sic omne quod est in genere, habet naturã præter suum esse. Antecedens huius consequentiæ est de se notum: homo enim & leo sunt indistincti in natura animalis: distinguuntur aũt inter se per hoc, ꝙ diuersimodè habent esse animatum, genus enim diuersum habet esse in speciebus: similiter Sortes & Plato indistincti sunt in natura humana: distinguũtur autem inter se. quia habent diuersum esse humanum: non enim est intelligibile, quòd homo habeat idem esse in Sorte & Platone. Consequentia verò patet ex eo, quòd videtur imaginabile, ꝙ id, quod aliqua distinguuntur, non sit præter id, quo aliqua conueniunt.

¶ Et nota, ꝙ ad intentũ huius rationis sufficit, ꝙ esse sit præter essentiã, id est præter conceptum quidditatiuũ: sic enim sufficit differre principiũ conueniẽtiæ à principio differẽtiæ, vt patet de genere et differẽtijs, quorũ altero cõueniunt, alteris differunt spẽs: & quia in solo Deo esse est de cõceptu qdditatiuo, ideo solus Deus extra genus ponitur.

Sed quoniam esse ideo est præter conceptum quidditatiuum, quia est distinctum realiter ab essentia: & ideo est de conceptu quidditatiuo, quia est idem realiter essentiæ: ideo ex hac radice, scilicet, quòd esse & essentia sunt idem realiter, in Deo procedere dicitur, quòd Deus non sit in genere. Nec te moueat, quòd ratio ista digredi videtur ab esse actualis existentiæ ad esse quidditatiuum: quandoquidem in Minore est sermo de esse actualis existentiæ & postmodum in probatione Maioris: quam oportet de eodem esse loqui, transitur ad esse quidditatiuum, cùm dicitur, Species conueniunt in genere, & differunt in esse diuerso: hoc enim verificatur de esse quidditatiuo specificè accepto, homo nanque & bos conueniunt in animali, & distinguuntur differentijs specificis, quibus animal in eis diuersum esse specificum acquirit. Propter hoc, inquam, nõ oportet turbari: quoniam (vt in hoc patebit capitulo) differentiæ naturam genericam non diuersificant nisi in ordine ad diuersum esse actualis existentiæ: & ideo mira subtilitate sanctus Tho. digressus non est primam rationem distinctionis naturæ genericæ in inferioribus attendẽs: hoc autẽ infrà melius intelligetur cũ communissima regula assignabitur, vnde sumãtur genus & differentia. *In hoc eo. cap.*

Quomodo verũ sit, quod in Deo esse, sit de conceptu quidditatiuo ipsius: secũdo contra Gen. ca. 25.

AD EVIDENTIAM Eius, quod hîc supponitur, scilicet, quòd in Deo esse est de conceptu quidditatiuo: quia est idem essentiæ, nota tres propositiones. Prima est, Quidditas, quæ est sua existentia actualis, non est ad aliquod genus determinãte. Hoc declaratur breuiter vnico medio sumpto ex secundo contrà Gentiles, ca. 25. sic, Omnis quidditas in genere limitata est essentialiter designabilis per differentiã, à qua mendicat esse in actu: nulla quidditas eadẽ suæ actuali existentiæ esse essentialiter designabilis per differẽtiã, à qua mẽdicat esse in actu: ergo nulla quidditas eadẽ suæ actuali existẽtiæ est ad aliquod genus determinata. Maior notificatur inducendo: animal enim est essentialiter determinabile per differentias, rationale, scilicet & irrationale. & ab eis mẽdicat esse in actu, cũ impossibile sit esse aĩal in actuali existẽtia, nisi sit rõnale vel irrationale: similiter color essentialiter est determinabilis per suas differentias, per quas existẽtiã actualem sortitur: non enim potest inueniri color nisi albus vel niger, &c. minor autem intelligentibus terminos patet ex se, quomodo nanque existentia actualis mendicabit esse in actu ab aliquo alio formaliter? Si enim mendicat esse in actu ab aliqua differentia formaliter cùm esse in actu nihil aliud sit, quàm habere existentiam actualem: sequetur quòd existentia actualis habebit existẽtiã actualem formaliter, per aliquid aliud à se: sicut animal per rationale formaliter acquirit existentiam actualem: hoc autem non videtur intelligibile. ergo, &c.

SECVNDA PROPOSITIO Est ista, Existentia actualis ad nullum genus determinata, est purum esse: ista patet ex similibus: si nanque anima non sit determinatum ad aliquam speciem, purũ animal erit: & albedo si nõ sit coartata in aliquo subiecto, pura albedo erit: ita & esse ad nullius naturæ prædicamẽtalis capacitatẽ determinatũ, purũ esse necesse est: & si abstractio huiusmodi est per opus intellectus, etiã puritas ipsa est secũdum rationem. Si autem fuerit secundum rem, & puritas ipsa est secundum rem, vt de se patet.

TERTIA PROPOSITIO Est ista, esse est de cõceptu quidditatiuo puri esse tantùm. Patet ista quo ad vtranq; expositionẽ, & quo ad primam quidem: quia non est intelligibile quòd de puro esse non prædicetur quidditatiuè ipsum esse. Si enim de eo aliquis prædicari potest quidditatiuè, illud oportet esse, ipsum esse, cũ purum esse ponatur. Quòd autem cætera non recipiant esse in suis quidditatiuis conceptibus ex eo patet, quòd cùm esse nõ habeãt in sua puritate, sed suis quidditatibus coaptatum possunt secundum suas quidditates absque esse, & non esse diffiniri. Ex his deducitur intentum sic, ideo existentia est de conceptu quidditatis rei, quia res illa est purum esse: ideo autem res illa est purum esse: quia non est ad genus aliquod limitata: ideo autẽ res illa non est ad genus limitata, quia est idem cũ sua existentia: igitur de primo ad vltimum: ideo existentia est de conceptu quidditatiuo rei: quia res illa est eadem suæ existentiæ.

¶ Et quoniam si affirmatio est præcisè causa affirmationis, negatio est causa negationis ex hoc, quòd res creata non est eadem suæ existentiæ esse non est de eius cõceptu

quidd

quidditatiuo. Vnde cùm Deus gloriosus sit suū esse, ipse nihil est aliud, quàm ipsum esse secundū rem separatum à naturis prædicamentalibus à sua puritate subsistens.

Deus nō est ipsum esse eim quo res formaliter sunt.

Nec oportet, si dicimus quòd Deus est esse tantū, vt in errorem eorum incidamus, qui Deum dixerūt esse illud esse vniuersale, quo quælibet res formaliter est. Hoc enim esse, ꝙ Deus est huius conditionis, est vt nulla sibi additio fieri possit. Vnde per ipsam suam puritatem est esse distinctū ab omni esse: propter quod in commento nonæ propositionis libri de Causis dicitur, ꝙ indiuiduatio primæ causæ, quæ est esse tantùm est per puram bonitatem eius. Esse autē commune sicut in intellectu suo, non includit aliquā additionem, ita nec includit in intellectu suo aliquā præcisionē additionis: quia si hoc esset, nihil posset intelligi esse, in quo superesse aliquid adderetur.

¶ Hîc excluditur primus quorundā error talis: scilicet, Deus est cōmune esse omnium: imaginati sunt isti, ꝙ cū omnia cōueniant in hoc, ꝙ habent esse ipsum esse omniū, quo res formaliter sunt in communi, seu in vniuersali sit ipse Deus gloriosus. Moti sunt autē tali ratione, Esse nulla additione specificatum est esse cōmune: Deus est esse nulla additione specificatum: ergo Deus est esse cōmune. Sed peccat ratio illa propter multiplicem Maioris intellectū: dupliciter enī intelligi potest esse à nulla additione specificari. Vno modo secundū rem extrà animam subsistendo: alio modo secundū intellectus cogitationē tantū. primo modo Maior est falsa: Minor autem vera: Secundo modo Maior est vera: Minor autem falsa: esse nanq; cōmune per intellectum à sua abstractione acceptum, nullam contradictionem includit: secundū verò ꝙ est extra intellectum, sine contradictione nō inuenitur: omne nanq; esse est contractum ad substantiā vel accidens: esse autē, quod est quidditas diuina, est purum absq; omni additione secundum rem, & ex ipsa sua puritate, secundum rem est distinctum ab aliorum esse & hoc: & nullo modo commune sicut albedo separata ex hoc ipso, ꝙ esset pura albedo, esset distincta albedo ab alijs albedinibus cū substantijs mixtis, & non esset albedo in communi. Peccat secundò Maior illa: quia contingit adhuc dupliciter esse nulla additione specificari seu contrahi. Vno modo actu tantùm: alio modo actu & potentia. primo modo Maior est vera: Minor verò falsa. Secūdo modo Maior est falsa, Minor autem vera. Esse nanq; in communi, licet nulla sit additione contractum, est tamen contrahibile: aliter nulla res haberet esse, quæ aliquid addit supra ipsum esse: & sic homo non haberet esse, cùm vltima esse habeat humanitatem, quantitatem, &c. Vnde esse cōmune actu tantùm specificatione caret: esse verò diuinū nullā specificationē habet actu, nec aliquā habere potest: & ideo actu & potentia additione caret. Et hæc est solutio, quā in litera san. Tho. ponit sub alijs verbis, dicēs ꝙ omne commune nec includit, nec excludit additionē, id est non includit actu: potest tamen habere illam. Esse verò diuinum non solùm non includit illam: imò excludit, id est non solùm non includit actu, imò nec potentia: & sic excludit illam: quod enim impossibile est conuenire alicui, excluditur omnino ab illa. De his diffusè habes in primo contra Gentiles, capite vigesimoseptimo.

Vide primo cōtra Gētiles, c. 27.

Deus tametsi est ipsum esse, omnes tamen in ipso perfectiones habet.

Similiter etiam quamuis sit esse tantùm, non oportet quòd deficiant ei reliquæ perfectiones vel nobilitates: imò habet omnes perfectiones, quæ sunt in omnibus generibus propter quod perfectum simpliciter dicitur: vt Philosophus & Commentator in quinto Metaphysicæ dicunt. Sed habet eas modo excellētiori omnibus rebus, quia in eo omnes vnum sunt. Sed in alijs diuersitatem habent: & hoc est, quia omnes illæ perfectiones cōueniunt sibi secundū suum esse simplex. Sicut si aliquis per vnam qualitatem posset efficere operationes omnium qualitatum, in illa vna qualitate omnes qualitates haberet, ita Deus in ipso esse suo omnes perfectiones habet.

¶ Hîc excluditur secundus error talis, scilicet Deus non est simpliciter perfectus. Ratio aūt huius erroris in proposito est ista, Id, quod habet esse tantùm, est imperfectum respectu eius quod habet esse viuere, & intelligere: sed Deus habet esse tantùm. ergo Deus est imperfectior alijs. Maior est ex se nota. Minor verò ex dictis deducitur sic, Quod est purum esse non est admixtum alijs, puta viuere & intelligere, aliter esset purum & non purum. Deus est purum esse. ergo non est admixtus alijs, scilicet viuere & intelligere. & consequenter Deus non habet nisi esse: quod erat probandum. Defectus huius rationis in litera non explicatur: sed in primo contra Gentiles capitulo 28. vbi declaratur quòd ex hac propositione, Deus est purū esse subsistens, sequitur, Deum esse vniuersaliter perfectissimum. Et propterea notanter in textu dicitur, Imo habet omnes perfectiones, &c. acsi dicat quòd ex hoc nō sequitur, Deum aliqua perfectione carere: sed oppositū potius ex hoc concluditur. Est autem modus ex illo fundamento intentum deducendi talis, Id cui conuenit esse secundum totam virtutem seu potestatem ipsius esse, nulla perfectione seu nobilitate essendi caret, sed esse purum subsistens est id, cui conuenit esse secundum totam virtutem seu potestatem ipsius esse. ergo esse purum subsistens nulla perfectione seu nobilitate essendi caret. Maior declaratur ex eo, quod omnis perfectio cuiuscunque generis non nisi secundum aliquod esse est. Non enim sapientia perficit hominem, nisi ea homo sapiens sit: nec iustitia perfectio hominis dici potest, nisi ea homo iustus sit. Si igitur omnis perfectio attenditur secundum aliquod esse: id in quo tota plenitudo essendi reperitur, omnem perfectionem patet habere. & sic repugnat, quod id habeat esse secundum totam amplitudinem suam, & aliqua perfectione essendi careat. Minor verò exemplariter notificatur. sicut enim si albedo separata inueniretur, nihil ei de virtute albedinis deesse posset. Vt enim supradictum est, ratio quare albedini huic nō inest tota perfectio possibilis reperiri in specie albedinis est, quia coaptata est receptiuo, quòd secundum totum posse eius non recipit eam: ita esse ipsum si receptum est in alio, coartatum est ad naturæ illius recipientis limites, substantiam, scilicet, vel accidens & consequenter limitatum ad illius generis nobilitatem. Si verò purum & non receptum in aliqua sit natura, illimitatum & infinitum simpliciter est, & omnes perfectiones possibiles in ente reperiri simpliciter præhabet. Cùm autē audis, quòd albedo si separata sit, omnem perfectionem possibilē suæ speciei habet, nō intelligas, vt veritatis æmuli obijciūt, ꝙ negatio, scilicet receptionis eius in alio daret sibi illā perfectionē: sed sicut receptio albedinis est cōditio ad suam requisita imperfectionem, ita negatio receptionis est conditio suæ illimitatæ perfectionis comes. Vnde efficax argumētū, ex receptiōe & separatione eius sumitē tanquàm à conditionibus necessarijs & inseparabilibus.

Excluditur secundus error.

capi. 29.

Nota optimè.

¶ Et quoniam habere perfectiones, omnium generum potest intelligi dupliciter: Vno modo in seipsis, Alio modo in aliquo superioris ordinis: ideo ad declarandū, quò modo ipse Deus, qui est ipsum esse essentialiter, habeat oēs perfectiones: dicit ꝙ Deus nō habet oēs perfectiones in seipsis, id est distinctas abinuicem in proprijs naturis: sicut homo habet sapientiam, iustitiam, prudentiam, &c. Sic enim in Deo oporteret esse maximam compositionē sed habet eas indistinctè vnitas in suo esse simplicissimo. Illud quippe esse diuinum æquiualet omnibus perfectionibus omnium generum, & excedit singulas, & omnes simul vtpote res superioris & inaccessibilis ordinis. Cuius exemplū in luce solis habes, qua sola sol potest quicquid possunt omnia inferiora per tot varias qualitates, propterea à Philosopho & Com. quinto Met. capitulo de perfecto, dicitur quòd Deus solus est ens simpliciter perfectum, vniuersitatem perfectionum in se habens.

QVAESTIO XII.

Num perfectiones existentes in Deo, sint aliquo modo distincta præter omne opus intellectus.

HIC QVERITVR An perfectiones existētes in ipso Deo sint aliquo modo distinctæ absque omni opere intellectus.

¶ In hac quæstione quinque agenda sunt. primò declarabitur titulus quæstionis. Secundò recitabitur opinio Sco, cū fundamentis. Tertiò declarabitur opinio sancti Tho. Quartò impugnabitur opinio Sco. Quintò respondebitur argumentis in oppositum.

Perfectio simpliciter quid sit.

QVO AD PRIMVM. Scito primò perfectionem esse duplicem: quędam est perfectio simpliciter: & quędam est perfectio in hoc vel illo. Perfectio simpliciter est illa, quæ in suo proprio, ac formali conceptu dicit perfectionem cum nulla imperfectione, vt sapientia, bonitas, & similia. Perfectio verò in hoc vel illo est, quæ in suo proprio ac formali cõceptu dicit perfectionem imperfectioni mixtam, vt humanitas, æquitas, & his similia. Dixi, (in proprio ac formali conceptu.) quia includere aliquam imperfectionem in conceptu communi sibi & alijs, aut materiali, non derogat suæ perfectioni simpliciter. Sapientia enim licet in generis conceptu, puta habitu, seu qualitate imperfectionem dicat, potentialitatē scilicet aut dependentiam, &c. quia tamen in suo differētiali conceptu hoc formaliter non includit, non prohibetur quin perfectio simpliciter sit. Dixi dici perfectionem propter relationem, quæ in suo proprio ac formali conceptu, cū nulla imperfectione nullam perfectionem sonat.

¶ Scito secundò, quòd perfectiones esse in aliquo contingit dupliciter. Vno modo formaliter, alio modo virtualiter. Esse formaliter in aliquo est esse in eo, vt forma est in habente ipsam: sicut humanitas, albedo, quātitas, & alia huiusmodi in homine sunt. Esse aūt in aliquo virtualiter est esse in eo, vt effectus est in sua causa effectiua, quemadmodum calor est in sole. Poteris autem comprehendere multùm distare inter hos modos essendi in aliquo ex hoc vno eorum effectu pro nunc, quòd ea quæ primo modo insunt, intrinsecè denominant suppositum tale. Ea autem quæ secundo modo insunt, non determinant suppositum tale, vt patet in sole, qui luce dicitur lucidus, calor autem non dicitur calidus.

¶ Amplius, Perfectiones esse in aliquo formaliter, contingit dupliciter. Vno modo in suis proprijs naturis distinctas & limitatas: sicut in homine est esse intellligere & velle, &c. Alio modo contingit eas esse formaliter in aliquo superioris ordinis vnitas & illimitatas: sicut in solis luce sunt virtus calefactiua, & desiccatiua, & alia huiusmodi. Nec parum distant isti duo modi inter se. Longè nanque excellentius est esse in aliquo secundo modo, vt in exemplo dato apparet. Quamuis igitur perfectiones omnium generum excellentiori modo sint in Deo, quàm in creaturis: quia tamen perfectiones non simpliciter sunt in eo virtualiter tantùm (eis enim non denominatur talis) perfectiones autem simpliciter sunt in eo formaliter, & non in proprijs naturis limitatæ, sed vt in re superioris ordinis realiter indistinctæ & illimitatæ: ideo vertitur in dubium, an perfectiones simpliciter existentes formaliter in Deo cum reali identitate sint aliquo modo absque omni opere intellectus distinctæ. Hæc de primo.

In quo stat differentia.

Sco.1.di. 8.q.3.per totum.

QVO AD Secundum Sco. in primo sen. distinct. 8. q. 3. opinatur perfectiones has esse distinctas præciso omni opere intellectus distinctione ex natura rei formaliter. Appellat autem distinctionem ex natura rei quæ innascitur ex ipsarum rerum natura: ita quòd absq; omni intellectus operatione est. Formalem verò addit: quia non omnis distinctio ex natura rei est formalis, sed ea tantùm, quæ ex quidditatibus seu rationibus formalibus fit. Pro hac autem intentum suum multis rationibus, quarum eas adducendas censui, quæ ex puris naturalibus procedunt: qm̄ Theologiā nunc tradere non intendimus, &c.

Prima ratio.

¶ Arguit ergo primò sic, Sapientia & bonitas absolutè distinguuntur formaliter ex natura rei: ergo sapientia infinita & bonitas infinita distinguuntur formaliter ex natura rei: Antecedens est euidens. Consequentia autē probatur: quia infinitas non variat rationem formalem eius, cui additur. In quocunq; enim gradu perfectionis suæ latitudinis intelligatur, perfectio aliqua semper retinet eandem rationem formalem. vt patet in omnibus. Si igitur sapientiæ & sapientiæ infinitæ est eadem ratio formalis. & ratio formalis sapientiæ distinguitur ex natura rei à ratione formali bonitatis: necessariò sequitur φ ratio formalis sapientiæ infinitæ non includat ex natura rei rationem formalem bonitatis.

Secunda.

¶ Præterea, Distinctio præcedens rationem primi distinctiui non est per tale distinctiuum: sed distinctio naturæ & intellectus præcedit intellectionem, quæ est primum distinctiuum secundum rationem. ergo, &c. probatur Minor: quia si nulla distinctio eorum præcederet, non magis distinguerentur intellectione, vt intellectio est, quā ea, vt natura est, Quicquid enim distinguitur intellectione, vt est omnino indistincta à natura, distinguitur etiā natura.

¶ Præterea, Illa quæ formaliter distincta intelliguntur intellectu intuitiuo, habent distinctionem, vt existentem: sed perfectiones diuinæ intelliguntur formaliter distinctæ ab ipso Deo intellectu intuitiuo: ergo habent distinctionem vt existentem in eis. Talis non potest esse distinctio rationis: oporteret enim intellectum diuinū sua intuitione causare aliquam relationem rationis in sua essentia, vt existentem: quod est absurdum. igitur talis distinctio est ex natura rei. Maior patet ex differentia inter intellectum intuitiuum & abstractiuum. Minor verò est clara de se. *Tertia.*

¶ Præterea, Deus intelligit essentiam suam vt veram: vult autem vt bonam: ergo veritas & bonitas distinguūtur ante omnem actum intellectus. Tenet consequentia: quia distinctio obiectorum præuenit distinctionem actuum, sicut causa effectum. *Quarta.*

¶ Præterea, Bonitas & veritas in Deo non distinguuntur ex natura rei: ergo sunt formaliter synonyma. Consequens est contra te: consequentia autem probatur: quia bonitas & veritas non significant nisi ipsas puras perfectiones in re nullo modo distinctas in ea. *Quinta.*

¶ Præterea, Inter perfectiones diuinas est ordo demonstratiuus: quo doctores vnam ex alia demonstrant: est etiam distinctio inter prædicationes formales, & nō formales. Dicitur enim quòd sapientia non prædicatur formaliter de bonitate: est & æqualitas secundum August. 15. de Trinitate: igitur distinguuntur ex natura rei. Vt quid em̄ Doctores implent tot quinternos, si omnia sunt idem formaliter? Præterea inter perfectiones diuinas ante omnem actum intellectus inuenitur contradictio: ita quòd Deus intellectu intelligit & non vult: voluntatem autem vult & non intelligit: ergo inter perfectiones diuinas est distinctio ex natura rei. *Sexta.* *Ca.3.*

¶ Præterea, Ad complemētum doctrinæ, distinctio fundans distinctionem realem non dependet ab opere intellectus: sed distinctio perfectionū diuinarum fundat distinctionē realem emanationū diuinarū: igitur est ex natura rei: & non ex intellectus operatione, &c. Hæc de secūdo. *Septima.*

CONCLVSIO.

Perfectiones existentes in Deo secundum se, distinguuntur, virtualiter tamen siue fundamentaliter: in eodem verò vt terminat actum intellectus, distinguuntur ratione, sed actualiter.

QVO AD Tertium prætermissa Trinitate personarum declarādæ sunt tres propositiones, in quibus cōsistit sententia S. Tho. & veritas. Prima est, In Deo secundū se nulla est distinctio actualiter. Secunda est, In Deo secundū se est distinctio rationis virtualiter seu fundamentaliter. Tertia est, In Deo, vt terminat actum intellectus nostri, est distinctio rationis actualiter.

¶ Ad euidentiam primæ propositionis sciendum est, φ aliud est iudicium de rationibus formalibus rerū in proprijs naturis, & aliud est iudicium de rationibus formalibus earūdē in re aliqua superioris ordinis formaliter existentibus. Res enim in proprijs naturis ideo secluso omni opere intellectus distinguuntur formaliter: quia se mutuò non includunt in suis formalibus rationibus. Ideo aūt ratio formalis vnius non est alterius: quia quælibet earum ita est ipsa, φ non altera: Verbi gratia, Ideo virtus calefactiua & virtus desiccatiua in proprijs naturis distinguūtur formaliter ex natura rei: quia virtus calefactiua ita est calefaciendi principium, φ non desiccandi & econuerso. Res autem adunatæ in aliquo superioris ordinis, sicut in vna simplici re altiori inueniuntur: ita in illius vnica ratione formaliter adunantur: sicq; distinctione formali ex natura rei necessè est careat, cùm desit ibi talis distinctionis radix iam dicta, limitatio scilicet illa, qua quælibet earum ita est ipsa, φ non altera: neutra nanq; earum, cùm sunt taliter vnitę, est magis ipsa quàm alia. Verbi gratia, prosequēdo exemplum datum, Virtus calefactiua & desiccatiua in luce solis formaliter inuentæ sicut in vna lucis natura adunantur: ita in lucis ratione formali indistinctè formaliter sunt: ita φ assignata completa solaris lucis diffinitione, non sit opus vltra earum quærere diffinitiones. Cōpleta enim diffinitione solaris lucis, eam in sua celsitudine, qua inferiora indistinctè in seipsa præaccipit, cū declaret propter adæquationem, quæ debet esse inter diffinitionem et rem diffinitam, virtutem eius calefactiuam & desic

& desiccatiuam manifestat, quandoquidem virtus eius calefactiua non magis est ipsamet, quàm sit lux & virtus desiccatiua, & econuerso. Cùm autem secundũ Dionysiũ quinto capitulo de Diuinis nominibus, perfectiones simpliciter sint in Deo non ad proprias naturas definitè, sed ad ipsius esse illimitationem eleuatè: consequens est, vt sicut oẽs in vna simplicissima re formaliter adunãtur, ita in illis simplicissima ratione formali indistinctè formaliter sint. Et sicut sapientia diuina non magis est sapientia, quàm bonitas & veritas & ipsum esse diuinũ, & econtra: ita ratio formalis ipsius esse diuini nõ magis includit ipsum esse, quàm sapientiam et bonitatem. Si eñ adæquata diffinitio illius rei simplicissimæ, quę Deus est daretur, in illa vnica ratione formali quicquid est Deus, includeretur formaliter: aliter diffinitio celsitudinem diffiniti non adæquaret: vnde & ipse Deus gloriosus, qui seipsum per modum sui intelligitur, vnicam tantùm rationem formalem format, Verbum scilicet.

¶ Potes ergo super hæc arguere sic, Quæcunq; formaliter adunantur in vnica & adæquata rõne formali ipsius Dei, non distinguuntur formaliter ex natura rei: sed perfectiones diuinæ secluso omni opere intellectus, adunantur in vnica & adæquata ratione formali ipsius: ergo, &c. Probatur Minor: quia nõ magis adunantur virtutes qualitatum inferiorum in luce solari, quàm perfectiones simpliciter in Deo: sed illæ adunantur formaliter, vt ex se patet, & ab aduersarijs conceditur: ergo, &c. Probatur Maior: quia aliter diffinitio non adæquaretur diffinito.

Secunda ratio.

¶ Secundò principaliter pro prima propositione arguitur sic, Omnis actualis distinctio ex natura rei fundatur super actuali oppositione ex natura rei, sed inter perfectiones nulla est actualis oppositio ex natura rei: ergo. Maior habetur ex 10. Metaphysi. text. commen. 24. Minor probatur inductione, quòd enim ibi non sit oppositio cõtradictoria, neq; priuatiua formaliter, ex eo quòd patet, ꝙ vtriusq; oppositionis alterum membrum est formaliter negatio, quã ponere in Deo formaliter, nefas est. Nec sufficit, ꝙ sit ibi negatio fundamentaliter: quoniam distinctio actualiter exigit actualiter oppositionẽ: opposito autẽ actualiter exigit extrema actualiter, vt patet regulariter de omni oppositione. Quòd autem non sit oppositio inter eas contrariè, patet ex eo, ꝙ alterum contrariorum semper est defectiuum 10. Metaphysic. tex. commen. 16. Quòd verò non sit oppositio relatiua inter illas, ex se manifestum est. Nec obstat, ꝙ ex hoc sequi videtur, quòd in Deo non sint multæ perfectiones, sed vna tantùm, puta deitas: verissimum enim est quòd Deus ipse non est nisi vna perfectio illimitata, omnino præhabens in se multiplicatas & multiplicabiles in alijs perfectiones omnes.

T. c. 24.

T. co. 16.

Cap. 1. q. 2. conclusione prima.

¶ Ad euidentiam tam secundæ, quàm tertiæ propositionis nota ꝙ (vt in quadam quæstione suprà diximus) sicut res illa simplicissima, quã Deum dicimus, est id, cui assimilantur omnes perfectiones simpliciter in proprijs naturis existentes, ita est id, cui assimilantur omnes conceptus formales earum, cùm nihil aliud sint, quàm ipsæ perfectiones in esse intentionali. Ex hoc autem, quòd Deus terminat conceptiones has vt obiectum in eis intellectũ necessè est Deum ipsum omnium earum correlatiuũ intelligi pluribus relationibus rationis secundũ earum numerum: sicq; distinctionem in se rationis actualiter habere: ita vt Deus obiectus pluribus conceptionibus seu rationibus formalibus dicatur habere in se distinctionem rationis formalem actualiter, obiectiuè tamẽ, & propter pluralitatem conceptuum formalium, quibus obijcitur, & propter pluralitatem relationum rationis, quibus refertur seu referri intelligitur ad perfectiones prædictas: tam in esse naturali, quàm in esse intentionali. Ex eo autẽ ꝙ in Deo, secluso omni opere intellectus est, vnde causare & terminare possit conceptus prædictos, dicitur habere in se distinctionem rationis virtualiter seu fundamentaliter. Habet autem hæc Deus ipse ex summa illimitata sui perfectione, cuius, sicut nulla creatura est capax in esse naturali, ita nullus intellectus creatus in esse intẽtionali: quicunq; enim intellectus creatus (etiam videns Deũ per essentiam) impotens est ad formandũ conceptũ vnũ diuinæ adæquatum perfectioni. Vnde pro secunda propositione argue sic, Omne habens in se, vnde causare & terminare ac verificare obiectaliter possit, distinctas rõnes seu conceptiones formales, habet in se distinctionem rationis virtualiter, secluso omni opere intellectus: Deus gloriosus est homini: ergo. Pro tertia verò propositione argue sic, Omne terminans plures conceptus formales, habet in se actualiter distinctionem rationis, Deus est homini: ergo, &c. Hæc de tertio.

Probatur secunda propositio.

Probatur secunda propositio.

QVO AD Quartum arguitur contra Scotum tripliciter. Et primò sic, Distinctio formalis ex natura rei est maior distinctio distinctione reali: ergo perfectiones diuinæ non distinguuntur formaliter ex natura rei. Consequẽtia tenet: & antecedens probatur sic, Distinctio per intimiora est maior illa, quæ fit per ea quæ sunt extra intima rei: distinctio formalis ex natura rei est per maximè intima rei, distinctio autem realis per ea quæ sunt extra intima rei: ergo, &c. Minor patet ex Sco. in 1. sen. dist. 2. dicente quòd distinctio formalis ex natura rei fit per prædicata primi modi quæ insunt rei in primo signo: distinctio autem realis fit per ea quæ insunt pòst. Maior probatur, Distinctio per aliqualiter intima est aliqualiter distinctio: distinctio per magis intima est maior distinctio: ergo distinctio per maximè intima est maxima distinctio. Si enim simpliciter sequitur ad simpliciter & magis ad magis, maximum necessariò sequitur ad maximum, &c.

Contra arg. pri.

1. di. 2. q. 4.

In solutione 1. quæ. ibi proposui circa med.

Secundo.

¶ Secundò arguitur sic, Perfectiones diuinæ abstractæ abstractione præcisissima, sunt formaliter infinitæ: Ergo sunt idem formaliter ex natura rei. Antecedens est Sco. in 1. senten. distinctio. 8. quæst. 3. in responsione ad argumentum principale. Consequentia probatur, supponẽdo secundum duplicẽ infinitatem (in responsione ad primum declaranda) dupliciter posse intelligi illud antecedens, scilicet de infinitate infra propriam rationem, & de infinitate infra entis latitudinem: tunc sic aut intelligis illud antecedens verificari de infinitate prima, & hoc nõ quia nullum prius includit formaliter suũ posterius: perfectio autem diuina, puta sapiẽtia, est prior infinitate illa quia modus eius intrinsecus est, &c. Aut intelligitur de secunda infinitate, & tunc sequitur intentum: quia si sapientia diuina præcisè & formaliter sumpta est ita infinita quòd ad nullam entis perfectionem simpliciter est formaliter terminata, oportet ꝙ infra suæ rationis formalis ambitũ omnẽ perfectionẽ simpliciter cõtineat, & ꝙ nullam à ratione sua perfectionem formaliter excludat: & consequenter, quòd à nulla formaliter distinguatur ex natura sua: statim enim quòd ab alijs perfectionibus distingui ponitur, coartata formaliter infra entis ponitur latitudinem: quod ad oppositum antecedentis sic intellecti, ponitur enim talem & tantam entis perfectionem formaliter importare, ita quòd non omnem. Verbi gratia, ponitur quòd sapientia formaliter ex natura sua eam perfectionẽ ponit, quam enti sapientia addit: ita quòd non eam quam iustitia sua bonitas enti addit, &c.

Scot. 1. d. 8. q. 3. primũ principale.

¶ Tertiò sic, Perfectiones diuinæ distinguuntur formaliter ex natura rei: ergo inter eas est realatio. Tenet consequantia, quia distinctio illa cùm si relatio existens in rerum natura necesse est quòd sit realis: sicut nõ quodlibet aliud existens in rerum natura reale est, consequens autem est contra Auicen. dicentem quòd eiusdem ad seipsum non est relatio realis.

Tertiò.

QVO AD Quintum pro responsione ad primũ & destructionem Scoti fundamẽti nota, quòd aliud esse infinitum cõtingit dupliciter. Vno modo secundum propriam rationem, alio modo, secundum quod ens seu simpliciter. Illud est infinitum secundum propriam rationem quod nullis suæ propriæ latitudinis clauditur terminis, licet sit ad talem entis gradum definitũ quod non omnẽ essendi perfectionem habeat. Illud verò est infinitum secũdum quòd ens seu simpliciter, quod nullis infra totius entis latitudinem terminis limitatur, sed omnem habet perfectionem essendi. Exemplũ in quantitate molis: Quãtitas si daretur infinita, esset secundum quãtitatis rationem infinita: esset enim infinita quantitas, non tamen esset secundum esse infinita: esset nanque ens finitum & limitatum ad quantitatis genus. Similiter in quantitate virtutis: Albedo si esset infinita intensiuè esset infinita secundum propriam rationem, esset enim infinita albedo; non tamen esset infinitum ens, quia ad speciem esset definita. Non parui autem refert qua quis infinitate dicat esse aliquid infinitum. Prima eñ infinitas, cũ attendatur penes ea, quæ infra rei illius latitudinem sunt, rationem rei formalem in ea, qua inuenit formali limitatione relinquit: vt patet in exemplis datis. Secũda autem infinitas, quia attenditur penes ea, ad quæ totius entis latitudo se

3. metap. c. 10. no. optiẽ duplex infinita.

cit, cùm sit per carentiam potentiæ actum finientis. In cuius signũ formę secundũ rem nõ receptæ in aliquo longè perfectiores sunt formis receptis, vt patet. Cùm ergo esse substantiarum intellectualium sit receptum in earum essentia: consequẽs est quòd sit finitum eo modo, quo actus finitur per potentiam. vnde & contractum & limitatum est ad genus sui receptiui, naturæ scilicet cuius est. Quia verò essentia earum non est recepta in aliquo, cùm sit forma non recepta in materia: consequens quoq; est, quòd sit infinita infinitate se tenente ex parte actus: non est ẽm determinata ad capacitatem alicuius materiæ ipsam recipientis, sicut sunt formæ rerum materialium.

Probatur tertia propositio.

¶ His prælibatis formetur ratio sic, Id, cuius esse est receptum, forma autem irrecepta, habet esse finitum, essentiã autem infinitam: intelligentiæ sunt huiusmodi. ergo. Et nota quòd in ratione hac sermo est semper tam de finitate, quàm de infinitate se tenente ex parte actus. Tali enim finitate esse intelligentiarum finitum est: & tali infinitate earum essentia est infinita. Si enim loqui volumus de finitate se tenẽte ex parte potẽtiæ, earũ essentia finita inuenitur, eo q̃ potentia in eis est terminata per actũ essendi.

¶ Cõfirmatur autem hoc autoritate libri de Causis, vbi dicitur, q̃ intelligentiæ sunt finitæ superius & infinitæ inferius. quia esse earum, quod est supremum in eis, est receptum: essentia verò, quod infimum est, non est recepta: & quia essentia earum vt respicit id, quod est supra se formaliter, ipsum scilicet actum essendi, & finita, recipiendo ipsum. vt autem respicit id quod est infra se, materiam scilicet, est infinita, vtpotè non recepta in ipsa, &c.

ADVERTE Hoc ad multorum supradictorum intelligentiam, & vt euites errorem eorum, qui horũ fundamentum non intelligentes, dicunt, quòd si esse ideo est infinitum simpliciter, vt suprà diximus, quia in nullo receptum est, cum essentia tam substantiarum immaterialium, quàm compositarũ in nullo penitus recepta sit: erit infinita simpliciter, quod est ridiculum. vnde ex irreptione infinitatem arguere, valde leue videtur.

¶ Scito igitur positionẽ hanc fundari super hac propositione, Omnis res secundũ suum ordinem receptibilis in alio, taliter irrecepta est infinita infinitate opposita finitati: quã res sui ordinis recepta cõtrahit. Dixi, secundum suum ordinem receptibilis in alio, propter composita & materiã, quæ in tota sua latitudine irreceptibilia sunt. Dixi, est infinita infinitate opposita, &c. quia sicut nõ quodlibet receptibile est in quolibet, sed quilibet actus habet proprium receptiuum (vt habetur in secundo de anima textu Com. 24. & 26.) ita non ex qualibet receptione sequitur quælibet finita: sed determinata ex determinata, & per oppositum ex tali irreceptione talis infinitas opposita, scilicet finitati: quam (si recepta esset) res illa contraheret. Verbi gratia, albedo, cùm sit receptibilis in subiecto, si ponatur irrecepta, erit infinita. nõ quacũq; infinitate, sed ea, quæ opponitur finitati, quã in subiecto habet. In proposito ergo tam esse q̃ forma secũdum suũ ordinẽ receptibilis rationem habet (neutri ẽm recipi repugnat) sed in alio & alio receptiuo. receptiuũ ẽm propriũ ipsius esse, est quidditas seu suppositũ, formæ verò est materia. Et ideo sicut alterius rationis est receptio formæ in materia à receptione esse in essentia, vt suprà ostendimus: ita alterius rationis est finitas formæ per materiã à finitate esse per essentiam: licet cõueniant in hoc, q̃ vtraq; est per modum, quo actus finitur per potentiam: & similiter diuersarũ rationũ oportet esse infinitatem. quam forma sortitur ex hoc, q̃d est irrecepta in materia: & infinitatẽ, quã esse sortitur ex hoc, q̃ in quidditate nulla est receptũ. Forma nanq; ex hoc, q̃ recepta in materia infrà ipsam clauditur, amplitudinem suam, quia ad hoc vel illud particulare est indefinita, amittit. & ideo ex hoc, q̃ separata à materia est, nõ aliter est infinita, nisi quia ad nullius materię capacitatem coartatã eius terminis caret. Esse autẽ, quia ex hoc, q̃ recipitur in aliqua quidditate, ad illius genus & speciem coartatur: si irreceptum ponatur, ad nullum genus diffinitum erit: & consequenter cuiuslibet generis terminis carens simpliciter infinitum.

T. c. 24. & 26.

Ca. 4. in 3. parte eiusdem c. & prin. huius immediatè suprà.

¶ Habes ergo dubij solutionẽ ex hoc, quòd nõ dicimus, omne irreceptum infinitum: sed rem secundum ordinem receptibilem irreceptam & ex hoc, quòd non dicimus, omnem rem secundum suum ordinem receptibilem irreceptam esse eodem modo infinitũ, sed diuersimodè. ex primo enim patet, q̃ substãtia composita nullam infinitatẽ ex sua irreceptione habet. ex secũdo verò, q̃ essentia intelligentiæ, quæ clauditur in ordinę formæ cum sit pura forma separata à materia, & non sit ipsum esse, ex sua irreceptione in materia est infinita: sed nõ simpliciter, &c. & q̃ esse diuinũ q̃ sub ipsius esse ordine concluditur ex sua irreceptione in quidditate seu essentia est infinitũ simpliciter.

HABES Et hinc vnde Scotistarum & Scoti, eorũ iudicio, peccatum deprehendas in primo Sententiarum dist. 2. quæst. 2. vbi ab eis imponitur san. Tho. ratio vltimò ibi inducta ad concludendam Dei infinitatem, quæ est talis. Forma finitur per materiam: ergo forma, quæ nõ est nata esse in materia est infinita. Iam enim nosti qualem infinitatem ratio hæc concludat, & quòd infinitas Dei altiores negat terminos secundum sanc. Thomam.

¶ Vnde aduertas triplex ibi peccatum. Primũ est, quòd ratio prædicta ad concludendam infinitatem simpliciter assumpta à nobis dicitur: cùm apud nos non concludat nisi infinitatem secundum quid. Secundum est, quòd ratio prædicta secundum fallaciam consequentis sophisma asseritur, quia forma prius natura est finita in se, quã finiatur per materiam: sicut illud, tertij Physicorum, corpus finitur ad aliud corpus: ergo si non est finitũ ad aliud corpus, est infinitum. Manifestè enim patet error: quia cùm dicitur, Forma finitur per materiam, ly per, denotat causam præcisam finitatis secundum quid supradictæ: non enim forma secundum se est tali modo finita: cùm secundum se sit indeterminata ad hãc vel illam materiam: & ideo bene sequitur, ergo forma, quæ non est nata recipi in materia, est infinita secundum quid. Si enim affirmatio est cã præcisa affirmationis, negatio erit causa negationis, non est autem talis processus tertij Physicorum: quia corpus non finitur per aliud corpus causaliter & præcisè. Tertium est, quod inficiari conatur aliud supradictũ; scilicet quòd essentia intelligentiæ est finita superius per suum esse. Contrà, inquit, esse est posterius essentia, & accidens eius, apud vos: ergo essentia intelligentiæ in primo signo naturæ videtur infinita intensiuè: & consequenter non finibilis per esse in secundo signo.

T. c. 31.

Vbi supra.

¶ Ad hoc quidem dicitur, quòd licet esse sit posterius essentia ordine generationis & accidens eius, id est extra cõceptum formalem: tamen essentia in illo priori est finita simpliciter, & per hoc quòd est receptiua ipsius esse, & nõ est ipsum suum esse, &c. sicut enim per hoc, quòd essentia est ipsum esse est infinita simpliciter (vt patet in Deo ex dictis) ita per hoc quòd essentia non est suum esse, non est infinita simpliciter, iuxta maximam illam, Si affirmatio est causa affirmationis, &c. Quia ergo in omni priori essentia intelligentiæ est fundamẽtaliter receptibilis ipsius esse, & ab hoc abstrahi non potest, licet non in omni priori habeat illud: sequitur quòd sit simpliciter finita per suũ esse, id est per hoc nõ est suum esse, sed illa actuabilis vel actuata est, &c. Sic enim intelligitur, cùm dicitur quòd essentia intelligentiæ finitur per suum esse. Quarta propositio quo ad primam partẽ superius discussa relinquatur. Quo ad secundam verò, quòd scilicet anima intellectiua, quæ est vltima inter substantias intellectuales sit multiplicata numeraliter, eget magna consideratione. In textu autem assignatur pro causa huius vnio eius ad corpus: omnis enim forma sic vnita corpori, quòd dat ei esse formaliter, necessariò multiplicatur secundum multiplicationem illius: alioquin plura corpora haberent idem esse numero. ab vna enim forma non prouenit nisi vnum numero esse substãtiale, & meritò ex vnione ad corpus anima multiplicari numeraliter dicitur: quia distinctio numeraliter, cùm non sit formalis oportet quòd sit secundũ quantitatem (vt supra declaratum fuit) secundum quantitatem autem esse non posset talis distinctio in anima, si forma non esset rei quantæ (vt intelligentiæ ostendunt.) Efficax ergo ratio ad concludendam pluralitatem numeralem animarum est coniunctio ipsius animæ ad corpus numeraliter multiplicatum

1. Poste. T. c. 30.

c. 5. q. 9.

Probat quarta.

c. 3. q. 5. c. 5. q. 9.

Et licet indiuiduatio eius ex corpore occasionaliter dependeat, quantum ad sui inchoationem: quia non acquiritur sibi esse indiuiduatum, nisi in corpore cuius est actus: nõ tamen oportet, vt destructo corpore, indiuiduatio pereat: quia cùm habeat esse absolutum ex quo acquisitum est sibi esse indiuiduatum, ex hoc quòd facta est forma huius corporis illud esse

Anima humana cũ ex occasione multiplicetur ad corporũ multiplicationẽ, permanet destructis corporibus.

semper remanet indiuiduatum & ideo dicit Auicenna, quòd indiuiduatio animarum & multiplicatio dependet ex corpore, quantum ad sui principium, sed non quantum ad sui finem.

¶ Hic obiectio quędā contra quartā propositionem excluditur, quæ talis est, Forma multiplicata ad multiplicationē corporis destructis corporibus, non remanet in sua multitudine: anima humana est multiplicata ad multiplicationē corporis: ergo non possunt remanere multæ animę humanę destructis corporibus, &c. Processus bonus, conclusio autē falsa est: ergo altera præmissarū, non Maior, vt probatur: ergo Minor, quæ fuit quarta propositio. Maior probatur ex eo, ꝙ remota causa, remouetur effectus. Si ergo causa multitudinis animarū est ipsa multitudo corporū, remota multitudine corporū remouebitur etiā multitudo animarū. Excluditur autē hic obiectio in litera, declarando, formas dupliciter plurificari ad plurificationem corporum: scilicet cum depēdentia à materia, & sine dependentia ab illa: & primæ quidē destruuntur destructis corporibus, secundæ verò remanent, eo ꝙ non nisi occasionaliter eorum indiuiduatio à corporibus est: de harum autem numero est anima intellectiua.

AD HORVM Euidentiā nota primò, ꝙ idem est iudiciū de esse & vnitate & multitudine rei, quo ad dependentiam & independentiā: ita scilicet ꝙ cuius esse à materia non dependet, nec eius vnitas: nec multitudo à materia dependet. Cuius autem esse à materia dependet, tam vnitas, quàm pluralitas eius etiam ab illa depēdens est, vnum enim & multa entis passiones sunt.

NOTA Secundò, ꝙ formæ sunt in triplici differentia. Quædā fiunt in materia & educūtur de potentia materiæ, vt formæ materiales. Quædā fiunt in materia, sed non educuntur de potentia materiæ: vt anima intellectiua, quæ venit de foris. Quædam nec fiunt à materia, nec educūtur de potentia materiæ vt formæ separatæ à materia, inteligentiæ scilicet. Non potest autē dari quartum genus earum, quæ educantur de potentia materiæ, & non fiant in materia: quia implicat, vt de se patet.

2. de ge. anima. cō. ca. 3.

¶ Et illæ quidē, quæ nec educūtur de potentia materiæ, nec fiunt in ea, omnino indepēdentes & separatæ sunt à materia & immultiplicabiles numeraliter, vt suprà probatū fuit. Primæ verò & secundæ, quia conueniunt in hoc, ꝙ fiūt in materia, habent et hoc cōmune, ꝙ oportet vtrasque esse coaptatas & proportionatas suis receptiuis materijs, in quibus fiūt: proprios enī actus oportet in proprijs fieri materijs, vt dicitur 2. de anima. text. cō. 24. & 26. Forma nanque leonis debet esse commensurata corpori leonino, ita ꝙ non equino: & huius leonis forma oportet ꝙ sit cōmēsurata huic corpori leonino, ita ꝙ nō illi, &c. Et ex hoc cōsequēter cōueniūt ita in hoc, ꝙ vtrasque oportet simul multiplicari in proprijs corporibus. Quæcunque enī oportet esse inuicē coaptata & proportionata simul, recipiunt multitudinē & vnitatē, vt patet in discurrendo in singulis: semper enī multiplicationē formarum in vna specie cōmitatur multiplicatio corporū in illamet specie, & econuerso: aliter vel vna forma esset in diuersis materijs. vel diuersæ materiæ sub vna forma, quorum vtrūque est impossibile. Ex eo verò ꝙ primæ formæ educūtur de potētia materiæ, & non secūdæ, differūt inter se in hoc ꝙ primæ habent esse dependens à materia, sicut à causa materiali earū esse causante & sustentāte. Secūdæ autē habent esse excedens totā materiæ capacitatem & independens ab ea, vtpotè nō causatæ ex illa. Et ex hoc cōsequenter differunt secundò, ꝙ primarū tam vnitas, quàm multitudo à materia dependens est, sicut & esse: & ideo sicut destructis corporibus ipsę destruuntur: ita vnitas & pluralitas earū. Secundarum verò tām vnitas, quā multitudo independēs est à materia, sicut & esse: & ideo sicut destructis corporibus earum esse remanet, ita vnitas & pluralitas. Et hoc est quod hic intendit S. Tho. dicens, diuiduationē animæ, id est vnitatem eius. Et similiter intelligendū est de pluralitate occasionaliter ex corpore dependere. Dependet enim hoc modo: quia fit in corpore, non autē ita, quòd educatur de potentia corporalis materiæ: & hoc est quod subdit, quia non acquirit illud in corpore, & rationem addit, quia cū habeat esse absolutū, id est independens à corpore, corrupto corpore, absque illo remanere potest. & ideo Auic. dicit indiuiduationē animæ ex corpore in sui initio dependere: non autē in fine, quia scilicet non fit nisi in corpore. Potest autem esse & de facto est post mortem sine corpore. & sic soluta est obiectio facta, quia Maior est falsa de secundo ordine formarum, qualis est anima humana.

c. 5. q. 9. conueniūt inter se. T. c. 24. & 26.

Differūt inter se.

¶ Ad probationem eius iam patet quid dicendum, quia corporum multiplicatio non est propriè causa, sed occasio & non nisi in fieri multitudinis animarum, cessante autem causa in fieri, non cessat effectus quo ad esse.

QVAESTIO XIII.

HIC CIRCA Indiuiduationem animæ intellectiuæ, per quod scilicet indiuiduetur, dubitatur. In hac quæstione faciēda sunt tria, Primò recitabitur opinio Scoti. Secundò declarabitur opinio sancti Thomæ. Tertiò respondebitur argumentis in oppositum.

De indiuiduatione animæ intellectiuæ, Scot. di. 3. q. 7. in c. q. quolib. q. 2. parum post principium.

QVO AD Primum Sco. in secundo sen. distin. 3. quæst. vlt. & in quolib. q. 2. sequens positionē suā de hecceitatibus tenet animam, sua propria hecceitate, indiuiduari: arguitque sic contra S. Tho. Eo primo, quo aliquid est in actu extra causam & intellectū, eo primo est hoc: sed anima sicut & quælibet entitas præcipuè absoluta seipsa primò est in actu extra causam & intellectū: ergo anima seipsa prima est hæc. Maior probatur: quia vniuersalitas siue esse non hoc non conuenit rei nisi in intellectu, Minor patet ex eo, ꝙ res seipsa primò recedit à non esse.

Prima ratio.

¶ Præterea, Omnis distinctio formalis seu nō per materiā est specificata: per te animæ intellectiuæ distinguuntur formaliter, seu non per materiam. ergo distinguūtur specificè, cōclusio est falsa, ergo altera præmissa: non Minor, quia animæ intellectiuæ separatæ carent materia. ergo Maior: quæ est fundamentū positionis tuæ. Quòd si dicas, ꝙ animæ habent inclinationes ad diuersa corpora, & per has distinguuntur: contrà, Anima prius natura est terminus creationis, qui vt talis formaliter est hoc, ꝗ vniatur materiæ. ergo prius natura anima est hæc, ꝗ vniatur materiæ: ergo anima indiuiduatur, & nō per vnionē ad corpus: Antecedens probatur sic, Prius est quod pōt esse sine alio, & aliud nō sine illo ex 5. Meta. tex. com. 16. de anima non solū secundum essentiam, sed etiam secundū existentiam potest esse sine vnione ad materiā, non autē absque hoc sit terminus creationis & hic: ergo anima est prius natura terminus creatiōis & hæc, ꝗ sit in materia.

Secunda ratio.

T. 4. 16.

¶ Si dicatur ꝙ anima non est hæc per actualem vnionē seu existentiā in materia, sed per aptitudinem essendi in illa: contrà, Hoc nō euadit difficultatē, quia natura absoluta est prius natura ipsa sua aptitudine, quia enim anima est hæc: ideo habet hanc aptitudinem ad hoc, & illi repugnat, &c. vt arguatur sic, Qđ cōuenit vni, & repugnat alteri eiusdem speciei. nō conuenit per se huic, secundū id ꝙ commune est istis: vel saltem præexigit eorum necessariò distinctionē, scilicet huius ab illo: sed hæc aptitudo cōuenit huic animæ, & repugnat illi: ergo necessariò præexigit distinctionem huius ab illa: igitur non indiuiduantur aptitudinibus.

¶ Confirmatur, Ratio aptitudinis formaliter loquēdo, non est ad se, nec est ratio entis in actu: ergo non pōt esse indiuiduatiuum principium animæ. Antecedens probatur pro prima parte: quia si esset ad se, posset intelligi nō ad aliud, vt ad terminū, quod est falsum. Pro secūda quoque parte probatur, quia quod necessariò exigit aliquid non existens, ipsum est non existens in actu: aptitudo autem est ad terminum non existentem: ergo eius ratio non est ratio entis in actu. Consequentia patet, quia distinctio relatiua præsupponit distinctionem absolutam: quia enī anima est hæc: ideo habet hanc aptitudinem, & non ecōtrà. & quia hæc anima est singularis singularitate actuali siue in actu, non est hæc aptitudine ad hoc corpus. Hæc sunt quæ isti in hac re sentiunt.

NOS AVTEM Peripatetica fundamenta sequentes, animam indiuiduari commensurationem substantiali ad hoc corpus dicimus, & hanc animam, & illam distingui commensurationibus suis ad hoc & illud corpus: probationes autem huius, suprà adductæ fuerūt, cūm deductum fuit distinctionem numeralem non nisi à quantitate originari posse. Vnde nunc sufficiet declarare quomodo sit hoc quod dicimus. Commensuratio dupliciter sumitur. Vno modo pro relatione commensurationis: alio modo pro ipsa substantiali coaptatione rei. primo modo commensuratio est res respectiua essentiali ter: & in genere relationis: secundo modo est res absoluta, & de prædicamēto rei commensuratæ: est enim idem

c. 3. q. 5. c. 3. q. 9

Quō commensuratio indiuiduet animam intellectiuam.

essentialiter quod ipsa, sed differens ab ipsa sola ratione, et similiter dico de indeclinatione, aptitudine, coaptatione, sigillatione, & similibus, quæ ad exprimendum propositum assumuntur.

❡ Absolutum quoque pro nunc sumitur dupliciter. Vno modo à termino: & sic dicimus substantiam, quantitatẽ & qualitatem esse entia absoluta. Alio modo à receptiuo seu subiecto: & sic nullum prædicamentorum accidentium est absolutũ: sunt enĩ essentialiter receptibilia in substantia. Cùm ergo dicitur ꝙ animæ suis commensurationibus indiuiduantur, intelligendum est commensurationibus substantialibus, quæ sunt res absolutæ à terminis: & si non à receptiuis, & non commensurationibus, quæ sunt relationes, &c. Sicut nanque de essentia animæ in cõmuni est, ꝙ essentialiter sit proportionata corpori philosophico organico, quod in eius diffinitione ponitur: ita de essentia aiæ humanæ est, cõmẽsurari corpori humano: est nanque ita perfectiua corporis humani, ꝙ nõ bouini: sic quoque de essentia huius aiæ est cõmẽsuratio ad hoc corpus. et sic cõmẽsuratio ad corpus humanũ nõ sequitur animã iã humanã, sed cõstituit ipsam humanã. Per hoc enĩ primò differt anima hominis ab aïa bouis: quia illa est proprius actus corporis humani, ista verò bouini. Constat autem, quòd idem est esse actum propriũ corporis humani, & esse substantialem substantialiter commensuratam perfectionem eius. Ita substantialis commensuratio huius animę ad hoc corpus, nõ sequitur animam hanc, sed constituit ipsam hanc, est enĩ hæc anima substantialiter proprius actus huius corporis: vnde hæc anima ab illa primò differt: quia illa est proprius actus huius corporis, illa verò proprius actus alterius. & hoc est quod S. Tho. in 2. contra Gẽ. cap. 81. tradit, & in quæstionibus de anima, & vbicunque de hac re loquitur. Est autem conueniẽs propositio ista principijs Ari. docet enĩ in primo libro de partibus animaliũ, ꝙ propriæ differentiæ alicuius diuisi debent esse per se distinguentes illud in eo quòd tale. verbi gratia, propriæ differentiæ animalis non debent esse album & nigrum, quæ non diuidunt animal in eo, quòd animal. Stat enim identitas animalis, cũ illarũ diuersitate: nec debent esse nauigatiuum & volatiuum: quia non diuersificant hæc per se naturam sensitiuam, sed debẽt esse tale sensitiuum vel tale. Animal enĩ in eo, quòd animal, cum sensitiuo cõstet, non diuersificatur per se nisi per differentias sentiendi. Vnde cum anima in eo quòd talis essentialiter sit actus corporis philosophici proprijs differẽtijs diuiditur per hoc, quòd actus talis corporis vel talis: & iterum actus talis corporis, puta humani proprijs differentijs diuiditur (materialibus tamen) per hoc quod est huius corporis vel illius. Indiuiduantur ergo ipsæ animæ cõmensurationibus substãtialibus nõ absolutis à receptiuis: sicut & ipsæ animæ essentialiter sunt non absolutæ à perfectibilibus corporibus earum receptiuis. Et non considerare hoc, est causa erroris eorum, qui de omnibus volunt eodem modo iudicare (vt sunt Scotistæ) quibus dũ non considerant proprias rerum naturas, & res suis conceptibus adæquare volunt: accidit vt de omnium indiuiduatione eandem proferant sententiam, & in eorum numero sint, de quibus dicitur secundo Cæli text. com. 80. ꝙ quærunt vsque quo non habeant contradicere sibijpsis.

1. di. art. 3. sc. 6.

2. contra Ge. c. 81. q. 3. ad. 25.

2. contra Ge. cap. 74. & 79. c. 3. de parti. anima.

HIS VISIS Ad solutionem argumentorum procedendum est.

Ad primum.

❡ Ad primum dicitur, quòd falsa est Maior, licet enim quælibet res posita extra intellectum & causam sit hæc, non tamen eodem primò est, & hæc. Est enim ipso esse primò: Hæc autem hecceitate primò: multa enim inseparabiliter sese comitantur, quæ non eodem principio habentur primò: sicut quodlibet ens aliud à Deo extra intellectum & causam est, & est dependens, non tamen eodem primò est & depẽdet. Minor quoque est falsa: res enim non seipsa primò, sed per existentiam actualem distinctam realiter à se extrà nihil ponitur, vt suprà declaratum fuit, &c.

c. 5. p. 4.

Ad secundum.

❡ Ad secũdum negatur Minor. Duæ enim animę humanæ separatæ non distinguuntur formaliter, seu per materiam: licet sint puræ formæ à materia abstractæ. Aliud enim est dicere, omnis distinctio formalis est specifica: aliud, omnis distinctio formarũ. Distinctio enĩ formalis, cũ sit illa, quæ ex principijs diffinitiuis cõstat, specifica est: Quæcunque enim habent diuersas diffinitiones specie differũt, cũ saltẽ differentias vltimas habeant non easdẽ, quarum diuersitas sufficit ad diuersitatem specificam: sed talis non est inter animam Sortis & Platonis: habent siquidem eandem diffinitionem. Distinctio autem formarum cùm sit, vndecunque inter formas diuisio accidat in duabus animabus separat, id est, inuenitur ex hoc ꝙ diuersis corporibus coaptatæ sunt. Vnde non est similis ratio de eis & de alijs substantijs separatis, quæ corporibus visibiles non sunt. Et sic responsio ibi data est bona si sanè intelligatur modo scilicet exposito, quòd animæ inclinationibus substãtialibus ad diuersa distinguuntur.

Distinc. formalis, ter quæ sit.

Distinc. formarũ quæ sit.

❡ Ad id quod primò obijcitur, contrà dicitur quòd non concludit intentum. Concludit enim, ergo anima prius natura est hæc quàm habeat actualem vnionem ad corpus: cùm debeat concludere, ergo anima prius natura est hæc quam sit coaptata seu inclinata ad hæc corpus. Non enim dicimus animam indiuiduari formaliter per actualem vnionem ad corpus, sed per coaptationem substantialem ad hoc corpus, quàm prius natura debere animæ quàm ipsam actualem vnionem, patet ex eo quòd omnia hîc per se terminat creationem, & non anima hoc existẽs: & ex eo quòd inesse præsupponit esse: esse autem particulari tam immediatior est, quã inesse. Vnde responsio ibi recitata est bona, cùm grano tamẽ salis. Dicimus enim animas indiuiduari per aptitudinem substantialem seu commensurationem formaliter: per vnionem verò actualem ad corpus conditionaliter, id est tanquam per conditionẽ sine qua non: & quia prius natura inest rei ratio formalis quàm conditio, sine qua non, ideo, &c.

❡ Ad argumentum contra hoc patet responsio ex dictis. Assumit enim hoc falsum, scilicet quòd natura huius animæ sit prior aptitudine sua substantiali. Vnde Maior argumenti ibi formati pro secũda parte disiunctiuæ est falsa, scilicet quòd quodlibet conueniens vni & repugnans alteri eiusdem speciei præexigat distinctionem ipsorũ. Stat enim quòd non præexigat, sed faciat distinctionem ipsorum, sicut quod conuenit vni speciei, & repugnat alteri eiusdem generis, non opus est, quòd præexigat illarum specierum distinctionem: sed stat quod faciat earum distinctionem. Verbi gratia, rationale conuenit homini, & repugnat leoni, & irrationale cõuenit leoni, & repugnat homini, & tamen rationale & irrationale non præexigũt distinctionem hominis & leonis, sed faciunt. Vnde subsumas sub illa Maiore, Sed hæcceitas animæ Sortis conuenit sibi, & repugnat animæ Platonis: ergo hæcceitates supponunt ipsas distinctas: & sic suadebis Sco. vim argumenti sui &c.

❡ Ad confirmationem, cùm dicitur, Ratio aptitudinis non est ad se, dico, quòd ratio aptitudinis substãtialis, de qua loquimur, est ad aliud, sed non vt ad terminum, sed vt receptiuum. Probatio autem contra hoc nihil facit: cõcedo enim ꝙ potest intelligi nõ ad aliud, vt ad terminũ. non autem non ad aliud vt receptiuum, sicut quãtitas & qualitas absolutè sunt à termino, & non à subiecto.

❡ Ad id quod secundo loco in antecedente ponitur, scilicet, quòd ratio aptitudinis non est ratio entis in actu, dico primò, quod falsum est: Aptitudo enim ad ridendum, scilicet risibilitas habet rationem entis in actu primo, licet potentiam ad actum secundum. Probationis verò, vtraque propositio est falsa: & Maior quidem, scilicet quòd necessariò exigit aliquid non existens, ipsum est nõ existens in actu: quælibet enim potẽtia actiua in actu primo tantùm exigit operationem suam non existere: & tamen ipsa est existens in actu. Minor verò, quia aptitudo substantialis animæ ad corpus non excludit corpus, sed compositio ex contrarijs est: quæ facit aptitudinem animæ esse absque actuali vnione

❡ Dico secundò, quòd æquiuocamus de aptitudine. Aptitudo enim ista, quam in anima intelligimus, non est nisi commensuratio seu substãtialis sigillatio ipsius animæ ad hoc corpus: quam constat esse in actu, & dum est corpori vnita & dum est separata ab eo, sicut in exemplo suprà posito de cera liquet. Argumentum autem procedit, acsi aptitudo ista esset quid potẽtiale expectans aliquid quod reducat ipsam in actu, &c. Ad consequentiam patet quid dicendum sit, quia non est talis distinctio relatiua, sed absoluta relatiuè ad receptum. &c.

Et quia in istis substantijs quidditas non est idem quod esse, ideo sunt ordinabiles in prædicamento, & propter hoc inuenitur in eis genus, species, & differẽ

Intelligẽtia sunt in prædicamento, quanquã illarũ differentiæ latẽant.

tia, quamuis earum differentiæ propriè nobis occultæ sint. In rebus enim sensibilibus etiam ipsæ differẽtiæ essentiales nobis ignotæ sunt: vnde significantur per differentias accidentales, quæ ex essentialibus oriuntur: sicut causa significatur per suum effectum sicut bipes ponitur differentia hominis. Accidentia autem propria substantiarum immaterialium nobis ignota sunt: vnde differentiæ earum nec per se, nec per accidẽtales differẽtias nobis significari possunt.

¶ In hac tertia parte capituli huius declaraturus S. Tho. quomodo quidditates substantiarũ separatarũ se habeãt ad intentiones logicas, scilicet genus, speciẽ, et differentiã, &c. quatuor notatis se absoluit excludendo post duas obiectiones. Proponit ergo primò conclusionẽ talem, Intelligentiæ sunt in prædicamento: probatq; eam sic, Omne id, in quo differt ab essentia, est in prædicamento. intelligentiæ sunt huiusmodi: ergo, &c. Minor suprà probata est, Maior verò probari potest sic, Omne habens esse limitatum, est in genere, si enim limitatũ esse habet, ad aliquod genus definitum est. Quod enĩ ad nullũ genus definitum est, ac per se subsistit, vnde aut quomodo esse limitatũ habet: omne aũt ens, in quo esse distinguitur à sua essentia, habet esse limitatũ, vt suprà declaratũ fuit: ergo omne tale est in prædicamẽto. Ex quo corolariè concluditur, quod habent genus, speciẽ, & differentiã. Addit aũt, quãuis occultæ sint nobis earũ differentiæ: & vt responderet dubitationi, qua quis dicere posset, Quomodo scis in eis esse differẽtias, si illas ignoramus: stat enĩ scire de eis quæstionẽ an est, & ignorare quæstionẽ quid est: nouimus inquã differentiã esse in illis, sed quæ sint illæ, latet. latent aũt intelligentiarũ differẽtiæ secundũ se: quia cõmune est oĩbus substantijs habere occultas differentias proprias secundũ se: & in hoc conueniũt cũ substantijs inferioribus. latent secundũ accidentales proprietates, quæ sunt earũ passiones, quia excedunt facultatẽ naturalẽ intellectus humani, qui se habet ad manifestissima in natura: sicut oculus noctuæ ad lumen solis, & in hoc differunt à sensibilibus substantijs, quarũ propriæ differentiæ nominibus suarũ proprietatum significantur: sicut causæ nominibus suorum effectuum: vnde omnino immanifestæ sunt nobis intelligentiarum differentiæ quo ad quid sunt, &c.

c. 5. p. 3. in princ. — *Haec co. ca. pte. 1. in princ.* — *2. Meta. tex c. 1.*

QVAESTIO XIIII.

Nũ intelligentiæ sint à nobis quidditatiuè cognoscibiles in hac vita.

CIRCA Hanc particulã dubitatur, an intelligẽtiæ sint à nobis quidditatiuè cognoscibiles in hac vita, &c.

¶ In hac q. septẽ agenda sunt: primò declarabo titulũ & intentionem quæstionis, secundò adducetur opinio Auerrois: tertiò impugnabitur: quartò respondebitur suis rationibus: quintò declarabitur opinio sanct. Thom. sextò adducentur rationes Ioannis de Gaudauo contra san. Tho. septimò eis satisfiet, &c.

Differt cognitio quidditatis à cognitione quidditatiua.

QVO AD Primũ nota, quod aliud est cognoscere quidditatẽ seu cognitio quidditatis, & aliud est cognitio quidditatiua, seu cognoscere quidditatiuè. Cognoscit enĩ leonis quidditatẽ quicunq; nouit aliquod eius prædicatũ essentiale. Cognoscit aũt quidditatiuè non nisi ille, qui omnia prædicata quidditatiua vsq; ad vltimã differentiã nouit, &c. Cum autẽ cognoscamus intelligentias esse substantias, & esse intellectuales, &c. liquet quod earũ quidditates cognoscimus: vnde hoc in dubiũ nõ vertitur, sed quæstio est, an quidditatiuè cognoscere eas possimus, vt penetremus, scilicet vsq; ad vltimas earũ differentias: & licet hæc quæstio habeat opiniones plurimas, vt patet tertio de anima, com. 36. quia tamen non nisi cum Scotistis & Auerroistis hic agitur, et Sco. opinio in cõclusione nõ discrepat, vt patet in primo senten. distin. 3. cum solo nobis disceptandum est Auer. Hæc de primo.

Puta Alexãdri, Alpharabij Auer. pace et the. Scot. pri. di. 3. q. 4. in solutione dubij ibidẽ moti in c. q. circa medium.

QVO AD Secundum Auer. in 3. de anima. com. 36. supposita fictione sua in cõ. 5, opinatur, quod intellectus possibilis, vt appropriatus nobis adeptis omnibus intellectis speculatiuis, ac per hoc cõtinuatus intellectui agenti, vt formæ per illum intelliget substantias separatas: & consequẽter nos, quibus per hoc fiet intellectus agẽs forma: sicut modò est intellectus possibilis: ita quod sicut modò per intellectum possibilẽ intelligimus materialia, ita tũc per intellectũ agentẽ intelligimus substantias separatas.

¶ Probat autem rationem suam duabus rationibus. Prima ratio fundatur supra duas propositiones, Quarum prima est, Intellectus, & prima intellecta speculatiua se habent sicut forma & materia. Probatur illa sic, Illa, quorum est vna met operatio, ita quòd operatio vnius communicetur alteri, se habent, sicut agens & instrumẽtum, vel sicut forma & materia: sed intellectus agentes & primorum intellectorũ speculatiuorũ est vna met operatio: ita quòd operatio intellectus agentis, scilicet facere intellecta in actu, cõmunicatur primis intellectis speculatiuis, ergo intellectus agens & prima intellecta speculatiua se habent sicut agens & instrumentum, vel sicut forma & materia. Patet Minor, quia intellectus in habitu põt non solũ intelligere, sed facere cõclusiones intellectiuas in potentia intellectas in actu, vtrunq; enim experimur in nostra esse potestate, scilicet intelligere & facere conclusiones actu intellectas mediantibus primis intellectis: quæ solo lumine intellectus agentis fiunt intellecta in actu. In Maiore verò notãter dicitur (ita quod ppria operatio vnius cõmunicetur alteri) quia plures trahentes nauem, ad eandem operationẽ concurrunt, non tamen sicut materia & forma, nec sicut agens & instrumentum: propterea quia alter alterius propriam operationem non sortitur. Clarum est autẽ, quod cõmunicans operationem suam alteri cõcurrendo ad idem se habet ad illud: sicut agens principale ad instrumentum, quemadmodũ carpentarius sedis factionẽ serræ cõmunicat: vel sicut forma ad materiã, sicut calor calefactionẽ aquæ calidæ communicat. Et licet vtraq; pars disiuncti conclusi sit vera: quia tamen prima pars manifestior est, & minus ad propositum, ideo Commentator secundã partem declarat, scilicet quod prima intellecta speculatiua & intellectus agens se habeant vt materia & forma: & hoc facit declarando, quod intellectus agens, & non solũ prima, sed anima intellecta speculatiua se habent sicut forma & materia. Manifestat autẽ hoc sic, Quandocunq; est aliquod receptiuum aliquorum duorum ordinum inter se habentiũ, id quod est perfectius & formalius, est sicut forma: id verò quod est imperfectius, & minus formale, habet rationẽ materiæ: sed intellectus possibilis est receptiuus intellectorũ speculatiuorum, & intellectus agentis ordinem inter se habentium: ita quod intellectus agens est perfectior et formalior intellectis speculatiuis: ergo intellectus agẽs & intellecta speculatiua se habent sicut forma & materia. Dicitur autem in Maiori, ordinem inter se habentiũ: quia aliter propositio non esset vera, sicut patet de albedine & dulcedine lactis: quarum neutra est alterius forma. Cùm enĩ ordinata sunt necessariò, verifica propositio, vt patet, cùm aër recipit colorem & lumen. Minor patet ex eo, quòd intellectum recipitur in intelligente. Intellectus autem possibilis intelligit, & intellectum agentem & intellecta speculatiua, &c. & sic patet prima propositio.

2. propositio Auer. ibidẽ circa parũ ante finem.

¶ Secunda propositio est, Intellectus possibilis et appropriatus nobis, quãq; recipit intellecta speculatiua & intellectũ agentem in potentia tantũ: quãq; partim in actu, & partim in potentia, quãq; totaliter in actu. Ista propositio quo ad intellecta speculatiua est clarissima: intellectus nãque infantis est in pura potentia, sicut tabula rasa, in qua nihil est depictũ: postmodũ verò recipit primorũ principiorum notitiã: deinde multarũ conclusionum successiuè acquirit notitiam: & sic secundũ aliquid est in actu, puta secundũ principia: & secundũ aliquid in potẽtia, puta secundũ cõclusiones: & postremò acquisitis oĩbus cõclusionibus & totaliter, & secũdũ omnia in actu tam principia, quã cõclusiones. His si coniũxeris primã propositionẽ, illucescet tibi hæc secũda propositio, quo ad secundã partẽ. Si enĩ intellectus agẽs est forma intellectorũ speculatiuorũ, eadẽ erit proportio cõiunctionis ad intellectũ agẽtẽ, quæ est inter intellectũ possibilẽ, & intellecta speculatiua quo ad hoc, quod sit totaliter vni, totaliter & reliquo coniũctus: et si partialiter vni, partialiter et reliquo cõiũctus erit.

Formatur prima rõ Auer.

¶ His præmissis formatur prima Auer. ratio sic, Omne quod mouetur ad acquisitionẽ alicuius vt formæ, illa perfectè acquisita põt operari operatione propria illius formæ: sed intellectus possibilis vt appropriatus nobis, mouetur ad acquisitionẽ intellectus agẽtis, vt formæ: ergo illo acquisito, põt operari operatione propria illius. Sed operatio propria intellectus agentis est intelligere substãtias separatas quidditatiuè. ergo intellectus possibilis poterit per illũ intelligere substantias separatas: & cũ intellectus possibilis operatio noua nos denominet, cõsequẽter nos per intellectũ agẽtẽ intelligimus substãtias separatas, &c.

Mai

Maior patet exẽplariter, cùm aqua mouetur à forma caloris, acquisito illo potest calefacere, & similiter apparet in omnibus. Minor verò probatur dupliciter. Primò ex duabus propositionibus præmissis sic, Quandocũque aliquid mouetur ad aliqua duo recipiẽda ordinata inter se, ad id quod est formalius & perfectius mouetur, vt ad formã ex prima propositione: sed intellectus possibilis mouetur ad intellecta speculatiua, & intellectũ agentẽ: quia quñque est in pura potentia, quñque partim in actu, & partim in potentia, ex secunda propositione ordinẽ inter se habentia: quia mediãtibus intellectis speculatiuis recipitur intellectus agẽs: & intellectus agẽs est formalior & perfectior, ergo intellectus possibilis mouetur ad acquirẽdũ intellectum agentẽ vt formã. Secundò probatur illa Minor sic, intellectus possibilis mouetur ad acquisitionẽ intellectus agẽtis vt finis: ergo vt formæ. Antecedens patet ex eo, quod ipse intellectus agẽs est efficiẽs illius motus, quo mouetur intellectus possibilis ad ipsum. In separatis enim à materia idẽ est efficiens & finis motus: vt Com. 36. 12. Meta. habẽt. Cõsequẽtia verò patet ex secũdo Physic. text. commen. 70. vbi dicitur, quòd finis, motus & forma idem sunt, & hãc probationem tangit Auer. 12. Metaphysi. in fine commen. 38.

Com. 36. T. c. 70. Com. 38. 2. rõ pri. ibide circa tex. Com. 13. cõtra gẽ. capi. 45. post medi. 1. q. 88 ar. 1. ad. 1. q. 37. post pediũ.

¶ Secunda ratio Auer. ponitur secundo Metap. com. 1. Si intelligẽtiæ nõ essent à nobis cognoscibiles, natura ociosè egisset: cõsequẽs est falsum, Cõsequẽtia probatur, quia fecisset id quod est in se naturaliter intellectũ: nõ intellectũ ab alio, sicut si fecisset solẽ non cõprehensum ab aliquo visu. Et quoniã hæc consequentia cũ sua probatione derisibilis à S. Th. iudicatur, propterea quod frustra est quod nõ potest consequi finẽ suum: & intelligentiarum finis non est intelligi à nobis: dato enim quod intelligi esset finis earũ, sufficit earum intelligibilitati, vt à seipsis intelligãtur: nõ enim sequitur, ab intellectu humano non intelliguntur, ergo à nullo: sicut non valet, sol non videtur à noctua, ergo à nullo visu. Idcirco Ioannes de Gandauo in tertio de anima, dupliciter probat illam consequentiam. Primò dicens, quòd Commentator non supponit, quòd finis substantiarum separatarum sit intelligi à nobis: sed supponitur quòd intelligentiæ ex se sint intelligibiles ab intellectu nostro, cùm contineantur sub eius obiecto primo, scilicet ente: & tunc bene sequitur, intelligentiæ sunt ex se naturaliter nobis cognoscibiles, ergo intellectus noster naturaliter natus est eas intelligere: naturaliter enim actiuo quale est intelligentia debet correspondere naturale passiuum quale est intellectus, aliter potentia actiua esset frustra in natura. Secundò deducitur ab eodem illa consequentia: quia etsi intelligentiarum finis primarius non sit intelligi ab intellectu nostro, est tamen earum finis secundarius. Agunt enim prima intentione propter se: secũdario autẽ propter alia. vt dicitur secũdo cæli, Com. 21. & ideo sequitur quod intelligentiæ saltẽ quo ad finem secũdarium essent frustra: & sic natura fecisset aliquid ociosè. Propterea, inquit, consequẽtia Com. est vna propositionibus per se notis: & non est derisibilis. Potest adhuc tertiò deduci illa consequentia ex dictis Com. 3. de anima. Commen. 36. vbi examinans rationem Thæmistij, dicit quòd si intellectus noster est immaterialis, cõsequentia ista tenet, intellectus noster intelligit res sensibiles factas immateriales, ergo intelligit res secundũ se immateriales. Et fundatur hoc dictum super verbum Arist. tertio de anima. tex. Commẽ. 7. dicentis, quòd intellectus excellenti intelligibili appræhenso vigoratur ad altius intelligendum. Ex quibus habetur in proposito, quòd immaterialitas est sufficiens causa virtuti cognoscitiuæ, quod intelligere possit substantias separatas. Vnde sic probatur consequentia, Intelligentiæ non sunt ab intellectu nostro cognoscibiles, ergo à nullo alio sunt cognoscibiles, ergo frustra sunt cognoscibiles: sicut sol frustra esset visibilis, si à nullo posset videri. Prima consequentia tenet ex eo quòd si immaterialitas non dat intellectui nostro illas intelligere, nulli hoc dabit: quia iam declaratum est immaterialitatem esse sufficientem causam huius: sicut quia sensitiuum est sufficiens causa sensus tactus, si positum in vna specie animalis non daret tactum, nulli alij hoc daret. Secunda consequentia clara est exemplo. Quilibet ergo intellectus potest substantias separatas cognoscere ex sua immaterialitate: plus tamen & minus, secundum quòd plus & minus perfectionis habent. Hæc de secundo.

Com. 21. Com. 36. ante me. co. 1. si. et 4. in pri. T. c. 7.

QVO AD Tertium arguitur contra hanc opinionem dupliciter. Et primò probatur, quòd talis continuatio posita non perducat intellectum possibilẽ, vt nobis appropriatum ad intelligendas substantias separatas: id quod continuatur intellectui agenti non nisi vt formæ intellectorum speculatiuorum non potest per illũ intelligere substãtias separatas quidditatiuè, sed intellectus possibilis, vt appropriatus nobis cõtinuatur intellectui agẽti non nisi vt formæ intellectorũ speculatiuorũ, ergo intellectus possibilis vt appropriatus nobis per talem continuationem non potest intelligere substantias separatas quidditatiuè. Maior probatur, supponendo quod intellectus agens habet proportiones diuersorũ ordinum ad superiora & inferiora, substantias immateriales scilicet, & intellecta speculatiua. Ad superiora enim cõparatur vt cõtemplatiuus, & non vt eorũ forma: ad inferiora verò, vt factiuus & forma. Hoc stãte patet vis maioris. Quandocũque enim aliquod vnũ habet diuersi ordinis proportionẽ ad diuersa, id quod continuatur ei, secundum quod habet proportionẽ ad inferiora, ex hoc nõ cõtinuatur secũdũ quod habet proportionẽ ad superiora. Cõmittitur enim manifestè fallacia accidensis, ex vno aliud cõcludẽdo. Id ergo quod continuatur intellectui agenti vt formæ intellectorũ speculatiuorum, non ex hoc continuatur ei, vt contẽplatiuo substantiarum immaterialium. Minor verò ex Commentatoris dictis habetur, nullum alium modũ ponentis in proposito, quo continuetur possibilis cũ agente, nisi per intellecta speculatiua: vnde dicit quod cùm est in pura potẽtia ad intellecta speculatiua, est & in pura potẽtia ad intellectum agentẽ: cùm verò partim est in actu, & partim in potentia respectu illorũ, est etiam sicut respectu istius: & cùm fuerit totaliter in actu secundum intellecta speculatiua, erit totaliter copulatus intellectui agenti.

Quòd continuatio intellectus agẽtis nõ perducat intellectũ possibilẽ ad cognitionem quidditatiuã substantiarũ immaterialiũ.

Positio quòd intellectus possibilis intelligeret quidditatiuè substantias separatas per intellectũ agẽti sic copulatũ: adhuc nos nõ intelligeremus ipsas. com. 18. circa medium. cõ. 30. in princ. & circa medium.

¶ Secũdò probatur, quod posito, quod talis continuatio ad hoc perduceret intellectum possibilem, nunquã tamen nos ad hoc perducere potest: & arguo sic, Id quod continuatur intellectui agenti, non nisi vt coloratum lumini, & intellectui possibili non nisi sicut coloratum visui: non potest denominari operãs propria operatione luminis, vt visus seu intellectus agentis, aut possibilis, sed hoc phãtasians habet huiusmodi continuationẽ cum his intellectibus, ergo non potest denominari faciens intellecta, & intelligẽs substãtias immateriales, quę sunt operationes intellectus agentis, nec intelligens res sensibiles, quæ est operatio intellectus possibilis. Minor est nota ex terminis. non enim potest verè dici, quod coloratum illuminet, aut videat. Minor autẽ patet ex tertio de anima, text. com. 18. & 30. Nec obstat aliquo modo similitudini datæ, quod homo proprio actu cogitatiuæ spiritualizat phantasmata. Coloratum verò nõ spiritualizat colores. Quoniam si fingamus coloratum in seipso non posse obijci oculo, neque lumini, sed spiritualizatum tantùm in speculo, quod propria operatio speciem in se colorati spiritualizaret, similitudo curreret quatuor pedibus: & tamen tale speculum obiectum lumini & visui non verè posset denominari illuminans, neque vidẽns. & hæc ratio apparet mihi demonstratiua: & alijs, si Deus concesserit nobis vitam, eius efficaciam plenius ostendemus. Hæc de tertio.

Considerata virtute luminis & videbis quãtũ valet cõtra errorem Auerro. soluũtur ratio. Auerr.

QVO Ad quartum. Ad primam rationũ Auerrois, dicitur quod Maior est vniuersaliter falsa, si teneatur, vt teneri debet ad hoc, quod intentum concludat. Debet enim vniuersaliter teneri, nedum subiectum, sed etiam prædicatũ hoc modo. Omne quod mouetur ad acquirendam aliquã formam, illa perfectè acquisita potest operari omni operatione propria illius formæ, aliter non cõcludetet. patet autem hãc esse falsam, ex eo quod sufficit, quod id quod acquisiuit aliquam formam, participet aliquam operationem illius formæ: illam scilicet, quæ conuenit formæ secundum id, quo recipit receptiuum: & ratio huius est assignata in prima ratione contra Auerroim facta, quia scilicet nõ oportet rem continuatã formæ habenti diuersas proportiones ad inferiora & superiora, ex hoc quod perfectè continuatur ei secundũ inferius, quod continuetur ei secũdũ superius. vnde ex hoc, quod intellectus possibilis acquisiuit intellectum agentem, vt formam, licet sequatur, quod possit operari operatione intellectus agentis, vt est forma intellectorũ speculatiuorum, quia vt sic acquiritur, scilicet formare intellecta in actu, & extendere se ad omnia intelligẽdo, ad quę se extendit intellectus agens vt factiuus: non tamen sequitur, quòd possit omnia intelligere quæ respicit intellectus

Ad primam immediatè supra.

agens, vt contemplatiuus.

Ad secundam. ¶ Ad secundam rationem respondetur negata cõsequentia, & ad primam probationem dicitur, ꝙ cõmittitur fallacia consequentis à superiori ad suum inferius affirmatiuè: concesso enim ꝙ intelligentiæ sunt cognoscibiles ab intellectu nostro: quia continentur sub eius primo obiecto, non sequitur, ergo sunt à nobis intelligibiles quidditatiuè. Non enim omne cõtentum sub ente est quidditatiuè à nobis intelligibile: eo ꝙ ens, licet sit obiectum adæquatum intellectui nostro extensiuè, non tamen est adæquatũ adæquatione mutua intensiuè, & est dicere, ꝙ licet omne ens possit à nobis intelligi: non tamen omne ens potest à nostro intellectu penetrari vsque ad vltimas differentias, hoc enim modo quidditas rei materialis est, obiectũ adæquatum intellectus nostri: scilicet adæquatione intẽsiua, solam nanque eam & omnem intellectus noster natus est intelligere quidditatiuè.

¶ Ad secundum modum deducendi consequentiã similiter respondetur, licet enim detur, quòd intelligi à nobis sit finis secundarius intelligentiarum: non tamen valet, ergo intelligi quidditatiuè a nobis est finis secundarius: imò hoc est impossibile.

¶ Similiter ad tertium modũ dicitur, ꝙ licet immaterialitas sit sufficiens causa virtuti cognoscitiuæ, ꝙ possit intelligere substãtias separatas: non tñ valet, ergo ex immaterialitate habet, ꝙ possit cognoscere eas quidditatiuè.

¶ Autoritas autem Aris. adducta, cùm rectè intelligitur, non obstat. Aduertendũ est enim, sensum respectu excellentis sensibilis, duo sortiri, & ꝙ scilicet non perfectè cognoscit illud, & ꝙ patitur passione corruptiua ab illo: intellectus autem respectu excellentis intelligibilis primum tantum habet, scilicet ꝙ perfectè non intelligit illud, passionis enim expers est: & ratio est, quia secũdum sequitur materiam, cuius actus est virtus sensitiua, non autem intellectiua: primum verò sequitur improportionem potentiæ ad obiectum, quæ saluatur ita in virtute immateriali,
Tertio de anima. T.c.7. sicut materiali. Sicut enim noctua ex sua specie visum improportionatum claro lumini habet, ita homo ex sua natura intellectum improportionatum claro lumini habet, ita homo ex sua natura intellectum improportionatũ claro intelligibili separato: scilicet secundum rem à materia. Conueniunt ergo intellectus & sensus in primo, sed differunt in secundo. Ex qua differentia Arist. ibi dicit oriri, ꝙ sensus post excellens sensibile sensatum debilitatur: intellectus autem post excellens intelligibile intellectum non alteratur, magis potest intelligere alia, ꝙ intelligendum est secundum modum sibi possibilem. Ex hoc autem nõ licet inferre, ergo potest quidditatiuè cognoscere substantias immateriales: sed, ergo non procedit ex eius alteratione, ꝙ illas non possit comprehendere quod gratis concedimus: habet enim homo intellectum ratiocinatiuũ qui oritur in vmbra intelligentiæ apud Isaac: & ideo proportionatus naturaliter ad intuendum intelligibile non purum & clarum, sed obumbratum materiæ: quale est quidditas à sensibilibus abstrahibilis. Hæc de quarto.

QVO AD Quintum ponenda est opinio sancti
Opi. san. Th. 1. parte. q. 88. artic. 13. contra Gent. ca. 45. & 2. Metaph. circa tex. com. 1. Tho. quam ex prima parte. q. 88. & tertio contra Gent. c. 45. & 2. Meta. assumo. Tenet ipse hãc cõclusionem, Anima humana corpori coniuncta non potest quidditatiuè cognoscere substantias immateriales quæ ad præsens dupliciter probatur. Primò sic, Intellectus existens in potentia non nisi ad recipienda intellecta abstracta ab intellectu agente, non potest intelligere quidditatiuè substãtias immateriales: intellectus humanus est huiusmodi, ergo. Maior ex terminis patet: oppositum enim prædicati infert oppositum subiecti. quod enim potest intelligere substancias separatas quidditatiuè, non est tantũ in potentia ad recipienda abstracta ab intellectu agente, quoniã substantiæ separatæ non sunt abstractæ à materia per operationem intellectus agentis. Minor ex Arist. colligitur. 3. de anima. tex. com. 17. vbi dicitur, ꝙ intellectus agẽs potest omnia facere, quæ intellectus possibilis potest fieri.

T. ca. 17. ¶ Secundò probatur sic, Nullus effectus sensibilis potest ducere quidditatiuam cognitionem substantiarum separatarum, ergo intellectus humanus coniunctus corpori, non potest quidditatiuè illas cognoscere. consequentia tenet: quia nihil est in intellectu quin prius fuerit in sensu. Antecedẽs verò probatur ex eo quòd effectus dupliciter potest in cognitionem quidditatiuam suæ causæ ducere. Vel per modum similitudinis: sicut effectu vniuoco cognito, eius causam quidditatiuè cognoscimus: propterea quia sunt eiusdem naturæ: & hoc modo clarum est nullũ sensibile posse perducere ad substantiarum immaterialiũ naturas, eo quòd differunt non solùm specie, sed genere. Alio modo effectus ducit in quidditatiuam cognitionẽ suæ causæ nõ per modum similitudinis, sed per hoc, quòd demonstrat totam virtutem suæ causæ. Sicut intelligere ostendit totam virtutem animæ intellectiuæ: & ideo ex tali operatione in eius quidditatiuam cognitionem procedimus. Nec hoc modo sensibilia valẽt ad cognitionem quidditatiuam intelligentiarum nos perducere. Nullus enim effectus particularis adæquat totam virtutem causæ virtualis, quodlibet autem sensibile est effectus particularis vt materiales conditiones earum cuiusque ostendunt: igitur per nullum sensibile in quidditatiuam cognitionem substãtiarũ materialium, quæ causæ vniuersalissimæ sunt peruenire possumus, &c. Hæc de quinto.

Ioan. de Gan. q. 37. ante medium. QVO AD Sextum contra hanc determinationem arguit supradictus Io. de Gandauo in tertio de anima, multipliciter.

Prima. ¶ Et primò contra illam particulam in conclusione positam coniuncta corpori. Nulla forma impeditur à sua nobilissima operatione propter vnionem eius ad propriam materiam: sed intelligere substãtiarum separatarũ quid-
Capit. 9. ditates est nobilissima operatio animæ humanæ, vt patet
Capit. 8. 1. & 10. Ethic. Corpus autem humanum est eius propria
Secunda. materia, ergo anima humana propter vnionẽ ad corpus nõ impedit à speculatione substãtiarũ immaterialium.

¶ Præterea ad idem, Anima humana aut nata est intelligere substancias separatas per suam substantiam, aut per speciem influxam, aut per speciem causatam ex phantasmate. Si per suam substantiam, cùm substantia eius per vnionem ad corpus non impediatur, poterit eas intelligere: si per speciem à phantasmate sumptã, vnio ad corpus iuuabit: si per speciẽ influxam, quæritur quomodo vnio ad corpus impedit, aut non permittit talẽ influxum fieri enim: hoc nõ videtur rationabile aliquo modo esse, quia generatio vnius speciei non impeditur à corpore, nisi corpus habeat contrariam dispositionem dispositioni requisitæ ad eius generationem. Verbi gratia, quia color exigit diaphaneitatem in aëre, ad hoc vt recipiatur in eo, nullũ corpus impediet generationem speciei coloris, nisi habeat opacitatem quæ contraria est diaphaneitate, modò corpus humanum nullam habet dispositionem contrariam dispositioni, quam exigit receptio speciei intelligibilis influẽ-
Cõfirmatio. dæ, vt patet. ergo. Et confirmatur ratio sic, Bonũ simpliciter alicuius naturæ non impeditur propter bonum simpliciter eiusdem naturæ. Quod enim impedit bonum simpliciter alicuius naturæ est illi malum simpliciter: sed intelligere substantiarum immaterialium quidditates, est bonum simpliciter animæ humanæ: ergo non impeditur per vnionem ad corpus, cùm hoc sit ei etiam bonum simpliciter. Tertiò arguitur contra conclusionem ip-
Tertia. sam ex dictis san. Tho. sic, Isti dicunt ꝙ cognoscimus esse intelligentiarum non quidditates, aut esse est idem quod quidditas aut diuersum. Si diuersum: ergo vtrunque sub nostra cadit cognitione, quicunque enim cognoscit diuersitatẽ aliquorũ, cognoscit extrema illius diuersitatis, vt dicitur secundo de anima. tex. com. 146. Si idem, ergo co-
T. c. 146. gnito vno cognoscitur & reliquum.

¶ Si dicatur ꝙ cognoscimus illas quidditates, sed non perfectè, cõtrà, Primo quia hoc repugnat duobus dictis Thomistarum, quorum primum est, ꝙ nos non intelligimus quidditates substantiarum separatarum. Secundum est, ꝙ cognoscimus esse illarum non quidditates. Ex primo arguitur sic, Homo non intelligit quidditates separatas: ergo nullo modo intelligit eas. Tenet consequentia per locum à toto in modo ad suam partem negatiuè. Ex secundo dicto arguit sic, Ea cognitio negatur de quidditate, quæ affirmatur de esse, sed esse non cognoscitur à nobis, nisi imperfectè: ergo cognitionem etiam imperfectam negare intẽdunt de quidditatibus. Si enim vtrunque imperfectè cognoscimus, quare magis alterum negatur cognosci, aut alterũ affirmatur: secũdò probatur, ꝙ responsio in se sit falsa sic, Si imperfectè cognoscimus quidditates illas, aut hoc est, quia nescimus eas ita perfectè sicut à seipsis cognoscuntur: & hoc non: quia hoc est ridiculum vertere in dubium, aut quia nescimus eas perfectione debita nobis secũdum nostram naturam: & hoc est voluntarium: nulla enim ratione hoc cõuinci potest.

teſt. vnio nanque ad corpus hoc impedire non poteſt, vt probatum eſt. Hæc de ſexto.

1. par. q. 88. ar. 1. & q. 89. art. 1. & 2. c.

QVO Ad ſeptimum pro reſponſione ad hæc argumenta prænotandum eſt, ꝙ ſecundum doctrinam S. Th. prima Parte, q. 88. & 89. inter cognitionem animæ coniunctæ & ſeparatæ hoc intereſt, ꝙ coniuncta ſicut habet modum eſſendi, concernendo corpus, ita habet modum intelligendi, concernendo ſe ad phantaſmata: ita ꝙ ex conformitate modi operandi ad modum eſſendi, fit vt anima coniuncta ſit conuerſa ad phantaſmata ſecundum intellectum poſsibilem, vt paſsiuum ad actiuum: adeò vt non ſit ab illis cũ intellectu agente recipere poſsit ſpecies. Separata autem à corpore, ſicut habet alium modũ eſſendi abſq; corporis informatione, ita habet & alium modum intelligendi, vt etiam ex conformitate modi operandi ad modum eſſendi fiat, vt anima ſeparata conuertatur ſecũdum intellectum ad ſuperiora vt actiua, vt ab eis influxum ſpecierum recipiat, vtpote in modo eſſendi ſimilis illis reddita, & corpore relicto liberior quodammodo facta amplius phantaſmatibus non alligata.

Differentia ſeparatæ & coniũctæ. Primò.

Secundò.

¶ Ex hoc autem oritur alia differentia, ꝙ ſcilicet anima coniuncta non poteſt ſubſtantias immateriales cognoſcere, niſi per ſpecies à ſenſibilibus acceptas. Alligatus eſt enim eius intellectus phantaſmatibus. Separata verò poteſt illas per ſpecies proprias cognoſcere, cũ conuerſa iam ſit ad ſuperiora.

Tertiò.

¶ Naſcitur quoq; ex his tertia differentia apud ſubtiliter ſpeculantes animam eſſe partem ſpeciei & vniri corpori propter melius: quia ſcilicet cognitio, quam habet anima per ſpecies acquiſitas eſt cognitio diſtincta, & quidditatiua pertingens vſq; ad vltimas rerũ differentias. Cognitio autem, quã ſeparata ex ſpeciebus influxis ſortitur, confuſa eſt, & in communi res notificat. Cũ enim anima naturaliter ſit pars hominis, naturalem modum intelligẽdi ex propria natura ſibi vẽdicat per ſpecies acceptas à phãtaſmatibus intelligere, et nõ per ſpecies influxas: hic enim modus intelligẽdi naturalis eſt in intelligẽtijs ex ſua natura. & ideo ſicut intelligentiæ perfectam rerum notitiã per ſpecies influxas habẽt: ſic anima per ſpecies acquiſitas de ſenſibilibus notitiam habere poteſt perfectã, ſpecies enim influxæ facultatem naturalem intellectus eius excedunt. Eſt hic modus ſuperiori ordini connaturalis & proprius, & animæ non conuenit niſi per quandam defectiuã participationem. Cũm ſit præterea talis inter ſubſtantias intellectuales ordo, ꝙ quò proximiores ſunt primæ omnia per ſolam ſuam ſubſtantiam intelligendo penetranti, eo per vniuerſaliores ſpecies rerum notitiam perfectã naturaliter capiunt: vltima inter eas anima, ſcilicet intellectiua ex natura ſua, adeò dearticulatas exigit ſpecies, vt ſingularum quidditatũ ſingulas oporteat habere ſimilitudines, propter quod & corpori vnitur, vt eas inde accipiat: & ideo vis eius intellectiua, cũm per ſpecies ſuperiores, quales ſunt influxæ, intelligere tentat, opprimitur quodãmodo, & cõfuſam tantùm notitiã habet, ſicut diſcipulus vniuerſales conceptus præceptoris apprehendere non valens abſq; diſtincta cognitione remanet. Huius autẽ ſignũ eſt, ꝙ inter homines, qui ſunt perſpicacis ingenij, ſtatim propoſitis principijs ad cõcluſiones ſeſe cõferunt, & ex eiſdẽ principijs multas cõcluſiones ſpãles deducũt. Hebetis autem ingenij non niſi principijs applicatis à præceptore ad ſingulas concluſiones & in forma ſyllogiſtica, & cum exemplis materialibus diſtinctam percipiunt veritatem.

¶ Ex his iam potes intelligere, ꝙ anima nec coniuncta, nec ſeparata quidditatiuam cognitionẽ ſubſtantiarũ immaterialium habere naturaliter poteſt: & quod plus eſt, habes ex his, ꝙ aĩa ſeparata per ſpecies influxas nec bouẽ nec leonem quidditatiuè cognoſcit, ſed omnia præter ſuiipſius naturam in communi nouit. Vbicunq; autem alibi inuenies à ſanct. Tho. dici, ꝙ anima ſeparata quidditates ſubſtãtiarum immaterialium nouit, &c. recolito ab ipſo vocari cognitionem quidditatiuam cognitionem eam, quam habet de illis anima ſeparata per proprias ſpecies, quam habere non poteſt.

Ad primum. Capit. 9. Capit. 8. Vt ipſemet te. teſtatur. in q͂. 37. 3. de aĩa.

Ad ſecundam aliã ſol.

AD Rationem igitur primã dicẽdum eſt, ꝙ licet intelligere ſubſtantias immateriales ſit nobiliſsima operatio animæ intellectiuæ, intelligere tamen eas quidditatiuè eſt operatio ſibi impoſsibilis: nec Ariſt. in primo, aut 10. Ethi. dixit oppoſitũ: imò queſtio mota ab ipſo in tertio de anima text. com. 36. nuſquã ſoluta reperitur. Poſuit enim fœlicitatem humanã in cõtemplatione ſubſtantiarum ſeparatarum nobis poſsibili, quæcunq; ſit illa. Similiter dicitur ad ſecundam, ꝙ vnio animæ ad corpus nõ impedit cognitionem quidditatiuam ſubſtantiarum immaterialium: quandoquidem illa animæ ſecundum omnem naturæ ſtatum eſt impoſsibilis. Quòd ſi hæ duæ rationes forent ad concludendum animam vnitam poſſe habere talem notitiam ſubſtantiarum immaterialium, qualem per earum ſpecies ſeparata habet. Reſpõdeatur ad primũ negando, ꝙ intelligere ſubſtantias immateriales tali modo ſit nobiliſsima ſimpliciter operatio animæ, licet ſit nobiliſsima ſecundum quid: maiorem enim perfectionem ſimpliciter ponit in anima intelligere ſubſtantias ſenſibiles, diſtinctè & quidditatiuè: & ſubſtantias immateriales per effectus ſenſibiles & communia, ꝙ̃ intelligere ea in confuſo: licet ſit ſecundum quid nobilior illa confuſa intellectio ex hoc ꝙ eſt per earũ ſpecies & immaterialiori modo. Vnde dico, ꝙ non inconuenit animam noſtrã impediri ab operatione nobiliſsima ſecũdũ quid propter perfectionem ſibi nobiliſsimam ſimpliciter acquirẽdam ex vnione ad propriam materiã: vnde non ſequitur vnionem eſſe præternaturalem, ſed naturaliſsimã, vtpote propter perfectionem ſuam ſimpliciter: & præſertim quia cognitio illa, quam habet, ſeparata eſt ſibi quaſi præternaturalis, ſicut & modus eſſendi, quem habet, &c.

Ad primum.

¶ Ad ſecundam dicatur, ꝙ impeditur anima ex vnione ad corpus, ad receptionem talis influxus ex hoc, ꝙ modũ eſſendi in corpore ſequitur modus operandi non niſi per conuerſionem ad phantaſmata: naturalis enim conuerſio animæ ad phantaſmata eſt impeditiua conuerſionis ad ſuperiora. probatio autẽ cõtra hoc nihil facit: cõtingit enim alio modo impedimentũ dari, vt iam patet. Ad confirmationem dicitur, ꝙ Minor eſt falſa. Intelligere enim ſubſtãtias immateriales tali modo eſt bonum animæ ſecũdum quid, & non ſimpliciter: vnio verò ad corpus eum ſequẽtibus ipſam, eſt bonum eius ſimpliciter.

Ad ſecundum.

Ad confirmationẽ.

¶ Ad tertium dicitur, ꝙ ſiue eſſe & eſſentia diſtinguantur, ſiue ſint idem, non variatur propoſitum: in deo enim ſunt idẽ, & in alijs intelligentijs diſtinguuntur, & tamen eandem de vtriſq; proferimus ſententiã, dicẽtes ꝙ cognoſcimus eſſe, non quidditatẽ. Rñſio ergo ibi data vera eſt: quia dicitur, ꝙ cognoſcimus quidditatẽ imperfectè. Nec hoc repugnat dictis Thomiſtarum. Nõ quidẽ primo: q̃a illud debet intelligi de cognitione quidditatiua, & nõ de quacũq; cognitione: vñ nõ valet, ergo nullo modo cognoſcimus: ſed, ergo nullo modo cognoſcimus quidditatiuè.

Ad tertiũ.

¶ Secundo autem dicto nullatenus aduerſatur. Cũ enim dicimus, ꝙ cognoſcimus eſſe & nõ quidditatem, aſſueti Peripateticis ſermonibus, intendimus, ꝙ ſcimus de illis terminare quæſtionem an eſt, quæ de eſſe quęrit: & ꝙ neſcimus de eis terminare quæſtionem quid eſt, quæ quidditatem ſeruatur: & ſi ſecundum aliquod prædicatũ quidditatiuum terminare illam nouerimus notitiam illã (quia & non quidditatiuam vocamus) ſequentes Ariſto. veſtigia, qui notitiam rei per cõia, notitiam quia in poſteriori bus Analyticis appellat. Et ꝑpter hoc ea notitia proportionaliter negatur de quidditate à Thomiſtis in propoſito, quæ affirmatur de eſſe: quia notitia de propria quæſtione quidditatis nõ habere dicitur. notitia verò de propria quæſtione ipſius eſſe non caremus.

Secundo. Poſte. 1. com. 8.

¶ Ad vltimũ, quo probatur, ꝙ reſponſio ſit falſa in ſe: dico, ꝙ ideo dicitur intellectus noſter imperfectè ſubſtãtias immateriales cognoſcere: quia non quidditatiuè põt eas apprehẽdere, &. magis imperfectè in hac vita: q̃a per ſpecies aliorũ. Et licet primo modo eas cognoſcere ſibi ij ſis tantũ conueniat, & ridiculum eſſet dubitare an id, quod conuenit ſolis intelligẽtijs, cõueniat alijs: neceſſarium tñ eſt dubitare, an cognoſcere eas quidditatiuè ſibi ſolis, an etiam animæ noſtræ conueniat, ꝙ ſecundo modo eas cognoſcere ſit nobis in hac vita impoſsibile, nõ voluntariè, ſed ratione cogente dicitur. Corpus enim vnitum animæ animam ad ſenſibilia conuertit: vt declaratum eſt, &c.

In. q.

In ſeparatis ſubſtãtijs genus ſumitur nõ à materia, ſe à tota eſſẽtia vt alteri aſsimulatur differentia verò ab eadẽ vt ab altera diuerſa eſt, non autẽ à forma quæ ſit altera pe cõpoſiti.

Hoc tamen ſciendum, quòd non eodem modo ſumitur genus & differentia in illis ſubſtantijs & in ſubſtantijs ſenſibilibus. Quia in ſenſibilibus genus ſumitur ab eo, quod eſt materiale in re: differentia verò ab eo, quod eſt formale in ipſa. Vnde dicit Auicẽ. in principio libri ſui de Anima, quòd forma in rebus cõpoſitis ex materia & forma eſt differẽtia ſimplex eius, quod conſtituitur ex illa: non autem

Quinto. Meta. 6.

ita, quòd ipsa forma sit differentia, sed quia est principium differentiæ, vt idem dicit in sua Metaphy. & dicitur talis differentia esse differentia simplex, quia sumitur ab eo, quod est pars quidditatis rei, scilicet à forma. Cùm autem substantiæ spirituales sint simplices quidditates: non potest in eis differentia sumi ab eo, quod est pars quidditatis, sed à tota qdditate: & ideo in principio de anima dicit Auic. quòd differentiam simplicem non habent, nisi species, quarum essentiæ sunt compositæ ex materia & forma. Similiter etiam in eis ex tota essentia sumitur genus, modo tamen differenti: vna enim substantia separata conuenit cum alia in immaterialitate. Differunt autem abinuicem in gradu perfectionis secũdum recessum à potentialitate & accessum ad actum purũ. Et ideo ab eo, quod sequitur illas, inquantum sunt immateriales, sumitur in eis genus, sicut intellectualitas, vel aliquid huiusmodi: ab eo autem, quod sequitur in eis gradum perfectionis, sumitur in eis differentia, nobis tamen ignota.

In prin.

Nota, quod in substantia cõmuni 4. reperiunt.

¶ Ponitur hîc secundum notatũ, quo vnde sumatur differentia, & vñ genus in substantijs immaterialibus, declarat opposita comparatione ad substantias sensibiles.

¶ Ad cuius euidentiam scito, q in rebus compositis ex materia & forma quatuor intelliguntur, scilicet materia, quæ est altera pars cõpositi specifici, forma reliqua pars: tota quidditas vt habet rationem perfectibilis vlteriori perfectione formali, & ipsamet tota quidditas, vt habet vltimam perfectionem formalem. verbi gratia, in homine potes considerare materiam, in qua sua forma recipitur, & formam in illa receptam. Aduertes etiã ipsum hominem, inquantũ est substantia: est enim homo substantia, & vt substantia habet ratiõe perfectibilis per corporeum, per rationale, &c. Aduerte etiã hominem, inquãtũ est rationalis naturæ, quæ est vltima eius perfectio formalis. Hæc autẽ quatuor ita se habent ad genus & differẽtiã, q & materia, quæ est pars, & ipsum totũ, & perfectibile fundant genus, diuersimodè tamen. Forma verò, quæ est pars & ipsum totũ, vt posteriori perfectione formali perfectum fundant differentiam diuersimodè etiã. Cũ enim genus potestate contineat differẽtias, incompletéq; ac in potentia rei naturã explicet, totũmq; secundũ id, quo adhuc perfici potest importet, radix autẽ potentialitatis in rebus sensibilibus sit: materia meritò à toto, secundum q possibile est formaliter perfici, & à materia ipsa sumi dicitur. Similiter cùm dicere sit diuidere, terminare, & actuare genus totũmq; secundũ posteriorem perfectionem & actualitatem explicare, radix autem actualitatis & perfectionis sit forma: meritò à toto secundum q perfectũ est, & à forma differẽtia sumitur. Diuersimodè verò fundãt genus & differentiam partes ipsæ rei, materia scilicet & forma: & quidditas tota vt perfectibilis & perfecta. Sumitur enim genus à tota essentia, vt habet ratiõe perfectibilis, tanquã à re formaliter significata seu denominata ab ipso: à materia verò tãq; à radice sui formalis significati. Similiter differentia sumitur à tota essẽtia, secundum vlteriorem perfectionẽ, tanquã à re formaliter significata seu denominata ab ipsa: à forma aũt, vt à radice sui formalis significati: nõ enim materia, quæ est pars hominis, denominatur eius genus: neq; forma differentia, sed ipse homo vt substantia, vt animal generis denominationem sortitur, vt corporeus vt rõnalis differẽtiæ denominationẽ habet. Et propterea quia genus & differẽtiã radicaliter fundãt materia et forma: ideo ab Ari. 7. Meta. tex. cõ. 33. dicitur, q sicut se habet tota rõ ad totã rem: sic pars rõnis ad partẽ rei & 8. Meta. tex. cõ. 9 inuenies genus sumi à materia, & differentiã à forma. Præterea, & Cõme. secũdo cæli com. 49. ait, q si corpora cælestia cõueniunt in genere, & differunt in specie, sunt cõposita ex materia & forma Inuenies quoq; q genus & differẽtia à tota essentia sumitur, vt à re significata noĩe primæ intentionis, & denoĩata noĩe secũdæ intentionis, & non à parte; illustres viros dicere quandoque quòd genus non sumitur à materia: & differentia non sumitur à forma: quorum cũ intuitus fueris rationes, supradictis nõ aduersari videbis.

Genus sumitur à toto cõposito & parte materiali. Differẽtia sumitur à toto cõposito & parte formali.

T. c. 33.

T. cap. 9. Cõ. 49.

Quæ cùm ita sint in substantijs materialibus ad substantias immateriales ascendẽdo, genus sumi nõ dicimus à materia, nec differentiã, à forma, quia caret his partibus: vnde restat, vt à tota essentia tam genus, quàm differentia non solùm formaliter, sed etiam radicaliter in eis sumatur. Propterea & Aui. vt in litera dicitur, assignat diuersitatem inter differentiam substantiarum compositarum & simplicium, dicens quòd differentia in speciebus compositis ex materia & forma est simplex. Differentia verò rerum non compositarum, non: & vocat differentiã simplicem eam quæ nõ à toto radicaliter, sed à parte eius exit quæ simplex est. Sumuntur ergo ex tota essentia in substãtijs immaterialibus genus & differentia, sed differenter: quia genus sumitur ex tota essentia secundum id quo essentialiter vna alteri assimilatur, cõuenitq; enim intelligẽtiæ in aliquo prædicato quidditatiuo. Differentia verò sumitur à tota essentia secũdũ id, quo vna differt substãtialiter ab alijs: & hîc est certus formalis perfectionis gradus indiuisibilis formaliter, q̃tò aliqua intelligẽtia ꝓximiori purissimo actui deo glorioso sortita fuerit: tantò pfectior erit: p hoc em̃ differũt inter se. q vna altera propinquior est actui puro & plus à potentialitatis natura recedit.

Genus et differentia i simplicibus sumitur à tota quidditate.

AD MAIOREM Horum intelligentiam altius exordiendum est. Sciendum est nanq;, quòd aliud est loqui de genere & differentia simpliciter, & secundum ea quæ sibi accidunt, & per se conueniunt: aliud est loqui de eis, secundum quod ad tales naturas applicantur. Si enim loquimur de eis secũdum se: sic ad vtriusque generis, scilicet & differentiæ rationem exigitur, & sufficit q differentia quidem explicet certum & limitatum gradũ entis non extraneæ naturæ à natura generis cuius est diuisiua formaliter: genus verò explicet certã naturã determinabilem formaliter. Et primũ quidem horũ quæ de differẽtia dicimus, sequitur ex eo q differẽtia adueniẽs generi constituit speciẽ & ponit ipsam in determinato gradu entis, illo scilicet quẽ explicat. vnde 8. Metaph. cõ. 10. species numeris assimilantur: eo q, sicut numeros subtracta aut addita vnitas variat, sic differẽtia addita vel subtracta entibus ipsa diuersificat. Secũdũ autẽ sequitur ex eo q differentia diuersificare genus debet: ita vt nõ solũ ipsa species sit altera ab altera specie, sed natura generis in hac specie sit diuersa à natura generis in alia specie, vt 10. Meta. tex. cõ. 24. habetur. Vnde in 11. de animalibus ait Aristo. q si debet diuidi figura, differẽtia eius nõ erũt habere angulos æquales duobus rectis: & habere angulos æquales multis rectis: quia hæc accidẽtia sunt figuræ. Genus autẽ certã naturam significare oportet, vt trãscendẽtia excludãtur. Determinabilẽ verò formaliter vt specialissima segregentur.

T. c. 10.

T. c. 24.

Nota hic profundissima dicta & pulcherrima.

¶ Si autẽ loquamur de genere & differentia: vt applicãtur ad substãtias materiales: sic genus nõ solũ explicat rem, & determinabilem formaliter, sed etiam radicabiliter sumitur à materia: & differentia similiter, non solũ significat determinationẽ & actuationem generis, sed sumitur radicaliter à forma: sed hæc accidunt generi & differẽtiæ ex eo q essentia, cuius sunt, est composita & realiter integrata ex duobus principijs, materia scilicet determinabili, & forma determinãte. Per se enim conuenit animali, q significet naturã sensitiuã determinabilẽ formaliter per rationale. Sed quia natura sensitiua habet, q sit determinabilis per rationale ex hoc, q habet materiã: ideo accidit huic generi, q est animal, inquãtũ est genus q sumatur à materia: vnde si natura sensitiua esset determinabilis per rationale, & nõ ratione materiæ, nõ minus animal esset genus. Similiter rationale per se habet, q significet ratiocinatiuã pfectionẽ essentialiter determinatiuã naturæ sensitiuæ. Sed quia gradus intellectiuus habet q determinet sensitiuã ex eo, q anima intellectiua est forma corporis: ideo accidit huic differẽtiæ, scilicet rationale, inquãtũ est differẽtia, q sumatur à forma. Non minus enim rationale esset differẽtia si perfectior ratiocinatiua determinaret sensitiuã absque eo q informaret anima corpus. Propter hoc communiter q dicitur sumitur genus ab eo, q est materiale, potius q̃ à materia: & differẽtia sumitur ab eo q est formale, potius q̃ à forma. Illud cõuenit eis p se: hoc aũt p accidẽs. Cũ autẽ substãtiarũ immaterialiũ simplex essentia sit determinata, & diffinita ad certũ pfectionis gradũ, cũ infinitæ entitatis nõ sit: cõsequẽs est vt in ea sit vnde genus & differentia sumi queant. Ex hoc enim, quod natura limitata est, ex ipsa determinatione sumitur differentia. Ex natura autem

comm

cōmuni, quæ determinari intelligitur, sumetur genus. Ex eo verò, ꝙ simplex ex seipsa terminatur, ita ꝙ non habet duas partes reales, quarū altera terminetur, & altera terminet: sicut substātiæ sensibiles habēt materiā & formā. ¶ Et sic in acceptione generis & differentiæ in substantijs materialibus saluatur id quod est per se, scilicet, quòd genus significet certam naturam formaliter determinabilem. Et differentia explicat determinatam perfectionē substātialem formaliter constitutiuam illius in certo gradu entis, licet non saluetur id quod est per accidens, scilicet ꝙ genus sumatur à materia: differentia verò à forma.

AD PROFVNDIOREM Huius rei perscrutationem notandæ sunt tres propositiones. Prima est, ꝙ omne indiuiduum distinctum realiter à suo esse, habet plura prædicata quidditatiua: quorum successu magis ac magis appropinquat ad suum esse. Secūda propositio est ista, Inter prædicata quidditatiua supradicta talis est ordo, ꝙ tantò vnūquodq; est actualius, quò appropinquat ad esse: & tantò est potentialius, quantò remotius est ab esse. Declarantur primò exemplariter, deinde ratione propositiones istæ. Sortes distinctus realiter à suo esse existentiæ habet plura prædicata quidditatiua, scilicet substantiam, corpus viuum, animal, homo, & certum est, ꝙ Sortes inquantum substantia, valdè elongatur à sua existentia: exigitur enim ad hoc, ꝙ Sortes sit non solū ꝙ sit substantia, sed etiam ꝙ sit corpus. Cū autem acceperis Sortē inquantum corpus, vicinior apparebit ad existentiam habendam, licet adhuc satis elōgetur ab illa. exigitur enim ad hoc, ꝙ Sortes sit, non solùm ꝙ sit substantia corporea, sed etiam ꝙ sit viuens. Et cum consideraueris Sortem vt viuum videbis magis appropinquare ad esse, tamen adhuc remotum: exigitur enim ad hoc, ꝙ Sortes sit non solū ꝙ sit substantia animata, sed etiam ꝙ sit animal. Et cum inspexeris ipsum, inquantū animal, proximiorē ad essendum inuenies, adhuc tamen remotū ex eo, ꝙ exigitur ad hoc, ꝙ Sortes sit non solùm ꝙ sit substantia animata sensibilis, sed etiam rationalis (nihil enim potest in rerum natura sub aliquo genere contineri, quod nō sub aliqua specie contineatur) cùm autē consideratus fuerit vt substantia animata sensibilis rationalis, tūc iam esse actualis existentiæ suscipere potest: nihil enim aliud formale intrinsecum exigitur ad hoc, ꝙ sit: licet requirantur causæ extrinsecæ & proprietas indiuidualis: vt conditio existentis. Patent autem adducta prædicata ita se habere, ꝙ semper id quod propinquius se habet ad existentiā, cōparatū ad remotius se habet vt actuale ad potentiale: sicut homo ad animal, animal ad viuū, viuū ad corpus, corpus ad substantiam. Et ex consequenti id, quod proximius est ipsi esse, est actualius: illud verò quod remotius est ab esse est potentialius. & sic patet vtraque propositio exēplariter.

Probantur rōne ista secūda propositiones.

¶ Ratione autē probo. cùm enim esse sit actualissimum omnium, quæ sunt in re, & tantæ actualitatis, vt nō nisi cōpletæ essentię actus proprius sit, ad hoc ꝙ essentiæ eius receptiuum fiat: oportet intrinsecè completā & determinatā esse, sicut ad hoc, ꝙ aër recipiat lumē oportet prius, ꝙ perficiatur à diaphaneitate: terminatur aūt, perficitur, & completur substantia his prædicatis quidditatiuis: & ideo quantò prædicatum quidditatiuum erit magis essentiæ determinatiuū, magis appropriabit ipsam ad hoc, ꝙ sit receptiuum propriū ipsius esse. Et per oppositū quantò prædicatum quidditatiuum est minus determinatiuū essentiæ: tantò minus eam appropriat ad hoc, ꝙ capax sit ipsius existentiæ: & quia vnumquodque quantò est propinquius actualissimo, tantò est actualius, & quanto remotius ab illo, tanto est potentialius. Idcirco inter prædicata quidditatiua talis est ordo, quòd propinquius ipsi esse est actualius: remotius verò, potentialius.

Regula generalis a quo sumitur genus & differentia.

HIS Duabus propositionibus, postquam tertiā addideris, scilicet ꝙ genus sumitur ab eo, quod est vt potentiale. Differentia verò ab eo, quod est vt actuale: conficietur regula generalissima, ꝙ genus & differentia in omnibus sumuntur à tota essentia rei secundum elongationem & propinquitatem ad ipsum esse existentiæ. Differentia enim vltima cùm sit constitutiua speciei: & propriū illi inter entia gradum donet: vltimum complementū ipsius essentię est, ad hoc ꝙ sit. Vltra eam enim (vt iam dictum est) indiuiduum nullum aliud complementum intrinsecū expectat, vt sit. Genus quoq; generalissimum cùm essentiam maximè determinabiliter explicet, ab eo sumitur, quo essentia ipsa ab existentia magis est elongata: vtpote determinabilis & perfectibilis omnibus differentijs ad hoc, vt esse suscipere possit. Genera verò & differētiæ intermediæ ab intermedijs sumuntur (& propter hoc dicitur ꝙ diffinitio explicat diffinitum à prima potentia vsque ad vltimum actum) includit siquidem primum genus, quod sumitur ab eo primo essentia ipsa potest habere esse: & omnes differentias, quibus paulatim essentia determinatur & actuatur vsque ad vltimam differentiam quæ est actus vltimò determinans & perficiens ipsam, vt esse habeat, propterea & Porphyrius ait, quòd secundum interius perscrutantes differentia est, quæ concludit ad esse. Nec propter hoc quod diximus intendimus, ꝙ genus & differentia sumantur ab esse actualis existentiæ, scimus enim diffinitiones abstrahere ab esse: sed intendimus, ꝙ genus & differentia sumuntur (vt verbis S. Tho. vtamur) ab ordine ad esse actualis existentiæ. Ab ordine autem dicimus non relatione ordinis, sed fundamēto eius ab eo, scilicet quo essentia appropinquat vt receptiuum ad ipsum esse, & ab eo quo essentia elongatur ab ipso. Et secundū hæc habēs vnde in intelligentijs, substantijs materialibus, & accidentibus sumantur genus & differētia, vt facile est cuilibet exercitato deducere in singulis. Et propter hoc solus Deus caret genere & differentia: quidditas enim sua cùm sit sua existentia actualis, non potest concipi vt elongata ab existentia vel propinqua illi. Vnde sufficiētissimam causam S. Tho. in principio huius capituli assignauit: quare Deus non sit in genere, & intelligentiæ sint in prædicamento: quia ille est suū esse, istarum autem essentia distinguitur ab esse proprio.

ea de differentia.

Nec oportet has differētias esse accidētales: quia sunt secundum maiorem & minorem perfectionem, quæ non diuersificat speciē. Gradus enim perfectionis, in recipiendo eandem formam, non diuersificat speciem, sicut albius, & minus album, in participādo eiusdem speciei albedinē, sed diuersis gradibus perfectionis, in ipsis formis vel naturis participatis, diuersificat speciem, sicut natura procedit per gradus de plantis, ad animalia, per quædam, quæ fiunt media inter animalia & plantas, secundum Philosophum, in lib. de animalibus.

¶ Hic excluditur prima obiectio, dictum est enim, ꝙ differentiæ in intelligentijs sumūtur à diuersis perfectionis gradibus, quibus vna altera propinquior est actui primo. Contra hoc instatur sic, Quæcunq; differunt secūdū actum perfectum, & minus perfectum. differunt solū accidentalibus differentijs: intelligentiæ differūt non nisi secundum magis & minus perfectum, ergo differunt solū accidentalibus differentijs. Processus bonus: cōclusio verò est falsa: ergo altera præmissarum, non Maior, vt probabitur: ergo Minor, quæ est positio supradicta. Probatio Maioris est: quia magis & minus non variant speciē: albedo enim perfecta & minus perfecta vnius speciei sunt, quæcunq; autem sunt eiusdem speciei accidētalibus solùm differentijs distinguuntur, cū in omnibus essentialibus conueniant. Hanc obiectionē excludit hac pulchra distinctione, Perfectius & minus perfectū possunt attendi vel penes modum habendi aliquam formam vnā simpliciter, vel penes ipsas formas habitas magis & minus. primo modo non variant speciē, sed secundo modo: quæcunq; enim ita se habēt, ꝙ secūdum diuersos gradus perfectionis atomam suscipiunt formam, solo numero vt sic distinguūtur, vt patet de albo. vt 4. de albo, & 6. Ea verò quæ diuersos gradus perfectionis non eiusdem formæ, sed plurium formarum suscipiunt, essentialiter seu specificè distingui necesse est, vt patet de homine & boue. Vnde patet responsio ad obiectiones, ꝙ primo modo Minor est falsa, secundo modo Maior. Cuius probatio ideo videtur sine additione vulgata, quia comparatio denotata per ly magis & minus nō fit propriè nisi in atoma specie, vt dicitur septimo Phy. in com. 27.

Nec iterum est necessarium, vt diuisio intellectualium substātiarum sit semper per differentias veras, quia hoc est impossibile in omnibus rebus accidere, vt Philosophus dicit, in vndecimo de animalibus.

T. c. 27.

Cap. 30.

¶ Hic excluditur secunda obiectio. Obijcitur enim contra idem dictum sic, Vbicunque sunt verum genus & veræ species, ibi debet esse artificialis diuisio illius gene-

ris per duas veras differentias: sed in intelligentijs inueniuntur verum genus & veræ species: ergo ibi debet esse diuisio per duas differentias veras: Conclusio est contra diuisionem supra assignatam, qua dictum est, Genus intelligẽtiarum descendit ad suas species per magis perfectum & minus perfectum: quæ non sunt veræ differentiæ. Maior verò probatur ex eo, quòd vbi verum genus cum veris speciebus inuenitur, oportet esse diuisiuas ipsius generis & specierum cõstitutiuas differentias: ex eo autem quòd diuisio est secũdũ artẽ debet esse bimẽbris, vt Boetius testatur. Hanc obiectionẽ excludit S. Th. dicens Maiorẽ esse vniuersaliter impossibilem secundum Arist. sententiã in 2. libro de animalibus.

In lib. diuisionũ. Cap. 3.

AD CVIVS Euidentiam notandum, quòd cũ veræ differentiæ appellentur differentiæ positiuæ non extraneæ contrariæ inter se conuertibiles cum his quorum sunt differentiæ: vt ibi dicit Arist. ca. 3. Genus illud, quòd plures duabus speciebus continet, immediatè non potest diuidi duabus veris differẽtijs, sed si veris differẽtijs diuidendum erit, potestatem eius euacuántibus, oportet quòd diuidatur pluribus duabus: & sic diuisio non erit bimẽbris. si enim diuisione bimembri partiẽdum erit, oportet alteram differentiam esse non veram: erit enim cum priuatione accepta alterius. Sicut si animal immediatè contineat hominem, bouem & leonem, oportet tribus veris differẽtijs diuidi vel altera vera, puta rõnali: altera nõ vera, sed priuatiua communi reliquis duabus, puta irrationali. Quia igitur inueniũtur aliquæ res in mundo plures duabus contentæ immediatè sub aliquo communi formaliter diuisibili: ideo dicitur, quòd impossibile est vniuersaliter, quòd omnis diuisio fiat per duas differentias veras: & hoc in proposito nostro accidit. Cùm enim intelligentiæ careant genere subalterno, vt S. Tho. in tractatu de natura generis, ca. 5. testatur. eo quòd perfectio earum ex pluribus coniunctionibus differentiarum nõ consurgit, sicut perfectio specierum in istis inferioribus, quibus non sufficit genus commune & differentia, omnes immediatè sub vno genere cõtinebuntur: & sic genus earum, si veris differentijs ad illas descendere debet, oportet multimẽbrem fieri diuisionẽ nobis ignotam: quòd si bipartita diuisione contrahendum erit, alteram simpliciter necesse est esse non veram: quia priuatiuam, alteram propter debilitatẽ intellectus nostri ad nullam propriam earum differentiã descendere potentis, necesse quoq; est esse non verã. Tales autem fuerunt differentia in litera assignatæ: scilicet magis perfectum & minus perfectum.

Cap. 5.

¶ Ex his iam patet responsio ad obiectionem, declarata impossibilitate Maioris vniuersaliter. Boetij verò dictũ non obstat: quamuis enim dicat diuisionem omnem ad bimembrem reduci non tamen dicit, quòd omnis bimẽbris fiat per differẽtias veras inferiorum per illam diuisionem accipiendorum.

Tertio modo inuenitur in substantijs compositis ex materia & forma, in quibus & esse est receptum & infinitum: propter quod & ab alio esse habent, & iterum natura vel quidditas earum recepta est in materia signata & ideo sunt finitæ & superius & inferius & in eis iam propter diuisionẽ materiæ signatæ possibilis est multiplicatio indiuiduorum in vna specie; & in his substantijs, qualiter se habeat essentia ad intentiones logicas suprà dictum est.

Capi. 4.

¶ In hac quarta & vltima parte huius capituli quatuor colligit de essentijs substantiarum compositarum. Primũ est, quòd esse earũ est limitatum: quia habet illud ab alio vt pote distinctũ realiter à se: & per hoc primò distinguitur à primo ente, cuius esse est infinitum, & idem realiter suæ quidditati.

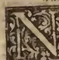
¶ Secundum est quòd essentia earum est recepta in materia signata: sunt enim in hoc vel in illo, ad hic & nunc determinatæ: sicut formale suum materiale.

¶ Tertium, quòd ex istis duobus corollariè sequitur, est quòd sunt finitæ superius & inferius. Superius quidem: quia habent esse limitatum, & essentia earum per ipsum esse, quod vt superius respicit, terminatur. Inferius verò, quia recipiuntur earum formę in materia, & ipsæ ad hoc & illud terminãtur, quæ respiciunt vt inferius: per hoc quòd in his & illis conditionibus materialibus recipiuntur tanquam in parte materiali.

¶ Quartum est, quòd essentia earum est multiplicabilis numeraliter in eadem specie propter materiæ signatæ diuisionem. Et per hæc tria differunt ab intelligentijs in secũdo ordine positis, quæ immunes à materia infinitæque inferius parem sibi nõ compatiuntur. Et sic terminatur tractatus secundus huius libri.

CAPVT VII.

Quòd accidentia habeant essentiam incompletã ostendit, Varia item accidentia distinguit, & quomodo in ipsis signatur genus & differentia exponit.

NVNC Autem restat videre, qualiter essentia sit in accidentibus: quomodo autem sit in omnibus substantijs, dictũ est. Et, quia, vt dictum est, essentia per diffinitionẽ significatur, oportet quòd eo modo habeant essentiam, quo habent diffinitionem. Diffinitionem autem habent incompletam, quia non possunt diffiniri, nisi ponatur subiectũ in eorum diffinitione: & hoc ideo est, quia non habent in se esse absolutum per se à subiecto, sed sicut ex forma & materia relinquitur esse substantiale, quando componitur, ita ex accidente & subiecto relinquitur esse accidentale: quando accidens subiecto aduenit. Et ideo etiam nec forma substantialis completam essentiam habet, nec materia: quia in diffinitione formæ substantialis oportet, quòd ponatur illud, cuius est forma: & ita diffinitio eius est per additionem alicuius, quod extra eius genus est: sicut & diffinitio formæ accidentalis, vt etiam in diffinitione animæ ponitur corpus à naturali: qui considerat animam solùm, inquantum est forma physici corporis. Sed tamen inter formas substantiales & accidentales tantum interest quia sicut forma substantialis non habet per se esse absolutum sine eo, cui aduenit, ita nec illud, cui aduenit, scilicet materia: & ideo ex ea coniunctione vtriusque relinquitur illud esse, in quo res per se subsistit, & ex eis efficitur vnum per se: propter quod ex coniunctione eorum relinquitur essentia quædam. Vnde forma, quamuis in se considerata non habeat rationem completam essentiæ, tamen est pars essentiæ completæ. Sed illud, cui aduenit accidens, est ens in se completum consistens in suo esse, quod quidem esse naturaliter præcedit accidens, quod superuenit: & ideo accidens superueniens, ex coniunctione sui cum eo, cui superuenit, non causat illud esse, in quo res subsistit, per quod res est ens per se; sed causat quoddam esse secundum, siue quo res subsistens intelligi potest esse: sicut primum potest intelligi sine secundo vel prædicatum sine subiecto. Vnde ex accidente & subiecto non fit vnum per se, sed vnum per accidens, & ideo ex eorũ coniunctione non resultat essentia quædam, sicut ex coniunctione formæ cum materia, propter quod accidens neq; rõnẽ completæ essentiæ habet, neq; pars completæ essentię: sed sicut est ens secundũ quid, ita & essentia secũdũ qd habet.

Capit. 1. in fi. Accidentia habẽt essentiã incõpletam.

2. de aĩa T. c. 6. Differẽtia inter formam substãtiale & accidẽtalẽ.

¶ In hoc tractatu tertio, vnico capitulo contento, determinatur de accidentibus, vt nihil sub latitudine entis intactum remaneat. Diuiditur autem in tres partes, in quarum prima quid significet essentia in accidentibus declaratur. in secũda verò diuersitas accidẽtiũ à substancia & inter se: in tertia autẽ, quomodo se habeãt ad intentiones logicas. Declarat ergo primum tali conclusione, Accidentia habent essentiam incompletã. Probatur sic, quæcunq; habent diffinitionem incompletam, habent essentiam incompletam: accidentia habẽt diffinitionem incõpletam. ergo. Maior patet ex eo, quòd essentia est id quod per diffinitionem significatur, vt dictum fuit in principio libri.

Minoris probatio est: quia quæcũque diffiniuntur necessariò per aliquod, quod est extra eorum essentiam, habent diffinitionem incompletam. diffinitio enim talium non completur per intrinseca, sed eget intrinseco additamento: sed accidentia diffiniuntur necessariò per aliquod, quod est extra eorum essentiam: oportet siquidem in eorũ

Cap. 1. in fine.

diffinitione poni subiectum, vt dicitur septimo Metaph. text. Comment. 15, ergo accidentia habent diffinitionem incompletam.

T.c.15.

¶ Ad euidenter manifestandam Minorem san. Tho. in litera comparat accidentia formis substantialibus penes conuenientiam & differentiam. inde enim claré patebit, quomodo accidentia habent essentiam incompletam.

Conuenientia formæ substantialis & accidentalis.

¶ Conuenire ait accidentia cum formis substantialibus in tribus. Primò in hoc, quòd neutrum eorum habet esse absolutum à subiecto independens à receptiuo, sed sicut ex forma substantiali coniuncta materiæ fluit esse commune vtrique: ita ex coniunctione accidentis, cum subiecto relinquitur esse commune vtrique. ex coniunctione enim albedinis cum niue fit esse, quo & albedo est, & nix est alba.

¶ Secundò conueniunt in hoc, quòd neutrum eorum habet essentiam completam: quia essentia vtriusque essentialiter ad aliud refertur, vt receptiuum: forma siquidem substātialis essentialiter est entitas perfectiua materiæ: & accidens essentialiter est entitas subiecti qualificatiua.

¶ Tertium autem, in quo conueniunt est, quòd neutrum eorum habet diffinitionem cōpletam proprijs terminis, sed per additamentum. sicut enim in diffinitione accidentis oportet poni suum subiectum, quod est extra eius genus: ita in diffinitione formæ substantialis oportet ponere receptiuum, materiam scilicet, quæ est extra eius genus proprium. nam genus formæ est actus (vt patet secundo de anima) materiam autem cùm ens diuidatur in actum & potentiam, sub potentia contineri clarum est: & consequenter esse extra actum, quod est genus formæ. huius signum est, quod fecit Aristo. diffiniendo animam, dum posuit in eius diffinitione, corpus physicū organicū, quod propria materia est animæ in eo quòd est corpus, physici perfectio. Addidit autem hoc, ne mireris, quare in diffinitione animæ non ponitur materia, cùm sit forma substantialis, sed corpus physicum. hoc enim ideo est: quia physicus non considerat animam vt formam substantialē, sed vt animam, quæ vt sic, corpus physicum præexigit tanquam propriam materiam. Hinc habes, quòd considerare animam intellectiuam vt sic, secundum suam completam quidditatem non est opus physici: vt etiā tradit Ari. in lib. 1. de partibus animalium, c. 1.

T.c.5. vt ibidē patet. Secundo de aia. T.c.6.

Capit. 1. Differētia inter formam substantialē & accidentalem.

¶ Differunt autem in quinque. Primò, quia receptiuum formæ substantialis non habet esse per se sine esse formæ. est enim in hoc conforme suæ formæ: sicut enim forma substantialis non habet esse præter suum receptiuum: ita nec suum receptiuum habet esse præter suam formam. receptiuum verò accidentis habet esse per se præter esse sui accidentis. Huius differentiæ ratio est: quia receptiuū formæ substantialis est ens in pura potentia. receptiuum verò formæ accidentalis habet esse in actu.

¶ Secundò verò differunt, quia ex coniunctione formæ substantialis ad suum receptiuum emanat esse illud, quo res ipsa subsistit, seu simpliciter est. Ex coniunctione verò formæ accidentalis ad subiectum fluit esse: quo res secundum quid est. Et hæc differentia oritur ex prima: ex quo enim receptiuum formæ substantialis caret esse per se illo esse, quod ex forma fluit, primò est: & per oppositum, ex quo subiectū accidentis proprio esse gaudet, per adeptionem accidentis tale esse acquirit, & non esse simpliciter. hoc enim præhabet: & sic secundum hoc primum esse potest intelligi esse sine secundo. potest enim substantia ab accidente separari, vt dicitur septimo Meta. tex. com. 4.

¶ Tertiò differunt: quia ex cōpositione formæ substātialis cum suo subiecto fit vnum per se. Ex cōpositione autē accidētis cū subiecto non fit vnū nisi per accidēs. Oritur autem hæc differentia ex secunda: ex quo enim ex forma substantiali esse simpliciter fit quo res per se est, oportet quòd vnū simpliciter fiat quo res sit per se vna, ens enim sequitur vnum. Ex eo verò, quòd subiectum & accidens duo esse habet, vnum per se facere non possunt eadem ratione: quia, scilicet vnum sequitur ens: non enim potest esse quòd vnum per se sequatur ens per accidens.

T.3.4.

¶ Quartò differunt: quia ex coniunctione formæ substantialis cum materia resultat essentia quædam tertia, scilicet entitas. Ex coniunctione verò accidentis cum subiecto non fit aliqua essentia tertia. Oritur autem hæc differentia ex tertia: cùm enim essentia sit id quòd per diffinitionē significatur, vt res diffinita: diffinitum autem oportet esse vnum per se secundum Aristo. septimo Metap. text. com. 16. ex eo quòd ex accidente & subiecto non fit vnū per se: habetur quòd nec essentia aliqua resultat, & per oppositum: ex eo quòd ex forma substātiali & materia vnū per se fit, essentia tertia resultat.

T.c.16.

¶ Quintò differunt: quia forma substantialis etsi non sit essentia completa: est tamen pars completæ essentiæ. Accidens verò non est essentia completa, nec pars essentiæ completæ. Sequitur autem hæc differētia quinta ex quarta. si enim ex forma & materia fit essentia quædam, tertia forma substantialis illius pars erit. Si autem ex accidente & subiecto essentia nulla resultat, accidens nullius completæ essentiæ pars poni potest: & sic accidens incōpletum & secundum quid est ens, ac consequēter incompletam essentiam & diffinitionem habet. Nec te moueat, quòd formam substantialem non absolutam à receptiuo, & esse non habere siue materia modò dicatur, & superius dictum sit animam intellectiuam independentē à materia & separatim ab illa secundum rem remanere: hoc enim est simpliciter verum: ad verificationem autem eius quod modò diximus, sufficit animam intellectiuam esse essentialiter materiæ informatiuam: & tali modo ab illa insolubilem secundum esse quidditatiuū, vt eius diffinitio ostendit, & quòd forma substantialis vt sic, nō habeat vnde secundum esse actualis existētiæ à materia absoluatur & independens sit: licet aliunde alicui formæ substantiali hoc insit, puta ex hoc quòd est intellectiua. loquimur enim de forma partis substantiali vt sic.

1.5.p.c. c.6.p.2.

CIRCA Hæc supradicta multa sunt dubia. Circa secundam enim conuenientiam dubitatur, an sit verum quod ibi dicitur, scilicet quòd essentiæ accidentales essentialiter non sunt absolutæ à receptiuo.

Primum dubium.

¶ Et hanc dubitationem comitatur alia, circa tertiam conuenientiam, an scilicet accidentia necessariò per subiectum diffiniantur.

Secūdū.

¶ Occurrunt quoque quæstiones circa differentias assignatas, & prima quidem habet dubitationem de vtroque membro cum sua radice, an scilicet forma substantialis puræ potentiæ tantùm actus sit.

Tertiū.

¶ Et, an forma accidentalis in ente, in actu tantùm recipiatur.

Quartū.

¶ Circa secundam differentiam est dubium, an accidentia habeant propriam existentiam distinctam realiter ab existentia substantiali.

Quintū.

¶ Et iterum est ibi dubium: an substantia subiecta accidenti possit intelligi esse absque omni accidente.

Sextum.

¶ Istas sex dubitatiōes si diffusè tractare vellemus, propositi limites exiremus, alterius enim negotij est: sed ne omnino ieiuni transeamus, de pluribus earum dicetur ordine supradicto, fundamenta & nostra & aduersariorum adducendo.

QVAESTIO XV.

Num inhærentia aptitudinalis sit de inhærentia accidentis.

CIRCA Primum dubium declarato titulo primò adducetur opinio Scot. secundò S. Tho. tertiò respondebitur argumentis in oppositum. Est igitur sensus primi dubij, an de essentia accidentis sit dependentia ad subiectū: quod sub specialibus vocabulis dubitatur ab alijs, cùm quæritur, an inhærentia aptitudinalis sit de essentia accidentis. Scotus in quarto sen. dist. 12. q. 1. decidit hanc quæstionem, quo ad accidentia absoluta, scilicet quantitatem & qualitatem atque tales, qui hoc vertunt in dubium: quid nominis ipsius inhærentiæ ignorare, contentisque est vnica ratione ad probandum, quòd impossibile sit inhærentiam quancunque esse de essentia accidentis absoluti, sic. Nulla relatio est de conceptu formali rei absoluté: omnis inhærentia est relatio, ergo nulla inhærentia est de conceptu formali rei absoluté.

Opi. Sco. 4.d.12. Vnica ro Sco.

¶ Aliter hæc rō formatur ab eodē, sic, Id qđ est essentialiter ad se, nō includit in se essentialiter respectū scdm Augustinū, septimo de Trinitate, capitulo scdo: sed accidens absolutū est ad se: ergo accidēs absolutū nō includit essentialiter respectum. inhærentia autem respectus est: ergo.

¶ Ab alijs autem cōfirmatur eadē ratio sic, Omne quod relatiuè dicitur, est aliquid præter relationem: fundamentum enim relationis est aliud formaliter à relatione: sed accidens absolutum, puta qualitas relatiuè dicitur inhærens: ergo est aliquid absolutum præter inhærentiam.

Confirmatio aliorum.

¶ Præterea, Inhærētia aptitudinalis est de essentia accidētis, ergo q̄titas & qualitas non sunt genera generalissima. Tenet cōsequētia ex eo, q̄ tunc à quātitate & quali-

Tertia confirmatio.

tate & cęteris accidentibus posset abstrahi conceptus cōmunis quidditatiuus eiusdem rationis in omnibus illis inferior conceptu entis:& superior illis nouem generibus scilicet,esse in:& sic cùm omnis talis conceptus sit genus, nouem genera accidentium generalisśima non erunt.haberent enim superueniens genus.

Opi.Thomistarū. THOMISTARVM Autem sententia est inhærentiam aptitudinalem esse de essentia accidentis,& eam non esse relationem.

¶ Sciēdum est enim aliquid esse absolutum vel respectiuum dupliciter,scilicet à subiecto & à termino,Absolutum enim à subiecto ens,est id quod non est natum recipi in alio vt substātia.Respectiuum ad aliud,vt subiectū est id,quod essentialiter natum est recipi in alio, vt omne accidens.Absolutum à termino est id,quod formaliter nō respicit aliud præcisè,vt terminum ad quem, vt substantia,quantitas & qualitas. Respectiuum ad aliud vt terminum est id, quod formaliter respicit aliud præcisè, vt terminum ad quem,sicut prædicamentum relationis.In hoc enim differt relatio pertinens ad prædicamentum relationis ab alijs respectibus cæterorum generum, qui à quibusdā transcendentes vocantur,quod respectus pertinens ad genus ad aliquid,essentialiter est ad aliud, nō vt receptiuum,vel causam efficientem aut finalem aut formalem:sed præcisè est ad aliud tanquam terminum, vnū enim relatiuorum nec est forma nec finis nec efficiens alterius,sed terminus.Propter quod dicit Magnus Albertus,quòd vnum relatiuorum non est diffiniendum per reliquum:eo quòd ly per,denotat causalitatem. Respectus autem aliorum generum,qui propter vocabulorum penuriam respectus dicitur:respicit essentialiter aliud:sed vt subiectum vel materiam vel formam, & huiusmodi.sic enim materia essentialiter respicit formam,& econtra:vt de commensuratione animæ intellectiuæ suprà dictū est. (sapi.6.q.13.) cùm ergo inhærentia aptitudinalis importet respectum ad aliud vt receptiuum,ipsam non de genere relationis, sed identificatam cuilibet generi,modo absolutum ens modo relatiuum significare dicimus.Vnde non prohibetur inhærentia aptitudinalis esse de essentia absoluti accidentis ex eo,quòd est respectus:imò ex hoc, quòd accidēs absolutum non à subiecto est,licet à termino : sequitur q de essentia eius sit essentialis dependentia ad subiectum, quam inhærentia aptitudinalis explicat.

¶ Consona autem nostra positio rationi ostenditur, ex eo quòd sicut esse ad constituit accidens relationem: ita esse in constituit accidēs vniuersale.Contrahitur enim ens per esse in,ad nouem genera accidentium,& ideo sicut ad,est de essentia relationis:ita in est de essentia accidētis.Vnde Smplicius in Cōmento prædicamētorum dicit esse in,nulllum cōstituit genus,sed omne accidēs circuit.

¶ Et confirmatur ex eo quòd nisi aptitudinalis inhærentia esset de essentia accidentis,posset completa diffinitione ipsum accidens concipi absque aptudinali inhærentia in eius diffinitione posita : quod est impośsibile.oportet enim ipsum in sua diffinitione habere essentialem dependentiam ad subiectum, quàm inhærentia aptitudinalis explicat:aliter subiecto non esset opus ad diffiniendum. Propterea in pluribus locis ait S.Tho.quòd diffinitio accidētis est hoc,seu aliud huiusmodi, res, cui debetur esse in alio.Hæc de secundo.

Ad primum. Sco. AD PRIMVM Autem in oppositum dicitur quòd Minor primi est falsa,& deceptus videtur Scotus: quia non vidit differentiam inter respectum In,& Ad.respectus enim In,& nō est relatio,nam licet talis respectus terminetur ad subiectum,& consequenter subiectum sit terminus:tamen non terminat vt terminus,sed vt receptiuum illius.& hoc oportet hîc valde attendere, aliud est enim dicere A est terminus talis respectus:&,A terminat talem respectum vt terminus:vt ex dictis patet.

Ad confirmationes. ¶ Et per hoc patet responsio tam ad secundam, quàm ad tertiam formam eiusdem rationis,semper enim supponit aptitudinalem inhærentiam esse relationem.

¶ Ad vltimum negatur consequentia:dicitur nanque q esse in est diuersarum rationum in prædicamentis, sicut & ens:est siquidem in,analogum ad nouem genera accidentium sicut & ens ad omnia genera.

EX HIS Patet solutio secundi dubij,in quo Scotus nobiscum concordat in quarto, distin.12.ita quòd vnanimiter fatemur accidens non posse complete diffiniri absque additione subiecti,vt nunc nunc est probatum: quod plenius inferius patebit,cùm declaratum fuerit,vnde sumantur genus & differentia in eis.Testatur & hoc Arist.in 7.Meta.tex.Com.15.& 17. (T.ca.15. & 17. & tex. com.4.)

TERTIA Dubitatio,quoniam nimis est ampla, alibi discutienda relinquatur.oporteret siquidem ad plenam illius resolutionem multos quinternos implere.

QVAESTIO XVI.

Num dimensiones interminatæ præcedant formam substantialem in materia op.Auic.de substantia orbis. c.1.col.2.primo Physic.c.63.& 4.Physic.c.25.prima ratio.

QVARTAM Verò,quia de accidentis natura est, cuius tractatum agimus non omnino prætermittendam duco.In qua tria agēda sunt.primò,recitabitur opi.Auer. secundò ponetur opi S.Tho.tertiò respondebitur argumētis in oppositum.

¶ Sciendum est quo ad primum, Auerroim in libro de Substantia orbis fundasse opinionē nobis cōtrariam ponendo in materia prima,quæ est pura potentia,accipi dimensiones interminatas.Ex hoc enim sequitur non omne accidens esse subiectiuè in ente in actu.

¶ Mouetur autem ad hoc opinandum rationibus plerisque ducentibus ad impośsibile. Prima est, Dimensio interminata non est in materia coæterna sibi.ergo corpus fit,ex non corpore & dimensio ex non dimensione.& tūc vltima sequitur.ergo formæ corporales,id est dimensiones sunt sibi inuicem contrariæ,& succedentes sibi inuicē in subiecto,sicut sibi inuicem succedunt formæ substantiales in eadem materia,consequēs est impossibile,ergo à destructione cōsequētis,&c.impossilitas cōsequētis patet ex eo,q neq motus neq mutatio aliqua est ad quātitatē interminatā.Augmentatio enim est ad quantitatē terminatā.Patet quoq ex eo q quantitati nihil est contrarium vt dicitur in prædicamentis.Consequentia autem probatur ex eo,quòd omne quod fit ex suo contrario seu priuatiuè,vt dicit primo Phy.tex.cō.64.&.5.eiusdē.tex.cō.7 (In prædicamento quantitatis. T.c.64. & 47. T.cap.7.)

¶ Secunda ratio est ista,Quantitas interminata non est in materia,ergo materia non potest simul formas distinctas specie aut numero recipere,consequens est falsum ad sensum.ergo Consequentia probatur ex eo,quòd diuersæ formæ non possunt simul recipi nisi in diuersis partibus materiæ,materia verò diuersis partibus caret ante quantitatis receptionem.substantia siquidem exclusa quantitate indiuisibilis est,vt dicitur primo Physi.tex com.15. (Secunda ratio. T.ca.15.)

¶ Tertia ratio est ista,Quantitas non est in materia subiectiuè,ergo forma non diuiditur per diuisionem materię. Tenet consequentia:quia forma recipitur in materia indiuisibi,cùm quātitate ponatur carere. Tunc vltrà,ergo forma recepta in materia nullam diuisionem habet. Tenet cōsequentia:quia omnis diuisio formæ materialis præexigit diuersitatem partium materiæ.Tunc vltrà,ergo forma recepta in materia est æterna & carens contrario: Tenet cōsequentia:quia temporalitas formæ corruptibilitatem eius sequitur:corruptibilis autem nō est forma aliqua,nisi receptiuum eius habeat diuersas partes,quarum alteram ipsa,alteram formam alia informet: cùm oportet communicari in materia ea,quæ inuicem corrumpuntur vt primo de generatione text. comment.53.dicitur. & tunc vltimò sequitur quòd nullam nisi primam formam materiam recipiat,oportet enim corruptionem vnius esse generationem alterius,vt dicitur in primo de generatione.text.comment.17.& consequenter caret contrario.Hæc de primo. (Tertia ratio. T.ca.53. T.ca.17. 3.Physic. T.ca.73.)

HANC OPINIONEM, Et si in quibusdā suis libris sequatur S.Th.propria tū sentētia oppositū vltimò determinauit in prima Parte,q.76.ar.6.vbi tali ratione vtitur contra Auer.positionem,Quandocunque aliquid est in potentia ad actum omnem, ordine quodam prius recipit actum primum simpliciter & demum sequentes. sed materia prima secundum se est in potentia ad omnes actus substantiales & accidentales ordine quodam:ergo prius recipit actum priorem simpliciter:deinde posteriorem,sed primus actus simpliciter etiam ordine generationis est esse.ergo primū,q intelligitur recipi in materia est esse,substantiale,& non nisi à forma substantiali: ergo prius recipitur in materia forma substantialis,quam quodcunque accidens.& sic omne accidens sequens adueniet enti in actu.Quòd primus actus simpliciter sit esse, patet tū autoritate libri de causis in principio,Tum quia esse (Opi.scilicet d.4. di.13 q.1. arti.2.q. 4.itē 4. di.44.q. 1.arti.1. quæstiōcula tertiū,quartum contra Gen. c.8.secundum in tract. de natura materiæ contra Auer.)

esse quātum præsupponit esse:& similiter esse quale præsupponit esse:& sic de alijs. Sequuntur præterea ad hāc positionem multa inconuenientia:quòd scilicet ens secūdum quid præcedat esse simpliciter:& quòd ens per accidens sit prius ente per se:& quòd materia maiorem connexionem habeat cum forma alterius generis,quàm cum forma proprij generis,ex quo à qualibet forma substantiali est denudabilis,& non à qualibet forma accidentali:& quòd substantiæ generabilis sint non solùm tria,sed quatuor principia,scilicet materia, forma, priuatio & quantitas terminata.non enim potest fingi quin sit principium saltem per accidens, cùm sit coniuncta principio per se,sicut de priuatione dicitur & sic debuit connumerari ab Arist. Tenenda est igitur opi S.Tho.quòd omne accidēs est subiectiuè in ente et actu,& per hoc differt à forma substantiali,quæ est subiectiuè in ente in pura potentia.Et hæc de secundo.

Primo Physicor. 65 & 66.

Ad primam. AD PRIMAM Rationem Auer.dicitur quòd consequens primum illarum habet multiplicem sensum & quandoque verum & quandoque falsum:& ideo distinguendum est.si nanque ly ex dicat habitudinem causæ materialis verum est:corpus enim fit ex materia quæ non est corpus & indiuisibilis in actu,licet sit corpus & diuisibilis in potentia.si autem ly ex, dicat habitudinem termini à quo falsum est:necesse est enim materiā,ex qua fit corpus immediatè,ante illud instans habuisse corporeitatem:& vniuersaliter in omni instanti temporis necesse est ipsam esse sub dimensionibus.& hoc modo intelligendum est quod Aristo.tertio Cæli, tex.com.29.& 64.dicit,quòd impossibile est corpus fieri ex non corpore, id est post non corpus. Amplius est distinguendum ly fit: corpus enim seu dimensionem fieri intelligi potest dupliciter.Vno modo terminatiuè,id est, vt fiat tanquā terminus alicuius motus vel mutationis,& hoc modo est impossibile fieri dimensionem.Alio modo concomitatiuè, id est vt sit tanquam aliquod consequens ipsum terminū motus seu mutationis:& hoc modo verum est,corpus fieri:neque enim generatio,neque alteratio,neque motus localis ad quantitatem terminatur,vt quātitas est,licet augmentatio terminetur ad quantitatem perfectam,sed quādo generatio terminatur per se primò ad compositū substantiale,generantur consecutiuè eius accidentia inseparabilia:de quorum numero est quantitas, quæ substantialē corporeitatem sequitur.Peccatum ergo accidit in prima ratione Auerrois:quia concessa prima consequentia, pro quanto infert consequens in sensu vno,non tenet secunda consequentia,quæ supponit,dimensiones fieri non concomitatiuè,& per accidens,sed determinatiuè.de illis enim, quæ fiunt vt termini mutationum,verificatur,quòd corrumpuntur à contrario, & quòd succedunt sibi inuicem se mutuò expellentia,& non de illis quæ fiunt consecutiuè,de quorum numero est quantitas interminata.

Tex.29. & 64.

Secunda responsio.

Ad secundam. ¶ Ad secundam rationem negatur consequentia. Et ad probationē dicitur,quòd diuersas formas præexigere diuersas partes in materia potest intelligi dupliciter. Vno modo vt ly præ,dicat ordinē tēporis:& sic verū est, quascūque duas formas simul recipiēdas in materia præexigere eā esse distinctā in plures partes immediatè ante illud instans,in quo illæ formæ inducūtur,eadē enim pars materiæ non potest simul ad duas formas alteratione sufficiente disponi, sed talis distinctio partium materiæ præexacta non oportet quòd fiat per interminatas dimēsiones ipsi materiæ inhærentes sed fit per dimensiones præcedentiū compositorum.Alio modo potest intelligi vt ly præ, dicat ordinem necessarium:ita quòd in instanti introductionis formarum necesse sit materiam habere prius natura diuersitatem partium,& post formas distinctas:& hoc est falsum:oportet enim prius natura materiam esse, quā distinctam esse:in illo ergo & pro illo instanti exigunt duæ formæ distinctas partes materiæ sed nō præexigūt.

Ad tertiam. ¶ Ad tertium dicitur quòd formam diuidi per diuisionē subiecti potest intelligi dupliciter.Vno modo,vt ideo forma diuisionem habeat ex subiecto, quia in materia prædiuisa recipitur,& hoc modo quō sit verū & quomodo sit falsum,nūcnūc declaratum est.Alio modo,vt ideo forma diuidatur ad diuisionem subiecti:quia forma habet talem diuisionem ratione sui subiecti, & hoc modo verum est:eo quòd diuisio quantitatiua conuenit formæ substantiali ex hoc quòd est in materia,ratione cuius cōpositum est quantum:sicut enim qualitas sequitur compositū ratione formæ:non ita tamen quòd ipsa qualitas præsit in ipsa forma subiectiuè:ita quantitas in est composito ratione materiæ non ita quòd præsit in materia: quia ergo diuisio quantitatiua formæ non conuenit nisi ratione materiæ,in quā recipitur,vt formæ à materia separatæ ostendunt:ideo formas diuidi ad diuisionem subiecti cōcedimus,non tamen diuisionem istam præcedere formā sed comitari.Vnde patet responsio ad totum processum rationis:quoniam ruit,fundamento falso innitens. fundatur enim super hoc quòd in expositione nostra sequit,formas non diuidi ad diuisionem subiecti:quod patet non sequi.

Quinti dubij solutio. QVINTA Dubitatio prætermissis argumentis secundum S.Thomæ doctrinam habet partem affirmatiuā veram.Cùm enim ab omni forma fluat aliquod esse: quia forma est quæ dat esse rei,necesse est à forma accidētali fluere accidentale esse:sicut ab albedine esse album, & a dulcedine esse dulce.

Accidens habere proprium existentiam distinctam ab existentia subiecti.c.5.q.2. ¶ Quòd autem esse quod fluit à forma accidentali non est idem quod esse substantiale,ex proprijs rationibus substantiæ & accidentis notissimum est:esse namque substātiale est esse simpliciter secundum se independens & primum:esse autem accidentale est esse secūdum quid in alio dependens a subiecto,& posterius.Nec esse solum actualis existentiæ accidentis distinguitur realiter ab esse subiecti actualis,sed etiam ab ipsa essentia formæ accidentalis à qua est.Iam enim suprà probatū est, quòd nulla quidditas creata est suum esse existentiæ.Vnde existentia albedinis nec est ipsa albedo nec existentia subiecti nec receptio albedinis in subiecto:sicut nec existentia formæ substantialis est ipsa forma aut materia aut receptio formæ in materia,sed quēadmodum forma substantialis recepta in materia perficit ipsam vt vtraque existentiam recipiat:ita albedo recepta,in subiecto perficit ipsam vt esse album recipiat,ita quòd sicut forma est ratio materiæ & composito substantiali,quòd esse habeat: ita albedo est ratio subiecto composito ex albedine & subiecto quòd habeat tale esse,albū scilicet.& sicut tot esse substātialia in aliquo oportet esse quot sunt formæ substantiales: ita secundum numerum formarum accidentiū multiplicatur esse accidentale.Aliud est siquidem esse album & aliud est esse dulce.

q.1.I principio.a. ¶ Errāt propterea qui sancto Tho.imposuerunt opinionem recitatam à Sco.in quarto sen.dist.22.

Solutio sexti dubij. CIRCA SEXTAM Dubitationem,an scilicet distantia accidenti subiecta possit intelligi esse sine omni accidente,declaranda est primò sententia sancti doctoris.Error deinde quidam elidendus.

¶ Ad percipiendum primum, distinguendum est quòd de substantia & accidente dupliciter loqui possumus. Primò modo vt sic,id est de substantia sub ratione substantiæ & de accidente in eo quod accidens.Alio modo contingit loqui de substātia & accidēte sub ratione talis substātiæ & talis accidentis.primo modo substantia est separabilis ab oī accidēte,eo quòd esse substātiale, vt sic,nullam connexionē necessariā habet cùm esse accidentali: alioquin omnis substantia esset accidenti subiecta.Secūdo modo substantia non potest separari ab omni accidente:quia non à propria passione propter connexionem necessariam,quę est inter subiectum & propriam passionē, non propter hanc quòd subiectum dependeat à passione. Propterea san.Tho.in quæstionibus disputatis de spiritualibus creaturis,q.vlti.ad septimum,& in quæstionibus de anima,q.12.ad septimum ait,quòd subiectum esse sine porpria passione non est possibile nec intelligibile.In litera autem loquens de esse substantiali & accidentali, vt sic ait subiectū posse esse sine accidētali forma sibi aduueniente.Ostendit autem natura demonstrationis subiectum esse non posse sine passione,oportet nanque conclusionem,quæ inhærentiam passionis in subiecto cōcludit necessariam esse,& impossibile aliter se habere.

q de spiritualibus creaturis q.2.q. de a.q.12. septimum.

Antonius de Trombeta in Quolib. Metaphi. ERROR AVTEM Intolerabilis hic cauendus est,positus ab Antonio Trombeta in Quolibet suo dicente,quòd quia secundū S.Th.& eius sequaces subiectum non est nisi causa materialis respectu passionis, & passio est accidens,ex quo necessariò sequitur subiectum posse esse sine propria passione. Fundamentum autem huius consequentiæ est quia omnis potentia passiua, est potentia cōtradictionis:sed subiectum est solùm in passiua potentia respectu passionis:ergo est in potentia contradictionis,ergo potest habere ipsam & non ipsam,Ma

T.c.17. id habetur ex nono Metaphys. tex.com.17.& probatur etiam ratione sic, passiones entis distinctæ sunt, tales, quòd vna includit negationem alterius, ergo potentiam includit negationem actus: & per consequens potentiæ vt potentia est non repugnat esse sine actu, ergo omnis potentia est potentia contradictionis.

¶ Præterea ad idem, Possibile est medium inter necessarium & impossibile: ergo cùm necessarium respiciat esse solum, & impossibile non esse solùm possibile respicit esse & non esse: & sic omnis potentia cùm ab ea dicatur possibile est potentia contradictionis.

¶ Præterea ad idē, Ideo potentia passiua est ad esse: quia pōt ab alio recipere esse, scilicet ab agente, si autē ab alio recipit esse, illo circunscripto quantum est in se est sub nō esse. Si ergo potentia passiua ex se est sub non esse, & ab agente potest habere esse: necessariò sequitur quòd est potentia contradictionis, scilicet ab esse & non esse.

1.q.77. ar.6.ca. ACCIDIT AVTEM Error hic & in principijs & in conclusione. In principijs: quia S. Tho. in prima Parte, q.77. ar.7. tenet ex intentione, & probat subiectum esse causam suæ propriæ passionis in triplici genere causæ, scilicet materialis, effectiuæ & finalis: vnde patet error minoris. Maior autem licet sit Arist. est tamen malè intellecta & probata: potētia enim materialis est duplex, quædam est receptiua tantùm, quædam verò non solùm receptiua, sed etiam passiua extenso nomine passionis ad omne genus transmutationis. Potentia receptiua tantùm est necessariò coæua suo actui, eo quòd si esset ante suum actum, oporteret quòd per aliquam trāsmutationem illū reciperet; & sic non esset receptiua tantùm respectu illius. Potētia autem passiua necessariò nulli actui coæua est, respectu cuius est passiua: eo quòd omne actum per transmutationem acquirit, & consequenter per transmutationem perdit, omne enim generabile est corruptibile, vt dicitur primo Cæli. T.c.10. 26.27. et 28. Propositio ergo illa, Omnis potentia est potentia contradictionis, est intelligēda de potētia passiua, & non de receptiua tantùm. T.c.a.17. Hanc glossam & sensus ipse & tex. Aristo. conuincunt. Ad sensum enim patet, in cælo esse potentiam receptiuam suæ figuræ: & tamen in eo talis potentia non est potentia contradictionis: cælum enim non est in potentia ad aliam figuram. Ari. verò tex. allegato nono Metaph. ait cælum non esse in potentia ad motum, sed ad terminos eius tantùm: & tamen constat cælum habere potentiam receptiuam sui motus. vnde ex hoc insinuauit, quòd de potentia passiua loquebatur: ea enim cælum est in potentia ad terminos motus. Vnde cū subiectum non habeat potentiam passiuam, sed receptiuam tantùm respectu propriæ passionis, nulla enim mutatio mediat inter subiectum & passionem: oportet subiectum non esse in potentia contradictionis respectu passionis: & sic conclusio deducta fuit falsa.

Ad rōnes Tromb. Ad primam. ¶ Ad rationes autem, quibus arguēs nititur illam propositionem de omni potentia receptiua probare, respondetur. Et ad primam dicitur, quòd passiones entis distinctas esse tales, quòd vna includit negationem alterius, verum est; quia vna non est alia formaliter. potentia enim non est actus formaliter, sed ex hoc nō sequitur, ergo quælibet potest esse sine alia. Nam non valet, hoc non est illud, ergo hoc potest esse sine illo.

Ad secundam. ¶ Ad secundam dicitur, quòd possibile vt distinguitur contra necessariū & impossibile, sumitur à potentia passiua, & non à potentia receptiua tantùm: & ideo ex hoc non sequitur, nisi potentiam passiuam esse potentiam contradictionis: cùm tamen arguens debeat probare, quòd omnis potentia receptiua sit potentia contradictionis.

Ad tertiā. ¶ Ad tertiam dicitur, quòd propositio prima ibi adducta, scilicet ꝙ ideo potentia est ad esse: quia potest recipere esse ab alio, scilicet ab agente, in vno sensu est vera, & in altero falsa. si enim ly potest, dicat posse distinctū contra impossibile. Aristo. dicit eam esse falsam, est enim sensus ꝙ ideo potentia est ad esse: quia non est impossibile ipsam recipere esse ab agente, & sic cælum esset in potentia ad motum, cùm recipiat ipsum ab alio. Si autem ly potest, dicat potentiam, vt distinguitur contra esse in actu, tūc propositio est vera, ideo em̄ aliquid est in potentia ad esse: quia pōt recipere esse qđ adhuc nō habet, sicut ideo aliquid est potētia ad nō esse, quia pōt habere nō esse quo caret, sed cū omnis actus possibilis haberi ab aliqua potētia nō nisi per trāsmutationē acquiratur, ad nostram positionē reditur, quòd scilicet potētia passiua sola sit ad esse,

¶ Alias rationes, quibus separabilitas substantiæ ab omni accidente à Scotistis probatur, ex supradictis facilè est soluere. Assumunt siquidem propositiones, quarū falsitas est superius declarata.

Substantia est cā accidentium. Sed, quia illud, quod dicitur maximè & verissimè in quolibet genere, est in causa eorum, quæ sunt post in illo genere: sicut ignis, qui in fine caliditatis est causa caloris in rebus calidis, vt in secundo Metaphy. dicitur: ideo substantia, quæ est principium in genere entis, maximè & verissimè essentiam habens, oportet quòd sit causa accidentium, quæ secundariò & quasi secundum quid rationem entis participant. T.c.4.

¶ In hac secunda parte capituli diuersitatem accidentium inter se declaraturus præmittit causam accidentium, quæ sit, vt causas diuersitatis eorum insinuet tali conclusione, Substantia est causa accidentium, quam probat sic. Maximè & verissimè ens est causa reliquorum entium: substātia est maximè & verissimè ens. ergo substātia est causa aliorum entiū: sed talia sunt accidentia. Minor verò ex septimo Metaphy. in principio patet. T.c.2. Maior verò ex secūdo metaphy. tex.com.4. habetur, vbi dicitur, quòd vniuersaliter id qđ est maximè tale in aliquo ordine, qđ est causa omniū aliorum in illo ordine, vt sic: sicut ignis qui in ordine calidorum est maximè calidus: omnium calidorum est causa vt sint calida. T.c.4. Vtitur autem nomine Generis in litera, sicut Arist. vtitur ibi vniuocatione: eo quòd ad veritatem huius propositionis exigitur, quòd causa communicet cum effectu in nomine & ratione, licet analogicè eadem, non enim sequitur, cælum est causa omniū calidorum, ergo cælum est maximè calidum, quod tamen sequeretur, si cælo calidi nomen non æquiuocè cōueniret. Quia igitur substantia & accidens in nomine & ratione entis analoga tamen conueniunt, & substantia maximè est ens, ideo causa est omnium aliorum vt entia sint.

Accidentiū alia sunt sequentia formam substāliā, alia verò materiā. Quod tamen diuersimodè contingit: quia enim partes substantiæ sunt materia & forma, ideo quædam accidentia principaliter consequuntur formā, & quædam materiam.

¶ Quia accidentia causantur à substantia in qua sunt, & effectuū diuersitas ex causis prouenit, assignat diuersitatem inter accidētia à priori ex diuersitate partium substātiæ à quibus fluūt accidētia: & ponit tres distinctiōes.

¶ Quarum prima cum suis diuisionibus talis est, Accidentium alia sequuntur principaliter formam: alia sequūtur principaliter materiam. Accidentium sequentium formam quædam communicant materiæ, quædam verò sunt separata à materia. Accidentium autem sequentiū materiam, quædam sequuntur eam in ordine ad formam generalem, & quædam in ordine ad formam specialem. Accidentia aliqua sequuntur formam; aliqua materiā.

¶ Est autem ratio primæ diuisionis, quia cùm vnūquodque operetur per quod esse actu & semper species aliqua mouere & agere existimetur vt dicitur tertio Physi. tex. com.17. oportet formam sequi operationes & operatiuas virtutes: similiter cùm patiatur & trāsmutetur vnūquodque ratione materiæ, oportet plura accidentia eam sequi vt ea quæ propter materiæ diuersam complexionē insunt, & ipsam motui subijciunt, &c. T.ca.17. Apposuit autem in prima diuisione ly principaliter, vt distinguitur contrà totaliter: nullum enim accidēs est solius formæ aut solius materiæ: sed omnia sunt compositi (etenim ad ipsam quoque intellectionem nō solùm anima concurrit sed totum compositum ex materia & forma. Sortes enim est qui primò intelligit) est ergo sensus diuisionis quòd accidētiū quædam sequuntur formam non vt causam totalem sed principalem: quædam similiter sequuntur materiam vt causam principalem nō totalem. Cùm enim omnium accidentium causa sit id quod verè est, id est substātia completa omniū causa est cōpositū ex materia & forma: sed aliquorū principalis radix est forma, aliquorū verò principalis radix est materia. Sicut enim in artificialibus aliquid conuenit cōposito ratione formæ et aliquid ratione materiæ, quemadmodum scindere conuenit serræ ratione formæ, duritiēs autem ratione materiæ: ita & in naturalibus aliquid oritur in cōposito ratiōe formæ, & aliquid ratione materiæ quemadmodum in Sorte sentire & intelligere est ratione formæ: masculinum verò ratione materiæ.

In hoc capitul. Quæ autem sit regula ad discernendum accidentia sequētia formam ab accidentibus sequentibus materiam, infrà assignabitur.

Accidentiū, quæ formā sequuntur alia sequuntur formā à materia dependentem, alia verò formam à materia separatā.

Forma autem inuenitur aliqua, cuius esse non dependet à materia, vt anima intellectualis. Materia verò non habet esse nisi per formam, vnde in accidētibus, quæ sequuntur formam, est aliquid, quod non habet communicationem cum materia, vt intelligere, quod nō est per organum corporale, sicut probat Philosophus in tertio de anima. Aliqua verò ex consequentibus formam sunt, quæ habent communicationem cum materia, vt sentire, sed nullum accidens sequitur materiam sine communicatione formæ.

T.c.6. Hîc ponitur prima subdiuisio cū eius causa, Cū enim propriæ virtutes & proprietates & operationes formarū ipsis formis proportionari debeant: ita si essentia ipsius formæ sit dependens à materia: virtus & operatio eius (cùm non sint ipsa forma à qua fluunt perfectiores) depēdere oportet à materia. Et si essentia formæ est independens à materia virtutem aliquam oportet habere à materia independentem, alioquin otiosè fecisset natura formam independentem: fecisset siquidem naturam eleuatam supra materiam, vt sic non posset operari & consequenter nec finem proprium consequi. vnumquodque enim est propter suam operationem, vt dicitur secūdo cæli, tex. Com. 17. Quia ergo inuenitur duplex genus formarum substantialium, dependentium scilicet à materia, vt sunt omnes formæ materiales, & independentium ab ea vt est anima humana: ideo inuenitur duplex genus accidentium sequentium formam.

T.c.17. Accidētia quædā sequuntur formā dependentem, aliqua formā independentē à materia.

Quædam enim fluunt à forma dependente à materia, & hæc ita fluunt ab ea, quòd tamen recipiuntur subiectiuè in composito: propterea dicitur quòd habent communicationē cū materia: vt sentire, vegetare, & huiusmodi.

Quædam verò fluunt à forma independente à materia vt sic: & hæc ita fluunt ab ipsa forma, quòd recipiuntur in sola forma subiectiuè: & propterea dicuntur non habere communicationem cum materia, vt intellectus & voluntas intelligere, velle, & huiusmodi.

NEC ARBITRERIS Nos immemores cōtradicere superius nunc dictis: vtrumque enim est verum quòd, scilicet omne accidens est compositi, vt suprà diximus: & quòd aliquod accidens est solius formæ, vt modò dicemus. Accidens enim esse alicuius potest intelligi dupliciter. Vno modo vt completi principij elicitiui & receptiui. Alio modo vt suppositi, homo secūdo modo omne accidens est compositi cuius est esse & fieri. vnde anima non intelligit vt suppositum, quod operatur sed Sortes per animam. Primo verò modo aliquod accidens est ipsius animæ & aliquod est compositi: virtus enim intellectiua non est subiectiuè in aliqua parte corporis, composita ex materia & forma, sed est subiectiuè in sola essentia animæ. vnde in tertio de anima, text. commen. 4. dicitur quòd intellectus nullius corporis est actus. *T.c.4.* Virtutes autem sensitiuæ non sunt subiectiuæ in sola anima sed in determinatis corporis partibus compositis ex materia & forma substātiali. Similiter completum elicitiuum principium sensationis non est sola potentia animæ sed compositū ex organo corporali & virtute animæ. Intellectionis autem principium elicitiuum completum est ipsa sola virtus intellectiua: & cùm operatio immanens sit subiectiuè in suo elicitiuo principio, intelligere erit in solo intellectu sicut in subiecto.

Propterea, S. Th. alibi dicit, quòd anima intelligit sicut oculus videt: videt vt completum principium elicitiuū, oculus enim nominat compositum ex organo corporeo & virtute animæ: non ergo contradicunt ista, omne accidens est compositi, vt suppositi, & aliquod accidens est solius formæ vt cōpleti principij elicitiui & receptiui. Et licet totus sermo sit de accidentibus substantiarum materialium ex his tamen innuitur natura accidentium, quæ sequuntur formam independentem à materia.

Et nota quòd antequàm ponatur alterius mēbri subdiuisio assignatur causa in litera, quare nō sit talis subdiuisio de accidentibus sequētibus materiam, qualis facta est de his quæ sequuntur formam, vt dicatur accidentiū sequentium materiam, quædam communicantur formæ & quædam non: & causa est ista: quia non inuenitur duplex materia, altera depēdens à forma & altera non, sicut inuenitur duplex forma: nulla enim materia potest esse sine forma. vt probatum fuit. *Capit. 5. q. 8.*

Accidentiū, quæ sequuntur materiam, duplex genus.

In his tamen accidentibus quæ materiam consequuntur, inuenitur quædam diuersitas, Quædā enim accidentia consequuntur materiam secundum ordinem, quem habet ad formā specialem, vt masculinū & femininū in animalibus quorū diuersitas ad materiam reducitur, vt dicitur in decimo Metaphy. vnde remota forma animalis dicta accidentia non remanent nisi æquiuocè. Quædam verò consequuntur materiam secundum ordinem, quem habet ad formam generalem: & ideo remota forma speciali adhuc in ea remanent, sicut nigredo cutis est in Aethiope ex mixtione elementorum, & non ex ratione animæ: & ideo post mortem in eo remanet.

Hîc ponitur alterius membri diuisio talis accidentium sequentium materiam quædam sequuntur eam in ordine ad formam generalem: quædam in ordine ad formā specialem. Illa accidentia dicuntur sequi materiam in ordine ad formam generalem, quæ indiuiduo generis altioris conueniunt ratione magis suæ materiæ, quàm formæ: sicut hoc mixtum habet cutis nigredinem non ex ratione formæ mixti, sed quia materia sua talis passa est, puta in tali climate, vbi calor solis abūdat. Illa verò dicuntur & consequi materiam in ordine ad formam specialem, quæ indiuiduo inferioris generis vel speciei conueniunt magis ratione materiæ, quàm formæ: sicut hoc animal est masculinum non ratione animæ principaliter, sed quia materiam ad animam dispositam talis passio comitata est: puta quia materia plenè dominio actus vigorosi seminis subiecta non fuit. *Signum differentiæ assignatæ.* Signum autem, quòd talia accidentia se habent, scilicet quòd sequuntur materiam, secundū quod respicit formam altioris vel inferioris generis est quòd aliqua eorum eiusdem rationis remanent composito corrupto: & quædā non remanent nisi equiuocè: nigredo siquidē hominis viui & mortui eiusdem rōnis est: masculinitas autē non. causa autem huius nulla est alia, nisi quia masculinitas sequitur animal ratione suæ propriæ materiæ: & propterea corrupto animali & non remanēte nisi æquiuocè, oportet masculinitatem, in cuius ratione ponitur animal, æquiuocè remanere. Albedo autem quia mixti materiam sequitur in cadauere remanentis, secundum eandem diffinitionem non æquiuocè remanet.

QVAESTIO XVII.

Num eadem accidentia numero sint in genito & corrupto. Auerroistarum quorundam opinio. In de substantia orbis ca. 1. & primo Phy. 66.

CIRCA EA Quæ hîc dicuntur accidit dubiū, Vtrū nigredo cutis in Aethiope viuo & mortuo sit vna & eadem numero: & vniuersaliter vtrùm sit idem numero accidēs in genito & corrupto. In hac dubitatione tria agenda sunt: primò recitabitur opinio quorundam: secundò ponetur opinio S. Th. tertiò respōdebitur ad obiecta.

QVO AD Primum quidam opinantur accidētia communia genito & corrupto esse eadem numero in vtroque inter quos aliqui quibusdam verbis Auer. innixi tali distinctione suam promunt imaginationem, Accidentia communia genito & corruppto habent duplicem modum essendi, terminatum, scilicet & interminatum. Accidentia interminata vocant essentias accidentium absque limitatione ad talem vel talem gradum. Accidentia verò terminata dicunt essentias accidentium limitatas ad hunc vel illum gradum. Accidentia interminata ponunt eadem numero esse in genito & corrupto: non autem terminata, vnde sicut quantitas interminata communis expressè à Comment. & eadem in omnibus ponitur: ita color interminatus cōmunis: & idem est in aëre & igne.

Confirmatur autem opinio ista autoritatibus & rationibus. Aristoteles enim primo de Generatione, text. com. 23. dicens. *T.c.23.* In his autem si aliqua manēt in genito & corrupto, puta in aëre & aqua si ambo diaphana aut humida, &c. ostendit non esse inconueniens quòd aliquod idem accidens sit in genito & corrupto. *T.c.25. Capi.D* Et in secundo de Generatione tex. com. 25. vult expressè quod in habentibus symbolum est facilior trāsitus; quia est facilius corrum-

pere vnum quã duo. Auerrois quoque in libro de Substantia orbis, non longè à principio dicit non solùm dimensiones interminatas quas simplices vocat remanere eadem in genito: sed vniuersaliter qualitates omnes communes genito & corrupto.

Ratio autem prima ad hoc est: quia si qualitates disponentes materiam rei corrumpendæ ad nouam formã corrumpuntur, quæritur, quid educit formam generandam, non potest dici quòd illud sit agens extrà: quia hoc non potest facere nisi per qualitates medias introductas in materia: qualitates autem illæ corrumpi dicuntur ab aduersario ante inductionem formæ. ergo remanet, quòd nihil sit quod educat formam: quod est impossibile.

Præterea, Qualitates symbolæ, quæritur, à quo corrũpuntur, cùm nullum contrarium appareat: & frustrà corrumpi res censeatur in aliquo instanti in quo eadem oportet generari.

Præterea figura cadaueris, organi ratio & cicatrix, & si qua sunt huiusmodi, si nõ remanẽt eadẽ queritur à quo generantur: & cùm non possit dici à quo generantur per modum sequelæ, oportet quòd nullũ sit generans. Quòd aũt non generentur per modum sequelæ, probatur. Accidentia enim aliqua ideo consecutiuè generantur, quia dãs formam, dat consequentiam ad formam: modò ista accidentia repugnant formæ magis quàm sequantur eam: cuius signum est, quia sub forma cadaueris ad corruptionem tendunt. Et hæc de primo.

CONCLVSIO.

Non sunt eadem numero accidentia in genito & corrupto.

QVO AD Secundum sciendum est Thomistarum esse opinionem: nullum accidens esse idem numero in genito & corrupto. Sequitur enim hoc necessariò ex nostris principijs. Nam si nullum accidens est subiectiuè in materia: & non datur nisi vna forma substantialis in cõposito, impossibile est idem accidens remanere idem numero: migraret siquidem accidens de subiecto in subiectum, & esset idem & non idem. Nec rationes pro nunc ad hanc conclusionem afferam, quia oportet ad hoc efficaciter probandum probare illud principium, scilicet quòd in composito est tantùm vna forma substantialis. Sed declarabo quomodo hoc sit possibile, & quomodo defendenda est ab aduersarijs positio nostra.

Accidens quatuor modis corrũpitur.

Sciendum est igitur accidens quadrupliciter corrũpi. Primò per alterationem oppositam suo contrario: vt frigus à calido. Secundò ad absentiã conseruatiui agentis, vt lumen in aëre desinit sole recedente. Tertiò ad corruptionem subiecti, vt risibilitas corrumpitur homine mortuo. Quartò ad corruptionem termini, vt similitudo desinit consimili perempto. Et quia quot modis dicitur vnum oppositorum, tot modis dicitur & reliquum, accidens generatur quadrupliciter. Primò ab agente sibi simili per transmutationem: sicut aqua calefit ab igne calido. Secundò ad præsentiam agentis in fieri & esse, vt lumen in aëre fit à sole præsente. Tertiò ad generationem subiecti, vt risibile generatur homine genito.

Quatuor modis generatur accidens.

Quartò ad generationem termini, vt Sorte solo albo existente, statim ad alterius albi generationem consurgit in Sorte similitudo. Et licet omnibus istis modis contingat accidens secundum totam latitudinem corrumpi: nullus tamen illorum modorum conuenit accidentibus omnibus nisi tertius. Commune nanque est omnibus accidentibus corrumpi eorum subiecto corrupto, cũ accidentis esse sit inesse: & ideo sufficiens causa corruptionis accidentium redditur, quãdo subiecto corruptio assignatur. Vnde cùm ex aëre fit ignis, licet non oporteat corrumpi calorem aëris, sed potius intendi: quia tamen aër qui subiectum illius est, corrumpitur, necesse est ipsum quoq; calorem corrumpi absque contrario ad solum subiecti defectum. Propterea apparet qualiter peccent peccato fallaciæ consequẽtis argumẽta ea quæ qualitates simbolas & dispositiones pro forma introducenda facientes: quia carent contrario corrumpente, remanere inferunt.

Et notandum, quòd quando accidens generatur ad generationem subiecti, vel corrumpitur ad corruptionem subiecti: tunc cùm eadem actio terminetur ad vtrunque, ad subiectum per se, & accidens consecutiuè, non oportet quærere aliud generans vel corrumpens nisi generatiuum vel corruptiuum subiecti. Idem enim est agẽs, quod vtrunque simul & eadem operatione facit, sicut cũ ignis ex aëre ignem generat, alterando aërem, in fine alterationis aërem corrumpit per se, & cõsecutiuè calorem introductum: & vniuersaliter omnia accidentia, quæ in aëre subiectiuè erãt ea consecutionis necessitate: quia accidens sine subiecto proprio remanere non potest, & in eodem instanti generat ignem per se, & calorem consecutiuè absque alia media alteratione similẽ calori ante illud instãs ex instãti. Simile autem est iudicium de quantitate & figura & alijs dispositionibus, accidentibus similibus in genito & corrupto: omnia enim ista concomitatiuè producuntur. & ideo nõ oportet quærere generans nisi quod subiectum generat. Et cùm supradicta inspexeris videbis, quòd simile à suo simili cõcomitatiuè & per accidẽs quandoque corrumpitur: & per oppositum à non simili concomitatiuè, per accidens generari contingit ipsum accidens. Aristo. ergo quoties dicit eadem remanere in genito & corrupto eadem specie, non numero, ait: & hoc per accidens. Variatur enim vnitas numeralis, non propter generationis vim, sed subiecti corruptionem. Facilior quoque transitus in habentibus symbolum, non ex identitate numerali symboli accidentis, sed ex non repugnantia illius in agendo vel patiendo prouenit. Et ex hoc quòd formæ substantiales, a quibus fiunt similes qualitates sunt similiores: ex effectibus enim, natura causæ innotescit. Auerrois autem (si saluari debet) eodem modo glossetur.

Ad primum.

AD RATIONEM Autem oppositæ opinionis dicitur. Et ad primam quidem, quòd educẽs formam in vltimo instanti, est generans extrà, non per aliquam actionem, quam in illo instanti eliciat, sed in termino actionis, nudam materiæ essentiam attingens. Vnde, cùm dicitur, agens extrà, non potest educere formam, nisi per qualitates medias introductas, verum est, dum agit: non autem, cùm est in termino actionis. Sufficit enim & exigitur alterasse ad materię expoliationem & dispositionem.

Ad secundum.

Ad secundum dicitur, quòd qualitates symbolæ & similia, corrumpuntur per accidens ad corruptionem subiecti à corrumpente per se subiectum: nec frustra in eodẽ instanti est primum non esse earum, & primum esse similium: sed necessariò necessitate materiæ, vt dictum est.

Ad tertiũ.

Ad tertium dicitur, quòd figura, cicatrix & huiusmodi, producuntur consequutiuè, & per accidens, a generãte eorum subiectum, scilicet cadauer: nec est verum, quòd sola illa accidentia generentur consequutiuè, quæ sequuntur formam: sed multa accidẽtia sequuntur compositum ex necessitate materiæ, quæ sunt, licet non incompossibilia: aliqualiter tamen opposita ipsi formæ, vt patet de se. Et ideo dico, quòd figura, & similia sequuntur cadauer ex necessitate materiæ, quia scilicet agens naturale non potest tam citò dispositiones per tot transmutationes radicatas corrumpere tot aliter, & ideo similes dispositiones sequuntur: & quia non sunt facientes pro forma geniti, ideo ad corruptionem properatur.

Accidentia insequentia mate. iã sunt accidentia indiuidui, & sequẽtia autẽ formã, sunt propriæ passiões.

Et, quia vnaquæque res indiuiduatur ex materia & collocatur in genere vel specie per suam formam, ideo accidentia quæ consequuntur materiam sunt accidentia indiuidui, secundum quæ etiã indiuidua eiusdem speciei differunt adiniucem. Accidentia verò, quæ consequuntur formam, sunt propriæ passiones vel generis vel speciei, vnde inueniũtur in omnibus participantibus naturam generis vel speciei: sicut risibile consequitur in homine formam, quia risus cõtingit ex aliqua apprehẽsione animæ hominis.

Hic ponitur secunda diuisio accidẽtium, quæ talis est, Accidentium alia sunt accidentia indiuidui, alia sunt accidentia generis vel speciei.

Duplex autẽ inter ista differentia ponitur. Prima est, q̃ accidentia indiuidui cõsequuntur cõpositũ rõne materię principaliter, accidẽtia verò speciei vel generis sequuntur cõpositũ rõne formæ. Secũda est, q̃ accidentia indiuidui sunt ea, penes quæ attẽditur differentia inter particularia eiusdem speciei. Accidentia verò speciei siue generis sunt communia necessariò omnibus indiuiduis illius speciei vel generis. Exemplum. masculinum, & fœmininum sunt accidentia indiuidualia: sequuntur enim materiam, & penes ipsa differunt Sortes & Berta. Risibile autem est accidens specificum: sequitur enim intellectiuam apprahensionem, & omnibus hominibus necessariò conuenit. Assignatur quoque radix proximæ differentiæ, cùm dicitur,

tur, quòd materia est principium individuationis, forma autem est, per quam res in genere vel specie collocatur. Ex hoc enim, quòd materia est causa esse individualis vt sic, sequitur quòd sit etiam radix accidentium consequentium ipsum esse individuale: ac per hoc accidentia individui sunt quæ consequuntur materiam, ex eo quòd forma est principium esse generici & specifici: oportet quòd etiam sit causa proprietatum & accidentium consequentium speciem vel genus: & sic accidentia speciei siue generis sequuntur formam. Secundæ verò differentiæ ratio est: quia cùm tam in forma specifica quàm generica conueniant omnia contenta sub eis, oportet etiam proprietates earum omnibus esse communes. Cùm autem penes materiam differant individua, accidentia quoque materialia oportet esse ea, secundū quæ ipsa particularia inter se differunt, vt effectus proportionabiliter proprijs respōdeant causis.

ACCIDVNT Hic duo dubia circa literam. Primum est qualiter sit verum, quòd accidentia sequentia materiam sint ea penes quæ differunt individua in eadē specie: quandoquidem quātitas sequitur materiam: & tamen est cōmunis oībus iudividuis corporis & inferiorū.

T.c.25. 7. Meta. T.c.17.

Quō pacto accidentia sequentia materiā, īdividua.

¶ Secundum dubium est, qualiter verificetur quòd accidentia sequentia materiam non sint passiones generis, vel speciei, cùm masculinum & fœmininū sequantur materiam: & tamen passiones animalis, vnde & animal in eorum diffinitione ponitur, sicut subiectum in diffinitione passionis, vt. 10. Meta. tex. commen. 15. habetur. Similiter quantitas videtur esse passio corporis de prædicamento substantiæ: & tamen sequitur materiam.

AD EVIDENTIAM Primi scito, verba illa scilicet accidētia sequētia materiā sunt ea secūdū quæ individua differūt nō esse intelligēda vniformiter, sed difformiter. Individua enim differūt penes accidentia materialia dupliciter. vel quia vnum eorū habet vnū, & reliquū aliud: vel quia vtrunque habet idem, sed alio & alio modo. Verbi gratia, Sortes & Berta differunt penes masculinum & fœmininum, ex eo ꝙ ille habet masculinitatem, illa fœminitatem. Differunt quoque penes suas quantitates: non ex eo quòd ille sit quantus & illa non, sed ex eo quòd non eodem modo sunt quanti, nunquàm enim inueniuntur duo quanta omnino similia: situs siquidem proprijs differre necesse est. Quantitas ergo licet sit communis omnibus individuis, quia tamen non vniformiter eis conuenit, est secundum quam individua inter se differunt secundo modo. & hoc sufficit.

Passiones generum duplices.

AD INTELLIGENTIAM Secundi notandum, quòd passiones generum sunt duplices. Quædam conuenientes eis ratione formæ genericæ: & quædā ratione materiæ. Illæ quæ sequūtur formam, vocatæ sunt hic passiones generum: & non illæ, quæ sequuntur eorum materiam: propterea quia natura generica ex sua forma est talis & non ex materia: animal enim est animal ex sua forma, & non ex sua materia. Vnde cū in proposito aīalis passio rōne formæ sit sensibilitas, & rōne materiæ masculineitas vel fœmineitas: diuersis rationibus moti Ari. in Metaph. & san. Tho. hîc, diuersimodè locuti sunt. Quia enim est passio animalis ratione materiæ, ideo vocata est ibi passio: quia autem non ratione formæ, ideo hîc non est dicta passio.

10. met. T.c.25. 7. meta. T.c.17. & 19.

¶ Similiter dicendum est de quātitate, quia sequitur corpus ratione materiæ: sequitur enim ipsum secundum id, quòd est in potentia diuisibile, quòd non est nisi materia, vt indiuisibilitas rerum immaterialium ostendit. Et nota quòd hæc secunda diuisio accidentium non differt à prima per membra diuidentia: eadem enim sunt huius & illius membra, sed secundum rationem, quia illa diuisio accepta est penes primas earum radices, materiam scilicet & formam, ista autē penes subiecta, quibus approprientur, scilicet genus, speciem & individuum.

Sciendum etiam est, quòd aliquando accidentia ex principijs essentialibus causantur secūdum actū perfectum, sicut calor in igne, qui semper actu est calibus. Aliquando verò secundum aptitudinem tātùm, sed complementum accipiunt accidentia ex agente exteriori: sicut diaphaneitas in aëre, quæ cōpletur per corpus lucidum exterius: & in talibus aptitudo est accidens inseparabile: sed complementum quod aduenit ex aliquo principio, quod est extra essentiam rei, vel quod non intrat constitutionem rei, est separabile, sicut moueri, & huiusmodi.

¶ Hic ponitur tertia diuisio accidētiū, Quædam causantur ex principijs essentialibus subiecti secundū actū perfectum, quædam secundum aptitudinem tantùm. Illa accidentia vocat causari secundum actum perfectum ex essentialibus principijs, quæ secundū suas actualitates ex intrinsecis principijs subiecti ī ipso fluūt: vt calor in igne. Illa verò dicit causari secundū actū imperfectū, seu aptitudinem tantùm, quæ non secundum suas actualitates, sed secundum quasdam inchoationes ex principijs essentialibus subiecti in ipso fluunt, vt moueri sursum in igne ex principijs eius causatur secundum sui inchoationem, puta leuitatem. Differunt autem, quia prima & secundū suas aptitudines, & secundum se inseparabilia sunt à subiectis: secūda verò secundum se quidem sunt separabilia, secundum autem suas aptitudines non possunt separari. Ab igne enim neque aptitudo ad calorem neque calor ipso remanente: motus autem sursum non semper inest igni sed aptitudo ad motum sursum, puta leuitas est inseparabilis ab ipso: & causa horum est, quia in illis ipsa actualitas accidentis ex solis principijs essentialibus fluit, in istis verò aptitudo tantùm ex solis principijs essentialibus fluit: ipsa autem actualitas aliunde expectatur ex aliquo, scilicet extrinsecè concurrente, vel agendo vel non prohibendo: vt patet in exemplo dato de motu sursum, qui non inest igni, nisi in aliquo concurrente extrinseco remouente scilicet prohibens, & diaphaneitas nō est actu in aëre, nisi concurrente extrinseco illuminante: lumen enim est actus diaphani secundum actum, vt dicitur 2. de anima, tex. commen. 69. *T.c.69.*

Prima Secundæ, q. 10. artic. 1. & 2.

¶ Profundiorem autem huius diuisionis causam elicio ex Prima secundæ, q. 10. art. 2. ad secundū quòd scilicet ideo aliqua accidētia oriuntur ex principijs essentialibus inseparabiliter secundum actum completum, aliqua autē separabiliter secundum actum completum, & inseparabiliter secundum aptitudinē: quia illa sequuntur rei actualitatem, ista verò potentialitatem. Quod sic intelligo, quia vnumquodque agit secundum quòd est actu: patitur autem secundum quod est in potentia ex sufficiente ei actualitate procedit quod accidens in se completè producat, & per oppositum ex insufficiente actualitate, & consequēter potentialitate ex qua omnis sufficientia est, prouenit quòd res habet accidens in se secundum aptitudinem tantùm: & quòd ab illo expectet actualitatē seu quòd accidens separabile sit secundum actualitatem, quod idem est.

¶ Amplius cùm esse & bonum actualitatem sequantur, & non esse & malum potentiam: ex actualitate rei prouenire necesse est esse accidens perfectum & inseparabile secundum actum & aptitudinem: & per oppositum ex rei potentialitate procedere oportet in completionem accidentis, separabilitatem eius secundum actum: est enim separabilitas ipsa quoddam non esse, cùm nihil aliud sit, quàm negatio necessariæ sequelæ sui esse completi ad esse subiecti. Intelligere autem hîc vt suprà, scilicet quòd ex actualitate subiecti aptitudo est: ex potētialitate autē separabilitas accidentis secundum suam actualitatem.

¶ Aduertendum verò est, quòd sanc. Tho. passiones, quæ dicunt aptitudinem non collocauit simpliciter inter accidentia ex essentialibus principijs fluentia, sed potius ipsarum passionum & aptitudinū actus quos secundū cōpletū esse aptitudines vocauit. Fecit autē hoc: quia aptitudo de se non habet rationem alicuius per se producti seu producibilis: nullum enim naturale producēs intēdit aptitudinem, sed aptum illius: non est nanque opus risibilitate, nisi vt rideatur, vnde & risibilitas inchoatio quædam risus est: propterea igitur inter effectus essentialium principiorū aptitudo nō est simpliciter posita, sed actus quia non ipsa, sed eius actus est qui à principijs productiuis intenditur: & quia aptitudo nihil aliud est quam inchoatio quædam, inchoatio autem est actus imperfectus. ideo accidentia secundum actum incompletum aptitudines vocantur.

T.c.9. T.c.4. & 17.

Nū quoduis accidens habeat aliquod subiecti proprium.

ANTEQVAM Terminemus tractatum de diuersitate accidentium, quæritur an omne accidens habeat aliquod subiectum proprium, aut aliqua accidentia sint ita communia, quòd nulli propria.

¶ Est autem ratio dubitandi: quia si omne accidens est proprium alicui, cùm proprium conueniat omni, soli, &

semper: nullum accidens erit separabile ab eo in quo est. Inesset enim soli & semper proprio subiecto.

¶ Amplius, Sequeretur, semper, corruptionem cuiuscunque accidentis comitem fieri corruptioni substãtiæ, sicut corrupto risibili corrumpitur homo. Patet consequẽtia, quia corrupto proprio, necesse est corrumpi illud, cuius est proprium, aliter non conueniret ei semper: hæc autem experimur esse falsa, vt patet in accidentibus communibus & actibus secundis.

¶ Ex opposito autem, cùm omne accidens sit diffinibile, & in diffinitione cadat subiectum, de quo accidens per se prædicatur, vt patet primo Posteriorum, & secundo Metaphysicæ, oportet quòd omne accidens habeat proprium & per se subiectum. per se nanque supponit de omni semper & necessariò.

q. de Virtutibus. q.1. arti. 3. AD HVIVS Dubitationis euidentiam sciendum est, quòd cùm apud san. Tho. in quæstione de virtu. q.1. artic.3. subiectum habeat triplicem habitudinem ad proprium accidens, scilicet sustentantis ad sustentatum, potentiæ ad actum, & principij & principiatum: sicut calor ignis non habet esse, nisi sustentetur in igne, & est T.ca.35. forma accidentalis eius, & oritur ex ipso: secũdum quod participat istas conditiones, potest dici accidentis subiectum, & secundum quod ab istis habitudinibus recedit, potest negari accidentis subiectum. Vnde propter defectum primæ, quæ principalior est, dicitur in primo Posteriorum, quòd nullum accidens est subiectiuè in alio accidente: quia videlicet nullum accidens potest sustentare aliud, sed sola substantia, quæ est ens per se, alijs fulcimentum præbet essendi. Quia autem aliquod vnum accidens potest comparari ad aliud, vt potẽtia ad actum, & quandoque vt proximum principium ad principiatum: & ideo conceditur etiam vnum accidens esse subiectum alterius, quemadmodum superficies dicitur subiectum coloris, quia est in potentia respectu coloris: & dulcedo esse in calido & humido, quia causatur ex calido & humido.

¶ Potest ergo quadruplicem intellectum habere dubitatio mota. Primò potest intelligi, vt quæratur, an omne accidens habeat proprium subiectum vt sustentatiuum. secundò, an habeat proprium subiectum vt potentiã. tertiò, an habeat proprium subiectum vt principiũ. quartò, an habeat proprium subiectum vt sustentatiuum potentiæ, & principium simul.

SI QVAESTIO Sit secundum primum sensum, respondetur negatiuè: quòd scilicet omne accidens habet proprium subiectum in ratione sustantãtis, vt probant rõnes primò inductæ: multa enĩ sunt accidẽtia, quæ nullum proprium sustantãs sibi vendicant, sed cõmuniter multis insunt, vt eorum separatio ostendit, separantur nanque à substantia sustantante ea naturaliter remanente: quod de proprijs accidentibus dici non potest. Eadem quippe substantia absque sui mutatione contraria sustantat, vt dicitur in Prædicamentis.

¶ Si autem iuxta secundum sensum dubitetur, respondetur affirmatiuè: quòd scilicet omne accidens habet proprium subiectum in ratione propriæ potentiæ, eo quòd quilibet actus respicit propriam potentiam: sicut enim actus respicit potentiam, sic talis actus talem potentiam, & actus specificus potentiam specificè: accidens autem omne actus quidem est; igitur omne accidens habet propriam potentiam, cuius est actus propter quod tertio Physicor. text. Comment. 10. dicitur, potẽtia ad infirmitatem est alia à potentia ad sanitatem, eo quòd sanitas est aliud ab infirmitate: & 12. Metap. longo processu probatur, principia Prædicamẽtorũ esse eadẽ proportionabiliter: quia cuilibet actui propria respondet potentia.

¶ Si autem tertio sensu inquiratur, respondetur negatiuè, ꝙ scilicet non omne accidens habet aliquod subiectum proprium in ratione principij proprij: eo ꝙ habere subiectum proprium in ratione principij includit fluxũ illius accidentis à tali subiecto in genere causæ efficientis, eo modo, quo duorum effectuum ordinem inter sese habentium prius est causa effectiua eius, quod necessariò primi productionem sequitur, siue illud subiectum sit receptiuum accidentis, vt quo, siue vt quod: patet ꝙ non omne accidẽs fluit à suo receptiuo effectiuè, sed multa sunt, respectu quorum receptiuum purè passiuè se habet: vt patet cùm species rei sensibilis recipitur in medio, siue in sensu.

¶ Si autẽ quarto modo intelligatur quæstio, patet quid dicendum sit: negatiuè enim respondere oportet.

SED Aduertendum est ꝙ hæc, quæ diximus, intelligi debent de accidentibus, scilicet seorsum acceptis actibus, & seorsum aptitudinibus: loquendo nanque de accidentibus, vt S. Tho. in litera loquitur, scilicet non iudicando actualitates accidentium seorsum ab aptitudinibus: dicerem ꝙ omne accidens secundum suam radicalẽ aptitudinem habet aliquod subiectum proprium in ratione sustentantis potentiæ & principij, licet nõ secundũ suam actualitatem eo ꝙ aptitudo ad tale accidens non est nisi à tali gradu substantiali fluat mediatè vel immediatè, & consequẽter nisi in tali gradu subiectiuè sustẽtetur immediatè vel mediatè. Verbi gratia, Lumẽ secundũ suã actualitatem & substantiã, licet sit ab extrinseco, & sit accidẽs separabile: tamen secundum suam inchoationem seu radicalem aptitudinem, puta diaphaneitatem, est inseparabile: & fluit à certo gradu substantiali communi superioribus & inferioribus. Et similiter sedere licet sit accidens, per accidens tamen secundum suam aptitudinem est proprium: & non natum conuenire nisi certo enti, puta animali tali, & c. fluit enim aptitudo ad sedendũ ex suis principijs. Similiter & videre licet sit accidens separabile: radicalis tamen aptitudo ad videndum separari à tali animali non potest.

¶ Ex his patet quomodo ad vtranque partem rationes adductæ verum concludunt diuersimodè. Nam loquendo de accidentibus secundum suas essentias & actualitates, conclusio rationum primò adductarum conceditur, accipiendo subiectum in ratione sustentãtis & principij.

In ratione autem potentię falsa est conclusio, vt dictũ est. Nec probatio contra hunc applicata sensum valet: eo ꝙ cùm dicitur, ꝙ proprium cõuenit soli, omni & semper, intelligitur de ipso proprio non secundum suam actualitatem, sed secundum aptitudinem. Et similiter cùm dicitur ꝙ ad corruptionem proprij desinit subiectum, intelligitur, si corrumpitur secundum aptitudinem: non autẽ, secundum actum, vniuersaliter loquendo. Vel dicatur ꝙ inseparabilitas, & huiusmodi non conuenit accidenti, vt respicit subiectum in ratione propriæ potentiæ. sed vt sustentatiuum & principium. Loquendo autem de accidentibus secundum suas aptitudines, patet quomodo rationes peccant. Dico enim quòd nullum accidens est separabile secundum aptitudinem radicalem saltem, sed coæuũ subiecto necessario: & quòd corrupto accidente secundũ talem aptitudinem potest subiectum corrumpi. Ratio autem in oppositum adducta concludit, quòd omne accidens habet subiectum, de quo per se prædicatur secũdum se, vel secundum suam aptitudinem. Cùm enim eius sit actus, cuius est potentia (vt dicitur in Somno & vigilia) idem subiectum erit quod cadit in diffinitionem accidentis, secundum aptitudinem & secundum actum: sicut homo debet poni nõ solùm in diffinitione risibilis, sed risus. Lect.1. Stant ergo ista duo simul, quòd accidens secundum suam actualitatem non habeat proprium subiectum, cui vniuersaliter soli & semper insit: & tamen habeat proprium subiectum per quod diffiniri debeat: quia ad hoc secundum sufficit, quòd secundum se vel secundum suam aptitudinem per se de illo subiecto prædicetur. Ad primum verò sufficit accidens secundum se tantùm non prædicari per se de subiecto.

Sciendum est autem, quòd in accidentibus in alio modo sumuntur genus, differentia & species, quàm in substantijs: quia enim in substantijs ex materia & forma substantiali fit per se vnum, vna quadam natura ex eorum coniunctione resultante, quæ propriè in Prædicamento substantię collocatur: ideo in substantijs nomina cõcreta, quæ compositum significãt, propriè in genere esse dicuntur, sicut genera vel species, vt homo vel animal: non autem forma vel materia est in Prædicamento hoc modo, nisi per reductionem sicut principia in genere principiatorum esse dicuntur. Sed ex accidente & subiecto non fit vnum per se: vnde non resultat ex eorum coniunctione aliqua natura, cui intentio generis vel speciei possit attribui: vnde nomina accidentium concretiuè dicta non ponuntur in Prædicamento: sicut species vel genera vt album vel musicum, nisi per reductionem, sed

Accidentia in cõcreta nõ sunt in prædicamẽto, sed in abstracto propriè sunt in prædicamẽto.

ſed ſolùm ſecundum quòd abſtracta ſignificantur, vt albedo & muſica.

¶ In hac tertia parte capituli huius determinatur quomodo accidentia ſe habeant ad intentiones logicas: & primò, quomodo ſe habent ad eſſe in Prædicamento: deinde vnde ſumantur in eis genus & differentia. Quo ad primum ponit duas concluſiones, ſcilicet, Accidentia in concreto non ſunt propriè in prædicamento. Et accidentia in abſtracto propriè ſunt in prædicamento.

AD QVARVM Euidentiam ſciendum eſt, ꝙ accidentia habent vnum modum eſſendi, ſcilicet eſſe in alio. non enim ſunt niſi inſint alicui. Habent autem duos modos intelligendi, eo quòd intellectus eſt natus ea, quæ ſunt adunata in re, diuidere. Intelliguntur enim quandoque cointelligendo ſibi ſubiectum, cui inſunt, & intelliguntur per modum accidentis: eo quòd accidẽtis eſſe eſt in alio eſſe. Quandoque verò intelliguntur ſolitariè, non cointelligendo, ſcilicet eis ſubiectum, cui ſecundum rem inſunt: & tunc intelliguntur per modum ſubſtantiæ: eo quòd eſſe per ſe, id eſt ſolitariè ſoli ſubſtantiæ cõuenit: accidentia enim ſemper comite egent. Cùm autem modus ſignificandi non fundetur ſuper modo eſſendi, ſed intelligendi, ſicut habent duos modos intelligendi, ſic habent duos modos ſignificandi. Vnde ſignificantur quandoque conſignificando ſubiectum: & tunc ſignificãtur per modum accidentis, & vocantur ſignificata in concreto: vt album, nigrum, &c. Quandoque verò ſignificantur ipſa ſola, abſque ſcilicet ſubiecti conſignificatione: & tunc ſignificantur per modum ſubſtantiæ, & vocantur ſignificata in abſtracto, vt albedo & nigredo. Abſtractum enim & concretum in accidentibus, licet differant in modo ſignificandi, id eſt penes cõſignificare ſubiectum, & non conſignificare illud: conueniunt tamen in ſignificatione ipſius formæ accidentalis. Album enim puram qualitatem ſignificat (ſicut in Prædicamentis dicitur) ſicut & albedo: ſed album ſignificat albedinẽ in ſubiecto: albedo autem ſignificat albedinem abſq; illo. Quia igitur accidentia in concreto totum coniunctum important puta ſicut album albedinem in ſubiecto: coniũctum autem hoc non eſt vnum per ſe, ſed vnum & ens per accidens: id autẽ quod in prædicamento reponitur, debet importare vnum & ens per ſe, cùm prædicamenta diuidant ens per ſe, quinto Metap. text. Com. 14. ideo accidentia in concreto non propriè reponuntur in prædicamento. Et hæc eſt ratio, qua in litera, prima cõcluſio probatur: quæ ſic formari poteſt, Nullum nomen importans ens & vnũ per accidens, eſt propriè in prædicamento: concretum accidentale importat vnum & ens per accidens: ergo nomẽ concretum accidentale non ponitur in prædicamẽto propriè & per ſe. Ad declarationem Minoris ponitur differẽtia inter concretum accidentale & ſubſtantiale in hoc, ꝙ concretum ſubſtãtiale importat compoſitum ex materia & forma, & tale eſt vnũ per ſe: & ideo reponitur in prædicamento, vt genus vel ſpecies. accidentale verò importat ex ſubiecto compoſitum & accidente, quod eſt vnum per accidens, ex accidente enim & ſubiecto non fit niſi vnũ per accidẽs vt dicitur 7. Met. & ideo nõ debet poni in prædicamento, niſi reductiuè, eo modo quo res impura ad ſuæ puritatem naturæ reducitur.

In prædicamento Subſtãtia.

T. cõ. 14.

¶ Et ſic remanet ſecunda concluſio vera, quòd accidentia, ſcilicet in abſtracto: in prædicamento ſpeciei & generis prædicationem ſuſcipiunt taliter omnino à prædicamentis accidentia ſunt excludenda.

CVM Autem audis abſtractum ſolam formam importare, non ideo hoc dictum putes, quòd abſtractũ ſubiectum formæ ſubiectum formæ à ſe omnino excludat, hoc enim falſum eſt: ſed ideo quia abſtractum ex modo ſuo ſignificandi, quæ ſolo differt à concreto, non includit ſubiectum principaliter, ſed ſecundariò, & ex conſequenti. Quod ex conuenientia & differentia inter ea ex modo ſignificandi perſuaderi poteſt. Conueniunt enim in hoc, quòd tam abſtractum, quàm concretum ex modo ſignificandi importat duo, ſcilicet quod & quo, ſeu ſubiectum & formam. Idem enim importat definitio & definitum, licet alio modo. Definitio autem vtriuſque importat vtrunque dictorum, vt exemplariter patet: ſimitatem enim dicimus curuitatem naſi, & ſimum naſum curuũ. Quòd autem hoc ſit ex modo ſignificandi, ex eo clarum eſt, ꝙ tam abſtractum, quam concretum puram formam ſignificat, vt in Prædicamentis teſtatur Ariſtoteles. Differunt autem abſtractum & concretũ ex varietate modi ſignificandi in hoc, quòd concretum importat ex modo ſignificandi principaliter ſubiectum, & ſecundariò formam. Abſtractum verò principaliter importat formam & ex conſequenti ſubiectum.

¶ Aduertendum nanque eſt, quòd contrario ordine ſe habent ſubiectum & forma, ad ſignificationem nominis concreti, & eius modũ ſignificãdi. Importat enim concretum ratione ſignificationis primò formam, & ſubiectũ non niſi ex conſequenti copula. Quo ad modum verò ſignificandi primò ſubiectum & ex conſequenti formã importat. Cuius ſignum eſt, quòd in diffinitione concreti exprimitꝰ primò ſubiectũ tanꝙ genus, quod prima pars eſt diffiniti: & forma ſecundo loco ponitur quaſi differentia. Dicimus nanque ꝙ ſimum eſt naſus curuus. Abſtractum verò & ex ſignificatione & ex modo ſignificandi primò formam importat, ſecundariò autem ex conſequenti ſubiectum. In cuius ſignum in eius diffinitione forma ipſa primò exprimitur vt genus: ſubiectum autem ſecundariò loco differentiæ: vt patet, cũ dicitur, ſimitas eſt curuitas naſi. Oritur autem hæc differentia ex eo, quòd concretum importat habitudinem inter ſubiectum & formã: prout incipit à ſubiecto, & terminatur ad formã. Abſtractum verò importat habitudinem inter formam & ſubiectũ prout incipit à forma, & terminatur ad ſubiectum, vt in exemplis datis apparet. Ex hoc enim quòd habitudo importata per concretum, importatur ex modo ſignificandi, vt incipiens à ſubiecto: ſequitur quòd primò importet ſubiectũ, à quò incipit, & ſimiliter ex hoc quòd habitudo importata per abſtractum importatur ex modo ſignificandi, vt incipiens à forma: conſequens eſt vt primò importet formam a qua incipit. Cauſa enim huius diuerſitatis eſt, quia cõcreta ad compoſita ſignificanda ſunt inuenta. Compoſitio autem à ſubiecto oritur. Abſtracta verò inuenta ſunt ad ſignificandas formas apud nos inuentas ſimplices quidem: ſed à quibus denominatio ad ſubiecta deriuatur, vnde & concreta compoſitum quid ſonant, abſtracta verò formas, vt cadentes tamen ad ſubiecta. non igitur propterea dictum eſt quòd abſtractum ſolam formam importet: quia nullo modo copulat ſubiectum, ſed quia ex modo ſignificandi compoſitum non ſonat, nec principaliter importat ipſum ſubiectum, quemadmodum concretum, ſed extrinſecè tantùm terminum habitudinis formæ ſignificatæ.

Cõuenientia inter cõcretum et abſtractum in Prædicamẽto ſubſtantia. Differentia cõcreti & abſtracti accidentium.

ADVERTE Hic, ꝙ de abſtracto & cõcreto quõ ſunt in prædicamento, aliter Metaphyſicus, & aliter Logicus iudicabit. Cùm enim apud Metaphyſicum, qui res ſecundum ſuas eſſentias conſiderat, & non ſecũdũ modos intelligendi vel ſignificandi abſtractũ & cõcretum non differant, eo ꝙ eadem res abſtractiè & cõcretè ſit ſignificata, dicet ipſe ſicut abſtractum ita & cõcretum in genere eſſe: res enim per ſuam eſſentiam ingreditur vel egreditur genus metaphyſicaliter ſumptũ, id eſt per rẽ generis: & non per modum ſignificandi: vnde non dicet Metaphyſicus album ens per accidẽs, ſed hoc album vt patet 5. Meta. tex. com. 15. & 14. & 7. eiuſdem tex. com. 16. Logicus autẽ, qui non res ſecundũ ſuas naturas, ſed ſecundũ intẽtiones adiunctas primis intellectis ac ſignificatis, conſiderat, dicet abſtractum eſſe in genere, concretum verò non: quia res nomine abſtracto, ſignificata poteſt denominari ſpecies, vt albedo, & genus, vt color: concretũ verò non propter alietatem modi ſignificãdi. vt dictum eſt.

Apud Metap. quid ſit in genere.

T. c. 15.
T. co. 16.

¶ Cauſa autem quare alietas modi ſignificandi hanc varietatem Logico præbeat, eſt quia modus ſignificãdi præuenit ſecundas intentiones, & fundat quodammodo ipſas: licet enim tam modus ſignificandi, quàm ſecunda intentio conueniant in hoc quòd ſequantur rem, non ſecũdum ſe, ſed vt intellectam: prius tamen rẽ, vt intellectam ſequitur modus ſignificandi, quàm ſecunda intentio, eò quòd modus ſignificandi nihil aliud eſt, quàm ſignum modi intelligendi, ſicut vox ſignificans eſt ſignum rei intellectæ, vnde ſicut vox ſignificatiua prius ſequitur rem intellectam, quàm ſecunda intentio, ita eius modus ſignificandi modum intelligendi: vt totus ordo pertinentium ad nomina primæ intentionis præcedat ordinem eorum quæ pertinent ad nomina ſecundæ intentionis. Quia igitur ſecundæ intentiones res vt intellectas & ſignificatas denominant, & non abſolutè, ideo, ſtat eandem rem diuerſimodè intellectam & ſignificatam denominari ſpe-

Apud Logicum quid ſit genere poſt natur.

ciem:& consequenter esse directè in prædicamento & non esse directè in eo, sicut eadem natura humana significata nomine Hominis, species est: significata vero nomine Humanitatis species non est: sed specie principiū. Unde in proposito apud Logicum res illa, quæ Albedinis nomine intelligitur, diuersimodè significata, in prædicamēto esse asstimatur, & negatur. Si enim in abstracto significetur, cùm sic speciei denominationem habeat, in prædicamento reponitur: si autem in concreto significetur, cùm sic speciei vel generis denominationem non habeat, quia rem extraneam ex modo significandi includit, in prædicamento directè esse negatur. Et quia intentio san. Th. est declarare quomodo accidentia se habeant ad intentiones logicas, & non ad cuius generis rem pertineant, ideo concretum accidentale à Prædicamentis separauit.

CVM His omnibus aduertas, ꝙ aliquid facit rē reponi in prædicamento dupliciter. Vno modo vt ratio reponēdi ipsum in pdicamēto: alio mō vt cōditio siue qua nō. Ratio reponēdi rē in genere siue specie tā apud Logicū ꝗ apud Metaphysicū est essentia illius rei, res em̄ per suā essentiā ad genus & speciē definitur: conditio autem, sine qua, non est modus ipse significandi. Et in prædicamento quidem substantiæ conditio, sine qua res nō suscipit generis vel speciei, &c. denominationem, est modus significandi in concreto. In prædicamentis autem accidentium conditio, sine qua non est modus significandi in abstracto: propterea cùm dictum est, concretum accidentale nō directè reponi in prædicamēto apud Logicū, intellige hoc propter defectum conditionis, sine qua non, & non propter defectū rationis reponendi. Et similiter cùm dicitur, ꝙ humanitas & vniuersaliter abstractū substantiale non est in genere substantiæ, intellige propter defectum conditionis, sine qua non, & non rationis reponendi.

In accidentibus nō sumitur genus & differentia à materia & forma, sed genus ex proprio modo essendi quo prædicamentum pars entis constituitur. o.6.p.3.

Et quia accidentia non componuntur ex materia & forma: ideo non potest in eis sumi genus à materia, & differentia à forma, sicut in substantijs compositis: sed oportet vt primū genus sumatur ex ipso modo essendi, secundum quod ens diuersimodè secūdum prius & posterius de decem generibus prædicatur. sicut dicitur quantitas ex eo ꝙ est mensura substantiæ, & qualitas secundū quod est dispositio substantiæ, & sic de alijs secundum Philosophum in vndecimo Metaphysicæ.

¶ Hic declaratur vnde in accidentibus sumantur genus & differentia propositionibus tribus. Prima est, Genus & differentia non sumuntur in eis ex materia & forma. Secunda est, Primum genus sumitur ex proprio modo essendi, quo prædicamentum ipsum pars entis constituitur. Tertia est, Differentiæ sumuntur in accidētibus ex diuersitate propriorum principiorū. Prima patet sic, Incompositum ex materia, & forma non potest habere genus sumptum à materia, & differentiam à forma, sed accidentia sunt incomposita ex materia & forma: igitur non potest in eis sumi genus à materia, & differentia à forma sicut fit in substantijs compositis: quod qualiter intelligēdum sit, suprà dictum est. Secūda patet sic, Primum genus oportet explicare essentiā secundum propriam potentiam, quæ est in ea sicut vltima differentia debet explicare essentiā secundum vltimum actum: sed essentia accidentis secundum modū illum, quo pars entis cōstituitur habet propriam potentiā: ergo ex illo modo sumendū est genus primum.

INTELLIGENDVM Est hic primò ens diuidi per quosdam modos in prædicamenta: sicut quodammodo genus in species per differentias: ita quòd sicut species per id, quo generis partes efficiuntur in esse specifico, constituuntur: ita prædicamenta per id, quo partes entis fiunt, in esse generalissimo cōstituuntur: & ideo modi proprij quibus ens ad quodlibet prædicamentum descendit, sunt illi, penes quos prima genera constituta sunt. Sūt autem isti modi per substantiuum, mensuratiuum, dispositiuum, relatiuum, actiuum, &c. vt dicitur quinto Meta. tex. commen. 14. *Tex.14.*

NOTANDVM Est secundò, quòd cùm genus sumatur à re secundum id quo habet rationem determinabilis, primum genus sumendum est à re secundum id, quo primò habet rationem determinabilis: primò autem habet rationem determinabilis res secundum primum sui gradum concepta. Primus autem gradus rei is est, quē res ex modo illo sortitur, quo propriū sibi locum inter partes entis vendicat: & ideo primum genus sumptum ab illo modo entis importat rem, vt primò determinabilem: & propterea ista se consequuntur, sumi à re secundum propriam potentiam eius, id est secundum id, quo primò habet rationem determinabilis, & sumi à re secundum modum illum, quo entis pars fit. Et sic patet assumpta ratio.

In accidentibus sumūtur differentia secundū diuersa illorū propria principia.

Differentiæ verò in eis sumuntur ex diuersitate principiorum, ex quibus causantur, & quia propriæ passiones ex proprijs principijs subiecti causantur, ideo subiectum ponitur in diffinitione eorum loco differentiæ, si in abstracto diffiniantur, secundum quod sunt propria in genere, sicut dicitur, quòd simitas est nasi curuitas: sed econuerso esset si eorum diffinitio sumeretur secundum quod concretiuè dicuntur: si enim subiectum in eorum diffinitione poneretur sicut genus, quia tunc diffinirentur per modum substantiarum compositarū, in quibus ratio generis sumitur à materia, sicut dicimus, quòd simum est nasus curuus. similiter etiam est si vnū accidens alterius accidentis principium sit, sicut principium relationis est actio & passio & quantitas. & ideo secundū hæc diuidit Philosophus relationem in quinto Metaphysicæ.

¶ Hic ponitur tertia propositio, scilicet quòd differentiæ sumuntur in accidentibus ex diuersitate propriorū principiorum: & declaratur à posteriori. Signum enim, quòd differentiæ sumantur ex diuersitate propriorum principiorum, est, quòd in diffinitione accidentiū, in abstracto, quæ propriè habent genus & differentias, subiectum ponitur loco differentiæ: hoc enim nō esset, nisi accidētia differrent penes sua propria principia: propterea enim propriæ passiones differūt inter se: quia principia subiecti, ex quibus causantur, inter se differunt. *T.c.20.*

¶ Et quia posset aliquis signum hoc inficiari, dicēs quòd subiectum proprium quandoque ponitur in diffinitione proprij accidentis loco generis & non differētiæ: ideo ad hanc obiectionem excludendam subditur, Licet econuerso esset, &c. & vult dicere quòd licet ita sit, quòd quandoque ponatur subiectum in diffinitione proprij accidentis loco generis & non differentiæ: quia tamen hoc non fit, nisi cùm accidens in cōcreto diffinitur, quod vt sic nō est in genere: ideo hoc non obstat nostræ sententiæ: quia accidentis differentiam, secundum quod in prædicamento est vnde sumenda sit, declarauimus. Causa enim, quare in diffinitione accidentis in concreto subiectum ponitur loco generis, non est ipsa natura accidentis: ita quòd subiectum eius essentia pro genere sibi vendicet, sed est modus eius significandi: quia enim concretum ex modo significandi importat totum coniunctum, scilicet accidēs & subiectum: ideo per modum rerum diffinitur compositarū in quibus genus sumitur à materia, & differentia à forma: & propterea subiectum, cùm se habeat vt materia, loco generis ponitur: & natura accidentis, cū se habeat vt forma, loco differentiæ ponitur: & dicitur, simum est nasus curuus, non sic autem est cùm diffinitur accidēs in abstracto: tūc enim ponitur vt genus in quod essentia ipsius accidentis determinat sibi vt genus: & ponitur loco differentiæ id, à quo accidens secūdum naturā suam specificam differentiam trahit, scilicet subiectum proprium: & dicitur, simitas est curuitas nasi. Manifestum quoque fit hoc, scilicet ꝙ differentiæ accidentiū sumūtur ex diuersitate principiorū propriorū, non solū, qn̄ accidens immediatè causatur à substantia, sed etiam quādo vnum accidens est alterius pricipium proprium: tunc enim differentias sortiuntur accidentia accusata penes diuersitatem accidentium causantium, vt patet de relationibus, quarum differentia attenditur penes sua fundamēta seu causas, puta actionem, passionem & quantitatem, vt patet ex diuisione relatiuorum facta ab Aristo. quinto Meta. text. com. 20. Et per hoc excluditur obiectio alia, quæ posset fieri de secūda & tertia passione eiusdē subiecti. Posset enim aliquis obijcere, quomodo alia est differētia secūdæ passionis à differentia primæ, si ex principijs

ex

ex quibus fluit paſsio, differētia ſumitur, quandoquidem eadē ſunt principia, à quibus fluūt prima & ſecūda. Excluſa enim eſt hæc obiectio per hoc quod dictū eſt, quòd quando vnum accidens eſt principium alterius: differentia poſterioris accidentis non ex diuerſitate remotorū principiorum, ſed propriorum attenditur: & ideo cùm prima paſsio ſit principium ſecundæ, non ſunt eadē propria & immediata principia primæ & ſecundæ.

Sed quia propria principia accidentium nō ſemper ſunt manifeſta, ideo quandoq; ſumimus differentias accidentium ex eorum effectibus, ſicut congregatiuum & diſgregatiuum viſus dicuntur differentiæ coloris, quæ cauſantur ex abundātia & paucitate lucis, ex qua diuerſæ ſpecies coloris cauſantur. Sic ergo patet, quomodo eſſentia eſt in ſubſtantijs & accidentibus, & quomodo in ſubſtantijs compoſitis & ſimplicibus, & quomodo intētiones logicæ vniuerſales in eis inueniuntur, excepto primo principio, quod eſt infinitæ ſimplicitatis, cui non cōuenit ratio generis vel ſpeciei, & per conſequens nec diffinitio propter ſuam ſimplicitatem, in quo ſit finis & conſummatio huius ſermonis.

¶ Quia poſſet tertiò aliquis dubitare de hoc quod dictū eſt, ſcilicet quòd differentiæ accidentium ſumuntur ex eorum proprijs principijs, ex hoc quòd quandoq; ſumimus eorum differentias ab effectibus, ſicut albedinis & nigredinis differētias dicimus cōgregare & diſgregare viſum: ideo ad hanc dubitationē tollendā dixit, ꝙ hoc cōtingit non ex natura ipſorum accidētium, ſed ex nobis, quibus propria principia accidentium occulta cùm ſint, opus eſt ex effectibus notioribus differentias ſumere, quæ differentias veras quodammodo nobis inſinuant: ſicut in exemplo propoſito liquet. albedo enim & nigredo differunt à priori ex abundantia & paucitate lucis: lux enim in opaco corpore exiſtens aliqualiter obumbrata, albedinē conſtituit: valde autem offuſcata nigredinem. à poſteriori autem differunt congregatione & diſgregatione viſus: ex hoc enim contingit diſgregare, quia ibi eſt ſatis de luce, & non econuerſo. Et quia abundantia & paucitas lucis non ita nobis manifeſtæ ſunt, ſicut congregare & diſgregare: ideo loco propriarum differentiarum, congregatiuum & diſgregatiuum ponimus, dicētes, albedo eſt color diſgregatiuus viſus, nigredo verò congregatiuus.

HIC ADVERTAS, Quòd non dixit ſubiectum eſſe differentiam accidētis, ſed poni loco differētiæ, habent enim proprium genus, & propriam differentiam ſui generis: quæ tamen abſq; obiecto non poſſunt explicati completè: & ideo omnino oportet ſubiectum in diffinitione accidentis cadere, vt dictum eſt. Vltimò epilogus fit eorum, quę dicta ſunt: in quorum explicatione meam opinionem ita prolatam eſſe volo, vt ibi veritati conſentanea inuenta non fuerit, & ingenio & ætati venia detur: adoleſcentiam enim adhuc ago. Vbi autem veritatis trramitem ſecuta videbitur, gratiarum debitæ actiones diuo Thomæ habeantur, à quo quicquid veri eſt, didici.

Commentariorum Thomæ de vio Caietano Cardinalis ſancti Xiſti in librum diui Thomæ Aquinatis de Ente & Eſſentia, finis.

TRACTATVS OCTAVVS

ſolutionum quorundam locorum ſibijnuicem aduerſantium, in commentarijs ſancti Thomæ contentorum.

AD FRATREM IACOBVM Crecton Scotum, lectorem Theologiæ.

PETITIONIBVS Tuis, fili chariſsime, deeſſe nolens, ad propoſita duo dubia reſpondere curaui. Proponis primò diſſonantiam dictorum noſtrorum inter ſe, dum in Commentarijs Primæ partis, articulo primo, quæſtione duodecima, diximus creaturam rationalem vt ordinatam ad fœlicitatem, & non abſolutè, naturaliter appetere viſionem Dei in ſe, in articulo autem primo, quæſtione octuageſimaſecunda, reſpondendo quarto argumento Scoti diximus, quòd ad naturaliter volendum finem vltimum in particulari, non ſufficit indubietas, quoniam hæc eſt in quolibet fideli, ſed exigitur euidentia, quæ ſolùm conuenit Beatis.

¶ Proponis ſecundò ambiguitatem circa quandam gloſſam noſtram in eiſdem Commentarijs, quæſtione quadrageſimaſeptima, articulo tertio, ad tertium: vbi dicente textu, Non eſt poſsibile eſſe aliam terram, quàm iſtam: gloſſauimus, ly poſsibile, ſumi pro poſsibili ſumpto ex potentia indita rebus creatis, ſecundum quam diximus, impoſsibile eſt mortuum reſurgere: & non pro poſsibili ſecundum potentiam actiuam Dei, neque pro poſsibili logico: videtur enim tibi, quòd de poſsibili logico ſit ſermo, propter materiam ſubiectam, de qua ibi diſputatur: & hoc propter tria. Primò, quia propoſitio illa præcedens, Mūdus conſtat ex tota ſua materia, ſumpta ex Philoſopho, aut intelligitur de totalitate indiuiduali: & hoc non, quia quodlibet indiuiduum perfectum iſto modo conſtat ex ſua materia. Aut de totalitate ſpecifica: & ſic oportet intelligi de impoſsibili abſolutè, quum implicet, contradictionem habere totam materiam ſpeciei, & non habere aliquam partem, quæ eſſet extra illud. Secundò, quia idem dicitur iudicium de terra & de alijs partibus mundi: ſed eſſe duos ſoles, implicat cōtradictionē: ergo ſermo eſt de impoſsibili abſolutè. Manifeſtatur autē implicatio contradictionis: quia poſitis duobus ſolibus, ſi materia vnius appeteret formam alterius, neuter haberet ſuam materiam: quia ſol conſtat ex materia ſatiata ſua forma: ſi autem materia vnius non appeteret formam alterius, ſic differrent non ſolùm ſpecie, ſed genere. Tertiò, quia ſecundum iſtam gloſſam, quum dicitur, Nō eſt poſſibile eſſe aliam terram, ſenſus eſſet, Non eſt potētia actiua in rebus creatis, quæ poſsit producere aliam terram. hic autem ſenſus longè eſt à propoſito. & quis vnquam de hoc dubitabit?

AD PRIMVM Dubium reſpondemus, ꝙ ly materialiter nō ſecundum eandem ſignificationem in vtroq; loco ſumitur. Nam in quæſtione duodecima naturale attenditur penes naturam tanquam principium: ita quòd naturalis appetitus appellatur, qui prouenit à principio indito ſecundum ſuperadiectum diuinæ gratiæ ordinem. Vt enim locutio naturalis eſt homini à principijs naturalibus, ita appetere cæleſtis patriæ fœlicitatē, naturale eſt homini ex principijs gratiæ: quia ex illis natum eſt prouenire. In quæſtione autem octuageſimaſecunda naturale attenditur penes modum, vt diſtinguitur cōtra liberum: ideóque ibi dicitur, quòd naturaliter, id eſt non liberè velle Deum in particulari, &c. ſolis Beatis conuenit. vnde nulla relinquitur inter dicta diſſonātia.

AD SECVNDAM Autem dubitationem reſpondetur, clarè conſtare ex textu, quòd poſsibile ſumitur ſecundum potentiam in rebus exiſtentem, dū probatur in textu, ex naturali motu terræ ad centrum hoc. hæc enim probatio manifeſtat, de Phyſica potentia ſermonem eſſe. Nam certum eſt, apud Theologos omnes, poſſe à Deo creari aliam terram extra iſtum mundum, et conſeruari ibi in æternum.

¶ Ad primam igitur obiectionem dicitur, propoſitionem illam, Mundus conſtat ex tota ſua materia, intelligi de omni totalitate materiæ, poſsibili tamen potētia Phyſica: quoniam hoc ſufficit ad probandū in philoſophia naturali, quòd conſtat ex tota ſua materia ſimpliciter: hoc eſt ſine additione aliqua. Et ſic ſtant iſta duo ſimul, quòd mundus conſtat ex tota ſua materia, & quòd Deus poteſt per omnipotentiam ſuam ſimilem materiā extra mundū creare: quoniā primum intelligitur de tota ſua materia poſsibili Phyſicè. Nec implicat contradictionem habere totam poſsibilem Phyſicè, & nō habere aliquā partem, quæ per omnipotentiam diuinā fieret extrà.

¶ Ad ſecundam autem dicitur, ꝙ nulla apparet contradictio, ponendo plures ſoles eiuſdem ſpeciei ſpecialiſsimę ex diuina omnipotentia, & ꝙ exiſtentibus pluribus ſolibus, neutrius materia appeteret alterius formam: quia vtriuſq; materia cōtenta eſſet ſua forma: ſicut modò materia exiſtens in vna parte cæleſtis corporis homogenei non appetit eſſe in alia parte: & ſimiliter in motibus pars ſphæræ igneæ contigua accidentali parti orbis Lunæ nō appetit eſſe in Oriētali parte eiuſdē orbis. Et omniū vna communis eſt ratio, ꝙ in his, quæ ſunt eiuſdem rationis, vna eſt etiā ratio appetitiuę quietis: ac per hoc quodlibet

contentum est illa portione, quam habet. & meritò, quoniam priuatio, quæ machinatur ad malum, non est in certa materia, propter formam eiusdem speciei. Nunquã enim Sortes corrumperetur, si materia eius nõ appeteret, nisi formã humanam: quia illam iam habet, et sic de alijs.

¶ Ad tertiam dicitur, quod aliud est aliqua esse idem, aliud est aliqua consequenter se habere. Vnde licet ad sensum expositum consequatur illa alia propositio, Nulla est potentia actiua in rebus creatis, quæ possit facere aliam terram: non tamen est idem quod sensus expositus, quoniã iuxta sensum expositum sermo est de potentia naturali non, descendendo ad actiuam aut passiuam: & secundũ huiusmodi potentiam affertur ratio de motu naturali & non de potentia vel impotentia generatiua terræ.

¶ Hæc sunt quæ velut à somno scientiarum speculariuarum excitato occurrerunt respondenda. Reliquum est, vt attendas tibi & lectioni, & ores pro me: & bene vale Romæ 23. Nouembris, 1522.

TRACTATVS NONVS *de Vinculo obedientiæ cuius est unica quæstio.*

QVAESTIO.

Num Homo teneatur superiori obedire in his, in quibus parando oportet periculo mortis se exponere.

VTRVM Homo homini superiori teneatur obedire in his, in quibus oportet se exponere periculo mortis? Et videtur quòd non. Primò ratione, quia homo homini non est subditus, quo ad naturam: ac per hoc non tenetur vitam perdere ad mandatum alterius. Et confirmatur autoritate: quia sanctus Thomas in Secunda Secundæ, q. 104. arti. 5. in corpore dicit: Tenetur homo homini obedire in his, quæ exterius per corpus sunt agenda, in quibus tamen secundũ ea, quæ ad naturam corporis pertinent homo homini obedire non tenetur, sed solùm Deo, quia omnes homines natura sunt pares: puta in his, quæ pertinent ad corporis sustentationem & prolis generationem. Hæc ille.

¶ Secundò, quia non tenetur homo secundum charitatis ordinem ponere vitam corporalem pro quocunque exteriori bono, aut pro vita corporali alterius, quum plus teneatur diligere corporalem vitam suam, quàm proximi, & contra aut supra charitatis ordinem non tenetur homo homini obedire.

¶ Tertiò, quia humana iura de actionibus humanis intelliguntur salua consistentia, imò incolumitate subiecti: vt patet de præcepto ieiuniorum, de diuinis officijs persoluendis, de obseruatione festorum. non enim tenetur homo ad ieiunia, ad diuinum officium, aut ad obseruationẽ festorum, si non potest hæc sine non solùm vitæ, sed sanitatis periculo seruare. Eximit ergo periculũ vitæ ab obedientia humana.

¶ Quartò, quia timor cadens in constantem virum, qualis est timor mortis, excusat ab omni iuris ac iudicij humani executione: ergo idem quod prius.

CONCLVSIO.

Tenentur inferiores ac subditi, legi & superioribus in omnibus obedire, quæ ab ipsis præcipiuntur, vt ad virtutum actus, & commune bonum attinent, etiam si mortis periculum parendo immineat.

AD EVIDENTIAM Huius quæstionis sciẽdum est, quod non distinguere inter per se & per accidens occasio est minus bene sentiendi: contingit enim etiam sapientes, inquit Aristo. falli in ijs quæ sunt per accidens. Aliud est igitur subdi hominem homini in his, quæ sunt naturæ, per se loquendo, & aliud per accidens. Subijci nanque per se, est directè & formaliter subijci: ita quòd possint illa directè & formaliter præcipi. Subdi verò per accidens, est per concomitantiam, aut sequelam ad illud, in quo per se subditur subijci. Exemplũ. Homo homini non subditur per se secũdum interiores motus animi: & ideo non potest superior præcipere directè & formaliter interiores actus animi: soli enim Deo hoc est proprium. Subditur tamen per accidens, inquantum interiores animi motus sunt exteriorum actionum rationes: sic enim concomitãtur exteriores actiones, in quibus homini homo per se subijcitur. Et ideo superiores aliter iudicant hominem ex malitia, aliter ex passione, aliter ex ignorantia operantem. In proposito autem verissimum est hominem non subdi homini in his, quæ ad naturam spectãt, sed hoc intelligitur per se & formaliter, & ideo nullus potest alteri præcipere vt se occidat, vt nõ comedat, vt nõ generet. Sed per accidens in his etiã homo homini subdit, pro quãto hæc concomitanter se habent ad actiones, in quibus homo homini per se subditur, vt patet in laicis subditis, qui tenentur mandãte principe, præliari, & exponere se mortis periculo, vt experientia testatur quia potest princeps præcipere, vt tueantur armis rempublicam, vt vlciscantur armis eandem, & huic annexum est periculum mortis: ideo ex tali annexione subduntur etiam, quo ad vitam. Ratio autẽ huiusmodi debitæ obedientiæ est, quia de humanorum actuum subiectione iudicandum est secũdum ea quæ insunt per se, & non secundum ea, quæ sunt per accidens: sicut vniuersaliter de cæteris conditionibus humanarum actionum consideratio & iudicium si non fiat per se, non rectè iudicatur nisi diuinando. oportet ergo inspicere ad naturam operis humani an sit per se de genere subditorum superiori homini, an sit de genere exemptorum à subiectione humana, vt fecit diuus Thomas in loco allegato, duo operum genera per se eximens à subiectione, humana opera scilicet interiora animi, & opera naturæ sustentãdæ & propagandæ. Et aduerte quod etiam nõ per se subiectæ operationes alteri homini, possunt per accidens fieri subiectæ alteri homini, vt declarauimus. Quum igitur constet, exteriores actus virtutum necessarios ad commune bonum politicum vel domesticũ subiectos esse homini superiori, quoniam & leges humanæ huiusmodi actus præcipiunt, & superiores ad hos cogunt subditos, non sunt à suo subiectionis ordine eximendi, propter accidentia annexa: vt testantur præcepta de actibus fortitudinis. Si enim leges & præcepta principum de actibus fortitudinis exceptionem admittunt, quando est fortitudinis actibus annexum vitæ periculum, vanus est omnis principatus ad præcipiẽdum quæ sunt fortis: vnde nil aliud est dicere, quòd lex aut princeps aut superior non potest præcipere actus, quibus annexum est vitæ periculum, quàm exterminare præcepta fortitudinis à potestate humana: quum fortitudo circa mortis pericula sit: quod quia absurdũ, imò ridiculũ est, itec iudiciũ in his, quæ sunt per se. Simile quoque facile apparet in actibus religionis: præcipit ecclesiastica lex missam celebrare non nisi cum sacris vestibus cum altari, cum calice, si fiat exceptio de mortis periculo, sacerdos cõminata sibi morte celebrabit licitè in diaploide, habẽs tantummodo panem & vinum quis fatuus diceret hæc: Similiter episcopus cõferet ordines sacros in diploide sine vllis cæremonijs, sola forma substantiali seruata ob comminatam sibi mortem quod est sacrilegium. Ex quibus quilibet sapiens potest percipere, falsum esse, fundamentum, quòd humana lex & superior homo non potest præcipere actus virtutum vsque ad mortis periculum inclusiuè, & quòd subditi non teneantur obedire. Stetit ergo, vt dictum est, in his, quæ sunt per se, censendo quòd tam lex, quam superior homo potest præcipere omnes exteriores virtutum actus necessarios ad commune bonum illud cuius curã habet, ad quod subditos habet: & subditi tenentur obedire, non obstante quocunque vitæ periculo annexo. Vnde quia prælatus potest præcipere subditis religiosis ea, quæ sunt ad mutua obsequia, inter quæ non infimum tenet locum cura infirmorum: ideo tenetur subditus obedire ad seruiendum ægris etiam infectis epidimiæ morbo: quoniam hoc periculum vitæ concomitanter se habet ad opus, quod per se præcipitur, scilicet seruitium infirmorũ. Nec minus tenetur religiosus in his & similibus obedire quàm secularis suo principi ad præliandum, vbi est maximum mortis periculum concomitans. Et quoniam hoc clarum est, non me extendo amplius, sed ex his constat satisfactum esse primæ rationi in oppositum allatæ, & autoritati san. Tho. verificatur siquidem formaliter & per se, secus autem est quũ concomitanter concurrit id quod est naturæ seu vitæ ad illud quod per se præcipi potest.

¶ Ad secundam verò rationem de charitatis ordine, respondetur quòd charitatis ordo habet, vt pro actu virtutis cuiuslibet exponat vitam suam corporalem, & miles pro actu virtutis, scilicet iustæ defensionis aut iustæ vltionis, exponit vitã suã periculo, & seruiẽs infectis, pro actu virtutis, scilicet religiosi obsequij exponit se periculo

mortis, & non pro bonis externis aut corporali ſalute alterius. Conſtat autem hos & ſimiles virtutum actus debitos poſſe præcipi: nec contra nec ſupra charitatis ordinem, ſed ſecūdum charitatis ordinem quantum bonum animæ præſtat corporali vita.

¶ Ad tertiam dicitur, quòd actus virtuoſi præcepti à iure poſitiuo relati ad vitæ periculum, nō ſunt vniformes. Quidam enim ſunt, quorū rectitudo deſtruitur ex vitæ periculo annexo, vt ſunt actus abſtinentiæ, qui ſi cū crimine vitæ fiant, non ſunt virtuoſi: quoniam recta abſtinentiæ ratio medium ſic exigit, vt non ſubtrahatur neceſſarium ad vitam: & de his verificatur, quòd leges humanæ intelliguntur ſalua conſiſtentia ſubiecti. Quidam verò ſunt, quorum rectitudo conſtituitur ex periculo vitæ: vt actus fortitudinis: qui ſi diſcrimen vitæ effugerent, in vitium inciderent. Et ſimile eſt de reliquis actibus virtutum neceſſariis ad commune bonum, vt ſunt obſequia, officia, miniſteria neceſſaria ad commune bonum, in quibus eſt nonnulla fortitudo in ſuſtinendo pericula vitæ ſuperuenientia: ſuſtinetur enim intantum eorum rectitudo ex periculo vitæ, vt ſi huiuſmodi periculum effugerent in vitium inciderent timiditatis, & in huiuſmodi non ſubintelligitur ſalua conſiſtentia ſubiecti. Quidam verò ſunt medij reſpicientes periculum vitæ omnino accidentaliter vt ſunt multi religionis actus, puta audire miſſam, ſeruare feſta, & huiuſmodi. Et horum duplex eſt differentia. Nam quidam ſunt, qui ex ſupradicto vitæ periculo & licitè omittūtur, & ſupererogatoriè fiūt vt ſunt actus prædicandi & corrigendi, qui quandoque (puta non cogēte diuini iuris neceſsitate) poſſunt propter vitæ periculum omitti licitè: quia eſt licitum quandoq; fugere: poſſunt & tunc nihilominus ſupererogare, volentes prædicare & reprehendere: vt Ioā. Baptiſta arguit Herodem, ſciebat enim Herodes crimen ſuum, ita quòd non neceſsitatis, ſed ſupererogationis erat Ioannis reprehēſio. Quædam verò ſunt, quæ ſi fiant propter timorem mortis, illicitè omnino fiunt: vt celebrare miſſam abſq; ſacris veſtibus, calice, & altari, celebrare ſcienter coram excōmunicatis nominatim, & reliqua ſimilia quæ ſi fiāt propter timorem mortis, ſunt illicita: quia non excuſantur à toto, ſed à tanto. Et horum omnium vna cōmunis eſt ratio: quia legis & principis eſt præcipere actus virtutum neceſſarios ad cōmune bonum: vt aūt declaratū eſt, à virtute recederetur, ſi mortis periculū in pdictis exciperetur.

¶ Ad quartā dicitur, ꝙ timor cadens in conſtantem virum, excuſa iuxta prædictam diſtinctionem, quandoq; à toto: vt in his, in quibus omiſsio vel cōmiſsio ob mortis periculū à rectitudine non recedit. Et hoc gratia materiæ humanitatis pietate ſuffultæ plerunq; fortè à Iuriſtis extenditur. Quandoq; autem excuſat non à toto, ſed à tanto coram Deo, quamuis coram humano iudice excuſet à toto, vt in prædictis patet: & tunc moriendum eſt potius viro forti, quàm incurrere obliquitatem etiam venialem. Romæ die 27. Decembris, 1522.

TRACTATVS DECIMVS *de Miſſæ Sacrificio & Ritu aduerſus Lutheranos, ad Clementem primum Pontificem Maximum, in ſex capita diuiſus.*

CLEMENTI SEPT. PONT. MAX. THOmas de Vio Caietanus, *Cardinalis ſancti Xiſti, fœlicitatem.*

MANDASTI Olim P. beatiſsime, vt tanquam inſtructor nuntij ſcriberem reſpondenda obiectis in libello de Cœna Domini, aſſerente corpus & ſanguinem Chriſti in Euchariſtia eſſe duntaxat, ſicut in ſigno: oblato autem nuperrimè mihi Libello Lutherano etiam de cœna Domini affirmante in Euchariſtia verum Chriſti corpus & ſanguinem, ſed negante ſacrificium miſſæ, contra vniuerſas etiam ſchiſmaticorum eccleſias, exiſtimaui non eſſe expectandum mandatum, ſed officij mei partes exequi, manifeſtando rationes errandi in hac noua hæreſi. Suſcipiat itaque decernendam Apoſtolatus tui cenſura lucubratiunculam hanc, & fœlix vale.

CAPVT I.

Quæ ſit intentio operis.

NICVS MAGISTER Omniū dominus Ieſus Sadducæos (qui ex ſacris libris ſolos libros Moyſi recipiebant) confutando ex libris Moyſi, docuit nos, vt aduerſus hæreticos abſtineamus à teſtimoniis, quæ non recipiunt: ſed illis vtamur ſacris teſtibus, quos non refutant. Quocirca aduerſus hæreticos qui Lutherani vocantur, innitentes ſolis teſtimoniis ſacrarum Scripturarum, ſcripturis de ſacrificio miſſæ, ex ſolis ſacris Scripturis diſputationem doctrinámq; omnem perficere intendo: tum ne glorietur in ſolido fundari ſacrarū Scripturarum fundamento, negationem ſacrificij miſſæ: tum ne minus docti putent ex Eccleſiæ inſtitutione, non Scripturæ autoritate, fulciri ſacrificium miſſæ: tum vt habeant Lutherani illi, qui ignoranter errant, vnde reſipiſcant.

¶ Vt autem clara fiat apud omnes veritas, primùm in quo conueniunt, & in quo differunt Lutherani à catholicis: deinde quid ex ſacris ſcripturis de ſacrificio miſſæ habetur: & demum Lutheranæ obiectiones diſcutientur.

CAPVT II.

Conuenientia & differentia Lutheranorum cum Catholicis circa ſacrificium miſſa.

ONSENTIVNT Lutherani miſſam poſſe ſacrificium memoriale appellari ea ratione, quia in memoriam ſacrificij oblati in cruce verum corpus Chriſti, cum vero ſanguine Chriſti conſecratur, veneratur & ſumitur: dicente Domino, Hoc facite in mei commemorationem. Negant autem duo. Alterum eſt: offerri corpus vel ſanguinem Chriſti Deo, quamuis enim affirment in altari eſſe verū Chriſti corpus, negant tamen illud verbum Chriſti corpus offerri Deo. Alterum eſt, eſſe in altari hoſtiam ſeu ſacrificium pro expiatione peccatorum, ſiue pro viuis ſiue pro defunctis. Et fundant vtrunque ſuper doctrinam Epiſtolæ ad Hebræos, vbi clarè vnica oblatio corporis Chriſti in cruce ſemel facta, ſufficiens manifeſtatur pro peccatis totius mūdi. Et propterea inferunt, ꝙ quamuis cultus corporis Chriſti in memoriam paſsionis & mortis Chriſti ſit inſtitutus à Chriſto: oblatio tamen corporis Chriſti tanquam hoſtiæ pro peccato, eſt adinuentio humana, contraria documentis ſacræ Scripturæ.

CAPVT III.

Ex inſtitutione Chriſti Euchariſtiam immolari.

ATHOLICI Autem agnoſcimus in ſacris literis ſcriptam eſſe inſtitutionem immolationis Euchariſtiæ. Euangeliſtę enī (ſpecialiter Lucas capite vigeſimoſecundo, ſpecialiúſque Paulus ad Corinthios vndecimo.) tradunt poſt multas actiones domini Ieſu in cœna, eum mandaſſe, Hoc facite in mei commemorationem. Quæ quia verba ſunt Ieſu Chriſti, libranda valde ſunt: tum pronomen, Hoc: tum verbum, Facite: tum, In mei commemorationem.

¶ Ad intelligendum itaq; demonſtratum per pronomē, Hoc, inſpicienda ſunt quæ præmittuntur. Præmittitur aūt, ꝙ Ieſus accepit panē, gratias egit, fregit, dedit, dixit, Accipite, comedite, hoc eſt corpus meū, quod pro vobis frangitur: vel ſecundum Lucā, datur: Statímq; ſubiūxit, Hoc facite in mei commemorationem. Pronomen itaq;

Hoc, quum non arctetur ad demonstrandū aliquod præmissorū, & ad aliquod præmissorū nō demonstrandū cōsequens est vt demonstret vniuersitatem præmissorum.

¶ Verbum, Facite, multa fert mysteria. Nam non dicit, hoc dicite, sed, hoc facite: vt significaretur, quòd id, quod mandat, non consistit in dicere, sed in facere: quódq; dicere hîc interueniens, non propter dicere, sed propter facere est, vt intelligeremus, quòd verba cōsecrationis sunt verba efficientia illud, quod significant. Et adiungendo, In mei commemorationem, distinguit Facere à cōmemorare: vt significantius non dixerit, hoc commemorate, sed hoc facite in commemorationem mei. Mandat itaq; Dominus Iesus hoc, id est vniuersa præmissa, facere in memoriā sui. Actus ergo faciendi hoc, mandatur relatus ad recordationem domini Iesu.

¶ Ex eo aūt, q́ sub facere hoc, cōprehenditur nō solū facere corpus Christi, sed etiā facere corpus Christi q́ frangitur seu datur pro nobis, manifestū est dn̄m Iesum mādasse, facite corpus meū, quod pro vobis frangitur & datur. Perinde aūt est, Quod pro vobis frangitur & datur, acsi diceretur, Quod pro vobis immolatur. neq; em̄ aliter frangitur aut datur nisi pro quanto in cruce frāgitur & datur (hoc est immolatur) pro vobis: facere autem corpus meū, quod pro vobis immolatur vt sic, perinde est, ac facere corpus meum, quatenus pro vobis immolatur.

¶ Vt autem hæc, quæ dicimus penetres, aduerte q́ si Dominus Iesus ob veritatem duntaxat corporis sui significandam adiunxisset, quod pro vobis frangitur seu datur, sat fuisset dicere, quod in persona mea videtis, seu quodcūque aliud eiusmodi. Sed absit à domini Iesu Christi nomine, sermo non formalis, quo adempto, omnis tollitur certitudo sermonis: vagaretur enim per infinita accidentia. Dicēdo itaq;, quod pro vobis frangitur, seu datur, formali sermone significat, facite corpus meū, quatenus pro vobis offertur, & hoc ipsum facite in mei cōmemoratione.

¶ Porro ex eo q́ facere hoc in Christi memoriā, plus est quàm consecrādo facere corpus Christi (quia est etiam facere corpus Christi, quod datur & frangitur pro vobis) & plus est, q̄ recordari Christi (qa est facere Christi corpus quod datur ac frāgitur pro nobis in Christi recordationem) & dari ac frangi pro nobis, est immolari pro nobis (nam dari significat in genere offerri: frangi verò significat in specie modū offerendi, per fractionē scilicet) dedit em̄ semetipsum Deo in cruce fractione manuum, pedum ac lateris pro nobis, consequens est q́ mandāte domino Iesu, hoc facite in mei commemorationē, mandatur, hoc facite immolatitio modo in mei cōmemorationē. facere em̄ corpus Christi, quod immolatur, est facere illud immolando seu per modū immolationis: nam sic duntaxat fit a nobis corpus Christi: quatenus immolatur: nā facto non fit à nobis corpus Christi, quatenus immolatur, nisi vtrūq; facto impleatur: videlicet & cōsecrādo facere corpus Christi, & immolādo facere quod datur, & frāgitur nobis: adiūcto tertio, videlicet, in Iesu Christi memoriā.

¶ Et aduerte prudēs lector, facta in cœna Dominica, vt perpēdas q̄ quadret institutio institutioni, & factum facto, & immolatio immolationi. Cœna siquidē agni Paschalis, instituta in memoriam eductionis de Aegipto, in facto consistebat immolationis: ita q́ ipsa cœna erat immolatio Paschalis agni. Similiter nāq; dominus Iesus cōpleto sacrificio Paschalis agni, instituit nouum nostrum Pascha seipsum, vt immolatur, dicendo, Hoc est corpus meum quod pro vobis datur ac frangitur: hoc facite in mei memoriā. Ac si verbo dixisset, quod surrogationis facto dicebat, quemadmodū hactenus in memoriā exitus de Aegypto fecistis Pascha, ita deinceps hoc facite in meæ immolationis memoriam. Vt ipsa surrogatione noui Paschatis pro veteri loqueretur, ac diceret, Pascha illud fecistis immolando communi cœna, & hoc facite immolando communi mensa in mei commemorationē. Ita quòd ex ipsa surrogatione noui Paschatis, veteri significatur, q́ dicendo, Hoc facite in mei memoriam, intelligitur de facere immolatitio modo: nam & immolatitio modo fecerant vetus Pascha.

¶ Huic autem esse germanum sensum mandati istius, testantur etiā facta recitata à Paulo 1. ad Cor. 10. Cōnumerat siquidē Paulus panem sanctum, & poculū sanguinis Christi inter immolata, supputat mensam nostrā inter altaria, decernit edētes et bibētes de mēsa Dn̄i inter comedētes & bibētes immolata. Ex qbus clarē patet, tū Apostolos intellexisse mandatum Christi, hoc facite in mei memoriam, de facere immolando Eucharistiam, tū Apostolorum tempore Eucharistiam fuisse in Christi Ecclesia non solùm sacramentum, sed etiam sacrificium tum in sacra Scriptura, & nō solùm in vsu, Ecclesię & libris Doctorum, haberi. immolationē corporis & sanguinis Domini. Verba autem Apostoli sunt hæc, Fugite ab idolorum cultu, vt prudentibus loquor: iudicate vos quod dico. Poculum benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? panis quem frangimus nonne communicatio corporis Christi est? quoniā vnus panis, vnū corpus multi sumus: nā oēs ex eodē pane participamus. Videte Israelem secundum carnem, nonne qui edunt victimas, participes altaris sunt? Quid ergo dico, quòd simulacrum aliquid sit, aut quòd simulacris immolatū aliquid sit? sed quòd quæ immolant Gentes, dæmonijs immolant, & nō Deo. Nolo autem vos cōmunicantes fieri dæmoniorum: non potestis poculum domini bibere, & poculum dæmoniorum: non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum. Hæc ille. Ex his enim manifestè patet Apostolum inter victimas Israelis, & immolata dæmonijs recensere panem, quem frangimus & poculum benedictionis: & inter altare Israelis & mensam dæmoniorum, mensam Domini: & inter edentes victimas altaris Israel & edentes immolata dæmonijs, edentes de mensa Domini & bibentes de illius poculo, & ex huiusmodi ratione arguere, quòd non possunt immolatorū deo & dæmonibus participes esse. Nisi enim immolata essent Deo panis & calix Christi, vniuersa Pauli fabrica ex immolatis tam Deo vero ab Israele, quàm immolatis dæmonijs a Gentibus surgens rueret. Sed hoc tam clarum est testimonium, quòd panis & calix Christi tempore Pauli immolabantur vt nostra clarificatione non indigeat.

CAPVT IIII.

Ex institutione Christi immolari eucharistiam in remissionem peccatorum.

ALTERVM A Lutheranis negatum in missa, videlicet quòd sit hostia pro expiatione peccatorū, facilè ex eodē domini Iesu mādato, eadem procedēdo via mōstrantur falsò negari. Nā Matth. 26. dominus Iesus accepto calice non solùm dixit, Hic est sanguis meus, qui pro multis effundetur, sed adiunxit, In remissionē peccatorum, & subiunxit, Hoc facite in mei recordationē. Sub mandato itaque hoc facite, comprehenditur facere immolando sanguinem Christi in poculo, non solùm quatenus effunditur, sed etiam quatenus effunditur pro multis in remissionem peccatorum. Sermo enim formalis significat, quòd quemadmodum effusio sanguinis in remissionem peccatorum est ipsa cruenta hostia pro peccatis nostris ita facere poculū sanguinis, qui effunditur in remissionem peccatorum vt sic, est immolare poculum sanguinis quatenus effunditur in remissionem peccatorum, quatenus operatur remissionem peccatorum, effundi enim in remissionem peccatorum est operari remissionem peccatorum, quantum est ex parte sua, quicquid sit de effectu. Nō igitur humana est adinuentio, sed intelligentia & obedientia diuini mandati, tum offerre corpus & sanguinem Christi sub specie panis & vini in memoriam domini nostri Iesu Christi, tamen hæc ipsa offerre pro expiatione peccatorum: vt optima legis interpres consuetudo vniuersarum Ecclesiarum, non solùm Latinarum, & Græcarum, sed Armenarum, Persarum & reliquarum per orbem diffusarum ab antiquo semper interpretata est.

CAPVT V.

Obiectiones ex Epistola ad Hebraeos contra sacrificium missæ.

ADVERSVS HAEC Duo instituta insurgūt Lutherani ex multis dictis in Epistola ad Hebr. capit. 7. vsque ad decimū inclusiuè. Et cōtra quotidianam quidem oblationem Eucharistiæ arguunt tripliciter. Primò, ex multitudine sacerdotum. Nam ibidem differentia ponitur inter Christum sacerdotē noui Testamenti,

& sac

& sacerdotem veteris Testamenti, quòd ille est vnicus, istum autem oportet multiplicare: quia ille æternus, iste temporalis: inconueniens ergo est, in nouo Testamento affirmare talem hostiam, cui non sat est vnicus sacerdos, Christus, sed oportet successiuè, secundū temporum successus sacerdotem sacerdoti succedere: vt oportere videmus in missæ sacrificio. Secundò, ex repetitione oblationis. Nam ibidem differentia scribitur inter sacrificium veteris Testamenti & sacrificium noui Testamēti, quòd illud repetebatur tum singulis diebus à sacerdotibus simplicibus: tum singulis annis à summo Sacerdote: hoc autem nec quotidie nec quotannis repetitur, sed semel oblatum est: inconueniens est ergo, in nouo Testamento sacrificium affirmare, quod oportet sæpè repetere. Tertiò, ex parte rei oblatæ. Nam ibidem differentia inter sacrificium veteris & noui Testamenti, ponitur, quòd nūc sanguine hircorum, &c. vtebatur sacerdos: nunc autem per proprium sanguinem semetipsum semel obtulit: inconueniens ergo est, per nos offerri sub specie panis & vini, qui semel sufficientissimè oblatus est Christus à seipso.

CONTRA HOC Verò, videlicet quòd Eucharistia sit hostia pro peccatis, arguunt etiā tripliciter. Primò ex repetitione: quia ibidē hostiarū veteris Testamenti infirmitati ad delenda peccata, ascribitur repetitio Hostiæ. Si enī peccata purgassent, desijssent offerri: & iō noui Testamēti hostia tollens peccata, non repetitur: inconueniens ergo est, in nouo Testamento affirmare hostiam pro peccatis, quam oportet repetere: qualis est missa. Secundò, ex sufficientia sacrificij Christi, quia Christus vnica oblatione semetipsum offerens in cruce, consummauit omnes accedentes ad eum, &c. iniuria ergo fit sufficientissimæ Christi hostiæ pro peccatis totius mūdi, addendo hostiā aliā in nouo Testamēto pro peccatis.

Tertiò, ex parte abolitorum peccatorum: quia (vt ibi dicitur) vbi non restant peccata expianda, non est opus hostia pro peccatis: sed omnia peccata sunt abolita per gratiam noui Testamenti, quod Christi morte firmatum est: non est ergo locus alteri hostiæ pro peccatis in nouo Testamento.

CAPVT VI.

Responsio ad obiecta.

FVNDAMENTVM Veritatis & intelligendi diuersa sacræ Sripturæ dicta circa noui Testamenti sacrificium ac sacerdotium est vnitas hostiæ, simpliciter & absolutè immolatæ semel in cruce ab ipso Christo secundum seipsum, & secundum quid immolatæ quotidie ab eodem per ministros in Ecclesia sua. Ita quòd in nouo testamento est hostia cruenta, est & hostia incruenta. Hostiam siquidem cruentam agnoscimus Iesum Christum in crucis ara oblatum semel pro peccatis totius mundi: hostiam verò incruentam agnoscimus institutam à Christo, corpus & sanguinem eius sub specie panis & vini: vt citatæ Scripturæ testantur.

Verùm hostia cruenta & incruenta non sunt hostiæ duæ, sed hostia vna: quia res quæ est hostia, est vnamet res, non enim Christi corpus in nostro altari est aliud ab illo Christi corpore, quod oblatum est in cruce: nec sanguis Christi in nostro altari alius est ab illo Christi sanguine, qui fusus est in cruce. Modus verò hanc vnam eandémq; hostiam immolandi, alter est: quia ille vnicus substantialis ac primæuus immolandi modus, fuit cruentus: vtpotè in propria specie corporis fractione in cruce sanguinem fundens: iste verò quotidianus externus accessoriúsq; modus, est incruentus: vtpotè sub specie panis & vini oblatum in cruce Christum, immolatitio modo repræsentans. Quocirca noui Testamenti hostia cruenta & incruenta, vnica est ex parte rei oblatæ, & ex parte modi offerendi, licet sit diuersitas: quia tamen iste modus, scilicet incruentè immolare, non est secundum seipsum tanquam disparatus modus immolandi institutus, sed duntaxat vt refertur ad cruentam in cruce hostiam, consequens est apud sapientes, & penetrantes, q vbi vnū non nisi propter alterū, ibi vnum duntaxat est: consequens inquam est non posse affirmari, propriè loquendo, duo sacrificia aut duas hostias aut duas oblationes, immolationes, & quouis nomine appelles, esse in nouo Testamento, ex hoc quòd est in eo hostia cruenta Christus in cruce & hostia incruenta, Christus in altari: sed esse vnicā hostiam semel oblatam in cruce, perseuerantem modo immolatitio quotidiana repetitione ex institutione Christi in Eucharistia. Perseuerantiam autem hostiæ in cruce oblatæ fingimus in nostro altari: sed ex identitate rei oblatæ in cruce & in altari habemus. ex eo enim, quòd vnum atque idem Christi corpus est, quod oblatum est in cruce, & illudmet offertur in altari clarè patet, non esse aliam hostiam in altari & in cruce: sed eam, quæ in cruce oblata semel est, perseuerare, alio tamen modo in altari, mandāte Christo, Hoc facite in mei commemorationem. Si nanq; iunxeris hæc duo, videlicet, hoc facite, & in mei memoriam, perpēdens q vnum atq; idem illud, quod tunc fiebat, facimus in Christi memoriam: quod est illud vnum atq; idem quod tunc frangebatur & effundebatur perseuerare sub specie panis & vini in memoriam Christi.

EX HIS IGITVR Ad singula obiecta sigillatim diluenda descendendo, dicitur ad primum de vnitate sacerdotis, quòd in nouo Testamento vnicus est sacerdos Christus, & ipsemet est sacerdos in nostro altari: nam ministri quicq; nō in personis proprijs, sed in persona Christi cōsecrant corpus & sanguinem Christi, vt testantur verba cōsecrationis: ac per hoc vices Christi agentes offerūt: nō enim dicit sacerdos, hoc est corpus Christi, sed hoc est corpus meū: faciendo in Christi persona sub specie panis, corpus Christi, iuxta mandatū Christi. hoc facite. Et quū infertur, incōueniēs esse affirmare hostiā in nouo Testamento, cui non sat est Christus, sed oportet succedere ministros: respondetur quòd aliud est affirmare disparatam hostiam requirentem successionem sacerdotum: & aliud est affirmare, perseuerantiam hostię in cruce oblatæ requirentem successionem ministrorum. Primum enim dedeceret noui Testamenti statum: secundum autem consentaneum nouo Testamento est, vt iugis vigeat victima vnica illa semel oblata.

¶ Ad secundum ex parte repetitionis, dicitur, quòd in nouo Testamento non repetitur sacrificium seu oblatio, sed perseuerat immolatitio modo vnicum sacrificium semel oblatum: & in modo perseuerandi interuenit repetitio, non in ipsa re oblata, nec etiā ipse, qui repetitur modus, concurrit ad sacrificium propter se, sed propter oblationem in cruce commemorandam incruentè. Huius autem modi repetitionem non esse contra doctrinam Epistolæ ad Heb. testantur verba illius, inferentia, quòd si repeteretur noui Testamenti sacrificium, oportuisset Christum sæpè pati. De repetitione igitur sacrificij manifestat se loqui, non de repetitione istius modi à Domino Iesu Christo instituti.

¶ Ad tertium ex parte rei oblatæ, dicitur quòd cùm hoc, quòd Christus semel proprium sanguinem sufficientissimè & abundantissimè fuderit in cruce, quadrat vt perseueret immolatitio modo in Eucharistia illa vnica ac sufficientissima sanguinis in cruce effusio.

AD PRIMVM Autem contra Eucharistiam, quatenus affirmatur hostia pro peccatis, dicitur concedendo, quòd ex hostiæ impotentia ad delenda peccata ad creta est in lege veteri repetitio eiusdem hostiæ. Et quū infertur, inconueniens esse, in nouo Testamento affirmare hostiam pro peccatis, quam oportet repetere: conceditur totum propriè loquendo: quia non repetitur in missa hostia, sed illamet hostia in cruce oblata perseuerans immolatitio modo, recolitur in qualibet missa.

¶ Ad secundum autem dicitur, quòd absit à fidelium mentibus etiam cogitare, quòd ad supplendam efficaciam hostiæ in cruce oblatæ celebretur missa: celebratur enim tanquam vehiculum remissionis peccatorum per Christum in cruce factæ: ita quod quemadmodum non est alia hostia, ita non aliam affert remissionem peccatorum. Nam quemadmodum Christus per proprium sanguinem penetrauit cælos, perseuerans sacerdos in æternum ad interpellandum pro nobis (vt in eadem Epistola scribitur) ita perseuerat nobiscum per Eucharistiam immolatitio modo, intercedendo pro nobis. Sicut enim sufficientia & efficacia summa sacrificij in ara crucis non excludit perseuerantiam Christi in cælis in officio interpellandi pro nobis: ita non excludit perseuerantiam eiusdem nobiscum immolatitio modo ad intercedendum pro nobis. Nam quemadmodum continua intercessio Christi pro nobis in cælo, non derogat vnicæ

intercessioni mortis Christi: ita non, imò multò minus eidem derogat perseuerātia Christi immolatitio modo, ad intercedendū pro nobis, vt participes simus remissionis peccatorum in ara crucis factæ, qn̄ ista intercessio fit per mysterium sub specie panis & vini: illa autem in cœlo fit per Christum in propria specie, in qua crucifixus est. Si enim derogationi locus esset, magis derogaret vnicæ mortis intercessioni, vt post mortis intercessionem intercedat Christus sub specie propria, quàm sub specie aliena: illud nanque intercedere præ se fert quasi supplementum intercedendi: hoc autem præ se fert ceremonialem intercedendi modum, nobis valde consonum.

¶ Ad tertium dicitur, quod cum grano salis intelligendū est, peccata esse nobis remissa per Christi mortem: videlicet per christi mortem applicatam nobis per instituta à Christo sacramenta: in hoc enim Christiani omnes conuenimus. Inter sacramenta autem à Christo instituta supputatur & est sacramentum Eucharistiæ institutum ab ipso Christo immolatitio modo, vt declaratum est ex verbis Christi & Pauli. Et ideo si qui inter Christianos sunt egentes post Baptisma remissione peccatorum, Eucharistiæ hostia prodesse potest illis ad remissionem peccatorum, applicando efficaciam mortis Christi ad illos. non egentibus autem remissione peccatorum, prodest ad vegetationem animæ, quemadmodum cibus & potus corporeus vegetat corpus: sacramentum enim Eucharistiæ quanuis immolatitio modo institutum sit etiam pro expiatione peccatorum facta per crucem Christi applicanda colentibus: non tamen est institutum propter hoc dū taxat: sed pro alijs animæ bonis.

¶ Cum omnibus igitur scriptis in Epistola ad Hæbreos stat sacrificium missæ, quòd Ecclesia catholica edocta à Christo & Apostolis celebrat. Et hæc sint dicta extensione ibidem dictorum admissa ad Eucharistiæ hostiam: noui enim, quòd iuxta genuinum sensum, de sacrificijs cruētis tractat Autor illius Epistolæ, mōstrans excellentiam cruenti sacrificij oblati à Christo condendo nouum testamentum, relatiuè ad sacrificia omnia veteris Testamenti. Visum siquidem est expedire claritati veritatis Catholicæ, admittere huiusmodi extensionem, vt nulla ex parte hæsitandi locus relinquatur, ad Dei gloriam. Romæ, die tertio Maij, M. D. X X X I.

Tractatus de sacrificio Missæ, editi per Reuerendissimum Dominum, Dominum Thomam de vio Caietanum Cardinalem sancti Xisti, finis.

TRACTATVS VNDECIMVS

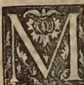
de Fide & operibus aduersus Lutheranos, ad Clementem VII. Pont. Max. in duodecim capita diuisus.

PRAECEPTIS Beatitudinis tuæ, Clemens septime Pontifex Maxime, etsi semper parere fas est, nunc tamen etiam iucundum mihi est. venena siquidem Lutherana de fide & operibus diffundi etiam in corda fidelium timens, cupiebam vt iretur obuiam, & non nisi paulò antè beatitudinis tuæ mandatum cogitaueram animum ad scribendum tractatum hunc appellere. Suauissima itaque hæc obedientia venit, vtinā & Christi fidelibus fructuosa & tuæ beatitudini (cui etiam censura libelli huius incumbit) grata.

CAPVT I.

Positio Lutheranorum de fide.

MAGNIFICANTES Lutherani euangelicam doctrinam de æterna salute hominum per fidē Mediatoris dei & hominum hominis Christi Iesu, docēt homines consequi remissionem peccatorum per fidem in Iesum Christum, extendendo nomen fidei ad credulitatem, qua peccator accedens ad sacramentum credit se iustificari ex diuina misericordia, intercedente Iesu Christo. Et vsqueadeo magnipendunt hanc credulitatem, vt dicant eam assequi remissionem peccatorum ex diuina promissione. Aiunt enim q, nisi homo habeat huiusmodi firmam credulitatem diuini Verbi, iniuriam facit diuino Verbo, minus credendo diuinæ promissioni: si autem firmiter credit se iustificari, suscipiēdo sacramētū, verè iustificātur, alioquin nō esset vera & efficax diuina promissio.

¶ Nonnulli quoq; Lutherani vsqueadeò extollunt huiusmodi fidem, vt eam esse qui remissionem peccatorum antequàm peccator habeat charitatem, doceant, ea ratione quia fides iustificans distinguitur contra legem, longo sermone à Paulo Apostolo, charitas autem comprehenditur sub lege, quoniam diligere deum ex toto corde, &c. est primum & maximum mandatum in lege, vt Dominus in Euangelio dicit Matth. 22. Hęc sunt in quibus cōsistit neruus doctrinæ Lutheranæ de fide.

CAPVT II.

Primus in prærecitatis error, quòd incidit æquiuocatio in nomine fidei.

FIDEI Nomen aliud significat cū de illa sacræ literæ tradūt, quòd iustificat hoīes, & aliud significat cū significat credulitatem qua homo credit se iustificari p̄ Christū & sacramenta. nā fides iustificans est quæ significat id quod per eius diffinitionem manifestatur ad Hebr. 11. dicendo quòd fides est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium: sic enim sumpta est vna trium virtutum theologalium, dicēte Paulo. Nūc autem manent fides, spes, & charitas. Et fides in hac significatione sumpta est, quæ est donum Dei, vt dicitur ad Ephe. 2. per quam saluamur, & sine qua impossibile est placere deo, & qua credimus omnes articulos fidei & quecunque sunt de necessitate salutis credenda.

¶ Fides autem significās credulitatem, est qua iste homo credit se iustificari, hīc nunc suscipiendo hoc sacramentū ex merito Christi, multū distat à fide primo modo sumpta. Quod declaratur, tum ex parte rei creditæ, quoniā fidei non potest subesse falsum, credulitas autem ista potest falli. Et ratio est, quia credulitas ista est de singulari effectu hīc nunc, & in hoc prouenīēs partim ex fide necessaria ad salutem, & partim ex humana coniectura pro quanto enim est de merito Christi & sacramentis, imperatur à fide; pro quanto autem est de effectu hīc nunc in seipso ex humana prouenit coniectura. Nam sub fide Christiana clauditur, quòd quilibet confidens in merito Christi & ritè intus & extra suscipiens sacramentum iustificatur ex diuina gratia, sed non extenditur Christiana fides ad credendum, quòd ego nunc sim intus & extrà suscipiens ritè sacramentum: quemadmodum ex Christiana fide teneor credere in hostia ritè consecrata esse verum Christi corpus: sed Christiana fides nō se extēdit ad credendum quòd in hac hostia ab isto nunc in hoc altari celebrante est corpus Christi quoniam hoc potest aliunde esse falsum. Tū quia fides omniū Christianorum est vna, iuxta illud ad Ephe. 4. Vnus Dominus, vna fides: perspicuum est autem quòd sub fide quæ est in me, non continetur credere quòd ille suscipiens sacramentum nunc hīc iustificetur, aut quòd in illa hostia est corpus Christi: ergo sub nullius fide credere hunc singularem effectum huius sacramenti in hoc nomine compræhenditur. Ex vnitate ergo fidei apparet secundo diuersitas dictæ credulitatis à fide. Et propterea primus in hac re Lutheranorum error est, quòd ea quæ attribuūtur in sacra Scriptura fidei, attribuūt huic credulitati: semp. cū cū hanc docent credulitatē textus sacræ Scripturæ citāt,

tractantes de fide, puta; Iustificati ex fide, pacem habemus ad Deum,& fide purificans corda eorum:& infinitos similes textus.

CAPVT III.

Secundus in praecitatis error, quòd dicta credulitas apprehendit remissionem peccatorum.

QVOD Autem dicunt, quòd huiusmodi credulitas assequitur remissionem peccatorum,potest & bene & malè dici & intelligi.Nam si dicatur & intelligatur,quòd hęc credulitas formata fidè et charitate assequitur veniam peccatorum,verum est.si autē secluditur charitatis formatio falsum est:quoniā, vt Augu.dicit 15.de Trini.capi 8. nullum est isto Dei dono excellentius: solum est quod diuidit inter filios regni æterni & filios perditionis æternæ.

¶ Et scito,quòd hæc credulitas communis est omnibus deuotè accedentibus ad sacramenta.nam quilibet deuotè accedens ad quodcunq; sacramentū,credit suscipiendo illud,se iustificari ex merito passionis & mortis Christi, alioquin non accederet.Sed non est par in omnibus ista credulitas,vnus enim magis credit se iustificari, quàm alter:& regulariter cum hæsitatione de opposito inest deuotis mentibus ista credulitas,quia nulla Scripturæ autoritate,nullo Ecclesiæ documēto docemur,oportere nos huiusmodi credulitatem habere absq; hęsitatione aliqua. Ratio autem hæsitandi est,quia communiter nullus scit, an ex parte sui impedimentum aliquod inueniatur suscipiendi donum remissionis peccatorū; nullus regulariter scit an ipse desit gratiæ Dei.& propterea sic hæsitāe, nullam iniuriam infert diuinæ promissioni,quoniam nō hæsitat ex parte Dei,non hæsitat ex parte meriti Christi,nō hæsitat ex parte sacramenti,sed hæsitat ex parte sui.scriptum est enim,Delicta quis intelligit? Testatur quoque hanc communem hæsitationem de effectu singulari diuinæ misericordiæ(hoc est remissionis peccatorum istius viri nunc deuotè conuersi ad Deum)Ioel propheta ca.2.nā de ijs qui conuertendi erant ad Deum ex toto corde: in ieiunio, fletu, & planctu, citata diuinæ misericordiæ excellentia super peccata,subiungit,Quis scit si cōuertatur Deus & ignoscat? Neminem ergo eorum, qui conuertebantur,certum esse,sed quemlibet sub hæsitatione esse,an ignosceret Deus illi,manifestat.

¶ Et confirmatur,quia credulitatis hæsitatio non rationabiliter tollitur nisi ex aliqua trium causarum,videlicet vel diuina reuelatione,quæ in proposito non habet locū, quia quamuis Deus reuelauerit,quòd omnes,qui ritè intus & extra confidunt se consequi remissionem peccatorum per meritum Christi,consequuntur illā:non tamē reuelauit, q̄ iste nunc ritè cōuertitur intus & extra.hic em̄ effectus particularis non comprehenditur sub reuelatione,cui innititur fides Christiana.Vel ex sufficientia testimoniorū cōuincentiū ad aliquod singulare credēdū,sicut sufficientia testimonia conuincunt eū,qui nunq̄ egressus est è Roma,ad credendū quòd inueniatur insula Calicut seu Taprobane.clarū est enim in credulitate,qua iste credit se iustificari,non interuenire testimonia conuincentia intellectū id credendū hunc effectum nunc in seipso. Vel ex qualitate testium,puta quia sunt omni exceptione maiores.iuxta quod dicit Apost.ad Ro.8. q̄ Spiritussanctus contestatur spiritu nostro quòd sumus filij Dei.Nam hęc cōtestatio præsupponit remissionē peccatorū factā,quia præsupponit illum, de quo testantur esse filium Dei, vt clarè ipsa litera sonat.credulitas autem ista, quàm Lutherani ponunt,non præsupponit remissionem peccatorum in illo, sed apprehendit illam, vt præcedens apprehendit quod sequitur. Voluntariū igitur dogma est,dicere q̄ huiusmodi credulitas in verbo Christi, in merito passionis eius,&c. Infallibiliter remissionē peccatorū. Et idō à Leone 10.inter dānatos Lutheri articulos annumerati sunt articuli dicentes,Peccata nō sunt vlli remissa, nisi remittente sacerdote,credat sibi remitti.imò peccatū maneret, nisi remissum crederet.non em̄ sufficit remissio peccati et gratię donatio,sed oportet etiā credere esse remissum.Nullo modo confidas absolui propter tuam contritionē, sed propter verbū Christi,Quodcūq; solueris,&c.hic inquā cōfide si sacerdotis obtinueris absolutionem,& crede fortiter te absolutum,& absolutus verè eris,quicquid fit de contritione.si per impossibile confessus non esset contritus,aut sacerdos non seriò,sed ioco absolueret:si tamē credat se absolutum,verissimè est absolutus.

CAPVT IIII.

Tertius in praecitatis error,quòd ante charitatis aduentum remittuntur peccata pœnitentibus.

INTOLERABILIVS Autem est dimitti peccata ante charitatem infusam illi, cui dimittuntur peccata . quod sic clarissimè conuincitur,Impossibile est ex inimico reddi amicum sine amicitia,cū amicus sine amicitia nec intelligibilis sit, quemadmodum nec albus sine albedine intelligibis est.Sed cùm homo ex iniusto fit iustus per Christum,fit ex inimico Dei amicus Dei,dicente Apostolo ad Ro.5.Cùm inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filij eius.reconciliatio enim amicum reddit reconciliatum.Ergo peccatorem iustificari sine amicitia Dei,nec est possibile nec intelligibile : charitas autem est ipsa amicitia inter hominem & Deum. est enim amor amicitiæ hominis ad Deum,& econtra,iuxta illud,Deus charitas est:et qui manet in charitate,in Deo manet,& Deus in illo.& ibidē(scilicet 1.Ioan.4. Diligimus Deum,quia ipse prior dilexit nos.In mutuo em̄ amore consistit amicitia.ergo per charitatem formaliter fit remissio peccatorū.Ita quòd vna atq; eadē res est,quæ vocatur iustitia fidei & charitas, sed iustitia fidei vocatur, quatenus ea homo est iustus apud Deum,secundū rationes diuinarum rerum atque actionū,quas credimus, appetitu sensibili debitè subdito voluntati,& voluntate rectæ rationi,& recta ratione Deo secundū rationes eorū, quæ de eo ac cælesti patria fide tenemus. Nominatur verò charitas,quatenus est amor amicitiæ ad Deum communicantē nobis ciuilitatem cælestis patriæ iuxta illud ad Phil.3.nostra autem politia in cælis est.& ad Ephe.2. Iam non estis hospites & aduenæ,sed estis ciues Sanctorum & domestici Dei. & Canti.2.Dilectus meus mihi, & ego illi.

¶ Et hæc sola ratio,quia conuincit intellectum, sufficit, fulta nihilominus autoritate Christi, Petri, Ioannis & Pauli est . isti enim omnes attribuunt remissionem peccatorum fidei & charitati simul.Et Christus quidē Luc. 7.peccatrici dixit,Fides tua te saluam fecit:& de eadem dixit,Dimittuntur ei peccata multa,quoniā dilexit multùm.In quibus verbis dilectionē esse proximā causam remissionis peccatorū,testatur coniunctio,Quoniam,dum dicitur,Quoniā dilexit.fides em̄ inchoatiuè, charitas autē completiuè est causa remissionis peccatorū. Petrus apostolus Act. 10.ait, Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent remissionē peccatorū accipere omnes, qui credunt in nomine eius. & in primæ suæ Epistolæ capi.4. ait,Charitas operit multitudinē peccatorum.Ioānes similiter apostolus in prima sua Epistola ca.5.ait,Oīs qui credit, q̄ Iesus est Christus,ex Deo natus est:& in ca.3.dicit, Nos scimus, q̄ trāslati sumus de morte ad vitam,quoniā diligimus fratres:qui non diligit,manet in morte.Nec obstat si dicatur, q̄ ad literā Ioannes loquitur de dilectione proximi,quoniā perspicuū est vnam atq; eandē esse charitatē,qua diligimus Deū propter seipsum, & p̄ximū propter Deū,vt habetur 1.Ioā.4.& de tali duntaxat fratrū dilectione verificatur translatio de morte ad vitam.

¶ Paulus demū apostolus ad Ro.5. ait, Iustificati ex fide,pacem habemus ad Deū. Et 1. ad Cor.13. Si habuero omnem fidem,ita vt montes transferā, charitatē non habuero, nihil sum, in esse spirituali, quo constituimur filij Dei,Et ad Gal.5.Christo Iesu neq; circuncisio aliquid valet,neq; præputiū,sed fides, quæ per dilectionē operatur. Vbi clarè non fidei qualicūq;,sed per dilectionē operanti attribuit valere in Christo. Perspicuū est igitur, verissimā esse communē Ecclesiæ doctrinam, q̄ nō per fidē informem,sed per fidem formatam charitate fit remissio peccatorū. Ita quòd autoritates autēticæ sonantes,iustificari nos per fidem, intelliguntur ad literam de fide formata, amicitia diuina, quam vocamus charitatem.

¶ Ad obiectionem autem in oppositū(ex eo q̄ fides distinguitur contra legem,& dilectio comprehenditur sub lege(respondetur q̄ Legis nomen aliter sumitur à Christo, cum dicitur, quòd hoc est primum & maximum mandatum in Lege: & aliter sumitur, cùm fides distinguitur ab Apostolo contra legem . Nam Christus vtitur Legis nomine, vt comprehendit omnia mandata diuina, scripta in libris Moysi : Apostolus autem vtitur

Legis nomine arctius, vt diſtinguitur in præcepta moralia, cerimonialia, & iudicialia.

¶ Nec ego fingo hanc diſtinctionē, ſed ex Scriptura ipſa ſacra ſic habeo, vt etiā aduerſarios oporteat eis aſſentire. Quòd enī Chriſtus vtatur ſic largè Legis nomine, ex eo conuincitur, ꝙ in eodē textu, Deute. cap. 6. vnde citatur præceptum de dilectione Dei immmediatè ante ponitur præceptū fidei, dicēdo, Audi Iſrael, Iehouah Eloe noſter, Iehouah vnus. ſub eodem ergo contextu legis ponuntur, præceptum fidei, vt credatur Deus vnus duntaxat, & præceptum dilectionis eiuſdem Dei, vt intelligamus, ꝙ non magis ſub lege clauditur præceptū charitatis, quàm præceptum fidei, loquendo de lege largo vocabulo, vt hinc etiam clarè pateat, quòd quemadmodū fides diſtinguitur contra legem ab Apoſtolo, charitas quoq; pariter diſtingui cointelligitur contra eandem legem. Loqui autem Apoſtolū de lege, ſecluſis ijs quæ ſunt fidei & charitatis, patet ex eo, ꝙ appellat eam legem factorum, & dicit eam ſeruari naturaliter ab Ethnicis. ait enim ad Ro. 2. Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis ſunt, faciunt. certum eſt enim, ꝙ non faciunt naturaliter ea quæ charitatis ſunt. Aequiuocè igitur vtitur obiectio hæc Legis nomine & propterea nihil valet. dilectio enim Dei clauditur ſub lege factorū, contra quam diſtinguitur fides, ſed ſub eàdem lege, ſub qua clauditur fides vt patet Deute. 6. vbi ſimul dantur præcepta fidei & dilectionis Dei. Ad alia autem à Lutheranis obiecta, patet ex dictis reſponſio. Et hæc de fide ſufficiant.

CAPVT V.

Poſitio Lutheranorum de operibus.

Horū ſolutiões lege 12. c. huius tractatus.

DOCENT Lutherani opera noſtra nō eſſe meritoria gratiæ nec vitæ æternę, nec eſſe ſatisfactoria pro peccatis, eo ꝙ ſufficientiſſimè Chriſtus meruit nobis gratiā remiſsiōis peccatorū, & vitam æternam, & ſufficiētiſſimè ſatisfecit pro omnibus. & proinde nefas eſſe attribuere operibus noſtris eſſe meritoria gratiæ (ſeu remiſsionis peccatorū) aut vitæ æternæ, & eſſe ſatisfactoria pro peccatis noſtris. Nam hoc redūdat in opprobrium Chriſti, quandoquidē quod eſt propriū Chriſti attribuere nobis, blaſphemia eſt: & detraheretur merito ac ſatisfactioni Chriſti, vtpotè inſufficientibus, ſi opus eſſet meritis & ſatisfactionibus noſtris.

¶ Fulciuntur autem hæc multis ſacræ Scripturæ autoritatibus. Et in primis, ꝙ non mereamur per noſtra opera remiſsionem peccatorum, probatur ex eo, quòd Paulus ad Rom. & ad Gal. probat nos iuſtificari non ex operibus, ſed ex fide, iuxta illud Abacuc 2. Iuſtus ex fide, viuet. & ad Titū ſcribit, Non ex operibus iuſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit. & ad Ephe. 2. Gratia ſaluati eſtis per fidem, idque non ex vobis, Dei donum eſt, non ex operibus, ne quis glorietur.

¶ Quòd verò per opera nō mereamur vitam æternam, ſed per Dei donum, ſcribitur ad Ro. 6. Stipendia peccati mors, donum autem Dei, vita ęterna. Ad idē quoq; & ad probandum ſimul, quòd opera noſtra, quantumcunq; iuſti ſimus non ſint ſatisfactoria pro peccatis, affertur illud Luc. 17. Cùm feceritis omnia quæ præcepero vobis, dicite, quod debuimus fecimus, ſerui inutiles ſumus. Si enim facientes omnia præcepta Chriſti ſunt ſerui inutiles, ergo non merentur mercedem, ergo multò magis qui non ſeruauerunt omnia præcepta, ſed egent ſatisfactione pro peccatis, ſunt inutiles ad ſatisfaciendum.

¶ Autoritates autem, quibus manifeſtatur ſufficientia meriti & ſatisfactionis Chriſti pro nobis, omittēdas duxi, quia de hoc nulla eſt quæſtio.

Ex diuina promiſſione & gratia opera humana meritoria ſunt vitæ æternæ et nō ſimpliciter.

¶ Docent igitur Lutherani opera bona eſſe faciēda, quia ſunt præcepta à Deo, quia ſunt fructus fidei iuſtificantis, & non vt ſint meritoria æternæ vitæ, aut ſatisfactoria pro peccatis.

CAPVT VI.

Quid & quomodo intelligatur meritum in propoſito.

ANTEQVAM Declaretur, opera noſtra eſſe vel non eſſe meritoria, prælibandum eſt ſummariè quid Meritū ſignificet, & qualiter à Theologis intelligatur in operibus noſtris in propoſito. Meritum appellatur voluntariū opus ſiue internum ſiue externum, cui iure debetur merces ſeu præmiū, dicente Apoſtolo ad Roma. 4. Ei qui operatur merces non imputatur ſecundum gratiam, ſed ſecundum debitum. Et propterea ad meritum concurrunt quatuor, videlicet perſona quæ meretur, & operatio voluntaria quæ eſt ipſum meritum, & merces debita merito, & perſona reddens mercedem: fruſtra enim quis mereretur niſi mereretur ab aliqua perſona reddendam ſibi mercedem. Et quoniam de noſtro merito apud deū eſt quæſtio oportet declarare quomodo verificatur, homines mereri à deo mercedem ſui operis. difficile enim apparet, quòd, operi noſtro iure reddatur merces à deo, quoniam inter nos & deum non eſt ius ſimpliciter & abſolutè, iuxta illud, Non intres in iudicium cum ſeruo tuo Domine, ſed eſt ius ſecundum quid, multò minus quàm ius filij ad patrem, & ſerui ad dominum, quāto minores ſumus nos relati ad deum, homine ſeruo relato ad hominem dominum eius, & filio relato ad carnalem patrem, qui genuit eum. Et propterea ſi pro quia, vt ſcribitur in. 5. Ethi. inter ſeruum & dominum inter patrem & filium non eſt ius ſimpliciter & abſolutè, ſed ius ſecundum quid, multò minus eſt ius inter nos & deum. Ex hoc namque, quòd quicquid eſt ſeruus eſt domini ſui, & filius non poteſt æquiualens reddere patri, negatur inter dominum & ſeruum inter patrem & filium ius ſimpliciter & abſolutè. Multo autem magis quicquid eſt homo, eſt dei, & multò minus poteſt homo deo reddere æquiualens. Non poteſt igitur homo mereri aliquid à deo ſic quòd iure debeatur homini, niſi iure tam attenuato, vt ſit longè minus quam ius domini ad ſeruum & filij ad patrem. Nec hoc tam attenuatū ius inuenitur inter hominē & deū abſolutè (quoniam abſolutè loquendo omnis bona operatio voluntaria hominis debetur deo. & quanto potioribus & pluribus bonis operibus internis vel externis pollet homo, tanto plus deo debet, quia ipſe Deus operatur in nobis & velle & perficere & omnia opera noſtra) ſed hoc attenuatum ius eſt inter hominē & deum ex diuina ordinatione, qua Deus ordinauit opera noſtra ad hoc vt ſint meritoria à deo. Quod probatur ex eo, quòd quando homo meretur aliquid à deo, Deus non fit nec eſt debitor homini, ſed ſibiipſi deo. ſi enim hoc attenuatum ius eſſet inter hominem abſolutè & deum, Deus deberet homini mercedem quam meruit. ſed perſpicuum eſt deum nulli debere, dicente Paulo ad Rom. 12. Quis antè dedit illi, & retribuetur ei? Sibi ergo ipſi duntaxat Deus debet, vt adimpleat voluntatē ſuā qua contulit humano operi eſſe meritorium reddendo homini mercedem operis. Et hæc ſunt vera & indubitata ſimpliciter & abſolutè loquendo, ſecus autem eſt præſuppoſita conuentione facta inter deum & hominē de aliquo. nam quemadmodum inter homines ſi dominus pactum aliquod cum ſeruo ſuo facit, naſcitur inde ius inter ſeruum & dominum: ita ſi Deus dignatur pactum facere cum homine, naſcitur ius inter hominem & deum quo ad illud de quo pactum eſt. Sæpe enim legimus in veteri Teſtamento, deum dignatum eſſe paciſci cum hominibus. Geneſis enim. 9. ſcribitur pactū dei de nō futuro amplius vniuerſali diluuio. & Geneſis 15. fœdus inijt Deus cum Abraham de terra Chenahan danda ſemini eius. & Geneſis. 17. fœdus circuncifionis ſcribitur, & Exod. 24. Moyſes dicit, Hic eſt ſanguis fœderis, &c. Hiere. quoque 31. de fœdere nouæ legis ac veteris Deus manifeſtè loquitur. In nouo autem Teſtamēto Saluator noſter manifeſtat deum ſub ſpecie patrisfamilias conducentis operarios ad vineam conueniſſe cū operarijs de mercede diurna, vt patet Matth. 20. conuentione inquit facta de denario diurno, miſit illos in vineam: & rurſus, Nonne pacto conueniſti mecum? Ex his enim manifeſtum fit, quòd ratio meriti etiā iure poteſt inueniri in operibus noſtris relatis ad primū, de quo conuentio facta eſt cum deo.

¶ Veruntamen ſcito quòd quantuncumque interueniat pactum de præmio inter deū & hominem nunquam tamen Deus fit aut eſt debitor nobis, ſed fit & eſt debitor ſibiipſi. ita quòd præſuppoſita conuentione, debetur quidem operibus noſtris præmium de quo conuentio facta eſt: ſed Deus non propterea fit illius præmij debitor nobis, ſed voluntati ſuæ priori qua dignatus eſt paciſci nobiſcum: & propterea veriſsimè profitemur, ꝙ Deus nulli debet niſi ſibiipſi. Duplex itaque ratio meriti poteſt inueniri in operibus noſtris relatiuè ad deum (vel ſec

secundũ ius attenuatum, vel secundum fœderis) & nunquam Deus debet nobis. Et hæc sint prælibata, vt intelligant omnes voces proprias, cùm loquuntur de meritis nostris apud Deum.

CAPVT VII.

Humana opera esse meritoria alicuius à Deo.

REVELAVIT Nobis Deus in sacris literis humana opera mereri apud Deum aliquid. Et ne occupemur in exponendis singulis sacræ Scripturæ locis de hoc scito, q̃ vbicunq; promittit Deus homini mercedē, ibidem cointelligitur meritũ: eo q̃ merces & meritũ correlatiua sunt, meritũ enim est mercedis meritũ, et merces est meriti merces. & propterea absq; alia declaratione cũ leges in sacra Scriptura Deũ promittere mercedem homini, cointellige meritum hominis respectu illius mercedis à Deo reddendę. Perspicuũ est aũt: in vtroq; Testamento promittere Deum mercedem homini. nam Geñ. 5. dicit Deus ad Abraham, Ero merces tua multa valde. & Isa. 40. dicitur, Ecce Dominus veniet, ecce merces eius cum eo. & Ezech. 29. scribitur, Filij hominis, Nabuchodonosor rex Babylonis seruire fecit exercitũ suũ seruitute magna aduersus Tyrum: & merces non est reddita ei, &c. & subiungit Deus, & erit merces exercitui eius terra Aegypti. Matth. quoq; 20. dicit Deus, Voca operarios, & redde illis mercedem. Apoca. quoq; 22. dicit Deus, Ecce, venio citò: & merces mea mecum est, vt reddã vnicuiq; secundum opera illius. Ex his enim clarè patet non solùm opera Sanctorũ esse meritoria alicuius boni à Deo, sed etiam opera iniquorum, imò & Ethnicorum. rex enĩ Babylonis & exercitus eius Ethnici erant, nec ex intentione seruiendi Deo obsederant Tyrũ: & tamen testatur Deus meruisse mercedem, & decernere q̃ Aegyptum dabit illis in mercedem, vt intelligamus tam benignam esse bonitatem diuinam, vt etiam ordinando humana bella in suipsius Dei seruitutē, gaudeat se conferre actionibus, quamuis iniquis, quòd sint meritoriæ ab ipso Deo alicuius boni. Hinc enim documentum magnum habemus, quòd multò propensior est Deus ad conferendum bonis actionibus hominum, quòd sint meritoriæ alicuius mercedis à Deo.

CAPVT VIII.

Opera viuorum Christi membrorum esse meritoria vitæ æternæ.

CONCEDVNT multi humana opera esse meritoria apud Deum aliquorum bonorum, sed non vitæ æternæ. & propterea monstrandum superest in specie, quòd opera viuorum Christi membrorum sunt meritoria æternæ vitæ. Saluator noster Matth. 5. Gaudete, inquit, & exultate, quia merces vestra multa est in cælis. perspicuum est enim, quòd in mercede cælesti eorum, qui patiuntur propter Christũ, primum tenet locum beatitudo, quæ vocatur vita æterna. Matt. quoq; 20. describēdo mercedē datam operarijs, dicitur, q̃ acceperunt denariũ. perspicuum est aũt q̃ cõmunis merces oĩbus operarijs in vinea Domini, est vita ęterna. Paulus quoq; 2. ad Timo. 4. scribit. Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui: in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus iustus iudex. perspicuũ est enim, quòd corona Pauli per se primò claudit beatitudinem: & nisi merces esset debita præmissis operibus, nequaquam verificaretur, q̃ quatenus iustus iudex Dominus reddet illi coronam, manifestè enim vitam æternam sibi iure deberi propter relata opera docet. Idem quoque manifestat Dominus Matthæi vigesimo quinto, describēdo quòd cùm iudicabit mundum, propter opera misericordiæ dabit vitam æternam. Esuriui enim & dedistis mihi manducare, &c. concluditur enim, Et ibunt hi in supplicium æternum: iusti verò in vitam æternam. Quod enim à iudice datur ex diuersitate operũ, secundũ q̃ opera merentur, datur: alioquin afferret nõ causam pro causa. Ex his enĩ manifestum est nonnullorũ hominũ opera meritoria esse æternæ vitæ secundũ sacras Scripturas. Et quod plus est, ex Matthæi 20. habetur, operarios mereri illam ex conuentione. nam Origines, Hieronymus, Augustinus, Gregorius, & Chrysostomus denariũ omnibus datum exponunt beatitudinem communem Beatis.

CAPVT IX.

Modus, quo opera nostra meritoria sunt æternæ vitæ.

TRadunt Theologi opera nostra esse meritoria æternæ vitæ, eo quòd à charitate, à gratia gratum faciente, a Spiritu ancto habitante in nobis procedunt, & docent quòd quamuis opera humana, quatenus procedunt ex libero arbitrio, nõ sint meritoria æternæ vitæ (nisi ex quadam congruitate, qua cõgruit homini rectè vtenti libero arbitrio in ijs, quæ dei sunt, deum largiri secundum affluentiam suæ gratiæ) quatenus tamen sunt a Spiritu sancto habitante in homine per gratiam & charitatem, sunt meritoria æternæ vitæ. Tum quia gratia seu charitas est tanquàm semen dei. 1. Io. 3. cuius vis se extendit ad producendum fructum: ita quòd quemadmodum actioni seminis debetur naturali iure fructus, ita diuinæ gratię in anima, actionibus debetur fructus æternæ vitæ. Tum quia diuina gratia vt Dominus dicit Ioannis 4. fit in homine habente illam fons aquæ salientis in vitam æternam, vbi clarè patet efficacia gratiæ in nobis ad ascendendum in vitam æternam. Et dicendo quòd gratia data, fit in homine fons aquæ ascendentis in vitam æternam, docet quòd mediante operatione ascendit in vitam æternam. nam quòd fit in me post acceptam gratiam, me cooperãte fit. Tum præcipuè, quia vis Spiritus sancti habitantis in homine non est impar ad acquirendum æternam vitam, & ad efficiendum quòd operibus eius in nobis debeatur æterna vita.

¶ Clarior autē ac persuasibilior modus huiusmodi meriti est aperiendo, q̃ meritũ vitæ æternæ nõ est tã actio nostra, q̃ actio Christi, capitis in nobis & per nos: supponēdũ est enim cum Apostolo ad Ro. 12. ad Ephe. 4. & ad Col. 2. homines in gratia constitutos, esse Christi capitis membra viua. Ita quòd Christus caput cum hominibus viuis eius membris nõ est sicut vnum corpus politicum, quale est corpus ciuiũ reip. bene gubernatæ) sed constituit vnum corpus, quemadmodum est vnum corpus naturale: quia Christus caput Spiritu suo viuificat membra sua, & per iuncturas ac nexus spirituales vnit membra corporis, vt clarè patet ex verbis Pauli. Huic aũt præsupposito adiunge, quòd etiam sacra Scriptura tradit, videlicet & passiones & actiones viuorum Christi membrorum esse passiones & actiones Christi capitis. Et de passionibus quidē testatur ipse Christus act. 9. Saule Saule, quid me persequeris? cùm tamen ille persequeretur membra eius. Et Paulus ad Gal. 4. reuocat ad memoriam Galatarum, quòd Christus crucifixus fuit in eis, proculdubio in cruciatibus eorum pro Christo perpessis. De actionibus verò testatur Paulus, scribens Corinthijs in 13. ca. secundæ Epistolæ, An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus? & vniuersaliter dicit ad gal. 2. Viuo ego iam non ego, viuit autem in me Christus. Ex quibus habetur, quòd verissimè dicere possum, mereor ego, iam non ego, meretur autem in me Christus: ieiuno ego, iam nõ ego, ieiunat autem in me Christus: & sic de alijs operationibus volũtarijs quas Christi membra viua exercent propter deum. Et isto modo meritum æternæ vitæ non tam attribuitur operibus nostris quàm operibus Christi capitis in nobis & per nos. Ita quòd hinc discernitur inter meritum æternæ vitæ in infantibus baptizatis debetur æterna vita merito duntaxat Christi, illo, quod meruit Christus in hac vita mortali degens, patiens & moriens: adultis autem proficientibus in gratia debetur æterna vita dupliciter. primò ex iure meriti Christi quod in propria persona meruit: postea ex iure meriti Christi, quod Christus caput in adulto & per adultum operando meretur. Conuenit autem diuinæ liberalitati, vt vtroque modo cõmunicet meritũ æternæ vitæ adultis dei filijs. nam vt dicitur ad Rom. 8. prædiffiniuit eos conformes imagini filij sui. Conformiores autem sunt Christo habentes meritum vitæ æternæ vtroque modo, quàm primo tantùm: nam ipsi Christo duplici iure debita fuit sua gloria, primò iure gratiæ vnionis personalis, qua Verbum caro factum est. & hoc ius conuenit Christo sine eius merito. Deinde eadem gloria debita fuit Christo per meritum obedientiæ eius vsque ad mortem, dicente Paulo ad Phil. secundo, Factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltauit illum, &c. Christo igitur duplici iure habenti gloriam,

conformiores reddimur duplici quoque iure acquirentes & non vitam æternam, videlicet & sine nostro merito per Christi in propria persona meritū, & cū nostro merito per Christi capitis in nobis, & per nos meritū. Et quemadmodum ad Christi excellentiam pertinet, quòd etiam proprio merito acquisierit immortalem corporis vitam & gloriam sui nominis, &c. ita ad dignitatem membri Christi pertinet vt cooperetur capiti suo ad acquirēdam æternam vitam. Omnium enim diuinissimum est, inquit, Diony. capite tertio cæle. Hierarch. Dei cooperatorem fieri. Et hinc quoque habes non esse superfluum nostrum mereri vitam æternam, quoniam est reddere vitā æternam esse nobis debitam alio modo seu altero iure, quemadmodum Christus meruit suam exaltationem, reddendo sibi eam altero iure debitam. Ad obiecta autē in oppositum postea respondebitur.

CAPVT X.

Valor operum existentium in peccato mortali.

VAMVIS Conueniamus in hoc, ꝙ opera existentium in peccato mortali non sunt meritoria æternæ vitæ, nec sunt meritoria remissionis peccatorum, multùm tamen esse vtilia homini subiecto peccato mortali, bona opera eorum ad remissionem peccatorum consequendam sacra tradit Scriptura. nam etsi non habent vim meritoriam remissionis peccatorum, habent tamen vim impetrandi remissionem peccatorum: ita ꝙ per modum supplicationis multùm valent ad consequēdum remissionem peccatorum à diuina largitate. Et quidem quòd oratio multùm vtilis sit ad remissionem peccatorum consequendam, testatur Saluator Luc. decimo octauo, inducens Publicanum orantem, Deus, propitius esto mihi peccatori. sic enim consequutus est veniam. De ieiunio verò testatur Ioel in persona Dei, Conuertimini, inquit, ad me in toto corde vestro, in ieiunio, fletu, & plāctu. ibi enim subiungitur, Quis scit si conuertatur Dominus, & ignoscat? De eleemosyna quoque testatur Daniel. capitulo quarto, cōsulēs Nabuchodonosor regi, Peccata tua eleemosynis redime. & ad Hebræos decimotertio scribitur, Beneficentiæ & communionis ne obliuiscamini, talibus enim hostijs conciliatur Deus. Et idem est iudicium de peregrinationibus, afflictionibus, continentijs, & id genus reliquis.

¶ Supra hanc autem vim simplicem, tradit sacra Scriptura maiorem quandam vim impetrandi in obseruatione vniuersorum mandatorum Dei. Ezech. enim 18. docemur, quòd conuersio impij ad facienda mandata Legis terminatur ad remissionem peccatorum. dum dicitur, Et dixistis, non est æqua via Domini, audite ergo domus Israel, nunquid via mea non est æqua? nónne viæ vestræ non sunt æquæ? cùm enim auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem, morietur in ea iniquitate quam operatus est: & cùm auerterit se impius ab impietate sua, quam operatus est, & fecerit iudicium & iustitiam, ipse animam suam viuificabit: considerans enim & auertens se ab omnibus iniquitatibus suis, quas operatus est, vita viuet & non morietur. Quæ verba testantur, ꝙ in hoc consistit viarum Dei æquitas, vt sicut iusti auersio à iustitia ad opera iniqua terminatur ad mortem animæ, ita impij cōuersio ad opera bona terminatur ad animæ vitam. reuelatur enī Prophetæ, quòd tam accepta est Deo conuersio peccatoris quo ad opera (hoc est, ab operibus malis ad opera bona propter Deū) vt Deus: non recordetur omnium iniquitatum præteritarum, quod est dare remissionem peccatorum & vitam gratiæ.

¶ Ampliorem quoque impetrandi vim in huiusmodi operibus hominum subiectorū peccatis reuelauit Deus Isaiæ capitulo primo, Lauamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis, quiescite agere peruersè: discite benefacere, quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam, & arguite me, dicit Dominus. Si fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabūtur & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt. Ex quibus discimus, tantam esse Dei largitatem, vt à sordibus conuersis ad iustitiæ & misericordiæ opera seipsum obtulerit arguendum Deus, si non remittat peccata præterita.

¶ Ex diuinis ergo reuelationibus habemus bona, quòd impiorum opera non solùm sunt vtilia ad remissionem peccatorum, sed quòd cùm ex corde redeunte ad Deum prodeunte, ita comitem habent diuinam benignitatem, vt & terminentur ad remissionem peccatorum, & tanquam ex conuentione impetrent illam. Verè benignissimus erga nos est Deus, prouidēdo, vt quam in statu peccati mereri non possumus remissionem peccatorum, impetrare oratione, ieiunio, eleemosynis, alijsque bonis operibus valeamus. In hoc enim immensa charitas diuina erga peccatorum salutem commēdatur, vt etiam nostris quamuis impiorum bonis operibus vim impetratoriam remissionis peccatorum largiri dignata sit. Et præter hæc (vt in capite septimo, ex verbis Ezechielis monstradum est) sunt meritoria alicuius temporalis boni à Deo. Ex quibus patet inducēdos esse peccatores ad bona opera, quia verè vtilia sunt ad remissionem peccatorum impetrandam & assequendam, cùm deuota mente fiunt.

CAPVT XI.

Opera nostra esse satisfactoria pro peccatis.

VIA Lutherani satisfactionem auferūt ab operibus nostris, superest declarandum quid Ecclesia de hoc sentiat. Distinguendum in primis est de statu, in quo fiūt opera, an in statu peccati mortalis, an in statu gratiæ, & rursus, de satisfacere pro peccatis vel quo ad culpam, vel quo ad pœnam. Dicimus itaque primò, ꝙ nulla nostra opera sunt satisfactoria pro peccatis nostris quo ad culpam, quia nec facta in statu peccati mortalis faciunt Deo satis pro offensa, vt patet: & facta in statu gratiæ præsupponunt culpam seu offensam abolitam ex diuina gratia ex satisfactione Christi, qui fecit Deo satis pro offensis, quibus offendimus Deum, offerendo vitam propriam in ara crucis.

¶ Dicimus secūdò, quòd nulla opera nostra in statu peccati mortalis sunt satisfactoria Deo pro pœna debita peccatis nostris, quamuis prius abolitis in sacramento pœnitentiæ. Et ratio in promptu est, quia cùm remittitur à Deo peccatum quo ad offensam, fit peccator de inimico, amicus Dei, & consequenter non remanet puniendus hostiliter (quod esset puniri pœna inferni) sed si non tam copiosum diuinæ gratiæ donum collatum tunc est, vt cum remissione culpæ remissa sit tota pœna, remanet obligatus ad amicabiliter soluendum residuum pœnæ. & propterea si in recidiuum lapsus est. & iterum factus est inimicus Dei, antequam illud residuum pœnæ solueret, opera eius quia sunt opera in statu hostili, non possunt amicabiliter exoluere, quod est non posse satisfacere pro illa pœna.

¶ Dicimus tertiò, quòd opera perseuerantis in amicitia Dei, nullum habent impedimentum ad hoc quòd sint satisfactoria pro illo residuo pœnæ. Et in hoc errant Lutherani dupliciter: primò docendo, quòd cùm remittitur peccatū quo ad offensam, remittitur quoq; quo ad pœnā omnem: ita quòd non remanet obligatus ad pœnam consecutus peccati veniam à Deo. Hoc enim manifestè contrariatur sacræ Scripturæ, docenti 2. Reg. 12. ꝙ quamuis Dauid consecutus fuerit remissionem peccatorum, dicendo, Peccaui Domino, non tamen consecutus est remissionem totius pœnæ, sed remansit obligatus ad pœnas multas, vt Scriptura testatur. Deinde errant, quòd tollunt ab operibus viuorum Christi membrorum vim satisfactoriam pro pœna non remissa. Hoc enim contrariatur efficaciæ Christi capitis in nobis, nam satisfacio ego, iam nō ego, satisfacit autem in me Christus. contrariatur & Ecclesiæ catholicæ vsui quo consueuit salutares satisfactiones imponere per ministerium sacerdotum verè pœnitentibus & confessis.

CAPVT XII.

Responsio ad obiectiones in cap. 5. scriptas.

VPEREST Obiecta diluere. Prima autem obiectio fuit sumpta ex sufficiētia meriti & satisfactionis Christi. Respondemus meritum Christi fuisse sufficientissimum, & satisfactionem eius sufficientissimam pro peccatis non solùm nostris, sed totius mundi, originali, mortalibus & venialibus, iuxta doctrinam 1. Ioan.

Ioã. 2. & propterea nõ ex insufficientia meriti aut satisfactionis Christi opera viuorum Christi membrorum meritoria ac satisfactoria apponuntur, sed ex affluentia meriti Christi communicatur membris eius viuis, vt illorũ quoque opera sint meritoria & satisfactoria. maior enim gratia Christi nobis confertur, communicando nobis, ꝙ ipse Caput nostrum in nobis, & per nos tanquam membra sua mereatur & satisfaciat, quàm si meritum duntaxat Christi in propria persona participaremus.

¶ Cùm autem obijcitur id quod est proprium Christo, non esse nobis attribuendum, respondemus quòd non est nobis attribuendum eo modo, quo est proprium Christo: potest tamen nobis alio modo attribui, videlicet per communicationẽ, sicut quod est proprium Deo, nulli est attribuendum eo modo, quo est proprium Deo, potest tamen per communicationem ab alijs participari. Verbi gratia, videre diuinam essentiam, est propriũ Deo (nulla siquidem creatura potest videre Deum, sicuti est, sed solus suaptè natura videt seipsum) potest tamen ex gratia communicari videre Deum participatiuè: & sic communicatur beatis omnibus. Sic in proposito mereri vitam æternam est proprium Christo, intelligendo mereri ex proprijs viribus: quod tamen potest communicari membris eius viuis, non vt mereantur ex proprijs viribus, sed vt mereantur ex virtute capitis Christi. Et similiter intellige de satisfactione.

¶ De merito autem remissionis peccatorum non oportet respondere, quia iam diximus hoc non communicari viuis Christi membris, eo quòd opera eorum præsupponunt remissa fuisse eis peccata: nullus autem meretur id quod præhabet: sed omne meritum est rei non habitæ. Et hæc est ratio, quare Christus communicat membris suis mereri augmentum gratiæ & cælestem beatitudinẽ, & non communicat eis mereri remissionem peccatorum: quia videlicet beatitudine æterna carent membra Christi in hac vita, remissionem autem peccatorum iam habuerunt in hoc ipso, quòd fuerunt facta membra Christi, nullus autem meretur quod habet, sed quod sperat. Ex quibus clarè apparet, quòd nihil detrahitur merito aut satisfactioni Christi per merita & satisfactiones nostras, sed extenditur gratia meriti & satisfactionis Christi per seipsummet ad ipsummet Christum, vt caput, operantem in membris suis & per membra sua.

¶ Ad autoritates vniuersas sonantes, quòd non meremur per nostra opera remissionem peccatorum, nõ oportet respondere, quia in hac conclusione omnes conuenimus. Ad autoritates verò inductas ad probandum, quòd non meremur vitam æternam per opera nostra, respondendum est. Et ad illud quidem quod affertur ex Apostolo ad Roma. Donum Dei, vita æterna, respondetur, ꝙ vtique nos hoc dicimus & docemus, quoniam donum Dei gratiæ gratum facientis est tum nos esse membra Christi, tum ex virtute Christi capitis in nobis, mereri vitam æternam. non enim dicimus, quòd ex operibus nostris, quatenus à nobis sunt, sed quatenus à Christo in nobis & per nos sunt, meremur vitam æternam.

¶ Ad id verò quod obijcitur ex documento Christi, Dicite, serui inutiles sumus, cum eadem distinctione respõdetur, quòd nos quantumcunque omnia Christi præcepta impleamus, quatenus impleamus ea ex nostro libero arbitrio, inuenimur serui inutiles ad ea, quæ sunt domus patris cælestis, inuenimur inutiles ad ea, quæ sunt politiæ nostræ, quæ in cælis est, qualia sunt remissio peccatorum, gratia Spiritus sancti, charitas, & cætera propria filijs Dei. Et in promptu ratio est, quia nos, quatenus à nobis operantes, sumus tam infirmi, vt non possimus ascendere ad conferendum aliquid supremo ordini propriorum bonorum filiorum Dei. Cum qua tamen veritate stat, quòd nosmet, quatenus ex Christo in nobis capite sumus operantes, vt illius membra viua, multùm conferre possumus per nostra opera politiæ cælesti & paternæ domui: quia vt sic sumus eleuati in ordinem filiorum Dei, nec vt sic sumus inutiles: sed membra vtilia paternæ domui & cælesti politiæ.

¶ Etsi ex hoc Christi documento argumentum fiat contra vtilitatem iustorum operum in statu peccati mortalis ad impetrandam remissionem peccatorum, iuxta scripta superius in ca. 10. si inquam, fiat argumentum ad inferendum, quòd bona opera non sunt vtilia ad impetrandum remissionem peccatorum: respondendum est, quòd orationes, ieiunia, eleemosynæ, & alia iusta opera impiorum, quatenus ab ipsis procedunt, non sunt vtilia ad remissionem peccatorum impetrandam, sed quatenus afflata diuina benignitate ordinante ea, ad impetrandam remissionẽ peccatorũ, sunt valde vtilia ad impetrandũ illam. propter hoc enim apud Ezechielem appellantur viæ dei, & nõ viæ nostræ. prouidit siquidẽ diuina bonitas, vt multa impetremus, quæ nunꝗ meruimus: dedit diuina bonitas (vt Christus, Esaias, Ezechiel & Apostolus ad Heb. testantur) bonis operibus redeũtium ad deum, vim impetratoriam remissionibus peccatorum à diuina misericordia per Christi meritum. Et ex hac parte ieiunia, orationes, eleemosynæ & reliqua iusta opera peccatorum vtilia sunt, non ad merendum, non ad satisfaciendum, sed ad impetrandum remissionem peccatorum. Et hæc puto sufficere ad intelligendum materiam hanc, quæ in quæstionem vertitur de fide & operibus, ad dei omnipotentis gloriam & piorum consolationem. Romæ die 13. Maij, 1532.

TRACTATVS DVODEcimus De Cõmunione sub utraque specie, De Integritate Cõfeßionis, De Inuocatione Sanctorum, aduersus Lutheranos ad Clementem septimum Pontif. Maximum. in quatuor capita diuisus.

1 Nequaquam illicitum esse populo Christiano sub altera tantum specie communicare.
2 De integritate confeßionis quo ad omnia peccata.
3 Post peccati veniam necessariam quoque esse satisfactionem pro peccatis, & eam fieri posse nostris operibus.
4 De Inuocatione sanctorum.

Proœmium.

PERTINAX Lutheranorum animus prætextu conscientiæ, Clemens septime Pontifex Maxime, erga communionem populi sub vtraque Eucharistiæ specie, confeßionẽque non omnium peccatorum ac negatam satisfactionem, necnon inuocationem Sanctorum, inuitat me ad scribendum de his, non absolutè, sed quatenus pendent ex sacra Scriptura, quoniam ipsi solius sacræ Scripturæ autoritatem suscipiunt, & profitentur se illi inniti. Et quamuis pertinacibus non proderunt nostra hæc, speramus tamen vtilia fore tum ad retrahendum alios, ne illos imitentur: tamen ad consolandum fidelium mentes. videre enim in sacra Scriptura falsitatem eorum, quæ hæretici iactantes se professores sacri Euangelij docent, non paruum solatium fidelibus confert. Et quã uis hæc pro Ecclesia catholica scripserim, ad tribunal tamen beatitudinis tuæ non minus hæc quàm reliqua mea omnia refero.

CAPVT I.

De communione sub vtraque specie.

LVTHERANIS Non sat est, ipsos communicare sub vtraque specie, sed nequeunt flecti ad dicendum, licitam esse communionem sub altera tantùm specie: quia tum ex vsu Christi, tum ex præcepto eiusdem communicandum est sub vtraque specie. Proinde opus est discutere secundum Scripturas sacras vtrunque, vt videlicet manifestemus nec ex vi vsus Christi, nec ex vi præceptorum eius illicitum esse populo communicare sub altera tantùm specie. hoc siquidem patefacto, clarum erit non teneri populum ex diuina lege ad communionem sub vtraque specie.

¶ Quia igitur Saluator noster in vltima Cœna instituẽs sacramẽtũ Eucharistiæ, vsus est hoc sacramẽto sub vtraq; specie, communicando Apostolos (vt Euangelistæ testantur) hinc infertur, quòd sacerdos non nisi sub vtraque specie dare debet Eucharistiam. debet enim sacerdos dare Eucharistiam, quemadmodum dedit illam Christus. & similiter debemus omnes communicare, quemadmodũ communicauerunt Apostoli.

¶ Nos autem facilè manifestamus vsum Christi & Apostolorum, non habere vim legis, quòd simili modo distri

buatur populo Eucharistia. nam si ille vsus Christi vim legis haberet, non obligaremur ad quædam in vsu illius distributionis seruata. & ad quædam non, sed ad omnia in illo vsu seruata. perspicuum autem est, nos non obligari ad omnia illa in distributione facta à Christo: ergo nec tenemur distribuendo Eucharistiam seruare hoc vnum, videlicet dare sub vtraque specie. Quod enim non teneamur ad seruandum omnia, patet: tum quia Christus fregit, fractámque dedit speciem panis: ridiculum autem est dicere, quòd sacerdos teneatur dare hostiam fractam: tum quia Christus distribuẽdo, non immisit in ora Apostolorum Eucharistiam, sed dixit, Accipite & comedite: ridiculum autem est dicere, quòd sacerdos tenetur non immittere Eucharistiam in os communicantis, sed dare in manum illius, vt ipse se communicet: tum quia Christus distribuit hoc sacramentum Apostolis post Cœnã. plus autem quàm ridiculum est dicere, quòd teneamur cõmunicare post Cœnã, illicitúmq; sit dare Eucharistiã ieiunis. tum quia Christus dedit Eucharistiam sub specie panis azymi. & tamen vniuersalis Ecclesia fatetur non esse illicitum Eucharistia vti siue in azymo, siue in fermẽtato. Ex his enim omnibus clarè patet, quòd distributio Eucharistiæ, qua vsus est Christus, non habet vim legis, statuentis, vt similiter fiat distributio à nobis.

¶ At si quispiam cõtenderit in hoc vno imitandam esse Christi distributionem, quòd sub vtraq; specie dedit Eucharistiam, animaduertat Christum dedisse sub vtraque specie Apostolis solis, & non dedisse septuaginta Discipulis, nec multitudinem eorum, qui credebant in illam, vt vel ex hoc sat sit inferre ab exemplo Christi, ergo successoribus Apostolorum danda est Eucharistia sub vtraque specie. non enim plus inferri potest ex Christi distributione, non igitur inferri potest, ergo vniuersis Christianis danda est Eucharistia sub vtraque specie. Patet itaque quòd ex vsu Christi non potest inferri illicitam esse communionem populi sub altera tãtùm specie. Et multò minus inferri hoc potest ex vsu Ecclesiæ Corinthiorum, cuius meminit Paulus in prima Epistola ad Corinthios. vsus enim vnius particularis Ecclesiæ non statuit legem Ecclesijs alijs. Hæc de vsu.

¶ Discutiẽda sunt deinceps præcepta Christi iam ante institutionem Eucharistiæ, quàm in ipsa institutione promulgata. Primum itaque præceptum ex verbis Domini, Ioã. 6. olim assumptum est à Boëmis. ait enim Christus, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, nõ habebitis vitam in vobis. Quid, inquiunt, clarius? Eodem enim modo necessitatem communicandi sub vtraque specie promulgat, quo promulgauerat necessitatem Baptismi. nam quemadmodum de Baptismo dixerat Io. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non potest introire in regnum Dei: ita de Eucharistia dicit, Nisi comederitis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.

¶ Nos autem dicimus hæc Christi verba non esse secundum genuinum sensum intelligenda de vsu Eucharistiæ, imò nec posse intelligi salua Christiana fide de cibo & potu sacramentali. Et hoc facilè manifestatur, ex eo quòd si intelligerentur de Eucharistia, tolleretur Baptismi sufficientia ad salutem. pari siquidem modo hæc necessitatem sonant edendi carnem & bibendi sanguinem Filij hominis, quo sonant illa alia Domini verba, necessitatem nascendi ex aqua & Spiritu. & propterea manifestè sequitur, quòd si in istis verbis indicitur necessitas sumendi Eucharistiam, non sufficit Baptismus ad salutem, sed ad hoc quòd aliquis habeat vitam, oporteret & baptizari & sumere Eucharistiam. Cuius contrarium non solũ in Symbolo fatemur, confitentes vnum Baptisma in remissionem peccatorum: sed Dominus in Euangelio dicit, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. & Paulus apostolus ad Tit. 3. Saluos, inquit, nos fecit per lauacrum regenerationis. Quia igitur idem est asserere verba illa Christi, Ioan. 6. intelligi de cibo & potu sacramenti Eucharistiæ, & negare Baptismi sufficientiam ad salutem, clarè patet verba illa nec intelligi posse de cibo & potu Eucharistiæ. & propterea inde non habetur præceptum ad sumendum Eucharistiam sub vtraq; specie. Discutere autem quis sit germanus sensus illorum Christi verborum, non est præsentis negotij. nam sat est propositæ quæstioni nosse, quòd non loquitur ibi Dominus ad literam de sacramentali cibo & potu.

¶ Superest demum discutere præcepta Christi promulgata, quando instituit Eucharistiæ sacramentum. Vide Euangelia omnia, & nullum inuenies in illis de Eucharistia præceptũ, nisi apud Lucam immediatè post Eucharistiam sub specie panis. Hoc facite in mei commemorationem. Apud tamen Paulum apostolum primę ad Corinthios vndecimo, duo præcepta leguntur data à Christo in institutione Eucharistiæ: alterum immediatè post Eucharistiam sub specie panis, Hoc facite in mei commemorationem: alterum immediatè post Eucharistiam sub specie vini, videlicet, Hoc facite, quotiescunq; biberitis, in mei commemorationem.

¶ Quæ præcepta si perspicacius fuerint cõsiderata, nullum secum ferunt mandatum de communione sub vtraque specie, vt patet discutiendo singula. Præceptum enim immediatè post speciem panis tam apud Lucam, quàm apud Paulum manifestè refertur ad Eucharistiam sub specie panis, vt ipse contextus testatur. Præceptum aũt apud solùm Paulum scriptum de imitatione Christi in Eucharistia sub specie vini, limitatur manifestissimè ad vices, quibus bibimus in commemorationem Christi. ita quòd non est præceptum absolutè, sed est præceptum ex suppositione, videlicet, si bibemus in Christi memoriam, faciamus hoc quod fecit Christus. Non igitur præcipit, vt bibamus in eius memoriam, sed præcipit vt quoties in eius memoriam biberimus, faciamus quod fecit ipse, hoc est, quoties vtemini calice Eucharistiæ, sacrificate hoc. Bibere nanque manifestè significat vsum calicis, & consequenter facere hoc distinctum contra bibere, significat consecrare hoc. præcipitur enim ad literam, vt associetur vsus calicis sacrificio calicis. Et ex hoc ipso, quod similem associationem non præcipit circa vsum Eucharistię sub specie panis, insinuauit quòd vsus quidem calicis illius esset seorsum à sacrificio, vsus verò sub specie panis licitus, vt ritus Ecclesiæ seruat, non reseruando Eucharistiam sub specie potus, sed duntaxat sub specie panis & pro infirmis & pro communicantibus extra missarum solennia.

¶ At si quispiam contenderit, quòd hoc præceptum directè obligando sacerdotes, consequenter obligat populum. Nam ex eo quòd bibentibus in Christi memoriam præcipitur, Hoc facite, manifestè sequitur, quòd sacerdotibus celebrantibus missas (quos constat bibere in Christi commemorationem) præcipitur, Hoc facite, sed sub hoc Facite, comprehẽditur etiam dare alijs calicem. quia comprehendit omnia quæ Christus fecit circa calicem. ergo ex hoc præcepto sacerdos tenetur, quoties ipse bibit, dare alijs calicem, ac per hoc alij tenentur accipere & bibere. Aduertat hoc argumento vtens, in primis ad textum literæ, quia contextui literæ non quadrat hic sensus. Nam in litera, hoc facite, distinguitur contra, bibere: ac per hoc conficere sacramentum distinguitur contra vsum sacramenti, ac per hoc non tam amplè in hac litera extenditur, hoc facite, sed ex ipso contextu restringitur ad demonstrandum ipsum sacrum, vt distinguitur contra vsum sacramenti, eo ipso quòd distinguitur contra vsum calicis. Quæcunque igitur spectant ad vsum calicis, comprehenduntur hæc sub bibere, & quæ spectant ad ipsum sacramentum comprehenduntur sub facere hoc, secundum suauem contextus sensum. perspicuũ autem est, quòd dare alijs calicem, spectat ad vsum sacramenti, & non ad sacramentum ipsum: Non igitur cõprehenditur in hac litera sub hoc facite, dare alijs calicẽ. Aduertat deinde quòd Lutherani non constarent sibijpsis, dicendo sic, quia ex hoc argumento sequitur manifestè, quòd sacerdos celebrans tenetur dare calicem omnibus præsentibus, si, hoc facite, comprehendit etiam dare sacramẽtum, vt Christus dedit. nam Christus dedit omnibus præsentibus. constat autem Lutheranos hoc non seruare. non igitur obligatur Christianus populus ad bibẽdum sacramentum Eucharistiæ ex hoc Christi præcepto, secundum planum suauissimũmque literæ sensum. Et quia nullibi nisi in allatis locis habetur in sacra Scriptura mandatum aliquod de communione Eucharistiæ, manifestum est quòd non tenetur Christianus populus ex præcepto in diuino iure scripto ad communionem sub vtraque specie. voluntariè igitur & non autoritate Scripturæ prædicatur illicitam esse communionem sub specie panis tantùm. Et hoc sufficit aduersus Lutheranos, solius sacræ Scripturæ autoritatem suscipientes. Hæc de communione

ne populi sub altera tantùm specie.

CAPVT II.

De integritate confessionis quo ad peccata omnia.

CONFITERI Peccata mortalia omnia, quæ quis admisit, Lutherani non solùm negant esse necessarium, sed affirmãt repugnare sacræ Scripturæ, & esse impossibile: quia scriptum est, Delicta quis intelligit?

¶ Nos autem dicimus haberi ex Euangelio confessionẽ peccatorũ mortalium omnium, & non obstare Prophetæ sententiam allatã. Quòd eñ peccata omnia confitẽda sunt in sacramentali cõfessione, ex ipsa forma ministrandi sacramentũ pœnitentiæ tradita à Christo, quãdo instituit hoc sacramentũ, Ioan. 20. manifestatur: ait eñ Christus Apostolis, Quorum remiseritis peccata, remittũtur eis: & quorũ retinueritis, retẽta sunt. In quibus verbis datur à Christo ministro sacramẽti facultas duarũ actionũ, videlicet remittendi vel retinendi peccata quorumcunq;. & ex hoc ipso, q ministro committitur facultas discernẽdi an remittenda, an retinenda sint peccata cuiusq; pœnitẽtis: manifestè sequitur, q oportet ministrũ (nisi cæcus ministrare velit) nosse si in pœnitente est aliquod peccatũ retinendũ: quod est nosse, si in pœnitẽte est aliquid impediens remissionẽ. nã omne peccatũ retinendũ impedit remissionẽ cuiuscũq; peccati hominis cõfitentis, quia nõ põt simul vnũ peccatũ remitti, & aliud retineri. nã mortalia peccata quæcũq; vnius hominis connexa esse tam quo ad remissionem, quã quo ad retentionẽ & relatiuè ad Deũ, & relatiuè ad Christi ministeũ, perspicuũ est. Et relatiuè quidem ad Deũ, patet ex eo, q ille cui remittitur à Deo peccatum, amicus Dei cõstituitur iuxta illud, Beatus vir, cui nõ imputauit Dominus peccatũ. Ille autem, cuius retinet peccatum, & manet in peccato vnico, inimicus Dei est, vtpotè omniũ reus, iuxta illud Iac. 2. Qui in vno offendit, reus omnium factus est. Ex hoc aũt q tã remissio, q̃ retentio diuina est peccatorũ mortaliũ omniũ quæ quis habet, manifestè sequitur q etiam tam remissio q̃ retentio quæ fit à Christi ministro, debet esse non aliquorũ peccatorum mortalium confitentis, sed omnium, quia tam remissio, q̃ retentio ministri debet esse talis, vt remissioni assistat diuina remissio, & retentioni assistat diuina retentio, alioquin non verificarentur Christi verba, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorũ retinueritis, retenta sunt. Non vendicaret autẽ sibi remissio ministri, assistentiam remissionis diuinæ, si discordaret à remissione diuina: discordaret autem si Deo remittente omnia vel retinẽte omnia, minister quoq; nõ remitteret omnia vel nõ retineret omnia. ad hoc autẽ vt minister vel remittat omnia vel retineat omnia, oportet ministro innotescere omnia, nisi cæcus ac temerarius remissor vel retentor sit. & q̃m ministro Christi peccata pœnitentis per ipsius confessionem propriam innotescunt, consequens est, vt oporteat confitentẽ cõfiteri omnia sua mortalia peccata. Vide, examina, & libra prudẽs lector, quæ diximus, & perpendes ex ipsa institutionis forma in Euãgelio scripta, haberi confessionem omnium peccatorum.

¶ Superest diluere obiecta à Lutheranis, distinguendo de cõfessione vel absolutè, vel vt est actus humanus. Est autem confiteri omnia absolutè, nullum peccatum inconfessum relinquere: confiteri verò omnia, vt confessio est actus humanus, est confiteri omnia, quorũ confessio subest humanæ facultati. Vnde ex hoc quòd delicta nullus ad plenum intelligit, esto quòd impossibile sit hominem confiteri absolutè omnia peccata sua (quoniam ignota relinquit inconfessa) non tamen hinc sequitur, quin confessione humana possit quis confiteri omnia peccata sua, quoniam sub integritate confessionis humanæ non comprehenduntur omnia peccata absolutè, sed duntaxat nota, & quorum quis memoriam habet. nam oblita & incognita confiteri non subest facultati humanæ. Et quia perspicuum est sub lege tam diuina, quàm humana actionum nullam exigi ab homine, quæ non sit in hominis potestate: ideo cum ex Euangelio habetur, confessionem omnium peccatorum requiri ad sacramentum pœnitentiæ, non est sermo de cõfessione omnium peccatorum absolutè, sed de confessione omnium peccatorum, vt subest facultati humanæ, quod est dicere, vt pœnitens confiteatur omnia peccata sua, non ignota nec oblita. Hæc de confessione omnium peccatorum.

CAPVT III.

De satisfactione.

SATISFACTIONEM Pro peccatis, quæ tertia pars pœnitẽtiæ ponitur, Lutherani negant. tum quia nõ habetur ex sacra Scriptura, tum quia opera nostra non sunt meritoria nec satisfactoria.

¶ Nos autem dicimus ex sacra Scriptura haberi necessariam quandoque esse post veniam peccati satisfactionem pro peccatis, eámque fieri posse operibus nostris. Et quidem post consecutam veniam peccati, satisfactionem quandoque superesse pœnæ pro peccato, testatur duplex modus, quo Deus remittit peccatum. Legimus enim deũ quandoque remittere peccatum, quo ad culpam, & quo ad pœnam, vt patet tum in Latrone, cui dicit, Hodie mecum eris in Paradiso: tum in remissione peccatorum, quæ fit Baptismo, gratia siquidem Baptismalis sola sufficit ad salutem æternã, si antequàm Baptizatus moriatur, nouum peccati obicem non ponat vltimo Baptismi effectui, qui est vita æterna. Et in huiusmodi remissionibus perspicuum est non esse opus satisfactione. Legimus quoque, deum quandoque remittere peccatũ, & non remittere totam pœnam peccati, vt patet 2. Reg. 12. vbi clarè legimus, quòd arguente Nathan propheta Dauidem de adulterio simul & homicidio: & dicente Dauide, Peccaui Domino, respondit Nathan, Etiã Dominus transtre fecit peccatũ tuum, & non morieris: veruntamen filius, qui natus est tibi, morietur. Ex his enim patet deum remisisse peccatum, & quo ad culpam, & quo ad aliquam pœnam, non remisisse autem quod ad punitionem Dauidis in morte filij, nec (vt subiuncta in capite 16. testantur) quo ad punitionem eiusdem in publica violatione vxorum à proprio filio nec quo ad punitionẽ eiusdem in persessione mali ex domo propria. nam propter hoc peccatum passus est ab Absalon filio suo. omnes siquidem pœnas has ex parte dei Nathã Propheta cõminatus est propter illud peccatũ Dauidis. Ex hoc igitur, quòd Deus remittit quandoque peccatum, & tamen post peccati veniam restat, qui peccauit adhuc puniendus, manifestè dicimus deum quandoque remittere peccatum, & non remittere totam pœnam pro peccato debitam. Hinc ergo nascitur necessitas exoluendi illud pœnę reliquum, quod Deus non remisit remittendo peccatum.

¶ Quia autẽ huiusmodi reliquiæ pœnæ exolui possunt dupliciter (vel satisfaciendo) & Dauid exoluit satispatiendo (nam non ipse intulit sibi ipsi quas debebat pœnas, sed Deus intulit eas illi) superest ostendere ex Scriptura, quòd huiusmodi reliquias pœnæ possumus satisfaciendo exoluere. Lege in Euangelio Matthæi, cap. 3. & inuenies Ioannem Baptistam prædicãtem duo: alterum, Pœnitentiam agite: alterum, facite fructum dignum pœnitentia. Quorum primum spectare ad ipsum peccatum Græca dictio apertius manifestat, dum simplicem pœnitendi actum significat. Secundũm autem verba ipsa testantur ad nostra opera pœnitentiam consequentia pertinere, fructus enim pœnitentiæ sonat opus proueniens à pœnitentia vt a radice, seu arbore. Et ex eo quòd non dicit, Facite fructum dignum innocentia, seu fructum dignum iustitia, seu fructum dignum bonitate, sed fructum dignum pœnitentia: manifestum fit, quòd de fructu digno pœnitentia formaliter (hoc est quatenus pœnitentia) loquitur, vt videlicet faciant fructum dignum radice internæ pœnitẽtiæ. Perspicuum autem est ex eo quòd pœnitentia est præteritorum peccatorũ, quòd fructus dignus pœnitentia est opus restaurans ea, quorum est pœnitentia, hoc est reparans ea quæ omisisse vel commisisse nos pœnitet. hoc autem vocamus satisfacere pro peccatis pro quanto in hoc comprætẽditur deletio omnium malorum, quæ in pœnitente remanserunt ex peccato, quorum vnum est reatus reliquæ pro peccato pœnæ. Si enim pœnitentia non fructificat rei reparationem omniũ perditorum per peccatum, nequaquam ad fructus dignos seipsa extẽderetur, quoniã suapte natura exigit vt ad perfectum ducatur quod ipsa inchoauit: & clarum est ad perfectum non duci donec superest aliquid ex peccato soluendum.

¶ Ex autoritate itaque sacræ Scripturæ habetur, quòd quandoque post veniam peccati opus est satisfactione, quæ fit per opera, qui sunt fructus digni penitentia.

¶ Quod verò obijcitur de nostris operibus, quòd nec

meritoria nec satisfactoria sunt, indiguum censeo discussione noua. Nam scriptura plena est sententijs sonātibus, tū ꝙ opera nostra nō sunt meritoria, tum ꝙ opera nostra sunt meritoria: & perspicuū est has duas sentētias non sibijnuicē aduersari, sed esse sensum, ꝙ opera nostra quatenus sunt ex nobis nō sunt meritoria, & cōsequēter nec satisfactoria: quódq; opera nostra, quatenus ex diuina sunt gratia, & præueniente & subsequente & perficiente, sunt meritoria, & consequenter satisfactoria. Et ambo tā claræ habentur in innumeris Scripturæ locis, vt apud exercitatos in sacris literis luce meridiana clariora sint. & propterea pertranseo. Hæc de satisfactione.

CAPVT II.

De inuocatione Sanctorum.

L VTHERANI inuocationē Sanctorū aiūt ex Scriptura nō haberi. Et quāuis non putē eos loqui de inuocatione sanctorū Angelorū, sed sanctorū hominum, tutiorem tamē eligēdo partē, declarabimus summariē, primū de sanctis Angelis, deinde de sanctis hominibus, quæ habētur in Scriptura de inuocatione eorum.

¶ Et quidē ꝙ Angeli intercedant pro nobis, clarē patet Zach. 1. vbi Angelus dicit Deo, Dñe exercituū, vsquequo nō misereberis Hierusalē & vrbiū Iuda, quibus iratus es iam septuaginta annos? Matthæi quoq; 18. Dñs dicit Angelos causam agere pusillorū, qui cōtēnuntur: Videte ne contēnatis vnū ex pusillis istis: dico enī vobis, ꝙ Angeli eorum in cælis semper vident faciem Patris mei, procul dubio ad patrocinium præstandum pusillis contemptis.

¶ Quòd aūt inuocandi à nobis sint sancti Angeli, habetur in primis ex Gen. 32. vbi Iacob inuocauit Angelū ad benedicendū sibi, Non dimittā, inquit, te nisi benedixeris mihi. Deinde ex Danielis 7. vbi Daniel de seipso dicit, Accessi ad vnū de assistētibus, & veritatē quærebā ab eo. Nec est dubiū, ꝙ de sanctis Angelis assistētibus loqtur. Ad Hebræos quoq; ca. 1. de sanctis Angelis dicitur, ꝙ oēs sunt administratorij spiritus, qui in ministeriū mittūtur, propter eos, qui hæreditatē capiēt salutis. Ex hoc enim ꝙ Deus disposuit gubernare nos per medios Angelos, non propter se Deū, sed propter nos hæredes vitæ æternæ, ordinasse intelligitur, vt nos inuocemus sanctos angelos tā quā medios inter nos & Deum, nisi vsq; adeò desipere liceat, vt dante principe seu curia aduocatū peregrino vel pupillo, negetur simul disponi vt peregrinus aut pupillus inuocare possit patrocinium aduocati dati.

¶ Quocirca inuocationē sanctorū Angelorū vtpotè manifestam secundum sacras Scripturas relinquendo, ad inuocationē sanctorū hominū transeamus. Duobus modis inuocare consueuimus sanctos, vel directē eos rogando, puta, Sancte Petre, ora pro nobis: vel rogando Deū per Sanctorū merita, vt in canone missæ Ecclesia cōsueuit rogare, dicendo, Quorū meritis precibúsq; concedas, &c. Vtroq; aūt modo ex sacra Scriptura haberi inuocationē Sanctorū dicimus. Et quidē ꝙ animæ Sanctorū intercedant pro nobis, habetur ex Apoc. cap. 6. Vidi subaltari animas interfectorū propter verbum Dei, & clamabant voce magna, dicentes, Vsquequo Dñe, sanctus & verus non iudicas & vindicas sanguinē nostrū de ijs, qui habitāt in terra? Ex hoc enī ꝙ animę Sanctorū orāt Deū cōtra malos habitātes in terra, manifestē dicimus ꝙ multò magis orāt pro salute electorū, quāto propēsior est voluntas Sanctorū ad bonū nostrum, ꝙ ad malū nostrum. Rursus Luc. 16. reuelauit nobis Dñs, ꝙ diues in inferno intercessit pro fratribus suis in hac vita manentibus. ex hoc enī reuelatū esse insinuauit, ꝙ multò magis sanctæ animæ intercedūt pro salute suorū. Nam si diues, cui dū esset in hac vita, nulla fuit cura salutis fratrū, in tormentis positus etiā importunē supplicat pro salute fratrū, multò magis sancti viri, quorum in hac vita studium fuit circa salutem fratrū, exuti carnē, iámq; beati cōtinuant charitatis affectum, & intercedunt pro salute fratrum.

¶ Quod autem à nobis inuocandi sint, ex scriptis Matthæi 27. habetur. Scribitur enī ibi ꝙ multa corpora Sāctorū, qui dormierant, surrexerunt & venerunt in sanctā ciuitatē, & apparuerunt multis. Hinc enī habetur, quòd Deus post Christi resurrectionem gubernat, instruendo nos non solùm per sanctos Angelos, sed etiam per sanctos homines. non enim vanæ apparuerunt multis, sed ad instruendum eos de vero Messia, déq; illius resurrectione. Ex hoc enim quòd vsq; ad tempus illud gubernauit nos per Angelos sanctos, & nō per homines sanctos, & tunc incepit gubernare nos per sanctos homines insinuauit noua se habuisse media gubernationis electorum. Et nisi ordinis gubernationis diuinæ erga nos, adiunctos ex merito passionis & resurrectionis Christi, sanctos homines manifestare voluisset Deus, misisset Angelos in Hierusalem ad apparendū multis & instruendos illos, sed ex eo ꝙ non solùm per medios Angelos in sepulchro apparentes mulieribus, sed etiā per sanctos homines apparentes multis in Hierusalē manifestauit resurrectionem Christi, insinuauit ꝙ ad ea, quæ sunt nostræ æternę salutis ministerio Angelorū adiunxit ministeriū hominū beatorū. Et hinc vlterius sequitur, ꝙ ex ipso ordine diuinæ gubernationis, quo gubernat nos, etiā per sanctos homines, manifestatur recurrendū esse nobis ad sanctos homines, alioquin rediret illud idem absurdum quod deductū est, si non possemus inuocare sanctos Angelos: datos enī esse sanctos homines ad nostrā vtilitatē, medios inter Deum & nos, testatur dicta apparitio: ad datos autē diuitus medios posse nos recurrere, perspicuū ex dictis est. Paulóq; minus absurdum sequitur, si Deus disposuit gubernare nos per medias intercessiones sanctorū hominū (vt priores Scripturæ testantur) & nobis non liceret ad intercessores nostros recurrere.

¶ Quòd demum orandus sit à nobis Deus per merita Sanctorū, habetur ex Exodi 32. cap. dum Moses supplicādo Deo, inter alia dicit, Recordare Abraham, Isaac & Israel seruorum tuorū. Hoc enim nihil aliud est, ꝙ rogare per merita Abrahæ, Isaac & Israel. Et huic si adiūxeris prius declarata, videlicet ꝙ Sancti intercedūt pro nobis, manifestē inferes ꝙ non solùm per merita, sed etiam per preces Sanctorum supplicare nos Deo è Scriptura habetur. Et his si adiunxeris ꝙ in idem redit orare Deum per merita & preces sanctorum, & orare Sanctos vt merita & preces proponant apud Deum (nam res est eadem, licet modus sit dispar, & vtrobique est inuocatio Sanctorum, licet diuersimodè) facile perpēdes omni ex parte tradi ex sacra Scriptura inuocationem Sanctorum. Et hæc de propositis dicta, qui legerint, meminerint ineruditorum esse certitudinem Mathematicam quærere in moralibus, & vniuersaliter in agendis à nobis. Romæ die 25. August. 1531.

TRACTATVS DECIMVS *tertius, Thomæ de Vio Caietani Cardinalis sancti Xisti, ad serenissimum Angliæ regem fideique defensorem, Henricum eius nominis octauum: de coniugio cum relicta fratris sententia.*

L AETATVS SVM In ijs, quæ dicta sunt mihi, quòd non celsitudinis autoritate, sed sacratum literarum documentis maiestas tua ad antiqui coniugij explosionem nouámq; ducendam vxorem mota est: quódq; id licuisse, non credendo doctoribus, sed proprij ingenij acumine propriáque intelligentia se scire profitetur. Gratias profectò debemus Deo, qui ætatem nostram Rege theologo decorauit. quocirca non ab re charitatis Christianæ putaui doctissimo regi supplicare, vt subiuncta legere, librare, atque cum ijs, quæ intellectum maiestatis eius mouent, conferre dignetur: si fortè plus videant oculi, quàm oculus. Et quia Regem theologorum alloquor, veræ Theologiæ fundamenta duntaxat tangam. Optimè autem celsitudo tua nouit vniuersam de hac materia quæstionem pendere ex hoc, an cōiugium inter relictam fratris & leuirū sit prohibitum iure diuino morali. & partem affirmatiuā fundari super legem Leuiticam scriptam capite decimooctauo & vigesimo. & super verba Ioannis Baptistæ, Matthæi decimoquarto, & Marci sexto. Et propterea si compertum fuerit, quòd neuter textus continet huiusmodi inhibitionem moralem, manifestum erit tale coniugiū non esse aduersus ius diuinū morale. Et ꝙ lex quidem Leuitica (videlicet Turpitudinem vxoris fratris tui nō reuelabis, quia turpitudo fratris tui est) nō prohibeat inhonestatē moralē, ex duobus ostenditur capitibus. Alterum

rum est in eodē. 18. cap. leuitici. ibidem enim cōceditur, vt vir sororē defunctæ vxoris ducere possit in cōiugē, dicēdo. Sororē vxoris tuæ in pellicatū illius nō accipies, nec reuelabis turpitudinē eius adhuc illa viuēte. q̄uis iuxta Hebraicā veritatē dictio interpretata pellicatū sonet angustiam. ex eo enim quòd inhibitio cōiugij cū sorore vxoris restringitur ad tēpus vitæ vxoris, perspicuum est, sub hac inhibitione nō cōprehendi cōiugiū cū sorore vxoris mortuæ. ad hoc enim apposita est illa limitatio viuēte illa, vt liberum esset coniugium cum sorore defunctæ vxoris. nā quemadmodum coniugia in quibuscunque gradibus tam affinitatis quā consanguinitatis non prohibitis in lege Moysi, inter indulta supputabantur, ita coniugium cū sorore vxoris defunctæ, ex hoc ipso ꝙ in lege Mosi nō prohibetur, intra indultorū numerū cōprehēdebatur. Cōferēdo itaq; hāc legē priori, formatur ratio hæc inter vnā mulierē & duos fratres & inter vnū virum & duas sorores æquale est vinculum affinitatis, par est ratio turpitudinis, vt per se manifestū est: ac per hoc si cōiugiū cum relicta fratris cōtinet inhonestatē moralē, cōiugium quoq; cū relicto sororis cōtinet inhonestatē moralē, & si coniugiū cū relicto sororis nullā cōtinet inhonestatē moralem: & si cōiugiū cū relicto sororis nullā cōtinet inhonestatē moralē: cōiugiū quoque cū fratris nullā cōtinet inhonestatē moralē. Et quia lex Leuitica mōstrat cōiugiū cū relicto sororis nō cōtinere inhonestatē moralē nō cōprehēdo illud inter prohibita: cōsequens est, vt ex eodem capite lettici discamus, quòd cōiugiū cū relica fratris non cōtinet inhonestatē moralē: ac per hoc nō est prohibitū; quia malū moraliter, sed ideo malū qa prohibitū. Si enim ex morali inhonestate fuisset prohibitū, nō fuisset indultū cōiugiū cū sorore vxoris mortuæ: quia parē inhonestatē moralē habuisset. Quòd verò æquale sit vinculū necessitudinis vtrobique, probatione non eget: quòd autē par sit ratio turpitudinis vtrobique, patet ex eo quòd sicut turpitudo fratris nō detegēda sancitur, quia est turpitudo fratris defuncti, quoniā effecti fuerāt vna caro fratria & frater defunctus, ita turpitudo sororis non detegenda est, quia est turpitudo sororis defunctæ: nam sororius & defuncta soror effecti fuerāt vna caro. Ex hoc igitur quòd lex diuina vnum prohibet, & aliud concedit, attestatur quòd ratio inhibēdi alterū nō est inhonestas moralis, sed autoritas legislatoris, quia sic placuit legislatori.

¶ Alterū caput surgit ex collatione Leuiticæ legis cum honestate cōiugij inter leuirū & relictā fratris in casu defuncti fratris absq; prole. nā ante legē Moysi tale coniugium in tali casu nō solū licitū, sed sancitum cōsuetudine vel Patrū autoritate, innuit scriptura Gen. 38. in historia Thamar: & postea sub lege Moysi mādatū legitur Deute. 25. Ita ꝙ cōiugiū inter leuirū & relictā fratris regulariter erat illicitū: in casu autē mortui fratris absq; prole, erat licitū. Ex ijs autē surgit ratio hæc, Si cōiugiū inter leuirū & relictā fratris esset per se malū moraliter, in nullo casu fuisset licitū: sed fuit licitum in casu mortui fratris absque prole tā ante legē, q̄ sub lege: ergo nō est per se malū moraliter. Assumpta cōditionalis manifestatur & probatur. manifestatur liquidē in blasphemia, periurio, mēdacio, adulterio, rapina, furto, & id genus reliquis per se malis moraliter: quia enim sunt per se praua, in nullo casu sunt licita. Probatur autē: quia id quod per se cōuenit alicui, nūq̄ separatur ab eo. sed comitatur illud in quocunque illud inuenitur, quia necessariò cōuenit illi: ac per hoc impossibile est separare à re id quod cōuenit illi rei p se: ac per hoc si cōiugiū inter leuirū & relictā fratris est per se prauum, in omni casu est prauum semper, & in omnibus ipsum eius prauitas comitatur. Ex hoc itaque ꝙ cōiugiū inter leuirū & relictā fratris inuētū est quādoq; sine prauitate, dicimus ꝙ nō est quod non fuit est per se prauum, quod non fuit prohibitum eo ꝙ esset per se prauum: sed ex autoritate legislatoris effectū est prauum, quia prohibitū. Hæc de Leuitica lege.

¶ Verba aūt Ioānis Baptistæ ad Herodē Galileæ Tetrarchā. Nō licet tibi habere vxorem fratris tui, aliena sunt a proposito, tum quia de vxore fratris viuētis loquebatur Ioānes, vt testatur Iosephus Antiqui. li. 18. c. 14. clare enī dicitur, ꝙ Herodias deseruit viuū virū. Egesippus quoq; de exci. Hiero. li. 2. cap. 4. clarè dicit de Herode, ꝙ fratris vxorē viuētis eripuerat, habētē semē de germano ipsius. Tū quia aliud est esse illicitū cōiugiū cū relicta fratris, aliud est esse illud illicitū ex prauitate morali per se cōueniēte tali cōiugio: cōmittitur enim sophisma à pluribus causis ad vnam determinatē. Illicitum siquidē proficisci potest ex multis causis: & quantum ad propositum spectat, in promptu erat causa illiciti coniugij ipsa lex Leuitica. Herodes enim legem profitebatur Iudæorū: & ideo esto, quòd Herodias fuerit relicta fratris, verum dixit Ioānes, Non licet tibi habere vxorem fratris tui: quia prohibitum hoc est in lege. Clarum enim erat quòd non ad suscitandum semen fratris duxerat eam. Non potest itaque hinc inferri moralis prauitas per se conueniens tali coniugio: sed prauitas moralis propter prohibitionem legis. talis enim prauitas certa & clara omnibus erat.

¶ Hæc doctissime Rex, si vera ac sufficientia esse videbuntur, corrigendum est factum, at si nō esse iudicantur: significetur quæso quid deest: confido enim in diuinæ gratiæ largitate, quòd qui cœpit, perficiet. Si verò probabilia censentur, agat obsecro defensor fidei hominem inter hinc inde probabilia ambiguum optimè autem nouit maiestas tua quid in dubijs agendum sit, quid diuina lex Deute, 17. statuit agendum in occurentibus dubijs. Si demum falsa existimabuntur confutare dignare doctissime princeps: paratus enim sum & dicere & mutare sentētiā. Tolle obsecro scandalū tantæ multitudinis Christianorum in Europa, non solùm vulgarium, sed & religiosorum, & peritorum. Tolle autem, manifestando iustitiam facti, vt scandalum non sit datum. sed acceptum: offero enim me præconem iustitiæ celsitudinis tuæ: quæ fœlix valeat. Romæ 27. Janua. 1534.

Responsionis Thomæ de Vio Caietani Cardinalis sancti Xysti ad præmissas 19. articulorum censuras, eiusdemque de coniugio cum relicta fratris sententiæ (quæ simul cum enarratione Iobis, ad studiosorum vtilitatem, post mortem autoris per Ioan. Danielis S. D. N. papæ pœnitentiarum editæ sunt) finis.

TRACTATVS QVARTVS

decimus De coniugio regis Angliæ cum relicta fratris sui, ad Clementem septimum Pontif. maximum, in decem capita diuisus.

CAPVT I.

Quæ intentio sit operis.

BEATISSIME Pater, post pedū oscula beatorum perpetuam fœlicitatem, iussisti, vt libellos de cōiugio inter serenissimos Angliæ reges ad me perlatos, causámque totam diligenter inspicerem, quídue iudicij consilijque mihi esset, accuratissimè perscriberem, quo quantum in me esset, quamprimum Beatitudinem tuam hac molestia liberarem, studui mox (vt par erat) iussio parere, prælectisque libellis pro & contra, animaduerti multas cōmunes insertas quæstiones. Videlicet de multiplici iure diuino, de illorum duratione, de diuersis naturæ iuribus, de præceptorum iudicialium diffinitione, de multis dispensandi modis, de potestate Papæ circa ea, quæ sunt diuini aut naturæ iuris. Quæ si tractanda essent & multa conficienda essent volumina, & latissimus literarijs certaminibus cāpus daretur, vt desiderādus semper finis superesset. Quocirca contuli me ad propria causæ de agitur, & ad punctū quæstiones veniēdo ante oculos locandum in primis quod in quæstionem

vertitur: duxi, vt omnes intelligant materiam, de qua loquor. Deinde circa hoc, tũ in genere, tum in specie quid diuina ac naturæ iura censeant, scrutandum. His enim notis manifesta apparebit quasi veritas.

CAPVT II.

Enarratio facti.

SERENISSIMVS Angliæ modernus Rex, dum esset adolescens, serenissimo patre eius Angliæ rege agente, contraxit matrimonium cum Serenissima moderna regina Angliæ, tũc non regina, sed relicta fratris eius primo geniti absque prole defuncti, filia serenissimorum regum Hispaniarum, interueniente autoritate Iulij II. Ro. Pon. ob bonum seruãdæ pacis ac amicitię inter eosdẽ Reges, consumauitq; matrimoniũ, ac genuit ex ea, multisq; annis cõiugali affectu & affectu cũ ea versatus est, modò petit diuortium, eo quòd coniugium inualidum fuerit, vtpote contra ius diuinum atque naturæ à sacris concilijs, Pontificibus ac Doctoribus comprobatum. Hæc est causa ex proprijs discutienda, præmisso tenore apostolicæ dispensationis.

¶ Iulius, &c. Dilecto filio Henrico charissimi in Christo filij nostri Henrici Angliæ regis illustris nato, & dilectæ in Christo filiæ Catherinæ charissimi in Christo filij nostri Ferdinandi regis, & charissimæ filiæ nostræ Elisabet reginæ Hispaniarum, & Siciliæ Catholicorum, naturæ illustribus salutem &c.

¶ Romani Pontificis præcellens autoritas concessa sibi desuper vtitur potestate, prout, personarũ, negociorum & temporum qualitate pensata, in Domino conspicit salubriter expedire. Oblata nobis nuper pro parte vestra petitionis series continebat, quòd cùm alias tu in Christo filia Catherina & tunc in humanis agens, quondam Arturus charissimi in Christo filij nostri Henrici Anglię regis Illustriss. primogenitus pro conseruandis pacis & amicitiæ nexibus & fœderibus inter charissimum in Christo filium nostrum Ferdinandum, & charissimam in Christo filiam nostrã Elisabet Hispaniarũ & Siciliæ reginã, Catholicos, ac præfatũ Angliæ reges, & reginam matrimonium legitimè per verba de præsenti contraxissetis, illúdque carnali copula forsan consumauissetis, dictus Arturus prole ex huiusmodi matrimonio non suscepta decessit. Cùm autem sicut eadem petitio subiungebat ad hoc vt vinculum pacis & amicitiæ inter præfatos Reges & Reginam hmôi diutius permaneat, cupiatis matrimonium inter vos per verba legitimè de præsenti contrahere, supplicari nobis fecistis, vt vobis in præmissis de opportunæ dispẽsationis gratia prouidere de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur qui inter singulos Christi fideles & præsertim Catholicos Reges & principes, pacis & concordiæ amenitatem vigere intensis desiderijs affectamus, vos & quemlibet vestrum à quibuscunq; excõmunicationibus, &c. Huiusmodi supplicationibus inclinati, vobiscũque, vt (impedimento affinitatis huiusmodi ex præmissis proueniente, ac constitutionibus & ordinationibus apostolicis cæterisq; cõtrarijs nequaq; obstantibus) matrimonium per verba legitimè de præsenti inter vos contrahere, & in eo, postquàm contractum fuerit, & si iam forsan hactenus de facto publicè vel clandestinè contraxeritis, ac illud carnali copula cõsumaueritis licitè remanere valeatis, autoritate apostolica tenore præsentium de spiritualis dono gratiæ dispensamus: ac vos & quemlibet vestrum si contraxeritis, vt præfertur ab excessu hmôi ac excommunicationis sententia, quam propterea incurristis, eadem autoritate absoluimus prolẽ ex huiusmodi matrimonio siue cõtracto siue contrahendo, susceptam forsam, vel suscipiendam legitimã decernendo, prouiso q tu in Christo filia Catharina propter huiusmodi rapta non fueris. Volumus autẽ quòd si huiusmodi matrimonium de facto contraxeritis, confessor per vos & quemlibet vestrum eligendus, pœnitentiam salutarem propter ea vobis iniungat, quam adimplere teneamini. Nulli ergo, &c. Siquis, &c. Datum Romæ, &c. 1057. calen. Ianuarij, anno primo.

CAPVT III.

Quid diuino iure statutũ est de cõiugio inter leuirũ & fratriam.

CIRCA Coniugium inter vxorẽ fratris & leuirũ ter Mosaica lex statuit, primò Leui. 18. his verbis, Turpitudinem vxoris fratris tui nõ reuelabis: quia turpitudo fratris tui est. iterũ cap. 20. his verbis, Qui duxerit vxorẽ fratris sui, rẽ facit alienã, seu illicitã, turpitudinẽ fratris sui reuelauit, absq; filijs erit. tertio Deute. 25. his verbis. Quãdo habitauerint fratres simul, & vnus ex eis absq; liberis mortuus fuerit, vxor defuncti non nubet alteri, sed accipiet eam frater eius, & suscitabit semen fratris sui, & progenitum ex ea filium nomine illius appellabit, vt non deleatur nomen eius ex Israel: si autẽ noluerit accipere vxorem fratris sui, quæ ei lege debetur, perget mulier ad portã ciuitatis, & interpellabit maiores natu, dicetque, Non vult frater viri mei suscitare semen fratris sui in Israel, nec me in coniugem sumere: statimque accersiri eum facient, & interrogabunt, si responderit, Nolo eam vxorem accipere, accedet mulier ad eum coram senioribus, & tollet calciamentum de pede eius, spuetque in faciem illius, & dicet, Sic fiet homini qui non ædificat domum fratris sui: & vocabitur nomen eius in Israel, Nomen discalciati.

Leui. 18. & 20.

Deutero. 25.

¶ Hæc iuxta vulgatæ editionis verba allata, quamuis secundum veritatem sufficerent, quantum ad præsentem spectat causam, quia tamen nonnulli ex eo quòd aliter sonat textus Hebraicus, vertunt in dubium, legem Deuteronomij loq; de fratribus, quos carnales dicimus (obijciendo, quòd non dicitur, Accipiet eam frater viri eius sed cognatus eius: & similiter non vxor fratris sed cognata repetitur, constat enim Cognati nomine cõsanguineos intelligi) ideo diligentiam adhibui, vt textum hũc de verbo ad verbum iuxta Hebręum haberem hîc inserendum & est talis, Qñ sedebunt fratres simul, & morietur vnus ex eis, & filius non est, nõ erit vxor mortui foris viro extraneo: leuir eius veniet super eam, & capiet eam sibi in mulierem, & leuirabit eam, & erit, primogenitus, quem pariet, surget super nomen fratris eius mortui, & non delebitur nomen eius ex Israel: & si non volet vir capere fratriam suam, ascendet fratria eius ad portam ad senes, & dicet, Recusauit leuir meus facere surgere fratri suo semẽ Israel, non voluit leuirare me. vocabunt eum senes ciuitatis & loquentur ad eum, & stabit, & dicet. Non volui capere eam, & appropinquabit fratria eius ad eum in oculis senum, & excalciabit calceum eius à pede eius, & spuet in faciem eius, & respondebit & dicet, Sic fiet viro qui nõ ædificauit domũ fratris sui: & vocabitũ nomẽ eius in Israel, Domus excalciati calceo, hæc ibi.

¶ Vbi clarè patet legẽ hanc loqui de fratribus quos fratres carnales appellamus & quòd interpres nouus, qui cognato & cognata vsus est, Latinam linguam iuxta vulgare Italicum vsurpauit, appellando eum qui Latinè appellatur leuir, cognatũ: & eam, quæ Latinè fratria vocatur cognatam, eo autem: vsque Hebraicus sermo vtitur proprio Leuiri nomine, vt ex illo formet verbũ, quo bis in hac lege vtitur, loco cuius oportuit fingere nouum verbum Latinum à leuir deductum Leuiro. as, significans exequi ius leuiri erga fratriam. Mirum est autem, in dubiũ verti legẽ hãc de fratribus carnalibus loqui, cũ & Sadducæi in Euangelio, põnẽtes Christo vxorẽ septem fratrũ secũdũ legẽ Moysi, id testẽtur, & etiã apud mulierculas hoc notissimum fuisse testẽtur verba Noẽmi, Ruth prio, & ex toties repetito fratris noĩe in hac lege clarè habeat. Nã vbicũq; in istis legibus est nomẽ Fratris, in Hebræo, eadẽ penitus dictio habetũ: ita q idẽ nomen Fratris habetũ in legibus Leuitici, & in lege Fratri, vt si vnã æquiuocãdi licentiam quis vsurpet: alias quoque æquiuocandi legitimè concedat: ac per hoc siquis exponeret pertinaci sensu Deuteronomicã legẽ loqui de Fratrib⁹ nõ carnalibus, desistat à cœpto, ex hoc q eadẽ licẽtia leges Leuiticæ exponerẽtur de fratribus nõ carnalibus. Quo fieret, vt nullũ de cõiugio inter leuirũ & fratriam ius tam diuinum, q̃ naturæ scriptũ haberetur: & cõsequẽter cessaret tota quæstio hæc, innixa iuri diuino, aut naturæ scripto, quia super hoc solo vniuersa moles huius cõtrouersiæ fundata est. Non est itaque vertendum in dubium, leges has de fratribus, quos carnales appellamus loqui.

Matthæi 22. ca. & lu. 20. f. Ruth. 1. manifestissimè soluitur q̃ vbi de fratribus ex eodẽ vtero egredientibus sermo est.

Nota quòd reperitũ nomen fratris secũdũ idẽ vocabulum cũ dicitũ, quãdo habitabunt fratres simul, non aũt quando dicitũ, cognatus vel leuir, &c.

CAPVT IIII.

Quòd non omne coniugium inter leuirum & fratriam est diuina lege prohibitum.

Non est vertẽdũ in dubiũ cã apud rabinos Hebræos etiã pro confesso habeatũ.

CONVENIENTIBVS Igitur legibus his Leuiticis & Deuteronomijs in hoc, quòd de fratribus carnalibus loquuntur, differẽtia manifesta inter Leuiticas & Deuteronomias est penes hoc, quòd Leuiticæ

ſunt leges de genere, Deuteronomij verò eſt lex de ſpecie. Nã Leuiticæ ſtatuũt de vxore fratris, non ſpecificãdo viui vel defuncti. Deuteronomia de vxore fratris defuncti, ille de vxore fratris non ſpecificando cum filio vel ſine filio: iſta de vxore fratris defuncti ſine filio, ille de vxore fratris non cognoſcenda, nõ ſpecificando ad proprium vel fratris ſemen noménque ſeruandum, iſta de vxore fratris defuncti abſque filio ad ſuſcitandum ſemen noménq; fratris, quibus adiunge quartam neceſſariò ſubintellectã ſpecificationem, ꝙ ille de vxore fratris non ſpecificando, an ætatis, qua poſsit generare, an vetula. Iſta de fratris vxore in ætate, qua põt generare: loqui conuincitur, quia ducenda præcipitur ad ſuſcitandum ſemẽ fratris. Ex hac autem manifeſta differẽtia inter has duas leges habetur, abſque omni controuerſia, non omne coniugium inter leuirum & fratriam eſſe diuina lege prohibitum: ſed diſcernendum eſſe inter coniugium leuiri cum fratria ſine ſpecificatione aliqua, vel tot ſpecificationibus in Deuteronomia lege vallatum, & fatendum quòd in genere ſine ſpecificatione aliqua coniugium inter leuirum & fratriam, eſt diuina lege damnatum: cõiugium verò inter leuirum & fratriam tot conditionibus fultum nõ ſolùm licitum, ſed præceptum diuina lege eſt. Hæc ſunt, quæ circa coniugium inter leuirum & fratriam manifeſtè ſancita à Deo habemus. An autem diuinæ iſtæ leges veteris Teſtamenti ligent noui Teſtamẽti ꝓfeſſores, an expirauerint, parui refert quo ad cauſam propoſitam. Illud tamen ſilẽtio inuoluendum non eſt, quòd cùm iſtæ leges cõueniant tum ſententia (videlicet de cõiugio inter leuirum & fratriam, tum in actu (videlicet actu pietatis, quę cultum officiúmque ſanguine iunctis exhibet) tum in ratione moris (quia oẽs innitimur rationi moris pietatis naturalis) tum in genere præceptorum (quia vtræque ſunt præcepta, partim iudicialia, & partim moralia,) tum in autore, (quia omnia diuina autoritate ſunt edita per Moyſem) quatenus diuina ligat, eadem ratione perſeuerat, & Deuteronomica, quatenus diuina lex: & qua ratione Deuteronomica expirauit, eadem & Leuitica expirauit, cùm gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Dixi quatenus diuina: quia non eſt nunc ſermo de eiſdem legibus, quatenus morales ſunt, ſed quatenus diuina ſunt autoritate per Moyſem fultæ.

CAPVT V.

Quòd ſecundum ius naturæ non omne coniugium inter leuirum & fratriam eſt inhoneſtum.

QVID Autem naturale ius de coniugio inter leuirum & fratriam habet, non eſt difficile ex dictis haurire. Sermono ſiquidẽ omni tam diuinæ quàm, humanæ legis non teſtimonio ſed vinculo, clarè patet tum coniugium inter leuirum & fratriam abſolutè eſſe turpe (Turpitudo enim moralis oppoſita honeſtati cultus ex naturali pietate debiti fratriæ ratione fratris, pro ratione legis redditur in lege Leuitica dicendo, Turpitudinem fratris tui non reuelabis, quia turpitudo fratris tui eſt) tum coniugium inter leuirum & fratriam vallatum tot antedictis conditionibus eſſe moraliter bonum. Ex eo enim quòd coniugium inter leuirum abſolutè eſt turpe, infert quòd turpitudo illa per coniugium inter eoſdem tot conditionibus fultum, &c. tollitur. Alioquin etiam tot conditionibus vallatum eſſet moraliter turpe, ac per hoc illicitum, cuius opinionem teſtatur lex diuina, & cùm turpitudo moralis non tollatur niſi per bonum morale, conſequens eſt, quòd per morale bonum conſurgens ex concurſu tot conditionum in coniugio inter leuirum & fratriam, tollatur turpitudo, quæ ineſſet eidem coniugio nudo. patet igitur inter leuirum & fratriam coniugium honeſtatum tot conditionibus, bonum moraliter eſſe. Et ſi altius ſcrutatus fueris, inuenies maius bonum moraliter eſſe in coniugio inter leuirum & fratriam ſic honeſtato, quàm ſit turpitudo conſequens coniugium inter eoſdem abſolutè. Nam niſi iſtius bonitas vinceret illius turpitudinẽ, præceptũ iſtius in ſpecie nõ vinceret prohibitionẽ illius in genere, ita quòd diuinũ ius præceptũ prohibitione illius vigente, atteſtatur maiorẽ eſſe bonitatẽ in hoc, quã turpitudinem, quæ conſequitur coitum leuiri cum fratria & tantùm excellit, vt etiam tollat rationem turpis ab huiuſmodi coitu, & reddat eundem honeſtum & pium. Quo fit, vt ſi qui quo ad hoc ſoluti ad huiuſmodi vinculo legis diuinæ & humanæ leuir & fratria contraherent matrimonium honeſtatum his conditionibus, proculdubio honeſtum ac pium connubium ſubirent. Quod etiam teſtatur cõiugium inter Thamar & filios Iudæ ante legẽ Moyſi. Geneſi 38.

CAPVT VI.

Quòd ſecũdum legẽ tam diuinã, quàm naturalẽ patet fieri inter leuirum & fratriam coniugium honeſtatum propter aliam cãm, quàm propter ſuſcitandum ſemẽ ac nomen fratris defunctũ.

EX HIS Autem manifeſtis iuxta diuinum ac naturæ ius rectiſsima infertur ratione, quòd ſi lõgè maius bonum, quam bonum ex omnibus conditionibus in lege Deuteronomia expreſsis conſurgens poſcat iniri cõiugium inter leuirum & fratriam, fieret proculdubio in tali accidente coniugium inter leuirum & fratriam honeſtum, quatenus pendet ex lege tum naturali, tum diuina. (Secretis enim loquor humanis legibus.) Et ſecundũ quidem naturæ iura patet illatio, rectæ rationis dictamen exigit, vt ſi minus bonum ſufficit ad tollendum turpitudinem coniugij inter leuirum & fratriam, multò magis ad eandem turpitudinem tollendam ſufficiat maius bonum. Secundum verò diuina iura patet eadem illatio ex eo, quòd nullæ leges multiplicantur propter multitudinem euentuum, qui contingere poſſunt. Oportet enim infinitas cõdere leges, iuxta infinitos euẽtus cõtingẽtes) ſed in omni politia leges cõditæ intelligũtur ſic, quòd ex vno caſu decreto intelligũtur decreti omnes ſimiles, & ſi minus bonũ decretũ eſt ſufficere ad tollẽdã aliquã turpitudinẽ, intelligitur decretũ eſſe quòd multò maius bonũ etiã ſufficit ad tollẽdã omnẽ turpitudinẽ Hæc, ni fallor, tam clara ſunt, vt probatione nõ egeãt, ſed inſinuatione, quòd in propoſita materia (ſi in proprijs ſiſtendum eſt) non eſt digrediendum ad quodcunque maius bonũ, ſed ad maius bonum fratri defuncto, quia turpitudo coniugij inter leuirum & fratriam conſiſtit in fratris defuncti dehoneſtatione, & in coniugio Deuteronomio tollitur huiuſmodi irreuerẽtia defuncti fratris per eiuſdẽ fratris defuncti bonũ, videlicet nomẽ eius ſuſcitãdũ & propagãdũ in familia progeniti ex fratria, quæ fuerat vna cũ ipſo charo, & ex leuiro cõiũctiſsimo ſecundũ carnẽ defuncto fratri, tãquã ſupplẽte vices defuncti ad generãdũ ipſi defuncto familiam. Et hæc ideo diſcuſſa ſint, nõ quia ſupponamus cõiugiũ inter ſereniſsimos Reges Reginãq; Angliæ cõtractũ fuiſſe ad ſuſcitãdũ nomẽ fratris defuncti: cõſtat enim hoc eſſe falſum, ſed vt clarè pateat ſecundum ius naturæ diuina etiã autoritate firmatũ, nõ vnico tãtũ euẽtu honeſtũ eſſe cõiugium inter leuirũ & fratriã, ſed in omni euẽtu maioris boni fratris defuncti, quã ſit illud tã exiguũ bonũ, videlicet nominis per filiũ fictum idq; incertum. Incertũ enim eſt an proles ſequatur.

CAPVT VII.

Quòd ſecũdũ ius tũ diuinũ, tũ naturæ honeſtũ põt eſſe coniugium inter leuirum & fratriam propter commune bonum.

SI PERSPICACIVS Cõſideratũ libratumque fuerit, ꝙ id iuris naturæ, quod in his Leuiticis legibus cõtinetur, videlicet dehoneſtatio fratris defuncti, repẽſatur per tam exiguum ac incertũ bonũ defuncti, cui nihil boni aut mali accidere poteſt ex operibus merè humanis niſi in exiſtimatione hominum, quódque bonum cõmune ciuitatis vel patriæ non in opinione, ſed in re & lõgè maius & finis ſuapte natura eſt (nã ſingulorũ bona externa ad cõe bonũ ordinãtur vt finẽ) manifeſtabit ꝙ tã ſecundũ naturalis quã diuini iuris rõnẽ rectiſsimũ cõiugiũ inter leuirum & fratriã honeſtatur, ſi ob cõe patriæ bonũ fiat. Validius enim eſt ad tollendũ dehoneſtationẽ defuncti fratris, cõmune patriæ bonum, quã tã exiguum idq; incertũ bonũ defuncti fratris. Nã conſtat hmõi bonũ eſſe bonũ externũ, vtpote in noĩe cõſiſtens, idque exiguũ, vtpote nõ cõſequẽs præclarum aliquid factũ, imò nullũ defuncti factũ, ſed naturale opus alterius, ſi tamen efficax erit ad generãdũ. Nec interuenit in hac deductione aliqua digreſsio à proprijs materiæ quæ tractatur: qm̃ procedere à bono extreno vnius ob bonum cõe, nõ eſt digredi, ſed progredi apertè ad totum, à bono partis ad bonum potius, à re ordinata ad finem ad rem illius finem, & hæc iam manifeſta tamque conſona ſunt iuribus, vt iniuria illis fiat ſi diutius diſcutiantur.

CAPVT VII.

Quòd coniugium inter serenissimos Angliæ Regē & Reginam eius fratriam nec iuri diuino nec iuri naturæ aduersatur.

EX HOC Igitur, quòd diuinum ius testificatur in minori bono commune patriæ bonum sufficere ad tollendum turpitudinē coniugij inter leuirum & fratriam, & naturæ ius in minori quoq; bono testatur idē, manifeste infertur, coniugium inter hos serenissimos Regem & Reginam ob bonum seruandæ pacis inter reges Hispaniarum & Angliæ contractum (vt clarè explicatur in literis apostolicis) non contrariari iuri diuino aut iuri naturæ, sed honestum esse ac consonum vtrique iuri, adeò φ si secernantur humana iura, coniugium hoc nulla indiguisset dispensatione, quoniam ferendo secum commune bonum pacis inter tam excelsos reges, fert secū conditionem tam diuini, φ̄ naturæ iuris testimonio sufficientē ad honestandum coniugium inter leuirum & fratriā. Verū dispensatione ecclesiastica opus fuit, tum ad tollenda vincula humanorum iurium, tum ad autorum honestationē illius singularis coniugij ob commune bonum pacis. Honestatio enim illius coniugij ex cōmuni bono pacis suapte natura est, sed à doctoribus definitur magistraliter, ab apostolica autem dispensatione autoratur. Quocirca Iulius Papa dispensando nihil ademit diuino iuri, nihil ademit iuri naturæ, sed abstulit vincula iuris humani circa hoc singulare, sed definiuit legitimū, sed autorauit illud, vtpote ex expressa rationabili causą ac more consonum tam diuino, φ̄ naturali iuri. Omnia enim hæc fert secum dispensatio ob commune bonum pacis. Alienum siquidē à Christiana professione est, vt Papa, quantumcunq; minimum ius diuinū aut naturæ in toto vel in parte tollat. Hoc enim autori naturæ reseruatur, illud verò autori diuinæ legis, sed non est alienum à christiana professione, vt Papa in ambiguis interpretetur ac diffiniat, tam ius diuinum, quàm naturæ. Dispēsatio itaq; illa diuersos simul protulit effectus iuxta diuersas, quas attingit materias: pro quanto enim attigit iura humana, efficit licitū quod secundum humana iura fuisset illicitum: quatenus verò attingit iura diuina & naturę, diffiniuit ac autorauit licitum quod secūdū diuina & naturæ iura dubitabatur vel reputabatur, seu dubitari vel reputari potuisset illicitum.

❡ Et ad opulentiam honestationis concurrunt duo bona fratris defuncti: alterum quòd vxor eius quæ fuerat vnà cū ipso charo ex hoc cōiugio, sublimata est in futurā Reginā Angliæ, vt regno, quo ipse defunctus non potuit per seipsum potiri, saltem in carne sua potiretur. Alterum quòd frater eius ex hoc coniugio redditus est securus à tali ac tanta malorum congerie, qualem & quantum bella inter regna afferunt inter se. Interesse autem mea defuncti mala pœnæ futura fratri meo testatur euangelicus diues sepultus in inferno dum rogat Abraham, ne fratres sui veniant in illum locum tormentorum. Honestatur itaque hoc coniugium tum ex bono fratris defuncti non minore, quàm sit illud descriptum in Deuteronomio non consistente in nomine sed in re dubio, sed certo: tum ex maximo communi bono pacis, autoratúrque apostolica potestate.

CAPVT IX.

Quod siue ligent, siue non dicta diuina iura, coniugium hoc est honestum.

VNIVERSA Autem diuina lege perspecta facile mōstratur quòd siue diuinæ leges circa coniugium inter leuirum & fratriā ligent modo, siue expirauerint, coniugiū hoc inter serenissimos reges Angliæ licitum atque honestum est. Nam si diuina veteris Scripturæ spirarunt, nulla hinc illis infertur iniuria: si verò etiam hodie ligant, cùm constet ex eadem diuina lege Deutero. ca. 17. ad summum sacerdotem spectare emergentes causas ambiguas ac difficiles diffinire iuxta legem Domini: consequens est quòd etiam si omni ex parte non pateret bonū sufficere ad honestandum coniugium inter leuirum & fratriam, ex eo quòd summus Sacerdos requisitus, vt hinc diuina iura naturæque, ac humana, quæ videntur obstare huic coniugio, illinc tale bonum pacis seruandæ libraret (propter hoc enim constat supplicia tum fuisse summo Pōtifici) & qui tūc erat summus Sacerdos Iulius dispensando autorauit inter hos serenissimos leuirum & fratriam, congruum ob tale bonū pacis reddidit illud licitum & honestū. Nam per hoc diuina autoritate sibi in lege diuina concessa exemit illud ab iniuria omnium iurium diuinorum, naturalium, ac humanorum: quia etiā fingendi licentia concessa inficiari mente quamuis ore nemo potest, ambiguam saltem fuisse iuxta legem diuinam ac naturæ causam, videlicet si ob tale bonum pacis honestandum erat coniugium inter leuirum & fratriam, & diffinitionē talis ambigui spectasse ad summum tunc sacerdotē, & causam boni pacis communis cōformē, esse diuinæ legi, cui inter humana nihil magis quadrat, quàm cōmune pacis bonum. Et hæc dixerim, non quòd causa ambigua sit, quoniam deductum iam est cōmune bonū pacis causam esse sufficientem ad honestandum coniugium iuxta leges diuinas & naturales (sed ad monstrandum, quòd esto quòd ambigua ac difficilis fuisset causa, autoritas summi Sacerdotis, diffiniendo iuxta rationē valde consonam, diuinis & naturæ legibus coniugium hoc licitum, honestum ac legitimum sufficeret ad reddendum coniugium hoc licitum, honestum ac legitimum, etiam si leges Leuiticæ non solùm quatenus morales, sed quatenus diuinæ ligarent Christianos.

CAPVT X.

Quòd sacrorum conciliorum Pontificum ac doctorum dicta non militant aduersus hoc coniugium.

ET QVONIAM Sacra Concilia, sacri Pontifices, sacri Doctores, dānando coniugium inter leuirum & fratriam ius diuinū & naturæ citant, manifestum ex auditis fit, quòd non militant eorum dicta aduersus hoc coniugium, secūdū ius diuinum & naturæ apostolicàq; autoritate contractum. Dānant siquidem inter leuirum & fratriam, coniugium nudum, non coniugium tot conditionibus consonis diuino naturæq; iuri fultum, ex hoc ipso, quòd iuri diuino ac naturæ innituntur. Clara enim luce iā patet iure diuino ac naturæ prohiberi inter leuirum & fratriam coniugium in genere seu nudum: consonum autem fore vtrique iuri inter leuirum & fratriam coniugium vestitum multis honestatis speciebus, siue propter bonum fratris defuncti, siue propter bonum cōmune. Quocirca Iulius nihil aduersus doctrinā sacrorum Conciliorū, Pōtificū aut Doctorū egit, nec etiā aduersus illos Doctores qui dicunt & verissimè, Papā nec in iure diuino, nec in iure naturæ posse dispensare, hoc est facere licitum quod diuino, aut naturæ iure constat esse illicitum. Nam (vt patet ex dictis) coniugium inter leuirum & fratriam ob commune bonum pacis, nec diuino nec naturæ iure prohibetur imò tum diuino, tum naturæ iuri consonat. Sed Papa iure suo ordinario, quo de iure super ius potest vtens, diffiniuit & autorauit coniugium honestatum ex causa communis boni pacis, ad tollendum omnem ambiguitatem vtriusque iuris. Hoc est Pater sancte, in causa hac iudicium meum, consilium autem non occurrit mihi melius, quàm quod à Spiritu sancto proficisci non ambigimus. Diligite iustitiam, qui iudicatis terrā. Fœlix in secula valeat beatitudo tua. Romæ die 13. Mart. 1530.

Tractatus Reuerendissimi D. Thomæ de Vio, Caietani Cardinalis S. Xisti ordinis Prædicatorum, De coniugio regis Angeliæ, finis.

TRACTATVS QVINTVSdecimus *Respōsionum ad quosdam articulos nomine Theologorum Parisiensium editos, ad Magistrum Ioannem studij Maguntini Regentem missus.*

MISISTI AD ME Cōclusam in tuis literis schedulam scandalosam apud Germanos, rogans vt scandalo prouidere velim, declarando veritatē. Precibus itaque tuis satisfacere cupiens, responsionem mitto ad receptā à te schedulam sexdecim articulorum, quorum titulus est,

❡ Articuli aliquot pro erroneis à Theologis Parisiensibus ex libris Caietani excerpti.

❡ Titulus iste in primis falsus est: qm̄ multi subscripti articuli nō sunt in libris meis. Et deinde titulus iste, incertū manifestat autorem. Ex eo enim φ dicitur à Thelogis

Parisiẽsibus,non explicatur qui sunt isti Theologi.nam innumerabiles sunt Theologi Parisienses,& ad verificã dum numerum pluralem sufficiunt duo.Quocirca multi suspicantur animo fallaci scriptum hunc titulum : ita quòd ille qui titulũ hunc apposuit,aliud dixerit,& aliud intenderit.dixit enim à Theologis Parisiensibus :intendit autem vt passim legentes & audientes fallantur, intelligendo ab vniuersa Theologorum schola Parisius. Nec temere suspicantur:quoniam quisquis ille fuerit, imponit mihi multa quæ non scripsi:ipsa enim impositio,signum est mali animi.propterea vos quidem estote cauti,vt non fallamini ex hoc titulo:illius verò quisquis fuerit ille,misereatur omnipotens Deus.Ego autem tanquã ad libellum famosum respondebo.

¶ Articulus itaque primus est,licitum est viro vxore fornicante,ducere aliam. Secundus est,Non est eadem libertas vxori,quæ viro.Articuli isti non sunt mei.neuter enim inuenitur assertus in libris meis:vt patet in cõmen. super Matth.ca.19.vbi duntaxat disputaui de hac materia,& reliqui diffiniendam ab Ecclesia.

¶ Tertius articulus est Epistola Pauli ad Hebr.nõ est autẽtica.Iste articulus non est meus.in commentarijs enim super dictam Epistolam non negaui epistolam esse autenticam:sed dixi quòd dubio, apud Hieronymum, autore eius epistolæ existente,dubia quoque redditur epistola,quam,nisi sit Pauli, non perspicuum est canonicam esse.Vbi vides quòd nego perspicuitatem autenticæ, & non nego ipsam autenticam,existẽte authore Epistolæ dubio.Aliud est enim Epistolam esse canonicam, & aliud est esse perspicuum,quòd est canonica.perspicuitas enim spectat ad notitiam nostram,esse verò canonicam,spectat ad ipsam Epistolam secundum seipsam.si namque tolleretur dubiũ & fieret perspicuum,non propterea epistola fieret nouiter canonica:sed quæ erat secundum se canonica,manifestaretur canonica.certum est tamen quòd durante dubio. non est tantæ autoritatis apud nos, vt sola sufficiat ad ea,quæ sunt fidei.Ego igitur locutus sum de nostra notitia:non de ipsa Epistola(vt verba mea clarè sonant)articulus verò loquitur de epistola secundũ se.

¶ Quartus articulus est, Posterior pars vltimi capituli Marci,scilicet,Nouissimè aũt recũbentibus,nõ est autentica.Iste articulus non est meus:vt patet in Commentarijs super Marcum.Sed ex verbis Hieronymi, dixi quòd illa scripta Marci, quæ Hieronymus habet pro dubijs, non sunt solidæ autoritatis ad firmãdã fidẽ,sicut sunt reliqua Marci indubitata.Certum est enim quòd ea quæ vertuntur in dubium,non sunt tantæ autoritatis, quantæ sunt indubitata, dubiũ enim ad nostram spectat notitiam,& non ad scripta ipsa in se.

¶ Aduertendum est autem circa hunc articulum præcedentẽ & similes,quòd ego nullam Bibliæ partem reieci, nisi quas reijcit beatissimus Hieronymus:& nullam partem aut particulam in dubium verti,nisi illas de quibus dubitat Hieronymus.Secutus sum Hieronymũ,& ex illius verbis deduxi cõsentanea sermoni eius. Hieronymus enim vniuersæ Ecclesiæ lumen est, ad discernendas partes & particulas sacræ Scripturæ ab ijs,quæ non sunt partes nec particulæ eius,& ad discernendum partes seu particulas certas a dubijs.Cur itaq; accusor sequens beatissimum Hieronymum?accusando siquidem in istis me, accusant Hieronymum,qui est principalis autor huiusmodi dubiorum.

¶ Quintus articulus est,confessio auricularis non est instituta à Christo inquantum auricularis & secreta.Iste articulus non est meus:sed Io.20.scripsit, quòd Christus instituit confessionem voluntariam peccati, sed modum confitendi,& similiter absoluendi, an ad autem an plublicè,Ecclesiæ vsui reliquit,iuxta tamen qualitatem peccati publici vel occulti. Quod non est dicere hãc negatiuam,Confessio auricularis non est instituta à Christo:sed est dicere,q; confessio instituta à Christo,non restringitur ad hunc modum confitendi:quia extenditur etiã ad confessionem publicam.satisfacit enim præcepto Christi,qui postquam publicè peccauit, publicè confitetur, publicè absoluitur,& publicè satisfacit.

¶ Sextus articulus est,Non est necessarium, hominẽ, qui mortaliter peccauit,& qui habet copiam Cõfessoris, confiteri antequam Eucharistiam sumat.Hic articulus meus est:& fundatus super doctrinam apostoli Pauli,dicentis de existente in peccato mortali,q; manducaret & biberet indignè Eucharistiam,nisi prius probaretur. Probet autem,inquit,seipsum homo,& sic de pane illo edat,& de calice bibat:qui enim manducat & bibit indignè,&c.Probare enim seipsum,ad contritionem spectat:confessio verò spectat ad probationem non solùm à seipso, sed etiam ab alio,videlicet à cõfessore.Et hoc itaq;,q; Paulus dicit sufficere ad euitandam indignitatem probare seipsum, dicit contritionem sufficere ad sumendam Eucharistiã.nisi enim sufficeret probare seipsum,non adiũxisset. Et sic de pane illo edat.clarè enim significat,quòd homo,qui sic est probatus à seipso,de pane illo edat.& de calice bibat.Nõ est itaque articulus erroneus,quæ Paulus docuit.

¶ Septimus articulus est, Non habetur verus textus sacræ Scripturæ in lingua Latina,nisi fiat translatio de verbo ad verbum ex lingua,ex qua sumitur,& fiat omnino talis qualis in sua origine est.Iste articulus nunquam fuit à me scriptus:vt testatur proœmium super Psalterium, in quo solo materiam hanc tractaui.

¶ Octauus articulus est,Melius est,q; orationes dicãtur in lingua vulgari in Ecclesia,q̃ in lingua Latina.Iste articulus non integrè recitatur:quoniam nõ scripsi,q; est melius,sed quòd est melius ad ædificationem Ecclesiæ:neq; scripsi orationes,sed orationes publicas, quæ audiente populo dicuntur.hoc autem super doctrinam Pauli fundaui 1.ad Cor.14.

¶ Nonus articulus est,Pensiones super beneficijs curatis pecunia numerata redimi possunt. Iste articulus recitat plus,quàm ego scripserim:quoniam ego non scripsi de beneficijs curatis in specie,sed de beneficijs ecclesiasticis in genere:& fundaui dicta mea super doctrinam diui Thomæ.Et ea vera esse,testatur mos Ecclesiæ passim.nã quotidie fiunt huiusmodi redemptiones, etiam à viris timoratis.Et consueuit quantitas pensionis redimi,soluendo pecuniam in proportione quincupla : reputatur enim communiter huiusmodi pretium iustum.

¶ Decimus articulus est,Nec ratione nec autoritate probari potest,quòd absolutè loquendo,sacerdos peccet contrahendo matrimonium,quin potius & ratio ducit ad oppositionem.Iste articulus non est meus,quantum ad illam particulam,Probari potest:quoniam vt textus quæstionis manifestat,scripsi nec ratione nec autoritate probatur, quòd sacerdos seclusis legibus iuris positiui & votis,peccet contrahendo matrimonium, &c.& attuli, rationẽ,contra quam oportet aduersantes rationibus procedere, & non libello famoso.

¶ Vndecimus articulus est,Summus Pontifex salua conscientia potest dispensare cũ sacerdote Occidentali, quòd contrahat matrimonium, etiam cessante causa publicæ vtilitatis.Iste articulus est meus : & alienus monstratur ab omni errore in illa quæstione.nulla enim iura arctant causam dispensandi ad vtilitatem publicam solam:occurrente enim alia causa rationabili,potest Papa vti sua potestate,vt clarè patet.

¶ Duodecimus articulus est, Vtrum discordia orta inter coniuges huiusmodi sine spe remedij,sit rationabilis causa dispensandi,vt vterq; cum alio contrahat, crediderim q; sic , coniugum consensu accedente.Iste articulus de cõiugio non consummato meus est, & tam moderatus, vt irreprehensibilis omnino sit, tũ quia nihil asserui nisi credulitatem : tum quia innititur autoritati sedis Apostolicæ,quæ huiusmodi causam habet pro rationabili:vt apostolica rescripta testantur.

¶ Tertiusdecimus articulus est, Asserit q; Christus descẽdens ad inferos prædicauerit dæmonijs & dãnatis.Iste articulus non est meus:quoniã nunq̃ hoc asserui.Sed in cõmen.super primam epistolã Petri cap.3.manifestè dixi,q; Petrus non loquitur de prædicatione qua Christus manifestauit apud inferos seipsum esse Messiam,& cõuincit tã dæmones, q̃ incredulos oẽs:huiusmodi enim prædicatio cõis fuit omnibus apud inferos.Vbi clarè patet,q; nõ de prædicatione absoluta,sed de prædicatione huius (hoc est confutante & conuincente dæmones & incredulos omnes)locutus sum:isti autem imponunt mihi prædicationem sine aliqua additione.

¶ Quartusdecimus articulus est,Epistola secũda Io.non tam eget expositione,q̃ correctione.Iste articulus nõ integrè recitatur:nam in Com.super ipsam Epistolã scripsi, Nec tã eget expositione,q̃ correctione,q̃m in multis differt à textu Græco.Vbi clarè patet,q; de correctiõe verborũ dissonãtiũ à textu Græco locutus sum. Et si hoc est er-

ror, quare Hieronymus tanto tempore laborauit ad corrigendum libros sacræ scripturæ iuxta Hebraicam veritatem? quare Augustinus pro correctione librorum veteris Testamenti remittit lectores ad Hebraicum textum, & pro correctione librorum noui Testamẽti ad textum Græcum?

¶ Quintusdecimus articulus est, Iacobus Alphæi, frater Domini appellatur, quia filius fuit Ioseph ex alia vxore. Iste articulus non est meus. nunquàm enim sciui, nunquã asserui, quòd Ioseph habuerit aliam vxorem. quãuis opinio dicentium hoc non mihi displicuerit: & propterea scripserim in Commentarijs super Epistolam ad Galatas capit. 1. & fortè nulla magis quadrare videtur ratio, quàm quòd fuerit filius Ioseph ex alia vxore. nihil enim vt certum scripsi.

¶ Sextusdecimus articulus est, An Paulus vxorẽ habuerit, disputare, superfluum est: quoniam ex eius Epistolis nihil certi habetur, licet ex aliquibus sensu valde rationabili monstretur eum habuisse vxorem. Iste articulus non est meus. nam in Commentarijs super Epistolam ad Phili. c. 4. scripsi, disputare hîc, an Paulus habuerit vxorem, superfluum duxi: cùm ex alijs locis Epistolarum Pauli nihil certi habeam: & hic locus cogere videatur non ratione demonstratiua, sed sensu valde rationabili, quòd Paulus habuerit vxorem. Ex hoc autem articulo & multis alijs prærecitatis, facilè patere potest, quòd articuli isti indigni sunt Theologis, indigni & responsione: vtpote vel impositi, vel alieni à materia erroris. nullus siquidem error incurritur, putando Paulum habuisse vxorem, vel non habuisse vxorem: nullus error est, putare Ioseph habuisse, vel non habuisse aliam vxorem, ante beatam Virginem: nullus error est Epistolam Ioan. esse correctam vel non correctam iuxta textum Græcum: nullus error est dubitare de illis, de quibus dubitat beatus Hieronymus: & id genus multa in articulis schedulæ istius contenta. Pro consolatione itaque tua & Germanorum, honorande magister, hæc scripsi vt perpendas ridiculos fore apud eos, qui libros nostros legunt, & intelligunt, libellos hos famosos. pugnent rationibus & autoritatibus Scripturæ, non libellis famosis, non nominis supercilio, qui oppugnare nostra cupiunt. Bene vale. Romæ 30. decembris. 1534.

FINIS.

Series Chartarum,

AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP QQ RR SS TT VV XX YY ZZ. Omnes sunt quaterniones, præter BB qui est duernio, & ZZ qui est ternio.

Lugduni,

Excudebat Claudius Seruanius.

